

تسهیل البیان

فی تفسیر القرآن

[Faint background text from the reverse side of the page, including the title 'تسهیل البیان' and other handwritten script.]

رَبِّ يَسِّرْ وَلَا تَعَسِّرْ
سهل علينا وتمم بالخير

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي نزل على عبده الفرقان ليكون للعالمين نذيراً وفضل على
سائر الكتب وجعله ناسخاً لجميع الأديان وسراجاً منيراً وأعجز المعاندين عن الاتيان
بمثل سورة منه ولو كان بعضهم لبعض ظهيراً وبين فيه أحكام الشريعة الغراء تفصيلاً
وتسهيلاً وتيسيراً وشرف أصعابه بشفاعته يوم لا يجدون من دون الله ولياً ولا نصيراً
والصلوة والسلام على سيدنا محمد الذي أرسله بالهدى ودين الحق وجعله نذيراً وبشيراً
حضرت حق سبحانه وتعالى كه حمد وثنای بی حد و بی احصاء و رسولینه هم آل
واصحابینه درود و سلام لایعد و لایحصی دن صکره بو عبد حقیر و عاجز پر تقصیر
محمد صادق بن شاه احمد بن ابی یزید بن رحمة الله بن ایمانقلی القرانی نادانلق
یوزندن ایتورکیم اوشبو فزان مملکتی نك اهل اسلامى لسانینه انواع علوم وانعاه
فنونندن هر تورلی کتب مفیده و رسائل نافعہ ارباب فضل و اصحاب کمال طرفلرندن
ترجمه و نشر ایدلگان بولسهده لکن اخبار دینیه مزنگ مجمعی و احکام شرعیه مزنگ
منبعی بولغان کلام الله القدیم نك تفاسیر مشهوره و مقبوله سنندن بو وقتقه قدر هیچ
بری ترجمه ایدلماش بولدنندن بوققیر بی بضاعت بونندن مقدم بعض اخوان
دین نك التماساری ایله لیاقتیم بولماسدهده اوشبو امر عظیم گه جساره ایدوب مولانا
حسین الواظ الکاشفی حضرتلرینک بین العلماء مشهور و مقبول بولغان فارسى
تیلنده گی نفسیرلرینی طاقتیم مقدارى سعی و اهتمام ایله فزان دیارنك مستعمل بولغان
ترکی شیوه سینه ترجمه ایدوب بعون الله تعالى اتمامی میسر بولغان ایدی لکن
بعض موانع سببلی مذکور ترجمه مزنگ طبع و نشری ممکن بولما یوب حتی نسخہ سی
هم قولیمزده قالمادندن کوب تأسفلرینی موجب بولغان ایدی بو دفعه ینه بعض احباب
کرام نك التماساری ایله تکرار اوشبو امر خطیر گه مبادرت ایدوب متوکلا علی
الله تعالى تفسیر مشارالیه هم تفسیر زبدالا ثار لردن حاصلنی آلوب مطالعه سی آسان
وفهی ینگل بولوردای روشک فزان مسلمانلری شیوه سینه ترجمه ایلامک که شروع
قیلدم وهم تفسیر قاضی و کشاف و مدارک هم تبیان کبی تفسیرلردن اوشاندانق امام
سیوطی رحمة الله علیه نك اسباب النزولندن نقلی اهم و الزم کورلگانلرینی ترکی

لسانینه ترجمه ایل هامشده ثبت و تحریر ایلام جناب احد قدیم حضرتلری اوشبو
امر عظیم الشانك انمامینه موفق ونکملی ایل مشرف اینکای ایدی آمین.
انغافاً اوشبو نسویدمگه نظر عالیلری وقوع اینکان فضلاء عظامدن توفعیم
شولدرکیم بعض مواردده خلاف مشهور و غیر مسموع بولغان مطالعه وتوجهلرینی
تابسهلر اول خصوصده بوکیمینهنی مؤاخذه ومعانیه فیلمایایلر زیرا که بو بنده فقط
مفسرین کرام رحمة الله علیهم حضرتلری نك کلام نیکوانجاملرینی نافل ومترجمدر
وایکنچی امیدم شولدرکیم نقصان وخطاسینه کوزلری توشسه لطف بیوروب تصحیح
و کرم یوزندن عفو ایلابیلر زیرا که آدمی عیب وخطادن خالی بولماس خصوصاً
بزنگدیک قلیل المادهلرنك سوزی البته سهو ونقصان سز بولماس اوشبو نتیجه
سعی واجتهاد بولغان ترجمه دن غرض ومقصودم خالصاً الله تعالی اخوان دینم بولغان
عوام مسلمین لرگه کلام الله تفسیرینی بقدر طاقت آسان ویکل ایلامک بولدفندن
اسهینی تسهیل البیان فی تفسیرالقرآن دیوب تعیین فیلدم.

وما توفیقی الا بالله علیه توکلت والیه انیب والحمد لله علی کل حال

الهی ایله تفسیرمنی مقبول خردمندان

خطاسین ستر ایله عیبم نی ایتسونلر ایدی کتمان

آلهی بو گناهیمنی مفیدایست فیضینی عام ایت

که آندین مستفید اولسون اوقوب اخلاصیل انسان

الهی لطفك ایله سهو نقصانیمنی باغشلا

بنی آدم خطادین خالی بولماس یا کلشور هر آن

بو سعیم بییشینی ایله مقبول اهل تحصیل

اوقوب رغبتله بولسونلر منم چون داعی رحمان

آلهی اوشبو تحریرمنی توفیقگه باعث قیل

میسر ایلا گل ایندگو عمللر هم توزک ایمان

بو تسهیل البیانم دین اوقوییلر بولوب محظوظ

کلامك حکمت ومعناسی بولسون آنلره آسان

کمال فضلنك ایله سعیمی مشکورایت یارب

ریا دین کیتماسون بو محتیم فاشنک ای دیان

رضانکدر اهل مقصودم لقانکدر باری مطلوبم

بو ایکی مقصدمنی رحمتنکله ایلا گل احسان

آلهی بو اهیم ایندگو عملدین ایلا گل محسوب

گناهیم صانسز ایرور ایت بونی مستوجب غفران

ایرور من بندهء محبوب گناهیمدر منم بیک کوب

خدادین عفودر مطلوب اشیمدر بوخسه کوب ویران

آلهی بو اشیل ایلا گل مناجور صادق نی

آنك سندن امیددی هر زمان غفران هم رضوان

(۱) الله تبارک وتعالی اوشبو فاتحه سورہسی ایله بنک لرگه دعا فیلو طریقی نی اوگول- تادر بس اوشبو سورہ دعا لرنک افضلیدر دعا قیلا تورغان اورنلرده اوشبو سورہنی اوقوب دعا قیلو نیوشدر فاتحه اوقو اوشبو سورہنی اوقودن عبارتدر اوشبو سورہ فاتحه أم القرآن دیوب هم آتالمشدر

(۲) معالم التنزیلک مذکور در کیم سورہلر باشلرنک بولغان حروف هجا الم حم وغیریلر کبی متشابهاتندن در الله تعالی آنک علمینی اوزینه خاص ایتمشدر و ترا ننگ سریدر ظاهرینه ایمان کیلتوروب باطنی نی الله تعالی ننگ علمینه حواله ایدارمز ابو بکر الصدیق حضرتلری ایتمشلردر کیم هر کتابک خدای تعالی ننگ سری باردر فرآنداغی سرلری سورہ اول لرنده بولغان حروف هجا در وبعضیلر هر بر حرفی خدای تعالی اسملرندن بر اسم ننگ مفتاحیدر الف الله اسمینک لام لطیف اسمی ننگ میم مجید اسمی ننگ مفتاحیدر دیمشلر یا که الف حق تعالی ننگ آلا سینه و لام اشارتدر ومیم ملکینه لطیفینه دیمشلر والله تعالی اعلم تبیانندن

فاتحه سورہسی (*)

مکی هم مدنی در جهلسی یدی آیتدر منسوخ هم ناسخی یوقدر (أَعُوذُ بِاللَّهِ) صغنامن الله تعالی گه (من الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) سورلر گوجی شیطاندان (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) قرغانوجی هم باغشلاوجی اولان الله تعالی ننگ اسمی ایله باشلا یمن (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) بارچه ماقتاو عالم لرنک آصراغوجی سی اولان الله تعالی گه مخصوصدر (الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) باغشلاوجی رحمت اینکوجی الله (مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ) قیامت کونی ننگ خواجهسی (إِيَّاكَ نَعْبُدُ) سنکافنه عبادت قیلامز (وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ) هم سندن گنه یاردم استایمز (اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ) کوندر گل سن بزلرنی توغری یولغه (صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ) شول کیمسه لرنک یولینه کیم نعمت ببردک سن آنلرغه (غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ) آنلر اوزرینه آچولانولمشلرنک یولینه باشقه (وَلَا الضَّالِّينَ) هم یولندان آزغوچیلرنک یولینه باشقه (۱) آنلر اوزرینه نعمت بیرلمش کیمسه لر دورت توری کیمسه لردر پیغمبرلر و صدیقلر هم شهیدلر و صالحلردر آنلر اوزرینه آچولانولمشلردن مراد یهودی لردر بولدن آزغوچیلر نصارالردر (۲) حاصل معنی سن بزلرنی پیغمبرلر و شهیدلر هم صدیقلر و صالحلر یولینه کوندر گل یهود و نصارالر یولینه کوندر ما گل دیمکدر (۳) بسورہنی الله تعالی بنده لری ننگ تلندن بیورمشدر کیم مراد بنده لرگه دعا قیلو طریقی نی اوگولمکدر.

بقره سورہسی

ایکی یوز سکسان آلتی یا که سکسان یدی آیتدر جهلسی مدنی در
 بو سورده منسوخ بکرمی آلتی آیتدر دیمشلر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(الم) الله اعلم بمراده (ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ) اوشبو کتاب یعنی قرآن آنه هیچ شک یوقدر (هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ) توغری یول کورسانکوجیدر الله دان قورقوب گناه دن صاقلانوجیلرغه (الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ) آندابن کیمسه لر کیم اشانورلر کورما گان نرسه لرنه (وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ) هم تورغزورلر نمازنی یعنی نمازغه دایم چیلق قیلورلر (وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ) دخی بز آنلرغه رزقلاندرغان نرسه دن نفقه بیزورلر (وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ) دخی شول کیمسه لر کیم ایمان کیلتورورلر و اشانورلر سنکا ایندرلمش نرسه گه (وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ) هم سندن الگاری ایندرلمش نرسه گه یعنی

اُولٰٓئِكَ يَمِيزُ الْبَرِّ لِرِجَالِكُمْ كِتَابًا لِرِغَمِهِمْ اِذَا نُوذِرُوا بِآيَةِ اللَّهِ تَعَالَى اَنْ يَكُونُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَعَلَّ هُمْ يَرْجِعُونَ (وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ) دخی آخرتکے
 آنلر بقین ایدارلر یعنی آخرت کونی ننگ بولماقینہ شکسز ایشانورلر (اُولٰٓئِكَ عَلٰی هٰذِهِ مِنْ رَبِّهِمْ)
 اوشبو کیمسہ لردر ہدایت اوزرہ اوزلریننگ رب لری طرفندن یعنی اللہ تعالیٰ آنلر نی
 توغری بولغہ کوندرگاندر (وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ) ہم آنلردر فورنولغوچیلر ومقصودغہ
 ایرشکوچیلر (اِنَّ الدِّينَ كَفَرُوا) درستلکدہ شول کیمسہ لر کیم کافر بولدیلر
 (سِوَآءِ عَلَيْهِمْ اٰنذَرْتَهُمْ) برابردر آنلرغہ کیراک فورقتل سن آنلر نی (اَمْ لَمْ نُنذِرْهُمْ)
 یا ایسہ فورقماغل آنلر نی (اَلَا يُؤْمِنُونَ) ایمان کیلتورماسلر (خَتَمَ اللَّهُ عَلٰی قُلُوْبِهِمْ)
 مہر اوردی اللہ تعالیٰ اول کافرلرننگ کوکل لری اوزرہ یعنی کوکل لری نی فاپلادی
 تا کیم حقنی آکلماسلر (وَعَلٰی سَمِعَهُمْ) دخی قوللری اوزرہ مہر اوردی تا کیم
 توغری سوزنی ایشتماسلر (وَعَلٰی اَبْصَارَهُمْ غِشَاوَةٌ) ہم آنلرننگ کوزلری اوزرہ پردہ
 باردر تا کیم حقنی کورماسلر (وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ) وبولغوچیلر آنلر اوچون اولوغ
 عذاب. حضرت (۱) ابن عباس رضی اللہ عنہما دن روایۃ ایدلمشدر کیم اوشبو یوفاریدہ
 اونکان ایکی آیتہ مدینہ یہودی لری حقندہ نازل اولمشدر (وَمَنْ النَّاسُ مِنْ يَقُوْلُ)
 وبولغوچیلر آدمیلر جملہسندن شول کیمسہ کیم ایتور (اٰمَنَّا بِاللّٰهِ) ایمان کیلتوردک
 بز اللہغہ (وَالْيَوْمِ الْآخِرِ) ہم آخرۃ کونینہ دیوب (وماہم بہومنین) وحال بوکیم آنلر
 ایمان کیلتورگوچی نوگل لردر (يُخَادِعُونَ اللّٰهَ) آلدماقچی بولالر آنلر اللہنی (وَالَّذِينَ اٰمَنُوْا)
 دخی ایمان کیلتورگان کیمسہ لری (وَمَا يَخْدَعُونَ اِلَّا اَنْفُسَهُمْ) وحقیقتدہ آلداماسلر
 آنلر مگر اوز نفسلرینی آلدارلر (وَمَا يَشْعُرُونَ) وبلماسلر آنلر اوزلرینی
 آلداماغلق لرینی (فِي قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ) آنلرننگ کوکل لرننگ آورو باردر (فَزَادَهُمُ اللّٰهُ مَرَضًا)
 بس آرتدردی اللہ آنلرغہ آرونی (وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ) وبولغوچیلر آنلرغہ رنجتکوچی
 عذاب (بِمَا كَانُوْا يَكْفُرُوْنَ) شول نرسہ سبیلی کیم بالغانلر بولدیلر آنلر. اوشبو
 (۲) اوچ آیت ہم توہاندہ گی آیتلر منافقلر حقندہ نازل اولمشدر (وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ
 لَا تَقْسُدُوا فِي الْاَرْضِ) وھر فایجان ایتولسہ اول منافقرغہ بوزقلق فیلماکز یر بوزنک
 دیوب (قَالُوْا اِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ) ایتورلر آنلر باشقہ نوگلدر کیم بزباری توزکلک
 ایتکوچیلر مز دیوب (اَلَا اِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلٰكِنْ لَا يَشْعُرُوْنَ) آگاہ بولقل کیم درستلکدہ
 آنلردر بوزقلق ایتکوچی لر ولکن بلماسلر آنلر بوزقلق ایتکوچی ایدکلر نی (وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ)

(۱) جاہدر حمۃ اللہ علیہ۔
 دن مروی در کیم بقرہ
 سورہسندن اُولٰٓئِكَ
 دورت آیتہ مؤملر
 حقندہ نازل اولمشدر
 آندان سوکفی ایکی
 آیتہ کافرلر توغر یسندہ
 ایدر لمشدر سوکفی
 اون اوچ آیتہ منافقلر
 حقندہ در ربیع ابن
 انس (ان الذین کفروا)
 دن (ولہم عذاب عظیم)
 گہچہ ایکی آیتہ احزاب
 صوغشی توغر یسندہ
 نازل بولدی دیمشدر
 واللہ اعلم
 (۲) امام سدی علیہ
 الرحمۃ روایۃ ایتمشدر
 کیم بر کون عبداللہ
 بن ابی منافق اوزیننگ
 بولداشلری ایلہ بارغانن
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ
 وسلم ننگ اصحابندن بر
 نیچہ کہسہ گہ اوچراد
 شول وقتدہ عبداللہ
 بن ابی اوزیننگ
 بولداشلرینہ ایتای
 سزلر قاراب نورکز
 مین بواحققارنی نچوک
 دوندرورمن دیدی
 ہم اول حضرت ابو بکر
 صدیق قارشوسینہ
 کیلوب آننگ فولینی
 نوتوب مرحبا ای صدیق

سید بنی تمیم اسلامک شیخی رسول الله ننگ غاردا کی بولداشی هم رسول الله او چون مالینی و جانبیتی ندا اینکوچی دیوب کوب نهر بقلر قیلدی آندن صوگ حضرت عمر ننگ فولینی توتوب ب آنی هم کوب مافتادی شول طریقه برام برام همه صحابه لرنی مافتاب اوزانتقا چ اوزینک بولداشلرینه ایندی کوردگزمومن نهچوک قیلدوم سز هم آنلرغه اوچوراغانک شولای قیلگنر دیدی بولداشلری آنک بو اشینه بیک تحسین ایندی بیلر مؤمنلردن بعضلری بو اشنی آکلاب رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرتینه خبر بیردی بیلر شول خصوصک الله تعالی اوشبو وادا لقوا الذین آمنوا الخ آیتینی ایندردی اسباب النزول للسیوطی

وهر فایجان ایتولسه آنلرغه (أَمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ) ایمان کیلنورگنر نتاک کیم آدمیلر ایمان کیلنور دیلر دیوب (قَالُوا) ایتورلر اول منافقلر (أَنُومِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ) ایا ایمان کیلنور ایبک مو بز عقسلسلر ایمان کیلنورگان کبی (أَلَا أَنْتُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ) آگاه بولغل کیم آنلر اوزلری عقسلسلر واحمقلردر (وَلَا يَكُنْ لَكُمْ آيَاتٌ أَنْ تُبَدِّلُوا آيَاتِنَا) وادا لقوا الذین آمنوا) وهر فایجان بولوفسه لر اول منافقلر مؤمنلرگه (قَالُوا آمَنَّا) ایتورلر آنلر بز ایمان کیلنور دک دیوب (وَإِذَا خَلَا إِلَى شِيَابِئِهِمْ) وهر فایجان یالغز اوچوراسه لر آنلر اوزلرینک شیطان لربینه یعنی اولوغلرینه اولانده توغری کیلسه لر (قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ) ایتورلر آنلر درستلکده بز سزنگ ایله مز (أَمَّا نَحْنُ مُسْتَهْزِؤُنَ) باشقه توکلدر کیم بزلر باری استهزأ اینکوچیلر مز (۱) یعنی ظاهرده اوزمزی مسلمان کورساتوب باری مسلمانلرنی مصقل ایتمه مز حقیقه ده ایمان کیلنورگابمز یوق دیورلر (الله یتستزئ بهم) الله تعالی استهزأم قیلور اول منافقلرنی (۲) یعنی استهزألرینه فارشی جزالرینی بیورور (ویدهم فی طغیانهم بعمهون) دخی مهلت بیورور آنلرغه آرزونلق لرنده آپدراب بورگانلری حال لرنده یعنی جزالرینی نیامتکه فالدرور (۳) حضرت ابن عباس رضی الله عنهمادن روایة ایدلمشدر کیم وادا لقوا الذین الخ آیتینی عبدالله بن ابی منافق هم آنک بولداشلری حقنده نازل اولمشدر (أُولَئِكَ الذِّینَ اشْتَرُوا الضَّلَالََةَ بِالْهُدَى) اوشبو گروه شول کیمسه لردر کیم صانتوب آلدیلر آرزونلقنی هدایت برابرینه یعنی ایمان اورینه کفرنی اختیار ایتدی بیلر (فَمَا رِبْحُ نَعَارَتِهِمْ) بس فائده بیرمادی آنلرنک بو سودالری (وَمَا كَانُوا مَهْتَدِينَ) هم بولمادیلر آنلر توغری بولغه کونلگوچیلر (مثلهم کمثل الذی استوفد ناراً) اول منافقلرنک مثلی شول کیمسه کبیدر کیم یولنی کورمک اوچون اوط یافندی (فَلَمَّا أَضَاعَتْ مَا حَوْلَهُ) بس یافطرنقانی زمانده اول اوط اوزینک تیکراسندا گی لرنی (ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ) کیناردی الله تعالی آنلرنک نورلرینی (وَنَرَكُهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ) هم فالدردی آنلرنی فارانقوللرده (لَا يُبْصِرُونَ) کورماسلر آنلر هیچ نرسه نی (۴) حاصل معنا منافقلرنک مثلی شول کشی کبیدر کیم فارانغو کیچه ده قرده اوزینک اطرافینی یافطرتوب فورقنچ نرسه لردن صافلانو اوچون اوط یاندردی اوط بانوب تیکراسینی یافطرنقاچقنه سونوب کیندی ده اول کشی یگادن فارانقولق اچنک فالدی شونک کبی منافقلر هم دنباده ظاهرده اوزلرینی مسلمان کورساتوب فی الجمله اسلام نوری یافطلی سنده نورسه لرده اولگانندن صوگ اول ظاهری اسلاملری فائده بیرمایوب بوتولای کفر فارانقولقی اچنده فالورلر (صم) اول منافقلر صاگفر اولدر حق سوزنی ایشتماسلر (بکم) تبلسلرلدر حق سوزنی

(۱) ابن مسعود رضی اللہ عنہ دن ر وایت ایدلمشدر کیم مدینه اہلی اچنک منافقردن ایکی کیمسه بار ایدی هر ایکسی رسول صلی اللہ علیہ وسلم صحبتند ن مشرکری یابینه قاچوب بارور ایدیلر بولده آنلرغه بیك فاطمی یغور توغری کیلدی بیك فاطمی کوك کوراب یاشن یاشنار ایدی آنلر فورقیدیلر کوك کوراکان طاوشدن فورقوب ب بارماقلرینی قولاقلرینه طغارلر ایدی کیچه غایتک فارانغو ایدی یاشن یاشنار ایدی گان وقتک یاشن یافطی سی ایل بر آرہ بارورلر ایدی یینه بیك فارانغو بولوب فالور ایدی آنلر چغور یینه اوکو نوب کاشکی تیزراک طااک آنسه محمد علیہ السلام حضور یینه باروب ولیمیری آک غولینه بیرور ایدک دیدیلر صکره هر ایکسی کیلوب کوکلدن مسلمان بولوب اخلاص ایل توبه ایتدیلر بس حق سبحانه وتعالی مدینه داگی منافقلر غه اوشبو ایکی کیسه نی ضرب مثل فیلوب کیلتوردی اوشبو ایکی کیسه کوك کوراکانندن فورقوب بارماقلرینی قولاقلرینه نویغان شکیلی مدینه

سو یلاماسلر (عمی) صوفلردر عبرت کوزی ایلہ فاراب کورماسلر (فهم لا یرجعون) بس فایتماسلر آنلر اوزلرینک ضلالقلرندن (او کصیب من السماء) یا ایسه اول منافقلرنک مثل فاطمی ایلہ کوکلدن فویولغان یغور کبیدر (فیه ظلمات) بولغو چیدر آنده فات فات فارانقولر (ورعد و برق) هم کوك کوراکمی و یاشن یاشنار ایدی (یجعلون اصابعهم) فیلورلر آنلر بارماقلرینی (فی اذانهم) قولاقلرندہ (من الصواعق) کوك کوراکمکن حاصل بولغان فاطمی طاوشلردن (حذر الموت) اولوم فورقوسندن (۵) یعنی منافقلرنک مثل شول کیسه لر کبیدر کیم فارانغو کیچه ده بر صحراده بولورلر کوکلدن بیك فاطمی نورقچلی طاوشلر کیلوب کوك کوراب هم یاشن یاشناب فاطمی یغور یاغار آنلر اول هیبت لو طاوشلردن بیك فورقوب یوراکلری یارلماق درجه سینہ کیازر غایت فورقولرندن بارماقلرینی قولاقلرینه فویارلر نورقچلی طاوشلرینی ایشتماسونلر اوچون منافقلر هم شونک کیبی کفر و نفاق فارانقوللری اچنک قالغانلردر باشلرینه تورلی بلار کیلودن کوکللری همیشه فورقوده فایده بارورغه بلما ییچه آپدرب تورما فده لردر (۱) (والله محبط بالکافرین) والله تعالی کافرانی احاطه ایتکوچیدر علم برله یعنی آنلرنک همه اشلرینی و نیتلرینی بلگوچیدر (یکاد البرق یحطی ابصارهم) یقیندر کیم یاشن اوطلی فاما شدورور و چاغلدورور آنلرنک کوزلرینی (کلما اضاء لهم مشوا فیه) هر فایچان یافطرنسه آنلرغه یاشن یاشنار ایدی بولنی آنلر بورورلر اول بولده یعنی یاشن یافطی سی ایلہ نرانغو کیچه ده بولنی کوروب بر آز بارورلر (واذا اظلم علیهم فاموا) و هر فایچان فارانقولاندیسه آنلر اوزره یعنی یاشن یاشنار ایدی توقالوب هوا فزانقولاندیسه آنلر تیک تورورلر بارا آلماسلر (ولو شاء الله لنذهب بسهمهم و ابصارهم) وا گر تلاسه ایدی اللہ تعالی البته کیتارور ایدی آنلرنک ایشتولرینی هم کورولرینی یعنی قولاقلری ایشتماس هم کوزلری کورماس ایدی (ان الله علی کل شی قدیر) درستلیکده اللہ تعالی بارچه نرسه گه کوچی یتکوچیدر (الله تبارک و تعالی سورہ نک باشندن اوشبو اورنغه چه اوچ تورلی گروه لرنک حالینی بیان ایتدی برنچی سی مؤمنلر ایکنچی کافرلر کیم آنلرنک کوکللری مهرلنمشدر و ایمان آنلرغه نصیب توکلدر اوچنچی سی منافقلر کیم ظاهرده مسلمان بولسه لرده کوکللری بر طرفقه مایل و فرار ایتکوچی توکلدر بلکه همیشه نردد و تعیرده لردر (یا ایها الناس) ای آدمی لر (اعبدوا ربکم) قوللق فیلکیز سزلرنی نربیه ایتکوچی ربکیزغه (الذی خلقکم) آنداین ربکیزغه کیم اول سزلرنی یارانندی ویوقدن بار فیلدی (والذین من قبلکم) هم سزدن اولده بواغانلرنی یارانندی (لعلکم تتقون) شاید کیم سزلر تقوی اہلی بولورسز اللہ تعالی گه عبادت فیلووگیز

منافقلرى هم رسول الله صلى
الله عليه وسلم مجلسدن آنلر
توغرى سنده وحى نازل
بولور ديب فورقورلندن
بارماقلرىنى قولاق لارىبه
طقوب اولتور ورار ايدى
هم اوشبو ايكى كيمسه
باشن باطلسى ايله بر آر
يول يورولرى كىي اول
منافقلر هم مسلمانلر
سببلى فائلا نوب غنيمت
ماللرى آلسه لر مسلمان
لرغه دوستلق ايدوب
محمد عليه السلامك دىنى
حقدر دىوب سوزلر لر
ايدى وهر فايچان فول
لرندن ماللرى كيتوب
بلا وقضا كورسه لر
مسلمانلر شوملوغندن
ديوب كىرى مرتد بولوب
اسلامغه دشمانلق قىلورلر
ايدى اباب النقول فى
اسباب النزول للمسيوطى.
(۱) امام سدى رهدن مرو
يدركيم حق سبحانه و تعالى
منافقلر سه ده اوشبو
ايكى مثالنى يعنى كمئل
الذى استوفدايله او كضيب
من السماء آيتلر ينى
ايندر گاج منافق لر ايتد
بلر كيم خدای تعالى
موندايىن مثاللر نى
كىلتورودن عالى راک
واولوغرافدر بس خدای
تعالى اوشبو ان الله
لايستحى آية كريمة سىنى
ايندردى اباب النقول.

سببلى (الذی جعل لکم) آنداين ربكز كيم فيلدى اول سز نك اوچون (الارض)
يرنى (فراشا) توشاك (والسمااء بناء) دخى كوكنى فيلدى توشام وتوبا سز نك
اوستكز ده (وانزل) دخى ايندردى (من السماء ماء) كوكدن صونى يعنى يغمه رنى
(فاخرج) بس چقاردى (به من الثمرات) اول صوسببلى تورلى يمشلردن (رزق لکم)
رزقنى سز نك اوچون (فلا تجعلوا لله) بس فيلما كز سز الله تعالى ايچون (انداا)
اوخشاشلر نى يعنى آنك شريكى واوخشاشنى بار دىوب اعتقاد ايتما كز (وانتم تعلمون)
وحالانكه سز بلاسر الله تعالى نك خالق ورارق ايدكىنى (وان كنتم فى ريب) واگر
بولسا كز سز شك و گمانك (مما نزلنا على عبدنا) بز ايندرگان نرسه دن قوليمز اوز رينه
يعنى محمد عليه السلامغه ايندرلش قرآن توغرى يسنه شك وشبهه ده بولسا كز هم آنك الله
تعالى دن ايندرلش ايدكىنه اشانماسا كز (فاتوا بسورة من مثله) بس كىلتور كز سز
بر سورهنى اول قرآن اوخشاشندن يعنى فصاحت وبلاغتده قرآن نك بر سورهنى
شكلى بولغان سوزنى اوزكزدن ايتوكز (وادعوا شهداءكم من دون الله) دخى چاقر كز
الله دن باشقه بولغان شاهدلر كز نى يعنى اوزكز گنه بولدر آلماسا كز ياردمچى لر كز نى
چاقروب ياردم استا كز (ان كنتم صادقين) اگر بولسا كز سز راست ايتكوچيلر
اوشبو دعوا كز ده (فان لم تفعلوا) بس اگر فيلماسا كز اوشبونى (ولن تفعلوا) والبتنه
فيلماس سز آنى يعنى اوزكزدن قرآن نك بر سورهنى اوخشاشىنى كىلتورا آلماس سز
(فاتقوا النار التى) بس صافلانوكز آنداين اوطن كيم (وفودها الناس) آنك ياندرلا
تورغان اوطنولرى آدميلردر (والحجارة) هم طاشلردر (اعدت) حاضرلاندى اول اوطن
(للكافرين) كافر لر اوچون (وبشر الذين آمنوا) وسويوندر گل اى محمد عليه السلام
شول كيمسه لر نى كيم ايمان كىلتورديلر (وعملوا الصالحات) هم اشلاديلر ايندگو
عمللر نى (ان لهم) شونك برله كيم در سنلكده آنلر اوچون بولغوچيدر آخرنده
(جنات تجرى من تحتها الانهار) شول باقچهلر كيم آفانلر نك استندن يلغهلر
(كلما رزقوا منها من ثمرة رزقا) هر بر رزقلاندرلغانلرى زمانده آنلر اول جنتلر نك
يמשندن (فالوا) اينورلر (هذا الذى) اوشبودر شول يمش كيم (رزقنا من قبل)
رزقلاندرلدى بز موندن لك يعنى مؤمنلر جنت يمشلر ينى آشاغان صابون بزلر
بويمشنى موندن الگارى هم آشاغان ايدك ديورلر برسى ايكنچى سينه اوخشاغانلقدن
(واتوا به متشابهاً) وكىلتورلور آنلرغه جنت يمشىنى بر بر سينه اوخشاغوچى بولغان
حاله (واهم فيها) وبولغوچيدر آنلر اوچون جنتك (ازواج مطهرة) پاك وآرو خانولر

(وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ) هم آنلر جنتده منگو قالغوچیلردر (۱) مرویدرکیم کافرلر قرآن کریمده چین واورما کوچ کبی واق جالمق لر ذکر ایتولگانینی ایشونکلاچ طعنه فیلوب محمدنک خدایی مونداین خسیس نرسه لرنی نچوک اویالماینچه ذکر فیلا بوللرنی ایتودن مرادی نرسه دردییلر بس آنلرنک طعنه لرنه فارشی اوشبو توباننگی آیه کریمه نازل بولدی (ان الله لا یسنجی) درستلکده الله اویالماس (ان یضرب مثلاً) مثال کیلتورما کیکه (ما بعوضه فما فوقها) برجهن نی هم آندن اوستون نرسه نی یعنی کچکنه نرسه ده اولوغ نرسه نی ده مثال ایتوب کیلتورما کیکه الله تعالی اویالماس اوز اورنده مثال کیلتورور (فاما الذین امنوا) بس ایمان کیلتورگان کیمسه لر (فیعلمون انه الحق) بس بلورلر آنلر شونی کیم درستلکده اول مثال حق وتوغریدر (من ربهم) رب لری فاشندن در (واما الذین کفروا) واما کافر بولغان کیمسه لر (فیقولون) بس ایتورلر (ما ذا اراد الله بهذا مثلاً) نی نرسه نیلادی الله بو مثال برله یعنی بو مثالنی کیلتورما کدن مرادی نرسه دردیورلر (یضل به کثیراً) آزدورور الله تعالی شول مثال سبیلی کوب کیمسه لرنی (ویهدی به کثیراً) هم توغری بولغه کوندورور آنک سبیلی کوب کیمسه لرنی یعنی مؤمنلرنی (وما یضل به الا الفاسقین) و آزدرماس آنک سبیلی مگر فاسقلرنی یعنی کافرلرنی گنه آزدورور (الذین ینقضون) آندا این فاسقلر کیم بوزارلر آنلر (عهد الله) الله نک عهدینی (من بعد میثاقه) اول عهدنی برکتکندن صوکل (ویقطعون ما امر الله به ان یوصل) هم کیمسارلر آنلر شول نرسه نی کیم بیوردی الله تعالی آکا توناشماققه یعنی صلۀ رحم نی کیمسارلر قونداشلرگه توناشماسلر یا ایسه مؤمنلرگه توناشماسلر (ویفسدون فی الارض) دخی بوزقلق فیلورلر آنلر برده (اولئک هم الخاسرون) اوشبو گروه زیان کورگوچیلردر و خسران اهلیدر آخرنده (کیف تکفرون بالله) نچوک کافر بولاسز و اشانمایسز اللهغه ای کفر اهلی (وکنتم امواتاً) و حالانکه بولدکوز سز اولده اولوکلر و جانسزلر (فاحیاکم) بس ترگوزدی سزنی الله تعالی یعنی سزلرگه جان بپردی (ثم یمیتکم) صکره اولتورور سزلرنی (ثم یحییکم) صکره ترگوزور سزلرنی یا کادن (ثم الیه ترجعون) صکره آنک صاری فاینارلورسز آخرنده (هو الذی خلق لکم) اول الله تعالی شول ذاتدر کیم یارانندی سز نک اوچون (ما فی الارض جمیعاً) بردا گی نرسه نک بارچه سیننی (ثم استوی الی السماء) صکره یونالدی کوک صاری یعنی کولکرنی یارانندی (فسواهن سبع سموات) بس نیگزر فیلدی اول کولکرنی بدی کوک ایتوب یعنی بدی فات فیلدی (وهو بکل

(۱) اوشبو آیه کریمده انسان نک باشقه مخلوقن شریف ایدکینه هم علم نک عبادتن آرتق ایدکینه دلالت باردر زیرا که آدم علیه السلام فرشته لر بلهگان نرسه نی بلهگان نلکی سبیلی آلاردن افضل اولوب آلا سجه ایتماک ایل ما مور بولدیلر و حالانکه اول وقتده حضرت آدم هیچ برهبات فیلقانی یوق ایدی فرشته لر بولسه هملری همیشه عبادتده ایدیلر شولای بولسه ده حضرت آدم فقط علمی سبیلی آلاردن آرتق بولدی اگر علمدن آرتق بر نرسه نک بولماقی ممکن بولسه ایدی خدای تعالی حضرت آدم نک فضیلتی شونک برله اظهار فیلور ایدی و حالانکه حضرت آدم نک ملائکه اوزره فضیلتی علم برله اظهار فیلدی بس معلوم بولدی کیم علم کبی فضیلتلی هیچ نرسه یوقدر.

شیء علیم) واول خدای تعالی بار چه نرسه نی بیلگوچیدر (وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَأِكَةِ) ویا د ایتکل شول وقت کیم ایندی سنک ربک فرشته لرگه (أَنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً) درستلکده من فیلعوچی من یرده بر خلیفه نی یعنی یر بوزنده خلیفه ایتوب آدم نی یاراتور من دیدی (قَالُوا) ایتدی لر فرشته لر الله تعالی گه (أَنْتَجَلُ فِيهَا) ایا فیلور سن مو اول یرده (مَنْ يَفْسُدُ فِيهَا) شول کیمسه نی کیم فساد و بوز فلق فیلور اول آنده (وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ) دخی فانلر توکار (وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ) و حالانکه بزلر نسبیح ایتهمز سنک حمدک برله (وَنَقُدُّسُ لَكَ) هم پا کلایمز سنی و پاک لککنی افرار ایدامز (قَالَ) ایتدی الله تعالی فرشته لرگه (أَنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ) درستلکده من بیلور من شول نرسه نی کیم سز بیلماس سز یعنی یر بوزنده خلیفه ایتوب آدم نی یارانما فیمه حکمتلر باردر اول حکمتلر نی سز بیلماس سز دیدی (وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا) و او گراندی الله تعالی آدم علیه السلامه بار چه مخلوقانک اسملر نی (ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ) صکره عرض فیلیدی و کورساندی اول نرسه لر نی فرشته لرگه (فَقَالَ) بس ایندی الله تعالی فرشته لرگه (أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ) خبر بیرگز مگای فرشته لر و ایتوگز اوشبو نرسه لر نک اسملر نی (أَنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ) اگر بولسا گز سز راست ایتکوچیلر (قَالُوا) ایتدی لر فرشته لر (سَبَّحَانَكَ) پا کلامک پا کلیمز سنی ای بزنگ ربیمز (لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا) یوفدر بزنگ هیچ علمیمز مگر بیلور من سن بزگه بیلدرگان نرسه نی گنه (أَنْتَ الْغَلِيمُ الْحَكِيمُ) درستلکده سن گنه سن بخشی بیلگوچی و حکمه ایاسی (قَالَ) ایتدی الله تعالی آدم علیه السلامه (بَا آدَمَ أَنْبِئُهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ) ای آدم خبر بیرگل فرشته لرگه مخلوقات نک اسملر ی برله یعنی بار چه نرسه لر نک اسملر نی فرشته لرگه بیان فیلغل (فَلَمَّا أَنْبِئُهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ) بس خبر بیرگان زمانده آدم علیه السلام فرشته لرگه نرسه لر نک اسملر ی برله (قَالَ) ایتدی الله تعالی فرشته لرگه (أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ) ایا ایتما دم من سز لرگه ای فرشته لر (أَنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) درستلکده من بیلور من کولدرده هم یرده یاشرن بولغان نرسه لر نی (وَاعْلَمُ مَا تَدْبُونَ) دخی بیلور من شول نرسه نی کیم سز آنی اشکارا فیلور سز (وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ) هم شول نرسه نی بیلور من کیم سز آنی (۱) یاشرور بولدگز یعنی کورساتوب فیلغان اشلرگز نی هم کوکل لرگز دا گی یاشرن سرلرگز نی همه سینی من بیلگوچی من (وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ) دخی یاد فیلغل شول وقت کیم ایتدک بز فرشته لرگه (أَسْجُدُوا لِآدَمَ) سجده فیلگز آدمگه دیب (فَسَجَدُوا) بس سجده فیلدی لر فرشته لر حضرت آدمگه (إِلَّا إِبْلِيسَ) مگر سجده فیلما دی ایلیسکنه

(۱) ابن عباس رضی الله عنهما دیمش لدره کیم سز یاشورگان نرسه نی بیلور من دیبا کدن مراد شولدر کیم آدم علیه السلام نک جسده شریفی توفرا فدن یاراتلوب مکه ایل طائفی آراسنده جانسز یاتقان وقتنده ابلیس فرشته لر ایلر آنکا اوچراب کورایم بونیند این نرسه ایکان دیب آدم علیه السلام کاوده سی نه آغزندن کرووب دیرندن چقدی و ایتدی کیم بو بر اش اوچون یارانلمشدر لیکن آنده فرار و ثبات بولماس زیرا که اچی فوشدر دیدی هم یانده بولغان فرشته لرگه ایتدی اگر خدای تعالی سز لرگه بو کیمسه گه اطاعة ایتمک برله بیورسه نی اشلر سز فرشته لر ایتدی لر بزلر خدای نک امرندن هیچ باش نارتماسز نهچوک بیورسه شولای فیلور من ابلیس اوز کونکلندن ایتدی کیم والله اگر من بونک اوزرینه ایرکلی بولسام آنی اولتورور من واگر اول بنکا ایرکلی بولسه من آنکا عصیان فیلور من وفار شور من دیدی نبیاندن

(أَبِي وَاسْتَكْبَرَ) فارشیدی و باش طارندی اول ابلیس آدمگه سجه قبلودان (وَكَانَ مِنَ
 الْكٰفِرِيْنَ) هم بولدی اول ابلیس کافرلردن الله تعالی امرینه باش طارنوی سبیلی
 (وَقُلْنَا) دخی ایتدک بز آدمگه (يَا اٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ) ای آدم نورغل
 سن دخی خاتونک جنتده (وَكَلا مِنْهَا رَغَدًا) هم آشاکز هر ایکیکز اول جنتنک
 نعمتلردن کیگ چیلک ایل (حَيْثُ شِئْتُمَا) نیلا گان اورنکزده یعنی اوزکر نیلا گانچه
 هبچه طارنولما بنبچه جنت نعمتلردن آشاکز (وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ) ویاقن بولماکز
 اوشبو آغاچه (فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِيْنَ) بس بولورسز هر ایکیکز ظلم لاق ایتکوچیلردن
 اگر اول آغاچنک بمشدن آشاساکز اوشبو آغاچ حقنده تورلی سوز باردر
 بعضیلر بغدادی و بعضیلر انجیر یا که یوزم آغاچی ایدی دیمشدر والله تعالی اعلم
 (فاز لهما الشيطان عنها) بس طابدردی آدم ایل حوآنک هر ایکیسینی شیطان و آبوردی
 آنلرنی جنتدن یعنی آنلرنی جنتدن چقارور اوچون وسوسه قبلوب مذکور آغاچنک
 بمشینی آشامقلرینه سبب بولدی (فاخر جهما) بس چقاردی آنلرنی (مما كانا فيه) شول
 نعمتلردن کیم آنلر بولدیلر آنک یعنی جنتدن چقولرینه و جنت نعمتلردن آیرلقلرینه
 سبب بولدی (وَقُلْنَا اهْبِطُوا) و ایتدک بز آنلرغه نوشوگز یعنی جنتدن چغوب برگه نوشوگز
 (بعضکم لبعض عدو) بعضکز بعضکزغه دشماندر یعنی بر یوزنده بر برگزگه دشمان
 بولوب فرار قبلورسز (وَلَكُمْ فِي الْاَرْضِ مَسْتَقَرٌّ) و بولغوچیدر سز نک اوچون یرده
 فرار فیلا تورغان اورن (وَمَتَاعٌ اَلِي حِينٍ) هم فائده لهنق بر معلوم وقتغهچه یعنی
 اجل لرکز بنگانگه قدر بر یوزنده فرار قبلوب آنداغی نرسه لر برله فائده لانورسز
 (فَتَلَقَى اٰدَمُ مِنْ رَبِّهِ) بس بولوقدی و قبول ایتوب آلدی آدم علیه السلام اوزینک
 ربندان (کلمات) بر نچه سوزلرنی یعنی الله تعالی حضرت آدمگه بر نچه فائده لی
 کلمه لر بلدردی آدم علیه السلام آنلر ایله عمل ایدوب اخلاص ایل توبه قبلدی
 (فَتَابَ عَلَيْهِ) بس رجوع قبلدی الله تعالی آنک اوزرینه یعنی توبه سینی قبول ایدوب
 خطاسینی باغشلا دی (انه هو التواب الرحيم) درستلکک اول الله تعالی گندهر توبه لرنی
 قبول ایتکوچی هم رحمت ایتکوچی (۳) الله تعالی حضرت آدمگه تلقین ایتکان کلمه لر
 سورہ اعراف مذکور رَبَّنَا ظَلَمْنَا اَنْفُسَنَا وَاَنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُوْنَنَّ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ
 جهل اریدر دیمشدر (قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا) ایتدک بز آنلرغه ایتکز سز اول جنتدن
 بارچه کز یعنی همه لرکز جنتدن چغوب برگه نوشوگز (فَاَمَّا يَا تَبْنٰكُمْ مِّنْهُ هُدًى) بس
 اگر کیلسه سز گه منم فاشمدن هدایت یعنی توغری بولنی کورسانکوچی کتاب
 کیلسه (فَمَنْ تَبِعَ هُدًى) بس هر کیم ایارسه منم هدایتیه و توغری بولعه کونولسه

(۱) حق سبحانه و تعالیٰ بنی اسرائیل قومینه موسیٰ علیہ السلامنی پیغمبر ایدوب آنلرنی فرعون قولندن خلاص ایلدی شام ملککنه آنلرغه اورن بیردی حسا بسز کوب نعمتلر عطا فیلدی هم آنلرغه شویلر وعده ایتدی کیم اگر من بیارگان پیغمبرلرنگ هر فایوسینه یاردم ایتسانکنز سز لردن پادشاه لفتی کینارام هم شام ملکی همیشه سزنگ قولنکنز ده بولوردیدی بنی اسرائیل قومنی کفران نعمت فیلوب عیدلر بنی یوزدیلر آزغون بولوب طغیان ایتدیلر پیغمبرلرگه اطاعت ایتما یوب جفا و اذا فیلدیلر نیتلرینی بوز و برشوت آلدیلر حقلقنی باشوردیلر دنیا مای اوچون نورات آیتلرینی اوزگارندیلر باطلنی حق دیسب خلققه اوگرانندیلر ریاست اولوغلق استادیلر نورا نغنی آخر زمان پیغمبری صفقرینی بیان ایتکن آیتلرنی آلدیلر حق تعالیٰ یهودیلرگه آنا بابا لری حقننه بولغان انعام واحسان لرنی تذکیر ایدوب اوشبو آیتلرنی ایندردی (المحرره)

(فلاخوف علیهم) بس یوقدر هیچ بر فورقو آنلر اورره (ولاهم بعز نون) هم کوبونور بولماسلر آنلر وقایغو کورماسلر آخرتنده (والذین کفروا) وشول کیمسه لر کیم کافر بولدیلر (وکنذبو بایاننا) هم یالقانغه توندیلر بزنگ آیتلرمنی (اولئک اصحاب النار) اوشبو گروه اوط ایلاری ونموغ اهلیدر (هم فیها خالدون) آنلر اول اوطده منگو فالغو چیلدر (یا بنی اسرائیل) ای اسرائیل اوغلاری اسرائیل بعقوب پیغمبر علیہ السلامنگ لقبیدر شول سببلی آننگ اولادینه بنی اسرائیل دیولمشدر موسیٰ علیہ السلام شولار جمل سندن در نورات هم آنلرغه ایندرلمشدر حق سبحانه و تعالیٰ بنی اسرائیل قومینه بنگ کوب نعمتلر انعام ایتدی شول نعمتلرنی بیان ایدوب بیورور کیم ای بعقوب اوغللری (اذکروا) یاد ایتکنز (نعمتی الئی انعمت علیکم) شول نعمتلرمنی کیم انعام ایتدم من سز لرگه (واوفوا بعهدی) هم وفا فیلکنز بنم عهدیمه یعنی منکا فیلقان عهدکنزده ثابت بولکنز (أوفی بعهدکم) ناکیم من هم وفا فیلور من سزنگ عهدکنز گه (وابای فارهبون) ومندن گنه فورقکنز (۱) اوشبو آیت کریمه دن باشلاب و اذا بتلی ابراهیم ربه آیتینه قدر بنی اسرائیل قومنی توغری سنده در حق سبحانه و تعالیٰ بو آیت ایله آنلرغه بیارگان نعمتلرینی تذکیر ایتدی و ایسلرینه توشوردی صغره آنلرنی فرآنغه ایمان کیلنورماککه دعوت ایدوب بیوردی (وامنوا بما انزلت) و ایمان کیلنورکنز من ایندرگان نرسه گه یعنی قرآنغه (مصدقاً لما معکم) راستغه تونقوچی بولغانی حالک اول قرآن سزنگ برله بولغان نرسه نی یعنی توراننی (ولا تكونوا اول کافر به) هم بولماکنز سز فرآنغه اشانما و چیلرننگ اولی (ولا نشتر و بایاتی) دخی آلماکنز سز منم آیتلرم فارشوسینه (ثمناً قليلاً) آز بهانی یعنی منم آیتلرمنی آنچه ایله آلدیلرماکنز (وابای فاتقون) ومندن گنه فورقکنز و حذر فیلکنز (ولا تلپسوا الحق بالباطل) وفاتوشدرماکنز حقلق و توغریلقنی باطل و توغری بولماغان نرسه برله (وتکنموا الحق) هم باشورماکنز حقلقنی (وانتم تعلمون) و حالانکه سز بیلورسز آننگ حق ایدکینی یعنی نوراتده بولغان محمد علیہ السلامنگ حق پیغمبر ایدکی توغری سنده غنی آیتلرنی باشورماکنز و آلدیلرماکنز (واقیموا الصلوة) دخی تورغوزکنز نمازنی (وانتوا الزکوة) هم بیرکنز مال لرکنزدن زکوننی (وارکعوا مع الراکعین) هم نماز اوناکنز نماز اونا گوچیلر برله یعنی مسلمانلر جماعتنی برله اوفوکنز (انامرون الناس بالبر) ابا بیوراسزمو آدمیلرنی ایندولک برله (وتنسون انفسکم) وسز اونا نولاسز اوز نفسلرکنزنی (وانتم تتلون الکتاب) و حالانکه سز اوفیسز کتابنی یعنی توراننی (افلاتعقلون) ابا بس بیلماسسز وفهم ایتماسسز مر یعنی بلساکنزنی اوچون بلساکنز برله اش فیلمایسز اوشبو آیه کریمه مدینه یهودیلرینه

(۱) انا مرون الناس بالبر
آیة کریمہ سی ابن عباس
رضی اللہ عنہما روایتنچہ
مدینہ بیودیلری شانندہ
نازل بولدی کیم آنلردن
بعضیلری اوزلری ننگ
کیا ولری بی و فرند اشلری بی
مسلمان بولغانلری بی شول
اسلام دینندہ ثابت بولنکز
محمد علیہ السلام امرندن
چقمانکز دیوب اوگوتلار
لر ایدی لکن اوزلری
مسلمان بولماسلر ایدی
لباب النقول للسیوطی
(۲) بالالرننگ دنیاغہ کیلو
لرینہ بابالر سبب بولغا-
نلقدن بابالرینہ بیبرلگان
نعمتلا ایلہ بالالرینہ
امتنان ایتدی.

(۳) فرعون بر نوش
کوروب اول توشینی
بنی اسرائیل اچندن بر
اوغلان طوغان سنک
ملکک خراب بولماقی
شول اوغلان سببلی
بولوردیوب تعبیر قیلولری
سببلی فرعون امری ایل
بنی اسرائیل اچنک طوغان
هر بر ایر بالانی بوغاز
لارلر ایدی.

تعرضدر کیم آنلر باشقلر نی محمد علیہ السلام شر یعنیہ ابارورگہ اوندایلر و فرقدلر لر
ایدی و اوزلری مسلمان بولودن باش طارنالر ایدی (واستعینوا بالصبر والصلوة) و یاردم
استانکز خدای تعالی دن طاعتکہ صبر قیلو و چداملق بر لہم نماز اوقو یا کہ دعافیلو بز لہ (وانہا
لکبیرة) و درستلککہ اول نماز مشکل و چیتندر یعنی نفسکہ نماز اوقو آغر در (الاعلیٰ الخاشعین)
مگر چیتن و آغر توگلدر نواضع اینکوچی و خدایدن فورقو چیلرغہ یعنی نفسلری بی جبیکگان
مخلص مؤمنلرگہ طاعة و عبادة آغر توگلدر بس شول خاشعلر و خدایدن فورقو چیلر
صفتینی بیان ایدوب بنورور (الذین یظنون انہم ملاقوا ربہم) آندان کیمسہ لرگہ
کیم آنلر شکسز بیلورلر شونی کیم درستلککہ آنلر بولقو چیلدر پروردکارلرینہ
یعنی خدای تعالی حضورینہ حساب و جزا اوچون باراچق ایدکلرینی بیلورلر (وانہم
الیہ راجعون) دخی بیلورلر شونی کیم تحقیق آنلر خدای تعالی صاری قایتو چیلدر
وقیلغان عمللرینک جزاسینی طاپقو چیلدر شونک اوچون طاعت و عبادة آنلرغہ
چیتن توگلدر (یا بنی اسرائیل اذکروا) ای بنی اسرائیل قومی یاد ایتکز (نعمنی
الئی انعمت علیکم) شول نعمتینی کیم انعام فیلدم من سزلرگہ (وانی فضلنکم علی العالمین)
ہم یاد ایتکز شونی کیم من آرتق ایتدم سزلرنی یعنی آنا و بابالرگزنی عالم خلقی
اوزرہ یعنی شول زماندہ بولغان خلق اوردن آنلرنی افضل و آرتق فیلدم (وانقوا یوما)
دخی فورقکز شول کوننک عذابندن کیم اول کونک (لا تجزی نفس عن نفس شیئا)
کیچماس و اوناماس ہیچ بر نفس بر نفسدن بر نرسہ نی دہ یعنی ہیچ کیم ایکنچی گہ
اوز حقینی باغشلاماس هر کیم اوزی اوچون طرشور (ولایقبل منها شفاعة) ہم قبول
ایتولماس اولکوندہ ہیچ نفسدن شفاعة یعنی کافرلر اوچون شفاعة مقبول بولماس
(ولایؤخذ منها عدل) دخی آلونماس آندان فدبہ یعنی ہیچ کیم بر نرسہ بیروب عذابندن
فوتولا آلماس (ولاہم ینصرون) ہم یاردم ایتولمش بولماسلر اولکوندہ کافرلر
یعنی ہیچ کیم آنلرغہ یاردم ایتوب عذابلری بی کیم و تماس و کیم و نا آلماس (واذ
انجیناکم من آل فرعون) و یاد قیلکز ای بنی اسرائیل قومی شول وقت کیم فوتقاردق
بز سزلرنی یعنی بابالرگزنی فوتقاردق فرعون اتباعندن (یسومونکم سوء العذاب)
طانو نور ایدیلر فرعون قومی سزلرگہ عذابنک قاطیراغینی (یدبحون انباءکم)
بوغازلار (۲) ایدیلر اوغللرگزنی باشلک لرنندہ فرعون امری بوینچہ (ویستحیون
نساءکم) و تریک قالدروور ایدیلر قزلرگزنی اوزلرینہ خدمت ایتدر مک اوچون
(وفی ذلکم بلاء من ربکم عظیم) و اوشبو اشدہ یعنی آنلرنک اوغللرگزنی اولتورب
قزلرگزنی اوزلرینہ خدمت قیلدر ولرنندہ پروردکارکز فاشندن اولوغ صناو باردر

سز لرگه (وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَعْرَ) دخی یاد ایتکز شول وقت کیم یاردق و آبور دق بز
 سز لرگه دینگزنی یعنی سزنی فرعونندن فوتقارو اوچون قلز م در یاسینی ابکی گه
 یاروب سز گه یول بیردک (فَانجِينَاكُمْ) بس فونقاردق بز سز لرنی فرعون لشکری
 ضررندن (وَإِذْ فَرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ) هم صوغه غرق قیلدق و باطردق فرعون لشکرینی
 (وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ) و حالانکه سز فارار ایدکز آنلرنک غرق بولولرینی (وَإِذْ وَعَدْنَا
 مُوسَىٰ) دخی ایسکزگه کیلتورکز شونی کیم وعده بیردک بز موسی پیغمبرگه تورات
 بیورر اوچون طور طاغینه کیلمک برله (أَرْبَعِينَ لَيْلَةً) فرق کیچه یعنی فرق کیچه
 و کوندز طور طاغنده تورماق برله وعده بیردک (ثُمَّ أَخَذْتُ الْعَجَلَ مِنْ بَعْدِهِ) بس
 توندکز سز بوزاونی معبود ایتوب آندن صوگه یعنی موسی علیه السلام طور طاغینه
 تورات آلورغه کینکچ سز لر سامری اغواسی نه اباروب بوزاو صورتینه طابوندکز
 (وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ) و سز لر ظلم لقی ایتکوچیلر سز خدای تعالی دن باشقهغه عبادت قیلو
 برله (ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ) صگره عفو ایتدک و کیچدک بز سزدن اوشبو
 اشکز صوکنده (لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ) شاید سز لر شکرانه قیلورسز خدای تعالی گه دیب
 عفو ایتما کی اوچون (وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ) و یاد قیلکز شونی کیم بیردک بز
 موسی پیغمبرگه تورات کتابینی (وَالْفِرْقَانَ) دخی بیردک حق برله باطل آراسینی
 آبارغوچی حقیقی (لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ) شاید سز لر توغری یواغه کونلورسز دیب (وَإِذْ
 قَبَّلَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ) دخی یاد قیلکز شونی کیم ایتدی موسی پیغمبر اوزینک قومینه
 یعنی بوزاوغه طابونغانلرغه ایتدی (يَا قَوْمِ أَنْكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ) ای منم قومیم
 درستلکده سز ظلم لقی ایتدکز اوز نفسلرکزگه (بِأَنْفَادِكُمُ الْعَجَلَ) سز نك توتماقکز
 برله بوزاونی معبود ایتوب (فَتَوَبُّوا إِلَىٰ بَارئِكُمْ) بس توبه قیلکز و قایتکز سز
 بواشکز دن اوزکزنی بارانقوچی خدایکز صاری (فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ) بس اولتورکز سز
 اوزلرکزنی یعنی بوزاوغه طابونغانلر طابونغانلرنی اولتورسون (ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ)
 اوشبو اولتورلر ککز آرتوغرافدر سز نك اوچون دنیاده ترکک قیلماقکز دن (عِنْدَ
 بَارئِكُمْ) بارانقوچی خدایکز فاشنه خدای تعالی دن اوشبو طریقه حکم بولغاچ بوزاوغه
 طابونغانلر بر صحرآقه چیولوب همه لری باشلرینی آلفه صالوب تزلاندیلر هارون
 علیه السلام اون ابکی مک کشی ایله بالانفاچ قلچلر قوللرینه آلوب بوزاوغه طابونغانلرنک
 باشلرینی کيسدیلر ایرته دن توش وقتینه چه آنلردن ینمش مک کیمسه نی اولتوردیلر
 بس حق سبحانه و تعالی بیورور کیم فاجانکیم خدای تعالی نك حکمینی قبول ایتدکز
 (فَتَابَ عَلَيْكُمْ) بس قبول قیلدی خدای سز نك توبه کزنی (أَنَّهُ هُوَ التَّوَابُ الرَّحِيمُ)

۱) خدای تعالی بنی اسرا
 ئیل قومینه عمالقہ لری ایل
 صوغش قیلورغہ بیوردی
 آنلر بوغصوصده مساهله
 ایدوب خداینگ فرماننی
 یرینه یتکوز مادیلر بس
 حق سبحانه و تعالی آنلری
 آداشدروب تیه صحراسنه
 فرق بل حیران و سرگردان
 یوردیلر آچ و صوسز قالد
 یلر چادرلری طوزوب
 بتدی صگره الله تبارک و تعالی
 لی موسی علیه السلام ننگ
 دعاسی سبیلی آنارغہ
 کوکدن من وسلوی نعمتلر
 بنی ایندردی هم برطاشدن
 اون ایکی چیشمه چغاردی
 بولوطنی باش اوستلرنده
 کولا گه ایتدی آنلر
 اوشبو نعمتلرننگ قدرینه
 بیلما یوب کفران نعمت
 ایلدیلر عاصی بولدیلر

درستلکه اول خدای تعالی گنه در توبه لرنی قبول اینکوچی توبه اینکانلرگه مهر بان
 بولغوچی (وَاذْفَلْتَمْ يَا مُوسَى لَنْ نُنْزِلَكَ) و باد اینگز شول وقت کیم ایندگز سز
 موسی پیغمبرگه ای موسی هر گیز اشانماس بز سکا یعنی موسی علیه السلام برله
 طور طاغینه حق تعالی ننگ کلامینی ایشتور اوچون بارغان یتمش کشی حق تعالی ننگ
 کلامینی ایشتکاندن صولک ایتدیلر ای موسی بز لر ایمان کیتورماس مز و اشانماس مز
 سکا (حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً) نا کیم کورگانیمز گه چه خدای تعالی نی آشکارا یعنی خدای ننگ
 اوز بنی آیرم آچق کور ماینچه پرده آرفلی ایشتولگان سوز گه گنه اشانماس مز دیدیلر
 (فَاخَذْتَكُمُ الصَّاعِقَةُ) بس توندی سزنی یعنی مذکور یتمش کشینی توندی و کوبردی
 کوکدن کیلگان اوط (وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ) و سبزلر فارار ایدگز اول اوطقه بعضیلر
 دیمش لدر کیم صاعقه دن مراد کوك طرفندن کیلگان بر فورنچلی آواز در مذکور
 یتمش کشی کیم هر قایوسی بنی اسرائیل ننگ عالم لری و اولوغلری ایدیلر شول
 آوازی ایشتبکچ طافت ایته آلماینچه بورا کلری یارلوب همه لری اولدیبار موسی
 علیه السلام بو حالنی کورب متحیر بولدی و قایغوردی هم خدای تعالی گه یالباروب
 ایتدی آلهی اگر بنی اسرائیل قومی اولوغلر مزنی قایک فویدک دیوب مندن صوراسه لر
 من آنلرغہ نی جواب بیورور من دیدی حق سبحانه و تعالی مذکور یتمش کشینی کیری
 ترگوزدی نتاک کیم بیورور (ثُمَّ بَعَثْنَاكَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكَ) بس فوباردق بز سزنی و کیری
 ترگوزدک اولگانگز دن صولک صاعقه سبیلی (لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ) شاید سز شکرانه
 قیلورسز خدای تعالی گه ترکلک نعمتینه فارشی (وَلَطَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ) (۱) و کولا گه ایتدک
 سز ننگ اوزرگز گه بولوطنی نا کیم بولوط کولا گه سنک قویاش اسپلکنندن ضرر لانه ایدگز
 بو اش بنی اسرائیل قومی تیه صحراسنده آداشوب یورگان وقتلرنده بولدی خدای
 تعالی ننگ امری ایلر بولوط کیلوب آنلرننگ باشلری اوستونده کولا گه بولوب توردی
 (وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوَى) هم ایندردک بز سزلرگه من وسلوی نعمتلر بنی
 من کوکدن یاوغان قدرت حلواسی دیب ایتوله تورغان شکر در سلوی بر توری
 فوشدر الله تعالی ننگ فضلی ایلر بریان بولغان پشکان حالنه آنلرغہ کیلور ایدی اوشبو
 من وسلوی ننگ کیلما کی هم بنی اسرائیل قومی تیه صحراسنده آداشوب یورگان
 وقتلرنده ایدی (كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ) و ایتدک سزلرگه آشاکزلر بز سز گه
 رزقلاندرغان نرسه ننگ پا کیزه لرندن و یغشی لرندن دیوب یعنی اوشبو خدای تعالی
 طرفندن هر کون کیلا تورغان پا کیزه و نفیس نعمتلر نی فورق ماینچه آشاکز ابرته گی
 کون اوچون آزق اینوب آشاماینچه صافلاما گز بنی اسرائیل قومی خدای تعالی ننگ
 سوزینه خلافتق ایدوب مذکور نعمتلر نی آشاب بتور ماینچه کیلاچک کونلر اوچون
 ذخیره و آزق اینوب صافلا دیلر اول نعمتلر صاصودی و بوزولدیلر آش ننگ اوزاق

اون ایکی اوغلی بک نسلندن اون ایکی گروه ایدیلر طاشدان هر گروه اوچون
 برچیشمه چقدی (فَدَعْلَمُ كُلَّ اَنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ) تحقیق بلدی هر گروه آدمیلر اوزلرینک
 نصو اچا تورغان اورنلرن یعنی اون ایکی سبطنک هر فایوسی اوزلرینه مخصوص
 چیشمه فی بلدیلر بس خدای تعالی آنلرغه بیوردی (كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللّٰهِ)
 آشاکز هم اچوکز الله تعالی بیرگان رزقندن (وَلَا تَعْتُوا فِي الْاَرْضِ مُفْسِدِينَ) وچیکدن
 چهماکز برده بوزوقلق اینکوچیلر بولغانکز حالده یعنی اللهنک امرینه فارشماکز
 فسوق وفساد اشلاماکز (وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ) ویا ایتکز شول وقت کیم ایتدکز سر
 موسی پیغمبرگه ای موسی (لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ) هر گیز صبر قیلماسمز وچداماسمز
 برگنه نورلی طعامگه (۲) مذکور صحراده وقتلرنک بنی اسرائیل قومنی نک کوکدن کیلا
 تورغان من وسلوی دن باشقه آشارلق نرسه لری یوق ایدی من ایله سلوی فی بر
 برسینه فوشوب بر نورلی طعام ایتوب آشار لر ایدی شول سببلی موسی علیه السلامغه
 ایتدیلر بز لر اوشبو برگنه نورلی آشفه صبر ایتوب تورا آلپایمز (فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ)
 بس دعا قیلغل سن بز نک اوچون وصوراغل پروردکار کدن (يُخْرِجُ لَنَا مِمَّا تَنْبِتُ الْاَرْضُ)
 تا کیم چفارسون اول بز نک اوچون بر اوسدرا تورغان نرسه دن یعنی برده اوسا
 تورغان آشاملق نرسه لرنی چفارسون (مَنْ بَقَلْهَا وَتَثَاثُهَا وَفُومَهَا وَعَدْسُهَا وَبَصَلْهَا)
 اول بز نک یاشلچه نرسه لرندن هم قیارندن وبقدایندن یا که صار مساغندن هم
 یا صماقندن و صوغانندن (قَالَ) ایتدی موسی علیه السلام آنلرنک بوسوزلرینه فارشی
 (انستبدلون الذی هو ادنی) ایا آشدرا سز مو توبانراک و نچارراق نرسه فی (بأذنی
 هو خیر) یغشیراق نرسه برله یعنی صوغان و صار مساق کبی حقیر نرسه لرنی من
 وسلوی کبی نفیس نعمتلر برله آشدرا ماچی بولاسز مو ا گر شوپله ایتما کچی
 بولسا کز (اهبطوا مصرًا) توشوکز شهرلردن بولغان بر شهرگه (فَإِنَّ لَكُمْ مَأْسَأَتُمْ) بس
 درستلکک بولفوجیدر سز لرگه صور اغان نرسه کز اول شهرده (وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ)
 واورولمش بولدی آنلر اوزرینه خورلق (وَالْمَسْكِنَةُ) هم مسکین لک و بیچاره لاق
 یعنی خدای تعالی بیرگان نعمتلرگه راضی بولما ینچه کفران نعمت ایتکان لرینک جزاسی
 اوچون آنلرغه خورلق و مسکین لک لازم ایتولدی اسلام بز نک آنلر خورلق ایله جزیه
 تولاب تورور لر هم بای بولسه لرده بیک هر یصلقلرندن اوزلرینی فقیر و محتاج کورسانور لر
 (وَبَاغُوا غَضَبَ مِنَ اللّٰهِ) وقایتدیلر آنلر خدای نک آچووبینه یعنی خدای تعالی نک
 غضب و قهرینه مستحق بولدیلر (ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ) اوشبو اش یعنی آنلرغه
 خورلق و مسکین لک ایله حکم ایدلما کی شول سببلی درکیم آنلر اشانماس بولدیلر
 (بِآيَاتِ اللّٰهِ) خدای تعالی نک آیتلرینه یعنی تورانقه اشانما دیلر (وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ)

(۱) اوشبو ان الذین آمنوا
والذین هادوا آية کریمه
سی مجاہدروا بئینہما سلمان
الفارسی رضی اللہ تعالیٰ عنہ
نک اصحابہ فی شأنہ
نازل بولمشدر برکون
حضرت سلمان رسول صلی
اللہ علیہ وسلم دن اوزینک
اؤلگی دینی نک اہلی تو
غری سندن سؤل فیلدی
ہم آنلر نک نمازلرینی
وعبادلرینی ذکر فیلدی
رسول صلی اللہ علیہ وسلم
ایتدیلر کیم آنلرتموغلقدیر
بس شول خصوصہ اوشبو
آیت نازل بولدی اسباب
النزول

ہم اولتورور بولدیلر پیغمبرلر فی حقلقدن باشقہ نناک کیم ذکر یاویحیی علیہما السلام لری
اولتوردیلر (ذَلِكْ بِمَاعَصَا) اوشبو اشلری شول نرسہ سبیلی درکیم آنلر عاصی بولدیلر
وقلر شدیلر خدای نک فرمانینہ (وَكَانُوا يَعْتَدُونَ) ہم چیکدن چقار بولدیلر آنلر
یعنی خدای تعالیٰ نک فرمانی چیکندن چغولری سبب بولدی آنلر نک کفرلرینہ وپیغمبرلر فی
اولتورما کلرینہ (۱) (ان الذین آمنوا) درستلکک شول کیمسہ لر کیم ایمان کیلتوردیلر
تیللری برل (وَالَّذِينَ هَادُوا) ہم شول کیمسہ لر کیم یهودی بولدیلر (وَالنَّصَارَى)
دخی نصرانیلر (وَالصَّابِئِينَ) ہم صابئین لر یعنی زندیقلر یا کہ دینسزلر (من امن بالله)
ہر کیم ایمان کیلتورسہ اوشبو مذکور گروہلردن و اشانسہ اخلاص کوکلی برل
اللہ تعالیٰ گہ (وَالْيَوْمِ الْآخِرِ) ہم آخرت کونینہ (وَعَمَلٍ صَالِحًا) دخی اشلاسہ ایدگو عملنی
(فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ) بس بولور آنلرغہ عمللرینک اجر و ثوابلری پروردکارلری
قاشندہ (وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ) ہم یوقدر آنلر اوزرینہ ہیچ بر فورقو قیامت کوندہ
(وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ) دخی کو یونور بولماسلر آنلر و قایغو کورماسلر محشر یرندہ
(وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ) وباد ایتکز شول وقت کم آلدق بز سزدن عہدگزی (وَرَفَعْنَا
فَوْقَكُمْ السُّورَ) ہم کوناردک سز نک اوستکزگہ طور طاغین بنی اسرائیل قومی اؤلک
تورانتی اوزاری صوزاب آلسہ لردہ تورات کیلگاندن صو ک فارشیلق قیلوب بو
کتابنک حکملری بیک آغر بزلر مونی قبول ایتہ آلمایمز اوستمزگہ یوکلہ مایمز
دبیلر شول وقتدہ حق سبحانہ و تعالیٰ قدرتی ایل فلسطین طاولرندن بر طاونی
ہواغہ کوتاروب آنلر نک باشلری اوستینہ کیلتوروب طوندی ہم حضرت موسیٰ غہ
فرمان قیلدی ا گودہ بنی اسرائیل تورات حکملرینی قبول ایتہسہ لر اوشبو طاونی
اوستلرینہ نوشورب ہمہ لرینی ہلاک قیلورمہن دیدی بنی اسرائیل قومی کوردیلر
کم باشلری اوستندہ طاور ناپلاب نورا ہم آغہ طابا فاجہاچی بولسہ لری بیک فورقچلی
بانوب تورغان اوطنی کوردیلر آرطلرینہ طابا بارماچی بولسہ لری بیک الوغ دیکز
کوردیلر ہیچہ فاجہغہ مجال بولماغاج تعبیردہ قالوب فورقولرندن سجدہ گہ کیندیلر
بس خدای تعالیٰ آنلرغہ بیوردی (خُدُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ) طونکز بز سزگہ بیرگان
نرسہ فی قوت و کوچ ایل یعنی تورات حکملرینی قبول قیلوب بیک طرشوب طونکز
(وَإِذْ كُرُوا مَاغِبَهُ) ہم یادگزدہ طونکز آندہ بولغان نرسہ فی (لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ) شاید سز
صافلانورسز نبوش بولماغان اشلردن عہدگزی ایسگزدہ طونوب (ثم تولیتم من
بعد ذلك) صگرہ یوز دوندر دکر سز خداینک فرمانندن بر مرتبہ عہد قیلغانکز دن
صو ک (فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ) بس ا گر بولماسہ ایدی خدای تعالیٰ نک فضل سزلرگہ
(وَرَحْمَتِهِ) ہم رحمتی بولماسہ ایدی (لَکُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ) البتہ بولور ایدکز سز

زبان كورگوچيلردن (وَلَقَدْ عَلَّمْتُمُ الذِّبْنَ اَعْتَدُوا مِنْكُمْ) وَتَحْفِيقِ بِلْدَكُز سِز شُول
 كَمَسَه لَر نِي كَم خدای نعالی نَك فرمائی چيگندين چقديلر سز نَك فومكُزْدن (فِي السَّبْتِ)
 شنبه كوني حكمنده يعنى داود عليه السلام زماننده بنى اسرائيلدن بر گروه خدای
 نعالی نَك فرمانينه فارشوپ شنبه كون حيله برله بالق طونار ايديلر خدای نعالی
 آنلر نِي شنبه كون آو اولاماقدين طابغان ايدى (فَقُلْنَا لَهُمْ) بس ايتدك بز آنلرغه
 امرمگه خلاقلق فيلولرى اوچون (كُونُوا فَرْدَةً حَاسْتِينَ) بولنكز سز ميمونلر خور
 بولغانلر كُز حالده بس خدای نعالی نَك حكمی ايله آنلر نَك صورنلرى مسخ ايدلوب
 بارچهلرى ميمون صورينه كرديلر اوشبو فصه نَك تفصیلی اعرافى سورهنك كيلور
 انشاء الله نعالی (فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا) بس فيللىق بز اوشبو فصه نِي عبرت
 آنلر نَك آمدنده حاضر بولغان كَمَسَه لَر اوچون يعنى شول زماننده بولغان كَشِي لَر گه
 عبرت فيللىق (وَمَا خَلَقَهَا) هم آنلردن صوگفيلر اوچون عبرت فيللىق (وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ)
 دخى وعظ و اوگوت فيللىق اول فصه نِي خدايدن فورفقوچيلر اوچون (وَاذْ قَالَ
 مُوسَى لِقَوْمِهِ) وياد فيللكز شول وقتكم ايتدى موسى پيغمبر اوزينك قومينه (ان
 لله بامرکم) درستلكده خدای نعالی بيورور سزلرگه (ان تدبِعوا بقره) بر اوگوز
 بوغازلامق برله اوشبو بقره فصه نِي نَك اجمالی شولدر كم بنى اسرائيل قومی اعنده
 بر اولتورلگان كَشِي نَك گاوده سى طابلىدى كم اولتورگانيسى هيچك بله الاماديلر تورلى
 كشييلردن شيكلنديلر عافيت موسى عليه السلام خدای نعالی گه مذاجات فيللىدى
 حق سبحانه ونعالی بيوردى كم بنى اسرائيل گه ايتكل بر اوگوز بوغازلاسولر شول
 اوگوز نَك بر اعضاسى ايله مذكور اولترلش ميبت كه صوفسونلر اول اولك تريلور
 اوزينى كملر اولتورگانينى ايتور بنى اسرائيل قومی بو سوز نِي ايشتكلاچ عجبكه
 قالديلر (قَالُوا) (۱) ايتدى لَر بنى اسرائيل موسى عليه السلامغه (ان اتخذنا هزوا) ايا
 سن بزلر نِي مسخره گه طوناسكمو بز سندن اولترگوچى كم ايكائينى صوراييز سز
 بزگه اوگوز بوغازلارغه فوشاسك (قَالَ) ايتدى حضرت موسى آنلرغه (اعوذ بالله ان
 اكون من الجاهلين) من صفنامن الله نعالی گه نادانلردن بولمافمدن يعنى من
 نادانلردن نوگلمن نيچك سزلر نِي مسخره گه طونيم ديدى (قَالُوا) ايتدى لَر بنى اسرائيل
 قومی موسى عليه السلامغه (ادع لنا ربك) دعا فيلقل وصوراغل سن بزنك اوچون
 ربكندن (يبيبن لنا ما هي) ناكيم بيان اينسون وآچق بلدر سن اول بزلرگه اول
 اوگوز نهوكدن نينداين صفتلى ونچه باشلكدر (قَالَ) ايتدى موسى پيغمبر آنلرغه
 (انه يقول) درستلكده مينم ريم ايتهدر (انها بقره لا فارض ولا بكر) درستلكده اول

(۱) روايت ايدلمشدر كيم
 بنى اسرائيلده بر ايزگو
 كشي نَك بر اوغلى بار
 ايدى هم بر بوزاوى بار
 ايدى اول بوزاوى اورمان
 غه ايلنتوب آلهى بو بوزاوى
 سنكا امانت قويدم اوسكا
 ندين صوگ اوغليمه طابشر
 غاى سن ديدى صكره اول
 كشي وفات بولدى بوزاوى
 اورمانده اوسدى كشي
 كورسه قاچار ايدى هيچ
 كيم آنى تونا الامدى اول
 ايزگو كشي نَك اوغلى هم
 ايزگولوب آناسينه بيك
 خدمت قيلوب اوسوب
 بكت بولدى كيچه نك بر
 بر ثلثنده نماز اوقوب
 بر ثلثنده بوقلاب قالغان بر
 ثلثنده آناسى نَك باشى
 اوچنده اولتورور ايدى
 كوندزلرده ارقاسينه
 اوطون كونار كيلتور ب
 سانار ايدى بر مقدارين
 آناسى ايله اوزينه نفقه
 بيلوب قالغانينى فقيرلرگه
 صدقه ايدر ايدى بركون
 آناسى آنكا اتاسندن
 قالغان اورمانداغى بو
 زاوى سويلادى باروب
 آلوب قايتورغه قوشدى
 يكت باروب بوزاوى
 طابوب آلوب قايتدى اول
 بوزاواوسوب صغر بولغان
 ايدى آناسى آنى بازارغه

چهار ورغہ فوشدی بکت
اول صغرنی بازار غه آلوب
جقدی بر فرشته آدمی
صورتنک کیلوب اول صغرنی
آلتی آلتونغه صورادی
بکت آنامدن رخصت سز
بیرماسون دبندی صگره
اول فرشته ابتدی ایمدی
بو صغرنی تیری سی طولو
آلتون بیرمه سلهر هیچک
صانماغیل خدای ننگ حکمی
شولایدر دیدی عاقبت
بنی اسرائیل شول صغرنی
تیری سی طولی آلتون
بیروب ساتوب آلدیلر
چونکه مذکور صفتلر ایل
صفتلانغان آندن باشقه
صغرنی طابا آلمادیلر
نبیانندن

(۱) حق تعالی بنی اسرائیل
غه اوگوز بوغاز لامق ایل
بیور مافی ننگ نکتہ سی
بوزاوغه طابونغان کیمسه
لرگه عتاب وشلنه لامک
اوچوندر دیمشلهر یعنی
بوغاز لاوغه مستحق
بولغان نرسه نی معبود
بیلوب شول نرسه گه
طابوند نکز سز لر نینداین
عقل سز لر سز دیمکدر

اوگوز شوندا این اوگوزدر کم بیک فارت هم نوگل بیک باشه نوگلدر (عوان بین ذلك)
فارت برله باش آراسنکه اورناچه باشلیدر (فأفعلوا ما تؤمرون) بس قبلکز سز
شول نرسه نی کم بیورلدکز آنک برله (فألوا) ایتدیلهر بنی اسرائیل لر ا موسی
پیغمبر گه ینه (أدع لنا ربك) دعا قیلغل ونل گل سن ای موسی بزنگ اوچون پروردکار کندن
(یبین لنا ما لونها) ناکم بیان اینسون اول بزگه آنک توسی بنی یعنی اول اوگوز
نینداین توسی بولورغه کیرهک شونی بلدرسون دیدیلر (فأل) ایتدی حضرت
موسی آنلرغه (انه يقول) درستلکده خدای تعالی ایتدر (انها بقرة صفراء فافع لونها)
درستلکده اول اوگوز صاری اوگوزدر کم آنک توسی غایتده صاری در
آلتون شکلی (نسر الناظرین) شادلاندر آنک توسی فارا وچیلر نی (فألوا) ایتدیلهر
بنی اسرائیل لر ینه حضرت موسی غه (أدع لنا ربك) دعا قیلغل سن وصوراغل بزنگ
اوچون ینه ربکندن (یبین لنا ما هي) ناکیم بیان فیلسون و آچق بلدرسون اول
بزرگه اول اوگوزنی نرسه در قرده اولاب یورگوچی مو یا که اش اوگوزی مو
(ان البقر تشابه علينا) درستلکده اوگوزلر بزگه متشابه بولدی هر نورلی سی کوبدر
فایسی اوگوز ایکانینی بز بله آلمایمز (وانا انشاء الله لمهندون) ودرستلکده بزر
اگر خدای تعالی نیلاسه کونلگو چیلر مز یعنی خدای تعالی آچق ایتوب بیان فیلسه
انشاء الله اول اوگوزنی طابارمز دیدیلر رسول اکرم صلی الله علیه وسلم دن
منقولدر کیم اگر بنی اسرائیل قومی شول وقتده انشاء الله دهب ایتماسه لر ایدی
اول اوگوزنی هیچده طابا آلماسلر ایدی (فأل) ایتدی موسی علیه السلام (انه يقول)
درستلکده خدای تعالی ایتور (انها بقرة لا ذلول نثير الارض) تحقیق اول اوگوز
شوندا این اوگوزدر کیم یربی صوقالاب وصابان سوروب محنت طار تقوچی نوگلدر
(ولا تسقى الحرث) هم صوغرماس اول ایگونلکنی یعنی اش اوگوزی نوگلدر
(مسلمة لا شية فيها) عیبیلردن سلامتدر ایکنچی تورلی نوس آنده هیچ یوقدر یعنی
همه اعضاسی صاری باشقه نوس هیچده فانوشماغاندر (۱) فاچانکیم بنی اسرائیل
اوشبو علامتلر نی ایشندیلر (فألوا) ایتدیلهر آنلر موسی پیغمبر گه (الان جئت بالحق)
ایمدی کیلتوردک سن حقلق ونوغری لغنی یعنی اول اوگوزنک صفتلرینی آیرم
آچق بیان قیلدک ایمدی بز آنی طابارمز دیدیلر (۲) مرویدر کیم اوشبو صفتلر
نوغری کیبلگان اوگوز بنی اسرائیل اچنده بوتون عمر بنی آناسی ننگ خدمتک
اونکار گوچی بر ایندگو بکت فولنده ایدی بنی اسرائیل قومی مذکور یکنندن شول
اوگوزنی تیری سی طولی آلتون برابر ینه ساتوب آلدیلر (فذبجوها) بس بوغاز لادیلر
آنلر اول اوگوزنی (وما کادوا یفعلون) ویافن بولمادیلر آنلر قیلسه لر اوشبو اشنی

(۲) اوشبو سوز بقرہ
قصه سی نك او لیدر .

یعنی او گوزنك بهاسی بیک قیمت بولغانلقدن بو اشنی نلاما بینه گنه اشلا دیلر (۲) (وَأَذَقْتُم نَفْسًا) وشول وقت کیم اولتور دگز سز بر ککشی نی (فَادَا رَأْتُم فِیْهَا) بس اختلاف قیلشدگز سز اول اولتورلش کشی حَقْنِک یعنی آنی کیم اولتورگان ایکننده نورلی سوزلر ایتدگز (وَاللّٰهُ مَخْرَجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ) و خدای تعالی چغارو چیدر و ظاهر ایتکو چیدر شول نرسه نی کیم سز لر باشرور بولدگز یعنی اولتورگوچی کیملر ایدکی نی خدای تعالی معلوم قیلور (فَقَلْنَا اَصْرَبُوْهُ بَعْضًا) بس ایتدک بز آنلرغه صوغگز سز اول اولتورلنگان کشینی بوغازلانغان او گوزنك بر کیسا کی برله حق تعالی نك امری بو بینه شول او گوزنك قویرغی یا که تیلی یا که فولاغی برله اول میت که صوفدیلر فی الحال اول او اولک تریلوب آیاق اوزره توردی مو بندن فانی آغوب نورور ایدی اوزینی بر توغمه فرنداشی نك ایکی اوغلی اولتورگان لکینی بیان قیلوب ینه شول برکه بغولوب اولدی فرنداشی نك اوغلاری آنك مالندن میراث آلور او چون اولتورگانلر ایکن بس موسی علیه السلام حکم قیلدی آنلرنی میراثندن محروم ایدوب صحراغه آلوب باروب باشلرینی کیسیدیلر (كَذٰلِكَ یُعِیْبُ اللّٰهُ الْمُؤْمِنِیْنَ) اوشاندانی ترگزور خدای اولوکلرنی (ویریکم آیانه) هم کورساتور خدای تعالی سز لرکه قدرتی نك دلیل لرینی نا کیم آنلرنی کوروب خدای تعالی نك اولوکنی ترگزوگه قادر ایکنیه تمام اشانورسز (لَعَلَّکُمْ تَعْقَلُوْنَ) نا کیم شاید سز بیلورسز و آنکلارسز خدای تعالی نك بارچه اولوکلرنی ترگزوگه قادر ایکنلکینی اوشبو خطاب مذکور اولوک تر بیلگان مجلسه حاضر بولغو چیلرغه در پیغمبرمز علیه الصلوٰة والسلام زماننداغی اولگاندن صوڪ تریلوگه اشانماغان کافرلرگه بولمانی هم احتمالدر والله تعالی اعلم (ثُمَّ قَسَتْ فُلُوْبُکُمْ) بس قاطی بولدی و فارالدی سز نك کوکل لرگز ای یهودیلر اوشبو اشدن صوڪ (فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ) بس اول کوکل لرگز طاشلر کبیدر قاطینده (اَوَّشِدُ نَسُوًّا) بلسکه قاطیر اقدر طاشدن هم قساوة بوزندن (وَأَنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ) ودرستلکده بولغو چیدر طاشلردن بعضلری (لَمَّا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْاَنْهَارُ) شول نرسه صیم آفار آندن یلغهلر یعنی طاشلرنك بعضسندن اولوغ یلغهلر آفار (وَأَنَّ مِنْهَا) هم درستلکده اول طاشلردن بولغو چیدر بعضلری (لَمَّا يَشَقُّ مِنْهُ الْمَاءُ) شول نرسه کیم یاریلور بس چغار آندن صو یعنی طاشلرنك بعضلر تیشولوب آندن کچکه چیشمه لر آفار (وَأَنَّ مِنْهَا) دخی درستلکده باردر اول طاشلردن بعضلری (لَمَّا يَهْبِطُ مِنَ خَشْيَةِ اللّٰهِ) شول نرسه کیم یوقاریدن توبانگه توشار خدای تعالی قور قوسندن (وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ) و غافل توگلدر خدای تعالی سز اشلاگان نرسه دن ای یهودیلر یعنی هر نینداین عمل قیلساگز خدای تعالی همه سینی بیلور (اَنْتُمْ مَعْمَلُونَ)

ان يؤمنوا لكم) ايا بس اميد قىلا سزمو اى مؤمنلر اول يهوديلرنك سزگه اشانوار ينى
 (وقد كان فريق منهم) وحالانكه تعقيق بولدى بر گروه اول يهوديلردن (يسمعون
 كلام الله) ابشتور ايديلر آنلر خدای تعالى نك سوز ينى يعنى آنلرنك با بالرى
 موسى پيغمبر زمانده طور طاونده الله تعالى نك سوز ينى هيچ واسطه سز ابشتور
 ايديلر (ثم يعرفونه من بعد ما عقلوه) صكره اوزگار تورا ايديلر آنلر اول سوزنى
 آكلغانلرى صوكنده (وهم يعلمون) وآنلر بيلورلر اوزلرى خدا يغه افترا آ قىلورلرى
 (۱) مرويدركيم يهوديلرنك منافقلرى پيغمبرمز عليه الصلوة والسلام زمانده كون نك
 اولنك مدینه گه كيلوب مسلمانلر آراسنك بز هم سز نك كى مسلمان مز ديوب بورورلر
 ايدى كون نك آخرنده اوز قوملرى آراسينه قايتوب بز مسلمانلرى آلداب قنه
 بوردك مسلمان بولغانيمز يوق ديورلر ايدى حق سبحانه و تعالى آنلر حقنك بيوردى
 (وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا) وهر قايجان كيم يولو قسه لر اول يهوديلر ايمان كيلتورگان
 كيمسه لرگه (قَالُوا آمَنَّا) ايتورلر آنلر ايمان كيلتوردك بز ديوب (۲) (وَإِذَا خَلَا
 بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ) وهر قايجان اولاق بولسه لر آنلرنك بعضلرى بعضيلرى برله يعنى
 اولوغلى كچوكلى برله برگه اولاقده اوچوراشسه لر (قَالُوا) ايتورلر آنلر يعنى
 اولوغلى كچوكلر ينه ايتورلر (أَتَعِدُّونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ) ايا سويليسزمو و خبر
 بيراسزمو سز مسلمانلرغه شول نرسه برله كيم آچدى آنى خدای تعالى سز لرگه يعنى
 تورانده ذكر ايتولگان آخر زمان پيغمبرى محمد عليه السلام نك صفتلرى ينى
 مسلمانلرغه بيان ايتسزمو (لِيُعَاذَ بِكُمْ) تا كيم دليل كيلتورسونلر
 وبعنلا شسونلر مسلمانلر سز لرگه فارشى اول نرسه برله ربكز فاشنك يعنى سز تورانك
 ذكر ايتولگان محمد عليه السلام توغرى سنداغى سوزلرى مسلمانلرغه بلدرسا كز
 شول سوزلر ايله مسلمانلر اوزكزگه فارشى دليل كيلتوروب اوزكزنى الزام
 قىلورلر (أَفَلَا تَعْقِلُونَ) ايا بس بيلماس موسز دشمان آلدنك سرلرى سويلامك تيوش
 توكل ايكانينى رسول اكرم صلى الله عليه وسلم حضرتلرى مدینه گه ياخا هجرت
 ايتكان وقتلرده مدینه يهوديلر ندى بعضيلرى صحابه لرگه محمد عليه السلام نك تورانده
 صفتلرى ذكر ايدلگان لكىنى سويلاديلر يهوديلرنك اولوغلى بو اشدن خبردار
 بولوب مذكور سويلگان كشيلىرى بيك شلته لهديلر اوز كتابكزده بولغان دليل
 و حجتلرى نى اوچون مسلمانلرغه بلدرسه سز كم عاقبت آنلر شول سوزلر كز برله
 اوزكزگه غالب كيلور ديديلر (أَوَلَا يَعْلَمُونَ) ايا بلمه سلرمو اول يهوديلر (أَنَّ اللَّهَ

(۱) يهودنك بعضيلرى
 موسى عليه اسلام ايله
 طور طاونده حق سبحانه
 و تعالى كلامىنى ابشتوب
 قوملرى آراسينه قايتقاندىن
 صوكل ايتورلر ايدى كيم
 بزلر خدای تعالى نك امر
 ونهى لر ينى ابشتدك لكن
 صونكندن خدای بزلرگه
 بو اشلرى كوچنكز يتسه
 اشلانكز بيك چيىن بولسه
 اشلاما سانكزده يار آ
 ديب ايتدى ديوب خدای
 تعالى گه افترا لر قىلور
 لر ايدى

(۲) بو آية كريمه مجاهد
 قولنچه شول خصوصه نازل
 بولدى كيم بنى قريظه
 صوغشى كوننده رسول
 صلى الله عليه وسلم آنلرنك
 قلعه لرى تويينه كيلوب
 يا اخوان القردة والخنازير و
 يا عبدة الطاغوت يعنى
 اى ميهون هم خنزير فرندا
 شلى اى طاغوتكه عبادت
 ايتوچيلر ديوب قچقردى
 زيرا كه اولدا گى يهود
 يلر نك بعضيلرى ميهون
 و خنزير صورتلر ينه مسخ
 ايدلگانلردر يهوديلر بو
 سوزنى ابشتوب محمد بو
 خبرنى قايدان بيلگان البته
 اوز آرامزدن ايتكوچيلر

باردر ديوب برلر ينى شلته لرلر ايدى مسلمانلر غه نى اوچون آندايىن سوزلرى ايتسه سز صكره
 آنلر شول سوزلر ايله اوزمگه غالب كيللر ديورلر ايدى اسباب النزول

(۱) مرویدر کیم یهود عالم لری تورانه ذکر ایدلمش آخر زمان پیغمبر ینک اوصافینی تعریف و تغییر ایدوب ایکنچی نوری فیلوب یاز دیلر صکره عوام الناسقه موندن یازلغان صقتلر برسیده محمد علیه السلام غه توغری کیلمی تورانده ایتولگان آخر زمان پیغمبری باشقه باور غه کراک دیدیلر یهود عوامی شول سوز گه ایتانوب همیشه آخر زمان پیغمبری کیلاچک دیوب منتظرلر در آخر زمانه دجال چقاندن دجالنی آخر زمان پیغمبری دیوب آنکا ایلرلر شول سببلی دجال لشکر ینک کو برا کی یهود فومندن بو لور تفسیر حسین واعظین لور (۲) اوشبو لن تمسنا النار الا ایاما آیه کریمه سی نک سبب نزولی حقنده حضرت ابن عباسدن روایت ایدلمشدر کیم رسول صلی الله علیه وسلم حضر تلی مدینه گه کیدلگان وقتلرده مدینه یهودیلری ایتورلر ایدی کیم دنیا نیک بار مدتی بدی مذاک یلدر آدمیلر تموغده هر بر منک یل او چون بر کون عذاب فیمنورلر بس بدی منک یل او چون جمعی بدی کون عذابده بولورلر صکره عذاب منقطع بولور دیور ایدیلر بس حق تعالی اوشبو آیه نی ایندردی لباب النقول.

یعلم) شونی کم تحقیق خدای تعالی بلور (مَا یُسْرُونَ) شول نرسه نی کم یاشورلر آنلر کوکلر نده (وَمَا یُعْلِنُونَ) هم شول نرسه نی کم آشکارا فیلورلر آنلر یعنی آنلرنک منافق قیلوب اچلرندن محمد علیه السلام غه هم صحابه لرینه دشمن بولورلرینی و طشلرندن غنه دوستلق کورسه تورلرینی خدای تعالی بلور (وَمَنْهُمْ أَمِیْنٌ) و بولغوچیلر اول یهودیلردن بعضیلری امیلر کم اوفو یازونی بلمه سلر (لَا یَعْلَمُونَ الْکِتَابَ) بلمه سلر آنلر توراننی و آنده یازلغاننی طانوماسلر (الْأَمَانِی) مگر بولورلر اوز آرزولرینی غنه یعنی نفسلرینه موافق بواغان باطل آرزولرینی و اولوغلرندن ایشتکان بالغان وعده لرینی گنه بولورلر مثلا جنت یهودیلر گنه خاص بولور و آنلر غه آنا و بابالری شفاعت قیلور دیملری کیبی (وَأَنْ هُمْ إِلَّا یُظُنُّونَ) و ایماسلر آنلر مگر شولکم گمان قیلورلر یعنی بقینی علم لری یوقدر باری گمان برله گنه ایتورلر (فَوَیْلٌ لِلَّذِیْنَ) بس نی اوکنج و حسرتدر شول کومه لر گه کم (یَکْتُوبُونَ الْکِتَابَ بِأَبْیْهِمْ) یازارلر آنلر (۱) تعریف ایتلمش و اوزگار تلمش کتابنی اوز قول لری برله (ثُمَّ یَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ) صکره ایتورلر اوشبو کتاب خدای تعالی فاشندن کیلگان کتابدر دیوب (لِیُشْتَرَّوا بِهِ ثَمَنًا قَلِیْلًا) تا کم صانوب آلسونلر او چون آنک برابرینه آز غنه آقهنی یعنی رشوت آلوب دنیا مالی او چون اوزلری یازغان نرسه نی خدایدن کیلگان دیورلر و خدای تعالی نک کتابینی اوزگار تورلر (فَوَیْلٌ لَهُمْ مَا کَتَبَتْ أَبْیْهِمْ) بس نی کو یونج و حسرتدر آنلر غه شول نرسه دن کم یازدی. آنلرنک قول لری (وَوَیْلٌ لَهُمْ مِمَّا یُکْسِبُونَ) دخی ویل و حسرتدر آنلر غه شول نرسه دن کم کسب قیلدیلر آنلر حرام بولغان رشوندن یهود عالم لرندن بعضیلری نلگان نرسه لرینی یازوب عوام الناسقه خدای تعالی دن کیلگان دیوب بیرورلر ایدی بو آیت کریمه شولار حقنده در (وَقَالُوا) و ایتدیلر یهودیلر (۲) (لَنْ تَمْسَنَا النَّارُ إِلَّا آیامًا مَعْدُودَةً) هر گبز نونماس بزنی اوط مگر بر نهجه صانالمش کونلر گنه طونار یعنی بز لر تموغ اوطنده فرق کون گنه یانارمز چونکه سامری اغواسی ایل بوزاوغه فرق کون طابونقازلر ایدی شونک صانونچه بز لر باری فرق کون گنه تموغده فالورمز صکره چقارمز دیدیلر (قُلْ) ایتکل سن ای محمد علیه السلام اول یهودیلر گه (انظنتم عند الله عهدا) ایا نوند کوزمو سز خدای تعالی فاشنده بر عهدنی یعنی سز لر گه تموغده بر کون گنه یانارسز دیب خدای تعالی وعده قیلدی مو اگر شول طریقده وعده قیلغان بولسه (فَلَنْ یَغْلِبَ اللَّهُ عَهْدَهُ) بس البته خلاقلق ایتماس خدای تعالی اوزینک عهدینه (أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ) یا ایسه ایتهمسزمو خدای تعالی اوزرینه افتراء قیلوب اوزگز بلمه گان نرسه نی (بَلَى مَنْ کَسَبَ سَیِّئَةً) بلی هر کسه کسب قیلسه بز یاوزلق نی یعنی خدای

تعالیٰ کہ شرک کیلتورسہ و آکا اطاعت ایتمہسہ (وَاحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ) ہم چو لقا بآلسہ
 آنی گناہسی یعنی گناہلری کوب بولوب تا کم کفر اوزرینہ دنیا دن کیتسہ (فَأُولَٰئِكَ
 أَصْحَابُ النَّارِ) اوشبو گروہ در نموغ اهللری (هُم فِيهَا خَالِدُونَ) آنلر اول نموغده
 منگو فالغوچیلردر (وَالَّذِينَ آمَنُوا) وشول کمسہلر کم ایمان کیلتور دیلر (وَعَمَلُوا
 الصَّالِحَاتِ) ہم اشل دیلر ایندگو عمللری (أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ) بس اوشبو گروہ در
 جنت اهللری (هُم فِيهَا خَالِدُونَ) آنلر اول جنتده منگو فالغوچیلردر (وَإِذْ أَخَذْنَا
 مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ) وشول وقت کم آلدق بز یعقوب اوغللری نك عہدبنی ہم
 ابتدک آنلرغہ (لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ) قوللق فیلماس سز مگر خدای تعالیٰ گہ گنہ کم
 معبودک کہ مستحق اولغنہ در (وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا) ہم ایندگولک فیلورسز آتسا
 آناغہ ایندگولک فیلماق (وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ) ہم ایندگولک فیلورسز فرنداشلرگہ
 ویتیم لرگہ (وَالْمَسَاكِينِ) دخی مسکین و بیچارہ لرغہ (وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا) وایتکز
 آدمیلرگہ بخش لقنی و کورکام سوزنی (وَأَنِيمُوا الصَّلَاةَ) ہم تورغوزکز نمازی (وَاتُوا
 الزَّكَاةَ) دخی بیرکزکز زکوننی (ثُمَّ تَوَلَّيْتُمُ الْأَفْلَاكَ) صکرہ یوز دوندر دکز سز اوشبو
 عہدکز دن مگر سزلردن آزغنہ کشیلر یوز دوندر مادیلر کم مراد نورات شریعتنہ
 ثابت بولغان سفلری نك بعضیلر بدر (وَأَنْتُمْ مَعْرُضُونَ) و حالانکہ سزلر اعراض
 اینکوچیلر سز و باش طار تغوچیلر سز تورات حکمندن محمد علیہ السلامہ ابارما بیچہ
 (وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ) و یاد فیلسکز ای بنی اسرائیل قومی شول وقت کم آلدق بز
 سز نك عہدکزنی یعنی سز نك سفلرکز دن عہد آلدق شویلہ دیوب کم (لَا تَسْفِكُونَ
 دِمَاءَكُمْ) تو کماس سز بر برکزکزق قانلرکزنی (وَلَا تَخْرُجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ) ہم
 چفارماس سز اوز کشیلرکزنی یور طلرکز دن ظلم لق برلہ (ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ) صکرہ اقرار
 فیلدکز سز یعنی اوشبو شرطلری قبول ایندکز (وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ) وسزلرای مدینہ
 یهودیلری گواہلق بیراسز بابالرکز نك اوشبو روشچہ عہد فیلغانلق لربینہ (ثُمَّ أَنْتُمْ
 هَؤُلَاءِ) صکرہ سزلر اوشبو گروہ سز کم عہدکزنی بوزوب (تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ) اولتورر سز
 اوز کشیلرکزنی (وَتَخْرُجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ) ہم چفارورسز بر گروہنی اوز قومکز دن
 (مَنْ دِيَارِهِمْ) یور طلر نندن (تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ) بر برکزکزہ یار دم بیرشورسز یگلمش
 گروہغہ ظلم لق اینو اوزرینہ (بِالْأَثْمِ وَالْعُدْوَانِ) گناہ فیلماق وچیکدن چقماق برلہ
 مدینہ یهودیلری ایکی قبیلہ ایدیلر برسی بنی فریضہ و برسی بنی نظیر اوشبو ایکی
 قبیلہ بر برسینہ دشمان ایدیلر ہجرتدن مقدم مشرکلر ہم ایکی قبیلہ ایدیلر اوس

و عروج قیصره‌اری در بی بی فریضه یهودیباری اوس قبیل‌سی ایله و بی بی نظیر عروج
 قبیل‌سی ایله اتفاق ایدوب همیشه بر برسی ایله صوغشورار ایدیلر غالب و اغان
 قبیله یگلمش قبیلته‌ی بورطام ندن نه‌الاب آبلرغه نورلی ظلم‌اقی از فیلورار ایدی و اکر بر
 قبیلدن ایکنجه سینه اسیر توشسه آبی فدیه آلوب یعنی برابرینه مال آلوب
 آزاد فیلورار ایدی **فَمَنْ عَقَّ نَعَالِي بِيورور (وَأَنْ بَاتُوَكُمْ أَسَارِي تَفَادُوهُمْ)**
 و اکر کیلسه‌ار سزکه بی اسرائیل‌دن اسیرار سز آنلرنک برابرنده فدیه
 آلورسز **(وَعُوْكُمْ عَنِّيْكُمْ أَخْرَجْتُمْ)** و حالانکه حرام ایتولمشدر سز اکره آنلرنی
 بورطاردن چغار و اورکزناک عهدگز بوینچه **(أَفْتُوْهُمْ بِنِعْمَتِ الْكِتَابِ)** ایا بس
 اشاناسزمو سزار تورات حکملری نك بعضسینه **(وَتَكْفُرُونَ بِنِعْمَتِ)** و کافر بولاسز
 یعنی اشاناسزمو بعضسینه **(فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ)** بس نی نرسه‌در شول
 کیمسه‌نك جزاسی کیم فیلور اول اوشمو اشنی سزاردن یعنی ایتکان عیدینی بوزغان
 کشی نك جزاسی ایماسدر **(الْأُخْرَى فِي الْآيَةِ الدُّنْيَا)** مکر حورلق و رسواییلق در دنیا
 ترکسکیده نك کیم بی فریضه قتل ایدیلدیلر و بی بی نظیر وطن‌ارندن سورلدیلر
(وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ) و قیامت کوننده **(يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ)** فاینارلمش بولورلر آنلر
 عذابنك فاطیراغی صری کیم منگولک نعوغ عذابیدر **(وَمَا اللَّهُ بِعَاقِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ)**
 و ایماسدر ندای تعالی غافل شول نرسه‌دن کیم سر فیلورسز آبی یعنی هر نی اشلالسا گز
 همه‌سینی بلگو چیدر **(أُولَئِكَ الَّذِينَ)** اوشمو گروه آن‌داین کیمسه‌لردر کیم **(أَشْتَرُ وَأَ**
أَحْيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ) صانوب آلدیلر آنلر و آلدردیلر دنیا ترکسکی فی آخره برله
 یعنی آخره دوائی اورنیه دنیانی اختیار قیلدیلر **(فَلَا يَخْفَىٰ عَنِّي الْعَذَابُ)** بس
 یکلایتولماس آنلردن عذابنی دنیاده و آخرنده دنیاده جزیه تولاو ایله و آخرنده نعوغ
 عذابی ایله عذابلا نورلر **(وَلَا هُمْ يَنْصُرُونَ)** هم یاردم ایتولمش بولماسلر آنلر **(وَلَقَدْ**
آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ) و تعقیق ببردک بز موسی پیغمبرکه توراتنی **(وَفَقِينَا مِنْ بَعْدِهِ**
بِالرُّسُلِ) هم آنک ایزندن کیلتوردک آنک صوکنده رسول‌لرنی یوشع و داود و سلیمان
 و ایاس و ذکر یا و بیعی علیهم السلام لری کبی **(وَاتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيْنَاتِ)** هم
 ببردک بز مریم اوغلی عیسی‌غه ظاهر و روشن بولغوجی علامتلری و معجزه‌لرنی اولوک
 ترکزماک و غیبندن خبر بیزماک کبی **(وَابْدَنَاهُ بِرُوحِ الْقُدْسِ)** دخی برکتدک بر آبی و آنکا
 قوت ببردک پاکیزه بولغوجی جان برله‌یا که روح‌القدسندن مراد جبرائیل‌علیه‌السلامدر
 کیم همیشه آنک برله ایدی یا ايسه مراد اسم اعظم یا که انجیل‌در والله تعالی اعلم
(أَفَلَمْ يَأْتِكُمْ رَسُوْلٌ) ایا هر فایجان مو کیلتورسه سزار که رسول و پیغمبر **(بِمَا لَا تَعْبُو**

(۱) بو آیه کریمه دل سبب
 نزولنده ابن عباس رضی
 الله عنیهما دن روایت اید.
 امشدر کیم جاهلینده خیبر
 یهودیلری غطفان بیهدیلری
 ایله صوغش قیلور ایدیلر
 هر قایسی صوغشده غیر
 یهودیلری معلوب و منیزم
 بولورار ایدی عاقبت حق
 تعالی دن بالماروب صور
 دیلر کیم آلتی آثر زمانده
 کیلاچک رسولک محمد
 علیه السلام حرمینه زلرگه
 نصرت و یاردم بیردیلر
 شوندان صوگ حیر فیلده
 لری غطفانی ارعه غالب
 بولدیلر اؤده اوزلری
 شولای دیب دعا قیلغان
 بولسه ارده اولحضرت صلی
 الله علیه وسلم مبعوث بولماچ
 آنکا ایمان کیلتورمادیلر
 بس حق تعالی آنلر حصو
 صنده بو آیتنی ایندر دی
 ارب النقول المسیوطی

انفسکم) شول نرسه نی کیم سویماس آنی سزنگ نفسلرگز یعنی هر فایجان بر پیغمبر
 سز لرگه خدای تعالی فاشندن نفسلرگز سویمی نورغان اشنی کیلتورسه (فَرِّقَا كَذَّبْتُمْ)
 بس بر گروهنی اول پیغمبرلردن سز بالغانقه نوندگز نناک کیم محمد و عیسی علیهما
 السلامنی (وَفَرِّقَا نَقْتُلُون) و بر گروهنی آنلردن اولتورور بولدگز نناک کیم ذکر یا
 و یحیی علیهما السلامنی یعنی سزار هر وقت شولای بولاسزمو ای یهودیلر (وَقَالُوا)
 وایتدیلر یهودیلر (فَوَبَّأنا غُلْفًا) بزنک کوکلریمز پرده لانهشدر و بوچه اچنکدر شول
 سببلی سوز آکلمایمز دیدیلر آنلر بو سوزاری ایله حضرت پیغمبر علیه الصلوة
 والسلامی اوزلرینگ ایمان کیلتورولر نندن امیدسز قیلور ایدیلر حق سبحانه و تعالی
 آنلرنگ سوزلرینی رد قیلوب بیوردی کیم آنلر اینکانچه نوکلدر (بَلْ لَعَنَهُمُ اللهُ بِكُفْرِهِمْ)
 بلکه لعنه ایتدی و رحمتندن سوردی آنلرنی خدای تعالی آنلرنگ کافر ایلاری سببلی
 (فَقَلْبًا مَّا يُؤْمِنُونَ) بس آزغنه کشی آنلردن ایمان کیلتورولر عبدالله بن سلام
 هم آنک بولداشلری کییلر (وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ) و کیلگانی زمانده آنلرغه
 کتاب الله فاشندن یعنی قرآن (مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ) راستلاغوچی اول کتاب آنلر برله
 بولغان نرسه نی یعنی نورانی راستلاغوچی آکا موافق شولای بولسه ده آنلر اول قرآننی
 قبول ایتمادیلر و آکا اشانمادیلر (۱) (وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ) و حالانکه بولدیلر اول یهودیلر
 قرآن کیلودن الگاری عاجز قالغان و قتلر نده (يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا) نصرت
 و یاردم استار ایدیلر اول کتاب برله کافرلر اوزرینه یعنی اؤده هر فایجان عرب
 مشرکلری یهودی لرکه غالب کیلوب آنلر عاجز فالسهار فوللرینی کوناروب خدای
 تعالی دن صورلر ایدی آلهی آخرزمان پیغمبری هم آکا کیلاچک کتابنگ حرمینه
 سندن یاردم استایمز اوشبو صحافرلر اوزرینه بزلرنی غالب قیلفل دیورار ایدی
 (قُلْ مَا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا) بس کیلگانی زمانده آنلرغه اوزلرینگ اؤده طانوغانلرنی یعنی
 محمد علیه السلام (كَفَرُوا بِهِ) کافر بولدیلر و اشانمادیلر آکا زیرا که آنلر آخرزمان
 پیغمبری بنی اسرائیل قومندن کبلور دیوب گمان قیلورلر ایدی بنی اسرائیلدن
 بولماغاچ آکا اباراسیلری کیلمادی (فَلَعَنَهُ اللهُ عَلَى الْكَافِرِينَ) بس بولغو چیدر خدای
 تعالی نگ لعنتی کافرلر اوزرینه (بِئْسَمَا اشْتَرُوا بِهِ انْفُسَهُمْ) نی یاوز بولدی شول نرسه
 کیم صاندیلر آنلر اول نرسه برابرینه اوز نفسلرینی اول نرسه شولدر کیم (أَنْ
 يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللهُ) آنلرنگ کافر بولماقلری خدای تعالی ایندرگان نرسه گه یعنی
 فرآنقه اشاناولری (بَغْيًا) حسد و کونچیاک بوزندن (أَنْ يَنْزَلَ اللهُ مِنْ فَضْلِهِ) خدای
 تعالی نگ ایندر ما کینه اوز فضلندن (عَلَى مَنْ بَشَأُ مِنْ عَبَادِهِ) شول کیمسه اوزره کیم

تیلار آئی اوزینک بندہ لرنندن یعنی اول یہودیہلر قرآن نك محمد علیہ السلام غہ ایندرلما کینه کونجیلک لرنندن اول قرآنغہ اشانما دیلر و کافر بولدیلر هم شونک برله اوز نفسلرینی صاندیلر (قیاموا) بس فایندیلر آنلر (بَغْضَ عَلٰی غَضَبٍ) آچو اوستینه آچوغه یعنی بر موقیہ عیسی علیہ السلامی وانجیلنی انکار ایتولری برله خدای تعالی نك غضب و فہرینہ مستحق بولغانلر ابدی صکرہ قرآن غہ محمد علیہ السلامغہ اشانماولری برله ینہ خدای تعالی نك آچو وینہ فالدیلر بس آنلرغہ آچو اوستینه آچو بولدی (وَاللَّكٰفِرِیْنَ عَذَابٌ مُّهِیْنٌ) و بولغوچیدر کافرلرگہ خور ایتکوچی عذاب قیامندہ (وَ اذْ اَقْبَلَ لَہُمْ) و ہر فایچان ایتولسہ اول یہودیہلرگہ (اٰمَنُوْا بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ) ایمان کیلتورلر سر خدای تعالی ایندر کآن نرسہ گہ یعنی انجیل و قرآنغہ (قَالُوْا) ایتورلر آنلر (نُوْمِنُ بِمَا اَنْزَلَ عَلَیْنَا) ایمان کیلتورامز بز اوز مزگہ ایندرلرگان نرسہ گہ یعنی تورات فہغنه ایمان کیلتورامز دیورلر (و یَکْفُرُوْنَ بِمَا و رَاہُمْ) و کافر بولورلر یعنی اشانماسلر اوزلرینہ ایندرلرگان کتابدان باشقہغہ (و ہُوَ الْحَقُّ) و حالانکہ اول آنلرغہ ایندرلرگان کتابدن باشقہ کتاب یعنی انجیل و قرآن راست و توغریدر (مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ) راستلاغوچی بولغانی حالندہ آنلر برله بولغان نرسہنی یعنی انجیل و قرآن توراتنی راستلاغوچیدر بس آنلرنک انجیل و قرآنغہ اشانماولرنندن تورانغہ ہم اشانماولری لازم بولادر (قُلْ) ایتکل سن ای محمد علیہ السلام اول یہودیہلر گہ (فَلَمْ تَقْتُلُوْا اَنْبِیَاءَ اللّٰهِ مِنْ قَبْلِ) بس نی اوچون اولتورور ایدگز سر خدای تعالی نك پیغمبرلرینی موندن الگارنی (اِنْ کُنْتُمْ مُّؤْمِنِیْنَ) اگر بولساگز سر ایمان کیلتور گوچیلر و اشانوچیلر تورانغہ اوزگز ایتکانچہ (وَلَقَدْ جَاءَکُمْ مُّوسٰی وَنَحَبَقَ کَیْلٰی سِزَلِرْ گہ موسی پیغمبر (بِالْبَیِّنٰتِ) ظاہر و روشن بولغوچی دلیللر برله (ثُمَّ اَخَذْنَا مِمَّا اَعْجَلْ) صکرہ توندگز سر بوزاونی معبود ایتوب (مِنْ بَعْدِہ) موسی پیغمبر طور طاوینہ کیتکاندن سوک (وَ اَنْتُمْ ظَالِمُوْنَ) و سززر ظلم لقی ایتکوچیلر سز اوز نفسلرگز گہ (وَ اذْ اَخَذْنَا مِثَاقَکُمْ) و شول وقت کیم آلدق بز سز نك عہدگزنی (وَرَفَعْنَا فَوْقَکُمُ الطُّوْرَ) ہم کوناردک سز نك اوستنر گہ طور طاوینی و ایتدک سز لر گہ (خَدَوٰمًا اَتِیْنَاکُمْ بِقُوَّةٍ) نونوگز بز سز لر گہ بیرگان نرسہنی قُوَّة و طرشو برله یعنی تورات حکملرینی کامل اخلاصکز برله نونوگز (وَ اَسْمَعُوْا) ہم ایشتنر و طکلاکز خدای نك فرمانینی (قَالُوْا) ایتدیلرینی اسرائیل قومی (سَمِعْنَا) ایشتنک بزلر و قبول ایتدک (وَعَصٰیْنَا) ہم عاصی بولدیق و فارشدق دیدیلر یعنی آشکارا ایشتنک و قبول فیلق دیسہ لردہ اوز کوکل لرنندن فارشدق دیدیلر (وَ اَشْرَبُوْا فِیْ قُلُوْبِهِمُ الْعَجَلَ) و اچرتولمش بولدی

آنلرنڭ کوڭل لرنده بوزاو محبتي يعني بوزاوغه طابونولرى اوچون کوڭل ارينه بوزاو محبتي اور ناشدى (بکفرهم) کافرلک لرى وانکار ايتولرى سببلى (فل) اينکل ن اى محمد عليه السلام يهوديلرگه (بئسما يامرکم به ايمانکم) نى باوز بولدى شول نرسه کيم بيورور سزلرنى آنڭ برله ايمان واعتقادکڭز يعني قرآنغه ومحمد عليه السلام غه انکار ايتو (ان کنتم مؤمنين) اگر بولسا کڭز سز اشانفوجيلر خدای تعالى گه (۱) حاصل معنى مؤمن کشى نڭ ايمانى هيچ بروقتده کفر برله بيورماس اگر سزلر هم خدای تعالى گه ايمان کيلتورگان بولسا کڭز اول ايمانکڭز سزلرنى قرآنغه انکار ايتو برله بيورماس ابدى للبنه اشانور ايدکڭز ديمکدر والله تعالى اعلم يهوديلر شولقدنر خور ورسوايلغلرى برله آخرنڭ جنت بزرگه مخصوص جنتکه بزرگنه کراچکمز ديورلر ابدى حق سبحانه وتعالى بيوردى کيم (فل) اينکل اى محمد عليه السلام اول يهوديلرگه (ان کانت لکم الدار الاخرة عندالله خالصه) اگر بولسه سز نڭ اور گمانکڭز چه آخرت بيورطى جنت سزگه خاص الله تعالى فاشنده (من دون الناس) آدميلردن باشه، يعني جنتکه باشقه کشيلر کرمايوب خالص سولر گنه کراچک بولسا کڭز نناک کيم اوزکڭز دعوا فيلا سز (فتمنوا الموت) بس آرزو فيلاکڭز سز اولومنى (ان کنتم صادقين) اگر بولسا کڭز سز راست ايتکوجيار زيرا که اولماينچه جنتکه کروپ بولمايدر اگر جنتکه کراچک لک کڭزنى آچق بولسا کڭز اولومنى نيلاکڭز واولومدن فورماکڭز (وان يتمنوه ابدًا) وآرزو فيلاماسلر اول يهوديلر اولومنى هر گيز (بما قدمت ابيهم) شول نرسه سببلى کيم آلدن يباردى آنلرنڭ قول لرى يعني پيغمبرلرنى اولتورماک وتوراتنى تعريف ايتماک کبى باوزقلر اشلا گانلق لرى سببلى آنلر اولومدن بيک فورفورلر هيچده اولومنى آرزو فيلاماسلر (والله عليهم بالظالمين) وخدای تعالى بلگوجيدر ظلم لى ايتکوجيلرنى (ولتجدنهم احرص الناس على حيوه) والبنه طابارسڭ سن اول يهوديلرنى آدميلرنڭ حر بصرافى ترکک اوزرينه يعني باشقه کشيلر که فاراغانده هم آرتوغراق آنلرنڭ دنباده نوراسيلرى كيلور (ومن الذين اشرکوا) (۱) هم شول کيمسه لردن کيم خدای تعالى گه شرک کيلتورديلر (بود احدهم) دوست تونار آنلرنڭ برا گوسى (لو يعمر الی سنة) شونى کيم کاشكى اول عمر ايتسه ابدى دنباده ماڭ يل (وما هو بمز حزحه من العذاب) وایماسلر اول آنى فوتقارغوچى عذابدن (ان يعمر) آنڭ عمر بيرلماش بولماني معنى دنباده ماڭ يل عمر ايتسه ده آنڭ اوزون عمر ايتماکى آنى نموغ عذابدن فوتقارماس، وآخرنده آکا فائده بيرماس (والله بصير بما يعملون) وخدای تعالى کورگوجيدر شول نرسه نى کيم اشلرلر اول يهوديلر ومجوسيلر مرو بديرکيم

(۱) اوشبو مشرکلردن مراد عرب کافرلرى دردبمشلر واصح شولدرکيم بو اورنڭ مراد مجوس مشرکلر بدير زيرا که آنلر کبى دنباده نوروئى دوست نوتقان- قوم يوقدر حتى بر بر سينه اوچراشقانده سلام اوريننه هزارسال بيزى يعنى منک بل عمر سورگل ديورلر شول سببلى بعض علماء بو سوزنى مکروه کورمشلر (تفسير حسینی دان)

(۱) جبرائیل علیہ السلام
 خدای تعالیٰ گه مقرب
 فرشته لوزنك اولوغسی در
 وحی خزینہ سی نك امینی
 در جبرائیل عبرانی یا که
 سر یانی تیلنجه عبدالله یعنی
 الله نك قولى دیمکدر
 (۲) انس رضی الله عندهن
 بخاری ، وایت ایتمشدر
 کیم رسول اکرم صلی
 الله علیه وسلم حضرتلری
 مدینه گه کیلگاج یهودنك
 اولوغسی عبدالله بن سلام
 اولحضرت نك حضورلرینه
 کیابوب ایتدی کیم من
 سندن اوچ تورلی سؤال
 قیلورمن اول سؤال لرنك
 جوابینی پیغمبر بولماغان
 کشی بلهاس برنجی سؤال
 شولدرقیامت علامت لرنك
 اولی نیرسه ایکنچی جنت
 اهلی نك اولگی طهارتی
 نیرسه اوچنچی بالا آنا-
 سینہ موباکه آناسینه-
 اول حضرت ایتدی کیم
 جبرائیل منکابو نیرس لردن
 خبر بیرگان ایدی عبدالله
 بن سلام ایتدی اول جبرا
 ئیل یهودنك دشمنیدر
 بس حق تعالی او شوبو آیه
 کریمه نی نازل قیلدی-
 (اسباب النزول)

یهودی لرنك بعضیلری ایتدی لر محمد علیه السلامه وحی کیلتورگوچی جبرائیل فرشته در
 بز نك بابالرمزغه جبرائیل سبیلی کوب جفالر ابرشکان کوب بلالر وعذالمر جبرائیل
 واسطه سی ایله نازل بولغان اگر محمد علیه السلامه وحی نی جبرائیل اورینه میکائیل
 فرشته کیلتورسه ایدی بز لر آکا ایمان کیلتورور ایدک دیدیلر حق سبحانه وتعالی
 بیوردی کیم (فل) اینکل سن ای محمد علیه السلام اول یهودیلرگه (من کان عدوا
 لجریل) هر کیم دشمن بولسه (۱) جبرائیل فرشته گه (فانه نزل علی قلبک) بس درستلکده
 اول جبرائیل ایندردی قرآن نی سنك کوکلک اوزرینه (۲) (بأذن الله) خدای تعالی نك
 فرمانی برله (مصدقاً لما بین یدیه) راستلاغوچی بولغانی حاله اول قرآن اوزندن آله
 کیلگان کتابنی تورات وزبور هم انجیل کیمی (وهدی) دخی توغری بولنی کورساتوچی
 بولغانی حالده (وبشری للمؤمنین) هم سو بونچ بیرگوچی مؤمنلرگه جنت ودرجات
 برله (من کان عدوا لله) هر کیم دشمن بولسه خدای تعالی گه (وملائکتیه) هم آنك
 فرشته لرینه (ورسله) دخی رسول لرینه (وجبریل ومیکال) دخی جبرائیل ومیکائیل علیهما
 السلامه (فان الله عدو للكافرين) بس درستلکده خدای تعالی دشمندر کافر لرگه
 (ولقد انزلنا الیک) وتحقیق ایندردک بز سنك صاری (آیات بینات) ظاهر وروشن
 بولغوچی علامتلری یا که راست وتوغری بولغوچی آیتلری (وما یکفر بها) وکافر
 بولماس اول آیتلرگه (الافاسقون) مگر خدای نك فرمانی چیگندن چقغوچیلرغنه کافر
 بولورلر (اوکلما عاهدوا عهداً) ایا هر عهد نیلعانلری زمانده موبر عهدنی اول یهودیلر
 (تبنده فریق منهم) بوزدی اول عهدنی بر گروه آنلردن (بل اکثرهم لا یؤمنون)
 بلکه آنلرنك کوبراکی اشانماسلر تورانقه (ولما جاءهم رسول من عند الله) وکیلگانی
 زمانده آنلرغه خدای تعالی قاشندن یبارلمش پیغمبر یعنی محمد علیه السلام (مصدق
 لما معهم) راستلاغوچی اول پیغمبر آنلر برله بولغان کتابنی یعنی توراننی (نبد
 فریق من اللدین اونوا الکتاب) طاشلادی بر گروه کتاب بیرلگان کیمسه لردن
 یعنی یهودیلرنك عالم لری طاشلادی لر (کتاب الله) خدای تعالی نك کتابینی یعنی
 توراننی یا که قرآن نی طاشلادی لر (وراء ظهورهم) آرقالری آرطینه (کانهم لا یعلمون)
 گویا کیم بیلماسلر آنلر اول قرآن نك کلام الله ایدکینی هم محمد علیه السلام نك حق
 پیغمبر ایدکینی (واتبعوا ما نزلوا الشیاطین) وایاردیلر اول یهودیلر شول نیرسه گه کیم
 اوقور ایدیلر آنی شیطانلر و دیولر سلیمان پیغمبر نك پادشاه لنده (۳) سلیمان علیه
 السلام زمانده دیولر آدمیلرگه آرا لاشوب بورورلر ایدی سحر و جادولق لر بازوب

خلق آراسینہ طارانورلر ایدی سلیمان علیہ السلام اولاشدن خبر طاپقاچ بیوردی
 ناکیم سحر یازلغان کاغدلرنی همه سینی جیوب کیلتورب بر صاندقغه صالدردی واول
 صاندقنی محکم بیکلاب اوزینک تخنی آستینه کومدردی سلیمان علیہ السلام نك وفاتندن
 صوڭ دیولر مذکور صاندقنی تحت آستندن قازوب چاروب سلیمان اوزینک
 پادشاهلقینی اوشبو سحر عملی برله توتقان ایکان سحر قوتنده بارچه مغلوفانقه
 پادشاهلق ایتنکان دیوب عوام الناسنی اشاندردیلر شونندن صوڭ یهود قومی
 حضرت سلیمان نی سحرگه نسبت بیروب سحرچی ایکان دیدیلر حق سبحانه و تعالی
 حضرت سلیمان نك اول اشدن پاک و مبرایدکینی بیان ایدوب بیورور (۱) (وَمَا كَفَرَ
 سَلِيمَانَ) وهرگیز کافر بولمادی یعنی سحرچیلک ایتمادی سلیمان پیغمبر (وَلَكِنَّ
 الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا) ولکن اول زماندهغی دیولر کافر بولدیلر (يَعْلَمُونَ النَّاسَ السَّحْرَ)
 اویراتور ایدیلر آنلر آدمیلرگه سحرچیلکنی (وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى الْمَلِكِينَ) دخی اباردیلر
 اول یهودیار شول نرسهگه کیم ایندرلدی ایکی فرشته اوزره (بَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ)
 بابل شهرنده هاروت وماروت اسملی ایکی فرشته گه مرویدرکیم آدمیلرگه سحر علمی ایکی
 طرفدن ایرشدی برسی سلیمان علیہ السلام زماننده دیولردن نتاک کیم مذکور
 بولدی وایکنچی سی هاروت وماروتدن کیم آنلر ایکی فرشته ایدیلر بابل شهرنده
 آدمی صورتنده نوروب سحر علمینی بیولورلر ایدی سحر علمینی اویرانمک اوچون
 آنلرنک آلدینه کیلگان کشینی اول نصیحت فیلوولر ایدی سین بوسحرچیلک که
 قزقما بونک ایبله ایمانگدن آیرلورسک بوفتنه دن صافلان دیولرلر ایدی اگرده
 اول کشی بونصیحت نی قبول ایتمایوب همیشه سحر علمینی بلماکنی آرزو قیلسه
 اول کشی گه سحر علمینی اویراتورلر ایدی اوشبو هاروت وماروت توغری سنک
 اصلی بولماغان فصلر و حکایتلر هم بعضی تفسیرلرده مذکوردر والله اعلم بحقیقه الحال
 (وَمَا يَعْلَمَانِ مِنْ أَحَدٍ) و اویرانماسلر اوشبو ایکی فرشته سحر علمینی هیچ براوگه
 (حَتَّى يَقُولَا) ناکیم ایتنکلرینه چه اول کیمسه گه اول (أَنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ) بوندن
 باشقه توگلدرکیم بزفتنه مز یعنی خدای تعالی بزنی خلقنی صنماق اوچون یبارگاندر
 بس سن کافر بولماغیل سحرنی درست دیب اعتقاد فیلو برله اول اوشبو طریقه
 اوگونلامینچه هیچ کیمگه اویرانماسلر ایدی (فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهَا) بس اویرانورلر اول
 ایکی فرشته دن (مَافِرْقُونَ بِهِ) شول نرسه نی کیم آیرورلر آنک برله (بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ)
 ایر برله خاتونی آراسین یعنی اول ایکی فرشته دن ایر برله خاتون آراسین آیروتا
 تورغان سحرلرنی اویرانورلر (وَمَا هُمْ بِضَارِبِينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ) وایماسلر اول سحرچیلر

(۱) اوشبو آیت کریمه نك
 سبب نزولی حقتار وایه
 ایدلمشدرکیم یهودیلر اول
 حضرت صلی الله علیه وسلم
 توغری سنده ایندیلر قارا
 نکز بو محمد که حق نی باطل
 برله خلط قیلادر پیغمبر
 لر ایله برگه سلیمان نی ذکر
 اینته در و حالنکه اول سایمان
 سحرچی ایدی جیل گه
 آطلانوب یورور ایدی
 دیدیلر بس حق سبحانه
 و تعالی اوشبو آیت نی
 ایندردی
 لباب النقول فی سبب
 النزول

ضرر ایرشدرگوچیلر سحرلری برله هیچ برا گوگه یعنی هیچ کیم گه ضرر ایرشدر
 آلماسلر (الَّا بِإِذْنِ اللَّهِ) مگر خدای تعالیٰ نك اذنی و تقدیری ابله گنه ضرر ایرشدر و لر
 (وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ) و اویرانورلر آنلر شول نرسه نی کیم ضرر بیرور اول نرسه
 آنلر هه (وَلَا يَنْفَعُهُمْ) و فائده بیرماس اول نرسه آنلر غه یعنی اویرانگان سحرلری
 اوزلرینه ضرر و زبان غنه بولور هیچ فائده سی بولماس (وَلَقَدْ عَلَّمُوا) و تحقیق بلدیلر
 اول یهودیلر (لَمَنْ أَشْرَبُهُ) شونی کیم البته هر کیم صانوب آلسه و اویرانسه اول
 سحرنی (مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ) یوقدر آکما آخرنده هیچ بر نصیب و اولوش
 ایدگولکدن (وَلَبِئْسَ مَا شَرُّوا بِهِ أَنْفُسَهُمْ) و فی یاوزدر شول نرسه کیم صاندیلر آزار
 اول نرسه برابرینه اوز نفسلرینی یعنی اوزلری نك سعاده لرینی بیروب آنك اورنینه
 سحرنی اختیار ایندیلر بس نی یاوزدر آنلر اختیار اینکان نرسه (لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ)
 اگر بلور بولسه لر آنلر اوشبو سودالری نك زیانی نی (وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا) و اگر
 اول یهودیلر ایمان کبلتورگان و اشانغان بولسه لر ایدی محمد علیه السلامه (وَاتَّقُوا)
 دخی صافلانغان بولسه لر ایدی سحردن و کفر دن (لِمَثُوبَةٍ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ) البته
 خدای تعالیٰ فاشندن بولغان اجر و ثواب آرتوغرافدر دنیا مالندن (لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ)
 اگر بلگان بولسه لر ایدی آنلر یهودیلر نك قباحلرندن برسی شولدر کیم پیغمبرمز
 علیه السلام نك مجلس شریفلرینه کیلوب مبارک سوزلرینه فارشی راعنا دیورلر
 ایدی آنلر بوسوزنی ظاهرده رسول صلی الله علیه وسلم حضرتلرینی تعظیم اینتوب
 اینکان کبی بولسه لرده مقصودلری اول حضرتندن استهزاء ایتماک ایدی زیرا که اوشبو
 راعنا دیگان سوز نك ایکی معناسی باردر بر معناسی بز گه رعایت و شفقت اینکل
 و بز نك طرفه یونالگل دیمکدر و بر معناسی ابله و آحق دیمکدر آنلر کوکلرندن
 اوشبو ایکنچی معنای اراده کیلوب اول حضرت صلی الله علیه وسلم نی استهزاء و تعقیب
 نیتی برله بوسوزنی اینتورلر ایدی آنلردن کورب مسلمانلر هم سوز آراسنده
 شوبل دیورلر ایدی حق سبحانه و تعالیٰ مؤمنلر نی آندن طیوب بیوردی کیم (۱) (يَا أَيُّهَا
 الَّذِينَ آمَنُوا) ای ایمان کبلتورگان کیمسه لر (لَا تَقُولُوا رَاعِنَا) ایتماکز سز راعنا دیوب
 پیغمبر علیه السلام نك مجلسنده (وَقُولُوا انظُرْنَا) و اینتوکز انظرنا یعنی فاراغل بزلر گه
 دیوب (وَأَسْمِعُوا) هم ایشتکز خدای تعالیٰ نك حکمینی یعنی قبول قیلکمز (وَالْكَافِرِينَ
 عَذَابَ أَلِيمٍ) و بولغوچیدر کافرلر گه رنجتکوچی عذاب آخرنده پیغمبر علیه السلام نی
 تعقیب و استهزاء اینتورلری اوچون (مَا يُوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا) دوست توتماسلر و سوبماسلر
 کافر بولغان کیمسه لر (مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ) کتاب اهلندن یعنی یهودیلر (وَلَا الْمُشْرِكِينَ)

(۱) امام سدی رحمه الله
 علیه روایت ایتمه شد کیم
 یهودیلردن مالک بن سیف
 هم رفاعه بن زید رسول
 اکرم صلی الله علیه وسلم
 مجاسلرنده اول حضرت نك
 سوزلرینی طکلاب تور
 غانده سوزلرینه فارشی
 راعنا سمعک و اسمع غیر
 مسمع دیوب اینتورلر ایدی
 مؤمنلر بوسوزلر نی کتاب
 اهل نك اوز پیغمبرلرینی
 اولوغلاب ایته توزغان
 سوزلری دردیوب گمان
 قیلدیلر بس حق سبحانه
 و تعالیٰ اوشبو یا ایها الذین
 آمنوا لا تقولوا راعنا آیت
 کریمه سینی ایندر دی-
 لباب النقول

دخی مشرکله سویماسار (ان ینزل علیکم) ایندرلما کینی سزارگه (من خیر من ربکم)
 بر خیر وایدگولک پروردکارگزدن یعنی یهودیلر وحی هم قرآن نك اسماعیل علیه السلام
 نسلینه کیلما کینی سویماسار چونکه آنلر پیغمبر بنی اسرائیلدن گنه کیلور دیب گمان
 ایتارلر ایدی اوشانداق مشرکله هم محمد علیه السلامه پیغمبرلک کیلما کینی سویمادیلر
 زیرا که آنلر پیغمبرلکینی اوزارینک او اوغلرینه کیلور دیب کوتالر ایدی (والله
 یخص برحمته) و خدای تعالی خالصر اوز رحمتی برله (من یشاء) هر کیمسه نی کیم
 نیلار اوزی یعنی اوزی تلاگان بنکسینی پیغمبر قیلور (والله ذوالفضل العظیم)
 و خدای تعالی اولوع فضل اباسیدر (ما نسخ من آیه) هر نرسه نی منسوخ اینساک
 بز بر آیتدن یعنی قرآن آیتلردن برسینی اوز حکمتیهز ایله منسوخ قیلساق (اونسها)
 یا ایسه اوندرساق بر آیتنی کوکلردن (نات بخیر منها) کیلتورورمز اول منسوخ
 بولغان آیتدن آرتوغرافینی ویکلرا کینی نناک کیم بر مسلمان اون کافرگه قارشی
 صوغشقه چقماق حکمی نسخ ایدلوب آنک اوزیننه بر مسلمان ایکی کافرگه قارشی
 نورسون دیوب آیه ایندرلدی (او مثلهها) یا ایسه کیلتورورمز اول منسوخ بولغان
 آیه نك اوغشاشینی یعنی فائدهده آنک ایله برابر بولور نناک کیم اولده مؤمنلر نك
 قبلهسی بیت المقدس ایدی صکره اول حکم نسخ ایدلوب قبله کعبه اللهغه تحویل ایدلدی
 (الم تعلم) ایسن بیلگادکمو (ان الله علی کل شیء قدير) شونی کیم الله تعالی بارچه
 نرسه اوزره قادر و کوچی بتکوچیدر بو اورنده خطاب نسخی انکار اینکوچی
 یهودیلرگه در یعنی سز بیلماس سزمو ای نسخنی انکار اینکوچیلر درستلک خدای
 تعالی بارچه نرسه گه قادر در نلاسه بر نرسه نی اثبات ونلاسه محو ایدار نلاسه بر
 نرسه ایله بیورور ونلاسه اول حکمنی نسخ قیلور همهسی اوز اختیارنده در (الم
 تعلم) ایسا بیلماس سن مو (ان الله له ملک السموات والارض) شونی کم تحقیق
 خدای تعالی گه گنه خالصر کوکلر نك هم بر نك پادشاهلقی (وما لکم من دون الله
 ویوقدر سز لرگه خدای تعالی دن باشقه (من ولی) هیچ بر دوست کم
 آندن فائده ابرشور (ولا نصیر) دخی یوقدر بر یاردم بیر کوچی کم
 سزدن ضرر نی کینه رور (ام نریدون) یا ایسه نلابسزموسز (ان تستلوا رسولکم)
 شونی کیم صورارسر اوز پیغمبرگزدن (کما سئل موسی من قبل) نناک کم صورالمش
 بولدی موسی پیغمبر موندن الگه ری یهودیلر ایندیلر کم محمد علیه السلام بزلرگه
 موسی پیغمبر کیلتورگان کبی بر یولی بر کتاب کیلتورسن شول وقتده بز آکا
 اشانورمز دیدیلر بس حق سبحانه و تعالی بیوردی کم سز لر هم بابالرکز موسی

پہچہردن صور اغان کبی محمد علیہ السلامن صورامچی بولاسزمو (ومن بتبدل
 الکفر بالایمان) وهر کم آشدرسه کفرنی ایمان برله یعنی ایمان اورنینه کفرنی
 اختیار اینسه (فقد ضل سوا السبیل) بس تحقیق آزدی اول توغری بولدن (ود
 کثیر من اهل الكتاب) دوست طوتدی وتلهدی کتاب اهلندن کوبسی (لو بردونکم)
 شونی کم فاینارسه لر آنلر سزلرنی (من بعد ایماکم کفاراً) سزنگ ایمان کیلتورگانگزدن
 صوگ کافرلر ایتوب یعنی یهودیلر اوزلرندن ایمان کیلتورگان کیشیلرننگ کیری
 یهودیلک که فایتولرینی تیلادیلر و آرزو ایلدیلر (حسدا من عند انفسهم) کونچیلک
 یوزندن اوز نفسلری فاشندن یعنی سزنگ ایمان کیلتورگانگز که کونله شولرندن کیری
 یهودیلک که فایتماقزنی آرزو ولادیلر (من بعد ما تبین لهم الحق) ظاهر بولغاندن
 صوگ آنلرغه حق وتوغریلق یعنی اسلام دینی ننگ حقلغینی بلگانلرندن صوگ (فاعفوا)
 بس عفو فیلگز و کبچگز سزای مسلمانلر آنلر برله صوغشودن (واصفعوا) هم یوز
 دوندرگز آنلردن (حتی یاتی الله بامرہ) تا کم کیلتورگانگه چه خدای تعالی اوریننگ
 فرمانینی صوغش برله یا که آنلردن جز به آلو برله (ان الله علی کل شی قدیر)
 درستلک خدای تعالی بار چه نرسه که کوچی یتکوچیدر (واقیموا الصلوة) وتورغزگز
 نمازنی (واتوا الزکوة) هم بیرگز زکوتنی مالگزدن (وما تقدموا لانفسکم من خیر)
 وهر نرسه کم آلدن بیارورسز اوز نفسلرگز اوچون ایندگولکدن یعنی دنیاده هر
 نینداین ایندگولک قیلساگز و صدقه بیرساگز (تجدوه عندالله) طابارسز آنی خدای
 تعالی فاشنده یعنی اجر و ثوابینی طابارسز هیچ فایسی ضایع بولماس (ان الله بما
 تعملون بصیر) درستلک خدای تعالی سز اشلاگان نرسه نی کورگوچیدر (وقالوا)
 وایتدیلر یهودیلر (لن یدخل الجنة) هرگیز کرماس جنتکه (الا من کان هودا اونصاری)
 مگر شول کیمسه گنه کرور کم بولدی اول یهودی یا که نصرانی (۲) (تلك امانیهم) اوشبو
 دعوی لری آنلرننگ آرزولریدر (قل) اینکل سن ای محمد علیہ السلام آنلرغه (هاتوا
 برهانکم) کبلتقرگز سز دلیلگزنی اوشبو دعوا گزغه (ان کتم صادقین) اگر بولساگز
 سز راست ایتکوچیلر (بلی من اسلم وجهه لله) بلی اوشانداندر هر کیم طاپشرسه
 وبوی صوندرسه اوزینی خدای تعالی گه (وهو محسن) هم اول کیمسه ایندگولک
 ایتکوچی بولسه (قل اجره عند ربی) بس بولغوچیدر اول کیمسه گه اجر و ثوابی
 پروردکاری فاشنده (ولا خوف علیهم ولا هم یحزنون) ویوقدر هیچ فورفو آنلرغه
 هم کوبونور بولماسلر آنلر آخرتده مر ویدر کم نصارادن بر جماعت مدینه گه کیلوب

(۱) یهودیلرننگ اولوغلری
 اوزلرندن مسلمان بولغان
 کیشیلرنی آولاقده کیری
 یهودیلک که فایتوگز دیب
 بیگ طرشوب اوندارلر
 ایدی شول خصوصه حق
 سبحانه و تعالی اوشبو آیه
 کریمه نی نازل قیلدی

(۲) یعنی یهودیلر جنتکه
 یهودیگه باشقه کرماس
 دیدیلر نصرانیلر نصرانیغه
 باشقه کچی کرماس دیدیلر
 هر قابوسی جنتنی اوزلرینه
 گنه خاص اینماکچی
 بولدیلر

یہودیوں کے اولوغری پر لہ مناظرہ فیلسدیلر ہر فایوسی ایکنچی ننگ دینینی باطل
 فیلو اوچون بیک طرشدیلر حق سبحانہ وتعالی آنلر خصوصتک آیت نازل قیلوب
 بیوردی (وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ) وابتدییلر یہودییلر نوگلدر نصرانییلر
 ہیج بر نرسہ اوزرہ حقلقدن یعنی آنلرننگ دینلری ہیجہ حق نوگلدر دیدیلر (وَقَالَتِ
 النَّصَارَىٰ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ) وابتدییلر نصرانییلر نوگلدر یہودییلر ہیج نرسہ اوزرہ
 حقلقدن یعنی ہر فایوسی طائفہ ایکنچی ننگ دینلرینی باطل دیدیلر (وَهُمْ يَتْلُونَ
 الْكِتَابَ) و حالانکہ اوفورلر آنلر خدای تعالیٰ ننگ کتابینی یہودییلر تورانیی اوقوب
 نصرانییلرننگ خدای ننگ اوغلی بسار دین ایتولری سببیل باطل لک ایدکینی بلورلر
 ارشاندق نصرانییلر انجیلینی اوقوب یہودییلرننگ عیسیٰ علیہ السلامہ انکار ایتولری سببیل
 کافر بولولری بلورلر (كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ) اوشاندق ایتدییلر شول کمسہلر
 کم بلمہسلر کتابینی یعنی مجوسیلر ومشرکلر ایتدییلر (مِثْلَ قَوْلِهِمْ) یہود ونصاراننگ
 سوزلری اوخشاشلینی یعنی مجوسیلر ومشرکلر ہم یہود ونصارا کبی اوز دینلرینی گنہ
 حق بلوب باشقلرینی باطل لقدہدر دیدیلر (فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ) بس خدای تعالیٰ حکم
 فیلور آنلر آراسندہ (يَوْمَ الْقِيَامَةِ) قیامت کونندہ (فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ) شول
 نرسہ حقدہ کم خلافتق فیلسور بولدییلر آنلر اول نرسہدہ بس شول کوندہ کم ننگ
 دینی حق وفایوسی باطل ایدکی معلوم بولور (وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ) وکبیدر
 ظلم لقی (۱) ایتکوچیرہک شول کمسہدن کیم طیدی اول (مَسَاجِدَ اللَّهِ) خدای تعالیٰ ننگ
 مسجدلرینی (أَنْ يَذَّكَّرَ فِيهَا أَسْمَهُ) ذکر ایتلمکدن اول مسجدلردہ خدای تعالیٰ ننگ
 اسمی یعنی شول کشیدن ظالم رک کشی بولورموکم مسجدلردہ خدای تعالیٰ اسمینی
 ذکر ایتودن طیدی (وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا) ہم طرشدی اول مسجدلرننگ ویرانلقینہ
 اول کمسہ بخت النصردر یا کہ ططوس رومیدر کم بیت المقدسنی خراب ایتوب
 آنداغی عابدلرینی اولتردی و آدمیلرینی خدای تعالیٰ فی ذکر ایتودن طیدی مسجدلر
 دیوب جمع صیغہسی ایلہ کیلنورمکی تعظیم اوچوندر (أُولَئِكَ) اوشبو گروہ یعنی
 خدای تعالیٰ ذکرندن طیوب مسجدلرننگ خرابلقینہ طرشہوچی کمسہلر (مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ
 يَدْخُلُوهَا) لایق بولمادی آنلرغہ اول مسجدلرگہ کرمکلری (الْأَخَافِينَ) مگر
 فورقوچیلر بولغانلری حالده گنہ کرورلر بوش اهل اسلام غالب بولغانندن
 سوکدر کم بیت المقدس مسجدینہ نصرانییلر کرسہلردہ مسلمانلردن فورقانلری
 حالده گنہ کرورلر (لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ) بولغوچیدر اول نصرانییلرغہ دنیاہدہ خورلق
 ورسوایلق کم مسلمانلرغہ جزبہ تولرلر (وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ) ہم بولور آنلرغہ

(۱) اوشبو آیت کریمہدہ بشا
 رت باردر مؤمنلرگہ اهل
 مکہ ننگ مغاوب بولمادی ایلہ
 ہم نعر یض باردر مکہ ننگ
 مشرکلرینہ نصرانییلر اوز
 لرینی انصافی اهل ییلوب
 یہودییلرینی ظالم لردردیلورلر
 حضرت عیسیٰ غہ دشمانلقلر
 ندن و بز مسلمانلر حضرت
 عیسیٰ فی حق پیغمبر دین
 اعتقاد قیلمز حق سبحانہ
 وتعالیٰ بیوردی کم نصرانییلر
 اوزلری یہودییلرگہ غالب
 بولماچ بیت المقدسنی خراب
 ب ایتدییلر یہودییلر ننگ
 مسجدلرینی ویران ایلا-
 دیلر بس بوش نیچوک
 انصافی بولور کم آدمیلرگہ
 دشمانلقدن حق تعالیٰ ننگ
 ایلورینی یعنی مسجدلرینی
 ویران ایتمک بس خدای
 تعالیٰ بیوردی کیم لایق
 بولماس آنلرغہ مملکتندہ
 حاکم بولمق عاقبت اللہ
 تعالیٰ شام مملکتینی و بیت
 المقدسنی مسلمانلرغہ
 میسر قیلدی

تفسیر جمالی دن

آخرنده اولوغ عذاب (وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ) و خدای تعالی ملکته در فویاش
 چغوشی هم فویاش باطوشی طرفلری رسول اکرم صلی الله علیه وسلم صحابه لرندن
 بر جماعت سفرده وقتلرنده نماز او فوماچی بولدیلر فارانقولق سبیلی قبله نی آچق بل
 آلهادیلر اختلاف قیلدیلر هر کم تعری نیلوب اوز اجتهادنچه بر طرفقه یونالوب
 نماز او فودیلر کون یافطورغاندن صوڭ اوز لرینک خطا قیلغانلق لرینی بلدیلر
 مدینه گه فایتقاندن صوڭ شول نمازنی فضا قیلماچی بولوب پیغمبر علیه السلامدن
 اجازت صورادیلر حق سبحانسه و تعالی شول خصوصه اوشبو آیت کریمه نی نازل
 قیلدی و بیوردی کم مشرق و مغرب همه سی خدای تعالی نقی در قبله نی بله گان وقت
 تعری ایله فایو طرفقه یونالوب نماز او فولسه درستدر صوڭندن فضا لازم بولماس
 (فاینها تولوا) بس هر فایو اوزنغه یوزگزی یونالدرسه گز (فتم وجه الله) شوندار
 خدای تعالی نك ذاتی (۱) یعنی هر طرفقه یونالوب نماز او فوسا گزده الله تعالی گه
 قولق قیلودر (ان الله واسع عليم) درست لکنه خدای تعالی مقفرتی کیک بولغوچی
 بارچه نرسه نی بلگوچیدر (وقالوا) وایتدیلر کافرلر یهود و نصارادان (اتخذ الله ولدا)
 توندی خدای بالائی یعنی یهودیلر عزیزنی و نصارالر مسیحنی خداینک اوغلی دیدیلر
 (سبحانه) پا کک و عیب سزک اول خدای تعالی گه خاصدر (بل له ما فی السموات
 و الارض) بلکه اول خدای تعالی ملکته در کوکلرده هم برده بولغان نرسه بس عیسی
 و عزیز نهو ک آنک اوغلی بولسونلر کیم بارچه نرسه آنک ملکیدر (کل له فانتون)
 برده و کوکلرده گی نرسه لر بارچه سی آکا مطیع و بوی صونفوجیلدر (بدیع السموات
 و الارض) کوکلرنی هم برنی بارانتوچیدر اول خدای تعالی (واذا قضی امرنا) و هر
 فایچانکم تقدیر فیلسه بر اشنی (فانما بقول له کن) بس موندن باشقه توگلدر کم ایتور
 اول نرسه گه بار بولغل دیب (فیکون) بس بار بولور اول نرسه (وقال الذین
 لا یعلمون) وایتدیلر شول کسه لر کم بلماسلر خداینی و کتابنی مکه مشرکلری کبی
 (لولا یکلما الله) نی اوچون سو بلاشماس بزنگ برل خدای (اوتاتینا ایه) یا ایسه
 نی اوچون کیلمه س بزگه بر آیت و علامت دیدیلر (کذلک) اوشانداق یعنی اوشبو
 مشرکلر ایتنک کبی (قال الذین من قبلهم) ایتدیلر آنلردن الگاری بولغان کسه لر
 یهود و نصارادن (مثل قولهم) آنلر ایتنک سوز اوخشاشلینی یعنی آنلر هم پیغمبر لرندن
 شوندا این نرسه لر نی صورادیلر (تشابهت فلو بهم) بر برینه اوخشادی کافرلرک کوکل لری
 عناد و فساوندن (فدیننا الآیات) تحقیق بیان ایتدک بز توحید و نبوت علامت لرینی

(۱) اولک مؤمنلرنک قبله سی
 بیت المقدس ایدی صگره
 خدای تعالی نك امری ایله
 کعبه الله غه تعویل ایدلدی
 بیت المقدسکه قاراب نماز
 او فو منسوخ بولدی اوشبو
 اش خصوصنده یهودیلر
 مؤمنلرنی استیوز آقیلدیلر
 اوشانداق یهود و نصارالر
 فایوسی اوز قبله سینی ماقتا
 ب بر برسی ایله بحثلا شور
 لر ایدی بس حق سبحانسه
 و تعالی بیوردیکیم مشرق
 و مغرب همه سی خدای تقیدر
 هر فایسی طرفقه یونالوب
 عباده قیلسا گزده عبادت
 آکادر تفسیر جمالی

(لَقَوْمٌ يُوفُونَ) شول گروه اوچون کم شکستز بلورار و اشانورار (اِنَّا ارسلناك بالحق) درستلککن بز بیاردک سنی ای محمد علیه السلام حقائق و نوغری بلق برله یعنی قرآن یا که اسلام دینی برله بیساردک (بشیراً) (۲) سو یونج بیرگوچی ای توب مؤمنلرگه (ونذیراً) هم فورفقوچی ای توب کافرانی (وَلَا تَسْتَلْ) دخی صورالمش بولماس سگ سین فبامت کوننده (عَنِ اصْحَابِ الْجِیمِ) تموغ اهلی نوغری بسندن یعنی آنلرنی نی اوچون مسلمان اینمه دک دیب بسندن صورالماس سنک اشنگ باری رسالتنی ابرشدر مکرر (وَلَنْ نَرْضَىٰ عَنْكَ الْیَهُودَ) و هر گیر راضی بولماسلر سندن بیهودیلر (وَلَا النَّصَارَىٰ) هم نصرانی لر راضی بولماسلر (حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ) تا کم سنک ایارگانک گه چه آنلرنک دینلرینه یعنی اوز دینلرینه کرسا ک گنه راضی بولورار (قُلْ) ای تکل سن آنلرغه (ان عدی الله عو الیدی) درستلککن خدای تعالی نك هدایتی در حق و نوغری بوقان یول کورگازمک یعنی هر که گه خدای تعالی کورسانکان بولغه کر و لازمدر کم اول اسلام دینی در بیهودیک و نصرانیلق نوکلدر (وَلَنْ اتَّبِعَ اَهْوَاءَهُمْ) و اگر ایارسا ک سن ای محمد علیه السلام آنلرنک آرزولرینه دین نوغری بسنک (بَعْدَ الَّذِیْ جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ) شول نرسه سو کنگ کم کیلدی سکا علمدن یعنی سکا وحی کیلوب اسلام دینی نك حلقبندی بلغانکندن سو ک بیود و نصارانک آرزولرینه ایارسا ک (مَالِكٌ مِنَ اللَّهِ مَنْ وَلِيَ) یوفدر سنک اوچون خدای تعالی نك عذابندن فوتقارغوچی بر دوست (وَلَا نَصِیرَ) دخی بوند بر باردم بیرگوچی بو اورنک خطاب ظاهرده پیغمبرمز علیه السلامغه بولسه ده حقیقتک بار چه امتکدر (الَّذِیْنَ اتَّيْنَاهُمُ الْكِتَابَ) شول کمسه لر کم بیردک آنلرغه کتابنی یعنی تورانی کم مراد عبدالله بن سلام (۱) هم آنک اصحابیدر بعضیلر قولنجه بو آیت جعفر ابن ابیطالب رضی الله عنه ایله حبشه دیارندن کیلنگان نجاشی کشیلری نصرانیلر حقیق نازل بولغاندر اول تقدیر ده کتابدن مراد انجیلدر و بعضیلر قولنجه بو آیت مسلمانلر حقیقه ایندرلمشدر اول تقدیرده کتابدن مراد قرآندر والله تعالی اعلم (يَتْلُوَنَّهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ) اوفورار آنلر اول کتابنی تیوشلی بولغان اوفومانی برله باکه ایبارالر آنلر اول کتابغه تیوشلی ایبارمک برله (أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ) اوشمو گروه اشانار اول کتابغه (وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ) و هر کم کافر بولسه و اشانماسه اول کتابغه (فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ) بس اوشمو گروه آنلردر زیان کورگوچیلر (بِآيَاتِ اسْرَائِيلَ) ای یعقوب اوغیلاری (اذكروا نعمتی الّتی انعمت علیکم) یسادی اینکرسر میتم سزارگه انعام ایننگان نعمتمنی (وَأَنی فَضَّلْتُکُمْ عَلَی الْعَالَمِیْنَ) دخی یسادی اینکرسر شونی کم آرتق اینتم مین سزارنی اوز زمانکزدافی عالم حلقبینه بو آیت بوقاریک هم اونگان ایدی نکرار

(۲) بو کون رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتی نك مبارک نل پرینه جاری بولدی کیم اکر خدای تعالی نوغدن بر ایشکمی آجوب دنیا ده بیهدیلر گه آنداغی عذابلر نی تور بولمسه آنلر شونندن فورقوب ایمان کیلتورورار ایدی دبوب بس خدای عالی اوشو آیت کوریمدی نازل فیلدی و بیوردی کیم آنلر تموغ اعنیدر آنلرنی نی اوچون مسلمان ایتمه اداک دیب بسندن صورالماس نفسیر حسینی دن

(۱) تورانی بیخشی بلنگان کشیلر قرآنغه و محمد علیه السلام شر بعینه اشانورار لر قرآنغه اشانماغان کشیلر تورانی بیخشی بلنگان کیمسه اوردر بیودیلردن بر آزی انصافی ار ایدی نورانی نك بیخشی بلوب اوفور ار ایدی آندا این کیمسه لر قرآنغه هم ایمان کیلتور دیلر آنلردن برسی عبدالله بن سلام حضرتیدر کیم بیودنک عام ارنندن ایدی آنک ایله برکه بیوددن نیچه کیمسه لر مسلمان بولدیلر نفسیر جمالی

کیلتورمکی نعمت الہیٰ تعظیم و تذکیر اوچوندر (وَاتَّقُوا يَوْمًا) هم قور فکڑ شول
 کوننگ عذابندن کم اول کونگ (لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا) اوتہ مس ہیج بر
 کسہ بر کسہ دج بر نرسہنی عذابندن (وَلَا يَقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ) هم قبول ایتمہ مس ہیج
 بر نفسدن اولکونگ فدا و بدل یعنی ہیج کم اوز اورینہ بر نرسہ بدل بیروب
 عذابندن قور تولا آلماس (وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ) دخی فائده بیرماس اولکونده ہیج بر
 نفسگہ شفاعت (وَلَا هُمْ يَنْصُرُونَ) هم یاردم ایتماش بولماسلر کافرلر اولکونگ (وَإِذْ
 ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبَّهُ) و یاد فیغل ای محمد علیہ السلام شول وقت کم صنادی ابراهیم
 پیغمبرنی پروردکاری یعنی آنگامر قبلدی (بِكَلِمَاتٍ) بر نچہ سوزلر برله اوشبو
 ابراهیم علیہ السلامه بیورامش کلمہلردن مراد اوامر و نواہیدر یا ایسہ حج عمللر بدر
 یاکہ فطرہ اسلامہ دبب ایتلہ تورغان اون توری سنندر کم آنلر ختنہ فیلماق مضمضہ
 اوستنشاق هم طرناق کیسمہک و میوینی کیسمہک هم فواتق و فاصقنی کیتہر مک و مسواک
 فیلماق هم استنجاء ایتمک کییلر در (فَاتَمَّهِنَّ) بس تمام فیلمدی و اوتادی ابراهیم علیہ
 السلام اول کلمہلرنی (قَالَ) ایتمدی خدای تعالیٰ ابراهیم پیغمبرگہ (إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ
 إِمَامًا) درستلسک مین فیلموچی من سنی آدمیلرگہ امام یعنی سندن صوگ کیلگان
 ایند گولر همه سی سکا ابارورلر و سننگ ملتک بولورلر اوشبو وعدہنی اوتاو اوچون
 خدای تعالیٰ محمد علیہ السلامه هم ابراهیم پیغمبر ملتینہ ابارو برله امر فیلمدی
 فایچانکیم خدای تعالیٰ حضرت ابراهیمنی اماملق ایله مشرف ایتمدی (قَالَ) ایتمدی
 حضرت ابراهیم ای مینم ربم (وَمَنْ ذَرَيْتِي) و منم نسلمدن هم اماملر فیقل یعنی
 مینم بالارم هم خلقغه امام بولسونلر دیندی (قَالَ) ایتمدی خدای تعالیٰ حضرت
 ابراهیمغه (لَا يَنْالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ) ایرشماس مینم عہدم ظلملق ایتمک و خیبرگہ یعنی
 کافرلر امام بولماسلر بنی اسرائیل قومی گمان ایدرلر ایندی کم بزله ابراهیم پیغمبر
 نسلندنم: خدای تعالیٰ ابراهیم پیغمبرگہ پیغمبرلک و اماملق سننگ نسلکگہ همیشه قالور دیوب
 وعدہ فیلمدی بس پیغمبر و امام بزله دن بولور بزله ابراهیم پیغمبر دیننگ من ابراهیم پیغمبر دینی
 خدای تعالیٰ نساکن مقبولدر دیورلر ایندی حق سبحانہ و تعالیٰ نلرغه بلدر دیکم خدای تعالیٰ ابراهیم
 پیغمبرگہ نبوت و امامت سننگ اولادکگ بولور دیوب وعدہ فیلماقی ابراهیم علیہ السلام
 اولادینک همه سی حقندہ توکلدر بلکه مؤمنلری و ایند گولری حقندہ در ظالم لرغه
 اماملق ایرشماس (وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ) دخی یاد فیغل شول وقت کم
 فیلمدی بز کعبہ اللہنی فایچاق اورن یا کہ ثواب اورنی فیلمدی آدمیلر اوچون یعنی
 حاجلر هر یل آندہ باروب حج فیلورلر حسابسز اجر و ثوابلر طابارلر (وَأَمَّا) دخی

۲) اوشبو اورنسن سیقول
 السفہا گہ قدر الله تعالیٰ
 پیغمبرمز علیہ السلام نک
 پیغمبرلکیننی اثبات فیلور
 هم تورانک مذکور بولغان
 ابراهیم علیہ السلام نک دعا
 فیلمو قصہ سیننی بیان فیلور
 هم ابراهیم علیہ السلام
 ملتنی ملتہ حنیفہ ایتمکینی
 و پیغمبرمز محمد علیہ السلام
 شول ملتنی تبلیغ اوچون
 یبارلسگان ایتمکینی بیان
 ایبارو هم یهودیلر نک بزله گہ
 حضرت یعقوب یهودیلک
 ایله وصیتہ فیلمدی دیگان
 سوزلر بنی ردو ابطال فیلور
 و پیغمبرلر آراسنک آبورما
 یاصاب بعضلرینہ اشانوب
 بعضیلرینہ اشانما و دن نہی
 فیلور

تفسیر جمالی

ایمین لك اورنی فیلذق كعبه اللهغه کرگان کشی ایمن چیلک ده در آنی اولتور مک
 درست بولماس (وَاتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى) (۱) ووتوگز ای مؤمنلر ابراهیم
 پیغمبرگه منسوب بولغان مقامدن نماز اوقی تورغان اورنی یعنی شول اورنده
 طواف نمازی اوفتوز مقام ابراهیم شول اورندر کیم آنده بر طاش فویلمشدر اول
 طاشده ابراهیم علیه السلام نك مبارك آیاق ایزی باردر (وَعَهْدَنَا) وعهد ایندک بز
 یعنی فرمان فیلذق (الی ابراهیم وَاِسْمَاعِيلَ) ابراهیم پیغمبر هم آنک اوغلی اسماعیل
 صاری (أَنْ طَهَّرْنَا بَيْتَنَا لِلطَّائِفِينَ) شویله دیوب کیم پاک فیلذق سز منم یورطمنی
 طواف فیلوچیلر اوچون یعنی کعبه اللهنی پوتلردن هم کفر وگناه نجاستلردنن پاک
 ایتوگز (وَالْعَاقِبِينَ) هم آنده اعتکافیله اولتورغوچیلر اوچون (وَالرُّكْعَ السُّجُودِ)
 دخی رکوع اینکوچیلر وسجده فیلوچیلر اوچون یعنی نماز اوفوچیلر اوچون
 (وَأَذَّكَ أَبْرَاهِيمَ) دخی یاد اینکل شول وقت کیم ایندی ابراهیم پیغمبر یعنی دعا
 فیلذی شویله دیوب کیم (زَبَّ أَجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا) ای منم ربیم فیلقل سن اوشبو
 اورنی ایمن لکده بولغوچی شهر یعنی اوشبو مکه شهرینی هر تورلی بلالردن
 ایمن لکده صافلاغل (وَأَرْزُقِ أَهْلَهُ) هم رزق بیرگل سن آنک اهلینه وآنک نورغوچیلرغه
 (مِنَ الثَّمَرَاتِ) بمشاردن (مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ) شول کیمسهگه رزق بیرگل کیم ایمان
 کیلتوردی وایشاندی اول آنلردن خدای تعالی گه (وَالْيَوْمَ الْآخِرَ) دخی آخرت کونینه
 (نَالَ) ایندی خدای تعالی حضرت ابراهیمغه (وَمَنْ كَفَرَ فَاَمْتَعَهُ قَلِيلًا) وهر کیم کافر
 بولسه بس فائده لاندورورمن آنی دنبا نعمتلی برله آزغنه (ثُمَّ أَضْرَبْهُ إِلَىٰ عَذَابِ
 النَّارِ) صگره بیچارهلق ایله سورورمن آنی اوط عذابینه یعنی دنباده بر آزدنیا نعمتلی
 ایله فائده لاندسده آخرنده اورنی نوموغ بولور (وَبئْسَ الْمَصِيرُ) ونی یاوز فایناچق
 اورندر اول نوموغ (وَأَذَّكَ أَبْرَاهِيمَ) و یاد اینکل شولوقت کیم کونارور ایدی ابراهیم
 پیغمبر (القواعد من البيت) کعبه الله نك بنالرینی (وَأِسْمَاعِيلَ) دخی اسماعیل کونارور
 ایدی یعنی آنا واوغل ایکسی برگه کعبه اللهنی بنا فیلورلر ایدی اسماعیل علیه السلام
 طاش کیلتورور ایدی ابراهیم علیه السلام تبوشلی اورنینه قویار ایدی کعبه الله
 بناسینی تمام اینکاج هر ایکسی خدای تعالی گه تضرع فیلوب ایتدیلر (رَبَّنَا تَقَبَّلْ
 مِنَّا) ای بز نك پروردکاریمز قبول فیلقل سن بزلردن اوشبو خیرلی اشیمزنی (أَذَّكَ
 أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ) درستلکده سن دعا لریزنی ایشکوچی نیت لریزنی بلگوچی
 (رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ) ای بز نك پروردکاریمز فیلقل سن هر ایکیمزنی اسلام
 دیننده ثابت و مخلص لر سنکا (وَمَنْ ذَرَيْتَنَا) هم بز نك نسلیمزدن فیلقل (أُمَّةً مُسْلِمَةً

(۱) حضرت جابر رضی الله
 عنه دن روایت ایدلمشدر
 کیم رسول اکرم صلی
 الله علیه وسلم طواف فیلقل
 نلری وقتده حضرت عمر
 رضی الله عنه آنکا ایندی
 کیم اوشبو اورن بابامز
 ابراهیم مقامیدر اوله
 منی اورمزگه نماز اوقی
 تورغان اورن ایتوب نو
 تمایق مو بس حق تعالی
 اوشبو واتخذوا من مقام
 ابراهیم آیتینی نازل فیلذی
 اسباب النزول

(۲) حق سبحانه و تعالی
 حضرت ابراهیم نك اوشبو
 دعاسینی قبول ایدوب
 جبرائیل علیه السلامعه بیدر
 بیوردی نا کیم جبرائیل
 علیه السلام فلسطین قریه
 لوندن یمشلی کوب
 بولغان بر قریه نی اورندن
 کوناروب مکه مکرمه دن
 اوز منزل لک برگه کیلتورور
 فویدی اول قریه طائف
 دیمشلر والله تعالی اعلم
 تفسیر حسینی

وقتندہ کیم کیلدی یعقوب پیغمبرگه اولوم یعنی اولوم نك سبیلری و علامتلیری
 کیلوب یعقوب علیه السلام اولومگه حاضرلنگاچ (اذ قال لبنیه) شول وقتندہ ایندی
 اول یعقوب اوزینك اوغل لربنه (ما تعبدون من بعدی) فی نرسه گه عبادت قیلورسز
 -زای منم اوغل لریم منم وفاتیمدن صوك (قالوا) ایندیبلر یعقوب پیغمبرنك اوغل لری
 (تعبد الھك) بزه عبادت قیلورمز سنك خداینكا (واله اباؤك ابراهیم واسماعیل واسحاق)
 هم سنك آنالرك ابراهیم واسماعیل هم اسحاق پیغمبرلرنك خداینه اسماعیل علیه
 السلام حضرت یعقوبنك آناسی برله بر توغمه زنداشی عمی بولسهده عرب خلقی
 عمی آنا دیدكلرنین آنالرك دیوب تعبیر قیلدی (الھا واحدا) بر بولغوچی خدایفه
 عبادت قیلورمز (ونعین له مسلمون) وحالا، که بزلر اول خدایفه مطیع بولغوچیلر وبوی
 صونغوچیلر (نلك امة قد خلت) اوشبو ذکر ایتولمش جماعت یعنی ابراهیم و یعقوب
 هم آنلرنك اولادلری بر گروه ایدیلرکم اوتدیبلر (لھاما کسبت) بولغوچیدر آنلرغه
 شول نرسه کم کسب قیلدیبلر و اشلادیبلر آنلر یعنی اشلانگان اشلرنك جزاسینی
 اوزلری کورورلر (ولکم ما کسبتنم) هم سزلرگه بولغوچیدر شول نرسه کم
 اشلادگن سز یعنی اشلانگان اشکن نك جزاسینی اوزگن کورورسز (ولا تستلون
 عما كانوا يعملون) (۱) و صورالمش بولماس سز شول نرسه دن کم اشلار بولدیبلر آنلر
 یعنی آنلر اشلانگان اشلرنك حسابینی سزدن صوراماسلر (وقالوا) (۲) و ایتدیبلر
 (كونوا هودا) بولگن سز یهودیلر دن (اونصاری) یا ایسه نصرانیلر بولگن
 (تھتدوا) نا کیم هدایه نابارسز و توغری یولغه کونلورسز یعنی یهودیلر یهودی
 بولگن هدایه نابارسز دیدیلر نصرانیلر نصاری بولگن توغری یولغه کونلورسز
 دیدیلر (قل) اینکل سن ای محمد علیه السلام آنلرغه کیم من یهودی هم نصرانی
 بولماس من (بل ملة ابراهیم حنیفا) بلکه من ابارورمن ابراهیم پیغمبر ملتینه توغریلقغه
 میل اینکوچی بولغانی حالده اول ملت یا که اسلام دینینه میل اینکوچی بولغانی حاله
 اول ابراهیم (وما کان من المشرکین) و بولمادی اول ابراهیم شرک کیلتورگوچیلردن
 (قولوا) اینگن ای ابراهیم پیغمبر ملتینه ابارگوچیلر یعنی یهود و نصاراننك سوزلرنین
 اعراض قیلوب آنلرنك سزنی اوز دینلرینه اوندولرینه قارشنی سزلر اینگن
 (امنا بالله) اشانق بزه خدای تعالی گه (وما انزل الینا) هم اشانق بزلرگه ایندرلگان
 نرسه گه یعنی قرآنغه (وما انزل الی ابراهیم) دخی اشانق ابراهیم پیغمبرگه ایندرلگان
 نرسه گه (واسماعیل واسحاق و یعقوب) هم اسماعیل واسحاق و یعقوب پیغمبرلرگه

۱) یهودیلر آنا و بابالرنك
 قیلغان عمل لری سبیلی بولا
 لرینه اجر و ثواب بولور
 هم آنا و بابالارنك کفری
 سبیلی بالالربنه عذاب
 بولور دیوب اعتقاد قیلور
 لرایدی حق سبحانه و تعالی
 آنلرنك بو سوزلرینی رد
 قیلوب بیوردی کیم سزلر
 اوتکاندان گسی امتلرنك
 قیلغان اشلری سبیلی مؤ
 اخذنه ایتولماس سز
 تفسیر حسینی دن
 ۲) حضرت ابن عباس
 رضی الله عندهن مرویدر
 کیم یهودیلردن ابن صوربا
 اول حضرت صلی الله علیه وسلم
 گه ایندی حق یول بزنك
 دینه دز سن بزلرگه ابارگل
 هدایه طابارسن نصارالر
 هم اول حضرتکه شوند این
 سوز ایتورلرایدی بس
 حق سبحانه و تعالی اوشبو
 آیه کریمه فی نازل قیلدی
 لباب النقول

ایندرلگان نرسه گه (رَاسِبَات) دخی یعقوب پیغمبر اولادلرینه ایندرلگان نرسه گه ا گر چه ابراهیم و یعقوب علیهما السلام اولادینه هیچ بر کتاب ایندرلگان بولماسده اول ندر ابراهیم علیه السلامغه ایندرلگان صحیفه لر بر له عمل فیلولری سبیلی گویا که اول صحیفه لر آنلرغه هم ایندرلگان حکمنکدر (وَمَا أَوْتَىٰ مَوْسَىٰ وَعِيسَىٰ) دخی ایمان کینتوردک موسیٰ و عیسیٰ پیغمبرلرگه بیلرلگان نرسه گه یعنی نورات وانجیل گه (وَمَا أَوْتَىٰ النَّبِیُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ) دخی شول نرسه گه کم بیلرلش بولدی پیغمبرلرگه کتاب و معجزه لر دن خدای تعالیٰ فاشندن همه سیننه اشاندق (لَا تَفْرُقْ بَیْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ) آپورماس مز هیچ بر سی آراسینی آنلر دن بلکه همه سیننه ایمان کینتورامز (وَنَعْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ) و بزار اول خدای تعالیٰ گه مطیعلر و بوی صونغوچیلر مز (فَإِنْ آمَنُوا) بس ا گر ایمان کینتورسه لر یهود و نصارا (بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ) شول نرسه اوغشاشینه کیم سز لر ایمان کینتوردکوز آکا یعنی آنلر هم سز نك کبی بار چه پیغمبرلرگه و بار چه کتابلرغه اشانسه لر (فَقَدْ اهْتَدَوْا) بس تحقیق کونلدیلر آنلر نوغری بولغه (وَأَنْ تَوَلَّوْا) و ا گر یوز دوندرسه لر و اشانماسه لر (فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ) بس موندن باشقه توگلدر کم آنلر خلافتق اینتوده درلر و سن ای محمد علیه السلام آنلر نك خلافتق و دشمانلق لرنندن اندیشه فیلماغل (فَسَبِّحْ بِحَمْدِ اللَّهِ) بس تیزدر کم کفایه فیلور سکا خدای تعالیٰ و سنی آنلر نك شرنندن صاقلار (وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ) و اول خدای تعالیٰ ایشنکوچیدر بار چه سوزلرنی بلگوچیدر هر کیم نك اعتقادینی اوشبو آیه کریمه نازل بولغاچ یهودیلر بالکلیه پیغمبر علیه السلامغه ابار و دن یوز دوندریلر و نصرانیلر هم عناد و مخالفتک بولوب مسلمانلرغه مافتاندیلر بزلرده صبغه بار سزده یوق دیدیلر صبغه دیگانلری شولدر کم نصرانیلر اوزلرینك یا کما توغان بالالاری نی بدی کونلك بولغاچ کلیسا گه ایلتوب آب معمودیه دیگان قدرلی صولرینه چومدروب آلورلر ایدی شول اش سبیلی اول یا کما توغان بالا پا کلانه دیوب اعتقاد فیلولرلر ایدی هم بواشنی سنت فیلو اورنینه تورا دیورلر ایدی شول اشلری بر له بزده صبغه بار سزده یوق دیوب مسلمانلر آلدنک تفاخر فیلولرلر ایدی بس حق سبحانه و تعالیٰ بیوردی کم (۱) (صِبْغَةَ اللَّهِ) اینتوکز سز ای مسلمانلر : ز خدای تعالیٰ نك صبغتینه ابار گوچیلر مز دیوب کم اول اسلام دینیدر مؤمن نی پا کلا گوچیدر (وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً) و کیمدر یخشبراق خدای تعالیٰ دن صبغه و پا کلامک بوزندن یعنی البته خدای تعالیٰ یخشبراق پا کلا گوچیدر مؤمن نی اسلام دینی بر له (وَنَعْنُ لَهُ عَابِدُونَ) و بزار اول خدای تعالیٰ گه عبادت فیلقوچیلر مز یهود و نصارا مسلمانلر بر له بخلاشکانه

۱) نصار انك عادنلری شول ایدی کیم ا گر بر کیمسه نی اوز دینلرینه داخل ایتسه لر صاری بویا حاضر لب بر نه چه کیوملرنی صاریغه بویا ب شول کیو ملرنی مذکور دینلرینه کرگان کشیگه کیور نور لر ایدی شونك ایل بزده صبغه باردیوب مافتانورلر ایدی صبغه بویا مق معنا سنده در بس خدای تعالیٰ آنلرنی رد فیلر ب اوشبو آیه کریمه نی ایندردی تفسیر جمالیدن

نمازنى كعبەئەللاھغە فاراب اوفور ايدىلەر مدينە گە ھجرت قىلغاندىن سوڭ خدای تەئالى دن
 بيت المقدسكە يونالوب نماز اوقۇر دىوب فرمان بولدى مؤمنلرنىڭ قىلارنى
 بيت المقدس بولدى اون آلتى ياكە اون بىدى آى بيت المقدسكە فاراب اوفودىلەر
 يهودىلەر بوھالنى كورگاچ نورلى سوزلر سويلادىلەر محمدعليه السلام ھم آنڭ اصحابى
 قىلەنى بىلمەسلەر ايكان بىزنىڭ نماز اوقولرمىزنى كورگاچ بىلدىلەر قىلەنى بىزدن اويراندىلەر
 دىدىلەر چۈنكە يهودىلرنىڭ قىلەلرى ھم بيت المقدسدىر بعضىلرى محمد عليه السلام بىزنىڭ
 دىنمىزنى ياراتماسەدە قىلەمىزنى قبول قىلدى دىدىلەر حضرت پىغمبەر عليه السلام آنلرنىڭ
 سوزلر بىنى ايشتوب ملول بولدى قىلەنىڭ يەنە كعبەئەللاھغە ئحويل ايدلمەكىنى آرزو
 قىلوب خدای تەئالى دن صورادى حق سبحانہ وتعالى اول حضرتنىڭ دعاسىنى قبول
 ايدوب قىلەنى ئحويل قىلدى بوزلرگىزنى كعبەئەللاھ طرفىنە يونالدرگىز دىوب فرمان آھى
 صادر بولدى يهودىلەر قىلەنىڭ آلتىدراغانىنى بىلگاچ يەنە طەنە ايتدىلەر خدای تەئالى
 آنلرنىڭ ھالدىن خىر پىروب پىوردى (*) (سَيَقُولُ السُّفَهَاةُ مِنَ النَّاسِ) تىزدىر كىم ايتورلر
 آھقىلر وعقلسىلر ادمىلردىن يەنى يهودىلەر ومعينە مئاقلرى ايتورلر (ما وليهم) نى
 نرسە دوندىرى مسلمانلرنى (عن قىلتهم اللتى كانوا عليها) شول قىلەلردىن كىم آنلر
 بولدىلەر اول قىلە اوزرە يەنى بيت المقدسدىن نى اوچون دوندىلنر دىدىلەر (فل)
 ايتكل سن اى محمد عليه السلام آنلرغە (لله المشرق والمغرب) خدای تەئالى نىڭدر
 مشرقى طرفى ھم مغرب طرفى كىم كعبەئەللاھ مدينە دن مشرقى طرفنىڭ بيت المقدس
 مغرب طرفنىڭدر (يېدى من يشاء) كوندورور اول خدای تەئالى اوزى نلەگان كەسەنى
 (الى صراط مستقيم) توغرى بول صارى كىم اسلام دىنىدىر واتراھىم خلىل الله قىل سىدىر
 (وكذلك جعلناكم) واوشانداق يەنى نىڭ كىم سىزنىڭ قىلە كىزنى قىلەلرنىڭ افضلنى ايتدىڭ
 شونىڭ كىنى قىلدى بىز سىزنى (أمّة وسطا) اورنا وعدل بولغۇچى امت يەنى بىارچە
 امتلرنىڭ آرتوغراقى قىلدى (لنكونوا شهداء على الناس) تا كىم بولماقكۇر اوچون سىز
 گواھلر آدمىلر اوزرىنە يەنى قىامت كۈنىڭ باشقى پىغمبەرلرنىڭ امتلر يەنە خدای تەئالى نىڭ
 رسالتىنى ابرشدرگانلر بىنە سىزگىر گواھ بولورسىز (ويكون الرسول عليكم شهداء)
 ھم بولسون اوچون محمد عليه السلام سىزنىڭ توغرى لىقىغە گواھ (۲) (وما جعلنا
 القبلة اللتى كنت عليها) وقىنماق بىز سىڭا قىل شول قىلەنى كىم بولدىڭ سن آنڭ اوزرە
 يەنى كعبەئەللاھنى سىزگىر قىل قىلماق (الا لتعلم) مگر قىلدى بىلمە كىمىز وآيرماقنىز اوچون
 (من يتبع الرسول) شول كىمسەنى كىم ابارور اول پىغمبەرگە (ممن يقلب على عقبه)
 شول كىمسە دن كىم ايلانور كىبرى دونار اول ايكى او كچەسىنە يەنى پىغمبەرگە كىملر

(۱) يەنى كوردىڭ كىم اوشبو
 ايكى نورلى اش سىزىدە
 كامالىر بىسى شولدر كىم
 سىزىر بىارچە پىغمبەرلەرگە
 اشاناسىز يهود ونصارا
 پىغمبەرلرنىڭ بعضلرىنە
 اشاناسەردە بعضلرىنى
 انكار قىلار ايكىنچىسى
 شولدر كىم سىزنىڭ قىلەنىڭ
 كعبەئەللاھدر آنڭ قىلە
 بولماقنى ابراھىم عليه السلام
 زىماندىن بىرلى ئىابدىر
 ابراھىم پىغمبەر جەلەنىڭ
 امامىدىر يهودىلرنىڭ قىلە
 سى آندىن سوڭ بولغاندىر
 اوشبونىڭ كىنى باشقى
 توغرىلردە ھم سىزىر كامىل
 لىرىز باشقى امتلر ناقىس
 لىرىز آنلر سىزدىن اويرانوغە
 محتاجلردىر سىز آنلرغە
 محتاج توگىلدىر.

(الجزء الثاني)

(۲) يەنى خدای تەئالى نىڭ
 علم ازلى سىندە محمد عليه
 السلام امتى نىڭ قىلەسى
 كعبەئە شريفە بولماقنى مقرر
 ايدى بىر نچە وقت قىلەنىڭ
 بيت مقدسكە ئحويل ايدى
 لىمكى نىڭ ھكىمىنى صنماق
 وپىغمبەرگە ابارگۇچىلرنى
 ابارماگانلردىن آيرماق
 اوچون ايدى.
 نفسىر جەمالى.

ایارور وکملر ایارماس ایدکینی آبرماق و صناماق اوچون کعبه اللهی قبله ایتدک
(وَأَنَّ كَانَتْ لَكَبِيرَةً) ودرستلک بولدی اول قبله نك ایلاندرمه کی الوغ و آغراش
(الْأَعْلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ) مگر آغر بولمادی شول کسهلر اوزره کم کوندردی آنلری
خدای عالی نوغری بولمه مؤمنارنک قبله سی بیت المقدس دن کعبه اللهغه ایلاندرگاچ
بعضیلر سؤال قیلدیلر کم اگر نوغری قبله کعبه الله بولسه اولده بیت المقدسکه
یونالوب نمار اوفوغان و قبله نك تحویلندن الگاری وفات بولغان اسعد بن زراره
و برادرسن معرور رضی الله عنهما کبی صحابه لر نك اوفوغان نمازلری نچوک
بولدی ایکن آنلر ضالانک اولگان بولسه لر کیرهک دبدیلر حق سبحانه و تعالی
بیوردیکم (وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ) و ضایع قیلور بولمادی خدای تعالی سزارنک
اوفوغان نمازلرکزی یعنی بیت المقدسکه قاراب اوفوغان نمازلرکزی ضایع بولماس
و بوغالماس (إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَّؤُفٌ رَحِيمٌ) درستلک خدای تعالی آدمیلرگه مهر بان
و شفقتلی در رحمت ایتکوچیدر کم قیلغان عملارینی بوغالماس مزویدر کم رسول
اکرم صلی الله علیه و سلم حضرتلری یهودیلر نك محمد علیه السلام بز نك دینه زنی
بارناماسده قبله مزغه قاراب نماز اوفی دیگان سوزلرینی ایشکچاچ ملول و قیابغولی
بولوب قبله نك بنه ابراهیم علیه السلام قبله سی بولغان کعبه اللهغه تحویل ایدلمه کینی
آرزو قیلدی و بو نوغریک مقصودینی جبرائیل علیه السلامغه ایتدی جبرائیل علیه
السلام اوزینک مقامینه متوجه بولدی اول حضرت صلی الله علیه و سلم هر ساعت
مبارک یوزینی ککوک طرفینه طوتوب بو خصوصک وحی کیلمه کینه منظر بولوب
نورور ایدی تا کم جبرائیل علیه السلام اوشبو آیت کریمه نی کیلتوردی (فَدَنَرِي
تَقْلِبَ وَجْهَكَ فِي السَّمَاوَاتِ) تحقیق بز کورامز سنک یوزنک ایلنه نه کینی ککوک طرفینه
وحی کیلمه کینی کوتوب (فَلَنَرِيكَ قَبْلَهُ تَرْضِيهَا) بس آنته بونه لگوچی ایتدک سنی
شول قبله گه کم سن راضی بولورسک آکا (فَوَلَّ وَجْهَكَ) بس دوندر گل سن یوزگنی
(شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) مسجد حرام طرفینه کم کعبه الله آنک اور تاسنک در مرویدر کم
هجر نك ایکنچی بلنک رجب آینک رسول اکرم صلی الله علیه و سلم حضرتلری مجابه لر
ایله بنی سلمه مسجدنک اوپله نمازینی اوفورلر ایدی ایکی رکعت بیت المقدس طرفینه
یونالوب اوفوغانلر ایدی اوشبو حکم نازل بولدی اول حضرت صلی الله علیه و سلم
نمازده حالنک مبارک یوزلرینی بیت المقدس طرفندن کعبه الله طرفینه ایلاندر دیلر
فالغان ایکی رکعتنی کعبه الله طرفینه قاراب اوفوب نمازنی تمام قیلدیلر مذکور مسجد
ذوالقبلتین یعنی ایکی قبله ایسی دیوب آنالدی حق سبحانه و تعالی یوزگنی مسجد
حرام طرفینه دوندر گل دیوب پیغمبر علیه السلامغه خالصا خطاب ایتکاندن صوک

اوشبو حکمی عام ایدوب بارچه امتکہ خطاب فیلوب بیوردی (وَعِثْ مَا كُنْتُمْ) وهر فایو اورنه بولساگز سز یعنی کیرهک شهرده وکیرهک صحراده وکیرهک قوروده کیرهک دیکزده هر فایسی یرده نماز اوفوماچی بولساگز (فَوَلُوا وَجْهَکُمْ شَطْرَهُ) بس دوند کز یوزلرکزی مسجد حرام طرفینه (وَأَنَّ الَّذِينَ أَوَّنُوا الْکِتَابَ) ودرسته کک کتاب بیرلگان کیمسه لر یعنی یهودیلر (لِیَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ) البته بلورلر شونی کم اوشبو قبله نك دوندرامه کی حق ونوغری حکمدر پروردکارلرندن زیرا که آنلر کورورلر نورانه آخر زمان پیغمبری ایکی قبلهغه فاراب نماز اوفور و آخرده قبلهسی کعبه الله بولور دیوب یازغانلر (وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا یَعْمَلُونَ) وایماسدر خدای تعالی غافل شول نرسه دن کم اشلرلر آنلر (وَلَئِنْ آتَيْتَ الَّذِينَ أَوَّنُوا الْکِتَابَ) و البته اگر کیلتورساکن سن ای محمد علیه السلام کتاب بیرلگان کیمسه لر که یعنی یهود و نصاری لرغه کیلتورساکن (بَلْ آيَةٌ) هر بر غلامت و معجزه فی یعنی قبله نك کعبه طرفی ایدکینه هر نورلی دلیل کیلتورساکنده (مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ) ابارماسلر آنلر سنک قبله کا (وَمَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتِهِمْ) هم سین ابارگوچی توگل سن آنلر نك قبله لرینه (وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ) دخی آنلر نك بعضیلری ابارگوچی توگلدر بعضیلرینک قبله سینه یعنی نصارا نك قبلهسی مشرق طرفی و یهودیلر نك قبله لری مغرب طرفیدر برسی ایکنچی سی نك قبله سینه هیچ ابارماس (وَلَئِنْ آتَيْتَ أَهْوَاءَهُمْ) و اگر سن ابارساکن آنلر نك آرزولرینه قبله توغری سنده (مَنْ بَعْدَ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ) شول نرسه سوکنک کیم کیلدی سنکا علمدن یعنی حق ونوغری قبلانی پلگاننک هوکنده آنلر نك آرزولرینه ابارساکن (أَنْتَ إِذَا لَمَنِ الظَّالِمِينَ) درستلکده سن شول وقتده ظالم لقی اینکوچیلردن سن خطاب ظاهرده پیغمبر علیه السلامغه بولسهده معنیک بارچه امتکدر (الَّذِينَ اتَّيْنَاهُمْ الْکِتَابَ) شول کیمسه لر کیم بیردک آنلرغه کتابنی یعنی توراتی (بِعَرَفُونَهُ) (۱) طانورلر آنلر اول محمد علیه السلامنی هم بلورلر آنک حق پیغمبر ایدکینی (کما یعرفون ابناهم) نناک کیم طانورلر اوز اوغلارینی یعنی باشقه بالالر آراسنده اوز بالالارینی طانوغان شیکلی محمد علیه السلامنی طانورلر و آنک پیغمبر ایدکینی آچق بلورلر (وَأَنْ فَرِيقًا مِنْهُمْ) و درستلکده بر گروه اول یهودیلردن (لِیَكْتُمُونَ الْحَقَّ) اورنورلر و باشورورلر حقلقنی عوام خلقندن (وَهُمْ یَعْلَمُونَ) و آنلر بلورلر اوزلری حقلقنی باشورما کلرینی (الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ) حقلق ونوغری یلق پروردکارکندر (فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُتَمَرِّينَ) بس البته بولماغل سن شک کیلتورگوچیلردن خطاب

(۱) روایت اولندی کم حضرت عمر رضی الله عنه عبد الله بن سلامدن صوراً دی محمد علیه السلام نك پیغمبر لکینی بلورسن مو دیب عبد الله بن سلام جوا ب بیردی کم منم فاشمده حضرت محمد علیه السلام نك پیغمبر ایدکنده هیچ شک وشبهه یوقدر اما منم اوغلیم حقنک گاهاشبهه لانا من آناسی خیانت اینمادی میکان دیب دیدی بس حضرت عمر بو وزنن کیفی کیلوب آنک باشینی اوپدی

تفسیر جمالی دن

(۲) یعنی بزنگ قبله من بخشی مویا که سزنگی بخشی مویا دیوب جدال وغوغا اینمک محض عبت و فائتسز بر اشدر هر کیم که حق تعالی ننگ امرینه امتثال ایلامک نیوشدر هر امت او چون خدای تعالی باشقه باشقه قبله لر قبلدی آخرده جمله سی بر برده یعنی محشر برینه جیولسه لر کوا کدر مسجد الحرام مکه ننگ مسجد بدر کعبه الله آننگ اچنده در باشقه اورنلرده حلال بولغان بعض اشدر آنک حرام بولغانلقدن مسجد العرام دیوب آطالدی تفسیر جمالی

ظاهرده پیغمبر علیه السلام غه بولسه ده معنی ده امنلر گدر (وَلِكُلِّ وَجْهٍ) (۲) و هر بر گره او چون بر جهت و طرف باردر کیم (هو مولیها) اول یوز دوندر گوچیدر شول طرفقه (فَاسْتَبِقُوا الْجِبَرَاتِ) بس باشته لردن اوطنگز و آشوغز ای مؤمنلر ایند گولکلر گه کیم اول ایند گولکلردن برسی کعبه الله طرفینه یونالما کدر (اینما نکتونوا) هر فایده بولسا کز سز (بَاتُ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا) کیننورور سزنی خدای تعالی و جبار بار چه کزنی فیامت کوننده حساب و جزا او چون (ان الله علی کل شیء قدير) درستلکک خدای تعالی بار چه نرسه اوزره کوچی یتکوچیدر (ومن حیث خرجت) و هر فایده چقسالک سفر گه (فول و جهک) بس دوندر گل یوزگنی (شطر المسجد الحرام) مسجد حرام طرفینه نماز او فوغانده (وانه للحق من ربك) و درستلکده اول قبله ننگ ایلاندر لما کی حق و توغریدر پروردگار کدن (وما الله بغافل عما تعملون) و ایماسدر خدای تعالی غافل و خبرسز شول ترسه دن کیم سز اشلا رسز (ومن حیث خرجت) و هر فایو اوزندن چقسالک (فول و جهک شطر المسجد الحرام) بس دوندر گل یوزگنی مسجد حرام طرفینه نماز او فوغان و قنکده (و حیث ما کنتم) و هر فایده بولسا کزده ای محمد علیه السلام امنلری (فولوا و جهکم شطره) بس دوندر کز یوزلر کزنی اول مسجد حرام طرفینه (لئلا یكون للناس علیکم حجة) ناکیم بولماسون او چون یهودیلر و مشرکلر ننگ سز ننگ اوز کز گه جهت و دلیل لری قبله توغریسنک زبرا که مؤمنلر بیت المقدس طرفینه یونالوب نماز او فوغانده یهودیلر هم مشرکلر آنلرغه طعنه قیلورلر ایدی یهودیلر محمد علیه السلام بزنگ دینیمزنی قبول ایتما گاج نی او چون قبله مزنی قبول ایته دیورلر ایدی مشرکلر ایسه بو مسلمانلرغه نی بولدی قدیمدن کیلگان آنا و بابالری ننگ قبله سندن یعنی کعبه دن یوز دوندر دیلر دیورلر ایدی بس قبله ننگ ینه کعبه الله غه تحویل ایدلما کی ایله آنلر ننگ حجتلری بتدی سوز ای تور گه اورن قالمادی (الا الذین ظلموا منهم) مگر شول کیمسه لر کیم ظلم لقی قیلدیلر اوز نفسلر ینه مدینه یهودیلرندن و مکه مشرکلرندن کیم آنلر همیشه طعنه قیلوده بولدیلر یهودیلر محمد علیه السلام اوز اقر باء سینه میل ایتمکدنکندن یوز بینی مکه طرفینه دوندردی دیدیلر و مشرکلر بزنگ قبله مز ننگ حق و توغری لقبینی بلسگچ بزنگ قبله مزغه بونالدی دیدیلر (فلا تخشوهم) بس فور فاما کز سز ای مؤمنلر آنلر ننگ طعنه قیلورلرندن (واخشونی) و فور کز من دن یعنی منم امر یمه خلاف لقی ایتمودن (ولا تم نعمتی علیکم) دخی تمام ایتما کیم او چون نعمتیم نی سز لر گه یعنی قبله نی کعبه گه ایلاندر ما کیم سز لر گه اوز نعمتیم نی تمام و کامل ایتما کیم او چوندر (ولعلکم تهتدون)

(١) هم شونڭ او چوندر كونلور سز كيم شايد سز لركونلور سز نوغري يولغه (كما ارسلنا فيكم رسولا)
 نناك كيم كوندر دك و بيار دك سز لرگه سز نڭ اچكزده بر رسولني كيم (يتلوا عليكم اياتنا) اوفور
 اول رسول سز لرگه بزنڭ آيتلرمزني يعني قرآنني (ويزكيبكم) هم پاكلار اول رسول
 سز لرنى شرك و گناه لردن (ويعلمكم الكتاب والحكمة) دخی اوبراتور اول رسول
 سز لرگه قرآنني هم حلال و حرامنی (ويعلمكم ما لم تكونوا تعلمون) هم اوبراتور اول
 سز لرگه شول نرسهني كيم بلماس ايدكز سز آني (فاذكروني اذكرم) بس ياد ايتكز
 ز مني طاعت و عبادت بر له تا كيم من ياد ايتارمن سرارني مغفرت و رحمت بر له
 (واشكر والي) هم شكرانه فيلگز منكا نعمتلرم برابرنده (ولا تكفرون) و شكر سز لك
 فيلماكز منكا (يا ايها الذين امنوا) اي ايمان كبلتورگان كيمسه لر (استعينوا بالصبر
 والصلوة) ياردم استاكر لر طاعت و عبادتكه ياكه بلالرگه چداملق بر له هم نماز اوفو
 بر له (ان الله مع الصابرين در ستلكده خدای تعالی صبر اينكو چيلر بر له در كيم آنلرنى
 اوزى حفظ و حمايت فيلور خدای تعالی صوغش مختلر ينه صبر ايتونڭ هم ثوابيني بيان
 ايدوب بيوردى كيم (ولا تقولوا لمن يقتل في سبيل الله) و ايتماكز سز شول كيمسه گه
 كيم اولتور لمش بولور اول خدای تعالی بولنده (اموات) اولو كار ديب ايتماكز آنلر
 اولوك توگل لردر (بل احياء) بلكه تركلدر آنلر خدای تعالی فاشنده (ولكن لا
 نشعرون) وليكن سز بلماس سز آنلرنڭ ترك ايدكز رني زيرا كه آنى عقل بر له
 بلو ممكن توگلدر صعا به لر بدر صوغشندن صوڭ صوغشده شهيد بولغان مسلمانلرنى
 صاغنوب و قزغانوب بيچاره لر طائلى جانلر يني بيرديلر دنيا لذتندن آيرلديلر دبوب
 سوبلا شور لر ايدى بس حق سبحانه و تعالی بيوردى كيم اول شهيدلرنى اولوكلر
 ديماكز آنلر خدای تعالی فاشنده تركلر و راحتده لردر (ولنبلوكنم) والبنه بز صنارمز
 سزني يعني سز نڭ بر له صناعو چيلر معامل سيني فيلورمز (بشيء من الخوف) بر نرسه
 بر له فورقودن يعني صوغش وقتنك بر آز دشمن فورقوسى بر له سزني صنارمز (والجوع)
 هم آچلقدين يعني آچلق بر له صنارمز (ونقص من الاموال) دخی مال لرنڭ كيموما كى
 بر له (والانفس) دخی نفسلرده كيملك بر له صنارمز يعني صرخالق و ضعيفلك هم
 قار طلق كيبى اشلر بر له (والثمرات) دخی يمشلرده كيملك ابله يعني برار نورلى آفت
 يياروب باقچه لركز داغى يمشلرنى كيموتماك ابله سزني صنارمز (وبشر الصابرين)
 و سوينچ بيرگل صبر اينكو چيلرگه هر نورلى سعادت و كرامتلر بر له (الذين اذا
 اصابتهم مصيبة) آندايين صبر اينكو چيلر كيم هر فايچان ايرشسه آنلرغه بر فايغو

(١) نورانده مذکور در كيم
 اسماعيل عليه السلام اول
 دندن بر جماعت و جودكه
 كيلوب كعبه شريفنى
 تعظيم و تكريم ايديه
 چكلدر بس حضرت محمد
 صلى الله عليه وسلم نك نماز
 وقتنده كعبه طرفينه بونا
 لما كى يهود عالم لرى
 فاشنده آنڭ حق پيغمبر
 ايدكينه آحق دليلدر

طاو در کعبه نك نر طرفه
 در مروه دخي مکه ده کعبه
 نيك ايکنجی طرفه در
 ايکنی سنی نك آراسنه
 عاجبلر سعی اینه تورغان
 اوزن باردر عر بلر ابراهيم
 عليه السلام زماندن بيرلی
 هر وقت حج قبولرلر ایدی
 ايکن جاهلیه زمانده حج
 نك عمل لرنده کوب حظالر
 ویا نك شغلر واقع اولور
 ایدی بریسی شولدر کیم
 مکه کافرلری اوشبو ايکنی
 طاو اوستینه ايکنی پوت
 نه یغانلر ایدی حج کونلرنه
 آنلرنی دخی طواف و تعظیم
 قبولرلر ایدی اسلام دینی
 ظیور ایتکاج مسلمانلر صفا
 ایله مروه یارنی نی جاهلیه
 علامتلرندن صاناب آندن
 اجتناب ایتدیلر آنلرده
 پوتلر نوردفندن گناه بو
 لور دیوب فورفدیلر بس
 حق سبحانه و تعالی بیوردی
 کیم اوشبو ايکنی طاو نك
 آراسنه سعی ایتوده هیچ
 گناه یوقدر حج نك شعا
 ثرندن در تقسیم جمالی دن
 (٢) بحاری عاصم بن سلیمان
 ندرن روایه اینه مشدر کیم
 اول ایتدی من صفا ایله
 مروه نك طوافی توغری
 سنندن حضرت انس دن
 صور ادم انس رضی الله عنه
 ایتدیلر کیم بز لر اولده
 صفا هم مروه طوافلر بی
 جاهلیت عادتندن حساب

(قالوا) ایتورلر آنلر (انا لله وانا اليه راجعون) در سنلکده بز لر
 هم در سنلکده بز اول خدای تعالی صاری فایتقو چیلر من (اولئك) اوشبو گروه یعنی
 بلالر که صبر اینوب مصیبه وقتنده مذکور انا لله الخ کلمه مارینی ایتکو چیلر علیهم
 صلوات من ر بجم ورحمة) بولغو چیلر آنلر اوزرینه رحمتلر اوزلر نك پروردکارلرندن هم
 نعمت یا که رحمتندن مراد چنتندر (واولئك هم المهتدون) و اوشبو گروه آنلر در توغری بولغه
 کونلگو چیلر تفریق راضی بولوب مصیبه کیلگانه استر جاع قبوللری سببلی (ان الصفا والمره)
 (١) در سنلکده صفا، مروه مکه مکرمه ده ايکنی طاو در کیم آنلرنی طواف ایتنك (من شعائر الله) خدای
 تعالی نك خانه سینی حج ایتونك علامتلرندن در (فمن حج البيت) بس هر کیم حج قیلسه یعنی
 حجگه مخصوص عملار برله کعبه اللهنی قصد ایتسه احرام باغلاب (أو اعتمر)
 یا که عمره حج قصدی ایل کعبه گه بونالسه (فلا جناح علیه) بس یوقدر هیچ گناه اول
 کمسه گه (ان يطوف بيما) (٢) طواف فیلما فته اوشبولر نك هر ايکنی سینه مشرکلر جاهلیت
 صفا ایله مروه نی طواف ایتدیکلرندن مسلمان لر اول اشك در سنلگنه شهبه له نورلر
 ایدی بس حق سبحانه و تعالی بیوردی کم حج هم عمره وقتنه اوشبو ايکنی طاو نی
 طواف ایتنك یعنی صفا برله مروه آراسنه سعی ایتنك هیچ ضرر و گناه یوقدر بو
 اش حج نك علامتلرندر (ومن تطوع خيرا) و هر کم رغبتی ایل ایدگو عملنی اشلسه
 طواف و زیارت کبی (فان الله شاکر عليم) بس در سنلکده خدای تعالی شکرانه
 ایتکو چیلر گه جزا بیرگوچی هم بلسگو چیلر بنک لر نك عمل لرینی (ان الذين يکتمون)
 در سنلکده شول کسه لر کم باشورولر (ما انزلنا من البينات) شول نرسه نی کم
 ایندرک بز ظاهر و روشن بولغوچی سوزلردن تورانك (والهدى) هم هدایت و توغری
 بولنی کورگازمکدن (من بعد ما بيناه للناس في الكتاب) شول نرسه صونك کم بیان
 ایتدک بز آنی آدمیلر گه تورات کتابنه مراد یهود علما سیدر کم آنلر تورانده بولغان
 رحم حکیمینی هم محمد علیه السلام صفتلرینی بیان ایتکان آیتلر نی باشوردیلر (اولئك
 يلعنهم الله) اوشبو گروه لعنت فیلور و سورور آنلرنی خدای تعالی اوز رحمتندن
 (ويلعنهم اللاعنون) هم لعنت فیلور آنلرغه لعنت ایتکو چیلر یعنی فرشته لر یا که آدمی
 و پریلردن باشقه باز چه مخلوقات لعنت فیلورلر یا که بارچه مؤمنلر لعنت فیلورلر
 آنلر نك لعنت ایتولری خدای تعالی دن الهی اوشبورغه لعنت فیلورلر دیوب صور اولر بدر
 مذکور حلقنی بیان ایتکان آیتلر نی باشورگو چیلر همه لر ی لعنت که مستحقلر در (الا الذين
 تابوا) مگر لعنتکه مستحق نوکلدر شول کسه لر کم توبه فیلدیلر و فایتدیلر شرکدن

اهل من طوبولور ایتدک بس خدای تعالی ان الصفا والمره من شعائر الله ایتنی ایندردی لبات النقول

یا کہ توبہ قیلدیلر تورات آیتلرینی باشورمکدن (وَأَصْلِحُوا) هم توزک قیلدیلر
 اوزلرینک عمل لرینی (وبینوا) دخی بیان قیلدیلر اوزلری باشورگان آیتلرینی
 یعنی محمدعلیه السلام صفتلرینی خلقه بلردیلر (فَأُولَئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ) بس اوشبو
 گروه من فایتورمن آنلرغه رحمتم برله (وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ) ومن توبه لرینی قبول
 اینکوچی من توبه قیلغان بنه لرگه مهربان من (أَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا) درستلکک شول
 کمسه ارکم کافر بولدیلر یهودیلردن محمدعلیه السلامنک پیغمبرلکینی انکار ایتو برله
 (وَمَا تَوْأَمَةٌ لَهُمْ كُفَّارًا) هم اولدیلر و حالانکه آنلر کافرلردر یعنی کافر حال لرنه اولدیلر
 (أُولَئِكَ عَلَيْهِمُ لعنةُ اللَّهِ) اوشبو گروه بواغوجیدر آنلر اوزرینه خدای تعالی نك
 لعنتی (وَالْمَلَائِكَةُ) هم فرشته لر نك لعنتی (وَالنَّاسُ أَجْمَعِينَ) دخی آدمیلرنک بار چه لرینک
 لعنتلری بو اوزرنده آدمیلردن مراد مؤمنلردر (خَالِدِينَ فِيهَا) منگو فالغوجیلر بولورلر
 آنلر اول لعنتک (لَا يَخْفَى عَنْهُمْ الْعَذَابُ) بگل بیتولماس آنلردن عذاب (وَلَا هُمْ يَنْظُرُونَ)
 هم مهلت بیرلمش بولماسلر آنلر یا که رحمت نظری برله نظر ایتولماسلر (وَالهَيْكَمُ
 الْوَاحِدُ) وسزنک خدایکیز بر خدایدر (لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ) بوقدر هیچ بر معبودلک که
 لایق مگر اولغنه در (الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ) باغشلاغوجی در مهربان و رحمت ایتکوچیدر
 (أَنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ) (۱) درست لکک کولرینی هم یرنی یارانوده (وَإِخْتِلَافِ
 اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ) هم کیچه و کوندز نك اختلافنک یعنی برسی آرنندن برسی کیلمه کنده
 یا که اوزون و قصه لقی برله نورلنما کنه یا ایسه یاقطی و فارانغولق لری برله نورلی
 توری بولما فلرنه (وَالْفَلَکِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ) دخی شول کویمه لرده کم یورورلر
 در یاده (بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ) شول نرسه برله کم فائده بیرور آدمیلرگه تجارت
 و مکاسبدن (وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ) وهم شول نرسه ده کم ایندردی خدای
 تعالی کولکن صودن یعنی کولکن ایندرلگان یغور صونک (فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ
 مَوْتِهَا) بس ترگزدی اول صو برله یرنی اولگانندن صو کک یعنی فور و برلرینی یغور
 صوی برله باشارتندی (وَبَثَّ فِيهَا) هم طاراندی اول یرده (مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ) هر
 بر قیلداغوجی جان اباسندن (وَتَصْرِبُ فِي الرِّيَّاحِ) دخی جبل لرینی دوندرما که
 هر طرفدن (وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ) هم بر برله کولک آراسنک مسخر
 ایتولگان بولوطه و الحاصل اوشبو مذکورلرنک بار چه سنک (لَا يَاتُ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ) البته
 علامتلر باردر خدای تعالی نك کمال قدرت و تمام حکمتینه شول گروه اوچون کم
 بلورلر و آکلارلر یعنی عقلی و فهمی بولغان کشی که اوشبو ذکر ایتولگان نرسه لر نك

(۱) قریش کافرلری ایتور
 لر ایدی کیم بز نك اوچ یوز
 آتمش پوتلرمز بار شولار
 غه طابونامز اوشبو قدر
 پوتلرمز بر شهونک اشینی
 باشقارا آلمیلر محمد علیه
 السلام منم بخدا ایم بار چه
 عالم نك اشلرینی تدبیر
 قیلادیب ایته بو بیک عجب
 سوز اگر اوشبو سوزینه
 بر عجتی و ذلیلی بولسه بیان
 ایتسون و بزگه بر نشان
 و علامت کورگازسون تا
 کیم بز آنکا اشانورمز
 دیرلر ایدی حق سبحانه
 و تعالی آنلرنک سوزلرینه
 فارشی اوشبو آیه کریمه فی
 نازل قیلدی بو آیه قدرت
 آلیی علامتلرندن سکر
 نورلی علامتنی مشتملدر
 غبرده کلمشدر کیم وای
 شول کیمسه که کیم اوشبو
 آیتی او قوساده معناسی فی
 تفکر ایتوب عبرتلا نماسه
 تفسیر حسینی دن

ہز قایوسنک کوب عبرتوں و خدای تعالیٰ نیک قدرتی کامل اید کینہ علامتوں باردر اگر
 عبرت نظری ایلہ قاراب اخلاصی ایلہ فکرلہسہ (وَمَنْ النَّاسِ) و آدمیلردن بولغوچیدر
 (من بتخذ من دون الله اندادا) شول کمسہ کم طونار خدای تعالیٰ گہ باشقہ شر بکرنی
 یعنی پونلرنی خدایغہ شریک ایتوب طونار (یحبونہم کحب الله) سویارلر آنلر اول
 پونلرنی خداینی سویگان شیکلی (وَالَّذِينَ آمَنُوا) وشول کمسہ کم ایمان کیلتوردیلر
 (اشد حباً لله) فاطیراق و محکمراک لردر خدای تعالیٰ نی سویمکہ یعنی مؤمنلرنک الله
 تعالیٰ نی سویمکلری مشرکلرنک اوز پونلرنی سویمکلرندن قوتلیرک و آر توغراقدر
 زیرا کہ مشرکلر پوظلرنی کوروب سویارلر مؤمنلر خدای تعالیٰ نی کورمانیچہ غایبانہ
 دوست طونارلر مشرکلرنک محبتلری فانیدر مؤمنلرنک سویمکلری باقیدر ہم مؤمنلرنک
 خدای تعالیٰ نی سویمکلرنده محبت هر ایکی طرفدن خدای تعالیٰ مؤمنلرنی سویار
 و مؤمنلر خدای تعالیٰ نی سویارلر نناکیم مثنوی شریفده مذکوردر اگر تخم یحبہم
 نکشتی نہال یحبونہ نرسنی (وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا) واگر کورسہلر و بلسہلر
 ایدی اوز نفسلرینہ ظلم لقی ایتکان کمسہلر یعنی مشرکلر (اذ یرون العذاب) شول
 وقتدہ کم کورورلر آنلر تموغ خداینی اوز کوزلری برلہ (ان القوة لله جمیعا) شونی کم
 قوت و غالبک بار چہسی خدای تعالیٰ گہ خاصدر (وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ) دخی بلسہلر
 شونی درستلکہ خدای تعالیٰ نیک عذابی فاطیدر یعنی اگر شولارنی باسہلر
 ایدی البتہ خدایغہ پونلرنی شریک ایتونک ضرر وزیانینی آکلارلر ایدی
 (اذ تبرأ الذين اتبعوا) یاد ایتکل شول وقت کم بیزارلر ایارلمش بولغان کمسہلر
 (من الذين اتبعوا) اوزلرینہ ایارگان کمسہلردن یعنی مشرکلرنک رئیسلری
 والوغلری اوزلرینہ ایارگان کشی لردن بیزارلر قیامت کونندہ (وراو العذاب) ہم
 کورورلر آنلر عذابنی (وتقطعت بهم الأسباب) دخی کیسلور آنلرنک آرلرنده
 بولغان دوستلق و یاقینلق سببلری (وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا) وایتورلر اولکونہ ایارگان
 کمسہلر الوغلرینک اوزلردن بیزار بولولرینی کورگاچ (لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةٌ) کاشکی
 بزلرگہ کیری دنیاغہ فایتو بولسا ایدی (فنتبرأ منهم) ناکیم بزلر بیزار ایدک آنلردن
 دنیاغہ (کمانبرؤا منّا) نناک کم آنلر بیزدیلر بزدن بو کونہ (کذلک) اوشانداق یعنی
 نناک کم کورسانور خدای تعالیٰ اولکونده آنلرغہ عذابنی شونک کبی (یربہم الله اعمالہم)
 کورسہ تور اول کافرلرگہ خدای تعالیٰ فیلغان عمل لرنی (حسرات علیہم) حسرتلر واکونچلر
 بولغانی حالک اول عمل لری آنلر اوزرینہ یعنی دنیاغہ ایدک گولک دیوب اشلاگان عمل لری
 اولکونده حسرت واکونچلرینہ گنہ سبب بولور کفر برلہ فیلغان عمل ہیچ قائم بیرماس

(وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ) وچقو چیلر ایماسدر اول مشرکله همه لری (مَنْ النَّارِ) اوطنن
 یعنی منگو تموغده فالورلر (يَا أَيُّهَا النَّاسُ) ای آدمیلر (كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا
 طَيِّبًا) آشاکزلر برده بولغان حلال و پاکیزه نرسه دن (وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ)
 وایارما کزلر شیطان آدملرینه یعنی شیطان آرتندن بارما کزلر عرب مشرک لری
 شیطان وسوسه سی برله حلال نرسه لری حرام و حرام نرسه لری حلال فیلورلر ایدی
 بس خدای تعالی بیوردی کم ای مؤمنلر سزلر حلال و پاک نعمتلر نی آشاکزلر شیطان
 وسوسه سینه ایاروب حلال نعمتی اوز کزگه حرام ایتماکزلر (انَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ)
 درستلکه اول شیطان سزلرگه آشکارا دشمناندر (انها یا مرکم) موندن باشقه ایماسدر کم
 بیورور شیطان سزلرگه یعنی وسوسه فیلور (بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ) یاوزلق هم بوزوق
 اشلر برله بعضیلر سؤدن مراد یاشرن گناه و فحشاء آشکارا گناه در دیمشدر یا که
 سؤ دنیاغه میل ایتو و فحشاء نفسکه ایارودر و حقیقت شولدر کم سؤ و فحشاء صغیره
 و کبیره بولغان گناهنگ همه سینی مشتملدر کم شیطان آدمیلرگه شول گناه برله امر
 فیلادر (وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ) دخی بیورور سزلرگه ایتماکزلر برله
 خدای تعالی اوزرینه شول نرسه نی کم سز بیلماس سز یعنی حلالنی حرام و حرامنی
 حلال دیوب خدای تعالی گه افترا فیلو برله بیورور (وَأَذًا قِيلَ لَهُمْ) (۱) وهر فایجان
 ایتولسه اول مشرکله (اتبعوا ما أنزل الله) ابارکزلر سز خدای تعالی ایندرگان نرسه گه
 یعنی اوز گماکزلر برله بو نرسه حرام یا که حلال دیب ایتماکزلر بلکه حلال و حرام
 توغری سنده خدای تعالی ایندرگان نرسه گه قرآن غه ابارکزلر دیوب ایتولسه (قالوا)
 ایتورلر اول مشرکله (بَلْ نَتَّبِعُ) بزلر قرآن غه ایارماسمز بلکه بز ایارورمز (مَا
 الْفِيْنَا عَلَيْهِ آبَاعُنَا) شول نرسه گه کم طاپدق بز آنک اوزره آنالریمز نی یعنی آنالرمزدن
 فالغان رسم و عادتکه ایارامز دیورلر (أَوَلَوْ كَانُوا آبَاعَهُمْ) ایا ایارورلرمو اول مشرکله
 آنالرینه ا گر چه بولسه ده آنلرنک آنالری (لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا) آکلما سلهر هیچ بر
 نرسه نی دین اشلرندن (وَلَا يَتَذَكَّرُونَ) هم کونلما سلهر توغری بولقه (وَمِثْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا)
 و کافر بولغان کیمسه لرنک اوخشاشی (كَمِثْلِ الَّذِينَ يَنْعِقُونَ) شول کیمسه کبیدر کم
 فاطی طاوش بیورور و حیوانلر غه قچقورور (بِمَا لَا يَسْمَعُ) شول حیوان غه کم ایشتماس
 (الْأَدْعَاءَ وَنَدَاءً) مگر اوزین چاقرونی و طاوشنی ایشنور یعنی حیوانلر نی چاقرونی
 براو قچقرسه حیوانلر اوزلرینی چاقرونی و قچقرغان طاوشنی ایشنوب کیمسه لرده اوزلری
 اول طاوشدن هیچ نرسه آکلما سلهر کافرلر هم شونک کبیدر و عظ و نصیحت

(۱) ابن عباس رضی الله
 عنهما دن روایت ایدلما شد
 رکیم رسول الله صلی الله علیه
 وسلم حضرت نلری یهود
 قومینی اسلام دپینه اوندل
 دی الله نک غذا بندن فور
 فوندی یهودیلردن رافع
 ومالك دیکان کیمسه لر
 ایتدیله بزلر آنالریمز
 هم بابالریمز بولینه ایارامز
 آنلر بز دن آر توغراق
 بلورلر ایدی بس حق
 سبحانه و تعالی اوشبو و ادا
 قیل لهم اتبعوا ما انزل الله
 ایتینی نازل قیلدی
 اسباب النزول

صوراوچیلرغه (وَفِي الرَّقَابِ) هم خط بئر لنگان فل لرنك موينارنك فلقدين آزاد قبلو
 توغر بسنك بپردی یا که خدای تعالی رضاسی اوچون فلنی صانوب آلوب آزاد قبلدی
 دیمکدر والله اعلم (وَأَقَامَ الصَّلَاةَ) دخی تورغوزدی اول نمارنی (وَأَتَى الزَّكَاةَ) هم
 بپردی زکوة واجبهنی موندن اولگنی لری نفل صدقه بپرو حقنک ایدی (وَالْمَوْفُونَ
 بعهدهم اذا عاهدوا) دخی عهدلرینی اونه گوچیلردر چن ایندگولك ایلاری هر فایچان
 عهدفیلر براراش برله (وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ) ومدح اینارمن صبر فیلغوچیلرینی
 فقیرلك ومحتاجلق وقتنك (وَالضَّرَّاءِ) دخی صرخالوق وقاطبلىق وقتنده (وَعَيْنِ الْبَأْسِ)
 هم صوغش وقتنك یعنی چن ایندگولك ایلاری شونداين كمسهلردر (أُولَئِكَ) اوشبو
 ذكر اینولمش كمسهلر (الَّذِينَ صَدَقُوا) آنداين كمسهلردر كم توغری ایندیلر
 (وَأُولَئِكَ) هم اوشبو گروه (هَمُ الْمُتَّقُونَ) آنلردر تقوالق اینتكوچیلر وحرآمدن
 صافلانوچیلر (اوشبو آیت کریمهده کمالات انسانیهنك همهسی ذكر اینولمشدر شول
 سببلی من عمل بهنדה الایة فقد استكمل الايمان یعنی هر كم اوشو آیت برله عمل فیلرسه
 تحقیق اول كمسه ایماننی كامل قبلدی دیوب منقولدر (بِأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) ای
 مؤمنلر (كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ) (۱) فرض اینولدی سزلوگه قصاص واوناشمك (فی
 القتلى) اولتورلمشدر توغری بسنك یعنی بر او اینكیچینی عمدا اولتورسه اولتورگوچینك
 اوزینی اولتورمك وقصاص اینمك فرض فیلندی اسلام دینی کیلودن الگاری
 عربنك ایکی قبیلر سی آراسنده دعوی بولوب بر برینی اولتورشسهلر اولوغ
 حرمتلی نسلدن بولغان قبیلنك كشیسی توبان در جدهگی قبیلر كشیسینی اولتورسه
 آنك اوچون اولتورگوچی بر فل آزاد فیلور ایدی قصاص آلونماس ایدی هم خاتون
 كشی برابرینه ابر كشیینی اولتورورلر ایدی هجرتدن صوگ بو خصوصه خدای
 تعالی نك حكمی نازل بولدی وقصاص اشنده نینگزلك اینمك برله فرمان بولدی
 (الْحَرْ بِالْحَرْ) آزاد كشی آزاد كشی برابرینه (وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ) وفل كشی فل برابرینه
 (وَالْأَنْثَى بِالْأُنْثَى) هم خاتون كشی خاتون كشی برابرینه قصاص ابدلور حضرت
 امام اعظم فاشنده بو آیت نك حكمی النفس بالنفس آیت کریمهسی ایلر منسوخدر
 شول سببلی آنك فاشنده بر كشی برابرینه بر كشی اولتورلور قصاص فللق و آزادلق
 هم ابرلك و خاتونلق آبورماسی بولماس (فَمَنْ عَفَىٰ لَهُ) بس هر كمسه كم عفو اینولسه
 وکیچولسه آنگا (مَنْ أَحْبَبَهُ شَيْءٌ) اوانتورلنگان مؤمن فرنداشی نك قصاصندن بر نرسه
 یعنی اولتورلنگان كشی نك وارثلری اولتورگوچی نك قصاصندن کیچسهلر (فَاتَّبَاعَ
 بالمعروف) بس اولتورگوچیگه نبوشدر ابارمك بغشی اشك (وَأَدَاءُ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ)

(۱) سعید بن جبیر رضی الله
 عنه دن روایت ایدلمشدر
 کیم جاهلیتده عربنك
 ایکی قبیلر سی آراسنده
 صوغش واقع بولغان ایدی
 کوب کشیلر اولتورلنگان
 هم جراحلانگان ایدی
 اولتورگانلر آراسنده فل
 لر و خاتونلرده بار ایدی
 شول قبیلر اسلامنی قبول
 اینکالرنندن صونك هم
 شول دعوالری بتمادی
 مغلوب بولغان قبیلرچینه
 نلردن قصاص استادیلر
 فلر برابرینه آزاد کشی
 لرنی هم خاتونلر برابرینه
 ابر کشیلرنی اولتورما
 کچی بولدیلر بس حق
 تعالی اوشبو قصاص آیتینی
 ایندردی لباب النقول

آنی ایشتکاندن صوڤڤ (فَانَّمَا آتَمَّهُ) بس موندن باشنه نو گلدر کم اول اوزگار تونڤڤ گناهی (عَلَى الَّذِينَ يَبْدُلُونَهُ) شول کیمسه لر اوز رینه در کم آلدردور لر آنلر اول وصیتنی یعنی وصیت اینکو چپگه گناه بولماس وصیتنی اوزگار تکان کشی نڤڤ اوزینه بولور (اِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ) درست لکنه خدای تعالی ایشتکو چپدر وصیت اینکو چپنڤڤ سوزینی بلگو چپدر آنڤڤ نیتینی (فَمَنْ خَافَ) بس هر کم سیزسه و بلسه (مَنْ مَوْصٍ جَنًّا) وصیت اینکو چپدن حقلقدن آوشونی (اَوْ اٰثِمًا) یا ایسه گناهی وصیت ایشده یعنی وارثلر یا که فاضی یا که وصی وصیت اینکو چی کشی نڤڤ یا کیشلق برله توغر یلقدن آوشقانیینی یا که بوزوق و خلاف وصیت ایتمه کینی بیلسه وارثلر نی محرم ایتمک یا که ثلثدن آرتق وصیت ایتمک کبی (فَاَصْلَحَ بَيْنَهُمْ) بس اصلاح فیلسه اول آنلر نڤڤ آراسینی یعنی وصیت اینکو چی برله وارثلر آراسینی کیلشدن رسه (فَلَا اِثْمَ عَلَيْهِ) بس یوندر هیچ گناه اول کیمسه اوز رینه (اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ) درست لکنه خدای تعالی بار لقاغو چپدر یا کیش وصیت اینکو چینی اگر حلالهه نایتسه مهر بان و رحیمی در شریعتدن چقماغان وصیت اینکو چپگه (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) ای ایمان کیلتورگان کیمسه لر (كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ) فرض ایبتولدی سز لکه روزه تونماق (كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ) نناک کم فرض ایبتولگان ایدی اول روزه سز لردن الگاری بولغان کیمسه لر گه روزه تونو نفسکه چینن و آغر بولغان عبادت بولغانغه کوره خدای تعالی مؤمنلر نی جوانوب بیورر کم بو عبادت سز گه گنه خاص توگل بلسکه اؤلگی منلر هم روزه تونماق برله بیورلمشلر ایدی شولار کبی سز گه هم فرض ایبتولدی (اَعْلَمَكُمْ تَقْوَانَ) شاید کم صافلانورسز گناهلردن روزه تونو سبیلی (اَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ) بر نهچه صانالمش کونلر روزه تونو کز کم مراد رمضان آیدر بعضیلر بو کونلردن مراد ایام البیض دیب اطاله تورغان هر آیده بولا تورغان کونلر هم عاشورا کونیدر کم رمضان روزه سی فرض بولودن الک شول کونلرده روزه تونماق فرض ایدی دیمشلر والله اعلم (فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا) بس هر کیم بولسه سز لردن صرخاو یعنی روزه تونقانده صرخاوی کوچاپورلک و ضرر ایرشورلک بولسه (اَوْ عَلٰى سَفَرٍ) یا ایسه سفرده بولسه (فَعِدَّةٌ مِنْ اَيَّامٍ اٰخَرَ) بس روزه تونار اول کیمسه شول کونلر نڤڤ صانونچه باشقه کونلردن یعنی صرخاوق یا که مسافرلک سبیلی نهچه کون روزه سی قالغان بولسه صوکندن شولقدر کونلرده روزه تونوب قضا فیلور (۱) (وَعَلَى الَّذِينَ يَبْدُلُونَهُ) وشول کیمسه لر اوزره کم آنلر نڤڤ روزه تونوغه کوچلری بنار لکن تونونی تلاماسلر بس آنلرغه لازمدر تونو اورینه (فَدِيَةٌ طَعَامٍ مَسْكِينٍ) (۲) فدیه بیرمک بر فقیرنڤڤ بر کونلک آشاملقی قدر یعنی هر بر کون

۱) اوشبو آیه کریمه نڤڤ معناسینی بعضیلر شوبله دیمشلردر کیم واجب ولا زمدر فدیه بیروگه کو چلری یتکان کیمسه لر گه اگرده روزه تونوغه کو چلری یتماسه فدیه بیرمک بو تقدیرده بطیقونه داگی ضمیر بدل و فدیه گه راجعدر هم بو صورته آیت منسوخ بولماس والله اعلم

۲) روزه ده فدیه نڤڤ مقداری حضرت امام اعظم مذهبنه هر بر کون اوچون فطره صدقه سی قدر یعنی بارطی صاغ دورت فداق یارم چاماسدن بغدادی یا که بر صاغ آر یا یا که خرما یا که شولار نڤڤ قیمتی نی بیرمک نیوشدر

روزہ اوچون بارطی صالح بغدادی بیرر اوشبو حکم اسلام ننگ اوآنده ایدی روزہ
 توتارغه کوچی ینسهده توتماینچه روزہ نوتو اوریننه فدیہ بیرمک که اغتیار ایدی
 صکره بو حکم منسوخ بولدی کرحی بتکان کسی که البته روزہ توتماقی لازمدر فدیہ
 بیرم دوست نوتلدر کوچی یتما گان شیخ فانی ارغنه فدیہ بیرر وارر بعضیلر اوشبو
 آیه کریمهده لاکه سی مخدوفدر تقدیری وعلی الدین لایطیه فیهدر دیورار اول
 تقدیرده معناسی روزہ توتوغه کوچی یتما گان کشیلر فدیہ بیرسونلر دیمک بولور بو
 صورتده آیتنگ حکمی منسوخ بولماس والله تعالی اعلم (فمن تطوع خیراً) بس هر
 کم آرندرسه اوز رغبتی برله ایندگولکنی یعنی فدیہنی مذکور مقداردن آرتیق ایتوب
 بیرسه یا که هم روزہ توتیب هم فدیہ بیرسه (فیو خیر له) بس اول اشی ایندگورا کدر
 آننگ اوچون (وان تصوموا خیر لکم) وسزنگ روزہ توتماقیز توتماسقه رخصت بولا
 توروب ایندگوراک وار توتغراقدر سزنگ اوچون روزہ توتماینچه فدیہ بیرودن یا که
 صوکندن قضا فیلودن (ان کنتم تعلمون) اگر بیلور بولسا کز سز روزہنگ فضیلتی
 (شهر رمضان الذی انزل فيه القرآن) اوشبو مذکور کونلر شوندا این رمضان آیدر
 کم ایندرلدی اول آیه قران یعنی قران ایندرلما کی ننگ ابتداسی شول آیه بولدی
 یا ایسه مراد قران ننگ لوح المحفوظدن دنیا کوینه ایندرلما کیدر کم رمضان آینده
 واقع بولدی صکره آیت نبوشلی وقتلرده ایندرلدی (هدی للناس) توغری بولدی
 کورسانکوجی بولغان حالده اول قران آدمیلر اوچون (وبینات) هم روشن دلیل لر
 بولغانی حالده (من الهدی) حلال و حرام هم باشقه حکم لودن (والفرقان) دخی حق برله
 باطل آراسینی آبرغوچیدن (فمن شهد منکم الشیر) بس هر کم حاضر بولسه
 سزلردن یعنی شهرده مقیم بولسه رمضان آینده (فلیصمه) بس روزہ توتسون اول
 کیسه اول آیده (ومن کان مریضاً وهر کم صرغاو بولسه (او علی سفر) یا ایسه
 سفر اوزره بولسه یعنی اورتا بورش برله اوچ کونلک بواقه سفرکه چقان بولسه
 آنداین کیسه لرکه روزہ توتماسه لر رخصتدر (فعدة من ایام آخر) بس لازمدر
 آنلرغه شول کونلرنگ فضاسی شول کونلر صانونچه باشقه کونلردن اوشبو آیه کریمه
 برله اولگی آیدا گی کوچی بتکان کشیلرکه روزہ توتماسقه اختیار بولو حکمی
 منسوخدر اختیار باری صرغاوغه و مسافرکه هم کوچی یتما گانلرکه گنهدر (یرید الله
 بکم الیسر) تیلار خدای تعالی سزلرکه یکل لکنی (ولا یرید بکم العسر) و تیلاماس
 اول سزلرکه اغراق وچین لکنی شوکا کورا صرغاو و مسافرکه روزہ توتماسه

Handwritten marginal notes in Urdu script, partially obscured and difficult to read.

(۱) معاذبن جبل رضی اللہ عنہ دن مرویدر کیم ابتدای اسلامک مسلمانلر روزه تونغان وقتلرنک کبج بولغاچ باتوب یوقلانغانه چه اشارلرهم اچارلر ایدی بومرنه باتوب یوقلانغاندن صوگ آشاواچوهم جماع فیلوردرست بولماس ایدی انصاریلردن قیس بن صرمه دیکن صحابه بر کون یستونی اوفوغاچ بیک اویقو غلبه فیلوب هیچ نرسه آشاماینجه باتوب یوقلان ایدی هیچ نرسه آشاماسدان ایکنچی کون روزه تونو آنکا بیک چینن بولدی اوشانداق حضرت عمر خطاءا یوقلانغاندان صوگ جماع فیلوب بولاشنی اولحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گه سویلادی حق سبحانه وتعالی بو خصوصه اوشبو احل لکم لیلة الصیام آیه کریمه سیننی نازل قیلدی صحابه لر بونکایک شادلا ندیلر اباب النقول

رخصت بیرگاندر (وَلْتَكْمَلُوا الْعِدَّةَ) هم تیلر خدای تعالی سزرنک ککامل وتمام فیلماقکزنی روزه ننگ صانیبنی یعنی رمضان آیی ننگ همه کونلرنک روزه طونماقکزنی یا که صرخاولق ومسافرک سبیلی فالدرغان روزه لرکزنی تمام وکامل اینتوب قضا فیلماقکزنی تیلر (وَلْتَكْبِرُوا لِلَّهِ عَلَى مَا هَدَيْكُمْ) دش تیلر سزنگ اولوغلق برله یاد اینما ککزنی خدای تعالی نی یا که عید نمازنده آکا تکبیر اینما ککزنی شول نرسه اوزرینه کم توغری یولغه کونلردی سزرنی اول خدای تعالی (وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ) وشاید کم سزله شکرانه فیلورسز خدای تعالی ننگ نعمتلرینه (وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي) وهر فایچان صوراسلر سندن ای محمد علیه السلام منم بنده لریم منم صفتلریم توغری سندن یا که دعا قیلغان وقتلرنده منم نهوک معامله فیلماقیم توغری سندن (فَإِنِّي قَرِيبٌ) بس درستلکده من یاقن من آنلرغه علمیم واجابتیم برله مرویدر که بر اعرابی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم دن صورادی یا نبی الله خدای تعالی منکا یاقن میدر تا کم من آکا سرلرمنی یاشرن ایتمسام یا کی یراقمی در ققرب اینتایم مو دیدی بس خدای تعالی دن اوشبو آیت نازل بولدی (أَجِيبْ دَعْوَةَ الدَّاعِ) قبول اینتارمن واجابت فیلورمن اوندان گوجی ننگ اوندانما کیننی (إِذَا دَعَانِي) هر فایچان اونداسه اول منی یعنی دعا قیلغان بنده ننگ دعاسینی قبول فیلورمن وصوراغانینی بیرورمن اگر نلسام یا که آننگ صوراغان نرسه سی نقدبرگه خلاف بولماسه یا که اول بنده گه دعاسی ننگ مقبول بولماقی خیر بولسه (فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي) بس اجابت استاسونلر وقبول اینتونی صوراسونلر مندن بنده لریم (وَلِيَوْمِ نَوَافٍ) هم ایمانلرنده ثابت بولسونلر یا که دعانری ننگ مقبول بولماقینه آشانسونلر (لَعَلَّكُمْ يَرْضَوْنَ) نا شایدکم آنلر طوغری یولغه کونلورلر وطوغری یولده ثابت بولورلر بو آیتده گی دعا فیلقوچیلردن مراد روزه تونقوچیلردر دیمشلر کم انلرنک دعالری البته مقبولدر اسلام ننگ اولنده مسلمانلرغه رمضان آیتده یستو نمازینی اوفوماینجه افطار فیلو هم رمضان کیچلرنده خاتونلرینه یقینلق فیلو درست توگل ایدی صحابه لردن بعضیلری غلبه شهوت سبیلی صبر فیلا آلمایوب رمضان آیی کیچلرنده خاتونلرینه یقینلق ایندیبلر صکره بواشلرینه اوکونوب پیغمبر علیه السلام عزرتلرینه عرض فیلدیلر حق سبحانه وتعالی شول خصوصه آیت نازل قیلدی وبوردی کم (۱) (أَحَلَّ لَكُمْ) حلال اینتولدی سزلرگه (لَيْلَةَ الصِّيَامِ) روزه کیچه سنک (الرَّفَثُ إِلَى نِسَاءِكُمْ) خاتونلرکزغه جماع ومباشرت اینتک (هَنِّ لِبَاسِ لَكُمْ) اول خاتونلر کیموم واورنودر سزلرگه (وَأَنْتُمْ لِبَاسٍ لَّهُنَّ) هم سزله لباس

وکیوم سز خاتونلر کزغه ایر برله غاؤننی بر برسینه کیوم شکالی دیهک برکه اختلاط
 والنصاقلرندن کنایه در (عَلَّمَ اللَّهُ) بلدی خدای تعالی علم ازلی سی برله (أَنْكُمْ
 كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ) شونی کم سز لر خیانت قیلور بولد کز اوز نفسلر کزغه روزه
 کبچلرنه جماع ایره ککیز برله (فَتَابَ عَلَيْكُمْ) بس رجوع قیلدی وقابتندی خدای
 تعالی سز لرگه اوز بنگ مفرتی ورحمتی برله (وَعَفَا عَنْكُمْ) هم عفو قیلدی وکیچدی
 سز دن اول خیانتنی (فَالآنَ بَاشِرُوهُمْ) بس ایمدی مباشرت قیلکیز خاتونلر کزغه
 رمضان کیچه لر نده (وَأْتَفَوْا) هم استه کز (مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ) خدای تعالی سز گه
 یازغان نرسه نی یعنی جماع قیلور برله تقدیر ایتولگان بالانک دنباغه کیلمه کینی
 استه کز مجرد شهوت ولذت اوچون گنه بولماسون (وَكُلُوا وَاشْرَبُوا) هم آشاکز
 و اچکیز روزه کبچلرنه (۱) (حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ) تا کم ظاهر بولغانغه چه
 سز لرگه آق جب (مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ) قارا جبدن یعنی طاک آطغانغه چه آشاکز
 و اچکیز دیمکدر آق جب کون یا قطنی سندن و قارا جب نون قارانغولقندن کنایه در
 (مِنَ الْفَجْرِ) طا کندن (ثُمَّ أَنْتُمْ) صکره تمام قیلکیز سز (الصَّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ) روزه نی
 کیچکچه (وَلَا تَبَاشِرُوهُمْ) و مباشرت ایتمه کز خاتونلر کزغه (وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ
 فِي الْمَسَاجِدِ) و حالانکه سز لر اعتکاف اولتورغوچیلر سز مسجدلرده یعنی مسجده
 اعتکاف اولتورغوچی کشیگه خاتونلرینه یقین لاق ایتو درست توکلدر (تِلْكَ) اوشبو
 ذکر ایدلمش حکملر (حُدُودَ اللَّهِ) خدای تعالی نك چیکلر گان چیکلر بدر (فَلَا تَقْرَبُوهَا)
 بس یقین بولما کز سز اول چیکلرگه مراد شول چیکلر دن چقما کز دیمه کدر (كَذَلِكَ)
 اوشانداق یعنی تِلْكَ کم اوشبو حکملر نی بیان قیلدی شو نك کمی (بَيْنَ اللَّهِ آيَاتِهِ
 لِلنَّاسِ) بیان قیلور خدای تعالی اوز بنگ آیتلرینی آدمیلرگه یعنی امر نهی و عید
 و عیدلرینی آنلرغه بلدرور (لَعَلَّكُمْ يَتَّقُونَ) تا کم شاید صافلانور لر آنلر خدای
 تعالی نك چیکلر نندن چفودن (وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ) و آشاماکز سز مال لر کزنی
 اوز آرا کز ده حقسزلق برله یعنی بر برکیز نك مال لرینی اوغرلاب یا که خیانت
 قیلوب ظلم لاق برله آشاماکز (وَتَدُلُّوا بِهَا إِلَى الْحُكْمِ) هم ایرشدرمه کز مال لر کزنی
 حاکم لرگه یعنی آنلرغه رشوت ایتوب مال بیرمه کز (لِنَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ)
 تا کم آشاماکز اوچون اول حاکم لر نك یاردمی برله آدمیلر نك مال لر نندن بر
 مقدارنی (بِالْأَنْثَمِ) ظلم لاق برله یا که بالفان آنط و بالفان گواهللق برله (وَأَنْتُمْ
 تَعْلَمُونَ) و سز لر بلور سز اوز کوز نك ظلم لاق میلفان کزنی مرویدر کم انصاری صحابه لر دن

(۱) امام بغاری سهل بن سعد دن روایت اتمشدر
 کم حتی یتبین لکم الخیط
 الابيض من الخیط الاسود
 نازل بولغاچ مسلمانلر
 روزه تونماقچی بولسه لر
 بعضیلری آیاقلرینه آق
 جب هم قاراجب باغلاب
 شولار بر بر سندن آبولو
 رلق بولوب یا قطرغانغه چه
 آشاکز اچارلر ایدی صکره
 عن سبعانه و تعالی من الفجر
 کله سینی ایندردی آنندن
 سوک کیچ آبله کوندز اید
 کینی آنکلادیلر
 اسباب النزول

حضرت معاذ بن جبل و ثعلبہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دن سؤال ایتدی بئرکم فی اوچون اوشبو آی توری توری بولوب کورنہدر اولده نچکه اوراق شیکلی گنه بولوب صکره آفرن آفرن صور ایوب یارطی آی شکلنده بولوب صکره تمام طولی آی بولوب کورنہدر آندن صوگ ینه کیمی باشلاب بیک نچکه بولوب فالادر بونگ حکمتی نیچکدر دیدیلر حق سبحانه و تعالی بو خصوصه آیت نازل ایدوب بیوردی کم (بَسَّوْا نَكَ عَنْ الْاَهْلَةِ) صورارلر سندن ای محمد علیه السلام یا کما توغان آی لر طوغر یسندن (فُل) ایتکل سن اول صور اوچیلرغه (هی موافیت للناس) اول یا کما آیلر و قتلرنک بیلگولر بدر آدمیلر اوچون نا کم شونک برله و قتلرنک صانلرینی عدت و مدت حمل و فصال کیمی مدنلرینی بلورلر (وَالْحَجَّ) هم حج قیلو اوچون و قتلرنک بیلگولر بدر نا کم شونک برله حج موسمی یئکانلکینی بلورلر (ولیس البر) و ایبه سدر ایندگولک (بَان تَاتُوا الْبَيْوتَ مِنْ ظُهُورِهَا) سزنگ کبلمه کتزر برله ایولرگه آرفالرندن جاهلیت زماننده هر کم حج یا که عمره حج قیلماق اوچون احرام باغلاسه اول کمهسه گه ایونک ایشکندن کر مک حرام بولور ایدی ایونک آرط طرفندن تیشک یا صاب شوندن کرورلر ایدی یا که ایونک توبه سندن توشه لر ایدی صحرا خلقی چادرلری ننگ آرط یاغندن کرورلر ایدی اوشبو اشلرینی ایندگولسکن صانارلر ایدی هم آنی قویغان کشینی فاسق و فاجر دیوب بلورلر ایدی اوشبو حکم عرب ننگ بار چه سیننی شامل ایدی مگر بر نیچه قبیله قریش و خزاعه و بنو عامر و ثقیف قبیله لری بو حکم گه داخل توگل ایدیلر اوشبو قبیله کشیلری احراملی حال لرنده ایولرینک ایشکندن یورسه لر آنلرغه رخصت ایدی بو قبیله لری دینلرنده و عادتلرنده بیک نق و محکم طورولری سببلی خمس دیوب آطارلر ایدی بر کون حج موسمنده رسول اکرم صلی الله علیه وآله وسلم حضرتلری احراملی حالده بر ایونک ایشکندن چقدیلر آنک آرطندن انصاری صحابه لردن رفاعه رضی الله عنه هم شول ایشکن چقدی بو حالنی کوروب صحابه ار حضرت رفاعه فی فاجر دیدیلر رسول اکرم حضرتلری رفاعه دن بو اشنی بی اوچون قیلدک دیوب صور اغاچ یار رسول الله من سزگه اقتدایا ایندم سزگه اباروب آرط کتزدن چقدم دیوب جواب بیردی رسول صلی الله علیه وسلم بیوردیلر کم ایشکن چقماق مسکما درستدر من خمس جهل سندن قریش قبیل سندن من سن خمس دن توگل سن حضرت رفاعه ایتدی یا رسول الله اگر سن خمس دن بولسا ک من هم خمس دن من زیرا که منم دینم سنک دینکدر باشقه دینده توگل من دیدی بس بو خصوصه خدای تعالی آیت نازل قیلوب بیوردی کم سزنگ بو اشکزر یعنی ایولر ننگ ایشکلر نندن کر مه ینچه آرط یاقلر نندن

کر مه ککڑ ایدگولک توگلدن (وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ اتَّقَى) ولکن ایدگولک اباسی شول
 کسمه در کم فورقیدی اول خدایدن وصافلانیدی جاهلیت عمل لرندن (وَاتُوا الْبُيُوتَ
 مِنْ اَبْوَابِهَا) وکیل ککڑ سز ابولرگه ایشکرندن احراملی حال کزده هم باشقه وقتلر ده
 (وَاتَّقُوا اللَّهَ) هم فورقکڑ خدای تعالی دن (لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ) شابدکم سزلر فلاح طابارسز
 ومقصودغه ابرشورسز (وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ) (۱) وصوغشکڑ سز خدای تعالی بولنک
 (الَّذِينَ يُقَاتِلُونََكُمْ) شول کسمه لر برله کم صوغشورلر آنلر سزنگ برله (وَلَا تَعْتَدُوا)
 وچیکدن چماکڑ یعنی کافر لر صوغش باشلاماغانده سزلر آنلرغه فارشی صوغش
 باشلاماکڑ بو حکم آیت سیف برله منسوخ بولدی (إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ) درستلنک
 خدای تعالی دوست طونماس چیکدن چققوچی وظلم اینکوچیلر نی رسول اکرم
 صلی الله علیه وسلم حضرتلری بریل صحابه لر دن بر جماعت ایل، عمره نینی ایل، مدینه دن
 مکه گه بونالدیلر عرب مشرکلری ننگ سفیه وادب سزلری آنلر نی مکه گه کوردن
 طیدیلر مکه اچینه کرتهمه سز دیدیلر آخر الامر حدیبیه ده شول طریقه صلح ایتدیلر کم
 اوشبو یلده مؤمنلر مکه گه کر مه بنجه کیری قایتوب کینه لر کبل چک یلده حج موسمنک
 مکه گه کیلورلر هم شول وقتده مشرکلر مکه نی اوچکون خالی قویارلر تا کم مسلمانلر
 فراغت وایرکنلک ایل حج عمل لر بنی ادا قیلورلر ایکنچی یلده عمره فزاسی نینی ایل،
 مکه گه یونه لمه کچی بولدیلر شول وقتده صحابه لر تعامل ایتدیلر کم مبادا فریش
 مشرکلری اولگی عهدلرینه خلافتی قیلوب صلحنی بوزسالر و بزگه فارشی صوغش
 باشلاسه لر بزنی اشلر مز شهر حرام بولغان آیلر ده هم بلد حرام بولغان مکه
 شهرنده صوغش قیلماق وقان توکمه ک درست توگل دیوب فورقیدیلر حق
 سبحانه وتعالی یوفاریک اونکان آیت کریمه نی نازل قیلدی و بیوردیکم اگر اول
 مشرکلر سزگه فارشی صوغش باشلاسه لر سز هم آنلر برله صوغشکڑ ودخی بیوردی
 (وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ) واولتورکڑ سزنگ برله صوغش قیلوچی مشرکلر نی هر بوده طاباساکڑ
 آنلر نی یعنی کیره ک مسجد حرام ده و کیره ک باشقه بوده (وَأَخِرُ جَوْهَرٍ) هم چغارکڑ سز آنلر نی
 (مَنْ حَيْثُ أَخِرُ جَوْهَرٍ) شول اورندن کم چغار دیلر آنلر سزلر نی یعنی مکه دن چغارکڑ
 (وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ) وآنلر ننگ خدا بغه شرک کیلتورمکاری فاطیر اقدر سزنگ آنلر نی
 حرم برنده اولتورما ککڑدن (وَلَا تَقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) وصوغش قیلماکڑ
 سز اول مشرکلر برله مسجد حرام یاننده مراد حرم شریف ننگ همه برلر دیلر (حتی
 يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ) تا کیم صوغشقانلرینه چه آنلر اوللری سزنگ برله مسجد حرام فاشنک

(۱) حج ایل برابری اوشبو
 حکم ذکر ایدلور کیم مکه
 مکرمه حضرت ابراهیم
 علیه السلام زمانندن قیا
 منگه قدر ایمن لک بر
 بدرا گر حرم برنده ایکی
 دشمن فارا فارشی اوچرا
 شسه لر بر برسی ایل
 صوغشماق درست توکلر
 اوشانداق شهر حرام
 بولغان دورت آیت صوغش
 ایداماس کیم رجب
 ذوالقعدة و ذوالحجه هم حرم
 آیلر دیلر بو آیلر امان
 آیلر دیلر و زیارت وقتلر
 بدر کیم عرب ملک ننگ بو
 آیلر ده بوللر آچق بولور
 صوغش تونتانولور هیچ
 بر کیمسه ایکنچی گه نعرض
 ایتماس مگر کافر لر اوشبو
 آیلر ده مسلمانلرغه فارشی
 اوللری صوغش باشلا
 سه لر مسلمانلر آنلر ایل
 صوغشورلر

تفسیر جمالیدن

(فَانْ فَاتَلُوْكُمْ فَاَقْتُلُوْهُمْ) (۱) بس اکر صوغش قیلسهلر آنلر اوزلری باشلاب سزنگ برله بس اولتورگیز سز آنلرنی و حرم شریفنک حرمتنی بوز و بولا دیب فور قماگیز (كَذٰلِكَ جَزَاءُ الْکٰفِرِیْنَ) اوشاند اقدر کافرلرنک جزاسی (فَانْ اَنْتَوُا) بس اکر طپواسهلر اول مشرکلر کفر و شرکدن (فَانْ اَللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ) بس درمنلکک عدای تعالی بارلقاغوجبدو مشرک و قتلرنده قیلغان گناهلرینی مهر بان و رحیمی در کم آنلرنک ایمان و توبهلرینی قبول یلور (وَفَاْتَلُوْهُمْ) و صوغش قیلگیز مشرکلر برله (حَتّٰی لَا تَكُوْنَ فِتْنَةً) نا کم بولماغانفچه فتنه یعنی شرک و مشرکک تمام بتکانگچه صوغشگیز (وَيَكُوْنَ الدّٰیْنُ لِلّٰهِ) هم بولغانفچه طاعت و عبادت عدای تعالی گه گنه (فَانْ اَنْتَوُا) بس اکر طپواسهلر اول مشرکلر کفر و شرکلرندن (فَلَا عُدُوَانَ اِلَّا عَلَی الظّٰلِمِیْنَ) بس یوقدر ظلملق ننگ جزاسی مگر ظلملق اینکوچیلرگه گنه در یعنی شرکدن طپولوب ایمان کیلورسهلر آنلرغه ازلدا کی شرک و کفرلری اوچون جزا بیرلماس (الشّهر الحرامُ بالشّهر الحرام) حرام بولغان آی حرام بولغان آی ننگ برابرینه در یعنی اوشبو یلداغی شهر حرام ذوالقعه اونکان یلده بولغان ذوالقعه برابرینه در کم اول اونکان ذوالقعه آبنده مشرکلر سزنی مکه گه کر نماینچه محروم قیلوب یبارگانلر ایدی بس سزله اوشبو ذوالقعه آبنده آنلردن اوچکنزنی آلکنز (وَالْحُرْمَاتُ فِصَاصٌ) و حر مثلر بر برسینه ننگز و برابردر یعنی مشرکلر اونکان یلداغی شهر حرام بولغان آبنک حرمتینی بوزغان بولسهلر آنک برابرنده سزله اوشبو یلداغی شهر حرام ننگ حرمتنی ترک فیلور سز (فَمَنْ اَعْتَدٰی عَلَیْکُمْ) بس هر کم ظلملق قیلسه سزله گه سزگه فارشی صوغش باشلاماق برله (فَاعْتَدُوا عَلَیْهِ) بس سز هم ظلملق اینکر آنک اوزرینه یعنی آنک ظلملقی ننگ جزاسینی بیرگز (بِمِثْلِ مَا اَعْتَدٰی عَلَیْکُمْ) شونک مثلی برله کم ظلملق ایندی اول سزله گه یعنی اول مشرکلر سزگه فارشی صوغش باشلاسهلر سز هم آنلر کبی صوغش قیلگیز (وَأَنْتَوُا لِلّٰهِ) دخی قور فکیز عدای تعالی دن (وَأَعْلَمُوْا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقِیْنَ) و بلوگیز شونی کم عدای تعالی تقوالق اینکوچیلر برله برگه در یعنی آنلرغه نصرت و یاردم اینکوچیدر رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتلری عمره فحاسینی اونا گانلر ایدی مسلمانلردن بر جماعت عرض قیلدیلر کم یا رسول الله بزلرنک یول آروغیمز یوق محتاجلرمز آزلقری بولغان ککشیلر بزرگه هیچ نرسه بیرمیلر و یاردم ایتمیلر دیدیلر حق تعالی دن فرمان ابرشدی کم (وَأَنْفَقُوا فِی سَبِیْلِ اللّٰهِ) و نفقه بیرگز ای بای بولغان کمسهلر عدای تعالی بولنده یعنی صوغش اوچون (۲) (وَلَا تَلْفُوا

(۱) یعنی مکه امان بری بولسده لیکن مشرکلرده امان قالهادی آنلر مکه ننگ حرمتنی بوزوب اول برده سزله گه ظلم ایتمک گه باشلا دیلر سزله گه ادبیت و جفالر ایلادیلر آنلرنک بوشلاری حرم شریفده کشی اولتور و دنده بیا نرافدر ایدی مشرکلرگه امان قالهادی آنلرنی هر برده طاپسانکر اولتورگیز بس مکه مکرمه فتح اینو اسگاج حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم بیوردی کیم مشرکلردن هر کیمنی فولنگ صوغش فورالی برله کور ساگیز آنی اولتورگیز و باشقه لرغه امان بیردی

(۲) یعنی جیادنی قویوب اوارگیزده اولتور مساگیز کیم جیادنی قویماق هلا کگیز که سببدر نفسیر جمالی

باید بکم الی التهاکة) هم سالما کز اوز فول لر کز برله اوز لر کزنی هلاکنکه یعنی
 صارانلق قبلما کز کم صارانلق هلاکتنی موجبدر (واحسنوا) هم احسان و ایند گولک
 اینکزی غازی لر گه (ان الله یحب المحسنین) در سنلکده خدای تعالی دوست نونار
 احسان اینکو چیلرنی (وانموا الحج والعمرة لله) و تمام قبلکز حجنی هم عمره فی خدای
 تعالی او چون یعنی حج عمل لر بنی حدود و فرائض و سنن هم آداب لر بنی تمام بر بنه
 کیلتور کز خدای تعالی رضاسی او چون (فان احصرتهم فما استیسر من الهدی) بس
 اگر طیولمش و نوقتانولمش بولسا کز سز صر خاولق یا که فورفو و باشقه اشلر سبیلی
 بس لازم بولور سز لر گه آسان و یکل طابولغان نرسه فر بانلقدن حضرت امام اعظم
 مذهبنده اول فر بانلقنی مینا گه بیارلور (ولا تعلقوا رؤسکم) و کیتار ما کز
 باشلر کزنی یعنی ساچکزنی آلدن ما کز و احرامدن چقما کز (حنی یبلغ الهدی محله)
 تا کم ایرشکانگه چه فر بانلق اوز ینک اور یننه یعنی مناعه (فمن کان منکم مریضاً) بس
 هر کم بولسه سز لر دن صر خاو احراملی حالنده (او به اذی من راسه) یا ایسه بولسه
 آنک باشنده بر آورو یعنی باشی بیک صلاب یا که برار جراحی بولوب یا که بیک
 بتلاب ضرورتدن ساچینی آلدنسه (فقدیه) بس لازمدر آکا فدیبه بیرمک کعب
 اسملی صحابه ناک حج وقتنده احراملی حالنده باشی بیک بتلادی هچده چدار حالی
 فالهادی رسول صلی الله علیه وسلم حضرتی بو اشدن خبر طاپقاچ آکا بیوردی کم
 ساچکنی کیتار گل و فدیبه سینه بر قوی قربان فیلوب فقیر لر گه آشاتقل دیدی حضرت
 کعب ایندی یا رسول الله من فقیر من قوی بوغازلارغه کوچیم یتماس حق سبحانه
 و تعالی دن حکم کیلندی کم فدیبه بیرسون (من صیام) روزهدن یعنی قربان بوغازلارغه
 قادر بولمسه اوچ کون روزه نونار (او صدقه) یا ایسه صدقه دن یعنی آلتی مسکین گه
 طعام بیورور هر قایوسینه ایکی من بغدادی مقدری (او نسک) یا ایسه قربان
 بوغازلامقندن کم ادناسی بر قوی بوغازلامقندر (فاذا امنتم) بس هر قایچان امین
 بولسا کز سز دشمنان فورقوسندن یا که صر خاودن سلامتلا نسا کز (فمن تمنع بالعمرة
 الی الحج) بس هر کم فائده لانسه عمره فی اونامک سبیلی حجنی نیت اینکانگه قدر
 یعنی میقانندن عمره نیتی ایله احرام باغلاب عمره دن بوشانقاچ احرامندن چقوب حج
 وقتی یتکانگه قدر احراملی کشیلر گه درست بولماغان اشلر برله فائده لانسه اوشبو
 روشچه فیلونی تمنع هجی دیورلر و اگر حج هم عمره فی بر گه نیت فیلوب احرام
 باغلاب حج وقتی یتکانگه قدر احرامدن چقماسه آکا قران هجی دیورلر حضرت امام

اعظم مذهبندہ فرآن افضلدر تمتع وافرادن بس خدای تعالی بیورور کم هر کم تمتع حجینی اینکوچی بولسه (فما استیسر من الهدی) بس لازم بولور آکا آسان ویکل بولغان نرسه قر بانلقدن یعنی قوی وصفر هم تویهدن قایوسی میسر بولسه تمتع عبادتی نك شکرانهسی اوچون فر بان فیلور (فمن لم یجد) بس هر کم طایمسه فر بانلقنی یعنی فر بان بوغازلارغه کوچی ینمسه (فصیام ثلثة ایام) بس اوچ کون روزه نونماق آکا لازم بولور (فی الحج) حج کونلرنده (وسبعة اذا رجعتم) ویدی کون روزه نونماق کرا کدر هر قایچان وطن لرنزغه قایتسا کز (نلك عشرة كاملة) اوشبو کونلر یعنی ذکر ایدلمش اوچکون هم یدی کون کامل اون کوندر (ذلك) اوشبو حکم یعنی هدی وصیام یا که تمتع وفران (لمن لم یکن اهله حاضری المسجد الحرام) شول کمسه اوچوندر کم بولمادی آنک اهلئ مسجد حرامده حاضر بولغوچیلر یعنی بو حکم لر آفایلرغه وچیتدن کیلگان کشی لرگه مخصوصدر مکة مکرمه نك اوزنده تورغوچیلرغه بو حکم بولماس زیرا که آنلر عمرهنی حج وقتی بولماغان وقتلرده فیلالر حج برله عمرهنی ایکی سینی برگه جمع ایتمیلر بو ایکی نی برگه جمع ایتمک یعنی فرآن و تمتع باشقه برلردن کیلوچیلرگه در (واتقوا الله) وفورنکر خدای تعالی دن (واعلموا ان الله شدید العقاب) هم بلوکر شونی کم خدای تعالی نك عذاب فاطیدر امر ونهی لرینی طوماغان کشی لرگه اوشبو آیه کریمهده بر نچه حکم لر ذکر فیلندی حج حقیقته برسی حج ایله عمره گه کرشکاندن صوگ تمام فیلونک واجب بولمائی وبرسی اصصارتک یعنی حج قیلو نیتی ایله یولغه چغوب احرام باغلاغاندن صوگ برار نورلی مانع پیدا بولو سببلی حجدن طوقنالبوب بارا آلماینچه فالونک حکمی وبرسی برار آفت یا که صرخاولق سببلی احرام باغلاغان کشیگه قیلو درست بولماغان اشلرنی فیلسه شول کمسه گه کفارت واجب بولمائی وبرسی تمتع حجی نك کیفیتنی وبرسی تمتع حجینی قیلوچیفه فدیه واجب بولمائی اوشبو آیتدن باشلاب ومن الناس من یعبیک آیتیه قدر حجتک احکامینی بیاندر (الحج اشهر معلومات) حج قیلو زمانی معلوم بولغان آیلردر یعنی شوال وذوالقعدده هم ذوالحجه نك اون کونیدر (فمن فرض فیهن الحج) بس هر کم فرض فیلسه اوزینه شول آیلرده حج قیلونی (فلا رفث) بس یوقدر یعنی ترست نوگلدر جماع ایتمک هم خاتونی ایله ملاعبه ایتمک اول کشیگه یا که ناچار سوزلر سویلامک (ولا فسوق) هم یوقدر یعنی درست نوگلدر شریعت چپگندن چقماق وگناه اشلر اشلهمک (ولا جدال) دخی یوقدر دعوالشمک وچقرشماق خدمتچیلر هم بولداشلر ایله (فی الحج) حج کونلرنده حج

(۱) اوشبو آیه کریمه دن فقیر بولغان کشیلرگه فقیر لک ایله خدای تعالی جون بیورورانی من نوکل فیلام دیب حج سفرینه چغونک نیوش نوکل ایذکی آکلا نادر فرض ولماغان عبادتنی فیلام دیب باشقه کشی لرگه یوک بولو وغلندن سوال هم طمع قیاو هیچده یخشلیق نوگلدر لمرره

قیلغو چیلرغه فریش قومی حج قیلغانده مناده بر بوسی ایله دعوالاشوزلر ایدی هر
 فایوسی منم حجیم نماهراندر دیور ایدی بس حق تعالی دن اوشبو حکم کیلدی (وما
 فعلوا من خیر یعلمه الله) و هر نوسه نی کم سز قیلورسز ایند گولکدن بیلور آنی خدای
 تعالی (وَتَزَوَّدُوا) و آزوق آلکزسز حج یولی اوچون یمن فافله سندن بر جماعت
 حج سفرینه آزوقسز چققانلر ایدی مکده محتاج فالوب فافله اهلندن نفقه لك صوری
 باشلادیلر بس حق تعالی بیوردی کم حج یولینه آزوق آلوب چقکز (فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ
 التَّقْوَى) بس درستلکده آزوقنک خیرلی ره گی تقوالقدر و کشیلردن صورانودن
 صافلانودر (فَاتَّقُوا يَا أُولِي الْأَلْبَابِ) بس فورقکز میندن ای عقل ایالری (لَبَسَ
 عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ يَوْمَئِذٍ سَلَرْتُمْ سَلْرَةً هِيَ كَنَاهٌ أَنْ تُبْنَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ) سز نك استمه کتزده
 حج وقتنده رزفنی پروردکارکز دن عر بلردن بر جماعت حج وقتنده سودا گر لك
 قیلورلر ایدی بعضیلر آلارنی عیلاب بولارنك حجلرندن هیچ فائده و ثواب یوقدر
 دیورلر ایدی بس حق تعالی بیوردی کم سز نك حج وقتنده صاتو ایتوب رزق
 استمه کتزده گناه یوقدر آنك حج قیلوغه زیانی بولماس اگرده مقصود اصلی حج
 قیلماق و عبادت ایتمه بولسه (فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ) بس هر فایچان فایتسا کتز سز
 عرفانندن (فَاذْكُرُوا اللَّهَ) بس یاد قیلکز خدای تعالی نی نهله ل و تلییه ایتمه بر له
 (عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ) مشعر حرام دیگان اورن فاشنده (وَأَذْكُرُوا) و ذکر قیلکز سز
 اول خدایینی شول اورنده (كَمَا هَدَيْكُمْ) نناك کم توغری یولغه کوندردی اول خدای
 تعالی سز لر نی و حج اشلرینی سز گه بلدردی (وَأَنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ) و درستلکده بولدکز سز
 خدای تعالی سز نی هدایت قیلودن الگه ری (لَمَنِ الضَّالِّينَ) البته ضلالتکه نوشکو چیلردن
 و آزغو چیلردن (ثُمَّ أَيْضًا) مونك سوکنده فایتکز سز خطاب فریش نك الوغلرینه در کم
 آنلر باشقه خلق عرفانده و قوف ایتکان وقتده مزدلفه ده طورورلر ایدی شونك بر له
 الوغلق قیلورلر ایدی باشقه لر ایله بر گه عرفانک تورورغه خورلانورلر ایدی افاضه
 وقتنده هم باشقه بولدن تاپنورلر ایدی بس حق تعالی آنلرغه بیوردی کم مونك
 سوکنده سز فایتکز (مَنْ حَبِثَ أَفَاضَ النَّاسِ) شول اورندن کم فایتورلر آدمیلر یعنی
 باشقه لر ایله بر اورندن بر یو ایدن فایتکز (وَأَسْتَغْفِرُوا اللَّهَ) هم مغفرت استمه کتز خدای
 تعالی دن اونکانده گی گناهلرکز اوچون (إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ) درستلکده خدای تعالی
 بارلقاغو چیلر اونکان گناهلر نی مهربان و رحمتلی در حج قیلغو چیلرغه (فَإِذَا قَضَيْتُمْ
 مِنْ حَجِّكُمْ) حج عمل لکز نی (فَاذْكُرُوا اللَّهَ) بس یاد
 قیلکز خدای تعالی نی (كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ) سز نك یاد قیلماقکز شیکلی آنالرکز نی

جاهلیتہ عادنلری شول ایدی کم عرب الوغلری حج عمل لرندن بوشاغاچ حرم
 شریف آلدندہ طوروب اوزلری نڭ آنا و باہالربنی باد ایتوب ماقتانشورلر ایدی
 بس حق تعالی بیوردی کم اولدہ آنا بابالرکنزی باد ایتکانکز شیکلی حاضرده خدایینی
 بساد قبلکز (او اشد ذکرًا) یا ایسه فاطیراق و آرتوغراق یادایتکز خدایینی زیراکہ
 آنا و بابالرکنزغہ شول الوغلق و درجه لرنی بیرگوچی خدای تعالی در (فمن الناس
 من یقول) بس آدمیلردن باردر شول کوسه کم ایتور (ربنا اتنا فی الدنیا) ای بزنگ
 ربیمز بیرگل سن بزگہ دنیاده یعنی خدای تعالی دن کیم و حقیر بولغان دنیا نرسه سینیی
 صورار (وما له فی الآخرة من خلاق) و یوقدر اول کوسه گہ آخرنده هیچ بر نصیب
 و اولوش اجر و ثوابدن (ومنهم من یقول) دخی آدمیلردن باردر شول کوسه کم
 ایتور (ربنا اتنا فی الدنیا حسنة) ای بزنگ پروردگارمز بیرگل سن بزگہ دنیاده
 ایدگولکنی یعنی طاعتکہ توفیق و عاقبت هم فناعت و حسن خانمہ (وفی الآخرة
 حسنة) هم بیرگل آخرنده ایدگولکنی دنیاده غی حسنه دن مراد فناعت و آخرنده غی
 حسنه دن مراد شفاقت دیمشیر و الله اعلم (وفنا عذاب النار) هم صافلاغل سن بزنی
 نوزغ اوطی عذابندن حضرت علی المرتضی کرم الله وجهه دن منقولدر کم بیورمشلردر
 دنیاداغی ایدگولک ایدگو خاتوندر و آخرت دا گی ایدگولک حور العین در و عذاب
 النار باوز خلقلی خاتوندر (اولئک) اوشبو گروه یعنی دنیا و آخرة ایدگولکینی
 نیلا گوچیلر (لهم نصیب مما کسبوا) بولغوچیلر آنلرغہ نصیب و اولوش فیلقان
 اشلرندن یعنی فیلقان عمل لری نڭ ایدگو جزاسینی کورورلر (والله سریع الحساب)
 و خدای تعالی نیز حساب ایتکوچیلر کم بارچه خلایق نڭ حسابلرینی آزغنه زمانده
 تمام قیلور (و اذکر و الله) و یاد قبلکز خدای تعالی نی (فی ایام معدودات) صانالمش
 کونارده کم مراد تکبیر تشریق اینه طورغان کونلردر اما مین قولنچه عرفه کونی
 ایرنه نهادزن باشلانوب هید قزبان نڭ دورتنچی کونی ایکندی ده تمام بولادر (فمن
 تعجل فی یومین) بس هر کم آشوفسه ایکی کونده یعنی ذوالحجه نڭ اون برنچی
 داون ایکنچی کونلرنده آشوغوب منادن کینتسه (فلا اثم علیہ) بس یوقدر هیچ بر
 گناه اول کیمسه اوزرینه جاهلیتده عربلرنڭ بعضیلری شول طریقه منادن آشوغوب
 باکہ بیک کچگوب کینکان کیشیلرگہ گناه بولا دیورلر ایدی حق تعالی شول
 سوزلرینی رد ایتوب بیوردی کم آشوغوب کینکوچیکه گناه یوقدر رخصندر (ومن
 تاخر) و هر کم کچوکسه یعنی منادن کچگوب صوگراق کینتسه (فلا اثم علیہ) بس

یوفدر هیچ بر گناه آنک اوزرینه هم (لَمَنْ اَنْتَقَى) شول کمسه که کم تقوالق فیلدی
 و صافلاندى گناه لردن (وَاتَّقُوا اللَّهَ) و قورقکز خدای تعالی دن (وَاعْلَمُوا انَّكُمْ اِلَيْهِ
 تَعْمُرُونَ) هم بلوکز شونی کم سر اول خدای تعالی صاری فوبارلورسز و قیلغان
 اشلرکزدن حساب ابدلورسز (وَمَنْ النَّاسِ) و آدمیلردن باردر (مَنْ يَعْجَبُكَ قَوْلُهُ)
 شول کمسه کم عجبکه فالدرور سنی آنک سوبلاما کی (فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا) دنیا
 تَرِكَ لِكُنْتَهُ (وَيَشْهَدُ اللَّهُ عَلٰى مَا فِي قَلْبِهِ) و گواه کیلتورور اول خدای تعالی نی
 کوکلند بولغان نرسه که (وَهُوَ الَّذِي خَصَّصَ) و حالانکه اول کمسه دشمان لرنگ فاطیراق
 فصومتلی سی در اوشبو آیت کریمه اخنس بن شریق الثقفی حقنده ایندرلمشدر کم
 اول بیک یومشاق سوزلی منافق ایدی رسول صلی الله علیه وسلم حضور بنه کیلوب
 بیک توبانچیلک لر کورساتوب طانلی سوزلر سوبلار ایدی اول حضرتنی بیک مدح
 فیلوب اوزی اسلام دینینه کما کچی بولوب سوپلا گان سوزلر بنه خداینی گواه
 کیلتوروب هم آنظرلر ایتوب مجلسدا گی کشیلرنی اشاندرور ایدی و حالانکه اوزی
 کوکلندن مسلمانلرغه دشمان بولوب هر وقت مسلمانلرغه ضرر نی فصد فیلور ایدی
 بس حق سبحانه و تعالی آنک حالینی بیان ابدوب اوشبو آیتنی ایتدردی و بیوردی
 کم آدمیلردن شوندا این کمسه باردر کم سن آنک سوزبنک طانلی لقینه عجبکه
 فالورسن و حالانکه اول اوزی کوکلندن سکا فاطی دشماندر (وَ اِذَا تَوَلَّى) و هر
 فایچان دونسه و کیتسه اول سنک آلدکنن (سَعَى فِي الْاَرْضِ) سعی فیلور و طرشور
 اول برده یعنی مدینه برنده (لِيُفْسِدَ فِيهَا) فساد و بوزقلق فیلمافغه اول برده (وَيُهْلِكَ
 الْمَرْثَ) هم هلاک ایتماککه طرشور ایگون لکنی (وَالنَّسْلَ) دخی دورت آباقلی
 طوارلرنی (وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفٰسَادَ) و خدای تعالی دوست نوتماس بوزقلق و گناه
 فیلقوچیلرنی مذکور اخنس رسول علیه السلام آلدنده نی قدر دوست شیکلی
 بولوب سوبله سده اول مجلسدن کینکاج مسلمانلرنگ ضررینی فصد ایتوب ایگونلکلرینی
 باندروور ایدی هم دورت آباقلی حیوان لرینی هلاک ایتارگه طرشور ایدی بو آیتنه
 حق تعالی شول حالنی بیان فیلدی (وَ اِذَا قِيلَ لَهُ) و هر فایچان ایتولسه اول منافقه
 (اَتَىٰ اللَّهَ) فورقل خدایدن دیوب (اَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْاِثْمِ) تونار آنی جاهلیت حمینی گناه
 فیلماقغه یعنی حمیت جاهلیه سی آنی طیغان صایون اوطوری گناه فیلوغه سبب بولور
 بنه آرنوغراق گناه فیلور (فَعَسَىٰ جَهَنَّمَ) (۱) بس یتکوچیدر آکاجهنم (وَبِئْسَ الْمِهَادُ)
 و نی باوز اورندر اول جهنم (وَمَنْ النَّاسِ) و آمیلردن باردر (مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ)
 شول کمسه کم صانار و آلدردور اوزینک نفسینی (اِبْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ) خدای

(۱) ابن عداس رضی الله
 عنهما دن روایت ایدلمشدر
 رکیم اوشبو آیت کریمه
 سریه الر جمع حقنده نازل
 بولمشدر بروقت قریش
 مشرکلری مدینه گرسول
 علیه لسلام حضرتلرینه
 خبر بیاردیلر کیم بزلر
 مسمان بولدق صحابه لرنگ
 عالم لرندن بزگه برنجه
 کشیلر بیارگل شریعت
 حکملرینی اویراتسون لر
 دیدیلر آلا رنگ بو طریقه
 خبر بیارلاری مکر و حیلله
 اوچون ایدی رسول علیه
 السلام آلا رغه صحابه
 لردن حبیب بن عدی
 و مرثد و خالد و عبدالله بن
 طارق و زید بن الندثنه
 رضی الله عنهم فی بیاردی
 عاصم بن ثابت فی آلا رغه
 باشلق ایتدی مشرکلر
 بولارنگ کیلورلردن خبر
 طاقتلری یتمش کشی آطلا
 نوب فورال لر ایله مکهدن
 بولارنگ فارشوار بنه چغوب
 صوغش فیلدیلر بولار اوز
 لر ی آز بولغانلقدن کافر
 لرگه فارشی تورالما دیلر
 طاقتلری مقدار صوغشد
 یلر عاقبت مشرکلر عبد الله
 و خالد و مرثد هم عاصم رضی
 الله عنهم فی شهید فیلوب
 حبیب ایله زیدنی اسپر
 آلوب مکه گه ایلتدیلر
 حبیبنی دارغه آصدیلر

تعالیٰ نك راضیلقینی استاب یعنی خدای رضاسی او چون اوز نفسندن کیچار نفسینی
 فدا فیلور اوشبو آیت کریمه صحابه لردن زبیر بن العوام ایله مقداد بن اسود رضی
 الله عنهما شأنلرنده ایندرلمشدر مسلمانلردن حبیب بن عدی الانصاری رضی الله
 عندهنی مشرکار اسیر ایدوب آلوب صکره دارغه آسقانلر ایدی رسول الله صلی الله علیه
 وسلم نك امری بوینچه زبیر ایله مقداد حضرتلری باروب مشرکار یوفلاغان وقتده
 آلا نك آراسندن دارده آصولغان حبیب نك جسدینی آلوب مدینه گه فایتورغه چقدیلر
 آرتلردن مشرکلردن یتمش آطلی فوالاب کیلوب یتشکاج حبیب نك جسدینی آطدان
 آلوب برگه فوبدیلر اوزلری مشرکار ایله صوغشورغه طوتوندیلر حق تعالیٰ نك قدرتی
 برله حبیب نك جسد شر یقینی پر اوزینه طارتوب آلدی شول سببلی آ ثا بلیع الارض
 دبدیلر زبیر ایله مقداد حضرتلری بیک غیرت ایله صوغشوب مشرکلرنی فاچوردیلر
 بس حق سبحانه و تعالیٰ آنلر حقنده بو آیتنی نازل فیلمدی بعضیلر بو آیتنی صهیب
 رومی رضی الله عنه حقنده در دیمشدر صهیب حضرتلری مکده هجرتکه رخصت آلو
 اوچون بار مالینی کافرلرگه بیروب اوزی مدینه گه هجرت ایتکان ایدی (والله رؤف
 بالعباد) و خدای تعالیٰ مهربان و مرحمتلی در بنده لرگه (یا ایها الذین آمنوا) ای ایمان
 کیلتورگان کمسه لر ظاهرده (ادخلوا فی السلم كافة) کرکز اسلامغه همه لرکز بر یولی
 یعنی چن کوکلدن اسلام دینی نی قبول فیلکز بو تقدیرده خطاب منافق لرغه بولور وا گر
 خطاب مؤمنلرگه بولسه معناسی اسلام دیننده ثابت بولکز دیما کدر (ولا تتبعوا
 خطوات الشیطان) هم ابارما کز شیطان آدم لرینه یعنی شیطان وسوسه سینه فاراما کز
 (انه لکم عدو مبین) در ستلکده اول شیطان آشکارا دشماندر سزرلرگه (فان زلنتم)
 بس اگر طایساکز سز و چیتکه چقساکز اسلام شر یعتندن و قرآن حکمندن (من بعد
 ما جائتکم البینات) کیلگانندن صو ک سزرلرگه ظاهر و روشن دلیل لر یعنی قرآن
 آیتلری هم حلال و حرام حکم لری کیلا طوروبده سزرلر شریعت حکمندن چقساکز
 (فاعلموا ان الله عزیز حکیم) بس بلسکز شونی کم خدای تعالیٰ غالب در عذاب فیلوفه
 کوچی یتکوچیدر اشنده حکمت ایاسیدر کم اورنسز عذاب ایتماس (هل ینظرون)
 ابا کوز طوتارلر مو و کوتارلر مو اسلامغه بوتونلای کرما یوب شیطان وسوسه سینه ابارگوچیلر
 یعنی کوتماسلر (الا ان یاتینهم الله) مگر شونی کوتارلر کم کیلسه آنلرغه خدای نك
 عذاب (فی ظلل من الغمام) آقی بولوطدان بولغان کولاکه لک لرده یعنی شعب پیغمبر
 قومینه کیلگان عذاب شکلی اوزلرینه آقی بولوط ایله عذاب کیلونی کوتارلر (والملائکه)
 هم فرشته لر کیلسه لر عذاب برله آنلرغه (وقضی الامر) دخی حکم و تقدیر ایتولسه

زبدنی هم شهید فیلمدیلر
 اوشبو فایغولی خبر مدینه
 گه ابرشکاج رسول صلی
 الله علیه وسلم بیک محزون
 وفایغولی بولوب صحابه لر
 گه ایتدیلر کیم سزاردن
 فایسکز بار در کیم مکه گه
 باروب حبیبنی
 آصولغان آغاچندان نو
 شورور آنک برابرنده
 خدای تعالیٰ اول کمسه نی
 چنکه کرگزر دبدیلر
 صحابه لردن زبیر بن العوام
 ایله مقداد بن اسود حضر
 تلری بوسوزنی ایشتنکاج
 ایتدیلر یار رسول الله اجازت
 بولسه بز ابکیمز باروب
 بو اشنی فیلیاق فی الحال
 ابکیسی برگه بولغه چقدیلر
 حبیب نك آصولغان بری
 تنعیم دیگان بر ایدی
 شونده بازوب یتوب فارا
 نغو کیچه ده مشرکلر یوفلا
 غان وقتک حبیب نك میتنی
 دار آغاچندن نوشوروب
 آلوب کیندیلر بولک مشر
 کلر آرتلردن یتکاج حبیب
 نك جسدینی برگه فویوب
 اوزلری صوغشقه مشغول
 بولدیلر حبیب نك جسد
 ینی بر اچینه آلدی بولار
 مشرکلرنی یگوب اوزلری
 سلامت مدینه گه فایتدیلر
 جبرائیل علیه السلام رسول

صلی الله علیه وسلم گه
ایندی یا محمد اصحابکندن
اوشبو ایکی کسه ایله
فرشته لر مباحات قیلورلر
تبیاندن

اش یعنی حق تعالی نك تقدیری ایله عذاب کیلوب هر کم اوزینك جزاسینی کورسه
آنلر شونی کونارلر (وَاللّٰهُ تَرْجِعُ الْاُمُورَ) و خدای تعالی صاری فایتار لور اشلر
یعنی هر اش طوغری سنده قیامتک خدای تعالی اوزی حساب قیلور (سَلِّ بَنِي إِسْرَائِيلَ)
صوراغل ای محمد علیه السلام مدینه یهودی لردن شویله دیوب کم (کم اتیناهم من
آیة بینة) نی قدر بیردک بز آلاز نك بابالرینه ظاهر و روشن بولغان علامتدن یعنی
آلاز نی قدر معجزه لر کوردیلر (وَمَنْ يَبْدَلْ نِعْمَةَ اللَّهِ) و هر کم آلسدرسه خدای تعالی نك
نعمتینی یعنی نعمتلرنك بخشیرانی بولغان هدایت که سبب بولغوچی آیتلر نی اوزگارنسه
(مَنْ بَعْدَ مَا جَاءَتْهُ) کیلگانی صوکنک اول نعمت یعنی آیتلر آکا (فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ)
بس در سنلکده خدای تعالی قاطی عذاب ایتکوچیدر بو آیت کریمه یهود عالم لرینه
تعریضدر کم آلاز نورات نك محمد علیه السلام حقنداشی آیتلر نی اوزگارندی لر (زَيْنَ
لِلَّذِينَ كَفَرُوا) زینتی ایتولدی کافر بولغان کسه لرگه (الْحَبِوةُ الدُّنْيَا) دنیا ترک لکی
یعنی اوشبو دنیا ترک لکی کافرلرنك کوزلرینه ماتور و کورکام کورندی شول سببلی
آکا مغرور بولدیلر (وَيَسْخَرُونَ) هم مسخره قیلالر و مسقل اینه لر اول کافرلر
(مَنْ الَّذِينَ آمَنُوا) ایمان کپلنورگان کسه لردن قریش اولوغلری و بابلری صحابه لر نك
بلال و عمار رضی الله عنهما کبی فقیرلردن کولورلر و مسخره قیلورلر ایدی (وَالَّذِينَ
اتَّقَوْا) و شول کسه لر کم صافلانیدیلر شرک و گناهدن (فَوْفَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) اول
کافرلرنك اوستونده بولغوچیلدر قیامت کوننده یعنی اوشبو بلال و عمار کبی
مسلمانلرنك فقیر و مسکین لری دنیا ده نی قدر خور شکلی بولسه لرده قیامتک آلاز جنت نك
یوفاری در جه لر نك بولاچقلدر کافرلر ایسه جهنم نك ایك نوبانگی فاطنک بولاچقلدر (وَاللّٰهُ
يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ) و خدای تعالی رزق بپورور اوزی تیلانگان کسه گه (بغیر حساب) حساب
واوچاودن باشقه اللهم ارزقنا بغیر حساب (كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً) بولدیلر آدمیلر بر گروه
یعنی اولک آدم بالالری همه لری بر دینک ایدیلر صکره آیلوب تورلی تورلی دینلرده بولدیلر
(فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ) بس یباردی خدای تعالی پیغمبرلر نی آدمیلر نی طوغری بولغه
اوندامک اوچون (مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ) سوینچ بیرگوچیلر ایتوب طاعت اهلینه
جنت و ثواب برله هم فور فنغوچیلر ایتوب گناه اهلینی عذاب برله (وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ
الْكِتَابَ) هم ایندردی خدای تعالی اول پیغمبرلر برله کتابینی شریعت حکملرینی
بلدرمک اوچون (بِالْحَقِّ) خلق و توغریلق برله (لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ) ناکم حکم
ایتسون اوچون اول کتاب آدمیلر آراستنده (فَبِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ) شول نرسه ده کم

خلافق قیلشدیلر آدمیلر آنک توغریسندہ (وَمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ) وخالفاق قیلشما دیلر اول حلقه با که کتاب یا که دین اشی توغریسندہ (الَّذِينَ أُوتُوهُ) مگر شول کسهلر خلافق قیلشدیلر کم آنلرغه کتاب بیرلدی یعنی اوزلرینه کتاب بیرلگان یهود و نصارا اختلاف قیلدیلر و کتابلرینی تعریف و تبذیل ایتدیلر (من بعد ما جاءتهم البينات) کیلگانی صوکنده آنلرغه ظاهر و آچی بولغان معجزه لر و علامت لر یا که روشن دلیل لر (بغياً بینهم) حسد و ظلم لری یوزندن اوز آرالرنده یعنی بر برسینه کونچیلک ایتوهم ظلم لری سببلی اختلاف قیلدیلر و ایتلرینی اوزگارندیلر (فهدى الله الذين آمنوا) بس کوندردی خدای تعالی ایمان کیلتورگان کسهلرینی (لَمَّا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ) آنلر خلافق قیلشقان نرسه که حقلقدن یعنی آنلر اختلاف ایتکان نرسه خصوصنده حق و توغریسینی خدای تعالی مؤمنلرگه بلدردی (بأذنه) اوزینک امری و اراده سی ایل (والله يهدى من يشاء) و خدای تعالی کوندرر اوزی تلگان کسهنی (الی صراط مستقیم) توغری یول صای بو آیتده گی اختلاف ایتولگان نرسه دن مراد قبل اشیلر دیبشیلر نصارا و یهود بعضیلری مشرقنی و بعضیلری مغربنی قبل ایتوب بو خصوصده اختلاف ایتدیلر خدای تعالی مؤمنلرگه توغری بولغان قبله کعبه الله ایدکینی بلدردی یا که کونلرنک افضلی فایسی کون ایدکی حقنده درکم یهودیلر شنبهنی و نصارا یکشنبهنی اختیار قیلدیلر حق تعالی مؤمنلرینی جمعه کونینه هدایت قیلدی یا که مراد ابراهیم علیه السلام حقنده اختلافلر بدرکم بعضیلری آنی یهودی دیدیلر و بعضیلری نصرانی ایدی دیدیلر حق تعالی مؤمنلرینی آنک مسلم ایدکینه کوندردی خندق صوغشی کوننده کافرلر همه لری برگه اتفاق قیلشوب منافقلر هم نفاقلرینی آشکارا قیلوب کافرلر طرفندن بولغاچ مسلمانلر بیک قورقوغه توشدیلر خدای تعالی آنلرنک کونلرینه قوت بیروب آیت بیاردی و بیوردی کم (أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخَلُوا الْجَنَّةَ) ایبا گمان قیلد کوزموسز ای مؤمنلر شونی کم کوروسز جننکه (ولمّا يأتكم مثل الذين خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ) و حالانکه کیلمه گاندر سز لرگه سزدن الگه ری اوتکان کسهلرنک محنت لری نك اوغشاشی یعنی اولده اوتکان پیغمبرلرنک و اید گولرنک باشلرینه کیلگان بلالر و چینن لک لر سزگه کیلمه س شوله کونچه هیچ بر محنت کورمه بئچه جننکه کوروسز دیوب گمان قیلا سزمو (مستهم الباساء) (۱) ایرشدی اول الگه ری اوتکانلرگه فاطیلیق و چینن لک (والضراء) هم بلا و محنت صرخالوق و آچلق و باشقه محنتلر کبی (وزلزلوا) و متزلزل بولدیلر اورنلرندن قوبارلدیلر آنلر بلا و محنت نك کوبلگنندن (حتى يقول الرسول) تا کم ایتکانگه چه پیغمبرلرینی (والذين

(۱) منقولدر کم مکه شهری بله طائف آراسنک یتمش پیغمبرینی طاپدیلر همه لری آچلقدن اولگانلر ایدی حدیث شریفه هم بلالرنک ناطیرا غی پیغمبرلرگه کیلدی دیوب وارد بولمشدر تفسیر حسینی

اَمِنُوا مَعَهُ هُم آگاہان کبلتورگان کسه لر اینکانلرینه چه (مَتَى نَصْرُ اللَّهِ) فایچاندر
 خدای تعالی ننگ نصرت و یاردمی دیوب یعنی بلا و محنت ننگ بیک فاطمی لقتدن و دشماننگ
 کوچلی و کوب لکندن طافت سز بولوب عاجز فالوب آنلرنگ پیغمبرلری هم اوزلری
 برگه خدای بزرگه فایچان یاردم ایثار ایکان دیدیلر (أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ) آگاه
 بولگنر کم درستلکده خدای تعالی ننگ یاردم بیرمه کی مؤمنلرگه بقیندر (يَسْئَلُونَكَ مَا
 ذَا يُنْفِقُونَ) صورلرلر سندن ای محمد علیه السلام شونی کم فی نرسه نفقه فیلسونلر
 عمر و بن جموح دیگان کسه دولتی بای کشی ایدی رسول علیه السلام دن مال منی
 نینداین اور نلرغه صرف فیلیم ونی نرسه صدقه بیریم دیب صورزادی حق تعالی
 بیوردی کم (قُلْ) ایبتکل سن ای محمد علیه السلام اول صور اوچیلرغه (مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ
 قَبَلُوا الدِّينَ) شول نرسه کم نفقه بیردگنر مال دن بس آنا و آنا اوچوندر یعنی اول آنا
 و آنا گزغه نفقه بیرمک نیوشدر ((وَالْأَفْرَبِينَ) هم فرنداش لرگه (وَالْيَتَامَى) دخی
 یتیم اوکسوز بالالرغه بیرمک نیوشدر (وَالْمَسَاكِينَ) هم آشارینه طابا آلمی تورغان
 بیک فقیر کشی لرگه (وَأَبْنِ السَّبِيلِ) دخی بولنده قائلغان مسافر و بولاوچیغه یا که
 قوناغغه نفقه بیرمک کرکدر (وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ) وهر نرسه کم سز اشلر سز ایندگولسکن
 (فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ) بس درستلکده خدای تعالی آنی بلگوجیدر اجر و ثوابینی بیرر
 (كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ) یازلمش بولدی و فرض ایبولدی سز لرگه صوغش فیلو دین
 دشمانلری ایله (وَهُوَ كَرِهٌ لَكُمْ) و اول صوغش قیلماق مکروه و چیتن در سز لرگه
 یعنی آدمینک طبیعتی هلاک بولودن قورقور و اولمنی هیجده بار اتماس شول سبیلی
 صوغشنی مکروه کورور و نلر مهس (وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا) و شاید کم سز مکروه
 کورور سز و سویماس سز بر نرسه فی طبیعتنر نفرت ایتمه کی سبیلی (وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ)
 و حالانکه اول نرسه خیردر و ایندگور کدر سزنگ اوچون یعنی کافرلر برله صوغش فیلو
 ظاهرده سز لرگه مکروه و چیتن شیکلی بولاسده حقیقتده سزنگ اوچون دنیا و آخرتده
 فائده در زیرا که دنیا ده ظفر طابوب غنیمت مالی آلور سز و دشماننی قهر فیلوب اسلام
 دینینه قوت بیرور سز هم آخرتده غازیلق و شهیدلک مرتبه لرینه ایرشور سز (وَعَسَى
 أَنْ تَحِبُّوا شَيْئًا) و شاید کم سز دوست طونار سز بر نرسه فی نفسگنر نلرگان لکن
 (وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ) و حالانکه اول نرسه یمانراق و ضرری بولور سزنگ اوچون یعنی
 صوغشدن تغلف فیلوب بار ماینچه فالونی نفسگنر آرزو فیلور و یارانور ظاهرده
 فائده لی شیکلی بولور لکن حقیقتده اول اش سز لرگه دنیا و آخرتده ضرر بیرور

(۱) علماء آراسنده اوشبو
 آیت کریمه ننگ حکمی
 طوغری سنه اختلاف باردر
 بعضیلر کتب علیکم القتال
 دن مراد تطوع صوغشدر
 فرض فیلو اوچون نوگلدر
 دیورلر هم علیکم داگی
 خطاب صحابه لرگه خاصدر
 دیورلر فرض بولماوینه
 دلیل فضل الله المجاهدین
 هلی التاعیدین آیتی در
 زیرا که اول آیتده خدای
 تعالی صوغش نه چقغانلرنگ
 چقمای فالغانلردن افضل
 ایدکینی وهم هر ایکی
 گروهه جنت ایله وعده
 ایدلما کینی بیان فیلور
 اگر صوغش بولسه ایدی
 صوغشقه چقمی فالغانلر
 فرضنی قویغان بولوب
 آنلرغه جنة ایله وعده
 ایدللس ایدی دیورلر
 و بعضیلر آیت ننگ ظاهرینه
 فاراب قیامتکه چه مسلمانلر
 غه جهاد فرضدر دیورلر
 کتب علیکم ننگ ظاهر
 معناسی فرض ایبولدی
 دیمکدر دیورلر لکن
 جمهور علماء فاشنک جهاد
 فرض کفایه در جنازه نمازی
 کبی تبیانندن

دنياده دشمانلرگز سزگه غالب كيلوب سز آلارنڭ فول آستنده خور و ذليل بولوب
 فالورسز و آخرنك غاز يلق و شهيدلك ثوابلرندن محروم بولورسز (والله يعلم) و خداى
 تعالى بلور سز نڭ اوچون فائدهلى هم ضررلى بولغان لشلرنى (وانتم لا تعلمون)
 و سز اوزگز بلمهس سز آنى (يَسْئَلُونَكَ) صورارلر سندن اى محمد عليه السلام (عَنْ
 الشَّهْرِ الْحَرَامِ) شهر حرام بولغان آى نوغرى سندن (قتال فيه) صوغش قىلو
 نوغرى سندن اول آيدە هجرت نڭ ايكنچى يلنده رسول اكرم صلى الله عليه وسلم
 عبدالله بن جعشنى صحابه لردن بر جماعت ايله بطن نعله ديگان بيرگه يبهركان ايدى
 بولده آنلر طائفدن مکه گه قايتوب بارا نورغان قریش مشركلرى ايله اوچراشوب
 صوغش قىلدیلر مشرکلردن عمر و بن حزمى اولتورلدى آخشام وقتى يتكچ رجب
 آبی كورندى مسلمانلر اولكون نڭ رجب آيندن مو با كه جهادى الاخر نڭ آفتق
 كوفى مو ايدكىنى آچق بله آلمايوب تخيرده فالديلر مشركلر بوخبرنى ايشتكچ محمد
 عليه السلام شهر حرامنى حلال قىلدى حرمتلى آينڭ حرمتينى بوزوب اوزينڭ اصعاينى
 صوغش قىلورغه فوشدى ديوب طعنه قىلدیلر شول سببلى مسلمانلر رسول صلى الله
 عليه وسلمدن شهر حرام بولغان آيدە صوغش قىلو نيچك ديب صورادیلر حق تعالى
 بيورديكم (قُلْ) ايتكل سن اى محمد عليه السلام اول صور اوچيلرغه جوابده (قَالَ
 فِيهِ كَثِيرٌ) صوغش قىلماق شهر حرام بولغان آيدە اولوغ اشدر بو آيت كيلگان
 وقتده شهر حرام بولغان آيلرده صوغش قىلو حرام ايدى صكره آنڭ حراملىقى آيت
 السيف ايله منسوخ بولدى (وَصَدَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ) و طيماق آدميلرنى خداى تعالى
 يولندن يعنى ايمان كيلتورودن طيماق نڭ كم كافرلر طيارلر (وَكَفَّرَ بِهِ) هم كافر
 بولماق و اشانما و چيلق خداى تعالى گه (وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) دخى مسجد حرامغه اشانما و
 يعنى آنڭ حرمتلى ايكنه اشانما و با كه آدميلرنى آنده طواف قىلودن و نماز او فودن
 طيماق (وَإِخْرَاجِ أَهْلِ مِنْهُ) هم چقارماق اول مسجد حرام اهلينى آندان نڭ كم
 مشركلر رسول عليه الصلوة والسلامنى هم اصعاينى چقارديلر اوشبو ذكر ايتولگان
 اشلر (أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ) اولوغراقدر خداى تعالى فاشنده و يمانراقدر مؤمنلرنڭ شهر
 حرام بولغان آيدە صوغش قىلورلرندن (وَالْفِتْنَةِ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ) و خداى تعالى گه
 شره كيلتورمك اولوغراقدر و يمانراقدر مؤمنلرنڭ عمر و بن حزمىنى اولتورما كلرندن
 (وَلَا يَزَالُونَ يَقَاتِلُونَكُمْ) و هميشه بولورلر اول مشركلر صوغش قىلورلر سز نڭ
 برله يعنى تعصب و عنادلرندن سز نڭ برله هميشه صوغشورلر (حتى يردوكم عن
 دينكم) نا كم دوندرسونلر آلا سزلرنى اوز دينگزدن يعنى اسلام دينندن (ان

استطاعوا) اگر قادر بولسہ لار، آلا ر و کوجلری یتسہ سزنی دوندرماک کہ یعنی
 البتہ کوجلری یتاچک توگلدر (ومن یرتد منکم عن دینہ) وھر کم دونسہ سزلردن
 اوز دینندن یعنی اسلامدن دونوب مرتد بولسہ نعوذ باللہ منہ (قیمت وھو کافر)
 بس اولسہ اول و حالانکہ اول کافردر یعنی مرتد بولوب کافر حالندہ دنیا دن کبتسہ
 (فأولئک) بس اوشبو گروہ یعنی مرتد بولغانلر (حبطت أعمالہم) باطل بولدی
 ویوغالدی آلارنک فیلفان عمللری (فی الدنیا والآخرة) دنیا دہ ہم آخرنده دنیا دہ
 آلا رگہ امان بولماس آلارنی اولتورمک لازم بولور ہم ماللری آلونور و آخرنده
 جنندن محروم بولوب منگو تموغہ فالورلر (وأولئک أصحاب النار) واوشبولر تموغ
 اهلریدر (هم فیہا خالدون) آلا ر اول تموغہ منگو فالغوچیلدر (ان الذین آمنوا)
 درستلکدہ ایمان کیتلورگان کمسہ لار (والذین ہاجرُوا) ہم اوز وطنلرندن ہجرت
 فیلفان کمسہ لار دین اوچون (وجاہدوا فی سبیل اللہ) دخی صوغش فیلفان کمسہ لار
 خدای تعالی بولندہ یعنی عبداللہ بن جعش وآنک بولداشلری (أولئک) اوشبو ذکر
 ایتولگان کمسہ لار (یرجون رحمۃ اللہ) امید فیلورلر خدای تعالی نک رحمتی فی
 (واللہ غفور رحیم) وخدای تعالی یارلقاغوچیلدر آلارنک گناہلرینی مہربان ورحمت
 ایتکوجیلدر آلا رگہ (یستلونک) (۱) صورارلر سندن ای محمد علیہ السلام (عن الخمر
 والمیسر) خمر اچو ہم اوطوش اویون اویناو طوغری سندان صحابہ اولوغلرندن
 بر جماعت پیغمبرمز علیہ السلامدن صورادیلر کم یا رسول اللہ بزیرگہ خمر ایلہ
 اوطوش اویونی حقندہ فتوا بیرگل کم خمر عقلنی کینارگوچی اوطوش اویونی مالنی
 بتورگوچیلدر بولار بزگہ درست بولورمو دیدیلر اول زماندہ خمر حلال ایدی حق
 تعالی بیوردی کم (قل) ایتکل سن ای محمد علیہ السلام اول صور اوچیلرگہ (فیہما
 اثم کبیر) باردر بو ایکی اشدہ اولوغ گناہ (ومنافع للناس) ہم فائدہ لار باردر
 آدمیلر اوچون یعنی خمردہ طبی فائدہ باردر کم آشنی سکدرور یا کہ اخلاقی
 فائدہ باردر تکبرلکنی کیناروب کشینی تواضعلی فیلور یا کہ مالی فائدہ باردر آنک
 برل صاتو ایتکوجیلرگہ و اوطوش اویونندہ فقیر و مسکین لرگہ فائدہ باردر زیرا کہ
 جاهلیتدہ اوطوش اویونندان کیلگان آقہنی فقیرلرگہ اولاشورلر ایدی حقایقہ بو
 آیت نک تفسیرندہ شویلہ مذکوردر کم اوشبو خمر برلہ میسرده اولوغ گناہ باردر
 آلا ر برلہ شغل لانوچیلرگہ و آدمیلر اوچون فائدہ لار باردر آلارنی فوبودہ و آلاردن
 صافلانودہ (واثمہما اکبر من نفعہما) و بو ایکی نک یعنی خمر برلہ اوطوش اویونی نک

(۱) ر وابت اولندی کیم مکہ
 دہ ومن ثمرات النخیل والاعناب
 ب تتخذون منه سکرآینی
 نازل بولدی اول وقتدہ مؤ
 منلر خمرنی اچارلر ایدی
 بر وقتدہ صحابہ لردن بر
 جماعت یا رسول اللہ بزگہ
 خمرنک حکمندن خبر
 بیرگل اول عقلنی کینار
 نورغان نرسہ دیوب صور
 دیار صکرہ اوشبو یستلو
 نک عن الخمر آبتی نازل
 بولدی بو آیت کیلکچ
 بعضیلر گناہندن فورقوب
 خمرنی اچماس بولدی لار
 وبعضیلر فائدہ سی بار
 دیب ہمیشہ اچارلر ایدی
 ناکیم بر وقت عبدالرحمن
 بن عوف رضی اللہ عنہ بر
 جماعتنی فوناق ایدوب آلا
 رگہ خمر اچوردی کبقلی
 حالدہ نماز اوفورگہ کر
 شوب برسسی لاعبد ما
 تعبون اور نینہ لانی فالد
 رب اعبد ما تعبون
 دیب اوفودی بس حق
 سبحانہ و تعالی لاتقر بو
 الصلوۃ وانتم سکرای آبتی
 نی ایندردی صکرہ خمرنی
 اچوچیلر آز ایدی برکون
 ہتبان بن مالک حضرت
 سعد و قاصنی بر جماعت
 ایلہ فوناقہ چاقردی فوناق

گناہسی اولوغرافدر آلارنڭ فائده لرنندن (وَيَسْئَلُونَكَ) دخی صورارار سندن ای محمد علیه السلام (مَا ذَا بِنْفَقُونَ) نی نرسه نفقه فیلسونلر یوقاریده عمر و بن جهوح اول مرتبه ده نفقه بیرو طوغری سندن صوراغاچ آنڭ جوابنده کملرگه نفقه بیرو تیوش ایدکی حقنده یوقاریده اونکان آیت نازل بولغان ایدی ایکنجه مرتبه بنه صورادی کم یا رسول الله کملرگه صدقه بیرمک کراک ایدکینی بلم لکن شونی بلماسمن کم نی نرسه صدقه بیرایم دیدی حق سبحانه و تعالی بیوردی کم (قُلِ الْعَفْوَ) ایتمک سن ای محمد علیه السلام اوزنڭ نڭ هم اهل و عیالک نڭ نفقه سندن آرتقانی بی نفقه بیرگز دیوب بعض علماء فاشنده بو حکم زکوة آبتنی ایله منسوخدر (كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ) اوشانداق بیان فیاور خدای تعالی سز لرگه آبتلر نی ورهمتی نڭ علامت لرینی (لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ) شاید حکم سز لر تفکر فیلورسز (فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ) دنیاده و آخرته یعنی دنیا اشلر هم آخرت اشلر ی طوغریسنده فکر لرسز (وَيَسْئَلُونَكَ) دخی صورارار سندن ای محمد علیه السلام (عَنِ الْيَتَامَى) یتیم بالالار طوغریسندن اسباب النزولده مذکوردر کم ولا نفر بوا مال الیتیم آبتنی نازل بولوب خدای تعالی یتیم بالالرنڭ مال لرینی آشاودن بیک فورققاچ یتیم لرگه آپیکون بولوب فول لرنده یتیم لر مالی طوراً طورغان مؤمنلر بیک فورق دیلر اول اشنی اوستلرتدن طاشلاماچی بولدیلر بو طوغری ده رسول علیه الصلوة والسلامدن صورادیلر حق سبحانه و تعالی بیوردی کم (قُلْ) ایتمک ای محمد علیه السلام اول صور اوچیلرغه (اصلاح لهم خیر) یتیم لرنڭ حال لرینی توزک فیلماق و آلارنڭ مال لرینی صافلاماق آرتوغرافدر آلاردن صافلانودن روایت ایدلمشدر کم یتیم نڭ حق قاطشودن فورقوب بعضیلر یتیم لرنڭ اشلرینی آیرم پشرنورلر ایدی و آلارنڭ توشاکلرینه اولتورماقدن صافلانورلر ایدی آلا برله هیچده فانتوشماسلر ایدی بس حق تعالی بیوردی کم (وَأَنْ تَغَالَطَهُمْ) واگر فانتوشساگز سز اول یتیم لرگه هم اشلرینی اوز اشلرگز ایله برگه فیلساگز (فَأَخَوَانَكُمْ فِي الدِّينِ) بس سز نڭ فرند اشلرگز در اول یتیم لر دینه یعنی آلا رغه ایدگولک ایتو نیتی برله فانتوشده هیج ضرر یوقدر بلکه ثواب بولور (وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمَفْسَدَ مِنَ الْمَصْلَعِ) و خدای تعالی بلور فساد و بوزقلق ایتکوچی نی توزک ایتکوچیدن بعضی کم یتیم لرگه بعشیلق ایتواوچون فانتشقان نی هم کم آلارنڭ مال لرینی آشاو اوچون و بوزقلق اوچون فانتشقان نی خدای تعالی بلور هر کم نڭ کوکلندا گمی نیتی نی اول بلگوچیدر (وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ) واگر تلاسه ایدی خدای تعالی (لَا عَنَتُكُمْ) البته مشقت که سالور ایدی سز لر نی واشنی سزگه چینن فیلور

ایدوب خمر هم اجوردی
کیفلی بولماچ شعرلر او
قوب ماقتانوشا باشلا دیلار
سعد بر شعر او قوب انصا
ریلر نی غورلادی بر انصا
ری آجوی کیلوب سعدنڭ
باشینه بر سو یاک ایله صو
غوب باشینی باردی سعد
وقاص رسول اکرم حضر
ت لرینه کیلوب شکایت
فیلدی حضرت عمر آنه
حاضر ایدی ایتدی کیم
آهی خمر حقنک بزگه اوز
حکمگنی بیان فیلقل شوند
ان صو ک سورہ مائده گمی
انما الخمر والمیسر آبتنی
فهل انتم ممنهون گه قدر
نازل بولوب خمر بوتونلای
حرام ایدلدی عمر رضی الله
عنه شادلانوب یارب بز
طیوادق دیدی تیپانندن

(۱) بو آيتده مشرکلردن مراد پوتقه عبادت ايتكو چيلدر كتايپلر يهودونصارا كىي بو حكم گه داخل توگل درز برا كه والمحصنات من الذين اتوا الكتاب آية كرىمه سى ايله كتايپه ننگ نكاحى درستدر هثمان رضى الله عنه نائل بنت فرامضنى نكاحلاندى وحلانكه اول نصرانيه ايدى حضرت عثمان آلفانندن سووك مسلمان بولدى اوشانداق طلعه بن عبيدالله رضى الله عنه ننگ بر نصرانيه خاتوننى نكاحلاندى وحنيفه رضى الله عنه ننگ يهوديه خاتوننى آلفانلتى روايت ايد لمشدر تبیان

ايدى يتيم لرگه فاتشونى حرام قيلو برله لىكن چيبن فيلونى نلامادى شوننگ اوچون آلا رغه فاتشونى حرام ايتمادى (ان الله عزيز حكيم) درستلكده خدای تعالى غائب وكوچى يتكو چيدر اشنده دانا وحكمت اباسيدر (ولا تنكحوا المشركات) (۱) ونكاح ايتماكز خاتونلقفه آلاماكز مشرکه خاتونلرنى (حتى يؤمن) تاكم ايمان كيلتورگانلر ينه چه روايت ايدن لمشدر كم رسول اكرم صلى الله عليه وسلم حضرتلرى ابو مرثد الغنوىنى مكه دا گى عاجز بولوب قالغان مسلمانلرنى مدینه گه آلوب قايتو اوچون يباردى ابو مرثد مكه گه كيلگاج اوزينك جاهليتدا گى عناق اسملى خاتونينى كوردى عناق بيك كوركام ايدى ابو مرثد ايله برگه صحبت فيلونى استادى ابو مرثد راضى بولمادى من مسلمان بولدم سن مشرکه سن بزنگ آرمزده نكاح يوقدر زنا فيلونى من اسنهمه سن من ديدى عناق آلاى بولسه ياكادن ميني خاتونلقفه آلفل ديگاج ابو مرثد ايتدى بواش رسول الله صلى الله عليه وسلم ننگ رخصتينه موفوقدر اكرده اول حضرت رخصت بيوسه بولور ايدى مدینه گه قايتقاندى سووك ابو مرثد پيغمبر صلى الله عليه وسلم دن عناقنى ياكادن خاتونلقفه آلا رغه رخصت صورادى بس حق تعالى دن اوشبو حكم نازل بولدى كم مشرکه خاتونلرنى اكرده ايمان كيلتورماسه لر نكاح ايتمه كز وهم شول وقتلرده عبد الله رواحه اوزينك بر كنيزه گينه صوغوب اول كنيزه ك پيغمبر عليه السلام حضورينه كيلوب شكايته ايتدى پيغمبر حضرتلرى عبد الله دن كنيزه گينك صفتلرينى صوراشدى عبد الله ايتدى اول كنيزه ك اوزى نماز اوفى روزه طونا اخلاص وامتقادی محكم لىكن بر آز خلقى بگلدر ديدى پيغمبر عليه السلام ايتدى اول كنيزه ك مؤمنه ايكان سن آكا بىضبلق فيلغل شوندى سووك عبد الله اول كنيزه كنى آزاد قيلوب نكاحلاب اوزينه خاتونلقفه آلدى بعضيلر بو خصوصده عبد الله غه طعنه قيلوب آنى عيبلد بيلر اوزينك قارا كنيزه گينى آلدى وحالانكه فلانه مشرکه خاتون اوزى آزاد كوركام هم دوانلى خاتون بولسده آكا كيلچك بولغان ايدى ديد بيلر حق تعالى دن آيت كيلدى كم (ولامة مؤمنة خير من مشرکه) والبتنه مؤمنه كنيزه ك آرتوغرافدر آزاد بولغان مشرکه خاتوندى (ولو اعجبتمكم) اگر چه عيبلد ندرسه ده سزلىرى وايكزنى كبتهرسه ده اول مشرکه خاتون ماتورلتنى هم مالى برله (ولا تنكحوا المشركين) وخاتونلقفه بيرمه كز خاتونلرنى مشركلرگه (حتى يؤمنوا) تاكم ايمان كيلتورگانلر ينه چه اول مشركلر (ولعبت مؤمن خير من مشرکه) والبتنه مؤمن قىل آرتوغرافدر آزاد بولغان مشرکدى (ولو اعجبكم) اگر چه عيبلد ندرسه ده اول مشرک سزلىرى صورتى وبسايلقى برله (اولئك) اوشبو مشرک ومشرکه لر (يدعون الى النار) اوندار لر اوط صارى يعنى نهوغفه كروگه

سبب بولغان شرک و کفرگه اوندارلر (وَاللّٰهُ يَدْعُوۡاۤ اِلَى الْجَنَّةِ) و خداى تعالى اوندار جنت
 صارى (وَالْمَغْفِرَةَ) هم مغفرت صارى يعنى گناه لرنڭ يارلقانماقينه سبب بولغان و چمتکه
 کروگه سبب بولغان عمل لرگه اوندار (بازنه) اوزى نڭ امرى و ارادسى برله (وَيَبِيۡنُ اَيۡاٰنَهٗ
 لِلنَّاسِ) دغى بيان فيلور خداى تعالى اوزى نڭ حکم لر بىتى حلال و حرامنى آدميلرگه
 (لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُوۡنَ) شايدکم آلا ر اوگوت آلورلر و وعظله نورلر انس بن مالک رضى
 الله عنه دن روايت ايدلمشدر کم يهوديلر خاتونلر نڭ حيض و قتلرنده آلارنى بتونلر
 طاشلارلر ايدى برگه اولتوروب آشاماسلر و اچمه سلر ايدى هم آلار برله سويله شمه سلر
 ايدى نصارالر ايسه يهودنڭ عكسنجه هيچده صافلانمايوب حيض حالده مباشرت
 و ملاعبت فينورلر ايدى مسلمانلر بو توغرىده پيغمبر عليه السلام دن سؤال فيلوب
 خاتونلر مز حيض وقتنه آلار برله نيچك معامله فيلايق ديديلر حق سبحانه و تعالى دن آيت
 كبلدى كم (وَيَسۡئَلُوۡنَكَ عَنِ الْمَحِيضِ) و صورلر سندن اى محمد عليه السلام خاتونلر نڭ
 3
 حيضى توغرى سندن (قُلْ هُوَ اَذَىٰ) ايتكل سن آلا رغه اول حيض مكروه و جيرانگچ در
 كم كشى نڭ طبيعتى آندن نفر تلنور و جيرانور (فَاعۡتَزِلُوا۟ النِّسَاءَ فِى الْمَحِيضِ) بس
 بر چيتمده بولگز سز خاتونلردن حيضلى وقتنده يعنى خاتونلر حيض كورگان وقتده
 آلا رغه جماعت فيلماگز يا قنلق ايتودن صافلانگز اما آلار ايله مخالط و مكالمه فيلوده
 و برگه اولتوروب آشامق و اچمه كده ضرر بوقدر (وَلَا تَقْرَبُوۡهُنَّ) و يقين بولماگز
 اول خاتونلرغه يعنى جماع فيلماگز (حتى يطهرن) تا كيم پاكلانگانگچه اول خاتونلر
 يعنى حيضلى توقتاغانغه قدر جماعت ايتمهگز حضرت امام اعظم منهنده عادتنگى
 حيض كوره طورغان كونلرى اونوب توقتاغاندن صوك غسل فيلماچمه هم جماع
 فيلماق درست در امام شافعى فاشنده غسل فيلودن الگارى يقينلى ايتمهگ درست
 توگلدلر حيضى طوقتاسه ده شافعى قولينه بناء عتى يطهرن دبوب تشديد برله اولور
 اول تقديرده معناسى تا كم غسل فيلغانلر ينه چه يقينلى ايتمهگز ديمك بولور (فاذا تطهرن)
 بس هر فايچان پاكلانسه لر اول خاتونلر يعنى حيضلى طوقتاسه امام اعظم منهنده
 بناء يا كه هر فايچان غسل فيلسه لر شافعى قولينه بناء (فانوهن من حيث امركم الله)
 بس كيلگز سز آلا رغه خداى تعالى سزگه بيورغان اورندن يعنى خداى تعالى حلال
 ايتكان اورنغه جماع فيلگز باشقه اورنغه توكل (ان الله يحب المتواابين) درستلكده
 خداى تعالى دوست طوتار گناهدن توبه ايتكوچيلرنى (ويحب المتطهرين)
 هم دوست طوتار پاكله نگوچى لرنى طهارت و پاكللكه عادت ايتكوچيلرنى
 يهوديلر ايتورلر ايدى كم مباشرت و قتنده خاتون نڭ آرقاسى اير طرفنده بولسه بالا

احول یعنی قلی کوزلی بولوب دنیاغه کیلور مسلمان لردن بعضیلری بو اش
 توغری سنده رسول صلی الله علیه وسلمدن صورادیلر بس حق سبحانه وتعالی دن آیت
 کیلیدی کم (نساء کم حرث لکم) خانولرکز سزنگ ایگونلک برلرکزدر یعنی ایگونلک
 برده آشلق اوسکان کبی خانولردن بالالردنیاغه کیلور (فاتوا حرثکم) بس کیلکزسز
 ایگونلک لرکزگه (انی شئتم) نیچک تل سه کز شولای یعنی نیچک تل سکز شولای
 مباشرت فیلکز کیرهک آل طرفدن وکیرک آرفا طرفندن مباشرت اورنی شول بر
 اورن بولغاچ فابو جهندن بولسه ده درستدر بعضیلر تل سکز نیچک کیلکزدن مراد
 کیرهک کونلرزه وکیرهک کیچه ده جماع فیلکز دیمکدر وبعضیلر کیرهک باتقان یا که
 اولتورغان حالده وکیرهک آباق اوزره باصقان حالک مباشرت اینکز دیمکدر دیورلر
 سعید بن المسیب رضی الله عنه اوشبو آیت عزل حقنده در اگر تل سه نکز عزل اینکز
 دیمکدر دیمشدر والله تعالی اعلم (وقدموا لانفسکم) هم تقدیم فیلکز و آلدن بیهرکز
 اوزکز اوچون اینگو عمل لرنی یا که مباشرت ایله اینگو بالا دنیاغه کیلونی استه کز
 یا که اینگو نیت ایله نفسنی حرامدن صافلاو قصدی ایله مباشرت اینکز دیمکدر
 (وانقوا الله) دخی فور کز خدای تعالی دن فرمانینه خلاقلق فیلوده (واعلموا انکم
 ملائوه) وبلکز شونی کم سزلر بولقوچیلر سز اول خدای تعالی گه آخرنده حساب
 وجزا اوچون (وبشر المؤمنین) وسوینچ بیرگل مؤمنلر گه جنت برله روایت ایدلمشدر کم
 عبدالله بن رواحه اوزینک فز فرنداشی نك کباوی بشیر بن النعمانندن خاطرری
 قالوب رنجوب عمرمه آنک برله سوزلاشهم هم آکا ایندگولک ایتمهم هم خصملری
 برله آنک آراسینی اصلاح قیلمام دیوب الله اسمینی یاد ایتوب آنط ایندی بس
 حق سبحانه وتعالی شول خصوصه آیت بیهردی کم (ولا تجعلوا الله عرضة لایمانکم)
 (۱) وفیلما کز سز خدای تعالی نك اسمینی بهانه وصلتاو اوزکز نك آنظرکزغه کم اول
 آنظرکز سزنی طیار (ان تبروا) سزنگ ایندگولک ایتمه کز دن فرنداشلرکز گه
 (وتنقوا) هم تقوالق ایتمه کز دن وگناه دن صافلانما کز دن (وتصلحوا بین الناس)
 دخی آدمیلر آراسینی اصلاح ایتمه کز دن طیار حاصل معنی شولدر کم گناه اشلر
 اوچون خدای تعالی برله آنط ایتوب خدای تعالی نك اسم شریفی فی فرنداشلردن
 کیسلوگه وایکی دشمن آراسینی نوزانودن طیولوغه سبب وصلتاو ایتمه کز
 نناک کم عبدالله بن رواحه شولای فیلیدی (والله سمیع علیم) وخدای تعالی ایشتنکوچی
 سزنگ آنظرکزنی بلگوچیلر نیت لرکزنی عبدالله بن رواحه بو آبتنی ایشتنکاندن
 فیانغان آنظندن فایتدی (لا یؤاخذکم الله) مؤاخذه ایتمه س وطوتماس سزنی خدای

(۱) اوشبو آیت کریمه شو
 کما دلالت فیلور کیم بر
 ایندگولکدن طیولماق
 یا که برگناه اشنی اشلامک
 اوچون الله تعالی اسمی ایله
 آنط ایتمک درست بولماس
 شول سببلی اگر بر کسه
 برکناه اشنی اشلامن
 دیوب آنط ایتمه اول
 کسه گه آنطنی بوزمان
 وحانت بولوب کفارت بیر
 مک لازم بولور

تعالیٰ یعنی عذاب قیلماس (بِالْفَوِّ فِي آيَاتِنَاكُمْ) آنظرلرگزده بولغان لغو وبوش سوزلر سببلی امام اعظم فاشنده بيمين لغو شولدرکم کشی براشنی توغری ديب گمان قبول شول اش حقنده آنط ايتار سوکنندن اول اش نك طوغری نوگلرلکی بلنور وآنطی نك خلافی ظاهر بولور امام شافعی فاشنده بيمين لغو قصد ایتمه بنچه اختیارسز تلبنه کیلگان آنطدر هیچده آنط ایتونی قصد ایتمه بنچه سوز آراسنک والله بالله دیوب ایتمه کبی اوشبو بيمين لغو اوچون کفارت بیر و لازم توگلدر هم خدای تعالیٰ بنده فی آنک اوچون مؤاخذه قیلماس (وَلَا كُنْ يُوَاخِذُكُمْ) ولکن مؤاخذه قبولر خدای تعالیٰ سز لرنی (بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ) سز نك كوگلرگز قصد ایتکان نرسه سببلی یعنی بله توروب قصدی برله آنط ایتسه شول آنطنی بوزسه خدای تعالیٰ مؤاخذه قبولر وکفارت لازم بولور کفارتی نك بیانی مائده سورسندن کیلور ان شاءالله تعالیٰ (وَاللَّهُ غَفُورٌ) وخدای تعالیٰ یارلقاغوچیدر بنده فی کم بيمين لغو سببلی عذاب قیلماس (حَلِيمٌ) حلیم در وصبر ایتکوچیدر قصداً بيمين ایتوب آنظرلرنی بوزغان کمسه لرنی عذاب فیلوده آشقماس (لِلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ) شول کمسه لر اوچون کم آنط ایتەر لر خاتونلرینه بقینلق ایتمه س که جاهلیت ده عادت شول ایدی کم براو خاتونینی سویماسه طلاق فیلسام ایکنچی کشیگه بارور ديب فورقوب اول خاتونغه بقینلق ایتمه ديب آنط ایتەر ایدی شونندن سوک اول بیچاره خاتون نك حالی بیک چیتن بولور ایدی ایکنچی ایرگه بارا آلماس ایدی چونکه اوز ایرندن آیرلماغان هم اوز ایرندن فائده لهنه آلماس ایدی حق سبحانه و تعالیٰ بو اشنی دفع قبولر اوشبو آیتنی بیاردی و بیوردی کم خاتونلر بوزغه بقینلق قیلماسمز ديب آنط ایتکان کشیلر اوچون لازمدر (تَرَبُّصًا رُبْعًا) کوتمه کلک دورت آی (فَإِنْ فَاوَّأَ) بس اگر فی ایتسه لر اول آنط ایتکوچیلر یعنی آنظرلرنی بوزوب حانت بولوب شول مدت اچنده خاتونلرینه بقینلق ایتسه لر (فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ) بس درستلکده خدای تعالیٰ یارلقاغوچیدر اوشبو آنظرلرنی بوزغوچی لرنی مهربان ورحمتلی در کم بو صورتده آنظرلرنی بوزونی درست قبولر آنک اوچون کفارت مقرر ایتدی شریعت نك حکمی شولدرکم برکمسه نکاحلی خاتونینه بقینلق ایتمه ديب آنط ایتسه اول کشی اگرده دورت آی اچنده شول آنطینی بوزوب بقینلق فیلسه آنطی اوچون کفارت بیر مک لازم بولور و خاتونی اوزینه درست بولور واگر شول آنط ایتکوچی کشی دورت آی اچنده خاتونینه بقینلق ایتمه سه حضرت امام اعظم فاشنده آنک خاتونی بر طلاق بائن ایسه آیرلور (وَأَنْ عَزَّوَالطَّلَاقُ)

و اگر قصد فیلسہ لر شول آنط اینکوچیلر طلافنی یعنی دورت آی اچندہ مباشرت
 فیلماینچہ خاتونلری طلاق بولسہ (فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ) بس درستلکدہ خدای تعالی
 اینشکوچیدر اول آنط اینکوچی نڭ سوزینی بلگوچیدر آنڭ قصدینی (وَالْمُطَلَّاتُ
 بِمَا كَسَبْنَ) وایرلرندن آیرلماش حیض کورہ طورغان خاتونلر کونەرلر یعنی آیرلغاندن
 صوڭ عدت صافلارلر (بِأَنفُسِهِنَّ) اوزلری (ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ) اوچ حیض یعنی بالقہ بولغان
 حیض کورہ طورغان خاتوننی ایری طلاق اینسہ اول خاتون اوچ مرتبہ حیض
 کورگانچہ عدت صافلامق لازمدر شوندن صوڭ غنہ باشقہ ایرگہ نکاحلانماقی درست
 بولور (وَلَا يَجِلُّ لَهُنَّ) وحلال بولماس اول خاتونلرغہ (أَنْ يَكْتُمْنَ) آلارنڭ باشرمکلری
 (مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي آرْحَامِهِنَّ) خدای تعالی یاراتقان نرسہنی آلارنڭ رحملرندہ یعنی اگرده
 آیرلغان وقتندہ رحملرندہ بالا بولسہ فورصافلی بولسہلر شونی باشرمکلری درست
 نوڭلدر عدتنی تیزرک اونکارمک اوچون اوزلرینڭ فورصافلی ایدکلرینی باشورسہلر
 الوغ گناہلی بولورلر (أَنْ كُنَّ يَوْمَئِذٍ بِإِيمَانٍ) اگر ایمان کیلتورور وایشانور بولسہلر
 اول خاتونلر خدای تعالی گہ (وَالْيَوْمِ الْآخِرِ) ہم آخرت کونینہ (وَبِغَوْلْتِهِنَّ) واول
 خاتونلر نڭ اوز ایرلری (أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ) نبوشلیبرہ کدر آلارنی فاینارماقغہ یعنی طلاقندن
 رجوع فیلوب اولکی ایرلری فایتاروب آلسہلر (فِي ذَلِكَ) اوشبو مدتسہ یعنی
 عدتلری طولغانچہ (أَنْ أَرَادُوا أَصْلَاحًا) اگر نلہسہلر اول ایرلر توزک فیلونی وکورکام
 ترک لکنی یعنی اگر طلاقندن رجوع فیلودن نیتلری بیغشی بولوب آرالرینی
 توزک فیلماق اوچون بولسہ شول عدت اچنک رجوع فیلماق بیغشیدر و اگر خاتونقہ
 ظلملق ایتمک ویمانلق اوچون بولسہ درست بولماس اسلام نڭ ابتداسنده بعضیلر
 خاتونلرینی طلاق رجعی ایله طلاق فیلوب عدتلری طولارغہ یافنلاشقاچ رجوع
 فیلورلر ایدی صگرہ بنہ طلاق فیلورلر ایدی بواشدن مقصودلری خاتون نڭ عدتینی
 اوزاقغہ طارندروب آکایمانلق ایتو ایدی شول سببلی خدای تعالی بیوردیکم ایرنڭ
 شول خاتونلرینی رجوع فیلوب فایتاروب آلورلی نبوشلی بیغشی اشدر اگر
 نیتلری یمانلقدہ بولماسہ (ولهن) وباردر اول خاتونلر نڭ حقلری ایرلر اوستونک
 (مِثْلَ الَّذِي عَلَيْهِنَّ) شول حقلر شیکلی کم باردر ایرلر نڭ خاتونلر اوزرنک (بِالْمَعْرُوفِ)
 بیغشیلق وکورکام ترک لک برلہ یعنی ایرلر نڭ خاتونلر اوستندہ حقلری بولغان
 شیکلی خاتونلر نڭ ہم ایرلر اوستندہ حقلری باردر آلاغہ بیغشیلق و خوش ترکک
 ایتمہک نبوشدر (وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ) وایرلر اوچون بولغوچیدر اول خاتونلر
 اوزرینہ بیوکلک و آرتقلق زیرا کہ خاتونلر ایرلر قول آستندہ ایرلر باشدر ایرلر

نفقه کیلتور ورلر ہم میراثنی خانونلرغہ نسا راغانده ایکی اولوش آلورلر ہم طلاق
 ورجعت ایرلر فولنده در (وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيْمٌ) وخدای تعالی غالبدر کم ایرلر نی خانونلردن
 اوستون قیلور دانا و حکمت ایاسیدر کم هر اشی حکمت که موافقدر (الطَّلَاقُ مَرْتَانٌ)
 ایرنک طلاق سوکنده رجوع ایتمه کی درست بولغان طلاق ایکی مرتبه طلاقدر یعنی
 ایکی طلاقه قدر رجوع قیلوب عدتی طولغانچه خانونینی فایتاروب آلا آلور اما
 اوچ مرتبه طلاق ایتمه رجوع فیلماق درست بولماس جاهلیتده طلاق نك صانی
 بیلگولی توکل ایدی ئلل نیچه مرتبه طلاق ایتمک بولسده خانونینی فایتاروب آلور
 ایدی برکون بر خانون ابوبکر صدیق رضی الله عنه گه کیلوب ایری نك بیک کوپ
 مرتبه طلاق ایتموب هر فایوسنده عدتی طولارغہ یافنلاشقاچ بینه رجوع قیلوب آنی
 عذابلاغانندن شکایت ایتمدی بوخبر رسول علیه الصلاة والسلام حضرتلر بینه
 هم ایشتولدی بس حق سبحانه و تعالی دن آیت کیلدی کم رجوع درست بولغان
 طلاق ایکی مرتبه گنده در آندن آری رجوع درست بولماس ایکی مرتبه طلاقدن
 صَوِّكَ (فَأَمَّا سَاكٌ بِمَعْرُوفٍ) بس اوزی برله طوتمافدر بیغشی لق و خوش ترکک برله اول
 خانوننی بگادن فایتاروب آلوب (أَوْ تَسْرِيحٌ بِأِحْسَانٍ) بایسه آیروب بیهرمکدر ایند گولک برله
 یعنی ایکی مرتبه طلاق ایتمکدن صَوِّكَ ایکی اشنگ برسنی اشله مک نیوشدر ما که عدتی طولغانچه
 طلاقندن رجوع قیلوب خانون برله بیغشی ترکک قیلور یا که رجوع قیلماس اول خانون عدتینی
 طولتوروب اوز اختیارنچه بولور تله سه باشقه ایرگه بارور (وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ) و حلال بولماس
 سزگه ای ایرلر (أَنْ تَأْخُذُوا) سزنگ آلمافکز (مِمَّا أَنْتُمْ مَوْحُونَ) اول خانونلرغہ بیرگان نرسه لرگزدن
 (شَبِيًّا) بر نرسه نی ده یعنی خانونلرگزنی آیرغان وقتده آلا رغه بیرگان مهر نرسه سندن
 هیچ بر نرسه نی آلوب فالمافکز درست بولماس (أَلَا أَنْ يَضَافَا إِلَّا بِقِيَمَا حُدُودِ اللَّهِ)
 مگر شولکم فورسه لر ایرلر برله خانون شوندان کم طورغوزماسلر آلا ر خدای
 تعالی نك چیکلاگان چیکلرینی یعنی برگه ایرلی خانونلی بولوب طورغانده خدای
 تعالی نك حکم لرینه موافق ترکک قیلا آلماس مز دیب فورسه لر شونک اوچون
 آیرلشونی اختیار قیلسه لر (فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا) بس بوقدر هیچ گناه اول ایر برله
 خانونغه (فِيمَا أَقْنَدْتُمْ بِهِ) شول نرسه ده کم فدا بوردی خانون اول نرسه نی ایرگه
 اوزینی آیروب آلو اوچون یعنی اگوده ایر برله خانونغه برگه ایرلی و خانونلی
 بولوب نورو هیچده ممکن بولورلق بولماسه بیغشی ترکک قیلا آلماسه لر شول
 وقتده خانون آیرلونی تلاب ایرینه بدل خلع بیروب خلع طریقنچه آیرلسه درستدر
 (تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ) اوشبو ذکر ایتموش حکم لر یعنی طلاق ورجعت هم خلع

حکم لری خدای ننگ چیکلا گان چیکلر بدر (فَلَا تَعْتَدُوا) بس اونما کز
 و چقما کز سز اول چیکلردن (وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ) و هر کم جقه خدای تعالی ننگ
 چیکلا گان چیکلرندن و حکم لرنندن (فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ) بس اوشبو گروه آلارد
 ظلم اتی ایتکو چیلر اوز نفسلرینه (فَإِنْ طَلَّقَهَا) بس اکثر طلاق ایتسه ابر اوزی ننگ
 خاتونی ایکی مرتبه طلاقدن صوڭ یعنی او چنچی مرتبه طلاق قیلسه (فَلَا تَحِلُّ لَهُ
 مِنْ بَعْدِ) بس حلال بولماس اول خانون اول ایرگه اوشبو او چنچی طلاقدن صوڭ
 (عَنْ نِكَاحٍ زَوْجًا غَيْرَهُ) (۱) تا کم نکاحلانغان غه چه اول خانون باشقه بر ایرگه یعنی
 اوچ طلاق برله آیرلغان خاتون اوز بنگ او لگی ایرینه حلال بولماس مگر باشقه بر
 ایرگه نکاحلانوب اول ایر برله جماع ایتکاندن صوڭ غنه شول ابردن آیرلسه یا که اول
 ایری اولسه اول خانون او لگی ایرینه درست بولور (فَإِنْ طَلَّقَهَا) بس اگر طلاق
 قیلسه اول خانونی شول ایکنجی ایری بقینلق قیلغاندن صوڭ (فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ
 يَتَرَاجَعَا) بس بوقدر هیچ گناه اول خانون برله او لگی ایرینه اگر فاینوشسهر آلا
 یعنی بر برسی ایله یا کادن نکاحلانسه لر (إِنْ ظَنَّا أَنْ يَفْعِلَا حُدُودَ اللَّهِ) اگر گمان
 قیلسه لر آلا طور غوزماقلرینی خدای تعالی ننگ چیکلا گان چیکلرینی یعنی شریعتکه
 موافق بخشیر ترکک فیلورمز دیب گمان ایتسه لر خانون ننگ عدتی طولغاچ او لگی
 ایری ینه شول خانونی نکاحلاب آلسه درستدر (وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ) و اوشبو ذکر
 ایتولمش طلاق و تحریم هم تعلیل حکم لری خدای تعالی ننگ چیکلا گان چیکلر بدر
 (بَيْنَهُمَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ) بیان فیلور خدای تعالی اول حکم لرنی شول گروه او چون کم
 بیلور لر آنک خدای تعالی دن ایدکیینی و آکا اشانور لر (وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ) و هر
 فایچان طلاق قیلسا کز خاتون لرنی (فَيَلْقُنَّ أَجَلَهُنَّ) بس ابرشسه لر آلا اوز مدتلرینه
 یعنی عدتلری طولارغه باقلاشسه (فَأَمْسِكُوهُنَّ بِهِمْ) بس تونو کز سز آلا رنی
 بخشیر اتی برله یعنی بخشیر ترکک قیلو قصدی برله طلاق کزدن رجوع قیلوب ینه
 اوز کزگه خاتون ایتکز (أَوْ سَرَّوهُنَّ بِهِمْ) یا ایسه بوشانوب یبار کز آلا رنی بغشیلق
 برله تا کم عدتلری طولوب اختیار لری اوزارنده بولسون ثابت بن یسار دیگان کشی
 خانونینی طلاق قیلدی عدتی طولارغه اوچ کون قالغاچ ینه رجوع قیلدی تا کم عدتی
 اوز اقلاب ایکنجی ایرگه بارا آلماسون او چون بس حق تعالی اول اشدن نهی قیلوب
 بوردی (وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضَرَارًا لَعَلَّكُمْ تَعْتَدُوا) و طونما کز سز اول خانون لرنی یعنی طلاقدن
 رجوع قیلما کز عدتلرینی اوزافغه فالدروب آلا رغه ضرر ایتو قصدی برله تا کم آلا رغه

تعلیل حکمی.

ظلم لقی ایتماکیز اوچون (ومن یفعل ذلک) وهر کم قبلسه اوشبو اشنی (فقد ظلم نفسه) بس تحقیق ظلم لقی ابتدی اول اوز نفسینه کم آخرنده اوزینی عذابقه مستحق قیلدی (ولا تتخذوا) وطونماکیز سز (ایات الله هز و ا) خدای تعالی نك آیتلرینی مسخره گه یعنی خدای تعالی نك آیتلرنندن اعراض قیلماکیز وبتگل گه صابهاکیز بعضیلر نکاح وطلاق حکم لرینی بگل گه صایوب آذر برله اویون فیلورلر ایدی اوشبو آیت کریمه شوندا این کشیلر حقنده نازل بولدی (واذکر و انعمه الله علیکم) هم یاد ایتکیز خدای تعالی نك سز نك اوزرکیز گه بولغان نعمتی فی خصوصاً نکاح اشلری طوغری سنده کم محمد علیه السلام امتینه خدای تعالی کوب بگل لک لری بیردی اولگی امتلر گه بردن آرتق خاتون نکاحلاب آلو درست بولماس ایدی مگر پیغمبر لری گه گنه درست ایدی هم اولگی امتلرده طلاقدن رجوع یوق ایدی هم طلاق فیلغان خاتونی تریک بولوب طورغانده ایکنچی خاتون آلو درست بولماس ایدی محمد علیه السلام شریعتنده بو اشلر درست بولدی شول نعمتلرنی تذکیر ایدوب حق تعالی بیوردی کم ای مؤمنلر سز یاد ایتکیز خدای نك سز لری گه بیرگان نعمتینی (وما انزل علیکم من الکتاب) هم شول نرسه فی یاد ایتکیز کم ایندرلدی سز لری گه کتابدن یعنی قرآن آیتلرینی و حکم لرینی یاد ایتکیز (بعظکم به) وعطار و اوگوت بیورور خدای تعالی سز لری گه اول قرآن برله (وانقوا لله) وقور قکیز سز خدای تعالی دن فرمانینه خلافتی قیلوده (واعلموا ان الله بكل شیء علیم) هم بلیکیز شونی کم خدای تعالی بارچه نرسه فی بلیگوچیدر (واذا طلقتم النساء) وهر قایچان طلاق قیلساکیز سز خاتونلرنی (فبلغن اجلهن) بس ابرشسه لر آلاز اوزلرینک مدنلرینه عدتلرینک اوتماکن برله (فلا تعضوهن) بس منع قیلماکیز و طیمماکیز سز آلارنی (ان ینکحنن از واجهن) آلارنک نکاحلانا فلرندن اولگی ایلرینه یعنی یا کادن اولگی ایلرینه بارماقی بولسه لر طیمماکیز بارسونلر (اذا تراضوا بینهم بالمهر و نف) هر قایچان راضی بولوشسه لر آلاز اوز آلارنده بغشی لقی و کورکام تر کلک برله معقل بن بسار اوزینک سکی سینی عبدالله بن عاصم غه بیرگان ایدی عبدالله آنی طلاق قیلدی صکره اوکونوب یا کادن آلماقی بولغاچ معقل راضی بولمادی من سکلیم فی بر موبه سکا بیرگان ایدم سه آنی آبروب بیاردک ایدی بینه آلماقی بولساک و الله اول سکا هر گیز بارماس سن آنی آلا آلماس سن دیدی بس حق تعالی اوشبو آیتنی بیاردی و بیوردی کم اگر اول خاتون اولگی ابری برله کیلشوب یا کادن بارماقی بولسه سز منع قیلماکیز (ذلک) اوشبو منع قیلودن نهی

(۱) عامہ بالاغہ سوت ایمن
 مک وقتی کو بہو ایسکنک
 اختلاف ایتمبلر بعضیلر
 بو آیتہ کر بہدہ کامل ایکی
 یل دیوب تعیین ایدلماکی
 بارچہ بالالر حفتدہ توکل
 بعض بالالرغہ غنہدر
 دیمشلر ابن عباس رضی
 اللہ عنہمادن مرویدر کیم
 اگر بالا آلتی آیدان دنیا
 غہ کیلسہ آنی کامل ایکی
 یل ایمنمک تیوشلی بولور
 واگریدی آیدان طوغسہ
 بکرمی اوج آی ایمنمک تیو
 شدر واگر توفز آیدان
 طوغسہ بکرمی بر آی
 ایمنمک کراکدر حاصلی بالا
 نک آنافارنندہ نورماقینہ
 قاراب شونکا کورا ایمنمک
 کراکدر آنافارننکی قدر
 اوزاق تورسہ شول قدر
 آوزاق مدت ایمنمک ورجلہ
 وفسالہ ثلاثون شهرا ایتی
 مقتضاسنچہ بالانک آنافار
 نندہ تورماق مدتی ایله ایمن
 مک مدتی جمعسی اوتوز
 آی بولماق کراکدر
 وبعضیلر بو آیت عامدر
 هر بالانک رضاع مدتی
 کامل ایکی یلدر مگر آنا
 و آناھر ایسکی سی راضی
 بولوب مصلحت ایله ایکی
 یل طولغانچہ سوندن
 آیرسہلر درست بولور
 دیورلر واللہ تعالی اعلم
 تہیانندن

(يُوعَظُ بِهِ) وَعَظْلَانُورِ أَنْكَ بَرَلَه (مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ) شُول كَمَسَه كَم اِيْمَانِ
 كَيْلْتُورُورِ وَاِشَانُورِ بُولْدِي اُول سَزَلْدَن خُدَاي تَعَالَى كَه (وَالْيَوْمِ الْآخِرِ) هَم آخِرْت
 كُونِيْنَه (ذَلِكُمْ أَرْكَى لَكُمْ) اوشبو وَعَظْلَانَمَاك پاكيزه راكدر سَزَنك اوجون ياكه
 اُولْگِي ايرلرينه بارودان طيودن صاقلانو پاكيزه راكدر سَزَنك اوجون معيشت
 چيتمندن زيرا كه اير و خانون بر برسيني كورگان و طانونغان هم بر برسينه اويرانگانلردر
 شونك اوجون باشقه ايرگه باروونندن اُولْگِي ايرينه بارو آرتوفدر (وَاطْهَرُ) دخي
 پاكيزه راكدر حرامغه و گناهغه نوشودن (وَاللَّهُ يَعْلَمُ) و خدای تعالی بيلور
 (وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ) و سز لر بلماس سز (وَالْوَالِدَاتُ) و آنالر يعني ايرلرندن آيرلغان
 اوزلرينك سوت ايمه طورغان بالالري بولغان خاتونلر آلارنك حَكْمِي شولدر
 كَم (يَرْضَعْنَ أَوْلَادَهُنَّ) ايمزورلر اوزلري نك بالالريني (عَوْلِينَ كَامِلِينَ) كامل
 ايكي يل (لَمَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْتُمُ الرِّضَاعَةَ) شول كَمَسَه اوجون، كَم تلار اول بالاسينه
 سوت ايمزوني تمام قيلماقني (۱) (وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ) و شول كَمَسَه اوزرينه كَم
 بالا اَبْنَك اوجون طوغدرلمشدر يعني بالانك آناسي اوزرينه واجيدر (رِزْقِينَ
 وَكِسْوَتَيْنِ بِالْمَعْرُوفِ) سوت ايمزگوچيلرنك نفقهلري هم كيوملري انصاف وعدل
 ايله (لَا تَكْفِي نَفْسُ الْاَوْسَعِيَا) تكليف ايتولماس و كوچلانماس هيچ بر نفس مگر
 كوچي يتكان قدر برله تكليف ايدلور يعني نفقه و كيومني كوچي يتكان قدر بيورور
 (لَا تَضَارُ وَالِدَةٌ بَوْلِدَهَا) كراكدر كَم ضرر و زحمت ايرشدرماسون هيچ بر آنا
 اوزينك سوت ايمه طورغان بالاسينه يعني وقتسز ايمچا كدن آيروب بالاني آناسينه
 بيوماسون يا ايسه معناسي هيچ بر آنا ضرر ايتولمش بولماسون بالاسي سببلي يعني
 بالانكي ايمزگل ديب آني كوچلانماس و اكراه ايتولماس واگر اوزي قبول ايتوب
 ايمزسه نفقه و كسوهني آندان نرقانماس مثلا براو خاتونيني طلاق قيلسه شول
 خاتونندن سوت ايمه طورغان بالاسي بولسه شول بالاني تربيه قيلماق اوجون آناسي
 تيوشلير اكر آناسي راضيه بولوب اوزم تربيه قيلام ديب طورغانده بالاني باشقهغه
 بيولماس هم تربيه قيلغان اوجون بالانك آناسي شول خاتونغه كوچي يتكان قدر
 تيوشلي نفقه و كسوهسيني بيروب تورور (وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بَوْلِدُهُ) هم ضرر و زحمت
 ايرشدرماسون بالانك آناسي اوز بالاسينه آني سوت ايمه طورغان وقتنده اوز
 آناسندن آيروب باشقهغه بيومك برله ياكه كر، كدر كَم ضرر ايتولمش بولماسون
 آنا اوزينك بالاسي سببلي يعني آندان بالاسيني تربيه ايتكان اوجون كوچي
 يتماسلك كوب نفقه صورالماس (وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ) هم اول مولودلنك يعني

آنانك وارثى اوز رينه تيوشلپنر اوشبونك اوخشاشى يعنى بالانك آناسينه بالاسينى
 تريبه اينكان اوچون نفقه و كسوه بيرو لازم بولغان شيكلى آنك اوز رينه قالغان
 وارثينه هم شول بالانك تريبهسى اوچون تيوشلى بولغان نفقه و كچومنى بيروب
 طورماق هم بالانك آناسينه ضرر و ظلم ايتماسلك لازمدر (فان ارادا فصلاً) بس
 اگر تلاسهر بالانك آنا و آناسى بالانى ايچاكدان آبرونى ايكى بل طولودن
 الگارى (عن تراض منهما) هر ايكيسى نك راضى بولشوارى برله (وتشاور) هم
 كيكاشماكلرى برله يعنى آنا و آنا هر ايكيسى مصلحت برله راضى بولوب بالانى
 ايچاكدن آيرماقچى بولسهر (فلا جناح عليهما) بس يوقدر هيچ گناه اول ايكيسينه
 (وان اردتم) واگر تيلاسا كز سزاي آنالر (ان تستر ضعوا اولادكم) ايهزدرما ككزنى
 سوت ايهزگوچى خاتونلردن بالالركزنى يعنى بالانك اوز آناسى ايهزمايوب سوت
 ايهزماك اوچون باشقه خاتون بالالسا كز (فلا جناح عليكم) بس يوقدر هيچ گناه
 سزلكه بو اشده (اذا سلمتم ما اتيتم بالمعروف) هر فايچان طابشرسا كز سز اول
 ايهزگوچى خاتونلرغه بيروركه تلاكان نرسه كزنى بخشى لق وعدلك برله يعنى بالانى
 ايهزگان اوچون اول خاتونلرغه تيوشلى حقلربنى بيرماك كرا كدر (واتقوا الله)
 و قورقز خدای تعالى دن آلارنك حقلربنى آلوب قالوده (واعلموا ان الله بما تعملون
 بصير) هم بلوكز شونى كم خدای تعالى سز اشلى طورغان نرسهنى كورگوچيدر
 (والذين يتوفون منكم) وشول كسهلر كم وفات بولورلر سزلردن (ويذرون
 ازواجاً) دخى فالدرورلر اوزلرندن صوك خاتونلربنى (يتربصن بانفسهن) كرا كدر
 كم كوتسونلر اول خاتونلر وعدت صافلاسونلر اوزلرى (اربعه اشهر وعشراً) دورت
 آيده اون كون يعنى ايرى اولگان خاتون نك عدتى دورت آيده اون كون در
 ايرى اولگان كوندن باشلاب (۱) دورت آيده اون كون اوتماى طوروب ايكنچى
 ايرگه نكاحلانماق درست بولماس مگر كم حامل بولسه آنك عدتى بالاسينى طابماق
 برله طولور ياكه كنيذك بولسه آنك عدتى ايكى آيده بش كوندر (فاذا بلغن
 اجلهن) بس هر فايچان ايرشسهلر ايرلرى اولگان خاتونلر اوزلربنك مدت لرينه
 يعنى عدنلرى طولسه (فلا جناح عليكم) بس يوقدر هيچ گناه سزلكه اى مؤمنلر
 (فيما فعلن فى انفسهن بالمعروف) شول نرسهده كم فيلورلر اول خاتونلر اوز
 نفسلرنده بخشىلق برله يعنى شريعتكه موافق اوزلربنى زينتلاسهلر و باشقه ايرگه
 نكاحلانسهلر اختيارلرى در سز آلارنى طيما كز (والله بما تعملون خبير) و خدای

(۱) ايرى اولگان خاتونغه
 حامل بولماسه دورت آيده
 اون كون عدت صافلامق
 لازم بولور شول دورت
 آيده اون كونه ضرورتسز
 ايسوندىن چقماس زينتلا
 نماس و بيز انماس خوش
 ايسلى مايلر سورنماس كو
 زينسهلر ما طارنماس مگر
 كوزى آغرسه دارو
 اوچون طارنسه درستدر

تعالیٰ سز اشلی طورغان نرسه دن خبر طوتقوچی وبلگوچیدر (ولا جناح علیکم)
ویوقدر هیچ گناه سز لرگه ای نکاحه قزغوچیلر (فیما عرضتم به) شول نرسه ده کم
نهریض فیلدگز سز آنک برله یعنی کنایه طریقهجه بلمدرگز (من خطبة النساء)
عدت اچندا گی خاتونلرنی یاوچیلادن یعنی عدت صافلی طورغان خاتونلرنی نکاحلاب
آلورغه قزفساگز آلازغه عدت اچنده وقتلرنده اوزگزنگ آلاسگز کیلگانینی کنایه
طریقهجه بلدرما کده گناه یوقدر اما عدت اچندا گی خانوننی آشکارا خاتونلقه
صوراماق درست بولماس عدتی طولغانچه کوتارگه کراک (أوا کنتم فی انفسکم)
یا ایسه یاشوردگز سز اوز کوکل ارکزده یعنی کنایه ایل هم سیزدرمادگز (علم الله
انکم ستذکرونهن) بلدی خدای تعالیٰ شونی کم تیزدر کم یاد فیلورسز اول
خاتونلرنی یعنی آلارنی یاد ایتمای طورا آلماس سز بس یاد ایتسگز (ولکن لا
تواعدوهن سرا) ولکن وعده بیرماگز سز اول خاتونلرغه یاشرن فیلنا طورغان
اش برله یعنی مصاحبت وجماع کیی اشلر برله وعده بیرماگز (الا ان تقولوا
قولا معروفا) مگر شولکم اینورسز یخشی سوزنی یعنی اشارت وکنایه ایل
مقصودگزنی اینورسز (ولا تعزموا عدة النکاح) وقصد ایتماگز نکاح عقدینی (حتی
یبلغ الكتاب اجله) تا کم ایرشکانگه چه کتاب یعنی خدای تعالیٰ فرض فیلغان عدت
اوزینک مدینه یعنی عدنلری طولغانچه اول خاتونلرنی نکاحلاناگز (واعلموا ان
الله یعلم) دخی بلاگز شونی کم خدای تعالیٰ بلور (ما فی انفسکم) سزنگ کوکل ارکزده
بولغان نرسهنی (فاحذروه) بس قورفگز و صافلانوگز سز آنک عتابندن (واعلموا
ان الله غفور) هم بلاگز شونی کم خدای تعالیٰ یارلقاغوچیدر عذابندن قورقائلرنی
(حلیم) تحمل ایتکوچیدر عذاب فیلوده آشوفماس (لا جناح علیکم) یوقدر هیچ
وبال وگناه سز لرگه (ان طلقتم النساء) اگر طلاق فیلساگز سز خاتونلرنی (ما لم
تمسوهن) آلارنی مس فیلماغانگز مدنده یعنی خاتونلرگز برله خلوت صحیبه بولودن
الگاری طلاق فیلساگز فقهده بوطلاقنی طلاق قبل الدخول دیورلر خاتونقه عدت
صافلاو لازم بولماس امام شافعی فاشنده مس فیلو جماعتن کنایه در آکا بناء جماع
بولودن الگاری طلاق فیلساگز دیماک بولور (أو تفرضا لهن فریضة) یا ایسه فرض
فیلماغانگز مدنده اول خاتونلرغه بر مقدار مهرنی یعنی بر مقدار بیلگولی مهرنی
بیلگولودن الگاری طلاق فیلساگز سزگه گناه یوقدر (ومتعوهن) وفائده لاندیگز
سز اول خانونلرنی یعنی اگر خلوت صحیبه دن الگاری یا ایسه مهرنی بیلگولودن

الگاری طلاق فیلساگز آلارنی بوش بیارماگز بر نرسه بیرگز کم آنی
 منعه دیورلر انصاری صحابه لردن براو بر خاتوننی نکاحلاندی نکاح وقتنده
 مهرنی هیچده اطامادی صکره دخولدن الگهری آنی طلاق فیلسدی بس حق تعالی
 اوشبو آیت کریمهنی نازل فیلدی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم بیوردی کم منعهها
 ولو بقلنسوتک یعنی باشکغنی بورکتنی بولسهده اول خاتونغه بیرگل بوش بیهرمه گل
 دیدی منعه بیرمک ایرنک حالینه کوره بولور (عَلَى الْمَوْسِعِ فَدْرَه) بای کشی اوزینک
 بایغنی قدر منعه بیرمک لازمدر (وَعَلَى الْمُقْتَرِ فَدْرَه) وفقیر کشی گه اوزینک کوچی
 یتکان قدر منعه بیرو تیوشدر (مَتَاعًا بِالْمَغْرُوفِ) منعه بیرمک منعه بیورلور هر کبناک
 جالنه کوره عدلک و نیگزک بزله (حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ) حق و واجب بولغوجی منعه
 بیرمک ایند گولک اینکوچیلر اوزرینه (وَأَنْ طَلَقْتُمُوهُنَّ) واگر طلاق فیلساگز سر
 اول خاتونلرنی (مَنْ قَبْلَ أَنْ تَمْسُوهُنَّ) آلارنی مس فیلساگز دن الگاری شهوت
 برله یعنی خلوت صحبهدهن الگهری طلاق فیلسهگز (وَفَسَدَ فَرَضْتُمْ لِهِنَّ فَرِيضَةً)
 و حالانکه تحقیق فرض فیلدگز و بیلگوله دگز سر آلا اوچون مهرنی یعنی نه قدر مهر
 بیره چک لکگزنی آطاغان و بیلگوله گان بولسهگز (فَنَصَفَ مَا فَرَضْتُمْ) بس شول فرض
 فیلغان نرسهگز ننگ یارطیسینی بیرمک لازمدر سرگه یعنی دخولدن الگهری طلاق
 فیلسه آطاغان مهرنک یارطیسینی بیرمک کیرهک بولور (إِلَّا أَنْ يَغْفُونَ) مگر شولکم
 عفو فیلسه لر و کیچسه لر اول خاتونلر شول مهرنی آلودن اول وقتنده بیرمک لازم
 بولماس (أَوْ يَغْفُوا الَّذِي بَيْنَهُ عَقْدَةُ النِّكَاحِ) یایسه عفو فیلسه آنک قولنده نکاح عقیقهسی
 بولغان کسه اول کسهدهن مراد امام اعظم فاشنده ایرور اول تقدیرده معناسی ایر
 عفو فیلسه و مهر دن کیچسه خاتونغه آطاغان مهرنک بتونلهینی بیرور یارطیسی نیغنه
 بیرمهس دیمکدر امام شافعی فاشنه مراد فنرنگ ولی بولغان کشی سیدر اول تقدیرده
 معناسی یایسه ولی بولغان کشی کیچسه و مهرنی بتونلهی صوراماسه مهرنک یارطیسینی
 بیرور لازم بولماس دیمکدر والله اعلم لیکن اوشبو نوبانگی جمله حضرت امام اعظم
 سوزینی نایید فیلادر (وَأَنْ تَغْفُوا أَقْرَبَ لِلتَّقْوَى) وسرنک عفو فیلساگز بقینر اقدر
 تقوالقه یعنی اگر فضل ایدوب اول خاتونلرغه مهرنک همهسینی بیرسهگز بغشیراق
 و اجرلی در (وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ) و اونونماگز فضل و بغشیلق فیلونی اوز آراگزده
 یعنی ایرهم خاتون بر برسینه بغشیلق و احسان فیلونی اونونماسونلر خاتونینی دخولدن
 الگهری طلاق اینکان ایر بوخانون مینم قولنده محبوس بولوب طوردی اوزی
 مینم وصالدن محروم بولدی آنی مایوس و محزون اینمهسکه نبوش کوکلینی شاد

ایذہیم دیب مپرنک همہ سیمی بیرسون خاتون هم بوایرمنی نکاحلانسده مندن هیچ
 فائده له نمهدی میکا مواصلت فیلمادی آندن مهر صوراماسقه کبرهک دیب اویلاسون
 (ان الله بما تعملون بصیر) درستلک خدای تعالی سزاشلی تورغان نرسه نی کورگوچیدر
 (حافظوا علی الصلوات) محافظت و دایم چیلق فیلکیز فرض بولغان نماز لرغه یعنی آلارنی
 و قتلرنده شرائط و حقوق لرینی اورنینه کیلنوروب اوفوکیز (وَالصَّلَاةَ الْوَسْطَى) هم
 دایم چیلق فیلکیز اورتا بولغوجی نمازغه کم اول او رتا نماز اس بن مالک هم معاد
 بن جبل رضی الله عنیما سوزلرنجه ایرته نماز یدر زیرا که ایرته نمازی فارانقولق برله
 یافطیلق اورتاسنده اوفولور تون برله کوننک آراسنده در باکه ایکی کوندرگی
 نمازلر ایله ایکی تونگی نمازلرنک اورتاسنده در با که آنک هر ایکی طرفنده قصر
 ایتوله تورغان نمازلر یعنی یستو برله اویل نمازلر یدر و بعض صحابه لر سوزنجه اورتا
 نماز اویل نماز یدر زیرا که اویل نمازی کوننک اورتاسنده اوفولور یا که کوندرگی
 نمازلرنک یعنی ایرته نمازی برله ایکندی نمازینک اورتاسنده در حضرت عمر الفاروق
 و علی المرتضی و ام سلمه هم ابن عباس و ابن مسعود و صحابه لر الوغلرندن بر جماعت
 رضوان الله تعالی علیهم اجمعین صلوة وسطی ایکندی نماز یدر دیمش لر بو طوغریده
 عدیث صحیح هم کیلمشدر و هم احزاب صوغشی و قتنک رسول علیه الصلوة والسلام
 شغلونا عن الصلوة الوسطی صلوة العصر دیوب بیورمشلدر یعنی کافر لر بزنی مشغول
 فیلوب اورتا نماز دن ایکندی نمازندن فالدر یدر دیمکدر ایکندی نمازینی اورتا نماز
 دیمک کونگی ایکی نماز ایله کیچکی ایکی نماز آراسنده یعنی ایرته نمازی هم اویل
 نمازی ایله آخشام ویستو نمازلری آراسنده بولغانلقدن در بعضیلر اورتا نماز آخشام
 نماز یدر زیرا که آخشام نمازینک رکعتلرنک صانی اورتاچه در ایرته نمازی کبی
 ایکی گنه رکعت توگل و باشقه نمازلر کبی دورت رکعت توگل بلکه دورت ایله
 ایکی نک اورتاسنده اوچ رکعتدر دیمش لر و بر طائفه مراد یستو نماز یدر دیورلر
 زیرا که یستو نمازی ایکی جهریه نماز نک یعنی آخشام ایله ایرته نمازینک اورتاسنده
 و اقدر با که یستو نمازی قصر ایتلمی تورغان ایکی نماز آراسنه یعنی آخشام و ایرته
 نمازلری آراسنه در والله تعالی اعلم (وَقَوْمًا لِلَّهِ فَانْتَبِهْنَ) هم آباق اوزره طورکیز خدای
 تعالی اوچون بوی صونغوچیلر بولغانکیز خالده نمازده قیام نک فرض بولماقبنه دلیل
 اوشبودر بعضیلر فانتین دن مراد نیک طورغوچیلر بولغانکیز خالده دیمکدر دیورلر
 یعنی نماز اچنده بر برکیز ایله سویله شمه کیز نید بن ارقم دیمش لر در کم رسول علیه
 السلام زماننده مؤمنلر نماز اچنده بر برسی ایله سویله شورلر ایدی اوشبو آیت نازل

(۱) اوشبو آیه کریمه نی علماء
 اصول بش وقت نماز نک
 فرض لقینه دلیل اینمشلر
 در دلالتی اوشبو طریق
 در کم حافظ و اعلی الصلوات
 جهل سنک صلوات لفظ جمع
 صیغه سی در جمع نک ایکی
 آزی اوچ بولور بس معنا
 سی نمازلرغه دایم چیلق
 فیلکیز دیمکدر آندان صوگ
 و الصلوة الوسطی کلمه سی
 صلوتقه معطوفدر عطقی مغا
 برة فی مقتضی در معناسی
 دخی اورتا نمازغه دایم
 چیلق فیلکیز دیمکدر اول
 اورتا نماز اولک ذکر ایتو
 لسان صلوات نه باشقه
 بولادر صلواتنن مراد اوچ
 نماز بولسه اورتا نماز ایله
 دورت بولادر دورت بولغان
 صورتده آنک اورتاسی
 بولماق ممکن توگلدر
 دورتنن کیم بولوا احتمالی
 یوق بس بالضرورة
 جمع سی بش نماز بولادر
 هر ایکی طرفنده ایکی شار
 نماز بولوب اورتا داغیسی
 صلوة وسطی بولادر
 لمحرره

بو اغاج اولاشدن طیولدیلر (فَانْ خِفْتُمْ) (۱) بس اگر فورفساگز سز صوغشقوی دشماندن یا که برتقوی جانوارلردن (فرجالاً) بس جایاو بارغان حالگذده نمازی ادا قیلکگز اگر طوفتتاب اوفو ممکن بولماسه (اورگباناً) یا ایسه آطلانقویچیلر بولغانکگز حالده اوفوگز یعنی دشمان ایله صوغش وقتنده دشماندن فورقو غالب بولسه نمازی نیچوک ممکن بولسه شولای اوفودرستدر آطلدان نوشوب یا که قبلغه قاراب اوفوغان تقدیرده دشمان کیلوب هلاک ایتو فورقچی بولسه آط اوستونده فایسی طرفه ممکن بولسه شول طرفه قاراب ایما برله اوفور (فَاذَا آمَنْتُمْ) بس هر فایچان ایمین بولسه کز فورقو بنسه (فَاذْكُرُوا اللَّهَ) بس یاد ایتکز خدای تعالی نی یعنی نماز اوفوگز (كَمَا عَلَّمَكُمْ) نناک کم او براندی و بلردی خدای تعالی سز لرگه (مَالَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ) شول نرسه نی کم بلور بولمادگز سز آنی یعنی خوفدن ایمین بولغانک نمازی شرطلری و ادبلیری ایله همه سیننی برینه کیلتوروب اوفوگز بواورنک ذکردن مراد نمازدز دیبمشلر و بعضیلر بو برده ذکردن مراد شکردر دیورلر اول تقدیرده معناسی هر فایچان فورقودن ایمین بولسا کز خدایعه شکرانه قیلکز شرطلرینی برینه کیلتوروب دیبک بولور والله اعلم (وَالَّذِينَ يَتُوفُونَ مِنْكُمْ) وشول کسه لر کم وفات بولورلر سزلردن (وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا) هم فالدرورلر آلاز اوزلرندن صوگ خانونلری عرب خلقی ننگ عادنلری شول ایدی کم ایلری اولگان خانونلر بریلغه چه هیچ بریرگه چقماینه ایرنک ایونده تورورلر ایدی ایرنک ولیلری وارنلری آنک نفقه سیننی بیلورلر ایدی شول بریل مدندن اول خانونلر هیچده زینت له نمهس و بیزانمه سلر ایدی ایسکی کیوملرگه کبیرلر ایدی اگر شول ایودن چقسه لر نفقه لری ساقط بولور ایدی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتلری مدینه گه کیلگاج بر طائفک ایر وفات بولدی آنا آناسی هم اوغلی و خانونی فالدی اول حضرت صلی الله علیه وسلم اول کشیدن فالغان اموال متروکه نی آنا آناسینه هم اوغلینه تقسیم قیلوب بوردی خانونینه هیچ اولوش نعیین قیلمادی لکن بریلغه چه شول فالغان ماللردن اول خانونغه نفقه لک بیلرسون دیوب حکم قیلدی بس حق تعالی دن آیت نازل بولدی کم سزلردن بعضیلر کز وفات بولوب خانونلری فالسه (وَصِيَّةً لِّأَزْوَاجِهِمْ) وصیت ایتمک وصیت ایتسونلر آلاز خانونلری اوچون (مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ) فائک لندرمک یعنی نفقه و کسوه بیرمک ایله اول خانونلرغه بریلغه چه ایرلردن فالغان اموال متروکه دن (غیر اخراج) چقارمقدن باشقه یعنی اول خانونلری بریلغه ندر ایرلرینک ایرلرینن چقار ماسونلر هم ایرلرندن فالغان مالدن آلارغه نفقه و کیوملک بیلرسونلر (فَانْ خَرَجْنَ) بس اگر چقسه لر اول خانونلر اوزلری

بریل اوتکاندن صوڭ (نَلَا جَنَاحَ عَلَیْکُمْ) بس یوقدر هیچ گناه سزایرگه ای ایزرنگ
 وایلری هم وصیلری (فَیْمَا فَعَلْنَ فِیْ أَنْفُسِهِنَّ) شول نرسهده کم قیلدیلر اول خاتونلر
 اوز نفسلر نده (مَنْ مَعْرُوفٍ) شریعتکه موافق بولغان بخشى لفتدن یعنی بریل
 اوتکاندن صوڭ اول خاتونلر ایزرلرینگ ابولرندن چاقوب باشقه ایزرلرگه نکاحلانسهار
 هیچ گناه یوقدر (وَاللّٰهُ عَزِیْزٌ حَکِیْمٌ) وخدای تعالی غالبدر کم امرینه خلافتق فیلغانلردن
 انتقام آلور حکمت ونوغربلق ایاسیدر ایزینگ حکمتک اوشبو آیتنگ حکمی میراث
 آیتی ایله منسوخدر هم بریل اورنینه صوڭندن ایزرلری اولگان خاتونلرغه عدت
 دورت آیده اون کون بولدی نناک کم یوقاریک اوندی (وَلِلْمُطَلَّقَاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ)
 وطلاق ایتمیش خاتونلرغه متعه بیر و نیوشدر انصاف وئیگزیک ایله کوچی بنگان مقدار
 (حَقًّا عَلَی الْمُتَّقِیْنَ) نیوشلی ایتمک نیوشلی ایندی خدای تعالی متعه بیر مکنی شرکدن
 وگناهدن صافلانوجیلر اوزرینه یعنی مسلمانلرغه (كَذٰلِكَ) اوشانداق یعنی نناک کم
 اوشبو حکم ارنی بیان قیلدی شونک کبی (بَیِّنٌ لِّلّٰهِ لَکُمْ) بیان فیلور خدای تعالی
 سزایرگه (ایانه) اوزینگ حکم لرینی سز محناج بولغان اشلرده (لَعَلَّکُمْ تَعْقِلُوْنَ) شایدکم
 سزایر بلورسز و فکر فیلورسز اول حکم لر طوغربسند (اَلَمْ تَرَ) ایا کورمه دکومسن
 و فارامادکم و عبرت نظری ایله (اِلَی الدِّیْنِ خَرَجُوْا) شول کیمسه لر صاری کم چقدیلر
 (مَنْ دِیَارِهِمْ) اوزلرینگ یورطلرندن و منزل لرندن (وَهُمْ اَلْوَف) وآلار اوزلری نیچه
 مک لردر اهل تفسیر کوبره گی ایتمش لردر کم داوردان دیگان فریده طاعون صرغوی
 پیدا بولدی اول فریه اهلینگ بعضیلری فریده دن فاقوب چیتکه چقدیلر و بعضیلری
 چقما نیچه فریده فالدیلر فریده دن چققانلری طاعون بنگانندن صوڭ سلامت فایتوب
 کیلدیلر فریده فالغانلرنگ کوبسی طاعونندن اولدیلر فریده فالغانلر فاقوب
 چققانلرغه ایتمیلر سز بزلردن عقلی راق ایکانسز سلامت فالدکیز موندن صوڭ طاعون
 بولسه بز هم چقارمز دیدیلر ایکنچی بلده اول فریده ینه طاعون ظاهر بولدی بو
 دفعه ده فریه اهل سکز مک یا که فرق مک کشی ایدیلر همه لری طاعونندن فاقوب
 فریده دن چقدیلر (حَدَرَ الْمَوْتِ) اولوم فورفوسندن یعنی اولمدن صافلانوب فاقدیلر
 بیک آشغوب بارور ایدیلر نا کم ایکی طاو آراسنده غی بر چوقور یرگه بتمیلر (فَقَالَ
 لَهُمُ اللّٰهُ مَوْتُوا) بس ایندی خدای تعالی آلاغه اولگیزلر دیوب معالم ده کیلتور مشدر کم
 حق سبحانه و تعالی ایکی فرشته بیهردی اول ایکی فرشته نگ برسی چوقورنگ بوقارغی
 طرفندن و برسی توبانگی طرفندن طوروب اولگیزلر دیوب ندا فیلدیلر بس اول
 فریه اهل همه لری بریولی وفات بولدیلر چیتدن کوب کشیلر کیلوب آلارنی کوموب

بتره آلماینجه عاجز بولدیلر عاقبت آلارنک نیکرہ سینہ فویما باصاب آلارنی شول فویما
 اچنده فاللردیلر شوندن صوڭ نچه مدنلر اوتدی آلارنک سویا کلریگنه فالمدی (ثم
 احياهم) صکره نرگوزدی خدای تعالی آلارنی نرلمه کلری اوشبو طریقه بولدی موسی
 علیه السلام نڭ خلیفه لرندن خر قیل علیه السلام برکون شول اورندن اوتدی آلارنک
 سویا کلرینی کوروب حال لرینه تعجب قیلدی حق سبحانه و تعالی حضرتینه بالباروب
 آلهی بو فومگه هیبت و قور اثرینی کورسه نکانک کبی رحمت نظری ایله هم آلا رغه
 نظر ایتکل دیوب دعا قیلدی خدای تعالی حضرت حز قیل نڭ دعاسینی قبول ایدوب
 آلارنی نرگوزدی (ان الله لئذی فضل علی الناس) درستلکه خدای تعالی فضل و رحمت
 اباسیدر آدمیلرگه (ولکن اکثر الناس لا یشکرون) ولکن آدمیلر نڭ کوبره گی
 شکرانه ایتمه سلر (وقاتلوا فی سبیل الله) و صوغش فیلکیز ای مؤمنلر خدای تعالی
 یولنده حق سبحانه و تعالی یوقارغی آیتنه اولمدن فاچوب قورتلماق یوق ابکانینی
 بلدرگانندن صوڭ مؤمنلر نی دین دشمانلری ایله جهاد و صوغش قیلورغه امر ایلده دی
 (واعلموا ان الله سمیع علیم) هم بلکیز شونی کم خدای تعالی ایشتکویچدر صوغشیدن
 تغلق ایتکویچیلر نڭ سوزلرینی بلگویچدر آلارنک نیتلرینی (من ذا الذی یقرض
 الله) کمدر شول کشی کم بورچ بیورور خدای تعالی گه (قرضاً حسناً) کورکام (۱)
 بورچ بیورمک یعنی خدای تعالی نڭ عاجز و محتاج بولوب قالغان بندهلرینه منت سز
 بورچ بیورور هم بورچ بیورگی اوچون فائک صوراماس یا که خدای تعالی گه بورچ
 بیورون مراد خدای تعالی یولنده صدقه بیرمه کدر (فیضاعفه له اضعافاً کثیره) بس
 مضاعف قیلور خدای تعالی اول بورچ بیورگوی نڭ اجر و ثوابینی کوب اولوشلر
 یعنی هر بر درهمینه ثلله نیچه اولوش اجر بیورور اوشبو آیت کریمه نازل بولغاچ
 یهودیلر طعنه قیلوب ایتدیلر خدای تعالی محتاجیدر بزلردن بورچ صورارغه دیوب
 مسلمانلر خدای تعالی نڭ وعده سینه کامل اشانوب بو اشکه مبادرت قیلدیلر اول
 ابوالدحداح الانصاری رضی الله عنه رسول صلی الله علیه وسلم حضرتلرینه کیلوب
 صورادی یارسول الله خدای تعالی بزدن بو بورچنی نی اوچون طلب قیلادر پیغمبر
 علیه السلام بیوردیلر تا کم سزلرنی شونک برکاتنده جنتکه کورگزمک اوچون طلب
 قیلادر ابوالدحداح ایتدی یارسول الله مینم ایکی اورنک خرما باقچه لرم بارد. رشولارنک
 یغشیراغینی خدای تعالی یولنده بورچ بیرسام میثکا جنت ایله ضامن بولورسزمورسول
 علیه السلام بیوردیلر بلی من ضامن بولورمن کم خدای تعالی شونک برابرنده جنتده
 سیکا ثلله نیچه باقچه لر احسان قیلور ابوالدحداح ایتدی یا رسول الله مینم بالالرم

(۱) بورچ بیورونک اجر
 و ثوابی صدقه بیورون آرتق
 ایدکی حدیث صحیح ایل
 ثابتدر زیرا که بورچ هر
 وقت محتاج کشی نڭ قولیه
 نوشتار محتاج بولماغان کشی
 بورچ صوراماس اما صدقه
 محتاج بولماغان کشی لر
 گده بیورلور

بسطدن مراد خدای تعالیٰ بعضیلرنک عمرینی فصقه و بعضیلرنک اوزون فیلور دیمکدر یا که قبض فیلور نیک معناسی بعضیلرنک کوکلارینی قبض فیلور هیچده غیر اشنی و بیغشی لقنی قصد ایتماس و بعضیلرنک کوکلارینی کییک فیلور همیشه بیغشلیق فصدنده بولور دیمکدر والله تعالیٰ اعلم

(۲) روایت ایدلمشدر کیم موسی علیه السلام وفات بولغاچ آنک اورنینه یوشع علیه السلام خلیفه بولوب تورانداغی اوامرو احکامنی بنی اسرائیل آراسندک تبلیغ ایدار و یورتور ایدنی یوشع وفاتندن سوک کالب آندان سوک حزقیل آندن سوک الیاس آندن سوک الیسع علیهم السلام لیر خلیفه لک ایتدیلر الیسع علیه السلام وفاتندن سوک بنی اسرائیل قومی بوزو لوب خدای تعالیٰ نیک عهد یئنی اونوتدیلر عصیان قیلدیلر حق تعالیٰ نیک حکمی ایله اول زمانده عمالقهدن بر قوم ظهور ایتدی پادشاه لری جالوت اسملی ایتدی مصر ایله فلسطین ولایتلری آراسندک تورلر شول قوم ایدنی

هم آنام مینم ایله برکه بولور لرمو پیغمبر علیه السلام بلی برکه بولور لردیدیلر بس ابو الدحداح اول حضرت صلی الله علیه وسلم نیک مبارک قولینی طوندی هم شول خرما باقچه سینی خدای تعالیٰ یولنده صدقه قیلدی فی الحال باقچه سینه کیلوب آناسینه هم بالارینه ایتدی مین اوشبر باقچهنی خدای تعالیٰ یولنده صدقه قیلدم شول شرط برله کم جنتده شونک برابرنده بزگه نیکلله نیچه باقچه لرد بولور هم سز لر همه کز منم برله برکه بولور سز دیگچ آناسی ایتدی بارک الله بیک بیغشی سودا ایتکانسن (والله یقبض ویبسط) (۱) و خدای تعالیٰ طار فیلور بعضیلرنک زینینی هم کییک فیلور بعضیلرنقینی یعنی اوزینک علم و حکمتی مقتضاسنچه هر کم نیک حالی نیک صلاحینه کورار زق پیرور بعضیلرنی بای و بعضیلرنی فقیر فیلور (والله تر جعون) و اول خدای تعالیٰ صاری قایتارلمش بولور سز حساب و جزا اوچون (الم تر) ایا کورمادکمو سن و علمانک ابرشما دیمو (الی الملائک من بنی اسرائیل) یعقوب اولغلارینک اولوغلرندن بر جماعتنک خبرینه (من بعد موسی) موسی پیغمبر وفاتندن سوک (اذ قالوا) شول وقتده کم ایتدیلر آلا یعنی موسی علیه السلام وفاتندن سوک بنی اسرائیل اولوغلری ایتدیلر (ایم لیم) (۲) اوزلرینک پیغمبر لریینه یعنی اشمویل علیه السلامغه ایتدیلر (ابعث لنا ماکا) قوبارغل سن بوزنک اوچون بر پادشاهنی یعنی بوزنک اوچون اوز آرمزدن بر پادشاه صابلاب قوبغل (نقاتل فی سبیل الله) تا کیم صوغش فیلور مز بزلر خدای تعالیٰ یولنده جالوت هم آنک قومی برله شول پادشاهنک یاردمنده جالوت قومی عاد قومی نیک فالدفی بولغان عمالقه طائفه سی ایدیلر اوزلری پونقه طابونفوجیلر مشرکلر ایدی پادشاهلری جالوت اسملی ایدی بنی اسرائیل غه فارشی هر وقت خصومت فیلوب صوغشورلر ایدی بنی اسرائیل قومی آلا ردن عاجز قالغانلر ایدی اول وقتک بنی اسرائیل قومی نیک پادشاهلری یوق ایدی شول سببلی اوزلرینک پیغمبر لرندن بزرگه بر پادشاه بیلگولاب قوبغل تا کم شونک یاردمنده جالوت قومی ایله صوغشور ایدک دیوب صورادیلر (قال) ایتدی اول پیغمبر لری آلا رغه (هل عسیتم ان کتب علیکم القتال) ایا شاید کم سز لرمو اکر فرص ایتولسه سزینک اوزرکوزگه صوغش (الا نقاتلوا) شول کم صوغش فیلماس سز یعنی من فورفامن کم اکر سز لرگه خدای تعالیٰ صوغشنی فرض قیلسه سز لر صوغشماس سز دیدی (قالوا) ایتدیلر بنی اسرائیل اولوغلری (وما لنا الا نقاتل فی سبیل الله) ونی نرسه سببدر بزلرگه صوغش فیلماس لقمیزغه خدای تعالیٰ یولنده یعنی بزلر نی اوچون صوغش فیلما یق (وقد اخرجنا من دیارنا) و حالانکه تحقیق جغارلق بزار اوزلرمز نیک یورطلرمزدن (واینائنا) هم اولغلارمزدن

بنی اسرائیل اوستونه کیلو
ب صوغشوب بنی اسرائیل
نڭ کوب برلر بنی آلدیلر
هم کوب کشیلر نی اسیر
قیلدیلر حتی پادشاه بالا
ارندن دورت یوز فرقی
کسه نی اسیر اینتوب آلد
یا-ر فالغانلرینه جزیه
ونولار صالدیلر نورانی
قول لرندن آلوب کیندیلر
بنی اسرائیل نڭ حال لری
بیک مشکل بولدی باشلرینه
فاطی بلالر کیلدی آرالرنڭ
پادشاه بولوب اش یورنور
کشی هم فالهادی سبط
نبتندن یعنی پیغمبرلر کیل
تورغان نسلدن فقط بر
حامل خانون غنه فالغان
ایدی اول خانون بز
اوغلان طوغردی آطینی
اشموئیل قوبدیلر اشموئیل
بالغ بولغاچ خدای تعالی
آنی بنی اسرائیل قومینه
پیغمبر قیلدی اشموئیل علیه
السلام بنی اسرائیل آرا
سینه کیلوب حق تعالی
نڭ امر لر بنی تبلیغ ایندی
بنی اسرائیل اولوغلری
آنکا اشانمادیلر سنڭ
پیغمبر بولور وقتنڭ هنوز
یتماگان اگر سوزنڭ
توغری بولسه بزلرگه بر
پادشاه طایقل دیدیلر
اشموئیل علیه السلام آلا
اوچون پادشاه صوراب
خدای تعالی گه دعا قیلدی

یعنی جالوت بزلر نی وطنلرمزدن چقاردی اوغللرمزدن آیوردی بز آنڭ برله نی اوچون
صوغشما یق البته صوغشورمز دیدیلر زیرا که جالوت بنی اسرائیل اولوغلری نڭ
اوغل لرندن دورت یوز فرقی کسه نی اسیر اینتوب آلمان ایدی هم کوب کشیلر نی
یورطلرندن چقارغان ایدی (فَلَمَّا كَتَبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالَ) بس یازلقانی زمانده آلا
اوزرینه صوغش قیلو (تَوَلَّوْا) یوز دوندر دیلر آلا صوغش قیلودن یعنی خدای
تعالی صوغشنی فرض اینتکچ صوغش فیلاسیلری کیلمادی باش طارندیلر (الَّا قَلِيلًا
مِّنْهُمْ) مگر آنلردن آزغنه کشیلر یوز دوندر مادیلر و دشمنانغه فارشی صوغش قیلدیلر
کم آلا اوچ یوزده اون اوچ کشی ایدیلر (وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ) و خدای تعالی
بلگوچیدر ظلم لقی اینکوچیلر نی و فرمانینه خلاقلق فیلقانلر نی صوغشدن نخلی اینتوب
بنی اسرائیل اولوغلری اشموئیل پیغمبرگه البته صوغشورمز دیب وعده بیرگاچ اشموئیل
علیه السلام خدای تعالی دن آلا اوچون بر پادشاه تعیین اینکل دیوب تلادی حق
سبعانه و تعالی آکا بر صاوت مای هم بر طایاق یباردی و یوردی کیم هر کیم سنڭ
ابوگا کرگاچ اوشبو صاوتداغی مای قابناسه هم اوشبو طایاق آنڭ بویینه نڭ کیلسه
شول کشی آلا رغه پادشاه بولور پادشاهلقغه مستحقدر اشموئیل پیغمبر سو خبر نی
بنی اسرائیل قومینه ایرشدردی بنی اسرائیل اولوغلری برهم برهم پادشاه بولو طمعسی
ایل اشموئیل نڭ منزلینه کیلورلر ایدی هیچ کم گه صاوتداغی مای قابناماس هم اول
طایاق بویلرینه برابر کیلماس ایدی مگر برکون طالوت اسملی کتوچی اشموئیل نڭ
ایونه کیلگان ایدی اول کیلوب کرگاچده صاوتداغی مای فاینی باشلادی هم طایاق
آنڭ بویینه نیگز کیلدی (وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ) و ایندی بنی اسرائیل قومینه آلا نڭ
پیغمبرلری (إِنَّ اللَّهَ فَدَّ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلَكًا) درستلکده خدای تعالی فوباردی
سزلرگه طالوتنی پادشاه اینتوب بس آنی اوزرگزگه پادشاه بلوگز (فَأَلَّوْا) ایندیلر
بنی اسرائیل اولوغلری بواشکه عجبلانوب (أَنِّي يَكُونُ لِيَ الْمَلِكِ عَلَيْنَا) نچوک بولور
و فایدا بولسون اول طالوتقه پادشاهلق بزنڭ اوزرمزگه (وَنحن اِحق بِالْمَلِكِ مِنْهُ)
و حالانکه بزلر نیوشلیترا کمز پادشاه بولوغه آندان زیرا که آلا یهودا نسلندن ایدیلر
طالوت بنیامین نسلندن ایدی بنی اسرائیلک پادشاهلر یهودا نسلندن بولورلر ایدی
شول سببلی طالوتقه فاراغانده پادشاهلقغه بزلر مستحقرا کمز دیدیلر دخی ایندیلر
کم اول طالوت بر فقیر کتوچیدر (وَلَمْ يُوْتِ سَعَةً مِنَ الْمَالِ) هم بیرلما گاندر آکا
کیڭلک دنیا مالندن یعنی هیچ مالی و دولتی یوقدر خزینه سی بولماغاچ اول نچوک
پادشاه بولور دیدیلر (قَالَ) ایندی پیغمبرلری آلا رغه جوابده (إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ)

درستلىككە خدای تعالی اختیار قىلدى اول طالوتنى (عليكم) سزنىڭ اوزرگىزگە
 (وزاده بسطة) هم آرتىردى خدای تعالی آنى كىڭلك بوزندن (فى العلم والجسم)
 علم دە هم جسم دە يعنى آنىڭ علمىنى هم بدننى سزاردن آرتق ايتدى زىرا كە طالوت
 فقير بولسە دە مملكت تدبيرىنى هم صوغش علم لىرىنى يىغشى بىلور ابدى هم
 باشقىلارغە قاراغاندە اوزون بويلى مهابت وكوركام صورىلى ابدى (والله يؤتى ملكه
 من يشاء) وخدای تعالی بىرور اوزىنىڭ ملكىنى وپادشاهلىقى اوزى نىلاگان
 كەمسە گە (والله واسع علم) وخدای تعالی فضلى درحمى كىڭ بولغوجىدر كەم فضلى
 ايله فقيرنى پادشاه قىلور بىلگوجىدر كەم پادشاهلقە كەم مستحق ابدىكىنى اوزى
 بىلور شوندىن صوك بىنى اسرائيل اولوغلى اشموبىل پىغمبرگە ايتدىلر بىزلىرگە
 طالوتنىڭ پادشاهلىقى اوچون بىر حجت وعلامت كىرا كىدر تا كەم شول علامتى
 كوروب آنىڭ پادشاهلىقىنى تمام اشانورمز كوكل لىرمز قرار قىلور اشموبىل عليه السلام
 مناجات قىلور خدای تعالی دن صورادى خدای تعالی آڭا طالوتنىڭ پادشاهلىقىنىڭ
 علامتىنى بلىردى (وقال لهم نبهم) وايتدى آلاغە پىغمبرلىرى (ان ايت ملكه) درستلىككە
 اول طالوتنىڭ پادشاهلىقىنىڭ علامتى (ان باتىكم التابوت) شولدىر كەم كىلور
 سزلىرگە تابوت اول تابوت بىر صندوق ابدى آڭا اچىدە پىغمبرلىرىنىڭ صورىلىرى بار
 ابدى (فيه سكينه من ربكم) بولغوجىدر اول تابوتدە سكىنە پروردكارگىزىدىن يعنى
 آنىڭ اچىدە سزنىڭ كوكل لىرگىز سكون وقرار تاپماقنى سەبب بولغان نرسە باردى (وبقية
 مما ترك ال موسى) وهم شول نرسەنىڭ قالدىنى باردى كەم قالدردى آنى موسى
 پىغمبرنىڭ آللى (وال مارون) دخى هارون پىغمبرنىڭ آللى بىسى موسى پىغمبر ايله
 عارون پىغمبر قالدردىلر بو اورىدە الدن مراد نفسىدر دېمىشلر اول تابوت اچىدە
 موسى وهارون عليهما السلامدن قالغان نرسەلر موسى عليه السلامنىڭ باشماقلىرى
 وهارون عليه السلامنىڭ چالماسى هم بىنى اسرائيلغە تېپە صحرا سىندە كوكدن يارغان
 قدرت حلواسى هم موسى عليه السلامغە كىلگان الواحنىڭ كىمسا گى ابدى اول
 تابوتنى عمالقە قومى بىنى اسرائيلدىن صوغشوب آلوب اوز ولايتلىرىنە ايلتىكەنلر ابدى
 هر قىرە گە كىلتىررسەلر شول قىرە اهلينە بىر آفت ايرشور ابدى عاقىبت آنى قايدە
 ئوبارغە بىلمىنچە بىر چوپلىك كە كومىدىلر حق سېھانە وتعالى فرشتەلرگە بىوردى تا كەم
 اول تابوتنى كومولىگان اورىندىن آلوب اشموبىل پىغمبر قاشىنە كىلتوردىلر نىلكەم
 بىرورور (تحملة الملائكة) يوكلار اول تابوتنى فرشتەلر هم سزلىرگە كىلتورورلر
 (ان فى ذلك لآية لكم) درستلىككە وشبو تابوتنىڭ سزلىرگە كىلما كىدە البتە علامت

حق تعالی دن آنكار طاباق
 ايله بىر موگوز اچىدە طولى
 ماى كىلدى هر كىم سنىڭ
 اېونكە كىرگانك اوشبو ماى
 قاينە دە هم بو طاباق آنىڭ
 قامتىنە تىگىز كىلسە شول
 كىشى بىنى اسرائيل گە
 پادشاه بولور دىوب فرمان
 بولدى طالوت بىر دىباغ
 يعنى تىرى ايلانچى با كە
 صوچى ابدى ايشا كىن
 ازلاب يورگانك اشموبىل
 پىغمبرنىڭ اېونى توغرى
 كىلور ايشا كىم قايدا
 ايدىكىنى بو پىغمبر بىلماس
 مېكان اندىن صورابىم
 دىوب اشموبىلنىڭ اېونى
 كىردى اول كىرگانچە
 موگوزدا گى ماى قاينى
 باشلادى اشموبىل طاباق
 ايله آنىڭ قامتىنى اولچاپ
 تارادى هر اېكىسى تىگىز
 كىلدى اشموبىل پىغمبر
 آنىڭ باشىنە مبارك ماينى
 سورتوب ايتدى ابدى
 بىنى اسرائيل گە پادشاه
 اولدىڭ علامتى شولدىر كىم
 آناننىڭ يانينە قايتقاچىدە
 ايشا كىننى تاپبولغان
 كوررسن دىدى
 نىياندىن

و حجت باردیر سؤنک او چون طالوت نك پادشاهلقینه (ان ڪنتم مؤمنين) اگر
 بولساگز سز اشانقوچیلر بنی اسرائیل قومی تابوت اوزلرینه فایتقاندن صوڭ
 طالوت نك پادشاهلقینی قبول ایدوب آنك حکمینه مطیع بولدیلر هم صوغش او چون
 حاضرلانو ب طالوت قول آستونده یتمش مڭ ابر آطلانو ب چالوت لشکرینه فارشی
 صوغشورغه چقدیلر اول وقتده هوا غایتده اسی ایدی (فلما فصل طالوت بالجنود)
 بس چقغانی زمانده طالوت لشکر ایله بیت المقدسدن صوغش او چون (قال) ایتدی
 طالوت آلاغه اشمویل بیغمبرنك بلدرمکی ایله یا که خدای تعالی نك الهامی ایله
 ایتدی ای بنی اسرائیل قومی (ان الله مبتليکم بنهر) درستلکده خدای تعالی
 صماغوچیلر سزنی بر یلغه ایله یعنی اوشبو اسی هواده بولگژده صولی بر یلغه ظاهر
 بولوب شول یلغه ایله خدای تعالی سزرنی صنار تا کم مطیع وعاصی کم ایکانی ظاهر
 ومعلوم بولور (فمن شرب منه) بس هر کم اچسه اول یلغه دن صو (فلیس منی)
 بس ایماسدر اول مندن یعنی منم منده توجلدر (ومن لم یطعمه) و هر کم
 طانوماسه و اچماسه اول یلغه صوینی (فانه منی) بس درستلکده اول کمسه مندندر
 یعنی مڭا ایبار گوچیلر (الامن اغترف غرقه بیده) مگر شول کمسه کم اوچلاب
 آور بر اوچ صونی قولی برله یعنی قولی برله آلوب برگنه اوچ صو اچسه ضرر
 یوقدر دیدی حق تعالی نك قدرتی برله شول اسی هواده آلا نك بوللرنده بر یلغه
 پیدا بولدی صو آغوب تورور ایدی آلا بیک صوصافان حاللرنده شول صوغه
 یتدیلر (فشرّبوا منه) بس اچدیلر آلا شول یلغه دن طویغانچه (الافلیلا منهم)
 مگر آلا ردن آزغنه کشی طویغانچه اچمادیلر برگنه اوچ صوغه قناعت ایتدیلر هم
 شول بر اوچ صو ایله صوصاولری باصولدی کوب اچکانلرنك ابرنلری فارالدی
 صوصاولری او طور ی آرندی اچکان صایون آر توغراق صوصاولر ایدی شول یلغه
 یاندان کینه آلهایونچه لشکردن آیلوب قالدیلر (فلما جاوزوه) بس اوتیکانی زمانه
 اول یلغه دن طالوت (والذین امنوا معه) هم آکا ایمان کیتلورگان و آنك سوزینه
 اشانغان کمسه لر آنك برله برگه اوتکانلری زمانده (قالوا) ایتدیلر آلا یعنی
 خلافتی قیلوب یلغه دن اونمی فالغانلر ایتدیلر (لا طاقه لنا الیوم بجالوت و جنوده)
 یوقدر بزلرنك طاقتیمز بو کون جالوتفه هم آنك لشکرینه یعنی بز آلاغه فارشی
 طورا آلهاسمز کوچیمز یتماس دیدیلر و بعضیلر دیبشاردر کم طالوت نك لشکری
 همه لری یتمش مڭ کشی ایدی آلتمش آلتی مڭ کشی یلغه دن اوتماینچه قالدیلر
 دورت مڭ کشی یلغه دن اوتدیلر جالوت نك لشکرینی کور گاج آلا ردن اوچ مڭ

آلتی یوز بنمش کشی قورقوب بزنگ طاقتیمز بوق دیدیلر (قَالَ الَّذِينَ يَبْطُونَ
 أَنَّهُمْ مَلَائِقَةُ اللَّهِ) ابتدیلر شول کمهسلر کم بیلورلر شونی کم بولغوجیلردر آلا
 خدای تعالی گه بعضی آخرنده حساب و جزاء او چون خدای تعالی حضورینه باروغه
 اشانغان کشیلر ابتدیلر کم آلا اوج بوزده اونوز کشی ابدیلر (كَمْ مِنْ فِتْنَةٍ
 قَالَتُوا كَوَيْدِ آرْغَمَةٍ) گروه مؤمنلردن (غَلَبَتْ فِتْنَةٌ كَثِيرَةً) غالب بولدیلر کوب
 گروه کافرلردن (بِأذنِ اللَّهِ) خدای تعالی نك اذنی و یاردمی برله (وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ)
 و خدای تعالی صبر اینکوچیلر برلدر کم آلا رغه نصرت و یاردم بیرور طالوت
 لشکری نك قورقانلری آرتده فالدیلر طالوت شول آزغنه قورفماغان صابر مؤمنلر
 ایله جالوت لشکرینه فارشی باروب صوغش او چون صف باغلاب طوردیلر جالوتنك
 لشکری اوج یوز مک آطلی ایدی همهسی قورالی ابدیلر جالوت اوزی اولوغ
 بدنی پهلوان کشی ایدی بارجه قورالاری نك اغراقی مکر طل کیلور ایدی
 (وَلَمَّا بَرَزُوا) و ظاهر بولغانلری زمانه مؤمنلر صوغش او چون صف باغلاب (جَالُوتَ
 وَجُنُودَهُ) جالوت هم آنك اشکری او چون (قَالُوا) ابتدیلر اول مؤمنلر (رَبَّنَا افرغ
 عَلَيْنَا صَبْرًا) ای بزنگ پروردکار بمر افاضه ایتکل و بیرگل بزلرگه صبرلقنی (وَوَثِّبْتَ اقدامنا)
 هم ثابت قیلغل بزنگ آياقلر بمرنی صوغش میداندده (وَأَنْصَرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ)
 دخی نصرت و یاردم بیرگل بزگه کافر بولغوجی قوملر اوزرینه دیوب دعا قیلدیلر
 (فَهَزَمُوهُمْ بِأذنِ اللَّهِ) بس جیگدیلر و صندردیلر دشمان لشکرینی مؤمنلر خدای
 تعالی نك اذنی و یاردمی برله (وَقَتَلَ دَاوُدَ جَالُوتَ) هم اولتوردی داود جالوتنی
 اهل نفسیر دیمشلردر کم داود علیه السلام آناسی ایسا اوج اوغلی ایله برگه
 طالوت لشکری اچنک یلقه دن اونکانلر جملسندن ایدیلر داود علیه السلام ایشانك
 کچک اوغلی ایدی اوق آطارغه بیک ماهر ایدی طالوت لشکری ایله جالوت
 لشکرینه فارشی صف باغلاب طوردیلر جالوت میدانغه چقوب طالوتقه قاراب ایدنی
 کیسگل ایکیمر قارا فارشی صوغش فیلیق کم جیگسه جیگولنگان کشی نك ملکی
 آکا بولور یا ایسه اوز اورنوکا لشکرکدن برسینی اختیار ایتکل شول شرط بوینجه
 آنك برله صوغش فیلایم دیدی طالوت جالوتنك بوسوزینی ایشته کچ فورقندی زیراکه
 جالوت بیک پهلوان ایدی هیچ کم آکا فارشی طورآ آلماس ایدی طالوتنك حالی
 مشکل بولدی لشکری آراستده هر کم جالوتنی اولتورسه قزمنی آکا بیرورمن هم
 ملکیم نك یارطی سیننی بیرورمن دیوب ندا قیلدی جالوتقه فارشی میدانغه چقارغه
 هیچ کم حرات ایتماس ایدی خدای تعالی اشه ویل پیغمبرگه وحی قیلوب جالوتنی

ايشا اوغلارندن برسى اولتوراچك ديوب بلدردى ايشانك اوغلارنى داود عليه السلامن باشقه سيني اشمويل پيغمبر حضورينه كبلتورديلر اشمويل آلارنى كورگاچ خدای تعالی مكا بلدرگان صفتلر بولارده يوقدر دیدى ايشا ايتدی منم دخى بر اوغلم باردى قوی لر کوتادر اوزى قصه بویلى قیافنى حقیر بولغانغه كورا من آنى خلقدن اوبالوب كبلتورمادم شوندان صوڭ طالوت اوزى حضرت داودنى كورورگه باردى داود عليه السلامنى كوردى كم بر وادی ده قوی لر كونا آغوب كیلگان سیل صووند قوتقارمق اوچون ایكى قوی نى كوناروب صودان چقارور ابدى طالوت آنى كورگاچه كوكلندن البته من استاگان كشى اوشبودر جالوتنى موندان باشقه كشى اولتورماس دیدى داود عليه السلامنى آلوب لشكرينه كبلتوردى بولده اوچ طاش طوغرى كیلدى برسى من هارون پيغمبرنك طاشى من منم ايله فلان پادشاهنى اولتوردى دیدى وبرسى منم ايله موسى عليه السلام فلان پادشاهنى اولتوردى دیدى وبرسى من شول طاش من كم منم ايله سن جالوتنى اولتورورسن دیدى داود عليه السلام اول طاشلرنك اوچوسىنى ده آلوب قوينينه قويدى طالوت داود عليه السلامغه اوزينك آطن هم قورال لرینى وصوغش كيومىنى بېردى داود عليه السلام قبول ایتمادی مكا بولارنك برسیده حاجت توگل نصرت وياردمنى رېمدن نلارمن دیدى شوندان صوڭ داود عليه السلام ميدانغه كروب قوينونداغى طاشلرنى چقاروب جالوت طرفينه آطدى حق تعالی نك قدرتى ايله اول طاشلر جالوتغه ايرشوب جالوتنى اولتوردى جالوتنك لشكرلرى مغلوب بولوب قاچدیلر مؤمنلر غالب بولوب بېك شادلانديلر شونندان صوڭ طالوت وعدهسى بويىنچه قزىنى هم پادشاهلىق نك يارطى سینی داود عليه السلامغه بېردى صوڭندان پادشاهلىق وبارچه مملكت داود عليه السلامغه قالدى (وَآتَيْنَا اللَّهُ الْمَلِكَ) هم بېردى داود پيغمبرگه خدای تعالی پادشاهلىقنى (وَالْحِكْمَةَ) دخى حكمتنى يعنى پيغمبرلك بېردى يا كه حكمتدن مراد زبوردر (وَعَلَّمَهُ مَا يَشَاءُ) هم اويراندى خدای تعالی داود پيغمبرگه اوزى تلاگان نرسه دن يعنى پيغمبرلرگه مخصوص بولغان علمنى اويراندى يا كه تيموردن صوغش كيومى باصاونى بلدردى يا كه قوشلر تلبىنى بلدردى دېمكدر والله تعالی اعلم (وَلَوْ لَا دَفَعَ اللَّهُ النَّاسَ) واگر بولماسه ابدى خدای تعالی نك طيماقى آدميلرنى (بَعْضُهُمْ بَعْضًا) بعضيلرینى بعضيلرى برله يعنى اگر خدای تعالی مشركلرنى مؤمنلر سببلى دفع قيلماسه وطيماسه ابدى (لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ) البته بوز ولور ابدى بر يوزى يعنى بوتون بر يوزى كفر وشرک قارانقوللرى ايله طولار ابدى فسق وفسادكو بايور

ابدی (وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ) واکن خدای تعالی فضل و رحمت اباسیدر
 بار چه عالمه اوز رینه کم فضلی و رحمتی ایله مشرک لرنک فتنه سینتی مؤمنلر سببلی دفع فیلور
 (تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ) اوشبو ذکر ایتولمش فصار خدای تعالی قدرتی ننگ علامت لرنیدن
 (تَنَلُّوْهَا عَلَیْكَ بِالْحَقِّ) اوفور مز اول آیتلرنی سننگ اوزرگا یعنی جبرائیل علیه السلام
 اوفور حلق و توغر یلق برله (وَآنكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ) ودرستلکده سن ای محمد
 علیه السلام البته یبارلش پیغمبرلرن دن سن بار چه خلایفه (* (تِلْكَ الرُّسُلُ) اوشبو
 پیغمبرلرکم بو سورده مذکور بولدیلر (فضلنا بعضهم علی بعض) آرتق ایتدک بز اول
 پیغمبرلرننگ بعضلر بنی بعضلری اوزرینا (منهم من کلم الله) اول پیغمبرلرن باردر شول
 کیمسه کم سو بلاشدی آننگ برله خدای تعالی واسطه سن مثلاً آدم علیه السلام و موسی
 علیه السلام هم حضرت محمد علیه السلام کبیر (ورفع بعضهم درجات) هم کو تاردی
 خدای تعالی اول پیغمبرلرننگ بعضلر بنی بیوک درجه لرکه پیغمبرلرننگ بعضلری
 بعضلرن دن آرتق بولماقی شول اعتبار ایله درکم آلارنگ بعضلری آدمیلرن بر گنه
 کر و هغه یبارلگان لر ابدی ننگ کم بنی اسرائیل پیغمبرلری بنی اسرائیل قومینه گنه مبعوث
 ایدیلر و بعضلری کو براء گر و هله غه یا که بار چه آدمیلر که یبارلگان و بعضلری آدمیلر هم
 پر یلرننگ بار چه سته یبارلگان ایدیلر ننگ کم بزنگ پیغمبر مز محمد علیه الصلوٰة و السلام بار چه
 آدمیلر هم پر یلر که مبعوث لرد و دخی پیغمبرلر آراسنده تفاوت شول اعتبار ایله درکم بعضلرینه
 پیغمبرلرک توشک و بعضلرینه او یاولقده یبارلدی مفسرلرن دن بعضلری و رفع بعضهم دن مراد
 ادریس علیه السلام درکم حق سبحانه و تعالی آگا بیوک مرتبه احسان فیلوب کو ککه چقاردی
 دیمش لرن تفسیر کشافی اباسی دیمش درکم و رفع بعضهم دن بزنگ پیغمبر مز محمد
 علیه السلام مراد بولماقی ظاهر در زبیرا که حضرت محمد علیه السلام باشقه پیغمبرلر که
 فارغانده نهجه درجه لر افضل و آرتوقدر و الله تعالی اعلم (وَآتینا عیسی ابن مریم
 البینات) و ببردک بز مریم اوغلی عیسی پیغمبر که ظاهر و روشن بولغوچی معجزه لرنی
 (وایدناه بروح القدس) هم برکتدک بز آنی و آنگا قوت ببردک پاک جان برله کم
 آندن مراد جبرائیل فرشته در حضرت مریم که نفخ اینما کی و اورما کی برله حضرت
 مریم بولکی بولوب آندن عیسی علیه السلام دنیاغه کبلدی (وَلَوْشَاءَ اللَّهُ) و اگر
 نلاسه ابدی خدای تعالی (مَا أَقْتَلْنَا الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ) بر برسی ایله اختلاف فیلشوب
 صوغشما سلا ابدی اول پیغمبرلرن صوگ بولغان کیمسه لرن (من بعد ما جاءتهم البینات)
 کبلگانی صوکنده آلا رغه روشن بولغوچی علامت لرن و آچی بیلگولر اول پیغمبرلرننگ
 پیغمبرلرک لرنه (وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا) و لکن اختلاف فیلشدیلر آلا (فمنهم من آمن)

* الجزء الثالث

آية الكرسي

(۱) اهل تفسیر کرسی حقیقہ
 اختلاف ایندیلر بعضیلر
 کرسی ایله عرش بردر
 دیدیلر ابوهریره رضی الله
 عنه ایندی کرسی عرش
 نك آلدنده قویولمشدر
 اولوغلقی بارجه کوكلر
 ویرلر قدرلی در
 خبرده کیلمشدر کیم یدی
 فات کوكلر هم برلر بارجه
 سی کرسیگه فاراغانه بر
 کيك صحراده بر حلقه
 کبیدر کرسی اوزی
 عرشگه فاراغانده شویله در
 وبعضیلر کرسیدن مراد
 خدای تعالی نك ملکى
 وسلطنتی در دیورلر زیرا
 که عرب خلقی ملک قد
 یم که کرسی دیورلر والله
 اعلم نیباندن
 (۲) حضرت علی کرم الله
 وجهه دن روایت ایدلمشدر
 رکیم آیه الکرسی ایلی
 کلمه در هر کلمه سنده ایلی
 برکت باردر خبرده کیلمشدر
 رکیم هر ایوده آیه الکر
 سی اوقولسه دیورلر و پر
 یلر اول ایو اهلینه ضرر
 ایرشدر آلماسلر و هر کیم
 آیه الکرسینی هر فرض
 نیاز سوکنده اوقوسه خدای
 تعالی آنکاشکرانه لی کونکل
 نصیب قیلور
 تفسیر حسینی

بس باردر آلاردن شول کیمسه کم ایمان کیلتوردی و اشاندی اوزلرینک پیغمبرینه
 (ومنهم من کفر) هم باردر آلاردن شول کیمسه کم کافر بولدی و حق دیندن یوز
 دونردی یهود و نصاراغه تعریضدر کم آلارموسى و عیسی علیهما السلام لردن صوڭ
 توغری بولدن چقدیلر (ولوشاء الله ما اقتتلوا) و اگر تلاسه ابدی خدای تعالی
 اختلاف قیلشماسلر ابدی آلازم و بر برسی ایله صوغشماسلر ابدی اختلاف صوغشقه
 سبب بولعافلقدن اختلافدن افتتال ایله یعنی صوغشماق ایله تعبیر قیلدی (ولکن
 الله یفعل ما یرید) ولکن خدای تعالی قیلور شول نرسه نی کم نلازم اوزی اختلاف
 و ضلالت هم عصمه و هدایتدن (یا ایها الذین آمنوا) ای ایمان کیلتورگان کیمسه لر
 (انفقوا مما رزقناکم) نفقه بیرگز بزرگه رزقلاندرغان و بیرگان نرسه دن یعنی
 مالگذدن زکوت بیرگز (من قبل ان یاتی) کیلما کدن الگاری (یوم لایبع فیه)
 شول کون کم یوقدر اولکونده هیچ صانماق و صانوب آلماق نا کم کشی اوزینی
 عذابدن صانوب آلاور ابدی (ولأخلة) هم یوقدر اولکونده دوستلق نا کم کشی
 دوستینی حمایه قیلور ابدی (ولاشفاعه) دخی یوقدر اولکونده شفاعت نا کم
 براونک شفاعتی سببلی عذابدن قورتلور ابدی (والکافرون هم الظالمون) و کافرلر
 آلاردر ظلملق اینکوچیلر خدای تعالی نك حقیقینی منع قیلولری برله هم خدایدن
 باشقهغه عبادت قیلولری برله (۱) فائده خبرده کیلمشدر کم هر کم بر حاجت اوچون
 ایوندن چقسه اخلاصی ایله آیه الکرسی نی اوقوسه خدای تعالی نك اذنی ایله آنک
 مطلوبی حاصل بولور انشاء الله تعالی (۲) (الله لا اله الا هو) معبودلک که لایق بولغوچی
 خدای اولدر یوقدر هیچ بر معبود خلفه مگر اول الله تعالی گندهر عبادت قیلو آکاغنه
 تیوشدر (الهی) ترک بولغوچیدر همیشه (القیوم) مخلوقاتنی حفظ و تدبیر ایتمک برله
 قائم در (لا تاخذه سنة) تونماس آنی بوقومسراماقلق یعنی اویقوغه کبتار آلدندن
 بولا تورغان اویقولی اویاولی لقی حالتی کم آکا نعلاس دیورلر (ولانوم) هم تونماس
 آنی اویقور بربر که بواشلر حیوانغه خاص بولغان صفتلردر خدای تعالی آندن منزهدر
 (له ما فی السموات) اول خدای تعالی نك در کولکرده بولغان نرسه (وما فی الارض)
 هم برده بولغان نرسه (من ذا الذی یشفع عنده) کیمدر شول کیمسه کم شفاعت
 قیلور اول خدای تعالی فاشنده قیامت کوننده یعنی هیچ کم هیچ برکشیکه شفاعت
 قیلا آلماس (الا باذنه) مگر اول خدای تعالی نك اذنی و رخصتی ایله گنه شفاعت قیلور
 (یعلم ما بین ایدیهم) بیلور اول خدای تعالی کولر هم برلر اهلی نك آلدنده بولغان

اٰمَنُوْا) خدای تعالی ایمان کبالتورگان کهمسه لزنك دوستیدر یا که آلارنك اشلرینی
 باشقارغوچیدر توفیق وهدایت بیرمک ایل (بخر جهم) چقارور آلارنی خدای تعالی
 (من الظلمات الى النور) کفر و ضلالت فارانقولقلرندن هدایت وایمان یلقطی لقیینه
 یا که شك فارانقولقلرندن یقین و معرفت یلقطی لقیینه چقارور (والذین کفروا) وشول
 کهمسه لرم کافر بولدیلر وحقنی انکار ایتدیلر (اولیاءهم الطاغوت) آلارنك دوستلری
 طاغوتدر یعنی خدایغه باشقه بولغان معبودلر بدر (بخر جونهم من النور الى الظلمات)
 چقارور لر اول معبودلری آلارنی ایمان فطری نورندن کفر فارانقولقلریینه یعنی
 الیمثافداغی ایمانلرندان کفرگه چقارور لر یا که یهودیلرینی وسوسه فیلوچی شیطانلری
 تورانغه ایمان نورندن آنی انکار ایتو فارانقولقیینه چقارور لر یا که مرتدیلرینی اقرار
 نورندن انکار فارانقولقیینه چقارور لر (اولئك) اوشبو کافرلر (اصحاب النار) اوط
 اهل لری بدر کم آخرده اورنلری تموغ اوطیدر (هم فيها خالدون) آلا ر اول اوطده
 منگو فالغوچیلردر (الم تر) ایا کورمادکمو سن (۲) وبصیرت نظری ایله فارامادکمو
 (الى الذی حاج ابراهیم فی ربه) شول کهمسه صاری کم عناد یوزندن بحثلاشدی
 اول ابراهیم پیغمبر ایله پروردکاری طوغری سنده یعنی خدای تعالی نك الوهینی
 ووحدانینی طوغری سنده ابراهیم علیه السلام ایله مناظره قیلوشدی (ان اتیه الله
 الملك) شول وقت کم بیرگان ایدی آکا خدای تعالی پادشاهلغنی یعنی خدای
 تعالی آکا ملک و دولت بیروب آنی پادشاه قیلغانینه قارشى اول خدایدن باش
 طارتوب نكبرك قیلوب خدای تعالی طوغری سنده بحث وجدال قیلدی اول کهمسه
 نمرود بن کنعاندر بوتون یر یوزینه اوزیگنه پادشاه ایدی ابراهیم علیه السلام
 پوت خانهدا گی پوتلرینی واطوب بتورگاچ نمرودنك وزیرلری وارکان دولتی آنی
 اوطقه یاندرونی مصلحت کوردیلر شول وقتده نمرود ایتدی آنی منم فاشیمغه
 کبالتورکز من آنك برله بحثلاشایم بس ابراهیم علیه السلامنی حاضر قیلدیلر نمرود
 ایتدی ای ابراهیم سن بزنك خدایلرمنی باطل قیلدك سنك خدايك كمدر (اذ
 قال ابراهیم) شول وقتده ایتدی ابراهیم پیغمبر (ربی الذی یحیی ویمیت) منم
 پروردکارم شونداین ذاتدر کم قدرتی ایله ترگزور و یوقدان بار قیلور هم اولتورور
 دنیادن آخرتکه یبارور (قال) ایتدی نمرود ابراهیم پیغمبرنك سوزینه قارشى
 (انا حی و امیت) من هم ترگزورمن و اولتورورمن دیدی بس نمرود نادانلغندن
 بر اولومگه حکم ایتولگان کشینی کبالتوروب اولومدن آزاد قیلدی مونا اولوکنی
 ترگزدم دیدی هم بر گناهنسز کشینی کبالتوروب اولتورتدی مونا تریکنی اولتوردم

(۱) اهل تفسیر اوشبو منا
 ظره نك وقتنده اختلاف
 ایتمشلردر بعضیلر ابراهیم
 علیه السلام پوتلرینی بو
 زغاچ نمرود آنی زندانغه
 صالدى صکره آنی اوطقه
 طاشلامق اوچون زندان
 دن چقاروب اوز حضورینه
 کبالتوردی شولوقتده اوشبو
 مناظره واقع بولدی دیورلر
 وبعضیلر بو مناظره نمرود
 ابراهیم علیه السلامنی
 اوطقه طاشلاغانندن سوک
 بولدی دیورلر شول وقتده
 کیم اول زمانلرده بریل
 بیک آچلق بولوب آشلق
 نمروددن باشقه ده طابو
 لباس ایدی هرکیم آشلق
 صانوب آلاو اوچون نمرود
 آلدینه کبلسه نمرود
 ربنك کیم دیب صورار
 ایدی ریم سن سن دیسه
 آنکا آشلق صانار ایدی
 شول وقتلرده ابراهیم علیه
 السلام هم بغدادی صانوب
 آلاق اوچون نمرود
 حضورینه کیلگان ایدی
 نمرود آندان ربنك کیم
 دیب صورافاچ ابراهیم
 علیه السلام ریم شول
 خدایدر کیم اولوکنی تر
 گزورونرکنی اولتورور
 دیوب جواب بیردی

حضرت عزیر بزرگ بو طریفه سؤاں ایتما کی خدای تعالیٰ ننگ اولوکی ترکوزما کنده شک
 طونقانندن توگل ایدی بلکه نی روشچه ترکوزما کینی بلهسی کیلوب اوشبو سؤالنی
 قیلدی (فامانه الله مائه عام) بس اولتوردی آنی خدای تعالیٰ شول وقتنده یوز یل
 یعنی یوز یل اولوک بولوب طوردی یاننداغی ایشاکی هم اولدی (ثم بعثه) صکره
 ترکوزدی آنی خدای تعالیٰ یوز یل اولوب یانقانندن صوگ روایت ابدلمشدر کم حق
 تعالیٰ آنک طعام و شرابینی هم ایشا کینی خلقنک کوزندن باشوردی حضرت عزیر بزرگ
 اولگانندن یتیمش بل اونکاج بخت النصر هلاک بولدی آنک اوریننه عادل پادشاه
 یلوب بیت المقدسنی عمارت قیلدی اوتوز یل مدتنده تعمیر قیلوب تمام اولگی
 حالینه کیلتوردی اول وقتند مذکور خراب بولغان فریه اولگی دن هم آبادراق و توزک
 بولدی حق تعالیٰ ننگ قدرتی ایله حضرت عزیر یوز یل اولوب یانقانندن صوگ تر بیلدی
 یوز یل مقدم ایرنه برله اشراق وقتنده اولگان ایدی یوز یل اونکانندن صوگ
 تر بیلگان وقتنده قوباش باطاقانی یوق ایدی حضرت عزیر همان شول کون
 دیب بلدی اوبقودن اویانغان کشی شکلی اوزاق یوقلاغانمن ایکان دیب اورنندن
 طوروب کوزارینی اویار ایدی (قال) ایندی بر فرشته شول وقتنده خدای تعالیٰ ننگ
 امری ایله عزیرکه (کم لبثت) کویمو توردک اوشبو یانقان زماننک یعنی یانقاننکدن
 بیرلی نی قدر وقت اوندی دیوب صورادی (قال) ایندی (۱) عزیر اول فرشته گه (لبثت یوما
 او بعض یوم) بانوب طوردم من ویوقلادم بر کون یسا که کون ننگ بر آزنده اولده
 بر کون دیگان ایدی صکره قویاشغه فاراب قویاشنک هنور باطماغانینی کورکاج
 کون ننگ بر آزنده بانوب طوردم دیدی (قال) ایندی فرشته آکا فارشی (بل لبثت
 مائه عام) سن اویلاغانچه توگل بلکه سن یانوب توردک یوز یل یعنی سن اولگان
 ایدی تمام یوز یل اولوب یانقاننک دیدی حضرت عزیر هوشینه کیلوب یاق یاغینه
 فارادی اول یزلرنک اوزگارگایینه بیک عجبکه قالدی ینه اول فرشته آکا ایندی
 (فانظر الی طعامک و شرابک لم یتسنه) بس فاراغل سن اوزکنک آشی طورغان طعامکا
 هم اچه نورغان شرابکا کم نچوک اوزگارما گاندر اوزاق تورو برله طعامی چالماسینه
 قویغان انجیر بهشلی و شرابی صاوطداغی یوزم صوی ایدی (وانظر الی حمارک)
 هم فاراغل سن اوزکنک ایشا ککا کم بارچه اعضالری چروب سویا کلری طارالوب
 بنکاندر شول وقتند حضرت عزیرگه حق تعالیٰ دن خطاب ایرشیدی کم سنی اولگاننکدن
 صوگ ترکوزدک نا کم قدرنیمز ننگ اثرلری سنک اوزکنده ظاهر بولسون اوچون
 (ولتجعلک ایه للناس) هم سنی فیلماقمیز اوچون عبرت و علامت آدمیلرگه نا کم

(۱) اصل تفسیر اوشبو
 طریفه کنده احتلا
 ایستشاره و بعضیلر اویار
 علیه السلام یانقانی
 زجاج نوریه آقیزندا
 حالنی صکره ای او
 ماضیلاسن اوچون زجاج
 عن طاروب اوز سور
 کیلتوردی شول وقتند
 ماضیلاسن بولدی دهر
 و بعضیلر بو مظاره تر
 ابراهیم علیه السلام
 اولنه طامناغاننکدن
 بولدی دیورلر شول و
 کیم اول زمانلرده بو
 بیک آجاق بولوب آد

۱) بعضیلر اوشبو کومه
 خضر علیه السلام ایدی
 دیمشلر و بعضیلر اولگان
 نندن صوگ تر بلهک گه
 اشانمی نورغان بر کافر
 ایدی دیمشلر اول خراب
 بولغان فریه ختنده هم
 نورلی سوزلر باردر
 بعضیلر بیت المقدس
 ایدی دیه رلر و بعضیلر
 طاعونندن قاچوب کیتکانلر
 ننگ فریه لری ایدی یا که
 بیت المقدس دن ایکی
 فرسخ قدرلی بوده فریه
 العنب اسملی اوزن ایدی
 دیورلر والله تعالیٰ اعلم
 دیوب حجاب بیردی

ابدوب (بَاتِيكَ سَعِيًّا) كيلورلر سڭا آشوغوب (وَأَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ) وبلنگل شونى كم خدای تعالى غالبدر وعاجز نوگلدر هيچ براشده حكمة ايسيدر اوزينك اشلرنده بس حضرت ابراهيم عليه السلام حق تعالى نك امرى بويچه شول دورت قوشنى توتوب بوغازلادى هم آلارنك بارچه اعضالرينى كيساك كيساك قيلوب جملسينى برگه قوشوب فامر شكلى ايتدى اعضالر تمام بر برسینه فوشلديار صكره شولارنى دورت كيساك ايتوب دورت طاوغه فويدي باشلرينى آلوب قالوب اوز باننده صافلادى شوندى صوك هر قابسينى آطاب اى كوگارچن اى طاوس هم اى فارغه اى انج منم فاشيغه كيلكز ديوب چافردى حق تعالى نك قدرتى ايل شول حالده هر فايوسى نك اعضالرى آيرلوب بر برسینه قوشلوب هر فايوسى نك تنى اوزينك باشينه يوكروب كيلوب اولگى كى بولوب ترلديلر اوچوب كيلماينچه هر فايوسى نك يوكروب كيلولرى حضرت ابراهيم آلارنى ايرم آچق كورسون كوكلنده هيچ شبهه فالماسون اوچون ايدى (مَثَلُ الَّذِينَ يَبْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ) شول كمسه لر نك اوخشاشى كم نفقه بيرودرلر اوزلرينك مالارينى (فى سبيل الله) خدای تعالى يولنده يعنى دين دشمانلرى برله صوغش قيلوب اوچون ماللارينى نفقه قيلورلر يا كه خدای تعالى يولند بئرلگان هر صدقه نك اوخشاشى (كَمَثَلِ حَبَّةٍ) شول اوراق اوخشاشليدر كم بخشى وقوتلى برگه صاچلوب (أَنْتُمْ سَمِعْتُمْ سَبَّابِلَ) اوسدور اول بدى باشاقنى يعنى بر اولرق بدى طارماق چغاروت بدى باشاق اوسار (فى كَلِّ سَنْبَلَةٍ) بولغوچيدر هر بر باشافده (مَائَةٌ حَبَّةٌ) يوز دانه اوراق بس بردانه اولرقدن بدى يوز دانه حاصل بولور خدای تعالى يولنده بئرلگان صدقه هم شونك كى در كم برسینه بدى يوز مقدارى اجر وثواب بولور (وَاللَّهُ يَضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ) وخدای تعالى نچه اولوش آرتق قيلور اوشبو بدى يوزدن اوزى تيلگان كمسه اوچون اجر وثوابنى يعنى بدى يوز اورينه بدى مك اولوش يا كه آندن هم كوبراك اجر روزى قيلور اوزى تلاگان بندسینه آنك نيتينه كورا (وَاللَّهُ وَاسِعٌ) وخدای تعالى فضلى وكرمى كيك بولغوچيدر تلاگان بندسینه حسابسىر كوب اجر وثوابلر بيرودر (عَلِيمٌ) بليغوچيدر بنده لر نك نيتلرينى سا كم نيتلرينه دس را اجر بيرودر (الَّذِينَ يَبْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ) شول كمسه لر كم نفقه قيلورلر (۱) وبيرودر ماللارينى (فى سبيل الله) خدای تعالى يولنده يعنى صوغش اوچون يا كه هر بر بخشى بولغه بيرودر (ثُمَّ لَا يَتَّبِعُونَ) صكره ابار تماسلر آلار (مَا أَنْفَقُوا) بئرگان نفقه لرينه (مِنَّا) منت نى يعنى بئرگان صدقه لرى آرطندن منت ايتماسلر (وَلَا آذَى) دخى ابار تماسلر صدقه لرينه

۱) اوشبو آيه كرىمه عثمان بن عفان هم عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنهما حقلرنده نازل بولميدر حضرت عثمان جیش العسرة ديگان صوغشقه حاضرلانگانك اوستلرنك گى بارچه اسبابلرى وز بنتلرى ايل بر منك توه تصدق ايتدى عبدالرحمن بن عوف شول وقتده دورت منك در هم صدقه بيردى تيباندن

اذا وجفا قبلوني يعني صدقه بپردك ديوب فقيرنى رنجتماسلر (لهم اجرهم عند ربهم)
 بولغوجيدر آلارغه صدقه لار بىك اجر و ثوابى پروردكارلارى قاشنده يعنى خداى تعالى
 البته آلارنك صدقه لار بىنى يوغالتماس اجرى و ثوابى بولور (ولا خوف عليهم) هم
 يوفدر هيچ قورقو آلارغه قيامتده (ولا هم يحزنون) دى كويونور بولماسلر و قايغو
 كورماسلر آلار آخرتده (فول معروف) بخشى سوز و كوركام وعده
 فقيركه (ومفقره) هم كيچماك وعفو ايتماك فقيردن يعنى آنك يودانتوب
 صوروى اوچون آچولانماينچه آندن عفو ايتماك (خير) بخشيراندر (من صدقه)
 شول صدقه دن كم (يتبعها اذى) ايارور آكا اذا ايتماك و رنجتماك يعنى سائلگه
 صدقه بيروب شول صدقه بيرگان اوچون آنى رنجتودن بخشى سوز و طالتى و عتار
 ايله قايتار و آرتوغراندر (والله غنى حلیم) و خداى تعالى موگسزدر بىك لرنك صدقه لار بيه
 محتاج بولماس حلیم و صبرلندر صدقهغه منت ايتكوچيلرنى عذاب فيلوده آشوقماس
 (يا ايها الذين امنوا) اى ايمان كيلتورگان كهمسلر (لا تبطلوا صدقاتكم) باطل
 فيلماكز و يوغالتماكز بيرگان صدقه لركزنى (بالمن) منت ايتماك برله فقيركه صدقه
 بيرگانكز اوچون زيرا كه مال هممسى خداى تعالى نقى در بايلر بارى اول مالتى
 بوغلا كوچى عمال لردر منت فيلماق آلارنك شائى نوكلدر (والأذى) هم باطل
 فيلماكز صدقه لركزنى اذا ايتماك و فقيرنى رنجتماك برله صدقه بيرگانندن صوك تلگز
 يا كه فعلگز برله فقيرنى رنجتماكز و شونك سببلى بيرگان صدقه لركزنى ضايع ايتماكز
 (كأذى ينفق ما له) شول كهمسه شيكلى كم نفقه فيلور اول اوز بىك مالبنى اخلاصدن
 باشقه (رئاء الناس) آدميلر كه كورسانو اوچون يعنى ربادن كشييلر ماقتاسون
 اوچون گنه نفقه فيلور (ولا يؤمن بالله) و اشانماس اوزى خداى تعالى كه (والايوم
 الآخر) هم آخرت كونينه زيرا كه اكر خداى تعالى كه اشانسه ايدى صدقهنى خداى
 رضاسى اوچون بيرور ايدى كشى لر كورسون اوچون گنه بيرماس ايدى و اكر
 قيامتكه اشانسه ايدى اشينى ربا اوچون اشلاماينچه آخرت ثوابى اوچون اشلر ايدى
 (فمثل كمثل صفوان) بس اول ربا ايله بيرگان صدقه نك اوخشاشى قاطى و تيگز
 بولغان طاش كبيدر كم (عليه تراب) اول طاش اوزرنده بولغوجيدر قورو و توفراق
 (فأصابه وابل) بس ايرشدى اول طاشقه ايرى طامچى لى يغمور (فتركه صلدا)
 بس فالدردى يغمور اول طاشنى پاك و نوزان سز ايتوب يعنى قاطى و شوما طاشقه
 قونلى يغمور باوسه اول طاشنك اوستوندا گى نوزان و توفراق لرنى جووب طاشنى
 پاك ايتوب توفراق سز ايتوب فالدرور منافقنك ربادن بيرگان صدقهسى هم شونك

كبيدر كم خدای تعالی نك عدل حكى اول صدقه نك اجر بنى واثر بنى تمام بتورب
 فائده سز بوش اش بولوب قالور ربا اهلى نك بارچه عمل لرى شويلا در (لا يقدر ون)
 قادر بولماسلر وكوچلرى بنماس ريان صدقه بپرگوچيلر (على شى) هيچ بر نرسه
 اوزره (ميا كسبو) اشلا گان نرسه لرندن يعنى بپرگان صدقه لر ينك اجر و ثوابينه
 كوچلرى بنماس (والله لا يهدى القوم الكافرين) و خدای تعالی طوغرى بولغه
 كوندرماس كافرلر گروهيلى (ومثل الذين ينفقون اموالهم) وشول كمسه لر نك
 اوخشاشى كم نفقه قيلولرلر اوزلر ينك مال لر بنى اخلاصلرى بپرله فقيرلر گه (ابتغاء
 مرضات الله) خدای تعالی نك راضى لقينى استاب (وتثبينا من انفسهم) دخى ثابت
 بولماق وفرار ايتك اوچوى اوز نفسلرندن يعنى نفسلرى ايمانده ثابت بولسون
 و صدقه نك اجر و ثوابينه تمام اشانسون اوچون بپرورلر بس آلار نك بپرگان صدقه لر ينك
 اوخشاشى (كمثل جنه بر بوة) شول باقچه كبيدر كم اول باقچه بيوك اور نده در
 فوياش باقچى سى آكنا نيزراك توشار (اصابها وابل) ايرشدى اول باقچه غه ايرى
 طامچيلى يغمور (فاتت اكلها ضعفين) بس بپردي اول باقچه يمشلر بنى ايكى اولوش
 ايتوب باشقه بل لرغه فاراغانده (فان لم يصبها وابل فطل) بس اكر ايرشماسه اول
 باقچه غه ايرى قطره لى قوتلى يغمور بس ايرشور آكنا ضعيف يغمور يا كه چق صوى
 ايرشور آنك يمشلر بنى اوسدرو گه شول هم كفايه فيلور والحاصل اول باقچه غه
 توشكان يغمور يا كه چق صوى نك هم اثرى هيچده ضايع بولماس يمشلرى بولمايى
 فالماس خدای تعالی بولنده اخلاص ايل بپرلگان صدقه هم شونك كبيدر كم هيچده
 ضايع بولماس البته اجر و ثوابى بولور كراك كوب صدقه وكراك آز صدقه بولسون
 (والله بما تعملون بصير) و خدای تعالی سز اشلي طورغان نرسه نى كورگوچيلر يعنى
 اخلاص ايل يا كه ريان ايدكى بنى خدای تعالی اوزى بلور شوئا كورا جزاسينى
 بپرور (ابود احدكم) ايا دوست طونارمو سز نك براو كز و آرزو فيلورمو بو آيت
 كرىمه ربا اهلى نك صدقه لر ينه ايكنچى تمثيلدر ربا اهلى نك صدقه لر بنى تمام
 اولگورب پنكچ خراب بولغان باقچه غه اوخشاتادر شول جهندن بپروركم ايا
 نلارمو و آرزو فيلورمو سز نك براو كز يعنى البته هيچ كم آرزو فيلماس (ان تكون
 له جنه) شونى كم بولسه آنك بر باقچه سى (من نخيل) خرما آغاچلرندن (واعناب)
 هم بوزم لردن (تجرى من تحتها الانهار) آفاز آنك آغاچلرى آستندان يلغهلر
 (له فيها من كل الثمرات) بار در اول باقچه اياسى نك شول باقچه سنك هر يمشلردن يعنى
 اول باقچه ده هر نورلى يمشلر اوسوب طورغان بولسه (واصابه الكبر) وحالانكه

ا اوسو ايتكر بيه نمان
 بن عقان هم عبدالرحمن
 بن هوف رضى الله عنده
 حلقه نده نازل بولمشلر
 حضرت عثمان حشر
 الفسره دېگان صرغند
 ماسر لا نكانه اوستلر نك گز
 بارچه اسمائىلر بولمشلر
 ايله بر منك شوه نهدى
 ايتدى عبدالرحمن بن
 حوف شول و ننده دورت
 منك در هم صدقه بپردي
 نيمان

بىر شكان بولسە اول باقچە اياسىتە اولوغلىق يعنى اول اوزى قازناپقان بولسە (وله
 درية صغفاء) هم بولسە آنك ضعيف و كچككە بالالرى يعنى اوزى قارت بولوب
 باش بالالرى بولسە ھەملەرى نك معيشتلرى شول باقچە فائىدەسىدىن بولسە (فاصا بها
 اعصار فيه نار) بس ايرىشسە اول باقچەغە اچىدە اوپ بولغان اسى جيل يعنى اولانلرنى
 واغاجلرنى كويدرا طورغان سەوم جيلي ايرىشسە (فاخرقت) بس يانسە وكويسە
 اول باقچە شول سەوم جيلي سببلى شونك برلە بارچە بەشلرى كويوب خراب بولسە
 حاصل معنى هيج كىم شول طريقە بىخشى باقچەسى بولوب سەوم جيلي ابل خراب
 بولماقنى استاماس و آرزو قىلماس منافى ومرائى لارنك صدقەلرى هم باشقە عمللرى
 هم شونك كىي در ربا جيلي كويدروب آلارنك عمللرىنى اشىدن چارور اجر
 وشواى هيج بولماس بلكە گناھى بولور (كذلك بين الله لكم الآيات) اوشانداق
 بيان فيلور خدای تعالی سزارگە آيتلرنى واوزىنك لطف واحسانى نك علامتلرنى
 (لعلكم تفكرون) شايد كىم سزار فكرارسز وعبادتكە ربا فاتشدر ماس سز
 (يا ايها الذين آمنوا) اى ايمان كىلتورگان كىسەر (انفقوا) (۱) نفقە بىركىز خدای
 تعالی بولسە (من طيبات ما كسبتم) كىس اينكان نرسە كىز نك پا كىزەلر ندىن يعنى حلال
 كىس برلە طابعمان حلال مال كىزدن بىخشى سىنى صدقە بىركىز (ومما اخرجنا لكم
 من الاض) هم شول نرسە دن نفقە قىلمىكز كم چىراق بز سىز نك اوچون بىردن يعنى
 بىردە اوكان اشقلىردن وباقچە بەشلر ندىن وحيواناندىن صدقە بىركىز انصارى صحابهلر
 رضى الله عنهم نك بايللرى حرما اولكور مان وندە حرما لار نك بىك بىخشىلر بىنى
 صابلا ب رسول صلى الله عليه وسلم نك مسعدلر يىنە كىلتور ب مهاجرىن ومىبارى
 اشاسونلر اوچون بر پوجماققە قوبارار ايدى بواشنى برسى بىرسىدن باشروب اشىرلر
 ايدى بركون دولتىلر لردن براواوزىنك حرما لردن ايك ناچارلر بىنى صابلا بىر مقدار
 حرمانى اشكارا كىلتور ب بىخشى حرما لر آراسىنە صالدى حق سبحانه وتعالى بواشدىن
 نهي ايدوب بىوردى كىم مال كىز نك بىخشىراقىدىن وپا كىزەسىدىن صدقە
 بىركىز (ولا تيمموا الخبيث منه تنفقون) وقصد قىلما كىز خبيث وناچار نرسەنى كىم
 ھىنسىزلك ايدوب اول نرسە دن نفقە فيلور سز (ولستم باخذيه) وحالانكە
 سىرلر آفوجىلر توگلسز اول نرسەنى يعنى برار نرسە برابر ندىن شول ناچار نرسەنى
 اوز كىزگە بىرسەلر سز آنى آلدى سز (الا ان تقضوا فيه) مگر شول كىم كوز يومسە كىز
 آنى اولدە يعنى ناچار نرسەنى آلسە كىزە مسعاجمە فيلوب كوز يوموب نە آلدى
 سويوب آلدى سز بس آندايىن نرسەنى اوز كىز هم باشقە لرغە صدقە ايتوب بىرمە كىز

(۱) اوشىمۇ آية كرىمە دە كىسب
 ونجار نك مباح لقىنە هم
 كىسب نك ايكى نورلى
 ايدى كىنە يعنى پا كىزە
 وبىخشى كىسب هم خبيث
 وناچار كىسب بولماقنى دلا
 لت باردر بىغىمىز غايە
 الصلوة والسلامدن روايت
 ايدلمشدر كىم بر كىمەسە
 حرام مال كىسب قىلوب
 شوندىن صدقە بىرسە اول
 صدقە مقبول بولماس
 انفاق ايتسە آنە بركت
 بولماس اوز ندىن صونكە
 فالدىرسە آنك اوچون
 اول مالى نوموغ اوپلى نك
 آرزوغى بولور ياوزاق
 ياوزلقنى بوغالتماس بلكە
 ياوزلقنى ايدى گولك
 بوغالتور .

آرتقراق ويخشىراقتىر سىزنىڭ اوچون زىراكە رىيادىن بولور فقيرنى مذلەتدىن
 وعارلانودىن قوتقارور صدقەنى كورسەتوب بىرو آرنق مو باكە ياشرىن بىرو آرنق مو
 ايدىكە تورلى سوزلر باردر بعضىلر ياشرىن بىرونىڭ افضل بولماقنى نفل صدقە حقكەدر
 اما واجب صدقەلردە باشقەلر كوروب فزىسون اوچون هم زكوتنى بىرمادى دىب سوع
 ظن قىلمەسونلر اوچون كورسەتوب بىرو آرتقىدر دېمىشلر حضرت ابن عباسدىن
 منقولدىركم ياشرىن صدقە آشكارا بىرگان صدقەدىن بىنەش مرتبە آرتقىدر بوسوزنى هم
 نفل صدقە حقكەدر دېمىشلر (ويكفر عنكم ومن سبئانكم) هم بوغالتور خدای تعالى
 ياشرىن صدقە سېبىلى سىزلردىن گناھلاركنىڭ بعضىنى يەنى كىشى جەننەدىن باشقە گناھلارغە
 كفارت بولور (والله بما تعملون خبير) وخدای تعالى سىز اشلى طورغان نرسەنى
 بىلگۈچى وخبر طوتقوچىدىر تاكم شوڭا كورە جزاسىنى بىرگۈچىدىر ر وايت ايدلمىشدىركم
 انصارى صحابەلرنىڭ مەدېنەدەگى يهودىلر ابلە قايىنىشلك وفدالىق هم رضاعا قىرنداشلىك لرى
 بولغانلىقتىن يهودىلرگە اوز ماللرنىدىن نفقە بىر ورلر وياردىم قىلورلر ايدى اسلام دېنېنە
 كىروب رسول صلى الله عليه وسلم صحبىتى ابلە مشرفى بولغانلرنىدىن صوڭ يهودىلرگە
 نفقە بىرونى طاشلادىلر بس حق سبحانە وتعالىدىن آيت كىلدىكم (لېس عليك
 هديهم) سىنىڭ اوزرگە لازم اېمەستى اى محمد عليه السلام مەدېنە يهودىلر يىنى ھدايت
 ايتىك و اېمانقە كېلتورمك بىلكە سىدىن دعوت و اوندە وگنەدر (ولكن الله يهدي من
 يشاء) ولېكىن خدای تعالى طوغرى بولغە كوندورور اوزى نلەگان كەسەنى وتوفىق
 بىرور اېمان كېلتورمك كە بس بو آيت كرىمە كىلىگاندىن صوڭ بېغىمىز مەلپە الصلوة
 والسلام بىوردىلر كە باشقە دىن اھلىنە هم نفقە بىرگىز وياردىم قىلىگىز شول جەھتتىن
 علما كافرگە نفل صدقەنى بىرو درست دىوب اتقاق اېتمىشلردىر (وما تنفقوا من خير)
 وشول نرسەكم سىز نفقە قىلورسىز مالدىن (فلا تنسكم) بس اوزلرگىز اوچون بولغۇچىدىر
 بىسى اوز فائىدگىز اوچوندىر اجر وثوابى اوزرگىزگە بولور كېرەك مسلمانقە وكېرەك
 كافرگە بىرگىز (وما تنفقون الا ابتغاء وجه الله) ونفقە قىلماس سىز سىزلر اى مؤمنلر
 مگر خدای تعالى نىڭ رضاسىنى وثوابىنى استەمك اوچون نفقە قىلورسىز (وما تنفقوا
 من خير) وشول نرسەكم سىز نفقە قىلورسىز مالدىن (بوف اليكم) وفا ايتلورسىزنىڭ
 سارى يەنى آنىڭ اجر وثوابى ھېچدە كېمئامە يىنچە سىزگە اېر شور (وانتم لا تظلمون)
 وسىزلر ظلم اېتمەس سىز يەنى قىلغان عملارنىڭ اجرى ھېچدە كېمئامەس (للقراء
 الذين احصروا في سبيل الله) سىزلرنىڭ اوشىمو صدقە ونفقەلرگىز شول فقيرلر اوچوندىر
 كىم منع ايتىلدىلر و طبولدىلر خدای تعالى بواندە يەنى نفلار بىسى خدای تعالى بواندە

(۱) مەلئىتە بىرەر كىشى
 كىشىگە آلاھنى بولس
 ھەقىقىي تىبوت آلاھنى
 سوزامە بولور كىشى
 آنكاسى ھەقىقىي آرتقىدر
 من سىڭا مالكىنى بىرگانە
 آرىق ايتوب بىر نرسە
 بىور ايتىدى شول قىرغاق
 ابلە ھەقىقىي كېيىك بولور
 ايدىن آلاھ سىزنىڭ بو
 كىلىگىز رىيادىر دىبوت
 ايتىشلر آلاھ بولاش نلرى
 بىر بىر بىر تىكەلىك
 نرسەنى اېكىن تىكەگە
 سىز بىر اھرىمىت بولم
 قىلىڭ ھەقىقىي دىھورلر
 ايدى بىس حق سبحانە
 وتعالى رىيائە بىع اولدىك
 بىر بارلىقىنى بيان ايتوب
 آيت نازل قىلدى زىيائە
 حرام وبىيەنى خلال ايتىدى

صوغش قباو هم طاعت و عبادت اوچون حبس اينديلر و باشقه اشدن طبولديلر
 شونداين فقيرلرگه صدقه لرگزنى بيرگز (لايستطيعون ضرباً فى الارض) قادر بولماسلر
 آلا صوغش هم طاعت ايله شغل لنولرى سببلى سير قيلمافقه برده يعنى رزق استهك
 اوچون سودا قلوب چيت شهرلرگه باروب يورى آلماسلر اوشبو فقيرلردن مراد
 مهاجرين نك فقيرلر بدير ديمشلر آلا دورت يوزگه قريب كشيلىر ابدى عمار و بلال
 و ابن مسعود كيبلر در رضوان الله تعالى عليهم آلا رسول صلى الله عليه وسلم مسجد ينك
 آلدندهغى صفده طور و رلر ابدى شول جهتدن آلا رنى اصحاب صفه ديورلر آلا رنك
 اشلىرى صوغش و قتنده صوغش قيلماق و باشقه و قتلرده رسول عليه السلام دن قرآن
 و حديث او يره نيك هم طاعت و عبادت قيلماق ابدى دنيا اشى ايله شغل لنمه سلر ابدى
 دنبالقندن هيچ نرسه لرى بوق اوزلرى هيچ كنگه التفات ايتمه سلر و كشيدين رزق
 هم صوراماسلر ابدى فقيرلرنك قناعت ايتكو چيلرى اينديلر شول سببلى خداى تعالى
 آلا رنك شاننده بيوردى (يحبسهم الجاهل اغنياً) گمان قيلور آلا رنى طانوماغان
 و حال لرندن خبرى بولماغان كشى بايلر ديوب (من التّعففى) آلا رنك صور او دن
 طبولولرى سببندن و خلقدن موگسز بولولرندن (تعرفهم بسيماهم) سن طانور سن
 آلا رنى اى محمد عليه السلام علامتلى برله كم آلا رنك رياضندن يوزلرى صارغايغان
 هم كوزلرى باشلى بولور اوزلرى آرق بولورلر (لايسئلون الناس الخافاً) صوراماسلر آلا ر
 آدميلردن صدقه الحاح و ابرام ايله يعنى كشيلى بوده توب صوراماسلر بيك ضرورت بولغانده
 صوراسه لرده برگنه فات صورلرلر (وما تنفقوا من خير) و شول نرسه كم سز نفقه قيلور سز
 مالكوزدن اصحاب صفه لرگه هم باشقه مستحق لرگه (فان الله به عليهم) بس درستلكده
 خداى تعالى آنى بلگو چيدر اجر و ثوابينى بيرور (الذين ينفقون اموالهم) شول
 كمسه لر كم نفقه قيلورلر اوزار ينك مال لر بنى خداى تعالى يولنده (بالليل و النهار)
 كيچه و كوندزده (سراً و علانية) باشرن هم آشكارا يعنى كراك نينداين و قتنده نى
 روشه صدقه بيرسه لرده (فلهم اجرهم عند ربهم) بس بولور آلا رغه اجر و ثوابلرى
 بيرگان صدقه لرى اوچون پرور دكارلرى قاشنده (ولا خوف عليهم ولا هم يحزنون)
 و يوقدر هيچ قورقو آلا رغه قيامت كوننده هم قايفورور بولماسلر آلا ر رو ايت
 ابدلر مشدر كم حضرت على كرم الله وجهه نك دورت درهمى بار ابدى برسببى كورساتوب
 صدقه قيلدى و برسببى باشرن صدقه قيلدى و برسببى فارانغو كيچه ده صدقه قيلدى
 و برسببى كوندز باقطى ده صدقه قيلدى بس حق سبحانه و تعالى آنك حقنده
 اوشبو آيتنى ايندردى رسول عليه الصلوة والسلام حضرت عليدين نى اوچون بويلر

ايتدك ديووب صوراجاج حضرت على جواب بپردى كم شايد خداى تعالى برسپنى قبول
 فيلور ديووب اميد ايدوب نورلى روشچه تصدق فيلدم (الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا) ^(۱)
 شول كيمسه لركم آشارلر ربا مالينى يعنى بيرگانندن آرتق آلوب ربا معامله سپنى
 فيلورلر و آنچه لرينى پروسپنت برله بورچه بيرورلر (لَا يَقُومُونَ) نور ماسلر آلا
 محشر كوننده قبرلرندن (الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا) مگر نورورلر شونك
 كى كم نورور شول كمسه كم صوغار آنى ديو وپرى (مَنْ أَمْسَ) آكا اير شوندى
 يعنى نتاك كم پرى جن اير شوب صوغارن كشى نك عقى كيتوب مجنون و ديوانه
 بولوب قالور ربا آشاوچى كشى هم محشر كوننده قبرندن نورغانده شول جن
 فاعولغان كشى شكللى بولوب ديوانه كى نورور عرصات اهلى آنك ربا آشاوچى
 ايدكىنى شوندى بلورلر عرب خلقى ديوانه بولغان كشىنى آكا جن فاعولغان ديووب
 اعتقاد فيلورلر ايدى شول جهنندن ديوانه كشىنى شيطان يعنى پرى اير شو برله
 صوغارن كشى ديووب تعبير ايدلدى حاصل معنى دنياده ربا آشاوچى كشىلر محشر
 بونده جولار و ديوانه شكللى بولورلر ديمكدر (ذَلِكَ) اوشبو عذاب ربا آشاوچيلرغه
 (بَانَهُمْ قَالُوا) شول سببلى دركم آلا ايتدبلر (أَنَّهُا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا) موندى باشقه
 نوگلدركم بيع ربا شكللى در يعنى صانو و صانوب آلو ايله ربا آراسپنى آبور ماديلر
 هر ايكى سى برابر در ايكى طرف راضى بولوشقاچ بارده هر بوهم صانو و آلودر ديدبلر
 (وَاحِلَ اللَّهِ الْبَيْعَ) (۱) و حالانكه خداى تعالى حلال فيلدى صانو و آلوى (و حرم الرِّبَا)
 و حرام فيلدى ربانى بس هر ايكى سى برابر بولمادى (فَمَنْ جَاءَهُ) بس هر كمسه كم
 كيلسه آكا و ابرشسه (مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّهِ) وعظ و اوگوت پرور دكارندن ربادن طبو
 برله (فَانتَهَى) بس طبولسه اول كمسه ربادن حق تعالى نك وعظى سببلى (فَلَمَّا
 سَلَفَ) بس اول كمسه نكدر اونكانده گى آلمان نرسه سى ربا طريقه يعنى ربانك
 حرام ايتولما كندن اول آلمان رباسى اوزينه در سندر يا ايسه اونكانده گى گناه لرى
 بارلغانور ديمكدر (وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ) و آنك اشى خداى تعالى كه طاپشلمشدر يعنى
 كبلاچكده گى اشارى خداى تعالى كه مفوضدر كم نهچوك نلاسه شولوى فيلور
 (وَمَنْ عَادَ) و هر كم كبرى ذابسه اول گى فعلىنه يعنى ربا حرام بولغاندىن صوك
 ينه طبولمسه ربا آشاسه (فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ) بس اوشبو ربا آشاوچيلر تموغ
 اهل لرىدر (هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ) آلا اول تموغده منگو فالغوچيلر در زبرا كه حرام
 بولغان ربانى حلال بلوب آشامق كفردر (بِمَقَرِّ اللَّهِ الرِّبَا) كيمو نور و بركتسىز
 فيلور خداى تعالى ربانى ظاهر ده نيقددر كوب شكللى بولسه ده عافىنى نقصان و زبانبى

(۱) جاهلنته براونك ايكچى
 كشيده آلاچاغى بولسه
 وعهسى يتوب آلاچاغينى
 صوراسه بورچلى كشى
 آنكاسن وعهنى آرندرغل
 من سنكا مالتنكى بيرگانه
 آرتق ايتوب بيرورمن
 ديور ايدى شول شرط
 ايله وعهنى كچكدر و رلر
 ايدى آلاغه سزنگ بو
 اشكدر ربادر ديووب
 ايتسه لر آلا بواش بارى
 بر بيع در بر تنكه لك
 نرسه نى ايكي تنكه گه
 صانوب آلودرست بوهم
 شونك شطلى در ديورلر
 ايدى بس حق سبحانه
 و تعالى ربا ايله بيع آراسنك
 فرق بارلغينى بيان ايدوب
 آيت نازل فيلدى ربانى
 حرام و بيعنى حلال ايتدى

موجب بولور ما انك ملاكتينه سبب بولور بيرگان صدقهسى نك اجرى اور نينه
 گناهى بولور اول مال ايله حج فيلسه مقبول بولماس (ويرى الصدقات) هم آرندور
 وبركانلى قيلور خداى تعالى صدقه لرنى يعنى صدقه بير و سببلى مالينه بركات ابرشور
 آخر نده اجرى و ثوابى بولور (والله لا يحب) و خداى تعالى سوبماس (كل كفار
 ائيم) هر بير كفران نعمت اينكوچى بوز فلق قيلوچى كشينى ربانى حلال بلوب آشاو
 برله (ان الذين امنوا) درستلكده شول كسه لركم ايمان كيلنور ديلر و اشانديلر
 خداى تعالى نك حكملرينه (و عملوا الصالحات) هم اشلا ديلر اينگو عمل لرنى (واقاموا
 الصلوة) دجى تور غوز ديلر نمازنى (واتوا الزكوة) هم بير ديلر زكوتنى (لهم اجرهم
 عند ربهم) بولغوچيدر آلا رغه اجر و ثواب لرى فيلغان عمل لرى اوچون پروردكار لرى
 قاشنده قيامته (ولا خوف عليهم ولا هم يحزنون) و بوقدر هيچ قورقو آلا رغه هم
 قابغورور بولماسلر آلا ر (با ايها الذين امنوا) اى ايمان كيلنورگان كيمسه لر
 (اتقوا الله) قورقكز خداى تعالى نك عذابندن (وذروا ما بقى من الربوا) هم طاشلا كز
 ربانك فالغانينى يعنى ربانك حرام بولو و ندى السكارى وعده ايتولوب آلنى فالغان
 ربا بولسه شونى آلا كز و آندن كيچكز (ان كنتم مؤمنين) اگر بولسا كز سز
 اشانغوچيلر ربانك حرامقينه بنى عمرو و ثقى ايله بنى مغيره اوز آر الزنده ربا ايله
 معامله قيلشور لر ابدى رسول صلى الله عليه وسلم مكهنى فتح ايتكان كون ربانك حراملى
 ايله فتوا بيردى لكن بنى عمرو نك باشقه لر اوستونده بولغان ربالىرى كيچولماس
 آلونور ديوب شرط قيلدى شوندى صوك بنى عمرو بنى مغيره دن اولده فالغان
 ربالىرىنى سوري باشلا غاچ بنى مغيره شكابت ايدوب بزلر نيندا بن بدبخت كشي لرمز
 همه كشينى ربا كونار لگان و حرام ايتولگان بزلر هنوز شول بلاغه مبتلامز ديديلر
 اوزلرينك حال لرينى مكه حاكمى عتاب بن اسيدكه ايرشدر ديلر عتاب بو واقعهنى
 رسول صلى الله عليه وسلم گه يازوب بلدردى بسن حق سبحانه و تعالى اوشبو آيتنى
 نازل قيلدى و بيوردى كم او اده آلونماينجه فالغان ربالىرى طاشلا كز (فان لم تفعلوا)
 بسن اگر فيلسا كز بواشنى و ربانك فالغانينى طاشلاماسا كز (فاذنوا بحرب من
 الله ورسوله) بسن بلكز و آگاه بولكز كم سز لر خداى تعالى نك هم رسولى نك
 صوغشينه لايق لرسز يعنى بواشكز ايله خداى تعالى نك هم رسول الله نك حكملرينه
 قارشى كيلگان بولاسز خداى تعالى نك صوغشى نموغ اوطيدر و رسولى نك حربى
 فلچيدر (وان تبتم) و اگر توبه فيلسا كز و قايتسا كز سز ربا اودن (فلكم رؤس
 أموالكم) بسن سز لرنكيدر اصل سرمايه لركز يعنى بيرگان مال كز فك صوماسينى

(۱) رسول اکرم صلى الله
 عليه وسلم بيور مشلر در
 كيم هر مسلمان نك بورچ
 وعدهسى ابرشوب بورچ
 اياسى مرحمت ايدوب
 آنك وعدهسينى كيچكدرسه
 و آثا مهلت بيرسه اول
 بورچ اياسينه هر كون
 شول مالنى صدقه بيرگان
 شكلى اجر و ثواب بولور
 اوشانداق ديمه شلر در كيم
 هر كيم محتاجلقه فالغان
 بورچلى سينه مهلت بيرسه
 ياليسه بيورچينك بير
 آزينى ياكه همه سينى
 آثا باغشلاسه خداى
 تعالى اول كمسهنى قيامت
 قاطيلقارندن فوتقارور
 بر كشى نك پيغمبر رمز
 عليه السلامه الاچاغى
 بار ابدى شول الاچاغينى
 صوراب قاطيراق سوزلر
 ايتدى صعبه لر اول
 كشينى آچولانوب شلته
 فيلا باشلا ديلر پيغمبر عليه
 السلام آلارنى منع ايدوب
 ان لصاحب الحق مقالا
 ديوب بيور ديلر يعنى حق
 اياسى نك اوز حنينى
 صوراب سويلارگه حتى
 باردر سويلاصون ديديلر
 نال و نيله مانع نال شيا
 نال و نيله مانع نال شيا

اۆلده فرض ابدى صكره ولا بىضار كاتب ولا شهيد فول شريفى ايله منسوخ بولدى
 ديورلر وبر قوم مستحبهدر يعنى يازوچىدىن التماس فيلسه لر يازو تيوشدنر ديديلر
 والله اعلم (وليملل الذى عليه الحق) وكيره كدر كم اقرار فيلسون وبيان ايتسون آنك
 اوزرنده حق بولغان كسه يعنى بورچلى كشى يازوچىغه اوزينك بورچينك
 مقدار بنى هم وعكسينى آچق بىيان ايتسون (وليتق الله ربه) هم فورفسون اول
 خداى تعالى دن كم آنك پروردكار بيدر (ولا يبخس منه شيئاً) وكيمتمه سون اول اوزينك
 بورچندن هيچ بر نرسهنى اقرار فيلغان وقتده (فان كان الذى عليه الحق) بس اكر
 بولسه آنك اوزرنده حق بولغان كسه يعنى بورچنى آلچى كشى بولسه (سفيهاً او
 ضعيفاً) عالى كم واكفرا يايسه ضعيف يعنى صبى ياكه بيك قارطابوب عقلى وهوشى
 ضعيفله بگان بولسه (اولا يستطع ان يمل هو) يايسه كوچى ينماس بولسه اول اوزى
 اقرار فيلواغه نلسلك وصاكتراولاق كى عذرلر سببلى (فليملل وليه بالعدل) بس
 كيره كدر كم اقرار فيلسون آنداين كشى اورننه آنك ولى بولغان كشىسى واشلر بنى
 باشقارغوچىسى عدلك وطوغر يلقى برله (واستشهدوا شهيدين) وگواه طونكز ايكى
 گواهنى اوزكز نك معامله لر كزگه (من رجالكم) ابرلر كزدن يعنى بالغ و آزاد بولغان مسلما
 نلردن (فان لم يكنوا رجلين) بس اكر بولماسه لر اول گواهلر ايكى اير كشى يعنى گواه لفته
 ايكى اير كشى طوغرى كبلمه سه (فرجل وامرأتان) بس برابر و ايكى خانون گواه بولسونلر (ممن
 ترضون من الشهداء) شول كسه لردن كم سز راضى بولورسز و قبول فيلورسز آلارنى
 گواهلردن يعنى گواه بولوچى كشىلر دىانت و امانتلرى طوغر بىسنده اشانچلى و عدل
 كسه لر بولسونلر اوشبو ايكى گواه خانون نك حاجت بولماقنى شونك اوچوندر كم
 (ان تضل احديهما) ناكم هر قايجان اونوتسه اول ايكى خانون گواهنك برسى شول
 اشنى (فتذكر ائديهما الاخرى) بس ايسينه توشورسن اوچون اول ايكى خانون نك
 برسى ايكنجه سينه يعنى برسى اونوتقان بولسه ايكنچىسى آنك ايسينه نوشورر شونك
 اوچون ايكى خانون كيره كدر اوشبو آيت كر يمه دن خانونلر نك عقل و حفظلر نده
 نقصان بولماقنى آكلانادر (ولا ياب الشهداء اذا مادعوا) وكيره كدر كم باش طارنماسونلر
 گواهلقنى بوكله گان كشىلر هر قايجان چافرلسه لر شول گواهلقنى ادا فيلواغه (ولانستؤموا
 ان نكتبوه) وايرنمه كز يازمانكز غه اول بورچنى (صغيراً او كبيراً الى اجل) كچكته
 بولغانى حالده اول بورچ يايسه الوغ اوزينك مدتى يتكانگه قدر يعنى اول حق كيره ك
 آز بولسون وكيره ك كوب بولسون عدهسى يتكانگاچه يازكز بازارغه ايرنمه كز (ذلكم
 اوشبو يازماقكز (افسط عند الله) عدلره كدر خداى تعالى فاشنده (واقوم للشهادة)

(۱) گواهلقنك قبول ايداما
 كينه بدى شرط باردر
 اسلام وهر بت وعقل و باوغ
 وعدالت و مزوت هم
 نههت نك بوفليقدر امام
 ابوحنيفه رحمه الله عليه
 فاشنك ذمى كافرلر نك بر
 بر سينه شهادتلرى قبول
 ابدلور فل نك شهادتى
 مقبول دگلدر بجنون و صبى
 نك شهادتلرى قبول
 ايتولماس وعدالت هم
 شرطلر شامد بولوچى
 كشى گناه كيره دن هم
 صغيره گه دايم چيلقى ايتودن
 صافلانوچى بولسون نههت
 نك بوفلقى هم شرطلر
 تاكيم بر دشمان نك
 ايكنجه دشمان ضررينه
 شهادتى مقبول نوگلدر
 هم آناواغل نك بر برسى
 حقتده شهادتلرى قبول
 ايتولماس اكر بر برسينك
 فائده سينه بولسه اوشانداق
 شول ائده اول گواه نك
 اوزينه برار فائده حاصل
 بولورلاق بولسه گواهلقى
 قبول ايتولماس
 نيانندن

ہم طوغر براق و درست رکدر گواہلقنی اونہو اوچون زیرا کہ گواہلرغہ اونو طماسقہ
 سبب بولور (وادی الا تر نابوا) ہم یقینرا قدر اول باز و سزنگ شک کہ نوشماسلککز گہ
 اول حقنک مفداری ہم مادی طوغر بوسندہ زیرا کہ بازو بولغاچ ہمہسی آیرم آجق
 کورنوب طورور (الا ان تگون تجارة حاضرة) مگر شولکم بواسہ اول معاملہ کز
 حاضر بواوچی سودا (تدبرونیا بینکم) ادارہ قیلورسز و بورنورسز سز اول سودانی
 اوز آرا کزده یعنی فولدن فولغہ نقد سودا بولسہ (فلیس علیکم جناح الا تکتبواها)
 بس بوقدر سز لرگہ ہیج گناہ شوندن کم ا گر بازماسه کز سز اول معاملہنی یعنی نسبه
 بولماغانده باز و لازم توکلدر (واشهدوا اذا تبايعتم) و گواہ طونکز هر قابچان بر بر کز
 ایله صانو آلو ایتوشسه کز یعنی گواہلاندرماق نبوش و مستعجدر نزاع و دعواغہ مفضی
 بولماسون اوچون و بعضیلر واجب ایدی صونکندن فان امن بعضکم بعضا آبتنی ابل
 منسوخ بولدی دیمشلر والله اعلم (ولا يضار کذب ولا شهید) و کبیره کدر کم ضرر
 ایشدر لاهسون ورنجتلهم سن بازوچی هم گواہ بولوچی یعنی بازوچینی سن البته
 یازغر دیوب کوچله ماسلر هم گواہنی گواہلقغہ نکلینی ایتهمسلر (وان تفعلوا) و اگر
 فیلسا کز سز خدای تعالی نهی ایتکن اشارنی (فانه فسوق بکم) بس درستلا کده
 اول اش خدای تعالی ننگ فرمانندن چغودر سز لرگہ یعنی خداینگ امرینه فارشان
 بولورسز (وانقوا الله) و قورقکز خدای تعالی دن آنک فرمانندن چما کز (ويعلمکم
 الله) و اوبره تور خدای تعالی سز لرگہ دین هم دنیا مصلحتار بینی (والله بکل شی علیم)
 و خدای تعالی بارچه نرسه نی بلگوچیدر (وان کنتم علی سیر) و اگر بولسه کز سز
 برسفرده (ولم تجدوا کتابا) هم طابماسه کز بازوچینی قیلغان معاملہ کزنی یازدرماق
 اوچون یا کہ بازوچی بولسه ده کاغد و قلم کبی بازو اسبابلری طابولماسه (فرهان
 مقبوضه) بس بر بر کز دن آلتغان زاکلادلدر و ثبغه بازووی اورنینه یعنی اول وقتہ
 بازو اورنینه بورچنی آلوچی کشی بر نرسه سینی رهن و زاکلاد قویوب طورور
 اوشبو رهن قویماق حکمی سفرگہ خاص توکلدر سفرده بولماسه هم رهن قویماق
 درستدر رسول صلی الله علیه وسلم حضرتلرینگ مدینه ده بر یهودیدن بکرمی صاع آرپه
 بورچته آلوب شونک برابرنه اوزلرینگ صوغش کیومینی رهن قویوب طورغانلقی
 عائشه رضی الله تعالی عنہادن روایت ایدلمشدر (فان امن بعضکم بعضا) بس اگر
 اشانسه سزنگ بعضکز بعضکزگه و کوکلی اشانغانلقدن زاکلاد آلمایبچه بورچته بیروب
 طورسه (فلیؤد الذی ائتمن) بس ادا قیلسون و اوتاسون اشانولغان کیمسه یعنی بورچته
 آلتغان کشی (امانتہ) آنک امانتینی یعنی بورچینی تولهسون (ولیتق الله ربه) هم

کبره کدر کم فورفسون اول نور چقه آلقان کشی اوز بنگ پروردکاری بولغان خدای
 تعالی دن امانتکه خیانت ایتمه سون (وَلَا تَكْفُرُوا بِالْشَّهَادَةِ) ویا شورمه کز سر
 گواهلقنی کم گواهلقنی باشور مک گناه کبیره در (ومن بکنهها) و هر کم
 باشورسه گواهلقنی (فانه اثم قلبه) بس درستلکده اول کسه گناهلیدر آنک کوکلی
 یعنی گواهلقنی باشورگان کشی کوکلی یمان بولغان کشیدر بوسوز گواهلقنی
 باشور مکنک بیک اولوغ گناه ایدکینه اشارتدر زیرا که کوکل گناهی باشقه اعضالر
 گناهی شکلی گنه نوکلدر (وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ) و خدای تعالی سر اشلی طورغان
 نرسه نی بلسکوچیدر (لله ما فی السموات وما فی الارض) خدای تعالی ننگدر کولکرده
 بولغان نرسه هم یرده گی نرسه بارچه سیده (وَأَنْ تَبْدُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ) و اگر ظاهر
 فیلسا کز سر کوکل لر کزده بولغان نرسه نی و بلدر سا کز (أَوْ تَخْفَوْهُ) (۱) یا ایهسه
 باشور سا کز آنی (بِعَاسِبِكُمْ بِهِ اللَّهُ) حساب فیلور سزنی اول نرسه برله خدای تعالی
 یعنی سزنگ کوکل لر کزده بولغان قصد و نیتلر کزنی همه سینی خدای تعالی بلور و فیامتک
 سز دن حسابینی آلور (فَيَغْفِرْ لِمَنْ يَشَاءُ) بس بارلار خدای تعالی حساب قیلغاندن
 صولک اوزی تلاگان کسه اوچون اوز بنگ فضلی و رحمنی ایل (وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ)
 و عذاب فیلور اوزی تلاگان کسه نی عدلی ایل (وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) و خدای
 تعالی بارچه نرسه اوزره کوچی یتکوچیدر اوشبو آیه کریمه نازل بولغاچ حضرت
 ابوبکر صدیق و عمر فاروق و معاذ بن جبل رضی الله عنهم رسول اکرم صلی الله
 علیه وسلم حضورینه کبلوب عرض قیلدیلر کم بسا رسول الله خدای تعالی اوشبو
 آیت ایل هبچه کوچیمز یتمی نورغان عمل ایل بزلرنی تکلیف قیلادر زیرا که
 کوکل لریز که نوشکان فکر و نیت لرده بزرنگ اختیار یمز یوقدر بعض وقتلرده
 ئلل نینداین یمان فکر لر و بوزق اوبلر کوکلگه کیلادر بزلر اول بوزق
 اشنی اسلاماسا کده کوکل لریز که کیلتور ماسکه کوچیمز یتمایدر خدای تعالی
 کوکل لر کزده بولغان نیتلر کز اوچون حساب فیلور من دیوب بیورغان اش
 بو طریق بولغانده هیچ برکشی فورنولا آلماس مشکل بولور دیدیلر رسول صلی الله
 علیه وسلم حضرتلری بیور دیلر کم سزلر هم بنی اسرائیل کبی سمعنا و عصینا دیوب
 یعنی خداینگ امرینه فارشدق دیوب ایتما کچی بولاسز مو بنی اسرائیل گه شول
 سوزنی ایتولری سبیلی کوب بلالر و عذابلر نازل بولدی سزلر سمعنا و اطعنا دیوب
 ایتکز یعنی ایشندک هم اطاعت قیلدق و قبول ایتدک دیوکز بس پیغمبر علیه السلامنگ
 سوزلرینی ایشنکچ صحابه لرنگ کوکل لری قرار طابرب سمعنا و اطعنا امره دیدیلر

(۱) کونکل گنه نوشوبده
 اشلانما گان اش حقنده
 تورلی سوزلر باردر
 بعضیلر آنک حقنده خدای
 تعالی حساب فیلور تیلاسه
 بارلار و تیلاسه عذاب
 فیلور دیملر و بعضیلر
 کشی ننگ کوکلینه کیلوب
 اشلامی قالغان یاوزلق
 اوچون خدای تعالی عذاب
 بینی دنیاده بیرور باشلر-
 بینه بلا و فضا هم قایغویبلا-
 رور دیملر و بعضیلر
 کشی ننگ کوکلینه بر بو-
 ز فلق نوشوب آنی اشلارگه
 نیت ایتسه خدای تعالی
 فیامتده آنک اوچون مؤ
 خده فیلور و اگوشول اشنی
 اشلارگه قصد ایتماسه کو-
 کلینه کیلوب کنه فالسه
 آنک اوچون حساب و مؤ
 خده ایتولماس دیورلر
 و کوبراک علماء بو آیتده
 بحاسبه دن مراد اختیار
 و نهر یقدر دیورلر یعنی
 مؤمن ننگ کوکلینه کیلگان
 اشلرنی خدای تعالی حساب
 وقتنده آنکا خبر بیرور
 و نهر یف فیلور اما آنک
 اوچون عذاب ایلاماس
 و الله اعلم

اوشبو سوزى ايتولرى سببلى خدای تعالی اشنى بگل قیلدى هم بوامتنى ماقتاب
 اوشبو توبسانده گى آیتنى بیاردى (أَمَّنَ الرَّسُولُ بَمَا أَنْزَلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ) ایمان
 کيلتوردى و اشاندی رسول یعنی محمد علیه السلام پروردکارندن اوزینه ایندیرلرگان
 نرسه گه یعنی قرآن اینلرینه و شریعت حکملرینه (وَالَّذِينَ آمَنُوا) هم مؤمنلر اشاندیلر
 (كُلٌّ آمِنٌ بِاللَّهِ) هر فایوسى یعنی محمد علیه السلام و مؤمنلر همه لری اشاندی لر
 خدای تعالی گه بارچه اسملری و صفتلری ایله (وَمَلَائِكَتِهِ) هم آنک فرشته لری نه (وَكُتُبِهِ)
 دخی خدای تعالی نك ایندیرگان کتابلرینه (وَرُسُلِهِ) هم آنک بیارگان رسول لری نه
 (لَا يَفْرُقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ) ایتلر پیغمبر هم مؤمنلر بز آيور میوز هیچ بر او
 آراسینی اول خدای تعالی نك رسول لردن یعنی پیغمبرلر نك بارچه لری نه ایمان
 کيلتورامز یهود و نصارا کبی بعضیلرینه اشانوب بعضلرینی انکار قیلیمز دیوب
 ایتلر (وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا) هم ایندیلر مؤمنلر ایشندک بز خدای تعالی نك سوزینی
 و بوی صونبق آنک فرماینه (غفرانک ربنا) تیلایمز سنک بارل قاما فکئی ای بز نك
 پروردکاریمز (وَالْبِكْرِ الْمُصِيبِ) و سنک صاریدر بارچه نك فایتمافی اولگانندن
 صوگ اوشبو آیه کریمه هم موندن صوگفی آیت کوبراک علماء قولینه بناء معراج
 کیچه سنده رسول صلی الله علیه و سلمگه واسطه سز نازل بولغاندر صحیح مسلم ده
 ابن مسعود روایت ایتمشدرکه پیغمبر مز علیه الصلاة والسلامه معراج کیچه سنده
 اوچ نرسه احسان ایدلدى برسی بش وقت نماز ایکنچى سی خوانیم بقره یعنی بقره
 سورە سی آخر تده گى اوشبو ایکی آیت اوچونچى امتلرینه مغفرت ایتمک بنا بیع ده
 مذکور در کم رسول صلی الله علیه و سلم حضرتلری معراج کیچه سنده قاب قوسین
 اودانی مقامینه ایرشکچ حق سبحانه و تعالی نك واسطه سز سلام و کلامینی ایشتمک
 ایله مشرف بولدیلر حق سبحانه و تعالی اوزینک پیغمبرینی ماقتاب آمن الرسول
 بما انزل الیه من ربّه دیوب بیوردی رسول صلی الله علیه و سلم حضرتلری اوشبو
 کرامتلر گه امتیم هم کرسه لر ایدی دیوب مناجات ایندیلر بس حق سبحانه و تعالی
 بیوردی کم و المؤمنون کُلّ آمن بالله الخ صکره حق تعالی دن خطاب کیلدی کم امتک
 نهوگ بو حکملری قبول ایتلر رسول اکرم حضرتلری بیوردیلر کم و قالوا سمعنا و اطعنا
 الخ بس حق تعالی د خطاب کیلدی کم من هم آلا رغه اشنى بگل و آسان قیلدم
 (لَا يَكْفِيكَ اللَّهُ نَفْسًا) نکلین ایتماس و کوچلاماس خدای تعالی هیچ بر نفسنی (الّا
 وسعها) مگر کوچلار و بیورور طافتی بتکان قدرلی اش برله کوچی بتماسلک اش
 برله هیچ کمگه بیورماس (لها ما کسبت) بولغوچیدر اول نفسکه اوزی اشلاگان

(۱) اوشبو سوزى ايتولرى سببلى خدای تعالی اشنى بگل قیلدى هم بوامتنى ماقتاب
 اوشبو توبسانده گى آیتنى بیاردى (أَمَّنَ الرَّسُولُ بَمَا أَنْزَلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ) ایمان
 کيلتوردى و اشاندی رسول یعنی محمد علیه السلام پروردکارندن اوزینه ایندیرلرگان
 نرسه گه یعنی قرآن اینلرینه و شریعت حکملرینه (وَالَّذِينَ آمَنُوا) هم مؤمنلر اشاندیلر
 (كُلٌّ آمِنٌ بِاللَّهِ) هر فایوسى یعنی محمد علیه السلام و مؤمنلر همه لری اشاندی لر
 خدای تعالی گه بارچه اسملری و صفتلری ایله (وَمَلَائِكَتِهِ) هم آنک فرشته لری نه (وَكُتُبِهِ)
 دخی خدای تعالی نك ایندیرگان کتابلرینه (وَرُسُلِهِ) هم آنک بیارگان رسول لری نه
 (لَا يَفْرُقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ) ایتلر پیغمبر هم مؤمنلر بز آيور میوز هیچ بر او
 آراسینی اول خدای تعالی نك رسول لردن یعنی پیغمبرلر نك بارچه لری نه ایمان
 کيلتورامز یهود و نصارا کبی بعضیلرینه اشانوب بعضلرینی انکار قیلیمز دیوب
 ایتلر (وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا) هم ایندیلر مؤمنلر ایشندک بز خدای تعالی نك سوزینی
 و بوی صونبق آنک فرماینه (غفرانک ربنا) تیلایمز سنک بارل قاما فکئی ای بز نك
 پروردکاریمز (وَالْبِكْرِ الْمُصِيبِ) و سنک صاریدر بارچه نك فایتمافی اولگانندن
 صوگ اوشبو آیه کریمه هم موندن صوگفی آیت کوبراک علماء قولینه بناء معراج
 کیچه سنده رسول صلی الله علیه و سلمگه واسطه سز نازل بولغاندر صحیح مسلم ده
 ابن مسعود روایت ایتمشدرکه پیغمبر مز علیه الصلاة والسلامه معراج کیچه سنده
 اوچ نرسه احسان ایدلدى برسی بش وقت نماز ایکنچى سی خوانیم بقره یعنی بقره
 سورە سی آخر تده گى اوشبو ایکی آیت اوچونچى امتلرینه مغفرت ایتمک بنا بیع ده
 مذکور در کم رسول صلی الله علیه و سلم حضرتلری معراج کیچه سنده قاب قوسین
 اودانی مقامینه ایرشکچ حق سبحانه و تعالی نك واسطه سز سلام و کلامینی ایشتمک
 ایله مشرف بولدیلر حق سبحانه و تعالی اوزینک پیغمبرینی ماقتاب آمن الرسول
 بما انزل الیه من ربّه دیوب بیوردی رسول صلی الله علیه و سلم حضرتلری اوشبو
 کرامتلر گه امتیم هم کرسه لر ایدی دیوب مناجات ایندیلر بس حق سبحانه و تعالی
 بیوردی کم و المؤمنون کُلّ آمن بالله الخ صکره حق تعالی دن خطاب کیلدی کم امتک
 نهوگ بو حکملری قبول ایتلر رسول اکرم حضرتلری بیوردیلر کم و قالوا سمعنا و اطعنا
 الخ بس حق تعالی د خطاب کیلدی کم من هم آلا رغه اشنى بگل و آسان قیلدم
 (لَا يَكْفِيكَ اللَّهُ نَفْسًا) نکلین ایتماس و کوچلاماس خدای تعالی هیچ بر نفسنی (الّا
 وسعها) مگر کوچلار و بیورور طافتی بتکان قدرلی اش برله کوچی بتماسلک اش
 برله هیچ کمگه بیورماس (لها ما کسبت) بولغوچیدر اول نفسکه اوزی اشلاگان

نرسه ایند گولکدن یعنی هر کم اوزی اشلاگان ایند گولکدک اجر و ثوابینی اوزی کورور (وعلیها ما اکتسبت) هم اول نفس اوزرینه در اوزی اشلاگان نرسه یاوزلقدن یعنی فیلقان یاوزلقی نك جزاسینی هم اوزی کورور بو بوحله رسول صلی الله علیه وسلم حق تعالی نك الهامی ایل اوشبو دعانی فیلدی (رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا) ای بز نك ربیمز سن مؤاخذه ایتما گل و نوتماغل بز لرنی عذاب برله (ان نسینا) اگر اونوتساق بز یعنی بر ایند گولکینی اونوتوب اشلامی فالدرساق (أو اخطانا) یا ایسه خطا قیلساق بز و یا گلش بر گناه اشلاساک (رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا أَصْرًا) ای بز نك ربیمز سن بوکلاما گل بز نك اوستومز گه آغر یوکنی (كَمَا حَمَلْتَهُ) نكلكم بوکلادك سن اول آغر یوکنی (عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا) بز لردن الگار ی بولغان کمه سر لر گه یعنی یهود و نصاراغه کم آلا رغه بیک چینن و آغر اشلر برله تکلیف اینولگان ایدی (رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا) ای بز نك پروردگار مز سن بوکلانما گل بز لر گه (مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ) شول نرسه نی کم یوقدر بز نك طاقتیمز آکنا یعنی طاقتیمز یتمی طورغان اشلر نی بز گه بیورماغل (وَأَعْفُ هُنَا) وعفو قیلغل سن بز لردن یعنی خطالر مز دن کیچگل (وَأَغْفِرْ لَنَا) هم یارلقاغل بز نك گناهلر مز نی (وَأَرْحَمْنَا) دخی رحمت اینکل و باغشلاغل سن بز لر گه طاعتلر مز نی قبول ایتمک برله (أَنْتَ مَوْلَانَا) سن بز نك مولی مز و اشلر مز نی باشقارغو چیمز سن (فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ) بس (۱) یاردم بیر گل سن بز گه و بز لرنی غالب قیلهل کافرلر گروهی اوزرینه روایت ایدلمشدر کم معاذ بن جبل رضی الله عنه اوشبو سورهی تمام اینکاندن صوکل آمین دیورلر ایدی خبرده کیلمشدر کم رسول صلی الله علیه وسلم معراج کیچه سنده اوشبو دعانی اوفوغاچ فرشتهلر آمین دیدیلر حق سبحانه و تعالی قبول قیلدی.

آل عمران سورہسی (۱)

ایکی یوز آیتدر مدینه ده نازل بولغاندر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(الْم) (۲) الله اعلم بهراده (اللّٰه الّٰه الّٰه) معبودلك كه لا یق بولغان خدای تعالی در یوقدر هیچ معبود مگر اول الله اوزیگنهدر (الحی القيوم) همیشه نرك بولغوچی بارچه مخلوقاتنی طونقوچیدر اوشبو سورہ اولنگگی سکسان آیت نك ایندرلمه کینه سبب وفد نجران واقعه سپدر وفد نجران شولدر کم نجران بز نك نصارالردنن بز جماعت مدینه گه کیلگانلر ایدی مقصودلری رسول صلی الله علیه وسلم حضرتلری ایل عیسی

عنه مادن مر و بدرکیم هر فایچان پیغمبر علیه السلام اوشبو سورہ نك آخرنی او- قوسه لر حق تعالی دن فد فعلت یعنی تحقیق قبول قیلدم و نلاگان نرسه لر کینی بیردم دیوب خطاب کیلور ایدی اوشانداق پیغمبر عز علیه السلام دن روایت ایدلمشدر کیم خدای تعالی اوشبو بقره سورہسی آخرنداگی ایکی آیتنی جنت خزینهلردنن ایند- ردی اول ایکی آیتنی او- زب نك بد قدرتی ایل- خلایقی یارانودن ایکی منک بل الگاری یازغان ایدی هرکیم بو ایکی آیتنی بستودن صوکل اوقوسه اول کمه سه گه نونل اویاغ توروب عبادت قیلغان نك اجری بولور (۱) رسول صلی الله علیه وسلم دن روایت ایدلمشدر رکیم هرکیم آل عمران سورہ سیننی اوقوسه حق سبحانه و تعالی اول کمه سه نی صراط کو پرندن یکلک ایله اوتکارور اوشانداق اوشبو سورهی یدی مرتبه اوقوسه بور چلرینی ینکل لک ایل نولامک میسر بولور دیوب خیرلرده کیلمشدر

تفسیر حسینیی

(۲) بعضیبار الم خدای تعالی نك اسملردنن بر اسمدر دیوشلر یا که الی حق تعالی نك آلا عظیمینه لام لقا کر یمنه و میم بحیث قدر- مینه اشارتدر والله تعالی اعلم تفسیر

يعنى قرآن آيتلار ينه ياكه قدرتي نك علامتلارينه اشانماديلار (لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ) بولغوجيدر آلاغه فاطى عذاب (وَاللَّهُ عَزِيزٌ) ومخدای تعالی غالب وقادر در كفر اهلینى عذاب قبولغه (ذُرَانْتِقَامٍ) انتقام اياسيدركم فرمانينه فارسقان كشيلىرى عذاب قبولور (ان الله لا يظفي عليه شيء) در سنلكده خدای تعالی باشرن بولماس آنگا هيچ بر نرسه (فى الارض ولا فى السماء) يرده هم كوكنده يعنى يرده وكوكارده بولغان نرسه لر نك بار چه سيني خدای تعالی بلور هيچ بر نرسه آنگا بلنمه بنجه فالماس (هُوَ الَّذِي يَصُورُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ) اول خدای تعالی شونداين ذاندر كم صور نل ندرور سزلىرى آنالر رحملرنده (كَبَفٍ يَشَاءُ) نى روشقه نلر اوزى يعنى اير ياكه خاتون، آق ياكه فارا اوزون وقصقه هم ناقص وكامل بخشى ويماي مانور ياكه به مسز اينوب اوزى نلر گان روشقه آنالركونك رحملرنده سزلىرى يارانور (لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ) يوفدر، هيچ معبودلك كه مستحق مگر اول الله تعالى گنده در خدای تعالی نك برلكيى تفرير وتأكيد اوچون تكرار ذكر ايندى (الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) غالب بولغوجى در هر نرسه اوزره حكمت اياسيدر اشلرنده (هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ) اول خدای تعالی شول ذاندر كم ايندردى (عَلَيْكَ الْكِتَابُ) سينك اوزر كه فرآنى (مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ) بولغوجيدر اول فرآندن بعضى معنالرى آچق وروشن بولغان آيتلر (هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ) اول آچق بلنگان آيتلر فرآنك اصليدر كم شريعت حكملرى شولاردن چهارلور (وَأُخْرٍ مِّثْلَهُنَّ) وايكنچى آيتلر اول فرآندن متشابهلر وبر برينه اوخشاغوجى آيتلردر كم آلارنك معنالرنه مشكل لك باردر وآكلامانى چيتندر محكم ايل متشابه حفته مفسرلردن تورلى سوزلر نقل ايدلمشدر بعضيلر ديمشلردر كم محكم بر وجهن آرتقى احتمال طونماغان آيتلر متشابه كوپ وجهلىرى احتمال طوتقائيدر ابو منصور ما نريدى رحمة الله عليه ديمشلردر محكم نك معناسيى عقل اوزيگنه طابا آلور اما متشابه نك معناسيى نقلدن باشقه عقل اوزيگنه بلا آلماس وبعضيلر متشابه سوره اول لرنده گى حروف مقطعه در ديورلر وبعضيلر محكماتدن مراد حلال و حرامنى بيان ايتكوجى آيتلردر و متشابهات آندن باشقه لريدر ديمشلر وبعضيلر محكم فاسخ آيتلر و متشابه منسوخلردر ديورلر ياكه محكمات شول آيتلردر كم خدای تعالی آلارنك معنالرى بنى خلقفه بلدرر و متشابه شولدر كم آنك علمى خدای تعالی كه مخصوصدر خدای تعالی دن باشقه هيچ كم بلهس (فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ) اما شول كهسه لر كم بولغوجيدر آلارنك كوكل لرنده فكفرلق وحقندن آوشو (فَيَتَّبِعُونَ) بس ايرورلر آلار (مَا تَشَابَهَ مِنْهُ) متشابه بولغانينه اول فرآندن (ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ) فتنه نى استهك اوچون يعنى قرآن نى

(۱) كوبراك علماء قولينه بناء وما يعلم تاويله الا الله قول شر يفنده وقف ايتك لازمدر اول تقديرده آيت نك معناسى متشا بهات نك تاويلينى خدای تعالی دن باشقه هيچ كيم بيلماس خدای تعالی او- زيگنه بلور ديمك بولور والراسخون فى العلم اوزى سوز باشى بولوب علمه راسخ بولغان كشيلىر اول متشابه بولغان آنتلرگه ايدان كيلتوردك ديوب ايتورلر ديمكدر وبعضيلر فولنچه الا الله ده وقف ايتو لباس والراسخون فى العلم لفظه الله غه معطوف بولوب اول تقديرده معناسى متشا بهات نك تاويلينى الله تعالى باور هم علمك راسخ بولغان كهسه لر بلورلر ديمك بولور ابن عباس رضى الله عنهما- دن مرويدركيم اول او- زينى من علمك راسخلردن من ديور ايدى بوسوز ايل متشابه نك معناسيى بلگانلكينه اشارت قبولور ايدى

بالغانفہ جفار و اوجون ياکه نادان خلقنى آلد او اوجون متشابه بولغان معناسى اچق
 بلنمه گان آيتلرگه ايدر ورلر (وَابْتِغَاءَ نَاوِيلٍ) هم آنك نأويلينى استهمك اوجون
 يعنى اوز مقصودلر ينه موافق نأويل فيلو اوجون متشابه آيتلرگه ايدر ورلر نَتَاكُكُمْ
 يهوديلر قرآندهغى سوره باشلارنده بولغان حروفى مقطعه لرنى ايجد حسابى ايسل
 حسابلاب اوزلرنجه معنالر جفارماچى بولديلر (وَمَا يَعْلَمُ نَاوِيلٌ) و بلمهس اول متشابه نك
 نأويلينى و آندن مراد نرسه ايدكىنى هيچ كم (إِلَّا اللَّهُ) مگر خدای تعالى اوز يگنه بلور
 (وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ) و علمده راسخ بولغان يعنى علمى قرار طابقان و اشانچى
 بولغان كمسه لر (يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ) ايتورلر اشاندق بيز اول متشابه آيتكه (كُلُّ مَنْ عِنْدَ
 رَبِّنَا) محكم و متشابه آيتلرنك هر قايسوى ريمز فاشندندر (وَمَا يَدْرِكُ الْأُولُوا الْأَلْبَابَ)
 و اوگوت آلماس هم و عطله نهمهس مگر و عطله نورلر كامل عقل ايه لر يگنه خدای تعالى نك
 آيتلرى ايله (رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا) اى بزنك ريمز سن آوشدر ماغل بزنك كوكل لرمزنى
 حق ديندن (بعد اذهديتنا) طوغرى بولغه كوندر گانكندن صوگ سن بزلرنى (وَهُبْ
 لَنَا) هم باشلاغل سن بزلرگه (مَنْ لَدُنْكَ رَحْمَةٌ) اوز فاشكندن رحمتنى يعنى شول
 طوغرى بولده استفامتكه توفيق بيرگل (أَنْتَ الْوَهَّابُ) درستلكده سينسك
 باغشلاغوى هر نعمتنى (رَبَّنَا أَنْتَ جَامِعُ النَّاسِ) اى بزنك پروردكارم درستلكده سن
 جيفوچى سن آدميلرنى اولگانلرندن صوگ حساب و جزاء اوجون (لَيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ)
 شول كونده كم يوقدر هيچ شك و شبهه اولكون نك واقع بولماقنده يعنى قيامت
 كونك (إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْلُقُ الْبِغَادَ) درستلكده خدای تعالى خلالقى اينماس اوزينك و عكسپنه
 يعنى البته محشر بيرينه همه خلايقنى جمع قبلور (إِنَّ الدِّينَ كَفْرًا) درستلكده كفر
 بولغان كمسه لر (لَنْ نَقْبِي عَنْهُمْ أَمْوَالَهُمْ) البته دفع قيلماس و كيتارماس آلار دن
 آلارنك ماللرى (وَلَا أَوْلَادَهُمْ) دخى آلارنك بالالارى دفع قيلماس (مَنْ اللَّهُ شَيْئًا)
 خدای تعالى نك عذابندن بر نرسه نده يعنى ماللرى و بالالارى كوپ بولو سببلى
 آخرت عذابندن قورتولا آلماسلر كفر اهلى نك بايللرى رسول صلى الله عليه وسلم نى
 فقير هم اوغلى يوق ديوب طعنه قيلوب اوزلرينك ماللرى و اوغللرى كوپ
 بولماقنى ايله ماقتانورلر ايدى شول سببلى خدای تعالى بيوردبكم آلارنك ماللرى
 و بالالارى آخرتده هيچ فائده بيرماس و عذابنى دفع اينماس (وَأُولَئِكَ هُمْ وَفُودُ النَّارِ)
 و اوشبو گروه آلاردر تموع اوطى نك اوطونى (كِدَابُ آلِ فِرْعَوْنَ) فرعون گه
 ايارگو چيللرنك عادتلى كيبدر اوشبو كافرانك عادتلى زيرا كه فرعون قومى
 موسى عليه السلامنى يالغانفه توندلر معجزه لر كورسه لرده اشانماديلر اوشبو كافرانر

محمد عليه السلامنى يالغانغه توتارلر و آكئا اشناماسلر (وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ) هم فرعون قومندن السگارى بولغان قوملرنىڭ عادتلىرى كىيدىر عادو ثمود قوملىرى كىيى (كَذَّبُوا بآيَاتِنَا) يالغانغه توتدىلر آلاز بىزنىڭ آيتلرمنى يا كە پيغمبرلرنىڭ معجزه لرىنى (فَاخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ) بس توتدى خدای تعالى آلازنى قىلغان گناھلىرى سببلى يعنى آلازغه عذاب يباردى (وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ) و خدای تعالى عذابى قاطى بولغۇچىدىر كفر اھلى اوزرىنه (قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا) ايتكىل اى محمد عليه السلام كافر بولغان كىمسەلرگە يعنى بىزلىرگە غالب بولا آلماس سىز دىوب مافقانۇچى يھودىلرگە ايتكىل شوپىلە دىوب كم (سَتَغْلِبُونَ) نىز در كم مغلوب و يكللمش بولور سىز اى يھودىلر مؤمنلر سىزلىرگە غالب بولورلر (وَتَحْشُرُونَ آلِي جَهَنَّمَ) هم جمع ايتولور سىز و جبولور سىز قىيامتدە جھنم صارى (وَبئْسَ الْمِهَادِ) ونى ياوز اورنىدىر اول جھنم (فَدَّ كَان لَكُمْ آيَةٌ) تحقىق بولدى سىزلىرگە علامت محمد عليه السلامنىڭ حق پيغمبر ايدكىنە اى كفر اھلى (فِي فِتْنَتَيْنِ التَّقَاتَا) شول ايكى گروهە كم آلاز بولوفشدىلر بىر بىرى ايله بدر صوغشنىك (فِتْنَةٌ تَقَاتُلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ) بىر گروه اول ايكى گروهى صوغشور خدای تعالى بولندە يعنى مؤمنلر كم آلاز اوچبوز اون اوچ كشى ايدىلر يىمش يىدىسى مهاجرلردن و ايكى يوزدە اونوز آلتى كشى انصاردن ايدىلر (وَأَخْرَى كَافِرَةٌ) و ايكىنچى گروه كافرلر در كم فرىش مشركلىرى ابو جهل لشكرى آلاز توفىز يوز ايللى كشى ايدىلر (يرونهم مثليهم) كورور ايدىلر مؤمنلر اول كافرلرنى اوزلر ينىڭ ايكى اوخشاشى يعنى اوزلىرى قدر ايكى اولوش كورورلر ايدى (رَأَى الْعَيْنَ) آشكارا كورمك ايله ا گرچه مشركلر مؤمنلر قدرلى اوچ اولوش بولسەلردە خدای تبارك و تعالى مؤمنلردن بىر كشى مشركلردن ايكى گە برابر كىلور دىوب وعدە ايتدىكىنە مؤمنلر وعدة آلهى گە اعتماد ايله صوغشقه غيرت قىلسونلر و مشركلرگە غالب بولسونلر اوچون مؤمنلرنىڭ كوزلر بىنە مشركلرنى مؤمنلر قدرلى ايكى اولوش كىيى ايتوب كورساندى و افا بو صوغشده مؤمنلر مشركلرنىڭ اوچدىن بىرى قدرگنە بولسەلردە خدای تعالى نىڭ نصرتى ايله غالب بولدىلر حق سبعاھە و تعالى رحمتى ايله صوغشنىڭ اۆلندە مؤمنلرنى مشركلر كوزىنە بىك آزا ايتوب كورساندى تا كم قورقما يىنچە صوغشباشلا دىلر صوغشباشلا غاچ مؤمنلرنى مشركلر كوزىنە اوزلرى قدر ايكى اولوش ايتوب كوب ايتوب كورساندى تا كم قورقولرندىن غيرتلىرى شونوب مغلوب بولدىلر بس اوشبو واقعه پيغمبر من عليه السلامنىڭ حق پيغمبر ايدكىنە آية و علامتىر (وَاللَّهُ يُوَدُّ بِنَصْرِهٖ) و خدای تعالى بىر كتور و قوتلى قىلور اوزىنىڭ ياردمى بىرلە

هر كهمسهنى ككم نلار اوزى (ان فى ذلك لَعِبْرَةٌ) در ستملكده اوشبو اشدنه يعنى
 مؤمنلرنك كوزلرينه مشركلرنى آز ايتوب كورسانوده و آرنى كوب ايتوب كورسانوده
 البته عبرت باردر (لَا يُؤْتِي الْأَبْصَارَ) بصيرت ايلالرينه (زِينِ لِلنَّاسِ) زينتلى ايتوبلدى
 آدميلرگه (حُبِّ الشَّهَوَاتِ) نفس آرزو قىلغان نرسهلرنى سويك (مِنَ النَّسَاءِ وَالْبَنِينَ)
 خانولردن هم اوغللردن (وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ) دغى كوب ايتوب جيوامش ماللردن
 ياكه دفينه ايتولگان كوموب قويولغان كوب ماللر (مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ) آلتوندىن
 و كموشدن بولغان ماللردن برفنطار آلتون و كموش سگز مك مثقالدر ياكه
 بر اوگوز تيريسى طولى آلتون و كموشدر (وَالْحَيْلِ الْمُبَسَّوْمَةِ) هم تامغالانمش
 آتلردن (وَالْإِنْعَامِ) و دورت آياقلى حيوانلردن توه صفر هم قوى كيبلىر (وَالْحَرْثِ)
 دغى ايگونلكدن يعنى اوشبو ذكر ايتولمىش نرسهلرنى خداى تعالى بندهلرنى
 صنماق اوچون آلارنك كوزلرينه زينتلى و ماطور ايتوب كورساندى ياكه مراد
 شيطان و سوسه قىلوب اوشبو نرسهلرنى آدميلر كوزينه زينتلى قىلوب كورسانور
 ناكم شولارغه آلدانوب آخرت سعادتندىن محروم قالسونلر اوچون ديمكدر (ذَلِكَ)
 اوشبو ذكر ايتولگان نرسهلر (مَتَاعِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا) دنيا تركلىكى نك فائده لانا طورغان
 نرسهلر بدر (وَاللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنُ الْمَأْتَبِ) و خداى تعالى آنك فاشندهدر كوركام و يخشى
 بولغان فايته چق اورن يعنى جنت و آخرت سعادتى (قُلْ) ايتكل سن اى محمد عليه السلام
 مؤمنلرگه (أَوْ نَبِيِّكُمْ) ايا خبر بيرايم مومن سزلرگه اى فقير مومنلر (بَخِيرَ مِنْ ذَلِكَ)
 اوشبو ذكر ايتولگان نرسهلردن بخشيراك نرسه برله اول بخشيراك نرسه شولدر كم
 (لِلَّذِينَ اتَّقَوْا) تقوللق قىلغان شركدن و گناهدن صافلانغان كه سهلر اوچون بولغوچيدر
 (عِنْدَ رَبِّهِمْ) آلارنك پروردكارلرى فاشنده (جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ) شول
 جنت باقچهلرى كم آفار آلارنك آغاچلرى آستندىن صولى يلغهلر (خَالِدِينَ فِيهَا) منگو
 فالغوچيلر بولورلر متقىلر شول جنتلرده (وَأَزْوَاجٍ مُّطَهَّرَةٍ) هم بولور اول تقوللق
 قىلغانلر اوچون پاك و آرو بولغان جفتلر حورالعينلردن (وَرِضْوَانٍ مِنَ اللَّهِ) دغى
 خداى تعالى دن راضىلق آلا رغه بولغوچيدر كم خداى تعالى نك راضىلقى جنتدىن هم
 آنداغى نعمتلردن همه سندن آرنوغرافدر (وَاللَّهُ بِصَبْرٍ بِالْعِبَادِ) و خداى تعالى كورگوچيدر
 بندهلرنى حاللرينى بلور (الَّذِينَ يَقُولُونَ) اول متقىلر شول كهمسهلردر كم
 ايتورلر (رَبِّاَ اَنَا اٰمَنَّا) اى بزنك ربيهم در ستملكده بزايمان كىلنوردك
 و اشاندىق سن ايندرگان نرسه گه (فَاغْفِرْ لَنَا) بس بىارلق اغل سن بزنك

اوچون (ذُنُوبَنَا) گناهلىرىمىزنى (وَفَنَّا عَذَابَ النَّارِ) ھىم صافلاغلىسىن بىزنى
 اوطعنا بىندىن قىيامتىڭ (الصَّابِرِينَ) اول تىقوالقى ايتكوچىلار صبر قىلغۇچىلار وچىداغۇچىلار
 عبادت آغرىقلىرىنى ياكە بلا وفضالارغە (وَالصَّادِقِينَ) دىخى طوغرى بولغۇچىلار
 سوزلىرىندە ھىم اشلارنىدە و نىتلىرىندە (وَالْقَانِتِينَ) ھىم بوى سونغۇچىلار
 فرماينىدە (وَالْمُتَّقِينَ) دىخى نىقە بىرگۇچىلار ماللىرىدىن فقير و مستحقلىرىغە (وَالْمُسْتَغْفِرِينَ
 بِالْأَسْحَارِ) ھىم مەغپرت استە وچىلار در سەھر و قىلارنىدە كەم دەئالار قبول بولا طورغان
 وقتىدە ياكە استىغفار دىن مراد نماز دىن بىنى كىچەنىڭ آخىرىدە نماز او قۇچىلار ياكە ابرتنە
 نمازىنى وقتىدە ادا قىلغۇچىلار دىمكىدە و اللە اعلم اسباب نىزولدى كىلتورمىشدر كەم
 شام عالملىرىدىن ايكى نصرانى عالم مەدىنەگە كىلۇب رسول اكرم صلى الله عليه وسلم دىن
 سۇال قىلدىلار كەم قرآننىدە ايكى اولوغراق بولغان شەھادت كەلمەسى قايسىدەر بىس حق
 سەئانە و تعالى اوشىونوبانگى ايتنى نازل قىلدى (شەھاد اللہ) گواھلىق بىردى خدای
 تعالى ياكە كەم قىلدى ياكە بىيان قىلدى (أَنَّ لَآ إِلَهَ إِلَّا هُوَ) شۇبىلە دىيوت كەم تەحقىق
 بوفىدەر ھىچ بىر عبادتكە مستحق مەعبود مگر اللە تعالى كەندەر (وَاللَّاتُكَّةَ) ھىم فرشتەلەر
 شۇلار بىرقە گواھلىق بىر دىلەر (وَأُولُو الْعِلْمِ) دىخى علم ابلەلرى مۇمنلەر شۇلای گواھلىق
 بىرەر (فَاتَّمَا بِالْقِسْطِ) طورغۇچى بولغانى حالدىدە اول علم ابلەلرىنىڭ ھەر قايسى
 عدلىك و طوغرىلىق بىرلە گواھلىق بىر وارىندە ياكە خدای تعالى گواھلىق بىردى
 اوزىنىڭ بىرلىكىنى عدالت بىرلە قائم بولغانى حالدىدە بىنى طوغرىلىق بىرلە كەم قىلدى
 دىمىشدر كەم خدای تعالىنىڭ گواھلىق بىر مەكى اوزىنىڭ بىرلىكىنى دىللىلار نىصب ايتمىكىدەر
 فرشتەلەرنىڭ شەھادىتى خداینىڭ بىرلىكى ابلە اقرار قىلۇلار بىدەر و عالملىرنىڭ شەھادىتى خداینىڭ
 بىرلىكىنى دىللىلە ابلە اثبات قىلۇلار بىدەر اوشىونوبانگى آيت كەم بىمەدىن علمانىڭ شرافەت
 و فضىلەلرى معلوم بولادىر زىرا كەم خدای تعالى علمانىڭ شەھادەتلىرىنى اوزىنىڭ شەھادىتى ابلە
 بىرگە ذكر قىلدى (لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ) بوفىدەر ھىچ خدای بولغان مەعبود مگر اول اللە تعالى كەندەر
 خداینى بىرلە مك بىك كىرەكلى اش بولغانلىقىدىن تىكرار ذكر قىلدى (الْعَزِيزُ) قوت
 ابلەسى و غالبىدەر خدای تعالى (الْحَكِيمُ) دانا و حكمت ابلەسىدەر بارچە اشلارنىدە (أَنَّ
 الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ) در ستلىكدە حق و مقبول بولغان دىن خدای تعالى قاشىندە
 اسلام دىنىدەر يھودىلك و نصرانىلىق توگلىدەر (وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُنزِلُوا إِلَيْكَ مِنْ أَمْرِ
 قَلْبِهِمْ) قىلمادىلار اوزلىرىنىدە تورات كىتابى بىرلىگەن كەمسەلەر بىنى يھودىلەر اسلام دىنىنىڭ
 خىلقىندە و محمد عليه السلامنىڭ پىغمبەرلىكىندە خىلاقلق قىلمادىلەر (أَلَا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءُ بِهٖم

الْعُلْمُ) مگر خلافتی قیلدیلمر کیلگانی صوکنده آلاغه علم یعنی قرآن کیلوب آلا
 اسلامنڭ حق ایدکینی بلگانلردن صوڭ خلافتی ایتدیلمر (بغیابینهم) حسد و کونچیک
 یوزندن اوز آرالرنده یا که ظلم لقی یوزندن یا که ریاغه والوغلق غه میل ایتولری
 یوزندن (ومن یکفر بآیات الله) و هر کم اشانماسه خدای تعالی نڭ آیتلرینه یعنی
 قرآنغه یا که پیغمبر علیه السلام نڭ معجزه لرینه اشانماسه (فان الله سریع الحساب) بس
 درستلکده خدای تعالی نیز حساب ایتکوجیدر (فان حاجوک) بس اگر بختل شسه لر
 سینڭ برله یهودیلر یا که نجران نصارالری دین طوغریسنده (فقل) بس ایتکل سن
 ای محمد علیه السلام آلاغه جوابده (اسلمت وجهی لله) طابشردم من اوز منی خدای
 تعالی گه (ومن اتبعن) هم میثکال ابرگان کسه لرده نسلیم قیلدیلمر اوز لرینی خدای
 تعالی گه (وقل للذین اوتوا الکتاب) دخی ایتکل سن اوز لرینه کتاب بیرلگان
 کسه لرگه یعنی یهود و نصاراغه (والامین) هم کتابلری بولغان عرب مشرک لرینه
 ایتکل (اسلمتم) ایاسز اسلام دینینه کردگزمو یعنی اسلام دینینه کرگز (فان اسلموا)
 بس اگر مسلمان بولسه لر آلا و اسلام دینینه کسه لر (فقد اهتدوا) بس تحقیق
 طوغری بولغه کوندیلر (وان تولوا) واگر یوز دوندرسه لر آلا و اسلام دینندن
 سیکنا هیچ ضرر یوفدر (فانما علیک البلاغ) بس موندن باشقه توگلدر کم سینڭ
 اوزرگه ابرشدرمک و خدای فرمانینی ینکورمک لازمدر قبول ایتمه سه لر ضرر
 اوزلرینه در (والله بصیر بالعباد) و خدای تعالی کورگوجیدر بنده لرینی (ان الذین
 یکفرون بآیات الله) درستلکده شول کسه لر کم اشانماسلر خدای تعالی نڭ آیتلرینه
 یعنی قرآنغه و محمد علیه السلام نڭ پیغمبر لیکینه (ویقتلون النبیین بغیر حق) هم
 اولتورولر پیغمبرلری حقلقدن باشقه یعنی ناحق ایکانینی بله طور وب اولتورولر
 رسول اکرم صلی الله علیه وسلم دن اوشبو آیت طوغریسنده روایت ایدلمشدر کم
 بنی اسرائیل فومی برکون نڭ اولنده بر ساعتده فرق اوج پیغمبرینی اولتوردیلر عابد
 وزاهدلردن بر یوزده اون ایکی کسه آلاغه امر معروف ونهی منکر فیلا باشلاغاچ
 شول کون نڭ آخرنده آلارنی هم اولتوردیلر یناک کم حق تعالی بیورور (ویقتلون
 الذین یامر ون بالقسط) دخی اولتورولر شول کسه لرینی کم بیورولر آلا
 عدلک و طوغریلق برله (من الناس) آدمیلردن (فبشرهم بعذاب الیم) بس خبر
 بیرگل سن آلاغه رنجتکوجی عذاب برله (اوائمک الذین حبطت) اوشبو گروه شول
 کسه لدر کم یوغالندی (اعه الیم) آلار نڭ قیلغان عمللری (فی الدنیا والاخرة)

اوشبو دنياده هم آخرتده يعنى فلغان عمللرينه فارشى دنياده هيچ فائده بولماس
 و آخرتده اجر و ثواب بولماس (وَمَالَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ) و يوقدر آلا رغه باردم بيرگوچيلر
 قيامتده و آلارنى عذابدن فوتقارغوچيلر (أَلَمْ تَرَ) (۱) ايا قارامادگهوسن و علمك
 ايرشما ديمو (أَلَيْسَ الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيحًا مِنَ الْكِتَابِ) شول كيمسهلر صارى كم اولوش
 بيلدى آلا رغه تورات كتابندن يعنى يهوديلر (يُدْعُونَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ) اوندلر
 آلار خدای تعالی نك كتابى صارى (لِيَعْلَمَ بَيْنَهُمْ) تا كم حكم فيلسون اوچون اول كتاب
 آلار آراسنده روایت ايدلمشدر كم رسول صلى الله عليه وسلم بر كون يهوديلر دن بر
 جماعتنى اسلام دينينه اوندلر يهوديلر ايتديلر اى محمد عليه السلام سينك ايله
 دين عالمرى حضورنده مناظره قىلابق قايسيمز نك دينى حق ايدكى معلوم بولسون
 اولحضرت صلى الله عليه وسلم بيورديلر كم توراتده غى مينم صفتلرمنى بيان ايتكان
 صحيفه لرنى كىلتور كز بو طوغرىده شول تورات صحيفه لرى حكيمنه قاراباش
 فيلكز يهوديلر طكلاماديلر و توراتنى كىلتورمه ديلر شول سببلى حق
 تعالى بيورديكم هر قايجان اول يهوديلر تورات حكيمنه اوندلر (ثُمَّ يَتَوَلَّى
 فَرِيقٌ مِنْهُمْ) صكره بوز دوندرور بر گروه آلاردن يعنى تورات حكمندن بوز
 دوندرور (وَهُمْ مَعْرُضُونَ) و آلار اعراض ايتكوچيلر و باش طارتقوچيلر در
 حقلقدن و طوغرى بولدن (ذَلِكَ) اوشبو اش يعنى آلار نك تورات
 حكمندن اعراض فيلولرى (بَأَنَّهُمْ قَالُوا) شونك سببلى در كم آلار ايتديلر (لَنْ
 نَمَسَّنَا النَّارَ) هر گيز ايرشماس بزلرگه تموغ او طى (أَلَا يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُونَ) مگر بر نيچه
 صانالمش كونلرده گنه ايرشور يعنى بزلر تموغده بيدى كونگنه يا كه فرق كون گنه
 بانارمز صكره چهار لور مز ديديلر (وَغَرَّمْ فِي دِينِهِمْ) و آلدالدى اول يهوديلر
 آلار نك دينلرنده (مَا كَانُوا يَفْقَهُونَ) شول نرسه كم افتراقيلور بولديلر آلار بالغاندن
 يعنى بزرگه عذاب آزرغنه بولور هم بزلرگه بابالرمز شفاعت فيلور ديوب بالغان
 سوزلرگه آلدانوب هلاك بولديلر (فَكَيْفَ إِذَا جُمِعْتَهُمْ) بس نيچك بولور اول
 يهوديلر نك حاللرى هر قايجان جيساق بز آلارنى حساب و جزا اوچون (لِيَوْمٍ لَا
 رَيْبَ فِيهِ) شولكونده كم يوقدر هيچ شك و شبهه اولكون نك بولماقنده (وَوَفِيَتْ
 كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ) هم كامل اونالسه هر نفسكه اشلاكان اشارينك جزاسى (وَهُمْ
 لَا يَظْلَمُونَ) و آنلر ظلملق ايتولماسلر اولكونده يعنى ايدگولكلرينك اجر و ثوابى
 هيچده كيمتولماس و ياوزقلرينك جزاسى آرتق بولماس روایت ايدلمشدر كم احزاب

(۱) ابن عباس رضی الله
 عنهمادن روایت ايدلمشدر
 ركيم خيبر يهوديلرندن بر
 اير هم بر خاتون زنا فيلد
 يلر تورات حكمنجهز نانك
 جزاسى رجم فيلماق يعنى
 طاش برله آتوب اولتورمك
 بولسه ده اول زنا فيلغان
 اير برله خاتون آرالرنده
 شريف و حرمتلى بولغانقلر
 ندن يهوديلر آلارنى رجم
 فيلاسيلىر كىلمادى بلكه
 باشقه بر حكم بولور ديب
 و افعهنى پيغمبر عليه
 السلامغه عرض فيلوب
 حكم فيلوى آنكا طايشر
 ديلر پيغمبر عليه السلام
 هم آلارنى رجم فيلورغه
 حكم ايتكچ يهود اولوغلر
 ندن ايكى كيمسه آلارنى
 رجم فيلوتبوش توكلدر
 ديديلر رسول عليه السلام
 آلا رغه ايندى سز نك ايله
 منم آرامزده تورات حكم
 اينسون تورات حكمى
 نهوك بولسه شولای ايتو
 لور همهلرى بوسوزگه
 راضى بولديلر توراتنى
 كىلتورديلر يهودنك عالمى
 توراتنى اچوب رجم حكمى
 آيتنى فولى برله قاپلاب
 آندان صوكفى آيتنى اوقى
 باشلادى عبدالله بن سلام

صوغشی وقتنده رسول صلی الله علیه وسلم فرمائی بوینچه صحابه لر مدینه تیکراسنه خندق فازور لر ایدی بیک فاطی بر طاش جقدی اول طاشنی هیچ کم واطا آلمادی عاقبت پیغمبر صلی الله علیه وسلم حضرتلرینه مراجعت ایتدیلر اولحضرت شول برگه اوزلری کیلوب طاش واطا تورغان فورالنی اوز قوللرینه آلوب مذکور طاشقه پیغمبرک نوتی ایله بیک فاطی صوققان ایدیلر اول طاش یارلوب کیتدی هم تیر فورال نك طاشقه نوت ایله اورولماقندن بریالقون چغوب شونك نوری ایله مدینه طاوولری یاقطروب کیتدی شول نورنك یاقطی سنه صحابه لرگه مداين وعجم ولايتلری کورندی عجم پادشاهی کسری نك سرای گو مبدلری کورندی اولحضرت شول طاشقه ایکنچی مرتبه صوققانلر نده بیه نور بالقوب آنك یاقطی سنه یمن ولايتنگی صنعاً شهری کورندی اوچونچی مرتبه صوغولر نده روم قیصرینك سراپلری کورندی صحابه لر تکبیر ایتدیلر اولحضرت صلی الله علیه وسلم بیوردیلر کم بقین زمانده منم امنم مداين فی فتح قیلور لر کسری نك سراپلرینی اوز نصرولرینه کورور لر واهل اسلام سلطنتی نك اثرلری روم ملکیتینه ایرشور هم مسلمانلر یمن ملکینه غالب بولور لر صحابه لر رسول صلی الله علیه وسلمدن بوسوزنی ایشکچ شاد بولوب شکرانه قیلدیلر منافقلر استهزا قیلوب بو محمد علیه السلام عجب کشیدر اوزی مشرکلر فورفوسندن شهردن طشقه چغا آلمایونچه شهر تیکراسینه خندق قازوتنا بارانلرینه روم وفارس هم یمن مللتلرینی وعده قیلادیلر بس حق سبحانه وتعالی آیت یاردی و بیوردی کم (فُلُ اللّٰهِمَّ مَا لَكَ الْمَلِكُ) ایتکل سن ای محمد علیه السلام ای باری خدایا ای پادشاهلقتك ایاسی و اوز ملکته تصرف ایتکوچی (نوتی الْمَلِكُ مِنْ تَشَاءُ) سن بیورورسن پادشاهلقنی هر کسه گه کم تلاسك اوزك (وتنزع الْمَلِكُ مِنْ تَشَاءُ) هم آلورسن پادشاهلقنی هر کسه دن کم تلاسك یعنی اوزك نلا گان کسه فی دنیاغه پادشاه قیلورسن و اگر تلاسك پادشاه نك پادشاهلقینی آلورسن همه سی اوز نصر فکده در (وتعز من تَشَاءُ) هم عزیز و حرمتلی قیلورسن اوزك نلا گان کسه فی آکا ایمان وتوفیق بیر مک برله (وتذل من تَشَاءُ) دخی خور قیلورسن اوزك نلا گان کسه فی کفر وضالانده قالدرو برله (بیدك الْخَبِيرُ) سنك قدرت فولکته در بارجه ایدگولک یعنی بارجه خیر و بیخشی اشلر سندن در اگر چه شر و یاوزلق هم خدایدن بولسه ده بو اورنده خیرنی خاصلاب ذکر قیلدی (أَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) درستلکده سن بارجه نرسه اوزره قادر و کوچی بیکوچی سن (تَوَالِحِ اللَّيْلِ فِي النَّهَارِ) کرگور سن کیچه فی کوندزگه یعنی توننی کونگه فوشوب کوننی اوزون و کیچه

رضی الله عنه آنده حاضر ایدی اول ایتدی یار رسول الله بو کسه رجم آیتینی اوفوماینچه قالدروب اوتدی دیدی هم تورالنی اوز فولینه آلوب رجم حکمی یازلغان آیتنی اوفودی شول آیت نك حکمی بوینچه مذکور ز نافیلغان ایر برله خاتوننی رجم ایتدیلر یهودیلر بو اشکه بیک آچولاندیلر شول خصو صده حق سبحانه وتعالی اوشبو آیت کریمه فی ایندردی تبیانندن

فصقه فيلورسن نناككم ديكابر باشلارنده ايك اوزون بولغان تون آقرن آقرن
 كوندزگه فوشلوب اييون باشنده ايك فصقه تون بولوب فالور (وَنُوَلِّجُ النَّهَارَ
 فِي اللَّيْلِ) هم كرگزورسن كوندزنى كيچكه يعنى كوننى تونگه فوشوب توننى
 اوزاينورسن وكوننى فصقارنورسن نناككم اييون باشنده ايك اوزون بولغان كون آز
 آز تونگه فوشولا باروب ديكابر باشنده ايك فصقه كون بولوب فالور (وَتُخْرَجُ
 الْحَيُّ مِنَ الْمَيِّتِ) دخى چقارورسن تريكنى اولوكدن يعنى جانلى حيواننى جانسز
 منى صووندىن بارانورسن يا كه فوشنى جانسز يمورفهدن چقارورسن يا كه آغاچنى
 اورلقدن چقارورسن (وَتُخْرَجُ الْمَيِّتُ مِنَ الْحَيِّ) هم چقارورسن اولوكنى تريكدن
 يعنى جانسز منى صوونى جانلى حيواندن و يمورفهدنى فوشدن و اورلقدنى آغاچدن حاصل
 فيلورسن و بعضيلر ديمشدر دركم تريكنى اولوكدن و اولوكنى تريكدن چقارماقدن
 مراد بخشينى يماندن و يماننى بخشيدن طوغدرورسن ديمكدر يا كه مؤمننى كافردن
 و كافرنى مؤمندن طوغدرورسن ديمكدر نناككم ابراهيم پيغمبر آرر كافردن و كنعان
 نوح پيغمبردن دنياعه كبلدى (وَتَرْزُقُكَ مِنْ تَشَاءُ) و رزق بيرورسن اوزك تلاكگان
 كمسه كه (بغير حساب) حسابدن باشقه يعنى اوز رحمتك ايله صانسز كوب رزق
 بيرورسن اللهم ارزقنا بغير حساب (لَا يَتَّخِذُ الْمُؤْمِنُونَ كِرَامًا كَرِيمًا) نونماسون مؤمنلر
 (الْكَاْفِرِينَ) كافرلرنى (اوليا) دوستلر ايتوب و اشلر ينى باشقارغوچيلر ايتوب
 (من دون المؤمنين) مؤمنلردن باشقه يعنى مسلماننك دوستى مسلمان غنه بولورغه
 تيوشدر مسلمان كشى كافرنى دوست ايتوب نونماق تيوش نوگلدر آلا ر خدای
 تعالىنك دشمانلر يدر خداینك دوستى بولغان مؤمن خداینك دشمانى ايله نهچوك
 دوست بولسون البته بولماسقه تيوشدر انصارى صحابه لردن بعضيلرى يهود اولوغلرى
 ايله دوستلاشوب آرزنده دوستلق و فرنداشلك عهدىنى باغلاغانلر ايدى خدای تعالى
 آلارنى بو اشدن طيوب اوشبو آية كرينه نى ايندردى و بيوردى كم (وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ) ^{۱۰۰}
 و هر كم قيلسه اوشبو اشنى يعنى دين دشمانلرى ايله دوست بولسه (فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ
 فِي شَيْءٍ) بس نوگلدر اول كمسه خدای تعالىنك ديندن هيچ بر نرسه ده يعنى حق
 ديندن اول كمسه ده هيچ اثر يوقدر (إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقْيَةً) مگر شولكم نورقسا كزسز
 و صافلانسا كز اول كافرلرنك ضررلردن نورقماق و صافلانماق يعنى اگر آلارنك
 ضررلرى ايرشودن نورقسا كز شولوقنده اوزكزنى آلا رغه طشدن غنه دوست ايتوب
 كورسانسا كز درستدر اما چن كوكلدن آلارنى سويماك هيچ وقتده درست بولماس

(ويعذركم الله نفسه) وقورقتور سزلىرىنى خدایى تعالى اوزىنىڭ عذابىدىن ا گر فرمانىنە
 خلافتى قىلسا كز (وَاللّٰهُ الْمَصِيْرُ) وخدایى تعالى صارى بولغۇچىدىر ھەمەنك فابتوى
 (قُلْ اَنْ تَخَفُوْا مَا فِىْ صُدُوْرِكُمْ) ايتكىل سىن اى محمد عليه السلام مؤمنلىرگە ا گر سىز
 باشورىسا كز كوكرا كلر كزىدە بولغان نرسەنى بەنى كوكلر كزىدە بولغان كافرلر دوستلىقنى
 باشورىسا كز (اوتىدۇ) يابىسە آشكارا قىلسا كز انى (يعلمه الله) بىلور انى خدایى تعالى
 (ويعلم ما فى السموات) دخى بىلور كوكلر دە بولغان نرسەنى (وما فى الارض) دخى بىدە گى نرسەنى
 (والله على كل شىء قدير) وخدایى تعالى بار چە نرسە اوز رىنە كوچى يتكوچىدىر (يوم تعد
 كل نفس) شول كوندە كم طابار ھر كشى (ما عملت من خير) اوزى اشلاگان
 نرسەسىنى ايدگول كىدن (محصراً) حاضر ايتولمىش اوز فاشىدە بەنى عمل دفتىرنە
 قىلغان ايدگول كىرىنى بازلغان طابار (وما عملت من سوء) ھم شول نرسەنى كم
 اشلادى انى ياوزلقىدن (تود لو ان بينها وبينه) دوست توتار و آرزو قىلور
 شونى كم بولسە ابدى آنك برلە اول ياوزلق آراسىدە (امدا بعيدا) يراق مسافت
 بەنى قىامت كوندە كشى اوزىنىڭ عمل دفتىرنە قىلغان ياوزلقىرىنى
 كورگىچ كاشكى بو ياوزلقىر برلە منم آرامدە اوزاق يول بولسە
 ابدى بولار مىندن يراق بولسەلر ابدى دىب آرزو قىلور اول ياوزلقىرىنى كوراسى
 كىلەس (ويعذركم الله نفسه) وقورقتور سزلىرىنى خدایى تعالى اوزىنىڭ غضب
 وقىرىدىن (والله رؤوف بالعباد) وخدایى تعالى مەربان و شىقتىلىدىر بىدە لىرگە (قُلْ)
 ايتكىل سىن اى محمد عليه السلام يھود و نصاراغە كم سزلىرى خدائىنى سويا ماز دىب
 دعوا قىلاسز (ان كنتم تحبون الله) ا گر سويا ماز بولسا كز سىز خدایى تعالىنى
 (فاتبعونى) بس ايار كز سىز مكا و اسلامنى قبول قىلىكز (يعجبكم الله) تا كم سويا مازنى
 خدایى تعالى (ويغفر لكم ذنوبكم) ھم يارلقار سىزنىڭ گناھلىرىڭىزنى (والله غفور رحيم)
 وخدایى تعالى بارلقاغۇچىدىر مؤمنلىرىڭىزنى گناھلىرىنى مەربان و رحمت ايتكوچىدىر
 آلاغە ياكە بو آيتدە خطاب قىرىش مشركلرىنە در كم آلا بىز خدائىنى سويا ماز
 خدایى فاشىدە بىزلىرگە شىفاعتىچى بولسونلر دىب پوتلرغە طابونامز دىورلر ابدى
 بس حق تعالى بىوردى كىم اول مشركلرگە ايتكىل ا گر خدایى تعالىنى سويا
 مازغان بولسەلر آنك پىغمبىرىنە ايارسونلر (قُلْ) ايتكىل سىن آلاغە (اطيعوا الله
 والرسول) اطاعت قىلىكز وبوى صونوكز سىز خدایى تعالىگە ھم آنك پىغمبىرىنە
 شرىعت حكملرىنە (فان تولوا) بس ا گر يوز دوندرسەلر آلاغە خدایى تعالىگە

مریم آلاڭ تىلەپدە
 بەنى خدایى تعالىنىڭ
 كىزىكى دىكىلىرى

هم پيغمبرگه نوي سونودن (فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ) بس درستلكه خدای تعالی
 سوبماس کافرلرنی یعنی خدای تعالی گه هم پيغمبرینه اطاعت ایتماسه لر کافر
 بولورلر آلارنی خدای تعالی سوبماس (إِنَّ اللَّهَ أَصْفَى) درستلكده خدای تعالی
 اختیار قیلدی (أَدَمَ) آدم علیه السلامنی یعنی آتی صابلا دی اسملرنی اوبراتمک
 هم فرشتهلرنی آنکا سجده قیلدماق هم آتی بارچه کشیلرنک آناسی قیلماق ایل
 (وَنُوحًا) هم نوح علیه السلامنی صابلا دی عمرینی اوزون قیلماق هم طوفاندن
 کیمه ایل فوتقارماق هم آنک شریعتی اولدا گی شریعتنی منسوخ ایلامک ایل
 (وَأَلَّ اِبْرَاهِيمَ) دخی ابراهیم علیه السلامنک نفسینی صابلا دی اوزینک خلیلی
 ایتمک ونه رود اوطندان فوتقارماق هم عالم لرگه امام قیلماق وکعبه نی بنا ایلامک ایل
 یا که ابراهیم علیه السلامنک اهلینی صابلا دی یعنی اسماعیل واسحاق علیهما السلاملرنی
 پیغمبر ایتمک ایل (وَأَلَّ عِمْرَانَ) هم عمراننک آلینی صابلا دی یعنی موسی وهارون
 علیهما السلامنی پیغمبر وکلیم ایتمک ایل یا که اوشبو عمراندان مراد مریم علیه
 السلامنک آناسیدر آنک آلی حضرت مریم و حضرت عیسی علیهما السلامدر
 حق سبحانه و تعالی اوشبو ذکر ایتولمش کیمسه لرنی صابلا دی واختیار قیلدی
 (عَلَى الْعَالَمِينَ) اوز زمانلرنده بولغان بارچه عالم خلقی اوزرینه (ذریة بعضها
 من بعض) بعضیلری بعضیلرینک نسلندن بولغانلری حالک یعنی اوشبو ذکر ایتولگان جماعت
 بعضیلری بعضیلرینک نسلندن ایدیلر خدای تعالی بارچه پیغمبرلرنی اوشبولارنک
 نسلندن کیلتوردی (وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ) و خدای تعالی ایشتنکوچیدر بنده لرنک
 سوزلرینی بلگوچیدر آلارنک نیتلرینی روایت ایدلمشدر کم حضرت مریمنک
 آناسی عمران سلیمان پیغمبر نسلندن بر ایدگو کشی ایدی حنه اسملی خانونی
 بار ایدی حنه نک قز قزنداشی زکریا علیه السلام نکا حنده ایدی بر کون حنه
 بیت المقدسکه کیلدی آنداغی عابدلرنی وزاهدلرنی کورب بیک یاراتدی
 اگر خدای تعالی مکا بر اوغل بیرسه اوشبو بیت المقدسکه کیلتورور ایدم
 دیب کوکلندن اویلا دی شوندان صوگ حنه یوکل یولدی اوشبو فورصاغیمداغی
 بالامنی خدای تعالی یولنده محرر قیلدم دیوب نذر ایتدی اولگی امتلرده شوندا این
 عادت بار ایدی آناسی یا که آناسی اوغلرینی خدای تعالی یولینده نذر
 قیلورلر ایدی اول نذر ایتولگان بالا آنا آنا خدمتندن آزاد بولوب مسجلرده
 خدای تعالی گه طاعت وعبادت ایل مشغول بولور ایدی شولطریقده نذر ایتولگان
 بالانی محرر یعنی خدمتندن آزاد ایتولمش دیورلر عمران خانونی حنه هم اوزینک

فارىنداغى بالاسىنى محرر قىلوب بيت المقدسكه كىلتورورمن دىوب نذر ايتدى
 آنك فارىنداغى بالاسى حضرت مريم بولدى حنه اوزى اير بالا بولور دىوب كوتكان
 ايدى فز بالا طودرغاچ قايقوردى آلهى من بو بالامنى سنك يولكده محرر ايتامن
 دىوب نذر ايتكان ايدم ايمدى من نى اشلايم بو بالام فز بالا بولدى دىوب مناجات
 فيلدى حق سبحانه وتعالى آنك صنق كوكلينه مرحمت ايدوب اير بالا اورينه فز
 بالاسىنى قبول فيلدى خداى تعالى آلارنك احوالندن حكابت قىلوب بيوردى كم
 (اذ قالت امرأة عمران) ياد فيلغل شول وقتكم ايتدى عمران بن ماثاننك خاتونى
 حنه يوكلى بولغان وقتنده (رب انى نذرت لك) اى منم پروردكارم درستلكده
 من نذر ايتدم سنك اوچون (ما فى بطنى محررا) اوزمنك فارىنده بولغان نرسهنى
 آزاد ايتولمى ايتوب دنيا اشلىرىدىن يعنى فارىنداغى بالامنى اوز خدمتىدىن آزاد
 ايتوب سنك عبادتنگه مخصوص فيلدم (فتقبل منى) بس قبول ايتكل سن اول نذرنى
 مندىن (انك انت السميع العليم) درستلكده سن سن ايشتكوچى منم و طوغرىده ايتكان
 سوزمنى بلگوچى سن منم كوكلمداكى نيتىنى (فلما وضعتها) بس قويغاي زمانده
 عمران خاتونى حنه اوزىنك حملىنى يعنى بالاسىنى طودرغاچ (قالت) ايتدى اول
 خاتون حسرت واعتذار بوزندن (رب انى وضعتها انثى) اى منم ربه درستلكده من
 فويدم اول يوكلىنى و طوغرىدم فز بالا (والله اعلم بما وضعت) و خداى تعالى
 بلگوچى كدر آنك قويغان نرسهسىنى يعنى نرسه طوغرىغانىنى خداى اوزى
 آندن آرتوغراق بلور (وليس الذكر كالأنتى) دخى ايتدى اول خاتون و نوگلدر
 اير بالا فز بالا اشكلى يعنى من بالامنى بيت المقدس خدمتى اوچون نذر ايتكان
 ايدم فز بالا اير بالا اشكلى نوگلدر اول خدمتكه باراماس (وانى سميتها مريم)
 و درستلكده من اطادم بو بالانى مريم (۱) دىوب (وانى اعينها بك) هم درستلكده
 من صغور من اوشبو بالامنى سكا اى منم پروردكارم تاكم سن صافلاغاي ايدك
 انى (وذريتها) هم آنك بالالرىنى (من الشيطان الرجيم) خداى درگاهىدىن
 سهرلگوچى شيطاننك و سوسه سندن (فتقبلها ربه) بس قبول ايتدى اول بالانى يعنى
 حضرت مريمنى آنك پروردكارى (بقبول حسن) كوركام قبول ايتكم برله (وانيتها)
 هم اوسردى انى خداى تعالى (بانا حسنا) كوركام اوسمك يعنى خداى تعالى
 انى صلاح و عفت هم معرفت اوزره تربيه فيلدى غايته ايدگو و كوركام خلقلى
 بولدى طاعت و عبادتده بيت المقدسداكى عابدلرنك هم سندن آرتق ايدى حضرت
 مريم طوغاندىن صوك اناسى انى بيت المقدسكه كىلتورب انى عابدلرگه طاهشردى

(۱) مريم آلارنك تلتنجه امه
 الله يعنى خداى تعالى نك
 كىزكى دىمكدر

بؤ بالا خدای تعالی بولنده نذر ایتولگاندر قبول قیلنگز دیدی عابدلر بیک سویوب
قبول قیلدیلر هر قایوسی حضرت مریمنی تربیه قیلورغه آلونی تلالدیلر آرالرنده
اختلاف بولدی عاقبت فرغه سالورغه فرغه کم اسمینه چقسه حضرت مریمنی تربیه گه
شول کهمسه آلورغه فرار بیروب فرغه سالدیلر فرغه لری شویله ایدی کم هر قایوسی
اوزلرینک تورات یازا طورغان تیمر قلم لرینی صوغه سالدیلر کم نك قلمی باطمینچه
صواستونده قالسه حضرت مریمنی شول تربیه قیلور دیوب شرط ایتدیلر همه لرینک
قلملری باطدی مگر زکریا علیه السلام نك قلمی باطمینچه صواستونده طور دی
حضرت مریم نك کفالتی آکا طاپشردی نناک کم بیورور (وکفلا زکریا) و طاپشردی
مریمنی خدای تعالی تربیه اوچون زکریا پیغمبر گه بس زکریا علیه السلام حضرت
مریمنی ایوگه ایلندی هم آنی ایتماک اوچون بر دابه تعیین قیلدی حضرت مریم
اوسوب بالالقدن چقغاندن صوک زکریا علیه السلام آنی بیت المقدس مسجدینه
کیلتوردی و آنک اوچون مسجد نك یوقاروسنک باصفچسز منوب بولمی طورغان بوده
بر اورن حاضر لب حضرت مریمنی شونده قویدی حضرت مریم شول اورنده
عبادت ایله مشغول بولدی زکریا علیه السلام آنک اوستوندن یوزاق ایله بیکلاب
قویار ایدی آنی تربیه ده و صاقلاوده بیک طرشوب اهتمام قیلور ایدی ناک کم
حضرت مریم تمام اوسوب کمالتکه ایرشدی اولیاءلری نورلری آنک یوزنده
ظاهر بولدی (کلما دخل علیها زکریا المعراب) هر کرگانی زمانده
حضرت مریم اوزرینه زکریا علیه السلام آنک عبادت فیلا طورغان اورنینه
(وجد عندها رزقا) طابار ایدی آنک آلدنده رزقنی یعنی زکریا علیه السلام
حضرت مریم نك عبادت فیلا نورغان اورنینه کرگانه آنک آلدنک فشق کونی جای کونی نك
بمشلرینی حاضر کورور ایدی جای کونی فشقی بمشله کورور ایدی نچه مرتبه
حضرت زکریا شولای کورگاچ هجبه کالیدی (قال) ایندی زکریا علیه السلام حضرت
مریمگه (یا مریم انی لک هنا) ای مریم فایداندر سکا اوشبو نعمت وقتسنز (قالت)
ایتدی مریم حضرت زکریاغه (هو من عند الله) اول سن کررگان رزق الله تعالی
فاشندندر مکا اول نعمتی خدای تعالی بیورور (ان الله یرزق من یشاء بغیر حساب)
درستلکده خدای تعالی رزق بیورور اوزی تلاگان کهمسه گه حسابسنز اللهم ارزقنا
بغیر حساب (هنالك دعا زکریا ربه) اوشبو اورنک دعا قیلدی زکریا پیغمبر اوزینک
پروردکار بیه یعنی خدای تعالی نك قدرتی ایله فشق کوننده جای کونی نك بمشله
حاضر بولغانینی کورگاچ زکریا علیه السلام اوزی قارتایغان بولسه ده بالاغه طمعسی
نوشوب اوشبو بمشله ن بولدرغان خدای البته فارت کشیگه هم بالا بیرسه قدرتی

تلمیح الی ان الله یرزق من یشاء بغیر حساب
اللهم ارزقنا بغیر حساب
بغیر حساب

كىڭدو ديوب خدای تعالى دن بالا صوراب دعا قىلدى (قَالَ) ايتدى زكريا عليه السلام
خدای تعالى گه دعا قىلوب (رَبِّ مَبْلَى) اى منم رېم باغشلاغل سن مكا (مَنْ اَدْنَكَ)
اوز قاشكندن (ذَرِيَّةً طَيِّبَةً) گناهدن پاك بولغوجى بالانى (اِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ) درستلكن
سن دعای ايشتكوجى سن و قبول قىلغوجى (فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ) بس ندا قىلدىلر
و نجهردىلر زكرياغه فرشتهلر (وَهُوَ قَائِمٌ) و حالانكه زكريا اوزى آياق اوزره طورغان
ايدى (يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ) نماز اوقور ايدى حضرت مريمك محرابنده شول وقتده
فرشتهلر ندا قىلدىلر كم (اِنَّ اللَّهَ يُشْرِكُ بِعِبَادِهِ) درستلكده خدای تعالی سو بونج بير و ر
سكا يعى اسملى اوغل ايله (۱) (مُصَدِّقًا) راستغه نونفوجى و اشانوجى بولغانى حالده اول
يعى (بِكَلِمَةٍ مِنَ اللَّهِ) خدای تعالى قاشندن بولغوجى كلمه گه كم آندن مراد عيسى
عليه السلام در يعنى اول يعى عيسى پيغمبرنى راستغه طونوب آنگا همه دن اول ايمان
كىلتورور (وَسَيِّدًا) هم سيد و خلقنك اولوغسى بولغانى حالده اول يعى علم و حلم
هم تفوالق ايله (وَحُضُورًا) هم طبولغوجى خاتونلر ايله صحبت قىلودن (وَنَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ)
دخى پيغمبر بولغانى حالده ايزگور جهل سندن زكريا عليه السلام فرشتهلردن اوشبو
بشارتنى ايشتكلاچ بيك عجبكه فالدى (قَالَ) ايتدى زكريا عليه السلام خدای تعالى گه
مناجات قىلوب (رَبِّ اِنِّى يَكُون لى غَلامٌ) اى منم پروردكارم قابدىن بولور منم اوغلم
(وَقَدْ بَلَغَنى الْكِبَرَ) و حالانكه نعتيق ايرشكندر مكا قارنلق (وَأمرأتى عاقراً) هم منم
خاتونم بالا طاھمى نورغان خاتوندر بس بزك اوغلمز نچوك بولسون (قَالَ) ايتدى
خدای تعالى يا كه جبرائيل فرشته ايتدى خدای تعالى نك فرمانى ايله حضرت زكرياغه
(كَذَلِكَ) اوشاندا قدر يعنى حال سن ايتكانچه در امكن شولای بولسه ده (اللَّهُ يَفْعَلُ
مَا يَشَاءُ) الله تعالى قىلور اوزى نلاكان نرسهنى عادتكه خلاف بولغان اشلردن يعنى
خدای تعالى فارت كشى ايله بالا طاھمى نورغان خاتوندىن بالا طوعدر ماقعه قادردر اناك
قدرتینه قاراغانده بو اش عجب بولماس (قَالَ) ايتدى زكريا عليه السلام (رَبِّ اجْعَلْ
لى آيةً) اى منم پروردكارم قىلغل سن منم اوچون بر علامت تا كم من شول علامتدىن
خاتونم اشباعنك يوكلى بولمايىنى آكلار من (قَالَ) ايتدى جبرائيل خدای تعالى نك
فرمانى ايله كم (اَيْتَكَ) سنك علامتك (اَلَا تَكَلَّمُ النَّاسُ) شولدر كم سن سوزلاشماس
سن يعنى سوزلاشه آلماس سن آدميلر برله (ثَلَاثَةَ اَيَّامٍ) اوچ كونلر يعنى اوچ كېچه
و كونلر مدتده هيچ كمگه سوز ايتنه آلماس سن (الْاَرْمَازَا) مگر اشارت برله گنه
ا كلاتور سن ايتسه سوزكنى يعنى باشك برله يا كه كوزك يا كه قولك برله اشارت

۱) يعى نك معناسى نريك
بولور ديمكدر يعنى آنا.
سينك اسمى اناك سببلى
نريك بولور يا كه خدای
تعالى نك دينى اناك برله
نريلور

فيلوب مقصود كنى بلدرورسن (وَأَذْكُرُ رَبَّكَ كَثِيرًا) ويا د اينكل پروردگار كنى كوب
 (وَسَبِّحْ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ) هم تسبيح اينكل كيچ برله هم ايرته برله زكر يا عليه السلام
 فسهسى نك قالغانى مريم سوره سنده ذكر ايتولور انشاء الله تعالى (وَأَذْفَلَّتِ الْمَلَائِكَةُ)
 دخى ياد قيلغل شول وقت كم ايتديلر فرشتهلر يا كه جبرائيل ايتدى حضرت مريمگه
 (يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ) اى مريم درستلكبه خداى تعالى اختيار فيلدى و صابلادى
 سنى اوزينك عبادتى اوچون يا كه قبول ايتدى سنى اوزينك خدمتينه (وَلطهرَكِ)
 هم پاك فيلدى سنى شرك و گناه نجاستلرندن يا كه حبض و نفاس كى خاتونلرده بولا
 تورغان اشلردن پاك فيلدى يا كه ناچار خلقلردن و بوزق عادتلردن پاك فيلدى (وَصَطَفَاكِ)
 دخى صابلادى سنى خداى تعالى (عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ) بارچه عالملر خاتونلرى اوز رينه يعنى
 سنى جبرائيل نك نفعهسى ايله مخصوص ايتك هم سندن ايرسز بالا طوغدرماق ايله سنى
 بارچه خاتونلردن آرنق ايتدى (يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ) اى مريم اطاعت ايتكل
 پروردگار كه و آنك فرمانينه بوى صونغل (وَأَسْجُدِي) هم سجدك قيلغل خدايغه (وَأَرْكُعِي
 مَعَ الرَّاكِعِينَ) دخى ركوع قيلغل ركوع قيلغو چيلر ايله يعنى بيت المقدسك گى عابدلر
 جماعتنده نماز او فوغل (ذَلِكَ) اوشبو ذكر ايتولگان خبرلر (مَنْ أَنْبَأَ الْغَيْبَ) باشرن
 خبرلردنلر (نُوحِيهِ إِلَيْكَ) وحى فيلامز و بلدرامز بوز اول خبرنى سكا جبرائيل فرشته آرقلى (وَمَا
 كُنْتُ لَدَيْهِمْ) و بولمادك سن اى محمد عليه السلام بيت المقدس عابدلرى فاشنده (أَذْ
 يَلْقَوْنَ أَفْلَامَهُمْ) شول وقتده كم آلا ر صالور ايديلر فرعه اوچون اوزلرينك قلم لر ينى
 صوغه تا كم بلسونلر اوچون شونى كم (أَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ) آلا ر نك فايوسى كئيل بولور
 مريم نك تر بيه سينه (وَمَا كُنْتُ لَدَيْهِمْ) دخى بولمادك سن آلا ر نك فاشنه (أَذْ يَخْتَصِمُونَ)
 شول وقتك كم خصومت فيلشورلر و دعوالاشورلر ايدى آلا ر حضرت مريمى تر بيه گه
 آلا نوغر بسنده (أَذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ) ياد قيلغل شول وقت كم ايتديلر فرشتهلر يا كه
 جبرائيل عليه السلام ايتدى حضرت مريمگه (يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يَنْشُرُكِ) اى مريم درستلكبه
 خداى تعالى سو يونج بيرور سكا (بِكَلِمَةٍ مِنْهُ) بركلمه برله اوزندن يعنى محض اوزينك
 قدرنى برله كن ديگان كلمهسى برله گنه حاصل بولغان اوغل برله سكا بشارت
 بيره در (اسْمُهُ الْمَسِيحُ) آنك اسمى مسيحه در (عيسى ابن مريم) مريم اوغلى عيسى در
 اول كلمه مسيح لقبدر و عيسى اسمدر نعظيم اوچون لقبينى اول ذكر فيلدى مسيح
 عبرى نلنده مبارك ديمكدر (وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ) مقبول و حرمتلى بولور اول
 عيسى دنيا ده و آخرنده (وَمَنْ الْمُقَرَّبِينَ) هم يقين ايتولمشلردن بولور الله تعالى حضرتينه

(وَيَكُمُ النَّاسَ) دخی سوزلاشور اول عیسی آدمیلر برله (فی التَّهَدِ) بیشکده حالده
 یعنی بیشکده یانا طورغان بالا وفتنه سوبلاشور (وَكَهْلًا) هم فارتایغان والوغ بولغان حالده
 سوبلاشور بالالقدده سوبلاشمکی معجزه در اولوغ بولغاچ سوبلاشمکی دعوت و دینگه
 اوند اودر (وَمِنَ الصَّالِحِينَ) دخی ایند گولر جمله سندن بولغوچیدر اول عیسی (قَالَتْ)
 ایندی حضرت مریم تعجب قیلوب (رَبِّ اَنِي يَكُونُ لِي وَلَدٌ) ای منم پرور دکارم
 فایدان بولور منم بالام (وَلَمْ يَمَسُّنِي بَشَرٌ) وحالانکه ایرشما گاندر مئا هیچ
 بر کشی یعنی من هیچ ایر کورما گان باکره قز من منم نچوک بالام بولسون
 دیدی (قَالَ كَذَلِكَ) ایندی جبرائیل حضرت مریمگه اوشاندا قدر یعنی حال سن ایتکانچه در
 لکن شولای بواسه ده (اللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ) خدای تعالی یار ائور اوزی تلا گان نرسه نی
 (اِذَا نَضَىٰ اَمْرًا) هر فایچان حکم فیلسه خدای تعالی بر اشنی بولدر وغه (فَاَنَّا بِقَوْلِ
 لَهٗ كُنْ فَيَكُونُ) بس موندن باشقه نوگلدن کم ایتور اول نرسه گه بولغل دیب بس بار
 بولور اول نرسه بیسی خدای تعالی گه هیچ بر نرسه نی یوفدن بار فیلماق چیتن
 نوگلدن سبب لری برله یار ائقان شیکلی هیچ بر سبب سز یار ائوغه هم فادر در
 (وَيَعْنِي الْكِتَابَ) هم اویر ائور اول عیسی گه خدای تعالی کتابنی یعنی آندن اولگی
 پیغمبر لرگه ایندر لگان صحیفه لرنی (وَالْحِكْمَةَ) دخی شریعت حکملرینی حلال و حرامنی
 اویر ائور (وَالْتُورَاتِ وَالْاِنْجِيلِ) هم توراتنی وانجیلنی اویر ائور (وَرَسُولًا) دخی
 پیغمبر فیلور آنی (اِلَىٰ بَنِي اِسْرَائِيْلَ) بنی اسرائیل قومینه بس ایتور عیسی علیه السلام
 آلا رغه (اِنِّي فَدَّ جُنُكُم) شوبله دیوب کم درستلکده من کیلدم سز لرگه (بَابَةٌ مِنْ
 رَبِّكُمْ) بر علامت برله پروردگار گزیدن کم اول علامت منم حق پیغمبر ایکانیمه دلیلدر
 اول علامت اوشبولدر کم (اِنِّي اَخْلَقْتُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ) درستلکده من یاسار من
 سز نك اوچون بالحقندن (كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ) قوش صورتی اوخشاشلی نرسه نی (فَانْفَخْ
 فِيه) بس من اورور من اول بالحقندن یاسالغان نرسه گه (فَيَكُونُ طَيْرًا بِاِذْنِ اللّٰهِ)
 بس بولور اول نرسه اوچا تورغان قوش خدای تعالی نك امری برله حضرت
 عیسی علیه السلام بالحقندن یار قانات شکلی ایتوب یاسار ایدی شول نرسه نی قولینه
 آلوب آغزی ایله آکا اورگاچ خدای تعالی نك قدرتی ایله یار قانات بولوب اوچوب
 کیتار ایدی ایکنچی علامت شولدر کم (وَاَبْرِي الْاَكْمَهَ) هم سلامتلندر ورمن آندان
 طوما صوفر کشینی یعنی کور ائورغان فیلور من (وَالْاَبْرَصِ) دخی برص صرخاوبنه
 مبتلا بولغان آلا تنلی کشینی سلامتلندر ورمن (وَاَحْيِي الْمَوْتِ بِاِذْنِ اللّٰهِ) هم ترگزور من

اولوکلرنی خدای تعالیٰ نك فرمائی ایله اوشبو سوزنی یعنی باذن الله کلمه سینی تکرار اینماکی اوزینی خدای دیب گمان ایتماسونلر اوچوندلر یعنی اوشبو اشلر ظاهرده من اشلان گن کبی بولسهده حقیقتکده همه سی خدای تعالیٰ دندر دیمکدر بشنچی علامت شولدرکم (وَأَنْبِئُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ) ومن خبر بیروور من سز لرگه شول نرسه برله کم سز آشارسز آنی یعنی فی نرسه آشانگیزی سز گه اینور من (وَمَا تَدْخُرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ) هم شول نرسه برله کم ذخیره فیلوب صافلارسز آنی ابولرگزده یعنی آشاماینچه ابولرگزده آزوق اینوب صافلانغان نرسه لرگیزی سز گه اینور من و خبر بیروور من روایت ایدلمشدرکم حضرت عیسیٰ علیه السلام مکتبده گی بالارغه سز نك آناو آنالرگز ابولرگزده فلان طعامنی آشادیلر هم فلان طعامنی سز نك اوچون صافلاب فویدیلر دیوب آلار نك ابولرنده بولغان اشلردن خبر بیروور ایدی (ان فی ذلک لآیة لکم) درستلکده اوشبو ذکر اینولگان معجزه لرده البته علامت و دلیل باردر سز نك اوچون منم حق پیغمبر ایدکیبه (ان کنتم مؤمنین) اگر بولساگز سز اشانوچیلر مکا (وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَیْنَ يَدَیْهِ) وکیلدم من سز لرگه راستلاغوچی بولغان حالیمک مندن آلدده بولغان نرسه نی (من التوراة) توراندن (وَلَا حِلَّ لَکُمْ) هم کیلدم من حلال فیلماقم اوچون سز لرگه (بعض الذی حرم علیکم) شول نرسه نك بعضسینی کم حرام اینولدی سز نك اوزرگز گه یعنی موسیٰ علیه السلام شریعتنکده حرام بولغان نرسه لر نك بعضلرینی من سز لرگه حلال فیلدم (وَجِئْتُکُمْ بِآیَةٍ مِنْ رَبِّکُمْ) هم کیلتوردم من سز گه بر علامتنی پروردکارگز دن یعنی معجزه لر کیلتوردم (فَاتَّقُوا اللَّهَ) بس فورقگز سز خدای تعالیٰ دن مکا خلافتق فیلوده (وَأَطِيعُونَ) هم اطاعت فیلگز مکا و فرمانیمغه بوی صونوگز (ان الله ربی وربکم) درستلکده الله تعالیٰ منم پروردکارم هم سز نك پروردکارگزدر (فَاهْبُدُوهُ) بس عبادت فیلگز سز آکا (هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ) اوشبودر طوغری بولغوچی و مقصودقه ایرشدرگوچی یول عیسیٰ علیه السلام حقنده اوشبو بشارتله همه سی واقع بولدی یهودیلر نی حق دینگه دعوت فیلدی کویبسی آکا ایبان کیلتورمادیلر دشمانلق فیلدیلر (فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمُ الْكُفْرَ) بس سیزگانی زمانده عیسیٰ علیه السلام یهودیلردن کافرلکنی و فارشونی (قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ) ایندی حضرت عیسیٰ کدر منم یارانیم و مکا یاردم بیرگوچیلر خدای تعالیٰ اشنده عیسیٰ علیه السلام یهودیلر نی حق دینگه دعوت فیلا باشلاغاچ یهودیلر آکا دشمانلق ایدوب آنی اولتورورگه فصد فیلدیلر حضرت عیسیٰ شام ولایتندن مصر

طرفينه گيتدى نبل درياسى چيغنده بر گروه بالقى تونوچيلرى كوردى حضرت عيسى
 آلازغه ايتدى كىلنكز موندن بخشىراق اوچىلقنى قىلايق بالقچيلر اول نينداين
 اوچىلقدر دىوب صوراديلر عيسى عليه السلام آلارنى خدای تعالی نك دىنينه اوندادى
 بالقچيلر سن اوزنك كىم سن ديديلر من عيسى بن مریم الله تعالی نك فولى هم
 پيغمبرى من ديدى بس اول بالقچيلر عيسى عليه السلامغه ايمان كىلتورديلر حواریون
 شول بالقچيلر در (فَاِنَّ الْحَوَارِيْنَ نَحْنُ اَنْصَارُ اللّٰهِ) ايتدیلر حواریلر یعنی شول
 بالقچیلر بزلرمز خدای تعالی نك دىنينه ياردم بيرگوچيلر (اَمِنَّا بِاللّٰهِ) ايمان كىلتوردك
 و اشاندى بز الله تعالی گه (وَ اَشْهَدُ بَاِنَا مُسْلِمُونَ) و گواه بولغلسن اى عيسى شوگا كم
 بزلر بوى صونفوچيلر مز خدای تعالی نك فرمانينه (رَبَّنَا اٰمَنَّا بِمَا اَنْزَلْتَ) اى بزنك
 پروردكارمز بز ايمان كىلتوردك و اشاندى سن ايندركان نرسه گه (وَ اتَّبَعْنَا الرَّسُوْلَ)
 هم اباردك عيسى پيغمبرگه (فَا كَتَبْنَا مَعَ الشّٰهِدِيْنَ) بس يازغل سن بزلرى اوزنك
 برلكنگاهم پيغمبرلرنك حلققينه گواھلق بيرگوچيلر برله یعنی مؤمنلر برله برگه قىلغل (و مكر وا)
 و مكر قىلدیلر یعنی بوز قلىق اويلاديلر كافرلر عيسى عليه السلام حقنده و آنى اولتورورگه
 فصد ايتدیلر تورلى چيللر قىلدیلر عاقبت حضرت عيسى نى فولغه نوشورب بر
 ابوگه حبس قىلدیلر نون بوينجه ايونك تيراسنده فراولاديلر ايرته بولغاچ كافرلرنك
 اولوغلرى عيسى عليه السلامنى تونوب آلماق اوچون شول ابوگه كردى خدای
 تعالی حضرت عيسى نى اوز قدرتى ايله كوك كه آشوردى يهوديلرنك اولوغلرىنى
 عيسى عليه السلام صورتنده قىلدى اولوغلرى ايودن چغوب عيسى مونده يوق
 ديما كچى بولغان ايدى كافرلر اوزىنى تونوب آلدیلر من عيسى نوگل من ديب
 نيقدر فریاد قىلسده آنك سوزينه فارامينجه آنى دارغه آصدیلر (و مكر الله) هم
 مكر قىلدى خدای تعالی اول كافرلرنك مكرلرينه فارشى یعنی قىلغان مكرلرينك
 جزاسىنى بىردى تا كم عيسى ديب بلوب اوزلرينك اولوغلرىنى اولتوردیلر
 (وَ اللّٰهُ خَيْرُ الْمَاكِرِيْنَ) و خدای تعالی مكر اهلىنه جزا بيرگوچيلر نك آرنوغراقبدر
 (اِذْ قَالَ اللّٰهُ) ياد ايتكل شولوفت كم ايتدى خدای تعالی عيسى عليه السلامغه (يَا
 عِيسَى اِنِّى مُتَوَفِّيْكَ) اى عيسى در سئلكدنه من آغوچى من سنى دنيادن (وَ رَافِعُكَ
 اِلَىّ) هم كونارگوچى من سنى اوزم صارى یعنی سنى فرشتهلر مقامينه كو ككه
 چغارور من (وَ مَطْهَرُكَ مِنَ الذَّنْبِ كَفَرُوا) دخى پا كلا گوچى من سنى كافر بولغان
 كمسهلردن (وَ جَاعِلُ الذَّنْبِ اَتْبَعُوكَ) هم قىلغوچى من سنى ابارگان كمسهلرنى یعنی
 سنى ايمان كىلتورگان لرنى (فَوْقَ الذَّنْبِ كَفَرُوا) سنى اشانماغان كمسهلرنك اوستونك

(۱) حواریون اون ابكى
 كمسهلردر عيسى عليه
 السلامنك اصحابلى ايد
 يلر بوژ و كيندر بوغوچى
 و آغاز نوچيلر ايدیلر
 عيسى عليه السلام آلارنك
 نبل درياسى بوينده بوز
 چايقاغانلر بىنى كور گياچ
 ايتدى كيم بوزنى چايقا
 دن نى نرسه حاصل بولور
 كىلنكز منم برله بولنكز
 تا كيم كوكللر كزنى چايقاب
 آغار تور من دىدى
 شوندا ن صوك بو اون ابكى
 كمسه عيسى عليه السلام
 مغه ايمان كىلتورب اصحاب
 بدن بولديلر
 تفسير جماليدن

يعنى نصارا يهوديلرگه غالب بولورلر (الى يَوْمِ الْقِيَامَةِ) قيامت كويننجه (ثُمَّ
الى مَرْجِعِكُمْ) صكره منم صاريدر سز نك فابتور كوز يعنى مؤمنلر وكافرلر همه لركز
حساب وجزا اور نينه جبولور سز (فاحكم بينكم) بس من حكم فيلور من سز نك
آرا كزده (فبما كنتم فيه تختلفون) شول نرسه توغر پسنده كم سز لر خلافتق
قبلسور بولدكز اول نرسه ده يعنى يهوديلر موسى عليه السلامه اشانديلر عيسى
عليه السلامه اشانماديلر ونصارالر بولار نك هر ايكي سينه اشانديلر لسن محمد
عليه السلامه اشانماديلر وعيسى نى خداينك اوغلى ديديلر مؤمنلر بار چه پيغمبرلرگه
اشانوب همه لر ينى خداى تعالى جانبندن يبارلمشاردر ديوب اعتقاد فيلديلر بس
خداى تعالى بيوردى كم اوشبو گر و هلر نك آراسنك قيامت كوننك اوزم حكم فيلور من
(فَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا) بس كافر بولغان كمسه لر يعنى يهودونصارا (فَاعَذِّبْهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا)
بس عذاب فيلور من آلارنى فاطى عذاب برله (فى الدنيا والآخرة) اوشبودنياده هم
آخرنده اوشبو دنياده عذاب قيلمانى آلارنى مسلمانلر فولنده مغلوب واسير اينتك
هم اوستلرينه جزيه تولاونى لازم اينتك ايلهدر آخرنده عذابى نوموغده منگو
فالدرماق ايلهدر (وَمَا لَهُمْ مِنْ فَاوِزِينَ) هم يوفندر اول كافرلرگه ياردم اينكو چيلر
و آلارنى عذابدن فوتغارغو چيلر (وَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا) وشول كمسه لر كم ايمان كيلنورديلر
محمد عليه السلامه (وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ) هم ايندگو عمللر اشلاديلر (فَيُوفِيهِمْ أَجْرَهُمْ)
بس كامل اوتار خداى تعالى آلاغه آلار نك اجر وثوابلر ينى قيلغان عمللرى اوچون
(وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ) وخداى تعالى سويماس ظلم لى اينكو چيلر نى (ذَلِكَ) اوشبو
ذكر اينولگان فصه لر (نَتْلُوهُ عَلَيْكَ) بز او قيمز آنى سنك اوزر كا اى محمد عليه السلام
(من الآيات) پيغمبرك علامت لرنندندر (وَالذِّكْرُ الْحَكِيمِ) هم حكمت اباسى بولغان
ذكر و ياد قيلماقدر يعنى قرآندر روايت ايدلمشدر كم عيسى عليه السلام قصه سندن
صوك نجران نصارالرى رسول صلى الله عليه وسلمگه اعتراض قيلوب ايديلر اى
محمد سن نى اوچون عيسى نى خورلايسن و آنى خداينك بنكسى ديوب آطيسن رسول
عليه الصلوه والسلام بيورديلر كم معاذ الله خداينك بندهسى ديمك عيسى نى خورلاو
بولسه بوسوز خورلاو نوگلدر عيسى خداينك بنكسى وكلمه سيدر مريمدن وجودكه
كيلگاندر نجران نصارالهرى اينديلر عيسى آتاسز دنيابه كيلدى هيچ بر كشى آتاسز
يار اتولور مو بس حق سبحانه وتعالى آيت يباردى كم (أَنْ مَثَلُ عَيْسَى) درستلىكده
عيسى نك اوخشاشى (عند الله) خداى تعالى فاشنك (كَمَثَلِ آدَمَ) آدم پيغمبر حالى كيبدر
يعنى خداى تعالى نك علمنك وقدرتنك عيسى عليه السلام آدم عليه السلام شكليدر آدم

عليه السلام آتاسز و آتاسز ياراتولدى شونىڭ كىبى حضرت عيسى هم آتاسز مخلوق بولدى هر
ايكيسى الله تعالى نىڭ قدرتى ايله عادتكە خلاف ياراتولمىشدر آدم عليه السلامنى آتاسز
آتاسز ياراتولغان بولسەدە خداينىڭ اوغلى دىب ايتماسلر بس عيسى عليه السلامنى
نى اوچون خداينىڭ اوغلى دىبورلار (خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ) ياراتدى خدای تعالى آدم پيغمبرنىڭ
تېنىنى توفراقدىن (ثُمَّ قَالَ لَهُ) صُكْرَه ايتدى آڭا يعنى شول توفراقدىن ياراتولغان
جسدكە ايتدى (كُنْ) بولغىل يعنى تريك بولغىل دىب ايتدى (فَيَكُونُ) بس تريك
بولدى اول بس عيسى عليه السلامنىڭ ياراتولمىشى هم شونىڭ كىبى محض خدای
تعالى نىڭ قدرتى ايله گنەدر (الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ) اوشبو ذىكر ايتولگان سوز حق
وتوغرىدەر پورودكار كۇدن (فَلَا تَكُنْ مِنْ الْاُمْتَرِينَ) بس بولماسلر سىن شك
كىلتورگۈچىلردىن آنىڭ توغرىلغىنىڭ خطاب نىڭ ظاهرى پيغمبرمىز عليه السلامغە بولسەدە
مقصود آنىڭ ايتلىرىدەر يعنى اى مۇمنلر عيسى نىڭ مىثلى آدم پيغمبر كىبى ايدىكندە
شك توتما كۇن (فَمَنْ حَاجَّكُ فَبِهِ) بس هر كىم بختلاشسە سنىڭ بىرلە اى محمد عليه السلام
عيسى پيغمبر طوغرىنىسندە (مَنْ بَعْدَ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ) سىڭا علم كىلگىنى صوگندە
يعنى عيسى نىڭ خداينىڭ بىنەسى هم رسولى ايكانىنى بىلگىنىڭدىن صوگ شول طوغرىدەر
هر كىم سنىڭ بىرلە بختلاشسە وسوزڭا اشانماسە (فَقُلْ) بس ايتكىلسىن اول بختلاشكوچى
كىسەلرگە (تَعَالَوْا) كىلىڭىز (نَدْعُ اِبْنَانَا وَاِبْنَانَكُمْ) سىڭا كىم اوندايك وچاقرايىق بىز
اوغللىرىمىزنى هم سىزنىڭ اوغلىرىڭىزنى (وَنَسَائِنَا وَنَسَائِكُمْ) هم خاتونلىرىمىزنى وسىزنىڭ
خاتونلىرىڭىزنى (وَاَنْفُسَنَا وَاَنْفُسَكُمْ) دىخى اوزلىرىمىزنى هم اوزلىرىڭىزنى يا كە يقىنلىرىمىزنى
هم سىزنىڭ يقىنلىرىڭىزنى چاقرايىق (ثُمَّ نَبْتَهِلْ) صُكْرَه نضرع وزار يلىق ايله دعا قىلايىق
وصورايىق خدايدىن (فَجَعَلَ لَعْنَةَ اللّٰهِ عَلَى الْكٰذِبِينَ) بس قىلايىق خدای تعالى نىڭ لعنتىنى
يالغان ايتىكۈچىلەر اوزرىنە يعنى كىم نىڭ سوزى يالغان بولسە خداينىڭ لعنتى شونىڭ
اوزرىنە بولسون اوشبو آيت كرىمە نازل بولغاچ رسول صلى الله عليه وسلم نجران
نصارالرىنى چاقروب ايتدى بىز دىليل كىلتورگان صابون سىزلىر عناد وخصومتىنى
آرتىراسىز ايمدى كىلىڭىز مباھلە قىلايىق يعنى قايسىمىزنىڭ سوزى يالغان بولسە شوڭا
خدايدىن لعنت صورايىق تا كىم حق باطلدىن وراست سوز پالغاندىن آبرلسون دىدى
نصارالر بواشكە راضى بولدىلر قاچقان مباھلە قىلاچق وقتىنى هم اورىنىنى بىلگۈلادىلر
ايكنچى كۈن رسول صلى الله عليه وسلم حضرتلىرى امام حسيننى كوناروب و امام
حسننى يتا كلاب حضرت فاطمە و حضرت على رضى الله عنهم مەھلرى بىرگە مباھلە
قىلماق اوچون حاضر بولدىلر رسول اكرم حضرتلىرى آلاغە من دعا قىلغاندە

سز آمين ديب توركز ديوب بيورديلر همه لرى برگه صف باغلاب تورديلر نصارالرنك
 اولوغلى اولحضرت صلى الله عليه وسلمنى اهل بيت لرى ايله برگه تورغانلر بىنى
 كورگاچ فر ياد قىلوب اوزينك يولداشلرينه تيقردى اى بارانلر رينهار بواولوغ
 ذات ايله مباحله قىلودن صافلانوكز خراب بولور سز خدای برله آنط ايتوب ايتامن
 شونداين يوزلرني كورامن كم اكر خدای تعالى دن سوراسه لر طاونى اورنوندن
 كوچرور شكسز بلور من كم اكر مباحله ايتساكز ير يوزنده بر نصراينده قالماس
 همه لرى هلاك بولورلر ديدى شوندى صوك نصارالر كوپ فكر ونامل قىلوب
 عاقبت ايتكان سوزلرينه اوكونوب صلح قىلوني معقول كورديلر هر يل اون مك حل
 و اوتوز صوغش كيومى بيرورگه وعده ايتوب رسول صلى الله عليه وسلم ايله صلح
 قىلديلر پيغمبر مز عليه الصلوة والسلام بيورديلر كم اكرده نجران نصارالرى مباحله
 نيلغان بولسه لر ابدى خدای تعالى آلارنك اوستلرينه كوكن اوط ياودروب بارچه
 نجران اهلى هلاك بولغان بولورلر ابدى (ان هذا لهو القصص الحق) درستلكده
 اوشبو ذكر ايتولگان خبرلر البته حق و توغرى بولغوچى فصهلدر (وما من الا
 الا الله) ويوفدر هيچ عبادتكه لابق معبود مگر الله تعالى گنده در (وان الله هو العزيز
 العليم) و درستلكده خدای تعالى البته اولدر غالب و قوه اياسى معكم اشلى (فان
 تولوا) بس اكر يوز دوندرسه لر نصارالر وسنك سوزكنى قبول ايتماسه لر (فان
 الله عليم بالفسدين) بس درستلكده خدای تعالى بلگوچيدر بوزقلق ايتكوچيلرني
 (فل يا اهل الكتاب) ايتكل اى معهد عليه السلام اى كتاب اهل لرى يعنى يهود
 و نصارا (تعالوا) كيلكز سز (الى كلمة سواء بيننا وبينكم) بز نك ايل سز نك آرامز ده
 بر تيگز بولغان سوز صارى يعنى همه كشيگه بر تيگز نيوشلى بولغان سوزلرني
 قبول قىلگز (الا نعبد الا الله) اول سوز شولدر كم عبادت قىلماسمز مگر الله تعالى گه گنه
 عبادت قىلورمز (ولا نشرك به شيئا) هم شريك قىلماسمز عبادتده خدای تعالى گه
 هيچ بر نرسه ني (ولا يتخذ بعضنا بعضا) دخى نونماس بز نك بعضيلر مز بعضيلرني
 (اربابا من دون الله) معبودلر ايتوب الله تعالى دن باشقه (فان تولوا) بس اكر
 يوز دوندرسه لر كتاب اهلى اوشبو سوزلردن و قبول ايتماسه لر (فقولوا شهدوا)
 بس ايتكز سز اى مؤمنلر آلا رغه گواه بولكز سز اى كتاب اهلى (بانا مسلمون)
 شوگا كم بزلر مسلمانلر مز (يا اهل الكتاب) اى يهود و نصارا (لم تعاجون في
 ابراهيم) ني اوچون بحثلاشاسز سزلر ابراهيم پيغمبرنك دينى طوغريسندن يهوديلر
 ابراهيم عليه السلامنى يهودى ديننده ابدى ديديلر نصارالر نصرائى ابدى ديديلر

هر قايوسى آنى اوز دىنلرنىك اينما كچى بولوب دعوا قىلدىلر بس حق تعالى بيوردىكم سزلى نى اوچون ابراهيم پيغمبر توغرىسنك دعوالاشاسز (وَمَا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ) وحالانسكه ايندرلمادى تورات هم انجيل (الَّا مِنْ بَعْدِهِ) مگر ايندرلدى ابراهيم پيغمبردن صوڭ ابراهيم عليه السلام موسى عليه السلامدن مڭ يل الگارى وعيسى عليه السلامدن ابىكى مڭ يل الگارى ايدىلر بس ابراهيم پيغمبرنڭ يهودى هم نصرانى بولواحتمالى يوفدر (أَفَلَا تَعْقِلُونَ) ابا بس فهم فيلماس سزمو و آڭلاماس سزمو اوشبونى اى كتاب اهلى (مَا أَنْتُمْ) آگاه بولگز سز (هُؤُلَاءِ) اى اوشبو بختلاشكوچى كمشلر (حَاجَجْتُمْ فِيمَا لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ) بختلاشكز سز شول نرسه توغرىسنده كم باردر آنڭ برله علمكز يعنى اوزكز بلىگان مسئلهده بلانوروب بختلاشكز زيرا كه يهود و نصارا تورات وانجيلده بولغان محمد عليه السلامنڭ صفتلىرى توغرىسنده بلانوروب بختلاشدىلر واختلاف ايتدىلر (فَلَمْ تَحْجُوا فِيهَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ) بس نى اوچون دليل كىلتور شاسز و بختلاشاسز شول نرسه توغرىسنده كم يوفدر آنڭ برله علمكز يعنى ابراهيم پيغمبرنڭ يهودى يا كه نصرانى بولغانلىقى حقنده سزنىڭ علمكز يوفدر اوزكز بلما گان اش توغرىسنده نى اوچون بختلاشاسز (وَاللَّهُ يَعْلَمُ) و خداى تعالى بلور ابراهيمنڭ يهودى و نصرانى بولماغانلىقىنى (وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ) و سزلىر بيلماس سز (مَا كَانَ إِبْرَاهِيمَ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا) (۱) بولمادى ابراهيم پيغمبر يهودى هم نصرانى (وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا) ولكن بولدى اول ابراهيم پاك بولغوچى و اوشقوچى بوزق اعتقادلردن (مُسْلِمًا) بوى صونفوچى خداى تعالى گه و خالص مسلمان (وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ) دخى بولمادى اول ابراهيم خداى تعالى گه شرك كىلتورگوچىلردن (أَنَّ أُولَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ) درستلىكده آدمىلرنڭ نبوشلىراكى و يقينراغى ابراهيم پيغمبر گه هم آنڭ دينينه (لِلَّذِينَ أَنْبَعُوهُ) آڭما ايارگان كمشلردر (وَهَذَا النَّبِيُّ) هم اوشبو پيغمبر يعنى محمد عليه السلامدر (وَالَّذِينَ آمَنُوا) دخى محمد عليه السلامغه ايمان كىلتورگان كمشلردر (وَاللَّهُ وَلَى الْمُؤْمِنِينَ) و خداى تعالى مؤمنلرنى دوست توتقوچى هم اشلىرىنى باشقارغوچىدر كتاب اهلى نڭ عالمرلردن بر جماعت مسلمانلر ايله مناظره قىلشوب ابراهيم پيغمبر ملتىنى تعظم قىلغوه بزاسر نبوشلىرا كمز ابراهيم بزنىڭ دينيمزده ايدى يعنى يهودى يا كه نصرانى ايدى ديدىلر حق سبحانه و تعالى آلارنڭ سوزلرىنى رد قىلوب اوشبو آبتنى يباردى و بيوردى كم ابراهيم ملتىنه يقينراق بولغوچىلر محمد عليه السلام امتلر بدر (وَدَّتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ) آرزو قىلدىلر كتاب اهلندن بر گروه يعنى يهودىلر آرزو قىلدىلر (لَوْ يَضُلُّونَكُمْ) شونى كم آرزوسلر

(۱) حق سبحانه و تعالى بيوردىكم اگر ابراهيم نى يهودى و نصرانى ايدى دينا. كز ابراهيم تورات و انجيل ايله عمل قىلدى ديگان سوز بولسه بوسوزكز البته عقلسز لىكز داندر زيرا كه تورات هم انجيل ابراهيم پيغمبردان صوڭ ايندرلدى ابراهيم زمانده آلار ايندرلماگان ايدى و اگر اول زمانده تورات و انجيل بولماسده حق دينده بولغانلرنڭ اسمى يهودى يا كه نصرانى ايدى ديسا كز بوسوزكز هم يالغاندر زيرا كه ابراهيم اوزىنى يهودى و نصرانى ديب آطا ماغان بلىكه حنيف و مسلم ديب آطاغان حنيف شول كمشلردىم بارچه باطل دىنلرنى طاشلاب حق ديننى اختيار قىلور و مسلم شولدر كىم حق تعالى نڭ حكيمنه انقياد قىلور و بوى صونار و اگر ابراهيم نڭ دينى يهودى و نصرانى دىنلر ينه يقين و مناسبتلىراك ايدى ديسا كز بو هم يالغاندر زيرا كه ابراهيم نڭ دينى محمد عليه السلام دينينه مناسبتلىراك هم يقينزافدر تفسىر جمالى

آلار سزنى يعنى سزلىرى اسلامدن دوندروب اوز دىنلرينه چقارونى آرزو قىلدىلر
 خطاب خديفه وعمار رضى الله عنهما لرگه در آلارنى يهوديلر اوز دىنلرينه اوندارلر
 ايدى (وَمَا يَضِلُّونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ) و آزدرماسلر آلار مگر اوز نفسلرينى گنه آزدورلر
 سزنى آزدرا آلماسلر (وَمَا يَشْعُرُونَ) وييلماسلر آلار اوزلرى اوزلرينه زيان
 ايتولر ينى (يَا أَهْلَ الْكِتَابِ) اى يهود ونصارا (لَمْ تَكْفُرُوا بِاللَّهِ) نى اوچون
 كافر بولاسز و اشانيمسز خداينك آيتلرينه يعنى قرآنغه (وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ) وحالانكه
 سزار گواھلق بىراسز وبلاسز آنك حق ايدكىنى (يَا أَهْلَ الْكِتَابِ) اى كتاب اهلى
 يعنى يهوديلر (لَمْ تَلْبَسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ) نى اوچون قانوشدرا سز حقنى باطل برله
 يعنى تورات حكملرينك بعضلرينه اشانوب بعضلرينى اوزگار تاسز (وَتَكْتُمُونَ الْحَقَّ)
 هم باشوراسز حقلقنى يعنى تورانده بولغان آخري زمان پيغمبرينك صفتلرينى باشوراسز
 (وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ) وحالانكه سز بلاسز آنك حق ايدكىنى حسد وعنادكز سببلى
 بلانوروب باشوراسز (وَقَالَتْ طَائِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ) وايتديلر كتاب اهلندن
 بر گروه يعنى يهوديلردن بر جماعت ايتديلر آلار اون ابكى كشى ايتديلر شوبله
 اتفاق ايتديلر كم كون نك اولنده رسول صلى الله عليه وسلم حضورينه كيلوب
 اوزلرينى اسلام دينينه كرگان ايتوب كورسانورلر مكر وحيله برله ظاهرده ايمان
 كيلتورگان بولورلر كون نك آخري بولغاچ بزلر اوز كتابلر مزنى اوقوب كوب
 فكرلاب قارادق هم عاللمز برله بحثلاشدك عاقبت سز نك دينكز نك يعنى اسلام
 دينى نك باطللقى بزلرگه معلوم بولدى ديوب اسلامدن دونوب كبرى يهوديلك كه
 چقارلر شولطريقه حيله ومكر برله شايدكم محمد عليه السلامك صحابه لرندن بعضلرينك
 اسلام دينندن اخلاصلرينى قايتارورمز وشك كه توشورورمز ديوب بر برسى ايل
 كيكاشدبلر اولده اوز مزنى مسلمان ايتوب كورسانورمز صكوه بز بيك كوب
 اويلاق كتابلر مزنى قارادق بز نك كتابلر ده ايتولگان آخري زمان پيغمبرينك
 علامتلى محمد عليه السلام ده يوق آكا توغرى كيلمى ديوب ايتورمز بلكه
 مسلمانلرنك بعضلى بز نك سوزمزگه اشانورلر بولار اوزلرى كتاب اهلى اوزلرى
 عاللمر البته بلماينچه ايتماسلر ديوب گمان قىلورلر ده اسلامدن اخلاصلرى سورلور ديوب
 اوز آرالرنك مصلحت قىلدبلر حق سبحانه وتعالى يهوديلرنك اوشبو مكر وحيله لرندن
 مؤمنلر نى آگاهلاندروب آيت بياردى ويوردى كم يهوديلردن بر گروه اوز آرالرنك
 ايتديلر (أَمِنُوا) ايمان كيلتوركز سز اى يهوديلر يعنى طيشندن غنه ايمان كيلتورگان
 بولكز (بِالَّذِي أُنزِلَ عَلَيَّ مِنَ الْكِتَابِ) ايمان كيلتورگان كمسه لرگه ايتديلر

(۲) بعضيلر اوشبو آيتنى
 حبش پادشاهى نجاشى
 سوزينه موافق ايتديلدى
 ديمشلىر جعفر بن ابى طالب
 رضى الله عنه مسلمانلردن
 بر جماعت ايله مكهدن
 حبش برينه هجرت قىلغانلر
 ايدى قريش مشركلرى
 آلارنك آرتلرندن عمرو
 بن عاصنى آلارنى صوراب
 آلوب قايتور اوچون
 نجاشيفه كوب بولاكلر
 ايله حبش يرينه بىرديلر
 عمر وبن العاص حبشكه
 كياكچاچ حبش پادشاهى
 نجاشى بر مجلس توزوب
 شول مجلسده جعفر عمرو
 ايله مناظره قىلوب مشركلر نى
 تمام الزام قىلدى شول
 وقتده نجاشى جعفر بن
 ابى طالب رضى الله عنه گه
 قرآن اوفورغه قوشدى
 قرآن آيتلر ينى ايشتوب
 نجاشى بيك متاثر بولدى
 كوكلى يومشادى جعفرگه
 هم بولداشلرينه قاراب
 هيچ فورقمانكز سزگه
 هيچ زيان ابرشماس خدای
 تعالى سزگه باردم بىرور
 سزلىر ابراهيم پيغمبر قومى
 سز ديدى نجاشى نك بو
 سوزى عمرو بن العاصقه
 خوش كيلمادى ابراهيم
 بزلردن ايدى بزلر آنك
 يقيننراقمزد ديوب دعوا قىلدى
 حق سبحانه وتعالى نجاشى
 نك سوزينه موافق اوشبو
 ان اولى الناس الخ آيتىنى
 نازل قىلدى تفسير حسينى

كهمسه كم اكر سن امين فيلساك انى بر آلتونغه يعنى بر آلتوننى آنگا امانت ايتوب
 فويساك (لَا يُؤَدُّهُ الْبَيْتُ) ادا فيلماس و طاپشرماس آنى سكا (أَلَا مَا دَعَتْ عَلَيْهِ فَاثِمًا)
 مگر شولكم دايم بولساك سن آنك اوستونده تورغوچى يعنى هيچده يانوندن
 كينماينچه هميشه صوراب تورساك شولوقنده غنه امانتكنى سكا طاپشور بئلكك
 ايل آلا آلماس سن (ذَلِكَ) اوشبو خيانتلرى يهوديلرنك (بَانَهُمْ قَالُوا) شول سبيلدركم
 آلا ايتديلر (لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْأُمِّيِّينَ سَبِيلٌ) يوقدر بزرگه اوقو ويازو بلماگان
 عربلرگه خيانت ايتوده هيچ بر گناه و عذاب يعنى جاهل عربلرگه خيانت قىلو سبيلي
 آخرنده بزرگه عذاب بولماس ديديلر زيرا كه يهوديلر توراننى بلماگان كشى اميدر
 آنك مالينى آلماق حلالدر ديوب اعتقاد فيلورلر ايدى شول سبيلي باشقه دينده گى
 كشيلىرگه خيانت قىلودن هيچده فورقاسلر ايدى (وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبُ) هم
 ايتورلر اول يهوديلر خداى تعالى اوزرينه يالغاننى زيرا كه امانتكه خيانت قىلماق
 بارچه شريعتده حرامدر آلا آنى حلالدر ديوب يالغاندن خداى تعالى گه افتراقيلورلر
 (وَهُمْ يَعْلَمُونَ) و حالانكه آلا بيلورلر اوزلرى خيانتك حرام ايدكىنى (بَلَى) بلى
 اش سزلىر اعتقاد قىلغانچه توگىلر بلكه امانتكه خيانت قىلغانكز اوچون سزلىرگه
 جزا بولور و حكم شولدركم (مَنْ أَوْفَى بَعْدَهُ) هر كم وفا قىلسنه اوزينك عهدينه يعنى
 نورات حكملىرىنى تونارمز و امانتكه خيانت ايتماسمز ديب قىلغان عهدنده تورسه
 (وَأَتَى) هم صافلانسه حرام اشلردن (فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ) بس درستلكك خداى
 تعالى دوست تونار نقوالقى ايتكوچيلرىنى (إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ) درستلكك شول
 كهسهلركم صاتوب آلورلر و آلسدرورلر (بِعَهْدِ اللَّهِ) خداى تعالى گه باغلاغان عهدلىرى
 برله (وَأَيْمَانَهُمْ) هم آنطلىرى برله (ثَمَنًا قَلِيلًا) آزغنه بهانى يعنى آزغنه دنيا مالى
 اوچون نورات حكملىرىنى اوزگارنورلر و تورانده بولغان محمد عليه السلام صفتلىرىنى
 ياشورلر هم يالغانغه آنط ايتارلر نتاككم يهوديلرنك عالملىرى شولاي قىلديلر
 (أُولَئِكَ) اوشبو گروه يعنى آزغنه مال اوچون عهدلىرىنى بوزغوچيلر و يالغانغه
 آنط ايتكوچيلر (لَا خَلْقَ لَهُمْ فِي الْأُخْرَةِ) يوقدر هيچ بر نصيب و اولوش آلا رغه
 آخرنده اجر و ثوابدن (وَلَا يَكْفِيهِمْ اللَّهُ) دضى سويلاشماس آلا برله خداى تعالى
 (وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ) هم فاراماس آلا صارى رحمت نظرى برله (يَوْمَ الْقِيَامَةِ) قيامت
 كوندنه (وَلَا يَزْكِيهِمْ) دضى پاكلاماس آلارنى گناه نچسلرنندن (وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ)
 هم بولور آلا رغه رنجتكوچى عذاب نموغده (وَأَنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا) و درستلككده باردر

اول يهوديلردن بر گروهم (بَلَّوْنَ اَلْسِنَتَهُمْ بِالْكِتَابِ) تورورلر وبوگارلر تلر ينى
 كتاب اوفو برله يعنى كتاب اوفوغان شكلى ايتوب اوزلرى ترتيب قىلغان يالغان
 وافترالرى اوفورلر (لِنَعْسِبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ) تاكم حساب قىلماقكز اوچون سزنىڭ
 آلا اوفوغان نرسهنى كىتابدىن دىوب يعنى تورات اوقىلار دىوب گمان قىلسونلر دىب
 سزنىڭ آلدكزده اوزلرى توزگان يالغانلرى اوفورلار (وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ) وحالانكه
 توگلر آلارنىڭ اوفوغان نرسهلى كىتابدىن يعنى تورات سوزى توگلر اوزلرى
 باصاغان سوزلردر (وَيَقُولُونَ) هم ايتورلر آلا شول يالغان وافترالرىنى (هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ) اول
 خدای تعالى فاشندندر دىوب (وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ) وحالانكه اول خدای تعالى فاشندن
 توگلر بلكه اوز سوزلرىدر (وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكُذْبَ) هم ايتورلر آلا خدای
 تعالى اوزرىنه يالغانى كم خدای تعالى سوزى بولماغاننى خدای سوزى دىورلر
 (وَهُمْ يَعْلَمُونَ) وآلا باورلر اوزلرى يالغان ايتورلرىنى يهوديلرنىڭ خدای تعالى
 سوزىنى اوزگارلرىنى بيان ايتكاندىن صوڭ نصارانىڭ عيسى عليه السلام حقنده
 اينكان يالغان وافترالرىنى ذكر قىلوب بيورور (مَا كَانَ لِبَشَرٍ) لايق بولمادى هيچ
 بر كشى اوچون (أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ) شواكم بيورور آڭا خدای تعالى كتابنى
 (وَالْحُكْمَ) هم شريعت علمىنى (وَالنَّبِيَّةَ) دخى پيغمبرلكنى (ثُمَّ يَقُولُ لِلنَّاسِ) صڭره
 ايتور اول كهمسه آدميلرگه (كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ) بولكز سز منم قلاريم
 ومثا عبادت قىلئز خدایدن باشقه دىوب اوشبو اش يعنى براوگه خدای تعالى دن
 كتاب وشريعت هم پيغمبرلك بىرلگاندىن صوڭ اول كهمسهنىڭ خدایلىق دعوا قىلماق
 وآدميلرنى اوزىنه عبادت قىلورغه اونده ماكى هيچده ممكن وبولا تورغان اش
 توگلر بس عيسى عليه السلامنىڭ هم امتلرىنه مثا عبادت قىلئز دىب ايتواحتمالى
 يوقدر هيچك اول سوزنى ايتماس (وَلَكِنْ كُونُوا رَبَّانِيِّينَ) ولكن ايتور اول كهمسه
 آدميلرگه بولكز سز (۱) ربانىلر دىوب يعنى دينده توغرى هم حق دينگه خلايقنى
 كوندروچىلر بولكز (بَمَا كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ الْكِتَابَ) شول نرسه سببلى كم اويراتور
 بولكز سز باشقه لرغه خدای تعالى دن كىلگان كتابنى (وَبَمَا كُنْتُمْ تُدْرَسُونَ) هم
 شول نرسه سببلى كم اوفور بولكز سز اوزكز اول كتابنى يعنى پيغمبرلك بىرلگان
 كشى امتلرىنه اوشبو سوزلرى ايتور (وَلَا يَأْمُرُكُمْ) دخى تىوش توگلر شولكم
 بيورسه سزلىنى اول پيغمبرلك بىرلگان كشى (أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ) سزنىڭ توتماقكز
 برل فرشتهلرنى (وَالنَّبِيِّينَ) هم پيغمبرلرنى (أَرْبَابًا) معبودلر ايتوب يعنى پيغمبر

(۱) اوشبو آيت كرىمه دن
 آڭلاشلقىنه كورار بانى
 شول كهمسه در كيم اوزى
 فائدهلى علمنى بلور هم
 باشقه لرغه اويراتور
 باشقه ار هم آنىڭ علمىدىن
 فائده لاناورلر عبدالله بن
 عباس رضى الله عنهمانى
 دفن اينكان كون حضرت
 محمد بن الحنفية مات اليوم
 ربانى هذه الامة يعنى اوشبو
 كون بو امتنىڭ عالم
 ربانى سى وفات بولدى
 دىوب بيورديلر بو سوز
 هم يوقارغى معنائى مؤيددر

تفسير حسينى

بولغان كشى آدميلرگه فرشته لرنى و پيغمبرلرنى معبود ايتوڭز آلا رغه عبادت قىلىڭز
 دىب بيورماق احتمالى بوقدر بواش ممكن توڭلدر (ايا مكرم بالسكفر) ايا بيورورمو
 پيغمبر سز لرنى كافرك برله و خدا يغه شرك كىلتورور برله (بعد اذ انتم مسلمون)
 شونڭ سوڭنده كم سز لار بوى صونفوجىلر سز اسلام دىبىنه يعنى پيغمبر بولغان
 كشى البته مسلمان لرنى كافر بولو برله بيورماس بعضىلر بو آيت كر يمه نى يهودىلر
 حقنده نازل بولدى ديمش لار يهودىلردن بر جماعت مسلمانلرغه ايتدىلر كم سز نڭ
 پيغمبرڭ بزلرگه خدا يغه عبادت قىلىڭز دىب بيورادر و حالانكه بزار قديم زماندن
 بىرلى هميشه خداى تعالى گه عبادت قىلامز بس سز نڭ پيغمبرڭ نڭ مرادى بزلرنى
 اوز ينه عبادت ايتدر مكدر دىدىلر حق سبحانه و تعالى آلارنى رد قىلوب بيوردىكم
 هيچ بر پيغمبر خلقنى مسلمان ايتكندن صوك ينه كافر بولوغه و اوز ينه عبادت قىلوغه
 اوندا مڭ احتمالى بوقدر (وَ اِذْ اخَذَ اللَّهُ) و ياد قىلغل شول وقت كم آلدى خداى
 تعالى (مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ) پيغمبرلرنڭ عهدلر ينى اوشبو عهد و ميثاقك امتلر پيغمبرلر ينه
 ابارگو جىلدر هم اوشبو عهد ميثاق اعظمدر كم حق سبحانه و تعالى بار چه پيغمبرلردن
 سز لر هم امتلرڭ: محمد عليه السلامغه ايمان كىلتورور سز دىوب عهد آلغاندر شول
 عهدنى بيان قىلوب بيوردىكم آلدى خداى تعالى پيغمبرلردن عهدنى شوبله دىوب كم
 (لَمَّا اتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحَكْمَةٍ) هر نرسه كم بىردم من سز لرگه كتاب و علمدن (ثُمَّ
 جَاءَكُمْ رَسُولٌ) صكره كىلسه سز لرگه بر پيغمبر يعنى محمد عليه السلام (مُصَدِّقٌ لِمَا
 مَعَكُمْ) راستغه طونفوجى اول پيغمبر سز نڭ برله بولغان نرسه نى يعنى كتاب و حكمنى
 (لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ) سر البته ايمان كىلتورور سز و اشانور سز اول پيغمبرگه (وَلْتُنصِرُنَّهُ)
 هم البته ياردم بىرور سز آڭا يعنى اڭز اول پيغمبر اوز زمانڭزده كىلسه آڭا
 تنكر برله ياردم قىلور سز اوز زمانڭزده كىلماسه آڭا صفتلر ينى خلقغه بيان
 ايتو برله هم اوز امتلرڭ نى آڭا ياردم قىلىڭز دىب بيورور برله ياردم ايتار سز
 (قَالَ) ايتدى خداى تعالى پيغمبرلرگه (أَقْرَبْتُمْ) ايا اقرار ايتدڭر مو اوشبونڭ برله
 (وَ اخَذْتُمْ) هم طوندڭر مو يعنى قبول ايتدڭر مو (عَلَىٰ ذٰلِكُمْ) اوشبو ذكر
 ايتولگان نرسه اوز رينه (أَصْرِي) منم عهدمنى (قَالُوا) ايتدىلر پيغمبرلر (أَقْرَبْنَا)
 اقرار ايتدك بز و عهدنى قبول قىلدىق (قَالَ) ايتدى خداى تعالى (فَاشْهَدُوا) بس گواه
 بولڭز سز لر بعضىلرڭز بعضىلرڭ نڭ اقرار ينه يا كه فرشته لرگه بيوردى كم گواه بولڭز
 پيغمبرلرنڭ اقرارلر ينه (وَ اَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ) و مین سز نڭ برله گواهلردن
 من اوشبو اقرارڭزغه (فَمَنْ تَوَلَّىٰ) بس هر كم يوز دوندرسه و اعراض قىلسه پيغمبر

ن عبادت بولغان كشى
 دىب بيورماق احتمالى
 بوقدر بواش ممكن
 توڭلدر (ايا مكرم
 بالسكفر) ايا بيورورمو
 پيغمبر سز لرنى كافرك
 برله و خدا يغه شرك
 كىلتورور برله (بعد
 اذ انتم مسلمون)
 شونڭ سوڭنده كم سز
 لار بوى صونفوجىلر سز
 اسلام دىبىنه يعنى
 پيغمبر بولغان
 كشى البته مسلمان
 لرنى كافر بولو برله
 بيورماس بعضىلر بو
 آيت كر يمه نى يهودىلر
 حقنده نازل بولدى
 ديمش لار يهودىلردن
 بر جماعت مسلمانلر
 غه ايتدىلر كم سز نڭ
 پيغمبرڭ بزلرگه خدا
 يغه عبادت قىلىڭز
 دىب بيورادر و حالان
 كه بزار قديم زمان
 دن بىرلى هميشه خدا
 ى تعالى گه عبادت قى
 لامز بس سز نڭ پيغم
 برڭ نڭ مرادى بزلرنى
 اوز ينه عبادت ايتدر
 مكدر دىدىلر حق سبح
 انه و تعالى آلارنى رد
 قىلوب بيوردىكم
 هيچ بر پيغمبر خلقنى
 مسلمان ايتكندن صوك
 ينه كافر بولوغه و
 اوز ينه عبادت قىلوغه
 اوندا مڭ احتمالى بو
 قدر (وَ اِذْ اخَذَ اللَّهُ)
 و ياد قىلغل شول وقت
 كم آلدى خداى تعالى
 (مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ)
 پيغمبرلرنڭ عهدلر ينى
 اوشبو عهد و ميثاقك
 امتلر پيغمبرلر ينه
 ابارگو جىلدر هم
 اوشبو عهد ميثاق
 اعظمدر كم حق سبح
 انه و تعالى بار چه
 پيغمبرلردن سز لر
 هم امتلرڭ: محمد
 عليه السلامغه ايمان
 كىلتورور سز دىوب
 عهد آلغاندر شول
 عهدنى بيان قىلوب
 بيوردىكم آلدى خدا
 ى تعالى پيغمبرلردن
 عهدنى شوبله دىوب
 كم (لَمَّا اتَيْتُكُمْ مِنْ
 كِتَابٍ وَحَكْمَةٍ) هر
 نرسه كم بىردم من
 سز لرگه كتاب و علم
 دن (ثُمَّ جَاءَكُمْ
 رَسُولٌ) صكره كىلسه
 سز لرگه بر پيغمبر
 يعنى محمد عليه
 السلام (مُصَدِّقٌ لِمَا
 مَعَكُمْ) راستغه
 طونفوجى اول
 پيغمبر سز نڭ برله
 بولغان نرسه نى
 يعنى كتاب و حكمنى
 (لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ)
 سر البته ايمان
 كىلتورور سز و
 اشانور سز اول
 پيغمبرگه (وَلْتُن
 صِرُنَّهُ) هم البته
 ياردم بىرور سز
 آڭا يعنى اڭز اول
 پيغمبر اوز زمانڭ
 زده كىلسه آڭا
 تنكر برله ياردم
 قىلور سز اوز
 زمانڭزده كىلماسه
 آڭا صفتلر ينى
 خلقغه بيان
 ايتو برله هم
 اوز امتلرڭ نى
 آڭا ياردم قىلىڭز
 دىب بيورور برله
 ياردم ايتار سز
 (قَالَ) ايتدى
 خداى تعالى
 پيغمبرلرگه
 (أَقْرَبْتُمْ) ايا
 اقرار ايتدڭر مو
 اوشبونڭ برله
 (وَ اخَذْتُمْ) هم
 طوندڭر مو
 يعنى قبول
 ايتدڭر مو
 (عَلَىٰ ذٰلِكُمْ)
 اوشبو ذكر
 ايتولگان نرسه
 اوز رينه (أَصْرِي)
 منم عهدمنى
 (قَالُوا) ايتدىلر
 پيغمبرلر (أَقْرَبْنَا)
 اقرار ايتدك بز
 و عهدنى قبول
 قىلدىق (قَالَ)
 ايتدى خداى
 تعالى (فَاشْهَدُوا)
 بس گواه بولڭز
 سز لر بعضىلرڭز
 بعضىلرڭ نڭ
 اقرار ينه يا كه
 فرشته لرگه
 بيوردى كم
 گواه بولڭز
 پيغمبرلرنڭ
 اقرارلر ينه
 (وَ اَنَا مَعَكُمْ
 مِنَ الشَّاهِدِينَ)
 و مین سز نڭ
 برله گواهلردن
 من اوشبو
 اقرارڭزغه
 (فَمَنْ تَوَلَّىٰ)
 بس هر كم
 يوز دوندرسه
 و اعراض
 قىلسه
 پيغمبر

عليه السلامه ايمان كىلتورودن و آثا ياردم ايتودن (بعد ذلك) اوشبو عهد
 و پيمان صوكنه (فَاُولَئِكَ هُمُ الْفٰسِقُونَ) بس اوشبو گروه آلاردر خداينك فرمانندن
 طشفه چقوچيلر (لَفِغِيرَ دِينِ اللّٰهِ يَبْغُونَ) ايسا خداى تعالى دينندن باشقه ديننى
 استه لر مو اوشبو كافرلر (وَلَا اَسْلَمَ) و حالانكه اول خداى تعالى كه اطاعت
 قىلدى و بوى صوندى (مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ) كو كلرده هم برده بولغان كهمسه
 بار چهسى (طَوْعًا وَّكَرْهًا) اوزينك رغبتى برله هم كو چلك برله يعنى بعضيلرى رغبت
 برله اوزلرى استاب خداى تعالى كه مطيع بولديلر و بعضيلرى ابركسز بوى صونديلر
 (وَالَّذِي يَرْتَعِبُونَ) و اول خداى تعالى صارى قايتار لورلر كو كلرده هم برده بولغانلر
 بار چهلرى (فَلْيَايْتِكُمْ سُنَّۃُ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ (أَمَّا بِاللّٰهِ) ايمان كىلتوردك و اشاندىق
 بز خداى تعالى كه بار چه صفتلرى ايله (وَمَا اَنْزَلْنَا) هم بونك اوزر ريمز كه ايندرلگان
 نرسه كه يعنى قرآنغه ايمان كىلتوردك (وَمَا اَنْزَلْنَا عَلَىٰ اِبْرٰهِيْمَ وَاِسْمٰعِيْلَ) دخى
 اشاندىق بز ابراهيم و اسماعيل پيغمبرلر اوزر ينه ايندرلگان نرسه كه (وَاِسْحٰقَ وَّيَعْقُوْبَ)
 هم اسحاق و يعقوب پيغمبرلر كه ايندرلگان نرسه كه اسماعيل و اسحاق هم يعقوب
 عليهم السلام لرغه ايندرلگان نرسه دن مراد ابراهيم عليه السلامغه ايندرلگان صحيفه لردر
 زيرا كه آلا حضرت ابراهيم شريعتنده ايديلر (وَالْاَسْبٰطَ) دخى يعقوب پيغمبر
 اوغلر ينه ايندرلگان نرسه كه اشاندىق (وَمَا اُوْتِيَ مُوسٰى) هم موسى پيغمبر كه
 بىرلگان نرسه كه يعنى نورانقه ايمان كىلتوردك (وَعِيسٰى) دخى عيسى پيغمبر كه
 بىرلگان نرسه كه يعنى انجيل كه (وَالنَّبِيّۃِ) هم باشقه پيغمبرلر كه بىرلگان نرسه كه
 ايمان كىلتوردك (مَنْ رِبِّهٖمُ) آلارنك هروردكارندن (لَا نَفْرَقَ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهٖمُ) بز
 آرماييمز هيچ برسى آراسين اول پيغمبرلردن يعنى همه لر ينه ايمان كىلتوره مز يهود
 و نصارا كىي پيغمبرلرنك بعضيلر ينه غنه اشانوب بعضيلر ينى انكار ايتمه يمز (وَفَعَلَ
 الْمَسْلُوْنَ) هم بزلر اول خداى تعالى كه بوى صونفوجيلر مز (وَمَنْ يَبْتَغِ) و هر كم
 استهسه (غَيْرَ الْاِسْلَامِ دِيْنًا) اسلام دينينه باشقه ديننى (ظُلْمًا يَقْبَلُ مِنْهٖ) بس البته
 قبول ايتلهس اول دين اول كهمسه دن (وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ) هم اول كهمسه
 آخرنده زيان كورگوچيلردنر اسلامدن باشقه ديننى اختيار ايتمه كى سببلى يهود
 و نصارا رسول الله صلى الله عليه وسلم نك كىلمه كندن الكهرى آثا اشانورلر ايدى
 هم آنك كىل چگندن خبر بىرورلر ايدى علامتلر ينى بيان قىلورلر ايدى اولحضرت
 صلى الله عليه وسلم كه پيغمبرك كىلگاندن صوك آثا اشانماديلر و انكار ايتديلر حق

الميز الرابع

بعضيلر اوشبو آيتنى
 يهود اولوغلرى خستدند
 بولدى دينلر يهود اولر
 غلرى رياستى و قومك
 باش بولوى بىك سويارلر
 ايدى شوله سببلى
 رياستلرى نولر ينى كىتودن
 لورقوب ايمان كىلتور
 ماسلر ايدى بس حق
 تعالى بيوردى كم آلار شول
 سوگان نرسه لر ينى خداى
 رضاسى اوچون طائلامد
 سولر بختيلسى طابا
 آلاملر

سبحانه و تعالى آله توغرى يستند آيت يبهردى و بيوردىكم (كيف يهدى الله) نبيك
 هدايت فيلور و طوغرى يولغه كوندرور خدای تعالى يعنى هدايت فيلماس (قوما
 كفروا بعد ايمانهم) شول گروهنى كم كافر بولديلر بر مرتبه ايمان كبلتورگانلرندن
 صوك يعنى مسلمان بولغانلر، صوك كبرى دونوب مرتد و كافر بولديلر آله اون
 ابكى كشى ايديلر مسلمانلقدن يوز دوندروب كافرلر آراسينه كيتديلر حارث بن
 سويد و طعيه و مقيس كييلر در آله اولده خدای تعالى گه اشانديلر (وشهدوا ان
 الرسول حق) هم گواهلر بيرديلر شونك برله كم در سنلكده محمد صلى الله عليه
 وسلم حق پيغمبر در (وجاءهم البينات) دخی كبلدى آله روهن و ظاهر بولغوجى
 علامتلر يعنى قرآن هم پيغمبر عليه السلامك معجزه لرى (والله لا يهدي القوم الظالمين)
 و خدای تعالى طوغرى يولغه كوندرماس ظلملر ايتكوجيلر گروهينى يعنى كفر
 اهلينى (اولئك جزاءهم) اوشبو مرتد بولغان كمسهلر آله جزالرى (ان عليهم
 لعنة الله) شولدر كم بولغوجيلر آله اوزرينه خدای تعالى نك لعنتى يعنى رحمتدن
 يرافلى (والملائكة) هم فرشتهلر نك لعنتى يعنى آله دن فرشتهلر يوزار بولورلر
 (والتناس اجمعين) هم بارجه آدميلرنك يعنى مؤمنلر نك لعنتى آله بولغوجيلر
 (خالدبن فيها) منگو فالغوجيلر بولورلر آله شول لعنتده يعنى لعنت اثرى بولغان
 عذاب آله منگولكدر (لا يخفف عنهم العذاب) جيكلر بيلمهس آله دن نوع عذابى
 (ولا هم ينظرون) هم مهلت بيرلمهسلر آله يعنى آله دن عذابنى كيچكدرلمهس
 باكه آله كبرى دنباغه فايغورغه فرصت بيرلمهس (الا الذين تابوا) مگر شول
 كمسهلر كم توبه فيلديلر و قايتديلر گناهلرندن (من بعد ذلك) اوشبو اشدين صوك
 يعنى مرتد بولغانلرندن صوك ينه توبه فيلوب مسلمانلغقه قايتديلر (واصلحوا) هم
 نوزوك ايتديلر اوزلرينك عمللرينى و اعتقادلرينى (فان الله غفور رحيم) بس
 در سنلكده خدای تعالى يارلقاغوجيلر اوكنوب توبه فيلغانلرنك گناهلرينى مهربان
 و مرحمتليدر آله روايت ايدلمشدر كم مرتد بولوب مدينه دن مكه گه كيتكان
 حارث بن سويدنك فرنداشى اوشبو آيت كريمه نى بر اشانچلى كشى آرقلى مكه گه
 حارثكه يباردى اول كشى مكه گه كيلوب حارثكه شول آيتنى اوفوغاچ حارث ايندى
 ميين هيچ بر وقتده سندين بالغان سوز ايشتكانم يوق فرنداشم هم خدای تعالى نك
 رسولينه افترا فيلماس رسول عليه السلام هم خدای تعالى ايتمه گان سوزنى
 خدای ايتدى ديب بالغانلاو احتمالى بوفدر خدای تعالى نك سوزى البته راست

وطوغری بیدر بس مین آنک رحمتندن امیدمنی اوزماسمن دیوب اخلاص ایله نوبه
 قیلوب مدینه گه یونالدی مدینه گه فاینماچی بولغاچ اوزینک بولداشلیری بولغان
 مذکور اون ایکی کشی گه اوشبو آیتنی اوقوب آلازی هم اوزی ایله مدینه گه
 فایتورغه اونندهدی آلاز قبول ایتمه دیلر وتوبه دن باش طارندیلر بزلر حاضرده
 مکه ده طورامز محمدنک هم آنک اصحاب وانصار لرینک مغلوب بولولرینی کونامز
 اگر ده مقصودمز حاصل بولسه بیک بغشی بولماسه صوکنندن هم نوبه فیلورمز وقت
 اونماس دیدیلر حق سبحانه وتعالی آلارنک طوغری یسنده آیت یباردی وبیوردیکم
 (ان الذین کفروا) درستلکده شول کیمسلر کم کافر بولدیلر وفارشدیلر خدا یغه
 هم رسولینه (بعث ایمانهم) بمرتبه ایمان کیلتورگانلر نندن صوگ (ثم ازدوا کفرا)
 صکره آرندردیلر کفرنی کفر اوزرینه یعنی کافرلک لرنده ثابت بولدیلر نوبه آیتینه
 هم اشانمادیلر (لن نقبل توبتکم) هر گیز قبول ایتمهس آلارنک نوبه لری (وأولئک
 هم الضالون) واوشبو گروه یعنی کافرلکده ثابت بولغان کیمسلر آلاز در ضالانکه
 نوشکوچیلر وتوغری بولدن آداشوقچیلر (ان الذین کفروا) درستلکده شول
 کیمسلر کم کافر بولدیلر (وماتوا وهم کفار) هم اولدیلر وحالانکه آنلر کافر لر در
 یعنی کافر حال لرنده دنبدن کیتدیلر (فلن یقبل من احدکم) بس هر گیز قبول
 ایتمهس آلارنک هیچ بره گوسندن (ملا الارض ذهابا) بیر یوزی طولی آلتون
 (ولو اقتدی به) واگر چه اوزی اوچون فدا ایتمهده شول آلتوننی یعنی کافر
 اوزینی عذابدن فوتقارمی اوچون بتون بیر یوزی طولی آلتون بیرسهده قبول
 ایتمهس وعذابدن فوتولماس (أولئک لهم عذاب الیم) اوشبو گروه یعنی کافر
 حالده دنیادن کیتکان کیمسلر بولغوجیدر آلازغه رنجتکوچی عذاب آخرتک (وما
 لهم من ناصرین) هم بولماس آلازغه باردم بیرگوچیلر وآلارنی عذابدن فوتقارغوجیلر
 * (لن ننالوا البر) (۱) هر گیز طاپماس سر ایند گولکنی یعنی مقصود بولغان اجر وثوابنی
 یا که جنتنی طاپماس - ز (حتی تنفقوا مما تحبون) تا کم نفقه بیرگانکزرگه چه اوزکز سویا
 نورغان نرسه دن یعنی اوزکز سوپگان نرسه نی صدقه بیرمای نوروب مقصود
 بولغان اجر وثوابقه ابرشا آلماس سز اوشبو آیت کریمه کیلگانندن صوگ صحابه لردن
 ابوطله انصاری رضی الله عنه رسول صلی الله علیه وسلم حضورینه کیلوب آیتنی
 یا رسول الله منم ناشیمده ایگ سویوکلرک بولغان مالیم خر مالمق باقچه مندر شول
 باقچه منی خدای تعالی رضاسی اوچون تصدق قیلدم خدای تعالی نینداین اورنغه
 صرف قیلورغه فوشسه شول اورنغه صرف قیلغل اختیار سزده در دیدی آنک خرما

الجز الرابع

(۱) بعضیلر اوشبو آیتنی
 یهود اولوغلری خقنه نازل
 بولدی دیمشدر یهود اولو -
 غلری ریاستنی وفومگه
 باش بولونی بیک سویار لر
 ایدی شول سببلی
 ریاستلری فوللرندن کیتودن
 قورقوب ایمان کیلتور
 ماسلر ایدی بس حق
 تعالی بیوردی کم آلاز شول
 سوپگان نرسه لرنی خدای
 رضاسی اوچون طاشلاما -
 سه لر بغشیلقنی طابا
 آلماسلر

باچه سی مدینه ده ایٹ یغشی باچه ایدی پیغمبر علیه السلام اول باچه غه کیلوب
 به شلرندن تناول قیلور ایدی رسول اکرم حضرتلری ابو طلحه نڭ سوزینه فارشی
 بیوردیلر کم باریک الله ابو طلحه نی یغشی وکوب فائده لی سودا قیلدک شوندن صوڭ
 اول حضرت مذکور باچه نی ابو طلحه نڭ فقیر فرنداشلرینه تقسیم قیلوب بیردی (وما
 تنفقوا من شیء) وهر نرسه کم سز نفقه قیلورسز بر نرسه دن کراک آز وکراک کوب
 کراک نینداین نرسه بولسون (فان الله به علیم) بس در سئلکده خدای تعالی آنی
 بلگوچیدر نیتلر کزگه کوره جزاسینی بیورر (کل الطعام کان حلالبنی اسرائیل) هر
 بر طعام اولده حلال بولدی یعقوب پیغمبر اوغلرینه (۲) بنی اسرائیل نڭ و یهودیلر نڭ
 ظلم لقلری سببلی آلا رغه یغشی وپا کیزه بولغان کوب طعاملر نی حرام ایتدک دیوب
 خدای تعالی دن آیت ایندر لگاج یهودیلر نڭ آچولری کیلوب اول نرسه لر بزگه گنه
 حرام ایتولما گان بلکه اولدن حرام بولغان نرسه لر در دیدیلر: حق تعالی آلا ر نڭ
 سوزلرینی رد قیلوب بیوردیکیم اولده یعقوب پیغمبر گه هم آنک اوغلرینه هر
 نورلی طعاملر حلال ایدی (الا ما حرّم اسرائیل علی نفسه) مگر حلال بولمادی شول
 نرسه کم یعقوب پیغمبر حرام قیلدی آنی اوزینه بروقت یعقوب علیه السلام صرخابولدی
 اگر خدای تعالی بوصرخابومدن سلامتلندرسه نفسیم نڭ ایٹ سویوب آشاغان هم
 سویوب اچکن نرسه سینی اوزمگه حرام قیلورمن دیوب نذر ایندی حق سبحانه
 و تعالی آکا شفا بیروب صرخابومدن سلامتلانگاج اوزی فاشنک ایٹ سویوکل بولغان
 طعامی توه ایتی هم توه نڭ سوتی ایدی شولارنی اوزینه حرام قیلدی یهودیلر یعقوب
 علیه السلامغه ایاروب توه ایتی ایل توه سوتینی حرام کورورلر ایدی نورات بو
 نرسه لر نڭ حراملقی ایل حکم قیلغان دیورلر ایدی خدای تعالی بیوردیکیم آلا ایتکانچه
 توگلدر بلکه بونرسه لر نی یعقوب پیغمبر اوزینه حرام قیلدی (من قبل ان تنزل
 التوریه) توران نڭ ایندرلما کنندن الگاری (قل) ایتکل سن ای محمد علیه السلام
 اگر یهودیلر همیشه اوزلرینک انکار ایتولرند بولسه لو وسنک سوزکا اشاناسه لر
 (فاتوا بالتوریه) بس کیلتور کز سز توراننی یعنی درست بولغان اوزگار تولما گان
 توراننی کیلتور کز (فاتلوهما) بس اوفگز سز آنی یعنی حرام بولغان نرسه لر نی بیان
 ایتکان آیتلر نی اوفگز (ان کنتم صادقین) اگر بولسا کز سز راست وتوغری
 ایتکوچیلر اوشبو دعوا کزده یهودیلر توراننی کیلتورودن باش طارندیلر دعوالرینی
 اثبات فیلا آلهادیلر بالغان وافرالر ی ظاهر بولدی بس حق تعالی بیوردیکیم (فمن
 افتری علی الله الکذب) بس هر کم افترای فیلسه الله تعالی اوزرینه یالغاننی حلال

(۲) یهودیلر رسول صلی الله
 علیه وسلمگه طعنه قیلوب
 ایتورلر ایدی کیم سز
 ابراهیم پیغمبر ملتندهمز
 دیوب دعوا قیلاسز
 وهالانکه ابراهیم پیغمبر
 شریعتندهم حرام بولغان
 توه ایتی توه سوتی کبی
 نرسه لر نی حرام بله ایسز
 آلا رن صافلانایسز بس
 حق سبحانه و تعالی آلا ر نڭ
 سوزلرینی رد قیلوب
 بیوردیکیم نورات ایندر-
 لما کنن الگاری هر
 بر طعام حلال ایدی مگر
 توه ایتی ایل توه نڭ سوتی
 کیم آلا رنی یعقوب پیغمبر
 اوزینه حرام قیلدی شول
 سببلی آلا ر نڭ حراملقی بنی
 اسرائیل غه خاصدر
 تفسیر جمالی

وهرام فيلو نوغرىسنده (من بعد ذلك) اوشبونك صوكنده يعنى حلال وحرمانك
 حكى بلونگاندن صوك (فاولئك هم الظالمون) بس اوشبو افترا اينكوچيلر آلادر
 ظلم لق فيلغوچيلر (قل) اينكل سن اى محمد عليه السلام (صدق الله) راست وتوغرى
 ابتدى الله تعالى (فاتبعوا ملة ابراهيم حنيفا) بس اباركوزى ابراهيم پيغمبرنك ملتينه
 ميل اينكوچى بولغانى حالك اول ابراهيم باطل دينلردن حق بولغان اسلام دينينه (وما
 كان من المشركين) وبولمادى اول ابراهيم شريك كياتوركوچيلردن خدای تعالى گه
 (ان اول بيت) درستلكده ايك اول بولغان ابوكم (وضع للناس) فويولدى اول
 ويصالدى آدميلر اوچون يعنى آدميلر زيارت وعبادت فيلسونلر اوچون باصالغان
 اولگى ابو (للدى بيكة) مكه شيرنده بولغان ابودر يعنى كعبه اللهدر (مباركا) بركات
 بيرلمش بولغانى حالده اول ابو يعنى آنك خيرى وبركى حسابسىز در حتى آكانظر
 اينمك وفارامق اوزى عبادتدر (وهدى للعالمين) هم هدايت اباسى بولغانى حالده
 اول ابو عالم خلقى اوچون يعنى مسلمانلارنى جنت بولينه كوندورور (فيه آيات
 بينات) باردر اول ابوده روشن وظاهر بولغان علامتلر خدای تعالى نك قدرينه اول
 علامتلردن برسى (مقام ابراهيم) ابراهيم پيغمبر مقاميدر ابراهيم عليه السلامك
 آباق ايزلرى فالغان برطاشدر (ومن دخله كان امنا) (۱) وهر كم كرسه اول ابوگه يعنى
 كعبه اللهغه كرسه اول كرسه ايمين وفورقوسوز بولور يعنى آنده كرگان كشيگه هيچ كم
 نعرض فيلماس گناهللى كشى آنده كرسه آنده وقتنده آكا جزا بيرلماس باكه آنك
 كرگان كشى امانده بولورذن مراد اخلاصى ايله زيارت وطواف قبلغان كشى نموغ
 عذابندن ايمين بولور وگناهلرى يارلقانور ديمكدر والله اعلم (ولله على الناس حج
 البيت) وخدای تعالى نك حقيدر آدميلر اوزرينه كعبه اللهنى فصد اينمك يعنى طواف
 وزيارت اينمك (من استطاع اليه سبيلا) شول كرسه گه كم كوچى يتار آنك كعبه گه
 بارورغه بول بوزندن يعنى بول خراجاينيه كوچى يتارك بولغان كشيگه كعبه اللهغه
 باروب حج فيلماق لازمدر اوشبو آية كرسه كوچى يتكان كشيبلرگه عمرنده بر مرتبه
 حج فيلونك فرض بولماقينه دليلدر امام اعظم فاشنده فرض بولماقينك شرطلرى
 بول خراجاينيه كوچى يتمك هم اوزى سلامت بولماق هم بول ايمين بولماقندر
 (ومن كفر) وهر كم اشانماسه حجك فرضلقينه (فان الله غنى عن العالمين) بس
 درستلكك خدای تعالى موگسزدر بارجه عالملر خلقندن يعنى اشانماغانلرنك وبالى
 وضررى اوزلرينه بولور (قل) اينكل سن اى محمد عليه السلام كتاب اهلينه (يا

(۱) حق سبحانه وتعالى بو
 اورنك كعبه الله نك علامتلر
 نندن ايكى نورلى علامتنى
 ذكر فيلدى برسى مقام
 ابراهيمدر اينكوچى سى آنك
 كرگان كشى نك امانده
 بولماقيدر بو ايكى دن
 باشقه هم كعبه الله ده كوپ
 آيات وعلامت باردر
 مفسرلر بعضيلر بىنى ذكر
 ايتكانلر مثلا كوكلارنك
 آكا ميل ايتماكى وهر
 مؤمن نك آنى كور وگه
 رغبت ايتماكى هم آنك
 قبله بولماق و آكا بمانلق
 قصد ايتكان كشيبلرنك
 بلارغه اوچراماقلرى هم
 كعبه الله نك توباسينه
 هيچ بر فوش فونماوى و هيچ
 بر وقتده طواف فيلوچيدن
 خالى بولماوى هر هفته جهه
 كيجه سنده اولياء الله نك
 آنده جيولماقلرى شول
 علامت لردندر

تفسير حسيني

أَهْلَ الْكِتَابِ لَمْ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ) اى كىتاب اهللى سزنى اوچون كافر بولاسز
 و اشانمىسز الله تعالى نىك آيتلىرىنه (وَاللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا تَعْمَلُونَ) و خدالى تعالى گواهدر
 سز اشلى نورغان نرسه گه يعنى سزنىك حقلقىنى ياشورگانگىزنى و آيتلىرگه اشانماوگىزنى
 خدالى تعالى بلور يهودىلر جىنىك فرضلىقنه اشانمادىلر سز مؤمنلر اوزگىز ابراهيم
 پىغمبر ملتندە مزديوب دعوا قىلاسز و حالانكه ابراهيم پىغمبر اولدىن شام يرنده
 اقامت ايتدى آنىك قىلەسى بيت المقدس ايدى اكر سزلىر آنىك ملتندە بولساگىز
 سزنىك قىلەگىز كعبە بولماسقه تيوش ديدىلر حق سبحانه و تعالى آلارنىك سوزلىرىنى
 رد قىلوب يوقار بدهغى آيتلىرىنى بىاردى و بيوردىكم عبادت اوچون اول ير يوزنده
 وضع ايتولگان ابو كعبەدر آندە علامتلىر باردر هم ابراهيم پىغمبرىنىك مقامى آندەدر
 آندە باروب حج قىلماق مؤمنلىرگه فرىضدر (قُلْ) ايتكىل اى محمد عليه السلام (يَا أَهْلَ
 الْكِتَابِ لِمَ تَصَدُونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ) اى كىتاب اهللى يعنى يهودىلر سزنى اوچون
 طىباسز خدالى تعالى نىك يولدىن يعنى اسلام دىنىنه كىردىن كىشىلرنى نى اوچون منع
 قىلاسز يهودىلر مسلمان بولورغه تىلاگان كىشىلرنى هر نورلى جىلار ايل اسلام
 دىنىنه كىرتىمىسكه طرىشورلر ايدى هم مسلمان بولغانلرنى كىرى يهودىلككه قاينورغه
 اوندارلر ايدى بس خدالى تعالى بيوردىكم سن آلارغه ايتكىل سزنى اوچون خدالى
 تعالى بولدىن طىباسز (مَنْ آمَنَ) ايمان كىلتورگان كىمىسنى تىناك كم عىبار ياسىرنى
 هم آنىك بولاداشلىرىنى يهودىلر اوز دىنلىرىنه اوندارلر ايدى (تَبَخُّوْنَهَا عَوْجًا)
 استايسىز خدالى تعالى نىك بويىنه فكىرلىقنى يعنى اسلام دىنىنى نوغرى توگلى دىما كىچى
 بولاسز (وَأَنْتُمْ شُهَدَاءُ) و حالانكه سزلىر اوزگىز گواهلر سز اسلام دىنى نىك حق بولماقنه
 كىتابلىرگىزدىن كىرورب هم ابراهيم و يعقوب عليها السلام نىك وصىتلىرى بويىنچە حق
 و طوغرى ايكانىنى بلەسز (وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ) و خدالى تعالى غافل توگلىدر سز
 اشلى طورغان نرسەدىن يعنى نى اشلىگانگىزنى همەسىنى بلور (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا)
 اى ايمان كىلتورگان كىمىسەلر (أَنْ تَطِيعُوا) (۱) اكر اطاعت قىلسەگىز و بوى صونىسەگىز
 سز (فَرِيقًا مِّنَ الَّذِينَ آمَنُوا الْكِتَابَ) كىتاب بىرلىگان كىمىسەلردىن بر كر و هقه يعنى
 يهودىلرگه اطاعت قىلسەگىز (يُرَدُّوْكُمْ) كىرى دوندرورلر آلار سزنى (بَعْدَ إِيمَانِكُمْ)
 ايمان كىلتورگانگىز صوگىندە (كافىرىن) كافىرلر ايتوب يعنى اكر يهودىلرگه اىرسەگىز
 آلار سزنى دىنگىزدىن چىاروب مرىند و كافىر قىلورلر آلارغه اىرمەگىز و آلارنىك سوزلىرىنى
 طىكلاماگىز (وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ) و نىچىك سز كافىر بولور سز (وَأَنْتُمْ تَقُولُونَ) ايات الله
 و حالانكه سزلىر شول كىشىلر سز كم اوقولور سزنىك اوزرگىزگه الله تعالى نىك آيتلىرى

يهودىلر رسول على الله
 قىلە و سىلىككه طىلە قىلوب
 ايتورلر ايدى كىم سز
 اى كىتاب اهللى سزنى
 دىنىنه كىرتىمىسكه
 سز ايمان كىرتىمىسكه
 سز ايمان كىرتىمىسكه
 سز ايمان كىرتىمىسكه

(۱) حق سبحانه و تعالى كىتاب
 اهللىنىك شىبهەلرىنه جوابنى
 بيان ايدوب مسلمانلرغه
 نصىحت ابلادى كىم كىتاب
 اهللىنىك يعنى يهود و نصارى-
 نىك سوزلىرىنى طىكلاماگىز
 آلارنىك سوزلىرىنه فولاق
 سالماگىز يىرا كه آلارنىك
 سوزلىرىنى طىكلاماگىز
 شىك و شىبهەگه توشارسز
 ايمانلرگىزغه زىيان كىلور
 و آلارغه ابارساگىز دىنگىزدىن
 آيرلور سز

تفسىر جمالىدىن
 سىنىك دىنىنى اىتمىسكە
 دىنىنىك حق و سىلىككه
 نىكلاماگىز ايمان كىرتىمىسكه
 سز ايمان كىرتىمىسكه
 سز ايمان كىرتىمىسكه
 سز ايمان كىرتىمىسكه

یعنی قرآن (وَفِيكُمْ رَسُولٌ) هم سز نك آرا كزده در خدای تعالی نك رسولی محمد علیه السلام (وَمَنْ يَعْتَصِمْ بِاللَّهِ) وهر كم یابوشسه خدای تعالی نك دبیینه یا كه كتابینه (فَقَدْ هَدَىٰ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ) بس تحقیق كونولدی اول ككسه طوغری بولغه (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) ای ایمان كیلنورگان كسه لر (اتَّقُوا اللَّهَ) فورنكز خدای تعالی دن (حَقِّ تَقَاتِهِ) نبوشلی بولغان فور قو برله (وَلَا تُؤْمِنُوا) والبته اولها كز سز (الَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ) مگر اولكز شول حالده كم سز لر مسلمانلر سز یعنی عمر كز بارنچه اسلام دیننده ثابت بولكز اسلامدن آیولها كز اوشبو آیتلر هم توبانده گی آیت انصاری صحابه لردن اوس و خزرج قبیللری حقنده نازل بولغاندر اوس و خزرج قبیللری جاهلینده بر برسینه بیک فاطی دشمان ایدیلر همیشه آرارلنده صوغشلر بولوب كوب قانلر نوگلور ایدی اسلام دینی ایله مشرف بولغانلردن صوك اسلام شرافتنك بو ایکی قبیله دوستلاشدیلر اولگی دشمانقلری اونونولدی یهودیلر بو ایکی قبیله نك دوستلاشماقینه بیک حسد قیلوب بولار آراسینه ینه دشمانلق سالورغه طرشدیلر نورلی حیللر قیلدیلر عاقبت بر مجلسك مذکور ایکی قبیله مسلمانلری ایله یهودیلر برگه جبولغانده یهودیلر بولار نك آرارلرینه دشمانلق سالور اوچون بو ایکی قبیله نك اولده گی صوغشلرینی هم بر برسینه قیلغان جبر و ظلم لرینی سویلب آچولرینی قابارندیلر اوس قبیله سینك خزرج قبیله سینی خورلاب اینسكان بیتلرینی اوفودیلر خزرج قبیله سینك بیک آچولری كیلوب اوس قبیله سینی خورلادیلر هر ایکی طرفدن كوب سوزلر بولوب آخرنك هر ایکی قبیله تمام قورالانوب فارا قارشى صوغشورغه حاضرلندیلر شول حالده رسول صلی الله علیه وسلم حضرتینه جبرائیل علیه السلام نازل بولوب اوشبو آیتلرنی كیلتوردی رسول اكرم حضرتی صوغش مبدانینه باروب هر ایکی قبیله مسلمانلرغه اوشبو آیتلرنی اوفوب كوب نصیحت قیلدی مین سز نك آرا كزده بولا طوروب سز لر جاهلیه عادتلرینی طوناسز حق تعالی سز لرنی اسلام دینی ایله مشرف قیلدی قدرینی بلكز ككفران نعمت اینمه كز یهودیلر سوزینه ایبرمه كز آلا سز گه دشمانلردر مقصودلری هر قایو كزغه ضرر وز بیان ایرشدر مكدر دیدی اوشبو آیتلرنی هم نصیحتلرنی ایشتك كچ هر ایکی قبیله قورال لرنی طاشلاب یغلاشوب بر برسینی ایله قوچاقلاشوب دوستلاشدیلر هر قایوسى یهودیلر سوزینه ایبروب یاكلكشقانلرینی بلدیلر واخلاصلری ایله توبه ایندیلر حق سبحانه و تعالی آلارنی نصیحت قیلوب بیوردیکم (وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا) ویابوشكز سز ای مؤمنلر الله تعالی نك بیینه بار چه كز یعنی همه لركز قرآنغه یابوشكز

عصمتی قیام پیشوا (۱)
 لیقارغ یقاصتندیه نایما
 لا یلیعنه باروت
 لایما ولح كائنا ماشا
 بیسه قایتمه یه كلا
 یله امل آتلك یلی یایچه
 رحمت

یا که خدای تعالیٰ نیک دینینه یابوشکز کم اول دین هیجده اوزولمی طورغان محکم
 بب شیکلیدر آکئا یابوشقان کشی مقصودغه ایر شمی فالاماس (ولا تفرقوا) (۱) هم
 آیولما کز بر برکزدن (واذکروا نعمة الله علیکم) دخی یاد اینکز خدای تعالیٰ نیک نعمتینی
 سزنگ اوزرکوزگه اول نعمت اسلام دینی هم قرآن هم پیغمبرمز علیه السلامک آلا
 یانینه هجرت فیلماقیدر (اذ کنتم اعداء) یاد اینکز شولوقت کم بولدکز سز دشمانلر
 بر برکزگه یعنی جاهلینده ایکی قبیله بر برکزگه دشمان ایدکز وهمیشه صوغشور ایدکز
 (فالء بین قلوبکم) بس الفقلندر دی خدای تعالیٰ سز نیک کوکلرکز آراسین یعنی
 اسلام دینی برکننده سز لرنی بر برکزگه دوست فیلمدی و آرا کزدغی دشمانلقنی
 کیتاردی (فاصبحتم بنعمته اخوانا) بس ئهورلدکز سز خدای تعالیٰ نیک رحمتی برله
 فرنداشلر و دوستلر بولوب بر برکزگه (وکنتم علی شفاعرة) هم بولدکز سز جهالتکز
 سبیلی بر چوقور نیک چیتنده (من النار) اولدن یعنی یا کشلوب نموغ نیک چیتینه
 یتکان و اوطقه نوسارگه یافنلاشقان ایدکز اگر شول حالکزده دنپادان کیتسه کز
 سز نیک اوزنکز نموغ بولور ایدی (فانقذکم منها) بسن قوتقاردی خدای تعالیٰ
 سز لرنی اول اولدن ونموغ عذابندن (کذالك بین الله اکم) اوشانداق بیان
 قیلور خدای تعالیٰ سز لرگه (ایاته) اوزینک و عدانیتی نیک دلیللرینی (لعلکم تهتدون)
 شایدکم سز لر کونولور سز و طوغری بولده ثابت بولور سز (ولتکن منکم امة)
 والنته کیره کدر کم بولسون سز لرن بر کروه کم آلا (یدعون الی الخیر) اوندلر
 ایدگولسکه آدمیلری یعنی اسلام دینینه اوندلر (ویامرون بالمعروف) هم
 بیورورلر بیخشی اش برله یعنی کتاب وسنتکه موافق بولغان اشلر برله بیورورلر
 (وینهون عن المنکر) دخی طیارلر بوزوق اشیدن یعنی قرآغه وحدیثکه خلاف
 بولغان اشلردن و بدعتلردن طیارلر (اولئک هم المفلحون) و اوشبو کروه یعنی
 بیخشی لقه بیوروب بهمانلقدن طیفوچیلر آلا در مقصودغه ایرشکوچیلر و قول
 اوستونلگی طایفوچیلر اوشبو آیت کریمه امر معروف ونهی عن المنکر نیک فرض
 کفایه بولماقینه دلیلدر (ولا تکونوا) و بولما کز سز ای مسلمانلر (کالدین تفرقوا)
 شول کمسه لر شکلی کم آیرلدیلر و گروه گروه بولدیلر نیک کم یهود و نصارا اوز آلا رنک
 ئله نیچه فرقه لرگه آیرلدیلر تورلی تورلی مذهبیلر بولوب برسی ایکنجه سینی دشمان
 کوردیلر (واختلفوا) هم خلافتق فیلسدیلر دینلری طوغریسنک (من بعد ما جاءهم
 البینات) آلا رغه روشن و ظاهر بولغوچی دلیللر کیلگانندن صو ک یعنی پیغمبرلرینه

(۱) اوشبو آیه کریمه دن
 اصول دینده تفرق ایتمک
 ونسورلی مذهبیلر گه
 آیرلشماق نیک حرام ایدکی
 آکلانور معتزله و شیعه
 هم خوارجلرنک آیرلاماقلری
 کبی

۱) خدای تعالیٰ نیک
 ایتیک شیکلدر آکئا
 بیان ایتیک مسلمانلر
 نعمت ایلادی کم کندی
 ایتیک بس یهود و نصارا
 کلسورلر بس کلا ما کز
 آلا رنک سز لرنی نولور
 عالیا کزدییرا که آلا رنک
 سز لرنی مانعلا ما کز
 نیک و شیعه که قوتقاردی
 ایتیک کوفه و نان کبلور
 و آلا رغه ایتیک کزدییرا
 آیرلدیلر
 تفسیر حلالین

كىتابلار ايندىرلۇب دىن وشر يعنلىرى نىمام بىلىنگاندىن سوڭ اختلاف قىلدىلار بىھودىلار
 موسى عليه السلام وفاتىدىن بىشىبوزىل مەقدارى اونكەچ دىنلىرى طوغرىسىنىڭ خىلافيق
 قىلىشىدىلار و نصارالار عىسى عليه السلام كوڭكەكە آشقاندىن سوڭ اختلاف ايندىلار
 (واولئلك لهم عذاب عظيم) واوشىبو گروھ يعنى دىنلىرنىڭ خىلافيق اينىكو چىلار و ايرلغو چىلار
 بولغوجىدىر آلا رغه الوغ عذاب آخىرنىدە (يوم تبيض وجوه) شول كۈندە كىم آغارور
 يعنى آق بولور يوزلار (ونسود وجوه) ھىم قارا بولور يوزلار يعنى مۇمىلارنىڭ يوزلارى
 آق بولور و كىم اھلىنىڭ يوزلارى قارا بولور (فاما الدين اسودت وجوههم) بىس
 شول كىمىسەلەر كىم قارالدى آلارنىڭ يوزلارى اينورلر آلارغە شىلتە يوزىدىن (اكفرتم
 بعد ايمانكم) ايا كافر بولدىكۆمۈسز ايمان كىلتورگانكۆزدىن سوڭ يعنى كىتاب اھلىنىە
 اينولور اوز پىغمبىركۆزگە ايمان كىلتورگاندىن سوڭ كىمىد عليه السلامغە انكار ايندوب
 كافر بولدىكۆمۈ با كە منافقارغە اينولور نىلر كۆز بىرلە ايمان كىلتورگانكۆزدىن سوڭ
 كوڭلر كۆز بىرلە اشانماينچە كافر بولدىكۆمۈ با كە مرتد بولغان كىمىسەلەرگە اينولور
 بىر مرتبە ايمان كىلتورگانكۆزدىن سوڭ كىرى مرتد بولدىكۆمۈ با كە بارچە كىمىد اھلىنىە
 اينولور كىم المىثاق ايماندىن دونوب كىمىد اختىيار ايندىكۆمۈ (فتدقوا العذاب) بىس
 طائو كۆز تەمۈغ عذابىنى (بما كنتم تكفرون) شول نىسە سىبىلى كىم اشانماس بولدىكۆمۈ
 وحقلىقى انكار ايندىكۆز (واما الدين ابيضت وجوههم) واما شول كىمىسەلەر كىم آق
 بولدى آلارنىڭ يوزلارى يعنى مۇمىلەر (ففى رحمة الله) بىس الله تعالى نىڭ رحىمتىدە
 يعنى جىننىدە بولغوجىلردىر آلار (ھىم فىھا خالدون) آلار اول جىننىدە مىنگو فالغوجىلردىر
 (تلك) اوشىبو ذكىر اينولگان خىراسر و حكىملىر (آيات الله) الله تعالى نىڭ آينىلر يىدىر
 (تتلوها عليك بالحق) اوفىمىز اول آينلرنى سىنىڭ اوزرىڭا اى محمد عليه السلام حقلىق
 و نوغرىلىق بىرلە (وما الله يريد ظلماً) وتلار ايماندىر خىداى تعالى ظلم لىقى (للعالمين)
 عالملىر اھلىنىە يعنى ھىچ كىمگە ظلم اينىكۆچى توڭلىدىر گىناھسىز عذاب قىلماس (ولله ما
 فى السموات) و خىداى تعالى نىڭ كۆكلردە بولغان نىسە (وما فى الارض) ھىم يىردە
 بولغان نىسە (والى الله ترجع الامور) و خىداى تعالى سارى قايتارلور بارچە اشلىر
 (كنتم خير امة) بولدىكۆمۈسز اى مۇمىلەر شول گروھنىڭ بىخشىراقى كىم (اخرجت
 للناس) چىقارلدى اول گروھ آدمىلەر اوچون يعنى دىنيادە بولغان بارچە امتلىرنىڭ
 ايندىگورا كى و خىرلىپىرا كىسىز (تسمرون بالمعروف) سىز بىيوراسىز ايندىگو اش بىرلە
 آدمىلرنى (وتنهون عن المنكر) ھىم طىباسز بوزق اشدىن (وتؤمنون بالله) دىخى

اوشىبو آيت كىمىدىن
 نونىڭ اينىكۆزلىرىدە
 مىت بىرىشىكى رىمىطلىق
 دىملىق اوزلر بىڭ كىتاپلىرى
 بولمىدىغان بولماسى
 گىلاندىر قاسىم

اشاناسز چن اشانو برله خدای تعالیٰ گه یعنی خدای تعالیٰ ایندیرگان نرسه لرنڭ
 بار چه سینه ایمان کیلتوراسز (وَلَوْ أَمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ) واگر ایمان کیلتورسه لر ایدی
 کتاب اهلی یعنی یهود عالمه لر ی ایمان کیلتورسه لر ایدی قرآنغه (لَکَانَ خَبْرًا لَّهُمْ)
 البته بولور ایدی یخشیراق آلارنڭ اوزلری اوچون (مَنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ) بشاردر
 آلاردن بعضلری مؤمنلر و اشانغوچیلر قرآنغه عبدالله بن سلام هم آنڭ بولداشلری
 کبی (وَ أَكْثَرَهُمُ الْفَاسِقُونَ) و آلارنڭ کوبرا کی فاسقلر و اسلام دینندن طشفه چغوچیلردر
 (لَنْ يَضُرَّكُمْ) هر گیز ضرر ایرشدر ماسلر کافرلر سز لرنڭ (الْأَذَى) مگر آزغنه
 رنجو ایتارلر یعنی سزنی کفرگه اوندارلر یا که بهنان و حقارت قیلورلر یا که
 صوغوشامز دیب قورفتورلر آرنیق اش اشلی آلماسلر (وَأَنْ يُقَاتِلُكُمْ) واگر
 صوغوشسه لر آلار سز نڭ برله (بُولُوكُمُ الْآدِبَارَ) دوندرورلر آرفالرینی سز لرنڭ
 یعنی مغلوب بو اوب فاچارلر (ثُمَّ لَا يَنْصُرُونَ) مونڭ صوکنده یاردم بیرلماسلر آلار
 یعنی هیچ کم آلازغه یساردم بیرماس (ضَرَبَتْ عَلَيْهِمُ النَّارَ) لازم ایتولدی یهودیلر
 اوزرینه خورلق و ذلیلک (أَيْنَمَا تَفْقُوا) هر فابو اورنده طابولسه لر آلار یعنی هر
 یسرده بولسه لر خورلق ایله طورورلر آلارنی اولتورورلر و اسیر قیلورلر
 (الَّذِينَ جَاءُوا مِنَ اللَّهِ) مگر خدای تعالیٰ دن بولغوچی بر عهد برله (وَجِبِلَ مِنَ النَّاسِ) هم
 مؤمنلردن بر عهد برله یعنی الله تعالیٰ نڭ حکمی ایله مؤمنلرگه جزیه تولاب کنه ایمین لکن
 تورورلر (وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ) هم قایتدیلر اول یهودیلر الله تعالیٰ نڭ غضبینه
 یعنی خداینڭ آچووبنه مستحق بولدیلر (وَضَرَبَتْ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةَ) هم لازم ایتولدی
 آلازغه مسکینلک و محتاجلق یعنی همیشه خور و ذلیل بولوب فقیر و محتاج کشیلر
 صورتنده یورورلر (ذَلِكَ) اوشبو اش یعنی یهودیلرنڭ بو طریفه خور و ذلیل هم
 خداینڭ آچووبنه مستحق بولولری (بَانَهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ) شول سببیلدرکم بولدیلر
 آلار عنادلردن کافر بولورلر و اشانماسلر (بِآيَاتِ اللَّهِ) الله تعالیٰ نڭ آیتلرینه (وَيَقْتُلُونَ
 الْأَنْبِيَاءَ) هم اولتورور بولدیلر پیغمبرلرنی (بَغْيِرَ حَقٍّ) حقلقدن باشقه یعنی ناحق
 ایکانینی اوزلری بلا توروب اولتوردیلر (ذَلِكَ) اوشبو اش یعنی آلارنڭ کفرلری
 و پیغمبرلرنی اولتورولری (بِمَاعَصَا) شول نرسه سببیلدرکم قشارشدیلر آلار
 خداینڭ فرمانینه (وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ) هم چعار بولدیلر آلار خدای تعالیٰ نڭ جیگرندن
 روایت ایدلمشدرکم عبدالله بن سلام هم آنڭ بولداشلری یهودیلکدن دونوب
 اسلام دولتی ایله مشرف برافانلردن صوڭ یهودیلر طعنه قیلوب ایتدیلرکم آلار

۱) اوشبو آیه کریمه
 اصول دینده مترق ایتک
 و شورلی منجه یلرگ
 ایرلشمانڭ حرام ایدکی
 اکتانور محترمه و سینه
 هم خورلارنڭ ایرلشمانی
 کی

بِرَنكَ يَاۤؤَيُّرِمْزِدِن اَبْدِيَلِر اَنَاۡنَاۡبَاۡلِر مَز يَوْلَدِن چَقْدِيَلِر حَق سَبْحَانِه وِنَعَالِي اَبْت
 يِبَارَدِي كَم (لَبَسُوا۟ سَوَآءً) بَرَابِر وِنِيَكَز نُوْگَلِر دَر كِتَاب اِهْلِنْدِن اَيْمَان كَيْلْتُوْرگَان
 كَمَسَهَلِر كَافِرلَرِي بِرَلِه (مِنۡ اَهْلِ الْكِتَابِ) كِتَاب اِهْلِنْدِن بَارَدِر (اُمَّةً فَاۡئِمَّةً) بَرگِر وِه
 تُوْرغُوْجِي وِنَثَابِت بُوْلغُوْجِي اِسْلَام دِيْنِنْدِه اَبْدَالله بِن سِيْلَام هَم اَنَك اَصْحَابِي هَم
 حِيْشِه وِنَجْرَانْدِن اَيْمَان كَيْلْتُوْرگَان نَصْرَانِيَلِر كِيْي (يَتْلُوْنَ اَيَاتِ اللّٰهِ) اُوْفُوْرلَر اَلَار
 خُدَاي نَعَالِي نَك اَيْتَلِر يِنِي يَعْنِي فَرَاۡن اُوْفُوْرلَر (اِنَّاۤءَ الْمَلِيْلُ) كِيْچِه وِنْتَلِرْنْدِه (وَهُمْ
 يَسْجُدُوْنَ) وِحَالَانَكِه اَلَار اُوْزَلَرِي سَجْدِه فَيَلُوْرلَر يَعْنِي نَمَاز اُوْفُوْغَان حَاللِرْنْدِه
 فَرَاۡن اُوْفِيَلِر بُوْنَمَاز دِن مَرَاد اَخْشَام وَيَسْتُو نَمَازلِر يَدِر دِيْمَشَلِر (يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ)
 اَشَانُوْرلَر كِتَاب اِهْلِنْدِن اَيْمَان كَيْلْتُوْرگَان كَمَسَهَلِر اَلله تَعَالِي كِه (وَالْيَوْمَ الْاٰخِرِ)
 هَم اَخْرَت كُوْنِيْنِه (وَيَاۡمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ) دَخِي بِيُوْرُوْرلَر اَلَار اَبْدِگُو اَشِي بِرَلِه
 خَلْقِنِي (وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ) هَم طِبَارلَر بُوْزُق اَشْدِن (وَيَسَارِعُوْنَ فِي الْخَيْرَاتِ)
 دَخِي اَشُوْغُوْرلَر اَبْدِگُوْلِكَلِر نِي اَشِلَارِكِه (وَاُولٰٓئِكَ مِنَ الصّٰلِحِيْنَ) وَاوْشِبُو گِر وِه
 اَبْدِگُوْلَر جَهَل سِنْدِنْدِر (وَمَا يَفْعَلُوْا مِنْ خَيْرٍ) وِهَر نَرْسَه كَم فَيَلُوْرلَر اَلَار اَبْدِگُوْلِكْدِن
 هَم طَاعَت وِعِبَادَتِنْدِن (فَلَنْ يَكْفُرُوْه) بَس هَر گِيْز اَجْر نِدِن مَحْرُوْم اَبْتُوْلَمَش
 بُوْلْمَاسلَر اَلَار يَعْنِي اَجْر وِنُوَابِي اَلَاَزغِه اَبْر شُوْر (وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ بِالْمُتَّقِيْنَ) وِنَعَالِي تَعَالِي
 بِيَك بَلَسْگُوْجِي دَر تَعْوَالِق اَبْتِكُوْجِي لَر نِي (اِنَّ الدِّيْنَ كَفَرُوْا) دَر سَتَلِكْدِه شُوْل كَمَسَهَلِر كَم
 كَافِر بُوْلدِيَلِر وَاَشَانَمَادِيَلِر فَرَاۡنَقِه هَم مَحْمُوْد عَلَيْهِ السَّلَامَقِه كَعْب بِن اَشْرَف يَهُودِي وَاَنَك
 يُوْلد اَشِلَرِي كَيْبِيَلِر (لَنْ نَقْنِي عَنْهُمْ) هَر گِيْز دَفْع فَيَلْمَاس وِكَيْتَار مَاس اَلَار دِن
 (اَمْوَالِهِمْ) اَلَار نَك مَاللَرِي (وَلَا اَوْلَادَهُمْ) دَخِي بِاللارِي دَفْع فَيَلْمَاس (مِنۡ اللّٰهِ
 شَيْئًا) اَلله تَعَالِي نَك عَذَابِنْدِن بَر نَرْسَه نَبْدِه (وَاُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ) وَاوْشِبُو كَمَسَهَلِر
 نَمُوْغ اِهْللِر يَدِر (هَم فِيْهَا خَالِدُوْنَ) اَلَار اَوْل تَمُوْغْدِه مَنگُو قَالغُوْجِي لَر دَر (مَثَل
 مَا يَنْفِقُوْنَ) شُوْل نَرْسَه نَك اُوْخْشَاشِي كَم نَفَقِه فَيَلُوْرلَر وِبِيُوْرلَر اَنِي يَهُودِيَلِر
 وِمَشْرَكَر يَا كِه مَنَافِقَلِر (فِي هَذِهِ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا) اُوْشِبُو دُنْيَا نَرِيَك لِكْدِه (كَمَثَل رِيْحٍ)
 شُوْل جِيَل شَكْلِي دَر كَم (فِيْهَا صُرٌّ) بَار دَر اَوْل جِيْلْدِه فَاطِي صُوْوَقَلِق يَعْنِي بِيَك
 صَالِقُوْن جِيَل شَكْلِي دَر كَم (اَصَابَتْ حَرَّتٌ قَوْمًا) اَبْر شُدِي اَوْل جِيَل بَر قَوْمَنَك اَبْگُوْنَلِكْبِيْنِه كَم
 (ظَلَمُوْا اَنْفُسَهُمْ) ظَلَم لِق اَبْتِي دِيَلِر اَوْل قَوْم اُوْز نَفْسَلِر يِنِه يَعْنِي كَافِر بُوْلدِيَلِر وِنَهَا لَر
 اَشِلَادِيَلِر يَا كِه خُدَاي تَعَالِي حَقِيْنِي اُوْتَامَادِيَلِر شُوْل سَبِيْلِي اَلَار نَك اَبْگُوْنَلِكَلِر يِنِه
 اَوْتَلِي بُوْلغَان صَالِقُوْن جِيَل اَبْر شُدِي (فَاَهْلَكْتَهُمْ) بَس هَلَاك اَبْتِي اَوْل جِيَل اَلَار نَك

۱) اوشبو آيت كريمه دن
 بر قومنك اېگونلېك لار ينه
 آفت اېرشمكي و فحطالې
 بولماق اوزلر ينك گناهلرني
 شومولقنسدان بولماقسي
 اكلانادر فافهم

ايگونلىكىنى (وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ) و ظلم لىق ايتمادى آراغه الله تعالى ايگونلىرىنى
 هلاك ايتو برله (وَأَلَكُنْ أَنْفُسَهُمْ يَظْلَمُونَ) ولكن اوز نفسلىرىنه ظلم لىق قىلار
 آلا شريك و گناهلىرى سببلى حق سبحانه و تعالى اوشبو آيتنه خدای رضاسى
 اوچون بولماغان بلكه دنيا تريك لىكى اوچون گنه صرف ايتولگان نفقه لىق آقتلى
 جيل ايرشوب هلاك و ضايغ بولغان ايگونگه اوخشانادر اول ايگوندىن هنج فائده
 حاصل بولماغان شكلى مذکور نفقه لىق هم هيچده اجر و ثوابى بولماس (يَا أَيُّهَا
 الَّذِينَ آمَنُوا) اى ايمان كىلتورگان كىسه لىق (لَا تَتَّخِذُوا) نونما كىز (بَطَانَةً مِّنْ دُونِكُمْ)
 باشرىن دوستلىقنى اوز كىزگه باشقه دن يعنى مسلمان بولماغان كىشى لىقنى
 باشرىن دوست ايتوب طوته كىز صحابه لىقنى بعضى لىقنى منافق لىق ايله دوست بولغانلىرى
 ايدى خدای تعالى بولاشدىن نهى ايتوب بيوردىكم مسلمان بولماغان كىشىنى دوست
 طونما كىز (لَا يَأْتِيَنَّكُمْ خَبَالًا) كىمچىلك ايتمه سىلر اول منافق لىق سىزنىق حىق كىزده فتنه
 و بوز و قلىق قىلوده يعنى سىزگه يغشىلىق ايتمه سىلر قول لىقنى كىلگان قدر زبان
 ايتهرگه طرشور لىق (وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ) سويهر لىق و آرزو قىلور لىق آلا سىزنىق مىشقتى
 و چىتىن لىقده بولماق كىزنى (فَدَبَّتْ الْبَغْيُ) تحقىق ظاهر بولدى دشمانلىق (مِنْ
 أَفْوَاهِهِمْ) آلا سىزنىق آغز لىقنى يعنى يهودى لىقنى و منافق لىقنى هميشه مسلمان لىقنى عىبلرىنى
 از لاپ آلا رى خور لاپ سويله شه لىق (وَمَا تَخْفَى صُورُهُمْ) و شول نرسه كم باشور
 آلا رىقنى كوكوه كلرى يعنى آلا رىقنى كوكل لىقنى بولغان مسلمان لىقغه دشمانلىق لىقنى
 (أَكْبَرِ) اولوغراق لىقنى تىل لىقنى برله بلىرگان دشمانلىق لىقنى (فَدَبَّتْ بَيْنَكُمْ الْآيَاتُ)
 تحقىق بيان قىلدىق سىز لىقنى اى مؤمن لىقنى ايتلرىنى كىر اهلى ايله دوست بولو تىوش
 توكل لىقنى حقىقده (أَنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ) اكر آكلار بولسه كىز و بولسه كىز سىز (هَا أَنْتُمْ
 سَوَاءٌ) آگاه بولماق سىز اى اوشبو كىسه لىقنى يعنى باشقه دىن اهلىنى دوست
 طوتقوچى لىقنى (تَعْبُونَهُمْ) سىز لىقنى دوست طوتاسىز و سويه سىز آلا رىقنى و آلا رىقنى مسلمان
 بولور لىقنى تله بسىز (وَلَا يُحِبُّونَكُمْ) و آلا سويه سىلر سىزنى هم سىزنى كىرگه اون لىقنى
 (وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ كُلِّهِ) و سىز لىقنى اشاناسىز خدای تعالى دن كىلگان كتابنىق بار چه سىنه
 آلا رىقنى بعضى لىقنى اشانمىلر (وَإِذَا أَقْرَبْتُمْ) و هر قايجان بولقسه لىقنى آلا رىقنى سىز لىقنى (فَأَلَوْ
 أَمْنَا) ايتور لىقنى ايمان كىلتوردىق بىز هم سىزنىق كىمى ديوب (وَإِذَا خَلَوْا) و هر قايجان اولاق
 فالسه لىقنى آلا رىقنى آلا رىقنى (عَضُّوا عَلَيْكُمْ الْأَنَامِلَ) تشله لىقنى سىزنىق اوز رىقنى بىرماق
 باشلىرىنى (مِنْ الْغَيْظِ) آچودىن يعنى سىز لىقنى بىق فاطى دشمانلىق و آچولرىدىن اوز

نفسه لىقنى ايتمه سىلر
 ايتمه سىلر ايتمه سىلر
 ايتمه سىلر ايتمه سىلر
 ايتمه سىلر ايتمه سىلر
 ايتمه سىلر ايتمه سىلر

بارماقلىرىنى اوزلىرى نىشلىرى (قُلْ) ايتكىلى سن اى محمد عليه السلام اول منافقلىرىغە
 (مُونُوا بِقَيْظِكُمْ) اولكۆزىز اوز آچوڭز بىرلە (ان الله عليم) درستلىكده الله
 تعالى بلگوچىدىر (بذات الصدور) كوكره كلرده بولغان نىرسەنى يعنى سىزنىڭ كوكۇل لىرىڭىزده
 بولغان نفاق وعداوتكۆزى بىلور (ان تمسكتم حسنة) اگر ايرىشسە سىزلىرىگە اى
 مؤمنلر بىر ايندگولك يعنى خىداى تعالى نىڭ نصرتى ايرىشسە و قولكۆزغە غنىمەت مال
 كرسە (نسوهم) قايفولى فيلور اولاش منافقلىرىنى يعنى مسلمەنلرغە شادلىق ايرىشكەنگە
 كونه شوب آلا ر قايفور و رلر (وان تصبكم سيئة) واگر ايرىشسە سىزلىرىگە بىر باوزلىق
 و قايفو نىڭ كم احد صوغىشىندە واقع بولدى (يفرحوا بها) شادلانور لىر اول منافقلىر
 آنىڭ سىببى (وان تصبروا) واگر صبر قىلسەكۆز و چىدا ساكۆز سىز اى مؤمنلر
 يهودىلرنىڭ جفا سىنە با كە منافقلىرنىڭ مكر و دشمانلىقلىرىنە (وتتقوا) هم صافلانسانە كۆزىز
 دشمانلر بىرلە دوستلىق قىلودن (لا يضركم كيدهم شيئا) ضرر بىر مەس سىزلىرىگە
 آلا ر نىڭ مكر و جىلەلىرى هېچ بىر نىرسە (ان الله بما يعملون محيط) درستلىكده خىداى
 تعالى آلا ر نىڭ اشلى طورغان نىرسەلىرىنى احاطە ايتكوچىدىر علمى بىرلە يعنى بار چە
 اشلىرىنى بلگوچىدىر (واذ غدوت من اهلك) و ياد ايتكىلى اى محمد عليه السلام شول
 وقت كم چىدىڭ سىن ايرتە بىرلە اوز كۆننىڭ ابو جماعتلىرىڭ ياندىن اوشبو آيت كرىمە
 احد صوغىشى واقعه سىنك ايتىدىر لىشىدىر ھىجرىنىڭ اوچونچى يىلىدە شۇال آيىنىڭ بىدىنچى
 كۈنىدە ابو سفبان عرب مىشركلىرى قىبىلەلرنىدىن اوچ مىڭ آتلى و جىياولى لشكر ايلە
 صوغىش اوچون مككەدىن مەدىنەگە بونالدى مەدىنەگە يەقىن بولغان احد طاوى تىكەرەسىنە
 نوشوب صوغىشقا حاضرلە نوب توردىلر رسول صلى الله عليه وسلم بوخبرىنى ايشتىكچ
 مەدىنەدىن طىشقا چىماينچە شەردە طوروب صوغىشونى معقول كوردى بو خصوصە
 صعاپلرنى چاقىرىپ كىڭاش قىلدى صعاپلردىن بعضىلىرى اولحىزىرنىڭ فكرىنى مناسب
 كوروب شەردىن چىماينچەغەنە صوغىشماقەمىز پىخىشراق بولور دىدىلر بىر صوغىشنىڭ
 حاضر بولا آلمىغان پهلوانلر شەردىن طىشقا چىغوب صوغىشونى تەلەدىلر عاقىبت پىغىمىز
 عليه السلام شەردىن چىغارغە قارار بىرورب مهاجرىن هم انصارى صعاپلردىن بىر مىڭ
 كىشى ايلە فورالانوب دشمانغە قارشى مەدىنەدىن چىقىدىلر بولمەكچى بولمەكچى
 منافىق منافقلىردىن اوچىوز كىشى ايلە بىزنى اوچون اوزلىرىمىزنى هم بالاچاغالر مىزنى
 اولنورنەمىز دىوب صوغىشقا بارماينچە كېرى تاپتوب كىتىدىلر انصارىلردىن عمرو
 بن خرىزج آلا ر نىڭ آر تلىرىدىن بىتوب پىغىمىزنى طائىلاب قايدە باراسىز خىدايدىن
 نور قىمايسىز مو بو اشنى اشلەمەكۆز دىوب كوب اوگوتلەب قارادى منافقلىر طىڭلامادىلر

احد صوغىشى قىسسىسى

ا کرده بو صوغش حق و نبوشلی دیب بلسهك سزگه ایه رور ایدك لکن بزنگ
فکر مزجه بو صوغش خطادر تبوشلی توگلدر شولای بولغاچ بزنی اوچون اوزمزی
ملاکک که صالابق دیدیلر انصاریلردن خرزج فیبله سندن بنوسلمه و اوس فیبله سندن
بنو الحارث جماعتلری هم عبدالله بن ابی گه ایهروب بولدن کیری فایتوب کیتمه کچی
بولغانلر ایدی حق سبحانه و تعالی آلارنک کوکللرینی ثابت فیلوب اول فکردن
دوندیلر رسول صلی الله علیه وسلم حضرتلری قالغان بدی یوز کشی ایله احد
طاوی باننده دشمانغه قارشى صف باغلا دیلر احد طاوی آرتارنده ومدینه شهری
فار شولرنده ایدی رسول حضرتلری احد طاوی آراسندن چفا طورغان یولنک
آغزینه ایلی اوق آلوچی بکتلرنی قار اول فایتوب فوبدی اوشبو اورندن هیچده
کیتمه کز دیوب آلا رغه بیک مبالغه ایله امر فیلدی حق سبحانه و تعالی شول
وانعه دن خبر بیروب بیوردیکم شولوقتمک چقدک سن ایرنه برله اهلیک یانندن یعنی
حضرت عائشه نك منزلندن چقدک (نَبِیُّ الْمُؤْمِنِیْنَ) حاضرلرسن مؤمنلرکه (مَقَاعِدُ
لِلْقِتَالِ) اورنلرنی صوغش اوچون صوغش اوچون اورنلر حاضرلر مکی شولطریقه
ایدی کم زبیر بن العوام رضی الله عنه نی اوز فول آسندنغی لشکری ایله لشکر نك
اوک طرفینه بیلگوله دی مقداد بن اسود رضی الله عنه نی صول طرفه فوبدی امیر
همزه رضی الله عنه نی قبله طرفینه تعیین فیلدی حضرت علی رضی الله عنه نی اول حضرت اوز یانلرنده
طوندی شولر وشجه صوغشقه حاضرلندیلر (وَاللهُ سَمِیْعٌ) و خدای تعالی ایشتکو چیدر سزنگ
سوزلرگزنی (عَلِیْمٌ) باسگو چیدر نیتلرگزنی (اِذْ هَمَّتْ طَائِفَتَانِ مِنْكُمْ) شولوقت کم
قصد ایتدیلر ایکی گروه سزلردن یعنی بنوسلمه هم بنو الحارث جماعتلری قصد
فیلدیلر (اَنْ تَفْشَلَا) شونی کم فورفسه لر آلا ر و کیری فایتوب کیتسه لر یعنی عبد
الله بن ابی منافقه ایهروب بولدن کیری فایتوب کیتونی قصد ایتدیلر (وَاللهُ وَلِیُّهَا)
و حالانکه خدای تعالی اول ایکی گروه نك حافظی و صافلاغو چیسیدر یعنی آلا ر نیچک
کیری فایتوب کیتسونلر خدای تعالی آلا رنی اول اشدن صافلا دی و کوکلرندن
فورقونی کیتهروب آلا رغه ثبات و غیرت بیردی شول سببلی قصد ایتکان بولسه لرده
کیری فایتوب کیتمه دیلر (وَعَلَى اللَّهِ فَلَیْتَوَكَّلُ الْمُؤْمِنُونَ) و خدای تعالی اوزرینه
کیره کدر کم توکل ایتسونلر و اشلرینی طاپشرسونلر مؤمنلر (وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ
اللَّهُ بِبَدْرٍ) و تحقیق نصرت و یاردم بیردی سز لرگه خدای تعالی بدر صوغش نك
(وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ) و حالانکه سز لر اول وقتده ضعیف و خورلر ایدکز دشمانلر کوزنك
یعنی دشمانلرغه بیک آز کورنور ایدکز سزدن فوز قیاسلر ایدی شولای بولسه ده

اجەنى شولدىكىم ھەر بىرى
 لشكر قارا قارشى صفلىرى
 باغلاغاندىن سوڭ
 صوغشقا كىرىدىلەر قىرىش
 لشكرىنىڭ علم تونۇقچىلىرى
 بىرىسى آرتىدىن بىرىسى ھەلاك
 بولۇپ قاپت مشركلەر
 بىغلوب بولۇپ قاپچا
 باشلايدىلەر مۇسلمانلار
 دشمان لشكرى تورغان
 اورنغا كىلۇپ غنىمەت
 ماللىرىنى ونىرسەلرنى جىبارغە
 تونۇندىلەر طاو آراسىدىن
 چىقا تورغان بول آغزىنە
 پىغىمىرەلىھە السلام امرى
 ايل قارالغە قوبولغان اوق
 اطۇچى يىكىلەر غنىمەت مالغە
 قىزغوب اول اورنىسى
 طاشلاپ كىتىدىلەر باشلىقلرى
 عبد اللە كىتەمگە كىرىپ نىقدىر
 يالونىسەدە طىگىلامادىلەر
 شول وقتدە مشركلەر بولنى
 توش كورب شول بولدىن
 چىقوب عبد اللەنى قالغان
 بولدىلشلىرى ايلە شەيد
 قىلىدىلەر ھەم غنىمەت مالى
 چىور بىرلە مشغول بولغان
 مۇسلمانلارنىڭ آرتلىرىدىن
 كىلۇپ آكسىزدىن ھىچوم
 قىلىدىلەر اش عكسىنچە
 بولدى اسلام لشكرى
 قاچارغە تونۇندىلەر امام
 ھەزەھەم صحابەلردىن يىتمىش
 كىشى شەيد بولدىلەر
 مۇسلمانلار اوچون اولوغ
 قايفو بولدى نىفسى بىر جىسىبىنى

خداى تعالى سزلىرگە نصرت و ياردىم بىردى دشماننى جىڭدىڭىز (فَاتَّقُوا اللَّهَ) بس
 قورقۇڭىز اللە تەئالى دن مشركلرنىڭ كۈبلىكىنە و منافقلرنىڭ كىبرى قايتولرىنە فاراب صوغشدىن
 نىمىر تىڭىزنى سوندىرمەڭىز (أَلَمْ تَكُنْ تَشْكُرُونَ) شايدىكم سزلىر شىكرانە قىلورسىز
 خداى تعالى نىڭ نەمىنلرىنە و صوغشدىن باش طارتماسسىز خداى تعالى سزگە ياردىم
 بىرور بس مۇمىنلرنىڭ بىر صوغشنىدە نصرت و ياردىم طابولرىنى بىيان ايدوب
 بىروردىكم (أَذْ تَقُولُ) شولوقتىكم ايتور ايدىڭىسن اى محمد عليه السلام (لِلْمُؤْمِنِينَ)
 مۇمىنلرگە بەنى مۇمىنلرنىڭ صوغشنىدە عاجز قالغان وقتلرنىدە آلا رغە ايتىڭ (الَّذِينَ
 يَكْفِبُكُمْ) ايا كىفابە قىلماسسىز مو وىتماسسىز سزلىرگە (أَنْ يَمُدَّكُمْ رَبُّكُمْ) شولكىم مدد
 قىلسە سزلىرگە پروردكارڭىز (بَثَلَّةِ الْآفِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ) اوچ مىڭ مقدارى بىرلە
 فرشتەلردىن (مُنزَلِينَ) ايندىرلىمىشلر بولغانلىرى حالدە اول فرشتەلەر بەنى رىڭىز
 كوكىدىن اوچ مىڭ فرشتە ايندىروب سزلىرگە مدد قىلسە شول سزگە يىتماسسىز بىر
 صوغشنىدە خداى تعالى نىڭ مۇمىنلرگە مدد ايتىمكى اۆلدى بىر مىڭ فرشتە بىرلە ايدى
 سىكرە اوچ مىڭ بولدىلەر آندىن سوڭ بىش مىڭ بولدىلەر (بَلَى أَنْ نَضْرِبَ) بلى اگرسىز
 صبر ايتساڭىز صوغشنىڭ فاطىلىقىنە (وَتَتَّقُوا) ھەم صافلانساڭىز پىغىمىرنىڭ سوزىنە
 خىلاقل قىلورنى صوغش طوغرى بىسنىدە (وَيَأْتِيَكُمْ مِنْ فَوْرِهِمْ) ھەم كىلسەلر سزلىرگە مشركلەر
 آچولرىدىن ھىچوم قىلۇپ يا كە ھىچدە تونۇنمايىنچە بىك تىزلىك ايلە كىلسەلەر (هَذَا
 يَمُدُّكُمْ رَبُّكُمْ) اوشبودىكم مدد قىلور سزگە پروردكارڭىز (بِخَمْسَةِ الْآفِ مِنَ
 الْمَلَائِكَةِ) بىش مىڭ مقدارى بىرلە فرشتەلردىن (مُسَوِّمِينَ) علامتلا گوچىلەر بولغانلىرى
 حالدە اول فرشتەلەر اوزلىرىنى پهلوانلرنىڭ عادىتلىرى شولدىكىم صوغشقا بارغاندا
 اوزلىرىنە ھەم آطلرىنە علامتلىر طاغارلر بىر صوغشنىدە حاضر بولغان فرشتەلرنىڭ
 علامتلىرى شول ايدىكم آطلرىنىڭ ماڭلايلرىنە ھەم قوبىرقى اوستلىرىنە قىزىل علم
 باغلانغان ايدى ھەم باشلىرىدە آق چالما قوبىرقلىرى ايكى ايكلىرى اورتاسىتە
 سالوندىرلغان ايدى (وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَى لَكُمْ) وقىلمادى خداى تعالى بولاشنى
 بەنى فرشتەلەر بىاروب مدد بىرونى مگر قىلدى سوبونچ سزلىرگە (وَلَتَطْمَئِنَّ
 قُلُوبُكُمْ بِهِ) ھەم قىرار قىلسون اوچون سزنىڭ كوكىلرڭىز اول مدد و ياردىم سببى
 (وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ) ونوگىلدىر نصرت و ياردىم مگر اللە تەئالى قاشىدىن غنىدەر
 (الْعَزِيزِ) غالب بولغۇچى اللە تەئالى (الْحَكِيمِ) ھىكمەت اياسىدىكىم ھەر اشى ھىكمەت
 مقتىزاسىنچەدەر (لَيَقَطَعَنَّ طَرَفًا) سزگە ياردىم بىردى خداى تعالى بىر صوغشنىدە

ناکم کيسماكى و بوزماقى اوچون برطرفنى (مَنْ الذِّينَ كَفَرُوا) کافر بولغان
 كىسهلردن يعنى مشرکلرگه صنقلق كىلسون اوچون سز لرگه مدد و ياردم بىردى
 (او يکبتهم) يا ايسه يوز توبان قىلسون اوچون آلارنى يعنى مشرکلرنى خور و ذليل
 قىلو اوچون (فَيَنْقَلِبُوا خَائِبِينَ) بس كىرى دونسونلر و قايتسونلر اول مشرکلر
 محروم و اميد سزلر بولغانلرى حاله يگلهما كلرى سببلى بدر صوغشنىك مسلمانلر مشرکلرگه
 فاراغانده بيك آز بولسه لرده حق تعالى نك ياردمى ايله غالب بولدىلر مشرکلرگه
 بيك اولوغ صنقلق كىلدى فرىشنىك اولوغلرندن بتمش كشى هلاك بولدى و بتمش
 كشى مسلمانلرغه اسير توشدى احد صوغشنىك مسلمانلرغه صنقلق كىلدى
 صحابهلردن بتمش كشى شهيد بولدىلر امام حمزه رضى الله عنه شهيد بولدى
 رسول صلى الله عليه وسلم نك مبارك تشرىنى صندريلر دىلر مسلمانلر اوچون
 بيك آغر و چىنن ككون بولدى حق سبحانه و تعالى احد صوغشى آراسنده
 بدر صوغشى فصه سىنى ذكر ايلاماكى صحابهلر صبر ايله شكرنى برگه جمع
 قىلسونلر اوچوندر يعنى احد صوغشنىك بولغان قاىغولرغه صبر ايتىكان
 و قتلرنده بدر صوغشنىك غالب بولولرىنى ايسلرىنه توشور و شكرانه قىلسونلر
 اوچوندر احد صوغشنىك مؤمنلر مشرکلردن بيك جفالر كورگاچ رسول صلى الله
 عليه وسلم مشرکلر حقنده آلارنى خداى تعالى هلاك ايتسون دىب بددعا قىلماقچى
 بولدى بس حق سبحانه و تعالى آيت يبار دىكم (لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ) يوقدر
 سكا اى محمد عليه السلام اوشبو اشدين هيچ نرسه يعنى آلارنى هلاك ايتىك و توزك
 قىلماق سنك قولكده توگلدر (او يتوب عليهم) (۱) يا ايسه شولكم توبه نصيب
 قىلور خداى تعالى آلا اوزرىنه يعنى اختيار خداى تعالى ده در نلاسه آلا رغه توفىق
 و هدايت بىروب اسلامنى نصيب قىلور (او يعذبهم) يا ايسه عذاب قىلور آلارنى
 كىلرلر فدر ايتسه لر (فانهم ظالمون) بس درستلكده آلا ر ظلملىق ايتكوچىلدر كىلر
 و شركلرى سببلى (ولله ما فى السموات) و خداى تعالى نك بولغوچىلدر كوكلرده بولغان
 نرسه (وما فى الأرض) هم برده گى نرسه (يغفر لمن يشاء) بارلقار اول خداى تعالى
 اوزى تلاگان كىسهنى (و يعذب من يشاء) هم عذاب قىلور اوزى تلاگان كىسهنى
 (والله غفور رحيم) و خداى تعالى بارلقار و چىلدر مؤمنلرنى رحمت ايتكوچىلدر
 اوزى نك بندهلرىنه (يا ايها الذين آمنوا) اى ايمان كىلنورگان كىسهلر (لا تاكفروا
 الربا) آشاما كىزىز ربانى (أضعافاً مضاعفةً) نچه اولوشلر ايتوب يعنى بور چقه بىرگان

(۱) اوشبو آية كر بيه نك
 سبب نزلنده اهل تفسیر
 اختلاف ايتدىلر بعضىلر
 بتر معونه اهلى حقنده نازل
 بولدى ديورلر آلار بتمش
 كىسه ايتدىلر پيشه بىر
 عليه السلام آلارنى بتر
 معونه ديگان بىرگه آنداغى
 مسلمانلرغه قرآن و شریعت
 او برانه ك اوچون بىرگان
 ايدى بتر معونه دا گى
 كشىلر ظلم ايتوب آلارنى
 اولتور دىلر بواشكه رسول
 صلى الله عليه وسلم بيك
 محزون بولوب بيك ازنجوب
 بر آيغ، قدر هر ابرته نمازنىك
 اول كشىلرگه بددعا
 ايتكاج حق تعالى دن اوشبو
 آيت نازل بولدى و بعضىلر
 دىمشلر در كىم احد
 صوغشنىك رسول اكرم
 حضرتلر بىنك مشركلر
 طرفندن مبارك باشلرى
 جراحتلنوب و مبارك
 تشرى صندىلر بوز -
 لرندن فان آفجاج اول
 حضرت صلى الله عليه وسلم
 قرىش قومى حقنده بددعا
 ايتما كچى بولوب پيشه بىر -
 لرینه اوشبو اشلرنى قىلغان
 قوم نچوك فلاح و سعادت
 طاپسونلر دىدى بس حق
 تعالى دن اوشبو آيت نازل
 بولدى تىياندىن

مالکونی ثلله نیچه فات آرتق ایتوب آلماکز جاهلینده عادت شول ایدی کم براو
 بورچه بر وعده ایله آچه بیروب نوره بورچه آلمان کشی وعه سی بتکاج نولی
 آلماسه آچه ایسی اول آچه ننگ فاضینی یعنی پروسینتی آرتدور ایدی وقت
 کچوککان صایون پروسینتی آرتا بارور ایدی شولای ایتوب بورچه آلمان
 آچه نی بر مقدار زمان اوتکاج ثلله نیچه اولوش آرتق ایتوب مثلا بر نین نی اون
 نین ایتوب تولاتورلر ایدی حق سبحانه و تعالی شول اشدن نهی قیلوب بیوردیکم
 ربانی اضعاف مضاعفه ایتوب آشماکز (وَأَنْقُوا اللَّهَ) هم فورفکز خدای تعالی دن
 بواش توغریسند (لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ) شایدکم سز لر فلاح و قول اوستونلکی
 طابارسز هم عذابدن فرتلورسز آخرتک (وَأَنْقُوا النَّارَ الَّتِي) دخی فورفکز شوندا این
 اوطن کم (أَعَدَّتْ لِلْكَافِرِينَ) حاضرلاندی اول اول کافرلر اوچون یعنی شول اوطقه
 نوشوگه سبب بولا تورغان عمل لردن صافلانوکز (وَأَطِيعُوا اللَّهَ) واطاعت فیلکز الله
 تعالی گه یعنی آنک فرمانینی تونوکز و طبعان اشلرندن طیولکز (وَالرُّسُولَ) هم
 رسول علیه السلامه اطاعت فیلکز (لَعَلَّكُمْ تَرْحَمُونَ) شایدکم سز لر رحمت ایتولورسز
 (وَسَارِعُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ) آشوغکز سز ای مؤمنلر پروردکار کزدن بولغوی
 مغفرت صاری یعنی گناهلر کز ننگ بارلقاناقینه سبب بولا تورغان اشلر نی اشلر گه
 آشوغکز (وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ) هم شول جنت صاری آشوغکز کم اول
 جنت ننگ کیکلکی کوکار هم بوننگ کیکلکی قدردر یعنی شوندا این کیک و اولوغ
 بولغان جنتکه کر و گه سبب بولغان عمل لرنی قیلورغه آشوغکز (أَعَدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ)
 حاضرلاندی اول جنت کفر و شرکدن صافلانوچیلر اوچون (الَّذِينَ يَنْفِقُونَ) شوندا این
 کمسهلر اوچون کم نفقه بیورلر مال لربنی خدای تعالی بولنک (فِي السَّرَّاءِ) یکلک
 و راحتک و قنتک (وَالضَّرَّاءِ) هم قاطیلق وچینن لک و قنتک یعنی هر حاله نفقه بیورلر
 بایلق و فقیرلک صحتک و صرخاولق هم قیبتک و اوچسزلق و قتلرنک هیچده نغانماسلر
 (وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ) هم آچولر بنی بوطقوچیلر آلا آچولانورغه کوچلری بتا توروب
 (وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ) دخی عفو ایتکوچیلر آدمبلردن یعنی گناه فیلغان کشیلر گه
 جزا بیوررگه و اوچ آورغه کوچلری بتا توروب عفو قیلورلر و جزا بیرماسلر جنت
 سرایی اوشبو صفتلر ایله صفتلانغان کمسهلر اوچون حاضرلانگاندلر (وَاللَّهُ يَعْجِبُ
 الْمُعْسِرِينَ) و خدای تعالی سویار احسان ایتکوچیلر نی احسان شولدر کم اوزینه بمانلق
 اینکان کشیگه بخشیلق قیلور ضرر کیلنورگان کشیگه فائده ابرشدرور (وَالَّذِينَ) دخی

(۲) روایت ایدلمشدر کیم
 بر وقتک امام اعظم حضر -
 تدرینه بر اوصال کشی
 نولی ایله فاطمی صوفدی
 حضرت امام اعظم آکا
 فارسی ایتدیلمر کیم من
 هم سکا صوغارغه کوچیم
 بتارلکن صوفماسمن
 خلیفه گه باروب اوستوگدن
 شکایت فیلورغه ده کوچیم
 بتارلکن قیلماسمن سکا
 بددعا فیلسامده کوچیم
 بتارلکن قیلما من فیامتک
 دعوی قیلوب حقیمنی
 آورغه ده کوچیم بتارلکن
 دعوی قیلماسمن اگر
 فیامنده منم شفاعتیم مقبول
 بولسه سندن باشقه
 جنتکه ده کرماسمن دیدیلر
 تفسیر حسینی

شول کسه لر در اول متقیلر (اِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً) هر فایحان فیلسه لر آلا بر بمان اشنی
 (اَوْ ظَلَمُوا اَنْفُسَهُمْ) یا ایسه ظلم لق اینسه لر اوز نفسلر بیه گناه فیلو سبیلی بعضیلر بو اوزنک
 فاحشه دن مراد زنادر و ظلم بمان سوزلردر دیورلر یا که فاحشه گناه کبیره در
 و ظلم گناه صغیره در والله اعلم (ذَكَرُوا لِلّٰهِ) یاد اینترلر آلا الله تعالی نی یعنی هر
 فایحان گناه اش فیلسه لر شو نك آرتندن او کتوب خدای تعالی نی ایسلر بیه توشورلر
 (فَاَسْتَغْفِرُوا لَنْفُسِهِمْ) بس استغفار قیلورلر و مغفرت استهلر لر گناهلری او چون
 (وَمَنْ يَغْفِرِ الذُّنُوبَ) و کمدر بارلقلر اول گناهلری یعنی هیچ کم بارلقلاماس (اِلَّا اللّٰهُ)
 مگر خدای تعالی اوز یکنه بارلقلر (وَلَمْ يَصْرُواْ) و دایم چیلق اینمه دیلر آلا استغفاردن
 صو ك (عَلٰى مَا فَعَلُوْا) قیلغان گناهلری اوزر بیه یعنی گناهنی بر مرتبه اشله دیلده
 آرتندن توبه و استغفار ایندیلر دایم چیلق قیلما دیلر (وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ) و آلا بلورلر
 اوزلری گناهغه دایم چیلق قیلونك عذاب الوغراق ایدکینی (اُولٰٓئِكَ) اوشبو ذکر
 ایتلگان صفتلر ایلر صفتلانغان متقیلر (جَزَاءُ هُمْ مَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ) آلا نك جزالری
 مغفرت و بارلقلامقدر پرور دکارلردن (وَجَنّٰتٍ تَجْرٰى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ) هم جنت
 لردر کم آغار اول جنت لر نك بنالری آستندن بلغلر (خَالِدِيْنَ فِيْهَا) منگو فالغو چیلر
 بولورلر آلا اول جنتلرده (وَنَعْمَ اَجْرٌ الْعٰمِلِيْنَ) ونی بخشى اجر در عمل قیلغو چیلر نك
 اجرلری یعنی مغفرت و جنتلر (فَدَخَلْتَ مِنْ قِبَلِكُمْ) تحقیق اوندی سزلردن الكاری
 ای مؤمنلر (سِنِّن) تورلی واقعه لر و حادثه لر یا که تورلی شریعتلر و مذهبلر اوندی
 (فَسَبْرُوا فِي الْاَرْضِ) بس سبر قیلگز و بورگز سز یرده یعنی اولگی امتلر طورغان
 اوزنلرغه بارگز (فَانظُرُوا) بس قاراگز سز عبرت نظری برله تا کم کورور سز
 (كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْكٰذِبِيْنَ) نیچك بولغاندر پیغمبرلری یا لغانه طوتوق چیلر نك
 اشلرینك آخری (هٰذَا بَيّٰنٌ لِّلنَّاسِ) اوشبو قرآن اولگی امتلر نك حاللرینی بیان
 ایتکو چیلر آدمیلرگه (وَهَدٰى) هم هدایت ایتکو چی و طوغری بولنی کورسانکو چیلر
 (وَمَوْعِظَةٌ) دخی اوگوت و نصیحتدر (لِّلْمُتَّقِيْنَ) تقوالق ایتکو چیلر او چون (وَلَا تَهِنُوْا)
 و ضعیف هم فور فوچان بولماگز سز ای مؤمنلر احد صوغشنده بکله گز سبیلی (وَلَا
 تَحْزَنُوْا) دخی قایفور ماگز سز شهید بولغان و جراحتلرنگان کشیلرگز او چون (وَاَنْتُمْ
 الْاَعْلَوْنَ) و حالانکه سزلر اعلا سز و بوفار براق سز اول مشرکلردن مرتبه جهنندن زیراکه
 مؤمنلرنك اوزنلری جنت و مشرکلرنك اوزنلری تموغدر (اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ) اگر
 بولسه گز سز ایمان کیلتورگو چیلر و اشانو چیلر خدای تعالی نك نصرت و یاردم بیررم

۱) اوشبو آیه کریمه نك
 نزولی خرما صاتوچی بکت
 حقنده در دیمشار بر کون
 بر مانور خاتون اول بکتکه
 خرما آلورغه کیلدی بکتنك
 بو خاتونغه کونگی نوشوب
 خرما اوچاب بیر و بهانه سی
 ایله خاتوننی اچکار بگه
 آلوب کردی خاتونغه
 بمانلق قصد ایتوب قول
 صورا باشلاغاچ خاتون
 ایتدی خدایدن فورقل
 منم پاک ایتا کیمنی حرام
 اش ایله بلچرانماغل بس
 اول بکتنك کونگیلینه فورقو
 نوشوب بیک اوکونوب
 رسول علیه السلام حضور بیه
 کیلدی واقعه سینی بیان
 قیلدی اخلاص ایله توبه
 ایتدی حق سبحانه و تعالی
 آنك حقنده اوشبو آیتنی
 ایندردی تفسیر حسینى

دیگان وعده سینہ بس حاضرده مشرکونک غالب بولولرینه فایغورماکز عاقبت البتہ مؤمنلر غالب بولاجقلردر (ان یمسسکم فرج) اکثر ایرشسه سز لرگه ای مؤمنلر جراثت وزحمت احد صوغشنده (فقد مس القوم فرح مثل) بس تحقیق ایرشدی مشرکونر گروھینه هم زحمت و جراثت سزگه ایرشکان جراثت شیکلی بدر صوغشی کوننده یعنی احد صوغشنده سزگه صنوفلق و فایغو ایرشکان شیکلی بدر صوغشند مشرکونر مغلوب بولوب آلا رغه فایغو ومصیبت ایرشکان ایدی (ونک الایام نداولها) و اوشبو کونلر کم دنیا نریکلکی آلا ر اوزرنده در دوندر ورمز بز اول کونلرنی نوبت برله (بین الناس) آدمیلر آراسته یعنی ظفر و غلبه کونلرینی نوبت برله بیرورمز بر نوبت بر قوم غالب بولسلر ایکنجه نوبت آلا ر مغلوب بولوب باشقلر غالب بولورلر فیوم علینا ویوم لنا و اوشبو طریقه نوبت ایله دوندر مک آدمیلر اوکوت و عبرت آلسونلر اوچوندر (ولیعلم الله الذین آمنوا) هم بلسون اوچون خدای تعالی ایمان کیلتورگان و ایمانلرنده ثابت بولغان کسهلرنی یعنی ایمانلرنده ثابت ایدکلری دلیل برله معلوم و ظاهر بولسون اوچون (ویتخذ منکم شهداء) دخی طونسون اوچون خدای تعالی سزلردن گواهلرنی یعنی قیامتک بر برکزه گواه بولماقکوز اوچون کم خدای تعالی بولنده جائینی فدا قیلوب صوغش میداننده ثابت بولغان و کم فورنوب فاققان اقی طوغریسنک (والله لا یحب الظالمین) و خدای تعالی سویمس ظالملرنی یعنی مشرکلرنی (ولیمحص الله الذین آمنوا) دخی پاک قیلسون اوچوندر الله تعالی مؤمنلرنی گناهدن زیراکه اهل اسلامک باشلرینه کیلگان بلا ومصیبتلر آلا رنک گناهلرینه کفارت بولور (ویحق الکافرین) هم هلاک اینسون اوچوندر کافرلرنی (أم حسبتم ان تدخلوا الجنة) ایا گمان ایندکوزمو سز ای مؤمنلر شونی کم سز کرر سز جنتکه (ولما یعلم الله الذین جاهدوا منکم) و حالانکه کورمه دی خدای تعالی سزلردن صوغش قیلغان کسهلرنی (ویعلم الصابرن) هم کورمه دی سزلردن صبر قیلغوچیلارنی و جداغوچیلارنی بلالرغه هم مصیبتارگه یعنی خدای تعالی بولنده صوغش قیلما اینچه و فاطیلقلرغه چداما اینچه جنتکه کررمز دیب گمان فیلا سزمو محنت و مشقتدن باشقله راحتکه ایرشوب بولماس فاطلیق و چینلکلر چیکما اینچه جنتکه کوه آلماس سز اوشبو آبت کریمه جهادنک فرض کفایه بولماقینه دلیلدر دیمشار (ولقد کنتم) و تحقیق بولدکوز سز ای مؤمنلر (تمنون الموت) آرزو قیلور سز و نله رسز اولمنی یعنی خدای تعالی گه اشتیا قکوزدن

(۱) احد صوغشندك مشركلر-
 دن ابن قحافه رسول صلی
 الله علیه وسلم حضرتینه
 طاش ایل آطوب اولخضر-
 تنك مبارک تشرینی
 صندرعاج صعبه اردن
 مصعب بن عمیر رضی الله
 عنه ابن قحافه اولخضرتدن
 دفع ایتمک اوچون آغ
 چغوب حمله ایتدی ابن
 قحافه مصعبنی پیغمبر علیه
 السلام دیب گمان ایتوب
 آتی شهید ایلادی صکره
 صوغش میداننده توروب
 من محمدنی اولتوردم دیوب
 قحقردی مسلمانلر آتی
 ایشنکچ حیرت ودهشند
 فالوبنی اشلار گه بلما اینچه
 قاچا باشلادیلر رسول علیه
 السلام بو حالنی کوروب
 یاعباد الله منم یانیمه کیلکز
 دیوب چاقردی صعبه-
 لردن اونوز کشی مقداری
 اولخضرتنک یانیمه جیولدیلر
 باشقه لری نورلی طرفه
 طارالدیلر حنی منافقلردن
 برجماعتا گراول پیغمبر
 بولسه اولماس ایدی
 ایمدی سز لرفرند اشلر کز گه
 بارکز اولگی دینگر گه
 فایتوکز دیب مسلمانلر نی
 اغوا قیلا باشلادیلر انس
 بسن النضر رضی الله عنه
 ایتدی ای مؤمنلر اکر
 محمد علیه السلام اولتو-

شهید بولونی نلر ایدکز (من قبل ان تلقوه) سز نك يولقماقکز دن الگه ری اول
 اولمگه یعنی صوغش میدانیمه چغوب دشمان برله قارا قسارشى کیلودن الگه ری
 اولومنی آرزو فیلور ایدکز و اولمدن فور قماس ایدکز (فقد رایتوه) بس تحقیق
 کوردکز سز آرزو ایتکن نرسه کزنی یعنی صوغش میدانیمه چغوب مشرکلر برله
 قارا فارشی بولدکز (وانتم تنظرون) وحالانکه سز لر فاریسز صوغشده شهید
 بولغان بولداشلر کز گه یا که سز لر فاریسز پیغمبر علیه السلامه وانی بالغز قالدروب
 اوزکزی فوتقارورغه یول ازلیسز و اولمدن فور قاسز روایت ایدلمشدر کم احد
 صوغشنده مشرکلر غلبه فیلقاچ اسلام لشکری ترتیبیلرینی بوزدیلر نورلی طرفلرغه
 طارالدیلر رسول صلی الله علیه وسلم حضرتلری نهچه برددن جراحتلنوب اولکلر
 آراسینه یقلدیلر مؤمنلر کوزینه اولحضرت کورنمهس بولدی شول وقتده شیطان
 لعین فرصتی غنیمت بلوب مؤمنلر آراسینه کیلوب الا ان محمداً قد قتل یعنی آگاه
 بولکز تحقیق محمد علیه السلام مقتول بولدی و اواتورلدی دیوب قحقردی ابلیس نك
 سوزینی ایشتوب اهل اسلامنک ضعیفلرندن بعضیلری عبد الله بن ابی منافق
 حضورینه فایتوب آندن بزلرگه ابو سفیانندن امان آلوب بیرگل دیوب التماس
 ایتمه کچی بولدیلر و بزرگروه صوغشی طاشلاب قاچدیلر بو واقعه دن صوگ پیغمبر
 علیه السلام آلارنی ملامت وشلته ایلوب نی اوچون صوغشندن بوز دوندروب
 قاچدکز دیگناچ آلار عنبر کورسه نوب بزلر محمد علیه السلام اولترلدی دیگان
 طاوشنی ایشندک سزنی اولگانده ب بلدک شول سببلی بیک حیرتک فالوب فور قومزدن
 قاچدق دیوب جواب بیردیلر حق سبحانه و تعالی آلارنک اوشبو جوابلرینه فارشی
 آیت ایتدی و بیوردیکم (وما محمد الا رسول) ونوگلدی محمد علیه السلام مگر
 پیغمبردر و خدای تعالی جانبندن بیرلگان رسولدر (قد خلقت من قبله الرسل) تحقیق
 اوندیلر آندن الگه ری هم پیغمبرلر یعنی محمد علیه السلام کبی آندن الگه ری
 هم پیغمبرلر دنیاغه کیلوب کیتدیلر هیچ قابوسی منگو فالمادی (افان مات) زیابس
 اکر اولسه اول محمد علیه السلام (او قتل) یا ایسه اولترلمش بولسه صوغشده (انقلبتم
 علی اعقابکم) کیری دوناسزموسزلر اوکچه لرکز اوزرینه یعنی محمد علیه السلام اولدی
 دیب صوغشنی طاشلاب قاچاسزمو یا که اسلامدن دونوب مرتد بولاسزمو بو اش البته
 نبوشلی توگلدی (ومن یقلب علی عقبیه) و هرکم ایله نسه و کیری دونسه ایکی اوکچه سی
 اوزرینه یعنی صوغشندن قاچسه یا که مرتد بولسه (فلن یضر الله شیئاً) بس هرکیز
 زبان ابرشدرماس اولاشی برله خدای تعالی گه هیچ نرسه (وسیعزی الله الشاکرین)

و نیز در کم جزا بپور خدای تعالی شکرانه اینکو چیلرگه ایندگو جزائی (وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ
 و بولمادی هیچ بر نفسکه (أَنْ تَمُوتَ) أَنْتَ اَوْلَمَا كَى (الَّا بِإِذْنِ اللَّهِ) مگر خدای تعالی نَكْ
 حکمی و نلاما کی بر له گنه اولور خدایدن حکم بولماسه هیچکم اولماس (کتاباً مُؤَجَّلًا)
 وقتی بیلگولانمش باز لیاق ایله باز لغاندر لوح الحفوظه هر کمنک اولومی شولوقندن
 ثلک هم صوڤ اؤلمکی ممکن نوگلدر اوشبو آیه کَریمه ده مؤمنلرنی صوغشقه
 نهر یض و قز قدر ماق باردر زیرا که صوغشقه کر مک بر له اولو لازم نوگلدر اجل
 یتماسه نبقدر صوغشلرده بولسه ده اولماس (وَمَنْ يَرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا) و هر کم تلاسه
 صوغش قیلو بر له اوشبو دنیا جزاسینی یعنی دنیا فائده سی او چون صوغشقه چقسه
 منافق لرب کبی (نَوْتِيَه مِنْهَا) بپور رمز آکا دنیادن تقدیر اینولگان اولوشینی (وَمَنْ
 يَرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ) و هر کم تلاسه آخرنده گی اجر و ثوابینی (نَوْتِيَه مِنْهَا) بپور رمز
 آکا آخرندن اوزینک تلا گائینی جننده (وَسَجْزَى الشَّاكِرِينَ) و نیز در کم جزا
 بپور رمز صوغش نعمتی او چون شکرانه اینکو چیلرگه ایندگو جزائی (وَكَايِنَ مِنْ نَبِيٍّ)
 و نبقدر باردر پیغمبردن یعنی کوب پیغمبرلر خدای تعالی بولنده (فَاتِلَ مَعَهُ رِبِّيُونَ
 كَثِيرًا) صوغشیلر آنک ایله برگه کوب جماعت یعنی پیغمبرلرینه بولداش بولوب
 خدای تعالی بولنده کوب کمسه لر صوغش قیلدیلر (فَمَا وَهَنُوا) بس عاجزلك ایتما دیلر
 و قور قافلق قیلما دیلر آلا صوغش طوغریسنده (لَمَّا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ) آلا رغه
 ایرشکان نرسه او چون الله تعالی بولنده کافر لر بر له صوغشقان وقتنده (وَمَا ضَعُفُوا)
 هم ضعیفله نمه دیلر آلا دشمنان کوبلکینه فاراب (وَمَا اسْتَكْبَرُوا) دخی نوبانچیلک
 ایتمه دیلر دشمنانغه یعنی دشمنانغه بالنوب امان صورما دیلر ابوسفیاندن امان صورما قچی
 بولغان مؤمنلرگه نهر یضدر (وَاللَّهُ يَحِبُّ الصَّابِرِينَ) و خدای تعالی دوست طوتار
 صوغش قاطیلقلرینه صبر اینکو چیلرنی (وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ) و بولمادی اول پیغمبرلرینه
 ایروب صوغش قیلغان کمسه لر نك سوزلری صوغشده آغزلق کیلگان وقتنده (الَّا
 أَنْ قَالُوا) مگر شولکم ایندیلر آلا (رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا) ای بزنگ پروردگار مز
 بارلغا غل سن بزنگ گناهلر مرنی (وَأَسْرَفْنَا فِي أَمْرِنَا) هم کیچکل بزنگ اسراف مرنی
 و چیکدن چغوومرنی اشمزده (وَوَثَّيْتُمْ أَفْدَامَنَا) دخی ثابت قیلغل سن بزنگ آباقلر مرنی
 دشمنانلر بزله صوغشقان وقتنده (وَأَنْصَرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ) و یاردم بیرگل سن
 بز لرگه و بزنی غالب اینکل کافر لر گروهی اوزرینه (فَاتِيهِمْ اللَّهُ) بس بپردی آلا رغه
 خدای تعالی آلا رنک دعالی و استغفار لری هم صبرلری برکاتنده (ثَوَابَ الدُّنْيَا)

را لگان بولسه آنک پرور -
 دکاری خدای تعالی نریکدر
 سزنی صوغش ایله امر
 قیلور پیغمبرمز دنیادن
 کینکاج آندن باشقه نرکک
 نیگه کیراک دیوب ولجینی
 تونوب صوغش میدانینه
 کردی خدای تعالی رضاسی
 او چون صوغشوب باشینی
 و چاینینی فدا قیلدی
 تیانندن

خدای تعالی شکرانه ایندگو
 جزائی (وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ
 و بولمادی هیچ بر نفسکه
 حکمی و نلاما کی بر له گنه
 اولور خدایدن حکم بولماسه
 هیچکم اولماس (کتاباً
 مؤجلاً) وقتی بیلگولانمش
 باز لیاق ایله باز لغاندر
 لوح الحفوظه هر کمنک
 اولومی شولوقندن
 ثلک هم صوڤ اؤلمکی
 ممکن نوگلدر اوشبو آیه
 کَریمه ده مؤمنلرنی
 صوغشقه نهر یض و قز
 قدر ماق باردر زیرا که
 صوغشقه کر مک بر له
 اولو لازم نوگلدر
 اجل یتماسه نبقدر
 صوغشلرده بولسه
 ده اولماس (وَمَنْ
 يَرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا)
 و هر کم تلاسه
 صوغش قیلو بر له
 اوشبو دنیا جزاسینی
 یعنی دنیا فائده سی
 او چون صوغشقه
 چقسه منافق لرب
 کبی (نَوْتِيَه مِنْهَا)
 بپور رمز آکا
 دنیادن تقدیر
 اینولگان اولوشینی
 (وَمَنْ يَرِدْ
 ثَوَابَ الْآخِرَةِ)
 و هر کم تلاسه
 آخرنده گی اجر
 و ثوابینی
 (نَوْتِيَه مِنْهَا)
 بپور رمز آکا
 آخرندن اوزینک
 تلا گائینی
 جننده (وَسَجْزَى
 الشَّاكِرِينَ)
 و نیز در کم
 جزا بپور رمز
 صوغش نعمتی
 او چون شکرانه
 اینکو چیلرگه
 ایندگو جزائی
 (وَكَايِنَ مِنْ
 نَبِيٍّ) و نبقدر
 باردر پیغمبردن
 یعنی کوب
 پیغمبرلر خدای
 تعالی بولنده
 (فَاتِلَ مَعَهُ
 رِبِّيُونَ
 كَثِيرًا)
 صوغشیلر آنک
 ایله برگه کوب
 جماعت یعنی
 پیغمبرلرینه
 بولداش بولوب
 خدای تعالی
 بولنده کوب
 کمسه لر صوغش
 قیلدیلر (فَمَا
 وَهَنُوا) بس
 عاجزلك ایتما
 دیلر و قور
 قافلق قیلما
 دیلر آلا
 صوغش طوغری
 سنده (لَمَّا
 أَصَابَهُمْ
 فِي سَبِيلِ
 اللَّهِ) آلا
 رغه ایرشکان
 نرسه او چون
 الله تعالی
 بولنده کافر
 لر بر له
 صوغشقان
 وقتنده
 (وَمَا
 ضَعُفُوا)
 هم ضعیفله
 نمه دیلر آلا
 دشمنان کوبلکینه
 فاراب (وَمَا
 اسْتَكْبَرُوا)
 دخی نوبانچیلک
 ایتمه دیلر
 دشمنانغه
 یعنی دشمنانغه
 بالنوب امان
 صورما دیلر
 ابوسفیاندن
 امان صورما
 قچی بولغان
 مؤمنلرگه
 نهر یضدر
 (وَاللَّهُ
 يَحِبُّ
 الصَّابِرِينَ)
 و خدای
 تعالی دوست
 طوتار صوغش
 قاطیلقلرینه
 صبر اینکو
 چیلرنی
 (وَمَا
 كَانَ
 قَوْلَهُمْ)
 و بولمادی
 اول پیغمبرلرینه
 ایروب صوغش
 قیلغان کمسه
 لر نك سوزلری
 صوغشده
 آغزلق
 کیلگان
 وقتنده
 (الَّا أَنْ
 قَالُوا)
 مگر شولکم
 ایندیلر آلا
 (رَبَّنَا
 اغْفِرْ
 لَنَا
 ذُنُوبَنَا)
 ای بزنگ
 پروردگار
 مز بارلغا
 غل سن
 بزنگ
 گناهلر
 مرنی
 (وَأَسْرَفْنَا
 فِي
 أَمْرِنَا)
 هم کیچکل
 بزنگ
 اسراف
 مرنی
 و چیکدن
 چغوومرنی
 اشمزده
 (وَوَثَّيْتُمْ
 أَفْدَامَنَا)
 دخی ثابت
 قیلغل
 سن
 بزنگ
 آباقلر
 مرنی
 دشمنانلر
 بزله
 صوغشقان
 وقتنده
 (وَأَنْصَرْنَا
 عَلَى
 الْقَوْمِ
 الْكَافِرِينَ)
 و یاردم
 بیرگل
 سن بز لرگه
 و بزنی
 غالب
 اینکل
 کافر
 لر
 گروهی
 اوزرینه
 (فَاتِيهِمْ
 اللَّهُ)
 بس
 بپردی
 آلا رغه
 خدای
 تعالی
 آلا رنک
 دعالی
 و
 استغفار
 لری
 هم
 صبرلری
 برکاتنده
 (ثَوَابَ
 الدُّنْيَا)

اوشبو دنيا جزاسيني يعنى آلارنى دشمانلرينه غالب قىلدى وغنيمت ماللر ميسر
 قىلدى (وحسن ثواب الاخرة) هم بىردى آلاغه آخرت ثوابى نك كور كامبى يعنى
 جنت هم خداينك راضىلىق (والله يحب المحسنين) و خداى تعالى سويار ايندگولك
 اينكوچيلرنى طاعت و جهاد ايله مك ايله (يا ايها الذين آمنوا) اى ايمان كىلتورگان
 كه سهر (ان تطيعوا الذين كفروا) اگر اطاعت اينسه كز سر و بوى صونسه كز
 كافر بولغان كه سهر كه كشافده مذكور دركم احد صوغشنده مسلمانلرغه آغراق
 كىلگاج منافقر مؤمنلرنى اغوا قىلوب اينور ايدىلر كم حاضر محمد عليه السلام
 اولتورلدى مشركر غالب بولدىلر سز ايمدى صوغشوب نى اشله مكچى بولاسز اوز
 قوند اشلر كز بولغان مشركر باينه كبرى قايتكز بس حق سبحانه و تعالى بيوردىكم
 اى مؤمنلر اكرده سز منافقر سوزى برله اش قىلسه كز (بردوكم على اعقابكم)
 كبرى قايتارورلر آلار سزنى او كچه لر كز اوز رينه يعنى كفرگه قايتارورلر (فتنقلبوا
 خاسرين) بس ايله نورسز و كبرى دونارسز زبان كورگوچيلر بولغانكز حالده هر
 ايكى دنياده بس منافقرغه ايله رمه كز (بل الله موليكم) بلكه سز نك مولا كز و ياردم
 بيروچيكز الله تعالى در آنك امرينه اطاعت قىل كز آندن باشقه دن ياردم استه مه كز
 (وهو خير الناصرين) و اول خداى تعالى ياردم بىرگوچيلرنك آرتقرايدىر (سنلقى
 فى قلوب الذين كفروا) نيز در كم سالورمز كافر بولغان كه سهرلرنك كوكلارينه
 (الرب) خوف و قورقونى حق سبحانه و تعالى احد صوغشندك مشركلرنك كوكلارينه
 قورقو سالدى اوزلرى غالب بولا توروب قورقانلارندن صوغشنى قوبوب قايتوب
 كىتىدىلر خداى تعالى نك آلارنك كوكلارينه قورقو سالماقنى (بما اشركوا بالله) شول
 نرسه سببىلدىر كم شرك كىلتوردىلر آلار خداى تعالى گه و آكاشريك اينوب طوندىلر
 (ما لم ينزل به سلطانا) شول نرسه نى كم ايندرمه دى خداى تعالى اول نرسه نى شريك
 ايتوگه هيچ بر حجت و دليلنى يعنى هيچ بر دليلسز خداى تعالى گه شرك كىلتوردىلر
 (وماويهم النار) و آلارنك اوزنلرى اولدىر (وبئس مثوى الظالمين) و نى يساوز
 اوزنلر ظلملق اينكوچيلرنك اوزنلرى يعنى تموغ (ولقد صدقكم الله وعده)
 و تحقيق راست قىلدى الله تعالى اوزينك وعده سيني مؤمنلرگه ظفر و نصرت بىر مه كى
 طوغر بىسنده (اذ تصونهم باذنه) شول وقتده كم اولتورور ايدكز سز مشركلرنى
 خداى تعالى نك تله مكى ايله يعنى صوغشندك اولنده سز لر غالب ايدكز (حتى اذا

فَسَلِّتُمْ) ناکم (۱) هر فایچان سز لر فور فافلق ایتدکز (وَتَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ) هم
 خلافتی فیلشدکز صوغش اشنده (وَعَصَيْتُمْ) دخی فارشدکز اوزکزنک باشلفکزغه
 یعنی پیغمبر علیه السلام امرینه فارشدکز یا که عبدالله بن جبیر امرینه فار شوب
 طاو آراستندن چها طورغان یول آغزینی طاشلاب کیتدکز (مَنْ بَعْدَ مَا أَرْيَاكُمْ)
 سزگه کورسه تکلی صوکنده خدای تعالی (مَاتُجِبُونَ) سز سویا طورغان نرسه نی یعنی
 نصرت وغنیمت نی (مَنْ بَعْدَ مَا أَرْيَاكُمْ) سز لردن باردر شول کسه کم نلر اول
 دنیای یعنی صوغش فیلودن مقصودی غنیمت مال آلماق هم شهرت حاصل ایتنک
 بولور (وَمَنْ بَعْدَ مَا أَرْيَاكُمْ) هم باردر سز لردن شول کسه کم نلر آخر ننی
 یعنی صوغشندن مقصودی شهید بولماق و آخرنده اجر وثواب طاپماق بولور (ثُمَّ صَرَفْتُمْ
 عَنْهُمْ) صگره دوندردی خدای تعالی سزنی آلاردن یعنی مشرک لرنی اولتورودن
 (لِيُنزِلَ عَلَيْكُمْ) ناکم صناسون اوچون سز لرنی یعنی صناغوچیلر کبی معامله فیلسون
 اوچون وسز لرنک صبر وثباتکز معلوم بولسون اوچون مشرک لرنی غالب فیلدی
 (وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ) ونعقی عفو فیلدی وکیچدی خدای تعالی سز لردن کیمچیلک لرنی
 (وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ) وخدای تعالی فضل ورحمت ایه سبدر مؤمنلر اوزرینه
 (أَذْ تَصْعَدُونَ) شول وقتنده کم منارلر ایدکز سز لر طاو باشینه مشرک لردن قاچوب
 احد صوغشنده (وَلَا تَلْوُونَ عَلَى أَحَدٍ) هم طوقتاماس ایدکز والتفات فیلماس ایدکز
 هیچ برهه اوزرینه یعنی هیچ کمنی کونوب طور ماس ایدکز حتی رسول علیه
 السلامنی شول حالده طاشلاب قاچدکز (وَالرُّسُولَ يَدْعُوكُمْ فِي أَحْرَابِكُمْ) وحالانکه
 رسول علیه السلام چافرر ایدی سز لرنی آرطکزده یعنی یا عباد الله مینم بانیمه
 کیلکزدیب سزنی اوندهر ایدی سز التفات ایتمهس ایدکز (فَأَثَابَكُمْ عَمَّا بَعَثْتُمْ
 بِهِمْ) جزا بیردی خدای تعالی سز لرنه فایغو اوستونه فایغونی اوشبو اشکز سبیلی
 بر فایغو پیغمبر علیه السلام اولتورلدی دیوب ایشتولری وبر فایغو بولد ایشلرینک شهید
 و مجروح بولور بدریاکه بر فایغو مغلوب بولولری وبر فایغو غنیمت مال قولدن کینودر
 (لِكَيْلَا تَحْزَنُوا عَلَى مَا فَاتَكُمْ) ناکم سز لرنک فایغور ماسلفکز اوچون فولکزدن کیتکان نرسه
 اوزرینه یعنی فتح وغنیمتندن محروم قالغانکزغه فایغور ماسلفکز اوچون وصبر ایتنه ککز اوچون
 خدای تعالی سز لرنه بو بلانی بیردی (وَلَا مَا أَصَابَكُمْ) هم سزگه ابرشکان نرسه گه
 فایغور ماسلفکز اوچون یعنی قتل و جراحت هم هریمتکه صبر اینها ککز اوچون
 (وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ) وخدای تعالی خبر توتقوچی وبلغوچیلر شول نرسه نی کم

(۱) مؤمنلر احد صوغشندن
 مغلوب بولوب کوب
 مصیبتلر و فایغور کوروب
 قایتقالرنندن صوگ اوشبو
 بلا و مصیبت سز لرنه
 نی سبیلی ابرشدی ایکان
 وحالانکه خدای تعالی
 بزرگه ظفر و نصرت ایل و عده
 فیلغان ایدی دیدیلر بس
 حق سبحانه و تعالی آیت
 نازل ایدوب بیوردی کیم
 خدای تعالی سز لرنه ظفر
 و نصرتنی وعده اینها کی
 سز لرنک طرفدان صبر
 و تقوالی بولماق شوطینه
 باغلانغان ایدی سز لر
 اول شرطقه خلافتی ایتدکز
 صوغش قاطیلغینه چداما
 دکز هم پیغمبر علیه السلام
 امرینه خلافتی ایدوب
 غنیمت مال آلو اوچون
 پیغمبر قویغان اورنی
 طاشلاب کیتدکز شول
 سبیلی سز لرنه بو مصیبتلر
 کیلدی تبیانندن

سز اشلا رسز (ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ) (۱) موزك سوكنده ايندردى خدای تعالی سز نك
 اورر كزگه (من بعد الغم) اوشبو احد صوغشى نك فايغوسى سوكنك (امنة) ايمين لك
 وطنچلقنى (نعاساً) جيكل بولغوچى اويقونى ايندردى (يفشى طائفة منكم) قاپلار ايدى
 اول اويقو برگر وهنى سوزلر دن صحابه لر دن ابوظلحه رضى الله عنه ايتور كم بزلر
 ائده صوغش ميدانك وقتيمزده حق تعالی نك قدرنى ايله بزلرنى شونداين نعاس يعنى جيكل
 اويقو باصدى كم قوللر مز دن قلچلر مز توشار ايدى آباق اوزره باصقان حال مز ده
 يوقلار ايدك باشقه لرغه فارادم هر فايوسينى شولطريقه اويقو باصقان ايدى حق سبحانه
 و تعالی نك شول حالده آلا رغه اويقو بيرما كى آرغانلقلرينى بتورو اوچون هم
 قوتلرينى قايتارماق اوچون ايدى ديمشلر اوشبو اويقو باصقان گروه حق مؤمنلر
 ايديلر (وطائفة) وايكنچى بر گروه يعنى منافقلر (فد اهمتهم انفسهم) تحقيق فايغوغه
 صالحان ايدى آلارنى اوز نفسلرى يعنى اوزلرى اوچون گنه فايغورولر ايدى
 پيغمبر عليه السلام نك امرنده اشلرى يوق ايدى (يظنون بالله غير الحق) گمان قبلور
 ايديلر آلار خدای تعالی گه حق وتيوشلى بولماغان گماننى (ظن الجاهلية) جاهليت
 گمانينى يعنى محمد عليه السلام غه خدای تعالی نصرت و ياردم بيرماس ديب گمان
 قبلورلر ايدى (يقولون) ايتورلر اول منافقلر (هل لنا من الامر من شيء) ايا باردمو
 بزلرگه اشدن بر نرسه يعنى بزلرگه هيچ ظفر و نصرت يوقدر بزمشركلرنى هيچ
 جيكا آلماسمز ديورلر ايدى يا كه مراد عبدالله بن ابى منافق نك سوزيدر كم آكا
 بنى خزرج لرنى اولتورديلر ديگانلر ايدى اول جوابك ايتديكم بزنى اشلايك مسلمانلر نك
 اشلر نك بزنك هيچ اختيارمز يوقدر بزنك سوزمى طكلاما ديلر مدينه دن چقما كز
 ديب مصلحت بيرگان ايدك قبول ايتما ديلر ديدى (قل) ايتكل سن اى محمد عليه السلام
 منافقلر غه (ان الامر كله لله) درست ليكده بارچه اش خدای تعالی نكدر اول نچوك
 حكم فيلسه شولاي بولور (يففون فى انفسهم) باشورالر اول منافقلر اوز كوكل لرنك
 (ما لا يبدون لك) شول نرسه نى كم آشكارا فيلا آلماسلر انى سكا يعنى سكا بلدرورگه
 يازاماغان تورلى ياوز گمانلرنى كوكل لرنده باشورب توتالر سويلارگه مؤمنلر نك
 قلچلر ندين قورفالر (يقولون) ايتلر اول منافقلر آولا فده بر برسينه (لو كان لنا
 من الامر شيء) اكر بولسه ايدى بزلرگه اشدن بر نرسه يعنى اكر بزلرگه ظفر
 و نصرت بولسه ايدى خدای تعالی بزگه ياردم ايتسه ايدى يا كه اختيار بزده بولسه
 ايدى (ما قتلنا هينا) اولتورلماس ايدك بز اوشبو اورنك يعنى بولد اشلر مز اولتورلوب

(۱) اوشبو ثم انزل عليكم
 من بعد الغم آية كريمة سنك
 بكرمى نوفز حروف هجا
 همسى جبولغان حروف
 هجانك همسینى مشتمل
 بولغان آیت فرآنده اوشبو
 آیت ديمشلر

من بعد الغم آية كريمة سنك
 بكرمى نوفز حروف هجا
 همسى جبولغان حروف
 هجانك همسینى مشتمل
 بولغان آیت فرآنده اوشبو
 آیت ديمشلر

بوطریقہ مغلوب بولماس ایدک (قل) اینکل سن ای محمد علیه السلام اول منافق لرغه
 (لو کنتم فی بیوتکم) اگر سز بولسا کز ایدی اوز ایولر کزده یعنی صوغشقه
 چقماینچه ایولرده فالسا کز ایدی (لبرز الذین کتب علیهم القتل) البته چغارلر ایدی
 آلازک اوزرینه اولوم تقدیر اینولگان کمهسلر (الی مضاجعهم) اوزلرینک اولتورلاچک
 اوزلرینه یعنی سز نیقدر چقماسقه طرشسا کزده اجلی ینکان ولوح المعفوظده حاضر
 اولار دیب یازلغان کمهسلر البته صوغشقه چقوب اولتورلگان بولوزلر ایدی تقدیرنی
 اوزگارنا آلماس ایدکز خدای تعالی بنه مؤمنلرگه خطاب قیلوب بیوردیکم خدای تعالی
 سز لرگه اوشبو اشلرنی تقدیر ایتدی تا کم آنک وعده سینه اشانهاق کز اوچون
 (ولیبتللی الله) هم ظاهر فیلسون اوچون خدای تعالی (ما فی صدورکم) سز لر نک
 کوکرا کلر کزده بولغان نرسهنی یعنی کوکلر ده بولغان اخلاص و نفاق بلنسون اوچون
 (ولیمحص ما فی قلوبکم) دخی پاک فیلسون اوچون کوکلر کزده بولغان نرسهنی
 یعنی نیتلر کزنی (والله علیم بذات الصدور) و خدای تعالی بلگوچیدر کوکره کلر ده
 بولغان نرسهنی هر کم نک فکر و نیتنی بلور (ان الذین تولوا منکم) در سنلکده
 شول کمهسلر کم یوز دوندر دیلر و صوغشیدن قاچوب کیندیلر سزلردن (یوم التقی
 الجمعان) شول کونده کم فارا فارشی بولوقدیلر ایکی گروه یعنی احد صوغشیده
 مؤمنلر ایله مشرکلر فارا فارشی بولغان وقتک (انما استزلهم الشیطان) موندن باشقه
 توکلدر کم طایدردی اول یوز دوندرگان کمهسلرنی شیطان یعنی شیطان و سوسه
 قیلوب آلازنی آزدردی (ببعض ما کسبوا) آلازک اشلر ایلاگان اشلرینک بعضسی نک
 شوملغی سببلی یعنی پیغمبر علیه السلام امرینه خلافتق قیلولری سببلی مراد احد
 صوغشیده طاو آراسندن چقا نورغان بولنک آغزنی صاقلاماینچه طاشلاب کینکان
 کمهسلردر (ولقد عفا الله عنهم) و تحقیق عفو قیلدی و کپجیدی خدای تعالی آلازنی
 اوشبو گناهلرینی توبه و استغفارلری سببلی (ان الله غفور حلیم) در سنلکده خدای
 تعالی بارلقاچوچیدر توبه قیلغان مؤمنلرنی حلیم و صبر ایتکوچیدر گناه قیلغانلرنی
 عذاب ایتارگه آشوقماس (یا ایها الذین آمنوا) ای ایمان کینتورگان کمهسلر
 (لا تکنونوا کالذین کفروا) بولما کز سز شول کمهسلر شکللی کم کافر بولدیلر یعنی
 منافق لر (وقالوا لاخوانهم) هم ایتدیلر آلاز اوزلرینک اولتورلگان فرنداشلری اوچون
 (اذا ضربوا فی الارض) هر قایچان سفر فیلسه ار و یورسه ار آلاز برده تجارت
 و سودا ایله هم شول بارهان بولرنک اولوب فالسه لر او کانونا غزی) یا ایسه بولسه لر

آلار صوغش فیلوچیلر هم شول صوغشده اولتورلسه لر شولوقنده منافقلا اینورلر
 ایدی کم (لَوْ كَانُوا عِنْدَنَا) اگر بولسه لر ایدی آلار بزنگ فاشیمز ده یعنی سفرگه
 چتماغان بولسه لر ایدی و صوغشقه بارماغان بولسه لر ایدی (مَا مَاتُوا) اولماسلر ایدی
 آلار اول سفرده (وَمَا قَتَلُوا) هم اولتورلماسلر ایدی آلار صوغشده بس ای مؤمنلر
 سز لر اول منافقلرنک سوزلرینه خلاقلق قیلکر (لِيَجْعَلَ اللَّهُ ذَٰلِكَ) نسا کم فیلسون
 اوچون خدای تعالی آلارنک اوشبو گمانلرینی (حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ) حسرت و قایغو
 آلارنک کوکلارنک (وَاللَّهُ بَصِيرٌ) و خدای تعالی توگزور هم اولتورور اوزینک
 حکمی و تقدیری ایله اول توغریده هیچ برندیبر فائده بیرماس (وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
 بَصِيرٌ) و خدای تعالی سز اشلی تورغان نر سه نی کورگوچیدر (وَلَّيْنِ قَتَلْتُمْ فِي سَبِيلِ
 اللَّهِ) والبتنه اگر اولتورلسا کز سز الله تعالی بولنده صوغشده (أَوْ مَاتُمْ) یا ایسه
 اولسا کز سز ایندگو اولوم برله (لِمَغْفِرَةٍ مِنَ اللَّهِ) البته مغفرت و بارلقامق خدای
 تعالی دن (وَرَحْمَةٍ) هم خدای تعالی نک رحمتی (خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ) ایندگوراک و آرتوغرافدر
 شول نر سه دن کم جبارلر اول کافرلر دن یا الندن (وَلَّيْنِ مَاتُمْ) والبتنه اگر سز
 اولسا کز ای مؤمنلر (أَوْ قَتَلْتُمْ) یا ایسه صوغشده اولتورلسا کز (لَا لِيَّ اللَّهُ تَحْشُرُونَ)
 البته خدای تعالی صاری قوبارلورسز (فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ) بس خدای تعالی دن بولغان
 رحمت برله (لَنْتَ لَهُمْ) یوموشاق بولدک و آچولانمادک سن ای محمد علیه السلام
 آلا رغه یعنی خداینک رحمتی ایله کورکام خلقلی و یوموشاق سوزلی هم تحمللی
 بولدک احد صوغشندن فاجوب کبلیتکانلرگه صوکنندن آچولانمادک (وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا)
 و اگر سن بولسا ک ایدی باوز خلقلی و آچوچان (غَلِبْتَ الْقَلْبَ) قاطلی کوکللی و شفقتسز
 بولسا ک ایدی (لَا تَنْفُضُوا مِنْ حَوْلِكَ) البته طارالورلر ایدی و کیتارلر ایدی
 مسلمانلر سنک یانکندن و سنک یانکنده فرار اینماسلر ایدی بس
 سنک یوموشاق کوکللی و شفقتلی بولماقنک خدای تعالی نک رحمتیدر (فَاعْفُ
 عَنْهُمْ) بس عفو قیلغل و کچگل سن آلا ردن کیمچیلک لرینی (وَاسْتَغْفِرْ
 لَهُمْ) هم استغفار قیلغل و مغفرت استه گل آلار اوچون (وَسَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ) دخی
 کبکاش اینکل آلا رغه شول اش طوغریسنده کم خدای تعالی دن اول اش حقنده
 بر حکم کبلمه گان بولور اوشبو آیت کریمه الوغ اشلر طوغریسنده مشاوره
 و کبکاش ایله مک نبوش ایدک بده دلیلدر (وَإِذَا عَزَمْتَ) و هر فایچان فصده قیلسا ک
 سن بر اشنی اشلرگه کبکاش اینکاندن صو ک (فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ) بس توکل قیلغل و اشکنی

طاپشرفل الله تعالى گه یعنی کینکاشکه اعتماد اینمه گل بد که خدای تعالی گه توکل ایدوب
 اشکه طونونفل (ان الله يحب المتوكلين) درستلکده خدای تعالی سوبار توکل
 اینکوچیلرنی (ان ينصرکم الله) اگر نصرت و یاردم بیرسه سزگه الله تعالی (فلا غالب
 لکم) بس بولماس هیچ بر غالب بولغوجی سز لرگه تتاک کم بدر صوغشنده شولای
 بولدی (وان یخذ لکم) واگر مغلوب اینسه ویکلدرسه سزنی خدای تعالی اهد
 صوغشنده غمی کبی (فمن ذا الذی ینصرکم من بعده) بس کمدر شول کمهسه
 کم یاردم بیرور سز لرگه خدای تعالی سزنی مغلوب اینکاندن صوگه یعنی هیچ کم
 یاردم بیره آلماس (وعلى الله فلیتوکل المؤمنون) و خدای تعالی اوز رینه گه
 کیره کدر کم توکل فیلسونلر و اشلرینی طاپشرفونلر مؤمنلر (وما کان لنبی ان یقل)
 و نبوش بولمادی هیچ بر پیغمبرگه خیانت اینتمک غنیمت مالدن اولوشنی باشقه
 و سلمنک فرندش لرندن بهضیلری اولخضرندن بزلرگه غنیمت مالدن اولوشنی باشقه
 فقبر لرگه فارغانده آرتراق بیرگل دیوب نل دیلر حق سبحانه و تعالی آیت ایندردی
 و بیوردی کم هیچ بر پیغمبرگه غنیمت مالدن خیانت اینتو درست توکلدر البته خیانت
 اینتمهس (ومن یقلل) و هر کم خیانت قیلسه غنیمت مالدن (بات بما غل) کیلنوروز
 اول اوزینک خیانت قیلغان نر سه سینی یعنی خیانتی نك گناهی اوستنه بوکله نگان
 حالده کیلور یا که شول خیانت قیلوب آلمان نر سه سی موبینه اصلغان حاله کیلور
 (یوم القیامة) قیامت کوننده (ثم توفی کل نفس ما کسبت) صکره کامل بیرلور
 و اوتهلور هر نفسکه اشل گان نر سه سینک جزاسی کیرهک یخشیلق و کیرهک یمانلق
 بولسون. (وهم لا یظلمون) و آلاز ظلم اینتمهسلر یعنی اجر و ثوابلری کیمتمهس
 هم گناهمسز عذاب اینتمهسلر (افمن اتبع رضوان الله) ایا بس شول کمهسه کم ایهردی
 اول خدای تعالی نك راضیقینه یعنی خدای تعالی نك راضیقینی استهب خیانتنی قویغان
 کشی بولورمو (کمن باء بسخط من الله) شول کمهسه شیکلی کم قایتدی اول خدای
 تعالی نك آچووبنه یعنی خیانت قیلو سبیلی خدای تعالی نك غضب و قهرینه مستحق
 بولدی یعنی البته خیانتنی قویغان کشی خیانت قیلغان کشی شیکلی بولماس
 (وماویه جهنم) رانک اورنی تموغدر (وبئس المصیر) ونی باور قایتاچق اورندر
 اول تموغ (هم درجات عند الله) خدای تعالی نك راضیقینه ایهرگان کمهسلر بیوک
 درجهلر ایهلر بدر الله تعالی قاشنده (والله بصیر بما یعملون) و خدای تعالی کورگوچیلر
 شول نر سه نی کم آلاز اشلر لر یعنی امانتکه خیانت ایتولرینی هم خیانتدن صافلانولرینی

(۱) بعضیلر بو آیه کریمه نك
 سبب نزولنده دیمه شلورد
 کیم بدر صوغشنده حاصل
 بولغان غنیمت مال لر
 آراسندان بر کلیم هم بر
 قزل قطیفه یوغالدی منافقلر
 ادب سز لک قیلوب مذکور
 نر سه لر نی پیغمبر علیه
 السلام اوزی آلوب قالغان
 دیوب نهمت اینتدیلر حق
 سبحانه و تعالی اوزینک
 حبیبی نك هم بار چه پیغمبر
 لر نك خیانتدن پاک
 ایدکلرینی بلدر و اوشبو
 آیتنی نازل قیلدی

(۲) خبرده کیلشدر کیم بدر
 صوغشنده بولغان غنیمت
 مال لر نی تقسیم اینکاندن
 صونک بر کشی اولده
 یاشروب آلوب قالغان
 غنیمت مال جمله سندن
 بولغان بر ابسکی آرفان
 نی پیغمبر علیه السلام
 حضرتینه طاپشرف ما نچی
 بولوب کیلنورگان ایدی
 رسول صلی الله علیه وسلم
 اول آرفان نی قبول ایتمادی
 سن مونی صافلاب توتقل
 قیامتک خدای حضورنک
 گیلنور و رسن دیدی
 تفسیر حسین

همه سینی خدای تعالی کورور وشوگا کوره اوزی جزا بیرور (لقد من الله علی
 المؤمنین) تحقیق منت فویدی وانعام ابتدی الله تعالی مؤمنلر اوزرینه (اذ بعث
 فیهم رسولاً من انفسهم) شول وقتکم فوباردی وباردی خدای تعالی بر پیغمبرنی
 آلازنگ اوزلرندن یعنی آدمیلر جنسندن ابتدی (ینلوا علیهم ایاته) اوقور اول
 پیغمبر آلاز اوزرینه خدای تعالی ننگ آیتلرینی یعنی قرآننی یا که خدای تعالی ننگ
 برلکی ننگ علامتلرینی (ویزگیهم) هم پاکلار اول پیغمبر آلارنی یعنی توغری یولغه
 کوندروب کفر وگناه نجاستلرندن پاک فیلور یا که ماللرندن زکات چغار توب
 ماللرینی پاکلار یا که آلازنگ پاک لکلری ایله گواھلق بیرور (ويعلمهم الكتاب) هم
 اوبرانور اول پیغمبر آلازغه قرآننی (والحکمة) دخی شریعت حکم لرینی اوبرانور
 (وان كانوا من قبل) ودرستلکده بولدیلر آدمیلر پیغمبر علیه السلام کیلودن
 انکاری (لفی ضلال مبین) آشکارا ضلالت و آزغونلقدہ یعنی حق دیننی بیلماسلر
 وشریعتنی طانوماسلر ایدی (اولما اصابکم مصیبة) ایسا هر ایرشکانی زمانده
 سز لرگه بر قایغو اولتورلمک وجراحتلانک هم مغلوب بولودن (قد اصبتم مثلها)
 و حالانکه ایرشدرگان ایدگز سز اوزگز ای مؤمنلر اول قایغوننگ ایکی اولوشی
 اوخاشا شلینی بدر صوغشی کوننده مشرکرگه (قلتم انی هذا) ایتدگز موسز شکایت
 قیلوب قایدن ایرشدی بزگه بو مصیبت و قایغو دیوب حاصل معنی شولدرکم ای
 مؤمنلر سز لرگه احد صوغشنده ایرشکان مصیبت و قایغوننگ ایکی اولوشی قدر
 مصیبت بدر صوغشنده سزلردن مشرکرگه ایرشکان ایدی زیرا که احد صوغشندک
 مؤمنلردن یتمش کشی شهید بولدی بدر صوغشندک مشرکدرن یتمش کشی اولتورلدی
 هم یتمش کشی اسیر بولدی شولای بولسه ده سز لر احد صوغشنده ایرشکان مصیبت
 و قایغودن زارلانوب بو مصیبت بزگه قایدن ایرشدی و حالانکه خدای تعالی بز لرگه
 نصرت وباردمی ایله وعده قیلغان ایدی دیوب ایتسه سز (قل) ایتکل سن ای محمد
 علیه السلام آلازغه (هو من عند انفسکم) سز لرگه کیلگان قایغو اوز فاشکز دندر
 یعنی کیمچیلک اوزگز ده بولدی پیغمبر ننگ امرینه خلافتق ایتدگز شوننگ اوچون
 سز لرگه اوشبو مصیبت لر ایرشدی (ان الله علی کل شیء قدير) درستلگده خدای
 تعالی بارچه نرسه اوزره کوچی یتکوچیدر (وما اصابکم) وشول نرسه کم ایرشدی
 سز گه ای مؤمنلر بلا و مصیبت دن (یوم التقی الجمعان) ایکی لشکر قارا قارشی
 بولوقغان کونده یعنی مسلمانلر ایله ابوسفیان لشکری احد صوغشی کوننده (فبأذن

اللَّهُ) بس الله تعالیٰ نك امری و تقدیری ایلدر (وَلْيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِينَ) هم تا کم بلسون
 اوچوندر مؤمنلرنی یعنی مؤمنلرنك ایمانلری ظاهر بولسون اوچون (وَلْيَعْلَمَ الَّذِينَ
 بَاقُوا) هم بلسون اوچون منافق بولغان کسهلرنی یعنی منافقلرنك نفاقلری و دشمانلقلری
 ظاهر بولسون اوچون (وَقِيلَ لَهُمْ) وایتولدی اول منافقلرغه یعنی عبدالله بن ابی گه
 هم آنك بولداشلرینه صوغشدن یوز دوندروب مدینه گه فابتوب بارغان وقتلرنك
 مؤمنلر ایتدیلر (تَعَالَوْا فَاَنْتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ) کیلکیز صوغش قیلکیز الله تعالیٰ بولنده
 مشرکلر ایل (أَوْ ادْفَعُوا) یا ایسه دفع قیلکیز و کینارکیز مشرکلرنی بویردن یعنی صوغش
 قیلکیز یا که باشقه بر اش ایل مشرکلرنی اوستومزدن یبارکیز دیدیلر (قَالُوا) ایتدیلر
 اول منافقلر مؤمنلرنك سوزینه قارشسی (لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا) اگر بلور بولساق ایدی
 بز صوغشنی یعنی البته صوغش بولور دیب بلساک ایدی یا که صوغش قیلونی
 معقول و مصلحت دیب بلساک ایدی (لَاتَّبِعْنَاكُمْ) البته ایارگان بولور ایدک بز سز لرگه
 و صوغشدن یوز دوندرماس ایدک لیکن بزر محمد علیه السلام اوز قومی ایل صاح
 قیلور صوغش بولماس دیب بلامز یا که صوغش قیلور معقول توگل دیب بلامز شونك
 اوچون سزگه ایارمادک دیدیلر (هَمْ لِلْكَافِرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ) اول منافقلر
 کفرگه اوشبو کونده یقینراقلر در آلا رنك ایمانغه یقین بولولرندن یا که ایمان
 اهلینه قاراغانده کفر اهلینه یقینراقلر در و مشرکلرگه یاردم بیر و گه حاضرلر در (يَقُولُونَ
 يَا قَوْمِ هُمْ) ایتهلر اول منافقلر آغزلری برله (مَالَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ) کوکللرنده بولماغان
 نرسهنی یعنی صوغش بولماسدیب بلامز دیلر و حالانکه کوکللرندن صوغش واقع
 بولور دیب بلالسر (وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ) و خدای تعالیٰ بلیگوچیرا کدر شول
 نرسهنی کم یاشور و لر اول منافقلر کوکللرنه حسد و دشمانلقدن (الَّذِينَ قَالُوا لَا خِزْيَانَهُمْ)
 شول کسهلردر اول منافقلر کم ایتدیلر آلا ر نادانلقلرندن اوزلرینك احد صوغشنه
 اولترلگان قونداشلری اوچون (وَفَعَدُوا) و حالانکه بوایتوچیلر اوزلری صوغشقه
 چقماینچه ابولرنده اولتوروب قالغانلر ایدی شولار ایتدیلر کم (لَوْ اطَّاعُونَا) اگر
 بوی صونغان بولسهلر ایدی اولتورلگان قونداشلر مز بزلرگه یعنی بز نك سوزنی
 طکلاب صوغشقه چقماینچه قالغان بولسهلر ایدی (مَا قُتِلُوا) اولتورلماسلر ایدی
 آلا ر و تریك قالورلر ایدی بز نك کبی (قُلْ) ایتکل سن ای محمد علیه السلام بوسوزنی
 اینکوچی منافقلرغه (فَادْرَأُوا عَنْ أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ) بس دفع قیلکیز و کینارکیز سز اوز
 نفسلرکیزدن اولومنی (أَنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ) اگر بولسا کیز سز راست و توغری ایتوچیلر

اوشبو سوزلر کزده گشافده مذکور در کم اوشبو سوزنی سوزنی سویلا گان کونلرنه منافقار دن یتمش کسی اولدیلر (وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قَتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ) (۱) والبتنه گمان ایتما کز الله تعالی یولنک صوغشک اولتورلر گان کمهسلرنی (أَمْوَانًا) اولوکلر دیوب آلا اولوکلر توکلدر (بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ) بلکه نریکلر در آلا پروردکارلری فاشنده یعنی اجر و ثوابلری هیجده کیسولماس هر یل صوغش قیلغان ثوابی آلاغه باروب نورور (بِرِزْقُونِ) رزقلا نورلر آلا جنت نعمتلرندن (فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ) شادلانقو چیلر بولغانلری حالده شول نرسه برله کم ببردی آلاغه خدای تعالی اوزینک فضل و کرمندن اول نرسه الله تعالی نک راضیقلیدر کم آندن اولوغ نعمت هیجده منصور توکلدر (وَيَسْتَبْشِرُونَ) دخی سویونورلر خدای تعالی بولنده شهید بولغان کمهسلر (بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ) شول کمهسلر برله کم توناشمادیلر آلاغه (مَنْ خَلَفَهُمُ) آلا نک آرطلرنندن یعنی اوزلرنندن صوگ شهید بولاچق کمهسلرنک کیلورلرینی شادلق برله کونوب تورورلر هم شکسز بلورلر (الْأَخْوَفُ عَلَيْهِمْ) شونی کم یوقدر هیچ قورقو آلا اوزرینه کیلاچکده (وَلَا هُمْ يَعْزُبُونَ) هم قایغورور بولماسلر آلا دنبادن آبرلورینه (يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةِ اللَّهِ) سویونشورلر شهید بولغان کمهسلر خدای تعالی دن بولغان نعمت و رحمت سبیلی یعنی عمللرینک اجر و ثوابینه سویونشورلر (وَفَضْلٍ) هم خدای تعالی نک فضلی سبیلی یعنی عمللرنندن نهجه اولوش آرتق بولغان اجر و ثوابلرغه سویونورلر (وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ) دخی شادلانورلر شوکا کم الله تعالی ضایع قیلماس و یوغالتماس ایندگولک اینتکویچیلرنک اجر و ثوابینی (الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ) شول کمهسلر کم قبول اینتدیلر خدای تعالی نک هم رسواینک فرمانینی مدینه دن صوغشقه چفو توغر یسنده احد صوغشی آخرنده ابوسفیان اوز لشکری ایله مکه گه فایت ب کیتکچ رسول صلی الله علیه وسلم حضرتلری صحابه لری ایله شولکون نک آخرنده مدینه گه فایتدیلر اولکون شو النک بدنچی کونی شنبه کون ایدی ایکنچی کون یعنی یکشنبه ابرته برله رسول علیه السلام ابوسفیان لشکرینک یولدن کیری فایتوب مدینه گه هجوم قیلورغه کیلورلری خبرینی ایشتوب امر قیلدی کم احد صوغشندن فایتقان لشکرینه قورالانسونلر مشرکلرنک آرطلرنندن بارسونلر احد صوغشنده حاضر بولماغان کیشیلر هم بوضوغشقه چقسونلر دیوب بیوردی صحابه رضی الله عنهم همه لری یا کما صوغشندن فایتقان بیک کوبسی ضعیف و جراحی بولسه لرده هیچ برسوز اینتابنچه رسول علیه السلام نک

(۱) ابن عباس رضی الله عنهما روایت اینتمشدر کیم رسول صلی الله وسلم بیوردیلر سزینک احد صوغشنده شهید بولغان فرنداشلر کزینک جانلرینی خدای تعالی یاشل فاناطلی قوشلر اچنده قیلدی اول قوشلر جنتک اوچوب تماشای قیلورلر طوبی یغاچینک بو طافلرینه قونارلر فردوس چیشمه لرنندن صو اچارلر عرشک آصولغان آلتون قندیلر اچنده استراحت قیلورلر اول شهیدلر راحتک بولورلرینی دنباداغی مؤمن فرنداشلرینه بللر اسیلوری کیلوب خدای تعالی دن صورادیلر آلهی بزینک حالیمزدن دوستلرمزغه وفرنداشلرمزگه خبر بیرگل نا کیم آلا نک خدای تعالی بولنده صوغش قیاوغه رغبتلری آرتسون دبدیلر بس حق سبحانه و تعالی اول شهیدلرنک احوالینی بیان ایدوب اوشبو آیه کربیه نی نازل قیلدی تفسیر حسینی

امرىنە اطاعت ايدوب فى الحال حاضرلانىب دشمان آرطىدىن مکه طرفىنە بونالدىلر
بولدە ھىمراۋ اسىدىگان بىرگە قونارغە توشوب چادرلر قوروب كىچ بىرلە اوپلر ياندىردىلر
عرب قىبلەلرى كوروب مسلمانلار دە صنوفلىق و عاجزلىك بولغىنى بىلسونلر و قورقسونلر
اوچون بىك كىوب بىرگە اوپلر ياندىلر حق سىعازنە و تعالى اوشبو آيت كىرىمە دە
آلارنى ماقتاب بيوردىكەم شول كەسەلدىكىم خىداى تعالى نىڭ ھىم رسولىنىڭ فرمانىنە
اطاعت ايتدىلر و صوغشقا چىقىدىلر (من بعد ما اصابهم الفرج) (۱) آلا رغە جراحىلر
و صنوق اقلر ايرىشكانى صوگىندە احد صوغشنىڭ (لَّذِينَ احْسَنُوا مِنْهُمْ) شول كەسەلدىكىم
ايندىگولك ايتدىلر آلاردىن ھىمراۋ بىرلە (و اتقوا) ھىم قورقۇدىلر خىداى
تعالى نىڭ غضب و قىزىندىن پىغمبىر عليه السلام نىڭ امرىنە خلاقلق ايتودە (اجر عظيم)
اولوغ اجر و ثواب بولغوجىدىر روایت ايدىلمىشدىكىم ابوسفيان لىشكرى ايلە احد
صوغشنىدىن قابتورغە چىقاچ بولدە اوكونوب بىز اوزىمىز غالب بولانوروب فى اوچون
صوغشنى تاشلاپ قابتامز دىوب ياگاندىن دونوب مسلمانلارنى بوتونلاي قىروب
بىتورورگە نىت ايتدىلر شولوقىندە رسول صلى الله عليه وسلم نىڭ مۇمنلر ايلە ھىمراۋ
الاسدىكە كىلوب بىتكانلرى نىڭ خبرى ابوسفيانغە ايشىتولدى مشركلرنىڭ كوكىلار بىنە يىنە
قورقۇ توشوب كىرى بىراوب مەگە بونالدىلر مسلمانلر آرتلرمىزدىن كىلورلر دىوب
قورقۇلردىن بولدە اوچراغان مەدىنەگە بارا تورغان كاروانلرغە ھىر بىردە مسلمانلارنى
كورسا كىز قورقۇنۇز ابوسفيان كىوب لىشكر ايلە حاضرلانگان مسلمانلارنى بوتونلاي
قىروب بىتورما كىچى بولالردىب ايتوگۇز دىدىلر مسلمانلر قورقۇب كىرى مەدىنەگە
قابتوب كىتسولنلر دىوب اوشبو طرىقە ھىل قىلور ايتدىلر اول كاروانلر ھىمراۋ الاسدىدە
مسلمانلرغە بولوقچاچ ابوسفيان ايتورگە قوشقان سوزلر فى ايتوب مسلمانلارنى قورققورغە
طرىشسالردە حق تعالى نىڭ رحىمتى ايلە مسلمانلر ھىچدە قورقمايدىلر بىز اشنى الله تعالى گە
تاپىشدىق الله تعالى اوزى بىزگە نصرت و ياردىم بىرور دىوب جواب بىردىلر حق
سىعازنە و تعالى آلارنى مدح ايتوب بيوردىكىم (الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ خِداى ورسولنىڭ
فرمانىنى قبول ايتىكوجىلر شول كەسەلدىكىم ايتىدى آلارغە آدمىلر يعنى بولدە
اوچراغان كاروانلرداغى كىشىلر ايتدىلر (انَّ النَّاسَ قَدْ جَعَلُوا لَكُمْ) درىستلىك دە
آدمىلر يعنى ابوسفيان ھىمراۋ نىڭ لىشكرى جىولغانلردىر سىز نىڭ بىرلە صوغش قىلو
اوچون (فاخشوهم) بس قورقۇنۇز سىز آلاردىن يعنى سىز آلارغە طاقت كىلنورا
آلماس سىز دىوب مۇمنلرنى قورقۇتماقچى بولدىلر (فزاھم ايماننا) بس آرتىردى آلارنىڭ
اوشبو سوزلرى مۇمنلرنىڭ خىداى تعالى گە اشانولرىنى يعنى آلارنىڭ سوزلرى بىنە قاراب

(۱) ھىمراۋ قولچە اوشبو
آيت ھىمراۋ موندان صوگىنى
آيت بىر صەرى واقىئەسى
توغرىستىدە ايتىلمىشدىر
اول واقىئە شولدىكىم احد
صوغشى كونىدە صوغش
نىمام بولغاندىن صوگى ابو
سفيان مسلمانلرغە خطاب
ايدوب ايتىدى بىزنىڭ
صوغشۇ وعدەمىز كىلاچك
بىلدە بىردىگان اورنىدە
بولوردى رسول صلى الله
عليه وسلم آگا قارشى
بىلى شولاي بولسۇن دىوب
جواب بىردىلر ايتكىچى بىل
وعدە ايتكان وقت بىقىملا
شقاچ ابوسفيان قىلغان
وعدەسىنە اوكوندى نەيم
بن مسعود دىگان كىشىگە
بيوردى كىم مەدىنەگە
باروب مسلمانلارنى
قورقۇشنى قورققۇلنا كىم
قورقۇب صوغشقا كىلما
سولردىدى نەيم مەدىنەگە
كىلوب كىوب ھىمراۋ
ويالغانلر تىرىمىت قىلوب
مشركلر سىزگە قارشى
صوغشقا حاضرلانىب بىك
كىوب لىشكر جمع ايتدىلر
قوراللىرى ھىمراۋ بىك كىوب
ھىمراۋ بىرگە ھىمراۋ تىناق
قىلدىلر دىوب مۇمنلرنى
قورققورغە بىك طرىشوب

مؤمنان هیچکس قورقما ديلر اشنى خدايغه طايشرديلر (وقالوا) هم ايند يلر مؤمنلر (حسبنا الله) كفايه اينكو چي وينكو چيدر بزرگه خداي تعالى (ونعم الوكيل) ونى بخشى و كبلدر و اشلرنى باشقار غو چيدر خداي تعالى بزلر آنك نصرت و بار دمينه اشانامز ديديلر (فانقلبوا) بس كيرى دونديلر و قايتد يلر مؤمنلر همرا آسندن مدينه گه (بنعمة من الله وفضل) خداي تعالى دن بواغان نعمت هم كوپ اجر و ثوابلر برله (لم يمسسهم سوء) اير شمادى آلا رغه اول سفرده هيچ بير يا زلق و قايقو يعنى هيچ صنوقلق كيلمادى كامل سلامت و عافيتلكه قايتد يلر (وانبعوا رضوان الله) هم ابار ديلر آلا ر الله تعالى نك راضيلقينه پيغمبر نك فرمانينه اطاعت قبوللرى برله (والله ذو فضل عظيم) و خداي تعالى اولوغ فضل و رحمت ابا سيدر مؤمنلرگه (انما ذلكم الشيطان) موندن باشقه توگلكلر كم اوشبو خبرنى بيرگو چي شيطاندر (يخوف اوابائهم) قورقتور اول شيطان شول خبر برله اوزينك دوستلر ينى يعنى بولده اوچراغان كاروان اهلينك مسلمانلرنى قورقتور اوچون اينكان سوزلرى شيطان وسوسه سى ايله در منافقلرنى قورقتو اوچون شيطان شول وسوسه نى آلا رغه صالحاندر (فلا تخافوهم) بس سز قورقما كز اى مؤمنلر شيطان نك دوستلر ندين يعنى منافقلر دن (و خافونى) و قورقكز سز مندن و منم امر يمه خلاقلق اينودن (ان كنتم مؤمنين) اگر بولسا كز سز اشانو چيلر خداي تعالى نك وعه و وعيدينه (ولا يحزك) و كرا كيدر كم فايغوغه صالحا سون سنى اى محمد عليه السلام (الذين يسارعون فى الكفر) شول كه سه لر كم آشوغورلر كفرگه ياردم اينوده يعنى عبدالله بن ابى هم آنك بولداشلىرى كيبى منافقلرنك احد صوغشنده قيلقان اشلىرى اوچون سن فايغور ماغل (انهم لن يضروا الله شيئاً) درستلكده اول منافقلر هر گيز ضرر ايرشدر ماسلر خداي تعالى گه هيچ بر نرسه يعنى كفر اهلينه ياردم ايتولرى و صوغشنى طاشلاب كيتولرى ايله اول منافقلر خداي تعالى نك دوستلرينه و مؤمنلرگه هيچ بر ضرر و زيان ايرشدر ماسلر بلكه اوزلرينه زيان بولور (يريد الله) تبار خداي تعالى (الا يجعل لهم حظاً فى الآخرة) شونى كم قيلماس آلا ر اوچون آخرتده هيچ بر اولوشنى يعنى آخرتده آلا رغه اجر و ثوابدن هيچ اولوش بير ماس (ولهم عذاب عظيم) هم بولور آلا رغه اولوغ و قاطى عذاب آخرتده (ان الذين اشترؤا الكفر بالايهان) درستلكده شول كه سه لر كم صانوب آلديلر و آلدلر ديار كفرنى ايمان برابرينه (لن يضروا الله شيئاً) هر گيز زيان ايتما ديلر آلا ر خداي تعالى گه هيچ بر نرسه بلكه زيان اوزلرينه در (ولهم عذاب اليم) و بولغو چيدر آلا رغه رنجكو چي

فارادى لکن مؤمنلر هیچکس قورقما ديلر بزا اشنى خدايغه طايشردق حسبنا الله ونعم الوكيل ديوب جواب بيدر ديلر هم رسول عليه السلامك امرى ايله احد صوغشند حاضر بولغانلر و باشقه لر جمعى مك بيش يوز كشى بولوب صوغشقه حاضر لانبوب مدينه دن چفوب بدر ديگان اورنغه نوشوب سكركون نورديلر مشركلرنك كولا گه لر يده كورنمادى قورقولارندن اول برگه يقين كيلماديلر مسلمانلر كامل عافيت و سلامتلكده مدينه گه قايتد يلر حق تعالى آلا رنى ماقتاب اوشبو آية لرنى نازل قيلدى تفسير حسيني

وقاطى عذاب آخريته (ولا يحسبن الذين كفروا) وگمان اينماسونلر كافر بولغان
 كهمسهر (انها نملى لهم) شونى كم بزنك آلارغه مهلة بيمر ما كيمز ودينباده عملر ينى
 اوزون قبلماقيمز (خير لانفسهم) بخشيراقدر آلارنك اوزارى اوچون يعنى دينباده
 آلارنك عملر ينى اوزون قبول راحنده تونماقيمز آلار اوچون خير و فائىلى ديب
 اوبلاماسونلر بواش آلارغه فائده گه توگلدلر بلكه (انها نملى لهم) موندن باشقه
 توگلدلر كم مهلت بيمر موز اول كافرلر گه و آلارنى دينباده راحنده تونامز (ليز دادوا
 اثماً) تا كم آر تدرسونلر اوچون گناهنى اوزلرينك باطل دين لرندە ثابت بولوب
 (ولهم عذاب مهين) و بولغوجيدر آلارغه خور اينكوجى عذاب قيامنده (ما كان
 الله ليذر المؤمنين) فالدرور بولمادى خدای تعالى مؤمنلرنى (على ما انتم عليه) شول
 نرسه اوزر بینه كم سز آنك اوزره سز اى منافقلىر منافقلىر ظاهرده مسلمانلرغه
 دوست بولوب اوز آرلرندە هميشه مؤمنلرنى عيىلاب طعنه واستهزاء قبول
 سويلاشورلر ابدى بس حق تعالى بيورديكم هر گيز خدای تعالى سزنى اوشبو
 حال كزده فالدرماس (حتى يميز الخبيث من الطيب) تا كم آبورغانغه چه خدای تعالى
 خبيث و ناچار نرسه نى پساك و يغشى بولغان نرسه دن يعنى البته بروقت خدای
 تعالى خالص مؤمن بولغان كشيلىرى منافقلىر دن آيورور و منافقلىر نك نفاقلر ينى
 و دشمانلقلر ينى ظاهر قبول آلارنى خور هم رسواى قبولر بو طريقه مؤمن ايله
 منافق بربر سينه قاتوش حالنده تونماس منافقلىرى خالص مؤمنلر دن آيورماق
 ياكه جهاد سببلى بولور منافقلىر مشركلر گه فارشى صوغشقه چقماينچه تخلف ايتوب
 قالورلر شونك ايله منافق ايدكلرى ظاهر بولور نناك كم احد صوغشنده شولاي
 بولدى ياكه منافقلىر نك كوكللرندە باشورگان سرلر ينى رسول عليه السلامغه وحى
 ايدوب بلدرمك ايله بولور شونك ايله دشمانلقلرى ظاهر بولوب خور بولورلر
 منافقلىر نك كوكللرندە باشورگان سرلرندىن برسى شول ايديكم بروقتده رسول صلى الله
 عليه وسلم حضرتلى بيورديلر آدم عليه السلامغه ذرياتي كورسانكان شكلى مكأ
 بار چه امتيم نى كورسانديلر حق تعالى نك الهام اينماكى ايله امنلرمدن كمنك خالص
 اسلام دينينى قبول ابلامكى و كمنك ضلالت و آزغونلقده قالماقى همه سى مكأ معلوم
 بولدى ديديلر منافقلىر بوسوزنى ايشتكاچ اوز آرلرندە بربر سينه اينديلر كم محمد
 موندانن صور دعوانى قبولدر و حالانكه اوزى بزنك كوكللرمرزده گى نفاق و دشمانلقلدىن
 غافلدر اگر اوشبو دعواسى توغرى بولسه كمنك خالص مؤمن و كمنك منافق
 ايكانينى آيرم آحق ايتوب اينسون ديديلر بس حق تعالى دن آيت كيلديكم (وما

(۱) روایت ایدامشدر
 کیم رسول علیه السلام بنی
 قینقاع یهودیلرینه ابوبکر
 صدیق رضی الله عنه فی
 مکتوب ایله آلائی اسلامغه
 اوندامک هم نماز اوقوغه
 ومال لرندن زکات بیورورگه
 هم خدای تعالی گه فرض حسنه
 بیورورگه امرایتمک اوچون
 بیارگان ایدی رسول علیه
 السلامنک مکتوبینی
 اوقوغاچ یهودیلردن فغاض
 بن عازور اسملی کشی
 ایتدی بیکیم خدای تعالی
 فقیرمودنی اوچون بزدن
 فرض حسنه یعنی بورچ
 صوریلر دیدی حضرت
 ابوبکر آنک بوسوزینه
 آچولانوب آنکا بوزرق
 ایله صوفدی اگری آرامزده
 عهد بولماسه ایدی من
 سنک باشنکنی کیسار
 ایدم دینی هم رسول علیه
 السلام حضورینه قایتوب
 آندن شکایت ایتدی
 صدکوه فغاض منم اول
 سوزنی ایتکانم بوق دیب
 انکار بیلغاچ خدای تعالی
 اوشبو آیتنی بیاردی
 نبیانندن

كَانَ اللَّهُ لِيُظَلِّعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ) و آگاه قیلور بولمادی خدای تعالی سوزارنی ای منافق
 غیب ویاشرن بولغان نرسه اوزرینه یعنی کم حق مؤمن بولوب وکمنک کفر
 وضلالنده فالماقینی خدای تعالی سوزرگه بلدرماس (وَلَكِنَّ اللَّهَ يَجْتَبِي مِنْ رِيسِلِهِ مَنْ
 يَشَاءُ) ولکن خدای تعالی اختیار قیلور وصایلا غیب ویاشرن نرسه فی بلدر
 اوچون رسول لرندن اوزی نلاگان کسه فی یعنی اگری خدای تعالی تلاسه پیغمبرینه
 بلدرور (فَامِنُوا بِاللَّهِ) بس ایمان کیلنورکز و اشانکز سز الله تعالی گه شول وجه
 اوزرینه کم غیب علمینی بلو آکا مخصوصدر (وَرَسُولُهُ) هم آنک رسول لرینه اشانکز کم
 اگری خدای تعالی اوزی تلاسه آلازغه غیبینی بلدرور (وَأَنْ تَوْمِنُوا) و اگری ایمان کیلنور سز
 سز اوشبو وجه اوزرینه (وَتَتَّقُوا) هم تقوالق ایتساکز و صافلانساکز شرکدن هم نفاقدن
 (فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ) بس بولور سوزرگه اولوغ اجر وثواب (وَلَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ)
 وگمان ایتماسونلر شول کسه لر کم صارانلق قیلورلر (بِمَا أَنْهَى اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ) الله تعالی آلازغه
 بیارگان نرسه برله اوز فضلندن یعنی خدای تعالی آلازغه بیارگان مالنی تیوشلی اورنلرغه صرف
 قیلوماسلر صارانلق قیلورلر آنداین کسه لر گمان ایتماسونلر او بلاماسونلر شونی کم (هُوَ
 خَيْرٌ لَّهُمْ) اول صارانلقلری بخشیرا قدر آلاز اوچون یعنی البته صارانلق بخشی وخیرلی
 توکلدر (بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ) بلکه اول صارانلقلری بامانزاقدر و ضررلیدر آلاز اوچون
 دنیاچه مال لرندن برکات کینو سببلی و آخرنده فاطمی عذابلرغه مستحق بولولری
 سببلی (سَيُطَوَّفُونَ مَا بَخُلُوا بِهِ) تیزدر کم فاموط ایتوب کیلورتولور آلازک مو یونلرینه
 آنک برله صارانلق ایتکان نرسه لری یعنی صارانلق ایتکان کیشیلرنک مال لرینی
 مو یونلرینه فاموط ایتوب آصارلر (يَوْمَ الْقِيَامَةِ) قیامت کوننده (وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ
 وَالْأَرْضِ) و خدای تعالی نفی در کوکلر اهلبنک هم بر اهلبنک میراثلری یعنی کوکلر و برلر اهلی
 همه لری اولورلر بارچه نرسه ننگ مالکی خدای تعالی اوز یگنه قالور دنیا مالی
 کشی قولنده عاریت در حقیقی ایاسی همه نرسه ننگ الله تعالی در هر کم اولوب بتکلیچ
 بارچه نرسه حقیقی ایاسی یعنی خدای تعالی نفی غنه بولوب قالور (وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
 خَبِيرٌ) و خدای تعالی سز اشلی تورغان نرسه فی بلگوچیلر جو مار دلوق و صارانلقدن
 (أَتَمَّ سَمْعَ اللَّهِ) تحقیق ایشندی (۱) الله تعالی (قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا) شول کسه لر ننگ
 سوزلرینی کم آلاز ایتدی لر (إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ) در سنلکده خدای فقیر در
 و بزلر بایلر مز دیوب رسول صلی الله علیه و سلم گه افرضوا الله قرصا حسنا آیه کریمه سی
 یعنی خدای تعالی بولنده بورچ بیرکز دیگان آیت نازل بولغاچ یهودیلر ایتدی لر کم

خداي تعاليٰ فقير و محتاج ايڪن بزدن بورچ صور پيدر ديديلر حق سبحانه و تعاليٰ
 آلائيڪ سوزلرينه فارسي اوشبو آيتني يباردي هم آلائي تهديد ايتوب بيوردبكم
 (سَنَكْتَبُ مَا قَالُوا) تيز در کم بز بازار مز يعني کراما کانين فرشته لار بازارلر آلائيڪ
 ايتکان سوزلريني عمل دفترلرينه (وَقُلِّمُوا الْاَنْبِيَاءَ بِقُرْحِ) هم بازار مز اول
 يهوديلرنيک پيغمبرلريني اولتورمکلريني حقمسز اورنده (وَقَوْلِ) دخی ايتورمز آلاغه
 قيامتک با که اولگان وقتلرنيک ايتورمز (ذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ) طانوکزسز ياندرغوچي
 اوطنک عذابيني (ذَلِكَ) اوشبو عذاب سز لرگه بولغوچيدر (بَمَا قَدِمْتُمْ اَيْدِيَكُمْ) شول
 نرسه سبيلي کم آلدن يباردي آني سزنيک قول لرگز يعني قبلغان ياوز عمل لرگز
 سبيلي در پيغمبرلريني اولتورمک و بوزاوغه طابونماق کبي (وَإِنَّ اللَّهَ لَيَسُّ بِظُلْمٍ لِّلْعَبِيدِ)
 هم شونک سنبيلدر کم خداي تعاليٰ ظلم لق ايتکوچي نوکلدر اوزنيک بنگلرينه عذابه
 مستحق بولماغان کشيني عذاب ايتماس سز لريني عذاب ايتما کي عدلي بوبنچه در
 (الَّذِينَ قَالُوا) شول کمسه لرکم ايتدينر يعني يهوديلرنيک اولوغلرندن بر جماعت
 ايتديلر (إِنَّ اللَّهَ عَدَدُ الْيَمِينِ) درستماکده خداي تعاليٰ بزرگه عهد يباردي يعني
 بزرگه امر فيلدي تورانده (الْاَنْزُومَنَ لِرَسُولِ) شونک برله کم بز ايمان کيلتورماسمز
 و اشنا ماسمز هيچ بر پيغمبرگه (حتي ياتينما بفر بان ناکل النار) تا کم کيلتورگانگه چه
 اول پيغمبر بزرگه بر فرمانني کم اشار آني اوط اولگي امتلر هر فايچان خداي
 تعاليٰ بولنده بر نرسه فرمان ايتما کچي بولسه لر شول فرمانقني بر اورنغه قوبوب
 اوزلري شونک نيکراسينه چيلوب خداي تعاليٰ گه دعا فيلورلر ايدى اگرده فرمانلري
 قبول ايتولسه حق تعاليٰ نك قدرتي ايل کوکدن بر اوط توشوب شول فرمانيني تمام
 ياندرور ايدى کوکدن اوط توشوب ياندرماسه اول فرمان مقبول بولماغان بولور
 ايدى شول سبيلي يهوديلر رسول صلي الله عليه وسلم حضرتينه ايتديلر کم خداي
 تعاليٰ تورانده بزرگه هر کم پيغمبر من ديوب دعوا فيلسه آنک فرمانيني کوکدن
 اوط توشوب ياندرماي طوروب ائما اشنا گز ديوب امر فيلدي سندن هم شول
 معجزه ني کورماينچه سکا ايمان کيلتورماسمز ديديلر حق سبحانه و تعاليٰ آلائيڪ
 سوزلريني رد قبول بيوردبكم (قُلْ) ايئکل سن اي محمد عليه السلام اول يهوديلرگه
 (فَدِجَاءُكُمْ رَسُولٌ مِّنْ قَبْلِي) تحقيق کيبلدي سز لرگه پيغمبرلر مندن الگار ي
 (بِالْبَيِّنَاتِ) روشن و ظاهر بولغان معجزه لر برله عيسى عليه السلام هم باشه پيغمبرلر
 کبي (وَبِالَّذِي قُلْتُمْ) هم سز اوزگز ايتکان نرسه برله کيلديلر يعني کوکدن اوط
 كيلوب ياندرغان فرمانيني هم کيلتورديلر نناک کم زکريا و يحيى عليهما السلام لر

۱) معجزه لر ايتني متافطر
 حقه اول بولدي ديشلر
 متافطر سوشقه بارماينچه
 تعاليٰ ايتوب فالورلر
 ايدى پيغمبر عليه السلام
 سوشدن فائتلاج ايتک
 حضوريته بالفاندين نوه
 تورلر عنولر کورساتوب
 اولري شولما فالقنرينه
 شادلانورلر ايدى هم
 پيغمبر عليه السلام نيک
 آلائي مانتاريني ايتدي
 فيلورلر ايدى
 تفسير حسيبي

شویله قیلدیبلر (فَلَمَّ قَتَلْتَهُمْ) بس نی اوچون اولتوردن سز اول پیغمبرلرنی
اوزن ایبتکان نرسه نی کورسانا طوروب (ان کنتم صادقین) ا گر راست وطوغری
ایبتکوپیلر بولسا کز سز اوشبو طریقه قربان کیلتورگان پیغمبرگه ایبارد تیوش
دیگان سوزن زده (فَانْ كَذَّبُوْكَ) بس ا گر یالغانه طوتسه لر سنی ای محمد علیه
السلام اول یهودیلر سن آکا فایغور ماغل (فَقَدْ كَذَّبَ رُسُلٌ مِّنْ قَبْلِكَ) بس
تحقیق یالغانه طونولغانلردر سندن الگاری بولغان پیغمبرلر کم (جاءوا بالبينات)
کیلتوردیلر اول پیغمبرلر روشن بولغوجی معجزه لرنی و دلیل لرنی (والزبر) هم
شریعنی بیان ایبتکان صعیفه لرنی (والکتاب المنیر) دخی باقترتغوجی یعنی حلال
و حرامنی بلدر گوجی کتابنی کیلتوردیلر تورات وانجیل کی شولای بولسه ده اول
پیغمبرلرگه اشانما بوب آلارنی تکذیب قیلدیبلر (کل نفس ذائمه الموت) هر برجان
ایاسی اولومنی طانوغوجیلر بس تیزدر کم سز لر هم طانورسز (وانما نوفون اجور کم)
موندان باشقه نوگلددر کم کامل اونالور سزگه اجر و ثوابلر کز قیلغان عمل لرنی اوچون
(یوم القيامة) قیامت کوننده (فمن زحزح عن النار) بس هر کم یراق ایبتولسه
وقوتقارلسه نوموغ اولندن (وادخل الجنة) هم کزگزولسه جنتگه (فقد فاز) بس
تحقیق قول اوستونلکی طاهدی و مقصدغه ایرسدی اول کسه (وما الحیوة الدنیا)
ونوگلددر اوشبو دنیا تریکلکی (الامناع القرور) مگر آلداغوجی مناعدر یعنی
کشی دنیا مالینه و دنیا داغی نرسه لرگه آلدانوب آخرندن محروم فالور (لتبلون
فی اموالکم) البته صنالمش بولورسز سز لر مال لرنی زده یعنی ای مؤمنلر سز لر
مال لرنی کزنگ تلف بولماقی و یوغالماقی ایله صنالورسز صحابه لر مکهدن مدینه گه هجرت
قیلغانندن سوک مشرکلر آلارنگ مکده فالغان مال لرنی آلدیلر و بولده طوغری
کیلگانلرینی توری عذابلر ایله عذابلا دیلر بس حق سبحانه و تعالی بیورد بکم
مال لرنی کزنگ کیبوما کی و طالانماقی ایله سز لر صنالمش بولورسز (وانفسکم) هم
نفسلر کزده صنالمش بولورسز یعنی صوغش برله هم توری صرخالق وضعیفلر برله
صنالورسز (ولتسمعن) دخی البته سز ایشتورسز ای مؤمنلر (من الذین اونوا
الکتاب من قبلکم) شول کسه لردن کم آلاغه کتاب بیرلدی سز دن الگاری یعنی
یهود و نصاردن ایشتورسز (ومن الذین اشرکوا) هم مشرک بولغان کسه لردن
ایشتورسز (ادی کثیرا) کوب اذا و جفانی یعنی کوکل لرنی کزنگ زنجوما کینه سبب
بولغان یامان سوزلرنی ایشتورسز (وان تصبروا) وا گر سز صبر قیلسا کز

وهداسا كُز كُفر اهليكنك اذا وجفالي ربه (وتتقوا) هم صافلانسا كُز آلا رغه فارشي
 مكافات ايتودن يعني اوچ آلا رغه تلا ماينچه خدای تعالی گه طاپشرسا كُز (فان ذلك
 من عزم الامور) بس درستلكده اوشبو صبر هم تقوالق اشلرنك احتياطليرافندن
 يا كه مقصود بواغان اشلردنر (واذ اخذ الله) وياد فيلغل شولوفتكم آلدی خدای
 تعالی (ميثاق الدين اونوا الكتاب) كتاب بيولگان كهمه لرنك عهدلر لنی یعنی
 بنی اسرايئل عالمرندن عهد آلدی شويله ديوب كم (لتبينه للناس) البته سز بيان
 فيلورسز وبلدورسز آدميلر گه محمد عليه السلام طوغر بيسنده بولغان كتابنی (ولا
 تكتمونه) دخی سز ياشوزماس سز آنی یعنی تورات وانجيلده ذكر ايتولگان محمد
 عليه السلام صفلر بنی خلقتن باشورماينچه بيان فيلورسز (فنبذوه) بس طاشلاديلر
 اول عهدنی بنی اسرايئل عالمری (وراء ظهورهم) آرقالری آرتينه یعنی اول عهدنی
 طونماديلر و آكها التفات ايتماديلر (واشتروا به ثمنًا قليلاً) هم صانوب آلديلر
 واختيار ايتديلر اول عهد برابرينه آزغه آچهنی یعنی رشوت آلوب كتابلر بنی
 اوزگارنديلر و محمد عليه السلام صفلر بنی ياشورديلر (فبئس ما يشترون) بس نی
 ياوز نرسه در آلا رنك صانوب آلا طورغان نرسه لری كم فانی دنيا نعمتلر بنی منگولك
 آخرت سعادتنی ايله آشدرورلر (لا تحسبن الدين بفرعون) گمان (۱) فيلماغل سن
 البته ای محمد عليه السلام شول كهمه لرنی كم شادلانورلر (بما اتوا) اشلا گان
 نرسه لری برله یعنی محمد عليه السلام صفلر بنی ياشور ولری برله شادلانورلر
 (ويحبون ان يحموا) هم سويارلر آلا ر اوزلرينك مافتالمش بولولر بنی (بما لم
 يفعلوا) اوزلری اشلاما گان نرسه برله يهود عالمری كتابده بولماغان سوزلرنی
 يالغانلاب تورانده شولای ايتكانديب سويلرلر ایدی هم شول يالغانلرينه اوزلری
 شادلانوب خلقتك اوزلر بنی مافتاولر بنی اميد ايتارلر ایدی شولار حقنده الله تعالی
 اوشبو آيتنی ايندردی ويبورديكم (فلا تحسبنهم بهفازة من العذاب) بس گمان
 ايتما گل والبنه اويلا ماغل سن آلا رنی عذابدن فورنلماقنده لردر ديوب البته آلا ر
 عذابدن فورنولا آلماسلر (ولهم عذاب اليم) وبولور آلا رغه رنجك كوچى فاطمی
 عذاب آخرنده (ولله ملك السموات والأرض) وخدای تعالی گه مخصوصدر كوكلرنك
 هم يرنك پادشاهلقى (والله على كل شيء قدير) هم خدای تعالی بارچه نرسه اوزره
 كوچى بئكوچيدر روايت ايدلمشدر كم فریش مشركاری يهوديلردن موسى عليه
 السلامك معجزه سی حقنده سؤال فيلديلر يهوديلر حضرت موسى نك عصاسی هم يد

بعضيلر بو ايتنی منافقلر
 حقنده نازل بولدی ديمشدر
 منافقلر صوغشقه بارماينچه
 تخلف ايدوب قالورلر
 ایدی پيغمبر عليه السلام
 صوغشدين قايتقاچ آنك
 حضورينه يالغاندن نچه
 نورلی عنرلر كورسانوب
 اوزلری شول يالغانلرينه
 شادلانورلر ایدی هم
 پيغمبر عليه السلامك
 آلا رنی مافتاولر بنی اميد
 فيلورلر ایدی
 تفسير حسيني

بیضا کبی معجزه لرینی بیان قیلدیلر صکره نصارادن عبسی علیه السلامک معجزه سینی
 صورادیلر نصارالر اولوک ترگزمک هم صرخالورنی سلامتندرمک کبی معجزه لرنی
 ایتدیلر شوندان صوگ مشرکلر رسول صلی الله علیه وسلم حضورینه کیلوب ایتدیلر
 کم ای محمد بولر موسی و عبسی پیغمبرلرنک کورساتکل معجزه لرینی ایشتنک ایمدی
 سنک معجزه کنی کورورگه کیلدیگ اگر سن پیغمبر بولساگ اوشبو صفایا طوبینی
 آلتون قیلغل بز سکا اشانورمز خدا بیک برلکی نك علامتینی شوندان بلورمز
 دیدیلر بس حق سبحانه و تعالی آیت ایندر دیکم اگر سز لر خدای تعالی نك
 برلکینه علامت استاساگز (ان فی خلق السموات والأرض) درستلکده کوکلرنی
 و برنی یارانوده و یوقدن بار قیلوده (واختلاف الليل والنهار) هم کیچه و کوندز نك
 نورلانیما کنده یعنی برسی آرتندن برسی کیلما کنده یا ایسه برسی قسارانغو و برسی
 یاقطی یا که برسی اوزون و برسی فسقه بولماقنده (لآیات لأولی الأبصار) البته
 علامت لر بارد عقل و بصیرت ایالری اوچون خدای تعالی نك بارلقینه و برلکینه هم
 علم و قدر تینک کامل لکینه یعنی پیغمبردن معجزه طلب ایتوگه حاجت یوقدر زیوا که
 پیغمبر خدای تعالی نی بولامک ایل بیوروز عالمدا گی بارچه نرسه خدای تعالی نك
 برلکینه دلیلدر (الذین یذکرون الله) اول عقل ایالری شول کهمسه لدر کم یساد
 ایتارلر آلا ر خدای تعالی نی (قیاماً) آیاق اوزره باصقان حال لرنده (وقعوداً) هم
 اولنورغان حال لرنده (وعلى جنوبهم) دخی قابرغالری اوزره یاتقان حال لرنده یعنی
 همیشه و بارچه حالده الله تعالی نی ذکر ایتارلر و ایسلرندن چقارماسلر یا که بواورنه
 ذکردن مراد نمازدر اول تقدیرده معناسی آیاق اوزره باصقان حال لرنده نماز
 اوقورلر و اگر باصوب اوقورغه کوچلری یتماسه اولنورغان حال لرنده اوقورلر
 و اگر آکا هم کوچلری یتماسه یاتقان حال لرنده ایما و اشارت ایل اوقورلر
 دیمکدر والله تعالی اعلم (وینفکرون فی خلق السموات والأرض) هم تفکر
 قیورلر و اویلارلر کوکلرنی و بولرنی یاراتو طوغر بسنده یعنی کوکلرنک و بولرنک هم
 آلا رده بولغان بارچه مخلوقانتک یاراتولورینی اویلاب خدای تعالی نك بارلقینه و برلکینه
 استدلال قیلورلر هم مناجات ایدوب ایتورلر (ربنا ما خلقت هذا باطلاً) (۱) ای
 بز نك پروردگارمز سن یاراتمادک اوشبو کوکنی و برنی بوشقه یعنی اوشبو عالمنی
 یوقدن بار قیلماقک عبث و فائده سزاش نوکلدر البته حکمتی بارد (سبحانک)
 پاکلک سکا مخصوصدر فائده سز نرسه نی یاراتودن پاک و منزه سن (فقنا عذاب النار)
 بس صافلاغل سن بولرنی اوزرحمتک ایل اوط عذابندن (ربنا انک من تدخل النار)

نیسیرده کلنور مشدرکیم
 اوشبو آیه کریمه ده بولغان
 بش دعا رسول صلی الله
 علیه وسلم دن هم چهار-
 یارلردن ترتیب اوزرینه
 صادر بولمشدر رسول صلی
 الله علیه وسلم اوز مرتبه-
 لرندن ربنا ما خلقت هذا
 باطلاً دیوب بیوردیلر
 ابوبکر صدیق رضی الله
 عنه خوف مقامنک توروب
 ربنا انک من تدخل النار
 فداخزینته دیدیلر عمر
 فاروق رضی الله عنه حقیقی
 ایمانندن خبر بیروب ربنا
 انما سمعنا منادياً یأخذبنا
 دیلر عثمان ذوالتورین
 رضی الله عنه رجا مقامنده
 مغفرت استابربنا فاغفرلنا
 ذنوبنا دیوب دعا قیلدیلر
 علی المرتضی رضی الله عنه
 همت مقامنه و عا ایتولگان
 نعمتلرنی طلب قیلوب
 ربنا وانما وعدتنا علی
 رسلك دیوب بیوردیلر
 حق سبحانه و تعالی آلا ر نك
 دعالری مقبول بولغانندن
 خبر بیروب فاستجاب لهم
 ربهم دیوب بیوردی

ای بزنك ربمزد در سنلکده سن هر کسمهنی کز گوزساک تموغه عدلک ایل (فقد
 آخزینته) بس تعقیق خور ورسوای ایتدک سن آنی (وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ)
 ویوقدر ظالملرگه یعنی کافرلرگه باردم ونصرت بیرگوچیلر آخزنده یعنی هیچ کم
 آلارنی عذابدن قوتقارماس (رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا) ای بزنك ربمزد در سنلکده بزلر ایشندک
 (مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ) شونداین ندا قیلغوچینی کم ندا قیلورواوندار اول خلایقی
 ایمانغه اول ندا قیلغوچی محمد علیه السلامدر یا که فرآندر کم اول ندا قیلور
 (إِنْ آمَنُوا بِرَبِّكُمْ) شوپله دیوب کم ایمان کیلتورکوز وانشانوکوز پروردکارکوزغه (فَأَمَّا)
 بس ایمان کیلتوردک بز ونبول ایتدک آنک ینداسینی (رَبَّنَا فَاعْفُرْ لَنَا ذُنُوبَنَا) ای
 بزنك پروردکارمز بس یارقاغل سن بزنك گناهلرمزنی یعنی گناه کبیرهلر یا که
 اونکاندا گی گناهلرمزنی (وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا) هم اورنکل وکیچورگل سن بزلردن
 یلوزلقلرمزنی یعنی گناه صغیرهلر یا که کیلاچکدا گی گناهلرمزنی (وَتَوَفَّنَا مَعَ الْأَبِرَارِ)
 دخی اولتورگل سن بزلرنی ایدگلر برله (رَبَّنَا) ای بزنك ربمزد (وَأَتْنَا مَا وَعَدْتَنَا
 عَلَيَّ رَسُولَكَ) هم بیرگل سن بزرگه شول نرسهنی کم وعده قیلدک سن آنی بزرگه
 بیرورگه رسوللرنک اوزرینه یعنی پیغمبرلرنک آرقلی مؤمنلرگه نصرت ویساردم
 یا که مغفرت وعده قیلغان ایدک شونی سن بزرگه بیرگل (وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ)
 دخی خور ورسوای قیامغل سن بزلرنی قیامت کوننده (أَنْتَ لَا تَخْلُقُ الْمِيعَادَ)
 درستلکده سن خلالق قیلماس سن اوزکدک قیلغان وعده گا (فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ)
 بس اجابت ایتدی ونبول قیلدی آلارنک دعالرنی آلارنک پروردکاری هم ایتدی
 آلاغه (إِنِّي لَا أَضِيعُ) شوپله دیوب کم من ضایع قیلماسمن ویوغالنه اسمن (عَمَلٍ عَامِلٍ
 مِنْكُمْ) هیچ برعمل قیلغوچینک عملینی سزلردن یعنی هرکم نك قیلغان عملینه کورا
 البته اجر وثواب بیلور حضرت ام سلمه رضی الله عنها نفل اینمشلردر کم رسول
 صلی الله علیه وسلمدن صورادم یا رسول الله هر برعمل قیلغوچیفه اجر بولا طورغان
 بولسه بی اوچون خدای تعالی مهاجر ایلرنک مناقیلرنی ذکر قیلوب آلا حقیقه کوب
 اجر وثوابلر وعده قیلادر مهاجره خاتونلرنی هیجده ایتمایدلر الله خاتونلرغه اول اجر
 ولوش یوقمو دیدم بس حق تعالی دن آیت کیلدی کم هیچ برعمل قیلغوچینک عملینی
 ضایع ایتماسمن (من ذکر أو انثی) ایردن یا ایسه خاتوندن یعنی کراک ایر وکراک
 خاتون بولسون هیچ کم نك عملی ضایع بولماس (بعضکم من بعض) سزنک بعضلرکوز
 بعضلرکوزدنر یعنی همه لرکوز اجر وثوابده برابر بر تیگز سز ایر کشی هم خاتون کشی

هر فايوسى فيلغان عملينه كورا اجر و ثواب طابار (فَالَّذِينَ هَاجَرُوا) بس شول
 كهسه لركم هجرت فيلدبيلر و اوز وطنلر ينى طاشلاب كيندبيلر (وَأَخْرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ)
 هم چقارلدبيلر اوزلرينىڭ يورطلر ندىن و منزل لرندىن يعنى پيغمبر عليه السلام هم مهاجر
 صحابه لركم آلارنى مشركر ظلم لى ايل مكه دن چقاردبيلر (وَأَوْذُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ) هم
 اذا ايتولدبيلر ورنج تولدبيلر آلار خدای تعالى بولنده يعنى مسلمان بولولرى اوچون
 مشركر آلارغه تورلى جفالر و عذابلر كورساندبيلر نَنَّا كَمْ بِلَالٍ وَصَهِيْبٍ رَضِيَ اللَّهُ
 عَنْهُمَا كَبِيْرًا (وَقَاتَلُوا) هم صوغش فيلدبيلر آلار مشركر برله (وَقَاتَلُوا) دجى اولتورلدبيلر
 و شهيد بولدبيلر صوغش لرده (لَا كَفْرَانَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ) البته كيجورور من آلار دن
 آلارنىڭ ياوزلقلر ينى و گناه لر ينى يارلقار من (وَلَا دَخَلْنَاهُمْ) هم البته كرگزور من آلارنى
 (جَنَاتٍ نَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ) شول جنتلر گه كم آغار آنك آغاچلرى و سربايرى
 آستوندىن بلغهلر هم ايسدگو جزا بېرور من آلارغه (ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ) الله تعالى
 فاشندىن بولغوچى ايندگو جزا (وَاللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنُ الثَّوَابِ) و خدای تعالى در كم آنك
 فاشنده غنه بولغوچىدر اجر و ثوابنىڭ يغشى سى مكه مشركرى دولت ايل راحنده عمر
 سورورلر ابدى مؤمنلر فقيرلك ايل بيك فاطيلق و محنتده اونكارورلر ابدى نى اوچون
 اوشبو پوتغه طابونوچى مشركر ناز و نعمت اچنده بولوب خدای تعالى نك دوستلرى
 بولغان مؤمنلر محنت و مشقتده عمر اونكارلر ديوب مؤمنلرنىڭ خاطرلر ندىن كيجار
 ابدى حق سبحانه و تعالى مؤمنلرنىڭ كوكلر ينى جوانوب آيت بيار دېكم (لَا يَغْرَبْكَ
 كَرَاكَةٌ كَمْ مَغْرُورٍ اَيْتَمَاسُونَ وَآلِدَامَاسُونَ سِنَى اِى مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ (تَقَلَّبَ
 الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ) كافر بولغان كهسه لرنىڭ دونما كلرى شهرلرده يعنى مشركلرنىڭ
 دولت و راحتلك ايل شهرلر گه كېلوب كينوب سوداگرلك فيلوب يورولر ينه آلدانما كز
 (مَنَاعٌ قَلِيلٌ) آلارنىڭ بوشلرى آزغنه فائده لانودر دنباذه بيك تيز فاني بولور
 (ثُمَّ مَا وَبِهِمْ جَهَنَّمَ) صكره آلارنىڭ فسايچاق اورنلرى نموغدر (وَبئْسَ الْهَادِ) ونى
 ياوز فرار فيلاچق اورندىر اول نموغ (لَكِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ) لىكن شول كهسه لر
 كم قورقيدبيلر اوزلرينىڭ پروردكارلر ندىن يعنى آخرت عذابندىن قورقوب دنبا
 متاعينه مغرور بولمادبيلر (لَهُمْ جَنَاتٌ) بولغوچىدر آلارغه آخرتده جنت باچهلرى كم
 (نَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ) آغار اول باچهلرنىڭ يفاچلرى آستندىن بلغهلر (خَالِدِينَ
 فِيهَا) منگو فالغوچىلر بولغانلرى حالده آلار اول جنتلرده (نَزَلًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ) تحفه
 و بولاك بولغانى حالده اول جنت آلارغه خدای تعالى فاشندىن نزل ديوب قوناق

يسيرده كلتور مشر كيم
 اوشبو آيگه رومده بولغان
 بش دعا رسول صلى الله
 عليه وسلم ين هم چار
 بارلور دن نزيب اوزر يه
 يادى بولمشهر رسول صلى
 الله عليه وسلم اوز مرتبه
 لرنىن رينما عاقبت عدا
 باطلا ديوب يورده بيلر
 اويگه سديقى رضى الله
 عنه قونى عاقبت توروب
 نونا انك من قتل النار
 عذابلر يته ديدبيلر عمر
 لار دى رضى الله عنه حيفلى
 اياقتن عمر بېرور سونا
 اناسنا ساديا لى ديدى
 ديلر عيان دواتور ينى
 رضى الله عنه رما مقامده
 عاقبت انانير تاماقورلار
 ديوبنا ديوب عاقبتلر
 على المرتضى رضى الله عنه
 عت مفاست و عت ايتولگان
 قىلر قى قىلر فيلوب
 رينا و انما و عشتا على
 بىلك ديوب يورده بيلر
 على سبحان و تعالى آلارنىڭ
 دعالرى مشرولر بولمادىن
 چير بېرور بائىب لىكم
 رهم ديوب يورده

کیلاسی ایوگه فونافنی حرمتلاب آنک او چون حاضر لب فوبلغان نرسه گه ایتور لر
 (وما عند الله خیر للابرار) و خدای تعالی فاشنده بولغان نرسه بخشیرا قدر ایتدگو
 اشلی کهمسار او چون فانی دنیا د: لنتدن (وَأَنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ) و درستلکده کتاب
 اهلندن باردرد (لَمَنْ يَوْمَ بِاللَّهِ) شول کهمسه کم اشانور خدای تعالی گه (وَمَا أَنْزَلَ إِلَيْكُمْ) هم
 اشانور سزگه ایندر لگان نرسه گه یعنی فرآغه (وَمَا أَنْزَلَ إِلَيْهِمْ) دخی اشانور آلا رنک او زلرینه
 ایندر لگان نرسه گه یعنی تورات و انجیلگه مراد عبدالله بن سلام و آنک بولد اشلری
 یا که حبش پادشاهی نجاشی هم آنک اتباعیدر (خَاشِعِينَ لِلَّهِ) خشوع ایتکو چیلر
 و توبانچیلک فیلعو چیلر بولغانلری حالده خدای تعالی گه (لَا يَشْتُرُونَ) صابو ب
 آلماسلر و آلسدر ماسلر آلا ر (بِآيَاتِ اللَّهِ) الله تعالی نك آیتلری برابرینه (ثَمَنًا قَلِيلًا)
 آزغنه بهانی یعنی دنیا مالی او چون تورات حکملرینی اوزگار تماسار و محمد علیه السلام
 صفتلرینی باشور ماسلر نتاک کم بهود عالملری شولای فیلدیلر (أُولَئِكَ) اوشبو ذکر ایتولگان
 کهمسلر یعنی کتاب اهلینک مؤمنلری (لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ) بولور آلا رغه اجر
 و ثوابلری پروردکارلری فاشنده (إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ) درستلکده خدای تعالی
 نیز حساب ایتکو چیلر کم مؤمنلر نك حسابینی نیزلک و یکلرک ایلر فیلور (يَا أَيُّهَا
 الَّذِينَ آمَنُوا) ای ایمان کبلتورگان کهمسلر (اصْبِرُوا) صبر فیلکمز و جدا کز فرض
 عمللرینی ادا فیلوغه یا که کفر اهل ایلر صوغش فیلوغه یا که شریعت حکملرینه
 (وَاصْبِرُوا) هم مشقتلانوکز و آغرقلرغه چداملی بولکمز دشمانلر ایلر صوغش فیلغانک
 (وَرَابِطُوا) دخی حاضر لانوکز دشماننی فارشی آلا رغه یعنی دشمان کبلاتورغان بولنی
 کوزانوب حاضر بولوب تورکمز بعضیلر مرابطه دن مراد نماز سوکنک نمازغه منتظر بولما قدر
 دیمشدر والله اعلم (وَاتَّقُوا اللَّهَ) و فورقکمز خدای تعالی دن فرمانینه خلا فلق ایتودن
 صافلانوکز (لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ) شاید کم سز فورتلور سز و مقصودقه ابرشور سز اوشبو
 اشلرینی اشلا سا کز

سورة النساء مدنية وهي مائة وخمس اوست اوسبع وسبعون آية

نساء سورہسی مدینہدہ نازل بولغاندر بر یوزده یتمش بش یا کہ آلتی یا کہ یدی آیتدر

بسم الله الرحمن الرحيم

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ) ای آدمیلر (اتَّقُوا رَبَّكُمْ) فورقکمز پروردکار کزدن و صافلانوکز
 آنک غضب و فہرندن (الَّذِي خَلَقَكُمْ) آنداین پروردکار کم باراندی اول سزنی
 و یوقدن بار فیلدی اوزینک قدرتی ایلر تورلی تورلی شکل لردہ و تورلی توسلردہ

اینوب (من نفس واحدة) بر نفسدن یعنی همه کزنی بر آدم علیه السلام یاراندی
 (وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا) هم یاراندی اول بر نفسدن یعنی آدمدن آنک جفتی نی کم
 آنامر حوادر حضرت آدمک صول فابر غاسندن یار تولدی (وَبَثَّ مِنْهُمَا) هم طاراندی
 خدای تعالی بو ایکی سندن یعنی حضرت آدم ایله حوانک نسلندن دنیاغه کیلتوردی
 (رَجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً) کوب ایرلرنی هم کوب خانولارنی (وَأَنقُوا لِلَّهِ الذِّی) و قور کز
 شول خدای تعالی دن کم (تَسَاءَلُونَ) سز لر بر بر کزدن صور اشور سکز آنک اسمی
 ایله یعنی بر بر کزدن حاجت و یاردم صور اشقانک خدای تعالی نک اسمی ایله صور ار سکز
 (وَالْأَرْحَامَ) دخی قور کز و صافلان کز رحملرنی کیسودن و فرند اشلر گه شفقت سز لک
 ایتودن (إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا) درستلکده خدای تعالی بولدی سز نک اوز کز گه
 صاچی و کوز اتوچی کم سز نک بار چه سوز لر کز گه مطلعدر هیچ برسی آنگا یاشرن
 توگلدن (وَأَنتُوا الْيَتَامَى أَمْوَالَهُمْ) و بیر کز سز ای یتیم لر گه ولی و هم وصی بولغان
 کهسه لر اول یتیم لر گه اوز لر بنگ مال لرینی یتیم لر گه ولی و آپیکون بولغان کشیلر
 یتیم لر نک مال لرنده اوز لر ی تلا گانچه تیوش سز نصر لر قیلور لر ایدی مثلا آلار نک
 یغشیراق قویلرینی اوز لرینه آلوب فالوب آنک اور نینه اوز لر بنگ آرق و ناچار
 قویلرینی بیر ور لر ایدی بز قوی اور نینه قوی بیر دک دیوب اوز اش لرینی
 درستلما کهچی بولور لر ایدی حق سبحانه و تعالی بیوردیکم (وَلَا تَتَّبِعُوا الْغَيْبَ
 بِالطَّبِیْبِ) و آلدنر ما کز خبیث و ناچار مالنی یغشی مال برله یعنی یتیم لر نک سز گه
 حرام بولغان مال لرینی آلوب آنک اور نینه اوز کز نک حلال بولغان مال کزنی قویها کز
 (وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَى أَمْوَالِكُمْ) (۱) هم آشاما کز یتیم لر نک مال لرینی اوز مال لر کز
 ایله برگه قاتشدر وب (أَنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا) درستلکده یتیم مالینی آلدنر ماق
 و آنده خیانت ایتماک بولغوجیدر اولوغ گناه خدای تعالی فاشنده (وَأَن خَفْتُمْ)
 و اگر قور قسا کز سز (أَلَّا تَقْسُطُوا فِي الْيَتَامَى) شوندان کم عدل لک و توغر یلق
 ایتماس سز یتیم لر مالی حقنده اوشبو آیت کریمه شول کهسه حقنده ایندر لمدنر کم
 آنک تصرف و تریبه سنده بر یتیمه فز بالا بار ایدی شول قزنی اوز نینه نک کحلاب
 آلماقچی بولور ایدی لکن فز نک ولی بولغان کشی سی و آپیکونی اوزی بولغان لقتن
 مهرینی عدل لک برله بیلگولی آلام هم اوز خانونیم بولغاچ آنک مالندن صافلانا
 آلام دیب فورقا ایدی بس حق سبحانه و تعالی بیوردیکم اگر سز لر اوز فول کز ده
 بولغان یتیمه قز لر نی نک کحلاب آغانده آلار نک مال لرینه خیانت قیلودن قور قسا کز

اوشبو آیه کریمه غطفان
 قبیل سندن بر که سه حقند
 نازل بولمشدن اول کهسه نک
 فرنداشی و فات بولوب
 آندان بر یتیم ایر بالا
 فالغان ایدی اول کهسه
 شول بالاغه ولی ووصی
 بولوب آنک مالینی نصر ف
 قیلور ایدی اول یتیم
 بلاغنگه ایر شکاچ اوزی نک
 مال لرینی اول کهسه دن
 طلب قیلدی اول کهسه
 تورلی بهانه لر کور ساندی
 مالنی نیز گنه بیراسی
 کیله مادی عاقبت رسول
 علیه السلام حضور نینه
 حکم گه کیلدیلر حق
 تعالی دن اوشبو آیت نازل
 بولدی صکره اول کهسه
 خدای تعالی عذابندن
 قور قوب مذکور یتیم نک
 مال لرینی اوز نینه طاپشر -
 دی تفسیر حسینی

وعدلك ايتا آلماسمز ديسا ئز (فَانَكُجُوا مَا طَابَ لَكُمْ) بس نکاح قيلگنسر اوزگنزه
 خوش بولغاننى و نفسگنر استاگاننى (مِنَ النِّسَاءِ) باشقه خانونلردن (مثنى) ايکبشارنى
 (وَوَثْلًا) دخى اوچارنى (وَرِبَاعًا) هم دورتارنى نکاح قيلگنر دورت خانوندن آرتقنى
 آلماق درست بولماس مگر برسینی آيورسه يا که اولسه آنک اورنینه آلماق
 درست بولور (فَإِنْ خِفْتُمْ) بس اگر قورفسا گنسر و بلسا ئز (الَّا تَعْدِلُوا) شونى کم
 عدلك ايتماس سز يعنى بردن آرتق خانون آلمان صورته آلارنک آراسنک عدلك
 و نينگنرک ايتنه آلماسمز ديوب قورفسا گنر (فَوَاحِدَةً) بس اختيار قيلگنر برگنه خانوننى
 (أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ) يا ايسه خانون ايتوگنر شونى کم مالک بولدى آنى قولارگنر
 يعنى اوز ملکگنرزه بولغان کينزکنى خانون ايتوب تونوگنر (ذَلِكَ) اوشبو اش
 يعنى برگنه خانون آلمافگنر يا که کينزکارگنر خانون ايتما کگنر (أَدْنَى الْأَعْيُنِ) يقينراقدر
 شوگا کم سز عدل لکدن آوشماس سز و ظلم لى ايتماس سز يعنى برگنه خانون بولغاچ تينگنر
 نوتماو و ظلم لى ايتو بولماس (وَأَنْتَوِ النِّسَاءَ) و بيرگنر سز نکاحگنرغه کرگان خانونلرغه
 (صَدَقَاتِهِنَّ نِعْلَةً) آلارنک مهرلربنى هديه و بولاک بولغانى حالده اول مور خانونلرغه
 خدای تعالى دن يا که کوکل خوشلقى ايله آغرسنماينچه بيرگنر (فَإِنْ طَبِنَ لَكُمْ مِنْ
 شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا) بس اگر نفس خوشلقلى ايله کيجسه لر اول خانونلر سزگه مپرنک
 بعضسندن يعنى اوزلرى تلاب مهرلرينک بر آزندن کيجسه لر و سز لرگه باغشلاسه لر (فَكُلُوهُ
 حَنِيفًا مَرِيئًا) بس آشاگنر سز آنى و تونوگنر اوز کرا کگنرگه حلال و مشقتسز بولغانى
 حالده يا که حلال بولغانى حالده راحتلنوب تونوگنر (وَلَا تُؤْتُوا السُّفِيَاءَ) و بيرماگنر سز
 سفیه و عقلسز کشيلرگه (أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا) شول مالارگنرنى کم
 قيلدى خدای تعالى اول مالنى سز نك اوچون معيشت نك تور ماقينه سبب يعنى
 دنيا ترکلى نك تور ماقينه هم دين اشلى نك توز ولما کينه سبب بولغان ماللرنى
 عقلسز کشيلر قولينه بيروب تلى ايتدرماگنر خطاب ولى ووصى بولغان کيسه لرگه در
 قول آستگنرزه بولغان يتيملرنک عقللرى کمالتکه ايرشماى توروب ماللربنى
 اوزلر بنه بيرماگنر ديمکدر (وَأَرْزُقُوهُمْ فِيهَا) ورزقلاندرگنر سز اول سفیهلرنى و آلارغه
 اولوش بيلگولاگنر شول ماللرده يتارلك مقدارى (وَأَكْسُوهُمْ) هم کيوندگنر
 آلارنى اوز ماللردن حاجت قدرنچه (وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا) دخى ايتوگنر آلارغه
 بخشى سوزنى يعنى آلارنى آچولاندر ماسلىق ايتوب بخشى ويومشاق سوزلر ايله
 جوانوب ماللربنى صافلاگنر مثلا اوشبو مال همهسى سنکيدر من آنى صافلابننه

نورامن سن اوسوب كمالتكه ايرشكاچ اوزكا طايشور ورمن ديوب آلارنك كوكلار ينى
 خوش فيلكز (وابتلوا البتامي) وصنا كز سز يتيملرني اگر اير بالا بولسه عقل و نه بيز ينى
 مالني صافلي آلوو ينى وصاتو آلوني بلانلكيني صنامق تيوشدر وا گر قز بسالا
 بولسه ابو اچنده گي اشلرني باشقارا آلما قيني صنامق تيوشدر (حتي اذا بلغوا النكاح)
 تا كم هر فايچان اير شسه لر اول يتيملر نكاح حدينه يعني بلاغتكه اير شسه لر (فان
 انستم منهم رشدا) بس اگر كور سا كز سز بالغ بولغانلر ندين صوك آلا ردين رشدا
 وتوزك لكيني يعني عقللي وفهملي ايدكلر ينى بلسا كز (فادفعوا اليهم اموالهم) بس
 بيركز سز اول يتيملر كه اوزلر بذك ماللر ينى (ولانا كلواها اسرافا) وآشاما كز سز اي
 وصي بولغان كمسه لر اول يتيملر نك ماللر ينى شريعت قوشقاندين طش يعني
 وصيلق اوچون حا كم وقاضي اوزكز كه بيلگولا گاندين آرتوقني آلما كز (وبدارا
 ان يكبروا) دخی بتور ما كز آلا رنك ماللر ينى آشوغوب اوسوب يتولر ندين قورقوب
 يعني اوسوب بتارلر ده بومالني بزدن آلورلر ديب قورقوب تلف ايتما كز (ومن
 كان غنيا) وهر كم باي بولسه ولي ووصي بولغان كمسه لر دن (فليستعفف) بس
 كرا كدر كم صافلانسون اول وطيولسون يتيم ماليني آلودن يعني باي كشي وصي
 بولسه اوزينه وصيلق خدمتي اوچون هم هيچ نرسه آلماسون صافلانسون (ومن
 كان فقيرا) وهر كم فقير بولسه يتيمكه وصي بولغان كمسه لر دن (فلياكل بالهمعروف)
 بس آشاسون اول يتيم نك مالندن بغشيلق برله يعني وصي بولغان كشي فقير
 بولسه خدمتي اوچون اوزينه حاجت قدرلي انصاف وعدلك ايله آلسه درستدر
 (فاذا دفعتم اليهم اموالهم) بس هر فايچان بيرسا كز سز وفايتار سا كز اول يتيملر نك
 اوزلر ينه آلا رنك ماللر ينى (فاشهدوا عليهم) بس گواه توتوكز آلا ر اوزرينه
 يعني ماللر ينى گواهلر آلدنده فايثاروب بيركز تا كم دعوا وخصومتكه طارتولماسون
 (وكفى بالله حسيبا) وكفايه ايتكوجيدر خدای تعالی بئكلرني حساب قىلغوجي بولوب
 آخرنده جاهلپنده عربنك عادتق شول ايديكم خاتونلر غه هم باش بالار غه هيچده
 ميراث بير ماسلر ايدى كشي اولگاندين صوك ميراث بولوب قالغان مال دشمان
 برله صوغشور غه كوچي بتارلك بولغان كشي لر كه گنه بيرلور كه تيوش ديورلر ايدى
 پيغمبر مز عليه السلام مدينه كه هجرت قىلوب كىلگانده هم مدينه ده شول عادت
 يورتلور ايدى تا كم صحابه لر دن اوس بن ثابت الانصاري رضی الله عنه وفات بولوب
 آندن قالغان ماللرني آتاسى برله بر توغمه قزنداشي نك اوغللرني آلوب تصرف

قیلدیلر اوس نك خانونی هم اوج قز بالاسی قالغان ایدی آلاغه هیچ نرسه بیرمادیلر
 اوس نك خانونی ام کعه رسول صلی الله علیه وسلم حضورینه کیلوب بو خصوصه
 شکایت قیلدی رسول علیه السلام اوس نك مال لرینی نصرف ایتکان فرنداشرینی
 چاقروب صوراج آلار آنا بابالرنین قالغان عادت لرینی قونلاما کچی بولدیله حق
 سبحانه وتعالی دن آیه کیلدی کم (لِّلرَجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبْنَ وَرِثَةٌ لِّلَّذِينَ هُنَّ عَلَیْهِمْ مِمَّا كَسَبُوا ذَٰلِكُمْ لَعَلَّیْكُمْ تَقْوٰی تَعْلَمُونَ) انا آنالری هم
 یاقن فرنداشری فالدرغان مال دن (وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبْنَ وَرِثَةٌ لِّلَّذِينَ هُنَّ عَلَیْهِمْ مِمَّا كَسَبُوا ذَٰلِكُمْ لَعَلَّیْكُمْ تَقْوٰی تَعْلَمُونَ) انا
 اولوش کراک قارت وکراک یاش بولسونلر (مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانُ وَالْاَقْرَبُونَ) آنا
 آنالر هم یاقن فرنداشر فالدرغان مال دن (مِمَّا قَلَّ مِنْهُ اَوْ كَثُرَ) شول نرسه دن کم
 آز بولدی قالغان مال دن یا ایسه کوب بولدی یعنی مبتدن قالغان مال کراک کوب
 بولسون وکراک آز بولسون البته اول مال دن ابر هم خانون وارثلرگه اولوش
 بیلور (نَصِيبًا مَّفْرُوضًا) بیلگولانمش اولوشنی (وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ) وهر قایچان
 حاضر بولسلر میراث مالینی بولگان وقتده (أُولُو الْقَرْبِی) اوزلرینه میراث تیمی
 نورغان فرنداشر (وَالْیَتَامَى) هم اوکسنز بالالر (وَالْمَسَاكِیْنِ) دخی محتاج و بیچاره لر
 (فَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ) بس رزقلاندیرکز و بیرکز سز آلاغه برار نرسه شول میراث
 مال دن یعنی میراث مالینی بولشکان وقتده حاضر بولغان فقیر و محتاج لرینی محروم قیلما ینجه آلاغه
 بر آز صدقه بیرماک مستحب بولور (وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَّعْرُوفًا) هم ایتوکز آلاغه
 کورکام و یغشی سوزنی یعنی اگرده آلارنک صورغانلرینی بیرا آلهاساکز کورکام
 و بومشاق سوزلر ایله عنبر بیان قیلکز ورنجوتماکز (وَأَمِیْشَ الَّذِیْنَ لَو تَرَکُوا
 مِنْ خَلْفِهِمْ) وکرا کدر کم فورقسونلر خدای تعالی دن یتیملر توغر یسنده شول
 کمهسلر کم اگه فالدرسه لر ایدی آلار اوزلری آرطندن (ذَرِیَّةً ضَعِافًا) عاجز
 وضعیف بولغوچی بالالرنی (خَافُوا عَلَیْهِمْ) قورفورلر ایدی اول بالالر اوزرینه یعنی
 اوزلری اولگانلرین صو کضعیف وکچکنه بالالری فالوب ضایع بولولرندن قورقا
 نورغان کشیلر شونی اویلاب اوز قول آستلرنده بولغان یتیم بالالر توغر یسنده
 هم خدای تعالی دن فورقسونلر و آلاغه باردم و شفقت ایتسونلر (فَلِیَتَّقُوا اللَّهَ) بس
 کرا کدر کم فورقسونلر آلار خداینک عذابندن (وَلِیَقُولُوا قَوْلًا سَدِیدًا) هم ایتسونلر
 درست و توغری بولغان سوزنی یتیملر حقنده (أَنَّ الَّذِیْنَ یَا کُلُّونَ) درستلرگه
 شول کمهسلر کم آشارلر (أَمْوَالِ الْیَتَامَى ظُلْمًا) یتیم لر نك مال لرینی ظلم لقی یوزندن

شیرا اوما قیا
 ن لفره نالیه فضل آنا شایسته
 حویله الیه و شایسته
 شایسته مدینه رحمان
 ظلمت یسه و عیاض لیا
 و ابرین شایسته قری آنی
 سیدم کذا انا ربکم
 سیدم اری و شایسته
 کذا شایسته و النفا بین من شایسته
 کذا افسوس و شایسته
 کذا شایسته و شایسته

(أَمْ يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا) موندن باشقه نوگلدركم آشارلر آلاز اوز قارنلرنده
 اوطنی یعنی یتیملر مالینی ظلم لاق برله آشاو تموغ اوطنینه سبب بولغانلقدن اوطن
 آشاو کبیر (وَسَيَصْلُونَ سَعِيرًا) هم نيزدرکم کرورلر یتیم مالینی آشاوچیلر قزدرلغان
 تموغ اوطنینه. (يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ) حکم قیلور و بیورور خدای تعالی سز لرگه
 بالالرکز نك میراثلری توغر بسنده شوپله دیوب کم (لِلذَّكَرِ مِثْلَ حَظِّ الْأُنثِيَيْنِ) ایسر
 بالاغه بولغوجیدر ایکی قز بالانك اولوشی شکلی یعنی بر اوغل ایکی قز آلقان
 قدرلی میراث آلور (فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً) بس اگر بولسه لر اولگان کشی نك بالالری
 خاتونلرغنه یعنی ابر بالا برده بولما یوب همه سی قز بالالرغنه بولسه (فَوْقَ اثْنَتَيْنِ)
 ایکیدن اوستون یعنی ایکی دن آرتق قز لر بولسه (فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ) بس بولور
 اول قز بالالرغه قالغان مالنك اوج اولوشندن ایکی اولوشی (وَأَنْ كَانَتْ وَاحِدَةً)
 و اگر میتدن قالغان بالا برگنه قز بولسه (فَلَهَا النِّصْفُ) بس بولور آثا قالغان
 مالنك پارطیسی (وَلَا بُوَيْهَ) دخی میت نك آتسا آناسی اوچون بولغوجیدر میراث
 (لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ) بو ایکیدن هر برسینه آلتی اولوشدن بر اولوش (مِمَّا
 تَرَكَ) شول نرسه دن کم فالدردی آتی اولگان کشی یعنی قالغان اموال متروکه دن
 میت نك آتا آناسینه هر قایوسینه آلتی اولوشدن بر اولوش بیرلور (أَنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ)
 اگر بولسه اولگان کشی نك بالاسی کراک ابر بالا و کراک قز بالا بولسون (فَإِنْ
 لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ) بس اگر بولمسه اولگان کشی نك بالاسی (وَوَرِثَهُ آبَاؤُهُ) هم
 وارث بولسه آثا آتا آناسی یعنی هیچ بر بالاسی فالما ینچه آتا آناسی فالسه (فَلِأُمَّه
 الْوَالِدِ) بس بولور آنك آناسینه قالغان مالنك اوچدن برسی بو تقدیرده آناسینه
 کوبمو تینگانلگی بیلگولانمادی زیرا که میت نك بالاسی بولماغانده آناسی عصبه
 بولوب صاعب فرضلردن قالغانی آلور (فَإِنْ كَانَ لَهُ أُخْوَةٌ) بس اگر بولسه اولگان
 کشینك (۱) قزنداشلری بردن آرتق کراک آتا آنا بر بولغان قزنداشلر و کراک آتا بر آتا
 باشقه یا که آتا بر آتا باشقه قزنداشلر بولسون (فَلِأُمَّه السُّدُسُ) بس بولور آنك
 آناسینه آلتی اولوشدن بر اولوش میتدن قالغان مالدن و اوشبو فرض ایتولگان
 اولوشلری بو وارثلرگه بیرلور (مَنْ بَعْدَ وَصِيَّةٍ يُوصَىٰ بِهَا) شول وصیتدن صولف کم
 وصیت قیلور بولدی آنك برله شول مالنی فالدرغان کشی (أَوْ دِينَ) یا ایسه بور چنی ادا
 قیلغاندن صولف یعنی اولگان کشی نك بور چلری بولسه شول بور چلری تولا گاندن صولف
 هم مالینك اوچدن برندن ایتکان وصیتلرینه توتقاندن صولف قالغانینی اوشبو وارثلر آراسینه

آیه الموارث

(۱) یعنی ابر قزنداش و قز
 قزنداش آناغه تیانورغان
 اولوشنی کیمونورلر اگر چه
 اولزلی هیچده میراث
 آلماسه لرده هر میت نك
 بردن آرتق قزنداشی بولو
 سببلی آنا نك حصه سی
 اوچدن بردن کیموب
 آلتی دن برگه فالور میت نك
 قزنداشی برگنه بولسه آتا-
 نك حصه سی کیموماس

تقسیم قیلنور (اباؤکم و ایناؤکم) آنالرکز هم اوغل لرکز (لاندر ون ایهم اقرب لکم نفعا)
 سز بلماس سز شونی کم آلا رنک فایوسی بقینراقدر سز لرگه فائده بوز نندن یعنی
 وارثلرنک اولگان کشیگه فایوسی بقینراق و فائده لیرهک ایکانینی هم فایوسینه میراث
 کور براك بیلورگه نبوش ایکانینی سز اوز عقل لرکز ایله بله آلماس سز بلیکه خدای
 تعالی اوزی بلوت اوشبو میراثلرنی بیلگوله دی و فرض قیلدی (فَرِیضَةً مِّنَ اللَّهِ)
 خدای تعالی فاشندن بولغوجی فرض قیلماق و بیلگوله مک ایله (إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا
 حَكِيمًا) درستلنکده الله تعالی بولغوجیدر بیلگوجی هر وارثنک مرتبه سینی حکمت
 ایله حکم قیلغوجی میراثلرنک مقدارنک (وَلَكُمْ نَصَبٌ مَّا تَرَكَ آزْوَاجُكُمْ) و سز لرگه در
 ای ایرار خانو نلرکز قالدیرغان مالنک باریسی (أَنْ لَّمْ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٌ) اگر بولماسه
 اول خانو نلرنک بالاری یعنی خاتون اولگاندن صوگ بالاسی قالماسه اول خانوندن
 قالدیرغان مالنک باریسی ایرینه تیار (فَإِنْ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ) بس اگر بولسه اول
 خانو نلرنک بالاسی (فَلَكُمْ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَنَّ) بس سز لرگه در دورتدن برسی اول
 خانو نلرکز قالدیرغان مالدن یعنی خانوننک بالاسی قالماسه کبراک حاضرگی ایرندن
 و کبراک باشقه ایردن بولغان بالا بولسون اول تقدیرده ایرینه قالدیرغان مالنک دورت
 اولوشندن بر اولوشی تیار (مَنْ بَعْدَ وَصِيَّةٍ يُوصِيَنَّ بِهَا) شول وصیت سوکنده کم
 وصیت قبلورلر اول خانو نلر آنک برله (أَوْ دِينَ) یا ایسه بور چلرینی تولگان سوکنده
 یعنی اگر خانوننک بورچی بولسه شول بور چنی تولگانندن صوگ هم مالینک اوچدن
 برندن وصیت ایتمک اورتلرینه نوتفانندن صوگ آرتوب قالدیرغانی وارثلرینه تقسیم
 ایدلور (وَلَهُنَّ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَنَّ) و خانونلرغه در دورت اولوشدن بر اولوشی شول
 مالدن کم سز قالدیرگن آنی ای ایرار و فانکز سوکنده (أَنْ لَّمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ) اگر
 بولماسه سز نک بالاگز یعنی ایر اولگانندن صوگ بالاسی قالماسه خانونینه قالدیرغان
 مالینک دورتدن برسی تیار بر خانون بولسه شول دورتدن برنی بالفز یغنه آلور
 ایکی یا که اوچ یا که دورت خانون بولسه لر شول دورتدن برنی اوز آرارنده
 بولرلر (فَإِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ) بس اگر بولسه سز نک بالاگز یعنی ایرنک بالاسی قالماسه
 کبراک ایر بالا و کبراک فز بالا بولسون کبراک شول خانوندن و کبراک باشقه خانوندن بولغان
 بالا بولسون شول صورتک (فَلَهُنَّ الثَّمَنُ مِمَّا تَرَكَنَّ) بس اول خانونلرغه در سکر اولوشدن
 بر اولوش سز قالدیرغان مالدن (مَنْ بَعْدَ وَصِيَّةٍ تُوصِيَنَّ بِهَا) شول وصیتنی بورتو
 سوکنده کم سز وصیت قبلورسز آنک برله (أَوْ دِينَ) یا ایسه بور چنی اونه گان سوکنده

(وَأَنْ كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ) واگر بولسه آنک مالندن میراث آلونا تورغان ابر یعنی وفات بولغان کشی (كَلَالَةً) آنا آناسز هم بالاسز کشی (أَوْ امْرَأَةً) با ایسه وفات بولغان خاتون کلاله بولسه یعنی اوزندن صوگ آنا آناسی هم بالاسی فالماسه (وَلَسَّهُ أَخٌ) وآنک بر ابر فرنداشی بولسه یعنی آنا بر آنا باشقه بولغان ابر فرنداشی بولسه (أَوْ أُخْتُ) یا ایسه آنابر آنا باشقه فر فرنداشی بولسه شول وفات بولغان کشینک (فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ) بس هر برسینه بولور اول فرنداشلردن آلتیدن بر یعنی آنا بر آنا باشقه ابر فرنداش بولسه ده فالغان مالنک آلتی اولوشندن بر اولوشینی آلور فر فرنداش بولسه ده شولای آلور (فَإِنْ كَانُوا أَكْثَرَ) بس اگر بولسه ار آنا بر آنا باشقه فرنداشلر کو براك (مَنْ ذَلِكَ) اوشبوندن یعنی بردن آرتق بولسه ار نلاسه نیچه بولسونلر (فَهُمْ شَرَّاءٌ فِي الثَّلَاثِ) بس آلاز شر بکلر در اوج اولوشدن بر اولوشده یعنی همه لرینه فالغان مالنک اوج اولوشندن بر اولوشی بولور شول اوج اولوشدن بر اولوشنی اوز آرالرنده هر قایوسینه تیگز اینوب بولشورلر کراک ابر فرنداشلر وکراک قزلر بولسون هر قایوسینه بر تیگز بولور و اوشبو میراث آلارقه ابرشور (مَنْ بَعْدَ وَصِيَّةٍ يُوصَىٰ بِهَا) شول وصیتنی بورتسکاندن صوگ کم وصیت ایتولور آنک برله (أَوْ دِينَ) یا ایسه بورجنی ادا بولغاندن صوگ یعنی اول میتنک بورچلرینی اوتالور هم وصیتلرینی بورتولور (غَيْرِ مَضَارٍّ) ضرر وزبان ایتکوچبگه باشقه بولغانی حالک اول وصیت با که بورچ برله وارثلرگه یعنی وصیه با که بورچ وارثلرگه ضرر اینواو چون بولماسه شول وقتک وصیت هم بورجنی ادا ایدلور وارثلرگه ضررلی بولغان وصیت مالبنک اوچدن برندن آر نوغینی وصیت ایلاما کدر اول صورتده اوچدن برندن آرتقانتک وصیتی بورتولماس وارثلر حقیدر وارثلرگه ضررلی بورچ شولدر کم هیچده بورچی بولما نیچه وارثلرینه فالدرماس اوچون فلان کشیکه بیراچا کم بار دیوب اقرار قیلور اگر شونداین بالغان بورچ ایکانی معلوم بولسه انی تولاو لازم بولماس (وَصِيَّةٌ مِّنَ اللَّهِ) صافلا کز سر الله تعالی فاشندن بولغان وصیت وحکمینی (وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ) و خدای تعالی بلغوچیدر سزنگ نیتلرکزی وصیتلرکزی نیتداین نیت ایل بولغانینی بلور حلیم و صبر ایتکوچیدر کم گناهکارلرنی عذاب قیلورغه آشوقماس (تِلْكَ) اوشبو ذکر ایتولگان حکملر (حُدُودُ اللَّهِ) الله تعالی نک چیکلاگان چیکلریدر (وَمَنْ يَطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ) وهر کم اطاعت فیلسه الله تعالی که هم آنک رسولینه اوشبو حکملرده (يَدْخُلْ جَنَّاتٍ) کرگزور آنی خدای تعالی شول جنتلرگه کم (تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ)

آية التوراث

۱۱ یعنی ابر فرنداشی بولور
فرنداش آنایه نیا تورغان
اولوشنی کیوتورار اگر چه
اوزاری هیچده میراث
المالدارده هر میتنک
بردن آرتق فرنداش بولور
سینی آنانک حصصی
اوچدن بردن کیوب
آلتیدن بر کفالور میتنک
فرنداشی بر گنه بولسه آنا
نک حصصی کیوماسی

آغار اول جنلر نك آعاجلری آستندن بلغهار (خالدین فیها) منگو قالغوجیلار
 بولغانلری حالده آلا اول جنلرده (وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ) واوشبو اش یعنی چنتك
 منگو قالماق اولوغ بولغوجی قول اوستونلنکی و مقصودغه ابرشودر (ومن بعض
 الله) و هر کم قار شسه الله تعالی که (وَرَسُولَهُ) هم آنك رسولینه قارشسه و فرماینه
 بوی صوماسه نناككم فزاری دپگان کمسه خاتونلرغه هم بالارغه میراث بیرو
 نوغریسنده خدای تعالی نك حکمینده راضی بولمادی وابتدی کم من آط اوستونو
 آطلانوب دشمانغه قارشی تورا آماغان کشیگه میراث مالی بیر ماسمن حق سبحانه
 و تعالی بیوردیکم هر کم خدای ورسولنك فرماینه راضی بولماسه (وبتعد حدوده)
 هم اونسه و طشقاری جقسه خدای تعالی چیکلاگان چیکلردن حلال و حرام هم میراث
 حکم لرنده (بَدِخْلَهُ نَارًا) کزگوزور آنی خدای تعالی اوطقه (خالداً فیها) منگو قالغوجی
 بولغانی حالده اول اوطده یعنی حرامنی حلال بلوب اشلاسه و خدای تعالی نك حکمین
 انکار قیلسه شول کمسه اوطده منگو قالور (وَلَا عَذَابَ مُهِينَ) و بولغوجیلر آکا
 خور قیلغوجی عذاب آخرنده (وَاللَّائِي يَأْتِيْنَ الْفَاحِشَةَ) وشول خاتونلر کم نفسلرینه
 ایاروب اشلارلر بوزوق اشنی یعنی زنا قیلورلر (من نساءکم) سرنك خاتونلر کزدن
 یعنی محصنه بولغان ایرلی خاتونلر زنا قیلسه لر (فَاسْتَشْهَدُوا عَلَیْهِنَّ) بس گواه
 اسنا کز سر ای شریعت حا کملری اول خاتونلر نك زنا قیلغانلقلرینه (اربعة منکم)
 دورت کمسه نی سز لردن یعنی دورت عاقل و بالغ بولغان مسلمانلر آلا نك زنا
 قیلغانلقلرینه گواه بولسونلر (فان شهدوا) بس اگر گواهلر بیر سه لردن دورت مسلمان
 (فامسکوهن فی البیوت) بس صافلاب تونو کز سر اول زنا قیلغان خاتونلر نی ابورده
 یعنی ابورلندن چنار ماینچه حبس ایتوب تونو کز او شبو حکم اسلام نك اولنده ایدی
 زنا قیلغان خاتونلر نی ابورده حبس ایتوب تونارلر ایدی (حتی یتوفیهن الموت)
 زنا کم وفات ایندرگانگاچه اول خاتونلر نی اولوم فرشته سی یعنی جانلرینی آلفانغه
 قدر آلا رنی ابورده حبس ایتکوز (او یجعل الله لهن سبیلاً) یا ایسه قیلغانغه چه خدای
 تعالی آلا او چون بر بولنی یعنی بونو غریک خدای تعالی دن ایکنچی حکم کیلگانگاچه
 شولدر بقه ابورده صافلاب تونو کز صکره زنا قیلغان محصنه خاتونلر نی رجم قیلماق
 حکمی بولغاچ او شبو امساک حکمی منسوخ بولدی و دورت کشی لرنك شاهد بولماق
 شول حالچه فالدی (وَاللَّذَانِ یَأْتِیَانِهَا مِنْکُمْ) وشول ایکی کشی کیم اشلارلر اول
 فاعشه اشنی سزاردن یعنی مسلمانلردن ایر برله خاتون زنا قیلسه لر (فأذوهما) بس

(۱) اولگی آیتده زنا
 قیلغان خاتونلر نی حبس
 ایتو ایلر بیوردی بو آیت
 کریمه ده زنا ایتکو چیلر نی
 ایداء ایلامک ورنجتمک ایلر
 امر قیلدی او شبو ایکی
 آیه آراسینی جمع و تطبیق
 طوغریسنده دیه شاردر کم
 اولگی آیت زنا قیلغان
 خاتونلر حقنده در ایکنچی
 آیت ایرلر حقنده در یا که
 اولگی آیه ایرلی خاتونلر
 هم ایر کورگان خاتونلر
 حقنده در ایکنچی آیت
 با کره لر حقنده در والله اعلم
 بیانندن

ایرندن نیا تورغان میراثنی شول کشی اوزی آلوب بتورماپنجه ایکنچی ایرگه بارودن منع قیلوب نونار ایدی حاصل کلام شول کبوم طاشلاغان کشی اول خانونغه خواجه بولور ایدی اسلامنک اولنده هم اوشبو عادت یورتولور ایدی ناکیم بر وقت ابو فبیس انصاری دېگان کیمسه وفات بولوب کبشه اسملی خانونی فالدی ابو فبیسنک باشقه خانوندن بولغان اوغلی مذکور عادت بوینچه کبشهنی اوز تصرفینه کرتندی اوزینه بیگان مالنی بیرسون اوچون آنگا نورلی ظلم واذیتلر قیلور ایدی کبشه رسول صلی الله علیه وسلم حضورینه کیلوب صورت حالنی عرض قیلدی بس حق سبحانه و تعالی مذکور عادتندن نهی قیلوب آیت یباردی کم (یا ایها الذین آمنوا) ای ایمان کیلتورگان کیمسه لر (لا یحل لکم) حلال بولماس سز لر گه (ان ترثوا النساء کرها) سز نک میراث ایتوب آلمافکز خانونلرنی کوچلب یعنی بقین فرنداشلرکیز نک مال لرینی میراث ایتوب آلمان شیکلی آلا نک خانونلرینی ده کوچلاب اوز تصرفکرغه آلمافکز درست توکلدر (ولا تغضوبهن) هم منع قیلماکز وطیبوب تونماکز سز بقینلرکیز نک خانونلرینی ایکنچی ایرگه بارودن یا که خطاب ایرلرگه درکم اوز خانونلرکیزنی اگر آیرلوب کیناسیلری کیلسه کوچلب تونماکز (لئن هبوا ببعض ما آتیتموهن) تا کم سز نک ایلتماکز اوچون اول خانونارغه بییرگان نرسه کیز نک بعضسینی یعنی بییرگان مهرکیزنی کیری آلوب فالو اوچون آلارنی کوچلب تونماکز بیک عاجز بولغاچ مهرلرندن کیچوب کینارلر و بییرگان نرسه لر مزی کیری فایتارولر دیوب آلارنی جنس ایتوب آصراماکز (الا ان یاتین) مگر شولکم کیلسه لر اول خانونلر (بفا حشه مبینة) آلار نک حالینی ظاهر ایکنچی بوزوق اش برله بو آیتک فاحشه دن مراد نشوددر دیهشلر یعنی اگر خانون ایرندن باش طارنسه و امرینه بوی صنماسه شول وقتده ایرنک آنک مهرندن بر آزینی بسا که کلسینی آلوب فالوب یبارماکی درست بولور و بعضیلر فاحشه دن مراد زنادر دیهشلر والله اعلم (وعاشروهن بالمعروف) وترکک ایتکز خانونلرکیز برله چشبلق هم انصافی طرفنچه یعنی شریعتکه موافق ترکک ایتکز (فان کرهنموهن) بس اگر مکروه کورساکز سز خانونلرکیزنی و آلارنی نله ماساکز صبر قیلکز (فعمسى هن نکرهوا شیئا) بس شاید کم سز مکروه کورورسز و یارانماسسز بر نرسه نی (ویجعل الله فیه خیرا کثیرا) و قیلور خدای تعالی اول نرسه ده کوب خیر و اید گولکنی سز نک اوچون یعنی بر اش ظاهرده سزگه چیتن و آغر بولسه ده حقیقتده اول اش سز نک اوچون فائلی بولور شونک حقیقتده کوب اجر و ثوابلر ظاہر سز (وان اردنم) و اگر سز

بسیار از اینها
بسیار از اینها

تله ساگز (استبدال زوج) بر خاتوننی آلدیروننی (مکان زوج) بر خاتون اورینه
 یعنی خاتونگزنی آیروب ایکنجی خاتون آله اچی بولساگز (وانیتتم احدیهن فنطارا)
 و بیرکان بولساگز سز آلارنک برسینه کوب مال یعنی آیورماچی بولغان خاتونگزغه
 مهر اوچون کوب مالار بیرکان بولساگز (فلا تاخذوا منه شیئا) بس کیری فایتاروب
 آلماز سز بیرکان مهرگز دن هیچ بر نوسه نی آیورغان وقتده (اناخذونه بهتانا) ایا
 آلورسز موسز بیرکان مهرگزنی اول خاتوندن حقسز لقی و ظلم لقی یوزندن (واثما مبینا)
 هم آشکارا گناه یوزندن یعنی آلمافکز آشکارا گناهدر درست تو گلدر (وکیفی
 تاخذونه) و نیچک سز آلورسز اول خاتونلرغه بیرکان مهرگزنی (وقد افضی بعضکم
 الی بعض) و حالانکه ایرشکاندر سز نك بعضکز بعضکز غه یعنی خاتونلرگز برله صحبت
 و مباشرت فیلفانسز هم بیرکان مهرگز برابرنده آلار دن فائده لنگانسز بس نیچک
 سز اول مهرنی کیزی فایتاروب آلورسز (واخذن منکم مبیثا غلبطا) هم آغانلردر
 اول خاتونلرگز سز لردن محکم ونق بولغان عهدنی یعنی آرارلرگز ده نکاح عهدنی
 باغانلاندیر جاهلینده جاهل لردن بعضلری اوزلرینک آتالری آغان خاتونلرنی
 یعنی اوگی آنالرینی نکاحلاب آلورلر ایدی حق سبحانه و تعالی اول اشدن نهی
 ایدوب بیوردیکم (ولا تنکحوا ما نکح اباؤکم) و نکاح قبلماگز یعنی خاتونلرغه آلماز
 آنالرگز نکاح فیلفاننی (من النساء) خاتونلردن (الا ما قد سلف) مگر شول نوسه کم
 اونکاندر یعنی اوشبو حرام ایتو حکمی کیلودن الگارنی آغان بولساگز عفو
 ایتولور (انه کان فاحشه) درستلکده اول آنالرگز آغان خاتوننی نکاحلاماق بولدی
 یاوز و قیامت اش (ومقتنا) هم خدای تعالی نك غضب و آچوینه سبب بولغان اش
 (وساء سبیلا) ونی یاوز بولدر اوشبو بول یعنی کیشی اوز آتاسینک خاتونن اوزینه خاتون
 اینما کی (حرمت علیکم) حرام ایتولدی سز لرغه ای مؤمنلر (امها نکم) آنالرگزنی نکاح ایتمک
 اوشبو آنالرنک حرام بولو حکمی عامدر آنا طرفندن هم آنا طرفندن بولغان ایبار
 هم همه سی اوشبو حکمگه کروب حرام بولورلر (وبنائکم) هم فز لرگز سز لرگه حرام
 ایتولدی بو حکم هم عامدر بالالرینک فز لری هم شولارنک نسلندن بولغان فز لر
 همه لری حرام بولورلر (واخوانکم) دخی فز فرنداشلرگز سز لرگه حرام ایتولدی کبراک
 آنا آنا بر و کبراک آنا باشقه آنا بر یا که آنا باشقه آنا بر فز فرنداش بولسون
 همه سی حرامدر (وعمانکم) هم حرام ایتولدی سز لرگه عمه لرگز یعنی آنا برله بر
 توغمه یا که بابا لر برله بر توغمه فز فرنداشلر (واخوانکم) دخی خاله لرگز حرام ایتولدی

نکاحی حرام بولغان
 خاتونلر بیانی

فیلغان ایدی آنک، دیننده بو اش حلال ایدی (ان الله کان غفوراً رحیماً) درستلکده خدای
 تعالی بولغوجیدر گناهلرنی یبارلقاغوجی مؤمنلرگه مهرسان ورحمت ایتکوجی
 (وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ) وهرام ایتلیدی سز لرگه ایرلی بولغانلر خاتونلردن یعنی
 بر ایرنک نکاحنده یا که عدتنده بولغان خاتوننی ایکنچی ایرنک نکاحلامانی درست
 توگلدیر (أَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ) مگر شولکم مالک بولدی آنی سز نک قول لرگز
 یعنی اوز ملکگزده بولغان جاریه لر بولسه آلارنی خاتون اینما ککیز درستدر
 ابو سعید خدری رضی الله تعالی عنه دن منقوللرکم اول ایتدی خنبن صوغشنده
 مسلمانلر قولینه بیک کوب غنیمت مال لر توشکان ایدی شول جهل دن کوب خاتونلر
 هم بزلرگه اسپر بولغانلر ایدی اول خاتونلر کوبسی ایرلی خاتونلر ایدی بزنک
 فولمده اسپر بولوب کنیز کلر مز بولسه لرده ایرلری اوز مز طانوغان سلامت
 کشیلر بولغانلقدن آلارنی اوزمزه خاتون اینمک بزلرگه حلال بولورمی یا که یونمی
 دیوب بزلر حیرتده و نردده فالدی بو خصوصه حق سبحانه و تعالی آیت نازل
 قیلدی و بیوردیکم کفر اهلینک خاتونلری گرچه ایرلی خاتونلر بولسه لرده سز نک
 قولکزه اسپر نوشوب ملکگزگه کرگاندن صو ک آلارنی خاتون اینما ککیز درستدر
 حضرت امام اعظم فاشنده درست بولماقی اوچون ایرلری دارالحربده فالوب خاتونلر
 اوزلر یگنه اسلام یورطینه چسار لغان بولوی شرطدر ایرلری ایله برگه بولسه لر
 درست بولماس (کتاب الله علیکم) یازماق یازدی خدای تعالی و حکم قیلدی سز نک
 اوزرگزگه اوشبو حکم لرنی نکاح توغر یسنده (وَأَحَلَّ لَكُم) (۱) و حلال ایتلیدی سز لرگه
 (مَا وَرَاءَ ذَلِكَ) اوشبو ذکر اینولگانلرگه باشقه خاتونلر بس درست بولور سز لرگه
 (أَنْ تَتَّقُوا بَأْمَوَالِكُمْ) سز نک استاما ککیز یعنی نکاحی حلال بولغان خاتونلرنی خاتونلرغه
 آلماق مال لرگز برابرینه و مهرلرینی بیلگوله ب (مُحْصِنِينَ) حرامدن صافلانوجیلر
 بولغانکزه حالده شول نکاح سببلی (غیر مسافعبین) زنا فیلغوجیلرغه باشقه بولغانکزه
 حالده (فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ) بس هر نر سه کم فائده لندکزه سز آنک برله اول
 خاتونلردن (فانوهن أجورهن) بس بپرگز سز آلارنک مهرلرینی یعنی خاتونلرگز ایله
 خلوت صحیبه و مباشرت اینما ککیز برله آلارنک مهرلرینی اوتامک سز لرگه لازمدر
 (فَرِيضَةً) فرض اینلماش و بیلگوله نمش بولغانی حالده اول مهر (وَلَا جُنَاحَ عَلَیْكُمْ)
 ویوقدر هیچ گناه سز لرگه ای ایرلر و خاتونلر (فیماتراضیتهم به من بعد الفریضة) شول
 نر سه ده کم راضی بولشدکزه سز بر برگزدن اول نر سه برله فرض اینلگان مهر
 صوکنده یعنی نکاح وقتنک مهرنی بیلگوله گاندن صو ک ایر برله خاتون اوز آرالریده

۱ اوشبو اورنده ذکر
 اینولگانلردن باشقه هم
 نکاحی حرام بولغان خاتونلر
 باردربعضلری آیت ایله
 و بعضیلاری حدیث ایله
 حراملقی ثابت بولغاندر
 مثلا اوچ طلاق اینتولگان
 خاتوننی شول ایری تحلیل
 سز نکاح فیلماقی هم آزاد
 خاتون اوستینه کنیزکنی
 نکاحلاماق هم دورت
 خاتون اوستینه بشنچی فی
 آلماق کییلر حرامدر
 تفصیلی فقه کتابلرنده در

نکاحی حرام بولغان
 خاتونلر یاقی

كېلىشوب مېھرى كېمونسەلر ياكە آرئىرسەلر ياكە بر نرسە اورئىنە اېكىچى نرسە
 الشدرسەلر در سندر (ان الله كان عليهما حكيمًا) * در سئلكن خدای تعالی بولغوجىدر
 بىلرئىك مصلحتىنى بىلگوجى حكمت ايله حكم ايتكوجى نكاح اشلىرى نوغرىسندە
 * (ومن لم يستطع منكم طولاً) وەر كرم قادر بولماسە و كوچى يتماسە سز لردن بايلىق
 يوزندن (ان ينكح المحصنات المؤمنات) نكاح قىلماقغە مؤمنە بولغوجى آزاد خانونلرنى
 يعنى براو فقير بولاسە كوپ مېر بىر وپ آزاد بولغان مسلمان خانوننى آلورغە
 كوچى يتماسە (فمن ما ملكت ايمانكم) بس كر كدر كرم آلسون اول كشى خانونلارغە
 قول لركز مالك بولغان نرسەدن (من فتياكم المؤمنات) مؤمنە بولغوجى كنىزكر كزدن
 يعنى آز مېر بىر وپ مسلمان كنىزكنى نكاحلاب آلسون (والله اعلم بايمانكم) و خدای
 تعالی بىلگوجىرا كدر سز ئىك ايمانكزنى يعنى كەنىك ايمانى و اشانوى فونلى و كەنىك
 ضعيف ايدكىنى خدای تعالی بلور (بعضكم من بعض) سز ئىك بعضكز بعضكز دندر
 يعنى آزاد خانونلر و كنىزاكلر ھەمەلرى بر جىسدندر كنىزاكلر ھەم آدمىدر كنىزاكلر
 بولغاچدە آنىك ايمانى ضعيف بولو لازم ئوكلىدر (فانكحوهن) بس نكاح قىلگىز
 و خانونلارغە آلوكز سز كنىزاكلرنى (باذن اهلين) ابالر بىك اذنى و رخصتى برلە كشى
 كنىزاكلرنى نكاحلاماق اوچون خواجەسى ئىك رخصتى شرطىدر (وانوهن
 اجورهن) ھەم بىر كز سز كنىزاكلرگە آلار ئىك مېر لرنى اگر نكاحلاب آلسا كز
 (بالمعروف) بخشېلىق برلە يعنى اوزاق نوتمايىنچە بىكللك برلە بىر كز مېر نوغرىسندە
 ھەم خواجەسى ئىك رخصتى كرا كدر (محصنات) ھەم امدن و زىندان صافلانولمىشلر بولغانلرى
 حالدە اول كنىزاكلر (غير مسافحات) زىنا قىلغوجىلرغە باشقە آشكارا (ولا متخذات
 اخدان) ھەم توتقوجىلرغە باشقە اويىناشلىرنى باشرن يعنى باشرن دوست و اويىناش
 توتقوجى كنىزاكلر بولماسون ھەم آشكارا زىنا قىلغوجىلر دە بولماسون (فاذا احصن)
 بس ھەر قاچان ايرلى بولسەلر اول كنىزاكلر (فان اتين بفاحشة) بس كىلتورسەلر
 آلار برفاحشە اشنى يعنى زىنا قىلسەلر (فعليهن نصف ما على المحصنات) بس بولور
 آلار اوزر بىنە آزاد بولغان ايرلى خانونلر اوزر بىنە بولغان نرسە ئىك يارطسى (من
 العذاب) حد صوغولو عذابىدىن يعنى آزاد بولغان ايرلى خانونلر زىنا قىلسەلر
 آلارنى يوز قاچى حد صوفىلور ايرلى كنىزاكلر زىنا قىلسەلر ايللى قامچى صوفىلور
 (ذلك) اوشبو اش يعنى كنىزكنى نكاحلاماق (لمن خشى العنت منكم) شول كەسە
 اوچو ندر كرم سزدن قورقدى اول قاطى مشقتىدىن و گناھىدىن يعنى خانونسز تور و سببلى

الجزء الخامس

۱- كىلە كىسە كىلە كىسە
 ان اشلا كان كنىكە
 شرىعتى بىلگولگان حد
 و چرا بارىر ياكە ايت
 جسم كە كرو
 تورى مەنسىز باشقە
 ايت و خىتە ان كىر
 ديوب اما العانسرى بىر
 باشقە گناھلر بىر
 كىسە كىسە بولغان
 گناھلردن صافلانمىش
 گناھلرى نىمار اوتماق
 و روزە ئوتماق ھەم سىنە
 بىرئىك ايله كىلورلىشى
 بولور نىسىز ھەم
 ۱- گناھ كىسە خىسەندە
 امامە اعتقانى ايتىشلردى
 بىنبار خىلى تعالی آلسن
 ئى ايتكىل گناھەر قايوسى
 كىبەردىر ديورلور و بعضىلر
 ھەر بىر گناھ اوزىدىن كوك
 بولغان گناھە نىسە
 كىبەردىر دىيىشلر و بعضىلر
 شرىعتدە آنىك اوچون
 عد و چرا قىيىن ايتولگان
 بولسە ياكە جەنم ايله
 ورتقۇلغان بولسە شول
 گناھ كىبەردىر ديورلور
 و بعضىلر گناھ كىبەردە
 ساللولى بىر نەسە بولغۇ
 گناھلردىر دىيىشلر بعضىلر
 بىر بعضىلر اوزى ياكە
 اوزى ايتكىلر ديورلور و كە
 تعالی اعلم

زناغه توشودن فورقان كشي اوچوندر (وان تصبروا خير لکم) وسز نك صبر
 اينما ككز اينگورا كدر سز نك اوچون يعني خاتون سولقغه چداب تور ووكز كنيزك
 آودن آرنوغراق وفائده براقدر سز نك اوچون زيرا كه دنباغه كچلاچك بالاني
 قولادن صافلاو بولور كنيزك آلسه آك بالاسى هم قول بولور (والله غفور
 رحيم) و خدای تعالی بارافاچوچيدر مؤمنلرگه مهر بان ورهمنليدر (يريد الله ليبيّن
 لکم) نلار خدای تعالی بيان قيلمافنى سز لرگه حلال و حرامنك حكملر يني (ويهدبکم)
 هم نلار هدايت اينما كنى وكوندر ما كنى سز لرنى (سنن الدين من قبلکم) سوزدن
 الكارى بولغان كمشه لرنك بولار ينه يعني ابراهيم واسماعيل عليهما السلام لرنك
 بولار ينه (ويتوب عليكم) دخي نلار خدای تعالی فايتمافنى سز نك اوزر كز كه رحمت
 ومغفرتى برله (والله عليم حكيم) و خدای تعالی بلاگوچيدر سز نك مصلحت ار كرنى
 توغرى حكم اينكوچيدر اوز اشلرنده (والله يرید ان يتوب عليكم) و خدای تعالی
 نلار سز لرنى توبه گه دلالت قيلمافنى ياكه سز لرگه توبه بيروما كنى (ويريد الدين
 يتبعون الشهوات) ونلار لرن نيس آرزولر ينه ايسارا تورغان كمشه لرن (ان تميلوا
 ميلا عظيمًا) سز نك توغرى بولدن آوشماق كزنى او اوغ آوشماق برله يعني ضالانك
 توشما ككزنى نلار لرنه ايله خالهنك يعني آنا ايله برنوغمه هم آنا ايله برنوغمه
 فز فرنداشلرنك فكاهلرى حرام ولماقى توغرى بسنده آيه ايندر لگاچ يهوديلر اعتراض
 ايدوب ايندبلر كم عمه ايله خاله اوزلرى حرام بولسه لرده آلار نك فز لرنى نكاح
 اينماك حلالدر آلاى بولغاچ برنوغمه فز فرنداشنك فز ينى نكاح ايتو نى اوچون حرام
 بولور عمه هم خالهنك فز لرى درست بولغاچ برنوغمه فز فرنداشنك فزى هم
 درست بولورعه كراك ابكيسى بر نيگزدرديديلر آلار بوسوزلرى ايله برنوغمه
 فرنداشنك فز لرى حرام بولماقينه اعتراض فيلوب مسلمانلرنى توغرى بولدن آوشدرماقنى
 بولدىلر حق سبحانه و تعالی آيت يبارديكم خدای تعالی سز نك توبه كزنى نلار
 ويهوديلر سز لرنك ضالانك توشما ككزنى نلار لرن (يريد الله ان يخفف عنكم) نلار
 خدای تعالی يكل فيلونى و آغرلغنى كيتارونى سز لردن شريعت حكملرنده (وخلق
 الانسان ضعيفا) و بارانولدى آدمى ضعيف وكوچسز بولوب كم آغر وجيتن حكملرنى
 كونارا آلماس شول سببلى خدای تعالی اوز رحمنى ايله شريعت حكملر ينى يكل فيلدى
 (يا ايها الذين آمنوا) اى ايمان كبلتورگان كمشه لرن (لانا كلوا اموالكم بينكم
 الباطل) آشاما كز سز بر بر كز نك مال لرن كزنى اوز آرا كزده حق سز لرق و ظالم لى برله يعني شريعتك

رسول تعالی
 اوتون اوزنده خدر
 اينر لگالردن باشقه هم
 نكاح حرام بولغان خاتونلار
 باردر صلارى آيت ليد
 و صيلارى حديث ايله
 حراملى ثابت بولغاندر
 مثلا اوج طلاق ايتولغان
 خاتونى شول ايرى بچيلر
 سز نكح فيلماقى حرام
 خاتون اوستينه كيركس
 نكحلاماقى هم اديوت
 خاتون اوستينه بيشولدى
 آناى كچيلر حراملر
 نكحلى نكح كناملر لرن

حلال بولماغان وجه اوزرینه بربرگزنگ مالنده نصر فیلماگز (الآن تَكُونُ تِبَارَةً) مگر شولکم بولسه اول نصر فیتو برسودا و آلوش بیرش (عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ) راضی بولوشماق برله سز اردن یعنی هر ایکی طرفنک راضیلقی برله آلوش بیرش اینساگز در سندر (وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ) هم اولنورماگز سز اوز نفسارگزنی حفسزلق برله یعنی اوز دینگز اهلینی اولنورماگز مؤمنلر همه لری بر نفس حکمنده بولغانلقدن اوزلرگزنی اولنورماگز دیدی یا که مراد اوزگزنی اوزگزنی اولنورماگز دیمکدر یا که اوزگزنی هلاکنکه سالماگز یا که اوزگزنگ قتلگزگه سبب بولورلق اشنی اشلاماگز دیمکدر والله اعلم (إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا) در سندرکده خدای تعالی مهربان و مرحمتلی بولدی سز لرگه ای مؤمنلر (وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ) و هر کم اشلاسه اوشبو نهی ایتولگان اشلرنی (عِدْوَانًا) چیکدن چغو یوزندن (و ظَلَمًا) هم ظلملق یوزندن (فَسَوْفَ نَصَلِيه نَارًا) بس نیز در کم کرگزورمز اول کمسنی اوطقه یعنی نهوغفه (وَكَانَ ذَلِكَ) و بولدی اوشبو اش یعنی آتی اوطقه کرگز مک (عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا) الله تعالی اوزرینه بگل و آسان (أَنْ تَجْتَنِبُوا) اگر صافلانساگز سز ای مؤمنلر (كِبَائِرٌ مَا تَنْهَوْنَ عَنْهُ) سز آندن نهی ایتولگان گناهلرنک او اوغلرندن یعنی گناه (۱) کبیره لردن صافلانساگز (نُكْفَرُ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ) کبچار مز و عفو فیلورمز سزلردن گناه صغیره لرگزنی یعنی هر کم اولوغ گناهلردن صافلانسه خدای تعالی اوز فضلی ایل آنک کچوک گناهلرینی یارلقار (و نذخلکم مدخلا کریمًا) هم کرگزورمز سزلرنی حرمتلی بولغوچی اورنغه یعنی جنتکه روایت ایدلمشدر کم ام سامه رضی الله عنها رسول صلی الله علیه وسلم حضرتینه عرض فیلدی کم ایرلرنی خدای تعالی کوب نوغر یلرده خانولردن آرتق ایتدی ایرلر صوغش فیلوب جهاد ثوابینی طابالر بز آندن بحر و ملرمز ایرلر غنیمت ماللردن هم اولوش آلالر کسب فیلورغه هم کوچلری یتادر شولای بولسه ده میراثنی خانولر قدرلی ایکی اولوش آلالر کاشکی بزلرنی هم خدای تعالی ایر ایتوب یاراتقان بولسه ایدی دیدی بس حق سبحانه و تعالی دن آیت کیلدی کم (و لا تتمنوا ما فضل الله به بعضکم علی بعض) و آرزو فیلماگز سز شول نرسه نی کم آرتق فیلدی خدای تعالی آنک برله سزنگ بعضگزنی بعضگز اوزرینه یعنی خدای تعالی ایرلرنی کوب اشلرده خانولردن آرتق ایتوب یاراتدی و ایرلرنک مرتبه لرینی یوفاری فیلدی بس سز خانولر آلالرک مرتبه سینی آرزو فیلماگز و آلالر ایل برنیگز بولونی نلاماگز (لَلرَّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَا) باردر ایرلرگه اولوش اوزلری اشلاگان نرسه دن یعنی فیلغان عمل لرینگ اجر تعالی اعلم

(۱) گناه کبیره شولدر کم آتی اشلاگان کشیکه شر یعتبه بیلگولانگان حد و جزا باردر یا که آیت وحدیثه جهنم که کرو ایله فورقتولغاندر یا که آیت وحدیثه آتی کفر دیوب آطالغاندر و صغیره باشقه گناهلردر بس هر کمسه کبیره بولغان گناهلردن صافلانسه صغیره گناهلری نماز او فوماق و روزه نوتماق هم صدقه بیرمک ایله کیچورلمش بولور تفسیر جمالی

(۱) گناه کبیره خصوصنده علماء اختلاف ایتمشلردر بعضیلر خدای تعالی آندن نهی ایتکن گناه هر فایوسی کبیره در دیورلر و بعضیلر هر بر گناه اوزندن کچوک بولغان گناهغه نسبتیه کبیره در دیمشلر و بعضیلر شر یعتده آنک او چون حد و جزانعیبن ایتولگان بولسه یا که جهنم ایله فورقتولغان بولسه شول گناه کبیره در دیورلر و بعضیلر گناه کبیره صاناولی برنجه اولوغ گناهلردر دیمشلر بعضیلر بدی و بعضیلر اون یا که اون ایکی در دیورلر والله تعالی اعلم

و ثوابی اوزارینه بواور (وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْتُمْ) هم خانو نلرغه او اوش
بشاردر اوزاریری اشلاگان نرسه دن یعنی آلازنگ هم عمل اربینه كورا اجر
و ثوابلری اوزارینه ایرشور بس كرا كدر كم هر قابوسی اوزیمه تقدیر اینولگان
او اوشكه راضی بولسون باشقه لوزنگ اولوشیمی آرزو قیلماسون (وَأَسْئَلُوا اللَّهَ مِنْ
فَضْلِهِ) و صوراً كز خدای تعالی دن آنك فضل و كرمندن ناكم اوز رحمنی ایله
صوراهانگرنی بیروور (إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا) درستلكده خدای تعالی بولدی
بارجه نرسه نی بلیگوچی جاهلیتده شول عادت بار ایدیکم باط کشیمك بالاسیمی بالافقه
آلوب اوزارینه اوغل اینارلر ایدی اوزی اولگاندن صوك بالاسی حكمنده بولوب
میراث آلور ایدی حق سبحانه و تعالی شوندن نبی ایدوب بیوردی كم (وَلِكُلِّ جَلَّةٍ مَّوَالٍ)
و هر قابوسی اوچون قیلدیق بز عصبه لر وارثلر (مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانُ وَالْأَقْرَبُونَ) آنا نالر
هم بقین فرنداشلر فالدرغان نرسه دن یعنی هر كم اولگاندن صوك آندن فالغان مال ارغه آنك
اوز بالالری و بقیلری وارث بولورلر باط كشی وارث بولماس اوشاندانق جاهلیتده بر عادت
شول ایدیکم ابکی كشی بر برسی ایله آنط ایتشوب دوستلق عهدینی باغلارلر
ایدی بر بر سینه سینك دوستك میكنا دوست و دشمانك میكنا دشمان بولسون هم
مین وفات بولسام سین مینم وارثم بولورسك سین وفات بولساك مین سینك وارث
بولورمن دیوب عهد قیلشورلر ایدی شونندان صوك اول كشیلرنگ برسی وفات
بولسه ایكچسی آندن میراث آلور ایدی بوقاریده اونكان میراث آینی نازل بولوب
وارثلرنگ حصه اری بیلگوله نكاچ صحابه لردن بعضلری رسول صلی الله علیه و سلمدن
صورادیلر كم بو میراث آیتنده بر بر سینه وارث بولورغه آنط ایتشوب دوستلق
عقدینی باغلاغان كشیلر نوغریسنده هیچ نرسه بیان اینولمگاندر میراث بابنده
آلازنگ حكمی بچو كدر دیدیلر حق سبحانه و تعالی دن آیت كیلدی كم (وَالَّذِينَ
عَقَدُوا أَيْمَانَكُمْ) و شول كهسه لركم باغلاغاندر آلازنگ آراسنده دوستلقنی سزنگ
عهدارگز (فَأَنزَلْنَا لَهُمْ نَصِيبَهُمْ) بس بیرگز سز آلارغه اولوشلرینی یعنی فالغان مالنگ
آلنی اولوشندن بر اولوشنی بیرگز شول طریقه دوستلق عقدی باغلاشقان كهسه لركه
اؤلده آلنی اولوشندن بر اولوش بیر ایلوش بیراور ایدی صكوه بو حكم اولو الارحام آینی
ایله منسوخ بولدی (إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا) درستلكده خدای تعالی بولورچیدر
بارجه نرسه اوزرینه گواه روایت ایدلمشدر كم سعد بن الربیع الانصاری رضی الله
عنه نك خانونی حبیبه بنت زید ناشزه لك قیلوب ایری سعدكه اطاعت قیلمادی سعدنگ
جدار حالی قالهاغاچ عاقبت خانونی حبیبه كه صوفدی حبیبه آتاسینه باروب ایرندن

و ثوابی اوزارینه بواور (وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْتُمْ) هم خانو نلرغه او اوش
بشاردر اوزاریری اشلاگان نرسه دن یعنی آلازنگ هم عمل اربینه كورا اجر
و ثوابلری اوزارینه ایرشور بس كرا كدر كم هر قابوسی اوزیمه تقدیر اینولگان
او اوشكه راضی بولسون باشقه لوزنگ اولوشیمی آرزو قیلماسون (وَأَسْئَلُوا اللَّهَ مِنْ
فَضْلِهِ) و صوراً كز خدای تعالی دن آنك فضل و كرمندن ناكم اوز رحمنی ایله
صوراهانگرنی بیروور (إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا) درستلكده خدای تعالی بولدی
بارجه نرسه نی بلیگوچی جاهلیتده شول عادت بار ایدیکم باط کشیمك بالاسیمی بالافقه
آلوب اوزارینه اوغل اینارلر ایدی اوزی اولگاندن صوك بالاسی حكمنده بولوب
میراث آلور ایدی حق سبحانه و تعالی شوندن نبی ایدوب بیوردی كم (وَلِكُلِّ جَلَّةٍ مَّوَالٍ)
و هر قابوسی اوچون قیلدیق بز عصبه لر وارثلر (مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانُ وَالْأَقْرَبُونَ) آنا نالر
هم بقین فرنداشلر فالدرغان نرسه دن یعنی هر كم اولگاندن صوك آندن فالغان مال ارغه آنك
اوز بالالری و بقیلری وارث بولورلر باط كشی وارث بولماس اوشاندانق جاهلیتده بر عادت
شول ایدیکم ابکی كشی بر برسی ایله آنط ایتشوب دوستلق عهدینی باغلارلر
ایدی بر بر سینه سینك دوستك میكنا دوست و دشمانك میكنا دشمان بولسون هم
مین وفات بولسام سین مینم وارثم بولورسك سین وفات بولساك مین سینك وارث
بولورمن دیوب عهد قیلشورلر ایدی شونندان صوك اول كشیلرنگ برسی وفات
بولسه ایكچسی آندن میراث آلور ایدی بوقاریده اونكان میراث آینی نازل بولوب
وارثلرنگ حصه اری بیلگوله نكاچ صحابه لردن بعضلری رسول صلی الله علیه و سلمدن
صورادیلر كم بو میراث آیتنده بر بر سینه وارث بولورغه آنط ایتشوب دوستلق
عقدینی باغلاغان كشیلر نوغریسنده هیچ نرسه بیان اینولمگاندر میراث بابنده
آلازنگ حكمی بچو كدر دیدیلر حق سبحانه و تعالی دن آیت كیلدی كم (وَالَّذِينَ
عَقَدُوا أَيْمَانَكُمْ) و شول كهسه لركم باغلاغاندر آلازنگ آراسنده دوستلقنی سزنگ
عهدارگز (فَأَنزَلْنَا لَهُمْ نَصِيبَهُمْ) بس بیرگز سز آلارغه اولوشلرینی یعنی فالغان مالنگ
آلنی اولوشندن بر اولوشنی بیرگز شول طریقه دوستلق عقدی باغلاشقان كهسه لركه
اؤلده آلنی اولوشندن بر اولوش بیر ایلوش بیراور ایدی صكوه بو حكم اولو الارحام آینی
ایله منسوخ بولدی (إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا) درستلكده خدای تعالی بولورچیدر
بارجه نرسه اوزرینه گواه روایت ایدلمشدر كم سعد بن الربیع الانصاری رضی الله
عنه نك خانونی حبیبه بنت زید ناشزه لك قیلوب ایری سعدكه اطاعت قیلمادی سعدنگ
جدار حالی قالهاغاچ عاقبت خانونی حبیبه كه صوفدی حبیبه آتاسینه باروب ایرندن

زار لانفاج آناسی زید رسول صلی الله علیه وسلم حضورینه کیلوب صورت حالتی
 عرض قیلدی اول حضرت سعددن قصاص آورغه حکم قیلدی لر شول حالده حق
 سبحانه و تعالی دن آیت کیلدی کم (الرَّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ) ایرلر تورغوچیلردر
 و اوستون بولغوچیلردر خاتونلر اوزرینه یعنی مغيشت تدبیرینی اینکوچیلر و اش
 باشقارغوچیلردر (بها فضل الله بعضهم على بعض) شول نرسه سبیلی کم آرتق قیلدی
 خدای تعالی آلارنك بعضلرینی بعضیلر اوزرینه یعنی خدای ایرلرینی اصل ذاتلرنده
 خاتونلردن آرتق ایتوب یاراتدی عقلده هم علم و فهمده هم صوغش و روزه هم
 نماز نك كاملگی هم جمعه و جماعت و اذان و خطبه و اعتکاف و عید هم جنازه نمازلری
 هم قصاص و حدود حقیقه گواه بولماق و هم میراثنی آرتق آلو کبی اشلرده هم
 پیغمبر لکنك ایرلرگه گنه مخصوص بولماقنده ایرلر خاتونلردن افضل و آرتوغر اقلردور
 (وبما انفقوا من أموالهم) دخی ایرلر نك خاتونلردن آرتق بولماق شول نرسه
 سبیلدر کم نفقه قیلدی لر و توندیلر آلاز اوز ماللرندن خاتونلری اوچون یعنی
 مهرگه هم نفقه و کسوه گه ماللرینی صرف ایتدی لر بو آیت کیلگاندن صوگ رسول
 علیه السلام سعدنك خاتونینه هم آنك آناسینه ایتدی کم بزلر بر نرسه نی نلرگان
 ایدك خدای تعالی ایکنچی نرسه نی تلادی (فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ) بس ایندگو بولغان خاتونلر
 اطاعت اینکوچیلر و بوی صوغوچیلردر خدای تعالی نك حکمینه یا که ایر حقینی
 حفاغوچیلردر (حَافِظَاتٌ لِّلْقِيَابِ) صافلاغوچیلردر ایرلر نك مالینی و آبروینی ایرلری
 ایوده بوق و قنده یعنی ایرلری حاضر بولماقنده هم ایندگو خاتونلر هیچده ایرلرینه
 خیانت ایتماسلر و اوزلرینی ناحرمندن صاقلارلر (بها حفظ الله) شول نرسه سبیلی کم
 صافلادی خدای تعالی آلارنی اوز فضلی و عنایتی ایله (وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ)
 و شول خاتونلر کم سز قورقاسز و بلاسز آلارنك فارسولرینی و فرمانغه بوی
 صنماولرینی (فَعِظُوهُنَّ) بس وعظ قیلگنر و اوگونلر سز آلارنی ای ایرلر یعنی
 خاتونلر کز سوز کزنی طکلاما بوب فارسه لر اول مرتبه ده آلارنی بومشاقلق برله
 اوگونلر کز ایرنك خاتون اوستونده بولغان حقلرینی بیان قیلگنر (وَاهْجُرُوهُنَّ فِي
 الْمَضَاجِعِ) هم قویگنر سز آلارنی و آلاردن آیرم بولگنر یانا تورغان اورنارده یعنی
 اوگونلاما ک ایله گنه مقصود حاصل بولماسه خلقلرینی توزانماسه لر آلازغه اوپکا توتتان
 سورنده بولوب یاتقنده آیرم و ایکنچی اورنده یاتگنر یا که بر توشا کده بولسه ده
 آرقا کزنی بیروب یاتگنر (وَأَضْرَبُوهُنَّ) هم صوغنر و قینا کز اول خاتونلر کزنی
 اگردر آیرم یاتو برله هم توزالماسه لر لکن صرفقاندده هم یوزینه صوفه ماسقه و بر

اعضاسىنى ايمگاتورلك ياكه فان چغارورلىق ايتوب صوماسقه تيوشدر و بعضيلر
 ديمشلىر در كم وعظلمك خاتون نك نشوزندن يعنى ايرگه اطاعت اينماوندن قورقولغان
 وقتده كيرا كدر آيرم ياتو بالفعل اطاعت اينماگان ده وقار شتان وقتنده تيوشدر
 صوغو و قيناو فارشولرى تكرر بولغانده در (فَانِ اطَعْنَكُمْ) بس اگر اطاعت اينسهلر
 ويوى صنسهلر خاتونلر كز سز لرگه (فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيْلًا) بس استاما كز سز
 آلارنى شلتله وگه هيچ بر بولنى يعنى فارشماسهلر وسوزكزنى طكلاسهلر آلارنى
 تيوشسزگه شلتله ب ياكه اوروب و صوغوب ر نچتما كز و آلارغه ظلملىق اينما كز
 (اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيْمًا كَبِيْرًا) درستلكده خدای تعالی بولدى منزه و يوفارى مرتبهلى كم
 ظلم لفقه هر گبز راضى بولماس اولوغ و لغوچى كم مظلومك حقىنى ظالمدين آلهى
 فالماس (وَاَنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا) و اگر قورقسا كز سز و بلسا كز اى حا كملر ياكه
 ولى بولغان كمسهلر اير برله خاتون آراسنده خلافلىقنى و آرالررى بوزلغانلىقنى
 (فَابْتَغُوا حَكْمًا) بس قوبار كز سز و بيلگوله كز اشنگ حقيقىنى تيكشرو اوچون بر حكم
 قىلغوچىنى (مَنْ اَهْلٌ) اير نك فرنداشرلر ندى تا كم اير نك خاتونى حقدده كوكلنده
 بولغان رغبت و نفر تىنى آكلاسون (وَحَكْمًا مِّنْ اَهْلِيْهَا) دخى بر حكم اينكوچىنى
 بيلگوله كز خاتون نك بقينلر ندى تا كم خاتون نك كوكلنده بولغان نيتنى بلسون
 شول طريقه اوشبو ابكى كشى اير برله خاتون آراسنده غى اشنى تيكشرسونلر
 (اِنْ يُّرِيدَا اَصْلَاحًا) اگر تزهسهلر اول ابكى حكم اينكوچيلر اير برله خاتون آراسىنى
 نوزك قىلونى (يُوفِقُ اللّٰهُ بَيْنَهُمَا) توفيق بىرور خدای تعالی وتوزكك سالور آلار نك
 آراسينه تا كم آراده بولغان خلافلىق و نزاعلرى بتوب بر برسى ايله دوستلاشورلر
 (اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيْمًا خَبِيْرًا) درستلكده خدای تعالی بولدى بيلگوچى اير برله خاتون نك
 مصلحتلرىنى آگاه و خبر توفوچى حكم قىلغوچيلر نك اشلر ندى (وَاعْبُدُوا اللّٰهَ) و عبادت
 قىلگز سز اى آدميلر الله تعالی گه (وَلَا تُشْرِكُوْا بِهِ شَيْئًا) هم شريك ايتوب تونما كز
 اول خدای تعالی گه هيچ بر نرسهنى (وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا) هم ايندگولك ايتو كز آنا
 آناغه ايندگولك ايتمك سوزكز هم اشكز برله (وَبِذِي الْقُرْبَى) دخى يقينلىق اباسى
 بولغان فرنداشرلرگه بخشىلىق قىلنگز هلهء رحم اينو برله (وَالْيَتَامَى) هم يتيملرگه
 احسان اينگز شفقت و مرحمت ايله (وَالْمَسْكِيْنِ) دخى فقير و مسكينلرگه بخشىلىق
 ايتو كز صدقه و زكوة بىرمك ايله (وَالْحَارِثِ الْقَرِيبِ) هم يقينلىق اباسى بولغان كورشىگه
 يعنى اوزكزگه فرنداشرلىكى بولغان كورشيلر كز گه بخشىلىق قىلگز شفقت و مرحمت

ایله (وَالْجَارِ الْجُنُبِ) دخی قرداشلگی بولماغان بیات کورشیبگه ده احسان اینتکز
(وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ) وچیشلیق اینتکز اوزکزگه بولداش بولغان کهمسه گه و مجلسداش لکزگه
یعنی سفرداگی بولداشقه و علم اویرانگانده شریکلرگه و باشقه هر بر ایندگو اشلرده
اوزکزگه بولداش بولغان کیشیلرگه احسان قیلکز (وَأَبْنِ السَّبِيلِ) دخی مسافرگه
دیولا و چیغه چیشلیق اینتکز باکه کیلگان فوناقفه احسان و اکرام قیلکز (وَمَا مَلَكَتْ
أَيْمَانُكُمْ) هم فوللرکز مالک بولغان نرسه گه یعنی قل لکزغه و خدمتچیلرکزگه چیشلیق قیلکز (أَنْ
اللَّهُ لَا يَهْتَبُ) درست لک الله تعالی سویماس (مَنْ كَانَ مُخْتَالًا تَكْبِرًا) اینکوچی بولغان کهمسه نی (فَخُورًا)
اوز بنی اوزی ماقتا وچی بولغان کهمسه نی یعنی اوز بنی الوغ کورب ماقتانوب باشقه لرغه چیشلیق
هم شفقت و مرحمت ایتمی تورغان کیشیلر نی خدای تعالی سویماس (الَّذِينَ يَبْخَاوْنَ)
سویماس خدای تعالی شول کهمسه لرنی کم صارانلق قیلورلر روایت ایدلماشدر کم
یهوددن بر جماعت انصاری صحابه لرنی نصیحت قیلغان بولوب سز مالکزنی بو ایرگه
یعنی محمد علیه السلامه هم آنک بولداش لرنه صرف اینماکز آلا رغه بیرامز دیب
آخرنده اوزکز فقیر و محتاج بولوب فالورسز آنک اشینک آخری نهچوک بولماقی
معلوم توگل فولکز دافی مالنی بتوروب سوکنندن اوکونور سز دیورلر ابدی حق
سبعانه و تعالی آیت ایندردی کم خدای تعالی سویماس شول کهمسه لرنی کم صارانلق
قیلورلر اوزلری (وَيَا مَرْوَانَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ) هم بیورورلر آدمیلرنی صارانلق برله
یعنی باشقه لرنیده صارانلقه اوندارلر (وَيَكْتُمُونَ مَا أَنبَأَهُ اللَّهُ) دخی یاشورلر
خدای تعالی آلا رغه بیرگان نرسه نی (مَنْ فَضَلَهُ) اوزبنک فضل و کرمندن یعنی تورانک
بازلغان محمد علیه السلامک صفتلرینی یاشورلر (وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا)
و حاضرلادک بزگه کافرلر اوچون خور قیلغوچی عذابنی آخرنده یعنی یهودیلرگه تموغ
عذابینی حاضرلادک (وَالَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ) و شول کهمسه لرنی نفقه قیلورلر مال لرنی
(رِئَاءَ النَّاسِ) آدمیلر کورسون اوچون یعنی ریا یوزندن مال لرنی صدقه قیلورلر
مرادمکه منشرکلر بدر کم رسول علیه السلامه فارشی صوغشورغه مال لرنی صرف
قیلیرلر یا که منافق لردر کم نفاق و ریا یوزندن صدقه بیورورلر یا که یهودیلردر کم
اوز قوملرینه اسلامدن اعراض قیلسونلر و مسلمان بولماسونلر دیب مال لرنی
نفقه قیلور ایدیلر (وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ) و اشانماسلر اوزلری الله تعالی گه چن اشانو
برله (وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ) هم آخرت کونینه اشانماسلر (وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانَ لَهُ قَرِينًا)
و هر کمناک شیطان بولسه بولداشی و دستی (فَسَاءَ قَرِينًا) بس نی یاوز بولداشدر

اول شیطان (وَمَا ذَا عَلَيْهِمْ) ونی نرسه بولور ایدی اول کافرلر اوزرینه ضرر وزیان (لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ) اگر ایمان کیلتورسهلر ایدی آلاز خدای تعالی گه (وَالْيَوْمِ الْآخِرِ) هم آخرت کونینه (وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ) دخی نفقه بیرسهلر ایدی خدای تعالی آلازغه رزقلاندیرغان نرسهدن یعنی مال لرنندن خدای تعالی حقیقی ادا قیلسهلر ایدی (وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا) و بولدی خدای تعالی آلازنگ حالینی بلگوچی (إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ) درستلکده الله تعالی ظلم لقی قیلماس بر ذره قدرلیده یعنی هیچده ظلم قیلماس ذره دیوب بخشیلاب قاراماغانده کورنمی تورغان بیک کچکنه فر مسغهغه اینولور (وَأَنَّكَ حَسَنَةٌ يَضَاعَفُهَا) واگر بولسه ذره قدرلی ایندگولک مؤمن ننگ عمل دفترنده نهجه اولوش قیلور و آرندرور خدای تعالی آننگ اجر و ثوابینی (وَيُؤْتِ مَنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا) هم بیرور آنگا اوز قاشندن اولوغ اجر فی قیلغان عملی ننگ ثوابندن طش حاصل معنی خدای تعالی هیچده ظام ای ایتماس یاوزلفنگ جزاسینی آرندرماس کفر اهلینه یاوزلفلرینه کورا عدلی برله جزا بیرور ایندگولکننگ اجر و ثوابینی آرندرور مؤمنلر گه فضلی برله اولوغ اجر و ثوابلر احسان قیلور (فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا) بسبب نچوک بولور کافرلرننگ حالی هر قایچان کیلتورساک بز (مَنْ كَلَّ أُمَّةً بَشَرِيَّةً) هر قایسی امتندن بر گواهنی یعنی قیامت کوننده هر امت ننگ پیغمبری شول امتننگ قیلغان اشلرینه گواه بولغانده کافرلرننگ احوالی نچوک بولور (وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا) هم کیلتورساک سنی ای محمد علیه السلام اوشبو امت اوزرینه گواه اینتوب (بِوَمَنْذُورٍ) بود الذین کفروا) شولکوننده یعنی قیامت کوننده آرزو قیلورلر کافر بولغان کسهلر (وَعَصُوا الرُّسُولَ) هم پیغمبرننگ فرمانینه فارشقان کسهلر آرزو قیلورلر (لَوْ نَسُوا بَاطِلًا إِذَا دُخِرُوا إِلَيْهِمْ) شونی کم اگر نیکز اینولمش بولسه ایدی آلاز برلر یعنی هملری اولوب توفراق بولوب بتکن بولسهلر ویا کاندن تریلماگان بولسهلر ایدی دیوب آرزو قیلورلر (وَلَا يَكْتُمُونَ لِلَّهِ حَدِيثًا) وباشورا آلماسلر آلاز خدای تعالی دن هیچ برسوزنی (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) ای ایمان کیلتورگان کسهلر (لَا تَقْرُبُوا الصَّلَاةَ) یقین بولماگزسز نمازغه (وَأَنْتُمْ سَكَارَى) وچالانکه سزلر ایسرکلرسز یعنی ایسرک حالکزده نماز اوقورغه کرشماگز نرسه برله ایسرگان بولساگزده اوشبو نهی نمازدن طبو توکلدر بلکه نمازدن مانع بولغان ایسرتکچدن و ایسرمدکنن طبودر بر کون صحابه لردن بر جماعت عبدالرحمن بن عوف رضی الله تعالی عنه ننگ ابونده فوناق بواوب خمر اچدیبلر اول وقتده خمر حرام بولماغان ایدی آلاز خمر

اچوب ایسرگاچ آخشام اذانینی ایشتدیلمر جماعت بولوب آخشام او قورغه کرشدیلر
امام بولغان کشی ایسرک لکی سبیلی قل با ایها الکافرون سورهنده گی دورت
اورنده بولغان لا حرفینی فالدروب اوفودی بس حق تعالی دن آیت کیلدی کم ایسرک
حالکزده نمارغه یقین بولماکز (حتی تعلموا ما تقولون) نسا کم بلیگانکز گه چه
شول نرسه نی کم سز ایتورسز یعنی نماز اچنده نی نرسه اوفوغانکز نی بلورلک بولما ینچه
نمازغه کرشماکز (ولا جنبا) هم جنب بولغان حالکزده نمازغه یقین بولماکز
(الاعابری سبیل) مگر بولدن اوتکوچیلر و مسافرلر بولسا کز یعنی سفرده
بولسا کز غسل قبلوغه صو طابا آلماسا کز شول وقتده نیم برله نماز اوفودرستدر
صو طابولغان وقتده جنب حالنچه نماز اوفو هیچده درست بولماس (حتی تفتسلوا)
تا کم غسل قبلغانکزغه چه (وان کنتم مرضی اوعلی سفر) وا گر بولسا کز سز
جنب بولغان حالکزده صرخاولر یعنی صو برله قویونو ضرر بیرورلک صرخاو
بولسا کز یا ایسه سفرده بولسا کز (اوجاء احد منکم من الفائط) یا ایسه کیلسه
سز نك براو کز قضای حاجتدن یعنی طهارتینی صندرغان بولسه (اولامستم النساء)
یا ایسه ایرشسا کز سز خاتونلرغه یعنی جماع قبلسا کز (فلم تجدوا ماء) بس
طایماسا کز سز صونی طهارتکه یا که قویونورغه (فتیمهوا صعبدا طیبنا) بس قصد
ایتکز سز پاک بولغوچی بر جنسینی یعنی پاک بولغان بر جنسینه نیم صوغکز
اوشبو آیه کریمه بنی مطلق صوغشنده نازل بولدی ذیمشدر شویله کم اول سفرده
کیچ برله اسلام لشکری صوسز اورنغه نوشکنلر ایدی طاک آتقانه چه توروب
کیتارگه نیت ایتوب یا تانلر ایدی اتقافا بر نرسه لری بوغالوب شونی ایزلاو ایل
مشغول بولوب کیچو کدیلمر ابرته نمازی وقتی بولدی مسلمانلر طهارتسز هم بعضلری
جنب بولغانلر ایدی هیچده صولری یوق ایدی رسول صلی الله علیه وسلم حضرتلری
بو خصوصه صحابه لر نك قابغورغانلرینی کوروب حق تعالی گه تضرع ایتدیلمر بس
حق سبحانه و تعالی دن آیت کیلدی کم صو طابا آلماسا کز طهارت و غسل اورنینه
نیم قبلکز پاک بولغان توفراق و توزانغه قول لر کز نی صوغکز (فامسحوا بوجوهکم)
بس مسح قبلکز یوزلر کز گه یعنی شول توزانلی قول لر کز ایله یوز کز نی صیدر کز
(وایدیکم) دخی قول لر کز گه مسح قبلکز ترسا کلر کز گه چه (ان الله کان عفوا غفورا)
درستلکده خدای تعالی بولدی کیچکوچی سز لردن و گناهلر کز نی بارلقاغوچی اگر
فر مانینه بوی صونسا کز (الم تر الی الذین اوتوا نصیبا) ایسا کور ماسهوسن
و فاراماسهوسن شول که سه لر صاری کم آلا رغه اولوش بیرلدی (من الکتاب) کتابدن

يعنى تورات علمىدىن اولوش بېرىلدى كىم مراد يهود عالمى بىر (بِشْتُرُونَ الضَّلَالَةَ) صانوب آلورلر آلار و آلشدرورلر آزغونلغنى ھىدايت برابر يىنە ھىدايتنى ضلالت بىرلە آلشدرماقلىرى شولدىر كىم آلار اولدە محمد عليه السلام صفتلىرىنى توراىدە كورب آنى بلورلر و اشانورلر ايدى پيغمبر عليه السلامك بىئىتىدىن سوڭ انكار ايتدىلر و اشانماس بولدىلر (وَيُرِيدُونَ أَنْ تَضَلُّوا السَّبِيلَ) ھىم نلارلر آلار سوزلرنىڭ توغرى بولدىن آداشماقنى و ضلالتكە توشماقنى اوزلرى كىمى (وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَائِكُمْ) و خدای تعالى بىلگۈچىرا كىم سوزنىڭ دشمانلىرىنى كىم آلار يهود دىلدىر (وَكَفَى بِاللَّهِ وَلِيًّا) و كفايت ايتكۈچىدىر خدای تعالى ياردىم بىرگۈچى بولوب سوزلرگە اى مؤمنلر ھىم اشلىرىنى باشقارغۇچى و تدبىر ايتكۈچى بولوب (وَكَفَى بِاللَّهِ نَصِيرًا) دىغى كفايت قىلغۇچىدىر خدای تعالى سوزلرگە نصرت قىلغۇچى و مدد بىرگۈچى بولوب (مَنْ الذِّبْنَ هَادُوا) يهودى بولغان كىم سەلدىن بعضلىرى (بِعَرَفُونَ السَّلَامَ عَنْ مَوَاضِعِهِ) اوزگار توراى كلمەلرنى و كوجورلر اوز اورنلردىن يعنى توراىدە بولغان محمد عليه السلام صفتلىرىنى اوزگار توراىر ياكە تورات ايتلىرىنى اوزلرى دىگانچە تاويل قىلورلر ياكە رجم توغرىسىندە بولغان ايتلرنى ياشورلر ياكە پيغمبرنىڭ سوزلىرىنى اوزگار توراىر رايىت ايدىلمىشدىر كىم يهوددىن بىر جماعت رسول صلى الله عليه وسلم نىڭ مجلسىندە اول حضرتنىڭ سوزلىرىنى طىڭلاپ قبول ايتكان شىكىلى بولوب كىتارلر ايدى صۇرە شول سوزلرنى اوزگار توب ايتكىچى توراى ايتوب سوزلرلر ايدى بس حق تعالى بيوردىكىم اول يهودلر پيغمبىردىن ايشتىكان سوزلرنى اوزگار توراى (وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا) ھىم ايتورلر آلار ايشتىك بىز سىنىڭ سوزىڭنى و قارشولق ايتدىڭ فرمانىڭا يعنى ايشتىك دىوب قىقروپ ايتورلر و قارشىدىق دىوب اوز اچلرندىن ايتورلر و دىغى ايتورلر (وَأَسْمِعْ غَيْرِ مَسْمُوعٍ) و ايشتىكل سىن ايشتىرلمىشكە باشقىە بولغانىڭ حالده يعنى سىن بىزدىن ايشتىكل بىز سىنىڭ سوزىڭنى ايشتماسىمىز و قبول ايتماسىمىز دىوب كوڭللىرىدىن ايتورلر (وَأَعْنَا) ھىم مراعات ايتكىل و قاراغل سىن بىزگە دىورلر بوسوزنىڭ بىر معناسى مراعاتدىن بولوب ضررىسى بولسىدە ايتكىچى معناسى رعونت و احمقلىق دىن بولوب تحقىر اوچون ايتلور آلار رسول عليه السلامقە بو سوزنى ايتكىچى معناسىنى قىد ايتوب ايتورلر ايدى ياكە راعىنا دىوب يا حرفى فوشوب ايتورلر ايدى اول تقدىردە معناسى سىن بىزنىڭ كتۈچىمىز دىمىدىر (لَيَّا بِالسَّنَةِ) تورگانلىرى حالده سوزنى تلىرى بىرلە يعنى عرب سوزلىرىنى بورغالاب بوزوب ايتورلر رسول صلى الله عليه وسلم نى تحقىر و كىيەستىمى اوچون سوزلرنىڭ ظاهرى ضررىسى كىم بولسىدە ايتكىچى معناسىنى اويلاغانىڭ ناچار

سوز بولور تناک کم واسمع کلمه سی نك بر معناسی ایشتنکل سین شلته ایتولمشکه
 باشقه بولغاننک حاله یعنی هیچ کم سین شلته لی آلماس وسیکا خلافتی ایتماس دیمک
 بولوب مدح و مافتناو بولسه ده ایکنچی معناسی هیچ کم سیکا سوز ایشتنرماسون وسینک
 برله سوز له شماسون دیمکدر خورلاو هم باوز دعا قیلو بولادر اوشانداق راعنا
 کلمه سی هم بر معناسی سین بزگه مراعات ایتکل دیمک بولسه ده ایکنچی معناسی
 اعمقلى وعقلسزلقدر یا که راعینا یا حرفی ایله سین بزنگ کتوچیمز دیمکدر یهودیلر
 پیغمبر علیه السلامی حقارت قصدی ایله اوشبو ایکنچی معنالری اراده قیلوب ایتورلر
 ایدی (وطعنا فی الدین) دخی طعنه ایتکانلری حاله اسلام دینینه یعنی اسلام دینینی خورلاماچی
 دکیسته ما کچی بولوب آلا ر اوشبو سوزلری ایتورلر (ولو انهم قالوا) واگر اول
 یهودیلر ایتسه لر ایدی (سمعنا واطعنا) ایشتنکل بز سینک سوزلرکنی هم بوی صدق
 سینک فرمانکا (واسمع وانظرنا) وایشتنکل سین بزنگ سوزمزی هم قاراغل بزگه یعنی
 سمعنا وعصینا اورنینه سمعنا واطعنا دیمسه لر ایدی واسمع غیر مسمع اورنینه واسمع
 هم وراعنا اورنینه وانظرنا دیوب ایتسه لر ایدی (لکان خیرا لهم) البته بولور ایدی
 اوشبو سوزلری بخشیراق آلا رنک اوزلری اوچون و آرنغراق بولور ایدی رسول
 علیه السلامی استهزاء قیلودن هم اسلام دینینه طعنه ایتودن (واقوم) هم توغر براق
 بولور ایدی آلا رنک سوزلری (ولکن لعنهم الله بکفرهم) ولکن رحمتندن سوردی
 آلا رنی خدای تعالی کافرلکری سبیلی (فلا یؤمنون الا قلیلاً) بس ایمان کیلنورماسلر
 و مسلمان بولماسلر اول یهودیلر مگر آلا ردن آزغنه کشیلر ایمان کیلنورورلر عبدالله
 بن سلام و آنک بولداشلری کبی تفسیرلر ده کیلنورمشدر کم رسول صلی الله علیه
 وسلم یهودیلرنک عالم لرینی چاقروب ایتدی ای یهود جماعتی خدایدن فورقنر اسلام
 دینینی قبول ایتنر مین خدای تعالی ایله آنط ایتار منکم سز لر اسلامنک هم قرآننک
 حق ایدکنی آچی بلاسز نورانده مینم صفتلر منی کورب اوزنر خلقفه خبر بپرگانسز
 هم میکا ایمان کیلنورورگه سزلردن عهد و میثاق آلونغان شولای بولماچ نی اوچون
 عنادگزی طاشلامیسز و حلقنی قبول ایتیمیسز یهود عالم لری جواب بیروب ایتدیلر کم
 بز لر سینک اوزنکی هم بلما یبیز صفتلرکنی هم بلما یبیز قرآنندن هم خبرمز بوقدر حق سبحانه
 و تعالی دن آیت کیلدیکم (یا ایها الذین اوتوا الکتاب) ای کتاب بپرلگان کیمسه لر
 یعنی یهودیلر (امنوا بما نزلنا) ایمان کیلنور وکتر و اشانکتر سز بز ایتدرگان نرسه گه
 یعنی قرآنغه (مصدقاً لما معکم) راستلاغوچی بولغانی حالده اول قرآن سز نک برله
 بولغان نرسه فی یعنی نورانته موافق بولغانی حالده اعتقاد مسئله لر نده بس سز لر

شول تورانقه موافق بولغان قرآنغه اشانكز (من قبل ان نطمس وجوهاً) بزنىك
 بوغالتماق مازدن الگارى بوزلرني بعنى بوزلرده بولغان فاش كوز بورن و آغزنىك
 اثرلرى قالماسلىق ايتوب بترما كمزدن الگارى (فتردها على اذبارها) بس دوندرما كمزدن
 الگارى اول بوزلرني آرقا طرفلرى اوزر بيه بعنى قيامت كو ننده كفر اهلينىك
 بوزلرى آرقا طرفلر بيه ايلاندر لور شول كون كبلودن الگارى سزلىر قرآنغه ايمان كبلتور كز
 (او نلعنهم) يا ايسه رحمتدن يراق ايتما كمزدن الگارى كفر اهلينى (كالمعنا
 اصحاب السبب) نناك كيم يراق ايتدىك و سوردك بز رحمتزدن شنبه كون ايلار ينى
 بعنى خدای تعالى نك فر مانينه خلافتق قبلوب شنبه كونلرده بالى آولاغان جماعتنىك
 خدای تعالى نك غضب و قهرى ايله صورتلرى آلماشندى و لعنت ايتلدىلر سزلىر هم
 شولاي بولودن الگارى قرآنغه ايمان كبلتور كز (وكان امر الله مفعولاً) و بولغو چيدر
 الله تعالى نك فرمانى اشله نيش بعنى خدای تعالى نك بيورغانى البته بولور بولمى قالماس
 (ان الله لا يقفر ان يشرک به) در ستملكده الله تعالى يار قالماس شرك كبلتور ماكنى
 آكا بعنى عبادتده آكا ايكنچى بر نر سنى شريك و اورناق ايتونى هيچده يار قالماس
 (ويقفر ما دون ذلك لمن يشاء) و يار قار خدای تعالى اوشبو شركه باشقه گناهى
 اوزى نلگان كهمسه گه اوزينك فضلى واحسانى ايله (ومن يشرک بالله) و هر كم شرك
 كبلتور سه الله تعالى گه (فقد افترى اثماً عظيماً) بس تحقيق افترا قىلدى اول كهمسه
 الوغ بولغوچى بالغاننى كم شركدن الوغراق گناه بوقدر و خدای تعالى گه باشقه
 نر سنى شريك ايتودن آرتغراق بهتان بوقدر اوشبو آبه كرىمه مضمونچه شركنىك
 هيچده يار قانماوى ثابت بولغاچ يهوديلر اوزلر ينى مشركلكدن چغار ماچى بولوب
 ايتدىلر بزلر مشرك توگلمز بلكه بز اوزمى خداینىك خاص بنه لرندن و مقر بارندن
 ديب بلامز چونكه بزنىك بابالرمز پيغمبرلر و الوغ كشيلىدر در ديديلر حق سبحانه
 و تعالى آلارنىك مافتانولر بيه فارشى بيوردىكم (الم تر الى الذين يزكون انفسهم)
 ابا كورماسسن مو و قاراماسسن مو شول كهمسه لر صارى كم هاكلر لر اوز نفسلر ينى
 و مافتانولر اورنسرغه (بل الله يزكى من يشاء) بلكه خدای تعالى پا كلك بر له ياد
 فيلور و مافتار اوزى نلگان كهمسه بعنى آلارنىك اوزلر ينى اوزلر ي مافتاويلرى
 بر هقلسزلىق غنه در آنك ايله آلارنىك مافتاوغه مستحق بولولرى ثابت بولماس بلكه چن
 مافتاوغه مستحق شول كشيلىدر كم آنى خدای تعالى مافتار (ولا يظلمون فتيلاً) و ظلم لى
 ايتلماسلر آلار بعنى اوزلر ينى مافتا و چيلر بر نهچكه جب قدر ليك بعنى قىلغان اشلر ينىك

جزاسینی کوررلر (انظر) فاراغل سین ای محمد علیه السلام اول یهودیلرگه کم (کیف
 یفترون علی الله الکذب) نیچک افتراء قیلالر آلا ر خدای تعالی اوز رینه بالغانی کم
 خدای تعالی بزنگ کیچه وکوندزده قیلغان گناهلرمزنی پارلقی هم بز لر بر
 نیچه کوندن آرتق عذاب ایتلهاسمز دیورلر (وکفی به اثماً مبیناً) وکفایت اینکوچیدر
 آلا رنک شول افترا لری وبالغانلری ظاهر و آشکارا گناه بولوب کم هیچ کمگه آنک
 گناه ابدکی باشرن نوگلدر روایت ایدلهمشدر کم یهودیلردن حبی بن اخطب هم
 کعب بن اشرف خیبر یهودیلرینک اولوغلرندن بر جماعت ایل مکه گه باروب ابو
 سفیان هم آنک اتباعی بولغان مشرکرنی محمد علیه السلامه فارشی صوغشورغه
 فزفردیلر بز سوزلرگه یاردم فیلورمز همه لرمز بر اتفانده بولوب هجوم ایتساک بز
 مسلمانلرغه غالب کیلورمز دیدیلر اوشبوسوزلر ایل قریش مشرکربنی اغوا فیلوب
 مشرکلرنک اولوغلرندن بر جماعت ایل برگه لشوب مسجد الحرامغه کیلدیلر کوکرا کلرینی
 کعبه اللهنک دیوارینه سورتوب همه لری بر اتفانده بولوب اهل اسلام ایل صوغش
 فیلورغه آنظر ایتوب عهد باغلا دیلر صگره یهودیلر ایل قریش اولوغلری
 دوستلق مجلسی یاصادیلر شول مجلسک مشرک یهودیلردن سؤال فیلدیلر کم سز لر
 کتاب اهلیمز علم ایالریمز بزنگ حالیمز ده فی اینه سز بز لر بیت اللهغه کیلگان
 زیارتچیلرنی قدر و حرمت فیلامز کعبه فی عمارت فیلامز صله رحمنی اورینه
 کیلتورامز آنا بابالرمز دن قالغان عادت بوینچه پوتلرغه عبادت اینه مز اوشبو
 بزنگ بولیمز هم رسم وعادتلر مر نوغر براق وهدایتکه یقینراقودر یا اینه محمد
 علیه السلامنک توتقان یا کما دینی واحداث اینکان بدعتی نوغر برافدر موکم اول
 بزنگ دینیمزنی حقارت اینه در بابالرمز دن قالغان عادتلرنی خورلیدر دیدیلر یهود
 عالملری مشرکلرگه سزنگ دینکیز نوغر براق وعادتلرکیز بخشیراندردوب جواب
 بیدیلر ابوسفیان ایتدی بز سزنگ بو اعتقادکیزغه و بز لرگه دوستلقکیزغه شول وقتک
 اشانورمز ونمام اعتماد فیلورمز اگر سز بزنگ پوتلرمزغه سجده فیلساکیز دیدی
 بس یهودیلر قریش مشرکلرینک جبت و طاغوت دیگان پوتلرینه سجده فیلدیلر
 مؤمنلرگه دشمانلق لردن مشرکلرنی راضی فیلو اوچون یهودیکل اوستینه مشرک
 وپوتقه طابونوچی بولوب کفر و ضلالت لربنی آرتندیلر حق سبحانه و تعالی آلا رنک
 بو فباحت مکرلرندن خبر بیروب بیورورکم (الم تر) ایسا کور ماس سن مو ونظر
 فیلماس سن مو ای محمد علیه السلام (الی الذین اوتوا نصیباً من الکتاب) شول
 کسه لر صاری کم اولوش بیرلدی آلا رغه کتابدن یعنی یهودیلرگه فاراماس سن مو
 کم آلا ر مسلمانلرغه غایت دشمانلق لردن (یؤمنون بالجبوت و الطاغوت) اشانورلر

جہت و طاغوت غہ یعنی پونلر غہ طاہونورلر و سجدہ قبلورلر بعضیلر جبتدن مراد
 نفس امارہ و طاغوت نفس آرزولر بدر دیورلر یعنی نفسلر بنگ آرزولر بنہ ایارورلر
 (و یقولون للذین کفروا) ہم اینورلر اول یهودیلر کافر بولغان کسمسہ ار حقدہ
 (مؤلاء اہدی) اوشبو مشرکار ہدایت طاہوچیراق و کونلگوچیرا کلردر (من الذین
 امنوا سبیلاً) ایمان کیلتورگان کسمسہ لردن بولوزندن یعنی محمد علیہ السلام ہم آنک اصحابینہ
 قاراغاندہ مشرکلرنگ بوللری نوغر یرا قدر دیورلر (اولئک) اوشبو یهودیلر (الذین
 لعنہم اللہ) شول کسمسہ لردر کم رحمتندن یراق قبلدی خدای تعالی آلا ری (ومن یلعن
 اللہ) و ہر کسمسہ فی کم یراق قبلور و سورور خدای تعالی اوزر رحمتندن (فلن نجد لہ
 نصیراً) بس ہر گیز سن طاہماس سن آکا بر بیاردم بیرگوچینی و آندین عذابنی
 کینار گوچینی (ام لہم نصیب من الملک) یا ایسہ بار مودر اول یهودیلرگہ بر نصیب
 و اولوش پادشاہلقدن یعنی البتہ یوقدر یهودیلر پادشاہلق و پیغمبرک کہ اوزلرینی گنہ
 مستحق دیوب بلورلر ایدی شول سببندن عرب خلقینہ ایارورگہ خورلانورلر ایدی
 منصب و حاکیک البتہ بر کون بزلرگہ فایتور دولت بزگہ ایرشور دیورلر ایدی
 حق سبحانہ و تعالی بیوردیکم آلا رغہ ملک و دولتندن الوش یوقدر فرضا اگر آلا ر
 پادشاہلقغہ و دولتکہ لیرشسہلر (فاداً لا یؤتون الناس نقیراً) بس شولوقندہ بیرماسلر
 آلا آدمیلرگہ بر نقیر قدرلیدہ یعنی یهودیلر نینداین ملک و دولت ایاسی بواسہ لردہ
 مسلمانلرغہ بیک آزغنہ نرسہدہ احسان ایتماسلر نقیر دیوب خرما سو باگی ننگ
 آرفاسنگغی کچکنہ چورغہ اینورلر مراد ہیج نرسہ بیرماسلر (ام یحسدون الناس)
 یا ایسہ حسد فیلالر مو و کونلشہلر مو اول یهودیلر آدمیلرگہ یعنی عرب قبلہ لردن
 کونلشہلر مو (علی ما اتیہم اللہ من فضلہ) شول نرسہ اوزرینہ کم بیرگاندر اول
 عربلرگہ خدای تعالی اوز بنگ فضلندن یعنی آخر زمان پیغمبر بنگ یهودیلردن کیلما اینچہ
 عربدن کیلما کینہ حسد فیلالر مو (فقد اتینا ال ابراہیم الکتاب) بس تصفیق بیردک
 بز ابراہیم پیغمبر بالالربنہ یعنی موسی و داود ہم عیسی علیہ السلام لغہ بیردک
 کتابنی کم تورات و زبور ہم انجیلدر (والحکمة) ہم حلال و حریم علمینی بیردک
 (وانیناہم ملکا عظیماً) دخی بیردک بز آلا رغہ پیغمبرک اوستینہ الوغ پادشاہلقنی
 نتاک کم یوسف و داود ہم سلیمان علیہم السلام پادشاہ ایدیلر بس سزلرگہ حسد
 و کونچیک قبلوغہ اورن یوقدر (فمنہم من امن بہ) بس اول یهودیلردن باردر
 شول کسمسہ کم ایمان کیلتوردی و اشاندی اول کتابقہ یا کہ محمد علیہ السلام (ومینہم

من صدعنه) هم بار در آردن شول کسه کم بوز. دوندردی و طیلودی اول کتابقه
 اشانودن یا که محمد علیه السلامه ابارودن بوز دوندردی (وکفی بجهنم سعیراً)
 و کفایت فیما وچیدر جهنم فزدر لغان اوط بولوب کافرلرنی عذاب قیلو اوچون (ان
 الذین کفروا باياتنا) در ستلکده شول کسه لرم کم کافر بولدیلر و اشانادیلر بزنگ
 آیتلرمز که یعنی فرآنگه یا که محمد علیه السلامک معجزه لرینه اشانادیلر (سوف نصلیهم
 ناراً) نیزدر کم کر گزرمز آلارنی اوطقه (کلما نضجت جلودهم) هر بر پشکانی و یانغانی
 زمانده آلارنگ تیریلری (بدلناهم جلوداً غیرها) آلسدر و رمز آلا رغه آکا باشقه
 بولغان تیریلرنی یعنی نوموغه کفر اهلینگ تیریلری یانوب بتکن صایون یا کتا تیری
 فیلورمز شول طریقه هر ساعتده یوز مرتبه یا که بر کونده بتمش مک مرتبه تیریلری
 آلسدر لور دیمشدر و الله اعلم و آلارنگ اوشبو طریقه تیریلرینی یا کتا تو (لینوفوا
 العذاب) تا کم طانوسلر اوچوندر عذابینی یعنی عذاب بیک قاطی طوبولسون اوچوندر
 (ان الله کان عزیماً حکیماً) در ستلکده خدای تعالی بولدی غالبکم کفر اهلینی عذابقه
 کوچی بتار حکمت اباسیکم هر اشی حکمت ایلدر (والذین آمنوا) و شول کسه لرم کم
 ایمان کیلتوردیلر و اشاندیلر خدای تعالی که هم رسولینه (و عملوا الصالحات) هم
 اشلدیلر ایندگو عمللرنی (سندخلهم) نیزدر کم کر گزرمز آلارنی (جنات تجری من
 تحتها الانهار) شول جنت باقچه لرینه کم آغار آلارنگ یغاچلری آسنندن یلغه لر (خالدین
 فیها) مگگو فالغوچیلر بولغانلری حالده اول جنتلرده (ابدأ) همیشه یعنی هیچده
 آخری بولماس (لهم فیها ازواج مطهرة) بولور اول مؤمنلرکه جنتلرده پاک بولغوچی
 خانولر کم اول خانولر حیض و نفاس کبی جیرانچ اشلردن پاک بولورلر (وندخلهم
 ظللاً ظلیلاً) هم کر گزرمز اول مؤمنلرنی قوباش بتورمی نورغان کوله که لکگه
 کوله که دن مراد راحتلکدر دیمشدر عرب یرنده اسیلک بیک قونلی بولغانلقدن
 کوله که بیک قدرلی هم راحتلک سبیلرینک اولوغرافیدر شول جهنمن جنتدا گی
 بنمی نورغان راحتلکدن ظل ظلیل برله تعبیر ایتلدی (ان الله یامرکم) در ستلکده
 خدای تعالی بیورادر سز لرکه (ان تؤدوا الامانات الی اهلها) سزنگ ادا اینما کتکز
 و اوتامکتکز برله امانتلرنی آلارنگ ابارلرینه یعنی فولکژده براونک امانتی بولسه
 شول امانتکه خیانت اینما پنجه اباسینه طابشرکژ دیوب خدای سزگه بیورادر مکهنی
 فتح اینکان کونده رسول صلی الله علیه وسلم حضر نلری کعبه اللهنگ آچقچینی طلب
 قیلدی کعبهنگ آچقچی فریش الوغلرندن بنو طلعه فولنده صافلانور ابدی طلعهنگ

(۱) اوشبو آيتدا بى خطاب
 جەمىع مكافىين ھەم بار چە
 امانتلىرىنى شامل عامدر
 دېمەشلىرى كراك الله تعالى
 قىلغىلىدىن وكرارك بىندە
 قىلىدىن بولسون بس
 طاعت وعبادت نىڭ ھەر
 قايسى امانتتە داخلىرى
 ھەر قايسى عبادىتىنى وقتىڭ
 كامىل ايتىپ اوتامىك
 امانتىنى اھلىنە تاپشوردر
 وبعضىلىرى آدمىنىڭ ھەر
 اعضاسى خدائى تعالى نىڭ
 امانتىدىر دېمەشلىرى بس
 امانتىنى اھلىنە تاپشورماق
 ھەر بىر اعضانى خدائى تعالى
 بېورغان روشچە استعمال
 ايتماك بولور

(۲) يعنى ھىكم قىلغاندە
 رشوت آلۇب ايكنى طرفنىڭ
 بىرسىنى كىنە ياقلاپ ظلم-
 لىق بىرلە ھىكم ايتماكتىز
 يھودىلردە اوشبو عادت
 كۆپ ايدى بىر طرفدىن
 رشوت آلۇب شونىڭ
 فائىدەسىنە ھىكم قىلورلىرى
 ايدى مسلمانلردىن ھىم
 ايمانى ضعيف بولغان كىشىلىرى
 دعوالرىنى فصل ايتدىرىمىك
 اوچون رسول عليه السلام
 ھىكمە سىنە بارماينچە يھود
 عالملىرى آلدىنە بارورلىرى
 ايدى آلار رعايت قىلالار
 دېورلىرى ايدى

اوغلى عثمان آچقچىنى آتاسىدىن آلۇب رسول عليه السلام حضورىنە كېلىتوردى اول
 حضرت آچقچىنى عثمان قولدىن آلماقچى بولۇپ مبارك قوللىرىنى سوزغانىك حضرت عباس
 طورۇب بار رسول الله سىقابەنى يعنى زمزم فىوسى نصرفىنى مىڭا تاپشورغانىك شىكلى حاجىلىكىنى
 يعنى كەبەنىڭ آچقچىنى صافلاونى ھەم مىڭا بېرىگىلى دېدى طلحە نىڭ اوغلى حضرت عباس نىڭ
 سوزىنى اېشتىكچ آچقچىنى بېراسى كېلە اينچە فولىنى كېرى طارندى رسول صلى الله
 عليه وسلم آچقچىنى مىڭا بېرىگىلى دېگانلىرى ايدى حضرت عباس يەنە رزىنە صوراب
 فولىنى سوزدى سىڭرە اول حضرت صلى الله عليه وسلم طلحە نىڭ اوغلىنە خطاب
 ايدىرت اگىر خدائىغە ورسولايىنە ايماننىڭ بولسا آچقچىنى مىڭا بېرىگىلى دېگىچە طلحە اوغلى
 آقبىل يا رسول الله خدائىڭ امانتى بولسون دېوب آچقچىنى رسول عليه السلامغە
 بېردى اول حضرت كەبەنىڭ امانتىنى آچۇب اچكارى كىردىلىرى كەبەدىن چىققان وقتلىرىندە
 آچقچى اول حضرتنىڭ مبارك قوللىرىندە ايدى على المرتضى كرم الله وجهه لىگارى
 كېلۇپ يا رسول الله زمزم سىقابەسىنى اھل بېتىكە بېرىدىڭ حاجىلىك منصبىنى ھەم احسان
 قىلغىلى دېوب آچقچىنى سوزادى شول حالدە جبرائىل عليه السلام نازل بولۇپ اوشبو
 آيت كرىمەنى كېلىتوردى آيتىدىن آچقچىنىڭ پېغمبەر عليه السلام قولدىن امانت بولۇپ
 آنى ابا سىنە يعنى طلحە اوغلى رىنە تاپشورۇپ تېوش ايدىكى آڭلاندى بس رسول
 عليه السلام حضرت على گە خطاب ايدۇپ من سىزگە شوندا بىن اشلارنى تاپشورۇپ من كىم
 اول اشلاردىن خلقىغە فائىدە اېرىشسون اما خلقىدىن سىزگە فائىدە اېرىشۇپ مەسى بولماسون
 آندا بىن اشن سىزگە مناسب نۇگىلىرىدىكى سىڭرە كەبە آچقچىنى طلحە اوغلى عثمانغە
 بېرۇپ خدوھا يا بنى طلحە لا ياخذھا منكم الا ظالم يعنى آلگىز بو آچقچىنى اى
 طلحە اوغلىرى سىزدىن آنى آلماس مگر ظالم غەنە آلور دېوب بېوردى عثمان بن
 طلحە اوزى رسول صلى الله عليه وسلم گە ملازمنىنى اختيار ايدۇپ كەبەنىڭ آچقچىنى
 قىرنداشى شىبە بن طلحە گە تاپشوردى اوشبو كونسىگە قىر كەبە آچقچى شىبە اولادى
 قوللىرىندە صافلانور (۱) اوشبو آيت كرىمەنىڭ نزولى اوشبو خصوصە بولسەدە
 ھىكمى عامدر يعنى امانتىنى ابا سىنە تاپشورمى ھەر اشدە ھەر وقتدە واجىدىر (واذا
 ھكىمتىم بين الناس) (۲) دخى بېورادر خدائى تعالى سىزلىگە ھەر قاچان ھىكم قىلسا كىزىز
 آدمىلىرى آراسىنىڭ (ان تحكموا بالعدل) سىزنىڭ ھىكم ايتماكتىز بىرلە عدلىك و نوغرىلىق
 بىرلە (ان الله نعماء يعظكم به) درستلىكىدە نى بېخشى نرسەدر كىم وعظ قىلور و اوگونلىرى
 سىزنى آنىڭ بىرلە خدائى تعالى يعنى امانتىنى ادا ايتىمىك و ھىكم قىلغاندە عدلىك ايتىمىك
 بىرلە وعظ قىلور (ان الله كان سميعاً) درستلىكىدە خدائى تعالى بولدى اېشتىكچى

سز نك سوزلرگىزنى (بصیراً) كورگوچى سز نك عمل لرگىزنى (يا ايها الذين آمنوا) اي ايمان كيلتورگان كهمسهار (اطيعوا الله) اطاعت قىلگىز الله تعالى گه فرضلرده (وَاطيعُوا الرَّسُولَ) هم آنك رسولىنه اطاعت قىلگىز سننلرده (وَأُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ) دغى اطاعت قىلگىز وبوى صونوگىز اش ابالرىنه سزلردن يعنى اوزگىزدن بولغان اميرلرگه وحاكملرگه بوى صونوگىز يا كه شريعت عالمرىنه ومجتهدلرگه اطاعت قىلگىز دىن اشلرنده اسباب النزولده كيلتور مشدر كم رسول صلى الله عليه وسلم حضرتلرى خالد بن ولیدنى سر به لشكرىنه امير قىلوب كافرلردن بر جماعتكه فارسى بيارگان ابدى عمار ياسر رضى الله عنهن هم برگه بيارگان ابدى آلارنك كىلورلرىنى ايشتوب اول جماعت قاچدىلر اچلرندن برسى مسلمان ابدى قاچماينچه قالدى عمار ياسرنك آلدىنه كىلوب ايندى بز نك قبيله مز همهلرى بو بردن قاچوب كيتدىلر من حاضرده اوز منزلده قالدیم اگر مسلمان بولماقیم سببلى مكا امان بىرساگىز اوشبو يرده نورور من بولماسه من هم قاچوب كيتار من ديدى عمار اول كهمسه گه امان بىردى ابوگده تورغل سگا زبان ابر شماس ديدى اول كهمسه ابونه فاي توب طنچلاب اولتوردى ايكنچى كون ايرته برله خالد لشكرىنه مذكور قبيلنى غارت قىلماقغه بيوردى اسلام لشكرى باروب اول قبيله نك منزل لرىنى آفتار دىلر طابولغان نرسهلرنى آلدىلر همهلرى قاچوب بتكانلر ابدى مگر مذكور مسلمان كشى گنه اوز ابونده قالغان ابدى شول كشىنى اسير قىلوب بالاچاغالرى ايله خالدنك آلدىنه كيلتوردىلر عمار آنى كورگاچ بوكشى مسلماندر من آثا امان بىرگان ايدم ديدى خالد ايتدى لشكرنك اميرىنه مصلحت ايتماينچه آنك اجازتندن باشقه سن نچوك امان بيورورسن بو اش ادىن ير افدر ديدى عمار ايله خالد آراسنده كرب سوزلر بولدى عافيت رسول صلى الله عليه وسلم حضرتينه واقعهنى عرض قىلدىلر اول حضرت عمارنك امانىنى بوزمادى اوز حالچه قالدردى لکن موندن صوك لشكرنك اميرندن باشقه كشى هيچ كهمسه گه امان بيورماسون ديوب بيوردى حق سبحانه وتعالى دن آيت كىلدى كم اش ابالرىنه واميرلرگىزگه اطاعت قىلگىز (فان تنازعتم فى شىء) (۱) بس اگر نزاعلاشساگىز سز بر نرسه توغر بىسنده دىن اشلرندن (فردوه الى الله) بس فاي تارگىز سز آنى خداى تعالى صارى يعنى خداى تعالى نك كتابينه فاي تارگىز وفرآندن فاراگىز (والرسول) هم پيغمبر عليه السلامغه فاي تارگىز يعنى پيغمبر عليه السلام تريك بولغانك اول اشنى آنك اوزندن صور اگىز وفانى صوكنك آنك سننبنه فاي توب شونك بوينچه اش قىلگىز (ان كنتم تؤمنون بالله) اگر اشانور بولساگىز سز الله تعالى گه چن اشانو برله (والىوم الآخر)

(۱) اسلامى ضعيف بولغانلار اوز نفسلرى آرزوسينه خلاف بولغان اشلرده شريعت حكيمه راضى بولماينچه يهود عالملى حضورينه بارورلر ابدى حق سبحانه وتعالى آلارنى بو اشدن نهى ايدوب اوشبو آيت كرىمهنى ايندردى

(۲) يعنى خليفه گه واختيارلى پادشاهقه وقاضيلرغه هم اميرلرگه ايارمك وآلارنك حكملرىنى قبول ايلامك لازمدر اگردى آلارنك حكملرى خداى تعالى نك هم رسولىنك حكيمه خلاف بولماسه واگر خداى تعالى حكيمه يا كه پيغمبر حكيمه خلاف حكم ايتسه لر اول وقتك آلارنك حكملرى قبول ايتلماس واگر ايكى مسلمان بر برسى ايله دعوالاشسه لر برسى ايكنچى سینه كىلگىل شريعت حاكىمى حضورينه بارايق ديگانك ايكنچى سى منم شريعتده اشيم بوق يا كه من شريعتنى بلميم ديسه كافر بولور تفسير جمالى

هم آخرت کونینہ زبرا کہ خدای تعالیٰ گہ ہم قیامتکہ اشانغان کشی البتہ خدای تعالیٰ نك هم پیغمبرنك سوزلرینه فایتور و شونك بوینچه اش فیلور (ذَلِكْ خَيْرٌ) اوشبو اش یعنی نزاع لاشقان اشلر کزده خدای تعالیٰ نك هم پیغمبرنك سوزلرینه فایتماق کز بخشیر اندر (وَاجْسِنُ تَابِلًا) هم کورکامرا کدر عاقبت جیتندن یعنی آخری اوزکز اوچون فائده لی بولور روایت ایدلامشدر کم بر یهودی ایله منافق لردن برسی دعوالاشدیلمر یهودی آرالرنده بولغان نزاعنی فصل ایتو اوچون رسول صلی الله علیه وسلم محکمه سینہ بارونی نلادی منافق یهودیلرنك اولوغسی بولغان کعب بن اشرف حضورینه بارونی نلادی عاقبت رسول علیه السلام آلدینه کیلدیلر اول حضرت بولارنك سوزلرینی طکلاب آرالرنده شریعتکه موافق حکم فیلدی منافق یهودینك ایتا کینه بابشوب من بو حکمگه راضی توکلن ایکنچی مرتبه عمرنك آلدینه بارابق اول بز نك آرامزده حکم ایتسون دیدی هر ایکنسی حضرت عمرنك حضورینه کیلدیلر یهودی آرالرنده بولغان دعوانی هم رسول صلی الله علیه وسلم نك حکمینى حضرت عمرگه بیان فیلغاچ حضرت عمر اول منافقندن بو یهودی سویلاگان سوز درستمودیبوب صورادی منافق بلی درستدر دیوب تصدیق فیلدی لکن من اول حکمگه راضی توکلن سن بز نك آرامزده حکم فیلغل دیدی حضرت عمر ایتدی سز مونده نوروب نورکز من ابوگه کروب چغام صکره آرا کزده حکم فیلوز من دیوب ابوگه کروب فلچینی آلوب چقدی رسول صلی الله علیه وسلم شکلی فاضینك حکمینہ راضی بولماغان کشی نك جزاسی اوشبودر دیوب اول منافقنك باشینی کیسیدی حق سبحانه و تعالیٰ آیت یبار دیکم (الْم نر الی النین یزعمون) ایسا کور مادکمو و فارامادکمو سن ای محمد علیه السلام شول کسه لر صاری کم گمان فیلورلر (انهم امنوا بما أنزل الیک) شونی کم اشانغانلردر آلا سکا ایندرلگان نر سه گه یعنی قرآنغه اشانامزدیوب گمان فیلورلر (وما أنزل من قبلك) هم سندن الساری ایندرلگان کنا بارغه اشانامزدیوب گمان فیلورلر اوزلری شولا دیدیب گمان فیلسه لرده (یریدون ان ینعاکموا الی الطاغوت) نلارلر آلا اوز آرالرنده حکم ایتدر ما کلرینی و حکمگه بارونی حقلندن باش طارتقوچی کشی صاری یعنی اوز آرالرنده حکم فیلدر ماق اوچون شریعت محکمه سینہ کیلما اینچه کعب بن اشرف یهودی آلدینه بارونی نلارلر (وقد أمرنا ان یکفروا به) و حالانکه بیورلغانلردر آلا اشانماولری بر له اول طاغوتنك حکمینہ یعنی شریعتکه خلاف حکمگه اشانما کز و اطاعت ایتما کز دیوب خدای تعالیٰ بیورغاندر (ویرید الشیطان ان یضلهم) و نلار شیطان آلا رنی آزدرونی (ضلالاً بعدداً)

Handwritten marginal notes in Arabic script, likely providing commentary or additional verses related to the main text. The text is dense and difficult to read due to the cursive style and fading.

حقلدن براق بولغان آز غنلق برله (وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ) وهر قایجان ایتولسه اول منافقرغه
 بر برسی ایله دعوالاشقان وقتده (تَعَالَوْا إِلَىٰ مَا أَنزَلَ اللَّهُ) کیلنگز سر الله تعالی
 ایندرگان نرسه صاری یعنی قرآن حکمینه کیلنگز (وَأَلَىٰ الرَّسُولِ) هم رسول علیه
 السلام حکمینه کیلنگز دیوب ایتلسه (رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ) سن کورورسن منافقرنیکم
 عنادارندن (يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا) اعراض قیلناق اعراض فیلالر و یوز دوندرالرسندن
 (فَكَيفِي إِذَا أَصَابْتَهُمْ) بس نیچک بولور هر قایجان ایرشسه اول منافقرغه (مُصِيبَةً)
 بر مصیبت و قایغو (بِمَا فَدَمْتُمُ أَيُّهُمْ) شول نرسه سبیلی کم تقدیم فیلدی آلارنک
 فولاری یعنی پیغمبرنک حکمینه راضی بولماولاری سبیلی باشارینه بر قایغو و فاطیلق
 ایرشسه (ثُمَّ جَاءَكَ) صوگره کیلسه لر آلا سینک الدکا عذر اوتنوب (يَعْلَفُونَ بِاللَّهِ)
 آنط اچهر لر آلا الله تعالی برله شویره دیوبکم (أَن أَرَدْنَا إِلَّا أَحْسَانًا وَتَوَفِيًّا) تله مدک
 بز سرنک محکمه کزدن یوز دوندروب حضرت عمر حکمینه بار مساقمز برله مگر
 بخشیلق ایتونی هم ایکی خصم آراسینی کیلشدرنی تله دک حضرت عمر رضی الله
 عنه یوقاریده ذکر ایتلگان منافقنک باشینی کیسکاندن صوگ منافقرغه قایغو بولدی
 رسول صلی الله علیه وسلم حضورینه کیلوب حضرت عمر دن قان دعوا ایتدی لر اوزلر بنک
 رسول علیه السلام حکمینه راضی بولما ینچه کیتولرینه عذر لر کورسانوب بز حضرت
 عمرنک آلدینه ایکی خصمنک آلا رپنی کیلشدرسون دیبکنه باردق سیدک حکمگا
 قارشى کیلما دک دیوب آنط لر ایتدی لر اوشبو و افعه دن صوگ حضرت عمرنک لقبی
 فاروق بولدی حق ایله باطل آراسینی آیر غوچی دیمکنر اوشبو نوغریده حق سبحانه
 و تعالی بو آیتلرنی نازل فیلدی (أُولَئِكَ) اوشبو منافقر و یالغانغه آنط ایتکوچیلر
 (الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ) شول کسه لر در کم بلور خدای تعالی آلارنک کوکلارنده
 بولغان نرسه نی یعنی کوکلرنده بولغان نفاق و دشمانلقلرینی بلور (فَاعْرَضَ عَنْهُمْ) بس یوز
 دوندر گل سین آلا رن (وَعَظَّمَهُمْ) هم اوگتله گل آلا ری (وَقُلْ لَهُمْ) دخی ایتکل سین آلا رغه (فِي
 أَنْفُسِهِمْ) اوز نفسلری حقنده (قَوْلًا بَلِيغًا) آلارنک کوکلارینه اثر ایته طورغان سوزنی آلا رغه
 اثر ایته تورغان سوز دن مراد اکرده توبه قیلماسه لر اوزلرینه فاطیلق و آغر لقلر
 ایرشما کی ایله هم آلا رنی اولتر مک ایله تهدید و قورقنودر دیبشدر (وَمَا أَرْسَلْنَا
 مِنْ رَسُولٍ) و یبار مادک بز هیچ بر رسولنی بئکر لرگه (إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ) مگر یبار دک
 آکا اطاعت ایتسونلر و بوی صنسونلر اوچون الله تعالی نک فرمانی ایله (وَلَوْ أَنَّهُمْ
 إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ) و اگر اول منافقر شول وقتده کم ظلملق ایتدی لر اوز نفسلرینه

(جاؤك) كیلگان بولسہار ایدی سینکا ای محمد علیہ السلام (فاستغفر وا لله) بس
استغفار قیلسہار ایدی وگناہلرینك بارلقانہاقیننی نلسہار ایدی اللہ تعالیٰ دن (واستغفر
لہم الرسول) ہم مقفرت استاسہ ایدی آلاز اوچون رسول علیہ السلام (لوجدواللہ
نوابارحیمًا) البتہ طابار ایدی خدای تعالیٰ نی توبہ لرنی قبول ایتکوی توبہ قیلغو چیلرغہ
موربان و مریمنی معالمدہ کیلتورمشدر کم زبیر ایله خاطب بن ابی بلتعہ آراسندہ
ایگونلکلرینی صوغارا نورغان صو توغر یسندہ دعوا وخصومت واقع بولوب هر ایکبسی
رسول صلی اللہ علیہ وسلم حضورینہ حکمگہ کیلدیلر اول حضرت زبیرگہ خطاب
قیلوب ای زبیرسن اول اوز برگنی صوغارغل صوکرہ کورشیگنا بیرگل دیوب بیوردیلر
خاطبینک کیفی کیتوب اول حضرت حقدہ ادبدن طشقاری سوزار سویلدی یعنی
رسول حضرتینی زبیر طرفینہ میل ایتدی عدلک ایله حکم قیلمادی دیوب آکلاندی
حق سبحانہ و تعالیٰ آیت یباردیکم (فلا وربک) بس سینک پروردکارک ایله آنط
ایتہمن کم (لا یؤمنون) ایمان کیلتورماسلر و مؤمن بولماسلر آلاز جن ایمان برلہ
(حتی یحکمواک) ناکم حاکم ایتکانلرینہ چه سیننی وسیندن حکم ایتدرگانلرینہ چه (فیما
شجر بینہم) شول نرسہ توغر یسندہ کم خلافق نوشدی آلاز آراسینہ آنک حقدہ
(ثم لا یجدون فی انفسہم حرجًا) صوکرہ طابماغانلرینہ چه اوز نفسلرندہ بر چیتنک
و آغر لقتی (مما قضیت) سین حکم ایتکان نرسہ دن اگر چه اول حکم طبیعتلرینہ
خلاف و مکر وہ کورنسدہ (ویسألوا تسلیما) ہم بوی صنماق بوی صنغانلرینہ چه یعنی هر
بر نزاعلی اشلرندہ سیندن حکم ایتدروب سین نیچوک حکم ایتساک شوگنا جن
کوکل لرنندن راضی بولسہار و تمام بوی صنسہار شول وقتدہ غنہ آلاز جن مؤمن
بولورلر زبیر ایله خاطب رسول صلی اللہ علیہ وسلم محکمہ سیندن چقوب کیلگانده
آلاز غہ مقداد بن اسود اوچورابکم فائده سینہ حکم بولدی دیوب صورادی خاطب
عمہ نك اوغسلی فائده سینہ بولدی دیوب چرابینی صتوب جواب بیردی یعنی زبیر
رسول علیہ السلامغہ فرنداش بولقانلقدن اوز فرنداشی فائده سینہ حکم ایتدی
دیوب پیغمبرنک حکمینہ راضی نوکل لکینی آکلاندی شول اورندہ بر یہودی حاضر
ایدی اول یہودی خاطب نك سوزینی ایشتنکچ نجب قیلوب ایتدی اوشبولر نیند این
عجب کبسہار در اوزلری محمد علیہ السلامنک پیغمبرلگینہ گواہلق بیرلر و اوزلری
آنک حکمینہ اشانہا پنچه آکا نھمت قیلالر خدای برلہ آنط ایتار من کم موسی علیہ
السلام زمانندہ بنی اسرائیلنک قیلغان گناہلری سببلی موسی پیغمبر حکم قیلدیکم

سز نك توبه كز شول وقتده قبول ايدلور اگردە بر بر كزنى اولتر ساكز ديدى بنى اسرائيل هيچ بر سوز ديباينجه شول حكم گه بوى صنوب بر برسینی اولتر مك ایل مشغول بولدیلر تا كم بتمش مك كشی اولترلدیلر شونداين الوغ اشه هم پيغمبرلر نك حكیمنه بوى صندیلر اوز پيغمبرلر بنه نهتم قبلما دیلر ديدى يهودیدن بو سوزنى ايشتكلاچ ثابت بن قيس ايتدی خدای تعالی برله آنط ايتار منكم اگر محمد عليه السلام بزرگه اوز كزنى اولتر كز ديوب بيورسه البته هيچ توفقسز راضی بولور من و اطاعت قبلور من عمار ياسر و ابن مسعود حضرتلری هم شولای ديدیلر حق سبحانه و تعالی بيوردیکم (ولو انا كتبنا عليهم) و اگر بز فرض قبلساق ایدی آلاز اوز رینه یعنی مؤمنك دعواسینی قبلغو چیلرغه فرض قبلساق و بيورساق ایدی (ان اقتلوا انفسكم) شویله ديوبكم اولتر كز سز اوز نفسلر كزنى بنى اسرائيل قومی شیکلی (او اخر جوا من دياركم) يا ايسه چفو كز سز يورطلر كز دن نناك كم بنى اسرائيل چقدیلر (ما فعلوه الا قليل منهم) قبلما سلاز ایدی آلاز شول فرض ايتولگان اشنی مگر آلاز دن آزعنه كشی یعنی ثابت و عمار هم ابن مسعود رضی الله عنهم كبیله گنه قبلورلر ایدی (ولو انهم فعلوا ما يوعدون به) و اگر اول منافقلاز اشله سلاز ایدی شول نرسه نيكم و عطل نورلر و اوگت ايتلورلر آنك برله یعنی خدای تعالی هم رسول نك بيورغانینی اشله سلاز ایدی (لكان خيرا لهم) البته بولور ایدی بخشیراق آلازغه دنيا و آخرتده (واشت تثبينا) هم فاطیراق و محكمه رك بولور ایدی دینلرینی بر كنو بوزندن یعنی اسلام دیننده ثابت ايكانلسكری بلنور ایدی (واذا لاتينا هم من لدنا) هم شول وقتك البته بيورور ايدك بز آلازغه اوز فاشیه زدن (اجرا عظيما) الوع اجر و ثوابنی (وله دينا هم صراطا مستقيما) هم البته كوندورور ايدك بز آلازنى توغری بولغه یعنی چنتكه اير شدرا تورغان بولغه روايت ايدلمشدر كم ثوبان رضی الله عنه رسول صلی الله وسلم نك آزاد ايتكان قولى ایدی بر كون اول حضرت نك خدمت شريفلرینه حاضر بولدى بيك آر فلاغان هم بوزى صارغايغان ایدی حضرت صلی الله عليه وسلم بيوردیلر كم ای ثوبان بوزك نك صارغايماقینه فی نرسه سبیدر فی او چون حسرتلانور ساك ثوبان جواب بیردی یا رسول الله سنك مبارك جمالكنی كور می نورغان و قتلر منی من عمر دن حساب ايتماسمن منم فاشیه دن منم مالیمدن وبالار منن هم اوز مدن سو يوكليراك سن اوشبو دنباده سنك مبارك جمالكنی كوروب راحتك طابام و كوكلم جوانادر لکن آخرتده سنك بوزكنی كورا آلامسن ديوب نورغان زبوا كه سنك مئامك جنت نك اعلاسنده ايك يوقاری مرتبه ده بولور من

ضعیف اول مرتبه لرگه ایرشا آلماسمن شول سبیلی مبارک دبدار کندن محروم قالورمن دیوب فورقامن قایغو وحسرتنم نك سبیبی شولدر دیدی حق سبحانه وتعالی آنک کواکلبنه نسلی بیروب آیت بیاردی کم (وَمَنْ يَطْعَمِ اللَّهُ الرَّسُولَ) وهر کم اطاعت قیلسه وبوی صونسه الله تعالی گه هم پیغمبر علیه السلامه (فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ) بس اوشبو گروه قیامت کوننده شول کهسه لر برله در کم نعمت بیردی خدای تعالی آلاز اوز بنه (مِنَ النَّبِيِّينَ) پیغمبرلردن (وَالصَّادِقِينَ) هم صدیقلر دن یعنی بیک راستقه تونوقچی وباشقه لر دن الگارای ایمان کیلتورگو جیلر (وَالشَّهَادَاءَ) دخی خدای تعالی یواننده شهید بولغان کهسه اردن (وَالصَّالِحِينَ) هم ابدگوار دن (وَحَسَنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا) ونی بخشى یولد اشدر اوشبو ذکر اینولگان کهسه لر معالنده کیلتورمشدر کم نیبلردن مراد بز نك پیغمبرمزدن وصدیقین حضرت ابو بکر صدیقه اشارتدر وشو آء حضرت عمر وعثمان هم علی رضی الله عنهم لردن وصالحین باشقه صحابه لر در ملخص آیت شولدر کم اوشبو دنیا ده کشی هر کم نی دوست تونسه آخرتده شونک ایله برگه بولاچقدر المرء مع من احب (ذَلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ) اوشبو اش یعنی ذکر اینولگان کهسه لر ایله برگه بولماق فضل ورحمتدر خدای تعالی دن (وَكَفَى بِاللَّهِ عَليَمَا) وكفايه ایتکو چیدر خدای تعالی بارچه نیت لرنی بلیگوچی بولوب (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) ای ایمان کیلتورگان کهسه لر (خُذُوا حذرکم) تونوکز صوغش فورال لرکزنی یعنی صوغشقه حاضر بولوب نورکز (فَأَنْفِرُوا ثُبَات) بس صوغشقه چغوکز گروه گروه بولوب بولنوب تورلی طرفلرغه (أَوْ أَنْفِرُوا جَمِيعًا) یا ایسه صوغشقه بارکز همه لرکز برگه جبولغان حالکژده اسلامی ضعیف بولغان کهسه لر صوغش فرض بولودن الگارای اسلامی قبول ایتکان بولسه لر ده صوغش فرض بولغاندن صوگ آغرسندیلر راضی بولاسیلری کیلمادی منافقلر ایله برسوزده بولوب رسول علیه السلامنک امرینه خلافتی ایتدیلر بس حق سبحانه وتعالی صوغش برله امر قیلوب اوشبو آیتلرنی ایندردی (وَأَنَّ مِنْكُمْ لَمَنْ لَيَبْطِئَنَّ) ودرستلکک باردر سزلردن شول کهسه کم آفرنلق قیلور وکیچوگور اول صوغشقه چغوده یعنی صوغشقه باراسی کیلماس و آغرسنور عبدالله بن ابی هم آنک یولداشلری کبی کم احد صوغشندن تغلفی قیلدیلر (فَإِنْ أَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةٌ) بس اگر ایرشسه سزلرگه ای مؤمنلر بر مصیبه قایغو احد صوغشنده ایرشکان شکلی (قَالَ) ایتور اول صوغشقه چغاسی کیلماگان منافق (قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيَّ) تحقیق انعام قیلدی خدای منم اوزریبه (إِذْ لَمْ أَكُنْ مَعَهُمْ شَهِيدًا) شولوقت کم حاضر بولمادم

من مسلمانلر ایل برگه صوغش مبداننده یعنی صوغشقه چقماغانم بغشی بولدی
 مسلمانلرغه ایرشکان مصیبه وبلادن فورتولدیم دیور (وَلَمَّا أَصَابَكُمْ) واگر ایرشسه
 سز لرگه شول صوغشک (فَضْلٌ مِنَ اللَّهِ) خدای تعالی فاشندن بولغان بر فضل و آرنوفاق
 یعنی فتح و غنیمت مال ایرشسه (لِيقُولَنَّ) البته ایتور اول صوغشندن تغلف ایتوب
 قالغان کمهسه (كَانَ لَمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ) شو نك کبی کم گویا که بولماغاندر
 سز نك برله آنك آراسنک دوستلق و طانوشلق یعنی گویا که سز نی هیچده طانوماغان
 و سز نك برله صحبت ایتما گان شکلی بولوب ایتور (بِأَلْبَتَى كُنْتُ مَعَهُمْ) ای کاشکی
 من بولسام ایدی اول مسلمانلر برله برگه اوشبو صوغشک (فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا) بس
 طابار ایدم من اولوغ بولغوجی قول اوستونلکی یعنی مکا هم مسلمانلرغه ایرشکان
 شکلی غنیمت مالدن او اوش ایرشکان بولور ایدی دیور (فَلْيَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ) بس
 کرا کدر کم صوغش قیلسونلر خدای تعالی بولنده دین دشمانلری برله (الَّذِينَ
 يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ) شول کمهسه لر کم صاندیلر و آلدردیلر فانی بولغان
 دنیا نریک اکینی منگولک آخرت برله یعنی دنیا راحتینی فدا قیلوب منگولک
 آخرت سعادتنی آلدیلر (وَمَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ) و هر کم صوغش قیلسه الله تعالی
 بولنده دین دشمانلری برله (فَيُقْتَلُ) بس اولتور لسه اول شهید بولسه (أَوْ يَغْلِبْ)
 یا ایسه غالب بولسه و چیکسه دشمانلری (فَسَوْفَ نُوْتِيهِ) بس نیز در کم بیرور مز
 آثا آخرته (أَجْرًا عَظِيمًا) اولوغ بولغوجی اجر و ثوابنی (وَمَا لَكُمْ لَأَنْتَقَاتِلُونَ فِي
 سَبِيلِ اللَّهِ) وفی نرسه در سز لرگه ای مؤمنلر سز صوغش قیلما سز الله تعالی بولنده
 یعنی فی اوچون صوغش توغر یسنده جهد قیلیمسز و طرشمیسز خدای تعالی رضاسی
 اوچون (وَالْمُسْتَضْعَفِينَ) هم شول ضعیفلر و بیچاره لر اوچون کم آلا اسپر و توتقونلردر
 مشرکلر قولنده مراد مکده مشرکلر قولنده توتقون بولوب قالغان مسلمانلردر کم
 مشرکلر آلا رنی هجرتدن منع قیلورلر ایدی (مَنْ الرِّجَالِ) ایرلردن سلمه بن هشام
 و ولید بن ولید و عباس بن ابی وسعد هم ابو جندل کبیلر (وَالنِّسَاءِ) هم خاتونلردن
 ام شریک و غیر یلر کبی (وَالْوُلْدَانَ) دخی بالالردن ابن عباس رضی الله عنهما کبی (الَّذِينَ
 يَقُولُونَ) آندابن بیچاره لر کم ایتورلر آلا ر تضرع و زاریلق برله یعنی دعا قیلورلر
 شویله دیوب کم (رَبَّنَا أَخْرِجْنَا) ای بز نك پروردکار مز سن چقارغل بولر نی (من
 هذه القرية الظالم أهلها) اوشبو قریه دن یعنی مکه شهرندن کم آنك اهلی ظالم لقی

(۱) یعنی بنده که شویله
 حرا کتدر کیم بائینه
 کیلگان هر بر ایند گولنی
 رعششی خدای تعالی
 مسلمین دین باسون
 اوزنی و مصیبت لر لوز
 کلامی شویلفتن کور
 سون پخیر طبعه السلامه
 اسناد ایلام سوره
 تفسیر حلال

اینکو چیلر در خدای تعالی گه شرک کیلتور مکلری برله (وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا) هم قیلغل سن بز نك او چون اوز فاشکدن بز نك اشلر مزی باشقار غوجی و بزنی دوست تونقوچینی (وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا) دخی قیلغل سن بز نك او چون اوز فاشکدن بریار دم اینکوچینی و بز لری دشمان قولندن قونقار غوجینی حق سبحانه و تعالی آلا نك دعالر بینی قبول ابدوب آلا رنی مشرکلر قولندن خلاص ایلا دی (الَّذِينَ آمَنُوا) شول کمهسلر کم ایمان کیلتور دیلر و اشان دیلر خدای تعالی گه هم آنک رسولینه (يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ) صوغش قیلورلر خدای تعالی بولنده (وَالَّذِينَ كَفَرُوا) وشول کمهسلر کم کافر بولدیلر مشرکلر هم یهود و نصارا کمی (يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ) صوغش قیلورلر شیطان بولنده یعنی شیطان فرمانی برله (فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ) بس صوغش قیلگز سن ای مؤمنلر شیطان دوستلری برله و شیطان نك مکر و حیل سنندن قور قما گز (أَنْ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا) درستلکده شیطان نك مکر و حیل سی ضعیف و قوت سر بولفوجیدر (أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ آتَاكُمْ مَادًا كَوَّمُوا بِهَا) و سارادکوم سن ای محمد علیه السلام شول کمهسلر صاری کم آلا مکده و قنده پیغمبر علیه السلام دن بز لر گه رخصت بیر گل مشرکلر برله صوغشایق آلا نك ایذا و جفالری حد دن آشدی دیوب مبالغه قیلوب صورلر ایدی بس خدای تعالی نك حکم بوینجه (قِيلَ لَهُمْ) اینولدی آلا رغه (كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ) طبوگز سن قول لر نك زنی مشرکلر برله صوغش قیلودن خدای تعالی دن فرمان بولغانغه چه (وَاقِيمُوا الصَّلَاةَ) هم تور غوز گز سن نمازی (وَأَتُوا الزَّكَاةَ) دخی بیر گز مال لر گز دن زکوتنی (فَلَمَّا كَتَبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالَ) بس فرض اینولگانی زمانده آلا اوز رینه صوغش قیلو کافرلر برله یعنی مدینه گه هجرت قیلغاندن صوگ جهاد برله امر اینولگاج (إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ) شول و قنده بر گروه آلا ر دن (يُخْشَوْنَ النَّاسَ) قور فالر آدمیلر دن یعنی مشرکلر برله صوغش قیلودن قور فالر (كَخَشِيَةِ اللَّهِ) خدای تعالی دن قور فغان شکلی (أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً) بالیسه آندن هم فاطیراق و آرتوغراق قور قو برله قور فالر اوشبو قور قو بشریت ضعیف لکندن کیلگان قور قودر الله تعالی نك فرمانینه قار شودن تو گلدر (وَقَالُوا) دخی ایندیلر آلا ر (رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ) ای بز نك ریمه زنی او چون یازدک و واجب ایندک سن بز لر گه صوغش قیلونی (لَوْ لَا آخِرَتْنَا) نی او چون کیچکدر مادک سن بز لری و بز لر گه مهلت بیر مادک (إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ) یقین بولفوجی مدتکده یعنی اچلیمز ایر شکانگه چه بزنی نی او چون فراغت و طنجلقده توتما دک صوغش قیلو برله

بیوردك دیدیلر اوشبو سوزنی منافقلر ایتنکن بولسه هیچ عجب توگلدر واگر مؤمنلر ایتنکن بولسه خدای تعالی نك فرمانینه قار شو اوچون توگل بلکه طبیعه بشر به گه اولومدن فورقو لازم بولغانلقدن فورقولر ندن تخفیف وینکل لکنی اسناب ایتنکن بولورلر (قل) ایتنکل سن ای محمد علیه السلام اوشبو فورقوچیلرغه کیم آلا ر فانی دنیاغه کوکل باغلاغانلردر (متاع الدنيا قليل) دنیا نك فائده لانا تورغان نرسه سی آ ز در آخرت نعمتلرینه قاراغانه هیچده فزغورلق توگلدر (والآخرة خير) و آخرت یورطی بخشیرلق و آرتوغرافدر (لمن انقى) تقوالق ایتنکن شرک و گناهدن صافلانغان کیمسه گه (ولا تظالمون فتیلا) وظلملق اینولماس سز ای تقوالق قیلغوچیلر بر نچگه جب قدر لیده یعنی سز لر گه بولاچق ثواب و درجه لر هیچده کیمتولماس (اینما تکونوا بدر ککم الهوت) قابو اورنده بولسا کز ده ایرشور سز گه اولوم یعنی اولومدن هیچده فور تولا آلامس سز (ولو کنتم فی بروج مشیده) واگر چه بولسا کز ده سز محکم اینولمش و برکتولمش قلعه لر اچنده اولوم هیچده سزنی طایمی قالماس (وان نصیهم حسنة) واگر ایرشسه اول منافقلرغه بر بخشیلق یعنی دولت و طوفلق ایرشسه یا که دشمانغه غالب بولسه لر بدر صوغشنداغی کبی (بقولوا هذه من عند الله) اینتلر آلا ر اوشبو نعمت خدای تعالی فاشندندر دیوب (وان نصیهم سیئة) واگر ایرشسه آلا رغه بر یاوزلق یعنی فایغو و آچلق ایرشسه یا که صوغشک بکلسه لر احد صوغشنداغی کبی (بقولوا هذه من عندك) اینتلر آلا ر اوشبو مصیبت و فاطیلق سنك فاشکدندر دیوب ای محمد علیه السلام یعنی بو اش بزرگه سنك تدبیرك یا ککش لقتدنی بولدی یا که سنك شوملوغکدن ایرشدی دیورلر نناک کیم رسول صلی الله علیه وسلم حضرتلری مدینه گه هجرت قیلغان یلده مدینه ده آغرلق و قیمت چیلک بولغاچ یهودیلر هم منافقلر محمد علیه السلام کیلگانگه کورا شولای بولدی دیدیلر حق سبحانه و تعالی آلا ر نك سوز لر بنی رد قیلوب بیورور کیم (قل) ایتنکل سن ای محمد علیه السلام آلا رغه (کل من عند الله) هر فایوسی یعنی آغرلق وینکل لک قیمت چیلک وار زانلق هم غالب و مغلوب بولماق همه سی خدای تعالی فاشندن و آنک حکمی و تقدیری ایلدر (فما لهؤلاء القوم) بس نی نرسه در ونی حالدر اوشبو منافقلر گر هینه (لا یکادون یفقهون حدیثا) بقین بولاسلر آلا ر شوکا کیم آکلاسه لر سوزنی یعنی وعظ و نصیحت سوزلر بنی آکلاماسلر (ما اصابك من حسنة) هر نرسه کیم ایرشدی سنکا ایند گولکدن یعنی غنیمت و فتح هم نصرت (فمن الله) بس الله تعالی نك فضل و رحمتندندر (وما اصابك من سیئة) و هر

(۱) یعنی بنده گه شویله ضرا کدر کیم باشینه کیلگان هر بر ایند گولکنی و نعمتنی خدای تعالی فضلندن دیب بلسون یاوزلق و مصیبت لرنی لوز گناهی شوملقتدن کوز - سون پیغمبر علیه السلامغه اسناد ایلاماسون تفسیر جمالی

نرسه کیم ایرشدی سکا یاوز لقتن صوغشده یکلماک وصحابه لرنک شهید بولور ی کبی
 (فمن نفسک) بس سنک نفسک ندر بعضیلر بو آیت نک حاصل معناسی آدمی نک باشینه
 کیلگان بخشیلق ونعمتلر همه سی الله تعالی نک فضل ورحمتندن بولوب بلالر ومصیبتنر
 اوزینک گناهی شوملوغندن در دیمکدر دیورلر (وارسلناک للناس رسولاً) ویباردک
 بزسنی آدمیلر اوچون شریعت حکملرینی ایرشدرگوچی رسول ایتوب سن ایدگولک
 ویاوزلقنی نقدیر ایتکوچی نوگل سن (وکفی بالله شهیداً) وکفایه ایتکوچیدر خدای
 تعالی گواه بولوب سنک پیغمبر لیککا (من یطع الرسول) هر کیم اطاعت ایتسه وبوی
 صونسه پیغمبر علیه السلامه (فقد اطاع الله) بس تحقیق اطاعت ایتدی اول خدای
 تعالی گه (ومن تولی) وهر کیم یوز دوندرسه سنک فرمانگدن وسکا اطاعت قیلماسه
 (فما ارسلناک علیهم حفیظاً) بس یبارمادک بزسنی ای محمد علیه السلام آلا اوزرینه
 صافی ایتوب یعنی سن آلا رنی گناهدن صافی آلاس سن (ویقولون طاعة) وایتورلر
 منافقلر سنک آلدک بزدن طاعتدر وبوی صونودر سنک حکمکا دیوب (فاذا برزوا
 من عندک) بس هر قایجان چقسه لر آلا سنک فاشکدن (بیت طائفة منهم) کیچ که
 کرور آلا رن بر گروه بر برسینه ایتکانلری حاله (غیر الذی تقول) شول نرسه گه
 باشقنی کیم سن ایتنه سن آلا رغه یعنی سن بیورغانغه خلاقلق ایتونی وامرکا فارشونی
 بر برسینه ایتورلر یا که اوز آلا رنده سنک آلدکده ایتکان سوزلرینک خلاقینی
 ایتورلر (والله یکتب ما یبتون) وخدای تعالی یازار یعنی آنک امری برله کر اما
 کاتبین لر یازارلر شول نرسه نی کیم کیچ بر برسینه ایتورلر وتدبیر قیلورلر
 اول منافقلر (فاعرض عنهم) بس یوز دوندورگل سن ای محمد علیه السلام اول
 منافقلر دن (وتوکل علی الله) هم توکل قیلغل و اشلرکنی طابشرغل الله تعالی اوزرینه
 تا کیم خدای تعالی اوزی آلا رنک تیوشلی جزالرینی بیور (وکفی بالله وکیلاً)
 وکفایه ایتکوچیدر خدای تعالی بنده لر نک اشلرینی باشقارغوچی بولوب (افلا
 یتدبرون القرآن) ایا بس فکرلاماسلرمو واویلاماسلرمو اول منافقلر قرآن توغمر بسنه
 تا کیم او بلاسلر قرآن نک معجزه ایدکی وکلام الله ایدکی آلا رغه ظاهر بولور ایدی
 (ولم یکن من عند غیر الله) واگر بولسه ایدی اول قرآن خدای تعالی گه باشقه نک
 فاشندن یعنی خدای نک کلامی بولماپنجه بر مخلوق نک سوزی بولسه ایدی ننگ کیم
 مشرکلر شویرلر گمان قیلورلر (لوجدوا فیه اختلافاً کثیراً) البته طابارلر ایدی علم
 اهلی اول قرآنده کوب اختلاف وتوریلکنی یعنی اگرده بنده سوزی بولسه البته

علیه السلام
 عیبه
 رتایا
 کالی
 نرسه
 تعالی
 نرسه
 کیم
 کیم
 کیم

آنک لفظی هم معناسی جهنندن کوب نقصان و کیمچیلک لر بولور ایدی (وَإِذَا جَاءَهُمْ)
 و هر قایچان کیلسه اول منافقرغه (أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ) بر اش ایمنلکنن یا
 ایسه فورفودن یعنی مسلمانلرنک دشمن لشکرینه غالب بولور ی با که مصالحه
 ایتولری کبی ایمنلک و شاداقی خبری ایرشسه یا ایسه دشمن لشکری جیولوب کیلما کی
 یا که مسلمانلرنک بکلما کلری کبی فایغولی و فور فنجلی خبر ایرشسه (أِذَا هُوَ ابه)
 فاش قیلور لر منافقر اول خبرنی خلق آراسنک پیغمبر مز علیه السلام دشمنغه فارشی
 صوغش قیلورغه تورلی طرفلرغه مسلمانلرنی یبارور ایدی شولاردن کیلگان تورلی
 فورقچلی خبرلرنی حقیقتینی تیکشور ماینجه منافقر خلق آراسینه فاش قیلوب اهل
 اسلامنک کوکللرینه فورفو سالور لر ایدی (وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ) و اگر قایتارسه لر
 ایدی آلا اول خبرنی رسول علیه السلامعه (وَأَلَى الْأَمْرِ مِنْهُمْ) هم اش ایالرینه
 ایمان اهلندن یعنی هر بر ایشنگان خبرنی بلور بلماس اوزلری فاش قیلما ینجه
 پیغمبر علیه السلام رأینه هم صحابه لر نک الوغلرینه طابشرسه لر ایدی (لَعَلَّهُمَّ الَّذِينَ
 يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ) البته بلور لر ایدی اول خبرنی تعقیقلی تورغان و حقیقتینی تیکشروب
 بل تورغان کمسه لر آلا ردن یعنی پیغمبر علیه السلام هم صحابه الوغلری اوزلری
 تعقیقله ب قایسی خبرنی فاش قیلورغه کیراک و قایسی خبرنی باشوررگه کیراک ایکانینی
 بخشلی بلور لر ایدی و شوکا قاراب اش قیلور لر ایدی تا کم تیوشسز خبر لر فاش
 بولوب اهل اسلام آراسنک فتنه گه سبب بولماس ایدی (وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ)
 و اگر بولماسه ایدی سز لرگه ای مؤمنلر خدای تعالی نک فضلنی هم رحمتنی رسول
 یبار مک و قرآن ایندر مک هم توفیق بیر مک برله (لَا تَتَّبِعُوا الشَّيْطَانَ) البته ابارور
 ایدگز سز شیطانغه (الْأَقْبِلَا) مگر آزغنه کشیلر سز اردن شیطان و سوسه سینه ابارماس
 ایدی حق تعالی نک مدد و باردمی سایه سنک آلا ردن مراد پیغمبر علیه السلام کیلما کنندن
 الگاری هدایت طابقان ورقه بن نوفل و زید بن عمرو هم بحیر آه راهب کبیلر در
 (فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ) بس صوغش قیلغل سین ای محمد علیه السلام الله تعالی یولنده
 دین دشمنلری برله اوشبو آیه کریمه نک نزولی بدر صغری واقع سنک در کم رسول
 علی الله علیه وسلم اولگی وعده بوینجه صوغشقه چغونی تله دیلر نعیم بن مسعود
 ابو سفیان مصلحتنی بوینجه مشرکلر نک کوبلگنی و ابو سفیان لشکر بنگ قونلی لکنی
 سولرب مسلمانلرنی فورقور ایدی صوغشقه بارودن اخلاصلرینی قایتارورغه طرشور
 ایدی صحابه لر دن هم بعضلری صوغشقه بارونی مکروه کورور لر ایدی رسول صلی

الله عليه وسلم بيورديلركم هيچ كم چقماسهده مين اوزم يالغزغنه بولسامده اوشبو
 صوغشقه چقار من حق سبحانه وتعالى آيت بيدارديكم خدای تعالی بولنده مشركار
 برله صوغش قیلغل (لا تكلفی الا نفسك) تكلفی ایتلماس من و كوچلهنمس من صوغش
 قیلو برله مگر اوز نفسك حقندهغنه یعنی باشقه لرنك تغلفی ایتوب فالورندين سين
 فايغرامغل آلاز اوچون سینی شلته له ماسلر اوزارینه گناه بولور (و عرض المؤمنین)
 هم قز قدر غل مؤمنلرنی مشركار برله صوغشوغه و آلازنی صوغشقه اوندا كل (عسی
 الله ان یکف) شایدكم طیار خدای تعالی مسلمانلردن (باس الذین کفروا) کافر
 بولغان كهمه لرنك صوغشلرینك فاطیلغینی یعنی مشركلرنك كوكلارینه فورفوصالور
 مؤمنلرگه فارشی کیلودن فورفورلر نناك كم بدر صغریده شویله واقع بولدی ابو
 سفیان اولده اوزی وعك قیلغان بولسهده صوگندن فورقدی صوغش اورنینه کیلمادی
 (والله اشد باسا) و خدای تعالی فاطیراق و آرتقراقدر هیبت و قورقتو بوزندن (واشد
 تنکیلا) هم فاطیراقدر عذاب قیلو بوزندن (من یشفع شفاعة حسنة) هر كم شفاعت
 قیلسه ایندگو و کوركام شفاعت قیلماق یعنی بر كهمسه گه فائده ایرشسون اوچون
 یاكه آندن ضررنی کینار و اوچون شفاعت قیلسه (یکن له نصیب منها) بولور اول
 كهمسه گه الوش اوزینك شفاعتندن یعنی شفاعتی نك اجر و ثوابی اوزینه بولور
 (ومن یشفع شفاعة سيئة) و هر كم شفاعت قیلسه باوز شفاعة قیلماق یعنی شفاعتی
 ایله براونك حقیبنی ضایع قیلونی و براوگه ضرر ایرشدرونی استاسه (یکن له كفل منها)
 بولور اول كهمسه گه الوش آنك وبال و گناهندن (وكان الله على كل شیء مقبنا) و بولدی
 خدای تعالی بارچه نرسه اوزرینه قادر و کوچی یتکوچی یاكه بارچه نرسه گه گواه (واذا حییتکم)
 و هر فایجان بولهك بیرلمش بولساكز سز (بتحیة) بر سلام برله یعنی سز لرگه
 براو سلام و تحیه ایتسه (فحیوا) بس سز لر هم بولهك بیركز و تحیه ایتكز (باحسن
 منها) آنك تحیه سنندن بغشیراق تحیه برله مثلا سلام بیرگوچی السلام علیکم دیسه
 سز آنك جوابنده و علیکم السلام و رحمة الله دیوب آرتدر بر ایتكز اگر اول هم
 سلامینه رحمتنی فوشوب ایتسه سز آنك جوابنده برکاننی هم آرتدروب و رحمة الله
 و برکانه دیوب ایتكز (اوردوها) یا ایسه فایتاركز آنك تحیه سنی یعنی هم جوابنده آنك ایتکانی
 کبی ایتكز آرتدر ماینچه (ان الله كان على كل شیء حسیبا) در متلكده خدای تعالی
 بولدی بارچه نرسه اوزرینه حساب قیلعوچی بس سز لرنی سلاما كز هم جوابلر كز
 حنده حساب قیلسه كركدر (الله لا اله الا هو) الله تعالی دركم یوقدر هیچ بر عبادتکه

روایت ایدله مشرکیم
 برکمه ابن عباس رضی
 الله عنهماغه سلام بیروب
 السلام علیکم ورحمة الله
 وبرکانه دیدی حضرت
 ابن عباس هم آنك جوابنده
 شول طریقه ایتدی هیچ
 نرسه آرتدورمادی سلام
 برکانه نهایت بولدی دیدی
 اوشانداق مرویدر کیم
 رسول صلی الله علیه وسلم
 حضرتلرینه برکمه کیلوب
 السلام علیکم دیدی
 پیغمبرمز آنکا جواب
 فایتاروب سکا اون ایندگو
 لکنك اجری بولدی
 دیوب بیوردی صگره بر
 كهمسه کیلوب السلام
 علیکم ورحمة الله دیدی
 پیغمبر علیه السلام آنك
 سلامینه جواب بیروب
 سکا یکرمی ایندگولکنك
 اجری بولدی دیدی
 آندن صوگینه برکمه
 کیلوب السلام علیکم
 ورحمة الله وبرکانه دیدی
 رسول صلی الله علیه وسلم
 سلامینی رد ایدوب سکا
 اونوز ایندگولکنك اجری
 بولدی دیدی سلام بیرومک
 سنه کفایه در سلامغه جواب
 فایتارمق فرض کفایه در
 دیملر تبیانندن

مستحق معبود مگر اول اوز بگنهدر (لِجَهَنَّمَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ) البته جمع فیلور
 و جبار اول خدای تعالی سزارنی قبرگزده قیامت کونینه چه هم فوبارور قبرلرگزدن
 قیامت کوننده (لَا رَبَّ فِیْهِ) یوقدر هیچ شک و شبیه اول قیامتک بولماقنده (وَمَنْ
 أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا) وکهدر توغر یراق خدای تعالی دن سوز یوزندن یعنی خدای تعالی ناک
 ابینکن سوزی و وعده سی البته توغر یدر آندن در ستراک و توغر یراق سوز ابینکوچی یوقدر
 روایت ایدله مشدر کم یر قوم مکه دن مدینه گه هجرت فیلماقچی بولوب بولغه چقد بار بر آزیول
 بار غاچ چققانلرینه اوکئوب کیری مکه گه فابندیلر اوزاری بز مسلمان بولوق دیب مدینه گه
 خبر یربار دیلر مسلمانلر شول کشیلر ناک حقنده خلافتی فیلمشدیلر بعضیلر آلارنی
 اهل اسلام دن سانادیلر و بعضیلر نفاقلری ایله حکم ایدوب آلار منافقلردر خالص
 مسلمان توگلر در دیدیلر شول توغر یده حق تعالی دن آیت کیلدیکم (فَمَا لَكُمْ
 فِي الْمُنَافِقِينَ) بس نی نرسه در ونی حالدر سزلر گه ای مؤمنلر کم سز آیرلرگز منافقلر
 توغر بسنک (فَتَنِينَ) ایکی گر وهغه یعنی بعضیلرگز آلارنی مسلمانلردر دیدرگز و بعضیلرگز
 منافقلردر دیدرگز بر روایتده مدینه گه هجرت فیلقان کشیلردن بر جماعت مدینه ناک
 هواسی ناچار اقمینی بهانه ایدوب رسول صلی الله علیه وسلم حضرتندن مدینه دن چینکه
 چوب تور ورغه رخصت صورادیلر هم مدینه دن طشته چوب کینوب مکه مشرکارینه
 فوشلدیلر صحابه لر آلارنک مسلمانلق لرنده شک گه نوشوب آلار توغر بسنده توری
 سوزلر آیندیلر بس حق سبحانه و تعالی آیت ایندر دیکم سزلر نی اوچون آلار
 توغر بسنده خلافتی فیلقشوب ایکیگه آیرلاسر هم آلارنک کافر لکلرنده اتفاق فیلمسز
 (وَاللَّهُ أَرَّكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا) و حالانکه خدای تعالی کیری فایتاردی آلارنی کافر لک گه
 فیلقان بوز فلقلری سبیلی یعنی مؤمنلردن یوز دوندروب مشرکار گه فوشلوارنی
 سبیلی (أَتْرِيدُنْ أَنْ نَهْدُوا) ایاسز نلر سزمی توغری بولغه کوندر ما کئزنی (مَنْ
 أَضَلَّ اللَّهُ) خدای تعالی ضالانکه نوشورگان کسه نی (وَمَنْ يَضَلَّ اللَّهُ) و هر کم نی ضالانکه
 نوشورسه خدای تعالی و توغری بولدن آذر سه (فَلَنْ تَجِدَهُ سَبِيلًا) بس هر گیزسن طابماسسن
 آنک اوچون توغری بولنی و آنی توغری بولغه کوندر آماسسن (وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ)
 آرزو فیلدیلر اوشبو اسلام دن دونگان کیمسه لر شونی کیم سزلر هم کافر بولسه کز
 (كَمَا كَفَرُوا) نناک کیم آلار کافر بولدیلر (فَتَكُونُونَ سَوَاءً) بس بولور سز برابر
 و بر تیگز ضالانده همه لرگز (فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ) بس نونما کز سز آلاردن
 دوستلر نی یعنی آلار برله دوست بولوشما کز (حَتَّى يَبَاجُرُوا) ناکیم ایمان کیلتور ب

هجرت ابتکانلرینه چه (فی سبیل الله) خدای تعالی بولنده (فَان تَوَلَّوْا) بس ا گر یوز
 دوندرسه لر آلا ر ایمان کیلتورودن (فَخَنُوهُمْ) بس نونوگزسز آلا رنی واسیر قیلنکز
 (وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ) هم اولتورنکزسز آلا رنی قابو اورنده طاپسه کزده (وَلَا
 تَتَخَفُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا) دخی نونماگزسز آلا ردن بر دوستنی (وَلَا نَصِيرًا) هم بر یاردم
 بیرگوچینی یعنی آلا ردن یاردم استناماگز (إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَى قَوْمٍ) مگر شول
 کهسه لر کم نوناشورلر شول گروه صاری کیم (بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ) بونوچیدر
 سزنگ برله آلا رنک آراسنده عهد یعنی مؤمنلر برله صلح قیلشوب بر برمزکه ضرر
 کیلتورماسمز دیوب عهد باغلاغان قبیلرکه باروب قوشولسه لر و آلا رغه صفونسه لر
 درستدر نناک کم بنی اسلم قبیله سی پیغمبر علیه السلام آلا رغه سزنگ جوار کزده
 بولغان کشتی منم جوار مئدر دیوب وعه قیلغان ایدی (أَوْ جَاؤُكُمْ حَصْرَتٌ صُدُورَهُمْ)
 یا ایسه نوناشورلر آلا ر شول قوم لرکه کیم کیلتیلر اول قوملر سزنگه و حالانکه
 طار بولغان ایدی آلا رنک کوکرا کلری یعنی مکروه کوردرلر ایدی (أَنْ يَفْأَنُوكُمْ)
 سرنک برله صوغش قیلونی (أَوْ يَفْأَنُوكُمْ) یا ایسه اوز قوملری برله یعنی کافرلر
 برله صوغش قیلونی اول قومدن مراد بنی مدلج قبیل سیدر آلا ر مؤمنلرکه فارشی
 صوغش ماسمز دیوب عهد باغلاغانلر ایدی قریش، مشرکلری برله هم شول طریقه
 عهد قیلشقانلر ایدی حاصل معنی اگرده بعضیلر سزلردن آیرلوب اوشبو ذکر
 ایتولگان قبیلرکه یعنی بنی اسلم و بنی مدلج قبیللرینه نوناشسه لر و آلا رغه باروب
 صفونسه لر سز اول کیمسه لرکه نیماگز دیمکدر (وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَلَّطْنَاهُمْ عَلَيْكُمْ) واگر
 نیلاسه ایدی خدای تعالی البته مسلط قیلور ایدی آلا رنی سزنگ اوزرگزگه و آلا رنک
 کوکلرندن قورقونی کینارور ایدی ناکیم عهدلرینی بوزارلر ایدی (فَلَقَاتْلُوهُمْ)
 بس البته صوغش قیلورلر ایدی آلا ر سزنگ برله (فَان اَعْتَزَلُوكُمْ) بس ا گر یرانی
 بولسه لر آلا ر سزلردن (فَلَمْ يَفْأَنُوكُمْ) بس صوغش قیلماسه لر سزنگ برله (وَالْقَوَا
 إِلَيْكُمْ السَّلَامُ) هم صالسه لر سزنگ صاری تسلیم و انقیادنی یعنی صوغشودن قورقوب
 صلح و امان استاسه لر (فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا) بس قیلمادی خدای تعالی سزنگ
 اوچون آلا ر اوزرینه هیچ بریولنی یعنی آلا ر اوزلری صلح و امان صوراب نورغانن
 سزنگ آلا رنی اولتورمکنز و ماللرینی آلفاکنز درست نوگلدر اوشبو آیت ننگ
 حکمی برائه سورهندا گی فاذا انسلخ الاشهر آیتی ایله منسوخدر دیمشلر والله اعلم
 (ستجدون اخرین) نیزدر کیم سز طابارسز ایکنچی گر و هارنی (۱) یعنی بنی اسدیبا که

(۱) ابن عباس رضی الله
 عنهما دیمشدرکیم آلا ردن
 مراد بنی اسدو غطفاندر
 آلا ر مدینه گه کیلگان
 وقتلنده یادن اوزارینی
 مسلمان کورساتورلر
 ایدی اوز قبیللرینه
 فایتدفلرنده بزلر همیشه
 ایسکی دینمزه مز دیورلر
 ایدی بواشلری ایله هر
 ایکی گروهدن ایمن لکده
 بولوب طنج نورونی نیلارلر
 ایدی

غطفان قبیلہ لری کیم آلا مدینہ گہ کیلوب اولرینی مؤمن و مسلمان کورساتورار
 (یریدون ان یامنوکم) نیلا لر آلا ایمن بولونی سزلردن یعنی مؤمنلر بزگہ
 نیماسونلر طنج نورایق دیوب اوزارینی مسلمان کورساتورلر (ویامنوا قومهم) دخی
 نیلا لرر آلا ایمن بولونی اوز قوملرندن یعنی اوز قبیلہ لرینہ فایتقاچ مشرکلر
 نیماسونلر دیوب ینہ کافر بولورلر (کلما ردوا الی الفتنه) هر بر اوندالگانلری
 زمانده آلا فتنه صاری یعنی هر فایجان مشرکلر آلا رنی کفر گہ اونداسه لر یا که
 مؤمنلر برله صوغش فیلوغه اونداسه لر (ارکسوا فیها) فایتورار آلا اول فتنه گہ
 (فان لم یعتزلوکم) بس اگر یراق بولماسه لر آلا سز نك برله صوغش قیلودن
 (ویلفوا الیکم السلم) هم صالما شه لر سز نك صاری صلحنی یعنی صلح و امان صوراماسه لر
 بلکه سزلر گہ فارشی تورسه لر (ویکفوا ایدیهم) دخی طیماسه لر قول لرینی سز نك
 برله صوغشودن (فخذوهم) بس توتوگز سز آلا رنی (واقتلوهم) هم اولتورگز آلا رنی
 (حیث یقتلهم) هر فایو اورنده طاپساگزده (واولتکم جعلنا لکم) و اوشبو گروه
 قیلدی بز سز نك اوچون (علیهم سلطانا مبینا) آلا اوزرینہ ظاهر و روشن بولغوچی
 حجتنی یا که سزلرنی ایرکلی قیلدی آلا رنی اولتوروده (وما کان لمؤمن) و درست
 بولمادی هیچ بر مؤمنگہ (ان یقتل مؤمنا) اولتورمک بر مؤمننی حقلدن باشقه (الا
 خطا) مگر یا کئشلق برله اولتورسه (ومن قتل مؤمنا خطا) و هر کیم (۱) اولتورسه
 بر مؤمننی یا کئشلق برله (فتجر یر رقبه مؤمنه) بس آنک جزاسی بر مؤمن فولنی
 آزاد قیلودر (ودیه مسلمة الی اهل) هم کامل طاپشرمش دیتدر اولتورلگان کئشی نك
 وارثلرینہ یعنی اگر بر کیمسه بر مؤمننی یا کئشلق برله اولتورسه شول اولتورگوچی
 کئشیکه بر مؤمن فولنی آزاد اینر هم اولتورلگان کئشی نك وارثلرینہ دیت نولاو
 لازم بولور اول دیت مالینی اولتورلگان کئشی نك وارثلری باشقه میراث ماللر
 شطلی اوز آلا رنده تقسیم قیلورلر (الا ان یصدفوا) مگر شولسکیم صدقه قیلسه لر
 وارثلر اول دیتنی یعنی اولتورگوچی کئشیدن دیت اوچون مال صوراماسه لر عفو
 قیلسه لر شول وقتد دیت نولا و لازم بولماس اوشبو آیت کریمه صحابه لردن عیاش
 بن ابی ربیعہ المخزومی رضی الله عنه حقدده ایندرلمشدر ابو جهل هم حارث ایل
 آنا باشقه آنا بر توغمه فرنداش ایدی هجرتدن اول مسلمان بولغان ایدی لکن
 اوزینک مسلمانلقینی فرنداشلرندن یاشورور ایدی بر کیچه فاجوب مکہ دن مدینہ گہ
 بونالدی آناسی آنک کینکانبینی بلسکچ طاقتمسز بولوب فغان و فریاد قیلدی ابو جهل

(۱) معلوم اول کیم فتل
 اوچ نورلی در اولگسی
 عمد محضدر کیم بر کیمسه فی
 اولتورونی قصد اینتوب
 اولتورا تورغان قورال
 ایله اولتورما کدر آنک
 سببلی اولتورگوچیدن
 قصاص آلساق یعنی
 اوزینی اولتورمک واجب
 بولور ایکنچی سی شبه
 عمددر کیم بر کیمسه فی
 اولتورونی قصد اینتوب
 عادنده آنک ایله کئشی
 اولتورلمی تورغان قورال
 برله صوغوب اولتورمکدر
 مثلا برینکل گنه طایباق
 یا که کچکنه گنه طاش ایله
 صوقسه شونک سببلی اول
 کئشی اولسه اوشبو قتل
 شبه عمد بولور آنک
 سببلی قصاص لازم بولماس
 بلکه کفارت هم دیت
 مفاظه نولا و واجب بولور
 اوچونچی سی قتل خطادر
 مثلا ایکنچی بر نرسه گه
 اطوب یا کئش بر کئشیکه
 نیوب اولمکی کبی آنک
 هم قصاص یوقدر بلکه
 کفارت هم دیت مخففه
 لازم بولور نیباندن

فولى آزاد ایتمکدر کفارتی اوچون (فمن لم یجد) بس هرکم طاپماسه آزاد اینارکه
 فولى وضائوب آلورغه کوچی یتماسه (فصیام شهرین متتابعین) بس آکالاز مدر
 ایکی آی نوتاشدن روزه نوتماقی یا کُلش اولتور ماکیک کفارتی اوچون (توبه
 من الله) اوشبو حکم توبه نك قبول اینولمکی اوچوندر الله تعالی جانبدن یعنی خدای
 تعالی اور فضلی ایل خطا کشی اولتورگان کهمسه نك توبه سینى قبول ایتو اوچون
 اوشبو طریقه حکم فیلدى (وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا) و بودی خدای تعالی بلس کوچی
 فائل و مقتولنك حال لرینی حکم ایتکوچى دیت و کفارت توغر یسنده حکمتی برله
 روایت ایدلمشدر کم مقیس بن حباب هم آنك فرنداشی هشام مسلمان بولغان
 ایدیلر اسلامغه کرگانلرندن صوگ مقیس فرنداشی هشامنى بنی نجار محل سنده
 اولتورلوش طاپدی رسول صلی الله علیه وسلم حضرتینه کیلوب واقعهنى عرض
 فیلدى اول حضرت بنی فهر فیل سندن زهیر اسملی کهمسهنى مقیس ایل برکه بنی
 نجار محل سیننه یاردی و بیوردیکم اگر هشامنك اولتور کوچی سینى بلسه لر سر نك
 قولگزه طاپشرسونلر و اگر کم اولتورگاتینى بیلماسه لر شریعت موچینچه سزگه
 دیت تولاسونلر مقیس ایل زهیر بنی نجار محل سیننه کیلوب رسول صلی الله علیه
 وسلم نك امرینی بیان فیلچاچ بنی نجار آلارغه مقتولنك دیتى اوچون یوز توه
 بیروب یباردیلر مقیس شیطان و سوسه سیننه اباروب توه لر اوزمگه گنه فالسون دیوب
 زهیر غافل تورغان وقتنده برطاش ایل آتوب زهیرنك باشینی یاروب اولتوردی
 صکره مرتد بولوب مکه گه کیتدی آنك حقندنه حق سبحانه و تعالی دین آیت فازل
 بولدی کم (ومن یقتل مؤمناً متعمداً) (۱) و هرکم اولتورسه بر مؤمن فی عمداً اوز قصدی
 و نلاوی ایل هم آنی اولتورمکنی حلال بیلسه (فجزأه جهنم) بس آنك جزاسی جهنمدر
 (خالداً فیها) منگو فالغوچی بولغانی حالده اول جهنمده (و غضب الله علیه) هم غضب
 ایندی و آچولاندى خدای تعالی آنك اوز رینه (ولعنه) دخی رحمتندن سوردی
 آنی (و أعد له عذاباً ألیماً) هم حاضرلادی خدای تعالی اول کهمسه اوچون رنجنکوچی
 قاطی عذابنى ناحق اورنده قصدی ایل مسلمان کشىنى اولتورگانى اوچون روایت
 ایدلمشدر کم رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتی عربدن بر قومنك اوستینه
 سریه لشکر یباردی اول قومنك اچنده مرداس اسملی کهمسه مسلمان ایدی مؤمنلرنك
 کیلولرینی ایشتوب اول قوم فاچدیلر مرداس اوزینك اهلی هم مال لری ایل برطاو
 اوستونده فالدی اسلام لشکری بتوب تکبیر ایتدیلر آلارنك تکبیرلرینی

(۱) اوشبو آیتدا کی
 عمداً اولتورمکن مراد
 مؤمننى اولتورمکنی
 حلال بیلوب اولتورسه
 شول کهمسه جهنمده منگو
 قالور دیمکدر حلال
 بیلماسه بلسکه حرام دیوب
 اعتقاد فیلغان حالنده
 مؤمننى اولتورسه اول
 کهمسه بواش ایل اهل
 السنة والجماعت مذهبنك
 کافر بولماس بلسکه گناه
 کبیره فیلغان بواور گناه
 کبیره سببلی مؤمن جهنم
 منگو قالماس اهل السنة
 مذهبنده کوبراک عاماً
 عمداً مؤمننى اولتورگان
 کشى نك توبهسى مقبول
 بولماقینه ذاهبلردر تفسیر
 روح البیانده مذکوردر کم
 کفر مؤمننى اولتور
 رمکدن اولوغراق گناه
 بولسه ده کافر نك توبهسى
 مقبولدر بس مؤمننى
 اولتورگان کشى نك
 توبهسى البته مقبول بواور
 و اگر قتلی اوچون اول
 کهمسهنى فصاص ایدلسه
 شول فصاص آنکا کفارت
 بولور توبه فیلسه توبهسى
 هم کفارت بواور و اگر

صر خالوق وعاجزك كبی عنبر بولما اینچه صوغشقه چغمی فالغان کشیلر برابر بولماسار
 (وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ) خدای تعالی بولنده صوغش قیلغوچیلر برله (بِأَمْوَالِهِمْ
 وَأَنْفُسِهِمْ) ماللری هم نفسلری برله صوغش قیلغوچیلر یعنی ماللرینی نرغانمایینچه
 اسلام لشکری اوچون صرف ایتمکویچیلر هم جانلرندن کیچوب صوغش میدانینه
 کرگوچیلر برله عنبر سر ایولرنده اولتوروب فالغان کشیلر برتیگز بولماسار
 زیدین ثابت رضی الله عنه دیمشدر کم اوشبو آبت کریمه نازل بولدی
 آنده غیر اولی الضرر دیگان سوز یوق ایدی صحابهلردن ابن ام مکتوم اعی
 رسول صلی الله علیه وسلمگه عرض قیلدی کم یا رسول الله منم عالم نهوک
 بولور من کوزسز ضعیف کشی من صوغشقه چغا آلماسمن غاز بلیق
 سعادتندن محروم من دیدی شول حالده وحی اثرلری اول حضرتده ظاهر بولدی
 حق سبحانه وتعالی غیر اول الضرر کلمه سینی نازل قیلدی (فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ)
 آرتق قیلدی خدای تعالی صوغش قیلغوچیلرینی (بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ) ماللری هم
 نفسلری برله الله تعالی بولنده (عَلَى الْفَاعِلِينَ) صوغشقه بار ماینچه ایولرنده اولتوروب
 فالغوچیلر اوزرینه عنبر سر (درجۃ) درجه یوزندن آرتق قیلدی یعنی دنیاده غنیمت
 مالی وظفر هم ایندگو اسم حاصل ایتمک جهنندن صوغشقه چقغوچیلر نك درجهلری
 آرتقدر (وَكَلَّا وَعَدَّ اللَّهُ الْحُسْنَى) هم هر فایوسینه یعنی صوغشقه چقغوچیلر نك هم
 صوغشقه چغونی تلب عنبر سبیلی چغا آلمی فالغانلر نك هر فایوسینه الله تعالی وعده
 قیلدی ایندگو جزانیکم آندن مراد جنتدر جنتدگی مرتبهلرنك تفاوتی عمللرینه کوره
 بولور (وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ) دخی آرتق ایتدی خدای تعالی صوغش قیلغوچیلرینی
 (عَلَى الْفَاعِلِينَ) عنبر سر ایولرنده اولتورغوچیلر اوزرینه (أَجْرًا عَظِيمًا) الوغ بولعوچی
 اجر و ثواب یوزندن (درجات منه) درجهلر یوزندن خدای فاشندن یعنی آخترده
 صوغشقه چقغوچیلر ایولرنده اولتورغوچیلردن ئلل نیچه درجه آرتق بولورلر بعضیلر
 ینمش درجهدر هر درجه نك آراسی ینمش بلیق یولدر دیمشدر والله اعلم (ومففرة)
 هم گناهلرینی بار لغاو یوزندن آرتق ایتدی آلارنی خدای تعالی (ورحمة) دخی رحمت
 یوزندن آرتق ایتدی (وَكَلَّا اللَّهُ غَفُورًا) وبولدی الله تعالی بار لغاوچی آلار نك
 اونکانه گی گناهلرینی (رحیمًا) رحمت اینکوچی آلا رغه اجر و ثوابلرینی آرتدر مق
 برله خبرلرده کیلمشدر کم مسلمانلردن بر جماعت فیس بن فاکهه و فیس بن ولید
 هم آلا امثالی کوچلری ینته طروب مکهدن مدینه گه هجرت قیلما دیلر فریش مشرکلری
 مؤمنلر برله صوغشماق اوچون بدر طرفینه کیلنگانده اول مسلمانلر هم مشرکلرگه

(۱) معلوم اولاکیم سوره
 تباری نصر اولوب الاتفاق
 بلر جهنما آفاتت جانلور
 لکن نصر قیلارجه کامل
 ایوب اولونک درینلکت
 علیه اختلاف ایتدیلر
 کوریک عالیلر تباری
 راهب دینیلر اگر نصر
 نیلده کتلی بولور
 بوسور حضرت عمر یلی
 واین عمر و یبار هم این
 عباس رضی الله عنیم
 جوز یبار امام اعظم هم
 امام مالک منجهلرینه
 شولده دلیللری حضرت
 عائشه رضی الله عنیدان
 نکل ایدلنگان قیدیلر
 حکم اول حلیشه نکلر
 اولده ایکی رکت قریش
 بولدی شاره مسافر حلیت
 شول ایکی رکت حالتده
 فالندی عظیم اوچون
 آرتق لوب دورتر رکت
 قریش بولدی شولمشدر
 امام شافعی منجهلرینه
 مسافر ایستار یبار نیلامه
 نصر قیلور و نیلامه امام
 بولور لکن نصر ایستار
 قریش نك طهارتی عم
 نکلر رکت بولماسه
 دلالت قیلدر زبیرا که
 قریش قیلسا کوزسز
 بقی دینشدر آبت نك
 قاهرین نصر نك قوزلو
 و حلیتده حضرتت بولماق
 آلا سوره حکس اولیل
 دگنتر نورقو بولماغان
 بولورده هم بالاتفاق نصر
 ایستار نیلاندن

فوشلوب صوغش میداننده حاضر بولدیلار هم اهل اسلام طرفندن صوغشک اولتولدیلار
 حق تعالی آلاړنڭ توغریسندہ بیوردیکم (ان الذین توفتهم الملائکة) در ستملکده
 شول کمسه لکم وفات ایتدی دی آلاړنی وجانلرینی آلدی فرشتهلر یعنی ملک الوهوت
 هم آنڭ اعوای (ظالمی انفسهم) ظالمق اینکو چیلر بولغانلری حالک آلاړاوز نفسلرینه
 هجرتنی قویولری هم کافرلرگه فوشلورلی برله (فالوا) ایتدیلر آلاړغه فرشتهلر
 عتاب وشلته یوزندن (فیم کنتم) فی نرسده بولدگز سز دین اشلرندن یا که فایسی
 کرده برله بولدگز سز مؤمنلر ومشرکلر دن (فالوا) ایتدیلر آلاړ فرشتهلر نڭ
 سوزینه جوابده (کنا مستضعفین فی الارض) بولدی بز ضعیفلر وعاجزلر مکه یرنده
 یعنی بزلر مشرکلر قول آستنده عاجزلر ایدک شونڭ اوچون مشرکلرگه فوشلوب
 صوغشقه کیلک دبدیلر (فالوا) ایتدیلر فرشتهلر آلاړغه (الم تکن ارض الله واسعة)
 ایا بولمادیمی الله تعالی نڭ یری کیڭ وایرکن (فتها جر وایها) بس هجرت قیلساگز
 سز اول یرده یعنی خدای تعالی نڭ یری بیک کیڭ ایدی مکه شهر یگنه نوگلدر فی
 اوچون باشقه مؤمنلر شکللی سز لر هم هجرت قیلما دگز ومشرکلر یانندن کیتما دگز
 دبدیلر (فالولک ماویهم جهنم) بس اوشبو گرده یعنی کوچلری یتنه طروب هجرت
 قیلماغان کمسهلر آلاړنڭ اورنیدر جنهم (وساعت مصیرا) ونی باوز فایتاچی اورنیدر
 اول جهنم ووشبو جهنم عذاب هجرتنی قویغانلر نڭ بار چه سینه بولور (الا المستضعفین)
 مگر بو عذاب بولماس واقعه چنلاب ضعیف وعاجز بولغان کمسهلرگه (من الرجال)
 ایر کیشی لردن (والنساء) هم خاتون کشیلر دن (والولدان) دخی باش بالاردن
 (لا یستطیعون حبله) کوچلری یتماس آلاړنڭ مکه دن چقا اوچون بر حبل وندبیر
 قیلورغه هم نفقه لک وخرجاتقه (ولا یهتدون سبیلا) هم کونلماسلر آلاړ بولغه یعنی
 مدینه بولینی طابا آلماسلر (فالولک) بس اوشبو ضعیف وعاجزلر (عسی الله ان
 یغفر عنهم) شایدکم عفو قیلور خدای تعالی آلاړدن وکیچار آلاړنڭ کیمه چیلکلرینی
 اوشبو سوزده هجرتنی قویو بیک فورقچلی اش ایدکینه اشاره باردر (وکان الله
 عفوا غفورا) وبولدی خدای تعالی عفوایتکوچی عذر ایلرندن وبارلقاغوچی آلاړنڭ
 گناهلرینی (ومن یهاجر فی سبیل الله) وهر کم هجرت قیلسه خدای تعالی یولنده
 (بعنی الارض) طابا اول یرده (مراغما کثیرا) کوب صفونا تورغان اورنلر فی (وسعة)
 هم کیچیلک وایرکنچیلکنی طار یعنی رزق کیڭ بولور یا که دین اشلرینی قیلوده
 اختیارلی وایرکلی بولور روایت ایدلمشدر کم مکده کوب کمسهلر بار ایدی ایمان

ساز اولده هم
 بولور دنیان کینه
 اول قشقه آنڭ لشی
 خدای تعالی کیمه سز
 بلاسه نامینه کور عذاب
 قیلوب سز مکنه کر
 کروریا کر بلاسه صل
 ایل بقرت قیلور سز
 بولورنی اولمور کسکی
 ملائکب اعتماد ایتما بده
 ایتورگان کسار حقت
 ایتما کی خلوص مراد
 مکت طویل یعنی نیجه
 لوزاق مکت تورور
 مگر فالو نوگلدر
 روح الیمان

نمازنى قصر اوفو بالاتفاق بارچه عاماء فاشنك جائزدر لکن قصر فيلماينچه كامل ايتوب اوفونك دزستلكنك علماء اختلاف ايتديلر كوبراك عالمقر قصرنى واجب ديديلر اكر قصر فيلماسه گناھلى بولور بوسوز حضرت عمر وعلی و ابن عمر و جابر هم ابن عباس رضی الله عنھم سوزيدرامام اعظم هم امام مالك مذهب لرنك شويله در دليل لرى حضرت عائشه رضی الله عنھان نقل ايدلگان حديثدر كيم اول حديثده نماز اولده ايكي ركعت فرض بولدى صكره مسافر حقك شول، ايكي ركعت حالنچه قالدى مقیم اوچون آرندر لوپ دورت ركعت فرض بولدى ديولمشدر امام شافعی مذهبنده مسافر اختيار ايدر تبالاسه قصر فيلور و تبالاسه انھام فيلور لکن قصر افضلدر قرآنك ظاهرى هم قصرنك رخصت بولماقبنه دلالت فيلادر زيرا كه اكر قصر فيلسا كز ضرر يوق ديوشدر آيتنك ظاهرندن قصرنك قورفو وقتنده غنه درست بولماقنى آكلانسه ده حكمی اوپله دگلددر قورفو بولماغان سفرلرده هم بالاتفاق قصر ايدور تبیانندن

كيلتورگانلر ابدى لکن هجرت فيلوغه كوچلرى يتماس ابدى فقيرلر يا كه صرخالر وفارنلر ايديلر هجرتنى قويغان كشيبلرنى فورق توب اوشبو آية كريمه نازل بولوب شول كمسه لرگه ايشتلگچ شولار جهل سندن جنذب بن ضميره رضی الله تعالى عنه اوزى قارت و صرخالر ابدى اوغللر ينه ايتدى اكر چه مين قارت و صرخالر بولسامده بو آينده ايتولگان مستضعفينلر جهل سندن توگل من زيرا كه بولغه چفو اوچون حیل و تدبير بلور من و كوچم يتار لسكدر مدينه بولينى هم بل من اكر اوشبو حالنده ميگنا اجل ايرشسه هجرتنى قويماقم سببلى ايمانغه ضرر ايرشور ديب قورقامن اوشبو ياطان كاراوانم ايله كوناروب ميني سفرگه چفار كز مين مدينه گه هجرت فيلامن ديدى اوغللرى آنالرينك سوزينه اطاعت فيلوب بول اسبابلرى حاضر اهل بولغه آلوب چقديلر مکه ايله مدينه آراسنده تنعيم ديگان منزلگه يتكچ جنذب رضی الله عنه نك يوزنده اولم اثرى ظاهر بولدى اولك قولينى صول قولى اوستينه قويوب ايتدى الهى اوشبو قول سينك رسولكنك قوليدر رسولك سينكا هر نرسه برله بيعت ايتكان بولسه مين هم شونك برله بيعت ايتدم بو سوزنى ايتوب جانينى حقه تسليم فيلدى اوشبو خبر مدينه گه ايرشكچ صحابه لردن بعضيلر ايتديلر اكر مدينه گه كيلوب يتكچ وفات ايتكان بولسه اسلامى كاملراك بولور ابدى بس حق سبحانه و تعالى آيت يبار ديكم (ومن يخرج من بيته) و هر كم چقسه اوزينك ايوندىن (مهاجراً الى الله ورسوله) هجرت ايتكوچى بولغانى حالده خداى تعالى صارى هم آنك رسولى صارى (ثم يدرك الموت) صكره ايرشسه آكنا اولم يعنى هجرت فيلغان يرينه باروب يتوشماينچه بولده اولسه (فقد وقع اجره على الله) بس تحقيق ثابته بولدى آنك اجرى خداى اوزرينه يعنى خداى تعالى آنك هجرتى اوچون اجر و ثواب بيرور (وكان الله غفوراً رحيماً) و بولدى خداى تعالى بارلقاغوچى هجرتنى كيچكدر نك گناھينى مهربان و رحمت ايتكوچى هجرت ايتكانلرگه (واذا ضربتم فى الارض) و هر قابجان سفر فيلسا كز و بورسا كز سز يرده (فليس عليكم جناح) (۱) بس بوقدر سز نك اوزر كزگه هيچ بر گناه (ان تقصروا من الصلوة) سز نك فصقا فيلما فكزده نماز دن يعنى دورت ركعتلى نمازنى قصر فيلوب ايكيگنه ركعت اوقوده (ان خفتم) اكر سز قورقسا كز (ان يفتنكم الدين كفر) سز لرنى اولتورما كندن كافر بولغان كمسه لر اكر قورقسا كز ديب فيلده ماكى پيغمبر عليه السلام هم صحابه لر زماننك مدينه اطرافنك مشر كار كوب بولوب كو براك سفرلر قورقچلى بولغانلقدن غالب اعتبارى برله در بوقسه سفرده قصرنك درست بولماقبنه و قورش طنوگلددر هيچ قورفو بولماغانك هم سفرده نمازنى قصر ايتوب اوقلور امام

دیه شد رکعت خوف نمازی -
 ذک آنچه نورلی صورتی
 باردر برسی اولدرکم امام
 ایکی کره نماز قیلور بر
 مرتبه بر گروه ایله و ایکنچی
 مرتبه ایکنچی گروه ایله
 اوفور و برسی اولدرکه
 امام بر جماعت ایله بر
 رکعت اوفور و قیامت حالته
 توقف قیلور تا کیم
 آرطند اغی جماعت
صلوة الخوف

اوزلری ایکنچی رکعتی
 تمام ادا قیلوب دشمانغه
 فارشی کینارلر و ایکنچی
 جماعت کیلوب اقتدا
 قیلور لر امام ایکنچی
 رکعتی اوشبو ایکنچی
 جماعت ایله اوفوب نعتده
 توقف قیلور آرطند اغی
 جماعت ایکنچی رکعتی
 اوزلری اوفوب امام آنلر
 ایله برکه سلام بیورور
 تفسیر جمالی

(۲) واگر امام طائفه دن
 هر بری ایله ایکی شر رکعت
 اوقوسده جائزدر دیملر
 جابر بن عبدالله رضی الله
 عنه دیه شد رکعت ذات الرقاع
 صوغشنده رسول صلی الله
 علیه وسلم بر گروه ایله
 ایکی رکعت نماز اوفوغاندن
 صوگ توقف ایندی ایکنچی
 گروه ایله ینه ایکی رکعت
 اوقودی بو صورتده امام
 اوزی دورت رکعت
 اوفوب اوفوغان جماعت
 ایکی شر رکعت اوفوغان
 یاورلر

اعظم مذهبته نصر ایتمک واجبدر قصر ایتماسه گناهی بولور شاقعی مذهبته اختیار لیدر نلاسه
 قصر قیلور و نلاسه دورت رکعت اوفور لکن قصر افضلدر (ان الکافرین كانوا
 لکم عدوا مبینا) درستلکده کافرلر بولدیلر سز لر گه آشکارا دشمان (و اذا کنت
 فیهم) (۱) و هر فایحان سن بولساک ای محمد علیه السلام آلا ر اچنده یعنی مؤمنلر اچنده
 بولساک دشماندن فور فو وقتنده (فانتم لهم الصلوة) بس قائم قیلساک سن آلا رغه
 نمازی یعنی اسلام لشکرینه امام بولوب نهار اوقتماچی بولساک بس آلا رنی ایکی
 گروه اینکل (فلتقم طائفة منهم معک) بس کرکدر کیم نورسونلر آلا ردن بر گروهی سنک
 برله یعنی اشکر نک بر گروهی دشمانغه فارشی صوغشقه نوروب بر گروهی سنک
 برله نمازغه نورسونلر (ولیاخذوا اسلحتهم) هم آلسونلر اوزلری برله نماز اوفوغانک
 فورال لرینی دشماندن صافلانو اوچون (فاذا سجدا) بس هر فایحان سجده قیلسه لر
 آلا ر یعنی اولگی رکعتی تمام قیلسه لر (فلیکونوا من ورائکم) بس کرکدر کم
 بولسونلر آلا ر سز نک آرنگز ده یعنی بر رکعت اوفوغاندان صوگ اوشبو گروه آرتقه
 چیکوب دشمانغه فارشی قوالغه نورسونلر (ولتات طائفة اخری لم یصلوا) هم کیلسونلر
 ایکنچی گروه کیم آلا ر نماز اوفوماغانلردر و دشمانغه فارشی تورغانلردر (فلیصلوا معک)
 بس نماز اوفوسونلر آلا ر سنک برله یعنی سکا اویوب ایکنچی رکعتی اوفوسونلر
 (ولیاخذوا) هم کرکدر کیم آلسونلر آلا ر نماز اوفوغانک اوزلری برله برکه (حذرهم)
 دشماندن صافلانا تورغان فورال لرینی قالقان هم نور کیموم کبی (واسلعتهم) دخی
 صوغوشا تورغان فورال لرینی آلسونلر قلیچ و اوق جایا کبی صوغش وقتنده اوشبو
 طریقه نماز اوقونی صلوة الخوف دیورلر (و دالذین کفروا) آرزو قیلدیلر کافر بولغان
 کیمسه لر (لو تغفلون عن اسلحتکم) شونی کیم اگر غافل بولسا کز سز فورال لرکزدن
 (وامنتکم) هم باشقه نرسه لرکزدن (فیمیلون علیکم ميلة واحدة) بس حمله قیلسه لر
 آلا ر سز لر گه بر حمله ایتمک یعنی سز لر نمازغه مشغول بولوب فورال لرکزدن و باشقه
 نرسه لرکزدن غافل بولغان وقتکزده آلا ر سز گه بر یولی هجوم ایدوب بارچه نرسه لرکزی
 آتوب کیتسه لر کافرلر شونی آرزو قیلورلر بس سز لر نماز اوفوغانک هم فورال لرکزدن
 غافل بولما کز روایت ایدله شد کیم بر صوغش وقتنده مشرکلر لشکری مؤمنلر نک
 قبله طرفنده ایدیلر اویله نمازی وقتی بولدی رسول صلی الله علیه وسلم امام بولوب
 اسلام لشکری اویله نمازی ادا قیلدیلر مشرکلر آلا ر نک نماز اوفولرینی قاراب
 نورور ایدیلر مؤمنلر نمازی تمام قیلغاچ مشرکلر ناسف قیلورلر ایدیلر بولارغه

نماز او فوغان و قتلرنده بر بولی هجوم فیلاسیمز قالغان یوقغه فرصتی اونکار گانهز
 دیوب اوکونور ایدیلر آرالرنندن برسی ایتدی کیم بو مسلمانلرنک اوشبو
 نمازلرنندن صوگ ننه بر نمازلری باردر ایکندی نمازیدر آلاز اول نمازنی بیک
 اولوغلاب همه لری اوقیلار فرصتی کوزانوب توروب شول ایکندی نمازینی اوفوغان
 و قتلرنده آلازغه حمل قیلوب مقصودیمزغه ابرشورمز اوچیمزنی آلورمز دیدی
 ایکندی نمازی وقتی کرگانی یوق ایدی جبرائیل علیه السلام نازل بولوب اوشبو
 آیت کریمه نی کبلتوردی و صلوة الخوف نك کیفیتی رسول صلی الله علیه وسلم گه تعلیم
 قیلدی اوشبو صلوة الخوف حقنده فقهاء اختلافی قیلغانلردر تفصیلی فقه کتابلرنده در
 (وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ) و یوقدر هیچ گناه سزلرگه (ان کان بکم اذی من مطر) اگر بولسه
 سزلرده بر اذا یغوردن یعنی یغور سبیلی چلانوب فورال لرگز و کیوملرگز آوریغان
 بولسه سالماینچه نماز اوفوغانده سزگه زحمت بیرورلک بولسه (او کتم مرضی)
 یا ایسه بولسا کزسز صرخالر و کوچسزلر فورال لرگزنی کوناروب نماز اوفوغه شول
 صورتده سزلرگه درستدر (ان تضعوا اسلحتکم) سزنگ فویماقکز فورال لرگزنی یعنی
 فورال لرگزنی یوکلاماینچه نماز اوفوساکز ضرر و گناه یوقدر (و خذوا حذرکم) و هر
 حالده بر گه آلوکزسز اوزکزنی دشماندن صافلی تورغان فورال لرگزنی تا کم سز
 غافل تورغانده دشمان سزگه هجوم قیلماسون (ان الله اعد للکافرین) درستلکده
 الله تعالی حاضرلادی کافرلر اوچون (عذاباً مهیناً) خور قیلغوجی عذابنی آخرنده
 (وَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ) و هر فایچان اوتاساکزسز خوف نمازینی و آندن بوشانبساکز
 (فَاذْكُرُوا اللَّهَ) بس یاد قیلکزسز الله تعالی نی (قیاماً و قعوداً) آیاق اوزره باصقان
 حالکزده هم اولنورغان حالکزده (وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ) دخی یانلرگز اوزره یانغان
 حالکزده یعنی بارچه حالک خدای تعالی نی یاد قیلکز و بعضیلر ذکردن مراد خوفدر
 دیهشلر یعنی همه حالده خدای تعالی دن قورکز (فَإِذَا اطمانتم) بس هر فایچان
 قرار قیلساکزسز و قورقودن ایمین بولساکز (فَاقْبِمُوا الصَّلَاةَ) بس تورغوزکزسز
 نمازنی (ان الصلوة کانت علی المؤمنین) درستلکده نماز بولدی مؤملر اوزربنه
 (کتاباً موفوتاً) و قتلر برله چیکلانمش فرض یعنی وقتنده اوتالماکی لازم بولغان
 فرضدر کیچکدر ماکی درست بولماس (وَلَا تَهِنُوا) وضعفک هم یومشافلک قیلماکز
 سزای مؤملر (فی ابتغاء القوم) کافرلرنی استاماک یعنی مشرکلر برله صوغش قیلوده
 ضعفک قیلماکز و قورقاق بولماکز اوشبو آیتنک نزولی همراء الاسد صوغشی
 حقنده درکم رسول صلی الله علیه وسلم حضرتی احد صوغشندن صوگ ابو سفیاننک

(۱) ابن عباس رضی الله عنهما ایدر پیغمبرمز صلی الله علیه وسلم صحابه لر ایله بنی انارغه صوغش اوچون باردیلر دشماندن هیچ برکشی کورنما گاج صحابه لر فورال لرینی قویدیلر رسول صلی الله علیه وسلم هم اوز فورال لرینی طاشلاب بعض حاجتینه کیتدی لشکردن برافغراق کینوب بر آغاچنک آستینه اولتور- دی شول حالک مشرکلردن غورث بن الحارث پیغمبر حضرتینی بالغوز کورگاج اگر من آنی اولتورماسام خدای منی اولتورسون دیوب یالانچاق قلیج ایله رسول علیه السلامک اوستینه یوردی سننی مندن کم فوتقار و رباحمد دیدی پیغمبرمز حضرتلری الله تعالی گه دعا ایدوب آلهی منی بو کافر شرنندن غلاس اینکل دیدی شول حالده کافرنگ آباغسی طایوب یوزنوبان بقولدی قلیجی فولندن توشدی پیغمبرمز صلی الله علیه وسلم آنک قلیچینی آلوب ایدی یاغورث سننگ شرکدن منی الله تعالی فوتقاردی

آرطندن فولاب بارماچی ایدیلر صحابه لر یا کاغنه صوغشدن بوشاب کوبیسی
 جراحی لر بولغانلقدن باراسیلری کیلماس ایدی بس حق سبحانه و تعالی بیوردیکم
 (ان تَكُونُوا نَالِمُونَ) اگر آغور و ارنجور بولساگز سزای مؤمنلر جراحیلردن
 (فانهم بالهون کما نالمون) بس درستلکده اول مشرکر هم ارنجورلر وزحمتلانورلر
 جراحیلری سببلی نناک کم ستر ارنجورسز یعنی سزاسر صوغشده جراحیلانگان
 بولساگز مشرکر هم شولای جراحیلانگانلردن آلاهم سزنگ کبیدر بس نی اوچون
 آلارنک آرطرنندن بارورغه فورفاسز (وترجون من الله) وسزاسر شول جراحی
 وزحمتلرگز برله امید قیلاسز خدای تعالی دن (مالا یرجون) شول نرسه نی کم امید
 قیلماسلر آنی اول مشرکر یعنی آخرتداگی اجر و ثوابنی هم دنیاده نصرتنی (وکان
 الله علیما حکیمًا) وبولدی خدای تعالی بلگوچی سزنگ نیتلرگزنی حکمت اباسی
 اوزینک اشلرنده روایت ایدلمشدرکم بنی ظفردن طعمه بن ابیرق دیگان کیمسه
 بر کیچه اوزینک کورشیبسی قتاده بن نعماننک یورطینه کروب بر قاپ اون اچینه
 باشروب قوبواهان صوغش کیومینی اوغراب چقدی اول فاپنک تیشوکی بار ایدی
 بول بوینچه شول تیشوکنندن اون آغوب باردی طعمه اول اوزینک ایونه بارسده
 اول نرسه نی ایونده قویماینچه زید بن سمین اسملی بر یهودیگه ایلنوب امانت
 قوبیدی ایرته بولغاچ قتاده صوغش کیومینی قوبغان اورننک طاهاغاچ بولغه قویولغان
 اوننک ایزی برله ایزلاب طعمه ننگ یورطینه کیلیدی طعمه دن صورادی طعمه منم
 آلاغانم یوق بو اشنی بیلماسمن دیوب آنط ایددی صکره قتاده اوننک ایزی
 برله یهودی ننگ یورطینه کیلوب اوزینک نرسه سینی یهودیدن طاپیدی سن
 اوغراغانسن دیوب یهودیگه بابوشدی یهودی مگا کیچه بو نرسه نی
 طعمه کباتوروب امانت قوبیدی دیدی یهودیلردن بر جماعت آنک توغریلقینه
 گواهلوق بیردیلهر قتاده صورت حالنی رسول صلی الله علیه وسلم محکمه سینه عرض
 قیلدی طعمه ننگ قومی بنی ظفر قبیلہ سی طعمه نی تهمتدن قوتقارورغه طرشدیلهر
 یهودیلر مذکور یهودی طرفندن سوبلا دیلهر رسول صلی الله علیه وسلم ننگ بوخصوصه
 رأیی مسلماننی تهمتدن قوتاروب خیانتنی یهودی طرفینه قویارغه بولدی مذکور
 یهودینک قولینی کبسماک برله حکم قیلماقچی بولدی شول حاله حق سبحانه و تعالی دن
 آیت کیلیدی کم (انا انزلنا الیک الکتاب بالحق) درستلکده بز ایندردک سکا ای محمد
 علیه السلام فرآننی راستلق و توغریلق برله (لتحکم بین الناس) ناکم سنک حکم
 قیلماق اوچون آدمیلر آراسنده (بما آریک الله) شول نرسه برله کم کورگازدی

اما منم قولیمدن سنی
 کم قوتقارور دیدی
 ایدی الله ننگ برلکینه
 ومنم پیغمبرلکیمه گواهلوق
 بیرگل فلچکنی اوزگا بیرایم
 دیدی عورث ایدی
 من سن ایکنانچه گواهلوق
 بیرماسمن لکن سن
 شاهد بولفل کیم سنک ایل
 منگو صوغشماسمن هم
 سنک ایل صوغشقوق چیلرغه
 هیچده یاردم ایتماسمن
 شوندن صوگ رسول صلی
 الله علیه وسلم غورثکه
 قلیچینی فایتاروب بیردی
 غورث ایدی والله سن
 مندن خیرلی ویخشیراق
 سن غورث اوزینک
 بولداشلری یانینه بارغاچ
 آنکانی اوچون محمدنی
 اولتورمادک بیک اوکغای
 توغری کیلنگان ایدی
 دیدیلر غورث واقعه نی
 بیان قیلدی اوشبو واقعه ده
 ولاجناح علیکم ان کان
 بکم اذی آیت کریمه سی
 نازل بوالدی تیباندن

سکا آنی خدای تعالی یعنی الله تعالی سکا و حی ابتکان درست حکم بر له کشیلر آراسنه حکم ایتما کاڭ
 او چون سکا فرآنی ایندر دک (وَلَا تَكُنْ لِلْغَائِبِينَ حَصِيْبًا) و بولماغل سن خیانت ایتمک و چیلر
 او چون دشمنان خیانت ایتما گان کشیگه یعنی خیانت قیلغان طعمه نی یا قلاب یهودینک ضررینه
 حکم قیلماغل (وَاسْتَغْفِرِ اللَّهُ) هم مغفرت استا گل خدای تعالی دن یهودینی عذاب
 قیلونی اوبلاغانک او چون (إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا) درستلکده خدای تعالی بولدی
 یارلقا و چوی استغفار ایتمکلرنک گناهلرینی (رَحِيمًا) مهربان و رحمت اینکو چوی آلاغه
 (وَلَا تَجَادَلْ) و دعوالاشماغل (عَنِ الَّذِينَ بَغَاؤُنَ أَنْفُسَهُمْ) شول کسهلر طرفندن
 کم خیانت قیلورلر اوز نفسلرینه یعنی طعمه نک قومینی یا قلاب یهودیلر بر له خصومت
 قیلماغل (إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ) درستلکده الله تعالی سویماس (مَنْ كَانَ خَوَّانًا أَثِيمًا) شول
 کسهنی کم بولدی اول کوب خیانت اینکو چوی هم کوب گناه قیلغو چوی (يَسْتَخْفُونَ
 مِنَ النَّاسِ) اوبالورلر آلاز آدهیلردن یعنی خلقدن اوبالوب قیلغان خیانتلرینی
 باشورورلر (وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ) و اوبالماسلر آلاز خدای تعالی دن خیانتنی
 قیلورلر (وَهُوَ مَعَهُمْ) و حالانکه اول خدای تعالی آلاز بر له در آلازنگ باشورگان
 اشلرینی و کؤکلرنک گی نیتلرینی همه سینی بلور بس آندن اوبالماق نیوشدر
 آلاز اوبالیلر (أَذِيبْتُونِ) شول وقتده کم کیچ اونکارورلر آلاز حیل و تدبیر
 قیلوب (مَالًا يَرِضِي مِنَ الْقَوْلِ) شول نرسه نی کم راضی بولماس خدای تعالی آکا
 یالغان سوزدن یعنی طعمه نک قومی بنی ظفر قبیله سی کیچ بر له اوز آرالرنده
 مصلحت قیلشورلر ایدی و طعمه نی فوتقارو او چون مکر و حیللر اوبیلرلر ایدی
 طعمه پیغمبر حضورینه بارغاچ اوغزلاغانم یوق دیوب یالغانغه آنط اینسون مسلمان
 کشی بولغاچ پیغمبر آنک آنطینه اشانور کافر یهودینک سوزینه التفات ایتماس دیورلر
 ایدی (وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ حَيِّطًا) و بولدی خدای تعالی شول نرسه نی کم آلاز
 اشلارلر احاطه اینکو چوی اوزینک علمی بر له یعنی آلازنگ بارچه اشلرینی بلور
 (مَا أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ جَادِلْتُمْ عَنْهُمْ) آگاه بولکوز سزاوشبو کسهلر یعنی بنی ظفر قبیله سی
 سز خصومت قیلشدکوز و طارتوشدکوز خیانت اینکو چیلر طرفندن حمیه جاهلیه کوز
 سبیلی (فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا) دنیا ترک لکنده (فَمَنْ يَجَادِلِ اللَّهُ عَنْهُمْ) بس کم خصومت
 قیلشور و دعوالاشور خدای تعالی بر له آلاز طرفندن (يَوْمَ الْقِيَامَةِ) قیامت کوننک
 (أَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكَيْلًا) یا ایسه کم بولور آلاز اوزرینه وکیل و صافچی
 نا کم آلازنی عذابدن صافلار یعنی هیچ کم بولماس (وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا) و هر کم

اشلاسه بریاوزلقنی و باشقعه زیان ایرشدرسه (أو یظلم نفسه) یا ایسه اوز
 نفسینه ظلم لقی اینسه برگناه اش اشلاو برله (ثم یتستغفر الله) صکره مغفرت استاسه
 الله تعالی دن توبه و اوکونو برله (یجد الله غفوراً رحیمًا) طابار خدای تعالی نی گناهلرنی
 بارلقاغوچی استغفار فیلقانلرغه رحمت اینکوچی (ومن یکسب اثماً) و هرکم اشلاسه
 برگناه اشنی (فانما یکسبه علی نفسه) بس موندن باشقه نوگلدیرکم اول اشلاو
 آنی اوز نفسی ضرربنه یعنی ضرر و زیانی اوزینه بولور (وکان الله علیماً حکیمًا)
 و بولدی خدای تعالی بلگوچی بنده لرنک اشلرنی حکم اینکوچی آنک جزاسی
 برله (ومن یکسب خطیئَةً) و هرکم اشلاسه برگناه صغیره نی یا که خطالق برله گناه
 اشلاسه (أو اثماً) یا ایسه گناه کبیره اشلاسه یا که اوز قصدی برله گناه اشلاسه
 (ثم یرم به بریئاً) صکره نهمت اینسه اول گناه برله گناهسز کشینی یعنی اوزی
 اشلاگان یاوزلقنی باشقه کشیگه یاپسه نناک کم طعمه اوزی اوغرلاب یهودیگه
 یابدی (فقد احمّل بهتاناً) بس تحقیق یوکلادی اول کمسه بهتان و بالغاننی (و اثماً
 مبیناً) هم آشکارا گناهنی (ولولا فضل الله علیک) و اگر بولماسه ایدی الله تعالی نک
 فضلی سنک اوزرکا ای محمد علیه السلام (ورحمته) هم رحمتی بولماسه ایدی
 یعنی الله تعالی اوز فضلی و رحمتی برله سکا وحی فیلوب اشنک حقیقتی نی بلدرماگان
 بولسه ایدی (لهمت طائفة منهم ان یضلوك) البته قصد فیلور ایدی برگرده بنی
 ظفر نومندن سنی ضلالتکه نوشورورگه و توغری حکمدن دوندرورگه یعنی
 حیل و مکرلری برله سنی خطابه سالورلر ایدی و یا گلش حکم ایندرورلر ایدی
 آلا سوزینه قاراب خیانت فیلماغان یهودینک ضرربنه حکم فیلور ایدک (وما
 یضلون الا انفسهم) و ضلالتکه نوشورماسلر آلا مگر اوز نفسلرینی گنه نوشورورلر
 یعنی مکر و حیل لرنینک زبانی اوزلرینه بولور (وما یضرونک من شیء) هم
 زیان ایرشدرماسلر آلا سکا هیچ بر نرسه زیرا که سنی خدای تعالی صافلار
 (وانزل الله علیک الکتاب) و ایندردی الله تعالی سنک اوزرکا قرآنی (والحکمة)
 دخی شریعت حکملری بیانینی (وعلمک ما لم تکن تعلم) هم اوبراندی و بلدردی
 سکا خدای تعالی شول نرسه نی کم سن بلور بولمادک آنی یعنی یاشرن علم لرنی
 بلدردی (وکان فضل الله علیک عظیماً) و بولدی خدای تعالی نک فضلی و رحمتی
 سنک اوزرکا اولوغ یعنی سکا اولوغ پیغمبرک ببردی و بارچه پیغمبرلرنک افضل
 قلدی (لاخیر فی کثیر من نعمهم) یوقدر هیچ بر خیر و ایندگولک کو بسنده

(۱) روايت ايدامشدر کيم
 طعمه قاچوب مدينه دن
 مکه گه بارغاچ برکشي نك
 يورطينه ديوار آستندان
 قازوب کرما کچی بولغان
 ایدی اوستينه ديوار
 چيه رلوب اوزی شونك
 آستنده قالدی کشيلر
 چيولوب قازوب آنی
 چغاردیلر اولتورمکچی
 بولغانلر ایدی لکن
 دوستلرندن بعضيلری شفا
 عت ایدوب بوکشی
 مدينه دن قاچوب کیلوب
 بزرگه صفونغاندر آنی
 اوتورمک مناسب بولماس
 ديوب مکه دن فولاب
 چغاردیلر طعمه آندان
 کيتوب شام طرفينه
 بونالدى بولده کاروان
 اهلی نك نرسه لرینسی
 اوغرلاب قاچدی عاقبت
 آنی توتوب طاش برله
 آنتوب اولتوردیلر بر
 روايتده جده گه باروب
 کیمه گه اولتوروب دېگزگه
 کرگان ایدی کیمه اهلی نك
 آچمه لرینسی اوغرلاب
 نوتولدی آنی درياغه
 طاشلادیلر تفسير حسینی

الارنك سرلاشولرندن یعنی اول طعمه قومی نك كیچلرده اوز آرالرنده باشرن
 سویلاشكان سوزلرنده وکیكاشلرنده خیر یوقدر (الامن امر بصدقة) مگر شول
 کیمه کم بیوردی صدقه بیرماک برله (او معروف) یا ایسه ایندگو اش برله بیوردی
 (او اصلاح بین الناس) یا ایسه آدمیلر آراسینی اصلاح فیلیقی وتوزاتماک برله
 بیوردی (ومن یفعل ذلك) وهرکم اشلاسه اوشبو ذکر اینولگان اشلارنی یعنی
 صدقه بیرسه و ایندگولك اشلاسه و آدمیلر آراسینی اصلاح فیلیسه (ابتغاء مرضات الله)
 الله تعالی نك راضی لقینی استماک اوچون (فسوف نؤتیه اجرا عظیمًا) بس تیزدرکم
 بز بیوررمز آکا اولوغ اجر وثوابنی (ومن یشاق الرسول) وهرکم خلافتی
 فیلیسه رسول اللهغه (من بعد ما نبین له الهدی) ظاهر بولغانی سوکنده آکا توغری
 بول یعنی معجزه لر کوروب اسلام دینی نك حق وتوغری ایدکینی بلیگاندن صوك
 پیغمبر علیه السلامغه خلافتی فیلیسه وقارشسه (ويتبع غیر سبیل المؤمنین) هم
 ابارسه مؤمنلر یولینه باشقه بولغه اعتقاد و عملک بو آیت هم مذکور طعمه حقتک درکم اوغریلقی
 اثبات ایدلگاج قولی کیسلودن فورقوب مکه گه (۱) قاچوب کیتوب مرتد بولدی (نوايه
 ما تولى) دوندرورمز آنی اوزی دوست توتقان یولینه یعنی کفر دائره سپنه کرگرمز
 (ونصلیه جهنم) هم کرگزمز آنی جهنم گه (وساعت مصیرًا) ونی یاوز قایتاچق اورندر
 اول جهنم (ان الله لا یغفر ان یشرك به) درستلکده الله تعالی یارلقاماس آکا شرک
 کیلتورگانلرنی (ویغفر ما دون ذلك لمن یشاء) وبارلقار شرکدن باشقه گناهنی
 اوزی نله گان کیمه گه اوشبو آیت کریمه بر قارت کشی حقتده ایندرله مشدر اول
 قارت اعرابی رسول الله صلی الله علیه وسلم حضورینه کیلوب عرض قیلدی کم یار رسول
 الله من کوب عیور کورگان بر گناهلر قارتمن حق تعالی فاشنده گناهم بیک کوبدر
 مگر شولکم خدایینی طانوغانمدن بیرلی هیچده شرک کیلتورگانم یوقدر وهیچ
 بر نرسه نی عبادنده آکا شریک اینکانم یوقدر هم آندن باشقه هیچ کمنی دوست
 نوتامد ایددی قیلغان گناهلریمغه اوکنوب سینک حضورکا کیلدم خدای تعالی مینی
 یارلقار میکان دبدی حق سبحانه و تعالی آکا سوینچ بیروب اوشبو آیتنی ایندردی
 و بیوردیکم شرکدن باشقه گناهلرنی خدای تعالی اوزی نلهسه یارلقار (ومن یشرك
 بالله) وهرکم شرک کیلتورسه الله تعالی گه (فقد ضلّ ضلّالًا بعيدًا) بس تحقیق آزدی
 اول توغری بولدن براق بواغوی آزغئلق برله یعنی ضلالت و آزغئلق نك
 چيگینه ایرشدی بس مشرک نك حاللرندن خبر بیروب بیوررمک (ان يدعون من

دونه الْأَنَاثَا) طابونہاسلر اول مشرک ر خدای تعالی دن باشقه مگر خانونلرغه و مؤنثلرگه
 طابنورلر عرب مشرکاری طابنا تورغان پوتلرن خاتون قزاسملری برله آطارلر
 ایدی لات و منات و غزی کبی هم صورتلر بنیده خاتونلر صورتی شکلی ایدوب باصارلر
 ایدی شول جہندن خاتونلرغه طابنورلر دیدی پوتلرغه طابونورلر دیمکدر با ایسه خاتونلردن
 مراد فرشته لردر کم عرب مشرکاری فرشته لرگه عبادت قیلوب آلا رنی خدایک قزلر بدر
 دیورلر ایدی (وَأَنْ يَدْعُونَ الْأَشْطَانَا مَرِيدًا) و طابنہاسلر اول مشرک ر حقیقتده
 مگر باشطار تقوی شیطانغه طابنورلر یعنی آلا رنی پوتقه طابنورغه فوشوچی ایلیمس بولغانلقدن
 فی الحقیقه آلا ر ایلیمسکه و شیطانغه طابنغان بولورلر (لَعْنَةُ اللَّهِ) رحمتندن سوردی
 و یراق قیلدی اول شیطاننی خدای تعالی (وَقَالَ) و ایتدی اول شیطان (لَا تَخْذَنْ مِنْ
 عِبَادِكَ نَصِيبًا) البتہ من توتار من سینک بندہ لرگدن بر اولوشنی (۲) یعنی آدمیلرنک
 بر مقدار بنی مین و سوسه قیلوب آزر درمن و نموغلق قیلورمن (وَلَا ضَلَمْنَهُمْ) هم
 البتہ مین ضالانکھ نوشوررمن آلا رنی و نوغری بولدن آداشدررمن و سوسه قیلوب
 (وَلَا مَنِينَهُمْ) دخی البتہ آرزولرغه نوشوررمن آلا رنی یعنی آلا رنک کوکلارینه تورلی
 باطل آرزولر صالوب دنیا ده اوزاق تورونی فرض قیلدر توب توبه نی کیچکدر نورمن
 (وَلَا مَرْنَهُمْ) هم البتہ مین بیورورمن آلا رغه (فَلْيَبْتَئِكُنْ إِذَانَ الْأَنْعَامِ) بس نیشارلر آلا ردورت
 آیاقلی حیوانلرنک قولقلرینی یعنی مینم و سوسه هم برله خدای تعالی حلال قیلغان نولرنی
 قولقلرینی تیشوب اوزلرینه حرام قیلورلر بواشنک بیانی مائده سورہ سنک کبله چکدر
 (وَلَا مَرْنَهُمْ) و البتہ مین بیورورمن آلا رغه (فَلْيَغْبِرْنَ خَلْقَ اللَّهِ) بس اوزگار تورلر آلا رالله تعالی نک
 بار اتقانینی یعنی مخلوقلرنک اعضالرینی کیسوب و تیشوب خدای تعالی بار اتقان نرسه نی
 اوزگار تورلر آدمینی بچماک هم نشلرنی ایگاوله مک هم لواطه و سحقی کبی و اعضالرنی
 کویدروب علامتار باصاو کبی و باشقه اوزگار نولر کبی یا که مراد اعضالرینی
 باطل و باراماس اشلرگه استعمال قیلورلر دیمکدر (وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا) و هر
 کم توتسه شیطاننی اوزینه دوست ایتوب (مَنْ دُونِ اللَّهِ) الله تعالی دن باشقه یعنی
 خدای تعالی نک سوزینی ایشتمایوب شیطان و سوسه سینه ابارسه (فَقَدْ خَسِرَ خَسِرَانًا
 مَبِينًا) بس تحقیق زیسان قیلدی اول کهمسه آشکارا زیسان قیلماق زیبرا که
 عمر بنی ضایع اونکاروب اوزینی نموغلق قیلور (بعدهم) وعده قیلور شیطان آلا رغه
 تورلی بالغان وعده لر برله (وَبِمَنِينَهُمْ) هم آرزوغه سالور آلا رنی یعنی کوکلارینه
 دنیا آرزولرینی نوشورور (وَمَا يَعْتَدِ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا) و وعده قیلماس شیطان

بولغان
 شالار
 شیدن
 توفزی
 بنتلک
 گاندر
 دیشنی
 فلاغاج
 آلا رنک
 تلردن
 جوج
 دیوب

روايت ايدله شدر كيم
ابراهيم عليه السلام زمانده
آچلق بولدى ابراهيم
عليه السلام اولدن بيك
جومارد واحسانلى بولدى
فندن آچلق زمانده
خلايق هر طرفدن آنك
حضورينه آشلق صوراب
كيلورلر ايدى حضرت
ابراهيم هيچ كيمنى بوش
يبارماس ايدى نا كيم
امبارلارنداغى آشلقارنى
بارچه سيني اولاشوب
بتوردى هيچ نرسه فالهادى
اوزينده هيچ آشلق
فالماغاج حضرت ابراهيم
اوزينك مصرداغى بر
دوستينه آشلق صوراب
نچه نوه يباردى اول
دوستنى بزنگ اوزيرمزده
هم آچلق اكر ابراهيم
اوزى اوچون صوراغان
بولسه بيرور ايدك كشى
لرگه اولاشور اوچون
بولماغاج بز بيرماس مزديوب
آشلق بيرماينجه نوله رنى
بوش فايثاروب يباردى
حضرت ابراهيم نك خد.
منچيلرى نوله رنى بوش
حالده شهرگه آلوب كر وگه
اوبالوب فاپچقرغه قوم
طولتوروب نوله لرگه
يوكلاب فايته بيلر حضرت
ابراهيم بو حالدن فايغوغه

آلارغه مگر حبل و آلد او برله وعده قيلور يعنى وعده سينه وفا فيلماس آلارنى آلد ار
(أولئك ماويهم جهنم) اوشبو گر وه يعنى هييطانغه ابارگوچى كيمسه لر آلارنك اورنلر بدير
جهنم رولا يعدون عنها محيصاً هم طابماسلر آلار اول جهنمدن فاچا نورغان اورنى
و آندن فاچوب فورنولا آلماسلر (وَالَّذِينَ آمَنُوا) وشول كيمسه لر كم ايمن كيلتورديلر
(وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ) هم اشله ديلر ايندگو عمل لرنى (سندخلهم جنات تجري من تحتها
الأنهار) نيز در كم بز كرگزورمز آلارنى شول جنت باقچه لر بنه كم آغار آلارنك
آغاچلرى آستندن يلقه لر (خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا) منگو فالقوچيلر بولغانلرى حاله آلار
اول جنتلرده هميشه كم هيچده چغارلماسلر (وَعَدَّ اللَّهُ حَقًّا) وعده قيلدى خداى تعالى
حق وتوغرى بولغوچى وعدى (وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا) وكيمدر توغرى ايتكوچيرك
خداى تعالى دن سور بوزندن (لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ) تو گلدر اول خداى تعالى وعده قيلغان اجر
و ثوابلر سز نك آرزولرگز يعنى سز نك نفسلرگز آرزو ايتكان اشلر برله اول ثوابلرغه
ايرشوب بولماس (وَلَا آمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ) هم كتاب اهلينك آرزولرى برله ده ايرشوب
بولماس (مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ) هر كم اشله سه بر ياوزلقنى جزا بيرامش بولور
آنك سببلى يعنى قيلغان ياوزلقينك جزاسينى كورر (وَلَا يُجَدُّهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ) وطابماس
اول كيمسه اوزى اوچون خداى تعالى دن باشقه (وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا) هيچ بر دوستنى
هم ياردم بيرگوچينى نا كم آنى عذابدن فوتقارسه (وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ) وهر
كم اشله سه ايندگو عمل لردن (مَنْ ذَكَرَ أَوْ أَنْثَى) اير كشيبدن يا ايسه خاتوندن
(وهو مؤمن) وحالانكه اول اوزى مؤمندر زيرا كه ايمانسز عمل معتبر بولماس
وفائده بيرماس (فَأُولَئِكَ) بس اوشبو ايندگو عمل قيلغوچيلر (يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ) كرورلر
جنتكه (وَلَا يَبْظَلُونَ فِيهَا) وظام لنى ايتلماسلر آلار بر نقير قدرليده يعنى آلارنك
اجر و ثوابلرى هيچده كيمتماس نقير خرما سويا كنده بولغان بر نقطه در (وَمَنْ
أَحْسَنُ دِينًا) وكيمدر بخشيراق دين جهنمدن (مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ) شول كيمسه دنكم
خالص قيلدى و طابشردى اول اوزينك نفسينى خداى تعالى اوچون (وهو محسن) وحالانكه
اول اوزى ايندگولك ايتكوچيدر (وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا) هم اباردى اول ابراهيم
پيغمبر دينينه ميل ايتكوچى بولغانى حالده اول ابراهيم ياكه آكها ابارگوچى بارچه
دينلردن اسلام دينينه (وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا) وتوندى خداى تعالى ابراهيم پيغمبرنى
اوزينه (۱) دوست ايتوب يعنى آنى اختيار قيلدى و آكها كوب كرامتلر انعام قيلدى

(وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ) و خدای تعالی نفی بولغو چیدر کوکلریم بولغان نرسه (وَمَا فِي الْأَرْضِ) هم یرده بولغان نرسه (وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطًا) و بولدی خدای تعالی بارچه نرسه نی اعاطه اینکوچی علم و قدرتی برله (وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ) و فتوا استار لر سبندن ای محمد علیه السلام خاتونلر نك میراثی توغر بسندک یعنی قزلرغه میراث بیر و حقتک فتوا صورار لر زیراکه جاهلیتده قزلرغه میراث بیرلماس ایدی بیانی یوقار یدیه اوندی (قُلْ اللَّهُ يَفْتِيكُمْ فِيهِنَّ) اینکل سن آلا رغه خدای تعالی فتوا بیرور یعنی بیان قیلور سولررگه اوزینک حکمینی خاتونلر توغر بسنده (وَمَا يَتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ) دخی فتوا بیرور سولررگه شول نرسه کم اوقولور سز نك اوزرگز رگه قرآند (فِي بَنَاتِ النَّسَاءِ) یتیمه بولغان خاتون قزلر توغر بسنده (الَّتِي لَا تُؤْتُونَهُنَّ) آنداین خاتونلر کم سز بیرماس سز آلا رغه (مَا كُنَّ لِهِنَّ) شول نرسه نی کم فرض قیلندی آلا رغه میراثندن (وَتُرْغَبُونَ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ) هم سز رغبت قیلاسز و فزغاسز آلارنی نکاحلاب آلماکر رغه اگر کورکام بولسه لر مال لری برله اوزگز فائده لانو اوچون (وَالْمُسْتَضْعَفِينَ) دخی فتوا بیرادر قرآن ضعیف لر و بیچاره لر توغر بسنده (مِنَ الْوَالِدَانِ) یاش بالالردن کم سز آلا رغه میراث بیرمیسز (وَأَنْ تَقُومُوا لِلْبَنَاتِ بِالْقِسْطِ) هم حکم قیلور قرآن سز نك قیام اینما ککز برله یتیم لر حاجتی اوچون عدلک برله یعنی مهر و میراث کبی اشلرده یتیم لرگه عدلک برله معامله قیلوغه قرآن امر قیلور (وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ) و شول نرسه کم سز اشلار سز ایندگولسکدن یتیم لر و یاش بالالار هم خاتون قزار حقتده (فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا) بس درستلکک خدای تعالی بولدی آنی بلرگوچی ناکیم شوکا کورا اوزی جزا بیرور اسباب نزولده کیلتور مشدر کم صحابه لر دن بر کیمسه خاتونینی طلاق قیلاسی کیلوب طلاق قیلور رغه بر بهانه ایزلار ایدی خاتونی بالالردن آبرلاسی کیلما گانلکدن طلاقه هیچده راضی بولماس ایدی منی طلاق قیلماغل نکاهکده تورسام راضیم اوز نوبتیم نی ایکنچی خاتونغه باغشلادم دپور ایدی شول خصوصده حق سبحانه و تعالی آبت ییاردی کیم (وَأَنَّ امْرَأَةً خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا) و اگر بر خانون بلسه و سبزه اوزینک ایزندن (نَشُوزًا) باش طارتونی (أَوْ أَعْرَاضًا) یا ایسه یوز دوندر ماکنی یعنی ایزینک اوزندن بیزگانینی و یارنماغانینی بلسه (فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهَا) بس یوقدر هیچ بر گناه اوشبو ایز برله خاتونغه (أَنْ يَصْلَحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا) آلار نك صلح لیتولرنده اوز آرارلرنده بر صلح اینمک یعنی ایکیسی کیلوشسه لر خانون اوزینک بر مقدار مهرندن کیچسه یا که اوز

قالوب مسجدکه کیتدی
خانونی ساره اویقودن
اویغانوب طولی فایچقارنی
کورگاچ شادلانوب بر
فایچقنی آچدی اچنک طولی
بیک نفیس بقدای اونی
طاپیدی فی الحال نان
پشوروب بارچه جماعتلرنی
طوبیدردی فقیرلرگه هم
اولاشدی ابراهیم علیه
السلام طعام ایسینی
سبزوب مسجددان ایزوب
فایتدی بو طعام فایدان
کیلیدی دیوب
صوراغاچ مصرداغی
دوستدان کیلیدی دیوب
جواب بیردیلر حضرت
ابراهیم ایتدی بلی
خزینه سی هیچک کیمومی
نورغان دوستدان کیلگا
ندر شول سبیلی خدای
تعالی آنی خلیل دیوب
آطادی تفسیر حسینی

نوبتی ایکنچی خانونغه باغشلاسه ایتر هم شوکا راضی بولوب اول خانوننی طلاق
 ایتماینجه فالدرسه ضرر بوفدر (وَالصَّالِحِ خَيْرٌ) وصلح اینو بغشیرافدر دعوالاشودن
 هم آیرلشودن بعضیلسر بو آیتنی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم نك خانون لرندن
 سوده بنت زمعه رضی الله عنها حقنك نازل بولدی دیمشدر رسول صلی الله علیه وسلم
 مذکوره سودهنی طلاق فیلغان ایدی سوده اولحضرت نك اوتا تورغان یولینه اولتوروب
 اولحضرت اونكان وفتده نضرع و نیاز فیلوب ایندی بار رسول الله طلافنكدن رجوع
 فیل خدای برله آنط ایتوب ایتمان کم منم کوکلیمهده ایرلر محبتی فالماغان مكا ایر
 كراك نوگل لیکن من فیامت کوننده سنك خانونلرنك جهلسندن بولوب قوبارلماقنی
 تیلارمن اوزمنك نوبتیمنی عائشه گه باغشلادم دیدی شوندن سوک رسول علیه السلام
 طلافنكدن رجوع فیلوب سودهنی بنه خانونلقغه آلدی (وَأَحْضَرَتِ الْأَنْفُسَ الشُّحَّ) وحاضر
 آیتولمش بولدی نفسلر صارانلقغه یعنی هر کم نك نفسی صارانلقغه میل آیتکوچیدر
 شول سببلی ایر هم خانون اوزلرینك حقلرنندن کیچوگه راضی بولماسلر (وَأَنْ
 تَحْسِنُوا وَتَتَّقُوا) و اگر ایندگولك ایتمساگز سز هم صافلانساگز خانونلرگزغه ظلم
 ایبودن (فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا) بس درستلکده خدای تعالی بولدی شول
 نرسه برله کیم سز اشلار سز خبر توتقوچی و بلیگوچی (وَأَنْ تَسْتَطِيعُوا) والبتنه قادر
 بولماس سز و کوچکز بنماس ای بردن آرتق خانونی بولغان ایرلر (أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ
 النِّسَاءِ) عدللك و تیگزلك فیلماقگزغه خانونلر آراسنده زیرا که میل و محبت اینوده
 تیگزلك فیلو ممکن توگلدر اول اش کشی نك اختیارنده توگلدر شول سببلی رسول
 صلی الله علیه وسلم حضرتی آلهی منم اختیارنده بولماغان اش حقنده تیگزلك
 اینوده منی مؤاخذه فیلماغل دیوب دعا فیلدی عائشه رضی الله عنهاغه محبتی باشقه
 خانونلرندن آرتوغراق ایدی (وَلَوْ حَرَصْتُمْ) و اگر چه حریص بولساگز ده سز
 عدللك فیلوغه (فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمِيلِ) بس میل فیلماق سز تمام میل فیلماق برله یعنی
 خانونلرگزدن برسینه بیک میل ایدوب ایکنچی سینی طاشلاماگز (فَتَدْرُوهَا كَالْمَعْلَقَةِ)
 بس قوبماق سز اول ایکنچی خانونگزنی باغلانمش و حبس فیلنمش کبی ایتوب
 یعنی آنداین طاشلانغان خانون ایرسز آزاد خانون هم بولماس ایرلی ده بولماس
 اورتا آراده معلقه بولوب فالور شولای ایتوب فالدرماق (وَأَنْ تَصَلُّوا وَتَتَّقُوا)
 و اگر نوزوك فیلساگز سز خانونلرگز توغربسنك اشگزنی هم صافلانساگز آلاغه
 ظلم لقی ایبودن (فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا) بس درستلکده خدای تعالی بولدی
 اولك اونكان گناهلرنی بارلماغوچی مؤمنلر گه مهربان و رحمتلی (وَأَنْ يَتَّقُوا) و اگر

آبرلشسه لر ایر برله خاتون وبرگه تورا آلهاسالر (يَعْنِي اللَّهُ كَلَامًا سَعَةً) موکسز
 قیلور خدای تعالی آلارنک هر فایوسینه اوزینک کیک خزینه سندن ورهمنندن
 یعنی هر فایوسینه بدلینی بیرور ایرگه خاتون و خاتونغه ایکنچی ایر نصیب قیلور
 (وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا) و بولدی خدای تعالی فضلی ورهمنی کیک بولغوچی بارچه
 اشارنک حکیم بولغوچی (وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ) و خدای تعالی نقیدر کوکلرد
 بولغان نرسه هم برداگی نرسه بارچهسی (وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ) وَنَحْفِيقُ
 وصیت قیلدقیز کتاب بیرلگان کیمسه لرگه (مَنْ قَبْلَكُمْ) سزلردن الگارای یعنی
 یهود و نصاراغه وصیت قیلدق (وَأَيُّكُمْ) هم سزلرگه وصیت قیلامز ای مؤمنلر (أَنْ
 اتقوا الله) شوپله دیوب ککم تقوالق قیلکیز و فور قشکز خدای تعالی دن و شر کدن
 صافلانوکیز (وَأَنْ تَكْفُرُوا) و اگر کافر بولسا کز سز (فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي
 الْأَرْضِ) بس در سنلکده خدای تعالی نقیدر کوکلرده بولغان نرسه هم یرده بولغان
 نرسه یعنی سز نک کافر بولما فکزدن آکا هیچ ضرر ایرشماس بارچه نرسه آنک
 مخلوقی و مملوکیدر (وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا) و بولدی خدای تعالی موکسز اوزینک
 خلقندن هیچ کیمگه محتاج نوکلدر ماقتالنهش اوزینک ذاتنده کراک بنه لر ماقتاسونلر
 و کراک ماقتاماسونلر (وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ) و خدای تعالی نقیدر کوکلرده بولغان نرسه
 فرشته لر و یولدلزلردن و غیر یلردن (وَمَا فِي الْأَرْضِ) هم یرده بولغان نرسه معادن
 و نباتات و حیوانات هم غیر یلردن (رَكَفَى بِاللَّهِ وَكَيْلًا) و کفایه ایتنکوچیدر خدای تعالی
 بنده لرنک اشلرینی باشقارغوچی و ندبیر اینکوچی بولوب (أَنْ يَشَاءَ يَنْهَيْكُمْ) اگر
 تیلایسه خدای تعالی کینارور سزنی و یوق قیلور همه لرنکی (أَيُّهَا النَّاسُ) ای آدمیلر
 (وَيَأْتِ بَاخِرِينَ) و کیلنورور یعنی بار قیلور سزگه باشقه لرنی ککم آلا ر خدای
 تعالی نک فرمانینه مطیع بولورلر (وَكَانَ اللَّهُ عَلَى ذَلِكَ قَدِيرًا) و بولدی خدای تعالی
 اوشبو اش اوزرینه کوچی یتکوچی یعنی سزلرنی یوق قیلوب سز نک اورنک زغه
 باشقه قومارنی کیلنورورگه کوچی یتار (مَنْ كَانَ يَرِيدًا) هر کم تیلار بولسه اوزینک
 عملی برله (ثَوَابِ الدُّنْيَا) اوشبو دنیا جزاسینی یعنی دنیا فائدهسی اوچون عمل
 قیلسه غنیمت مال اوچون صوغشقه بار و شکلی (فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ) بس
 الله تعالی فاشنده بولغوچیدر دنیا جزاسی هم آخرت جزاسی یعنی همه سینی بیرگوچی
 خدای تعالی در بس کشی نی اوچون شریف بولغان آخرت ثوابینی قویوب فانی
 و خسیس بولغان دنیا جزاسینی اختیار قیلور (وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا) و بولدی خدای تعالی

ایشنکوچی بارچه سوزلرنی (بصیراً) کورگوچی بارچه اشلرنی (بِأَيِّهَا الَّذِينَ آمَنُوا)
 ای ایمان کیلتورگان کمسه لر (كُونُوا فَوَامِينَ بِالْقِسْطِ) بولسكز سز نورغوچیلر
 عدلك و نوغریلق برله یعنی هر اشدۀ عدلك و نوغریلقه طرشكز (شُهَدَاءُ لِلَّهِ)
 گواهلر بولسكز خدای تعالی اوچون یعنی راستلق و نوغریلق برله گواهلر بیركز
 (وَلَوْ عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ) اگرچه اوز نفسلرکز ضررینه بولسه ده اول گواهلر یعنی اوزکزگه
 ضرر کبلورلك بولسه ده نوغریلق برله گواهلر بیركز حق لقنی باشورماکز
 وبالغانلاما کز نیسیرده مذکوردرکم انصار یاردن برکمسه رسول صلی الله علیه وسلمگه
 ایتدی یا رسول الله برکشی نك منم انا م اوزرنده حق یاردن من آکا گواه من لکن
 انا م بیک فقیر بولغانقه کوره گواهلر بیرمی تورامن بس حق سبحانه و تعالی آیت
 یباردی کم اوز نفسلرکز ضررینه بولسه ده نوغریلق برله گواهلر بیركز (أَوَالَّذِينَ)
 یا ایسه انا و انا ضررینه بولسه ده اول گواهلر (وَالَّذِينَ) دخی یقین قرنداشلر
 ضررینه بولسه ده (أَنْ يَكُنْ غَنِيًّا) اگر بولسه اول آنک ضررینه گواهلر بیرلگان
 کشی بای و دولتی (أَوْ فَقِيرًا) یا ایسه فقیر بولسه یعنی بای بولسه بایلقنی حرمتلاب
 گواهلر بیرودن طارتولما کز فقیر بولسه فقیر دیوب نرغانما کز نوغریلقنی ایتوکز
 (فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهَٰمَآ) بس الله تعالی تیوشلیرا کدر بای هم فقیرنک مصلحتلرینی بلورگه
 یعنی آلا اوچون نرسه مصلحت بولغانین الله تعالی اوزی بلور اکرده آلا ضررینه
 گواهلر بیرو مصلحت بولماسه خدای تعالی آنک برله حکم فیلماس ایدی (فَلَا تَتَّبِعُوا
 الْهَوَىٰ) بس ابارماکز سز نفس آرزوسینه (أَنْ تَعْدِلُوا) سز نك آوشماکز اوچون
 نوغریلقدن یعنی نفسکزگه ایساروب نوغریلقدن آوشماکز (وَأَنْ تَلُؤُوا) و اگر
 نورسا کز سز تل لرکزی نوغری گواهلقدن یعنی نوغریلق برله گواهلر بیرمایوب
 نیک نورسا کز (أَوْ تَعْرَضُوا) یا ایسه اعراض فیلسا کز گواهلر بیرودن و حلقنی
 باشورسا کز (فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا) بس درستلنکده خدای تعالی بولدی
 سز اشلر نورغان نرسه نی بلگوچی و خبر نونوچی تا کم شوکا کوره جزا بیرور
 (بِأَيِّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) ای ایمان کیلتورگان کمسه لر (آمِنُوا) ایمان کیلتورکز و اشانو کز سز
 خطاب مسلمانلرغه یا که منافقلرغه یا که اهل کتابنک مؤمنلرینه در مسلمانلرغه بولسه
 معناسی ایمانلرکزه ثابت بولسکز دیمکدر منافقلرغه بولسه ای نل لری برله ایمان
 کیلتورگان کمسه لر کوکل لرکز برله هم اشانو کز دیمکدر کتاب اهل مؤمنلرینه بولسه
 ای کتابلرنک و پیغمبرلرنک بعضیلرینه ایمان کیلتورگان کمسه لر بارچه پیغمبرلرگه هم

بارچه کتابلرغه ایمان کیلتورکزدیمکدر یا که خطاب کافرلرگدر یعنی ای لات
 وغزافه ایمان کیلتورگان کسمه لر سز ایمان کیلتورکزد و اشانوکزد (بالله ورسوله)
 الله تعالی گه هم آنک رسولینه کم محمد علیه السلامدر (وَالْكِتَابَ الَّذِي نَزَّلَ عَلَيَّ
 رَسُولَهُ) هم اشانوکزد شول کتابیقه کم ایندردی آنی خدای تعالی اوزینک پیغمبرینه
 یعنی قرآنغه ایمان کیلتورکزد (وَالْكِتَابَ الَّذِي نَزَّلَ مِنْ قَبْلُ) دخی ایمان کیلتورکزد
 شول کتابیقه کم ایندردی آنی خدای تعالی قرآندن الگاری یعنی تورات وانجیل هم
 باشغه کتاب وصحیفه لرگه (وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَسْمَاءِ اللَّهِ تَعَالَى فَهُوَ
 مِمَّا كَفَرَ بِهِ) هم آنک فرشته لرینه (وَكُتُبِهِ) دخی کتابلرینه (وَرَسُولِهِ) هم رسول لرینه
 (وَالْيَوْمِ الْآخِرِ) دخی آخرت کونینه اشانماسه (فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا) بس تحقیق
 ضلالتکه نوشدی و آداشدی اول کسمه مقصوددن براق بولغان آداشو برله (أَنَّ
 الَّذِينَ آمَنُوا) درستلکده شول کسمه لر کم ایمان کیلتوردیلر موسی پیغمبرگه یعنی
 یهودیلر (ثُمَّ كَفَرُوا) صکره کافر بولدیلر بوزاوغه طابونوب (ثُمَّ آمَنُوا) مونک صوکنده
 بینه ایمان کیلتوردیلر ونوبه قیلدیلر (ثُمَّ كَفَرُوا) صکره بینه کافر بولدیلر عیسی
 علیه السلامغه انکار قیلولری برله (ثُمَّ آذَنُوا كَفْرًا) صکره آرندردیلر آلا کفرلکنی
 محمد علیه السلامغه انکار قیلولری برله (لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيُفْجِرَ لَهُمْ) بارلار بولمادی
 خدای تعالی آلازک گناهلرینی زیرا که آلازک حال لرینک آخری کفر و ضلالتدر
 (وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا) هم کوندورور بولمادی آلازنی نوغری بولغه (بَشْرًا مُنَافِقِينَ)
 سو بونچ بیرگل یعنی خبر بیرگل ای محمد علیه السلام منافق لرغه (بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا)
 شونک برله کم درستلکده آلازغه بولغوچیلر آخرنده رنجتکوچی عذاب (الَّذِينَ
 يَتَخَذُونَ الْكُافِرِينَ) انداین منافق لر کم تونارلر آلا کافرلرینی (أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ)
 اوزلرینه دوستلر ایئوب مؤمنلردن باشقه (أَيْتَنُونَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ) ایا استارلر می
 اول منافق لر کافرلر فاشنده عزت و اولوغلنی (فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا) بس درستلکده
 عزتک بارچه سی خدای تعالی گه مخصوصدر هر کمنی نلاسه اوزی عزتی قیلور
 (وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ) و تحقیق ایندردی سزگه خدای تعالی ای مؤمنلر
 فرآنده حق سبحانه و تعالی پیغمبر علیه السلام مکده و قنده آیت ایندرگان ایدی کم
 قرآن فی استهزاء قیلغوچی لر و مسخره اینکوچیلر برله برگه اولتورشما کزد و مجلسد اش
 بولما کزدیوب بیورغان ایدی شول آیتنی یادلرینه کیلتوروب بیوردیکم تحقیق

سز لرگه ایندر دی خدای تعالی فرانده (ان اذا سمعتم آیات الله) شو یله دیوب کم هر
 فایهان سز اینستسا کز الله تعالی نك آیتلرینی کم (یکفر بها) کافر بولورلر و اشانما سز
 مشرک لر اول آیتلرگه (ویستها بها) هم استها اینوا. اور اول آیتلر برله یعنی
 مشرک لر نك قرآن آیتلرینه اشانما بیچه استها و مسخره اینکالرینی اینستسا کز (فلا
 تقعدوا معهم) بس اولتور ما کز سز ای مؤمنلر اول مشرک لر برله و آلار نك مجلسنه
 نور ما کز (حتی بغوضوا فی حدیث غیره) تا کم آلار کرشکانلرینه چه آندن باشقه
 سوزگه یعنی قرآن نی استها فیلونی فویوب باشقه سوز لرگه کوشمای نوروب
 آلار نك مجلسلرنده اولتور ما کز (انکم اذا مثلهم) درستلرک سز شول و فته بولور سز
 آلار شکللی یعنی قرآن نی مسقل اینتکانده مجلسلرنده اولتور سا کز سز لر هم
 گناهده آلارغه شریک بولور سز آلار نك کفر سوز لرینی طکلما فکز سبیلی (ان
 الله جامع المنافقین و الکافرین) درستلرکده الله تعالی منافقلرینی هم کافرلرینی جیغو چیدر
 (فی جهنم جمیعاً) نموغده آلار نك بارجه لرینی ده (الذین یتربصون بکم) آندا این
 منافقلر کم آلار کونوب نورورلر سز لرگه بر مصیبت و بلا ایرشونی (فان کان لکم
 فتح من الله) بس اگر بولسه و ایرشسه سز لرگه برفتح و نصرت خدای تعالی دن
 یعنی کافرلرگه غالب کیلسا کز و غنیمت مال حاصل اینتسا کز (فالوا الهم نکن معکم)
 اینتله اول منافقلر ایسا بز بولمادق مو سز نك برله برگه و سزگه یاردم
 بیر مادکو یعنی بز لر هم سز نك برله برگه صوغشده بولدی بز لرگه ده غنیمت
 مالدن اولوش بیر کز دیورلر (وان کان لکافرین نصیب) و اگر بولسه
 کافرلرگه برالوش و نصیب صوغشدن یعنی کافرلر غالب کیلسه لر و مؤمنلر یگلسه لر
 (فالوا) اینتله اول منافقلر کافرلرگه (الهم نستحوذ علیکم) ایبا غالب و قادر بولمادق مو
 بز سز نك اوزر کزگه یعنی بز لر سز نی اولتور ورگه کوچمز بنه ابدی شولای بولسه ده
 اولتور مادک سز نی رعابه فیلدی (ونمنعکم من المؤمنین) هم طیمادق مو بز سز نی مؤمنلردن
 یعنی مؤمنلر نك قوتلرینی سزدن کینار دک و آلارغه یاردم اینمادک هم تورلی سوز لر
 برله فورقنوب آلار نك کوکلرینی ضعیقله ندر دک شول سبیلی سز لر غالب کیلد کز
 بس آلغان مال کزغه بز لرینی هم شریک فیلد کز دیوب کافرلرگه منت فیلورلر و الحاصل
 فایسی طرف جیگسه شول طرفه شریک بولما چی بولورلر (فالله یحکم بینکم یوم
 القیامة) بس الله تعالی حکم فیلور سز نك برله منافقلر آراسنده قیامت کوننده (ولن
 یجعل الله) و هر گیز فیلماس خدای تعالی (للکافرین علی المؤمنین سبیلاً) کافر لرگه

Handwritten marginal notes in smaller script, likely providing commentary or additional context to the main text.

مؤمنلر اوزرینه بر یولنی غالب بولوغه یعنی آلارنی غالب و اوستون قیلماس (ان
 الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ) درستلکک منافقلر حیل و مکر فیلورلر و آلداماچی بولورلر
 الله تعالی نی ظاهرده اوزلرینی مسلمان کورساتوب کافر لیکلرینی باشرولری برل
 (وهو خادعهم) و خدای تعالی آلارنک مکر و حیللرینه فارشی جزالرینی بیرگوچیلر
 آلارنک دنیادهغی آلدالرینه فارشی آخرنده جزالری شویله بولورکم قیامت کوننک
 مؤمنلرگه نور بیرلگان شیکلی منافقلرگه هم نور بیلورلر صراط کوهرینه یتکاندن صوگ
 مؤمنلرنک نورلری باقی بولور شول نور باقتیسندنه صراطدن اونارلر منافقلرنک
 نورلری سونب^۱ فارانغولقده فالورلر هم صراطدن اونا آلمایچه نموغه توشارلر
 (وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ وَهُمْ فَايِسَانٌ تَوَسَّلُوا بِالنَّارِ) و هر فایجان تورسه لر اول منافقلر نماز اوفورغه (فَامُوا كَسَالَى)
 نورورلر آلاربالقاو و ایرنگوچیلر بولغانلری حالک یعنی نمازی اوفیسیلری کیلمایچه
 ایرنوب ایرکسزگنه اوفورلر کشی کورگانگنه اوفورلر اوزلریگنه قالغانده اوفوماسلر
 (يُرَاءُونَ النَّاسَ) کورساتورلر آلار اوزلرینی آدمیلرگه یعنی ریا بوزندن کشیلر
 کورگانگنه عمل فیلورلر (وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا) و یاد ایتماسلر آلار خدای
 تعالی نی مگر آزغنه کشی کورگانگنه یاد فیلورلر (مَذْبُوبِينَ بَيْنَ ذَلِكَ) حیرنده
 و نردده فالغوچیلر بولغانلری حالده اول منافقلر ایمان برله کفر آراسنده (لَا إِلَى
 هُوَ لَا) نوگلدر آلار اوشبو مؤمنلرگرومی برله (وَلَا إِلَى هُوَ لَا) هم نوگلدر آلار
 اوشبو کافرلرگرومی برله یعنی مؤمنلردن هم نوگلدر کافرلر آراسنک هم نوگلدر
 بلکه ایکی آراده آبدراب تورغوچیلردر (وَمَنْ يَضِللِ اللَّهُ) و هرکم نی ضلالنکه توشورسه
 و توغری بولدن آداشدرسه خدای تعالی (فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا) بس سین طابماس سن
 آکا یولنی حلق و توغری بولغه (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) ای ایمان کیلتورگان کهمسلر
 (لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ) توتماکسز کافرلر نی دوستلر ایتوب (مَنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ)
 مؤمنلردن باشقه (أَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ هَلِكُمْ) ای سز تلر سز مو قیلمایینی خدای
 تعالی نک سز نک اوزرکسزگه (سُلْطَانًا مُبِينًا) ظاهر و روشن بولوغچی دلیلنی سزلر نی
 عذاب فیلورغه یعنی کافرلر برله دوستلق فیلساکسز شول اشکسز سز نی نموغه عذاب
 فیلورغه دلیل و سبب بولور (أَنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ) درستلککده
 منافقلر آستقراق بولغان طبقهده بولغوچیلردر اوطدن یعنی نموغنک ایگ
 نوبانگی فاندنه بولورلر آلارنک عذابلری باشقه کافرلرنک (۱) عذابندن
 فاطیراق بولور زیرا که آلار کفر برله مکر و آلدانی هم استهنائی برگه جمع ایتکانلردر

(۱) کشف الاسرارده
 مذکوردرکیم هر فایجان
 زبانیلر منافقلر نی توتوب
 نموغنک اولگی طبقه سینه
 فالورلر مالک اوطقه
 بولارنی باندراغل دیوب
 خطاب فیلور اوط جواب
 بیرورکیم بزنک حکم بیز
 نیلکهدر بولار نیل لری
 ایله کلمه شهادتنی ایتورلر
 ایدی شول سببلی بولارنی
 باندرا ماسمن دیور صکره
 آلارنی نموغنک ایکنچی
 قاتینه فالورلر آنده هم
 اوط آلارنی باندرودن
 باش طارنور صکره
 اوچونچی طبقهغه کرگزو-
 لر آنده هم شول طریقده
 بولور عاقبت یدنچی
 طبقهغه ایرشورلر اوط
 آلارنی باندروور منگو
 شونده فالورلر

تفسیر حسینیی

(وَلَنْ نَجِدَ لَهُمْ نَصِيْرًا) وهر گبزن سن طابماس سن اول منافق لرغه بر بار دم بپرگوچینی
 و آلا رنی عذابدن صافلاغوچینی منافق لرنگ همه لری اوشبو عذابده بولورار (اَللَّذِيْنَ
 نَابُوْا) مگر عذابده بولماسلر شول كمسه لر كم توبه قیلدیلر منافق لردن (وَأَصْلَحُوا) هم
 نوزك قیلدیلر اوزارینك حال لرینی (وَاعْتَصَمُوا بِاللّٰهِ) دخی بابوشدیلر خدای تعالی نك
 دینینه (وَاعْلَصُوا دِيْنََهُمْ لِلّٰهِ) هم خالص وپاكیزه ایندیلر دینلرینی خدای تعالی اوچون
 یعنی طاعت وعبادتنی خدای تعالی رضاسی اوچون گنه قیلدیلر (فَاُولٰٓئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِيْنَ)
 بس اوشبو توبه اینكوچیلر و عمل لرینی خالص اینكوچیلر مؤمنلر برله برگه
 بولغوچیلردر دنیا و آخرتده (وَسَوْفَ يُوْتِي اللّٰهُ الْمُؤْمِنِيْنَ) و تیز در كم بپرور خدای
 تعالی مؤمنلرگه (اَجْرًا عَظِيْمًا) الوغ بولغوچی اجر و ثوابنی (مَا يَفْعَلُ اللّٰهُ بِعِبَادِكُمْ) نى
 نرسه قیلور خدای تعالی سزنی عذاب قیلماق برله یعنی سزنی نى اوچون عذاب قیلور
 (اِنْ شَكَرْتُمْ) اگر شكرانه قیلساكز سز آنك نعمتلرینه فرمانینه بوی صنماق برله
 (وَاَمْنًا) هم اشانساكز سز چن كوكلدن آنك برلكینه و پیغمبرینك حلقینه (وَكَانَ
 اللّٰهُ شَاكِرًا عَلِيْمًا) و بولدی خدای تعالی شكرانه اینكوچیلرگه اجر و ثواب بپرگوچی
 شكر و ایمان نك حقلرینی بلگوچی * (لَا يُحِبُّ اللّٰهُ الْجِبْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ) سویماس
 خدای تعالی آشكرا قیلونی باوز سوز برله یعنی پامان سوزنی آشكرا اینونی سویماس
 (اَلَا مِنْ ظُلْمٍ) مگر شول كمسه نك آشكرا اینماككم ظلم لى ایندیلر آكنا یعنی مظلوم
 بولغان و برآودن ظلم لى كورگان كشی اوزینه ظلم لى اینكان كمسه نك عیبینی آشكرا
 اینسه و آندن شكایت قیلسه در سندرر وایت ایدله مشدر كم بر كمسه بر قومدن ضیافت
 استادی آلا رنی ضیافت اینمادیلر و طعام بپرمدیلر اول كشی شول قومنك مر و تنزل كلرندن
 شكایت قیلور و زار لانور ایدی صعبه لردن برآو شول شكایتی اوچون شلته لیدی بس
 حق سبحانه و تعالی دن اوشبو آیت نازل بولدیكم مظلوم نك ظالمدن شكایت قیلماق
 و آنك عیبینی آشكرا اینماكى در سندر (وَكَانَ اللّٰهُ سَمِيْعًا) و بولدی خدای تعالی اینشكوچی
 مظلوم نك سوزینی (عَلِيْمًا) بلگوچی ظالم نك ظلمینی (اِنْ تَبَدُّوا خَبِيْرًا) اگر سز آشكرا
 نیلساكز ایند گولسكنی و طاعتنی (اَوْ تَخْفُوْهُ) یا ایسه باشورساكز آنی و كشیگه بلدر ما اینچه
 اشلساكز (اَوْ تَعْفُوا عَنْ سُوْءٍ) یا ایسه عفو قیلساكز و کیچساكز سز برآونك سزگه
 قیلغان یاوز لقندن (فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيْرًا) بس در ستل كده خدای تعالی بولدی
 عفو اینكوچی مؤمنلر نك کیچیل كلرینی كوچی اینكوچی گناهكار لرنی عذاب قیلوغه
 بو آیت کریمه ده مظلوم بولغان كشیلر نی عفو قیلماقغه تعریض و فز قدر و باردر

الجزء السادس

(ان الذین یكفرون بالله) در ستلکده شول کهسه لرم کافر بولورلر و اشانما سالر الله تعالی گه (ورسله) هم آنک پیغمبرلرینه (ویریدون ان یفرفوا) دخی نلر لر آیرماقنی (بین الله ورسله) الله تعالی برله پیغمبرلری آراسینی یعنی الله تعالی گه ایمان کیلتروب پیغمبرلرینه انکار اینما کچی بولورلر (ویقولون) دخی اینورلر (نؤمن ببعض) بز ایمان کیلتورامز و اشانماز پیغمبرلرنک بعضلرینه (ونکفر ببعض) و کافر بولامز آلارنک بعضلرینه مراد یهودیلردرم آلار بز موسی و عزیر پیغمبرلر گه ایمان کیلتورامز عیسی و محمد که اشانما سمز دیورلر ایدی (ویریدون ان یتخذوا) دخی نلر لر آلار شونی کم نوتسه لر آلار (بین ذلك سبیلاً) اوشبو ایمان برله کفر آراسنه بر یولنی و حالانکه خدای تعالی گه ایمان بار چه پیغمبرلر گه ایمان کیلترو دن باشقه طابولماس (اولئک هم الکافرون حقاً) اوشبو گروه آلار در چن کافرلر کم کفرلری تحقیق ایدلگاندر هیچ وجه برله آلارنی مؤمن دیب بولماس (واعتدنا للکافرین عذاباً مهیناً) و حاضرلاد کبر کافرلر او چون خور قیلغوچی عذابنی (والذین آمنوا بالله) و شول کهسه لرم کم ایمان کیلتور دیلر خدای تعالی گه (ورسله) هم آنک پیغمبرلرینه (ولم یفرفوا بین احد منهم) دخی آبور مادیلر هیچ برسی آراسینی اول پیغمبرلردن بلکه همه لرینه نیگز ایمان کیلتور دیلر (اولئک سوف یؤتیهم) اوشبو گروه نیز در کم بیورور خدای تعالی آلا رغه (أجورهم) وعده قیلنمش اجر و ثوابلرینی (وکان الله غفوراً رحیمًا) و بولدی خدای تعالی یارلقاغوچی آلارنک گناهلرینی مهربان و رحمتلی آلا رغه کوبراک تفسیرلرده مذکوردر کم یهود عالمرندن کعب بن اشرف و فیعض بن عازورا هم آنک امثالی رسول الله صلی الله علیه و سلمگه کیلوب ایتدیلر ا گر سن حق پیغمبر بولساک موسی پیغمبر کیلتورگان کتاب شکلی بزرگه بر یولی بر کتاب کیلتورگل تا کم بز سنک پیغمبرلرککنا اشانور مز دیدیلر حق تعالی دن آیت کیندی کم (یسئلك اهل الکتاب) صورلر سندن ای محمد علیه السلام کتاب اهلی (ان تنزل علیهم) سنک ایندر ما ککنی آلار اوزرینه (کتاباً من السماء) بر کتابنی کوکدن بر یولی تورات شکلی یا که موسی علیه السلامه ایندرلگان الواح شکلی کوکدن بر نرسه گه یازیلوب ایندرلما کینی صورلر یا که هر قابسی اوز اسمینه بر کتاب کیلونی صورلر آلارنک اوشبو معجزه نی صورلری حلقنی بلو او چون توگل بلکه تعنت و فاشیلقرندن ایدی شول سبیلی سؤال لری مقبول بولمادی حق تعالی اوزینک حبیبی نی تسلیه ایدوب بیورور کم آلارنک اوشبو طریقه صور اولم نندن

فايفور ماغل (فقد سألوا موسى أكبر من ذلك) بس تحقيق صوراديلر آلا ر يعنى
 بنى اسرائيل قومی صوراديلر موسى پیغمبر دن موندن هم اولوغراق اشنى (فقالوا
 آرنّا الله جهرة) بس ايتديلر آلا ر كورسانكل سن بزلرگه اللهنى آشكارا تاكم بزلر
 دنياده كوزلر يمز برله خدا بنى كورايك ديديلر (فاخذتهم الصاعقة) بس توندى آلا رنى
 صاعقه اوطنى يعنى كوكدن بر اوپل كيلوب آلا رنى باندردى (بظلمهم) آلا رنك ظلم لغارى
 سببلى يعنى ادب سزلك قیلوب دنياده محال بولغان اشنى صوراولرى سببلى (ثم اتخذوا
 العجل) صكره توندیلر آلا ر بوزاوى معبود ايتوب وسامرى اغواسى برله بوزاوغه
 طاينديلر (من بعد ماجائتهم البيئات) آلا رغه كيلگاندن صوك ظاهر وآچق بولغان
 معجزه لر يعنى موسى عليه السلامك معجزه لر بنى كوره توروب شول اشنى اشل ديلر
 (فغفونا عن ذلك) بس عفو قيلدق وكچهدك بز آلا رنك اوشبو گناهلر نندن توبه
 قيلولرى سببلى (واتينا موسى سلطانا مبينا) هم بيردكيز موسى پیغمبرگه ظاهر بولغوچى
 تسلط و ابركلى لكىنى تاكم بوزاوغه طايونغا نلرنى اولترمك برله حكم قيلدى مهملرى
 آنك حكيمنه بوى صنديلر (ورفعنا فوقهم الطور مبثاقهم) دخى كوتار دكيز آلا رنك
 اوستلر ينه طاونى خداينك عهدىنى قبول قيلسونلر اوچون آلا ر باشلر ينه طاوتوشودن
 فورقوب اول عهدىنى قبول ايتديلر صكره ينه بوزديلر (وقلنا لهم) هم ايتدكيز آلا رغه
 يوشع پیغمبر نلى برله (ادخلوا الباب سجدا) كركيز شهرنك قاباسندن سجده قيلغانلر كيز
 حالده ديوب آلا ر آنى طكلاماديلر وقارشديلر (وقلنا لهم) دخى ايتدكيز آلا رغه
 داود پیغمبر نلى برله (لانعدوا فى السبت) ظلم لق قيلما كيز وچيكدن چقما كيز شنبه
 كوننده يعنى شنبه كون كسب ايتما كيز وبالق نوتما كيز ديوب ايتدك آلا ر آنكا
 هم قارشديلر (واخذنا منهم ميثاقا غليظا) وآلدق بز آلا ردن اوشبو حكملرنك هر
 قايوسنده نق و محكم بولغان عهدىنى (فبما نقضهم ميثاقهم) بس آلا رنك بوزولرى سببلى
 قيلقان عهدلر بنى يباردك بز آلا رغه تورلى عذابلر نى (وكفرهم بايات الله) هم كافر
 بولولرى و اشانماولرى سببلى خداى تعالى نك آيتلر ينه يعنى تورانقه ياكه قرآنقه (وقتلهم
 الانبياء بغير الحق) دخى اولترولرى سببلى پیغمبرلر نى حقلقندن باشفه (وقر لهم قلوبنا
 غلظا) دخى ايتولرى سببلى بز نك كوكل لرمز بوچه اچنده واورتولمشدر بز سينك
 ايتكان سوزلر نى آكلامايمز ديوب محمد عليه السلام گه ياكه بز نك كوكل لرمز علم
 و حكمت نك باقچه لر بدير علم برله طوليدر سينك عامكا محتاج نوگلمز ديوب ايتولرى
 سببلى (بل طبع الله عليها بكفرهم) بلكه مهر اورغاندر خداى تعالى آلا رنك كوكل لرينه

و قابلاندر گوگل لرینی کفر و انکار لری سببلی شونک او چون حق سوزنی آکلاماسلر
 و قبول قبلماسلر (فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَبْلًا) بس ایمان کبلنورماسلر اول یهودیلر مگر
 آلاردن آزغنه کشیلر ایمان کبلنورلر عبدالله بن سلام کعب الاحبار و آلامنالی
 کبیلر (وبکفرهم وقولهم علی مریم) دخی آلا رغه عذاب یبار ما کمز آلا رنک کافر
 بولولری و انکار قبلولری سببیلر عیسی پیغمبرگه هم آلا رنک ایتولری سببیلر
 حضرت مریم حقنده (بِهَتَانَا عَظِيمًا) الوغ بولغوچی بهتاننی یعنی زنا فیلدی دیما کلری
 سببلی (وقولهم) هم آلا رنک ایتولری سببلی (أَنَا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ) در سنلکک بز اولتر دک
 مسیحینی (عیسی ابن مریم رسول الله) الله نک رسولی بولغوچی مریم اوغلی عیسی نی
 الله نک رسولی دیوب صفتلاماقی خدای تعالی دندر یهودیلر سوزی توگلدر (وما
 قتلوه) و اولتر مادیلر اول عیسی نی (۱) یهودیلر (وما صلبوه) هم اصمادیلر آلا رنی
 (ولکن شبه لهم) ولکن اوخشانولمش بولدی آلا رغه یعنی خدای تعالی نک قدرتی
 برله اولتر نک الوغلری کوزلرینه حضرت عیسی صورتند کورنوب عیسی دیب
 بلوب شونی آصدیلر بو قصه آل عمران سورهنده اوندی (وَأَنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ)
 ودر سنلککده شول کهمسه لرم خلافتی قیلشدیلر عیسی پیغمبر حقنده (لَفِي شَكٍّ مِنْهُ)
 البته شکده و نردده بولغوچیلر در آندن یعنی عیسی علیه السلام رفع ایدلوب
 یهودیلر آلا رنک اورنینه عیسی دیب بلوب ایکنچی کشینی اولتر گاج اوز آلا رنک اختلاف
 قیلدیلر بعضلری عیسی بالفانچی ایدی بز آنی اولتر دک دیدیلر و بعضلری اگر
 بو اولتر لگان کشی عیسی بولسه اوزمزن نک بولدایشیز فایده کیتدی دیوب نغیرده
 فالدیلر بعضلری مونک یوزی عیسی یوزیدر و بدنی اوز بولدایشیمز نک بدنیدر
 دیدیلر شول طریقه نورلی سوزلر سویله دیلر (مَالَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ) یوقدر اول یهودیلر نک
 علم لری عیسی نک اولتر لهما کی حقنده یعنی کمینی اولتور گانلکلرینی آچی بلماسلر
 بو خصوصده علم لری یوقدر (إِلَّا اتَّبَاعَ الظَّنِّ) مگر گمانقه ابار و گنه در یعنی باری
 اولتر دک دیب گمانغه قبلورلر (وما قتلوه یقینًا) و اولتر مادیلر آلا ر عیسی علیه السلامنی
 شکسز (بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ) بلکه کوناردی آنی خدای تعالی اوز حضرتینه یعنی عزت
 و کرامت محلینه کوکگا آشوردی (وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا) و بولدی خدای تعالی غالب
 اوزینک تلگان اشنده حکم اینکوچی حکمت برله (وَأَنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ) و یوقدر
 کتاب اهلندن هیچ براو (إِلَّا لِبُؤْمُنٍ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ) مگر شولکم البته ایمان کبلنور و اشانور
 اول عیسی پیغمبرگه اوزینک اولها کنندن الکاری یعنی اجلنی معاینه کور گانه جان بپیرگان
 وقتک آگاشانور و آنی بلور لکن اول وقتک ایمان فائز بمرماس یا که مراد کتاب اهلی عیسی

(۱) روایت ایدلماشدر کیم
 یهوددن بر جماعت عیسی
 علیه السلام هم آلا رنک
 آناسی حقنده یاراماس
 سوزلر ایتوب حقارت
 قیلدیلر خدای تعالی
 آلا رنک صورتلرینی مسخ
 قیلوب خنزیر و میمون
 صورتند ایتدی یهودیلر
 حضرت عیسی علیه
 السلامنی اولتورما کچی
 بولوب اتفاق قیلدیلر
 خدای تعالی اتفاقلرینی
 حضرت عیسی گه معلوم
 قیلدی و آلا رنک کوککه رفع
 ایدلچک ایکنینی خبر
 بپردی عیسی علیه السلام
 اوزینک اصحابینه ایتدی
 سزردن فایسگز منم
 صورتیمه کرو ب منم
 اورنیمه اصلما تغه
 و اولتور لهما که راضی
 بولور و چنتکه کرو ر
 دیدی آلا رنک برسی راضی
 بولدی حق تعالی آنی
 حضرت عیسی صورتند
 قیلدی کافرلر عیسی
 دیوب گمان ایدوب
 آنی نونوب دارغه
 آصدیلر خدای تعالی اوز
 قدرتی ایل حضرت عیسی نی
 کوککه آشوردی
 نبیانندن

پيغمبرنك اولما كندن الگارى آڭا ايمان كيلتورورلر ديه كدر كم آخر زمانده
 عيسى عليه السلام كو كدن نازل بولغاچدر شول وقتده يهود و نصارا آڭا ايمان
 كيلتورورلر و آنك پيغمبر اكيينه افرار قیلورلر (وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا)
 و قیامت كوندده بولور عيسى عليه السلام كتاب اهللارى اوزرينه گواه يعنى يهودنك
 آنى تگذيب و انكار قیلورلر يه هم نصارانك آنى ابن الله ديماكلرينه گواه بولور (فَيُظَلَّمُ
 مِنَ الَّذِينَ هَادُوا) بس يهودى بولغان كهمه لر نك اوز ظلم لقلرى سببلى (حَرَمْنَا
 عَلَيْهِمْ) حرام قیلد قیز آلا اوزرينه (طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ) آلا رغه اولك حلال ايتولگان
 پاكيزه نعمتلرى قوش ايتلرندن و باشقه حيوانلردن كم تفصیلی انعام سورهمسندده
 كېلسه كر كدر انشاء الله تعالى (وَبَدَّهْمُ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ) هم آلا رنك طيماقلرى سببلى
 خدای تعالى بولندن (كثيرا) كوپ كهمه لر نى يعنى توراندافى محمد عليه السلام
 صفتلر بى اوزگار توب آڭا ايمان كيلتور ما ئز اول نورانده ايتولگان آخر زمان
 پيغمبرى نوكلدر ديوب اغوا قیلورلرى سببلى (وَأَخَذَهُمُ الرَّبُّوا) دغى آلا رنك آلورلرى
 سببلى ربانى يعنى فرضه فائده برله آچه بيروب ربا آشاوولرى سببلى (وَقَدْ نَهَا
 عَنْهُ) و حالانكه طيولميش بولديلر آلا ر بادن يعنى تورانك آلا رنى ربا آشاودن نهى
 ايتولگاندر (وَأَكَلَهُمْ أَمْوَالُ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ) هم آلا رنك آشاوولرى سببلى آدميلر نك
 ماللر بى حقسزلىق برله يعنى رشوت و غصب هم اوغر يلق و خيانت برله (وَأَهْتَدْنَا
 لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ) و حاضرلا دكيز كافرلر اوچون اول بنى اسرائيل قومندن و يهوديلردن
 (عَذَابًا أَلِيمًا) رنجك كوچى عذابنى (لَكِنَّ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ) ليكن علمده
 راسخ و كامل بولغوچيلر آلا ردن يعنى بنى اسرائيلنك شريعت علمبى بيغشى بلوب
 اخلاص برله عمل ايتكوجى عالملى عبدالله بن سلام هم آڭك يولداش لرى كيبيلر
 (وَالْمُؤْمِنُونَ) هم مؤمنلر مهاجر و انصارى صحابه لر دن (يَوْمَ نُزِّلَ إِلَيْكَ)
 ايمان كيلتورورلر و اشانورلر سنك صارى ايندرلگان نرسه گه يعنى قرآنغه (وَمَا
 أَنْزَلَ مِنْ قَبْلِكَ) دغى اشانورلر سندن الگارى ايندرلگان نرسه گه يعنى خدای
 تعالى دن پيغمبرلر گه ايندرلگان ككتابلرنك همهمسینه اشانورلر (وَالْمُؤْمِنِينَ الصَّالِحِينَ)
 و اشانورلر آلا ر نمازنى تورغو غوز چيلرغه يعنى بارچه پيغمبرلر گه همهمه لر نك
 شريعتلر نده نماز برله امر قیلور (وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ) دغى بير كوچيلر زكوتنى
 (وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ) هم ايمان كيلتور كوچيلر خدای تعالى گه (وَالْيَوْمِ الْآخِرِ) دغى
 آخرت كوينه (أُولَئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا) اوشوذكر ايتولگان كهمه لر نيزدر كم

بز بیرورمز آلاغه اولوغ بولغوچی اجر و ثوابنی ایمان و ایندگو عمل لری اوچون
 (أنا أوحينا إليك) درستلکه بز وحی ایندک سنک صاری ای محمد علیه السلام (کما
 أوحينا إلى نوح) نتاک کم وحی ایندکبز نوح پیغمبرگه (وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ) هم
 آندن صوڭ بولغان پیغمبرلرگه وحی ایندک هود و صالح و غیر یلر کبی علیهم السلام
 (وأوحينا) دخی وحی ایندکبز (إلى إبراهيم وإسماعيل وأسحق ويعقوب) ابراهیم
 پیغمبرگه هم آنک اوغل لری اسماعیل و اسحاق هم یعقوب پیغمبرلرگه علیهم السلام
 (والإسباط) دخی یعقوب پیغمبرنک اوغل لری نه کم بنی اسرائیل پیغمبرلر یدر (وعيسى
 وأيوب ويونس وهرون وسليمان) دخی وحی ایندک عیسی پیغمبرگه هم ایوب
 و یونس و هارون و سلیمان پیغمبرلرگه علیهم السلام یوقار یداغی و النبیین دیگان
 سوزگه کر گان بولسه لرده اوشبو پیغمبرلری خالص ذکر اینماکی تفضیل و تعظیم
 جهتندندر (وأیننا داود زبوراً) و بیردکبز داود پیغمبرگه زبور دیگان کتابنی
 (ورسلاً قد فصناهم عليك) دخی یبار دکبز شول پیغمبرلری کم آلا نک قصه لری نی
 بیان ایندک سنک اوزرگا اوشبو قرآنک (ورسلاً لم نقصصهم عليك) هم شول پیغمبرلری
 کم آلا نری قصه اینمادک و حاللری نی بیان فیلما دق سنکا (وكلّم الله موسى تكليماً)
 و سوبلامک سوبلادی خدای تعالی موسی پیغمبرگه یعنی هیچ واسطه سز خدای تعالی
 اوزی موسی علیه السلامغه خطاب قیلدی و سوزلاشدی (رسلاً مبشّرین) یبار دکبز
 سوبونچ بیرگوچی پیغمبرلری ایمان اهلینه (ومنذرین) هم فورقتقوچیلری کافرلرگه
 و منافق لرغه (لئلا يكون للناس على الله حجة) تا کیم بولماسون اوچون آدمیلر نک
 خدای تعالی اوزرینه حجت و دلیل لری (بعد الرسل) پیغمبرلر یبار گاندن صوڭ
 یعنی آدمیلر سن بزگه پیغمبر یبار مادک و بز لری حق دینگه اوندامادک دیوب
 اینماسونلر اوچون پیغمبرلری یبار دک (وكان الله عزيزاً حكيماً) و بولدی خدای
 تعالی غالب اوزینک اشلرنده حکمت برله تدبیر اینکوچی پیغمبرلری یبار ماکنده
 (لکن الله شهيد) لکن خدای تعالی گواھلق بیرور (بما أنزل إليك) شول نرسه برله کم
 ایندردی آنی سنک صاری ای محمد علیه السلام یعنی قرآن هم پیغمبرلرگه دلیل
 بولغوچی معجزه لر (انزل به علمه) ایندردی آنی خدای تعالی اوز علمی برله (والملائكة
 شهيدون) و فرشته لر هم گواھلق بیرور لر سنک حق پیغمبر ایندککا (و كفى بالله شهيداً)
 و کفایه اینکوچیدر خدای تعالی گواه بولوب (ان الذين كفروا) در سنلکده شول
 کسه لر کم کافر بولدی لر و اشانمادیلر سنک پیغمبرلر ککا یعنی یهودیلر (و صدوا عن

سَبِيلَ اللَّهِ) هم طیبیلر آدمیلر نی خدای تعالی بولندن یعنی ایمان کبیلر و دن طیبیلر
 (فَدَّ ضُلُومًا ضَلَالًا بَعِيدًا) تحقیق آدشدیلر آلاز حق لقدن یراق بولغوجی آدشماق
 برله (انَّ الدِّينَ كَفْرًا) درستلکده شول کیمسه لر کم کافر بولدیلر (و ظَلَمُوا) هم
 ظلملق ابتدیلر محمد علیه السلامغه پیغمبرلکینی انکار قیلولری برله یا که آدمیلر گه
 ظلملق ابتدیلر حق دیندن آلارنی طیلولری برله (لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيُغْفِرْ لَهُمْ) یرارقار
 بولمادی خدای تعالی آلارنک گناهلرینی (وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا) هم کوندورور بولمادی
 آلارنی بر بولغه (الَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ) مگر جهنم بولینه غنه کوندورور (خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا)
 منگو فالغوجیلر بولغانلری حالده آلاز اول جهنم ده همیشه (وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا)
 و بولدی اوشبو اش یعنی آلارنی جهنمده منگو فالدرماق خدای تعالی اوزرینه آسان
 و یکل (يَا أَيُّهَا النَّاسُ) ای آدمیلر (فَدَّ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ) تحقیق کیلدی سز لر گه
 پیغمبر یعنی محمد علیه السلام کیلدی حقلق و توغر یلق برله کم مراد کلمه شهادت
 یا که فرآندر (مَنْ رَبِّكُمْ) پرور دکار کز طرفندن (فَأَمِنُوا خَيْرًا لَكُمْ) بس ایمان
 کبیلر کز و اشانو کز سز اول پیغمبر گه اشانماق کز خیر و یغشیراق بولور سز نك
 اوچون (وَأَنْ تَكْفُرُوا) و اگر کافر بولسا کز و اشانماسا کز سز آکا (فَإِنَّ اللَّهَ مَا
 فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ) بس درستلکده خدای تعالی نقیدر کولکرده بولغان
 هم برده بولغان نرسه بس سز نك کافر بولماق کزدن آکا هیچ زیان
 ایرشماس سز نك ایمان کبیلرور ما کزدن آکا فائده ایرشماگان شکللی
 (وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا) و بولدی خدای تعالی بلگوجی سز نك احوال کزنی حکم
 اینکوچی حکمت و مصلحتی برله سز نك توغر کزده (يَا أَهْلَ الْكِتَابِ)
 ای کتاب اهلی خطاب یهود هم نصار اغه در (لَا تَتَّبِعُوا فِي دِينِكُمْ) افراط و چیکدن
 طشاق قیلما کز دین کزده یهودیلر گه بیورر کم چیکدن چقما کز عیسی علیه السلام
 حقنیه و آنی خورلما کز نصار لرغه بیورر عیسی علیه السلامنی ماقتاو طرفنده
 افراط قیلما کز و آنی خدای نك اوغلی دیما کز (وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ الْإِلَهَاق) و اینما کز لر
 خدای تعالی اوزرینه مگر حق و توغری سوزنی گنه اینتو کز (إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ
 مَرْيَمَ) موندن باشقه تو گلدر کم مسیح مریم اوغلی عیسی (رَسُولُ اللَّهِ) خدای تعالی نك
 رسولی و یبارگان ایلچی سیدر (و کلمته) هم خدای تعالی نك کلمه سیدر یعنی خدای
 تعالی نك سوزی برله گنه آتاسز یاراتولغاندر (الْقِيَامَةَ إِلَى مَرْيَمَ) الفا قیلدی و صالدی
 اول کلمه نی خدای تعالی مریم گه یعنی اوز قدر تیم برله سندن بر اوغل بولور

ديوب حضرت مريمگه بشارت بيردى (وَرَوْحٌ مِّنْهُ) هم بر روحى اول عيسى
 خداى تعالى قدر نندن صادر بولغاندر سببدن باشقه (فَأَمْنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ) بس ايمان
 كىلنورگىزىز خداى تعالى گه هم آنك رسول لر بنه اى نصارالر (وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ)
 دغى ايتما گىزىز خداينى اوچ ديوب نصارانك بعضيلرى خداى اوچدر الله وعيسى
 هم مريمدر ديورلر ايدى وبعضيلرى خداى اوچ افنومدن عبارتدر اب وابن هم روح
 القدس ديوب اعتقاد قيلورلر حق سبحانه وتعالى آلارنى بويله اعتقاد قيلودن طيوب
 بيوردىكم خداينى اوچدرديماگىز (أَنْتُمْ وَأَخِيْرًا لِّكُمْ) سىز طيولسگىز بو اعتقاددن طيولمافگىز
 خير وايندگوراك بولور سىز نك اوچون (أِنَّمَّا اللهُ اِلهٌ وَّاحِدٌ) موندان باشقه توگلدركم
 الله تعالى بر بولغوچى خدايدر بر دن آرتقى بولماقنى ممكن توگلدركم (سبحانه ان يكون
 لَهُ وَلَدٌ) پاكلك بر له ياد ايتمه مز آنى آنك بالاسى بولودن يعنى اول خداى تعالى بالادن
 پاك ومنهدر بالاسى بولماقنى محالدر (لَهُ مَا فِى السَّمَوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ) اول خداى
 تعالى نقيدر كوكلرده بولغان نرسه هم برداگى نرسه بار چهسى آنك مخلوقى ومملوكيدر
 بس هيچ بر مخلوق خالفقه نيكداش وبالا بولا آلماس (وَكَفى بِاللّٰهِ وَكِيلًا) وكفايه
 ايتكوچيدر خداى تعالى بنده لرنك اشلر بنى باشقار فوچى وتدبير ايتكوچى بو اوب
 خبر ده كيلمشدر كم نجران نصارالرى رسول صلى الله عليه وسلم حضرتينه ايتديلر اى
 محمد سننى اوچون عيسى نى خورلايسن وعيبلابيسن اولحضرت بيورديلر كم من عيسى
 حقنده عيبلاب نينداين سوز ايتدم نصارالر ايتديلر سن آنى خداينك بنكسى ونوليدر
 ديوب ايتنه سن فوللق عييدر اولحضرت جواب بيرديلر كم وانعا عيسى خداينك بنكسىيدر
 خدايغه بنده بولو هيچده عيب وخورلق توگلدركم ايتي عيبدن صاناماس بس
 اولحضرتنك سوز بنه موافق حق تعالى دن آيت كيلدى كم (لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ اَنْ
 يَكُونَ عَبْدًا لِلّٰهِ) هر گىز استنكافى فيلماس وباش طارنماس عيسى پيغمبر خداى تعالى گه
 بنك وفول بولودن يعنى خداينك فولى بولوغه هيچ خورلانماس (وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ)
 هم خداى تعالى در گاهينه يقين بولغان فرشته لرده استنكافى ايتماسلر وخورلانماسلر
 خداينك بندهسى بولودن كافرلردن بعضيلرى فرشته لرنى خداينك فزلىدر ديوب
 اعتقاد ايتدكلرنندن فرشته لرنك هم خداينك بنده لرى ايكانلك لرنى بيان قيلدى اوشبو
 مقرب فرشته لردن مراد عرشنى يوكلا گوچى كرو ببولردر ديوب معاملده مذكوردر
 والله اعلم (وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَن عِبَادَتِهِ) وهر كم باش طارنسه وخورلانسه خداى تعالى گه
 فوللق قيلودن (ويستكبر) هم اولوغلانسه وتكبرلك قيلوب عبادتدن باش طارنسه

(١) روايت ايدله مشدر كيم
 عيسى عليه السلامك
 كوككه آشقانندن صوك
 نصاراسكسان بريل اسلام
 دينى اوزره ثابت بولديلر
 صكره آلار برله يهوديلر
 آراسنده صوغش بولدى
 يهوديلردن بولس اسمنى
 براونكون ومكار پهلوان
 بار ايدى صوغشك نصارادن
 كوب كشيلىرى اولتوردى
 صكره نصاراعنه غاينده
 دشمان لغندن آلارنى
 توغرى بولدان چقاروب
 ضالانكه توشورماك فصدى
 ايله اوزى نك همقاب اسملى
 بيك بخشى آطينى
 بوغازلاب هم باشينه توفراق
 ساچوب فرياد قيلوب
 بفلا رغه كرسدى نصرانيلر
 آنك يانينه كيلوب سگنا
 نى نرسه بولدى بويل فرياد
 وفغان ابلما كنگا سبب
 نيدر ديوب سؤال ايتديلر
 اول جواب بيروب ايتدى
 كيم من كوكدن بر طاوش
 ايتشدم يهود دينينى
 طاشلاب نصارا دينينه
 كرماسالك سنك نوبهك
 قبول ايدلهاس سنك اشك
 خرابلقده ضالانده سن
 ديديلرشول سببلى اوزمنك
 قيلغان اشلر مگه اوكونوب

(فَسِيعَ شَرِّهِمْ أَيْهِ جَمِيعًا) بس نیز در کم قوبارور و جمع قیلور آلارنی یعنی مکلفلرنی جمع قیلور خدای تعالی اوزی صاری بارچه لر نیده ناکیم عمللرینه کورا جزا و مکافاتلرینی بیرمک اوچون (فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا) اما شول کیمسه لر کم ایمان کیلتور دیلر (وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ) هم ایندگو عمللر اشلادیلر (فَبِوَفِيهِمْ أَجْرُهُمْ) بس کامل و تمام بیرور خدای تعالی آلاغه اجر و ثوابلرینی ایندگو عمللری اوچون (وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ) هم آرندرور آلاغه اوزینک فضل و رحمتندن یعنی قیابان عمللرینه کورانچه اولوش آرنق اجر و ثوابلر بیرور (وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا) و اما شول کیمسه لر کم خدای تعالی گه عبادت قیلوغه خورلان دیلر و باش طارندیلر (فَبِعَذَابِهِمْ عَذَابًا أَلِيمًا) بس عذاب قیلور خدای آلارنی رنجتکوچی عذاب برله (وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا) هم طاپهاسلر آلا اوچون خدای تعالی دن باشقه هیچ بر دوستنی و یاردم بیرگوچینی یعنی هیچ کم آلاغه یاردم و مدد بیرور عذابدن فوتقارماس (يَا أَيُّهَا النَّاسُ) ای آدمیلر (فَدَعَاكُمْ بِرِهَانٍ مِنْ رَبِّكُمْ) تحقیق کیلدی سز لر گه حجت و دلیل پرور دکار کزدن یعنی محمد علیه السلام یاکه آنک معجزه لری یاکه اسلام دیبی در (وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا) هم ایندردک بز سنک صاری ظاهر و روشن بولوغچی نورنی کم فرآندر (فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ) اما شول کیمسه لر کم ایمان کیلتور دیلر خدای تعالی گه (وَاعْتَصِمُوا بِهِ) هم یابوشدیلر آنک کتابینه (فَسِيدَ خَلْقِهِمْ فِي رَحْمَةٍ مِنْهُ) بس نیز در کم کرگزور خدای تعالی آلارنی اوز فاشندن بولغان رحمتکه یعنی جنتکه کرگزور (وَفَضْلٍ) هم اوزندن بولوغچی فضلینه کرگزور یعنی اوز فضلی برله انعام و احسانلر قیلور (وَيَهْدِيهِمْ إِلَيْهِ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا) دخی هدایت قیلور و کوندرور خدای تعالی آلارنی اوزینه نوغری بولوغچی بولغه یعنی آلارنی اسلام دیننده ثابت قیلور و آخرنده جنت بولینه کوندرور حضرت جابر انصاری رضی الله عنه دن منقولدر کم اول ایتدی بر وقتده من صرخاو ایدم رسول اکرم صلی الله علیه وسلم منم حالمنی صوراماق اوچون کیاسگان ایدی من ایتدم یا رسول الله منم بر مقدار مالم باردر اوزم کللاه من یعنی آنا آنام هم بالام یوقدر بر نهه فز فرنداشلرم باردر منم وفاتیمدن صوگ فالغان ماللریم نچوک تقسیم ایدلور بس حق سبحانه و تعالی دن آیت کیلدی کم (يَسْتَفْتُونَكَ) فتوا صورلرلر سندن ای محمد علیه السلام کللاه نك میراثی نوغر بسنده (قُلْ اللَّهُ يَفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ) اینکل سن آلاغه خدای تعالی فتوا بیرور و حکم قیلور سزلر گه کللاه نك میراثی حقنده (ان

زار یلق قیلامن یهود دینندن فایتدم ونوبه ایتدم بوکونگه چه عمرم و برانلقه غافل لکه اوتکان ایکن ایمدی بلغم دیوی نصرانیلر بولسنک اوشبو سوزلرینه اشانوب بیک شادلانوب آنی کلیسا گه آلوب باردیلر بر یل کلیساده طاعت و عبادتکه مشغول بولوب خلقغه انجیل دن وعظلم سوبلار ایدی همه لری آثا خلاص فویدیلر و آنی بیک سو یار ایدیلر ایندگو کشی دیوب اعتقاد قیلدیلر بر کون بولس نصرانیلرغه ایتدی مگا کوکن بر ندا کیلدی منم نوبه منی خدای قبول ایتکان شمدی مکار ومغه کیتارگه فرمان بولدی دیوب روم ولایتینه یونالدی نسطور اسملی نصرانی اوزی اورینه خلیفه ایدوب آنکا ایتدی کیم آله اوچدر عیسی و مریم هم الله در خلقغه شویدلر تعلیم ایداسن صکره یعقوب اسملی شا کردینه عیسی انسان توگلدلر بلکه ابن الله در دیوب تعلیم ایتدی ملکا اسملی نصرانیغه خدای الله هم عیسی در دیدی هر قایوسینی برام برام

امرؤ هلك ليس له ولد) اگر بر اير اولسه آنك بالاسى بولماسه يعنى اير بالاسى بولماسه بو اورنده ولدن مراد اير بالادر فز بالا فالسه آنك سببلى فز فرنداش ميراثن محروم ايتولماس (وله اُخت) هم بولسه اول اولگان كشى نك فز فرنداشى (فلها نصف ما ترك) بس اول فرنداشكه بولور فالغان مالنك يارطيسى (وهو يرثها ان لم يكن لها ولد) هم اول اير كشى اوزى وارث بولور فز فرنداشينه اگرده فز فرنداشينك بالاسى بولماسه يعنى اير بالاسى بولماسه (فان كانتا اثنتين) بس اگر بولسهر فز فرنداشلر ايكي يعنى بردن آرتق فز فرنداشلرى فالسه (فلهما الثلثان مما ترك) بس بولور آلا رغه فالغان مالنك اوچ اولوشدن ايكي اولوشى (وان كانوا اخوة رجالاً ونساءً) واگر بولسهر وارثلر ميت نك بر توغمه فرنداشلرى اير فرنداشلر هم فز فرنداشلر (فللذكر مثل حظ الأنثيين) بس اير فرنداشكه بيرلور ايكي فز فرنداشنك اولوشى شكللى ميراث مالندن (بين الله انكم ان تزلوا) بيان قيلور خداى تعالى سز لرگه ميراث حكم لر ينى تا كيم سز نك ضالانكه نوشماسلر سز لرگه و توغرى بولدن آداشماسلرگه اوچون (والله بكل شىء عليم) و خداى تعالى بارچه نرسه نى بلگوچيدر بنده لرنك مصلحتلرندن.

۵نجى سوره مائده سوره سى بر يوزده بكرمى اوچ آيتلر همه سى مدينه ده نازل بولغانلر مگر بر آيت اليوم اكملت لكم دينكم آيتى مكه ده عرفانده نازلدر

بسم الله الرحمن الرحيم

(يا ايها الذين امنوا) اى ايمان كيلتورگان كيمسهر (اوفوا بالعقود) وفا قيلرگه بر بر كز آراسنده بولغان شرعى عقدلر رغه نكاح هم صانو و آلوهم شركت عقدلرى كيبى يعنى عقدلرده خيانت برله اش قيلما كز وعهدلر كزده نور كز (احلت لكم) حلال ايتولدى سز لرگه (بهيمة الانعام) (۱) دورت آياقلى طوارلر نوه و صفر هم فوى و صارق و كچه كيبيلر (الا ما يتلى عليكم) مگر حلال نوگلدر شول نرسه كم اوفولور سز نك اوزر كز گه اوشبو سوره ده يعنى نوبانده كيللاچك حرمت عليكم الهيمته آيننده ذكر ايتولگان نرسهر حلال نوگلدر آلار دن باشقه لرى حلالدر (غير محلى الصيد وانتم حرم) حلال نونوقچيلرغه باشقه بولغانكز حاله آونى و حالانكه سز لر احرام باغلاغوچيلر سز يعنى حج اوچون احرام باغلاغان بولساكز شول حالده آولاغان آوكز سز لرگه حرامدر حلال بيلماكز (ان الله يحكم ما يريد) درستلكده خداى تعالى حكم قيلور

اوز فاشينه چاقروب سن منم خاص دوستيم و خليفه من من ايرته گى كون اوزمنى عيسى رضاسى اوچون قربان ايدچك من اوز اورنيمه سنى خليفه ايدوب فالدر دم من اويرانكان بولغه خلقنى دعوت قيلغلر ديوب تورلى بالغانلر ايله آلارنى آلداب صكره اوزينى اوزى بوغازلادى مذكور اوچ كشى هر فايوسى اوز بولينه خلقنى دعوت ايدوب اوزلرينه انباعلر جمع قيلدبلر اوچ نورلى مذهب بولوب هر فايوسى ايكنچينى باطلدر ديديلر آرالرنده كؤب اخلاف و افع بولدى

(۱) بهيمه ديوب هر بر آوغه ايتولور انعام نوه و صفر هم فوى و كچه در ابن عباس رضى الله عنهما ديمشلر درر بهيمه الانعامدن مراد حيواننى بوغازلاغاندن صوك اچندن چقان برانى در كو براك علماء انى حلال ديمشلر در امام اعظم فاشنك اكر آناسى نى بوغازلا غاندىن صوك اچندا گى بالاسى اولگان بولسه حلال بولماس

شول نرسه فی کم تیلار اوزی حلال و حرام توغر بسنده (یا ایها الذین آمنوا) ای ایمان
 کیلتورگان کهسه لر (لَا تَحْلُوا شَعَائِرَ اللَّهِ) حلال تونماکز و حرمتی فی صندرماکز خدای
 تعالی دینی نك شعار و علامتیرینی شعارلردن مراد حجه اشلا نا نورغان عمل لردر
 یا که احرام باغلاغان کشیگه حرام بولغان اشلردر یا که حرم شریفدر یا که خدای تعالی نك
 امر ونهی لریدر حاصل معنی حج عمل لرینی حرمتلاب اولوغ اش بلوب اشلا کز
 دیمکدر یا که احرام باغلاغان کشیلرگه حرام بولغان اشلردن اگر محرم بولسا کز
 صافلان کز دیمکدر یا که حرم شریفنك حرمتینی صندرماکز و آنده درست بولماغان
 اشلر فی اشلاما کز یا که خدای تعالی نك امر ونهی لرینی اولوغ بلوب برینه کیلتور کز
 دیمکدر یا که شهر حرام بولغان آبلرنك حرمتینی صندرماکز دیمکدر و بعضیلر شعائرلردن
 مراد حجه فر بان ایتمک او چون علامتیر ایله بیلگولانگان توه و صفر کبی فر بانلق لردر
 دیمشلر والله تعالی اعلم (وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ) هم حلال فیلما کز شهر حرام بولغان آینی
 یعنی اول آیلده صوغش فیلوب حرمتینی صندرما کز (وَلَا الْهَدْيَ) دخی حلال فیلما کز
 کعبه اللهغه فر بان ایلامک او چون بیلگولاب کیلتور لگان فر بانلق لرینی توه و صفر هم
 فوی کبی یعنی اول فر بانلق لرغه تعرض فیلما کز هم بیلگولانگان اورنلرینه کیلوب
 یئودن الکاری بوزلاما کز هم آلارنك ایئلرینی اوز کز آشاما کز دیمکدر
 (وَلَا الْقَلَائِدَ) دخی حلال فیلما کز فلاده و علامت ایاسی بولغان فر بانلق لرینی یعنی
 فر بانلق ایکانی بلنسون او چون موبونلرینه آغاچدن بر نرسه یا صاب تیشوب آصارلر
 شوندا این علامتلی بولغان فر بان لرینی حلال فیلما کز و آلا رغه تعرض ایتما کز (وَلَا
 أَمِينَ الْبَيْتِ الْحَرَامِ) دخی حلال ایتما کز بیت الحرام بولغان کعبه الله فی زیارت فیلورغه
 قصد ایتمک و چیلر و حج او چون گیلگوچیلر برله صوغش فیلونی و آلا رغه تعرض
 ایتما کز و زیان ایرشدرما کز کراک اول کیلگوچیلر مسلمانلر بولسون و کراک کافرلر
 بولسون (يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّن رَّبِّهِمْ) استارلر اول زیارتنی قصد ایتمک و چیلر و کعبه اللهغه
 کیلگوچیلر فضل و آرتقلقنی پروردکارلردن یعنی مؤمنلر اجر و ثوابنی یا که
 سودا گرلک ایدوب رزقلق حاصل فیلونی استارلر و کافرلر دنیا دولتینی و رزقنی
 استارلر (وَرِضْوَانًا) هم خدای تعالی نك راضیلقنی استارلر مؤمنلر (فَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا)
 بس هر فایجان حلالانسا کز و احرامدن چقسا کز سز آولا کز هر تورلی اولرینی
 اگر تیلانسا کز یعنی احرامدن چققاچ آو آولامق حلالدر (وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُومٍ)
 والبته بولکلتماسون سزنی و سبب بولماسون سز لرگه مشرکلردن هر کر وهنك دشمان لقی
 (أَن صُدُّوكم مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) سزنی طیماقلری او چون آلارنك مسجد حرامک طواف

قیلودن وحج قیلودن (أَنْ نَعْتَدُوا) سزنىڭ چېكىن چىنماونىرغە آلاز حقتەكە بىنى حدىبىيە
 واقعەسىندە مشركار سزنى مسجد حرامغە كىرۇپ طواف قىلۇدون مەنچ ايتىكانلارى اوچون
 سز آلازدن اوچ آلامز دىوب چېكىن چەنكەز و حرم شريفنىڭ ھەرمىنى سندرماكز
 (وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبُرِّ وَالنَّفْوَى) ھەم ياردەم ايتوشكز بر بر كزگە بىشى اش و نىقوالق
 اوررىنە (وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ) و ياردەم ايتماكز بساوزلق ھەم ظلم لق
 اوزرىنە بىنى برادنىڭ گناھ قىلماقنىنە ياكە بر كەسەگە ظلم ايتماكىنە بولوشماكز
 و ياردەم بىرماكز (وَاتَّقُوا اللَّهَ) ھەم قورقكز اللەئەلى دن (أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ) درىستلىكە
 خدای تەالى عذابى قاطى بولغۇچىدر اوزىدىن قورقماغانلارغە (حَرِّمَتْ عَلَيْكُمْ الْمَيْتَةَ)
 حرام ايتولدى سزلىرگە اولاكسە و شريفنىكە موافق بوغازلانماقچە اولىگان حيوانلر
 (وَالدَّم) ھەم آقچوقى فان حرام ايتولدى (وَلَحْمُ الْخَنزِيرِ) دىغى دوگىز ايتى سزلىرگە
 حرام ايتولدى ھەم دوگىزنىڭ بارچە اجزاسى حرامدر (وَمَا أَهْلٌ لِّغَيْرِ اللَّهِ بِهِ) دىغى
 بوغازلاغاندە اللە تەالى ذن باشقەنىڭ اسمىنى ياد ايتولمىگان نرسە بىنى پوتلر اسمىنى
 ياكە باشقە نرسە اسمىنى ايتوب بوغازلاغان حيوانلر حرامدر (وَالنَّخْلَةَ) دىغى
 بوغازندن بووب اولتورلىگان حيوان (وَالْمَوْزُونَة) ھەم طاش ياكە آغاج كى نرسەلر
 برلە صوغوب اولتورلىگان حيوان سزلىرگە حرام ايتولدى (وَالْمُرْدَبَةَ) دىغى بىوك
 اورىدىن يوقلوب نوشوب اولىگان حيوان (وَالنَّطِيعَةَ) ھەم بر موكورلى حيوان سوزوب
 اولتورگان حيوان ايتولدى (وَمَا أَكَلَ السَّبِيعِ) دىغى بىرنەچى جانور تشلاب
 و بىرنوب اولتورگان حيوان حرامدر (الْأُمَّةَ دَكِئْتُمْ) مگر حرام بواھاس شول حيوان
 كەم سز آنى بوغازلاب اولگوردكز اولماكندن الكارى و جانى چەقناچە (وَمَا ذُبِحَ
 عَلَى النَّصَبِ) دىغى حرامدر سزلىرگە شول نرسەكە بوغازلانمىش بولدى اول بيت الحرام
 اطرافىك بولغان طاشلر اوزرىنە اول طاشلر چەمىسى اوچىوز آتەش طاش ايدى كە
 جاھلىت خەلى اول طاشلرنى تەطىم قىلۇب شولارغە فرىان قىلۇرلر ايدى و بعضىلر
 نصب دن مراد پونلردر دىمشار اول تەقىردە مەناسى پونلر اوچون بوغازلانغان
 حيوان حرام ايتولدى دىمكدر (وَأَنْ تَسْتَسْمُوا بِالْأَزْلَامِ) دىغى حرام ايتولدى سزنىڭ
 اوز قىسمىنگزنى استاماككز فال اوقلرى برلە جاھلىتەكە ھەربىڭ عادىلرى شول ايدىكەم
 بر اشنى اشلاماكچى ياكە بر سەركە چەنچى بولسەلر فال اوقلرى سالوب نفال
 قىلۇرلر ايدى اوچ اوقىنىڭ بىرىنە رەم بو اشنى بوردى دىب يازلغان بولۇر ايدى

اورىنىدە چاقىرىدىن
 سەمەس دوستىم بولمىدە
 سىن سىن كىرگەن كىر
 اورىنى بىشى بىشى
 اورىن بىر بىر ايتىكانلارنى
 اورىن بىر بىر سىن سىن
 ايتوب قالىدۇم سىن
 و بىر كىن بولمە خەلى
 خەلى قىلماقچى دىوب قولى
 مالماتلر ايتىل آلاز
 ايتىدىن كىرگەن اوزىنى
 اوزى بوغازلادى مەككە
 اوچ كىشى ھەرقايسى
 اوز بولمە خەلى خەلى
 ايتوب اوزلرىنە ايتىلدى
 سىم ايتىدىلر اوچ بولدى
 مەس بولۇپ ھەرقايسى
 ايتىدىن باطللر دىمبار
 آلازىدە كىرگەن ايتىلدى
 دىم بولدى

۱) بىنە ذىوب ھەم بر
 ايتوب ايتىلور انعام نوب
 دىم ھەم نوب دىمكدر
 لىق قىلدىن رەس اللە
 عىنا دىمكدر بىنە
 الانامىن مراد حيوانلر
 دىمكدر انعام نوب
 لىقنى چىقان بولۇر
 ھەم بىر كىنە انى مەككە
 دىمكدر انعام نوب
 كىرگەن سىن بوغازلا
 مەننىن سىن ايتىدىن كىر
 بالاسى اولىگان بولدى
 مەككە بولدى

(۱) عمر بن الخطاب رضی
 الله عنه دن مرویدرکه
 یهودیلردن برکیمسه آنکا
 ایندی یا امیرالمؤمنین
 سزنگ کتابکژده بر آیت
 باردرکیم آنی اوقه ورسز
 اگر اول آیت یهودکه
 ایندرلگان بولسه بیز
 آنک ایندرلگان کونینی
 اولوغ بیرام اینوبتوتار
 ایدک اول آیت اوشبو
 الیوم اکملت لکم دینکم
 آیتیدر عمررضی الله عنه
 ایندی بیز اول آیت
 ایندرلگان کونینی بیلورمز
 اول جمعه کون عرفه کونی
 ایدی رسول صلی الله علیه
 وسلم عرفانک فائمه ایدیلر
 دیوب اولکون بوزنگ
 عیدمز ایدکینه اشارت
 ایلادی ابن عباس رضی
 الله عنهما دیهشلردرکیم
 اولکونک بش تورلی عید
 و بیرام جیولدی جمعه کون
 هم عرفه کونی هم اولکون
 یهودیلرنک و نصارانک
 عیدلری ایدی وهم جو
 سیلرنک بیرام کونلری
 ایدی و حالانکه اولکونین
 الگاری هم آندن صوگ
 هیچ برکونده اوشبو
 طریقه تورلی قوملرنک
 عیدلری برکونک جیولغانی
 یوقدر روایت ایدلمشدر
 کیم اوشبو آیت کریمه
 ایندرلگاج عمررضی الله

و برسینه ربیم بو اشدن طیبی دیوب یازلغان بو اور ایدی و اوچنچی اوقه هیچ
 نرسه یازلماغان بولور ایدی شول اوچ اوقلرنی بر صاوته صالحوب اوزلری قاراما پنجه
 آلورلر ایدی اگر اولگی اوق چقسه اول اشنی یغشی لقه یوراب آنی اشلا رلر
 ایدی ایکنچی اوق چقسه شوملانوب اول اشنی اشلاماسلر ایدی هیچ نرسه یازلماغان
 اوق چقسه اول اش نوغریسندنه توفی قیلوب نجه وقتدن صوگینه فال سالورلر
 ایدی شول اوقلرنی ازلام و افداح دیوب آطارلر ایدی حق تعالی مؤمنلرنی شول
 اشدن نهی قیلوب آنی حرام ایندی (ذلکم فسق) اوشبو اشکز یعنی فال اوقلری
 صالحوب بختکرنی صنما فکرن فاسققدن و اسلام دائره سندن طشقاری چغودر زبراکه
 ربیم بیوردی و ربیم طیبی دیوب یازولری خدای تعالی گه افتر آه قیلودر یا که
 شر کدر (الیوم یئس النین کفروا من دینکم) اوشبو کونده یعنی خطبه الوداع نک
 عرفه سی کونک امید اوز دیلر کافر بولغان که سله سزنگ دینکزدن یعنی سزنگ دینکرنی باطل
 و بالغانه چغاردن امیدلرینی اوز دیلر یا که سزنگ اسلام دینندن دونها ککزدن امیدلرینی
 اوز دیلر (فلا تخشوه) بس فورقما کرسز ای مؤمنلر اول کافرلرنک فتنه سندن
 (واخشون) و فورقکرسز مندن اوشبو آیه کریمه رسول اکرم صلی الله تعالی علیه
 وسلم نک آفتق حجارنده عرفه کون ایکندی نمازی وقتنده نازل بولدی رسول
 اکرم حضرتلری توه اوستونده آطلانغان ایدی اوشبو آیت کیلگاندن صوگ
 اولحضرت دنیاده سکسان کون ترک بولدیلر بعضیلر قرآنده ایگ صوگ نازل بولغان
 آیت اوشبودر دیهشلر (الیوم اکملت لکم دینکم) (۱) اوشبو کون کامل قیلدم من
 سزنگ اوچون دینکرنی کم موندن صوگ آنک حکملری اوز گارنوماس و نسخ ایدماس
 (وانهت علیکم نعمتی) هم تمام قیلدم من سزنگ اوزرکیز گه نعمتمنی (ورضیت
 لکم الاسلام دینا) و اختیار قیلدم من سزنگ اوچون اسلام دینی نی کم بارچه دینلرنک
 یغشیرا قیدر (فمن اضطر فی مخصه) بس هر کم مضطر و عاجز فالسه اهلحق حالنده
 و حرام بولغان طعاملر دن باشقه آشارلق نرسه طاپماسه شول حالک حرام بولغان نرسه نی
 آشاسه (غیر متجانف لاثم) میل اینکو چبگه باشقه بولغانی حالده گناهقه یعنی حرام
 نرسه نی آشای لندلانو اوچون بولماسه هم آچقه اولودن صافلانورلق مقدار غنه
 آشاسه آرتق آشاماسه (فان الله غفور رحیم) بس درسته لکه خدای تعالی بارلقاغو چیدر
 آنک اوشبو گناهینی مهربان و رحمت اینکو چیدر آنما ضرورت حالده حرام طعامنی

عنه یفلادی بو کونگه چه دینیمز اشلرنده خیرمز آرتوب نورما فده ایدی ایدی کامل بولدی موندن صوگ نقصانغه یوز
 نونماسون دیوب نورفان دیدی واقعا بو آیت نزلندن صوگ پیغمبر مز علیه السلام سکسان برکون گنه دنیاده تریک بولدیلر

آلارغه آلازك مهرلرینی (محصنین) زنادن صافلانونی هم توزك لیکنی استاگوچیلر بولغانكز حالده سز اول نکاح برله (غیر مسافحین) آشکارا زنا اینکوچیلر گه باشقه (وَلَا مُتَخَذِيْ اٰخْدَانٍ) هم یاشرن اویناشلر تونقوچیلرغه باشقه بولغانكز حاله (وَمَنْ يَّكْفُرْ بِالْاِيْمَانِ) وهر کم کافر بولسه وایشانماسه ایمان کیلتورماک واجب بولغان نرسه لر گه یا که شریعت حکملرینی حلال و حرامنی انکار قیلسه (فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ) بس تحقیق یوخالدی وضایع بولدی آنک قیلغان عملی زیرا که ایمانسز عملده هیچ فائده یوقدر (وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ) هم اول کمسه آخرنده زیان کورگوچیلردن و خسرانک قالغوچیلردنر (يَا اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا) ای ایمان کیلتورگان کمسه لر (اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ) هر فایجهان تورساكز سز نماز او فورغه یعنی نماز او قوماقچی بولساكز واوزكز طهارتسز بولساكز (فَاغْسِلُوْا وُجُوْكُمْ) بس بووئز سز یوزلرکزی ما ئولای ساچندن ایاک آستینه چه هم بر فولاندن ایکنچی فولانغه چه (وَاِيْدِيْكُمْ اِلَى الْمِرْاٰقِ) هم یووئز قوللرکزی ترساکلر گه چه ترساکنی یوماق هم فرضدر (وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ) دخی مسح قیلکز باشلرکزغه امام اعظم مذهبنده باشنك دورندن بری مقدارینه مسح قیلماق فرضدر امام مالک فاشنده بوتونلاینه مسح طارنماق فرضدر (وَارْجُلَكُمْ اِلَى الْكَعْبِيْنَ) دخی بووئز آیافلرکزی ایسکی طوبقلرغه چه طوبقنك اوزینی هم یوولور (وَاَنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوْا) و اگر جنب بولساكز سز بس غسسل قیلکزو فویونوئز (اِنْ كُنْتُمْ مَّرْضٰی) و اگر بولساكز سز صر خاوار هم صونی استعمال قیلو ضرر بیورولك بولسه (اَوْ عَلٰی سَفَرٍ) یا ایسه سفرده بولساكز (اَوْ جَاءَ اَحَدٌ مِّنْكُمْ مِنَ الْغَاثِطِ) یا ایسه کیلسه سزك بر اوئز قضای حاجندن یعنی طهارتینی صندرغان بولسه (اَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ) یا ایسه سز تونساكز خاتونلرنی یعنی مباشرة فاحشه برله طهارتسز صنفان بولسه (فَلَمْ تَجِدُوْا مَآءً) بس سز طاپماساكز صونی طهارت یا که غسل اوچون یعنی نینداین سبب برله بولسه ده صودن عاجز بولساكز (فَتَيَمَّمُوا صَعِيْدًا طَيِّبًا) بس قصد قیلکز سز پاک بولغوچی بر جنسینی یعنی پاک بولغان توفراق و قوم شکللی بر جنسندن بولغان نرسه گه تیمم صوغئز (فَامْسَحُوا بِوُجُوْكُمْ وَاِيْدِيْكُمْ) بس مسح قیلکز یوزلرکز گه هم قوللرکزغه اول توفراقندن و بر جنسندن یعنی بر مرتبه صوغوب یوزلرکز گه ایکنچی مرتبه صوغوب قوللرکزغه مسح قیلکز (مَا يُرِيْدُ اللّٰهُ) تلاماس خدای تعالی

اوشبو مجزه بر نه
رتنه واقف بولغاندر بری
تولرکم بیسیر بر علیه
السلام بر وقتده یوقدر
عالمیه بارقاللر ایسکی
یوقدر بر او دیوار
یوقدر اول حضرتنك
باشنده بر او اول طهارت
طهارتسز بولدی حق
ساحنه تعالی اول شینك
بولیسن نورتندی اوشد
تدایق مسیلمه کتایمك
اناهندن بر او اولسیرک
سر اویشدر کتایم بولغان
ایسکی حق تعالی کتایم
ایسکی قوللری فور وادی
تفسیر جمالی

(لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ) شونی کم فیلسه سز نك اوزرگزگه بر حرج وطارلقدن دین
 نوغریسندہ (ولکن یرید لیطہرکم) ولکن نلار خدای تعالی سز لرنی پاک فیلونی
 طہارتسزلقدن یا کہ گناہدن زیرا کہ طہارت گناہلرغہ کفارندر (ولینم نعمتہ علیکم)
 ہم تمام فیلونی نلار اوزینک نعمتی نی سزلرگہ نینم گہ رحصت بیرماکی برله (لعلکم
 تشکرون) شایدکم سز شکرانہ فیلورسز خدای تعالی نك نعمتلرینہ (واذکر وانعمۃ
 اللہ علیکم) وباد فیلسکز اللہ تعالی نك سزلرگہ انعام فیلغان نعمتی نی اسلام وشریعت
 حکملری کبی (ومینافہ الذی واثقکم بہ) دخی یساد ایتکز خدای تعالی نك شول
 عہدینی کم باغلادی خدای تعالی سز نك برله اول عہدی یعنی المیناق کوننک الست
 بر بکم خطابینہ فارشی بیرگان عہدکزی یاد ایتکز یا کہ میناقین مراد رسول اکرم
 صلی اللہ علیہ وسلم گہ لیلۃ العقبہدہ فیلغان بیعت لریدر (اذ قاتم سمعنا واطعنا) شول
 وقت کم سز لیتدکز ایشندکبز سنك سوزکنی ہم بوی صوندق فرمانکغہ دیوب
 یا کہ اوشبو عہد حدیبیہ واقعہسندہ آغاچ آستندہ بولغان بیعت الرضواندر هر ابکی سی
 اوز اورنلرنک ذکر ایتولور انشاء اللہ تعالی (واتقوا اللہ) وقورفکز اللہ تعالی دن نعمتینہ
 شکرانہ سزلق فیلودہ ہم آنک عہدینی صندروده (ان اللہ علیم بذات الصدور) درستلکک
 اللہ تعالی بلگوچیدر کوکرا کجده بولغان باشرن نیت لرنی و سزلرنی (یا ایہا الذین
 امنوا) ای ایمان کیلتورگان کمسہلر (کوئوا قوامین للہ) بولکز سز قیام ایتکوچیلر
 ونورغوچیلر حقلق برله خدای تعالی اوچون (شہداء بالقسط) گواہلر بولکز عدلک
 ونوغریلق برله (ولا یجر منکم شان قوم) ہم بوکلانماسون سزلرنی مشرکازدن
 برگر وھنک دشمانلقی (علی الا تعدلوا) سز نك عدلک ایتماسلککز اوزرینہ آلا
 نوغریسندہ یعنی مشرکلرگہ دشمانلقکز آلا رغہ ظلم لقی قیلما فکزغہ سبب بولماسون
 دشمانلق قیلماز و اوچ آلامز دیوب نوغریلقدن چغوب آلا رغہ ظلم لقی وخیانت ایتماکز
 و آلا برله فیلغان عہدکزی بوزماکز (اعدلوا هو اقرب للتقوی) عدلک فیلسکز کم
 اول عدلک یقینراقدر نقوالقغہ (واتقوا اللہ) ہم قورفکز اللہ تعالی دن ظلم لقی فیلودہ
 (ان اللہ خبیر بما تعملون) درستلککدہ اللہ تعالی بلگوچیدر شول نرسہنی کم سز
 اشلار سز عدلک و ظلم لقی (وعد اللہ الذین امنوا) وعدہ فیلدی اللہ تعالی شول
 کمسہلرگہ کم ایمان کیلتوردیلر (وعملوا الصالحات) ہم اشلادیلر ایزگو عمل لرنی
 (لہم مغفرۃ) شونک برله وعدہ فیلدیکم بولغوچیدر آلا رغہ مغفرت وبارلقاو (واجر
 عظیم) ہم اولوغ اجر و ثواب آخرتدہ (والذین کفروا) وشول کمسہلر کم کافر بولدیلر

(وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا) هم يالغانغه توندىلر بىزنىڭ آيتلىرىمىزنى يەنى قرآنغە اشانمايدىلر (أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ) اوشبو گروھ نەمۇغ اهللىرىدىر روایت ايدىلەشدىر كىم رسول اكريم صلى الله عليه وسلم كافرلاردىن بىر قومنىڭ اوستىنە صوغىش قىلو اوچون بارغان ايدى اول قوم طاغىلر اچىندە قاجە ياصاب اسلام لشكرىدىن قاچوب صافلانوب توردىلر اوللارنى مؤمنلارنى كورۇپ تورۇرلر ايدى اولوغلىرى غورث اسملى ايدى شول وقتە قاطى يغمور ياودى رسول صلى الله عليه وسلم لشكرىدىن چىتتەراك بووشلانگان كىيولملىرىنى بىر آغاچقە الوب اوزى شول آغاچنىڭ آستوندىە طايبانغان ايدى باندىە هيچ بىر فورال بوقى هم اوزى يالغوز ايدى بىر عرب آنى كورۇپ اوللارنىڭ اولوغلىرى غورثقە خبر بىردى غورث قولىنە قىلچ آلوب پىغمبىر عليه السلامنىڭ باشى اوچىنە كىيلىدى مندىن كىم سنى صافلاردىدى رسول صلى الله عليه وسلم الله صافلاردىوب جواب بىردى شول حالده غورثنىڭ قولى تونماس بولوب قىلچ قولدىن توشدى اول حضرت قىلچنى قولىنە آلوب ايدى مندىن سنى كىم منع قىلور دىدى غورث هيچ كىم منع قىلمەس دىوب جواب بىردى هم ايمان كىلتورۇپ اوز قومىنە قايتوب آلارنى اسلامغە اوندىدى شول خصوصە آيت نازل بولدى كىم (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) اى ايمان كىلتورگان كەسەلر (أَذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ) ياد ايتىڭلر الله تعالىنىڭ سىزنىڭ اوزىڭلارگە بولغان نەمىتىنى (اذم قوم) شولوقتە كىم قىلدى بىر قوم يەنى غورث هم آنىڭ تابىلىرى قىلدى قىلدىلر (أَنْ يَسْطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ) شونى كىم آچسەلر آلار قوللارنى سىزنىڭ صارى يەنى سىزنى ھلاك ايتونى واولتورما كىنى قىلدىلر (فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ) (۱) بس طىدى خدای تعالى آلارنىڭ قوللارنى سىزدىن وسىزنى آلارنىڭ شىردىن صافلادى (وَاتَّقُوا اللَّهَ) وفورقنىز سىز الله تعالىدىن آڭا كىفران نەمىت قىلماڭلر (وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ) وكرا كىر كىم الله تعالى اوزىڭلارگە نوكلى ايتسونلر مؤمنلر زىرا كە ھر خىرنى ايرشدرگوچى وضرردن صافلاگوچى اولغىنەدر (وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ) وتحقىق آلدى خدای تعالى بنى اسرايىل قومىنىڭ عھدىلرىنى موسى عليه السلامغە موافقت ايدوب جبارلر بىرلە صوغىش قىلو توغرىسىندە (وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ) هم قوباردىق بىز بنى اسرايىلدىن (اثنى عشر نقيباً) اون ايكى نقيبىنى نقيب دىوب سردار وباشلىقغە ايتولور يەنى بنى اسرايىلنىڭ اون ايكى سبطىنە اون ايكى سردار قىلدىق آلارنىڭ حاللرىنى ئىكشورماك هم آلارنى اوگونلاب تورماق اوچون اول قىسەنىڭ اجمالى اوشبودىر كىم حق تعالى موسى عليه السلامغە ارض مقدسەنى بنى اسرايىلغە نصىب قىلور من دىوب وعدە قىلغان ايدى اول وقتە ارض مقدسەدە

(۱) اوشبو معجزە بىر نەچە مرتبە واقع بولغاندىر بىرسى شولدىر كىم پىغمبىر مىز عليه السلام بىر وقتە يھودىلر بىلە سىنە بارغانلر ايدى يھودىلردىن براو دىوار اوستوندىن اولحضرتنىڭ باشىنە براولوغ طاش طاشلاماقچى بولدى حق سبحانەوتعالى اول خىيىنىڭ قولىنى قورتىدى اوشا نىداق مىسالىە كىتابنىڭ اتباعىدىن براو اولحضرتكە ضرر ايرشدرماقچى بولغان ايدى حق تعالىنىڭ قىلىرىنى ايل قوللارنى قورودى تفسىر جمالى

يوموشاماس (يعرفون السكم عن مواضعه) اوزگار تهلر آلار توراننگ سوزلرینی اورنلر نندن یعنی توراندهغی رسول الله صلی الله علیه وسلم ننگ صفتلرینی باشورهلر و آلارنگ اورنینه باشقه سوزلرینی قویالر یاکه تورات آیتلرینی اوزلری تلامانچه تاویل قیلالر (ونسوا حظا مما ذکرنا به) هم اونتدیلر آلار وقویدیلر الوشنی شول نرسه دنکم اوگت بئرلگان ایدیلر آننگ برله توراننگ یعنی توراننگ بولغان آخر زمان پیغمبرینه ایارمک توغر یسننگی وعظ واوگتلرینی تمام اونتدیلر وایسئلرندن چغار دیلر (ولا نزال تطالع علی خائنة منهم) وهمیشه بولورسن ای محمد علیه السلام شویلهکم آگاه بولورسن بر خیانتکه اول یهودیلردن یعنی همیشه آلارنگ خیانتلرینی بلوب تورورسن آلار هر وقت خیانت قیلورلر (الا قلیلاً منهم) مگر آلاردن آزغنه کیشیلر خیانت قیلماسلر عبدالله بن سلام و آننگ یولداشلری کبی (فاعف عنهم) بس عفو قیلغل وکیچکل سین آلاردن اگر توبه قیلسالر وایمان کیلتورسهلر (واصفح هم یوز دوندر گل سین آلاغه جزا بیرودن اگر جزبه تولونی قبول ایتسهلر (ان الله یحب المحسنین) درستلکده الله تعالی سویار ایزگولک ایتکوچیلرینی (من الذین قالوا انا نصاری) شول کمسهلردن کم ایتدیلر درستلکده بزلر نصارالر مرز دیوب (اخذنا میثاقهم) آلدق بز آلاردن عهدلرینی یهودیلردن آلمان شیکلی یعنی آخر زمان پیغمبرینه ایمان کیلتورورسز دیوب آلاردن هم عهد آلدق (فانسوا حظا مما ذکرنا به) بس اونتدیلر آلار الوشنی شول نرسه دنکم اوگت بئرلگان ایدیلر آننگ برله یعنی انجیلدهگی آخر زمان پیغمبرینه ایارمکلی توغر یسننگه بولغان وعظ واوگتلرینی اونتدیلر (فاغربنا بینهم العداوة) بس قوباردق وصالدق بز آلار آراسینه دشمانلغنی (والبغضاء) دخی بر برسینه آچونی (الی یوم القیامة) قیامت کونینه چه تاکم نصارالر نهجه گروه بولوب آیرلوب بر برسینه دشمان بولدیلر (وسوف ینبئهم الله) ویتیزدرکم آگاهلاندورور خدای تعالی آلارنی و آلاغه خبر بیرور (بما کانوا یصنعون) شول نرسه برلهکم اشلر بولدیلر آلار یعنی اشلرگان اشلرینگ جزاسینی بیرور (یا اهل الکتاب) ای یهود و نصارا (قد جاءکم رسولنا) تحقیق کیلدی سزگه بزنگ رسولمز (یبین لکم کثیراً مما کنتم تخفون من الکتاب) بیان قیلور اول رسول سزلرگه کوبسینی شول نرسه دنکم سز باشورور بولدیگز آنی کتابدن یعنی تورات وانجیلگگی سز باشورگان آیتلرینی کوبسینی سزگه بیان قیلور تورانده بولغان محمد علیه السلامنگ صفتلری هم رجم آیتی کبی وانجیلگگی

عيسى عليه السلامك محمد عليه السلام حَقَّقْ غَى بشارتى كىبى (وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ) هم عفو قىلور
 وكىچار اول رسول سز نك باشورگانلر كز نك كو بسندن يعنى آلارنى بيان قىلماس
 وسزگه اينماس منقوللر كم يهوديلردن برسى اول بز باشورگان نرسەدن سىنك
 عفو اينكانك وبز لرگه بيان قىلماغانك نى نرسەدر دىوب رسول الله صلى الله عليه وسلمدن
 سورادى اول حضرت جواب بېرمادىلر يهودى ايكنچى هم او چونچى مرتبه مبالغه ايل
 سورادى اول حضرت بوزلر بنى آندن دوندر دىلر هيچ جواب بېرمادىلر يهودى نك
 قات قات سوراوندىن مقصودى اول حضرتدن مذكور نرسەلرنى بيسان قىلدروب
 خدای تعالى نك كلامىنى بالغانغه چغار وايدى اول حضرت هيچ بيان قىلماغاچ يهودى
 آنك راستلىقنى يقىنا بلوب فى الحال ايمان كىلتوردى (فَدِ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ) تحقيق
 كىلدى سزگه خدای تعالى دن نور ويا قىلدى كم كفر وضاللت قارانقولقنى كىتارور
 (وَكِتَابٌ مُبِينٌ) هم روشن وظاهر بولغوچى كتاب يعنى قرآن كىلدى بعضىلر نوردن
 مراد رسول اكرم صلى الله عليه وسلمدر دىمىشلر (يَهْدِي بِهِ اللَّهُ) كوندورور خدای تعالى
 اول نور ياكه كتاب برله (مَنْ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ) اوزى نك راضىلىقنه ابارگان كىسهنى
 (سَبِيلَ السَّلَامِ) سلامتلك بوللر ينه يعنى عذابدن فوتولدر نورغان حق بولغه كوندورور
 ياكه سلامتلك يورطى بولغان جنت بولىنه كوندورور (ويُخْرِجُهُم مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى
 النُّورِ) هم چغارور خدای تعالى آلارنى كفر وشك هم نادانلق قارانقولقلىردن ايمان
 ويقىن هم علم ومعرفت نورلر ينه (بِإِذْنِهِ) اوزى نك فرمانى برله (ويَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ
 مُسْتَقِيمٍ) هم كوندورور خدای تعالى آلارنى نوغرى يول صارى كم اسلام دىنيدر
 (لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا نَحْقِيقُ كَافِرٌ بُولدیلر شول كىسهلر كم ايندىلر (ان الله هو المسيح
 ابن مريم) درستلكده خدای اولدر مريم اوغلى مسيح دىوب اوشبو سوزنى يعنى
 حضرت عيسى نى خدای دىوب اينكوچىلر نصاردن يعقوبيه ديگان گروهدر (قُلْ)
 ابىكل سبن اى محمد عليه السلام اول سوزنى اينكوچىلرگه (فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا)
 بس كم مالك بولور وطيا آلور خدای تعالى نك اراده سندن بر نرسەنى (ان اراد
 ان يهلك المسيح ابن مريم) اگر نلهسه خدای تعالى هلاك قىلماغه مريم اوغلى مسيحنى
 وامة) هم اول مسيح نك آناسى مريمنى (وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا) دىنى برده بولغان
 كىسه نك بارچهلر بنى يعنى اگر خدای تعالى حضرت عيسى نى هم آنك آناسى
 مريمنى وهم بر بوزندا گى خلقنك بارچهلر بنى هلاك اينونى تىلهسه البته هلاك
 اينار هيچ كم منع قىلا آماس بس شىلاى بولغاچ عيسى نچوك خدای بولور هلاك بولانورغان

نرسه نك خدای بولماق مكن توگلدن (وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ) و خدای تعالی گه
 مخصوص در كوكلار نك هم ير نك پادشاهلقى (وَمَا بَيْنَهُمَا) هم كوك برله ير آراسنده
 بولغان نرسه نك پادشاهلقى يعنى بارچه نرسه خدای تعالی نك ملكنده و قدر تنك در
 (يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ) يارانور و يوقدن بار فيلور خدای تعالی هر نرسه نيكم نلر اوزى (وَاللّٰهُ
 عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) و خدای تعالی بارچه نرسه اوزرينه كوچى يتكوچيدر (وَقَالَتِ
 الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى) و ايتديلر يهوديلر هم نصارالر (نَحْنُ اَبْنَاءُ اللّٰهِ وَاجِبَاءُهُ) بزلر
 خدای نك اوغلر يميز هم آنك دوستلرى و سوبوكلى لريميز ديديلر (قُلْ) ايتكل سن اى
 محمد عليه السلام آلاغه (فَلَمْ يَعْبُدِكُمْ بَدْنُوكُمْ) بس نى اوچون عذاب فيلور خدای
 سزلى قىلغان. گناهلر كز سببلى اكر سز آنك اوغللرى و سوبوكلى لرى بولسا كز
 سزنى عذاب فيلماس ايدى و هالانكه سز لر دنيا ده قتل ايدلماك واسير بولماق
 ايله عذاب ايدلور سز و آخرتك نموغه عذاب فيلور سز بس سز لر خدای نك اوغللرى
 دوستلرى ده توگلسز (بَلْ اَنْتُمْ بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ) بلكه سز لر آدميسز خدای تعالی
 يارانقان كمسه لر جهل سندن و باشقه آدميلر شكلى سز آر تق لقيكز يوقدر (يَقْفُرُ
 لِمَنْ يَشَاءُ) يارلقار خدای تعالی اوزى تلاگان كمسه نك گناهلرى نى يعنى ايمان
 اهلىنى يارلقار (وَيَعْبُدُ مَنْ يَشَاءُ) هم عذاب فيلور هر كمسه نى كم نلار اوزى آنى
 عذاب فيلورنى يعنى كفر اهلىنى عذاب فيلور (وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ) و خدای
 تعالی گه مخصوص در كوكلار نك هم ير نك پادشاهلقى (وَمَا بَيْنَهُمَا) هم كوك برله ير آراسنده
 بولغان نرسه نك پادشاهلقى (وَالاَيْهِ الْمَصِيرِ) هم اول خدای تعالی صارى بولغوچيدر
 بارچه نك قايتماقنى (يَا اَهْلَ الْكِتَابِ) اى كتاب اهلى يعنى يهود و نصارا (فَدَجَأَ كُمْ
 رَسُوْلُنَا) تحقيق كىلدى سز لر گه بزنك رسوليمز (بَيْنَ لَكُمْ) بيان فيلور و بيلدور
 اول سز لر گه حق و توغرى بولغان يولنى (هَلْی فِتْرَةٌ مِّنَ الرُّسُلِ) پيغمبرلردن فترت
 اوزرينه يعنى هيچ بر پيغمبر كىلماگان زمانده و وحى نك كىسولگان وقتنده اول
 رسول سز گه كىلدى (اِنَّ نَقُولُوا مَا جَاءَنَا) شونك اوچونكم تاكم سز اينماس سز
 كىلماق بزلر گه ديوب (مَنْ يَشِيرْ وَلَا نَذِيرِ) هيچ بر بشارت بيرگوچى هم فورقتقوچى
 يعنى بزلر گه هيچ بر پيغمبر كىلماق هم بزلر گه جنت برله سوبونچ بيرگوچى و هذا بدن
 فورقتقوچى بولماق ديوب ايتور گه سز گه بول بولماسون اوچون خدای تعالی سز لر گه
 محمد عليه السلامنى پيغمبر ايتوب يباردى (وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) و خدای تعالی
 بارچه نرسه اوزرينه كوچى يتكوچيدر اكر تلاسه پيغمبرلرى نيچك آر اربنى كىسه اينچه

برسی آرتندن برسینی بیارور نناک موسیٰ علیہ السلام ایله عیسیٰ علیہ السلام آراسنه شو یله
 قیلدی و اگر نلاسه بر پیغمبر سوکندن کوب ز مانلر اونکاج ایکنچی پیغمبرنی بیارور
 نناک کم عیسیٰ علیہ السلام برله محمد علیہ الصلوٰة والسلام آراسنده آلتی بوز یل
 مقدار ی هیچ بر پیغمبر کیلما اینچه فترت زمانی بولوب توردی حضرت محمد علیہ السلام
 فترت زماننده کیلدی (وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ) و یاد ایتکل ای محمد علیہ السلام
 شولوقت کم ایتدی موسیٰ پیغمبر اوزینک قومینه یعنی بنی اسرائیلغه ایتدی (يَا
 قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ) ای منم قومیم سز یاد اینکیز خدای تعالیٰ ننگ سز ننگ
 اوزرنگه بولغان نعمتن (اذْجَعَلْ فِيكُمْ أَنْبِيَاءً) شولوقت کم قیلدی خدای تعالیٰ سز ننگ
 آرا کزده پیغمبرلرنی یعنی سز ننگ اوز اچکزدن کوب پیغمبرلر بیاردی کم هیچ بر قومدن اولقدر
 کوب پیغمبرلر کیلگانی بوقدر (وَجَعَلَكُمْ مَلُوكًا) هم قیلدی خدای تعالیٰ سزلرنی پادشاهلر
 یعنی اولک سز فوعون قومی قولنک مملوک و اسیرلر ایدکیز حاضرده هر قابیسکیز اوز اوزرنگه خواجه
 و مالک بولدکیز (وَأَنْبِئَكُمْ مَالَهُمْ يُوتُوا أَحَدًا مِنْ الْعَالَمِينَ) هم بوردی خدای تعالیٰ سز لرگه
 شول نرسه نی کم بیر ما گاندر آنی هیچ بر اوگه عالم لر خلقندن یعنی دنیاده هیچ بر
 قومگه بیرنما گان نعمت و دولتلرنی خدای تعالیٰ سز لرگه انعام قیلدی بس سزلر
 شولارنی یاد ایتوب حق تعالیٰ گه شکرانه قیلکیز (وَيَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ)
 ای مینم قوم سز کرکیز پاکیزه بولغان برگه یعنی بیت المقدس برینه (الَّتِي كَتَبَ
 اللَّهُ لَكُمْ) آنداین برگه کم یازدی خدای تعالیٰ لوح المحفوظده اول برنی سز ننگ
 اوچون مسکن و اورن ایتوب آنداغی جبارلر و عمالقه قومی ایله صوغشماقیز
 شرطی برله بنی اسرائیل نقیبیلرینک سوزلرینه قاراب عمالقهغه فارشی بارورغه
 فورق دیلر موسیٰ علیہ السلامغه ایتدیلر کم اگر بزگه خدایدن اذن بولسه مصرغه
 کیری فایتور ایدک موسیٰ علیہ السلام آلا رغه ایتدی (وَلَا تَرْتَدُوا عُنُقَكُمْ) و کیری
 دونماکیز سز آرطلرکیزغه یعنی مصرغه کیری فایتماکیز (فَتَتَقَلَّبُوا خَاسِرِينَ)
 بس کیری فایتورسز سز زیان کورگوچیلر بولوب یعنی دنیاده صوغش فائکلرندن
 و آخرنده اجر و ثوابدن محروم قالورسز (قَالُوا) ایتدیلر بنی اسرائیل قومی موسیٰ
 علیہ السلامغه (يَا مُوسَىٰ إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ) ای موسیٰ درستلکده اول ارض
 مقدسهده کوچلی و قوتلی غالب بولغوچی گروه باردر کم بزنگ آلا رغه فارشی تورورغه
 کوچمز یتماس (وَأَنَا لَنْ نَدْخُلَهَا) و درستلکده بزلر هر گیز کر ماسمز اول برگه
 (حتیٰ بخرجوا منها) تا کم آندهغی قوم چققلانلرینه چه اول برددن (فَأَنْبِئُوا مِنْهَا)

بس اگر چەسەلەر عمالقه قومی اولیردن هم اولیرنی بزرگه طاپشرسالر (فَأَنذَاخُلُونَ)
 بس در سنلکده بزرگ کرگوچیلر مز شول وقتده اول ارض مقدسه گه (قَالَ رَجُلَانِ)
 ایتدیلر ایکی ایر (مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ) شول که سه لردن کم قورقورلر آلا ر خدای
 تعالی دن (انعم الله عليهما) انعام فیلیدی خدای تعالی اول ایکی ایر اوزرینه ایمان هم
 عهدلرنده نورماق نعمتلری برله اول ایکی ایر دن مراد عمالقه قومی نك احوالینی
 نیکشورماک اوچون بارغان اون ایکی نقیب نك ایکیسیدر آلا ر یوشع هم کالب اسملی
 ایدیلر باشقه نقیبلر فایتوب فیلغان عهدلرنده نورما پنجه بنی اسرائیل غه عمالقه قومینک
 صفتلرینی و کوچلی ایدکارینی سویلب آلا رنی قورقتدیلر مذکور ایکی ایر یعنی
 یوشع هم کالب اوز آلا رلرنده فیلغان عهدلرینه وفا فیلوب عمالقه نك احوالینی بنی
 اسرائیل غه سویلمادیلر و آلا رنی قورقتمادیلر بلکه عمالقه لر برله صوغشورغه قزقدرب
 ایتدیلر کم (ادخلوا عليهم الباب) کرگز سز ای بنی اسرائیل قومی عمالقه لر اوزرینه
 شهر نك فابقاسندن یعنی آلا رغه شهر دن کیک فرغه چغارغه ایرک بیرماکز اوزگز
 بر یولی شهر فابقاسندن کروب طار اوراملرده محاصره فیلوب آلا رغه هجوم ایتکز
 (فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَانكُمُ الْغَالِبُونَ) بس هر فایچان سز کر ساگز اول شهرگه اوشبو روشچه
 بس در سنلکده سز غالبلر سز و آلا رنی بکار سز مذکور ایکی نقیب اوشبو
 طریقه اش فیلغانه بنی اسرائیل نك غالب بولاچقینی الهام بزله بلگانلر ایدی باکه
 آلا رغه موسی علیه السلام خبر بیرگان ایدی (وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا) هم خدای تعالی
 اوزرینه توکل فیلگز و اشلرگزنی طا بشرگز (ان کنتم مؤمنین) اگر بولساگز سز
 مؤمنلر و اشانغوچیلر خدای نك و عتسینه (قَالُوا) ایتدیلر بنی اسرائیل حضرت موسی غه
 (یا موسی انا لن ندخلها أبدا) ای موسی در سنلکده بزرگ هر گیز کر ماسمز اوشبو
 ولایتکه منگو (ما داموا فیها) دایم بولغانلری مدنده عمالقه قومی اول اورنده یعنی
 عمالقه لر آنده بولغانده بزار اول ارض مقدسه گه هیچده کراچک تو گلر (فَاذْهَبْ
 أَنْتَ وَرَبُّكَ) بس بارغل سین اوزک هم پروردکارک بارسون آنده (فَقَاتَلَا) بس
 صوغشگز سز اوزگز اول قوم برله (أَنَا هَهُنَا نَاعِدُونَ) در سنلکده بزرگ اوشبو
 اورنده اولتورغوچیلر مز و صوغشقه بار ماسمز دیدیلر بوسوزلری برله خدای تعالی
 حقنده ادب سز لک فیلوب لایق بولماغان سوزنی ایتوب استغفانی فیلدیلر ربک
 برله اوزک بار دیدیلر و بعضیلر بو اورنده رب کلمه بسندن مراد هاروندر رب
 سید و خواجه معنا سنده در هارون حضرت موسی دن باشده اولوغراق بولغانلقدن آنی ربک

(۱) روایت ایدلمشدرکیم
 بنی اسرائیل تیه صحرا سنه
 آلتی فرسخ مقداری
 بولغان فرده آداشوب
 فرق بیل یوردیلر هر
 ایرته کوچوب کیچکه چه
 یورورلر ایدی آخشام
 ینه اوزلرینی ایرته برله
 کوچوب کیتکان اورنارنک
 یورورلر ایدی کوندز
 باشلری اوستونک بولوط
 کولاگه بولوب نورور
 ایدی کیچ برله نوردن
 برعمود ظاهر بولوب
 آلا رغه یاقطیلق بیورور
 ایدی آشی تورغان
 طعاملری کوکدن کیلگان
 من وسلوی ایدی صولری
 موسی علیه السلام
 کیلتورگان طاشدن چقار
 ایدی حضرت یوشع برله
 کالبدن باشقه یکره سی
 باشینه ایرشکان لرنک
 همه سی شول صحرا ده
 یورگانلرنک وفات بولدیلر
 بز جبارلر قریبه سینه
 کر ماسمز دیگانلرنک
 بار چه سی اریعافر به سینه
 کرا آلامادیلر تیه صحرا
 سنک وفات بولدیلر فرق
 بیل تمام بولغاندن صوک
 موسی علیه السلام آلا رنک
 قالغانلری و بالالری برله
 اریعا قریبه سینه باروب

دیدیله دیملر در بو تقدبرده هارون برله ابکیگز باروب صوغش فیلگز دبان سوز بولور (قال) ابتدی موسی علیه السلام خدای تعالی گه مناجات فیلوب (رب انی لا املك الا نفسی) ای منم پروردکاریم در ستلکده من مالک تو گل من مگر اوز نفسیمگه گنه مالک من (واخی) هم فرنداشیمگه مالک من یعنی اوز نفسیم برله فرنداشیم هارونغه منم اختیارم باردر باشقه لرغه سوزمنی کوچلاب قبول قیلدر آلامسن (فافر ق بیننا و بین القوم الفاسقین) بس آیورغل سن بزنگ برله فاسق بولغوچی و خدای فرمانندن چقوچی گروهنگ آراسینی (قال) ابتدی خدای تعالی (فانها محرمة علیهم اربعین سنة) بس در ستلکده اول ارض مقدسه حرام ایتولمشدر بنی اسرائیل اوز رینه فرق یل یعنی بخشیلقنک قدرینی بلما یوب خداینگ فرمانینه فارشانلری اوچون فرق بلغه چه اول ارض مقدسه آلا رغه حرام بولور فرق بلغه قدر آنی طابا آلامسلر (یتیهون فی الارض) حیران و سرگردان بولوب آپدراب بورورلر آلا رتیه یرنده یعنی ارض مقدسه نی طابا آلامینچه آد اشوب تیه صحرا سنده آپدراب بورورلر اول یرنگ کیل لکی آلتی فرسخ مقدارنده ایدی موسی علیه السلامنک فومی فرق یل شول یرده آد اشوب بور دیلر هر ایرته فوزغالوب سفرگه یونالورلر ایدی کیچکچه چه بورورلر ایدی کیچ بولغاچ اوزلرینی ایرته برله کوچوب کیتکان اورنلرنده کورورلر ایدی شولطریقه آد اشوب فرق یل بور دیلر شول فرق یل اچنده آلا ردن کویسی وفات ایتدیلر موسی و هارون علیهما السلام لر هم شول مدت اچنده دنیادن کیتدیلر یاش بکتلی فرانتابدیلر فرق یل تمام بولغاندن صوگ حق تعالی حضرت یوشعی پیغمبر قیلدی یوشع علیه السلام بنی اسرائیل ایله باروب ارض مقدسه گه کردی ایلیا واریعا شهرلرینی فتح قیلدی و عماله لر نی یگوب هلاک ایتدی خبرلر ده کیلمشدر کم موسی علیه السلام اولده قومینه آچووی کیلوب اوزی آلا ر حقنده بددعا قیلغان ایدی صکره فرق یل آد اشوب حیران بولوب بورماک ایله خدای تعالی دن حکم کیلگاج حضرت موسی اوزینک بددعا قیلغانینه اوکونوب قایغوغه قالدی بس حق تعالی بیوردیکم (فلاناس علی القوم الفاسقین) بس حسرت چیکما گل و قایغور ماغل سن ای موسی فاسقلر گروهی اوز رینه یعنی آلا ر فاسقلر در خداینگ امرینه فارشدیلر شول سبیلی جزالرینی طابدیلر آلا ر اوچون قایغور ماغل (وانزل علیهم نبا ابنی ادم بالحق) و اوقیغل سن ای محمد علیه السلام کتاب اهلی اوز رینه آدم پیغمبرنگ ایکی اوغلینگ خیرینی حلق و نوغریلق برله یعنی قابل برله هابلنگ قصه سینی آلا رغه بیان قیلغل اول قصهنگ اجمالی شولدر کم حوالا نامز

آنی فتح قیلدیله برور ایتک موسی علیه السلامنک وفاتی شول تیه صحرا سنک یامدی احتضار حالینه ایشکاج یوشع علیه السلام مغه بنی اسرائیل بول اریجا فریسه سینی باروب فتح قیلورغه وصیت ایتدی صکره حضرت یوشع باروب جبار برله صوغش قیلدی سدی رحمة الله علیه ایدر حق سبحان و تعالی موسی علیه السلامغه فرنداشنگ هارون نی وفات قیلاجق من دیوب وحی ایتدی هارون ایله برگه فلان طاوغه نارغل دیوب امر قیلدی حضرت موسی هارون برله شول طاوغه یونالدیلر آنده بر آغاچ کوردیلر هیچده آننگ مثابینی کورگالری یوق ایدی هم بر ابو کوردیلر ایونک اچنده بر سریر و آننگ اوزرنده فراش نوشالگان ایدی خوش ایسلر کیلور ایدی هارون علیه السلام آنی کورگاج بیک باراندی اوشبو سریر اوستونده باتوب یوقلار ایدم ایاسی کیلوب مکا آچولانور دیوب فورقانه من دیدی

هر بر توغورغانده ايكي بالا توغوزور ايدى برسى اير بالاوبرسى قز بالا بولور
 ايدى بالالر اوسوب ينىكاندن صوك آدم عليه السلام بر فورصافده نوغان قزنى
 ايكنچى فورصافده نوغان اوغلفه نكاح فيلور ايدى ايكيسى بر فورصافدن نوغان
 اوغل برله قزنىك بر برسینه نكاحلى درست بولماس ايدى قابل برله بر فورصافده
 نوغان قزنىك اسمى افليما ايدى غايته كوركام وصاحب جمال ايدى هابل برله
 بر گه نوغان قزليوزا اسملى ايدى اولقدر كوركام نوكل ايدى حضرت آدم اوز
 شريعتى حكمنجه ليوزانى قابل غه وافليماني هابل غه نكاح ايتماكچى بولدى قابل ايوزانى
 ياراتمادى افليماني سويار ايدى حضرت آدمنىك حكمنه راضى بولمادى افليما منم
 برله بر فورصافده بولغان اول مكا تيوشلير اكدردى آدم عليه السلام خدای
 تعالىنىك حكمنى شولاي بولغان منم اختيارم بوقدر ديسهده قابيل طكلامادى سن
 هابيلنى مندن آرتق كوراسن شونك اوچون كوركامراك قزنى آتقا بيرماكچى
 بولاسن ديدى عاقبت حضرت آدم ايتدى اكر منم سوزيمگه اشانماساك هر ايكيگن
 قربان فيلگن فابيلگن نك قزبانى مقبول بولسه افليما شوگا بولور حق تعالى بواشدىن
 چير بيروب بيوردبكم (اد قزباناً) شول وقت كم تقرب ايتديلر آلاى خدای
 تعالى گه قربان برله يعنى خدای اوچون هر قابيلنى قربان فيلديلر هابيلنىك
 قربانى بيك سيمز بر قوى ايدى اول قوينى اوزى سويار ايدى شول قوينى بر
 طاو باشينه كينلوروب قويدى اكر اوشبو قربانم مقبول بولماسة افليمان كينچارمن
 ديوب كوكلندن نيت ايتدى قابيل ايگونچى ايدى آنك قزبانى بر كولته بفايدى
 باشاغى ايدى بر طاو باشينه قويدى اوز اوزينه اكرده بو قربانم مقبول بولسهده
 هم بولماسةده افليمان كينچاسمن ديدى (فتقبل من احدهما) بس قبول ايتولدى
 قزبانلىق آلاىك بر سندن يعنى هابيلنىك قزبانى مقبول بولمافينك علامتى
 شول ايدىكم كوكدن بز او ط نوشوب آنك قزبانلىق قوينى ياندى (ولم يقبل
 من الآخر) وقبول ايتولمادى قزبانلىق ايكنچى سندن يعنى قابيلنىك قزبانى مقبول
 بولمادى آنك قزبان بقدای كولته سيمنى او ط كيلوب ياندرمادى قابيلنىك بيك آچورى
 كيلوب حسد وكونچى ايكندن عقى قاپلاندى (فَالْاَقْبَلُك) ايتدى قابيل آچورندن
 هابيلگه آنط ايتارمن كم البته من سنى اولتورورمن ديدى (فَالْ) ايتدى هابيل
 قابيلنىك سوزينه فارسى (انما يقبل الله من المتقين) موندن باشقه توكلدر كم قبول
 قياور خدای تعالى تقوالق ايتكوچيلردن يعنى سنىك نيتك بخشى لفته بولمادى خيانت
 نيتلادك شونك اوچون سنىك قزبانك مقبول بولمادى آنك اوچون مكا آچولانماغل

موسى عليه السلام آتقا
 قورقماغل سن بوسر بر كه
 ياتقل اياسى كيلسه من
 آنك كوكلنى طاوارمن
 ديدى حضرت هارون
 شول نختنىك اوستينه
 ياندى شول پرده حضرت
 هاروننىك چاقى قبض
 ايدلوب وفات بولدى اول
 ابوهم آغاچ غايب بولدى
 موسى عليه السلام
 يالغوزى بنى اسرائيل غه
 فایتقاچ هارونقه حسد
 ايدوب اوزى آنى اولتور
 كان ديوب موسى عليه
 السلامقه تيهت ايتديلر
 صكره موسى عليه السلام
 دعا قيلوب خدای تعالى دن
 صورادى تاكيم اولسر بر
 ينه ظاهر بولوب حضرت
 هاروننىك چستى كور
 گاج موسى عليه السلامقه
 اشانديلر تبيانندن

اوزگدن کورگل (لَئِنْ بَسَطْتَ إِلَىٰ يَدِكَ لَتَهْتَلُنَّ) اگر آپساکسن وصورساک منم
 صاری فولگنی منی اولتورماکک اودون (مَا أَنَا بِبَاسِطِ يَدَيَّ إِلَيْكَ) من صورغوچی
 توگلن اوزمنک قولیمنی سنک صاری (لَا قَتْلَکَ) سنی اولتورماکم اوچون یعنی سن
 منی اولتورماکچی بولساکن من سنی اولتورماکچی توگلن (إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ)
 در سنلکده من فورنامن بارچه عالمرنک پروردکاری بولغوچی الله تعالی دن هابیل
 نابیلدن کوچلی وفوتلبراک بولسه ده خدای تعالی دن فورقوب اولتورمکن طیلودی
 وایتدی (إِنِّي أُرِيدُ أَنْ نَبُوَّ بَأْثَمِي وَأَثَمَكِ) در سنلکده من نیلار من سنک فاینماقکینی
 منی اولتورماکک گناهی سبیلی هم آناکا فارشقانلق گناهک سبیلی خدای تعالی نك
 عذابینه (فَتَكُونَنَّ مِنَ أَصْحَابِ النَّارِ) بس سنک بولماقکینی اوشبو ایکنی نورلی گناه
 سبیلی نومغ اهلندن (وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ) واوشبودر ناحق برده کشی اولتورگان
 ظالم لرنک جزاسی (فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ) بس آسان ویکل قیلدی قایلگه آنک نفسی
 (فَقَتَلَ أَخِيه) اوزی نك فرنداشی هابیلنی اولتورماکنی بس فابیل هابیلنی اولتورماکچی
 بولدی لکن نچوک اولتورورگه بیلمادی چونکه اول وقتغچه هیچده بر او بر اونی
 اولتورگانی بوق ایدی ابلیس فابیلنک آبدراغانینی کورگاج بره کشی صورتنک بولوب
 فابیلنک یانینه کیلدی قواینه بر قوش نوتقان ایدی شول فوشنی بر طاش اوستونه
 فویوب ایکنچی طاش برله آکا صوغوب فوشنی اولتوردی شونی کوروب فابیل
 هابیلنی نچوک اولتورورگه کراک ایدکینی بلدی هابیل بوقلاغان وقتده قولینه بر
 صور طاش آلوب شول طاش برله هابیلنک باشینه صوقدی (فَقَتَلَهُ) بس اولتوردی
 فابیل هابیلنی (فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ) بس اورلیدی اول فابیل اوشبو اشی سبیلی زبان
 ایتکوچیلردن بولوب دنیا و آخرته زیرا که دنیا ده آناسندن عاق بولوب سورلوب فالغان
 عمرینی کفر وضلالته اونکاردی و آخرته آنک جزاسی شولدر کم نوموغ بولغان عذابنک
 بارتبسی آنک یالغوزینه بولور تفسیر ثعلبی ده مذ کوردر کم فابیل هابیلنی اولتورگاج
 آنک میتنی فی اشلانورگه بیلمادی بر نرسه گه نوروب فرق کون آرفاسینه کوناروب
 هر طرفه بوردی تا کیم اول میت ایسلانندی فورت فوشلر میتنی آشار اوچون جبولوب
 فابیلگه غلبه قیلدیلر فابیل تمام عاجز قالدی فایده قویارغه بیلمادی (فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا) بس
 فوباردی و بیاردی خدای تعالی بر فارغانی کم (يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ) فازور ایدی اول
 فارغا اوزینک بورنی برله برنی تا کیم بر چوفور پیدا قیلدی (لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُوَارِي
 سِوَاةَ أَخِيه) کورساتماک اوچون فابیلگه شونی کم نچوک اورنور وباشورور اول

فرنداشينڭ گاوده سيني يعنى ھابيلنڭ اولوكيني بىر كە نچوك كومانگە كراك ايدكىنى
 كورسانو اوچون فارغا بورنى بىرلە چوقور فازوب كورساندى بىر روابتدە فارغا
 چوقور فازودى صكرە بىر فارغا اولوكيني كىلتوروب شول چوقورغە كومدى قابىل
 آنى قاراب تورور ايدى (قَالَ) ايتدى قابىل فارغانڭ اشيني كورگاچ (يا ويلنى
 اعجزت ان اكون مثل هذا الغراب) نى كويونچ مكا ايامن عاجز بولدم مو اوشبو فارغا
 شكللى بولماغه يعنى من فارغا اشلەگان شكللى اشلى آلام مو (فاواري سواة اخى)
 بس اورتسام من فرنداشم نڭ گاوده سيني بس قابىل هم بىر بىر نى فازوب شول
 چوقورغە ھابيلنڭ مېتىنى دىن قىلدى (فاصبح من النادمين) بس اورلدى قابىل
 اوشبو اشندن صوك اوكونوچىلار دن بولوب يعنى نى اشلانورگە بلماينچە نچە مدت
 آرقاسينه كوناروب بورگانينه اوكوندى اولتورگاچدە شولاي چوقور فازوب كومانگە
 كراك ايكان ديدى وبعضىلر ديمشلىدر كم قابىل نڭ اوكونماكى شونڭ اوچون ايدى كم
 ھابيلنى اولتورگاچ آنا واناسى آنى عاق قىلدىلر و آڭا بددعا ايتدىلر بارچە تنى
 قاپ قارا بولدى ھىر بىرگە بارسە اوزمنى اولتورورلر ديوب قورفا تورغان بولدى
 ھېچە طنچاق طاھمادى عاقبت اوزينڭ بىر صوقر اوغلى آنى اولتوردى (من اجل ذلك)
 اوشبونڭ اوچون يعنى قابىلنڭ ھابيلنى اولتوزمكى سېيندىن (كتبتنا على بنى اسرائيل)
 يازدقېز و حكم قىلدىق بنى اسرائيل اوزرينە (انه من قتل نفسا) شونى كم ھىر كم
 اولتورسە بىز كشيئى (بغير نفس) آنڭ بىر كشيئى اولتورما كىدىن باشقە يعنى بىر
 كشيئى اولتورگانلىكى سببلى قصاص آلو اوچون توگل بلكە ناحق اورنڭ اولتورسە
 (او فساد فى الارض) ياليسە بىر فساد وبوزقلىق قىلودن باشقە بىردە يعنى اولتورماكى
 اول كشيئىڭ مەرتد بولو ياكە زنا قىلوھم يول باصو شكللى بوزقلىقلىرى اوچون بولاسە
 (فكانما قتل الناس جميعا) بس گوياكە اول كەمسە اولتورگاندىر بارچە آدمىلرنى يعنى
 ناحق بىردە بىر كشيئى اولتورمىڭ گناھى بارچە آدمىلرنى اولتورمىڭ شكللىدر يمانلىق
 ايكيسى برابردر (ومن احياءها) ھىر كم تر گوزسە بىر كشيئى يعنى براونڭ اولمى
 قالووينە سبب بولسە و اولومدىن فوتقارسە (فكانما احياء الناس جميعا) بس گوياكە اول
 كەمسە تر گوزگاندىر بارچە آدمىلرنى يعنى بارچە آدمىلرنىڭ اولمى قالولر يەنە سبب
 بولغان شكللى اجر وثواب بولور بو كلامدىن مقصود ناحق بىردە كشى اولتورودىن
 تر ھېت و فوتقودر ھىر كشىنى اولومدىن فوتقاروغە ترغيب و قزقندردر (ولقد
 جاءهم رسلنا بالبينات) و تەتقىق كىلدى بنى اسرائيل قومىنە بىزنىڭ پېغەمبەرلىرىمىز روشن

بولغوجی معجزه‌ار برله و ظاهر بولغوجی آیتلر برله (ثم ان كثيرا منهم) مونك صوكنكده
 درستلىكده كويى آلاردن (بعد ذلك) اوشبو پيغمبرلر و آيتلر كيلگاندىن صوك
 (في الارض لمسرفون) برده اسراف ايتكوچيلردر و چيكنن چقفوچيلردر خدای
 تعالى نك امر ونهى لرنده روايت ايدلمشدر كم عرب قبيله لرندن بر جماعت هجر نك
 آلتنچى بلنده رسول اكرم صلى الله عليه وسلم حضور شريفلرينه كيلوب ايمان
 كيلتوروب اسلام دولتى ايله مشرف بولديلر بر نچه مدت مدینه ده فالدیلر مدینه نك
 هواسى آلار نك مزاجلرينه كيلوشمادى صرغاو بولديلر صورت حالنى رسول صلى الله
 عليه وسلم گه عرض قیلدیلر اولحضرت آلارنى سوتلى توله ر بولغان بر اورنغه بباردى
 توه نك سوتى هم سيدوكى ايله دولانورغه بيوردى. نچه كونلر شول برده توروب
 توه سوتى و بولینى اچوب عاقبت همه لرى صحتلانديلر سلامت لنوب يتكاج شيطان
 و سوسه سينه اباروب بر كون رسول عليه السلام نك اوزينه خاص بولغان اون آلتى
 توهنى اوغرلاب اوز قبيله لرینه يوزالديلر رسول صلى الله عليه وسلم نك فولى يسار
 بر نچه كشيلىر ايله آلار نك آرطلر ندىن فوالاب باروب يتديلر هم آلار برله صوغش
 قیلدیلر آلار كوب بولغانلقدن غالب بولوب يسار نك قول لرینى و آياق لرینى كپسوب
 شهيد قیلدیلر بو خبر رسول صلى الله عليه وسلم حضر تينه ايرشكاج اولحضرت آلار نك
 آرطلر ندىن بنه بكر مى آتلى كمسه لرنى يبارديلر آلار باروب خائن لر نك همه لرینى
 قوللر ن مو بوللر ينه باغلاب اولحضرت نك آلدینه كيلتوردیلر حق سبحانه و تعالى آيت بباردى كم
 (انما جزاء الذين يعارون الله ورسوله) موندن باشقه توگلدركم الله تعالى برله هم
 آنك رسولى برله صوغش قیلا تورغان كمسه لر نك جزاسى يعنى خدای تعالى نك
 هم رسولى نك فرمانينه فارسى كيلوب آلار نك دوستلرى برله صوغشقا كشيلىر نك
 جزاسى (ويسعون في الارض فسادا) دخى شول كمسه لر نك جزاسى كم سعى قیلورلر
 و طر شورلر آلار برده بوز قلق قیلورغه اوغريلق و بول كپسك هم قتل و غارت كبی
 (ان يقتلوا) اولتورلما كاريدر آلار نك جزاسى (او يصلبوا) يا ايسه آصولماق لردر يعنى
 اگر كشى اولتورگان بولسه لر آلارنى اولتورماك كرا كدر و اگر كشيلىرى اولتورب
 مال لرینى هم طالاغان بولسه لر آلارنى دارغه آصو نيوش بولور (او تقطع ابدیهم
 وارجلهم من خلاف) يا ايسه كپسولما كدر آلار نك قوللرى و آياق لرى بر برسینه
 خلاف يافدن يعنى اگر كشى اولتور ما بنچه مال لرینى غنه طالاغان و اوغر لاغان
 بولسه لر آلار نك او ك قوللرى برله صول آياق لرى كپسولور (او ينفوا من الارض)
 يا ايسه نفى ايتولماك و سولماك در آلار نك جزاسى برددن يعنى آلارنى بر شهر دن

ایکنجی شهر گه سورورلر اکرده قتل و غارت قیلما اینچه آدمیلر نی فورقتقان غنه بولسه لر (ذَلِكْ لَهمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا) اوشبو ذکر ایتولگان جزالر خورلق و رسواییق در آلا اوچون دنیا ده (وَلَهُمْ فِي الآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ) و بولغوچیدر آلا رغه آخرنده اولوغ عذاب گناهلری اولوغ بولغانلقی اوچون (إِلَّا الَّذِينَ نَابُوا) مگر شول کسه لر کم توبه قیلدیلر بوزق اشلرندن و فایندیلر (مَنْ قَبْلَ أَنْ تَقْدُرُوا عَلَيْهِمْ) سز نك فادر بولماقکزدن الگاری آلا اوزرینه یعنی شول بوقاریده ذکر ایتولگان خدای و رسول برله محاربه ایتکوچی و فساد قیلغوچی کسه لر سز نك فولرکزرغه نوشودن الگاری توبه قیلوب شول اشلر نندن فایتسه لر مذکور حدلر آلا ردن ساقط بولور و آلا رغه جزا بیرلماس (فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ) بش بلیکزر سز شونی کم الله تعالی یارلقاغوچیدر توبه قیلغانلر نك گناهلرینی مهر باندر آلا رغه (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) ای ایمان کیلتورگان کسه لر (اتَّقُوا اللَّهَ) فورقکز خدای تعالی دن (وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ) هم استاکز اول خدای تعالی صاری وسیله نی یعنی ایدگو عمل لرنی وسیله قیلوب الله تعالی حضر تینه یقین بولونی استاکز (وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ) هم صوغش قیلکزر خدای تعالی بولنده ظاهری هم باطنی دشمان برله (لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ) شایدکم سز لر فول اوستونلکی طابارسز و مقصودغه ایرشورسز اوشبو اشلر سبیلی (أَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا) درستلکده شول کسه لر کم کافر بولدیلر و خدای تعالی دن باشقهغه عبادت قیلدیلر (لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا) اگر آلا رنقی بولسه ایدی برده گی نرسه نك بارچه سی (وَمِثْلَهُ مَعَهُ) هم آنک اوخشاشی بولسه ایدی آنک برله برکه یعنی بوتون برده گی نرسه لر نك ایکی اولوشی مقداری مال کافر لرنقی بولسه ایدی (لِيُقْتَدُوا بِهِ) ناکم فدا قیلسه لر آلا شول نرسه نی اوز نفس لرنی فوتقار مق اوچون (مَنْ عَذَابٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) قیامت کونینک عذابندن (ماتَقَبَلْ مِنْهُمْ) قبول ایتلماس ایدی اول فدا قیلغان نرسه لری آلا ردن و آلا عذابدن فورتولماسلر (وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ) و بولغوچیدر اول کافر لر گه رنجتکوچی عذاب آخرنده (يُرِيدُونَ أَن يُخْرَجُوا مِنَ النَّارِ) نلر لر اول کافر لر چقماقلرینی اولدن یعنی نموغدن چغاسباری کیلور (وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنْهَا) و توگلدر آلا ر چقغوچیلر اول اولدن یعنی آلا رغه هیچده چغو بوقدر (وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ) و بولغوچیدر آلا رغه دائم بولغان عذابکم هیچده بتماس و کیسولماس (وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ) داوغری بولغوچی ایر هم اوغرا لوجی خاتون کشی (فَاقْطِعُوا أَيْدِيَهُمَا) بس کیسوکز سز آلا رنك فول لرنی شریعت اسلامبه ده

اوغریبک جزاسی فولینی کیسودر امام اعظم مذهبنا اون در هم مقداری اوغریلاسه
 فولی کیسولور آندن آزده کیسولماس (جزایا بها کسبا) جزا بیرماک جزا بیرور
 خدای تعالی اول اوغری ابر هم خاتونعه آنلرنک اشلاگان اشلری سبیلی (نکالا من الله) عذاب
 و عقوبت او چون آلا رغه خدای تعالی فاشندن تا کم ایکنچی مرتبه شوندا این اشلی ماسونلر
 و توبه قیلسونلر او چون (والله عزیز حکیم) و خدای تعالی غالبدر اوزینک حکمنده دانا
 و حکیمدر کم حکمت برله حکم قیلور (فمن تاب من بعد ظلمه) بس هر کم توبه قیلسه
 اوزینک ظلم لقتندن صوگ یعنی اوغریلقتندن توبه قیلسه (و اصلح) هم توزوک قیلسه
 اوزینک اشینی (فان الله يتوب عليه) بس درستلک الله تعالی آنک توبه سینی قبول قیلور
 و آنی بارلغار لکن فولی کیسولماک حکمی سافط بولماس (ان الله غفور رحیم)
 درستلکده خدای تعالی بارلغار و چیدر آنک گداهینی مهربان و رحمت ایتکو چیدر
 (الم تعلم) ابا سین بلما دکمو ای محمد علیه السلام (ان الله له ملک السموات و الارض)
 شونی کم خدای تعالی آکا مخصوصدر کولکرنک هم بیرنک پادشاهلی (یعذب من یشاء)
 عذاب قیلور هر کسه نی کم تلر اوزی آنی عذاب قیلونی (و یغفر لمن یشاء) و مغفرت
 قیلور شول کسه گه کم تلر اوزی آنی بارلقامانی (والله علی کل شی قدیر) و خدای
 تعالی بارچه نرسه اوزرینه کوچی یتکو چیدر عذابقه هم مغفرتکه کوچی یتار (یا ایها
 الرسول) ای یبارلمش پیغمبر نشریف و حرمتله مک او چون اول حضرت صلی الله
 علیه و سلمنی لقبلی برله یاد ایتوب یا ایها الرسول دیوب خطاب قیلدی باشقه
 پیغمبرلرگه اسملری برله خطاب ایتدی نتاک کم یا آدم یا نوح یا ابراهیم یا موسی یا عیسی
 دیوب هر قایوسینی اسملری برله آطاب خطاب قیلدی اما رسول اکرم صلی الله
 علیه و سلم حضرتلرینه یا ایها النبی یا ایها الرسول دیوب خطاب برله مشرف قیلدی
 و بیوردیکم ای بنه لرگه یبارلگان رسول (لا یعزک الذین یسارعون فی الکفر)
 قایغوغه صالحا سونلر سینی شول کسه لرکم آشفورلر کافرلک گه یعنی سین حسرت
 چیکما گل و قایغورماغل اوزلرینی کفرگه نوشورگان و کافر بولغان کسه لر او چون
 (من الذین قالوا) شول کسه لر دن اول کفرگه آشغوچی کسه لر کم ایتدی لر آلا ر
 (امنا) بز ایمان کیلتوردک و اشانداق دیوب (بافواهم) آغزلری برله ایتدی لر (ولم
 تؤمن قلوبهم) و ایمان کیلتورمادی آلا رنک کوللری آلا ر منافق لدر کم ظاهر دن
 اوزلرینی مسلمان کورساتورلر و کول لرندن اشانماسلر کافرلر برله دوستلق قیلورلر
 (ومن الذین هادوا) و شول کسه لر دنکم یهودی بولدی لر بعضیلری (سماعون للکذب)

بخشى بىگوجى ابن صوريا ديگان كىسه در آنك حكيمنه بز راضى بولورمز ديديلر
بس رسول صلى الله عليه وسلمنىڭ فرمانى ايله ابن صوريانى مجلسكه حاضر قىلديلر اول
حضرت صلى الله عليه وسلم ابن صورياغه خطاب قىلوب بيورديلركم موسى پيغمبرغه
تورات ايندرگان هم بنى اسرائيل قومنى فرعوندىن فوتقاروب كىوب نعمتلر انعام
قىلغان خدای تعالىڭ اسمى بىرله سىندىن صوريايمى سىزنىڭ كىتابكزده زىنا
قىلغان كىشىنىڭ حكىمى رجم قىلوهو ياكى توگلهو ديديلر ابن صوريا جواب
بىردىكم اكر تورات مېنى كويدىر دىوب فورقاسام ابدى يالغانلاب ياكى اوزگار توب ايتور
ايدىم اول سن اوزنىڭ بيان قىلغان سىنىڭ خداینىڭ بو اش توغرىسىندى نچوك حكىم
ايتكندىر ديدى اولحضرت بيورديلركم خدای تعالى قرآنده شويله حكىم ايتكندىركم
اكر محسن اير ومحصنه خاتوننىڭ زىنا قىلغانلىق لىزىنه دورت كىشى گواھلىق بىرسىلر
آلارنى رجم قىلماق واجىدىر ابن صوريا ايتدى خدای تعالى بىرله آنط ايتوب ايتورمىن
كىم نوراننىڭ هم حكىمى شولدىر لىكن بىزنىڭ عالم لىزمى بنى اسرائيل اولوغلىرىنىڭ
خاطىرلىرىنى رعايه قىلوب رجم اورنىنه قامچى صوغوغه قرار بىرگانلردىر بس رسول
صلى الله عليه وسلم بيورديلر تاكىم مذكور اير بىرله خاتوننى هر ابكى سىنى مسجد
آلدىندى رجم قىلدى لىحق سبحانه وتعالى شول يهوديلر حالدىن خبر بىروب بيوردىكم
(بِعْرْفُونِ السَّكَمِ) اوزگار نالار آلار سوزلارنى (مَنْ بَعْدَ مَوَاضِعِهِ) خدای تعالى وضع
قىلغان اورنلردىن صوڭى يعنى توراتك بولغان رجم توغرىسىنداغى ايتلارنى آلشدروب
آلارنىڭ اورنىنه قامچى صوغو هم يوزنى قاراغى بويلا شكىللى لارنى بازار (يَقُولُونَ)
ايتىلر خيبر يهوديلرى (ان اوتيتم هذا فخذوه) اكر سىزگى بىرسىلر اوشبونى بس
آلوڭز سىز آنى يعنى اكر محمد عليه السلام قامچى صوغو بىرله حكىم قىلسى سىز قبول
قىلڭىز (وان لم تؤتوه فاحذروا) واكر بىرماسىلر سىزگى اوشبونى يعنى قامچى صوغو
بىرله حكىم قىلمايىوب رجم قىلو بىرله حكىم قىلسى بس صافلانوكىز سىز آندىن وآنى قبول
قىلماڭىز (ومن برد الله فتنته) وهر كىم نىڭ تىلاسه خدای تعالى آنىڭ فتنه سىنى يعنى خدای
تعالى هر كىمنى خورلىق ورسوا بلىقغه ياكى هلا كىتكى نوشورونى تىلاسه (فلن تملك له من الله
شيئا) بس سن مالك بولماس سىن آنىڭ اوچون خدای تعالى دن هېچ بىر نرسىنى يعنى
اول فتنىنى آندىن كىنار آلماس سىن وباردم قىلا آلماس سىن (اولئك الذين لم يرد الله
اوشبو گروه يعنى يهوديلر شول كىسه لردىر كىم تىلامادى خدای تعالى ازللك (ان يطهر
قلوبهم) پاك قىلماقنى آلارنىڭ كوڭللىرىنى كىفروانكار دن (لهم فى الدنيا جزى) بولغوجىدىر
آلارغه دىبادى خورلىق ورسوا بلىق شول طرىفه كم آلار مغلوب بولوب مؤمنلر قول

استونده فورقوب جزیه تولب تورورلر (ولهم فی الآخرة عذاب عظیم) هم بولغوجیلدر
 آلا رغه آخرته الوغ عذاب منگولک نه غ عذابی (سماعون للکذب) سوزنی ایشتنکو چیلر
 و طیکلا و چیلدر در آلا ر یالغانلامق اوچون (اکالون للسهت) آشا و چیلدر در آلا ر حرامنی
 یعنی رشوت آشا زلر (فان جاؤک) بس اگر کیلسه لر اول یهودیلر سیکا بر حکم
 قیلدر مق اوچون (فاحکم بینهم) بس حکم قیلغل سین آلا ر نك آراسنده (او اعرض
 عنهم) یا ایسه یوز دوندرگل آلا ر دن یعنی اختیارلی سین نلسا ک حکم قیلغل و نلسا ک
 اعراض اینکل (فان تعرض عنهم) بس اگر سین یوز دوندرسا ک آلا ر دن و حکم
 قیلما سا ک (فلن یضروک شیئا) بس زبان ابرشدر آلا ر سیکا هیچ بر نرسه (وان
 حکمت فاحکم بینهم بالقسط) و اگر حکم قیلما سا ک بس سین حکم قیلغل آلا ر نك آراسنده
 توغریلق و عدلک برله (ان الله یحب المقسطین) در ستلکده الله تعالی سویار حکمه
 عدلک و نینگز لک اینکو چیلر نی (وکیف یحکمونک و عندهم التوریه) و نیچو ک حکم
 قیلدر لر اول یهودیلر سیکا ای محمد علیه السلام یعنی نی اوچون حکمگه سینک حضورکا
 کیل لر و حالانکه آلا ر نك فاشلرنک در تورات (فیها حکم الله) بار در اول تورانک خدای تعالی نك
 حکمی زنا قیلغان کیشینی رجم قیلو برله (ثم یتولون من بعد ذلك) صکره کیری
 دونالر و اعراض قیلالر آلا ر اوشبونک صوئنده یعنی سین آلا ر نك اوز کتابلرینه
 موافق حکم قیلماچ آلا ر اول حکمگه راضی بولمیلار (وما اولئک بالمومنین) و نوگلدر اوشبولر
 اشانغو چیلر اوز کتابلرینه یا که سینک حکمکا (انا انزلنا التوریه) درستلک بز ایندرک
 نورانتی (فیهاهدی و نور) باردر اول تورانک توغری بولنی کورگازمک هم نور باردر کم شک
 و شبهه فارانغولقلرینی کیتارور (یحکم بها النبیون) حکم قیلالر اول تورات برله بنی
 اسرائیل پیغمبرلری (الذین اسلموا) آندا این پیغمبرلر کم تسلیم بولدیلر و انقیاد
 قیلدیلر آلا ر خداینک حکمین (للذین هادوا) یهودی بولغان کسه لر اوچون حکم
 قیلالر (والر بانیون و الاحبار) دخی حکم قیلور بولدیلر اول تورات برله ربانی
 بولغوجی عالملر هم بنی اسرائیلنک زاهدلری بنی اسرائیل قومینه (بها استحفظوا
 من کتاب الله) شول نرسه سبیلی کم بیورلدیلر آلا ر آنی صافلاو برله خدای تعالی نك
 کتابندن یعنی تورانتی اوزگار تولما کندن و ضایع ایتلودن صافلاو برله (وکانوا علیه
 شهداء) هم بولدیلر آلا ر شول کتاب اوزرینه گواهلر کم آنی خلقغه راستلق و توغریلق
 برله بیان قیلورلر ننا ک کم ابن صوریا بیان قیلدی (فلا تمشوا الناس) بس فورقما کز سز

آدمیلردن خدای تعالیٰ ننگ حکمینی یورنوده (واخشون) وفور فکڑ میندن (ولا تشتروا
 باباتی ثمنا قلیلاً) هم آلدنر ما کڑ مینم آیتلرم و حکملرم برله آرنه بهانی یعنی دنیا
 مالی اوچون شریعت حکملرینی اوزگار نما کڑ (ومن لم یحکم بما انزل الله) و هر
 کم حکم فیلماسه خدای تعالیٰ ایندر گان نرسه برله یعنی یهودیلر (فاولئک هم الکافر و...)
 بس اوشبو کسه لر آلا در کافر لر و خدا ینگ حکمینه فارشفوچیلر (وکتبنا علیهم فیها) و یازدقبز
 بنی اسرائیل اوزر بنه تورانک (ان النفس بالنفس) شونیکم بر کشی بر کشی برابر بنه در
 یعنی بر کشی ننگ فصا صینه بر کشی اولتور لر بنی نضیر یهودیلری خدای تعالیٰ ننگ
 حکمینه خلا فلق فیلوب اوز لر نندن بر کشی ننگ فصا صی اوچون بنی فریظه یهودیلر نندن
 ایکی کشینی اولتور ورار ایدی (والعین بالعين) دخی کوز کوز برابر بنه در یعنی
 براو بر کسه ننگ کوز بنی چهار سه فصا صی اوچون آنک هم کوز بنی چهار اور
 (والانف بالانف) هم برون برون برابر بنه در (والاذن بالاذن) دخی فولاق فولاق
 برابر بنه در (والسن بالسن) هم نش نش برابر بنه در (والجروح فاصص) و جراحتر
 فصا ص اباسیدر یعنی هر بر جراح اوچون شو ثا موافق فصا ص ایداور فصا صده
 عدلک و نیگز لک لازمدر نیگز لک فیلو ممکن بولغان اورنک (فمن تصدق به) بس هر کم تصدق
 فیلسه اول فصا ص برله یعنی عفو فیلسه و فصا صندن کیچسه (فوکفار له) بس آنک تصدق
 فیلماقی کفارت بولور اول کسه ننگ گناهلر بنه (ومن لم یحکم بما انزل الله) و هر کم
 حکم فیلماسه خدای تعالیٰ ایندر گان نرسه برله اناک کم یهودیلر حکم فیلمادیلر (فاولئک
 هم الظالمون) بس اوشبو کسه لر آنلر در ظلم لقی اینکوچیلر (وقفینا علی اثارهم
 بعیسی ابن مریم) و کیلتور دکبز اول پیغمبر لر ننگ صوکنده مریم اوغلی عیسی پیغمبر نی
 (مصدقا لما بین یدیہ) راستفه نوتقوچی بولغانی حالده اول عیسی آندن الگاری
 یبار لگان نرسه نی (من التوریه) تورات کتابندن (واتیناه الانجیل) هم
 ببرد کبز عیسی پیغمبر گه انجیلنی (فیه هدی ونور) باردر اول انجیلده
 توغری یولنی کورگازماک هم نور و یاقطبلق (ومصدقا لما بین یدیہ من التوریه)
 هم راستلاغوچی و موافق ایتدک بز اول انجیلنی آندان الگاری ایندر لگان
 نرسه گه نورانندن یعنی اصول دینده و اعتقاد مسئله لر نده توراتده موافقدر (وهدی
 وموعظة للمتقین) هم فیلمد فبز اول انجیلنی توغری یولنی کورسانکوچی هم
 اوگوت بیرگوچی تقوالقی اینکوچیلر گه (ولیحکم اهل الانجیل بما انزل الله) و کر کدر کم
 حکم فیلسون انجیل اهل یعنی عالم لری حکم فیلسونلر الله تعالیٰ ایندر گان نرسه

بر له (ومن لم يحكم بما أنزل الله) وهر کم حکم قبله الله تعالى ايندوگان نرسه
 بر له نتاك کم نصارا عالمري انجيل حکملر بنی اوزگارندیلر (فأولئك هم الفاسقون)
 بس اوشبو گروه آلاردر فاسقلر و خدای تعالی حکمندن طشته چقفوچیلر (وانزلنا
 اليك الكتاب) و ایندردکیز سنك صاری ای محمد علیه السلام فرآنی (بالحق) حقائق
 و توغریلق بر له (مصدقاً لما بين يديه من الكتاب) راستلاغوچی و موافق بولغانی
 حالده اول قرآن آندن الگار ایندرلگان کتابلرغه اصول دینه و اعتقاد مسئلهرنه
 (ومهيمنا عليه) هم حافظ و صافلاوچی بولغانی حالده اول قرآن اوزندن الگاری
 ایندردلگان کتابلرغه یعنی اولگی کتابلرنی قرآن اوزگارنولما کدن صافلار و آلارده
 اوزگارنولگان نرسه نك توغریسی قرآنندن بلونور یا ایسه اول کتابلرنك راستلقینه
 قرآن دلیل و برهاندر (فاحكم بينهم بما أنزل الله) بس حکم فیفللسن ای محمد
 علیه السلام کتاب اهلی آراسنده خدای تعالی ایندوگان نرسه بر له (ولا تتبع أهواءهم)
 هم ابارما گل سن آلارنك آرزولرینه آوشقوچی بولغانك حالده (عما جاءك من الحق)
 سكا کبلگان نرسه دن حلق و توغریلقدن یعنی آلارنك باطل آرزولرینه اباروب
 توغری حکمدن آوشماغل (لكل جعلنا منكم شرمة ومنهاجا) هر گروه اوچون
 فیلقبیز سزلودن بر شر یعنی و ظاهر هم آچی بولغان یولنی یعنی هر امنکه توغری
 یولنی کورساتدك و شریعت یباردك (ولو شاء الله لجعلكم امة واحدة) و اگر تلاسه
 ابدی الله تعالی البته فیلور ابدی سزنی بر امت و بر ملت (ولكن لیبلوکم فیما أنیکم)
 و لکن توری امتلر و توری گروهلر ابدی سزنی خدای تعالی تا کم صنماق
 اوچون سزلرنی شول نرسه ده کم بیرگاندر آنی سزگه یعنی سزلرنی صناو اوچون
 و مطیع عاصیدن آبرلسون اوچون سزلرگه توری عصر و زمان لرده توری شریعتلر
 و هر زمان نك اوزینه مناسب حکملر یباردی (فاستبقوا الخیرات) بس سز آشوغلز
 ایندگولک لرگه کم شریعتلرگه ابارودر (الی الله مر جمعکم جمیعاً) خدای تعالی صاریدر
 سز نك فایتماقشز بارچه کزنك (فینبئکم بما کنتم فیہ تختلفون) بس آگاه لاندورور
 و خبر بیرور سزلرگه خدای تعالی جزاء و قنده شول نرسه بر له کم خلالق فیلشور
 بولدکسز آنك توغریسنده دین شریعت اشلرنندن (وآن احکم بینهم) دخی
 یباردکیز سكا شونی کم حکم فیفللسن کتاب اهلی آراسنده (بما أنزل الله) الله تعالی
 ایندوگان نرسه بر له (ولا تتبع أهواءهم) هم ابارما گل آلارنك آرزولرینه بو آیت
 کریمه نك نزولینه سبب شولدر دیمشلر کم بهود عالم لرنندن بعضلری اوز

آرالرنده كيكاش ابدوب بر برسینه ايتديلر كم كيلكز محمدنك حضورينه بارايق
 شايديكم نورلى حبل و مكرلر برله آنى آلدارمز ويولدان چغارورمز آكا شوبل
 ايتايك كم اى محمد بزار سكا ايارورمز و پيغمبرلككنى تصديق ايدارمز اكرده
 سن بزنگ آرالرمز ده بولغان دعوى و خصومتلر توغرىسنده بز تلاگانچه حكم
 قبلسك ديبوب شول حبل ايله آنى اوزسوز بهرگه ابارتايك ديديار حق سبحانه و تعالى
 اوزبنيك رسولينه آلارنك حبل سندن صافلانورغه بيوروب ايتديكم (واحدهم ان
 يفتنوك) دغى صافلانعل سين اى محمد عليه السلام آلارنك سيني فتنه گه سالورلندن
 ويولدن چغارولرندن هم دوندرولرندن (عن بعض ما انزل الله اليك) خدای تعالی
 سيكا ايندرگان نرسه نك بعضسندن (فان تولوا) بس اكر دونسه لر و اعراض فيلسه لر
 اول يهوديلر خدای تعالی ايندرگان حكمن و آنى قبول ايتماسه لر (فاعلم انما يريد الله
 بس بلگل كم آلارنك خدای تعالی حكمندن اعراض فيلولرى شول جهندنر كم نذر
 خدای تعالی (ان يصيبهم) آلا رغه ايرشدر ما كنى (ببعض ذنوبهم) فيلغان گناهلرندن
 بعضلرنيك جزاء و عقوبتيني اوشبودنياده و قالغانلرينك جزاسى آخرتده بولور (وان
 كثيرا من الناس لفاسقون) و در سنلكده يهوديلر دن كؤبسى فاسقلر در اوشبو آية
 كريمه نزلندن صوك يهوديلر رسول صلى الله عليه وسلمگه بز سينك حكمتا راضى
 بولماسمز ديديلر حق تعالی دن آيت كيلديكم (انكم الجاهلية بيغون) ايا جاهليت
 حكمنى استارلر مو اول يهوديلر زنا حدنده هم قصاص توغرىسنده تورات و قرآننك
 حكم لرينه راضى بولماينچه (ومن احسن من الله حكما) و كمدر كور كامراك و يخشيرا ق
 حكم جهندن خدای تعالی دن يعنى خدای تعالی دن يخشيرا ق حكم ايتكوچى البته يوقدر
 (لقوم يوقون) شول گروه اوچون كم شكسز بلورلر و اشانورلر خدای تعالی نك
 حكمنى يخشيرا ق ايدكينه روايت ايدلمشدر كم صعا به لر دن عباده بن الصامت رضى
 الله عنه عبدالله بن ابى منافق برله رسول صلى الله عليه وسلم مجلسنده دعوالاشديلر عباده
 ايتدى مينم يهود طائفه سندن دوستلرم باردركم باشمغه بر مشكل اش نوشكان وقتك آلا ر
 ميگامد و يار دم ابته آلورلر ليكن مين بوكون خدای تعالی هم رسولينك دوستلغى اوچون
 آلارنك همه سندن بيز دوم مكا خدای تعالی نك و رسولينك دوستلغى كفايه فيلور كفر
 اهلى نك دوستلغى كرا كياس من آلاردن كيچدم ديدى عبدالله بن ابى ايتدى من
 فورقامن زمانه نك تورلى حوادثلرندن گاه كشى نك باشينه تورلى مشكل و افعلر
 نوشادر شونداين وقتلر ده دوستلر نك مدد و ياردملرى كراك بولادر يهوديلر
 بز نك اولدن آلاشقان و برگه عهد فيلشقان دوستلرمز و برادرلرمز در من آلارنك

دوستلارندن كېچا آلماسن بس حق تعالى دن آيت كېلديكم (يا ايها الذين آمنوا) اى
 ايمان كېلتورگان كېسه لر (لاتتخذوا اليهود والنصارى اولياء) تونما كز سز يهوديلرنى
 هم نصرابيلرنى اوز كزگه دوستلر ايتوب (بعضهم اولياء بعض) آلارنك بعضيلرنى
 بعضلرېنك دوستلر بدير يعنى آلار سزگه خلافلىق ايتوده بر بر سینه موافقلر و دوستلاردر
 (ومن يتولهم منهم) و هر كم دوست نوتسه آلارنى سزلردن هم موافقت و معاونت
 برله آلا رغه ميل ايتسه (فانه منهم) بس درستلىكده اول كېسه آلار جهلسندندر
 اوشبو سوزده غير دينلر برله دوستلاشو حقنده بيك قاطى فورفتو و تهديد باردر
 اوبلاب فاراغان كشى آكلار آلارنى دوست نوتسه آلار جهلسندن بولور ديگان
 بوسوز بيك فورفتچلى سوزدر اوبلا كز مسلمانلر (ان الله لا يهدي القوم الظالمين)
 درستلىكده خدای تعالى نوغرى بولغه كوندر ماس ظالم بولغوجى گروهنى كم
 آلاردين دشمانلرنى برله دوستلاشوب اوز نفسلرېنه ظلملىق فيلورلر (وترى
 الذين فى قلوبهم مرض) وسن كورورسن كوكللرندى شك و نفاق
 صر خالقى بولغان كېسه لرنى يعنى عبدالله بن ابى هم آنك اتباعلرېنى
 كورورسن (يسارعون فيهم) آشوغورلر آلار يهوديلر برله دوستلىق
 فيلوده و آلا رغه ياردم ايتوده (يقولون) ايتهلر آلار (نخسى ان نصيبنا دائرة) بز
 فور قامز بزلرگه اير شما كندن زمانه نك ايلانما كندن بر نرسه يعنى باشيمزغه بر
 مضىبت يا كه بر بلا و فضا ايرشورده يهوديلرنك ياردملرېنه محتاج بولوب فالورمز
 ديب فور قامز يا كه اهل اسلام مغلوب بولوب كافلر غالب كيلورلرده آلارنك
 موللرېنه فالورمز ديب فور قامز شول سببلى آلار برله دوستلىق فيلامز ديوب
 ايتهلر (فعبسى الله ان ياتى بالفتح) بس شايدكم خدای تعالى كېلتورور بر فتحنى
 اوزى نك رسولى هم مؤمنلر اوچون يعنى مكهنى فتح فيلورنى مؤمنلرگه ميسر فيلور
 يا كه يهودلرنك خيبر وفدك كېى منزللرېنى مؤمنلر تصرفينه كرگزور (او امر
 من عنده) يا ايسه كېلتورور خدای تعالى بر امر و فرماننى اوز قاشندن يعنى يهودلرنى
 قتل و جلای وطن يعنى وطنلرندن سورمك برله حكم فيلور (فيصبعوا على ما اسروا
 فى انفسهم نادمين) بس اورلورلر اول منافقلر اوز كوكللرنه ياشورگان نوسه لرنى
 اوزرېنه اوكونوچيلر بولوب يعنى كوكللرندن يهوديلرنى دوست نوتوب پيغمبر
 عليه السلام نك اشلرى حقنده شك و شبهه توتقانلىق لرنه اوكونورلر (ويقول الذين
 آمنوا) و ايتهلر ايمان كېلتورگان كېسه لر بر بر سینه (اهولاء الذين افسموا بالله جهد

ایمانهم) ایا اوشبولردر مو شول کهمسه لرم کم آنط ایتدیلر خدای تعالی برله اوزلرینک
 غلیظ و محکم بولغان آنطلری برله (ایهم لمعکم) شویله دیوب کم درستلکنده آلا
 البته سزنگ برله بولغوچیلردر یعنی منافقلمر مؤمنلر گه بزلر سزنگ طرفکزدن وسزنگ
 برله بر گه بولورمز دیوب آنط ایتکان ایدیلر صوگنندان آنطلرینک بالغان ایدکی
 ظاهر بولغاچ مؤمنلر تعجب قیلوب ایا اوشبولر شول آنط ایتکان کهمسه لرمو دیدیلر
 (حبطت اعمالهم) باطل بولدی ویوغالدى اول منافقلمرینک عمللری (فاصبحوا خاسرین)
 بس اورلدیلر آلا زبان کورگوچیلر بولوب دنیا و آخرتده (یا ایها الذین آمنوا)
 ای ایمان کیلتورگان کهمسه لرم (من یرتد منکم عن دینه) هر کم دونسه سزلردن
 اوزینک دینندن یعنی اسلامدن دونوب مرتد بولسه نعوذ بالله تعالی منه (فسوف
 بانى الله بقوم) (۱) بس نیزدر کم کیلتورور خدای تعالی بر گروهنی کم (یحبههم
 ویحبونه) سوبار آلارنى خدای تعالی هم آلارده سوبارلر خدای تعالی نى (اذلّه
 علی المؤمنین) تواضعلی لر اوزلرینی خور تونوقچیلر بولورلر آلا مؤمنلرگه (وآعزّه
 علی الکافرین) هم غیرتلی وغالب بولورلر آلا کافرلر اوزرینه و کافرلردن هیچته
 فورماسلر اول قومدن مرادیمن اهلیدر دیمشلمر خبرده کیلمشدر کم اوشبو آیت
 کریمه نازل بولغان کونده رسول صلی الله علیه وسلم حضرتى ابو موسی الاشعری
 رضی الله عنه گه اشارت ایدوب هم قوم هذا یعنی آلا اوشبونک قومیدر دیوب
 بیوردیلر حضرت ابن عباس هم حسن البصرى رضی الله عنهم لر اوشبو قومدن
 مراد حضرت ابو بکر صدیق رضی الله عنه ریاستنده صوغش قیلغان مهاجرین وانصار
 صحابه لریدر دیمشلمر (یجاهدون فی سبیل الله) صوغش قیلورلر اول قوم الله تعالی
 بولنده (ولا یخافون لومة لائم) هم فورماسلر ملامت ایتکوچی نك ملامتندن
 وشلته سندن (ذلک فضل الله) اوشبو ذکر ایتولسگان صفتلر خدای تعالی نك فضل
 ورحمتیدر (یؤنیه من یشاء) بیورور آنی خدای تعالی هر کهمسه گه کم تیلار اوزی
 (والله واسع علیم) و خدای تعالی فضل ورحمتی کیك بولغوچی هر کهمک استحقاقینی
 بلگوچیدر روایت ایدلمشدر کم عبد الله بن سلام اوزینک اصحابی برله رسول
 صلی الله علیه وسلم حضور شریفلرینه کیلوب ایتدی یار رسول الله بنی قریظه هم بنی
 نضیر یهودیلری بزنگ قونداشلرمزدر بزنگ مسلمان بولغانیمز و آلار نك دینلرینی
 طاشلاغانیمز اوچون آلا بز گه آچو ایتوب بزنگ برله هیچده بر برگه جیولوشماسقه
 واولتور شماسقه آنط ایتکانلردر تورا تورغان اورنلرمز براق بولغانلقدن سزنگ

(۱) اوشبو آیت کریمه ده
 غیبندن وکیلاچکننا گئی
 اشدن خبر بیرو باردر
 شویله کیم رسول اکرم
 صلی الله علیه وسلم
 حضرتلری دنیادن رحلت
 ایتکلاچ عرب فیصله لری
 مرتد بولسیدلر مگر مکه
 ومدینه اهلی اسلامک محکم
 ثابت ایدیلر عربدن
 بعضیلری زکوت بیرو د
 باش طارنوب حضرت ابو
 بکر صدیقنک زکوت جیارغه
 یبارگان کشیلرینه فارشی
 توردیار و بر جماعت
 مسیلمه الکذاب هم سجاج
 دیگان بالفانندن پیغمبرلک
 دعواسینی قیلغوچیلرغه
 ایاروب مرتد بولدیلر
 حق تعالی آلارنک احو
 لندن اوزینک رسولینه
 خبر بیرو ب بیوردیکم
 اگر آلا مرتد بولسه لر
 خدای تعالی آلا اورنینه
 ایتکهنی قوملرنی کیلتورور
 اسلام دینی هیچ بر وقتک
 یاردم بیرو کوچی سز بولماس
 تفسیر حسینی

صحابہ لرگز مجلسندن ہم محروملرمز مؤمنلر برلہ ہم اولتوروشا آلمایمز بزنک حالمز
 نچوک بولور دیدی حق سبحانہ ونعالی دن آبت کیلدی کم (انہا ولیکم اللہ ورسولہ)
 موندن باشقہ توگلدیر کم سزنک حقیقی دوستگز خدای تعالیدر ہم آنک رسولیدر
 (وَالَّذِينَ آمَنُوا) ہم ایمان کیلتورگان کمسہلردر (الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ) آنداین
 مؤمنلر کم آلا نورغوزالر نمازنی (وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ) ہم بیرالر مال لوندن زکوتنی
 وصدقہنی (وَهُمْ رَاكِعُونَ) وحالانکہ آلا رضوع وتوبانچیلک اینکوچیلردر نمازده
 یا کہ رکوع قیلغان حال لرنده زکوتنی ادا قیلالر دیمکدر کم انفاق واحسانغہ بیک
 حریم بولوب آشوغولرندن کنایه در کوب تفسیربرده مذکوردر کم اوشبو آیتکریمہ
 حضرت علی المرتضی رضی اللہ عنہ شأنک نازل بولمشدر اسباب نزولک کیلتورمشدر کم
 بر کون رسول صلی اللہ علیہ وسلم حضرتلری مسجدکہ نشریف بیورغانلر ایدی آدمیلر
 نماز اوفورلر بعضیلری قیامک وبعضیلری رکوعک ایدیلر اولحضرتک مبارک کوزلری
 ایشک توبنده تورغان بر سائلگہ نوشدی سکا برار فرسہ بیرگوچی بولدیمو دیوب
 سائلدن صورادیلر اول سائل رسول حضرتلرینہ بر کموش یوزک کورساتوب مکا
 اوشبونی بیردیلر دیدی اولحضرت کم بیردی دیوب صورافاچ سائل حضرت علی کرم
 اللہ وجہہنی کورساتوب اعطانی وهو را کم دیدی یعنی رکوع قیلغان حالندہ مکا
 بونرسہنی بیردی دیدی (وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ) وهر کم دوست نونسہ اللہ تعالی نی
 ہم آنک رسولینی (وَالَّذِينَ آمَنُوا) دخی ایمان کیلتورگان کمسہلرنی (فَأَنَّ حَزْبَ
 اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ) بس درستلکده خدای تعالی نک لشکری آلا در غالب واوستون
 بولغوچیلر خبرده کیلمشدر کم یهوددن زفاعہ بن زید ہم سوید بن حارث دیگان
 کشیلر اولده مسلمانلقنی اظهار ایدوب سوکنندن منافق بولدیلر صحابہ لردن
 بعضیلری آلا برلہ مصاحبہ ودوستلق قیلورلر ایدی حق تعالی دن آبت کیلدیکم
 (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) ای ایمان کیلتورگان کمسہلر (لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ
 هُزُوا وَعَلْبًا) توتماگز سز شول کمسہلرنی کم توندیلر آلا سزنک دینگزنی مسخرہ گہ
 واویونغہ یعنی ظاهرده اوزلرینی مسلمان کورساتوب اچلرندن کافر بولوب اسلام
 دینی برلہ اویناغان کشیلرنی توتماگز (مَنْ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الدِّينَ مِنْ قَبْلِكُمْ)
 سزدن الگاری کتاب بیرلگان کمسہلردن یعنی یهودیلردن (وَالْكَافِرَ) ہم باشقہ
 کافرلرنیده توتماگز (أَوْلِيَاءَهُمْ) اوزگزگہ دوستلر اینتوب یعنی کفر اہلی برلہ ہیچده دوستلق
 اینماگز (وَاتَّقُوا اللَّهَ) ہم قورقگز خدای تعالی دن وآنک طیفغان اشلرندن طیولوگز

(ان كنتم مؤمنين) اگر بولسا كز سز مؤمنلر و اشانو چيلر چن اشانو برله زبوا كه ايمان حقيقي برله مؤمن بولغان كشي خداينك دشمانلري برله دوستلق قيلماس (واذا ناديتهم الى الصلوة) و هر فايچان ندا قيلسا كز و اونداسا كز سز آدميلسرنى نمازغه (اتخذوها هزوا و لعبا) تونالر اول كافرلر اول ندانى يسا كه نمازنى مسخره گه و اويونقه هر فايچان اذان ايتكاندن صوڭ مؤمنلر نماز اوفورغه تورسلر يهوديلر استهزاء و مسخره ايتوب بر بوسينه تورلى كولكى سوزلر ايتوب كولشورلر ابدى (ذلك بانهم قوم لا يعقلون) اوشبو اش يعنى آلارنك بو طريقه نمازنى و اذائنى استهزاء ايتولرى شول سببندركم آلار بر كر وهدر آكلاماسلر و بلماسلر اوشبو استهزاءلرى سببلى آلارغه نينداين فاطى عذاب و عقوبتلر ايرشما كينى روايت ايدلمشدر كم يهود الوغلرندن بعضلرى رسول صلى الله عليه وسلم حضور شريفلر بنه كيلوب صوراديلر كم سين پيغمبرلردن فايوسينه ايمان كيلتوراسن و اشاناسن اول حضرت جواب بيرديلر كم مين اشانامن خداى تعالى گه هم ابراهيم و اسماعيل و غيرى پيغمبرلر گه ايندرلگان نرسه گه و ما انزل الى ابراهيم و اسماعيل الى آخره شول آيتنى اوفوديلر آيتنك آخرنده عيسى عليه السلام اسمى ذكر ايتولگاج يهوديلر آنك پيغمبرلرينى انكار قيلدبلر و ايتدبلر كم بز سز نك دينكزدن ناچار راق دين بلماسه ز هم دنيا و آخرنده نصيبى آز بولغان سز نك شكلى دين اهلىنى كورمادك ديدبلر حق تعالى دن آيت كپلديكم (قل) ايتكل سين اى محمد عليه السلام اول يهوديلر گه (يا اهل الكتاب هل تنفون منا) اى كتاب اهلى ايا سزلر عيب و انكار قيلاسز مو بز لردن يعنى عيب و انكار قيلميسز (الا ان ائنا بالله) مگر عيب قيلاسز شونى كم بز ايمان كيلتوردك خداى تعالى گه (وما انزل الينا) هم بز نك صارى ايندرلگان نرسه گه يعنى قرآنقه ايمان كيلتوردك (وما انزل من قبل) دخی بز دن الگارى ايندرلگان نرسه گه يعنى تورات و انجيل هم باشقه كتب الهيه لر گه اشاندىق (وان اكثر كم فاسقون) هم شوگا اشاندىق كم سز نك كو برا ككز فاسقلر و خداينك فرمانندن چقفو چيلر سز (قل هل انبئكم بشر من ذلك) ايتكل اى محمد عليه السلام اول يهوديلر گه ايا خبر بيرابم مو مين سزلر گه اوشبو سز نك بز گه ايتكان سوزكزدن ياوزراق برله يعنى سز بز گه سز نك دينكزدن دينلر نك ناچار راقى هم سزلر بارچه دين اهل لردن دنيا و آخرنده نصيبى و بهر هسى آزاراق بولغانلر سز ديوب ايتدكز مين سزلر گه شول سر اينكاندنده يامانراق بولغان قومدن خبر بيرابم مو (مثوبة عند الله) الله تعالى فاشنده جزا و عقوبت

جهنندين يامانراق بولغان (من لعنه الله) شول كهمسه كم لعنت ايتدى ورحمتندن سوردى
 آنى خدای تعالی (و غَضَبَ عَلَيْهِ) هم غضب و قهر قیلدى آنك اوزرينه اول قومدن
 مراد يهوديلردى كهم خدای تعالی آلارنى رحمتندن يراق ايتوب غضب و قهرينه مستحق
 قیلدى (وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْقِرَدَةَ) هم قیلدى آلاردن ميمونلر يعنى آلارنك صورتلرینی
 مسخ قیلوب ميمون صورتينه آلشدردى نتاك كم يهوديلردن اصحاب السبت ديگان
 بر قوم شولای بولديلر (وَالغَاثِر) دخی دوگفزلر قیلدى نتاك كم عيسى عليه السلامك
 مائده سينه انكار قیلغوچيلر دوگفز صورتينه كرديلر (وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ) دخی شول
 كهمسه كم طاغوندى اول طاغوتكه آنندن مراد بوزاوبا كه سامريدركم يهوديلر آنك
 اغواسينه اباروب بوزاوغه طاغونديلر يا كه طاغوتندن مراد كعب بن اشرفدركم
 يهوديلر نك الوغلى ايدى رسول عليه السلامغه بيك دشمان ايدى (أُولَئِكَ شَرٌّ مَكَانًا)
 اوشبو كهمسهلر ياوزراقلردر اورن جهنندين يعنى قيامنده آلارنك باراچق اورنلرى
 اورنلر نك يامانراقى بولور (وَأَضَلَّ عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ) هم آداشقوچيراكلردر نوغرى
 يولدن (وَإِذَا جَاؤُكُمْ) وهر فايچان كيلسهلر سيكا اى محمد عليه السلام منافقلىر (فَالْوَأ
 أَمْنَا) ايتهار آلار بز ايمان كيلتوردك و مؤمنلرمز ديوب (وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكَفْرِ) و حالانكه
 تحقيق كرديلر آلار كافرلك برله (وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهِ) هم آلار تحقيق چقديلر كافرلك
 برله يعنى آنلر هر وقتده كافرلردر بارى طشدنغنه اوزلرینی مسلمان كورسانلر
 (وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ) و خدای تعالی بلگوچيرا كدر شول نر سه نيكم باشورور
 بولديلر اول منافقلىر كوكللر ندين نفاق و مسلمانلرغه كينه هم دشمانلقدن (وترى
 كَثِيرًا مِنْهُمْ) و سن كورور سن آلاردن كوبسينى (يَسَارِعُونَ فِي الْأَثْمِ) آشوغالر آلار
 حرام اشنى اشله وده يا كه يالغان سويلده (وَالْعَدْوَانِ) هم ظلملق قیلوده وچيكدن
 چفوده آشوغالر (وَآكَلَهُمُ السُّعْتِ) دخی آشاولرنده حرامنى يعنى رشوت و ربا
 آشوده آشوغالر (لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ) البته نى ياوزدر شول نر سه كم اشلر بولديلر
 اول منافقلىر و يهوديلر (لَوْلَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ) نى اوچون طيباس اول يهوديلر نى
 ربانى عالمر و زاهدلرى (عَنْ قَوْلِهِمُ الْأَثْمِ) آلارنك يالغان سويلهلر ندين (وَآكَلَهُمُ
 السُّعْتِ) هم آشاولرندين رشوت يا كه ربانى (لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ) نى ياوزدر شول
 نر سه كم اشلر بولديلر آلار و ايت ايتلمشدر كم رسول صلى الله عليه وسلمك مدينه گه
 هجرت قیلو و ندين الكارى مدينه يهوديلرى بايلر ايديلر ماللرى كوب هم ايركلك و راحتك
 برله معيشت قیلور ايديلر اول حضرت صلى الله عليه وسلم مدينه گه هجرت قیلغانندن صوك حق

تعالى آلاړنگ ماللرنډن بركاننى كوزاردى كوندن كون دولتلىرى كيموب طارلقى ر آغر لقعغه
 فالديلمر معيشنلىرى ناچارلاندى يهوديلر بواشنى رسول اكرم حضرتلىرى كيلو وندن كورون
 نورلى باراماس سوزلر سويله ديلر حق تعالى شونداڼ خبر بىر وب بيوردىكم (وقالت اليهود)
 وايتدىلر يهوديلر ماللرنډن بركات كوناړنگاچ (يدالله مقلولة) خداينڅ قولى باغلا نمشدر بوسوز
 صاران لقدن كنايةدر يعنى خداى صارانلاندى بزگه رزقى كوب ايتوب بىرمى ديديلر
 (غلت ايدىهم) باغلا نسون آلاړنگ اوز قوللرى خيرون (ولعنوا بما فآلوا) وسورلديلر
 آلاړ خداى تعالى نڅ رحمتندن اوشبو سوزنى ايتولرى سببلى (بل يداة مبسوطتان)
 بلكه خداى تعالى نڅ يد قدرنلىرى آچىقلردر فضل وكرمى كوب هم كيگندر يد الله
 خداى تعالى نڅ صفات ذاتيه سندن بر صفتدر سمع وبصر كىبى آڼڅ بارلقينه ايمان
 كىلتلر ولور كيفيتىنى تفتيش ونفحص ايتلماس (ينفق كيف بشاء) رزق بىرور اول
 خداى تعالى هر نيچك كم تلهر اوزى يعنى تله گان بنده سينه كوب وتله سه آزايتوب
 بىرور هيچ كم آڅيا بحث ايتنه آلماس (وليز بدن كثيرا منهم) والبتنه آرندور اول
 يهوديلردن كوب سينه (ما انزل اليك من ربك) پىروردكار كندن سنڅ صارى ايندر لگان
 نر سه يعنى قرآن (طغيانا وكفرا) آز غونلق وقارشيلقنى هم كفرنى يعنى قرآننى ايشتو
 بر له آلاړنگ آز غونلقلىرى وكافرلكلىرى اوطورى آرتور قرآن كفر وطغياننڅ كيتما كينه
 سبب بولسه ده آلاړنگ كفر وطغيانلىرى آرتووينه سبب بولور (والقينا بينهم العداوة
 والبغضاء) وصالدفىز يهود فرقه لرىنڅ آراسيد دشمانلقنى هم خصومت و آچونى يعنى
 هيشه آلاړنگ بر فرقه سى ايكنچى فرقه سينه دشمان بولورلر (الى يوم القيامة)
 قيامت كو نينه چه تا كم بر برسينه موافقت وبرگه اتفاق قبلا آلماسلر (كلما
 او قتلوا نارا للحرب) هر بر ياندر غانلىرى زمانده آلاړ اوطنى صوغش فيلو
 اوچون (اطفاها الله) سوندردى الله تعالى آلاړنگ اوطاربنى يعنى اول يهوديلر
 هر قاچان رسول الله صلى الله عليه وسلم هم مؤمنلرگه فارشى صوغش قىلماقچى
 بولوب كيڅاشسه لر وبرگه اتفاق قبلسه لر خداى تعالى آلاړنگ آراسينه دشمانلق
 وتفرقه سالور اتفاقلىرى بوزولور برگه اويوشا آلماسلر (ويسعون فى الارض
 فسادا) وآشوغالر هم طرشالر اول يهوديلر برده بوزلقق قىلوغه وفتنه چفاروغه
 (والله لا يحب المفسدين) وخداى تعالى سويماس بوزلقق ايتكوچيلرنى (ولو ان
 اهل الكتاب امنوا) واگر شويله بولسه كم ككتاب اهلى يعنى يهود و نصارا ايمان
 كىلتور سه لرايدى محمد عليه السلامغه (وانقوا) هم صافلانسه لرايدى فساد وبوزلقق

قیلودن (لَکَفَرْنَا عَنْهُمْ) البته کیچار ایدکیز آلاردن (سَيِّئَاتِهِمْ) آلارنک گناهلری بنی
 (وَلَا دَخَلْنَا هُمْ جَنَاتِ النَّعِيمِ) هم کرگزور ایدکیز آلارنی نعمت ایسی بولغان جنتلرگه
 (وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ) واگر اول کتاب اهللری تورغوزسه لر ایدی
 نورات وانجیلنک حکم لر بنی یعنی نورات وانجیلگه موافق عمل فیلسه لر ایدی (وَمَا
 أَنْزَلْنَا إِلَيْهِمْ مِنَ رَّبِّهِمْ) هم تورغوزسه لر ایدی آلارغه پروردکارلرندن ایندرلرلگان
 نرسه نی یعنی قرآن برله عمل فیلسه لر ایدی (لَا كَلُومًا مِنْ فَوْقِهِمْ) البته آشارلر ایدی
 آلار باشلری اوستونندن (وَمَنْ نَعْتَرِجْ لَهُمْ) دخی آباقلری آستونندن یعنی آلارنک
 رزقلری کیک بولور ایدی کوکنن بعمور باوماق ویردن اولان و آشلق اوسماک
 برله برکات هم طوفلق بولور ایدی (منهم أمة مقتصدۃ) یهودیلردن باردر برگروه
 اشلری توغزی و عدل بولغوچی کم آلار محمد علیه السلامغه ایمان کبیلنورگانلریدر
 عبدالله بن سلام هم آنک بولد اشلری کبی (و کثیر منهم ساء ما یعملون) و آلاردن
 کویسی یاوز بولدی شول نرسه کم اشلارلر یعنی فساد و بوزقلق ایتکوچیلریدر
 (یا ایها الرسول بلغ ما أنزل الیک) ای حلقق برله بیارلرلگان رسول ایرشدن گل سن
 بارچه خلایفه سنک صاری ایندرلرلگان نرسه نی (من ربک) پروردکارکن (و ان لم
 تفعل فما بلغت رسالتہ) واگر سن فیلماساک اوشبون و بارچه حکملرنی ایرشدرماساک
 بس تبلیغ ایتماک و حلققه ایرشدرمادک سن پروردکارکنک رسالتینی (والله یعضدک
 من الناس) و خدای تعالی صاقلار سنی آدمیلرک شرنندن و فتنه لرندن یعنی رسالتینی
 ایرشدرودن فور فیماغل سنی خدای تعالی صاقلار هیچ کم سکا زیان ایرشدر آلامس
 (ان الله لا یهدی القوم الکافرین) درستلکده خدای تعالی توغری یولغه کوندرماس
 کافر بولغوچی گروهنی و آلارنی سکا مسلط و ایرکلی فیلماس انس رضی الله عنه دن
 منقولدر کم اول حضرت صلی الله علیه وسلم نی مؤمنلر کیچلرده قراول توروب صاقلارلر
 ایدی اوشبو آیت کریمه نارل بولغانندن صوکن اول حضرت صاقلار و چیلرغه بیوردیار کم
 ای مؤمنلر منزل لرکزگه فایتکز خدای تعالی منی صاقلار و چیلر (قل یا اهل الکتاب)
 ایتکل سن ای محمد علیه السلام یهود و نصاراغه ای کتاب اهلی (لستم علی شیء) سز
 توگل سز هیچ بر نرسه اوزرینه بین و دیانندن (حتی تقیموا التوریه و الانجیل) ناکم
 تورغوزغانکزغه چه نورات وانجیلنی یعنی نورات وانجیل بیورغانچه اعتقاد
 ایتکانکزگه چه و اصول دینده آلارغه موافقت فیلمانکزغه چه (رما انزل الیکم من
 ربکم) هم تورغوزغانکزغه چه شول نرسه نی کم ایندرلدی سزک صاری پروردکارکزدن

یعنی فرآنغه اشانوب قرآن حکمیرینه موافق عمل قیلفاسکرغه چه سزله حق دینه
 نوگلسز (ولیزیدن کثیراً منهم) والبتنه آرتدورور کتاب اهلندن کوبسینه
 (ما انزل الیک من ربک) ربسکن سنک صاری ایندرلگان نرسه یعنی
 قرآننی ایشتولسری آرنپورور آلارنک کوبسینه (طقیاننا وکفرآ)
 آزغونلقنی هم کافراکنی (فلا ناس علی القوم الکافرین) بس قایفورماغل وحسرت
 چیکما گل سن ای محمد علیه السلام کافرلرگروهی اوزرینه یعنی سن آلاراوچون
 قایفورماغل جزالری اوزلرینه بولور (ان الذین آمنوا) درستلکنده ایمان کباتورگان
 کمسهلر (والذین هادوا) هم یهودی بولغان کمسهلر (والصائبون والتصاری) دخی
 صابئین دیگان گروه هم نصارالر (من امن بالله والیوم الآخر) هرکمسهکم ایمان
 کیلتوردی اوشبولردن خدای تعالی گه هم آخرت کونینه (وعمل صالحا) دخی
 شلادی ایندگو عملنی (فلا خوف علیهم) بس یوقدر هیچ قورقو آلاراوزرینه آخردنه
 (ولاهم یحزنون) هم کوبونور و قایفورور بولماسلر الار اجر وثوابنک فوتندن
 (لقد اخذنا ميثاق بنی اسرائیل) تحقیق بز آلدق بنی اسرائیل قومندن عهد وميثاقنی
 آلارنک پیغمبرلری نبلی برله خدای تعالی فی برلامک هم محمد علیه السلامه ایمان
 کیلتورمک توغریسنده (وارسلنا الیهم رسلاً) هم بیاردکیز آلارغه رسوللرنی
 موسی وعیسی علیهما السلام هم باشقه لربکی (کلما جاءهم رسول) هرکیلنگانی
 زمانده آلارغه رسول (بمالا نهوی انفسهم) شول نرسه برله کم سویماس وتلاماس
 آنی آلارنک نفسلری یعنی آلارغه پیغمبرلری نفسلری نلاماگان اش برله
 یپورسه (فربقاً کذبوا) اول پیغمبرلردن برگروهنی آلارا بالغانغه نوتدیلسر
 نتاککم عیسی ومحمد علیهما السلاملرنی (وفریقاً یقتلون) وبرگروهنی اولتورور
 بولدیلسر نتاککم زکریا وعیسی علیهما السلاملرنی اولتوردیلر (وحسبوا ان لا
 نیکون فتنه) وگمان ابتدیلر اول بنی اسرائیل فومی شونی کم بولماس آلارغه
 برفتنه یعنی پیغمبرلرنی بالغانغه نوتولاری هم اولتورولری سبیلی اوزلرینه
 هیچ بر بلا و آفت کیلماس دیوب گمان فیلدیلر (فعموا) بس صوفر وکوزسز
 بولدیار آلارا یعنی حلقنی کورمادیلر (وصموا) هم صاکفراو بولدیلسر یعنی حق
 وتوغری سوزنی ایشتمادیلر موسی علیه السلامن صولک (ثم تاب الله علیهم)
 صکره توبسه عرض فیلدی الله تعالی آلاراوزرینه یعنی عیسی علیه السلامنی

يباروب آلارنى نوغرى يولغه اوندادى (ثُمَّ عَمُوا وَصَمُوا) مونك صوكنده بنه
 صوفر هم صا كُفُورًا بولدبلر (كثير منهم) آلاردن كو بسى معمد عليه الصلوة
 والسلامنى انكار ايتولرى برله (والله بصير بما يعملون) و خداى تعالى كورگوچيدر
 شول نرسهنى كم اشلارلر آلار و عمللرينه كوره جزا بيرگوچيدر (لقد كفر الذين
 قالوا) تحقيق كافر بولدبلر شول كمسهلر كم ايتدبلر (ان الله هو المسيح ابن
 مريم) درستلكده خداى اولدر مريم اوغلى مسيح ديووب يعنى عيسى پيغمبرنى
 خداى ديدبلر (وقال المسيح) وايتدى مسيح يعنى عيسى پيغمبر (يا بنى اسرائيل
 اعبدوا الله) اى بنى اسرائيل فومى عبادت قىلگوز الله تعالى كه (ربى وربكم)
 منم پروردكارم هم سزنگ پروردكارگوز بولغوچى الله تعالى كه يعنى من هم سزنگ
 شكلى بزمخلوق من همه سزنگ خالقى خداى تعالى در آشا عبادت قىلگوز (انه
 من يشرك بالله) درستلكده كم هر كمسه شرك كىلتورسه الله تعالى كه (فقد حرم
 الله عليه الجنة) بس تحقيق حرام قىلدى خداى تعالى اول كمسه كه جنتى (وماويه
 النار) هم آنگ اورنى نوغدر (وما للظالمين من انصار) و بوقدر خدايغه شرك
 كىلتوروب ظلم لى ايتكوچيلر كه هيچ باردم بيرگوچى و آلاردن عذابنى كىلتارگوچى
 (لقد كفر الذين قالوا) تحقيق كافر بولدبلر شول كمسهلر كم ايتدبلر (ان الله ثالث ثلاثة)
 درستلكده الله اوچ خداى نك اوچنچسيدر ديووب يعنى نصارالر نادانلق لرندن خداى اوچدر
 الله شولارنك برسيدر ديدبلر آلار بوسوزلرى برله كافر بولدبلر (وما من اله الا اله واحد)
 و حالانكه يوقدر هيچ بر عبادتكه مستحق بولغان معبود مگر برگنه خداى در الله
 تعالى گندهر شريكى بولودن منزّه و مقدسدر (وان لم ينتهوا عما يقولون) واگر
 طبولماسلر اول نصارالر اوشبو ايتته تورغان سوزلرندن و خداى تعالى نى بر ديووب
 اعتقاد قىلماسلر (ليمسن الذين كفروا منهم) البته ايرشور كافر بولغان كمسهلر كه
 آلاردن (عذاب اليم) رنجتكوچى عذاب آخرنده (افلا يتوبون الى الله) ايسا بس
 توبه قىلماسلر مو و قايتماسلر مو آلار خداى تعالى صارى اوچ ديووب ايتولرندن
 (ويستغفرونه) هم مغفرت استاماسلر مو خداى تعالى دن گناهلى اوچون بو اورنده
 استغفام امر معناسندهدر يعنى توبه قىلسونلر و مغفرت استاسونلر ديمكدر (والله
 غفور رحيم) و خداى تعالى بار لقاغوچيدر توبه قىلغوچيلرنى مهربان و رحمت اياسيدر
 آلارغه (ما المسيح ابن مريم) توگلددر مريم اوغلى مسيح كم آلار اى خداى ديورلر
 (الارسول) مگر بر يبارلمش رسول و پيغمبردر (فد خلت من قبل الرسل) تحقيق

اونكاندر اول مسيعدن الكارى هم رسول لركم عيسى پيغمبر گه بيرليگان معجزه لار
 شيكلي آلا رغه ده معجزه لار بيرليگاندر عيسى عليه السلام هم شولار كنى بر پيغمبردر
 (وامه صدیقه) اول مسیح نك آناسی بيك نوغر يلقى هم بيك اشانوچى خاتوندر يعنى
 حضرت مرهم در كم آنك خدای تعالی نك آيتلرينه ايمانى و اشانماقى بيك كاملدر
 (كانا باكلان الطعام) آشار بولدیلر هر ايكسى يعنى عيسى و مریم آشار ايدیلر طعامنى
 باشقه جان ايلرى شيكلي بس نيچوك خدای بولورلر (انظر كيف نبين لهم الايات)
 فاراغل سين اى محمد عليه السلام نيچوك بز بيان فيلامز كتاب اهلينه نوحيدنك
 دليل لرينى (ثم انظر انى يؤفكون) صكره فاراغل سين نيچوك طيولورلر آلا ر جلفنى
 قبول فيلودن (قل) ايتكل سين اى محمد عليه السلام نصارالرغه (انعبدون من دون
 الله) ايا سز عبادت فيلاسز مو خدای تعالی دن باشقه (مالا يملك لكم ضرا ولا نفعا)
 شول نرسه گه كم مالك بولماس اول سز نك اوچون ضررى هم فائدهنى يعنى سز گه
 بر فائده كيتورر گه هم سزدن بر ضررى يبارورر گه كوچى يتمى تورغان بر مخلوققه
 عيسى غه عبادت فيلاسز و آنى خدای دبسر مو (والله هو السميع العليم) و خدای تعالی كم
 حق معبوددر اولدر ايشتكوچى سز نك باطل سوزلر كزنى يلسگوچى سز نك بوزوق
 اغتفادلر كزنى (قل) ايتكل سين كتاب اهلينه يهود و نصارى دن (يا اهل الكتاب لا
 تغلوا في دينكم) اى كتاب اهلى غلو فيما كز و چيكدن چفما كز دينك زده (غير الحق)
 حقلقندن باشقه يعنى دين اشلر نده باطل و بالغان مبالغه لر هم افراط و تفریط فيلما كز
 نك كم يهود و نصارا عيسى عليه السلام حقنده افراط و تفریط فيلورلر ايدى (ولا
 تتبعوا أهواء قوم) هم ابار ما كز شول قوم نك آرزولرينه كم (قد ضلوا من قبل) تحقيق
 ضلالتكه نوشديلر و آداسديلر آلا رموندن الكارى يعنى پيغمبر عليه السلام كيلما كندن
 الكارى (واضلوا كثيرا) هم آزدرديلر و نوغرى بولدن چغار ديلر آلا ر كوب
 كشيلرنى (وضلوا عن سواء السبيل) دخى ثابت بولدیلر اولرينك ضلالت و آداسولرنده
 نوغرى بولدن پيغمبر عليه السلام كيلگاندن صوك هم (لعن الذين كفروا) لعنت
 ايتولديلر كافر بولغان كمسه لر (من بنى اسرائيل) بنى اسرائيل قومندن يعنى
 يهوديلر (على لسان داود) داود عليه السلام تلى اوزرينه يعنى يهوديلر دن ايكه
 اهلينه داود عليه السلام لعنت ايتدى (وعيسى ابن مريم) هم مریم اوغلى عيسى عليه السلام
 تلى اوزرينه كم اصحاب مائده گه عيسى عليه السلام لعنت او فودى (ذلك بما عصوا)
 اوشبو لعنت آلا رغه شول سبيلدر كم آلا ر فارشدیلر خدای تعالی نك فر مانينه

(وَكَانُوا يَعْتَدُونَ) هم چيكن چقار بولديلر آلاز بوز فلقده (كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ) بر برسيني طيماس بولديلر آلاز ونهسى قيلوشماس بولديلر شول ياوز اشدن كم فيلديلر آلاز آنى (لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ) البته ياوز اشدن شول نرسه كم اشلر بولديلر آلاز بو آيت كر بيمده امر معروف ونهى منكرنى فويغان كشيلىر حقنده الوغ تهديد وقورقتو باردن (نَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ) سين كورورسن اول كتاب اهلندن كوبسنى كم آلاز غايتده اهل اسلامغه حسد و دشمانلىق لرنندن (يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا) دوستلىق قباللر كافرلر و مشركلر برله نناك كم يهوديلرنىك الوغسى كعب بن اشرف بدر صوغشندن صوك مكه گه باروب مشركلر برله دوستلاشوب آلازنى مسلمانلر برله صوغش فيلورغه قز قدروب اونداب يورور ايدى (لَبِئْسَ مَا قَدَّمْت لَهُمْ أَنْفُسَهُمْ) نى ياوز در شول نرسه كم تقديم فيلدى و آلدن يباردى آلاز اوچون نفسلى اول نرسه شولدر كم (أَنْ سَخَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ) شولكم آچولاندى و غضب فيلدى الله تعالى آلاز اوزرينه (وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ) هم آلاز عذابده منگو فالغوچيلودر (وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ) واگر ايمان كيلتورور بولسلىر ايدى اول يهوديلر خدای تعالى گه (وَالنَّبِيِّ) هم پيغمبر عليه السلامغه (وَمَا أَنْزَلَ إِلَيْهِ) دخى آنك صارى ايندر لگان نرسه گه يعنى قرآنغه (مَا اتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَاءَ) تونماسلىر ايدى مشركلرنى دوستلر ايتوب باكه موسى عليه السلامغه هم تورانغه ايمان كيلتورگان بولسلىر ايدى مشركلرنى دوست تونماسلىر ايدى ديمكدر (وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ) ولكن آلاز دن كوبسى فاسقلر در و ايمان دائره سنده طشقه چقوچيلدر (لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً) البته سين طابارسن اى محمد عليه السلام آدميلرنىك فاطيراغينى دشمانلىق يوزنندن (لِلَّذِينَ آمَنُوا) ايمان كيلتورگان كمسه لرگه (الْيَهُودَ) يهود قومينى (وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا) هم مشرك بولغان كمسه لرنى يعنى مؤمنلرگه ايك فاطيراق دشمانلر يهوديلر برله مشركلر در شول سببلى آلاز مؤمنلرگه فارشى برگه اتفاق قباللر (وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً) هم البته سين طابارسن آدميلرنىك يقينراغينى دوستلىق يوزنندن (لِلَّذِينَ آمَنُوا) ايمان كيلتورگان كمسه لرگه (الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى) شول كمسه لرنىكم ايتديلر آلاز در ستلكده بزلر نصرانيلرمز ديوب يعنى مؤمنلرگه دوستراق و يقينراق بولغوچيلر نصرانيلر در آلازنىك كوكللرى يومشاق هم شفقت و مرحمتلى لردن شول سببلى آلاز مؤمنلرگه مخالفت فيلوده مشركلر برله اتفاق ايتماسلىر (ذَلِكَ) آلازنىك مؤمنلرگه اوشبو طريقه دوستلىق و يقينلىق لرى (بِأَنَّهُمْ قَسَمَ بَيْنَهُمْ وَرَهَبًا) شول سببيلدر كم

درستلکده آلاردن بولغوچیدر عالملر وبلگوچیلر هم عابد وزاهدلر یعنی
صومعه لیده اولتوروب عبادە قیلغوچی راهبیلر (وانهم لایستکبرون) هم شول سبیلیدر کم
آلاراستکبار قیلماسلر والوغلانووب باش طار تماسلر حقلقنی قبول ایبتودن وتوغریلقدن
عالملر دیمشلردر کم مؤمنلرگه دوستلق جهتندن بقینراق بولغانلردن مراد
حبش پادشاهی نجاشی وانك اتباعیدر کم آلار جعفر بن ایبطالب رضی الله
عنه دن قرآن ابشتوب كوكللری اسلام دینینه میل قیلدی نجاشی اوزی
رعیتلرندن نیچه کیشیلر برله ایمان کیلتوردی دیمشلردر
* (وَإِذَا سَمِعُوا مَا أَنْزَلَ إِلَى الرَّسُولِ) وهر قایچان ایشتونسه لار نصارا عالملری
وعابدلری پیغمبر علیه السلامغه ایندرلگان نرسه نی یعنی قرآن فی (تری اعیینهم
تَفِيضٌ مِنَ الدَّمْعِ) سن کورورسن آلارنك کوزلری کم كوكللری نچکاروب باش
قویار و آغوزور آلارنك کوزلری روایت ایدلهمشدر کم جعفر بن ایبطالب رضی الله
عنه حبش دیارندن قایتقاندە نجاشی آنك ایله برگه نصارا عالم لرندن یتیمش کیشی فی
رسول صلی الله علیه وسلم خدمتینه بیاردی شول عالملر رسول اکرم حضرتلرینك
حضور شریفلرینه ایرشکاج اولحضرت آلارغه فرآندن برسوره اوفودی آلارنك
كوكللری نچکاروب بیک یغلادیلر اسلام حکم لرینی قبول قیلدیلر حق سبحانه وتعالی
شولارنك احوالندن خبر بیروب بیوردیکم هر قایچان آلار قرآن فی ایشتونسه لر
کوزلرندن باش آغوزوب یغلارلر (مما عرفوا من الحق) شول نرسه دن کم طانودیلر
آلار حق وتوغری سوزدن یعنی قرآن نك و اسلام دینی نك حق ایدیکنی بلؤلری
اوچون قرآن آلارنك كوكللرینه اثر ایدوب آلار یغلارلر (یقولون) اینهلر آلار
(ربنا انما) ای بز نك پروردکار مز بز ایمان کیلتوردک وقرآن نك حق اقیینه اشاندق
(فاکتبنا مع الشاهدین) بس باز غلسن بزلرنی گواهلقی بیرگوچیلر برله قرآن نك
حقلقینه هم معهد علیه السلامنك پیغمبرلکینه خبرده کیلمشدر کم مدینه یهودیلری
مذکور نصارا عالم لرینه طعنه قیلوب ایندیلر کم سز بیک تیز آلداندکوز وایمان
کیلتوردکوز بزلرنی نهجه مدتلردن بیرلی دعوت فیلسه ده بز قبول قیلغانمز یوق
دیدیلر نصارا عالملری جواب بیروب ایندیلر کم (وما لنا لا نؤمن بالله)
ونی نرسه در بزلرگه کم بز ایمان کیلتور ماسمز الله تعالی گه (وما جاءنا من الحق) هم
بزلرگه کیلگان نرسه گه حقلق وتوغریلقدن یعنی قرآن غه هم معهد علیه السلامغه
بزلر نهچوک ایمان کیلتور مایک و اشانما بق (ونطمع ان یدخلنا ربنا) وحالانکه بز طمع

قیلامز و آرزو ایتمز کرگزم کینی بزلرنی پروردکاریمز (مع القوم الصالحین) ایندگو بولغوچی گزوه برله یعنی خدای تعالیٰ بزنی مؤمنلر برله برکه جنتکه کرگزور دیوب بز امید قیلامز دیدیلر (فَاثَابَهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا) بس جزا و ثواب بیردی خدای تعالیٰ آلاغه اوشبو ایتمکان سوزلری سببلی اخلاص و اعتقاد بوزندن (جَنَاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ) شول جنت باقچه لرینی کم آغار آنک اغاچلری آستوندن یلغهلر (خَالِدِينَ فِيهَا) منگو قالغوچیلر بولورلر آلا اول جنتلرده (وَذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ) و اوشبودر ایندگولک اینکوچی لرنک جزاسی (وَالَّذِينَ كَفَرُوا) وشول کسهلر کم کافر بولدیلر (وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا) هم بالغانغه توندیلر بزنگ آیتلر مزی (أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَعِيمِ) اوشبو کسهلر جعیم اهل لریدر و اورنلری نوغدر کوبراک تفسیرلرده مذکوردر کم برکون رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتنی قیامت احوالینی و آندغی فورقچلرنی بیان قیلدی شول مجلسده حاضر بولغان صحابه لر دن بر نچه کشیلر کم آلا ابوبکر صدیق و علی المرتضیٰ و ابن مسعود و مقداد و ابوذر غفاری هم سلمان الفارسی و غیریلر در رضی الله تعالیٰ عنهم عثمان بن مطعون نك ایونه جیلوب همهلری قالغان عملرینی روزه نوتارغه هم کبچلرنی طاعت و عبادت برله اویاو اونکارورگه هم ایت و مابلی طعام هیچه آشاماسقه و خاتونلر برله صحبت ایتماسکه و العاصل بوتونلای ترک دنیا قیلوب آخرتکه یونالورگه آنظرلر ایتوب عهد قیلدیلر اوشبو خبر رسول صلی الله علیه وسلمگه ابرشکاج اولحضرت آلارنی حضورینه چافروب نصیحت قیلوب ایتدی کم اوشبو سز عهد قیلغان اشلر برله من مأمور بولمادم حق تعالیٰ منی آنک برله بیورمادی سز نك نفسلر نك اوستوگزده حقی باردر برکون روزه تونوگز و بر کون افطار قیلگز کیچه نك بر اولوشنده عبادت قیلگز و باشقه سنده یوقلاب استراحت ایتگز و خاتونلر نك صحبتینی طاشلاماگز منم سنتم اوشبودر دیدی حق تعالیٰ دن آیت کیلدیکم (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) ای ایمان کیلتورگان کسهلر (لَا تَعْرَمُوا الصَّلَاةَ وَاللَّهُ لَكُمْ) اوزگزگه حرام قیلماگز خدای تعالیٰ سزگه حلال قیلغان پاکیزه و نفیس نعمتلرنی (وَلَا تَعْتَدُوا) هم خدای تعالیٰ چیکلاگان چیکلردن چقماگز حلال و حرام طوغر بسنک (إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ) درستلکده خدای تعالیٰ سویماسن چیکدن چقغوچیلرنی (وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ) و آشاگز سز خدای تعالیٰ سزلرگه رزقلاندرغان نرسه دن (حَلَالًا طَيِّبًا) حلال و پاکیزه بولغانی حال اول نرسه (وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ) هم فورقگز حلال و حرام طوغر بسنده شول خدای تعالیٰ دن کم سز آکا ایمان

كىلتورگوچىلرسز و اشاناسز اوشبو آيت كىلگاندىن صوك مذكور عهد ايتكان
 كشىلر ايتدىلر يا رسول الله بزر ايمدى نى اش قىلايق آنط ايتكانمز اول آنطيمز
 نچوك بولور حق تعالى دن، آيت كىلدىكم (لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّفْوِ فِي آيَاتِكُمْ)
 مؤاخذه ايتماس و جزالاماس خدای تعالى سزنى آنظرلر كزده بولغان لغو سببلى امام
 اعظم فاشنده يمىن لغو شولدر كم كشى بر نرسه نى بولغاندىب گمان قىلوب بولدى
 دىب آنط ايتار و حالانكه اول نرسه بولماغان بولور بو آنط اوچون شريعتده هيچ
 مؤاخذه بوقدر و كفارت لازم بولماس (ولكن يؤاخذكم بما عقدتم الايمان) وليكن
 مؤاخذه قىلور سزنى خدای تعالى شول نرسه برله كم باغلا دكز سز آنظرلر نى يعنى
 يمىن منعده سببلى خدای تعالى مؤاخذه قىلور يمىن منعده شول آنطدر كم فصدى
 برله كىلاچكده بر اشنى اشلمن ياكه اشلاماسمن دىوب آنط ايتار اكر شول
 طريقه آنط ايتوب آنطىنى بوزسه كفارت لازم بولور (فكفارتها اطعام عشرة مسا كىسن)
 بس آنك كفارتى اون مسكين گه طعام بيرما كدر يعنى يمىن منعده قىلوب صكره
 حانث بولسه اول كشىگه اون فقيرگه طعام بىرو واجب بولور هر بر فقيرگه بر فطره
 صدقه سى مقدارنده بىرلور بىغدايدن يارطى صاغ آرپا و خرماندن بر صاغ ياكه شونك
 قيمتى بىرلور (من اوسط ما تطعمون اهليكم) شول نرسه نك اورطاچه سندن كم
 طعاملاندرور سز سز آنك برله اهل كزنى يعنى ابو جماعتلر كزگه اشاناسا طورغان
 طعامنك اورتاچه سندن بىرلور بىك بخشى سىده توگل ناچار بىده توگل (او كسوتهم)
 يا ايسه اون فقيرگه كىوم كىدر مكدر آنك كفارتى امام اعظم فاشنده هر بر فقيرگه
 نماز او فورغه يارارلق مقدارده كىدر تولور (او تحرير رفته) يا ايسه بر قول آزاد
 ايتمكدر آنك كفارتى امام اعظم فاشنده عىبلردن سلامت بولغان قوانى آزاد ايتمك
 كرا كدر كافر بولسه ده در سندر (فمن لم يجد) بس هر كم طاپماسه كفارت اوچون
 اوشبو ذكر ايتولگان نرسه لرى (فصيام ثلثة ايام) بس اوچكون روزه طونماقدر آنك كفارتى
 يعنى يمىن منعده برله آنط ايتوب صكره حانث بولسه كفارتىنى ادا قىلور غه بايلىق بولماسه اون
 فقيرگه طعام ياكه كىوم بىرورگه ياكه قل آزاد ايتوگه كوچى يتماسه اول كمسه كفارت
 اوچون اوچ كون توناشدن روزه طونماق كرا كدر (ذلك كفارة ايمانكم) اوشبودر سز نك
 آنط كز نك كفارتى (اذ احلقتهم) هر قاچقان آنط ايتسا كز سز و صكره آنط كزنى بوزوب
 حانث بولسا كز (واحفظوا ايمانكم) و صافلا كز سز آنظرلر كزنى بوزودن و حانث
 بولودن يعنى ممكن قدر آنط كزده تورور غه و بوزماسقه طرشكز ياكه بىك ضرور

بولماغانده آنط ایتماکز دیمکدر (کَذٰلِكَ بَيِّنَ اللهُ لَكُمْ آيَاتِهِ) اوشانداق بیان قیلادر
 خدای تعالی سز لر گه شریعت حکم لرینی (لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ) شاید کم سز لر شکرانه
 فیلور سز اوشبو نعمت برابر نده اهل تفسیر دیمش لدر کم حق سبحانه و تعالی خمر
 توغر بسنده دورت آیت ایندر دی اؤل مکه ده ومن ثمرات النخیل آیتی نازل بولدی
 صکره معاذ بن جبل رضی الله عنه رسول صلی الله علیه وسلم دن خمر خصوصنده سؤال
 قیلماچ آنک جوابنده قل فیهما اثم کبیر و منافع للناس قول شریفی نازل بولدی
 صکره بر جماعت خمر اچوب ایس رک حال لر نده نماز غه کر شوب قل یا ایها الکافرون
 سور ه سنده لا کلمه سینى فالدر وب اوفودیلر بس حق تعالی لا تقر بوا الصلوة وانتم
 سکاری آیتینی ایندر دی صعا به لر نك کوبسی بو آیت کیلگ اچ خمرنی اچماس بولدی لر
 مضیلری هنوز اچار لر ایدی تا کم بر مجلسده خمر اچوب کیفلانوارى سبیلی مهاجر لر
 برله انصار لر دعوالاشوب بر کمسه حضرت سعد وقاص نك باشینی یاردی بو خبر
 رسول صلی الله علیه وسلم حضرتلرینه ابر شکاچ عمر الفاروق رضی الله عنه دعا قیلوب
 آلهی خمر توغر بسنده بزلر گه اچق بیان قیلغل دیدی حق تعالی دن اوشبو نوباندا گی
 آیت کیلدی کم خمر نك حرام بولماقینه قطعی دلیلدر (یا ایها الذین امنوا) ای ایمان
 کپلتور گان کمسلر (انما الخمر والیسر) موندن باشقه تو گلدر کم خمر هم اوطوش
 اویونی ایسر نکچار نك بار چه نوعسی هم اوطوش اویونلری نك هر تورلیسی اوشبو
 حکمگه داخلدر (والانصاب) دخی عبادت قیلو اوچون نکولمش پونلر یا که شوندا این
 طاشلر کم اول طاشلر اوزرنده مشرکلر قربان چالور لر ایدی (والازلام) دخی فال
 اوفلری کم یوفار بده بیان ایتولدی اوشبو ذکر ایتولگان دورت تورلی نرسه
 همه لری (رجس من عمل الشیطان) نجس و خبیثدر شیطان عملدن یعنی شیطان
 وسوسه سی برله بولغان اشلردر (فاجتنبوه) بس صافلانو کز سز ای مؤمنلر اوشبو
 نجس و خبیث اشدن (لعلکم تفلحون) شاید کم سز لر فلاح طابا رسز و عذابدن قورتلوب
 مقصودغه ایرشور سز اوشبو صافلانماق کز سبیلی (انما یرید الشیطان) موندان باشقه
 تو گلدر کم تیلار شیطان (ان یوقع بینکم العداوة والبغضاء) صالمافنی وتوشور ما کنی
 سز نك آرا کز غه دشما نلقنی هم خصومت و آچونی (فی الخمر والیسر) خمر ده هم
 اوطوش اویوننده یعنی خمر اچو هم اوطوش اویونی اویناو سبیلی بر برسی برله
 دعوالاشسونلر و قچر شوب دشمان بولوشسونلر دیوب شیطان سز لرنی خمر اچو گه
 و اوطوش اویناز غه وسوسه قیلور (یرصدکم عن ذکر الله) دخی طیمافنی تیلار

(۱) اوشبو آیه کریمه ده
 خمر نك حرام بولماقینه نهجه
 دلیل باردر برسی شولدر
 کیم خمرنی اوطوش
 اویونی برله فریسن
 وایکی سینى بر تیگز
 قیلدی اوطوش اویونی
 حرامدر بس خمر هم
 حرامدر ایکنجه شولدر کم
 پوتقه طابونو برله بر گه
 ذکر قیلدی پوطقه طابونو
 بار چه گناهلر نك اولوغرا
 قیلدر اوچونجه شولدر کیم
 خمرنی نجس دیدی نجس
 نرسه البته حرام بولور
 دورتنجه خمرنی شیطان
 عملی دیدی شیطان اشی
 البته حرام بولور بشنجه
 آندان صافلانکز دیوب
 بیوردی هر نرسه دن
 صافلانواچب بولسه اول
 حرام بولور آلتونجه آندن
 صافلانسا کز فلاح طابا ر-
 سز دیدی بدنجه دشما-
 نلقفه سبیدر دیدی
 سکزنجه خدای نك ذکر-
 ندن طیار دیدی توفزنجه
 نمازدن طیار دیدی
 اون برنجه آندن طیلو کز
 دیوب بیوردی اوشبولر
 همه سی حراملقه دلیل لدر
 تفسیر حسینی

یباردیکم (یا ایها الذین آمنوا) ای ایمان کیلتورگان کیمسه لر (لیبلونکم الله بشی من الصید)
 البته صنار سزنی خدای تعالی بر نرسه برله آودن یعنی سزنیك برله صناغو چیلر کبی معاملہ
 قیلور سزنیك آلدک زغه اولر و کیولکر کیلتورور (تناله ایدیکم ورماحکم) ایرشور اول آوغه
 سزنیك قول لرگز هم سونگولرگز یعنی کچکنه لرینی قولرگز برله توتو ممکن بواور
 و اولوغارینی فورال لرگز برله توتا آلورلق بولور و اوشبو صنماق شونک او چوندرکم
 (لیعلم الله من يخافه بالغیب) ناکم بلسون و کورسون خدای شول کیمسه نی کم فورفور
 آندن غیبده و آنی کور ماینجه (فمن اعتدی بعد ذلك) بس هرکم چیکدن چقسه
 و خدای تعالی نیک امرینه خلافتی قیلوب احرامی حالده او آولاسه اوشبو ابتلا
 و صنماق صوننده (فله عذاب الیم) بس بولغو چیلر آکا رنجتکوچی عذاب آخرنه
 (یا ایها الذین آمنوا) ای ایمان کیلتورگان کیمسه لر (لا تقتلوا الصید وانتم حرم)
 اولتور ماگز سز آونی و حالانکه اوزگز احرام باغلاغو چیلر سز حج یا که عمره او چون
 امام اعظم فاشنده صیددن مراد اصل خلقتنه کشیدن فاچا تورغان وحشی حیوانلردر
 کراک ابنی آشالسون و کراک آشالماسون احرامی حالده هیچ فایوسینی آولامق
 درست توگلدن مگر بلان و چیان کبی مودی بولغانلرنی غنه اولتور و درست بولور امام
 شافعی منهنده ابنی آشالا تورغان اولرنی غنه آولامق درست توگلدن (ومن
 قتله منکم متعمدا) و هرکم اولتورسه اول آونی سزلردن احرامی حالنه اوز قصدی
 و اختیاری برله یعنی اوزنیك احرامی ایکانینی هم آونی اولتورمک درست توگل
 ایکانینی بلا توروب اولتورسه (فجزائه مثل ما قتل من النعم) بس آنک جزاسی
 شول اولتورگان نرسه سی اوخشاشیلر دورت آباقلی طوارلردن یعنی اول کشی شول
 آونی اولتورگانی او چون شول آواوخشاشلی بولغان بر حیواننی فدا بیرمک لازم
 بولور توه و صغر هم قوی کبی حیوانلردن (یعکم به ذوا عدل منکم) حکم قیلور
 آنک برله ایکی عدل ایاسی بولغان کشیلر سزلردن یعنی ایکی عدل ایاسی بولغان
 توغری کشیلر شول اولتورلگان آنک اوخشاشی توه و صغر و قوی کبی حیوانلردن
 فایوسی ایکانینه حکم قیلوب شولار فایسی حیواننی ایتسه لر شول حیواننی فدا بیرور
 (هدیا) هدی و قربانلق بولغانی حالده اول فدا بیرلگان حیوان (بالغ الکعبه)
 کعبه اللهغه ایرشکوچی یعنی شول اولتورگان آوی او چون فدا بیرا تورغان حیواننی
 حرم شریفکه ایلتوب قربان قیلو هم ایتینی فقیر و مسکینلرگه تصدق ایتو کرا کدر
 (او کفارة طعام مساکین) یا ایسه آنک جزاسی کفارتدر مسکینلرگه طعام بیرماک

یعنی شول اولتورلگان اونك قییمتی نی قدر بولسه شول مقدار طعام آلوب مسکینلرگه صدقه قیلور (او عدل ذلك صیاماً) یا ایسه اوشبونك برابرنده روزه تونودر آنك جزاسی یعنی قربان قیلو یا که بیرو اوریننه کفارتی اوچون روزه تونار هر بر فقیرگه بیرو لانورغان طعام برابرنده برکون روزه تونار (لیندوق وبال امره) تا کم طانوسون اوچون اول احرامنی حالده آونی اولتورلگان کشی اوزینك قیلغان اشینی و بالینی و جزاسینی کفارت تولو برله امام اعظم فاشنده اگر محرم کشی برآونی اولتورسه شول اونك اولتورلگان برنده گی بهاسینی و قییمتینی ایکی عدل کشی چامالاب اگر بهاسی قربان قیلورلق بر حیوان بهاسی مقدارنده بولسه شول بهاغه تورا تورغان حیواننی حرم شریفکه بیاروب قربان قیلماق لازمدر یا ایسه شول بهاغه بغدادی و آرپاکی طعام آلوب فقیرلرگه آشاتماق کراکدر هر فقیرگه یارطی صاغ بغدادی یا که بر صاغ آرپادن بیرلور یا ایسه کفارت اوچون روزه تونو کراکدر هر بر فقیرگه بیرو لانورغان طعام برابرنده برکون روزه تونار (عفی الله عما ساف) عفو قیلدی و کیچدی خدای تعالی اونکانده گی نرسه دن یعنی احرامنی حالده آونی اولتورو حرام بولماقندن الگار آونی اولتورلگان لردن عفو قیلدی آنك اوچون کفارت لازم بولماس (ومن عاد فینتقم الله منه) و هر کم فایتسه اوشبو اشکه یعنی حرام بولغاندن صوڭ ینه فات فات شول اشینی اشلایسه بس انتقام آلور خدای تعالی آدین و آنك جزاسینی بیرو (والله عزیز ذو انتقام) و خدای تعالی غالبدر اوزی نك حکملرنده انتقام ایاسیدر کم گناهغه دایم چیلق ایتمکوچیلردن انتقام آلور (أحل لكم صید البحر) حلال ایبولدی سز لرگه ای مؤمنلر دریا آوی یعنی صولرده تورا نورغان بسالق شکلی جانوارلرنی اولامق هر حالده درستدر احرام باغلاغان کشیلرگه ده حلالدر (وطعامه) هم در یانك طعامی سز لرگه حلال ایبولدی یعنی دریادن چیتکه چغارلقان آشاو نرسه لری همه سی حلالدر (متاعاً لکم وللسیارة) سز نك فائده لاناقتز اوچون هم یورگوچی کاروانلر فائده لانسولر اوچون اوشبولر حلال ایبولدی (و حرم علیکم صید البر ما دمتم حرماً) و حرام ایبولدی سز نك اوزرگه فورو یونك آوی سز نك دایم بولغانسکز مدنده احرام باغلاغوچیلر بولوب یعنی احرامنی حالکزه فورو یونك اولرینی اولامق حرامدر (واتقوا الله الذی الیه نعشرون) و فورقشز شول خدای تعالی دن کم آنك صاری فوبارلورسز و جمع ایبولورسز حساب و جزا اوچون (جعل الله الکعبة البیت الحرام) قیلدی خدای تعالی

كعبهنى بيت الحرام وحرمتلى ابو (فيما للناس) آدميلرنك اشلىرى نور مافينه سبب
 قىلدى آنى يعنى آدميلرنك دين اشلىرى آنك سببلى قائم بولور ونور غوزلور حج
 عمللىرى آنده ادا ايتولور اوشانداق دنيا اشلىرى هم آنك سببلى قائم بولور
 آنده كرگان كشى اولتورلمكدن وطلانودن ايمن بولور (والشهر الحرام) دخى
 قىلدى خدای تعالى شهر حرام بولغان آينى آدميلرنك اشلىرىنى قيامينه سبب يعنى
 دين اشلىرى وحج عمللىرى شول آيده اوتالور هم شول آيلرده قتل وغارتدن خلق
 ايمن بولورار (والهدى والفلأند) هم حجه بوغازلانا تورغان قربانلقنى وعلامت
 اياسى بولغان قربانلىقلىرىنى آدميلرنك اشلىرى قيامينه سبب قىلدى تاكم شولار
 سببلى اوغريلرنك تعرضدن ايمن بولورار (ذالك لتعلموا ان الله يعلم ما فى السموات
 وما فى الارض) اوشبو ذكر ايتولگان اشلىرى سزنىك بلما ككز اوچوندر شونى كم
 خدای تعالى بيلور كوكلرده بولغان نرسهنى هم يرلرده كى نرسهنى (وان الله بكل
 شىء عليم) هم بلما ككز اوچوندر شونى كم الله تعالى بارچه نرسهنى بلگوچيدر
 بس آنك حلال وحرام ابلما كى هممى علم وحكمت بوزندندر (اعلموا ان الله
 شديد العقاب) بلكز كم خدای تعالى عذابى فاطى بولغوچيدر گناهكارلرغه (وان الله
 غفور رحيم) هم خدای تعالى بارلقاغوچى ومرحمتلى در حرامدن صافلانغوچيلرغه
 (ما على الرسول الا البلاغ) پيغمبر اوزرېنه واجب توگلدن مگر شريعت حكم لرىنى
 بنده لىرگه ايرشدر ماك و اجبدر تا كم پيغمبر ايرشدرگاندىن صوك بنده نك هيچ
 عندى قىالماس (والله يعلم ما تبدون وما تكتمون) وخدای تعالى بيلور شول
 نرسهنى كم سز آشكارا قىلور سز و كورساتور سز هم بيلور شول نرسهنى كم سز كوكل لركزده
 باشورور سز (فل) اينكل سن اى محمد عليه السلام (لايستوى الغيب والطيب)
 برابر ونيگز بولماس يامان برله يغشى وپا كيزه نرسه يعنى حلال برله حرام وگناه برله
 طاعت هم كفر برله ايمان برنيگز بولماس (ولو اعجبك كثرة الغيب) واگرچه
 عجبلاندر سده سنى خبيث ويامان نرسه نك كو بلكى يعنى كو بلكينه فاراب آنك
 يغشى بولماقنى لازم توگلدن (فاتقوا الله يا اولى الاباب) بس فورقكز الله تعالى دن
 اى عقل ابالرى وحرمانى حلال بيلما كز (لعلكم تفلحون) شايد كم سز لىر فلاح طابار سز
 وفورتلور سز خدايدن فورقسا كز منقولدر كم بر قوم رسول صلى الله عليه وسلم
 حضرتندن استهزاء طريقتچه نورلى كرا كماس سؤال لىر قىلورلر ايدى برسى منم

آتام کهدر شونی بلگل دیوب صورار ایدی وایکنچی سی منم توهم یوغالندی شول
 فایده در دیوب صورار ایدی حق تعالی دن آیت کیلیدیکم (یا ایها الذین آمنوا) ای
 ایمان کیلتورگان کسه لر (لا تستلوا عن اشیاء ان تبدلکم تسوکم) صوراما کز سز
 شول نر سه لر توغریسندن کم اگر ظاهر ایتولسه وبلدرسه اول نر سه سز لر گه
 فایغولی قیلور سزنی (وان تستلوا عنها حین یزال القران تبدلکم) واگر سز صوراسا کز
 اول نر سه دن قرآن ایندر لگان وقتده ظاهر ایتولور اول نر سه سز لر گه لکن سز
 آنی بولدر آلماینچه سوکندن صوراغان کز غه اوکونور سز بس نبوش سز نر سه لر نی
 صوراما کز (عفا الله عنها) عفو قیلدی خدای تعالی اول نر سه لر دن و آلا بر له سز نی
 تکلیفی ایتمادی بس سز هم اول نر سه لر حقنده سوال و تفتیش قیلما کز روایت
 ایدلمشدر کم حجتک فرض بولماسنی حقنده آیت نازل بولماچ سرافه بن مالک
 اول حضرت صلی الله علیه وسلم دن صورادی ایا اوشبو حج قیلماق یل صایون فرض
 بولور مو اول حضرت آندن اعراض قیلدی جواب بیرمادی سرافه اوچ مرتبه فایناروب
 صوراغاندن سوک اول حضرت یوق دیوب جواب ببردیلر ا کرده اول حضرت بلی
 شولایدنر دیوب جواب بیرگان بولسه هر یل صایون حج قیلماق واجب بولور ایدی
 بس خدای تعالی بیور دیکم فولکزدن کیلماسک اشارنی صوراما کز خدای تعالی
 عفو قیلدی وکیجی اوشبو سوال کز اوچون سز لر نی مؤاخذه قیلماس (والله غفور
 حلیم) و خدای تعالی یارلقاغو چیدر گناهلر نی حلیم در کم عذاب قیلوغه آشونماس (قد
 سالها قوم من قبلکم) تحقیق صورادی اول نر سه لر نی بر گروه سزدن الگاری
 نتاک کم نمود قومی صالح پیغمبر دن طاشدن آنا توه چقارونی صورادیلر صکره اوزلری
 عاجز قالوب صوراغانلرینه اوکوندیلر (ثم أصبحوا بها کافرین) صکره اورلدیلر
 اوزلری شول نر سه گه کافر لر بولوب یعنی شول معجزه نی کورگاچک اوزلری اشانمادیلر
 وکافر بولدیلر اول صوراغان نر سه لر نی اوزلرینه عذاب کیلما کینه سبب بولدی بس
 سز لر هم آندا بن نبوش سز سوال لر نی قیلما کز روایت ایدلمشدر کم عمر و بن نجی
 دیگان کسه عرب قبیل لرندن یدی قبیله نی اسماعیل علیه السلام دینندن چقاروب
 آزدروب پوتقه طابونوچی قیلدی قریش قبیله سی هم شولار جهل سندن ایدی شول
 آلا رغه بحیره وسواؤب دیگان نر سه لر نی وضع قیلدی آنک تفصیلی شولدر کم آنا توه
 بش مرتبه بالا طودرغاندن سوک آنک شول آخرغی بالاسی آنا بولسه آنک فولاغینی
 یاروب طامقلا ب یبارور لر ایدی هیچ کم آنک اوستینه آطلانماس ایدی هم آنی

صوامسلاسر ایدی یونینی فرقماسلاسر ایدی بیک قدرلاب تونارلر ایدی اوزینی بحیرہ
 دیوب آطارلر ایدی اوشانداق بر کہسه صرخاو بولسه یا کہ چیتکه کیتکان کشی سی
 بولسه صرخاوندن تراسون اوچون ہم چیتکه کیتکان کشی فایتسون اوچون بر آنا
 توهنی بیلگولاب اوشبو سائبہدر دیوب بوش بیارورلر ایدی اول ہم بحیرہ شکلی بولور
 ایدی آکا آطلانماسلاسر وسوتینی صوامسلاسر ایدی اوشانداق قوی یدی مرتبه بالا
 طودرسہ بندھی سی آنا بولسه بو بز نکیدر دیوب کتوگہ بیارورلر ایدی واگر
 ایرکک بولسه بو خدای نقی دیوب آنی اولتورورلر ایدی واگر ایکی برن طودروب
 برسی آنا وبرسی ایرکک بولسه ایرککینی اولتورمایوب ایکی سینی برگہ بیاروب
 وصیلہ دیوب آطارلر ایدی اوشانداق بر آنا توهنک آرفاسندن اون بالا دنیاغہ
 کیلگان بولسه آنی حام دیوب آطارلر ایدی هیچ کم آکا آطلانماس ایدی آنی
 حرمتلاب بورنورلر ایدی رسول صلی الله علیه وسلم زمانینہ قدر عرب قبیلہ لری
 آراسندہ اوشبو عادتلر بار ایدی حق سبحانہ وتعالی آلازنگ بو اشلرینی ردقبیلوب
 بیوردیکم (ما جعل الله من بعبرة) فیلمادی خدای تعالی هیچ بر بحیرہنی یعنی توهنک
 فولاغینی تیشوب بحیرہ دیوب آطاماق برلہ بیورمادی (ولاسائبة) ہم سائبہنی
 فیلمادی یعنی آنا توهنی سائبہ دیوب آطاب هیچ اش اشلانماینچہ حرمتلاب تونوبرلہ
 بیورمادی (ولاصیلہ) دخی وصیلہنی فیلمادی قوی برن لرینی وصیلہ آطاب اولوغلاماق
 برلہ بیورمادی (ولاحام) دخی حامنی فیلمادی آرفاسندن اون مرتبه بالا کیلگان
 آنا توهنی حام یعنی اوزینک آرفاسینی حمایہ اینکوچی دیوب آطاب آنی قدرلاب
 توتماق برلہ بیورمادی بو اشلر برسیدہ خدای تعالی بیورغان اشلر نو گلدر (ولکن
 الذین کفروا) ولکن کافر بولغان کہسہ لر عمر وبن لچی ہم آنک اتباعلری کبی
 (یفترون علی الله الکذب) افترا قبیلورلر خدای تعالی اوزرینہ یالغان نی وخدای
 تعالی بیورماغان اشلرنی آکا نسبت بیروب یالغاندن خدای شولای فوشدی دیورلر
 (واکثرهم لایعقلون) وآلازنگ کوبرا کی بیلماسلاسر حلال وحرمانی بلسکہ آنا بابالرینہ
 ایاروبکنہ اش قبیلورلر (واذا قیل لهم) وهر قایچان ایتولسه اول مشرکگرگہ (نعالوا
 الی ما انزل الله) کیلکسز خدای تعالی ایندرگان نرسہ صاری حلال وحرام حکم لرندن
 (والی الرسول) ہم کیلکسز خدای تعالی نک رسولی صاری کم اول حکم لرنی بیان
 ایتکوچیدر (قالوا) اینهلر اول مشرکگر (حسبنا ما وجدنا علیہ اباؤنا) یتکوچیدر
 بزگہ شول نرسہ کم طاہدقبز آنک اوزرینہ آبالرمزنی یعنی آنا بابالرمزدن فالغان
 دین بزگہ یتادور باشقہ دین کراک نوگل دیورلر (اولو کان اباؤهم) ایا آنالرینہ

تقلید فیلورلرمو اول مشرکلر اکر چه بولسالرده آلارنڭ آنالری (لا یعلمون شیئا) بیلماسلر هیچ بر نرسهنی (ولا یهتدون) هم کونولماسلر توغری بولغه یعنی آلارنڭ آنا و بابالری نادان هم ضالانده بولغانلردر شولای بولغاچ آلار نچوڭ آنالرینه تقلید ایتارلر (یا ایها الذین آمنوا) ای ایمان کیلتورگان کمسه لر (علیکم انفسکم) سز نڭ اوزرگزگه لازمدر اوز نفسلر کزنی صالاو و نفسلر کزنی اصلاح فیلو (لا یضرکم من ضل) ضرر وز زیان ایرشدرماس سزگه ضالانده بولغان کمسه (اذا اهتدیتم) هر فایچان توغری بولغه کونولسا کز سز اوز کز یعنی باشقه کشیلرنی کوندرماک سزگه لازم توگلدر اکرده اوزلر کزنی توغری بولغه کوندرسا کز و اوز اشکرنی توزک فیلسا کز باشقه لرنڭ پامانلقمدن سزگه زیان ایرشماس هر کم اوز نفسی اوچون اوزی جواب بیرور بس کافرلرنڭ کفری اوچون سز فایغورما کز (الی الله مرجعکم جمیعاً) خدای تعالی صاری بولفوجیدر سز نڭ فایته ایتکز بار چه کز نڭ (فینبئکم بما کنتم تعملون) بس آگاه لاندور سزنی خدای تعالی شول نرسه برله کم اشلار بولد کز سز روایت ایدلمشدر کم صعبه لردن بدیل دیگان کمسه سودا گرک اوچون شام ولایتینه بارغان ایدی شامغه بارغاچ صرخاو بولوب کوندن کون صرغوی فونلانوب اولوم حالینه ایرشدی کافرلردن تمیم الداری هم عدی دیگان کمسه لر آنڭ یولد اشلاری ایدی بدیل آلا رغه منم و فانیمدن صولڭ بار چه نرسه لر منی وارثلریمگه ایرشدر ورسز دیوب وصیت فیلمدی بدیل وفات بولغاچ تمیم وعدی آنڭ نرسه لری آراسندن اوچوز منقال آغرلنده بولغان بر کموش صاوننی اوزلری الوب قالوب باشقه نرسه لر بنی بدیل نڭ وارثلرینه آلوب فایتموب طاپشردیلر بدیل نڭ جماعتلری آنڭ نرسه لری آراسندن بر یازولی کافد طاپدیلر اول کاعدگه بدیل اوزینڭ نرسه لر بنی همه سیننی برام برام یازغان ایدی شول یازودن فاراب کموش صاوطنڭ بولغانیننی بلدیلر نرسه لر آراسندن اول کموش صاوط چقماغاچ بدیل نڭ وارثلری عدی و تمیم دن اول صاوط فایده دیوب صورادیلر عدی برله تمیم بز بلمایمز بزگه ایتکانی بوق بزگه فالدرغان نرسه لری اوشبولارغنه ایدی دیدیلر عافیت بدیل نڭ وارثلری رسول صلی الله علیه وسلم محکمه سینه مراجعت فیلوب تمیم وعدی دن مذکور صاوننی دعوا فیلدیلر شول توغریده حق تعالی دن آیت کیلدی کم (یا ایها الذین آمنوا) ای ایمان کیلتورگان کمسه لر (شهادة بینکم) گواهلنڭ نصابی سز نڭ آرا کزده وصیت وقتنده (اذا حضر احدکم الموت) هر فایچان حاضر بولسه سز نڭ براو کزگه اولوم علامتلی و اولارگه یافنلا شسه بس کر کدر کم گواه بولسونلر (حین الوصیه)

وصيت ايتىكان وقتده (اثنان ذوا عدل منكم) ايكى عدللك اباسى كشى سزاردن
 يعنى مسلمان لردن (او اخران من غيركم) يابيسه ايكنچى ايكى كشى كواه بولسون
 سزدن باشقه لردن يعنى ذمى كافر لردن بو حكم يعنى مسلماننك وصيتى وقتنده
 ذمى كافر نك گواه بولماق اسلامنك اولنده ايدى صكره منسوخ بولدى ذمى نك
 مسلمان اوز رينه گواهلى مقبول توگلدن (ان انتم ضربتم فى الارض) اگر سز لردن سفر
 قىلسا كز يردن (فاصابتكم مصيبة الموت) بس ايرشسه سز لردن اولوم مصيبتى يعنى اولار گه
 يقين لاشسا كز سفرده حال كزده تا كم شول ايكى كشى سز نك وصيت لردن گه
 گواه بولور لردن (تجسونهما من بعد الصلوة) حبس قىلور سز وتوقناتور سز شول
 ايكى گواه بولغان كشىلرنى ايكندى نماز نندن صوك كم اول وقت شريف ومبارك
 وقتدر هم خلق جيولغان وقتدر (فيقسمان بالله) بس آنط ايتارلر اول ايكى كسه
 خداى تعالى برله (ان ارنتم) اگر سز شاكلانسا كز آلا توغرى سنده وآلا رغه
 اشانماسا كز شويله ديوب آنط ايتارلر كم (لا نشتري به ثمنًا) بز آلا شدر ماسمز اوشبو
 آنطيمز برله بر بهاني يعنى ميت نك مالى اوچون يالغانغه آنط ايتماسمز (ولو كان
 ذا فرى) واگرچه اوشبو گواهلى بىرلمش كسه بز گه يقىلىق اباسى قونداشيمز
 بولسه ده آنك اوچون يالغانغه آنط ايتماسمز (ولانكنتم الشهادة) هم ياشور ماسمز
 گواهلىقى كم خداى تعالى بز گه آنى اوتامك برله بيورغاندر (انما اذا لمن الاثمين)
 درستلكده بز اوشبو وقتده يعنى اگر گواهلىق ياشورساك البته گناه قىلغوجى لردن
 بولور مز اوشبو آيت كريمه حكمنچه رسول صلى الله عليه وسلم تميم برله عدىنى
 چاقروب ايكندى نمازى صوكنده منبر باننده آنط ايتدردى كم بز بدبانك مالينه
 فصد ايتماذك وحيانت قىلماذك ديوب آنط ايتدىلر صكره رسول عليه السلام
 آلارنى يباردى وارثلرنك دعوالرى ثابت بولمادى شونندن صوك مذكور
 كوش صاوط بر آلتونچى قولنده طابولدى آلتونچى مكا بو صاوطنى تميم هم عدى
 صاندىلر ديوب اقرار قىلدى بدىلنك وارثلرى ينه عدى برله تميم گه يابوشدىلر
 نزاع وخصوصتملرى اوزانغه طارتولدى تميم هم عدى ايتدىلر بز اول صاوطنى
 بدىلدن صانوب آلمان ايدك لىكن صانوب آلمانلار غه هيچده گواه بولماغانغه
 انكار ايتدك ديدىلر اوشبو دعوا ايله ينه رسول اكرم حضرتلرينه مراجعت قىلدىلر
 بس حق تعالى دن آيت كىلدى كم (فان عثر على انهما استحقا اثما) بس اگر معلوم
 بولسه ومطلع بولونسه شونك اوز رينه كم اول ايكى گواه مستحق بولغانلردن

گناھقە خىيانتلرى سببلى يەنى اول ابكى گواھنىڭ گواھلىقلىرى يالغان ابكى بولۇنسى
 ھم خىيانتلرى يالغانغە آنط ايتكانلىقلىرى ظاھىر بولسى (فَاَخْرَجْنَا بِقَوْمَانِ مَقَامَهُمَا)
 بس آلارغە باشقە ابكى گواھ تورورلىرى اول ابكى خىيانت قىلغانلىرىنىڭ اورنىنە
 و آلارنىڭ خىيانىنە گواھلىق بېرىۋالسى (مَنْ الَّذِينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْأَوْلِيَاءُ) شول
 كەمسەلىرىنىڭ قومىدىن كىم اولىلىرى ابكى گواھنىڭ خىيانىلىرى آلار اورنىنە وافع
 بولغاندىر يەنى وارثلىرىنىڭ فرىنداشلىرىدىن ومىت نىڭ افرىساندىن بولغان ابكى كىشى
اولىلىرى ابكى گواھنىڭ اورنىنە توروب آلارنىڭ خىيانىتى ايتكانلىقلىرىنە آنط ايتىۋېتىپ
 گواھلىق بېرىۋالسى (فَيَقْسَمُونَ بِاللَّهِ) بس آنط ايتارلىرى اول ابكى كەمسە خىدايى تەئالى
 بىرلە شوبىلە دىيۈپ كىم (لشهادتنا أحق من شهادتهما) البته بىزنىڭ گواھلىقىمىز نىموشىمىزدا كىم
اول ابكى خىيانىتى ايتكان كىشىلىرىنىڭ گواھلىقىدىن (وَمَا اعْتَدْنَا) ونىزلىرىمىزنىڭ ايتىمىزدا كىم
 وچىكىدىن چىقماق اوشىبو گواھلىقىمىز دە (أَنَا إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ) دىرستلىكىدە بىز شول
 وقتدە يەنى اگر چىكىدىن چىقساق و يالغان گواھلىق بېرىسەك البته ظالملىرىمىزنىڭ جەلەسلىرىدىن
 بولورمىز بس رسول صلى الله عليه وسلم بېرىۋالدىلىرىمىز نا كىم بىزنىڭ افرىساندىن
 ابكى كەمسە توروب خىدايى تەئالى اسمى بىرلە آنط ايتىۋالدىلىرىمىزدا كىموشنى صاۋط
 بىزنىڭ مىلكى ابدىكىنە ھم اول ابكى كىشىنىڭ خىيانىتى قىلغانلىقلىرىنە گواھلىق
 بېرىۋالدىلىرىمىز رسول عليه السلام بېرىۋالدىلىرىمىز نا كىم اول كەموش صاۋطى بىزنىڭ
 وارثلىرىنە قايتارلىرىمىز (ذَلِكَ) اوشىبو دىكىر ايتىۋالدىلىرىمىزدا كىم وشاھىدىنىڭ آنطى رد
 ايتىۋالما كى (ادنى ان ياتوا بالشهادة على وجهها) بىقىنراقلىرىمىزدا كىم كىملىرىمىزدا
آلار گواھلىقنى حىلق وچەسى اوزىرىنە يەنى توغرىلىق بىرلە گواھلىق بېرىۋالدىلىرىنە
 بىقىنراقلىرىمىز (او يخافوا ان ترد ايھان بعد ايھانهم) يا ايسە بىقىنراقلىرىمىزدا آلارنىڭ قورقماقلىرىنە
 رد ايتىۋالما كىدىن آنطلىرىمىزدا دعوا قىلغۇچىلىرىغە اول گواھلىرىمىزدا آنطلىرىمىزدا سوڭىدە يەنى
 شاھىدىنىڭ آنطى رد ايتىۋالما كى گواھلىرىمىزنىڭ توغرىلىق بىرلە گواھلىق بېرىۋالدىلىرىنە سبب
 بولور اوشانداق آنط دعوا قىلغۇچى طرفىنە قايتارلىرىمىزدا كىم خىيانىتى بىزنىڭ بولۇنۇپ
 و يالغانلىرىمىز تونۇلۇپ تورقۇلىرىمىز سبب بولور (وَاتَّقُوا اللَّهَ) وقورقۇڭىز سىز الله تەئالى دىن
 يالغانغە آنط ايتما كىز (وَأَسْمَعُوا) ھم ايشىتىڭىز وقبول قىلىڭىز خىدايى تەئالىنىڭ فرمانىنى
 (وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ) وخىدايى تەئالى توغرىلىق يولغە كوندىرماستىن قاسق
 بولغۇچى گروھنى وخىيانىتى ھم يالغانغە آنط ايتىۋالدىلىرىمىزدا كىم (يوم يجمع الله الرسل)
 ياد ايتىۋالدىلىرىمىزدا كىم جمع قىلىۋالدىلىرىمىزدا كىم بىرگە جىبار خىدايى تەئالى رسوللىرىمىزدا كىم (فَيَقُولُ)

بس ايتور آلا رغه (مَآذًا أَجْتَمُّ) نى نرسه برله اجابت ايتولمىش بولدىكز سز يعنى
 قوملر كز سز نك دعوتكزگه نچوك اجابة ايتدىلر سز نك سوزلر كزنى ط كلالدىلر مو
 وفرمانكزنى قبول قىلدىلر مو الله تعالى ايتلر نك نى روشجه معامله ايتكانلك لرىنى
 اوزى بىلسه ده پيغمبرلردن اوشبو طريقه صورامانى انكار ايتكو چىلرگه شلته
 اوچون يا كه مؤمنلر نك ايمانينه پيغمبرلرى گواه بولسونلر اوچوندىر (قالوا) ايتورلر
 پيغمبرلر خدای تعالى نك صور اوينه فارسى (لَا عَلَمَ لَنَا) يوقدر بزنك هيچ علميمز
 سنك علمك فاشنده يا كه بز هيچ نرسه نى بىلماسمز مگر آنى سن بزدن آر نوغراق
 بيلور سن (أَنْتَ عَلَامُ الْغُيُوبِ) درسته لكه سن اوزك گنه سن غىبلر نى وياشر ن
 نرسه لرى بىلگوچى بس بزنك قوملر يمز بزنك دعوتيمزگه نچوك اجابت ايتكانلك لرىنى
 اوزك بخشىراق بلور سن ديورلر (أَذْ قَالَ اللَّهُ) ياد ايتكل شولوقت كم ايتدى خدای
 تعالى عيسى پيغمبرگه (يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ) اى مريم اوغلى عيسى (أَذْ كَرَّ نَعْمَتِي
 عَلَيْكَ) ياد ايتكل سن منم سنك اوزر كا بولغان نعمتيم نى (وَعَلَى وَالِدَتِكَ) هم آناك
 اوزر ينه بولغان نعمتيم نى (أَذْ أَيْدَتِكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ) ياد ايتكل شولوقت كم بر كندم
 وقونلى ايتدم من سنى جبرائيل عليه السلام نك نفعه سى سببلى يا كه بر كندم من
 سنى شول كلام برله كم آنك سببلى او اوكلرى نرگز ورسن يا كه دين وشر يعنى
 احياء قىلور سن (نُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ) سن سوز سويلارسن آدميلرگه بيشكه
 ياش بالا حال ككه كم اول سنك معجزه كدر (وَكَهَلًا) هم فارنا يفاچ سويلارسن و آدميلر نى
 اسلام دينينه اوندار سن هم سنك بالا وقتك سويلانگان سوزك فارنا يفاچ سويلانگان
 سوزكا فصاحت و بلاغته بر نيگز بولور اوشبو آية كريمه برله عيسى عليه السلام نك
 نزولينه استدلال قىلورلر زيرا كه علماء نك اتفاقى برله حضرت عيسى نك كو ككه
 آشماق سن كهولتدن السكارى ايدى شول حالنده يرگه نازل بولوب صكوه فارنلقى
 ياشينه اير شسه كرا كدر (وَإِذْ عَلَّمْتِكَ الْكِتَابَ) دى ياد قىلغل اى عيسى شول
 وقت كم او براندم من سكا وبلدر دم كتابنى ويازونى (وَالْحِكْمَةَ) هم بلدر دم
 حكمة نى (وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ) دى او براندم سكا تورانى وانجيلنى (وَإِذْ تَخْلُقُ
 مِنَ الطِّينِ) هم ياد قىلغل شونى كم سن يا صار سن بالچقندن (كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ) فوش
 صورتى شكللى ايتوب (بِأذْنِي) منم امريم برله (فَتَنْفِخُ فِيهَا) بس سن اورور سن
 اول بالچقندن يا صالغان فوش صورتينه اوزك نك صولووكنى (فَتَكُونُ
 طَيْرًا بِأُذْنِي) بس بولور اول صورت نريك فوش منم فرمانيم برله

برلہ کورب (ونعلم ان قد صدقنا) دخی بلسا کبز شونی کم تحقیق سن راست و توغری
 ابتدک بز لرگه یعنی خدای تعالی سزگه صورغان نرسه کزنی بیورور دیوب اینکان
 سوزکنک راست ایندکینی بلساک (ونکون علیها من الشاهدین) دخی تلامز شونیکم
 بولساق بز اول دسترخان اوزرینه گواهلردن ابن عباس رضی الله عنهما دن منقولدر کم
 حواریون عیسی علیه السلام دن کوکدن دسترخان برله آشاو نرسه لری ایندر ماکنی
 استا گاج عیسی علیه السلام آلا رغه اونوز کون روزه نو تکز صکره خدای تعالی
 صورغان کزنی بیورور دیوب بیوردی آلا روزه توندیلر عیسی علیه السلام خدای
 تعالی در گاهینه یوزینی نوتوب کوکدن بر مائده ایندر ما کینی صوراب دعا قبلدی
 نناک کم حق تعالی بیورور (قال عیسی ابن مریم) ایندی مریم اوغلی عیسی پیغمبر
 دعا قبلوب (اللهم ربنا انزل علینا) ای باری خدایا بزنگه پروردکاریمز سن ایندر گل
 بزنگه اوزریمزگه (مائده من السماء) بر مائده کوکدن کم آنده توری نعمتلر بولور
 (نکون لنا عیدا لا ولنا و آخرنا) تا کم بولسون اول مائده بز لرگه بر عید و بیرام
 یعنی آنک ایندر لگان وقتی بیرام بولسون بزنگه زمانیمز اهلینه هم بز دن صوگ
 کیلگو چیلرگه (و آیه منک) هم بر علامت بولسون اول مائده سن دن و سنک فدرنگ
 کامل لکینه هم منم پیغمبر لکم گه دلیل بولسون (و ارزقنا) دخی رزق لاند رغل سن
 بزنی اول مائده دن با که آنک شکرانه سینی فیلورغه بز لرگه توفیق روزی فیلغل (و انت
 خیر الرازقین) و سن رزق بیرگو چیلرنگ بخشیراقیسن (قال الله) ایندی الله تعالی
 حضرت عیسی ننگ دعاسینی قبول ایدوب (انی منزلها علیکم) درستلکده من
 ایندرگو چیمن اول دسترخانی سز لرگه و صورغان کزنی بیرگو چیمن (فمن یکفر
 بعد منکم) بس هر کم کافر بولسه اوشبو دسترخان ایندر لگاندن صوگ سز لردن
 (فانی اعدبه عذابا) بس درستلکده من عذاب فیلورمن اول کسه نی شونداین
 عذاب برلکم (لا اعدبه احدا من العالمین) من عذاب فیلماسمن اول عذاب برله
 هیچ براونی عالملر خلقندن بس خدای تعالی حضرت عیسی ننگ دعاسینی قبول فیلوب
 ایکی بولوط بیاردی قزل مائده شول بولولرنگ اورتاسنده ایدی بر یوزینه
 یقین کیلگاج دسترخان بولولردن آیرلوب حواریون ننگ آلدینه نوشدی عیسی
 علیه السلام بو حالنی کورگاج بقلاب اللهم اجعلنا من الشاکرین یعنی الهی سن
 بز لرنی شکرانه اینکو چیلردن فیلغل دیدی دخی ایندی الهی بو دسترخانی
 سن بزگه رحمت فیلغل عذاب و عقوبت اوچون فیلماغل بس طهارت آلوب

نماز او قودى صُكْرُه يَغْلَابُ بِسْمِ اللّٰهِ خَيْرُ الرّٰزِقِيْنَ دُبُوْبُ مَائِدَةٍ نَكَّ اَوْسْتَبِيْنُهٗ يٰٰبَلْغَاْنَ
 مَنْدِيْلِيْ كُوْنَارِدِيْ تُوْرَلِيْ نَعْمَتَلَرِ طُوْلِيْ دَسْتَرخَاْنَ ظَاھِرِ بُوْلُدِيْ اَنْدَهٗ بَرِ يٰٰنِ
 اِيْتُوْلُكَاْنَ بَالِقِيْ بَارِ اِيْدِيْ تَبِيْرِيْسِيْ وَفَلْحَقْلَرِيْ هَيْجَدَهٗ يُوْقِ اِيْدِيْ مَآيِلَرِيْ طَاْمُوْبِ
 نُوْرُوْرِ اِيْدِيْ بَالِقِنَكْ بَاشِ اُوچُوْنَكْ طُوْزُهْمُ قُوْبُوْرُغِيْ طَرَفِنَكْ سِرْكَهٗ بَارِ اِيْدِيْ تَبِكْرَاسِنَكْ تُوْرَلِيْ
 يٰٰشَلْجَهٗ اَوْلَانِلَرِ بَارِ اِيْدِيْ اَوْشَانْدَاقِ اَوْلِ دَسْتَرخَاْنِدَهٗ بَشِ دَانَهٗ كَاسَهْلَرِ بَارِ اِيْدِيْ
 بَرِسِنِدَهٗ زَيْتُوْنِ وَبَرِسِنِدَهٗ بَالِ وَبَرِنِدَهٗ مَآيِ هَمْ بَاشَقَهْلَرِنِدَهٗ پَنِيْرِ وَفَانُوْقِ بَسَارِ
 اِيْدِيْ حُوَارِيُوْنِ اَرَّاسِنْدِنِ شَهْوَنِ اسَهْلِيْ سِيْ اِيْتَدِيْ يٰٰرُوْحِ اللّٰهِ اَوْشَبُوْ طَعَامِ دُنْيَا
 طَعَامِيْدِرْمُوْ يٰٰكِهٖ اٰخِرَتِ طَعَامِيْ مَوْ عِيْسَى عَلَيْهِ السَّلَامِ اِيْتَدِيْ هَيْجِ فَايُوْسِنْدِنِ
 تُوْگُلْدِرِ بَلِكِهٖ خُدَايِ تَعَالَى اَوْزِ قُدْرَتِيْ بَرَلَهٗ سِرْنَكْ اُوچُوْنِ بَارِ فَيْلْغَاْنَ طَعَامِدِرِ
 مَقْصُوْدُكُزْ بُوْلُدِيْ اِيْمَدِيْ اَشَاكُزْ هَمْ شَكْرَانَهٗ قَيْلُكُزْ نَعْمَتُكُزْ زِيَادَهٗ بُوْلُوْرُدِيْدِيْ
 حُوَارِيُوْنِ اِيْتَدِيْلَرِ يٰٰرُوْحِ اللّٰهِ اَوْشَبُوْ مَائِدَهٗدَهٗ بَزَلِرْگَهٗ يِنَهٗ بَرِ عِلَامَتِ كُوْرْگَاْزِ گُلِ
 نَاكِمِ بَقِيْنَمُوْزِ اَرْتَسُوْنِ بَسِ عِيْسَى عَلَيْهِ السَّلَامِ اَوْلِ بَرِيَانِ بُوْلْغَاْنَ پَشْكَانِ بَالْقَفَهٗ
 تَرِيْلُگُلِ دِيْدِيْ حَقِ تَعَالَى نَكَّ قُدْرَتِيْ بَرَلَهٗ فِى الْحَالِ اَوْلِ بَالِقِيْ تَرِيْلُوْبِ قَيْمِلْدِيْ
 بَاشَلَادِيْ حَضْرَتِ عِيْسَى يِنَهٗ اَوَّلُگِيْ حَالِكَاْ فَايْتَقَلْ دِيْگَاجِ بَالِقِيْ اَوَّلُگِيْجَهٗ بَرِيَانِ
 بُوْلُدِيْ حُوَارِيُوْنِ خُدَايِ تَعَالَى قُوْرْفُوْسِنْدِنِ كُوْبُسِيْ اَوْلِ مَائِدَهٗدِنِ اَشَامَادِيْلَرِ
 عِيْسَى عَلَيْهِ السَّلَامِ بِيُوْرُدِيْ فَقِيْرِ وَمَسْكِيْنِلَرِهَمْ صِرْخَاوَلَرِ بُوْدَسْتَرخَاْنِدِنِ تَلَاگَانْجَهٗ
 اَشَاسُوْنِلَرِ اَلَاْرَغَهٗ خُدَايِنَكْ بُوْلَاكِيْدِرْ هَمْ شِفَادِرْ وَبَاشَقَهٗ كَشِيَارْگَهٗ بِلَادِرِ مَكْدَهٗ
 اُوچِيُوْزِ كَشِيْ اَوْلِ مَائِدَهٗدِنِ اَشَادِيْلَرِ هَيْجَدَهٗ كِيْمُوْمَادِيْ اَنْدِنِ طَعَامِ اَشَاغَاْنَ فَقِيْرَلَرِ
 هَمْهَلَرِيْ صُوْكُنْدِنِ بَايِ بُوْلْدِيْلَرِ وَصِرْخَاوَلَرِ سَلَامْتَلَانْدِيْلَرِ صُكْرَهٗ اَوْلِ مَائِدَهٗ كِيْرِيْ
 كُوْكَهٗ كُوْنَارِلْدِيْ اِيْكِنْجِيْ كُوْنِ يِنَهٗ كَيْلْدِيْ فَقِيْرِلَرِهَمْ بَايِلَرِ بَارْچَهْلَرِيْ اَشَادِيْلَرِ قَرَقِ
 كُوْنْگَهٗجَهٗ اَوْلِ مَائِدَهٗ هَرْ كُوْنِ كِيْلُوْرِ اِيْدِيْ حَقِ تَعَالَى دِنِ حَضْرَتِ عِيْسَى گَهٗ وَحِيْ كَيْلْدِيْكُمْ
 اَوْلِ مَائِدَهٗدِنِ بَايِلَرِ اَشَامَاسُوْنِلَرِ فَقِيْرِلَرِگَنَهٗ اَشَاسُوْنِلَرِ بَسِ بَايِلَرِغَهٗ بُوْسُوْزِ خُوْشِ
 كَيْلْمَادِيْ مَائِدَهٗ خُصُوْصِنَكْ شَكْ كَيْلْتُوْرُوْبِ اَنِيْ سَحْرُدِرْدِيْدِيْلَرِ صُكْرَهٗ اَوْلِ مَائِدَهٗ كَيْلْمَاسِ
 بُوْلُدِيْ مَائِدَهٗنِيْ اسْتِخْفَاْفِيْ اِيْدُوْبِ سَحْرُدِرِ دِيْگَاْنَ كَشِيْلَرِنَكْ حَقِ تَعَالَى صُوْرَتَلَرِيْ نِيْ مَسِيْحِ اِيْدُوْبِ
 هَمْهَلَرِيْ دُوْگُفْزِ صُوْرَتِيْنَهٗ اُوْرُلْدِيْلَرِ اُوچَكُوْنِ يُوْرْگَاْنْدِنِ صُوْكْ هَلَاكْ بُوْلْدِيْلَرِ (وَآذِ
 فَالِ اللّٰهِ) وَيٰٰدِ اِيْتَكْلِ اِيْ مُحَمَّدِ عَلَيْهِ السَّلَامِ شَوْلِ وَفَتَكِمِ اِيْتَدِيْ خُدَايِ تَعَالَى عِيْسَى
 پَيْغَمْبِرْگَهٗ (يٰٰ عِيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ) اِيْ مَرْيَمِ اَوْغُلِيْ عِيْسَى حَضْرَتِ عِيْسَى كُوْكَهٗ
 اَشْقَانْدِنِ صُوْكْ اِيْتَدِيْ يٰٰكِهٖ قِيَامَتِ كُوْنِنْدَهٗ خُدَايِ تَعَالَى اَاْثَاْ اِيْتُوْرِ اِيْ مَرْيَمِ اَوْغُلِيْ
 مِيْسَى (اَنْتَ قُلْتِ لِلنَّاسِ) اِيْ بَاسِنِ اِيْتَدُكُمُوْ اَدْمِيْلَرْگَهٗ (اَتَّخَذُوْنِيْ وَاْمَى الْهَيْبِنِ مِنْ

دُونِ اللَّهِ) شوبله دیوب کم سز نوتوگزمی هم منم آنامنی معبودلر ایتوب خدای تعالی دن
 باشقه (فَالسَّبْعَانَاك) ایتدی عیسی پیغمبر پسا کلابهن و نزیبه قیلامن سنی بارچه
 عیبلردن هم نیکد اشک بولودن ای منم پروردکاریم (مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ) درست
 بولماس ولایق نوگلدن مکا منم اینما کم (مَا لَيْسَ لِي بِعَقِّ) منم اوچون نیوشلی بولماغان
 نویسنی یعنی سز منی هم آنامنی خدای ایتوب نوتوگزمی دیوب اینتک مکا هنجده لایق
 نوگلدن منم اول سوزنی ایتو احتمالم یوقدر (أَنْ كُنْتُ فُلْتَهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ) اگر ایتکان
 بولسام من اول سوزنی تحقیق سن اوزک بلگانسن آنی (تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي) سن
 بیلسن منم نفسمه بولغان نرسه نی (وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ) ومن بیلماسن سنک
 ذاتکده بولغان نرسه نی (أَنْتَ عَلَامُ الْغُيُوبِ) درستلکده سن سن غیب ویاشرن
 اشرنی بیلگوچی (مَا فُلْتُ لَهُمْ) من ایتنمدم آراغه (أَلَا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ) مگر شول
 نرسه نی گنه ایتدم کم سن بیوردک منی آنی ایتماک برله (أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ)
 شولکم عبادت قیلگزم سز منم ربم هم سز نک ربگزم بولغوچی الله تعالی گه یعنی من
 آدمیلرنی سکا عبادت فیلورغه غنه اوندام اوز منی بر بنده و مخلوقمن دیدم منی
 خدای دیوب بلگزم دیب ایتنمدم (وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ) هم بولدم من
 آلا اوزرینه گواه یعنی آلا نک ایتکان سوزلرینه و اشلا گان اشرینه گواه بولدم
 آلا اچنده دایم بولغانم و تورغانم مننده (فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي) بس آلا نک زمانده سن
 منی یعنی سن منی کوککه آشورغاچ (كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ) سن بولدک اوزک
 حافظ و صاچقی آلا اوزرینه بس آلا نک نی اشلا گانک لرینی اوزک بیلورسن
 (وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ) وسن بارچه نرسه اوزره گواه و مطلع سن (أَنْ تَعْبُدَهُمْ
 فَانَّهُمْ عِبَادُكَ) اگر سن عذاب فیلساک آلا نی بس درستلکده آلا سنک بنده لرک
 و فول لرکدر وسن آلا نک مالکی سن نی اشلا ساکده اوز اختیارکده در (وَأَنْ تَغْفِرَ
 لَهُمْ) واگر سن بارلقاساک آلا نک گناهلرینی کفردن توبه فیلولری سبیلی (فَأَنْتَ
 أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) بس درستلکده سن سن غالب بولغوچی و کوچی یتکوچی عذابقه
 هم مقررککه حکیم سن کم هر اشک حکمت برله در (فَاللَّهُ) ایتدی خدای تعالی
 عیسی پیغمبر گه یعنی فیامت کوننده ایتور (هَذَا يَوْمَ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ) اوشبو
 کون شولکوندر کم فائده بیورر آنده راست ایتکوچیلر گه آلا نک راست ایتولری
 (لَهُمْ جَنَّاتُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ) بولغوچیلر اول راست ایتکوچیلر گه شول جنتلر کم

آغار آلارنڭ آغاچلرى آستوندىن يلفغىلر (خالدین فیها) منگو قالغوچیلر بولغانلری
 حالده آلاز اول جنت لرده (ابدًا) همیشه (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ) راضى بولدى خدای تعالی
 آلاردن طاعت و عبادتلىرى برله (وَرَضُوا عَنْهُ) هم آلاز راضى بولدىلر خدای تعالی دن
 اجر و ثواب طابىق هم سعادت و كراماتلرغه ايرشما كلرى برله (ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ)
 اوشبو اش يعنى آلارنڭ جنتكه كرولارى و خدای تعالی نڭ راضىلىق اولوغ بولغوچى
 قول اوستونلكيدر (لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ) خدای تعالی گه مخصوصدر
 كوكلرنڭ هم بىرنڭ پادشاهلىقى هم كوكلرده و بىرلرده بولغان نرسه نڭ پادشاهلىقى يعنى
 بارچه نرسه آنڭ ملكنده و آنڭ مغلوبدر (وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) و اول خدای
 تعالی بارچه نرسه اوز رينه فادر و كوچى بىنكوچيدر عاجزلك و ضعيفلكدن منزهدر

۶نجی سورہ سورۃ الانعام مکیہ مائتہ و خمس اوست و سفون آیہ

انعام سورہ سی جہلسی مکی در ۱۶۵ یا کہ ۱۶۶ آیتدر

بسم الله الرحمن الرحيم

(الْحَمْدُ لِلَّهِ) بار چه حمد و ثنا خدای تعالی گہ گنہدر (۱) (الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ) اول خدای
تعالی کم یاراندی و یوقدن بار قیلدی کوکلرنی (وَالْأَرْضِ) ہم ی نی (وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ
وَالنُّورَ) دخی بار قیلدی اول خدای تعالی فارانقولقرنی ہم یاقطیلقنی مجوسیلر
نورنی خدای یاراندی و فارانقولقنی شیطان یاراندی بدیلر حق سبحانه و تعالی آنلرنی
رد قیلوب بیوردی کم نور و ظلمات همه سی الله تعالی نك مخلوقیدر بعضیلر ظلمات
و نور دن مراد کیچه ایله کوندز در دیمشلر و بعضلر ظلماتدن مراد نادانلق و نور دن
مراد علمدر دیورلر یا ایسه ظلمات معصیة و گناه نور طاعة و عبادتدر یا کہ ظلمات
تموغ و نور جنتدر و بعضلر ظلماتدن مراد ضلالت و نور دن مراد هدایتدر ظلمات
جمع صبغہ سی ایله کلتورلمکی کفر و ضلالت یول لری کوب بولوب حلقی و هدایة
یولی برگنه بولماقینه اشارتدر دیمشلر والله تعالی اعلم بمراده (ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا) اوشبو
دلیلر و علامتار سوکنده کافر بولغان کهمسہ لر (بَرَبِّهِمْ يَعْدُلُونَ) پروردکارلرینه
پوتلرنی نیگز قیلورلر یا کہ خدای تعالی نك عبادتدن عدول قیلورلر و چبتکه آشورلر
(هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ) اول خدای تعالی آنداین ذاتدر کم یاراندی سزنی توفراقدن
یعنی آنسامز آدم علیه السلامنی توفراقدن یاراندی کم بز نك اصلبہ زدر (ثُمَّ فَضَى
أَجَلًا) صکره حکم قیلدی برمدتنی یعنی اولوم و قتیینی مقرر قیلدی و بیلیگولادی
(وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهُ) دخی بر بیلیگولانمش مدة اول الله تعالی فاشندهدر یعنی قیامت
فایجان فایم بولماقی و آنك و قتی الله تعالی فاشنده معلومدر آنندن باشقه هیچ کهمسہ
بلماس (ثُمَّ أَنْتُمْ تُمْتَرُونَ) صکره سزلر شک قیلورسز ای مشرکلر یعنی اوشبو قدر
آیة و علامتلرنی سوربدہ قیامت نك بولماقینه اولگانندن صوك قوبارلوغه
اشانیمسز شک نوتاسز (وَهُوَ اللَّهُ فِي السَّمَوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ) و اول خدای تعالی حلقی
اوزره معبوددر کوکلرده هم برده و آنندن باشقه هیچ معبود و خدای یوقدر (يَعْلَمُ
سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ) بیلور اول خدای تعالی سز نك یباشرگان نرسه کزنی هم آشکارا
قیلغانکزنی یعنی کوکلرگزده بولغان یاشرن نیت لر کزنی و نل لر کز ایله سویلاگان
سوزلر کزنی همه سبنی بیلور (وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ) دخی بیلور خدای تعالی شول

(۱) حضرت کعب الاحبار رضی الله تعالی عنه دیمشلر در کم نورانتك ایلک اولگی آیتی اوشبو آیة یعنی الحمد لله الذی خلق السموات والارض الی آخره در و ایلک صوکفی آیتی الحمد لله الذی لم يتخذ ولدا الی آخره آیتیدر الله تبارک و تعالی حمدنی بنده لرینه تعلیم اوچون اوزینه اوزی حمدایتدی یعنی کوکلرنی هم یلرلر یوقدن بارایتکوچی الله تعالی گہ حمد اینتگز دیمکدر کوب ایله بر بنده لرگه کورنگان مخلوقاننك اولوغراقلری بولغان لقدن هم بنده لر اوچون عبرتلی و فائده لرنی مشتمل بولغانلسقندن آنلرنی خلاصاب ذکر قیلدی نبیانندن

نرسه فی کم سز اشلار سز و کسب فیلور سز بخشیلق و ایمانلقن یعنی الله تعالی دن هیچ بر اشکز یا شرین نوکلدر همه سی آکا معلومدر هر بر اشکز نوغریسنگ حساب جزاء فیلسه کرا کدر (وما ناتیهم من آیه من آیات ربهم) و کیلماس اول کافر لر گه بر آیه رب لری ذک آیتلرنندن یعنی قرآن آیتلرنندن هیچ بر آیه آنلرغه کیلماس (الا کانوا عنها معرضین) مگر یوز دوندر گوچیلر بولدی لر آنلر اول آیتدن یعنی قرآن آیتلرنندن هر نینداین آیه کیلسه اول کافر لر آکا اشانمیلر و آندن یوز دوندرالر یا که پیغمبر علیه السلامک معجزه لرنندن هر نینداین معجزه فی کورسه لرده آکا اشانمادیلر و آندن اعراض فیلدیلر (فقد کذبوا بالعق) بس تحقیق بالفانغه توتدیلر آنلر حلقنی یعنی قرآنغه اشانمادیلر (لما جاءهم) کیلگانی زمانده آنلرغه اول حلقنی (فسوف یاتیهم) بس البته کیلور آنلرغه یعنی ظاهر بولور (انباء ما کانوا به یستفتون) شول نرسه ذک خبر لری کم استهزاء فیلور بولدی لر اول نرسه برله و آکا اشانماینچه مسخره گه تونار بولدی لر یعنی حاضرده اشانماینچه مسخره گه توتقان نرسه لرینی کیلاچکده کوز لری ایله کورب بیلور لر (الم یروا) ایا کور مادیلر و بلما دیلر مو آنلر (کم اهلکننا من قبلهم) کوبو هلاک ایتدک بز آنلردن الگاری (من قرن مکناهم فی الارض) شول زمان اهلندن کم فرارلاندر دق بز آنلرنی برده یعنی بر یوزنده آنلرغه اورن بیدرک (ما لم نمکن لکم) شول قدر کم فرارلاندر مادی سزنی آنلر قدر لی یعنی سزگه بیر ماگان عمر و قوت هم دولتنی آنلرغه بیدرک (وارسلنا السماء علیهم مدرارا) هم بیاردکبز یغمورنی آنلر اوزرینه توناشدن برسی آرتندن بر سینی یعنی آنلرغه حاجت وقتده همیشه کوکن یغمور یاودردق (وجعلنا الانهار تجري من تحتهم) دخی فیلدق بز یلغه لرنی آقار ایدیلر اول یلغه لر آنلرنک منزل و سراب لری آستندن حاصل کلام آنلرنک بارچه معاش اسباب لری حاضر بولوب کامل راحت و ایرکنچیلک ایله ترکک فیلور ایدیلر (فاهلکناهم بذنوبهم) بس هلاک فیلدق بز آنلرنی گناهلری سببلی (وانشاننا من بعدهم) هم پیدا فیلدق آنلر سوکنندن (قرنا آخرین) باشقه گروه لرنی خبرده کلمشدر کم مشرکلردن بعضلری رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضور شریف لرنه کیلوب ایتدیلر ای محمد اگرسن حق پیغمبر بولساک دورت فرشته کوکن بر کتاب ایندرسونلر اول کتابده سنگ پیغمبر لکک بیان ایتولگان بولسون شول وقتده بز سکا اشانور مز دیدیلر بس حق سبحانه و تعالی دن آیه کیلدی کم (ولو نزلنا علیک کتابا فی قرطاس) وا گر ایندرساک ایدی

سکا ای محمد بر کاغنده یازغان یازونی (فَلَمَّسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ) بس نوتسه لر ایدی
 مشرکر اول یازونی قول لری ایل یعنی آنک کوکنن کیلگان یازو ایکانینی آیرم
 آچق بلسه لر ایدی (لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا) البته ایتورلر ایدی کافرلر (أَنْ هَذَا إِلَّا
 سَعْرٌ مِّبِينٌ) ایاسدر اوشبو سن کیلتورگان نرسه مگر ظاهر و آچق برسعدر
 یعنی خدای تعالی دن ایندرلگانینی کوزلری ایل کورسه لرده همیشه اشانماسلر
 ایدی بوسعدر دیورلر ایدی (وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ) وایتدیبلر کافرلر نی اوچون
 ایندرلما دی بومحمد که بر فرشته دیوب یعنی اگر حق پیغمبر بولسه کوکنن بر
 فرشته توشوب آنک پیغمبرلکینه گواهلر بیرور ایدی دیدیلر حق سبحانه و تعالی
 بیوردی کم (وَلَوْ أَنْزَلْنَا مَلَكًَا) و اگر ایندرساک ایدی بز فرشته نی (لَقَضَى الْأَمْرَ) البته
 اوتالمش بولور ایدی اش یعنی اگر کوکنن فرشته ایندرسه ایدی اول کافرلر آنک
 هلاک بولولری ایل حکم ایتولگان بولور ایدی زیرا که سنه الهی شولای بولغان
 هر قوم پیغمبرلرندن شونداین بر اولوغ معجزه نی طلب قیلوب صکره اول معجزه نی
 کوزلری ایل کوریده ایمان کیلتورماسلر خدای تعالی اول قومگه عذاب
 یباروب آلارنی هلاک قیلغان بس اوشبو مشرک لرم هم اگرده آلار آنک
 صورای بویچه کوکنن فرشته ایندرسه بواش آلاغه هلاکک بولور
 ایدی (ثُمَّ لَا يَنْظُرُونَ) صکره مهلت بیرلمش بولماسلر آنلر یعنی
 فرشته ایندرلگاندن صوکنده ایمان کیلتورماسلر آنلرغه هیچ مهلت بیراماس عذاب
 کیلور مشرکر محمد علیه السلام آنک پیغمبرلکینه انکار ایتوب ایتورلر ایدی حق پیغمبر
 بولسه فرشته دن بولور ایدی خدای تعالی پیغمبر ایتوب بر فرشته نی یبارور ایدی
 حق سبحانه و تعالی آلار آنک اوشبو سوزلرینه قارش بیوردی (وَلَوْ جَعَلْنَاهُمْ مَلَكًَا لَجَعَلْنَاهُمْ جَلَا)
 و اگر بز قیلساق ایدی پیغمبر نی فرشته البته قیلور ایدک آنی ایر کشی یعنی اگر
 فرشته نی آدمیلرگه پیغمبر ایتوب یبارساک ایدی البته آنی ایر کشی صورتک
 قیلوب یبارور ایدک زیرا که آدمیلرگه رسول بولوب کیلوچی شول آدمیلر آنک
 اوز صورتلرنده بولماق تیوشدر فرضا فرشته رسول بولوب کیلسه ایدی آدمی
 صورتک بولوب کورنور ایدی نتاک کم جبرائیل علیه السلام رسول صلی الله علیه وسلمگه
 دحیه الکلبی صورتنده بولوب کورنور ایدی چونکه فرشته نی اوز صورتنده کوروگه
 آدم بالاسی طافت ایته آلماس بس حق سبحانه و تعالی بیوردی کم اگر فرشته نی رسول
 ایتوب یبارساک ایدی البته ایر کشی صورتک قیلور ایدک (وَلَلْبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَلْبَسُونَ)

هم البته اشتباهلی ویاشرن فیلور ابدک آنلر اوزرینه شول نرسهنی کم آنلر حاضرده
 اشتباه فیلالر آنک نوغربسندده یعنی اول مشرکلر حاضرده محمد علیه السلامک
 پیغمبرلکینه اشانماینجه شبهه لانگان شکلی آنلرغه فرشته پیغمبر بولوب کیلسه هم
 شولای شبهه لنورلر و اشانماسلر ابدی اول وقتده هم اوشبو طریقده انکار فیلورلر
 ابدی بوهم بزنگ کبی بر آدمیندر دیورلر ابدی بس حق سبحانه و تعالی پیغمبر
 علیه الصلوة والسلامغه نسلی بیروب بیوردی کم (ولقد استهزی برسلمن قبلک)
 و تعقیق استهزاه ایتولدی سندن الگاری بولغان پیغمبرلرگه هم یعنی سندن الگاری
 کیلگان پیغمبرلرنی هم قوملری مسخره گه توندیلر و آنلرغه اشانمادیلر (فصاق
 بالذین سخروا منهم) بس نوشدی شول کیمسه ارگه کم مسخره گه توندیلر و استهزاه
 ایتدیلر اول پیغمبرلردن (ما کانوا به بستهزون) شول نرسه کم استهزاه فیلور ایتدیلر
 آنلر اول نرسه برله یعنی اول پیغمبرلرنی مسخره گه تونقان قوملر عاقبت شول
 اشلری ننگ جزاسینی کوردیلر و آنلرغه عذاب نازل بولدی بس اوشبو مشرکلر هم
 سندن استهزاه ایتسه لر جزاسینی اوزلری کوردیلر (قل سیروا فی الارض) ایتکل
 سیر فیلکیز و یورکیز برده یعنی اول مشرکلرگه ایتکل اگر سز او تکندا گی قوملرگه
 عذاب کیلگانلکینه اشانماسا کیز سیر ایتکیز و یورکیز بر یوزنده نورلی طرفلرغه
 عاد و ثمود قوملرینک تورغان برلرینه بارکیز (ثم انظروا صخره فاراکیز عبرتلی
 فاراو برله (کیف کان عاقبة المکذبین) نهچوک بولغان یاغانغه توتقوچیلر ننگ اشلرینک
 آخری یعنی پیغمبرلرینه اشانمایوب ایمان کیلتورما گان قوملر عاقبت نهچوک ملک
 بوغانلر شولارنک اثرلرینه فاراب عبرت آلوکیز (قل) ایتکل ای محمد علیه السلام
 اول مشرکلرگه یعنی آنلردن صوراعل (لمن ما فی السموات والارض) کم تکبیر
 کولرده هم برده بولغان نرسه یعنی بارچه عالم نلف خالق و مالکی کمدر (قل)
 ایتکل سن جوابک (الله) خدای تعالی تکدر و آنک ملکته هم آنک مخلوقیدر بارچه نرسه لر
 (کتب علی نفسه الرحمة) باره ای خدای تعالی اوزینک ذات پاکی اوزرینه رحمتنی
 یعنی فضل و کرمندن بنده لرینه رحمت فیلونی و توبه لرینی قبول ایتوب گناه لرینی
 عفو و مغفرت فیلونی اوزرینه التزام ایتدی (لیجمعنکم الی یوم القیامة) البته جمع
 نیلور و جبار سزنی خدای تعالی قیامت کوننده بابسه سزلرنی فبرلرکیزده جمع فیلور
 (لاریب فیه) آندا این قیامت کونی کم بوقدر هیچ بر شک آنک بولوونده (الذین
 خسروا انفسهم) شول کیمسه لر کم زبان ایتدیلر اوز نفسلرینه یعنی سرمایهلری

بولغان عقل سلېمىنى ضايىع ايتىدىلار (فهم لا يؤمنون) بس آنلار ايمان كىلتور ماسلار
 وانشانماسلار (وله ما سكن في الليل والنهار) (۱) واول خدای تعالی نقيدر شول نرسه كم
 فرار ايتدى كىچهدە هم كونىزده يعنى بار چه زمانده بولغان نرسه لرنك مالىكى
 خدای تعالی گندهر وهمهسى آنك مخلوقيدر (وهو السميع العليم) هم اول خدای تعالی در
 ايشتكوچى كافرانك ايتكان سوزلر ينى، بلىگوچى آنلار نك نيتلر ينى (قل) ايتكل
 اى محمد عليه السلام اول مشركلرگه (اغبر الله انخذ وليا) اياخدای تعالی دن باشقهنى
 توتاييم مو من دوست ايتوب يعنى اللهنى دوست توتماينچه باشقهنى دوست توتاييم مو
 (فاط السّموات والأرض) كوكلرنى هم يرنى پيدا قىلغوچى وبارانقوچيدر اول خدای
 تعالی (وهو بطعم ولا يطعم) هم اول خدای تعالی آشانور ورزق بىرور خلايقه
 واوزى رزق بىرلمش بولماس يعنى طعامدن منزهدر وهىچ كىمگه محتاج توگندىر
 بلكه بارچه خلايق آكنا محتاجدر (قل ائى امرت) ايتكل سن درىستلىكك من بىورلمش
 بولدم (ان اكون اول من اسلم) منم بولماقم برله مسلمان بولغوچىلرنك اولى يعنى اوشبو
 امتدن ايمان كىلتورگوچىلرنك اولى بولماق برله من بىورلدم (ولا تكونن من المشركين)
 دخى بىورلدم من شويله ديوب كم البته بولماغل سن خدای تعالی گه شرك كىلتورگوچىلردن
 (قل) ايتكل سن اى محمد عليه السلام (ائى اغاف ان عصيت ربى) درىستلىكده من فور قامن
 اكر عاصى بولسام وفارشسام اوزمنك ربيمه هم آندن باشقهغه عبادت قىلسام (عذاب يوم
 عظيم) اولوغ بولغوچى كونك عذابندن يعنى قيامت عذابندن فور قامن (من
 يصرّف عنه يومئذ) هر كىسه كم دوندرلمش بولور آندن عذاب اوشبو كونده يعنى
 قيامت كونده خدای تعالی هر كىمىن عذابنى دوندرسه وائى عذابندن فوتقارسه
 (فقد رحمة) بس تحقىق رحمت قىلدى وباغشلادى آكنا خدای تعالی (وذلك الفوز
 المبين) ووشبو باغشلامق آشكارا بولغوچى قول اوستونلىكيدر (وان يمسسك الله
 بضر) واگر ايرشدرسه خدای تعالی سكا بر قاطىلقنى فقيرلك وصرخاولق كىبى (فلا
 كاشف له الا هو) بس يوقيدر هىچ كونارگوچى وىبارگوچى سندن اول قاطىلقنى مگر
 اول الله تعالی گندهر (وان يمسسك بخير) واگر ايرشدرسه سكا خدای تعالی بر
 ايدگولكنى بايلىق وسلامتك كىبى (فهو على كل شىء قدير) بس اول خدای تعالی
 بارچه نرسه اوزره كوچى يتكوچيدر نهوك تىلاسه شولاي قىلور (وهو القاهر فوق
 عباده) واول خدای تعالی در قهر ايتكوچى غالب بولغوچى بىكلرى اوزرىنه بو اورنك
 فوفىة دن مراد غلبه واستىلالدر دىمىشلر (وهو الحكيم الخبير) هم اول خدای تعالی در

(۱) اوشبو آية كريمه نك
 نزولينه سبب شولدر
 دىمىشلر قريش مشركلر -
 ندىن بر جماعت بركون
 رسول صلى الله عليه وآله
 وسلمگه ايتدىلار: اى محمد
 حاضر بىز لگه معلوم بولدى
 كىم سن فقيرلك و محتاج
 لىقنك سببلى اوشبو اشكه
 كرشكان سن بىز سكا
 حاجتك مقدارى مال
 ودولت بىرايك شول شرط
 برله كىم سن اوشبو دعوا
 كىن قايىنقل دىدىلار بس
 حق تعالی بىوردى كىم
 كىچه وكوندىزدا گى
 نرسه لرهمهسى خدای
 تعالی نك ملكنده در اكر
 تىلاسه اوزى نك پىغمبر ينه
 شول قدر مال ودولت
 عطا قىلور كىم بارچه
 خلايقنك دولتلىرا كى
 بولور تفسير حسينى

حکمة ایل تدبیر فیلهوچی خبردار و بلگوچی بارچه یاشرن نرسه لرنی منقولدر کم
 قریش مشرک لری اول حضرت صلی الله علیه و آله وسلم گه ایتدی لری ای محمد بز لر بهود
 و نصاری عالم لرن دن سنک حقه کده صور ادق بو کشی ننگ صفت لرنی کتابلر کز ده
 او فود کز مو دبدک آنلر همه لری انکار فیلدیلر کور مادک دبدیلر ایمدی سنک حق
 پیغمبر ابد کتکما هم کتابک ننگ حقلقینه کم گواهلر بیرا بز گه کور سانکل دبدیلر
 حق سبحانه و تعالی دن آیه کیلدی کم (قل) ایتکل ای محمد علیه السلام آنلر غه
 جوابده (أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً) نی نرسه در اولوغراق گواهلر یوزندن
 یعنی کم ننگ گواهلر همه گواهلر دن اولوغراقدر (قل الله شهید) ایتکل سین خدای
 تعالی اولوغراقدر گواهلر یوزندن اول خدای تعالی گواهدر (بینی و بینکم) مینم برله
 سز ننگ آرامزده یعنی مینم حقلقبه و سز ننگ باطل لک ز غه گواهدر (و اوحی الی هذا
 القرآن) و وحی ایتولدی مینکا اوشبو قرآن (لأنذرکم به) تا کم مینم فورقتمافم اوچون
 سزنی اول قرآن برله قرآنده سویوندر و هم فورقتو ایکسیده بولسه ده بو اورنده
 فورقتمافم اوچون دیوب برسی ایل گنه اکتفا فیلدی زیرا که مخاطبه کافر لری ایلدر (ومن
 بلغ) ذخی فورقتمافم اوچون شول کمه سه نیکم ایر شدی آکا قرآن یعنی عرب و عجم
 هم آدمی و پریلردن هر کم گه قرآن ایرشکلن بولسه شولار نی فورقتو اوچون ایتدر لدی
 (أنتکم لتشهدون) ایاسز مو سز گواهلر بیر اسزای مشرکلر (ان مع الله الهة أخرى)
 شونک برله کم باردر خدای تعالی بزله باشقه خدایلر یعنی خدایدن باشقه معبودلر
 بار دیوب پونلرنی آکا شریک فیلاسز مو (قل لا اله الا الله) ایتکل سین مین گواهلر
 بیر مایم یعنی خدای تعالی دن باشقه معبودلر بار دیوب سز گواهلر بیر سا کز ده
 مین آلا ی دیب گواهلر بیر ماسمن (قل انما هو اله واحد) ایتکل کم موندن باشقه
 تو گلدر کم اول خدای تعالی بر بولفوچی معبوددر آندن باشقه هیچ معبود یوقدر
 (واننی بری مما تشرکون) هم در ستلکده مین بیزار من و بیز گوچمن شول نرسه دن کم
 سز شریک فیلاسز آنی خدای تعالی گه یعنی سز لرنک پونلر کزدن مین بیزار من (الذین
 اتیناهم الکتاب) شول کمه سه لر کم بیر دک بز آنلر غه کتابنی (یعرفونه کما یعرفون
 ابناهم) بلورلر و طانورلر آنلر پیغمبر علیه السلام نی اوز اوغلار نی طانومافلری
 شبکللی یعنی محمد علیه السلام ننگ حق پیغمبر ابد کینی آچق بلورلر مر ویدر کم حضرت
 عمر رضی الله عنه عبدالله بن سلامدن صورادی حق سبحانه و تعالی سز ننگ رسول علیه
 الصلوة والسلامنی طانومافکرنی اوز اوغلار کزنی طانومافکز غه اوخشاتقان بونک

و جەسسى نى نىرسە در عبد الله بن سلام رضى الله عنه جواب بېرىدىكىم مېنىم اول حضرت صلى الله عليه وسلم نىڭ پېغمبەرلىكىنە يېقىنىم و اشانووم اوغلىمنىڭ اوزىمنىكى ايدىكىنە اشانومدىن آرتقراقىزىرا كە اول حضرت صلى الله عليه وسلم نىڭ حق پېغمبەر ايدىكىنى مېن توراندى كۆر بىلگىنىمىن اما خانومنىڭ اشلىرىنى آچق بىلە الماسمىن دېدى عمر رضى الله تعالى عنه بېوردىلەر كىم اى عبد الله تحقىق سېمىن حلقىغە ايرىشدىڭ و توغرى ايتدىڭ (الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ) شول كەسەلەر كىم زىيان ايتدىلەر اوز نەفسلىرىنە شىرك و كەفرنى اختیار قىلۇلرى بىرلە (فَهُمْ لَآ يُؤْمِنُونَ) بىس آنلار ايمان كىلتورماسلار و اشانماسلار (وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا) و كەمىر ظالملىق ايتكو چىراك شول كەسەلەر كىم افتراء قىلدى و يالا يابدى خدای تعالى اوزرە بالغانىنى يعنى ايك ظالمراك كىشى شول كەسەلەر كىم فرشته لىرى خداینىڭ قىلر بىر و پونلر خدای حضور ندى بىز نىڭ شفاعتچىلر مۇدر دىوب افتراء قىلدى و بالغانلادى (أَوْ كَذَّبَ بآيَاتِهِ) يابىسە بالغانغە توندى خدای تعالى نىڭ آيتلىرىنى يعنى قرآنغە اشانما بوب سەربا كە شەردىر دېدى ايك ظالملىق ايتكو چىراك شول كىشىدر (أَنَّهُ لَا يَفْلِحُ الظَّالِمُونَ) در سىلىكەن كىم قول اوستونلىكى طابماس و قورنولماس ظلملىق ايتكو چىلەر يعنى كافر لىر و مشركلر (وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا) و ياد ايتكل شول كونىكىم قوبار و رىمز و جىبار مۇز آنلر نىڭ بار چەلر بىنى يعنى خدایدىن باشقە غە عبادت ايتكو چىلر نى هم مەبۇدلر بىنى مەسە سىنى بىرگە جەم قىلور مۇز (ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا) سىكرە ايتور مۇز شىرك كىلتورگان كەسەلەرگە (ابىن شىركاڭكىم) فايدادىر سىز نىڭ خدایغە شىرك ايتوب تونقان مەبۇدلر كىز (الَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ) آندابىن مەبۇدلر كىز كىم سىز گەمان قىلور ايدىكز آنلر نى اوز كىز گە شفاعت قىلورلر دىوب يعنى دىيادە و قىتكز دە سىز پونلرغە عبادت قىلۇب آنلردىن شفاعت امىد ايتە ايدىكز بو كون شول پونلر كىز فايدا (ثُمَّ لَمْ تَكُن فِتْنَتَهُمْ) سىكرە بولماس اول مشركلرنىڭ هېچ بىر عىدلر لى (أَلَا أَنْ فَالُوا وَاللَّهُ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ) مگر شولكىم ايتورلر آنلر رېمىز بولغۇچى خدای بىرلە آنط ايتوب ايتە مۇز كىم بىز لىر شىرك كىلتورگۇچىلەر بولماق يعنى اوزلر بىنى قونقار و رىغە هېچ بىر عىد رطابا آلمىغاچ ابدىراغانلىقلر ندىن و الله بىز مشر ك بولماق و خدایغە شىرك كىلتورماق دىوب آنط ايتارلر (أَنْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ) قاراغل كىم نېچك بالغانلار لىر اول مشركلر اوز نەفسلىرى اوزرىنە بىز مشر ك بولماق دىوب اوز نەفسلر ندىن شىركى نى قىلورلر بىرلە (وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ) هم بوغالىدى آنلردىن شول نىرسە كىم افتراء قىلور ايدىلر آنلر يعنى پونلر نى خداینىڭ شىركلىرى

دېوب افتراء فيلورار ايدى منقولدر كم مكه مشر كلر نندن ابوسفیان و ولید هم عتبه
 وشيبه و ابى بن خلف هم آنك فر نداشتى بر جماعت ايله مسجد حرامده اولتور و ب اول
 حضرت صلى الله عليه وسلمك قرآن او فوغانينى طئكلار لر ايدى مشر كلر دن نصر بن
 الحارث عجم پادشاهلر ينك توار يخينى او فوغان ايدى اولگى قوملر نك فسه لر ينى
 كوئلدن بلور ايدى باشقه لرى شول نصر بن الحارث دن صوراديلر اوشبو محمد ايتنه تورغان
 سوزلر نرسه در بلور موسن ديديلر اول لعين جواب بيردى نى ايتكانينى آچق بلماس من
 مگر شولكم آغز ينى فيملدانا و اونكان امتلر نك حكايترلر ينى اوقى نتاك كم بعض
 وقتلر ده مين سزگه او فيمن ديدى حق سبحانه و تعالى دن آيت كيلديكم (ومنهم من
 يستمع اليك) و آنلر دن يعنى مكه كافرلر نندن شول كمسه بار در كم قولاق سالور سنك
 صارى يعنى سين قرآن او فوغانده طئكلاب تورور يوقار يده مذكور مشر كلر كى
 (وجعلنا على قلوبهم أكنة ان يفقهوه) و قيلدق بز آنلر نك كوئل لرى اوزيره پرده لر
 ناكم آكلماسلر آنلر اول قرآننى (وفى اذانهم وقرآ) هم قيلدق آنلر نك قولافلرنده
 آغرلقنى ناكم حق سوزنى ايشتماسلر (وان يروا كل آية لا يؤمنوا بها) و اكر كورسه لر
 آنلر هر معجزه نى آكشا اشانماسلر يعنى سين آنلرغه صور اغان معجزه لر ينك هر قابوسينى
 كور گاز ساكده آنلر ايمان كيلتورماسلر غايه عنادلر نندن هميشه انكار لرنده ثابت
 بولورلر (حتى اذا جاؤك يجادلو نك) ناكم هر قاچان كيلسه لر آنلر سيكنا جدل و خصومت
 فيلورلر و دعوالاشورلر سينك برله (يقول الذين كفروا) ايتورلر كافر بولغان كمسه لر
 (ان هذا الا اساطير الاولين) نوگلدر اوشبو كتاب يعنى قرآن مگر اولگيلر نك
 حكايترلر يدر ديورلر نتاك كم نصر بن الحارث شولاي ديدى (وهم يهنون عنه) (۱) و اول
 كافرلر طيارلر آدميلر نى رسول عليه السلامه ايمان كيلتورودن (ويهنون عنه) هم
 اوزلر يده براق بولورلر آنندن يعنى اوزلر يده ايمان كيلتورماسلر و باشقه لرنده طيارلر
 (وان يهلكون الا انفسهم) و هلاك فيلماسلر آنلر اوشبو اشلرى برله مگر اوز نفسلر ينيگنه
 هلاك فيلورلر يعنى اوزلر ينى ميگولك عذابقه مستحق فيلورلر (وما يشعرون)
 و بلماسلر اوزلرى اوزلر ينى هلاك فيلورلر (ولونرى اذوقفوا على النار) و اكر
 كورساك ايدى سن اول كافرلر نى شول وقتك كم توقتانولمش بولورلر آنلر اوط اوزرينه
 (فقالوا يا ليتنا نرد) بس ايتورلر آنلر كاشكى بزلر قايتارلمش بولسه ايدك يعنى
 يا كئادن دنياغه قايتسه ايدك (ولا نكذب بايات ربنا) هم يالغانغه توتماساق
 پروردكارمزنك آيتلر نى (ونكون من المؤمنين) دضى بولساق بز ايمان كيلتورگو چياردن

(۱) ابن عباس رضی الله
 عنهما دن روايت ايدماشدر
 كم اوشبو آيت كريمه
 رسول صلى الله عليه وسلمك
 عمى ابوطالب حقه نازل
 بولدى ابوطالب مشر كلر نى
 اولحضرتك ادا بيرودن
 طيار ايدى اولحضرتنى
 حمايه فيلور ايدى شولاي
 بولسه ده اوزى ايمان
 كيلتورماس ايدى
 و اسلامدن براق بولور
 ايدى بس حق تعالى
 آنك حقنده بيوردبكم
 آنلر اوزلرى پيغمبر
 عليه السلامنى رنجتودن
 خلفنى طيارلر اوزلرى
 آكشا ايندرلگان نرسه دن
 براق بولورلر اسباب
 النزول للسببوى

(بَلْ بَدَا لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلٍ) اول كافرلر ايتكانچه توكلدر بلكه ظاهر بولغاندر
 آنلرغه شول نرسه كم باشورور ايتدیلر آنى موندن الگارى يعنى آنلر كبرى
 دنيآغه فايئارلسه لرده ايمان كيتتور ماسلر ايدى آنلرنك بو طرفه كاشكى بز دنيآغه
 يا كادن فايئارلساق مؤمن بولور ايدك ديب ايتولرى شونك اوچوندر كم بوكونه
 آنلرنك دنيآده وقتلرنده باشورگان گناهلرى وكفر هم فباحترى بارچه اعضالرينك
 گواھلقلرى برله ظاهر ومعلوم بولغاندر وعذابده فالاققلرى آچق بولونگاندر شول
 سببلى آنلر اعتدار فيلورلر ودنيآغه فايئونى آرزو ايتارلر (وَلَوْ دُوا لَعَادُوا لَهَا
 نَهَوْا عَنْهُ) واگر فايئارلسه لر ايدى آنلر يا كادن دنيآغه البته فايئورلر ايدى شول
 نرسه گه كم طيولديلر آندن يعنى اولده گى كى كفر وشركده هم گناهلرنده ثابت
 بولورلر ايدى (وَأَنَّهُمْ لَكَذِبُونَ) ودرستلكده اول كافرلر البته يالغان ايتكوچيلردر
 مشركلر اوشبو وعيد ايتلرينى ايشتكاج اولگاندن صوك تروگه وقيامتكه انكار
 ايتديلر (وَقَالُوا إِن هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا) وايتديلر اول كافرلر يوقدر تركك مگر
 اوشبو دنيآده غى تركلكمز گنه در (وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ) هم بزلر نوگلمز فوبارلمشلر
 يعنى فيلر دن فوبارلاممز يا كادن نرلاممز ديديلر (وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ)
 واگر سن كورساك ايدى شول وقت كم توفتانولمش بولورلر اول كافرلر پروردكارلرينك
 حكى اوزره يعنى محشر كوندن عرض وحساب اوچون آنلرنك خداى تعالى
 حضورنده نرغانلر نى كورساك ايدى البته عجب اشنى كورور ايدك (قَالَ) ايتور
 خداى تعالى (الَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ) ايانوگلمو اوشبو حشر وبعث حق يعنى اولگاندن
 صوك تروك هم حساب وجزا ايتولمك راست وتوغرى نوگل مودبور (قَالُوا بَلَىٰ
 وَرَبَّنَا) ايتورلر آنلر بلى حق وتوغرىدر پروردكارمز ايله آنط ايتوب ايتنمز ديورلر
 (دنيآده وقتده اشانماسه لرده آنده بارغاج آنط ايتوب ايتورلر) (قَالَ) ايتور
 خداى تعالى (فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ) بس طاتوكر عذابنى شول نرسه
 سببلى كم كافر بولدكرز واشانماسلر ايدكرز يعنى انكار فيلوكركزنك هم اشانماوكرزنك
 جزاسينى طاتوكرز (فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ) تحقيق زبان ايتديلر شول كهسه لركم
 يالغانه توتديلر خداى تعالى گه بولوقماقنى يعنى اولگاندن صوك خداى تعالى حضورنده
 حساب ايتولوگه هم ثواب وعذابكه اشانماديلر (حتى اذا جاءتهم الساعة بغتة) شول
 وقتغه چه كم هر قاچان كبلسه آنلرغه قيامت آكسردن (قَالُوا يَا حَسْرَتُنَا عَلَىٰ مَا فَرَطْنَا فِيهَا)
 ايتورلر آنلر اى بزك حسرتيمز يعنى نى حسرت واكونچ بزگه شول نرسه اوزره كم

کیمچیلک ایندکیز دنیاده وقتیمزده (وهم یحملون اوزارهم) هم آنلر کونارورلر
یوکارینی یعنی گناهلرینی کونارورلر (علی ظهورهم) آرقالری اوزرینه یعنی قیلغان
گناهلری آنلردن هیچده آیرلماس (۱) (الاساء ما یزرون) آگاه بولکنزنی باوز
بولدی شول یوککم یوکلارلر آنلر یعنی دنیاده قیلغان گناهلری بیک قیامت و یامسز
صورنده بر نرسه بولوب آنلرنک آرقالرینه اطلانور (وما الحیوة الدنیا الا لعب
واهو) وایماسدر دنیا ترککی مگر بر او یون و فائدهسز بر بوش اشدر (وللدنار
الآخرة خیر للذین ینفون) والبتنه آخرت یورطی یخشیراندنر نقوالق اینکو چیلر او چون
و خدایدن فورقوب گناهدن صافلانو چیلر او چون (افلانتقلون) ایابس فهم ایتماس سزمو
و آکلاماس سزمو (روایت ایدلمشدر کم ابو جهل اولحضرت صلی الله علیه وسلمگه
ابتدی ای محمد بز هیچ وقتده سندن یالغان سوز ایشتکانیمز یوق سنی صادق
وراست سوزلی دیوب بلامز شولای بولسده اوشبو پیغمبرک دعواسنده سنی
تکذیب قیلامز دبدی حق سبحانه و تعالی دن آیت کیلدی کم (۱) (قد نعلم انه لیحزنک
الذی یقولون) تحقیق بلمز شونی کم البتته فایغولی فیلور سنی شول نرسه کم ایتورلر
اول مشرکلر یعنی آنلرنک ایتنک سوزلری و سنی یالغانفه توتولری سنی فایغوغه
سالور (فانهم لا یکنذبونک) بس درستلکده آنلر یالغانفه تونماسلر سنی حقیقتده
یعنی طشدن غنه تکذیب فیلورلر اچلرندن سنک حق پیغمبر ایدکنکی بلورلر (ولکن
الظالمین بایات الله یجحدون) ولیکن اوشبو ظلملق اینکو چیلر خدای تعالی نک
آینلرینی انکار فیلورلر یعنی کوکلرندن حق ایدکینی بلسه لره عنادلرندن انکار فیلورلر
وطانارلر (ولقد کذبت رسل من قبلك) و تحقیق یالغانفه توتولمش بولدیلر سندن
الگارگی پیغمبرلر یعنی اوشبو مشرکلرنک سنی یالغانفه توتولرینه سن فایغورماغل
سندن الگارگی پیغمبرلرینی هم قوملری شولای یالغانفه توتدیلر (فصبروا علی ما
کذبوا) بس صبر قیلدیلر و چدادیلر اول پیغمبرلر اوزلرینک یالغانفه توتولرینه
(واؤذوا) هم ارنجنولمش بولولرینه صبر قیلدیلر (حتی انیهم نصرنا) شول وقتغه چه کم
کیلدی آنلرغه نصرت و یاردمیمز یعنی اولگی پیغمبرلر قوملرینک یالغانفه توتولرینه
هم جفا و اذیتلرینه صبر قیلوب چدات توردیلر عاقبت آنلرغه خدای تعالی دن نصرت
و یاردم ایرشدی دشمنلرینه غالب بولدیلر (ولا تبدل لکلمات الله) ویوقدر هیچ
آلشدر و چی و اوزگارنکو چی الله تعالی نک و عدهلرینی یعنی مؤمنلرگه نصرت و یاردم
بیرو برله خدای تعالی و عه قیلغان آنک و عه سی هیچک آلشدرلماس و اوزگار تولمس

(۱) معالده کیلتورمشدر
کم هر فایچان مؤمن
ترلوب فبرندی فوبارلسه
بیک کورکام صورتلی
محبوب و مرغوب بر نرسه
آکما قارشى کیلورهم
ایتورسن منی طانیسنمو
اول مؤمن یوق طانوماسمن
دیوب جواب بیرور اول
نرسه ایتورمن سنک دنیاده
قیلغان ایندگو عملک من
بوکون سن منم اوستومه
اطلان دیور اوشاندق
کافر فبرندن قوبارلسه
آنک قارشوسنه بیک چرکین
و قیامت صورتک بر نرسه
کیلور منی طانیسنمو
دیور اول کافر طانوماسمن
دیگچ اول نرسه ایتورمن
سنک دنیاده قیلغان یامان
اشلرنک من دنیاده سن
مکما اطلاندک بوکون
من سنک اوستوکما اطلانام
دیور وهم یحملون اوزار
هم شوندن عبارتدر
تفسیر حسینی

(ولقد جاءك من نبي المرسلين) وتحقیق کیلیدی سکا پیغمبرلرنڭ خبرندن (وان كان
 كبر عليك اعراضهم) واگر آغز کیلسه سنڭ اوزرگه اول مشرکلرنڭ یوز دوندرمکلری
 حق دیندن ونوجیددن (فان استطعت) بس اگر سنڭ كوچك يتسه (ان تبتغي
 نفقا في الارض) شوڭا كم استاساڭ سن بر نیشوكنی یرده (او سلما في السماء) با ایسه
 بر باصقچنی كوكله (فتاتيهم باية) بس کیلتور ساڭ سن بر معجزه اول مشرکلرگه یعنی
 اگر كوچك يتسه بر آستینه نیشوك یا صاب نوشوب یا كه كوكله باصقچ فویوب
 منوب اول مشرکلر صور اغان معجزه کیلتور شونده فائده بولماس آنلر همیشه
 اوز عناد وانکارلرنده بولورلر رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتلری اوز قومینڭ
 ایمان کیلتورولرینه بیک حربص بولغانلقندن آنلر صور اغان معجزه لرنڭ هر قابوسینی
 کورساتونی آرزو قیلور ایدی اوزلری صور اغان معجزه نی کورگاچ بلسكه ایمان
 کیلتورولر دیوب امید قیلور ایدی حق سبحانه و تعالی بیوردیکم ای محمد علیه السلام
 اگر سڭا قومڭڭ ایمان واسلامدن یوز دوندرمکلری آغز کیلسه هم بو اش
 اوچون سن قابغور ساڭ اگر سنڭ كوچك يتسه یر آستینه نیشوك
 یا صاب نوشوب یا ایسه كوكله باصقچ ایله منوب بولسه ده آنلرغه معجزه
 کیلتور فولکندن کیلغاننی اشلاگل شونده فائده بولماس
 آنلر اشانماسلر (ولو شاء الله) واگر تلاسه ایدی خدای تعالی (لجمعهم
 علی الهدی) البته جبار ایدی آنلرنڭ بارچهلرینی هدایه اوزره یعنی بارچهلرینه
 هدایه ونوفیق بیروب ایمان واسلام ایله مشرف قیلور ایدی لکن الله تعالی آنی
 تیلماگان شول سببلی سن آنلرنڭ ایمان کیلتورمکلرینه نی قدر حربص بولساکن
 آنلر ایمان کیلتورماسلر وهر نینداین معجزه نی کورسه لرده اشانماسلر (۱) (فلا
 نکونن من الجاهلین) بس البته بولماغل سن نادانلردن خطاب ظاهرده اولحضرت
 صلی الله علیه وسلمگه بولسه ده حقیقته بارچه مؤمنلرگه در ضلالت وهدایه هم کفر
 وایمان همه سی الله تعالی نڭ تقدیری ایله بولماقینی بلیگز بو مسئله ده جاهل لردن
 بولماگز ای مؤمنلر دیمکدر (انما يستجيب الدين يسمعون) موندن باشقه نوگلدر
 کم سنڭ دعوتڭا اجابت قیلورلر آنی ایشتنکان کمسه لر یعنی سنڭ سوزئنی طکلاب
 سڭا اطاعة قیلورلر سمع قبول ایله وباطن فولاقلری ایله ایشتنکان کمسه لر شوندااین
 کمسه لرگنه سڭا ایمان کیلتورولر و سوزئنی قبول قیلورلر اما کوکللری اولگان
 وباطن فولاقلری صاڭفراو بولغان مشرکلر سن آنلرنی نی قدر اونداساگنه اجابت
 ایتماسلر وسوزئنی طکلابماسلر زبواکه آنلر اولوکلر کبیدر کوکللری اولگاندر

(۱) یعنی کافرلر طلب
 ایتدیلر کم اوشبو محمد
 علیه السلام حق پیغمبر
 بولسه آنڭ بانده همیشه
 بر معجزه بولورغه کراک
 ایدی تا کم شول معجزه نی
 کورب هر کم آنڭ حق
 پیغمبر ایدکنی بلور ایدی
 بس حق سبحانه و تعالی
 بیوردی کم اگر الله تعالی
 آنلرنڭ هدایتلرنی تلاماسه
 سن نی قدر معجزه لر
 کورگازساگنه فایده
 بولماس همیشه آنلر
 اشانماسلر اگر خدای
 تعالی اوزی تلاسه ایدی
 آنلرنڭ همه لرن هدایت
 قیلور ایدی بس سن
 هدایه و ضلالت الله دن
 غنه بولماقینه کامل اعتقاد
 قیلغل بو خصوصه جاهل
 لردن بولماغل
 تفسیر جماتی

(وَالْمَوْتِ یَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ) واولوکلرنی یعنی کافرلرنی فوبارور خدای تعالی ویا گادن ترگزور
 شول وفتده آنلر حقلنی آشکارا کورب بلورلر لکن اول بلورلی فایده بیرماس
 (ثُمَّ اِلَیْهِ یَرْجَعُوْنَ) صکره اول خدای تعالی صاری فایتارورلر آنلر حساب وجزا اوچون
 (وَقَالُوا) دخی ایتدیبار قریش مشرکلری (لَوْلَا نُزِّلَ عَلَیْهِ اٰیَةٌ مِنْ رَبِّهِ) نی اوچون
 ایندرامادی اول محمد اوزرینه بر آیت ومعجزه اوزینک ربندن یعنی پروردکاری
 آکا بز صوراغان معجزه نی اوچون ایندرماس دبدیلر (فَل) اینکل سن ای محمد
 علیه السلام اول مشرکلرگه (ان الله قادر علی ان ینزل ایه) درستلکده خدای تعالی
 قادر وکوچی بتکوچیدر ایندرما کیکه بر آیت ومعجزه نی آنلر صوراغانچه (ولکن
 اکثرهم لایعلمون) ولیکن آنلرنک کوبراکی بلماسلر یعنی شونی بلماسلر کم خدای
 تعالی آنلر صوراغان آبتنی ایندرمکی آنلرنک اوزرینه شوملق وبلا بولورزیرا که
 عادة الله شول طریقه جاری بولغاندر کم هر بر قوم پیغمبرلرندن بر معجزه نی صوراب
 شول معجزه نی کورگانندن صولفده ایمان کینلورماسلر الله تعالی اول قومگه عذاب
 یباروب آنلرنی تمام هلاک فیلور نناک کم عاد وشمود قوملری شولای بولدیلر
 (وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِی الْاَرْضِ) ویوقدر هیچ بر فیملداغوچی جانلق برده (وَلَا طَآئِفٌ بِطَیْرِ
 بِجَاحِیْهِ) دخی یوقدر هیچ بر اوچوقچی فوش کم اوچار اول ایکی فانانی برله (الا امم
 امثالکم) مگر گروهلردر سز نك شکلی یعنی برداگی حیوانلر وهواداغی فوشلر
 همهلری سز نك کمی گروهلردر بارانولما فن هم اولمک ونرلمکن (مَا فَرَطْنَا فِی الْکِتَابِ
 مِنْ شَیْءٍ) نفریط فیلمادق ونوشورب فالدرمادق لوح المحفوظده هیچ بر نرسه نی
 یعنی بارچه نرسه آنده یازلقاندر (ثُمَّ اِلٰی رَبِّهِمْ یَحْشُرُوْنَ) صکره پروردکارلری
 صاری فوبارلورلر وجبولورلر اول برده بولغان گروهلر حیوانلر بارچه سیک نا کم
 محشر بیرنده بر برسندن حقلرینی آلورلر (وَالَّذِیْنَ کَذَّبُوا بِآیَاتِنَا) وشول کهمسهلر کم
 یالقانغه نوندیلر بز نك آیتلرمزنی (صم) صاکهر اولدر حق سوزنی ایشتماسلر (وبکم)
 دخی نلسزلردر توحید سوزنی سوتیلی آلماسلر (فِی الظُّلُمَاتِ) فارانغولفلرده یعنی آنلر
 کفر وجهل هم عناد وشبهه فارانغولفلرنده فالغانلردر (من یشالله یضللہ) هر کمینی
 نلاسه خدای تعالی ضالانده فیلور ونوغری بولدن آزدرور (ومن یشا یجعلہ علی
 صراطٍ مستقیم) وهر کمینی نلاسه ثابت فیلور آنی توغری بول اوزره (فل) اینکل ای
 محمد علیه السلام اول مشرکلرگه (ارایتکم ان انا کم عذاب الله) کور دکر موسر

خبر بیر گز ا گر کیلسه سز گه الله نك عذابى اولگى قوملر گه کیلگان شكلى دنياده
 (او انتكم الساعة) یا ایسه کیلسه سز گه قیامت و آخرت عذابى (اغیر الله تدعون)
 ایا خدای تعالی دن باشقهنى اوندار سز مو یعنی خدایدن باشقهغه تضرع وزار یلق
 برله دعا قیلور سز مو سزدن اول عذابنى کینار و او چون البته باشقهغه دعا قیلما س سز
 بلکه خدای تعالی گه گنه یالبار و سز (ان کنتم صادقين) ا گر بولسا گز سز راست
 اینکو چیلر یعنی پونلرنی خدایلردر دیگان سوز گز توغری بولسه باشگزه عذاب
 کیلگانک خدای تعالی فی قویوب شول پونلر گزه یالبار و سز مو البته آلاى قیلما س سز
 (بل اياه تدعون) بلکه خدای تعالی نی گنه اوندار سز یاردم ومدد صور اب آکاغنه
 دعا قیلور سز (فیکشف ما تدعون اليه ان شاء) بس کینار و خدای تعالی شول
 نرسهنى کم سز دعا قیلور سز آکا اول نرسهنى کینار مک او چون ا گر اوزی تلاسه
 یعنی باشگزه کیلگان عذابنى خدای تعالی اوزی تلاسه دنع قیلور و کینار و سز
 آکا تضرع وزار یلق قیلغاندن صوڭ (وتنسون ماتشركون) و اونوناسز سز اوز گز نك
 خدایغه شریك ایتوب توتقان نرسه لر گزنى یعنی باشگزه بر بلا و عذاب کیلوب
 خدای تعالی گه گنه یالبارغان وقت گز ده پونلر گزنى اونوناسز (ولقد ارسلنا الى امم
 من قبلك) - و تحقیق یباردك بز رسوللرنی سندن الگار گى امئلر گه و آنلر اول
 رسوللرنی یالغه توندیلر و ایمان کینتور مادیلر (فاخذناهم بالباساء والضراء) بس
 توندیلر آنلرنی قاطیلق و فقیرلر کم صر خاواق و تورلی مختلر برله (لعلهم يتضرعون)
 تا کم شاید آنلر تضرع وزاری قیلورلر یعنی باشلرینه بلا و محنتلر کیلگیاچ کوکللری
 یومشاب خدای تعالی گه تضرع ایله توبه و استغفار قیلورلر (فلولا اذ جاءهم باسنا
 تضرعوا) بس فی او چون بز نك عذابیمز آنلرغه کیلگان وقتده آنلر تضرع وزار یلق
 قیلما دیلر و خدایغه یالبار مادیلر یعنی ا گر خدایغه یالبارغان بولسه لر ایدی آنلردن اول محنت
 و عذابنى کینار و ایدی (ولکن قست قلوبهم) ولکن قاطی و قساوتلی بولدی آنلرنك کوکللری
 شونك او چون تضرع وزار یلق ایتما دیلر (وزین لهم الشيطان ما كانوا يعملون) هم
 زینتلی قیلدی آنلرغه شیطان شول نرسهنى کم اشلار بولدیلر آنلر یعنی قیلغان
 عمللرنی شیطان آنلرغه کور کام و زینتلی ایتوب کور ساندی شول عمللری ایله
 عجب لندیلر (فلما نسوا ما ذكروا به) بس اونونقانلری زمانه اول کافرلر شول نرسهنى کم
 او گونلانمش بولدیلر آنك برله یعنی آنلرغه اذ گوت و عبرت بولسون او چون
 یبارلگان عذاب و قاطیلقی اونونقانلری زمانه (فتحننا عليهم ابواب كل شيء) آچد قبز

آنلر اوزرینه هر نرسه نك ایشکلرینی نعمت و راحتدن یعنی باشلارینه بلا و محنتلر کیلوبده آنلر عبر تلانما گاج امتحان و استدرج اوچون آنلرغه کبکک و راحتک یباردک نعمت و برکات ایشکلرینی آنلرغه آچدی و معیشتلرنی ایرکن قیلدی (حتی اذا فرحوا بما اوتوا) تا کم هر قایچان شادلاندىلر آنلر اوزلرینه بیرلگان نعمت و راحتک سببلی هم اول نعمتلر گه کفرک قیلوب شکرانهنی اونوندىلر شول وقتده (اخذناهم بغتة) توتدقن آنلرنی آکسزدن یعنی کوتما گن وقتلرنده آکسزدن آنلرغه عذاب یباردک (فاذا هم مبلسون) بس شول وقتده یعنی عذابنی کوزلری برک کور گاج آنلر امیدسز بولعوچیلر و اوکونوچیلردر (فقطع دابر القوم الذين ظلموا) بس کیسولدی ظلم لقی ایتکان کسه لرنک آجری یعنی مذکور پیغمبرلرینی بالغانقه نونقان قوملر همه لری هلاک بولدیلر (والحمد لله رب العالمین) و بارچه ماقتا و عالمرنک پروردکاری بولعوچی خدای تعالی گه خاصدر یعنی ظالم لرنی هلاک ایتکانی اوچون آکا حمد ایتو تیوشدر زیرا که ظالم لرنک هلاک بولماقی مظلوملرنک فور تولماق لرنه سببدر خدای تعالی نك نعمتیدر هر نعمت برابرینه حمد ایتو و اجبدر (قل ایتکل ای محمد علیه السلام مشرک لره (ار ایتم) ایا کوردکوز موسز خبر بیرکوز (ان اخذ الله سمکم) اگر آلسه الله تعالی سز نك فولاقترنی یعنی سزنی ایشتمی نورغان ایتسه (و ابصارکم) هم کوزلرکوزنی آلسه یعنی کورمی نورغان قیلسه (و ختم علی قلوبکم) دخی مهر اورسه کوزلرکوز اوزرینه تا کم هیچ نرسه بلمی و آکلومی نورغان بولوب فالساکوز (من ال غیر الله) کیدر الله تعالی دن باشقه خدای (یا نیکم به) کیلتورورسز گه اول نرسهنی یعنی اگر خدای تعالی فولاقترکوزنی کوزلرکوزنی آلسه هم کوزلرکوزنی هیچ نرسه آکلومی نورغان هوشسز و فهمسز قیلسه سز گه شول نرسه لرنی یا کسادن خدای تعالی دن باشقه کم بیرور البته هیچ کم بیرا آلماس (انظر کیف نصر فی الايات) فاراغل نچوک بزدوندرامز آیتلرنی یعنی نورلی اسلوبلرده و نورلی مضمونلرده قیلماز گاهی ترغیب و قز قدر و گاهی ترهیب و قورفتو هم باشقه مضمونلرده (ثم هم یصدفون) صکره اول کافر لر بوز دوندرالر و باش طار تار حقیقه ابارودن یعنی حق تعالی نك آیتلرینی کورا نوروب ایمان کیلتورمیلر (قل ار ایتکم) ایتکل ای کافر لرنی نرسه کوراسز خبر بیرکوز (ان انا کم عذاب الله) اگر کیلسه سز گه الله تعالی نك عذابنی (بعثه) آکسزدن هیچده کونما گانده (أو جهرة) یا ایسه آشکارا و کورنوب کیلسه

(هَلْ يَهْلِكُ) اباھلاك بولورمو اول عذاب برلہ یعنی ملاك بولماس (الْأَقْوَمُ الظَّالِمُونَ) مگر ظلم لاق ایتکوچی گر وھارغنه یعنی مشرک لگنه ھلاك بولورلر (وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ) و یبارماسمز پیغمبرلرنی (الْأَمْبَشْرِينَ وَمَنْذَرِينَ) مگر سویندر گوچیار ھم فورقتوچیلر بولغانلری ھالك یبار ورمز یعنی ایمان کیلتورگان کھسہلرنی جنت ورحمت ایلہ سویندرمک اوچون اشانماغان و باش طارنقان کھسہلرنی عذاب ایلہ فورقتو اوچون پیغمبرلرنی یبارمز (فَمَنْ آمَنَ) بس ھر کم ایمان کیلتورسہ (وَأَصْلَحَ) ھم توز وک قیلسہ اشلرینی تقوالقی و طاعت برلہ (فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ) بس یوقدر ھیچ فورفو آنلر اوزرینہ عذابدن (وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ) دخی کو یونور و قایغور بولماسلر آنلر آخرت ثوابندن محروم قالو برلہ (وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بآيَاتِنَا) وشول کھسہلر کم بالغانفہ توندیلر بز نك آیتلر مزی (بِمَسْئِمْ الْعَذَابِ) ابر شور آنلر غہ عذاب (بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ) شول نرسہ سبیلی کم طشقاری چقار بولدیلر آنلر ایمان و اسلام دائرہ سنندن (قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ) ایتکل ای محمد علیہ السلام مشرک لگہ من ایتماسمن سز لگہ (عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ) منم فاشمہ در اللہ تعالیٰ نك خزینہ اری دیوب (وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبِ) ھم من بلماسمن غیب و یاشرن اشلرنی (وَلَا أَقُولُ لَكُمْ أَنِّي مَلَكٌ) دخی من ایتماسمن سز گہ در ستلکدہ من فرشته من دیوب یعنی سز لر صور اغان نرسہلر نك ھر قایوسینی کورسانور گہ قولمن کیلہ دیب من دعوا قیلماسمن خداینك خزینہلری منم فولدہ تو گل تا کم سزنی صور اساکز شونی بیورر ایدم ھم یاشرن نرسہلرنی بلماسمن تا کم سز صور اغان نك ھر قایوسینہ جواب بیورر ایدم ھم من اوزمنی فرشته دیب ایتماسمن فرشته تو گل من تا کم کشی اشلی آلمی نورغان اشلرنی قیلور ایدم اوشبو دعوالر میندہ یوقدر (انِ اتَّبِعِ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ) من ابارماسمن مگر شول نرسہ گہ گنہ ابارور من کم وحی ایتلور مکا خدای تعالیٰ دن (قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ) ایتکل ابا نیکز بولورمو صوفر کشی برلہ کوزلری کور وچی کشی یعنی توغری بولغہ کونلگان کشی برلہ ضلالتہ و آزغونلقدہ بولغان کشی ھم عالم برلہ جاھل بر نیکز بولورمو البتہ بولماس (أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ) ابا فکر قیلماس سز موسز تا کم حق برلہ باطلنی آیرور ایدکز (وَأَنْذِرْ بِهِ) و فورقتل ای محمد علیہ السلام اول قرآن برلہ (الَّذِينَ يَخَافُونَ) شول کھسہلرنی کم فورفورلر گناہ اری کوب بولو ھم عملدہ کیچیلکلری سبیلی (أَنْ يَحْشُرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ) جیولماقلرنندن پروردکارلری صاری یعنی خدای تعالیٰ حضورینہ عشردہ حساب و جزا و چون بارونی اویلاب شوندان فورقا نورغان کشیلرنی قرآن

آيتلىرى بىرلە قورقتىل زىرا كە آنلارغە قورقتىو فايدە بىرور آنلر اوگت ونصىحتنى قبول قىلورلر وعبرت آلورلر (لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ) يوقدر آنلارغە خدای تعالی دن باشقە ھېچ بىر دوست يا كە اشلارنى باشقاروچى (وَلَا شَفِيعٌ) ھىم يوقدر ھېچ بىر شفاعت ايتكوچى تاكم آنلرنى آخرت عذابىدىن قوتقارسە بس سن آنلرنى قورقتىل (لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ) تاكم شايد آنلر صافلانورلر خدایغە گناھ قىلودن روايە ايدلمشدر كم قرىش الوغلىرى اول حضرت صلى الله عليه وسلمگە ايتدىلر اى محمد سنك مجلسكده ھر وقت فقير ومسكين كشىلر ھم قوللر بولالر آنداين حقير ونوبان كشىلر ايله برگە اولتورورغە بز خورلانامز اكر شول خىرچىلرنى وقوللرنى مجلسكدن قوالاساك بززر سنك مجلسكا كيلور ايدك وسنك ايله صعبت قىلوب سوزلرگنى ايشتور ايدك ديدىلر اوشبو خصوصە حق سبحانہ وتعالى دن آيت كىلدىكم (۱) (وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ) وسورما گل سن مجلسكدن شول كەسەلرنى كم آنلر مناجات قىلورلر پروردكارلر ىنە وآنى ذكر ايتارلر (بِالْفِدَاةِ وَالْعَشِيِّ) ايرتە ھىم كىچدە (يُرِيدُونَ وَجْهَهُ) نلارلر آنلر خدای تعالی نك راضىلىقنى اوشبوذكر ومناجتلىرى بىرلە (مَاعَلَيْكَ مِنْ حَسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ) يوقدر سنك اوزرگا آنلرنك عمللرى حسابىدىن ھېچ بىر نرسە (وَمَا مِنْ حَسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ) ھىم يوقدر سنك عملك حسابىدىن آنلر اوزرىنە ھېچ بىر نرسە يعنى ھر كم نك حسابى اوزىنە بولور كشى اوچون كشى حساب ايتلماس (فَتَطْرُدَهُمْ) بس سن سورورسن اول فقير وبىچارەلرنى اوز قاشككن يعنى اكر سورسالك (فَتَكُونُ مِنَ الظَّالِمِينَ) بس بولورسك سن ظلم لق ايتكوچىلر جەل سندن (وَكَذَلِكَ) واوشانداق (فَتَتَّأَمَّرُ بِبَعْضِهِمْ) صنادقىز آنلرنك بعضارىنى بعضلىرى ايله يعنى قبىلە نك الوغلىرىنى وبایلرلىرى فقيرلىرى ھىم مسكين وبىچارەلرى ايله صنادق دنياۋە فقير ومسكين بولسەلر دە آخرتدە آنلرنك درجەلرن الوغ وبوقارى ايتدك ھىم آنلرنى اول بايلردن واشرافدن آرتق ايتدك ھىمەدن السگارى ايمان كىلتورولزى سببلى (لِيَقُولُوا) تاكم ايتسونلر اوچون اول بايلر والوغلر (أَهْوَاءَهُمْ) ايا اوشبولر مودر كم منت قويدى خدای تعالی آنلر اوزرىنە يعنى آنلارغە توفىق وھدايە بىروب ايمان واسلام ايله مشرف قىلدى (مَنْ يَبْتَغِ الْوَعْدَ بِالنَّفْسِ) بىز نك آرامزدن (النَّفْسِ) الله باعلم بالشاكربن) ايا ايا ھىم خدای تعالی بلگوچىراك شكرانە قىلغوجىلرنى يعنى ايمان واسلام نعمتىنە فارشى شكرانە ايتكوچىلرنى البتە خدای تعالی بلگوچىراكدر حاصلى شولدر كم الله تعالی قرىش نك الوغلىرىنى

(۱) سعد ابن ابى وقاص رضى الله عنه ايتدى اوشبو آيت كر ىمە صحابە لردن آلتى كەسە طوغر يسنده نازل بولدى اول آلتى كەسە نك برسى من وبوسى عبد الله بن مسعود ھىم ىنە دورت كەسە در قرىش اولوغلىرى رسول صلى الله عليه وسلم حضرتىنە ايتدىلر بزر سنك مجلسكده اوشبو فقيرلر ايل برگە اولطورورغە عارلانامز اكر مجلسكدن بو فقير كشىلرنى قوالاساك بززر سنكا ايارور ايدك ديدىلر بس حق تعالی دن آيت كىلدى كم سن آنلر سوزىنە قاراب خدایغە ايرتە وكىچ عبادت قىلا تورغان اخلاصلى فقير لرنى مجلسكدن سورما گل اكر سورسالك ظالمردن بولورسن اسباب النزول

و بايلر بى فقير و بيچاره لر ايل صنادى بايلر فقيرلرني خور كورالر بو فقيرلر الله تعالى نك فضل و گرمينه نهوك مستحق بولغانلر ديوب عجيلانلر و حالانكه الله تعالى اول فقيرلر نك كوكلر بى بلور آنلر الله تعالى نك نعمتلرينه فارسى شكرانهنى كامل ادا قىلالر (وَ اِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا) هر فايچان كيلسه لر سگاشول كمسه لر كم ايمان كيلتورورلر بز نك آيتلر مز گه (فَقُلْ بِسْمِ اللَّهِ أَنْتُمْ لَكُمْ عِلْمٌ) (۱) سلام بولسون سز گه (كُتِبَ رَبِّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةُ) باز دى سز نك ربكز اوز نفسى اوزرينه رحمتنى يعنى رحمة فيلماق برله و عه ايتدى (أَنَّهُ مِنْ عَمَلٍ مُنْكُمْ) درستلكه كم هر كم اشلاسه سز دن (سَوْءًا بِجَهَالَةٍ) بر ياوزلقنى نادانلىق برله (ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِ) صكره توبه فيلسه و اوكونوب فايتهسه اول ياوزلقنى اشلا گاندى صوك (وَاصْلِحْ) دعى نوزك فيلسه اوزبنك اشينى و ايند گو عمللر اشلاسه (فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ) بس درستلكه اول خداى تعالى پارلقاغوچيدر توبه ايتكوچيلرني مهر بان و مرهم تليدر آنلرغه (وَكَذَلِكَ) و او شانداق يعنى نتاك كم توحيد و نبوت دليل لر بى تفصيل ايتدك شونك كى (نَفَصِلُ الْآيَاتِ) تفصيل فيلور مز قرآن آيتلر بى تا كم حقيق ظاهر بولسون اوچون (وَلتَسْتَبِينَ سبِيلَ الْمُجْرِمِينَ) هم ظاهر بولسون و بولونسون اوچون گناه فيلغوچيلر نك بولى منقولدر كم قريش مشركلرى اول حضرت صلى الله عليه وسلمنى اوزلر نك آنا و بابالرينك دينينه اونداديلر حق سبحانه و تعالى دن آية كيلدى كم (قُلْ) ايتكل اى محمد عليه السلام اول مشركلر گه (أَنِّي نُهَيْتُ) درستلكه من طبولمش بولدم يعنى خداى منى طيبدى (أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ) منم عبادت ايتما كمدن سز عبادت فيلا تورغان نرسه لر گه خداى تعالى دن باشقه يعنى سز معبود ايتوب توتقان پونلر كزغه عبادت فيلودن خداى تعالى منى نهى ايتدى (قُلْ لَا اتَّبِعُ أَهْوَاءَكُمْ) ايتكل من ايار ماسمن سز نك آرزولر كزغه (فَدَضَلْتُمْ إِذَا) تعقيق من ضالانده بولدم شول وقتده يعنى اگر سز نك آرزولر كزغه ابار سام من نوغرى بولدن آد اشقان بولامن (وَمَا أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ) هم من بولماسمن نوغرى بولقه كونلنگوچيلردن اول وقتده منقولدر كم قريش او اوغلرى اول حضرت صلى الله عليه وسلمگه ايتديلر اى محمد سن بزنى فايچانه چه خداينك عذابى برله فورقوتاسن اگر بزلر گه عذاب كيلتورور گه كوچك يتسه و فولكدن كيلسه حاضر عذابكنى كيلتور كورايك بولماسه بزنى بونغه فورقوتما ديديلر حق تعالى دن آيت كيلدى كم (قُلْ أَنِّي عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي) ايتكل سن درستلكه من ظاهر و آقى بولغان دليل اوزره من پروردكار مدن اول دليل

(۱) اوشبو كمسه لر دن مراد يوقار بده و لانتورد الدين يدعون ربهم ايتنده ذكر ايتولمش فقير و بيچاره مؤمنلردن اوشبو آية نزلندن صوك مذكور فقيرلر هر فايچان رسول اكرم صلى الله عليه وسلم مجلسينه كيلسه لر اول حضرت آنلرغه سلام بيرور ايتدى و بعض نفسيرلر ده مذكور در كم رسول صلى الله عليه وسلم حضورينه بر جماعت كيلوب يا رسول الله بزلر بيك اولبوغ گناهلرني اشلا دك بز نك اوچون توبه و استغفار بارمو ديديلر اول حضرت آنلرغه التفات ايتما دى آنلر بحرورم و نوميد بولوب كيتديلر بس حق سبحانه و تعالى دن آيت كيلدى كم هر فايچان سنك حضورگا ايمان كيلتورگان كمسه لر كيلسه لر سن آنلرغه سلام ديگل الى آخره تفسير حسيني

دیدی یعنی کبچه لرده سزنی یوفلاتور (و یعلم ما جر حتم بالنهار) هم بلور خدای
 تعالی شول نرسه نی کم سز کسب ایته سز کوندزده یعنی کوندزنی اشلا گانگزنی
 بلور (ثم یبعثکم فیہ) صکره قوبارور سزنی یعنی یوفودن اویاندرور کوندزده
 یوفلاتونی اولتور مک که اوخشاتقانقدن اویاندرماقدن قوبارور دیب تعبیر قیلدی
 (لیقضی اجل مسمی) تا کم اونا لگانگه چه بیلگولانمش مدت یعنی اجل بتکانگه چه
 (ثم الیه مرجعکم) صکره اول خدای تعالی صاری بولغوچیدر سز نك فایتورگز یعنی
 اجل یتوب اولگانگزدن صوگ حساب و جزا اوچون آنك حضور بنه فایتور سز (ثم
 ینبئکم بما کنتم تعملون) بس آگاهلاندرور سزنی خدای تعالی شول نرسه برله کم
 اشلا بولدگز سز یعنی اشلا گان اشلرگز نك جزاسینی کورسانور (وهو القاهر فوق
 عباده) اول خدای تعالی در قهر ایتکوچی وغالب بولغوچی بنده لری اوزره (و یسر
 علیکم حفظة) هم بیارور اول سز لر گه صاقچیلر نی یعنی قیلقان عمل لرگزنی کوزانوب
 یازوب تور و اوچون صاقچی فرشته لرنی بیارور کم مراد کراما کاتبین لردر اول فرشته لر
 بنده نك عمل لرنی کوزانوب تور و لر (حتى اذا جاء احدکم الموت) شول وقتغه چه کم هر
 فایجان کبلسه سز نك براوگز گه اولوم (توفته رسلنا) آنك جانینی آلور لر
 و آنی وفات ایتنور لر بز نك رسول لر مرز یعنی اولوم فرشته لری ملک الموت
 هم آنك اعوانی کم اون دورت فرشته در یدبسی رحمة فرشته لری و یدبسی عذاب
 فرشته لریدر دیمش لر والله اعلم (وهم لا یقرطون) و آنلر یعنی جان آلوچی
 فرشته لر کیم چیلک ایتماسلر جان آلو اشنده و بیلگولی وقتندن کیچکدر ماسلر
 (ثم ردوا الی الله) صکره کیری فایتار لور لر آنلر خدای تعالی صاری یعنی بارچه
 آدمیلر اولگانلر ندن صوگ خدای تعالی نك حکم و جزاسینه فایتار لور لر (مولا هم
 الحق) حق بولغوچی مولی لری صاری فایتار لور لر کم اول طوغریلق برله حکم قیلور
 (الا له الحکم) آگاه بولگز اول خدای تعالی گه گنه مخصوصدر حکم قیلو یعنی قیامت
 کوننده حکم ایتکوچی خدای تعالی اوز یگنه بولور آندن باشقه هیچ حاکم بولماس
 (وهو أسرع الحاسبین) هم اول خدای تعالی حساب فیاغوچیلر نك آشقدرغوچیراقی
 و تیز راک حساب ایتکوچیدر کم طرفه العینده بارچه خلائق نك حساب لرنی تمام قیلور
 (قل من ینجیکم) ایتکل سن کم قوتقارور سزنی (من ظلمات البر والبحر) فوروغ
 بر نك هم دیگز نك فارانغولقر ندن یعنی باشگز غه بر محنت و قاطبلیق کبلسانده
 سز لرنی کم قوتقارور (تدعونہ تضرعا و خفیة) اوندیسز سز اول قوتقارغوچینی

وَأَكَا مَنَاجَاتِ فَبَلَّاسِ زَارِ بَلَقِ بَرَلِ أَشْكَارَا هَم يَاشِرِن دَخِي اِبْتِهَسَز (لَثَنَ اَنْجَانَا مَن
 هَذِهِ) اِگَر فَوْتَقَار سَه بَزَنِي خُدَاي تَعَالَى اَوْ شَبُو مَحْنَتِ وَقَاطِبِلْقَدِن (لَتَكُونَنَّ مَن الشَّاكِرِيْنَ)
 اِبْتِه بَز بُولور مَز شُكْرَانِه اِبْتِكُو چِيلِر دِن بَزَنِي فَوْتَقَار غَانِي اَوْ چُون (قُلْ اَللّٰهُ يَنْجِيْكُمْ
 مِنْهَا) اِبْتِكُل اِي مُحَمَّد عَلَيْهِ السَّلَام اَللّٰهُ تَعَالَى فَوْتَقَار وِر سَزَنِي اَوْل قَارَانِقَوْلَقِرْدِن وَمَحْنَتِرْدِن
 (وَمَنْ كَلَّ كَرَب) هَم هَر بَر فَايغُودِن (ثُمَّ اَنْتُمْ تَشْرِكُوْنَ) صُكْرَه سَز شَرِك كِبِلْتَر وِر سَز
 آكَا بَعْنِي فَوْتَوْلَغَانْدِن صَوكْ اَوْل قَاطِبِلْقَر نِي اَوْ نَوْتُوب بِنِه خُدَايغِه پَوْتَلِر نِي شَرِيك
 اِبْتُوب تَوْنَار سَز (قُلْ) اِبْتِكُل سَن اَوْل مَشْرَكَر گِه (هُوَ الْقَادِرُ عَلٰى اَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ)
 اَوْل خُدَاي تَعَالَى نَكْ كُوچِي بِنْتِكُو چِيلِر بِيَار مَكْ كِه سَز نَكْ اَوْ زَر كُز گِه (عَذَابًا مِّنْ فَوْقِكُمْ)
 عَذَابِنِي اَوْ سَتَكُزْدِن نَتَاكْ كِم نُوْح پِيغْمِبِر قَوْمِيْنِه طُوفَان بِيَار دِي هَم لُوط قَوْمِيْنِه كُوكِدِن
 طَاش بَاو دَر دِي (اَوْ مَن نَّعْتِ اَرْجَلِكُمْ) يَا اَيْسَه سَز نَكْ اَيَا فِلْر كُز اَسْتِنْدِن (۱) عَذَاب
 بِيَار سَه قَادِر دَر نَتَاكْ كِم فَرَعُون قَوْمِيْنِي دَر بَاغِه غَرَق فِيلِدِي وَفَار وِنِي بَر يُو طَلْدِي
 (اَوْ يَلْبَسَكُمْ سِجَاً) يَا اَيْسَه فَا تَوْشُدِر مَافَغِه سَز نِي گِر وِه گِر وِه بُولَغَان كُز حَالِدِه بَعْنِي
 خُدَاي تَعَالَى نَكْ كُوچِي بِنْتِكُو چِيلِر سَز نِي گِر وِه گِر وِه اِبْتُوب بَر گِر وِه نِي اِي كِنچِي
 گِر وِه غِه فَار شِي فِيلْسَه نَا كِم اَوْ زَارَا بَر بَر كُز اِيْلِه صُوعْش فِيلْسَا كُز (وَيَذِيْقُ بَعْضَكُمْ
 بَأْسَ بَعْضٍ) هَم طَانُو تَدِر مَافَغِه بَعْضَلِر كُز گِه بَعْضَلِر كُز نَكْ قَاطِبِلْقَبِيْنِي (۲) بَعْنِي سَز نِي
 اَوْ زَارَا كُز دِه صُوعْشُدِر وِب بَعْضَكُز دِن بَعْضَكُز گِه ضُرر وَقَاطِبِلْقَر اِي رِشُدِر سَه خُدَاي
 تَعَالَى قَادِر دَر (اَنْظُرْ كَيْفَ نَصْرَفُ الْاَيَاتِ) فَارَا غَل كِم نِي چُوك بَز دُون دِرَا مَز اَيْتَلِر نِي
 وِب رِسِي آر نِنْدِن اِي كِنچِي سَبِيْنِي كِبِلْتُورَا مَز وَعِدِه هَم وَعِيد اَيْتَلِر نِنْدِن (لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُوْنَ)
 نَا كِم اَنْلِر بِلْسُونَلِر وَاكْلَا سُونَلِر (وَكَذَّبَ بِهٖ فَوْمَك) وَيَا لَقَانَه تُو تَدِي اَوْل عَذَابِنِي
 بَا كِه قُرْآن نِي سَنَكْ فَوْمَكْ بَعْنِي فَرِيْش قَوْمِي (وَهُوَ الْحَقُّ) وَحَالَانَكِه اَوْل عَذَاب بَا كِه
 قُرْآن حَقُّ وَتَوْغُر يَدِر (قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيْلٍ) اِبْتِكُل سَن مِيْن نُو گَل مَن سَز نَكْ
 اَوْ زَر كُز گِه وَكِيْل وَصَاقِي بَعْنِي سَز نَكْ اَشْكُز نَكْ اَخْتِيَارِي مَن قَوْلِمِدِه تُو گَل دِر (لِكُلِّ
 نَبَاٍ مُّسْتَقَرٍّ) هَر خَبِر نَكْ بِيْلِگُولِي وَفَتِي بَار دَر بَعْنِي وَعِدِه هَم وَعِيد وَعَذَاب نَكْ هَر
 فَا بُو سِي اَوْ چُون بِيْلِگُولِنْمَش وَفَت بَار دَر شُول وَفَتِي يَتَكَاچ اِبْتِه وَاقِع بُولُور يَا كِه
 هَر عَمَل نَكْ جَزَا سِي بَار دَر (وَسَوْفَ نَعْلَمُوْنَ) وَنِي زِدِر كِم سَز بَلُور سَز آ نِي وَاقِع بُولغَاچ
 (وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا) وَهَر فَايچَان كُور سَاكْ سَن شُول كِه مَسْهَلِر نِي كِم
 كِر شُور لِر بَز نَكْ اَيْتَلِر مَز گِه بَعْنِي قُرْآن اَيْتَلِر نِي خُور لَامَق وَمَسْخَرِه گِه تُو نَمَاق اِيْلِه
 مَشغُول بُولغَان كِه مَسْهَلِر نِي كُور سَاكْ (فَاعْرَضْ عَنْهُمْ) بَس سَن اِعْرَاض فِيلغَل وَبُوز

(۱) بعضی‌ها را سزای کیلگان عذاب‌دن مراد ظالم‌ها کملر سبیلی بولغان عذاب و آباق آستندن کیلگان عذاب قیلر و خدمت‌چیلر یا که بالالار سبیلی کیلگان عذاب‌در دیمشار

(۲) قرآن شریف نك كُوب بيارنده كافرلر گه عذاب ایلر و عید ایتوالمشدر بو اورنده عذاب بعض امتلر گه كوكدن یا كه برددن كیلماكي هم بعضیلر اوجون عذاب اوز آرارنده گره گره بولوب آیرلوب بر برسی ایلر صوغشماقلری و اولتور- شما کلری ایلر بولماقی بیان ایتولمشدر اوشبو اشارتدن پیغمبرمزه علیه السلام امتینه کیلنورغان عذاب اوشبو عذاب اید کینی بلدی کافرلر گه بونك اوستینه آخره عذابی هم بولاچقدر تفسیر حسینی

دوندر گل آنلردن و آنلر برله برگه اولتورماغل (حتیٰ یغوضوا فی حدیث غیره) تا کم
 کرشکانلرینه چه آنن باشقه سوزگه (وَأَمَّا یَنْسِفُکَ الشَّیْطَانُ) واگر اونو طدرسه
 سکا شیطان آنلردن یوز دوندرونی (فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّکْرِی) بس سن اولتورماغل
 خاطرکا توشکاندن صوڭ خدای تعالیٰ نڭ سوزی (مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِیْنَ) ظالم بولغان
 گروه برله بو آیت نڭ نزولینه سبب شولدرکه هر فایچان مؤمنلر مشرکلر یاننده
 اولطورسهرلر مشرکلر قرآن آیتلرینی تکذیب واستهزاء قیلوب تیوش سز سوزلر
 سویله شورگه کر شورلر ایدی بس حق تعالیٰ پیوردیکم هر فایچان مشرکلر آیتلرینی
 مسخره قیلورغه شروع ایتسهرلر سزلر اول مجلسدن توروب کیتکز آنلر یاننده
 اولطورماکز بو آیت کیلگاندن صوڭ مسلمانلر ایتدیبلر یارسول الله بز نڭ کعبه‌نی
 طواف قیلما اینچه هم مسجد حرامده اولطورما اینچه چاره‌مز یوقدر مشرکلر همیشه مسجد
 حرامده بولالر و هر وقت قرآننی مسخره قیلوب هم ایمان اهلینه طعنه ایتوب تیوشسز
 سوزلر سویله شهلر بزلر اول اورننی طاشلاب کیته آلمایمز هم آنلر نی اول سوزدن
 طیا آلمایمز بس بزلر گناهی بولامز مو دیدیلر حق تعالیٰ دن آیت کیلدیکم (وَمَا
 عَلَی الدِّیْنِ یَتَّقُونَ) ویوقدر شول کمسهرلر اوزرینه کم صافلانورلر تیوشسز سوزلرگه
 خوض قیلودن (مَنْ حَسَابُهُمْ مِنْ شَیْءٍ) اول خوض قیلغوچیلر نڭ حسابندن هیچ بر
 نرسه یعنی اول مؤمنلر اوزلری فاتوشماسه لبر و صافلانسه لبر مشرکلر نڭ ناچار
 سوزلر نندن آنلر نڭ گناه بولماس بلکه گناهی سویله وچیلر نڭ اوزلرینه بولور
 (وَلَکِنْ ذِکْرِی) ولکن اول مؤمنلرگه تیوشدر او گوتله مک ونصیحت قیلماق اول
 مشرکلر نی (لَعَلَّهُمْ یَتَّقُونَ) شاید صافلانوزلر مشرکلر اوشبواشدن و مؤمنلردن اویاوب
 توقتلرلر (وَذَرِ الدِّیْنَ اَتَّخَذُوا دِیْنَهُمْ) وقویغل سن شول کمسه لرنیکم توتدیبلر اوزلرینڭ
 دینلرینی (لَعْبًا وَ لَهْوًا) اویون هم بوش اش ایتوب یعنی دین اشلرینی پوتقه طابونماق
 و حلال نرسه نی حرام ایتماک کبی اویون و بوش اش ایتوب توتقان کمسه لردن
 سن یوز دوندر گل و آنلر ایله فاتوشماغل یا که پیغمبرلر کیلتورگان دیننی قبول
 ایتما اینچه استهزاء و مسخره قیلغان کمسه لردن یوز دوندر گل و آنلر نی قویغل یا که
 اوزلرینڭ بیراملرینی و عبادت فیلا تورغان و قتلزنی اویون کولکوا ایله هم فائده سز
 بوش اشلر ایله اوتکارا تورغان کمسه لردن یوز دوندر گل دیمکدر والله اعلم (وغرتهم
 الْحَبِیْوةَ الدُّنْیَا) هم مغرور ایتدی و آلدادی آنلر نی دنیا ترکلیگی تا کم آخرتنی نمام
 اونو طوب بعث و حشرگه انکار قیلدیبلر (وَذِکْرٌ بِهٖ اَنْ تَبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا کَسَبَتْ) دخی

او گوئند که گل سن ای محمد علیه السلام آنلری قرآن برله تا کم هلاک کینگه طابشر لماسون
 هیچ بر نفس اوزی اشله گان نرسه سبیلی یعنی توری یاوز عمل لراشله ب اوزینی
 عذابقه صالماسون (لیس لها من دون الله ولی) یوقدر اول نفس او چون الله تعالی دن
 باشقه هیچ بر دوست تا کم آکا مدد قیلور ایدی (ولا شفیع) دخی یوقدر بر شفاعت
 قیلوچی تا کم آنی عذابدن یولوب آلور ایدی و خلاص قیلور ایدی (وان تعدل
 کل عدل) و اگر فدا بیرسه اول نفس اوز اورنینه بارچه فدا بیرله تورغان نرسه نی
 اوزینی عذابدن قوتقارمق او چون (لا یؤخذ منها) آلونماس و قبول ایتولماس
 آندن اول نرسه نی (اولئک الذین اُسلوا) اوشبو گروه شول کسه لر در کم
 طابشر لیدیلر عذاب فرشته لرینه (بما کسبوا) اوزلرینک اشله گان یا اوزلقلری
 سبیلی (لهم شراب من حمیم) بولور آنلرغه نموغده اچمک قابنار صودن کم
 اچلرینی تمام کویدرور (وعذاب الیم) دخی رنجتکوچی فاطی عذاب تا کم طشقی
 اعضالرینی هم یاندرور (بما کانوا یکفرون) شول نرسه سبیلی کم کافر بولور ایدیلر
 آنلر یعنی پیغمبرگه و اسلام دینینه اشانماولری سبیلی اوشبو عذابقه گرفتار بولور لر
 (قل) ایتکل ای محمد علیه السلام اول مشرک لرگه (اندعوا من دون الله) ایا عبادت
 قیلایقمو خدای تعالی دن باشقه (ما لا ینفعنا) شول نرسه گه کم فایده بیرماس بزگه
 اگر آکا عبادت فیلساق (ولا یضرنا) هم ضرر ایرشدرماس اگر عبادت
 فیلماساق یعنی فایده و ضررغه کوچی یتمی طورغان عاجز نرسه گه
 عبادت قیلایقمو (ونرد علی اعقابنا) هم کیری فایتایقمو او کچه لر مز اوزرینه یعنی
 یا کادن کفرگه فایتوب مرتد بولایقمو (بعد اذهبنا الله) خدای تعالی بزنی کوندرگانندن
 صوگ توغری بولغه و اسلام دینینه (کالذی استوتونه الشیاطین) شول کسه کبی کم
 آداشدرغاندر آنی دیولر و شیطانلر (فی الارض حیران) فرده آپدرغان و متحیر
 بولغان حالنده یعنی دیولر و پریلر بارا تورغان یولندن آنی آداشدروب بر کیک
 فرده هیچ فایده بارورغه بلماینچه آپدراب فالغاندر (له اصحاب یدعونه الی الندی
 ائتنا) باردر آنک یولداشلری کم آنلر اوندیلر و چافرالر اول کسه نی توغری بولغه
 کیلگل سن بزگه دیوب یعنی یولداشلری شفقت ایتوب اول کسه نی اوز یانلرینه
 چافرالر دیولر آنی یولدن آداشدروب حیران و سرگردانلقغه نوشورالر اول کشی
 فای طرفه بارورغه بلماینچه تمام شاشوب و آپدراب فالادر بس بر مرتبه هدایت
 طابقانندن صوگ ضلالتکه نوشکان و مرتد بولغان کشی هم شول دیولر آداشدرغان کشی

اعضای اوشتن کیلگان
 عذابدن مراد طالم
 یا کافر سبیلی بولغان
 عذاب و آیتلر آخستین
 کیلگان عذاب قیلور
 و خدمت چیلر یا که بالادر
 سبیلی کیلگان عذاب
 دیولر
 قرآن شریک کوب
 برارنده کافرگه عذاب
 ایل و عید ایتولمشیر بو
 اورننده عذاب بیس
 امتزگه کونکن یا که
 بزنی کیلگان هم عضلر
 او چون عذاب اولور
 آزارونده گروه گروه
 دیولر آپراوب بر بری
 ایلموششالری و اولتور
 شاکلری ایل بولماق
 بیان ایتولمشیر اوشبو
 اشارتدن پیغمبر علیه
 السلام ایشنه کیلورغان
 عذاب ایتوب عذاب کبی
 یلندن هرگه بولک اوستینه
 آخره عذاب هر بولاشیر
 قسیر حسی

شیکلی در (قُلْ اِنَّ هُدًى اللّٰهُ هُوَ الْهُدٰى) اینکل سن در سنلکه خدای تعالی نځ هدایتی گنه در
 یعنی اسلام دینی گنه در راست و توغری بولغان بول (وَاْمُرْنَا لِنُسَلِّمَ) هم بیوردق بز
 اطاعت قیلماق و بوی صنما فیمزغه (اَلرَّبُّ الْعَالَمِیْنَ) بار چه عالملر نځ پروردکارینه یعنی
 خدای نځ حکم و فرمانینه بوی صونماق ایله بیورلغانمز (وَاَنْ اَقِیْمُوا الصَّلٰوةَ) دخی
 بیوردق شویله دیوبکم نورغزگز نمازنی (وَاتَّقُوْهُ) هم فورفکز خدای تعالی دن
 نمازده مساهله قیلوده (وَهُوَ الَّذِیْ اَلِیْهِ تُحْشَرُوْنَ) واول خدای تعالی آنداین
 ذاندیرکم آنځ صاری سز جمع اینولورسز و جیولورسز قیامتده (وَهُوَ الَّذِیْ خَلَقَ
 السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ) هم اول خدای تعالی آنداین ذاندیرکم یاراندی کوکلرنی هم
 پرلرنی (بِالْحَقِّ) حلقنی ظهر قیلوا چون زیرا که بار چه مخلوقات خدای نځ برلکینه
 و قدرینه دلیلدر (وِیَوْمَ یَقُوْلُ لَهُ) وشولکونده کم اینور خدای تعالی هر بر نرسه گه
 اگر آنی بار قیلونی نلهسه (کُنْ) بار بولقل دیوب (فیکون) بس بار بولور اول
 نرسه اول کوندن مراد قیامت کونیدر و تکوین اولوکلرنی فوبارمق و ترگوز مکر
 دیمشله (قَوْلُهُ الْحَقُّ) آنځ سوزی راست و توغری بدر (وَلَهُ الْمَلٰٓئِکَةُ) هم آځا خاصدر
 پادشاهلق (یَوْمَ یَنْفِخُ فِی الصُّوْرِ) شولکونده کم اورولور صورغه یعنی اسرافیل
 صورنی اورگان و قنده (عَالَمُ الْغَیْبِ) غیب و یاشرنی بلگوچیدر اول خدای تعالی
 (وَالشَّهَادَةِ) دخی حاضرنی بلگوچیدر یعنی عالم ملکوتنی هم عالم ملکنی همه سیننی
 بلور (وَهُوَ الْحَکِیْمُ) هم اول خدای تعالی در حکمت ایاسی هر بر اشنده (الْخَبِیْرُ)
 خبر توتوقچی و بلگوچی هر نرسانی (وَ اِذْ قَالَ اِبْرٰهٖمُ) و یاد ایتکل شونی کم ایتدی
 ابراهیم یعنی مکه اهلینه ابراهیم پیغمبر قصه سیننی یاد ایتکل زیرا که آنلر اوزارینی
 ابراهیم بالاریمز دیوب آطیلار بس کرکدر کم آنلر خدای تعالی نی برلامکده هم طاعة
 و عبادنده ابراهیم پیغمبرگه افتد آ قیلسونلر و آنځ یولندن بارسونلر آنځ قصه سی
 شولدرکم ایتدی ابراهیم پیغمبر (لَا یَبۜهۜ اَزَّرَ) اوزینځ آناسی آزرگه (اَتَّخَذَ اَصْنَامًا
 الْهٖةَ) ایاسن توناسنه و پوتلرنی خدایلر اینوب یعنی اوزځ باصاغان پونلرنی خدایلر
 دیوب شولارغه طابوناسن (اِنِّیْ اَرِیْکَ) در سنلکه من کورامن سنی (قَوْمِکَ) دخی
 قومکنی کورامن (فِی ضَلٰلٍ مُّبِیۜنٍ) آچق آزغونلقده (وَ کَذٰلِکَ نُرِیْ اِبْرٰهٖمَ) و اوشانداق
 یعنی آناسی نځ هم قومینځ آزغونلقلرنی کورساتکانیمز شکلنی کورساندکبز
 ابراهیم پیغمبرگه (مَلٰٓئِکَتِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ) کوکلرنځ هم یرنځ سلطنتلرنی یعنی
 کوکلرده و برلرده بولغان عجایبلرنی آځا کورساندک بعضیلر کوکلرنځ ملکوتندن

مراد قوباش و آى هم بولدىلار و بىرنىڭ ملكوتى طاشلار و يىغاچلار هم حيوانلار در دېمىشلر
 حق تعالى حضرت ابراهيمنى بيت المقدسده گى صخره اوزرىنه چقاردى عرشىدىن
 تحت الثرى غه قدر بولغان كوكلرنىڭ هم بىرلىنىڭ بارچە عجايبلىرىنى كورساتتى تاكم
 خدائى تعالىنىڭ قىدرە كامالسىپنە استدلال فىلسون اوچون (وَلْيَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ) هم
 تاكم بولسون اوچون شىكىزى اشانوجىلاردىن وشېهەسىز ايمان كېلىنور وچىلاردىن
 روابت (۱) ايدىلمىشىدىن كىم ابراهيم عليه السلامنىڭ آناسى آننىڭ ايلە يوكلى وقتىدە
 كاهنلار سوزى بويىچە نەرودىنىڭ آنى اولتورمىكىدىن قورقوب شەردىن طشقارى
 چغوب بىر طاو تېشىگىنە كېلىدى حضرت ابراهيمنى شونىدە طوغىدىرى حضرت ابراهيم
 شول مغازدە تىرىپەلنوب بىدى ياشىنە يىنكاج آناسى آنى مغازدىن چغاروب شەرگە
 كېلىنورمىكچى بولدى آخشام وقتى ايدى حضرت ابراهيمنى طاو تېشىكىدىن آلوب
 چىدى طاو ياندىدە تويەلەر هم قوى كىتولرى يۈرۈر ايدى حضرت ابراهيم آناسىدىن
 اوشبولارنى نرسە در دېوب صورادى آناسى هر قايسىنىڭ اسملىرىنى و نېنىداين
 جنس ايكانلىرىنى بيان قىلدى حضرت ابراهيم ايتتى بو مخلوقلارنىڭ البتە بىر تىرىپە
 ايتكۈچى خالقلىرى بولورغە كراك آناسى جواب بېردى بلى هر مخلوقنىڭ خالقى
 وپور دىكارى بار در دېدى حضرت ابراهيم بو سوزنى ايشتىكاج آلاى بولسە منم پور دىكارم
 و خدائىم كىم در دېوب صورادى آناسى ايتتى سىنىڭ هم بىزنىڭ پور دىكارمىز نەرودى
 پادشاهىدىن حضرت ابراهيم نەرودىنىڭ خدائى كىم در دېوب صورانغاچ آناسى آچولاندى
 آنداين قورقۇنچىلى سوزنى ايتما گل خىللىرىدىدى اول زماندە بەزىلەر قوباشقە
 و آيقە هم بولدىلارغە طاو نورلار ايدى و بەزىلەر پوتقە عبادت قىلورلار ايدى
 و بىر جماعت نەرودىنى خدائى دېوب نەرودىغە عبادت قىلورلار ايدى حضرت ابراهيم
 آناسى ايلە مغازدىن چغوب شەر طرفىنە يونسالدى (فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ) بس
 قارانغۇ بولغانى زماندە آننىڭ اوزرىنە كىچى يەنى كىچى بولوب هوا قارانغۇلانغاچ
 (رَأَى كَوْكَبًا) كوردى حضرت ابراهيم بولدىنى يەنى زەرە يا كە مشىرى بولدىنى
 كوردى و بىر جماعت آكنا سجدە ايتدىلار (قَالَ هَذَا رَبِّي) ايتتى ابراهيم اوشبۇ درمو
 منم پور دىكارم يەنى اوشبۇ جماعتنىڭ گمانلار نچە منم خدائىم اوشبۇ بولدىمۇ دېدى
 (فَلَمَّا أَفَلَ) بس باطغانى زماندە اول بولدى (قَالَ) ايتتى حضرت ابراهيم (لَا
 أُحِبُّ الْآفَلِينَ) من سويماسن باطقۇچىلارنى و بو قالغۇچىلارنى يەنى بىر مرتبە كورنگاندىن
 صوڭ باطوب يوغالانورغان نرسە نچوك خدائى بولسون بارچە عالمنىڭ پور دىكارى
 بولغان خدائى زوال و انتقالدىن هم اوزگارودىن البتە من زەر بولدى باطوب بىر

(۱) معالمدە كلتور مشىدىن
 كم نەرودىن بس كنعان
 بوتون بىر يوزنىڭ اوزىگىنە
 پادشاه ايدى تىختى بابل
 شەرنە ايدى بىر كىچە
 توشنىك شويە كوردى كىم
 كوكنىڭ بىر طرفىدىن بىر
 بولدىز ظاهر بولدى اول
 بولدىنىڭ ياقىلىقى شولقىدىر
 قونلى ايدى آى هم
 قوباش آننىڭ نورىدىن
 تمام بوغالىدى نەرودى بىك
 قاطى قورقوب توشىدىن
 اويغاندىنى فى الحال شەرنىڭ
 جملە علماء و حكماىلرىنى
 جىوب آنلاردىن اوشبو
 توشنىڭ تەبىرىنى صورادى
 آنلر شولطىرىقە تەبىر
 قىلدىلر كىم بابل ولايتىدە
 بىر ايدىگۇ بىغىلى اوغلان
 دىباغە كىلور بارچە عالمگە
 نور بولورسن اوزنىڭ هم
 ملكتنىڭ اهلى شول اوغلان
 قولىدە هلاك بولورلار
 دولتنىڭ زوالىنە شول اوغلان
 سبب بولور اول اوغلان
 ھازىردە آناسىنىڭ
 صلبىدىن آناسى رحىمىنە
 كوچكانى يوق دىدىلر
 شوندىن صوڭ نەرودى فرمان
 قىلدى تا كىم بابل ولايتىدە
 نىقىر ايرلى خاتونلى كىشىلر
 بولسە هر قايسىنىڭ

آرالرىنى آيوردىلر ھېچ
بىر اير خانونىنە ياقن
كىلماسون اوچون ابو
صاين قاراولچىلر فويديلر
خانونى ايله صحبت ايتكان
كشىگە اولوم جزاسى
بولوردىوب بارچە خىلايقى
تھيدىد ايتولدى نمر ودنك
اوزىنە ياقن خدمنچىلرنىن
آزر اسمىلى كشى
ناراولچىدىن ياشىرن
اوزىنك خانونى ادنى ايله
بجامعت فيلدى خانونى
بوكلى بولدى شول كوننك
ايرتە گوسن كاھنلر نمرودقە
خبر بېرىدىلر كرم اوشبو كىچە
مذكور اوغلان آناسى
فارىنە كوچدى ديدىلر
بىس نمرود بىك آچولانب
بىوردى تاكم نىقدىر بوكلى
خانون بولسە تفتيش
فيلوب هر قابوسىنە بىر
صاقچى فويولدى اير بالا
طوغدىرسە اول بالانى
طوغاچدە اولتورورگە
نوشدى بوكلى خانونلرنى
نېكشورگانده حضرت
ابراھىمنىڭ آنايىنە ھېچدە
بوكلى لك اثرى بولونما گاچ
آكئا صاقچى فويلمادى
شوندىن صوك آكئا ھېچ
كم التفات ايتمادى بالا-
سىنىى طوغدىرورغە

آز نورغاندىن صوك ھوا بوزنى نورلاندىروب طولقان آي ظاھر بولدى (فلما رأى
القمر بازغاً) بىس كورگانى زماندە ابراھىم آبنى طوغوچى وياقپرتقوچى بولغان
حالندە ھىم آيفە طابونوچى جماعت آكئا سجدە فيلدىلر (قال) ايتدى ابراھىم
(ھذا ربى) ايا اوشبودر مو منم ربىم و خدايم (فلما افل) بىس باطقانى زماندە آي
(قال لئن لم يهدنى ربى) ايتدى ابراھىم اگر توغرى بولغە كوندىر ماسە منى
پروردكارم و اوزىنك معرفتىنى جاصل قبلماسە (لا كونن من القوم الضالين) البتہ
من بولور من ضلالنكە نوشكوچى و بولدىن آداشقوچىلر گر وھندىن صكرە حضرت
ابراھىم اول بىردىن اونوب شەرگە ياقنلاشقان ايدى طاك آتوب آندىن صوك فوياش
چغوب نورى ايله دنياى باقپرتدى فوياشقە طابونوچى خلقلىرىنى كورب
سجگە كىتىدىلر (فلما رأى الشمس بازغاً) بىس كورگانى زماندە ابراھىم فوياشنى
چققوچى و دنياى نورلاندىرغوچى بولغان حالندە (قال هذا ربى) ايتدى اوشبودر مو
منم ربىم يعنى فوياشقە طابونوچىلر ايتكانچە منم خدايم اوشبو فوياشدىر مو (ھذا
أكبر) اوشبو اولوغراندىر و ياقىلىقى باشقەلردىن آرتوغراندىر ديدى (فلما
افلت) بىس باطقانى زماندە فوياش (قال) ايتدى ابراھىم (يا قوم انى بىرى) اى منم
فومىم درىستلىكدە من بىزگوچىمىن (مما نشركون) سز خدايفە شرىك ايتوب
توتقان نوسەلردىن (اننى وجهت وجهى) درىستلىكدە من بونالدىردم بوزمنى و خالص
فېلدىم اوزىنك دىنمنى (للذى فطر السموات والأرض) اوز قدرتى ايله كوكلرنى و بىرلرنى
باراتقان ذاتقە (حنيفاً) مېل ايتكوچى و اوشغوچى بولغانم حالدە باطل دىنلردىن
حق دىنگە و توحيدكە (وما آنا من المشركين) ھىم من توگل من خدايفە شرىك
كىلتورگوچىلردىن نىفسىر منىردە مذكوردركە حضرت ابراھىم شەرگە كرگاچ آنى
نمرودنك فاشىنە كىلتوردىلر نمرود بىك يامسىز كشى ايدى حضرت ابراھىم كوردى
كىم نمرود سلطنت تىنى اوستوندى اولتورغان ھىم بىك ماتور و كوركام بوزلى
فلار و كىنىزكلر آنك فارشوسندە صف باغلاب خدمنتندە حاضر نورال بىس ابراھىم
علبە السلام آناسىدىن صورادى بونىنداين كشىدىر كىم سزمنى آنى كورورگە
كىلتورگىزدى آناسى ايتدى بو كىسە بارچە كشىلرنك خدايىدىر حضرت ابراھىم
بىنە صورادى آنك فارشوسندە صف باغلاب تورغان كشىلر كىلردىر آناسى ايتدى
آنك باراتقان خلقلىرىدىر و قللىرىدىر بىس حضرت ابراھىم عجب لاناووندىن تىسىم فيلوب
ايتدى اى آنا سزنىڭ بو خدايىز اوزى بىك يامسىز باشقەلرنى نى اوچون اوزىدىن

مانور ايتوب بارانقان خدای بولغاچ اول اوزى آرتوغراق بولورغه كراك ابدى
 اوشبو طريقه حضرت ابراهيم هميشه آنلر نك معبودلر بى و پونلر بى مسخره گه تونوب
 خورلار ابدى. قومی آنك برله مناظره و مجادلە فيلشديلر نناك كم حق تعالى بيوردى
 (وحاجه فومه) و هجت كيلنور شديلر هم بختلاشديلر ابراهيمگه فارشى آنك قومی
 خدای تعالى نك برلىكى توغر بيسنده (قال) ليتدى ابراهيم آنلرغه (اتحاجوتى فى الله)
 ابادايل كيلنور شاسز و بعنلا شاسز مومنم برله الله تعالى توغر بيسنده و مكثا غالب
 بوماقچى بولاسزمو (وقد هدانى) و حالانكه تحقيق توغرى بولغه كوندردى منى
 خدای تعالى وارز بنگ معرفتنه و توحيدينه هدايت ايندى بس مشركلر حضرت ابراهيمنى
 اوزلر نك معبودلرى ايله فورقنه افچى بولوب ايتديلر سن برنك پونلر منى بو طريقه
 مسخره گه نونساك و خورلاساك آنلر سكا بلالر بيار و رلر و ضرر ايرشدر و رلر حضرت
 ابراهيم آنلرغه جواب بيروب ايندى (ولا اخاف ما تشركون به) من فورقماسمن
 شول نرسه دن كم سز خدايفه شرك كيلنور اسز آنك برله يعنى من سز نك پونلر كز دن
 فورقماسمن آنلر هيچ كمگه ضرر ايرشدر آلماسلر (الا ان يشاء ربى شيئا) مگر شولكم
 تيلار منم پروردكارم بر نرسه نى يعنى اكر خدای تعالى مكثا بر ضرر ايرشونى
 نلاسه شولوقته غنه بر ضرر ايرشدر آلماسلر (الا ان يشاء ربى شيئا) مگر شولكم
 آلماسلر (رسع ربى كل شى علما) چولغاب آلدى مسم پروردكارمك علمى بار چه
 نرسه نى يعنى خدای تعالى همه نرسه نى بلور هيچ بر نرسه آكثا باشرن نوكلدر
 (افلا تتذكرون) ايا ايسكزگه نوشورماس سزمو واوگوت آلماس سزمو سز لر يعنى
 عبرتلى كوز ايله قاراب عاجز ايله قادر آراسينى هم جاهل ايله عالم آراسينى آيورماس
 سزمو (وكيف اخافى) ومن نچوك فورقيم (ما اشركنتم) سز خدايفه شريك ايتوب
 نونقان نرسه دن (ولا تخافون انكم اشركنتم بالله) و حالانكه سز فورقيمسز شوندىن
 كم سز لر شريك ايتوب توندكز الله تعالى گه (مالم ينزل به عليكم سلطانا) شول نرسه نى
 كم ايندر ما گان در خدای تعالى اول نرسه نى شريك ايتو توغر بيسنده سز لر گه بر
 كتابنى و دليلنى يعنى شريك ايتارگه هيچ بر دليلكز يوقدر شولاى بولسده شريك
 ايتوب نوناسز (فاى الفرقين) بس ايكي گر و هك قايوسى (احق بالامن) تيو شيلير كدر
 ايمين بولوغه و فورقوسزلقفه يعنى خدای تعالى نى بر بلوب خدايفه غنه عبادت فيلوجى
 كشى فورقماسقه تيو شمو با ايسه هيچ بر دليلسز خدايفه شرك كيلنور گوچيلر فورقماسقه
 تيو شمو مكثا جواب ببركز (ان كنتم تعلمون) اكر سز بلور بولسا كز حق سبحانه

يا فلشقاچ اير بالا دنيباغه
 كيلسه نوردنك كشيلىرى
 ايشتوب بالامن اولتو-
 رورلر ديب فورقدى شول
 سببلى خلقدن باشرن
 شهرنك طشنداغى برغارگه
 (طاو تيشوكينه) باروب
 حضرت ابراهيمنى شونده
 طوغدردى هم شول طاو
 تيو شوكنكى نر بيه فيلور
 ايدى اوزى شهر گه
 فايقانده بالاسينى شونك
 قالدروب غارنك آغزىنى
 طاشلر ايله فاپلاب كيتار
 ايدى آرز خانونى نك
 يوكلى ايدكىنى بلور ايدى
 حملك نچوك بولدى ديوب
 صورغاچ خانونى من
 نمرود صاچقيلرنندن
 فورقماندن شهردن طشقه
 چه وب بالامنى فرده
 طوغدردم بالاوفات بولدى
 شول يرده كوموب قالدردم
 ديوب جواب ببردى
 حضرت ابراهيم نك آناسى
 بر كون غارگه كيلگان
 ايدى كوردى كم بالاسى
 اوزى نك بارماقلىرىنى
 ايمچك ايمگا شكلى ايمار
 ايدى بر بارماقندن سوت
 ايسكنچى سندن بال
 كيلور ايدى حق تعالى نك
 فترنى ايله ابراهيم بر

وَنَعَالَىٰ حَضْرَتِ اِبْرَاهِيْمَ الَّذِي هُوَ مِنَ الْاٰمِنِيْنَ اَوْشِبُوْا سُوْالِ الدِّنِ اَوْزِيْ جَوَابِ اِبْرُوْبِ بِيُوْرُوْرِكُمْ
 (الَّذِيْنَ اٰمَنَّا) شَوْل كِه سِه لِرِكُمْ اِيْمَانِ كِيْلْتُوْر دِيْلِر (وَلَمْ يَلْبَسُوْا اِيْمَانَهُمْ بِظُلْمٍ) هَمْ
 قَانُوْشِدِر مَادِيْلِر اِيْمَانِلِر يِنِيْ كَفْرُوْشُرِكْ بِرْلَه (اُولٰٓئِكَ لَهُمُ الْاٰمَنُ) اَوْشِبُوْا گِرُوْه اَنْلِر غِه دِر
 اِيْمِيْن لِكْ وِفُوْر قُوْسُوْلُقْ يِعْنِيْ تَمُوْعُكْ مَنِكُوْ قَالُوْدِن اَنْلِر غِنِه اِيْمِيْن لِر دِر (وَهُمْ مَهْتَدُوْنَ)
 هَمْ اَنْلِر تُوْغُرِيْ يُوْلَغِه كُوْنَلِكُوْ چِيْلِر دِر (وَتَلِكْ حِجْتُنَا) اَوْشِبُوْا ذِكْر اِيْتُوْلَمِش دِيْلِيْلِر بُوْزَنَكْ
 دِيْلِيْلِر مَز دِر كُمْ (اٰتِيْنَاهَا اِبْرَاهِيْمَ) بِيِر دِكِيْز اَوْل دِيْلِيْلِر لِر نِيْ اِبْرَاهِيْمِغِه تَاكَمْ شَوْل دِيْلِيْلِر لِر
 سَبِيْلِيْ غَالِبْ كِيْلَسُوْن اَوْچُوْن (عَلٰى قَوْمِه) اَوْزِيْنَكْ قَوْمِيْ اَوْزِيْنِه (نَرَفَعُ دَرَجَاتٍ)
 يُوْقَارِيْ دِر جِه لِر گِه كُوْتَارُوْر مَز بَز (مَنْ نَّشَاءُ) هِر كِه سِه نِيْ كَمْ تِيْلَار مَز اَنْكْ يُوْقَارِيْ
 دِر جِه نِه بُوْلُوْوِنِيْ (اِنَّ رَبَّكَ عَكِيْمٌ) دِر سَتَلِكْدِه سَنَكْ پِرُوْر دِكَاْر كْ حِكْمَت اِيْا سِيْر
 دِر جِه لِر نِيْ كُوْتَار مَا كِيْ وَنُوْشُوْر مَكِيْ هَمْ سِيْ حِكْمَت اِيْلِه دِر (عَلِيْمٌ) بَلِكُوْ چِيْر كَمْ نَكْ
 يُوْقَارِيْ دِر جِه لِر گِه مَسْتَحِقْ اِيْكَانِيْنِيْ (وَوَهْبٰلَه) وَبَاغْشَلَا دَقِيْز اِبْرَاهِيْمِ پِيْغَمْبِر گِه
 (اِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ) اِسْحٰقْ هَمْ يِعْقُوْبِيْ كَمْ اِسْحٰقْ اَوْزِيْنَكْ اَوْغَلِيْدِر وَيِعْقُوْبِ اِسْحٰقْ نَكْ
 اَوْغَلِيْدِر (كُلًّا هَدَيْنَا) هِر قَايُوْسِنِيْ اَوْشِبُوْا اِسْحٰقْ اِيْلِه يِعْقُوْبِنَكْ تُوْغُرِيْ يُوْلَغِه كُوْنِدِر دِكِيْز
 (وَنُوْحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ) دَخِيْ نُوْحْ پِيْغَمْبِر نِيْ تُوْغُرِيْ يُوْلَغِه كُوْنُوْدِكْ اَوْل اِبْرَاهِيْمِيْن
 الْكَارِيْ (وَمَنْ دَرِيْتَه) دَخِيْ هِدَايَتْ قِيْلِدَقِيْز نُوْحْ پِيْغَمْبِر نَكْ نَسَلِنْدِن (دَاوُدَ وَسُلَيْمٰنَ)
 دَاوُدْ پِيْغَمْبِرِيْ هَمْ اَنْكْ اَوْغَلِيْ سُلَيْمٰنْ پِيْغَمْبِر نِيْ عَلَيْهِ السَّلَامْ دَاوُدْ عَلَيْهِ السَّلَامْ
 اِيْشَا اَوْغَلِيْدِر حَضْرَتِ يِعْقُوْبِنَكْ اَوْغَلِيْ يَهُودَا نَسَلِنْدِن دِر (وَاَيُوْبَ) دَخِيْ اَيُوْبْ پِيْغَمْبِر نِيْ
 هِدَايَتْ اِيْتَدِكْ وَنُوْغُرِيْ يُوْلَغِه كُوْنُوْدِكْ اَيُوْبْ عَلَيْهِ السَّلَامْ حَضْرَتِ اِسْحٰقْ نَكْ اَوْغَلِيْ عِيْصَ
 نَسَلِنْدِن دِر (وَيُوْسُفَ وَمُوْسٰى وَهٰرُونَ) دَخِيْ يُوْسُفْ پِيْغَمْبِر نِيْ هَمْ مُوسٰى وَهٰرُوْنَ عَلَيْهِمُ
 السَّلَامْ لِر نِيْ تُوْغُرِيْ يُوْلَغِه كُوْنُوْدِكْ (وَكٰدٰٓءَ نَجْزِي الْمَحْسِنِيْنَ) وَاَوْشَانْدَاقْ جَزَا بِيْرَامِز
 بَزِيْغْشِيْلِقْ اِيْتَكُوْ چِيْلِر گِه اِيْذِگُوْ جَزَانِيْ (وَزَكَرِيَّا وَيَحْيٰى) دَخِيْ هِدَايَتْ قِيْلِدَقِيْز
 زَكَرِيَّا پِيْغَمْبِر نِيْ هَمْ اَنْكْ اَوْغَلِيْ يَحْيٰى پِيْغَمْبِر نِيْ (وَعِيْسٰى) هَمْ عِيْسٰى پِيْغَمْبِر نِيْ
 كَمْ حَضْرَتِ مَرِيْمْ اَوْغَلِيْدِر مَرِيْمْ بِنِيْ اِسْرَآئِيْلِدِن عِمْرَانْ اِسْمَلِيْ كَشِيْ نَكْ قَزِيْدِر
 (وَالْيٰسٰى) دَخِيْ الْيٰسٰى پِيْغَمْبِر نِيْ الْيٰسٰى عَلَيْهِ السَّلَامْ هَارُوْنْ نَسَلِنْدِن دِر دِيْهَشَلِر
 (كُلٌّ مِّنَ الصّٰلِحِيْنَ) اَوْشِبُوْا ذِكْر اِيْتُوْلَمِش پِيْغَمْبِر لِر نَكْ هِر قَايُوْسِيْ اِيْزِگُوْلِر دِنْدِر
 (وَاسْمٰعِيْلَ) دَخِيْ تُوْغُرِيْ يُوْلَغِه كُوْنُوْدِكْ اِسْمَاعِيْلِنِيْ كَمْ حَضْرَتِ اِبْرَاهِيْمِ اَوْغَلِيْدِر
 عَلَيْهِمُ السَّلَامْ (وَالْيَسَعَ) هَمْ الْيَسَعَ پِيْغَمْبِر نِيْ (وَيُوْنُسَ وَلُوْطًا) دَخِيْ يُوْنُسْ هَمْ لُوْطْ

كونده باشقه بالالرنك
 برآيده اوسكانى قدر
 اوسار ابدى بدى ياكه
 اون اوچ باشينه قدر شول
 غارده فالدى صكره آناسى
 آنك حالينى ايرى آزرگه
 معلوم قيلدى آزر حضرت
 ابراهيمنى كورگاج بيك
 ياراندى آنى شهرگه كپلنو-
 رورگه قوشدى
 تفسير حسيني

پيغمبرلرنى عليهم السلام (وَكَلَّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ) وەر قايسنى اوشبو پيغمبرلرنىڭ
 آرتق ايتدك بارچە عالمار اوزرينە يەنى ەر قايسى اوز زمانندە بولغان بارچە
 خلقدن افضل و آرتق ايدىلر (وَمَنْ آتَاهُمْ) دىخى اوشبو پيغمبرلرنىڭ آنالرنىڭ بعضلر ينى
 توغرى بولغە كوندر دك (وَذُرِّيَّتَهُمْ) ھم آنلرنىڭ بالالرنىڭ بعضلر ينى ھدايت ايتدك
 (وَأَخْوَانَهُمْ) دىخى فرنداشلرنىڭ بعضلر ينى كوندر دك (وَأَجْتَبَيْنَاهُمْ) ھم اختيار ايتدك
 بىز اوشبو پيغمبرلرنى (وَهَدَيْنَاهُمْ) دىخى كوندر دك بىز آنلرنى (الى صراط مستقيم) توغرى
 يول سارى يەنى آنلرنى توغرى بولغە ثابت قىلدق (ذَلِكَ) اوشبو توحيد و خداينى
 بولامك كىم پيغمبرلر شونىڭ اوزرە ثابت ايدىلر (ھدى الله) الله تعالى نىڭ دىنيدىر (يھدى
 به من يشاء) كوندرور خدای تعالى اول دىنگە فضلى برلە اوزى تلاگان كىمەنى
 (من عباده) اوزىنىڭ بندەلرنىڭ (وَلَوْ أَسْرَكُوا) واگر شىرك كىلتورسەلر ايدى
 اوشبو پيغمبرلر خدای تعالى گە (لَحَبَطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) البته بوغالور ايدى
 آنلردن و ضايغ بولور ايدى شول نرسە كىم اشلار ايدىلر آنلر يەنى شىرك سببلى
 بارچە قىلغان عمللرى يوقغە چغار ايدى زىرا كە كفر و شىرك بارچە ايز گولسكىنى
 بوغالقوچى و ضايغ ايتكوچىدەر اوشبو آيە كىمەدە مشركلر اوچون اولوغ تھديد
 و فورق توبار در (أُولَئِكَ) اوشبو گروە يەنى پيغمبرلر (الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ) شول
 كىمەلدەر كىم بىردك بىز آنلرغە كىتابنى (وَالْحُكْمَ) دىخى حكمت بىردك (وَالنَّبُوَّةَ) ھم
 پيغمبرلك بىردك (وَأَنْ يَكْفُرُ بِهَا هُجْرًا) واگر اشانماسەلر قرآن آيتلر يەنە اوشبو
 فرىش مشركلرى (فَقَدْ وَكَلْنَا بِهَا) بس تھقىق و كىل ايتدك بىز و حاضر لادك اوشبو
 آيتلر گە ايمان كىلتور و اوچون (فَوَمَا لَيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ) شول گروەنى كىم كافر
 و انكار ايتكوچى نوگلردر اول آيتلر گە اول گروەدىن مراد پيغمبرلر ھم آنلرغە
 ايار گوچىلردر يا كە مهاجرىن و انصار ھم باشقە مؤمنلردر بعضىلر مدينە اھلىنە و انصارغە
 اشارتدر دىمشلر اوشبو سوره نازل بولغاندە آنلر ايمان كىلتور ماگانلر ايدى بس
 اوشبو آيە آنلرنىڭ ايمانلرى ايل بشارت بولور (أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ) اوشبو گروە
 يەنى ذكر ايتولمش پيغمبرلر شول كىمەلدەر كىم كوندردى آنلرنى الله تعالى توغرى
 بولغە و اسلام دىن يەنە (فَبَهْدِيهِمْ أَقْتَدَهُ) بس آنلرنىڭ بول يەنە سن اقتدا قىلغل و ايار گل
 مراد اصول دىنە توحيد و اعتقاد مسئللرندە اول پيغمبرلر گە موافقە ايتكل دىمكدر
 عملدە نوگلدر يا كە مراد محاسن اخلاق و آداب دە آنلرغە اقتدا قىلغل دىمكدر والله
 اعلم (قُلْ) ايتكل اى محمد عليه السلام كافرلر گە (لَا اسْتَلْكُمْ عَلَيْهِ اجْرًا) من صور ااسمن

سزاردن خدای تعالیٰ نك دعوتینی ایرشدر گانم او چون خدمت حقن نناك كم مندن
 الكارگی پیغمبرلر هم صورامادیلر (ان هو الاذکرى للعالمین) توگلدر منم رسالتنی
 ایرشدر ماکم مگر اوگوت ونصبحتدر عالم خلقینه (وما قدروا الله حق قدره)
 واولوغلامادیلر یهودیلر خدای تعالیٰ نی تیوشلی بولغان اولوغلامافی ایله یا که صفتلامادیلر
 آنك ذاتینه لایق بولغان صفتلری ایله روایت ایدلمشدر کم مالک ابن الصبف یهود
 عالمربنك اولوغلرنندن ایدی رسول صلی الله علیه وسلم خدمتینه کیلدی اولحضرت
 آکا ایتدیلر کم موسی پیغمبرگه تورات ایندرگان خدای برله سکا آنط بیرامن
 توغری سنی ایتکل تورانده خدای تعالیٰ سیمز عالمنی دشمان تونار دیگان سوز
 بارمو دیدیلر مالک جواب بیردی بلی اوشبو سوز تورانده باردر دیدی اولحضرت
 بیوردیلر کم اول تورانده ذکر ایتولگان اوز تنینی تربیه ایتکوچی سیمز عالم سن
 سن بس اول یهودی عالمی پو سوزگه آچولانوب ایتدی خدای تعالیٰ هیچ کبگه
 هیچ بر کتاب ایندرگانی یوقدر حق سبحانه و تعالیٰ دن آیت کیلدی کم اول یهودیلر
 خداینی تیوشلی بولغان صفاتی ایله صفتلامادیلر (اذ قالوا) شول وقتده کم ایتدیلر
 اول یهودیلر (ما انزل الله علی بشر من شیء) ایندرمادی خدای تعالیٰ هیچ بر آدمیگه
 هیچ بر نرسهنی وحبندن هم کتابدن دیدیلر اوشبو سوزلری ایله کتاب ایندرمک هم
 پیغمبرلرگه وحی ایلامک صفتلرینی حق تعالیٰ دن سلب فیلوب آنی تیوشلی صفتلری
 ایله صفتلامادیلر (قل) ایتکل سن ای محمد علیه السلام اول یهودیلرگه (من انزل)
 کم ایندردی (الکتاب الذی جاء به موسی) موسی پیغمبر کیلنورگان کتبنی یعنی
 توراننی کم ایندردی (نورا) یاقطرتقوچی نور بولغانی حالده اول کتاب (وهدی
 للناس) هم توغری یولنی کورسانوچی بولغانی حالده آدمیلرگه (نجهلونه) سز فیلاسز
 اول تورات کتاینی (فراطیس) آیرم آیرم کاغدلر ودفترلر یعنی آنی بولوب ثلله
 نیچه دفترلر ایتوب یازاسز (تبدونها) سز آشکارا فیلاسز آنی وخلقعه کورساناسز
 اوزکز تلاگان مقدارینی (وتخفون کثیراً) هم یاشوراسز کوبسنی اول تورات کتاینندن
 نناك کم رسول صلی الله علیه وسلم صفتلرینی هم رجم توغریسنده بولغان آیتلری
 یاشوردیلر (وعلمتم) دخی سز بلدرلمش بولدکز ای یهودیلر یعنی قرآن و محمد
 علیه السلام سزلرگه بلدردی (ما لم تعلموا انتم ولا اباکم) سز بلماگان نرسهنی
 هم آنالرکز بلماگان نرسهنی امر و نهی هم حلال و حرامدن (قل الله) ایتکل سن آنلرغه
 الله تعالیٰ ایندردی اول تورات کتاینی دیوب (ثم ذرهم فی حوضهم یلعبون) صکره

قویغرسن اول یهودیلرینی و آنلردن کیچکل تا کم اوزلر بئک باطل جدال لرنک و باهانلرنک
 اویناسونلر آنلر یعنی سن اوز اشکنده بول آنلر اوز اشلرنده بولسونلر آنلر نك
 حسابی سکا بولماس (وهذا کتاب انزلناه) و اوشبو قرآن شوندا این کتابدر کم ایندر دکبر
 آتی (مبارک) بر کاتلی و بیک فایده لیندر (مصدق اللى بین یدیه) راستلاغو چیدر
 آندن الگاری کیلگان کتابلرینی (ولتندر أم القرى) (۱) دخی ایندر دکبر
 اول قرآن فی تا کم سنک فور قنمافک اوچون مکه اهلینی (ومن حواها) هم مکه نك
 تیکرلسنده بولغان کسهلرینی فور قنمافک اوچون یعنی مشرق و مغرب اهلینک
 بارچه سنی (والذین یؤمنون بالآخرة) و شول کسهلر کم اشانورلر آخرت
 کونینه (یؤمنون به) اشانورلر آنلر اول قرآنغه زیراک آخرت کونینه
 و اولگانندن صوگ تروگه اشانغان کشی همیشه حالینک عاقبتندن
 فورقوب تفکر و تدبیرده بولور شول فورقوی آنک پیغمبرگه ایار ما کینه و قرآنغه
 اشانماقینه سبب بولور (وهم علی ضلالتهم یحافظون) و آنلر یعنی پیغمبرگه و قرآنغه
 اشانغان کسهلر نماز لرینه دایمچیلیق قیلورلر زیراک که کامل ایمان نك وچن کوکلدن
 اشانونک علامتی نماز او فودر (ومن اظلم ممن اقرى علی الله کذبا) و کمدر ظالمراک
 خدای تعالی اوزرینه بالغاننی افترا قیلغان کسهلر یعنی خدای تعالی اینما کان
 سوزنی خدای ایتدی دیب بالغانلاغان کشیدن ظالمراک کم بولور البته ایك ظالم
 کشی شول کشیدر کم خدایغه بالغاننی افترا قیلدی (أو قال أو حی الی) یا ایسه
 ایتدی وحی ایتولدی مئا دیوب (ولم یوح الیه شیء) و حالانکه وحی ایتولما گاندر
 آکا هیچ بر نرسه یعنی ایك ظالمراک شول کسهلر کم بالغاندن مئا خدای وحی
 قیلدی دیوب ایتور نناک کم بعضیلر بالغاندن پیغمبرک دعواسنی قیلوب مئا جبرائیل
 کیله خدایدن وحی کیلتورا دیوب خلقنی آیدار لر ایدی (ومن قال) دخی کمدر
 ظالمراک شول کسهلرکم ایتدی (سأنزل مثل ما أنزل الله) من ایندرورمن الله تعالی
 ایندرگان نرسه نك اوخشاشنی دیوب یعنی قرآن آیتلرینک اوخشاشنی من اوز
 کوکلمدن چفاروب ایتورمن دیدی نناک کم مشرکلردن بعضلری شولای دیب دعوا
 قیلورار ایدی (ولو ترى اذ الظالمون) و عجبکه قالور ایدک سن اگر کورساک
 ایدی شولوقتک کم ظلم لقی ایتکوچیلر یعنی کافرلر (فی غمرات الموت) اولوم قاطیلقلرنک
 و جان بیرو چیتن لکنده بولورلر (والملائكة) دخی عذاب فرشتهلری (باسطوا
 ایدیهم) جابگوچیلر و صوزغوچیلر در قوللرینی اول کافرلرینی عذاب قیلو اوچون

(۱) ام القرى ديمک قريه
 لرنک اصلی و آناسی
 ديمکدر مکه شهری بارچه
 عالم نك قبلسی بولوب
 هم حج وقتنده بارچه
 قريه لردن خلق آنده چيو
 لغانلی اوچون ام القرى
 دیوب نسمیه ایدلدی

تفسیر حسینى

شول وقتده ایتورلر اول فرشتهلر کافرلر گه (أخر جوا انفسکم) چغار کز سز جانلر کزنی
 تنلر کز دن (البرم تجزون) اوشبو کون سز جزالنور سز (عذاب الھون) خور قیلغوچی
 عذاب برله (بما کنتم تقولون) شول نرسه سببلی کم ایتور بولد کز سز (علی الله
 غیر الحق) خدای تعالی اوزره حق ونوغری بولماغان نرسه نی یعنی آنک شریکی
 بار دیوب یالغانلار اید کز (وکنتم عن ایاته تستکبرون) هم باش طارنور بولد کز
 سز آنک آیتلر ندن یعنی قرآن آیتلرینه اشانما د کز (ولقد جئتمونا فرادای) و تحقیق
 سز کیلد کز بز گه یالغوز بولغان کز حالده یعنی اول کونده مشرکلر گه ایتور مز
 تحقیق سز کیلد کز بو کونده حساب و جزا او چون بز نک فاشیمزغه یالغوز اوز کز گنه
 مال لر کز هم بالار کز و خدمتچیلر کز هم دوستلر و فرنداشلر کز یان کز ده یوقدر (کما
 خلقناکم اول مره) نثاک کم یاراتقان اید کز سزنی اول مرتبه ده یعنی آنادن طوفان
 وقتده غی شیکلی بالانغاچ و یالغوز کیلد کز (وترکنتم ما خولناکم) هم قوید کز سز
 و قالدر د کز بز سز گه بیرگان نرسه نی (وراء ظهورکم) آرفالر کز
 آر طنده یعنی دنیاده سز گه بیر لگان مال و نعمتلرنی آر ط کز ده قالدر د کز اوز کز
 ایله برگه آلوب کیلما د کز هم آلدان ده بیار ماد کز (وما نری معکم) دخی بز کوریمیز
 سز نک ایله برگه (شفعاءکم) سز نک شفاعتچیلر کزنی (الذین زعمتم انهم فیکم شرکاء)
 آنادین شفاعتچیلر کزنی کم سز لر نادانلق کز سببلی گمان قیلد کز آنلر خدا یغه شر بکلدر
 دیوب سزنی تریبه قیلوده یعنی دنیاده و قن کز ده پونلرنی خدا بنک شر بکلر بدر آنلر
 هم بزنی تریبه قیلالر دیوب گمان ایته اید کز بو کون شول پونلر کز سز نک ایله
 برگه کورنمیلر (لقد تقطع بینکم) تحقیق منقطع بولدی و کیسولدی سز نک آرا کز ده
 بولغان نرسه (و ضل منکم) هم یوغالدی سز دن (ما کنتم تزعمون) شول نرسه کم
 سز گمان قیلور اید کز آنی شفاعتچی دیوب یعنی پونلر (ان الله فالحی العبد والنوی)
 در سنلکده خدای تعالی یارغوچیدر اورلقنی ودانه نی یعنی اوز قدرتی ایله اورلقنی
 یارور ناکم آندن اولنلر نیشلوب چغوب اوسار لر هم خرما سویا گینی و باشقه
 یمش لر نک سویا کلرنی یارور آندن یمش یفاچی نیشلوب چغار (یخرج العی
 من المیت) چغارور خدای تعالی تر کنی اولو کدن یعنی اوسه تورغان اولننی
 جانسز اولر قدن چغارور یا که جانلی بالانی جانسز منی صووندن حاصل قیلور هم
 قوشنی یمور فهدن چغارور یا که کافر دن مؤمننی طودر ورو جا هلدن عالمنی طودر ورو
 (ومخرج المیت من العی) دخی چغارغوچیدر خدای تعالی اولو کنی تر کدن نثاک کم

السَّمَاءِ مَا^{۱۰} ا۱۰ ا۱۰) ايندردى كوكدن صوتى يعنى يغمورنى (فاخر جنا به نبات كل شىء) بس چقاردقبز اول صو سببلى هر نرسه نك اولن لر ينى يعنى برده هر تورلى اولنلر چقاردق صكره تفصيل فيلوب بيوردى (فاخر جنا منه حضراً) بس چقاردق آندن ياشل اولننى (نخرج منه حباً متراً كبا) چقارامز آندن برسى بر سینه توناھقان اورقلرنى (وَمِنَ النَّوْلِ) دخی چقارامز خرما آغاچندن (مَنْ طَلَعَهَا فَنَوَانِ دَانِيَةً) آنك غنچه سندن يعنى بوروسندن يرگه ياقن بولغوچى بو طاقلر يعنى يمشلرى كوبلكندن اورقلندن سالونوب يرگه ياقن بولوب تورورلر (وَجَنَاتٍ مِّنْ اَعْنَابٍ) دخی چقارامز يوزم يمشى باقچه لر ينى شول يغمور صوى سببلى (وَالزَّيْتُونِ) هم زيتون آغاچينى (وَالرَّمانِ) دخی انار يمشى آغاچينى چقارامز (مشتبها) بر بر سینه اوخشاغوچى بولغانى حالده اوشبو آغاچلر يعنى ظاهرى شكل و صورتلرنده بر بر سینه اوخشارلر (وغير متشابه) هم اوخشاماغانى حالده بر بر سینه يعنى يمشلر ينگ طعمى ولدى برسى ايكنچى سینه اوخشاماس هر فايوسى نك اوزينه باشقه طعمى بولور (انظروا الى ثمره) فارا كز سر اول آغاچنك يمشينه كراك فايوسى آغاچ بولسون (اذا اثمر) هر فايچان يمش بيرسه وچقارسه اول آغاچ اوزينك يمشينى يعنى يمشى يا كاغنه چقاندن فارا كز اول وقتده بيك كچكنه هم بيك آچى وتم سز بولور (ويبعه) دخی يمشى پشوب اولگورگان وقتنده فارا كز اول وقتده ضورايفان هم تملى و طائلى بولور (ان فى ذلكم لايات) درستلكده اوشبو ذكر ايتولگان نرسه ده علامتلىر باردر خدای تعالى نك قدرت و حكمتينه (لقوم يومنون) شول گروه اوچون كم اشانورلر و ايمان كيلتورولر (وجعلوا لله) و فيلديلر خدای تعالى اوچون كافرلر يعنى معوسيلر (شركاء الجن) جن و پرى شريكلرنى يعنى شيطاننى خدايفه شريك ايتوب تونديلر هر بر ايندگواكنى ياراتقوچى خدای و ياوزلغنى ياراتقوچى ديو و شيطاندر ديديلر و آكا اهر من ديوب اسم قويديلر (وخلقهم) و حالانكه ياراتدى و بار قىلدى آنلرنى خدای تعالى شيطان توكل بلسكه شيطان اوزى هم خداينك مخلوقيدر بس اول معوسيلر مخلوقنى خالقده شريك ايتوب تونارلر (وخرقوا له بنين وبنات) هم يالغاندن ثابت فيلديلر خدای تعالى اوچون اوغللرنى و قزلرنى يعنى كافرلر خداينك اوغلى و قزلرى باردر ديوب يالغاندن افترا فيلديلر عزير و عيسى خداينك اوغللر يدر ديديلر و فرشته لرنى خداينك قزلر يدر ديديلر (بغير علم) بلودن باشته يعنى اوشبو سوزنى بلماينچه نادانلقدن ايتديلر (سبعانه و تعالى) پا كدر هم بلند و يوقارى بولدى اول خدای

تعالی (عَمَّا يَصْفُونَ) شول نر سه دن کم صفتلار لر اول کافر لر خدا بنی آنک بر له یعنی
 خدای تعالی اوغلی و نزی بولودن پاک و منزه در (بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) اول
 خدای تعالی در پیدا قیلغوجی و بولدر وچی کولکرنی هم بر لر نی (أَنِّي بَكُونُ لَهُ وَلَدٌ)
 فایدن بولسون و نچوک بولسون آنک بالاسی (وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةً) و حالانکه
 بولمادی آنک خانونی خانونی بولماغاج بالاسی بولواختمالی یوقدر زیرا که بالا ایر
 بر له خانوندن دنیاغه کیلور (وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ) هم یاراندی اول خدای تعالی بار چه
 نر سه نی بس بار چه نر سه لر آنک مخلوقلر یدر اول خدای تعالی بار چه نیک خالقیدر
 بس هیچ بر نر سه آکا نیکد اش و جنسد اش بولو احتمالی یوقدر (وَهُوَ بَكْلُ شَيْءٍ
 عَلِيمٌ) هم اول خدای تعالی بار چه نر سه نی بلگوجیدر (ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ) اوشبو
 مقدس صفاتلر ایله صفتلانمش ذات الله تعالی در کم سز نیک پروردکار کز و معبود کز در
 (لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ) یوقدر هیچ بر عبادتکه مستحق بولغان معبود مگر اول الله تعالی گنه در
 (خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ) بار چه نر سه نی یار اتقوجی و یار قیلغوجیدر (فَاعْبُدُوهُ) بس سز
 عبادت قیلکز آکا (وَهُوَ عَلِيُّ كُلِّ شَيْءٍ وَكَيْلٌ) هم اول خدای تعالی بار چه نر سه
 اوزرینه صاقچی در و اشلرینی باشقار غوجیدر (لَا تَدْرِكُهُ الْاَبْصَارُ) ایر شماس اول
 خدای تعالی که کوزلر یعنی هیچ کم آنک حقیقتی نی بل آلماس (وَهُوَ يَدْرِكُ الْاَبْصَارَ)
 و اول اوزی بلور کوزلر نی یعنی بار چه کوز ایالرینی کورور و بلور (وَهُوَ اللَّطِيفُ)
 هم اول خدای تعالی در لطف و مرحمت ایاسی بنه لر که (الْخَبِيرُ) خبردار و بلگوجیدر
 بار چه سرلر نی (فَدَجَاءَكُمْ) تحقیق کیلدی سز لر که (بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ) دلیل لر و علامت لر
 ربکزدن یعنی اوزینک صفات کامله سینته علامت بولغان دلیل لر نی سز که بیان قیلدی
 و کور ساندی (فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ) بس هر کم کور سه عبرت کوزی ایله و بلسه اول
 دلیل لر نی آنک اوزی اوچوندر فائده سی اوزینه بولور (وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا) و هر کم
 صوفر بولسه یعنی عبرت کوزی ایله فاراب کور ماسه و عبرتلانماسه بس ضرری
 آنک اوزینه در (وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ) و اینکل ای محمد علیه السلام من توگل من
 سز نیک اوزر کز که صاقچی و کوزانچر دیوب یعنی من سز نیک قیلغان اشلر کز نی کوز اتب
 تور غوجی توگل من تا کم سز لر که جزا بیرور ایدم بلکه منم اشیم باری خدای
 تعالی نیک رسالتینی ایر شدرو در (وَكَذَلِكَ نَصْرَفُ الْآيَاتِ) و اوشاندای بزدوندر امز
 قرآن آیتلرینی یعنی وعده آیتلرندن و عید آیتلرینه هم خوف آیتلرندن رجا

وامید آیتلرینه دوندرامز تا کم طکلاغوچیلر اوگوت آلسونلر اوچون (وَلْيَقُولُوا
 دَرَسَتْ) هم اینماکاری اوچون مکه اهلی ننگ سن او قوغانسن ودرس آغانسن
 باشقه لردن دیوب فریش مشرکری اینورلر ایدی کم محمد علیه السلام کتاب
 اهلی ننگ عالمرندن او برانگان خبرلرینی خدای مگا وحی قیلدی دیب خلقفه سویلدر
 بس حق تعالی بیوردی کم بز آیتلرنی بر مضموندن ایکنچی مضمونقه دوندرامز
 تا کم مشرکر باشقه لردن او برانگانسن دیوب اینماسونلر اوچون زیرا که اوشبو
 آیتلرننگ هیچده آدمی سوزی بولو احتمالی یوقدر (وَلَنبَيِّنَنَّ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ) دخی
 بز دوندرامز آیتلرنی تا کم بیان قیلماقیمز اوچون قرآننی شول گروهقه کم بلورلر
 آنک خدای سوزی ایکنینی فریش مشرکری اول حضرت صلی الله علیه وسلم نی
 آنا بابالری دینینه اوندارلر ایدی حق تعالی دن آیت کیلدی کم (اتَّبِعْ مَا أُوحِيَ
 إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ) ابارگل سن پروردکارگدن سکا وحی اینولگان نرسه گه (لَا إِلَهَ
 إِلَّا هُوَ) یوقدر هیچ عبادتکه لایق معبود مگر اول خدای تعالی گنه در (وَأَعْرَضَ
 عَنِ الْمُشْرِكِينَ) هم یوز دوندرگل خدایغه شرک کیلتورگوچیلردن آنلرننگ سوزلرینه
 التفات قیلماغل (وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا) وا گر تلاسه ایدی خدای تعالی آنلرننگ
 مؤمن وموحد بولولرنی آنلر هر گیز شرک کیلتورماسلر ایدی ومشرک بولماسلر
 ایدی (وَمَا جَعَلْنَاكَ) هم قیلماقدیزسنی (عَلَيْهِمْ حَفِيظًا) اول مشرکر اوزرینه صاچی
 وکوزانچی (وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ) هم سن آنلرغه وکیل توگل سن یعنی آنلرننگ
 اشلری سنک فولگا تاپشرلغان توگلدر (وَلَا تَسْبُوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ)
 وخورلاما گز سز ای مسلمانلر شول کهمسه لرنی کم عبادت قیلورلر مشرکر آغا
 خدای تعالی دن باشقه یعنی مشرکلرننگ طابوننا تورغان پوتلارنی خورلاما گز
 وحقارت اینما گز (فَسَبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ) بس خورلارلر اول مشرکر
 هم خدای تعالی نی ظلم وچیکدن چغو یوزندن بلودن باشقه یعنی سز
 آنلرننگ معبودلرنی خورلاسا گز آنلر هم سزگه فارسلیق قیلمازدیوب
 خدای تعالی حقنده سز سوزلر اینورلر ونادانقلری ایله چیکدن
 چغوب ادب سزا (كَذَلِكَ) اوشانداق یعنی نتاک کم کافرلرننگ نظرنده اوز
 عمللرینی زینتلی قیلدی شونک کبی (زِينًا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ) بیزادک وزینتلی ایتدک
 هر بر گروه اوچون آنلرننگ قیلغان اشلرینی یغشیلق ویمانلقدن (ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ
 مَرْجِعُهُمْ) صکره پروردکارلری صاریدر آنلرننگ فایتولری حساب وجزا اوچون

فَيُنبِئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) بس خبر بپرور و بلدرور آنلرغه خدای تعالی اشلاگان
 اشار بئڭ جزاسینی (وَاتَسْمَعُوا بِاللَّهِ) (۱) و آنط اچدیلر اول مشرکار الله تعالی برله
 (جود ایمانهم) آنطلر بئڭ فاطیراغی برله آنط اچدیلر شویله دیوبکم (لئن جانتهم
 آية) اگر کیلسه آنلرغه بر معجزه (لِيُؤْمِنُوا بِهَا) البته ایمان کیلتورورلر و اشانورلر
 آتیا یعنی اوزلری رسول صلی الله علیه وسلمدن بر معجزهنی استادیلر هم شول
 اوزمز استاگان معجزهنی بزگه کورسانساڭ البته ایمان کیلتورورمز دیوب بئڭ
 فاطمی آنطلر برله آنط ایتدیلر (فَل) ایتکل سن ای محمد علیه السلام اول مشرکار گه
 (انها الايات عندالله) موندن باشقه نوگلدنر کم علامتله و معجزهله الله تعالی فاشنڭ غنه در
 الله تعالی اوزی هر فایجان تلاسه شول وقتده ظاهر فیلور منم اختیار مده نوگلدنر
 (وما يشعركم) ونی نرسه بلدرادر سزگه ای مؤمنلر یعنی سز بلور موسز (انها
 اذا جاءت لا يؤمنون) شونی کم هر فایجان اول معجزهله کیلسهله آنلر ایمان
 کیلتور ماسلر و اشانماسلر آتیا یعنی اول مشرکار شول اوزلری صورغان معجزهله
 کوزلری ایله کورسهله رده اشانماسلر و ایمان کیلتور ماسلر همیشه اوزلر بئڭ عناد
 و قار شېلقار نده فالورلر (وَنَقَلَبْ أَفْئِدَتَهُمْ) و بز دوندرامز آنلر نڭ کوڭلارنی تصدیق
 و اشانودن (و ابصارهم) هم کوزلرنی دوندرامز نوغری یولنی کورودن شول سبیلی
 آنلر معجزه کورگانلری صرکنده هم ایمان کیلتور ماسلر و نوغری بولغه کر ماسلر
 (كما لم يؤمنوا به) نناک کم ایمان کیلتور مادیلر آنلر و اشانمادیلر نرانغه (اول مرة)
 اول مرتبهده یعنی اولده نی قدر معجزهله کورنده ایمان کیلتور مادیلر صرکندن
 هم ایمان کیلتور ماسلر (و نذرهم) دخی قویارمز و قالدرورمز اول مشرکارنی (فی
 طغيانهم) آزغونلقلر نده (يعمهمون) آپدرارلر آنلر و حیران بولوب فالورلر * (ولو
 اننا نزلنا اليهم الملائكة) و اگر بز ایندر ساک ایدی آنلرغه فرشتهلرنی نناک کم
 اوزلری استارلر (و كلمهم الموتی) هم سویلاشسه ایدی آنلر برله اولوکلر نناک کم
 اوزلری شونی طلب فیلالر اگر سن حق پیغمبر بولساڭ بئڭ اولگان انا و بابالرمز
 تراوب سنڭ حقنڭده گواھلق بیرسونلر دیوب ایتلر (وحشرنا عليهم كل شيء قبلا)

۱) قریش اولوغلری اولحضرت صلی الله علیه و ساهمه ایتور ایدیلر کم ای محمد سن بزگه موسی هم عیسی پیغمبرلر کور سانکن معجزهله شکللی علامتله کورسانکل موسی طایفینی طاشقه صوفسه آندن چیشمه چقار ایدی عیسی اولوکنی نرگزور ایدی سن هم شونداین بر اش کورسانکل تا کم بز سنڭ پیغمبر ایتکنا اشا نورمز و ایمان کیلتورورمز دیدیلر اولحضرت بیوردیلر کم نینداین معجزه استارسز آنلر ایتدیلر اگر سن حق پیغمبر بولساڭ دعا فیلغل صفاطوی آلتونغه ایلانسون اولحضرت ایتدیلر کم اگر شول سز صورغان معجزهنی کور ساتسام مئا ایمان کیلتو رورسزمو آنلر جهلهسی البته ایمان کیلتورورمز دیوب یهین مقلطهله ایله آنط ایتدیلر

الجزء الثامن

معالمده کیلتور مشرکم اولحضرت دغاغه مشغول بولغانلر ایدی جبرائیل علیه السلام نازل بولدی و بیوردی کم خدای تعالی ایتده در اگر حبیبیم تلاسه آنڭ دعاسی ایله صفا طاونی آلتونغه ایلاندورورمن لکن اول قوم شونی کورنده ایمان کیلتور ماسلر آنلرغه قاطی عذاب یباروب همهلرنی هلاک فیلورمن نناک کم اولگی امتلرگه شویله بولدی بس اولحضرت صلی الله علیه وسلم اول معجزه نڭ ظاهر بولماقینی استامادیلر شول خصوصه اوشبو و اتسموا بالله الخ آیتی نازل بولدی اسباب النزول

اول قرآن یعنی آنده حق ایله باطل آحق بیان ایتولگاندر (وَالَّذِينَ اتَّيْنَاهُمُ الْكِتَابَ) و شول کلمه لر کم ببرد کبز آنلرغه کتابنی یعنی یهود و نصارا عالم لری (یعلمون انه منزل من ربك) بلور لر شونی کم اول قرآن ایندر لمشدر سنك پرور ذکر کندن (بالحق) حقلق و توغر بلق برله (فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ) بس البته بولماغل سن شك نوتقوچیلردن خطاب ظاهرده رسول صلی الله علیه وسلمگه بولساده حقیقتده بارچه امتکهدر یعنی قرآننك حق ابدکنده هیچ بر شك و شبیه نوتماکز (وَتَمَّتْ كَلِمَةَ رَبِّكَ) و تمام بولدی ربکنك سوزی و دایلی توحید و نبوت هم شریعت بیاننده (صدقا وعدلا) راستلق هم عدللك بوزندن یعنی خبر لری هم وعده و وعید لری همه سی درست و توغریدر حکم و فضالری همه سی عدللك بوزندن در (لَا مُبَدَّلَ لِكَلِمَاتِهِ) بوقدر هیچ ا لشدروچی و اوزگار توجی ا بک سوزلرینی یعنی قرآن داغی اخبار و احکامنی هیچ کم اوزگار نا آلماس نناک کم یهودیلر نورانی اوزگار ندیلر و تعریف ایندیلر زیرا که قرآننی تعریف و تبدیلدن صافلاو ایله خدای تعالی اوزی وعده قیلغاندر (وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ) و اول خدای تعالی در ایشتکوچی همه نك سوزلرینی بلگوچی همه نك کوئلندا گی سرلرینی (وَأَنْ تَطْعَمَ) و اگر اطاعه نپساك بوی صونساك سن (أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ) بر بوزنك بولغان کشیلرنك کو برا کینه یعنی کافر لرگه و جاهل لرگه ایارساك یا که ارضدن مراد مکه بریدر یعنی مکه اهلی نك کو برا کی بولغان مشرکلرگه ایارساك (بِضَاوِكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ) آزد رور لر و آد اشد رور لر آنلر سنی الله تعالی بولندن یعنی الله تعالی گه ابر شدرا نورغان حق بولدن اول مشرکلر سنی آد اشد رور لر (أَنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ) ایار ماسلر آنلر مگر گمانغه ایارور لر یعنی هیچ بر قطعی دلیل لری بوقدر باری فورو اوز گمانلری ایله گنه آنا و بابا لر مز نك بولی حقدر دیور لر (وَأَنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ) هم توگلدر آنلر مگر شولکم یالقان اینور لر و افترا قیلور لر خدایفه حلال بولغان نرسه لری حرام اینمکلری هم خداینك شریکی و بالاسی باردر ذیمکلری ایله (أَنْ رَبِّكَ) درستلکده سنك پرور ذکر ك (هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ) اولدر بلگوچیراك ضالانکه نوشکان و بولندن آد اشقان کلمه سنی (هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ) هم اولدر بلگوچیراك توغری بولغه کونلگوچیلرینی (فَكَلُوا) بس آشاگز سز ای مؤملر (مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ) الله تعالی نك اسمی آنك اوزربنه ذکر ایتولگان نرسه دن یعنی بوغازلانغان وقتده الله اسمی ذکر ایتولگان حیوان نك ایننی آشاگز (أَنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ) اگز بولساگز سز

اشانفوجيلر آنڭ آبتلرينه وحلال هم حرامنى بيان ايتكوچى سوزلرينه
 (وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا) ونى نرسه بولدى سوزلرگه كم سز آشاماس سز (مَّا ذُكِرَ
 اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ) الله تعالى نڭ اسمى آنڭ اوزرينه ذكر ايتولگان نرسه دن بوغازلاغان
 وقتده يعنى الله اسمى ايله بوغازلانغان حيواننى نهوك آشاماس سز (وَقَدْ فَصَّلَ
 لَكُمْ) وحالانكه تحقيق تفصيل قىلدى وآيرب بيان ايتدى سز گه خداى تعالى
 (مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ) سز نڭ اوزرگز گه حرام قىلغان نرسه نى يعنى يوقاربه ائدا حرم
 عليكم الميته والدم الى آخره ايتنده حرام بولغان نرسه لر تفصيل ايله بيان ايتولگاندر
 (أَلَّا مَا اضْطُرُّرْتُمْ إِلَيْهِ) مگر شول نرسه كم مضطر وچاره سز بولدگز سز آنڭ صارى
 يعنى ضرورت بولغانده آچلقدن اولوم حالينه كيلگان شول حرام ايتولگان نرسه لرنى
 آشاو هم درستدر (وَأَنَّ كَثِيرًا) ودرستلگده آدميلرنڭ كوبسى (لَيَضْلُونَ بِأَهْوَاءِهِمْ)
 آزدرار وضالانكه نوشورالر خلقنى (بِقِيَرِ عُلْمٍ) بلودن باشقه يعنى هيچ بر دليل سز
 اوز گمانلرى ايله حلالنى حرام وحرامنى حلال ايتما كچى بولالر (أَنَّ رَبَّكَ) درستلگده
 پروردگارڭ (هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُتَدِينِ) اولدر بلسگوچيراك چيكن چتقوجيلرنى وظلم
 ايتكوچيلرنى (وَذَرُوا) وقويوگز سز (ظَاهِرَ الْأَثْمِ) (۱) گناهنڭ آشكاراسنى (وَبَاطِنَهُ)
 هم گناهنڭ ياشرن بولغانينى يعنى بارچه گناهلر دن طبولگز هيچ بر گناهنى اشلاماگز
 (أَنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْأَثْمَ) درستلگده شول كمسه لركم كسب قىلوزلر و اشلالر
 گناهنى كراك آشكارا وكراك ياشرن گناه بولسون (سبجوزون) نيز دركم جزا بيرلور
 آنلرغه (بَمَا كَانُوا يَفْقَرُونَ) شول نرسه سببلى كم اشلالر بولديلر آنلر يعنى اشلاگان
 اشلرينڭ جزاسنى كورورلر عرب مشركلرى اولاكسه نى حلال بلورلر ايتدى
 اولحضرت صلى الله عليه وسلم گه ايتديلر اگر بر قوى اولسه آنى اولتور گوهى كمدر
 اولحضرت بيورديلر كم بارانقوچيسى يعنى خداى تعالى در مشركلر ايتديلر بو
 نينداين عجب اشدر سنڭ صحابه لرك جراحته لابل اولتورگان نرسه حلال وپاك بولا
 ايكان خداى تعالى اولتورگان نرسه حرام ومردار ايكان ديديلر آنلر نڭ اوشبو
 سوزلر ندى بعضى ضعيف مسلمانلر نڭ كوكللرينه وسوسه توشدى بس حق سبحانه
 ونعالى دن آيت كىلدى كم (وَلَا تَأْكُلُوا) وآشاماگز سز اى مؤمنلر (مَّا آمَ يَذُكِرَ
 اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ) آنڭ اوزرينه الله اسمى ذكر ايتولما گان نرسه دن بوغازلاغان وقتده
 الله اسمى ذكر ايتولما گان حيوان اولاكسه بولور امام احمد بن حنبل فاشنده
 مطلقا حرامدر كراك الله اسمينى اوز قصى ايله ايتنى فالدرسون وكراك اونوطوب

(۱) بعضيلر ديمشلردر كم
 آشكاره گناهندن مراد
 اعضالر ايله اشلاگان
 گناهدر وياشرن گناه
 كوكلدن اويلاغان يامان
 لهرر ياكه آشكاره گناه
 باشقه كشيلىر بلسگان
 گناهدر وياشرن گناه بنده
 ايله خداى تعالى آراسنه
 غنه معلوم بولغان گناهدر
 وبعضيلر ديمشلردر كم
 ظاهر گناه يامان سوزلر
 هم يامان اشلردر و باطن
 گناه بوزق اعتقادلردر
 والله تعالى اعلم

بولسون امام شافعى ھم امام مالك فاشىندە مسلمان نىڭ صويغانى جلالدر الله اسمىنى
 ذكر ايتولماگان بولسەدە حضرت امام اعظم رحمة الله عليه فاشىندە بسم اللهنى اوز
 قصدى ايله ايتىنى قالدرسە مطلقا حرامدر اونو طوب قالدرسە جلالدر (وانه لافسقى)
 ودرستلىككە اول الله اسمى آنىڭ اوزرىنە ذكر ايتولماگان نرسەنى آشا و فاسقلقدىر
 و خدای تعالى نىڭ فرمانىدىن چىقىدۇر (وَأَنَّ الشَّيَاطِينَ) ھم درستلىككە شيطانلار (لِيُوجِبْنَ
 إِلَىٰ أُولِيَائِهِمْ) وسوسە قىلالار اوزلىرىنىڭ دوستلىرىنە كافرلىرىدىن (لِيَجَادِلُوكُمْ) تاكىم
 دَعْوَالِاشْسُونَلار و بىخىلاشسۇنلار اوچون آنلار سىزنىڭ بىرلە يەنى خدای اولتۇرگاننى
 آشامىسىز و اوزگىز صويغاننى آشىسىز دىوب سىزنىڭ بىرلە بىخىلاشۇرگە كافرلىرىنى
 شيطانلار قوتۇرتالار (وَأَن أَطَعْتَهُمْ) و اگر بوى صونساگىز و ايار ساگىز سىز اى مؤمنلار
 اول مشركارگە حرامنى جلال بلودە (انكم لمشركون) (۱) درستلىككە سىز اوزگىز
 مشركار بولۇرسىز خدای تعالى نىڭ فرمانىدىن باش طارتۇ سببىلى (او من كان ميتا)
 ايا شول كەمسەكم بولدى اولوك يەنى كفر و ضلالتى سببىلى اولوك حكمنە بولدى
 (فاحييناه) بس تر گوز دكىز آنى اسلام و ھدايت بىرلە (وجعلنا له نورا) ھم فىلىق
 آڭا نور (بمشى به فى الناس) يورۇر اول نور بىرلە آدمىلار آراسىندە يەنى حق
 ايله باطل آراسىنى آيورماق اوچون نور شكلى ياقىلىق دىليللار بىردىك تاكىم اول
 كەمسە شول دىليللار ايله حقلقنى طابوب توغرى بولغە كونۇلۇر و اسلام دىنى ايله
 مشرف بولۇر بس شۇنداق كەمسە بولۇر مو (كمن مثل في الظلمات) شول كەمسە
 شكلى كىم آنىڭ صفتى كفر و ضلالت قاراقولقلرىندەدر (ليس بغير منھا) چىقۇچى
 نوگىلدر اول قاراقولقلردىن (۲) حاصلە يەنى خدای تعالى اولگان كوگلىنى تر گوز و ب
 توغرى بولغە كوندىرگان مؤمن كىشى كفر و ضلالت قاراقولقلرىندە قالغان كافر و مشرڪ
 شكلى بولۇر مو البته بولماس (كذلك) اوشانداق يەنى نىئاك كىم مؤمنلار فاشىندە
 ايمان كور كام و زىنتىلى بولدى شۇنىڭ كىشى (زَيْنَ الْكَاْفِرِيْنَ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ) زىنتىلى
 و كور كام ايتولدى كافرلار اوچون شول نرسە كىم اشلار بولدىلار آنلار كفر و آزغونلقدىن
 (وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ) و اوشانداق فىلىق قىر و ياراندىق ھەر بىر اولدە (اَكَابِرَ بَجْرَمِيْهَا)
 اول اولنىڭ گناھلىلىرى بولغان اولوغلىرىنى يەنى مەكە اھلىنىڭ و مشركلرنىڭ اولوغلىرى
 بولغان شكلى ھەر بىر شەھىدە ھم اولدە شۇنداقىن ظالم و گناھلى بولغان اولوغلىرىنى
 و باشلىقلىرىنى فىلىق (لِيْمَكْرُوا فِيْهَا) تاكىم مكر فىلسونلار اوچون اول اورندە و خلقىنى
 ايمان كىلتۇرۇدۇن طىسونلار نىئاك كىم مەكە اولوغلىرى شۇنداقىن مكرار فىلورلار ابدى
 يول باشلىرىنە كىشىلار قويۇپ چىق و قىتىدە چىق فىلو اوچون كىلىگان كىشىلەر گەر سول

(۱) يەنى مشركلنىڭ خداینىڭ
 شرىكى بار دىيىپ ايتۇگنە
 توگىل بلكە مشرڪ نىڭ نوعلىرى
 باردر شرىعت حكىمىنە انكار
 ايتۇھم مشركلەر حرامنى
 جلال دىيىپ بلۇھم مشركلەر
 (۲) اوشۇبو آيت كرىمە ھىزە
 رضى الله عنہ ايله ابو جھل
 حقىدە كىلىدى دىمىشلار
 ابو جھل لىيىن غايت جھال
 لىتىدىن اول حضرت صلى
 الله عليه وسلم شۇندە بىك
 اولوغ ادىبىزنىڭ قىلىدى
 حضرت ھىزە اولكۇندە
 آوغە چىقان ابدى آودىن
 فايتىقاچ ابو جھل نىڭ قىلغان
 اشىنى آڭا سويلادىلار
 حضرت ھىزە غىبرىتكە كىلۇب
 قولنداقى جاياسى ايله
 ابو جھلنىڭ باشىنە بىك
 قاطى صوفىدى ھم اوزى
 شھادت كىلمەسى اوقۇب
 خالص مؤمن بولدى
 و بعضىلر بو آيتنى ابو
 جھل ايله حضرت ھىزە
 رضى الله عنہ حقىدە نازل
 بولدى دىمىشلار والله تعالى
 اعلم تفسىر حسىنى

هلي الله عليه وسلم حضرتيني بمانلاب آنلرني ايمان كيلتورودن طيارغه طرشورلر
 ابدى (وما يمكرون) ومكر فيلماشلر اول كافرلر حقيقتك (الابانفسهم) مگر اوز نفسلرينه
 مكر فيلورلر يعني فيلقان مكرلر ينك ضررى ووبالى اوزلرينه فايكتور جزاسنى اوزلرى
 كورورلر (وما يشعرون) وبلماشلر اوزلرى اوزلرينه مكر فيلورلرينى روايت ايدلمشدر كم
 ابو جهل هم آنك اتباعى بولغان مشركلر ايتورلر ابدى بزلر عبدمناف اوغللرى ايله هر بر
 شرافتك و آرنوقلته شريكورمز آنلرده هر نرسه بولسه بزده هم باردر ابدى عبدمناف
 اوغللرى بزك آرمزده پيغمبر بار بزگه خدايدن وحى كيل ديوب دعوا قبلالار بس بزلر
 هم اوزمزگه وحى كيلماي نوروب بواشكه راضى بولماسمز واشانماسمز آنلرغه كيلگان
 وحى بزگه ده كيلوركه تيوش ديورلر حق سبحانه ونعالى آيت يباردى كم (واذا
 جائتهم آية) وهر فايچان كيلسه اول مشركلرگه قرآندين بر آيت بسا كه پيغمبر
 عليه السلامك معجزهسى (قالوا لن نؤمن) ايتلر آنلر بز هر گيز ايمان كيلتورماسمز
 واشانماسمز اوشبو آينكه يا كه معجزهگه (حتى نوتى مثل ما اوتى رسل الله) تا كم
 بپرلگانينه چه بزلرگه الله تعالى نك پيغمبرلرينه بپرلگان نرسه نك اوخشاشى يعني
 بر نك اوزمزگه كتاب هم وحى كيلمى نوروب محمد عليه السلامغه اشانماسمز
 ديورلر تبيانده مذكوردر كم وليد بن مغيرة رسول صلى الله عليه وسلم حضرتينه
 ايتدى اكر پيغمبرك كيل تورغان بولسه مكا كيلورگه تيوش چونكه من سندن
 مستحقرا كمن منم ياشيم سندن اولوغدر هم ماليم كو بدر ديدى حق تعالى
 بيورديكم پيغمبرك الله نك فضل وعنايتى ايله بپرلور قارتلقغه هم باياقغه قاراب بپرلماش
 (۱) (الله اعلم) الله تعالى بلي وچى را كدر (حيث يجعل رسالته) شونى كم فايده فيلور
 اول اوزينك رسالتينى يعني پيغمبرلكنى كمگه يبارو تيوش ايكانينى خدای تعالى
 اوزى همه دن آرنو غراق بلور (سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا) نيز در كم ايرشور گناه
 فيلقان كشيبلرگه يعني كافرلرگه ايرشور (صغار عند الله) خورلق ورسوايلقى خدای
 تعالى فاشنده (وعذاب شديد) هم فاطلى عذاب ايرشور (بما كانوا يمكرون) شول
 نرسه سببلى كم مكر فيلور بولديلر آنلر ويامانلقنى استار بولديلر مؤمنلرگه
 (فمن يرد الله ان يهديه) بس هر كمسه كم نلار خدای تعالى آنى توغرى يولغه كوندر ونى
 (يشرح صدره للاسلام) آچار آنك كوكره كينى اسلامنى قبول ايتو اوچون يعني
 الله تعالى براونى هدايت فيلورنى نلاسه آنك كوكلينى ياقلى هم كيك فيلور اول
 كشى اسلام دينى نك حق ابد كينى آكلار و قبول فيلور (ومن يرد ان يضل) وهر
 كمسه نى كم نلاسه خدای تعالى آنى ضلالتده قالدرونى (يجعل صدره ضيقا حرجا) فيلور

(۱) اوشبو آية كر يمه ده
 ايكى كره لفظه الله برسى
 آرتندن برسى ذكر
 ايتولگان ايكى لفظه الله
 نك آراسى محل اجابة
 دعاء يعني دعا قبول
 بولا تورغان اورناردندر
 ديمشدر

آنڭ كوكوه كينى بىك طار يعنى كوكلىنى بىك طار و فارانغى نور اول كهمسه حقلقنى
 آكلاماس و قبول ايتماس اسلامدن باش طارتور (كَانَمَا بَصَعَدَ فِي السَّمَاءِ) گوبا كم
 آشار و منار اول كهمسه كوككه يعنى حقلقنى قبول ايتودن فاچار و اسلامدن بىك
 يراق بولور ا گر ايمان و اسلام ايله تكليف ايدلسه اول كهمسه آنى گوبا كه كوككه
 منو شكلى بىك چيتم و بولمى تورغان اش ديب بلور يا ايسه حقى قبول ايتودن
 شولقدر يراق فاچار كم گوبا كه كوككه آشماقچى بولور (كَذَلِكَ) اوشانداق يعنى
 نناك كم كافرلرنڭ كوكلارنى طار فيلور شونڭ كهمى (يَجْعَلُ اللَّهُ الرَّجْسَ) فيلور
 خدای تعالى عذابنى يا كه لعنتنى (عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ) شول كهمسه لر اوز رينه كم
 ايمان كيلتور ماسلر و اشان ماسلر (وَهَذَا) و اوشبو اسلام دىنى (صراط رَبِّكَ) پروردكارنڭ
 بوليدر يعنى خدای تعالى راضى بولغان بولدر (مستقيماً) نوغرى بولغانى حاله كم
 اول بولم هيج فكفرلىق بوقدر (نَدَّ فَصَلْنَا الْآيَاتِ) تحقيق تفصيل ايتدك و بيان فيلدن
 قرآن آيتلرنى (اقوم يذكرون) شول گروه اوچونكم اوگوت آلورلر و نصيحتنى
 قبول فيلورلر (لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ) بولغوچيدر اول اوگوت آلغوچيلرغه سلامتلك
 بورطى بولغان جنت (عند ربهم) پروردكارلرى فاشنده (وهو وليهم) هم اول
 خدای تعالى آنلرغه ياردم ايتكوچى و اشلرنى باشقارغوچيدر (بما كانوا يعملون)
 شول نرسه سببلى كم اشلار بولديلر آنلر ايمان و ايزگو عملدن (و يوم يعشرهم)
 و ياد ايتكل شولكونه كم جمع فيلور و جبار خدای تعالى آنلرنى (جميعاً) بارچه لرنى
 يعنى آدميلر و پربلرنڭ همه لرنى محشرده جمع فيلور بس ايتور آنلرغه (يا معشر
 الجن) اى پربلر گروهى (قد استكثرتم من الانس) تحقيق كوب ابارندگوز
 آدميلردن يعنى خدای تعالى شيطانلرغه ايتور اى شيطانلرسز و سوسه فيلوب كوب
 آدميلرنى بولدن چغاردگوز و اوزگوزگه ابارندگوز (وقال اوليا ثم من الانس) هم
 ايتورلر اول شيطانلرنڭ دوستلرى آدميلردن يعنى آنلرغه ابارگان كهمسه لر ايتورلر
 (ربنا استمتع بعضنا ببعض) اى بزنڭ ربيمز فائده لاندى بزنڭ بعضيلر مز بعضيلر
 برله يعنى شيطانلر آدميلر برله فائده لانديلر و آنلرنى و سوسه فيلوب اوزلر رينه
 ابارنديلر و آدميلر شيطانلر برله فائده لانديلر آنلردن هر تورلى يامانلقنى اوگرانديلر
 (و بلغنا اجلنا الذى اجلت لنا) هم ايرشديكوز شونداين وقتيمزغه كم بيلگودلاڭ
 سن اولوقتنى بوزڭ اوچون يعنى سن وعده قيلغان فبردن فوبارلمق وقتى ايرشدى
 بزلر قبرلر مازدن فوبارلىق ايمدى بزنڭ حاليمز نچوك بولور ديورلر شيطانلرغه

ایارگان کوسه لر (قَالَ) ایتور خدای تعالی آنلرغه (النَّارَ مَثْوِيكُمْ) اوطدر سز نك
 فرار قیلاجق اورنكز (خَالِدِينَ فِيهَا) منگو قالفوجیلر بولغانكز خالدہ سز اول
 اوطده (الَا مَا شَاءَ اللَّهُ) مگر شول نرسه کم نلادی خدای تعالی یعنی خدای تعالی
 اوزی نلاگان وفتده غنه اوطده بولماس سز اوطنن زمهریرگه سالقن نموغغه
 كوچرلور سز یا که خدای تعالی نلاگان وفتدن مراد قبردن فوبارلغانلر فودن صوگ
 نموغغه کرگانلرینه چه بولغان وفتدر اولوقنده اوطده بولماس لر یا که الا ما شاء
 الله دن مراد ایمان ایله دنیادن اونکان کشیلر کم آنلر اوطنن چغارلور لر (ان رَبَّكَ
 حَكِيمٌ) درستلکده سنك پروردکارك حکمه ایاسیدر هر اشی حکمت ایله بولور
 (عَلِيمٌ) بلگوچیدر بارچه نرسه نی (وَكَذَلِكَ نُوَلِّي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا) وواشاندیق
 ایرکی قیلور مز ظالملرنك بعضیلرینی بعضیلرینه ناکم اوز آرالرنده بر برسینی
 عذاب قیلور لر یا که ظالملرینی وکافرلرینی بر برسینه دوست قیلور مز یا که برسی
 آرطندن برسینی اوطقه سالور مز (بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ) شول نرسه سببیلی کم اشلار
 بولدیلر آنلر گناه و بوزق اشلردن دخی ایتور خدای تعالی توبیخ وشلته لاور بوزندن
 (يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ) ای پریلر هم آدمیلر گروهی (الَمْ يَأْتِكُمْ رَسُلٌ مِّنْكُمْ) ایا
 کیلمادیمو سز لرگه پیغمبرلر سز نك اوزکزدن یعنی سزنی توغری بولغه اوندامک
 اوچون آدمیلردن بولغان پیغمبرلر سز گه کیلدی (بِقَضُونِ عَلَيْنِمْ آيَاتِي) اوقورلر
 اول پیغمبرلر سز نك اوزرکزگه منم کتابمك آیتلرینی (وَيَنْذِرُكُمْ) هم قورقتورلر
 سزنی (لَقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا) اوشبو کونکزگه بولوقودن یعنی قیامت کونی ایله سزنی
 قورقتور ایدیلر اول پیغمبرلر (قَالُوا) ایتورلر کفر اهلی خداینك سوزینه جوابده
 (شَهِدْنَا عَلَىٰ انْفُسِنَا) گواهلوق بیردکیز اوز نفسلر مز ضررینه یعنی کفر مز هم عذابده
 مستحق ایدکیمز برله اقرار قیلامز دیورلر (وَعَرَّضْنَاهُمُ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا) و حالانکه آلدانغاندر
 آنلرنی دنیا ترکلیکی یعنی دنیا ترکلیکینه مفرور بولوب و آلدانوب آخرتی اونو طدیلر
 بس محشر یرینه کیلگاج اوز گناهلرینه اقرار قیلورلر عیب و کیمچلک اوز مزده
 دیوب معترف بولورلر (وَشَهِدُوا عَلَىٰ انْفُسِهِمْ) هم گواهلوق بیردیلر آنلر اوز نفسلری
 اوزرینه (انَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ) شویل دیوب کم آنلر بولدیلر کافرلر و خداینك فرمانینه
 انکار ایتکوچیلر دنیاده وفتلرند (ذَلِكَ) اوشبو اش یعنی پیغمبرلرینی بیارمک (اِنَّ
 لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكًا لِّلْاٰفْرِی) شونك اوچوندر کم بولمادی سنك پروردکارك قریه لر
 اهلرینی هلاک ایتکوچی (بِظُلْمٍ) آنلرنك ظلم لقلری سببیلی (وَاَهْلًا غَافِلُونَ) و حالانکه

اول فر به لرنگ اهللری غافل لردر یعنی خدای تعالی هیچ بر قومی اشلا گان یامانلقاری
 سبیلی آنلر فیامتنی و خدایینی بلماینچه خبرسز و غافل تورغان و قتلر نده هلاک
 ایتماس اول پیغمبرلر یباروب آنلرغه حقلقنی بلدورور و توغری یولنی کورسانور
 شوندن صوگ هم آنلر قبول ایتمایوب یامانلقده بولسهلر آنلرغه عذاب یبارور
 و آنلرنی هلاک فیاور اول پیغمبر یبارماینچه هیچ بر قومی هلاک ایتماس (ولکل
 در جات مما عملوا) و هر کسه او چون بولغو چیدر در جهلر شول نرسه ننگ ثوابندن کم
 اشلا دیلر آنلر یعنی هر کمنگ فیلقان عملینه کوراجر و ثوابدر جهلرنی باردر (وما
 ربك بغافل) هم تو گلدر سنک ربك غافل و خبرسز (عما یعملون) شول نرسه دنکم
 اشلارلر آدمیلر بخشیلر و بیمانلقدن یعنی خدای تعالی همه سیننی بلوب تورور
 و شوکا کوره جزا بیرور (وربك العنی) و سنک پرور دکارک موکسزدر بندهلرنگ
 عبادهلرینه محتاج تو گلدر (ذوالرحمة) رحمت ایاسیدر بندهلرینه طاعت و عبادت
 ایله تکلیف ایتماککی بندهلرنگ اوز فائدهلری اوچوندلر (ان یسأ یندهبکم) اگر
 تلاسه خدای تعالی کبتارور سزنی یعنی سزنی یوق قیلور مکه اهلینه و عید و فورقتودر
 (ویستغلق من بعدکم) هم سزنگ اورنلر کزغه کیلتورور سزدن صوگ (ما یسأ)
 شول نرسه نی کم تلار اوزی یعنی اگر خدای تعالی تلاسه سزلرنی هلاک قیلوب
 سزنگ اورنلر کزغه اوزی تلاگان قومی کیتورور خدای تعالی شوکا فادردر
 (کما انشاکم) نناک کم پیداییلدی و بار قیلدی خدای سزنی (من ذریة قوم اخرین)
 ایکنهی قومنگ نسلندن یعنی آنا و بابالر کز نسلندن سزنی کیلتوردی (انما نوحسون
 لات) در سنلکده سزگه وعده ایبولگان نرسه ایینه کیلگو چیدر یعنی قیامت هم
 آنداغی حاللر همه سی شکسز بولاچقدر (وما انتم بمعجزین) و سزلر عاجز اینکوچی
 تو گلدر خدای تعالی نی بعث و حشر دن (قل) اینکل ای محمد علیه السلام (یا قوم ای
 منم قومیم مراد فریش مشر کلریدر (اعملوا علی مکانتکم) اشلا کز و عمل قیلکسز سز
 اوز حالکسز اوزرینه یعنی فولکسزدن کیلگان قدر کفر و عداوتکسزده ثابت بولکسز
 اوز اشکسزده بولکسز اوشبو امر تهدید و فورقتو اوچوندلر (انی عامل) در سنلکده
 من هم عمل قیلغو چیمن و اشلا گوچیمن اوز اشیمنی (فسوف تعلمون) بس نیدر کم
 سز بلورسز شونی کم (من نکون له) کیدر شول کسه کم بولور آکا (عاقبة الدار)
 آخرت یورطی یعنی جنت سرایی کمهگه نصیب بولور اولگانکسزدن صوگ شونی
 بلورسز (انه لا یفلح الظالمون) در سنلکده شولکم قول اوستونلگی طاماس ظلملق
 اینکوچیلر یعنی کافرلر (۱) جاهلیت اهللی اوز گمانلری ایله بر نچه تورلی حکملر

(۱) جاهلیت اهللی چهارغان
 حکملردن بعضلری شولدر
 کم آنلر خاتونلری قز
 بالا طودرسه اول بالایی
 اولتورمکنی درست
 کورورلر ایدی بعضلری
 قز بالالری نی تری کویونچه
 قبرگه کومارلر ایدی وهم
 ایگونلک لرنندن بعضی
 اورنلرینی پوتلرنقی دیوب
 حرمتلاب نونارلر ایدی
 پوتخانه خدمتچیلرندن
 باشقه کشینی یاقن یبار
 ماسلر ایدی وهم پوتلرغه
 دیوب صوبولغان حیواننی
 بوغاز لاغانده الله تعالی
 اسمینی ذکر ایتماسلر
 ایدی حق سبحانه و تعالی
 آنلرنگ اوشبو باطل
 عادتلرینی رد قیلوب
 آیتلر ایندردی

چغارغانلر ايدى اول جەلەدن برسى شولدر كم ايگونلك لرى آراسنه صزق صزوب بولارلر ايدى بر طرفىنى خدای تعالی نقى در ديوب وايكنچى طرفىنى پونلر نقى ديوب بيلگولرلر ايدى اوشانداق حيوانلر ينى هم ايكنى اولوش فيلوب بولرلر ايدى بر اولوشىنى خدای نقى وايكنچى اولوشىنى پونلر نقى ديوب نعيبن فيلورلر ايدى خدای تعالی نقى ديوب بيلگولاننگان اولوشنى فقيرلر گه هم گيلگان فونافلر گه آشاتورلر ايدى پونلر اولوشىنى پونخانه خدمتچيلرينه هم پونخانه نك كرا كلرينه صرف فيلورلر ايدى اگر خدای نقى ديب بيلگولاننگانى بخشيراق بولسه آنى پونلر اولوشى ايله آلسدروب بخشيراقنى پونلر گه ديوب فويلرلر ايدى پونلر گه ديب بيلگولاننگانى بخشيراق بولسه شول حالنچه فالدرورلر ايدى واگر خدای نقى ديبگان اولوشدن بر آزی پونلر اولوشينه فانوشسه آنى آيروب آلماسلر ايدى خدای تعالی بايدر آكنا محتاج توگلدر ديورلر ايدى واگر پونلر اولوشى نك بر مقدارى خدای نقى فانوشسه آنى آيروب آلورلر هم پونلر حصه سنى كامل ايتوب طولتورورلر ايدى حق سبحانه و تعالی مشركلر نك اوشبو اشلر نك خبر بيروب يوردى كم (وجعلوا لله) وقيلدیلر یعنی بيلگولادیلر آنلر خدای تعالی اوچون (هما ذرا من العرش) شول نرسه دن كم ياراندى خدای تعالی ايگونلك جنسندن (والانعام) دغى دورت آياقلى حيوانلر دن (نصيبا) بر اولوشنى یعنی ايگونلر نك هم حيوانلر نك بر اولوشنى خدای نقى ديوب و بر اولوشنى پونلر نقى ديوب بيلگولادیلر (فقالوا هذا لله) بس ايتدیلر آنلر اوشبو اولوش الله تعالی نقى ديوب (بزعمهم) اوزلر نك باطل گمانلر ي ايله (وهذا لشركائنا) واوشبو ايكنچى اولوش خدای شريك ايتوب توتقان پونلر نقى ديدیلر (فما كان لشركائهم) بس آنلر نك شريكلرى اوچون بولغان نرسه یعنی پونلر نقى ديوب بيلگولاننگان اولوش (فلا يصل الى الله) بس ايرشماس اول الله تعالی گه یعنی اول اولوشنى پونخانه دن باشقه اورنقه هيچده صرف فيلماسلر (وما كان لله) وشول نرسه كم بولدى خدای تعالی اوچون (فهو يصل الى شركائهم) بس اول ايرشور آنلر نك پونلر ينى خدای نقى ديوب بيلگولاننگان اولوشنك بر آزی پونلر اولوشينه فانوشسه آنى آيروب آلماسلر پونلر گه صرف فيلورلر هم خدای نقى ديب بيلگولاننگانى بخشيراق بولسه آنى پونلر نقى ايله آلسدروب (سأما يحكمون) نى باوز حكمدر شول نرسه كم حكم فيلورلر آنلر (وكذلك) اوشانداق یعنی نك كم اوشبو باطل عادتنى شيطان مشركلر گه بخشى ايتوب كورساندى شونك كى (زين) زينتى فيلدى وكوركام ايتوب كورساندى (لكثير

(۱) بر نرسه نى الله تعالی اوچون نذر ايتونك طرفى شولدر كم الله بولنك الله تعالی بيورغانچه اول نذر ايتولگان نرسه نى فقيرلر گه ومحتاجلر گه صدقه فيلور اول نذر نك فائدىسى الله تعالی گه ايرشماس الله تعالی آكنا محتاج توگلدر بلكه فقيرلر گه فائدى بولسون اوچوندر الله تعالی نك طاعنى اوتالور هم فقيرلر گه فائده ايرشور ونذر ايتكوچى نك اوزينه اجر و ثوابى بولور واگر بر نرسه نى الله اوچون نذر ايتكان شكلى باشقه بر مخلوق اوچون مثلا فلان كمسه اوچون ديوب نذر ايتسه اول كشى خدای تعالی گه شرك كيلتورگان بولور صافلانو لازمدر واگر الله تعالی اوچون نذر ايتوب اجر و ثوابى فلان كمسه گه بولسون ديسه درستدر تفسير جمالى

مِنَ الْمُشْرِكِينَ) مشرکلرنڭ کو بسینه (قَتَلَ أَوْلَادَهُمْ) بالالرینی اولتورمکنی (شَرَّ كَاتِبِهِمْ)
 آنلرنڭ خدایغه شریک ایتوب نوتقان نرسه لری یعنی شیطانلر با که پونغانه خدمتچیلری
 مشرکلرگه اوز بالالرینی اولتورونی کورکام و معقول اش ایتوب کورسانورلر
 (لِيرُدُوهُمْ) تاکم هلاک فیلسونلر اوچون آنلرنی یعنی توغری بولدن آزدروب
 ضالانکه توشورسونلر اوچون اوشبو طریقه وسوسه قیلورلر (وَلْيَلْبَسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ)
 هم شبهه لی ایتسونلر و بلومسز فیلسونلر اوچون آنلر اوزرینه دینلرینی یعنی
 ابراهیم علیه السلام دینی نی اوزگارتوب شبهه گه توشسونلر و دینسز قالسونلر اوچون
 شیطانلر آنلرغه اوشبو طریقه وسوسه قیلورلر (وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ) واگر تلاسه
 ایدی الله تعالی فیلماسلر ایدی مشرکلر اول اشنی هم اوز بالالرینی اوزلری
 اولتورماسلر ایدی (فَدَرَهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ) بس قوبغلسن آنلرنی اوزلرنڭ بالغان
 افترالری ایل و آنلردن کیچکل (وَقَالُوا) دخی ایتدیلر مشرکلر (هَذِهِ أَنْعَامٌ وَحَرِثٌ
 حَجْرٌ) اوشبو پونلر مزنگ اولوشی بولغان دورت آیاقلی طوارلر هم ایتونلک حرامدر
 (لَا يَطْعَمُهَا إِلَّا مَنْ نَشَأَ) آشاماس آنلرنی مگر بز تلاگان کیمسه گنه آشار یعنی
 پونغانه خدمتچیلری گنه آشارلر باشقه لرغه حرامدر دیدیلر (بِزَعْمِهِمْ) اوزلرنڭ
 باطل گمانلری ایل یعنی هیچ بر دایلسز اوشبو سوزنی ایتدیلر دخی ایتدیلر کم
 (وَأَنْعَامٌ حَرَمَتْ طَهُورُهَا) اوشبو دورت آیاقلی حیوانلر درکم حرام ایتولدی آنلرنڭ
 آرفالری آطلانو اوچون یعنی حیوانلردن بعضلرینی پونلر اوچون دیوب بیلگولاب
 آنلرنڭ آرفالرینه آطلانونی حرام قیلورلر ایدی اول حیوانلرغه هیچ کم آطلانماس
 هم بؤك بؤکلانماسلر ایدی (وَأَنْعَامٌ لَا يَذُكُرُونَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا) دخی شول دورت
 آیاقلی طوارلردرکم یاد ایتماسلر آنلر خدای تعالی نڭ اسمینی اول طوارلر اوزرینه
 یعنی پونلر اوچون قربان فیلامز دیوب بوغازلاغان وقتده خدای تعالی اسمینی
 ذکر ایتماسلر بلکه پونلر اسمی ایل بوغازلارلر (أَفْتَرَاءُ عَلَيْهِ) افتراقیلماق افترا
 قیلورلر اول مشرکلر بالغاندن خدای تعالی اوزرینه یعنی اوشبو اشلرنی خدای
 بیوردی دیوب بالغانلارلر (سَيَجْزِيهِمْ) بس نیز درکم جزا بیورر آنلرغه خدای تعالی
 (بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ) شول ترسه سببلی کم افترا قیلور بولدیلر آنلر بالغاندن خدای
 ایتماگاننی ایتدی دیوب (وَقَالُوا) دخی ایتدیلر مشرکلر (مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ)
 اوشبو دورت آیاقلی حیوانلرنڭ فورصاقلرنده بولغان نرسه یعنی فورصاقلرنداغی
 بالالری (خَالِصَةٌ لِّذُكُورِنَا) پاک و حلالدر بزنگ ایلرلر مزگه (وَيَحْرِمُ عَلَيَّ مِنْ أَزْوَاجِنَا)

وحرام ايتولمشدن درست توگلدن خاتونلر مزغه جاهليتده عرب مشرڪلر يئك باطل
 عادتلرنندن برسي شول ايدى كم برنوه بش مرتبه قولونلاب آخري بالاسى ايركك
 بولسه اول آنا نوه نك ولاغيني ياروب طامغه سالوب يبارورلر ايدى اول نوه گه
 هيچ بر اش اشلانماسلر هم يوك يوكلانماسلر ايدى يئك قدرلر توتارلر ايدى
 شونداين آنا نوهنى بحيره ديوب آطارلر ايدى اوشانداق براو صرخوا بولسه صرخوا مدن
 نرلسام اوشبو نوهم نذر بولسون ديوب بر آنا نوهنى ييلگولب نذر ايتار ايدى
 صكره اول نوه هم بحيره كى يئك قدرلى بولور ايدى آنك ايله هيچده فائولانماسلر
 ايدى آنداين نوهنى سائبه ديوب آطارلر ايدى اوشبو بحيره ايله سائبه ديوب آطالفان
 آنا نوهلر هر فايهان بواز بولسه مشرڪلر ايتورلر ايدى اوشبو نوهلر نك
 نور صافلر ندهنى بالالرى ا گر ترك طوسه لر ايرلر مزگه حلالدر وخاتونلر مزغه
 حرامدر (وان يكن ميتة) واگر بولسه اول حيوانلر نك نور صافلر ندهنى نرسه
 اولاكسه يعنى اگر نور صافلر ندهنى بالالرى جانسز طوسه (فهم فيه شركاء) بس
 آنلر آنى آشوده شريكدر يعنى اول جانسز طوغان اولاكسهنى آشاو ايرلر ينده
 خاتونلر ينده درست بولور مشرڪلر شولاي ديورلر ايدى (سبعز بهم وصفهم) نيزدر كم
 جزا بيرور خدای تعالى آنلرغه اوشبو يالفان صفتلر ايله صفتلورلر ينه فارشى يعنى
 حلالنى حرام و حرامنى حلال ديماكلرى اوچون آنلرغه جزالرينى بيرور (انه حكيم)
 دريئلكده اول خدای تعالى اشنده حكمت اياسيدر (عليم) بلسگوچيدر بندهلر نك
 مصلحتلرينى حلال و حرام قبولوده (قد خسر الذين) تحقيق زبان ايتديلر شول كسهلر كم
 (قتلوا اولادهم) اولتورديلر اوزلر يئك بالالرينى (سفاها) احمقلىق وعقلسزلىق
 يوزندن (بغير علم) بلودن باشقه يعنى احمقلىق و نادانلىق ايله اوز بالالرينى اوزلرى
 اولتورگان كشيلىر زبان فيلديلر صوگندن خسران و اوكونچده فالديلر جاهليتده
 عربنك بعض قبيللرى فز بالالرينى نرى كويونچه برگه كومارلر ايدى عرب آراسنك
 صوغش هم بر قبيله ايكنچى قبيلنى طالاو كوب بولغانلقدن دشمان قولينه بالالرمز
 اسير بولماسونلر ديوب شول اشنى اشلارلر ايدى ياكه اوسوب يتكاج كياوگه
 بيرورگه خورلانغانلىق لرنندن بسا ايسه جهاز و پريدان مصارفندن آغرسنوب فز
 بالالرينى اولتورورلر ايدى حق سبحانه و تعالى آنلر نك اوشبو يامان عادتلرنندن
 خبر بيرور بيورديكم آنلر حماقت و جهالتلرنندن اوز بالالرينى اولتورديلر
 (وحرما ما رزقهم الله) هم حرام فيلديلر خدای تعالى آنلرغه رزقلاندرغان نرسهنى
 يعنى بحيره و سائبه كى خدای تعالى حلال ايتكآن نرسلرلى آنلر اوزلرينه حرام

فيلدېلر (افترأ على الله) افتراء فيلماق ايله خدای تعالی اوز رینه بالغانى (فد ضلوا) تحقیق ضلالتکه نوشدېلر انار توغرى بولدن آز دېلر (وما كانوا مهتدين) هم بولمادېلر انار كونلگوچېلر توغرى بولغه (وهو الذى انشا) اول خدای تعالی شونداين ذاندرکم پيدا فيلدى وباراندى سزنگ اوچون (جات معر و شات) آغاچلرى و يمشلرى برگه يانتوب اوسه نورغان باقچهلرنى قاون وقار بوز هم قاباق شكلى (وغیر معر و شات) هم آغاچلرى يوفارى کوتارلوب بيوك بولوب اوسكان باقچهلرنى بوزم و آلما هم انار آغاچلرى كىبى بعضيلر ديمشلدردر کم معر و شات كشميلر اوزلرى اولطور توب اوسدركان باقچهلردر وغير معر و شات فرده هم طاولرده اوزلرى اوسكان آغاچلر (والنخل) دخى باراندى خدای تعالی خرما آغاچينى (والزرع) هم ابگونلكلرنى باراندى آرش بقداى و آرپه كىبى (مختلفاً اكله) نورلى نورلى بولغانى حالده اوشبولرنگ هر فايوسى نك يمشلرى (والزيتون) هم بار فيلدى خدای تعالی زينوننى بر نوع يمش اسميدر (والرمان) دخى انار يمشينى (متشابهاً) بر برسینه اوخشاغوچى بولغانى حالده اوشبو آغاچلر يعنى طشقى صفتلىرى و روشلرى برسى برسینه اوخشار (وغیر متشابهه) هم اوخشاماغانى حاله بر برسینه يعنى يمشلرنگ لفتلرى و خاصيهلرى برسى نكى ابكنجى سى نكينه اوخشاماس فايوسى نك يمشى و آچى و فايوسى نك طاتلى بولور (كلوا من ثمره) آشاكز سز هر فايوسى نك يمشندن (اذا اثمر) هر فايچان اولگورسه و يمش برسسه (وانوا حقه) هم (۱) بيركز آنك حقىنى يعنى زكوة و عشرينى چقاركز و فقيرلرگه صدقه بيركز (يوم حصاده) يمشلرينى اوزگان كونده يعنى باقچه آغاچلرنگ يمشلرينى جيعان كونده كېچكدر ماينچه فقير و محتاجلرنگ حقلرينى بيركز صدقهنى كېچكدر و تيوش توگل ايكانينه اشار ندر (ولا تسرفوا) دخى اسراف فيلما كز وچيكدن چقما كز صدقه بيرو طوغرىسنده يعنى قولكز داغى نرسه نك همه سىنى بر يولى بيروب بتورب اوزكز آپدراب قالما كز بسا كه مراد صارانقلده چيكدن چقما كز ديمكدر والله اعلم امام قشيري رحمه الله ديمشلدركم اوز نفسك آرزوسى اوچون آزغنه صرف فيلسا كده اسرافدر خدای تعالی يولنك بار مالكنى همه سىنى صرف ايتسا كده اسراف توگلدر (انه لا يحب المسرفين) درستلكك اول خدای تعالی دوست توتماس اسراف ايتكوچيلرنى وچيكدن چققوچيلرنى (ومن الانعام حمولة) دخى باراندى خدای تعالی دورت آباقلى حيوانلردن بوك بوكلا گوچيلرنى توه هم اوگوز كىبى (وفرشاً) هم برگه يانتوروب بوغاز لانا تورغان حيواننى فوى وصافى

(۱) بو طوغرىك مشهورراك قول شولدرکم اوشبو صدقه دن مراد فرض بولغان زكوة و عشر توگلدر زيرا كه زكوة مدینه ده فرض بولدى بو آيت مكه ده نازل بولغان آيتلردندر و بعضيلر بو اورنده مراد زكوتدر ديورلر هم بو آيتنى مدینه ده نازل بولدى ديورلر ثابت اين فيس رضی الله تعالی عنه نك بشيوز آغاچلاب خرما باقچه سى بار ايدى شول آغاچلرنگ خرما لرینى همه سىنى بر يولى فقيرلرگه صدقه فيلوب اوزى آپدراب نالدى بس حق سبحانه و تعالی دن آيت كیلدى كم اسراف فيلما كز و صدقه بيروده چيكدن چقما كز

تفسیر حسینی

(۱) بو آيت نىڭ سبب

نزولى شولدىركم مشركلردى
عوف بن مالك دىگان
كەسە رسول صلى الله
عليه وسلم حضورىنە
كىلوب ايندى اى محمد
سن بىزنىڭ آنا و بابالارمىز
حرام قىلغان نىرسەنى حلال
قىلدىڭ اول حضرت صلى الله
عليه وسلم بىور دىلدىركم
سزنىڭ بابالارنىڭ حرام
بىلورلى ايله خىداى تعالى
حرام اينماگان نىرسە
ھېچدە حرام بولماس عوف
ايندى اوشبو نىرسەلرنى
خىداى حرام قىلغان بس
حق تعالى دن اوشبو آيت
كىلدى رسول صلى الله
عليه وسلم بىور دىلدىركم
خىداى تعالى سزنىڭ اوچون
سكز زوج آشالا تورغان
حيوانلارنى ياراتتى
آنلارنىڭ ايتلارنى سزگە
حلال قىلدى سز اوزگرنىڭ
باطل گمانلارنىڭ ايله اول
حيوانلاردىن بعضىلارنى
بەھىرە سائىھە ھەم وصىلە دىيۈپ
تەسبەھ قىلۇپ آنلارنى اوز-
گىزگە حرام قىلاسز اوشبو-
لارنىڭ حرام بولماقنى چەتتىن
در ايرىك بولورلى اوچونمۇ
يا ايسە آنا بولورلى اوچونمۇ
اگر ايرىكلىكى اوچون
حرام بولسە بار چە حيوانلار-
نىڭ ايرىكلىرى حرام بولسە
لار كراك و اگر آنا بولورلى
سببلى بولسە آنا حيوانلار
ھەم سىحرام بولسە كراك اى
ابن مالكنى اوچون سويللا

شكلى ياكە ھوملە تۈە و صفر كىبى ايرى حيوانلار و فرش واق حيوانلاردىن (كُلُوا
مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ) آشاكىز خىداى تعالى سزگە رىزقاندىغان و حلال قىلغان نىرسەدن
(وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ) ھەم ابارماكىز شىيطان آدوملارنى يەنى شىيطان بولدىن
يورماكىز و علانى حرام قىلماكىز آنىڭ و سوسەسى ايله (أَنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ) درىستلىككە
اول شىيطان آشكارا دشماندىر سىزلىككە (ثُمَّ إِنِّي أَرَأَيْتَ إِذْ أَرَادَ اللَّهُ دَارَ
أَبَا قَلْبَةَ حَيَّوَانِ رَدْنَ سَكْرَ جَفَلَرْنِي يَعْنِي بَوْرَطِدَ أَصْرَالُوبِ ائْتَلَرِي أَشَالَا تَوْرغان
حيوانلار ايرىك و آنالى سكز زوجدىر دورت پار بولور ايرىكلىكى آناسىنىڭ زوجى
و آناسى ايرىكلىكىنىڭ زوجىدىر ايرىكلىكى بىرگە ايرىكلىكى بولور بس دورت پار
سكز زوج بولور (مِنَ الضَّانِ اثْنَيْنِ) فويدىن ايرىكلىكى ياراتتى يەنى ايرىكلىكى
تەكەسى ھەم آناسى (وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ) ھەم كەجەدىن ايرىكلىكى زوجى تەكەسى و آناسىنى
ياراتتى (قُلْ أَلَذَّكَّرِينَ حَرَّمَ) ايتكىل سىن ايا ايرىكلىكىنى حرام قىلدىمۇ خىداى تعالى
(أَمِ الْإِنثِيَيْنِ) يا ايسە ايرىكلىكى آنانى حرام قىلدىمۇ اوشبو قولى ايله كەجەدىن يەنى
ھېچ قابوسىنى حرام قىلمايدى (أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْإِنثِيَيْنِ) يا ايسە ايرىكلىكىنىڭ
فانلارنىدە بولغان نىرسەنى حرام قىلدىمۇ نىڭ كىم سىز مشركلر اوشبولارنى حرام قىلاسز
(نَبِيُّنِي يَعْلَمُ) خىبر بىرگىز سىز مۇكا بىر علم بىرلە يەنى خىداى تعالى اوشبولارنى حرام
قىلغان لىقىنە علمىڭىز بولسە بىلساكىز شول بىلگان نىرسەگىزنى مۇكا اينوگىز (أَنْ كُنْتُمْ
صَادِقِينَ) اكر بولساكىز سىز راست ايتكوچىلر خىداى تعالى اوشبو حيوانلارنى حرام
قىلدى دىگان سوزگىزدە (وَمِنَ الْأَبِلِ اثْنَيْنِ) دىخى ياراتتى خىداى تعالى تۈەدىن ايرىكلىكى
زوجىنى ايرىكلىكى و آناسىنى (وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ) ھەم صغردىن ايرىكلىكى زوجىنى اوگوز و صيبرىنى
(قُلْ أَلَذَّكَّرِينَ حَرَّمَ) ايتكىل سىن اى محمد عليه السلام ايا ايرىكلىكىنى حرام قىلدىمۇ
خىداى اوشبو تۈە ھەم صغردىن (أَمِ الْإِنثِيَيْنِ) يا ايسە ايرىكلىكى آنانى حرام قىلدىمۇ (أَمَّا
اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْإِنثِيَيْنِ) يا ايسە ايرىكلىكى آنالارنىڭ يەنى آنا تۈە ھەم صغرنىڭ
فانلارنىدە بولغان نىرسەنى بالالارنى حرام قىلدىمۇ لىقە ھېچ بىرسى حرام توگىلدىر
(أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ) يا ايسە سىز بولدىڭىزمۇ حاضرلار و كورب تورغۇچىلار (أَذْ وَصِيكُمُ اللَّهُ
بِهَذَا) شول وقتدە كىم وصيت قىلدى خىداى تعالى سزگە اوشبونىڭ بىرلە يەنى خىداى
تعالى اوشبولارنى سزگە حرام ايتتىم دىيۈپ سىزلىككە وصيت ايتكانىنى كوردىڭىزمۇ
والىقە كورگانىڭىز يوقدىر (۱) (فَمَنْ أَظْلَمُ) بس كەمدىر ظالمىڭ (مَنْ أَظْلَمُ عَلَى

ھاس سىن جواب بىرگىل دىلدىر عوف ايندى سىن سوزلا گل بن طكلايم بس اول حضرت صلعمم آنا اوشبو آيتنى اوقۇدى اسباب

الله كذباً) الله تعالى اوزرينه بالفاننى افتراءً ايتكان كمسه دن (لِيُضِلَّ النَّاسَ) تا كم
 ضلالنكه نوشورسون و آذرسون اوچون آدميلرنى (بغير علم) علمدن باشقه يعنى
 بلماينجه نادانلق ايله خلقنى آذر و اوچون حرام بولماغان نرسه لرنى خداى حرام
 فيلدى ديوب خداى تعالى كه بالفاننى افتراءً ايتكان كشيدين ظالمراك كم بولور البته
 ايك ظالمراك كشى شول كشيدير (ان الله لا يهدي القوم الظالمين) درستلكه خداى
 تعالى توغرى بواقه كوندر ماس ظالم بولغوچى گر و هلرنى يعنى جاهليت دينينى توتوب
 حلال نرسه نى حرام ايتكوچى مشركلرنى قريش مشركلرى اوشبو آيه كريمه نى
 ايشتكاج اينديلىر بو آبتكه قاراغانده دورت آباڧلى يورط حيوانلرى همه سى حلال
 بولدى ايمدى حرام بولغان نرسه نى نرسه در ديديلر حق تعالى دن آيت كيلدى كم
 (فل) ايتكل اى محمد عليه السلام مشركلر كه (لا اجد فيما اوحى الى) من طاپاسمن
 منم صارى و حى ايتولگان نرسه ده (محرماً) حرام نيولونغان نرسه نى (على طاعم بطعمه)
 آنى آشى تورغان آشاوچى اوزرينه يعنى مكا ايدرليگان شريعتده آشالا تورغان
 حيوانلردن آشاوچيغه حرام بولغان نرسه نى طاپاسمن (الا ان يكون ميتة) مگر حرام
 بولور اكر بولسه اول نرسه اولاكسه (اودما مسفوحاً) يايسه بوغاز لاغان وقتده
 آغا تورغان بوغاز فانى بولسه (اولحم خنزير) يايسه دوگفز ايتنى بولسه اوشانداق
 دوگفز نك بارچه اجزالرى حرامدر (فانه رجس) بس درستلكده اول حرامدر (او
 فسقا اهل لغير الله به) يايسه بوغاز لاغان وقتده خداى تعالى دن باشقه نك اسمينى
 ذكر ايتوب فاسقلق ايله صوبولغان حيوان بولسه پوت لر اوچون بوغاز لاغان
 حيوانلر كىبى (فمن اضطر) بس هر كم چاره سز و عاجز بولسه آچلقدن (غير باغ)
 ظلم لى ايتكوچيگه باشقه بولغانى حالده (ولا عاد) هم شريعت چيگندن چقغوچيغه
 باشقه بولغانى حالده (فان ربك) بس درستلكده سنك پروردكارك (غفور رحيم)
 يارلقاوچيدر مهربان و مرحمتليدر يعنى بر كمسه آچلقدن عاجز قالوب اولوم حالينه
 ايرشسه بوقاریده ذكر ايتولگان حرام بولغان نرسه لردن باشقه آشارلق نرسه
 هيچده طابولماسه شولوقتده اول كشى حرام بولغان نرسه نى آشاسه رخصندر خداى
 تعالى غفور و رحيمدر كم ضرورت حالنده حرام نرسه نى آشاغان اوچون مؤاخذه
 قيلماس هم عاجز و چاره سز قالغان لرغه جرامنى آشاماقفه رخصت بير ور (وعلى
 الذين هادوا) ويهودى بولغان كمسه لر اوزرينه (عز منا كل ذى ظفر) حرام فيلدى قىز
 هر بر طرناق و طوياق اياسى بولغان حيواننى يعنى نوه و آط كىبى حيوانلر هم برتقوچى

جانورلر وير تقوچى قوشلرنى (ومن البقر والغنم) دخی صفر ایله فوبیدن (حرمانا
 علیهم) حرام ایتدکیز یهودیلر اوزرینه (شعومهما) آنلرنڭ اچ مایلرینی یهودیلرگه
 حیواننڭ اچ مایی حرام ایدی (الا ما حملت ظهورهما) مگر حرام بولمادی آنلرغه
 شول نرسه کم یوکلادی آنى صفر ایله فوبینڭ ارفالری یعنی صفر وقوبینڭ ارفالرینه
 وقابریغالرینه یابشقان مایلر آنلرغه حرام بولمادی (والحوایا) یا ایسه اچا گیلر
 یوکلادی یعنی اچا گیلر داگی مایلر آنلرغه حرام ایتولمادی (او ما اختلط بعظم) یا
 ایسه شول نرسه کم فانوشقاندر سویا ککه یعنی سویا ککه یابشقان مایلر آنلرغه
 حرام ایتولمادی فوبرق مایی شکلی اوشبو ذکر ایتولگان اوچ نورلی مایلردن باشقه
 حیوانده بولغان مای بارچهسی یهودیلرگه حرامدر (ذلك) اوشبو اش یعنی مذکور
 نرسه لرنی یهودیلرگه حرام قیلوشونڭ اوچوندر کم (جزیناهم بیغیهم) جزا بیردکیز
 آنلرغه آنلرنڭ ظالم لقلری سببلی (وانالصادقون) ودرستلککیز راست ایتکوچیلر
 یهودیلرنڭ ظالم لقلری هم خداینڭ فرمانینه قارشولری سببلی خدای تعالی آنلرغه
 شریعتنی طار ایتدی کوب نرسه لرنی آنلرغه حرام قیلدی (فان کذبوک) بس اگر
 یالغانغه توتسه لر آنلر سنی ای محمد علیه السلام وسنڭ کیلتورگان خبرگا اشانماسه لر
 (فقل) بس سن ایتکل آنلرغه (ربکم ذو رحمة واسعة) سز نڭ پروردگار کز کیکڭ
 وکوب بولغوچى رحمتنڭ ایا سیدر سز لر آنڭ حکمینه اشانماسا کزده اول سز گه
 عذاب یباروده آشوقماس دنیاده سز گه مهلت بیورور (ولا یرد باسه) وکیری
 دوندرلماس آنڭ عذابی (عن القوم المجرمین) گناه قیلغوچى گروهدن یعنی دنیاده
 سز لر گه مهلت بیرسده فرمانینه قارشقان کمه سهر گه آخرنده آنڭ عذابی بولما ینچه
 فالماس هیچ کم آنڭ عذابینی کیری فایتارا آلماس (سیقول الذین اشرکوا) تیزدر کم
 ایتورلر خدای تعالی گه شرک کیلتورگان کمه سهر (لو شاء الله ما اشرکنا) (۱) اگر
 نلاسه ایدی خدای تعالی بز شرک کیلتورماس ایدک (ولا ابائنا) هم آنالر مزده
 شرک کیلتورماسلر ایدی (ولا حرمانا من شیء) دخی حرام قیلماس ایدکیز هیچ بر
 نرسه نی (۱) (کذالك) اوشانداق یعنی نتاک کم سنڭ قومک سنی یالغانغه توتدیلر
 شونڭ کبی (کذب الذین من قبلهم) یالغانغه توتدیلر آنلردن السگاری بولغان امتلر
 هم اوزلرینڭ پیغمبارینی (حتى ذاقوا باسنا) شولوقته چه کم طانودیلر آنلر بز نڭ
 عذابیمزنی یعنی سوئندن آنلرغه عذاب یباردک (قل) ایتکل سن اول مشرکلرگه
 (هل عندکم من علم) ایا بار مودر سز نڭ فاشکزده بر علم یعنی اوز کز ایته تورغان

(۱) اوشبو سوزنی آنلر
 اعتدالر طریقه ایتورلر
 خدای اوزی شولای تلا گاج
 بز نڭ ایشلا ماینچه نی چاره مز
 بار بز نڭ مشرک بولما فیمزنی
 هم مذکور نرسه لرنی حرام
 قیلما فیمزنی خدای تعالی
 اوزی تلا گان اوزی
 شولای تقدیر قیلغان
 دیورلر یا که بو سوزنی
 آنلر استهزاء یوزندن
 ایتورلر یا ایسه آنلرنڭ
 اعتقاداری شولای بولوب
 اوز کوکئل لرندا گی
 اعتقادلرینی ایتورلر
 خدای مشرک بولورغه
 فوشقان هم مذکور نرسه
 لرنی خدای اوزی حرام
 ایتگان دیوب کوکئل لرندن
 اعتقاد قیلغان بولورلر

حسینی

يعني حرام و گناه بولغان اشلرني اشله ماگز بعضيلر بو اورنده فوا حشدن مرادز نادر ديمشدر
 عرب نك اولوغلري اولانده زنا فيلورلر ابدى ابر ويسز و ادب سزاري آشكارا زنا فيلورلر
 ابدى بس حق تعالى بيوردي كم زناغه ياقن كيلماگز (ما ظهر منها وما بطن) آشكارا
 و ظاهر بولغان نرسه گه اول بوزق اشلردن ياكه زنادن ياقن بولماگز هم باشرن
 بولغانينده ياقن بولماگز يعني كشي آلدننده اشلاماگز اولافده هم اشلاماگز
 بعضيلر ظاهر دن مراد خمر اچو و باطن زنا فيلودر ديمشدر ياكه ما ظهر فعل و اشدر
 و ما بطن كوكلدا گي نيندر والله اعلم (ولا تقتلوا النفس التي حرم الله) هم اولتورماگز
 خدای تعالى حرام فيلغان نفسني يعني ناحق اورنده كشي اولتورماگز (الا بالحق)
 مگر حلق برله اولتورساگز درستدر يعني فصاص اوچون ياكه مرتد بولغانلقى
 اوچون حاكمك اولتورماكي كبي (ذلكم) اوشبو ذكر ايتولميش امر و نهيلر (وصيكم به)
 وصيت فيلدى و بيوردي خدای تعالى سزني آنك برله (لعلكم تعقلون) ناشايدكم سزدر
 آكلار سز و بلور سز توغرى يول شول ايدكيني و شونك ايله عمل فيلور سز (ولا تقر بوا
 مال اليتيم) دخي ياقن بولماگز سز يتيمك مالينه هم آنده تصرف فيلماگز (الا بالتي
 هي احسن) مگر يغشيراق بولغان اش برله تصرف فيلماگز و آشا ياقن بولماگز
 يعني يتيم لر نك مال لر يني ضايع بولودن صافلاگز هم آنك برله سودا فيلوب آرتدر ورغه
 طرشكز اول مالدين اولرگز آشاماگز باشقه كشي لر گه ده آشانماگز (حتى يبلغ اشدته)
 تا كم ايرشكانگاچه اول يتيم قوتينه يعني بانغ بولغانغه چه (واوفوا الاكيل والميزان)
 دخي تمام ايتوب اولچاگز صاوت اولچاوني صاوت ايله اولچانه تورغان نرسه لرده هم
 آغزلق اولچاوني آغزلق ايله اولچانه تورغان نرسه لرده (بالقسط) عدلك و تينگزلك
 برله يعني اولچاوشنده خيانت ايتماگز بيرگانده كيم اولچاب و آلفانده آرتق ايتوب
 آلمماگز يينا بيمده مذكور در كه اوشبو آيت كر يمه كيلگاندن صواك صحابه لر ايتدبلر
 يا رسول الله اولچاونك تليني برجون بورنوگي قدر ليده بر ياقفه آوشدر ماينچه كامل
 تينگز ايتوب اولچارگه بزر قادر نوگلمز بو اش بيك چيتوندر ديدبلر بس حق
 تعالى دن آيت كيلدى كم (لا تكلف نفسا الا وسعها) بز تكليف ايتماسمز و كوچلا ماسمز
 هيچ بر كشي ني مگر كوچي ينكان قدر برله گنه كوچلا رمز يعني سزدر كوچكز ينكان
 قدر لي اولچاوني تينگز ايتوب اولچارگه طرشساگز و مقصودكز عدلك بولسه قصدكز
 ايله بولماغان هم كوچكز يتيمي طورغان اشلر طوغر يسنده خدای تعالى سزني مؤاخذه
 ايتماس عفو فيلور (واذا قلتم فاعدلوا) و هر فايچان ايتساگز سز برسوزني بس

راستلق ونوغر بلیق فیلسکز یعنی بالغان سو یلاما کز وبالغان گواهلوق بیروما کز (ولو
 کان ذا قریبی) اگر چه یاقنلق ایاسی فرندا شکر بولسه ده اول کشی یعنی اوز فرندا شکر
 حقنده گواهلوق بیروما کز یا که حکم فیلسا کزده نوغر بلیق و عدلک فیلسکز بالغان ایتما کز
 (وبعهد الله اوفوا) هم الله تعالی نك عهدینه وفا فیلما کز یعنی شریعت حکملری
 طوغر یسنده عهد کزگه خلاقلق ایتما کز یا که اینکان نفرلر کزگه وفا فیلسکز و کامل ایتمو
 اوتما کز (ذلکم) اوشبو ذکر ایتمولمش امر ونهی لر (وصیکم به) وصیت فیلمدی
 و بیوردی خدای سزنی آنک برله (لعلکم تذکرون) تا کم شاید سز لر وعظمنور سز
 واوگوت آلور سز (وان هذا) ودر سنلکده اوشبو یعنی اوشبو سورده ذکر ایتمولمش
 توحید ونبوت دلیل لری هم شریعت حکملرینک بیانی (صراطی مستقیما) منم یوا بدر کم
 راست و طوغری یولدر (فاتبعوه) بس سز ایار کز اول بولغه شول یولدن چقما کز
 (ولا تتبعوا السبل) (۱) هم ایارما کز سز توری توری بولغان یول لرغه یعنی باطل
 دینلرگه و بدعت مذهب لرگه ایارما کز اسلام دیننده هم پیغمبر واصحاب یولنده ثابت
 بولکز (فتفرق بکم عن سبیل) بس آبرور و براق فیلور سزنی اول توری توری
 یولدر الله تعالی نك یولندن یعنی باطل دینلرگه ایارما کز حق بولغان اسلام دینندن
 براق بولور سز (ذلکم) اوشبو طوغری بولغه ایار و (وصیکم به) بیوردی خدای تعالی
 سزنی آنک برله (لعلکم تتقون) تا کم شاید سز لر صافلانور سز ضلالت و آرزو نلقدن
 هم خدای نك فرمانی بوینچه اش فیلور سز (ثم انینا موسی الکتاب) اوشبونک صوکنده
 اوفوغل سن آنلرغه شونی کم بز ببردک موسی پیغمبرگه تورات کتابینی (تماما علی
 الذی احسن) نعمت و کرامتنی تمام فیلو اوچون بخشیلوق فیلغان کسه گه یعنی اول
 کتابغه اشانوب آنک حکملری ایل عمل فیلغوچی کشیلرگه فضل ونعمتیمزنی تمام فیلو
 اوچون نورتنی بیاردک (وتفصیلا لکل شیء) هم هر نرسه نی تفصیل فیلو اوچون یعنی
 موسی پیغمبر شریعتنده بولغان حکملر نی همه سیننی بیان اینو و آیرب بلدر اوچون
 (وهدی) دخی طوغری بولغه کوندر مک اوچون (ورحمه) هم رحمت اوچون (لعلهم
 یلقاؤا ربهم یومنون) تا کم شاید اول بنی اسرائیل قومی پروردکار لرینه یولو فوغه
 ایمان کیلتورور لر حساب و جزا اوچون خدای تعالی حضورینه باروغه اشانور لر
 (وهذا) و اوشبو قرآن (کتاب انزلناه) شول کتابدر کم ایندر دکیز آنی (مبارک)
 برکتلی و فائده سی کوب بولغو جیدر (فاتبعوه) بس سز ایار کز اول قرآنغه (وانقوا)
 هم صافلانور کز آکا خلاقلق ایتمودن (لعلکم ترحمون) تا کم شاید سز لر رحمت ایتمولور سز

(۱) عبدالله بن مسعود
 رضی الله عنه دن روایت
 ایدلمشدر کم رسول اکرم
 صلی الله علیه و السلام
 حضرتلری بزنگ اوچون
 بر صزق صزوب اوشبو
 یول خدای تعالی نك یولدر
 دیدی آندن صو ک اول
 صزقنک اوک باغینه هم
 صول باغینه بر نه صزق لر
 صزوب بیوردی کم اوشبو
 یول لر باطل یولدر هر
 یولنک باشنده بر شیطان
 توروب اول شیطان
 آدمیلر نی شول باطل بولغه
 چاقرادر دیدی هم اوشبو
 ان هذا صراطی مستقیما
 آبتنی اوفودی
 مواهب علیه

آنلارنىڭ جانلىرىنى آلور اوچون عذاب فرشته لرى كېلما كېنى كوتارلار (اۋ ياتى ربك) يا ايسه كېلسه پروردگار كۇڭ حكىمى يعنى خدای تعالی دن آنلارنى عذاب قىلو بىرلە حكىم كېلما كېنى كوتارلار يا ايسه ربك نىڭ ايتلىرى يعنى قىامت علامتلىرى كېلما كېنى كوتارلار دجال چىقماقنى وعيسى عليه السلام ايمماقنى هم دايق الارض ويا جوج ويا جوج هم قوياشنىڭ مغربىدىن چىقۇوى كېلىر (اۋ ياتى بعض آيات ربك) يا ايسه پروردگار كۇڭ آيتلىرىنىڭ بعضىلىرى كېلما كېنى كوتارلار يعنى قىامت علامتلىرىدىن بعضلىرى ظاهر بولۇى كوتارلار (يۈم ياتى بعض آيات ربك) شول كۈنۈڭ كىم كېلور ربك نىڭ آيتلىرىدىن بعضلىرى كوتارلار مفسىرلارنىڭ قولنچە اوشبو علامتلىرىنىڭ بعضىدىن مراد قوياشنىڭ مغربىدىن چىقۇويدىر ھەر قاچان قىامت ياقىنلاشوب قوياش مغرب طرفىدىن چىقسە بارچە خىلاپلار قورقۇغە قالوب توبە واستىغفارغە مشغول بولۇرلار شول حالنى كورب كافر و مشركلار ايمان كېلىنورولر لىكن اول كۈندە (لَا يَنْفَعُ نَفْسًا اِيْمَانُهَا) فائىدە بېرماس ھىچ بىر كىشىگە آنىڭ ايمان كېلىنوروى (لَمْ تَكُنْ اٰمِنًا مِنْ قَبْلِ) آندىن كىيىرى ايمان كېلىنورگان بولماسە (اۋ كىسبىت فى ايمانها خيرا) يا ايسه ايمانى اوز رېنە بىر ايدىن گۈل كىنى اشلاگان بولماسە زىرا كە اول كۈندە علامتلىرى كوزى ايلە كورگىچ كەنە ايمان كېلىنورسە اول ايمان اضطرابى بولور اير كىسزلىكن بولور شول سببىلى فائىدە بېرماس اوشانداق اولدە ھىچ ايدىن گۈل كىنى شول كۈندە گنە قورقۇوندىن توبە واستىغفار قىلۇب ايدىن گۈل كىنى اشلاسه اول ھم فائىدە بېرماس معالم دە كېلىنورمىشدر كىم قوياش مغربىدىن چىققان كۈندە كافر نىڭ ايمانى ھم فاسقنىڭ توبەسى مقبول بولماس (قُلْ) ايتكىل سىن اى محمد عليه السلام (انتظروا) كوتوب تور كىزىز اى مشركلار اوشبو علامتلىرىنى (انا منتظرون) درستلىككە بىز ھم كوتوكۈچىلر مۇ ھەر قاچان اول علامتلىر پىھەر بولسە بىزنىڭ اوچون بىغشى وسىزنىڭ اوچون يامان بولور اولوقىندە ايمان كېلىنورسا كۇزدە فائىدە بېرماس (ان الذين فرقوا دينهم) درستلىككە شول كەسەلر كىم آيوردىلر و طاراندىلر اوزلرىنىڭ دىنلىرىنى يعنى تورلى تورلى بوللرغە و مەھبلىرگە آيوردىلر و پېغمبەرلرنىڭ بعضلىرىنە اشانوب بعضلىرىنە اشانمادىلر (وكانوا شيعا) ھم گروھ گروھ بولدىلر نىڭ كىم يهودىلر بىتمىش ايكى فرقه و نصارالار ھم شول طريقە كورب تورلى فرقه لارگە آيوردىلر (لست منهم فى شىء) (۱) سىن توگلى سىن اى محمد عليه السلام آنلار توغرىسىدىن ھىچ بىر نرسەدە يعنى آنلار اوچون سىن مؤاخىدە ايتولماس سىن جزالىرى اوزلرىنە بولور آنلارنى كۈچلەب اسلامغە كىرتۈ سىڭا لازم توگلىر بعضىلر

(۱) يعنى يهود و نصارا تورلى نورلى مەھبلىرگە آيوردىلر بس سىن اى محمد عليه السلام آنلارنىڭ تەحقىقنە كىشىلەرگە قايۇسى درست و قايۇسى باطل ايكىلىنىنى نىكىشما گل بىلكە سىن اوز بولگۇن و طوغرى بولغان اسلام دىنئىدە ثابت بولغۇل يهود ھم نصارانىڭ تورلى مەھبلىرگە آيوردىلر اعتقادئىدە ابدى اعتقاد مسئلەلەرنە آيوردىلر توگلىر شول سببىلى خدای تعالی آنلارنىڭ آيوردىلرىنى ذم قىلدى اعتقاددە دىن و مەھبلىرگە بىرگە نورلى بولورغە نىوشدر ايمان عملاتئىدە تورلى مەھبلىر بولسە آندە ضرر بولمىد عملات مسئلەلەرنە ھەر بىر ئىشدا رابىنچە اش قىلور نىڭ كىم اهل اسلام حىقى و شافىقى ھم مالكى و حىبلى مەھبلىرىنە آيوردىلر بولۇشۇدە مۇناقىزە بولمىد

تەفسىر

اوشبو توری توری گروه بولوب آبرلغان کسمه لردن مراد بدعت اهل لاری در
 دیمشله (انما امرهم الی الله) موندن باشقه توگلدر کم آتارنک اشلاری الله تعالی که در
 یعنی آنلر حقنده خدای تعالی اوزی نچوک تلاسه شولای حکم قیلور تلاسه آنلرنی
 عذاب قیلور وتلاسه توفیق وهدایت میسر قیلور (ثم ینبتهم بها کأنوا یفعلون) صکره
 خبر بیرور وبلدرور خدای تعالی آنارغه شول نرسه نی کم اشلار بولدیلر آنلر
 دنیا ده یعنی دنیا ده اشلار گان اشلارینک آخرنده آنارغه جزاسین کورسانور (من جاء بالحسنة)
 هر کم کیلتورسه بر یغشیلقنی و بر ایند گو اش اشلارسه (فله عشر أمثالها) بس بولور
 آکا اول ایند گولکنک اون اوخشاشنی یعنی شول ایند گولک شکللی اون ایند گولک
 قیلغان قدر اجر و ثواب بولور امام ترمذی علیه الرحمة پیورمشد کم بر ایند گولک که
 اون اولوش اجر و ثواب بولور دیمکن مراد صانینی بیلگولاولو توگلدر بلکه اجر
 و ثوابنک کوب بولماقینی اظهاردر یعنی ایند گولک که فارشی خدای تعالی بیک کوب
 اجر و ثوابلر بیرور (ومن جاء بالسئنة) و هر کم کیلتورسه یعنی اشلارسه باوز عملنی
 (فلا یجزی الا مثلاً) بس جزا بیرلماس اول کسمه که مگر شول باوزلقنک اوخشاشنی
 بول گنه جزا بیرلور یعنی ایند گولک که اون اولوش اجر بولغان شکللی بر باوزلقنه
 اون باوزلقنک جزاسی بولماس بلکه بر باوزلقنه شول بر باوزلقنک غنه جزاسی
 باور (وهم لا یظلمون) و آنلر یعنی ایند گولک هم باوزلق اشلارچیلر ظلم اقی
 ایتولماسلر ایند گولک اهلینه اجر و ثوابلرینی کیمتو ایل ظلم ایتولماس باوزلق اهلینه
 جزائی و عذابنی آرتدرو ایل ظلم ایتولماس (قل) ایتکل ای محمد علیه السلام دینلرنک
 توری توری گروه بولوب آبرلغان کسمه ارگه (اننی هدائی ربی) درستلکده من
 کوندر گاندر منی پروردکارم (الی صراط مستقیم) توغری بولغوچی بول صاری
 (دیناً قیماً) درست و طوغری بولغوچی دیننی تلیمن اول طوغری بولدن یعنی
 مرادم اسلام دینبدر خدای تعالی منی اسلام دینینه کوندردی (ملة ابراهیم) ابراهیم
 پیغمبر ملتی در اول اسلام دینی (حنیفاً) اوشقوچی و میل ایتکوچی بولغانی حالده
 اول ابراهیم باطل دینلردن حق دین طرفینه (وما کان من المشرکین) هم بولمادی
 ابراهیم پیغمبر شرک کیلتور گوچیلردن خدایغه یعنی پوتقه طابونوچی بولمادی هم
 یهودی و نصرانی بولمادی (قل ان صلاتی) ایتکل سن درستلکده منم نمازم (ونسکی)
 هم منم قربانیم یا که حجیم (ومعبای) دخی منم ترکلنکیم (وممائی) هم منم اولما کم
 (لله رب العالمین) بارچه عالملرنک پروردکاری بولغوچی خدای تعالی اوچوندر

یعنی هر نینداین عمل قیلسام هم فی روشچه ترک بولسام ونینداین حالک وفات بولسام
همهسی خدای تعالی اوچوندر آکاغنه عبادت فیلورمن و اشلرمنی آکاغنه طابشرورمن
(لَا شَرِيكَ لَهٗ) یوفندر هیچ بر شریک واورتاق اول خدای تعالی گه (وَبَدَّلَكَ اُمَّرَتَ)
هم اوشبونک برله من بیورلدم خدای تعالی مکا شولای بیوردی (وَاَنَا اَوَّلُ الْمَسْلُومِيْنَ)
ومن بوی صونفوجیلرنک و اسلامغه کر وچیلرنک اولی من پیغمبرنک اسلامی البته
امتنک اسلامدن الکندر مشرک اول حضرت صلی الله علیه وسلمنی اوزلرینک
آنا بابالری دینینه بیک اوندانلری وقتده حق سبحانه و تعالی دن آیت کیلدیکم
(قُلْ اِبْتِغَالِ اِيْ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَشْرُكًا لَّهِ (اَغْيِرَ اللهُ اَبِيَّ رَبًّا) اِيَّا اللهَ تَعَالَى دِنِ
باشقه پروردکاری و معبودنی استایم مو من و آندن باشقهغه عبادت فیلایم مو (وَهُوَ
رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ) و حالانکه اول الله تعالی بارچه نرسه نک پروردکاری و تریبه فیلقوچی
خالقیدر بس باشقه نرسه لر همهسی آنک مخلوقی بولورلر مخلوق معبودلک که
مستحق بولماس (وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ اِلَّا عَلِيَّهَا) هم کسب فیلماس و اشلاماس
هیچ بر کسه باوزلقنی مگر اوز ضررینه اشلار زبان ووبالی اوزینه بولور
ولید بن مغیره مشرکرا گه ایتور ایدی ای فریش الوغلی سز لر مکا ابارکز
گناهلرکز منم موینمک بولسون بس حق تعالی بیوردیکم (وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِجْرَتُهَا
مِثْلَ شَيْءٍ) هیچ بر بوکلا گوچی نفس (وزر آخری) ایکنچی نک یوگینی یعنی براونک گناهی
ایکنچی گه بولماس بر کشی اوچون ایکنچی کشی عذاب ایتولماس هر کم اوز
گناهینک عذابینی اوزی طارنور (ثُمَّ اِلَى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ) صکره پروردکارکز
صاریدر سز نک فایتوکز حساب وجزا اوچون (فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهٖ تَخْتَلِفُونَ)
بس خبر بیورر سز گه خدای تعالی آخرنده شول نرسه برله کم سز لر اختلاف
فیلشور بولدکز آنک طوغریسنده یعنی دنیاده وقتکزده دین اشلری حقده
بر برکز ایله اختلاف فیلشور ایدکز شول اشلرنک فایوسی حق و فایوسی باطل
ایدکینی آخرنده خدای تعالی سز گه بلدرور و ظاهر فیلور (وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ
وَاوَّلُ خَدَايَ تَعَالَى شَوْل ذَانْدِر كَم فَيَلْدِي سز نِي (خَلَّاتُفِ الْاَرْضِ) ير بوزينك
خليفه لری یعنی اولده ير بوزنده بنی الجان خلقی پریلردن بر جماعت نورورلر
ایدی خدای تعالی آنلرنی هلاك ايتوب آنلر اورينه سز نِي كبلتوردی ای آدمیلر
یا ایسه خطاب محمد علیه السلام امتلرینه در یعنی خدای تعالی سز نِي باشقه امتلرنک
خليفه لری فیلدی ير بوزنده یا ایسه سز نِي ير بوزينك پادشاهلری فیلدی ای

آدميلر (ورفع بعضكم فوق بعض درجات) هم كوتاردى خدای تعالى سزنىڭ بعضلرگىنى بعضلرگىز اوزرىنه نچه درجهلر اولوغلىق وبابلىق كىن اشلرده (ليبلوكم فيما انيكنم) تاكم صناسون اوچون سزنى سز لرگه بىرگان نرسه طوغرىسنده دولت وقوت هم اولوغ مرتبهلردن هم ظاهر بولسون اوچون دولتىلر لرنىڭ شكرانه قىلولرى فقير وضعيفلرنىڭ صبر قىلولرى شول سببى خدای تعالى سزنىڭ همهلرگىنى بر تىگىز قىلمادى (ان ربك سريع العقاب) درستلىكده سنك ربك وپروردكارىڭ تىز عذاب قىلغوجىدىر كم كفران نعمت ايتكوچىلرگه هم صبر ايتماگانلرگه عذابى تىز ايرشور (وانه لغفور رحيم) هم درستلىكده اول بارلقاغوجىدىر مهربان وقزغانوچىدىر شكرانه وصبر قىلغوجىلرنى هم انصاف ايتكوچىلرنى

سورة الاعراف مكية مائتان وخمس اوست آيات

۷نجى سوره اعراف سوره سى مكه ده ايندىر لمشدر مگر واسئلهم عن القرية دن سكز آيتكه قدر ياكه بيش آيتكه قدر مكه ده توگلدردى دىمشلر بو سوره ايتكى يوزده بيش ياكه آلتى آيتدر

(۱) المص قرآن اسميدر ياكه اوشبو سورهنىڭ

بسم الله الرحمن الرحيم

اسميدر ياكه هر حرفى اسماء آلهدىن بر اسمگه اشارتدر مثلا الف آله اسمينه لام لطيف اسمينه ميم ملك اسمينه وصاد صبور اسمينه اشارتدر ياكه هر حرفى الله تعالىنىڭ صفاتلرنىڭ بر صفتدن كىنايه در مثلا الف اكرامد لام لطفدن ميم مجددن وصاد صدقندن كىنايه بولور ياكه المص المصور اسمينه اشارتدر دىمشلر تاوبلى طوغرىسنك موندن باشقه سوزلر هم كوبدر والله تعالى اعلم مواهب عليه

(المص) (۱) الله تعالى اعلم بمراده (كتاب انزل اليك) اوشبو قرآن شول كتابدىر كم ايندىر لى سكا اى محمد عليه السلام (فلا يكن في صدرك) بس كرا كىدىر كم بولماسون سنك كوكره كىكده (خرج منه) هيچ بر طارلق آنى ايرشدرودن يعنى خدای تعالىنىڭ فرمانىنى وقرآننى خلققه ايرشدرودن هم قومكنىڭ آنى بالقانغه نوتولردىن كوڭلك طارلانماسون وفايفورماغل اوشبو قرآن سكا ايندىر لىگاندىر (لتنذر به) تاكم سنك قورقتماقك اوچون آنك برله كافرلرنى (وذكري للمؤمنين) هم اوگوت ونصبعت اوچون مؤمنلرگه (اتبعوا ما انزل اليكم من ربكم) اباركز سز پروردكارگىزدن اوزكز گه ايندىر لىگان نرسه گه يعنى قرآنعه اباركز (ولا تتبعوا من دونه اولياء) هم ابارماكز خدای تعالىدىن باشقه دوستلرغه يعنى مشركلرنىڭ دوستلرى بولغان پوتلرغه ابارماكز ياكه شيطانلرغه وازدرغوجى آدميلرگه ابارماكز (فليلا ما تنكرون) آزغنه اوگوت آلاسز ونصيعتنى قبول قىلاسز سز لر (وكم من قرية اهلكناها) وكوب كافر فريله لردىن كم بز حكم ايتدىك اول فريله لرنى هلاك قىلو برله (فجاءها باسنا بيانا) بس كىلدى اول فريله لرنىڭ اهل لرىنه بىزنىڭ عذابىمىز كىچ برله نناك كم لوط پيغمبر قومينه شولاي بولدى نونله بولغان

وقتلرنده عذاب كىلدى (اَوْ هُمْ فَاثَلُونَ) يا ايسه عذابىمىز كىلدى آنلرغه شو كوفته كم
 آنلر يوفلاغ وچىلردى كون اورناسنده نناك كم شعيب پيغمبر قومينه عذاب كوندى
 كون اورنالغنده نوش وقتلرنده كىلدى عذابنىڭ اوشبو ايكي وقتده يعنى تونل
 بزل بوفو وقتده هم كوندى بوفو وقتده كىلماكى شول جھتندىر كم اوشبو
 ايكي وقت استراحت ايتە نورغان و طنچلاب يوقلى نورغان وقتلردى اول وقتلردە
 عذاب ھېچدە اويغە كىلماس غافللك وقتلردىر كوتماگان واويلاماگان وقتدە
 كىلگان عذاب فاطىراق بولور نناك كم كوتماگان وقتدە كىلگان نعمت وشادلىق
 طانلىراقدر (فَمَا كَانَ دَعْوَاهُمْ) بس بولمادى آنلرنىڭ دعوالىرى وايتكان سوزلىرى
 (اذعاءهم باسنا) بىزنىڭ عذابىمىز آنلرغه كىلگان وقتدە (الآن قالوا) مگر شول
 بولدى كم ايتدىلر آنلر (انا كنا ظالمين) درستلىككە بىزلىك ظلملىق ايتكوچىلر
 بولدىق اوز نفسلرمىزگە ديوب آنلر گناھلرمىز بىرلە اقرار قىلساق بىلكە بو
 عذابدىن قورنلورمىز ديوب گمان ايتدىلرندىن اوشبو سوزنى ايتدىلر وظالملىقلىرى ابلە اعتراف
 ايتدىلر لىكن اولوقتدە آنلرنىڭ اوشبو اقرارلىرى واكونولدى فائىدە بىرمادى عذابدىن
 قورنولمادىلر چونكە عذابنى كورگاندىن صوك توبە مقبول بولماس. (فَلَنَسْتَأْذِنُ
 الَّذِينَ ارْسَلْنَا إِلَيْهِمْ) بس البته بىز صورارمىز آنلر صارى رسوللر بىبارلىگان
 كەمسەلردىن يعنى پيغمبرلر كىزنىڭ دعوتىنە اجابت ايتدىلر مۇ واشاردىلر مۇ ديوب
 صورارمىز اوشبو سؤال شلنەلاو هم تعذيب اوچوندىر (وَلَنَسْتَأْذِنُ الْمُرْسَلِينَ) هم
 البته بىز صورارمىز بىبارلىشى پيغمبرلردىن يعنى رسالتنى ابرشدردىلر مۇ ونوغرى
 بولغە اوندا كىز مۇ ديوب صورارمىز اوشبو سؤال تشرىف وحرمتلاو اوچوندىر (فَلَنَقْصِنَ
 عَلَيْهِمْ بَعْلَمَ) بس قصە قىلورمىز واوفورمىز اول امتلرگە اوزارنىڭ قىلغان اشلرىنى
 علمىمىز ابلە بلوب (وَمَا كُنَّا غَائِبِينَ) وغىرىس بولمادىق بىز آنلرنىڭ اшла گان اشلردىن
 يعنى قىلغان عمللىرىنى وسوزلاگان پوزلىرىنى ھەمسنى بلورمىز بس قىامت
 كوندە عمللىرىنى ھەم سوزلىرىنى بارچەسنى اوزلرىنە بيان قىلورمىز (وَأَلْوَزْنُ
 يَوْمَئِذٍ الْحَقِّ) وعمللىرىنى اولچا قىامت كوندە. حق و طوغرىدىر البته ھەركەمنىڭ
 قىلغان عملى ايندگولك وياوزلىق ھەمسى اولچانور (۱) (فَمَنْ ثَقَلَتْ مَوَازِينُ) بس
 ھەركەمنىڭ آغىر كىلسە بىخشىلىق اولچاوى وايندگولك عمللىرى كوب ھەم آرتىق بولسە
 ياوزلىقتىن (فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاحِشُونَ) بس اوشبو گروە يعنى ايندگولكلرى اولچاودە
 آغىر كىلگان كەمسەلر آنلردى قول اوستونلىكى طابقوچىلر وعذابدىن قورنلغوچىلر

(۱) روايت ايدلمىشدر كم قىامت كوندە خدای تعالی بىزنىڭ عمللىرىنى اولچامك اوچون ميزان نصب قىلور اول ميزاننىڭ تىلى ھەم ايكي طاباغى بولور ھەر بىر طاباغىنىڭ اولوغلىقى مغرب ابلە مشرق آراسى قدر بولور عمللىرىنى اولچاونىڭ كىفئىتىنە اخلاق ايتدىلر بعضلر قولنچە عمل دقتلرى اولچانور بعضلر قولنچە عمل اياسى بولغان شخصلر اولچانور قىامت كوندە عمللىرىنى اولچامكنىڭ ھكىمى قىلغان اشلرىنى بىندەلرنىڭ اوزلرىنە كور- ساتوب آنلرنى الزامدىر دىمىشلىر تىياندن

(وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ) وەر كەنڭ يېڭل كېلسە اولچاۋدە اېزگولك لىرى وياوزلىقى
كوب بولسە (فَأُولَئِكَ الَّذِينَ) بس اوشبو گروە شونداين كەنسەلردىكىم (خَسِرُوا
أَنْفُسَهُمْ) زىيان ايتىدىلار اوز نەفسلىرىنە (بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَظْلِمُونَ) شول نرسە سببلىكىم
ظلم ايتار بولدىلار آنلىق بىزنىڭ ايتار مزگە بەنى ايتار مزنى يىالغانغە توتىدىلار
شول سببلىكىم اوزلىرىنە زىيان ايتىدىلار وخسيراندە قالدىلار (وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ)
وتەقىق فرار ايتىدىك واورناشدىق بىزنىڭ اى آدمىلار بىرە ناكەم بىر بوزنە
يورطلار بنا قىلوب توراسىز ھەم اېگونلار اېگاسىز وفائىدەلانسىز (وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا
مَعَايِشًا) ھەم قىلىق وياراندق سىزنىڭ اوچون بىرە مەبىشە اسبابىنى بەنى دىنيا
تىركىكى اوچون كىراك بولغان وفائىدەلى بولغان نرسەلرنى ياراندق (قَلِيلًا مَّا
تَشْكُرُونَ) سىلەر آزغە شكرانە قىلاسىز اوشبو نەمتلەر بىر بىرىنە * بىت *
نەمت بىسى وشكر گذارندە اندكىست * گویندە سپاس آلہى زىصدىكىست
بەنى خدای تەالىنىڭ نەمتلىرى بىندەلرگە بىك كوبرى لىكن شكرانەسىنى اونا گوچى
آزدر خدایغە ھەم وئنا ايتىكوچى بوزدن بىرگەدر (وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ) وتەقىق بىز
ياراندق سىزنىڭ اى آدمىلار آنالركىزنىڭ آرنەلرنە (ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ) صكرە صورتلاندىك
سىزنى انسان صورتلى ايتوب آنالركىز رحىمدە يا كە ياراندق سىزنىڭ جانلركىزنى
يا كە اول آنا ئىز آدمىنى ياراندق صكرە آنىڭ آرفەسىندە سىلرنى صورتلاندىك
دىمكىدر (ثُمَّ فَلْنَا) مونىڭ صوئندە ايتىدىك بىز (لِلْمَلَائِكَةِ) فرشتەلەرگە (أَسْجُدُوا لِآدَمَ)
سجدە قىلگىز آدمگە دىوب تەظىم وتەبە سجدەسى (فَسَجَدُوا) بس سجدە قىلدىلار
فرشتەلەر بارچەسى آدم غلبە السلامغە خدای تەالىنىڭ فرمايىنە بىوى صونوب
(إِلَّا ابْلِيسَ) مگر ابليس كەنە كەم اول اوزىنىڭ تىكىرىلىكىدىن وكونچىلىكىدىن (لَمْ
يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ) بولمادى سجدە قىلغۇچىلردىن آدمگە وخدای تەالىنىڭ فرمانىدىن
باش تارتىدى (قَالَ) ايتىدى خدای تەالى ابليسكە كەم اى ابليس (مَا مَنَعَكَ الْاِتْسَاعَ)
نى نرسە تىدى سنى آدمگە سجدە ايتما كىگىن بەنى نى اوچون سجدە ايتمادىڭ
(أَإِذْ أَمَرْنَاكَ) من سىڭا بىورغان وقتدە سجدە قىلغۇل دىب (قَالَ) ايتىدى ابليس
اوزىنىڭ آدمگە سجدە قىلماۋىنىڭ وجەسىنى بىان ايتوب (أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ) من
آرۇغراقمن آدمدىن (خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ) ياراندىڭ سىنى منى اوطدىن (وَخَلَقْتَهُ مِنْ
طِينٍ) ھەم ياراندىڭ آدمنى بالچىقدىن ابليس آدم غلبە السلامغە سجدە قىلۇنى استىباد

فیلوب بوسوزنی ابتدی منم شکلی کہسہ آدمگہ سجدہ فیلو مناسب نوگل چونکہ
 من اوطنن یاراتولغان من اصل مادہم اوطدر آدم بالحقین یاراتولغاندر اوط
 یکل ہم نورانی ہم یوفاریفہ کوتارلہ نورغان نرسہدر بالحق ایسہ آغر وظلمانی
 نورسز ہم توبانگہ نوشہ نورغان نرسہدر بس منم آدمگہ سجدہ فیلماغیم
 مناسب نوگلدردیدی ابلیس بوسوزنی جاہل لکی ایلہ مغالطہ فیلوب ابتدی ہم
 شونی بلہادی کم فضیلت و آرتوقلی مادہ اعتباری ایلہ نوگلدرد خدای تعالی براونی
 افضل و آرتوق ایلاسہ آنک اصلی و مادہسی تلاسہ نرسہ بولسون ہمہدن آرتق
 بولور اوشانداق عقلنک فیاسینہ فاراغانہ ہم نوفراق اوطنن آرتوقدر زیرا کہ اوط
 خائندر اوطقہ ہر نرسہنی صالحساک باندروب یوقفہ چفارور توفراقہ صالحونغان
 نرسہ سلامت نورور نوفراق امیندر امین البتہ خائندن آرتوقدر اوشانداق
 اوط متکبردر یوفاری کوتارلور و توفراق نواضعی در اوزینی توبان توتار البتہ
 نواضع تکبردن بغشیراقدرد نوفراقنک اوطنن آرتقلینہ اوشبولردن باشقہ و چہلر
 ہم جواہر التفسیردہ بیان ایدلمشدر (قَالَ) ابتدی خدای تعالی ابلیسکہ (فَاهْبِطْ
 مِنْهَا) بس توشکل سن ای ابلیس کوکدن برگہ یا کہ جنتدن چققل یا کہ یوفاری
 در جہدن توبان توشکل قیلغان گناہک سبیلی (فَمَا يَكُونُ لَكَ) بس درست بولماس
 سگًا (أَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا) سنک تکبرک قیلمافک و اوزکنی اولوغ تونمافک کوک
 ہمہلری توبانچیلکی و فرمانقہ بوی صونفوجی بولغان فرشتہلر آراسندہ یا کہ
 مناسب بولماس سگًا سنک گناہ قیلمافک و خداینک فرمانینہ قارشمافک طاعت اہلی نک
 اورنی بولغان جنتدہ (فَاخْرَجْ) بس چققل سن ای ابلیس جنتدن یا کہ کوکلردن (أَنَّكَ
 مِنَ الصَّاغِرِينَ) درستلکدہ سن خور بولفوجی کہسہلردن سن بیٹا بیعدہ دیمشدر کم
 معناسی چققل سن ای ابلیس فرشتہ صورتندن ہم نورماغل فرشتہلر آراسنک دیمکدر
 بس حق تعالی آنک صورینی آلسدروب بیک قبیح و یامسز صورندہ قیلدی (قَالَ)
 ابتدی ابلیس صورنی آلسنوب رحمتدن امید کیسولنگاچ (انظرنی) مہلت بیرگل سن
 مکًا و منی فالدرغل (الی یوم یبعثون) آدمیلر قہرلرندن قوبارلہ تورغان کونگہچہ
 یعنی قیامت کونینہچہ منی ترک فالدرغل دیوب صورادی (قَالَ) ابتدی خدای تعالی
 (أَنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ) درستلکدہ سن ای ابلیس مہلت بیرلمشلردن سن ابلیسنک
 مقصودی اولومدن فورنولماق بردہ اولماہنچہ فالوایدی شول سبیلی قیامت کونینہچہ
 مکًا مہلت بیرگل دیوب صورغان ایدی حق تعالی آنک صورغانینی بیرمادی بلکہ
 اسرافیل اولگی صورنی اورگانگہ قدر آخر زمانقہ قدر گنہ امان بیردی نتاک کم

۱۱ روایت ایدلمشدر کم
 قیامت کونینہ خدای تعالی
 تبارک صلازلر اولماہن
 اوجسون بوزون اسباب
 نیلور اول میوانک حق
 ہم ایک طہاہن بولور
 ہر برطانیہک اولوغ کفی
 معرف ایل مشرق آراس
 قدر بولور عینلری
 اولماونک کیفیتہ اخلاص
 ہندیلر بشارتولمہل
 دقتلری اولماونور و سفلر
 فرشتہ عیال ایلی بولغان
 بشارت اولماونور قیامت
 کونینہ عینلر اولماونک
 حکم قیلغان ایشلرین
 ہندلورک اوزلرینہ کور
 ساتون ایشلر اولمیش
 دیمشدر بیانشن

ایکنجی اورنده انک من المنظر بن الی یوم الوقت المعلوم دیوب بیور مشدر یعنی
سن معلوم کونگه قدر مهلت بیور لمشدر دن سن دیمکدر شولکون بتکاج ابلیس هم
البتہ اوله چکدر خدا بدن باشقه هیچکم اولما اینچه فالماس (فَالْ اِبْتَدَى اِبْلِيسَ فَبِمَا
اَغْوَيْتَنِي) بس سن منی رحمتکدن محروم وامیدسز فیلغانلقلک سببلی (لَا تَقْعُدَنَّ لَهُمْ
الْبَتَّةَ مِنْ اَوْلَاطٍ وَّرٍ مِنْ اَوْلَادِهِمْ اَوْ جُنٍّ صِرَاطِكُمُ الْمُسْتَقِيمِ) سنک توغری بولغوجی
یولک اوستونده یعنی دین اسلام و شریعت بولی اوزرنده کوزانوب توروب آدم
بالالسرینی آزدوررغه و بولدن چقاروررغه طرشور من (ثُمَّ لَاتَبْنَهُمْ) صگره من
کیلور من آنلرغه (مَنْ بَيْنَ اَيْدِيهِمْ) آنلرنک آلفی باقلرندن یعنی کیلاچده گی آخرت
اشلری طوغریسنده آنلرغه وسوسه فیلور من اولگاندن صولک ترلو بوق هم
جنت وتموغ بوق دیوب اشاندورررغه طرشور من (وَمَنْ خَلْفَهُمْ) هم آرطلرندن
کیلور من یعنی دنیا اشلرنده آنلرنی آزدورور من ودنیانی کوزارینه زینتلی هم
سویولکی ایترب کورساتور من (وَعَنْ اِيْمَانِهِمْ) دخی اولک باقلرندن کیلور من یعنی
اشلاگان ایندگولکتری جهنندن آنلرنی آزدورور من کوکلارینه عجب هم ربا
سالور من تاکم فیلغان عمللری ضایع بولور (وَعَنْ شِمَائِلِهِمْ) دخی صول باقلرندن
کیلور من یعنی تورلی گناه و پامانلق لرنی آنلرغه طانلی کورساتوب آنلرنی گناهغه
چومدرور من (وَلَا تَجِدُ اَكْثَرَهُمْ شَاكِرِيْنَ) وسن طاپهاس سن آدم بالالسرینک
کوبرا گبنی شکرانه اینکوچیلر یعنی آدمیلرنک کوبرا گی کافرلر و ظالملردر نعمت
قدرینی بلماسلر و شکرانه اینماسلر (فَالْ اَخْرَجْنَا مِنْهَا) ایتدی خدای تعالی ابلیسکه چقفل سن
ای ابلیس جنتدن یا که کوکلردن (مَذْمُومًا) خور ایتولمش و عیبلا نمش بولغان
حالتک (مَذْمُورًا) سورلمش و رحمتدن یراق بولغان حالتک (لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ) البتہ
هر کم ابارسه سکا آدم بالالرندن (لَا مَلَانَ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ اَجْمَعِيْنَ) البتہ من طولتر ورور من
تموغنی سزک همهلرگزدن یعنی سن اوزک هم سکا ابارگانلر بارچه کز تموغده
بولورسز (وَبَا اَدَمَ اسْكُنْ اَنْتَ) دخی بیوردنیز ابلیسنی جنتدن چقارغاندن صولک
آدم گه و ایندک ای آدم تورغل سن وفرار فیلغل سن اوزک (وَزَوْجَكَ الْجَنَّةَ)
هم سنک خاتونک حوا فرار فیلسون جنتده (فَكَلَّا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا) بس آشا کز
هر ایکیکز جنتک یمشلرندن و نعمتلرندن تلاگان اورنکزدن (وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ
الشَّجَرَةَ) هم بافن بولما کز هر ایکیکز اوشبو آغاچقه یعنی بو آغاچنک یمشینی آشاما کز اول
آغاچ بقدا یا که یوزم آغاچی ایدی (فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِيْنَ) بس سز بولورسز

هر ايکيکوز اوز نفسلرکوزگه ظلم لى اينکوچيلردن اگر اول آغاچنک بيمشى نى آشاساگز
 (فوسوس لهما الشيطان) بس وسوسه فيلدى آدم ايله حواغه شيطان وانلرنى فوتورتدى
 (ليبدى لهما) ناکم ظاهر و آشکارا فيلسون اوچون انلر اوچون (ما ورى عنهما من
 سوئهما) انلردن باشرن بولغان و اورتولگان نرسه نى عورتلردنن يعنى اوستلرينه
 کيدان حله لرى کيتوب بالانغاچ فالسونلر عورت اعضالرى کورنسون اوچون شيطان
 انلرغه وسوسه فيلدى جنت اهلى حضرت آدم ايله حوانك عورتلرينى کورماسلر ايدى
 حق تعالى انلرغه جنت حله لرى کيبورتوب عورتلرى اورتولگان ايدى
 ابليس بلور ايدىکم اگر انلر گناه فيلسلر اوستلرندا گى حله لرى کيتوب بالانغاچ
 فالچقنر شول سببلى انلرنى وسوسه سى ايله گناه فيلدروب بالانغاچ فالدروب فرشته لر
 آراسنده رسواى قبلورغه تلادى بس ابليس يلان و طاوسنک ياردمى ايله فاچوب
 جنتکه کرگاندن صوگ حضرت آدم ايله حوانى وسوسه قبلورغه کرشدى (وقال) هم
 ايندى ابليس آدم ايله حواغه (ما نهيكما ربکما) طيمادى سزنى پروردکارگز (عن هذه
 الشجرة) اوشبو آغاچدن يعنى اوشبو آغاچنک بيمشىنى آشاودن سزنى طيمادى (اد
 ان تکونا ملکين) مگر شولکم سز بولورسز فرشته لرى يعنى اوشبو آغاچنک بيمشلىرينى
 آشاساگز فرشته لر درجه سنه کونارلورسز يا که فرشته صورتينه کرورسز يا که فرشته لر
 کبى آشامى و اچمى نورانورغان بولورسز (او تکونا من الخالدین) يا ايسه شولکم سز بولورسز
 منگو فالغوچيلردن يعنى اوشبو آغاچنک بيمشىنى آشاساگز جنتکه منگو فالورسز اولو مدن
 فورنلورسز ديدى ابليس لعين اوشبو قدر وسوسه ايتسه ده حضرت آدم اول بيمشىنى آشارغه
 باطر چيلق قبلمايوب اويغه فالدى بس ابليس بيکرا کده طرشوب وسوسه قبلورغه کرشدى
 (وقا سمهما) هم انط اچدى ابليس آدم ايله حواغه شويله ديوب کم (انى لکم الم ناصحين)
 در سنلکده من سز لرگه البته نصيحت اينکوچيلردن من وسز نك اوچون يغشيلقنى
 استا گوچيمن بو سوزنى سزگه شفقتمدن ايتمه من اوشبو آغاچنک بيمشندن آشاگز
 هيچده ئولماس سز منگو جنتده نرورسز ديدى آدم عليه السلام خدای تعالى نك اسمى
 ايله هيچ کم بالغانغه انط ايتماس ديوب گمان قبلور ايدى شول سببلى ابليس نك انطينه
 اشاندى (فدليهما بغرور) بس مرتبه لردنن نوشوردى ابليس آدم ايله حوانى اوزينك
 جبله سى و آلداوى سببلى هر ايکيسى ابليس نك وسوسه سينه آلدانوب خدای تعالى نهى
 فيلغان آغاچنک بيمشىنى آشاديلر (فليأذانا الشجرة) بس طانوغانلرى زمانده انلر
 اول آغاچنک بيمشندن (بدت لهما سوئهما) ظاهر بولدى انلرغه اوزلرينك عورتلرى
 يعنى حضرت آدم ايله حوا شيطان وسوسه مى بوينچه خدای تعالى طيفان آغاچنک

بمشندن طانوغاچده فی الحال اوستلرندا گئی کیوملری همه سی کیتوب یالانغاچ قالدیلر
 بر برسی نڭ عورتلرینی کوردیلر بو اشدن اویالوب بیک حسرتلدیلر عورتلرینی
 اورتورگه نرسه ازل دیلر (وطفقا یخصفان علیهما من ورق الجنة) هم فصد ایتدیلر
 وکرشدیلر آدم ایله حوا بر برسینڭ عورتلری اوزرینه یابارغه جنت آغاچینڭ بافرافلرندن
 مشهور راک فولگه بناء اول آغاچ انجیر آغاچی ایدی حضرت آدم ایله حوا یالانغاچ
 قالغانلرندن صوڭ عورتلرینی اورتورگه باشقه نرسه بولماغاچ جنتدا گئی انجیر آغاچینڭ
 بافرافلرینی جیوب شونڭ ایله بر برسینڭ عورتلرینی اورتدیلر اوزلری شول حالده
 اویالغانلقلرندن جنتنڭ بر طرفندن ایکنچی طرفینه فاچار ایدیلر (ونادیهما ربهما) وندا
 قیلدی آنلرغه آنلر نڭ پروردکاری خدای تعالی شویله دیوب کم (۱) (الْم أَنهکما
 عَنْ نَلْکَمَا الشَّجَرَةَ) ایا من طیمادم موسز نڭ هر ایکیگزنی اوشبو آغاچنڭ یمشیننی آشاودن
 (وَاقْل لَکَمَا) هم من ایتمادم موسز گه (ان الشیطان لکما عدو مبین) در ستلکده
 شیطان سز لرگه آشکارا دشمندر دیوب یعنی ائن سزنی اوشبو آغاچنڭ یمشیننی آشاودن
 طیفان ایدم هم ابلیس نڭ سزگه بیک فاطی دشمن ایدکینی بلدرگان ایدم شولای
 بولغاچ بس نی اوچون سز لر ابلیس سوزینه ایا روب منم امریمه خلاقلق قیلدگز (قالا)
 ایتدیلر حضرت آدم هم حوا خدای تعالی گه یالباروب وگناهلرینه اقرار قیلوب (ز بنا
 ظلمنا انفسنا) ای بز نڭ ربیمز ظلم لقی ایتدکبز اوز نفسلرمزگه سنڭ امرنڭا خلاقلق
 قیلوموز برله (وان لم تغفلنا) واگر سن یار لقا ماساڭ بز نڭ گناهیمنی (وترحمنا)
 هم رحمت ایتماساڭ بز لرگه (لنکونن من الخاسرین) البته بز بولورمز زبان ایتکوچیلردن
 (قال) ایتدی خدای تعالی آدم ایله حواغه هم ابلیسکه هم ییلان وطاوسقه (اهبطوا
 بعضکم لبعض عدو) توشوئز همه گز کو کدن برگه بعضکز بعضکزغه دشمن بولغان
 حالکزده (ولکم فی الارض مستقر) وسز لرگه بولغوچیدر برده قرار قیلاجق اورن
 (ومتاع الی حین) هم فائده لاناچق نرسه اجلسکز بتکان وقتغه قدر یعنی اجل لوگز
 بتکانکه قدر بر یوزنده قرار تیلوب برده بولغان معیشت اسبابلری ایله فائده لورسز
 دیدی بس حضرت آدم یاگاندن جنتکه کرو بولماس دیوب گمان ایتکانلکندن بیک
 فایفوردی (قیال) ایتدی خدای تعالی (فیها تعیون) سز اول برده تر کلک قیلورسز
 (وفیها تموتون) هم شونده اولورسز (ومنھا نخر جون) هم شولوق بر دین چغار لورسز
 وقبر لرگز دن فوبار لورسز قیامت کوننده حضرت آدم اوشبو خطابدن یاگاندن
 جنتکه کر ماک امیدنی بار ایدکینی آکلادی وامیدنی اوزمادی (یا بنی آدم) ای آدم

(۱) محمد بن قیس ایتدی
 الله تعالی حضرت آدمگه
 من سنی اوشبو آغاچ نڭ
 یمشیننی آشاودن نهی
 ایتکان ایدم نی اوچون
 فرمانیمه خلاقلق ایتدک
 دیوب خطاب ایتدکنده
 آدم علیه السلام آلهی مکا
 اول یمشیننی حوا اشدنی
 دیوب جواب ببردی حوا
 مکا آنی یلان آشانندی
 دیدی بلان مکا ابلیس
 بیوردی دیدی حق سبحانه
 وتعالی خطاب ایلدیکم
 ای حوا سن اول آغاچدن
 فان اغز نڭ شونڭ اوچون
 هر آیده سنڭ فانڭ
 آفسون هم ای یلان
 سنڭ آیافلرکنی کیسدم
 موندن صوڭ گاووده نڭ
 ایله برگه بانوب یورگل
 هم ادم بالالردن هر
 کم سنی کورسه اولتو
 رماککه فصد ایتسون
 هم ای ابلیس سنی آدم
 بالالرینه دشمن ایتدم
 منگولک لعنته سن دیدی
 نیناندن

آنلرنی کورا آلمیسز بس سز لر آنلرنک فننه و مکر لر ندن بیک صافلانوکز (اناجعلنا الشبطين اولیاء) درستلکنده بز شیطانلرنی دوستلر فیلقی (للذین لا یؤمنون) ایمان کیلنور می نورغان کمسه لر گه (واذا فعلوا فاحشة) و هر قایجان فیلسه لر اول مشرکلر بر بوزق اشنی پونقه طابنو هم حلال بولغان حیوانلرنی حرام فیلو و آکشا اوخشاشلی اشلر کبی هر قایجان مشرکلر شونداین بر اشنی اشلاسه لر هم برار کشی آنلرنی اولر اشدن نهی فیلسه (قالوا) ایته لر آنلر (وجذبنا علیها ابائنا) طاپدقبر اول اش اوزرینه آنالرمزنی یعنی اوشبو اش بزنگ آنا و بابالرمزدن فالغاندر آنلرده شولای اشلاگانلر (والله امرنا بها) هم خدای تعالی بزنی بیورغاندر اوشبو اش ایلر دیوب ایته لر (قل) اینکل سن ای محمد علیه السلام اول مشرکلر گه (ان الله لا یامر بالفحشاء) درستلکنده خدای تعالی بوزقلق ایلر بیورماس و یامان اشنی اشلار گه فوشماس (انقولون علی الله) اباسز ایناسز مو خدای تعالی گه افترا فیلوب (مالانعلمون) شول نرسه نی کم بلماس سز آنی اوزکز یعنی خدای تعالی هیچک بیورماغاننی بالغانلاب خدای امر فیلدی دیوب ایته سز و حالانکه آنک بیورغانینی اوزکز بلهیسز (قل) اینکل ای محمد علیه السلام (امرزی بالقسط) بیوردی منم پر وردکارم عدلک و توغر یاق برله یا که توغید برله (واقیموا وجوهکم) هم طوغری فیلسکز و یونالدککز سز یوزلرککزی قبله طرفینه (عند کل مسجد) هر بر سجده وقتنده یعنی نماز اوقوغانده یا که مراد هر بر مسجد یاننده بولساککز نماز وقتی ایرشکان بولسه خدایک عبادتینه یونالدککز و نمازنی کیچکدر ماککز دیمکدر (وادعوه) دخی عبادت فیلسکز خدای تعالی گه (مخلصین له الدین) پاک و خالص اینکوچیلر بولفاککز حالده اول خدای تعالی اوچون طاعتنی یعنی کامل اخلاصککز ایلر ریاسز عبادت فیلسککز (کما بدأکم تعودون) نتاک کم باشده یاراندی سزنی خدای تعالی بینه قایتورسز سز آنک صاری تاکم عمللرککز گه کوره جزا بیورر یا که نتاک کم توفراقدن یاراندی سزنی بینه شول توفراقعه قایتورسز (فریقاً هدی) بر گروهنی توغری بولغه کوندردی خدای تعالی هم توفیق بیروب ایمان میسر فیلدی (وفریقاً حق علیهم الضلالة) و بر گروهنی توغری بولدن آزدردی نیوشلی بولدی آنلر اوزرینه ضلالت و آزغونلق خدای تعالی نک تقدیری بویچه (انهم اتخذوا الشبطين اولیاء) درستلکنده اول توغری بولدن آداشقان و ضالانده فالغان کمسه لر شیطانلرنی اوزلرینه دوستلر ایتوب توندیلر و شیطانلر نک فرمانینه ایلر دیلر (من دون الله) الله تعالی دن باشقه (ویحسبون انهم مهنتون) هم گمان فیلبور

بولدیلر آنلر اوزلرینی توغری بولغه کونلگوچیلر دیوب (یا بنی آدم) ای آدم اوغللری بعضیلر اوشبو خطابنی عامدر مؤمن هم کافرینی شاملدر دیورلر و کوبراک مفسرلر بو اورنده خطاب مسلمانلرغه غنه خاصدر دیملر عرب مشرکلرندن بر جماعت ایرلری هم خانولنلری کعبه اللهنی بالانفاچ کوبینچه طواف قیلورلر ایدی و بنی هامر فییلسی احرامده وقتلرنده حیوان اینی آشاودن صافلانورلر ایدی اوشبو اشلری ایله آنلر اوزلری کعبهنی تعظیم قیلماز دیوب خیال قیلورلر ایدی مسلمانلر هم شول اشلرگه میل اینتوب کعبه اللهنی تعظیم قیلو بزلرگه بیگراکده نیوش دیدیلر بس حق سبحانه و تعالی مسلمانلرنی اول اشلردن طیوب بیور دیکم ای آدم اوغللری (خُذُوا زِينَتَكُمْ) تونوگیز- ز کیوملرگیزی یعنی بالانفاچ بولماگیز اوستلرگیزگه کیوملرگیزی کیوگیز (۱) (عند کل مسجد) هر بر مسجد فاشنده یعنی طواف قیلغانده هم نماز اوفوغانده بالانفاچ بولماگیز پاک بولغان کیوملرگیزی کیوگیز (وکلوا و اشربوا) هم آشاگیز و اچگیز یعنی مشرکلر شکلی احرامده وقتگیزده حیوان اینینی هم سوتنی اوزگیزگه حرام قیلماگیز بلکه حلال نعمتلرنی آشاگیز هم اچگیز (و لا تسرفوا) وچیکدن چماگیز چامادن طشن هم طویغاندن آرتق آشاو و اچو برله (انه لا یعب المسرفین) درستلکده خدای تعالی دوست تونماس و سویماس اسراف اینکوچیلرنی وچیکدن چقوچیلرنی (قل) اینکل ای محمد علیه السلام (من حرم زینة الله) کم حرام قیلغاندر الله تعالی بیرگان زینتنی یعنی اوستکه کبه نورغان کیوملرنی (التي اخرج لعباده) آنداین زینتنی و کیوملرنی کم چقاردی خدای تعالی آنی اوز قدرتی ایله بندهلری اوچون اوسه نورغان اولنلردن چقاردی مامقندن و سوسندن بولغان کیوملرنی هم حیوانلردن چقاردی بوفندن و یفاکدن بولغان کیوملرنی (والطيبات من الرزق) دخی کم حرام قیلغاندر بخشی و پاکیزه بولغان نعمتلرنی رزقندن یعنی اوستکه کبه نورغان کیوملر هم آشی نورغان حلال نعمتلر برسیده حرام توگلدر بس اول مشرکلرنگ بالانفاچ طواف قیلولری هم احرام باغلاچ ایت آشاودن صافلانولری و حیوانلرنگ فایسیلرینی حرام قیلولری همسی باطل اشلردر (قل) اینکل سن (هی لذین امنوا) اول زینت و کیوملر هم پاکیزه نعمتلر ایمان کیلتورگان کوسهلر اوچوندر (فی العیوة الدنيا) اوشبو دنیا ترکاکنده یعنی الله تعالی اول نرسهلرنی اصالة مؤمنلر اوچون بارانقانددر کافرلر مؤمنلرگه اباروبکنه دنیاده اول نرسهلر ایله فائده لانورلر و اوشبو زینتلر و نعمتلر ایمان اهلینه گنه بولور (خالصة) خالص

۱) اوشبو آیت کریمه نمازده عورت اورتوتنگ فرضلقینه تیلدر ایر کشینگ عورتنی کندکدن نرگه قدر بولغان اورندر الدی هم ارطی بارچهسی عورتدر آزاد خانوننگ بارچه ننی عورتدر مگر یوزی هم ابکی اوچلری هم طویبندن نوبان آباقلری عورت بولماس نماز اوفوغانده عورتی اچق بولسه اول نماز درست بولماس طهارتسز اوفوشکلیدر عورت اورتو بالغ بولغان کشیلرگه هر وقت فرضدر عورتنی آچماق حرامدر ضرورت بولماغانده هیچه درست بولماس اولوغ گناهدر اوز خانونندن باشقه کشیلر برله حمامغه کرگانده او اونگوسز بالانفاچ حالده کرگان کشی فاسقدر گواهلنی قبول ایتولماس دیملر بیک صافلانو لازمدر بزنگ اوشبو ولا بتمزده بو اشنی بیک بیکل صایوب بو طوغریک مساهله قیللر بخشی غنه معرفتلی کشیلر عوممی مونچه لرغه اولونگوسز کرالر بیک ناچار عادتدر لهؤلفه

اوزلر ينه گنه كافرلر هيچده شريك بولماسلر (يَوْمَ الْقِيَامَةِ) قيامت كوندنه يعنى آخرونك
 منگولك جنت نعمتلرى و جنت كىمولرى مؤمنلر نك اوزلر ينه گنه بولور كافرلر گه
 آندن اولوش بولماس (كَذَلِكَ) اوشانداق يعنى نتاك كم اوشبو حكملرنى تفصيل
 ايندك شونك كىبى (نَفَصَلُ الْآيَاتِ) بز تفصيل قىلور مز آيتلرنى و آيروب بيان ايتارمز
 (أَفَوْمَ يَعْلَمُونَ) شول گروه اوچون كم بلورلر وفهم قىلورلر (قُلْ) اينكل سن اى محمد
 عليه السلام (أَمَّا حَرَمَ رَبِّي) موندن باشقه نوگلدركم حرام قىلدى منم پروردكارم
 (الْفَوَاحِشَ) اولوغ گناهلرنى كفر و شرك هم باشقه گناه كيبهرلر كىبى (مَا ظَهَرَ مِنْهَا)
 ظاهر و آشكارا بولغانىبى حرام قىلدى اول گناهلردن (وَمَا بَطَّنَ) هم ياشرن بولغانىبى ده
 حرام قىلدى (وَالْأَثْمَ) دى كچكنه گناهلرنى حرام قىلدى (وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ)
 دى حقلدن باشقه ظلملى قىلورنى حرام قىلدى بغير الحق دىگان سوزى
 ناكيد اوچوندر ظلم نك حقاق برله بولغانى بوقدر البته همسى حقلدن باشقه بولور
 (وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ) دى حرام قىلدى خدای تعالى سز نك اينما ككزنى الله اوزر ينه
 (مَا لَا تَعْلَمُونَ) شول نرسه نى كم سز بلماس سز آنى يعنى خدای تعالى گه افترا قىلوب هيچده
 حرام برلماغان نرسه لرنى خدای حرام قىلدى دىب ايتورنى حرام قىلدى (وَلِكُلِّ أُمَّةٍ)
 اجل و هر گروه نك بيلگولانگان اجل مدتى باردر كم شول مدت يتكاج البته اولمى
 فالماس يا كه مؤمنلردن باشقه هر بر گروه اوچون بيلگولانگان هلاكك و عذاب
 وقتى باردر (فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ) بس هر فايچان كىلسه و ايرشسه آنلر نك تقدير قىلنغان
 مدتلى يعنى اولوم يا كه عذاب وقتى ايرشسه (لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً) كىچكدرلماسلر
 آنلر برگنه ساعتده (وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ) هم السگار يده بولماسلر و آشقدرلماسلرده يعنى
 تقدير ايتولگان اجل وقتندن بيك آزغنه السگار يده اولمهسلر هم بيك آزغنه
 صوگهده فالماسلر بو اورنده ساعت بيك آز و فضقه وقت معناستندهدر (يَا بَنِي آدَمَ)
 اى آدم اوغللرى (أَمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ رِسَالُكُمْ) اگر كىلسه سز لر گه سز نك اوز جنسكزدن
 بولغان پيغمبرلر (يَقْضُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي) او فورلر اول پيغمبرلر سز لر گه منم كتابمنك
 آيتلرن يا كه سز گه شريعت حكملرن بيان قىلورلر (فَمَنْ أَتَقَى) بس هر كم صافلانسه
 كفر و شركدن (وَأَصْلَحَ) هم توزوك قىلسه اوز ينك اشلرن يعنى ايمان كىلتورب
 ايندگو عمللر اشلاسه (فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ) بس بوقدر هيچ قورقو آنلر غه عذابدن
 (وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ) دى فايغوروز بولماسلر آنلر ثوابدن مجروم بولوب (وَالَّذِينَ
 كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا) و شول كهسه لر كم يالفانقه نوتديلر بز نك آيتلر مزنى (وَأَسْتَكْبَرُوا

عنا) ہم باش طارندیلر آیتلر مزگه ایمان کبلتور ودن (أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ) اوشبو گروه اول اهل لربدر و آنلرنک اورنلری نموغ او طیدر (هُم فِيهَا خَالِدُونَ) آنلر اول اولده منگو فالغوچیلردر کم هیچده چقارلماسلر (فَمَنْ أَظْلَمُ) بس کمدر ظالمهراک (مَنْ أَفْزَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا) الله تعالی اوزرینه یالغاننی افترا قیلغان کمسهدن خداینک شریکی بار دیوب (أَوَكَذَّبَ بَيَّاتَةً) یا ایسه خدای تعالی نك آیتلرینی یالغانغه نوتقان کمسهدن یعنی ایك ظالمهراک کشیلر خداینک شریکی بار دیوب یالغان افترا قیلغان هم خداینک آیتلرینه اشانماغان کشیلردر (أُولَئِكَ) اوشبو گروه یعنی خدایغه افترا ایتکان و آیتلرنی یالغانغه نوتقان کمسهلر (يَنَالَهُم) ایرشور آنلرغه (نَصِيبُهُمْ مِنَ الْكِتَابِ) آنلرنک اولوشلری لوح المحفوظدن یعنی آنلر اوچون تقدیر ایتولگان و لوح المحفوظده یازلغان جزا و عذاب آنلرغه ایرشور یا که عمل دفتارنده یازلغان عمللرینک جزاسی آنلرغه ایرشور (حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُمْ) تا کم هر قابچان کیلسهلر آنلرغه (رُسُلَنَا) بزنگ یبارگان ایلچیلریمز یعنی اولوم فرشتهسی هم آنک احوانلری کیلسهلر (يَتُوفُونَهُمْ) وفات ایتدورلر آنلرنی و جانلرینی آلورلر یعنی اول فرشتهلر آنلرنک جانلرینی آلورغه دیب کیلسهلر (فَالْوَا) ایتورلر اول فرشتهلر آنلرغه خورلاو یوزندن (أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ) قابدهدر شول نرسه کم سز عبادت قیلور ایدگزر و طابونور ایدگزر آکا خدای تعالی دن باشقه یعنی سزلرنک طابونغان پوتلرگزر قابده بوکون سزلردن خداینک عذابینی منع قیلنسولنر و سزنی فوتقارسولنر دیورلر (فَالْوَا) ایتورلر کافرلر فرشتهلر سوزینه جواب بیروب (ضَلُّوا عَنَّا) اول پونلر مز و معبودلر مز بزلردن بوغالدیلر آنلردن بزگه هیچ مدد و یاردم بولمادی دیورلر (وَشَهِدُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ) هم گواهلر بیرورلر آنلر اوز نفسلری ضررینه یعنی ائزار قیلورلر (أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ) شویل دیوب کم بولدیلر آنلر کافرلر هم اشانماوچیلر خداینک آیتلرینه و پیغمبرلرینه (فَالِ ادْخُلُوا) ایتور خدای تعالی اول کافرلرگه قیامت کوننده یا که خدای تعالی نك امری ایل بر فرشته ایتور کرگزر سز ای کافرلر (فِي أُمَّمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ) سزدن الگاری اوتسکان امتلر آراسنده (مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ) هر بیلردن هم آدمیلردن یعنی سزدن اول دنیاغه کیلوب کیتکان هر بیلرنک هم آدمیلرنک کافرلری ایل برگه کرگزر (فِي النَّارِ) نموغ او طینه بس آنلردن عناد و تکبرلک لری آرتوغراق بولغانلری باشقه لرنندن آلدن نموغغه کرورلر (كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ) هر بر کرگانی زمانده نموغغه کافرلردن بر گروه (لَعْنَتْ أُمَّتَهَا) لعنت

قىلور اول گروه اوزىنىڭ دىن قىرنداشى بولغان ايكنچى گروھنى يەنى يهودىلار
 يهودىلارگە و نصراڭلار نصراڭلارگە و مجوسىلار مجوسىلارگە لعنت اوقورلار (ھى اذاً
 اذاركو فيها جميعاً) ناكىم ھر قايچان بىر بىر سىنە قاوشىلار آنلار و بىرگە جىولسىلار
 نىمۇغە بارچەلىرى (فالت آخر بهم) ايتورلار آنلارنىڭ سوڭىدىن كىرگەنلىرى و ابارگوچىلىرى
 (اولييم) اولگىلىرى و ابارلماش اولوغلىرى ھىقىدە يەنى كافرلارنىڭ عواملىرى
 و اولوغلىرى اباروب اش قىلغانلىرى اوزلارنىڭ اولوغلىرى و متبوعلىرى طوغرىسىنىڭ
 خىدايى تەئالىگە يالباروب ايتورلار (ربنا هولاء اضلونا) اى بىزنىڭ بىمىز اوشبو كىمىلەر
 بىزنى آزدردىلار و توغرى يولدىن آداشدر دىلار (فانهم هذا با ضعفا) بس سىن بىرگە
 آنلارغە ايكى اولوش عذابىنى (من النار) اولدىن يەنى بىز اوشبو اولوغلىرىمىزغە
 اباروب ايمان كىلتورودىن باش طارندىق و كافر بولدىق بس سىن آنلارغە بىزگە
 بىرگان عذاب قدرلى ايكى اولوش عذاب بىرگە بىر اولوش عذاب اوزلارنىڭ
 ضاللىنى اوچون بىر اولوش بىزنى آزدىغانلىرى اوچون دىورلار (قال) ايتور خىدايى تەئالى
 (لكل ضعف) ھەممەلرگە دە ايكى اولوش عذابى اولوغلىرىمىزغە ضاللىلىرى و آزدردىلىرى
 اوچون ابارگوچىلارگە كىم و تىقلىدىلىرى اوچون (ولكن لانعلمون) ولىكىن سىز بىلماس سىز آي
 يەنى بىر بىرگە عذابىنى بىلماس سىز (۱) (وقالت اولييم لآخر بهم) ھىم ايتورلار اول كافرلارنىڭ
 اولگىلىرى سوڭىلەر بىنە يەنى اولوغلىرى ابارگوچىلارگە ايتورلار شۇ يەردە دىوبىكم (فما كان لكم
 عليئنا من فضل) بس بوقىدر سىزنىڭ بىزنىڭ اوزىمىزگە آرتوقلىقىمىز ناكىم بىزگە عذاب بىڭلار ك بولسۇن
 دىوب دەوا قىلور ايدىڭىز بىلكە كافرلىككە سىزنىڭ ايسلە بىز ھەممەز بىر تىڭىز مىز (فدوقوا
 العذاب) بس طانتوڭىز سىز ھىم عذابىنى بىزنىڭ شىكلى (بما كنتم تكسبون) شول نىسە
 سىببلىكم سىز كىسب قىلور بولدىڭىز و اشلار ايدىڭىز كىم و شىركىدىن ھىم باشقە باوزلارلاردىن
 دىيادە و قىندە (ان الذين كذبوا بايانا) دىستلىككە شول كىمىلەرگە بالغانغە نۆتدىلار
 بىزنىڭ آينلارمىزنى (واستكبروا عنها) ھىم باش طارندىلار عىناد و تىكلىكلىرى سىببلى
 آيتلارمىزگە ايمان كىلتورودىن و فرمانغە بوى سونودىن (لانفتح لهم) آچولماس آنلار
 اوچون (ابواب السماء) كوك ايشىكلىرى يەنى آنلارنىڭ دىعالىرى ابل كوك ايشىكى
 آچولماس ياكە آنلارغە رحمت اينو اوچون آچولماس ياكە آنلارنىڭ عمللىرى
 وار و اھلىرى كونا رولور اوچون كوك ايشىكى آچولماس بىلكە اول كافرلارنىڭ جانلىرى
 بىرلر آستوندى سىببىندە بولور بوقارى كونا رولماس (ولا يدخلون الجنة) ھىم كىمىلەر
 آنلار جىنتكە (ھى يلىج الجمال) ناكىم كىرگەنگە چە توبە (فى سم الغياط) ايسلەنىڭ تىشىوگىنە

۱) يەنى بۇ جەھەتتىن اولگىلەر
 نىڭ گىناھلىرى كۆپىدىن
 چۈنكى سوڭىقىلارغە باوز
 عادىتى قالدردىلار و آنلار
 نىڭ ضاللىلىرى بىنە سىببى چى
 بولدىلار و بىر ھىسابىدىن
 سوڭىقىلارنىڭ گىناھلىرى
 كۆپرا كىدىر بىرا كە آنلار
 اولگىلارنىڭ ھالىرى بى
 ايشىتىلەردە عبرت آلماس
 دىلار (تەفسىر جىمالى)

طوغری بولنی طابیق و اوشبو سعادتکه ایرشدک دیورلر (وَنُودُوا) دخی ندا ایتولورلر
 آنلر یعنی خدای تعالیٰ نك امری ایل فرشتهلر جنت اهلینه ندا قیلورلر (أَنْ تَلْکُمْ
 الْجَنَّةَ) شویلر دیوبکم اوشبو جنتکم دنیاده سزگه آنک ایلر وعده ایتولگان ابدی
 (أُورْتَمُوها بما کنتم تعملون) میراث ایتوب بیرلدکوز و وارث بولدکوز سز اول چنتکه
 دنیاده اشلارگان عملرکوز سبیلی محنت و مشقتسز میسر بولغانغه کوره میراث ایتوب
 بیرلدی دبدی چونکه میراث مالی هم شولای کشیگه محنتسز حاصل بولور یاکه مراد
 کافرلرک جننکی منزلهلری مؤمنلرگه میراث ایتوب بیرلدی دیمکدر زیرا که خبرده
 کیلمشدر کم هر کسی نك جننده بر منزلی بولور اوشانداق نوموده هم بر منزلی
 بولور مؤمنلرک نوموغداغی منزللری کافرلرگه و کافرلرک جننکی اورنلری مؤمنلرگه
 میراث بیرلور (وَنَادَى اصْحَابُ الْجَنَّةِ) و ندا قیلورلر جنت اهللری (اصْحَابُ النَّارِ)
 نوموغداغی کمسه لرگه (أَنْ فَدَّ وَجَدْنَا) شویلر دیوبکم درستلکده بز طابیق (مَا وَعَدْنَا
 رَبَّنَا حَقًّا) ریمیز بزرگه وعده قیلغان نر سه نی حق و طوغری یعنی خدای تعالیٰ بزرگه
 وعده ایتکان ثوابلر هم جنت نعمتلری همه سی بزرگه حاصل بولدی (فَهَلْ وَجَدْتُمْ) ایا
 بس طابیدکوز مو سز لر هم (مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا) پروردگار کوز سزگه وعده قیلغان
 نر سه نی حق و طوغری یعنی سزگه ده خدای تعالیٰ وعده ایتکان عذاب و عقوبتلر
 بولدیمو دیورلر (فَالُوا نَعَمْ) ایتورلر نوموغداغی کمسه لر جنت اهللرینه جواب بیروب
 بلی بز هم طابیق خدای تعالیٰ ایتکان عذابلر بزرگه ایرشسی دیورلر (فَاذْنُ مُؤْذِنٍ
 بَيْنَهُمْ) بس ندا قیلور و ققرور بر ققرغوچی آنا آراسنه اول ندا ایتکوچی اسرافیل
 علیه السلامر دیملر (أَنْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ) شویلر دیوبکم خدای تعالیٰ نك
 لعنتی کافرلر اوزرینه بولغوچیدر کم خدای دن باشقهغه عبادت قیلولری برله آنلر
 ظلم لقی ایتدیلر و ظالم بولدیلر (الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ) آنداین ظالملر
 و کافرلر کم آنلر طیارلر خدای تعالیٰ نك بولندن یعنی آدمیلر نی ایمان کیلتورودن
 طیارلر (وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا) هم استارلر آنلر خدای تعالیٰ نك بولینه فکفر لقی و حق سزلقنی
 یعنی اسلام دینی نك عیبی نزلارلر هم آنی باطل ایتوب کورسانما کچی بولورلر
 (وَهُمْ بِالْآخِرَةِ كَافِرُونَ) و آنلر اوزلری آخرنکه انکار ایتکوچیلردر (وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ)
 و جنت ایل نوموغنک آراسنده پرده باردر یا که جنت اهلی ایل نوموغ اهللری آراسنده
 پرده باردر کم اول پرده شهر نك فلعه سی و کر پیچی کبیرر آنجا اعراف دیولور امام
 زاهدی قولنجه اعراف جنت ایل نوموغنک آراسنده آق یفاردن بولغان بیوک تپه در

وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ وَاعْرَافِ اوزرنده ايرلر بولورلر کم (يَعْرِفُونَ كَلًّا بِسِيْمَاهُمْ) طانورلر آنلر جنت ونموغ اهللرينك هر قايسونى آنلرنك علامتلى ايله يعنى اعرافنگى كشيبلر جنتنى هم نموغنى كوروب جنت ونموغ اهللرينى طانورلر وبلورلر زيراكه جنت اهلى نك بوزلرى آق ونورلى بولور نموغ اهلى نك بوزلرى فارالغان بولور (۱) (وَنَادُوا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ) هم ندا فيلورلر وچقورلر اعرافنگى كمسهلر جنت اهلمرينه آنلرنى فونلاب (أَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ) شويله ديوب كم سلام بولسون سزلرگه اى جنت اهللرى باكه سلامتلك سزلرگه ديورلر (أَمْ يَدْخُلُوها) كوماديلر اول اعراف اهلى اوزلرى جنتك (وَهُمْ يَطْمَعُونَ) وآنلر طمع فيلورلر واميد اينارلر جنتك كرونى يعنى اولوقتهه آنلر جنتك كرما گان بو اورلر جنت اهلىنى كوروب قزغورلر وجنتك كرونى اميد فيلورلر عاقبت خداى تعالى نك فضلى ايله اعراف اهلى هم جنتك كرورلر جنتك ايك سوگندن كر وچى لر شولار بولورلر ديمشدر (۱) (وَأَذًا صَوْفُتْ أَبْصَارَهُمْ) وهر فايچان دوندرلسه اول اعراف اهلى نك كوزلرى (تَلْقَاءُ أَصْحَابِ النَّارِ) نموغ اهلى طرفينه يعنى هر فايچان اعرافداغى كمسهلر نموغ طرفينه فاراب نموغده عذاب فيلونا تورغان كمسهلرنى كورسهلر (فَالْوَا) ايتورلر آنلر خداى تعالى گه صغوب (رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا) اى بزنك ريبه زسن فيلماغل بزنى (مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ) ظالملر گروهى ايله برگه يعنى كافرلر ومشركلر ايله برگه بزنى هم نموغده صالماعل ديورلر (وَنَادَى أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ) دخى ندا فيلورلر وچقورلر اعرافداغى كمسهلر (رَجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيْمَاهُمْ) شول ايرلرگه كم طانورلر اوزلرى آنلرنى علامتلى ايله يعنى نموغده عذاب فيلونا تورغان كافرلردن قايسيلر ينى علامتلى ايله طانوب شولارغه چقورلر (فَالْوَا) ايتورلر آنلرغه اعراف اهلى (مَا أَغْنَى عَنْكُمْ) دفع فيلمادى وكينار مادى سزلردن عذابنى (جَمْعَكُمْ) سزنك مال جيولرگز دنياده وقتيگزده باكه كوب دوستلرگز ويارمچيلرگز سزنى بوكون عذابدن فونقارمادى (وَمَا كُنْتُمْ نَسْتَكْبِرُونَ) دخى شول نرسه كم باش طارتور بولدكز سز حق سوزدن وطوغرى بولدن يعنى اعراف اهلى نموغده عذاب فيلونا تورغان ابو جهل هم وليد بن مغيره وعاص بن وائل كى مشركلرنك اولوغلرينى طانوب شولارغه ايتورلر سزنك دنياده جيفان مال و دولتلرگز هم دوست ايشلرگز هم تكبرك فيلوب حقلقدن باش طارتولرگز برسيك بوكون سزلرنى عذابدن فونقارا آلمادى وسزگه فائز بيرمادى ديورلر صكره اعراف اهلى جنتك بولغان بلال وعمار هم صهيب وسلمان كى صحابهلرنك فقيرلرينه اشارت فيلوب

(۱) روايت ايدلمشدر اعراف بر سور وقلعه در كم جنت ايله نموغ آراسنك بولور اعراف اهلى كملر ايد كى طوغرى سنده اهل تفسير اختلاف اينمشلدر ابن عباس رضى الله عنه بادن منقولدر كم اعراف اهلى ايند گولك هم باوزلقلى ميزانده بر نيگز كبلگان كشيبلدر ايند گولكلرى آنلرنى نموغده كرودى فونقارور وباوزلقلى جنتك كرودى منع فيلور شونداين كمسهلرنى اعرافده فونقا نورلر صكره الله تعالى نلاگان مدت اوتكاندن صولك آلر جنتك كرورلر وبعضيلر ديمشدر اعراف اهلى شول كمسهلدر كم آنا نالرى نك راضيلقندن باشقه صوغشقه كيتوب شهيد بولورلر آنلر خداى تعالى بولنده شهيد بولمانلرلى اوچون نموغدن فونقارلر لکن آنا نالرى راضى بولماغا

تقديس جنتکه کرا آلماسلر
 صکره آنلر هم جنتکه
 کرورلر و بعضيلر فولچه
 اعراف اهلی زمان فترنده
 یعنی هیچ بر پیغمبر
 کیلماگان هم دین
 و شریعت بولماغان زمانده
 دنیاغه کیلوب کیتکان
 کمسهلدر برر وایتده
 اعراف اهلی مشرکلرنک
 باشلکن اولگان بالالریدر
 یا که مؤمنلردن پیغمبرلر
 هم شهیدلر کی اولوغ
 درجه ایالریدرکم آنلر
 اعراف اوزرینه چغوب
 جنت هم تموغنی و آنلرنک
 اهللرن کورورلر یا که
 ابرلر صورتنده فرشتهلر
 بولورلر والله تعالی اعلم
 تبیانندن

تموهغنی کافرلرگه ایتورلر (اهلؤلاء الذین افسمتم) ای او شوبولر مودر شول کمسهلرکم
 سز دنیاده وقتکزده آنط ایتار ایدکز (لا ینالهم الله برحمته) ایرشدر مساس
 خدای آنلرغه رحمتنی دیوب یعنی ابو جهل هم ولید بن مغیره شکلی مشرکلرنک
 اولوغلرینه ایتورلر سزلر دنیاده اوشبو بلال و عمار کی فقیر صحابهلرنی خورلاب
 اوزکزی اولوغ تونوب بو فقیرلرنی خدای جنتکه کرتاس دیوب آنط ایتده ایدکز
 بوکون قارا کز شول سز خور کورگان فقیرلر نوگلمو دیوب جنتده بولغان فقیر
 صحابهلرنی کورسانورلر اعراف اهلی اوشبو سوزلرنی ایتوب بوشاغانلرنندن صوکه
 حق سبحانه و تعالی فضل و کرمی ایله آنلرغه بیورور (ادخلوا الجنة) کرکز سز جنتکه
 (لا خوف علیکم) یوفدر هیچ قورفو سزلرگه (ولا انتم تعزون) هم سز فایفورور
 بولماس سز (ونادی اصحاب النار) دخی ندا قیلورلر تموغ اهللری (اصحاب الجنة)
 جنت اهلینه (ان ابيضوا) شویله دیوبکم فویو کز سز ای جنت اهللری (علینا من
 الماء) بزک اوزرمزگه صودن یعنی بزگه بر آزغنه جنتده گی صودن بیر کز تا کم
 اچوب صوصاومزنی باصیق (او مما رزقکم الله) یا ایسه بیر کز سز بزگه الله تعالی
 سزگه رزقلاندوغان نرسه دن یعنی جنت نعمتلرنن بزگه بر آزغنه بیر کز تا کم
 آشاب آچلمزنی کیتارایک دیوب یالنورلر (قالوا) ایتورلر جنت اهلی آنلرغه جواب
 بیروب (ان الله حرمها) درستلکده الله تعالی حرام قیلغانلر جنتک طعامینی هم
 شرایینی (علی الکافرین) کافرلر اوزرینه شول سبیلی بز سزگه صورغا کزنی بیرا
 آلماسز (الذین اتخذوا) شوندا این کافرلرگه کم توتدیلر آنلر (دینهم لهوا و لعبا)
 اوزلرینک دینلرینی و عیدلرینی بوش اش ایتوب هم اویون ایتوب مشرکلر
 بیراملرنده کعبه تیکراسته جیلوب تورلی اویون و کولکی هم فائده سز اشلر ایله
 اونکارورلر ایدی (وغرنهم الحیوة الدنيا) هم مغرور قیلدی و آدادی آنلرنی دنیا
 نرکلکی تا کم اولومنی و آخرتنی تمام اونو طدیلر (قالیوم نسیبهم) بس اوشبو
 کون بز اونو طورمز و قالدرورمز آنلرنی تموغده (کما نسوا) نناک کم اونو طدیلر
 اول کافرلر اوزلری و خاطرلرینه کیلنورمادیلر (لقاء یومهم هذا) اوشبو کونلرینه
 بولوفونی یعنی فیامتنی اونو طدیلر (وما کانوا یاتنا یجعدون) هم نناک کم انکار قیلور
 ایدیلر آنلر بزک ایتلرمزنی تکبر و عنادلری سبیلی (ولقد جئناهم) و تحقیق بز
 کیلنوردک اول کافرلرگه (بکتاب) شول کتابنی کم (فصلناه) تفصیللاب بیان ایتدکبز
 آنک معنالرینی (علی علم) علم و بلو اوزرینه یعنی علم قدی میمز ایله بلوب طوغری

بیان ایندک (وهدی) هم نوغری بولنی کورسانوچی ایتوب کیلتوردک اول کتابنی
 (و رحمة) دعی رحمت ایتوب کیلتوردک (لَقَوْمٌ يُؤْمِنُونَ) شول گروه اوچونکم ایمان
 کیلتورورلر و اشانورلر آکا (هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ) ایا کونارلرمو اول کافرلر
 یعنی کونماسلر هیچ نرسهنی مگر کونارلر اول کتابنک تاویلینی یعنی آنک عاقبتی نی
 هم آنده ایتولگان وعدهارنک وعدهارنک کیلوون کونارلر (یوم بانی تاویل) شول
 کونده کم کیلور آنک تلویلی و ظاهر بولور اول کتابده ایتولگان وعده هم وعیدلر
 هم ثواب وعدهارلر یعنی قیامت کونده (يَقُولُ الَّذِينَ نَسُوهُ) ایتورلر اول کتابنی
 اونوظقان وقوبقان کوسهلر (من قبل) موندن الگار ی یعنی دنیاده وقتلر نکه فرآغه
 اشانه اینجه آکا التفات ایتماگان کافرلر قیامت کونده فر آننک حقلغی ظاهر بولغاچ
 ایتورلر (فَدَجَاءَتْ رُسُلًا رَبَّانًا) تحقیق کیلگان ایدی لر پروردکار مزنگ بیدارگان
 رسوللری (بالحق) حقلق و طوغری یلق برله یعنی پیغمبرلرنک بزگه ایتکان سوزلری
 و کورسانکان بوللری طوغری ایدی شولای بولسه ده بز آنلرغه ایمان کیلتورمادک و آنلر نی
 نکذب ایتدک بزنگ حاللرمز بوکون نچوک بولور (فَهَلْ لَنَا مِنْ شَفَاعَةٍ) بس ایابولورمو
 بزنگ اوچون شفاعت ایتکوچیلر (فَيُشْفَعُونَ لَنَا) تا کم شفاعت قیلسه لر بزگه اوشبو
 چیتون کونده (أَوْ نَرُدُّ) یا ایسه بز کیری فاینارلورمز مو دنیاغه (فَنَعْمَلْ غَيْرَ الَّذِي
 كُنَّا نَعْمَلْ) بس اشلاساک بز اولده اشلاگان اشلرگه باشقنی یعنی یا ئادن دنیاغه
 کیری فاینارلساق اولگی شکلی کافر و مشرک بولماس ایدک بلکه ایمان کیلتورب
 ایزگو عمللر اشلا ایدک دیورلر لیکن اولکونده آنلر اوچون هیچ بر شفاعتچینه
 بولماس یا ئادن دنیاغه فایتو هم بولماس (فَدَخَسُوا أَنْفُسَهُمْ) تحقیق زبان قیلدیلر
 آنلر اوز نفسلرینه کم عملرینک سرمایه سینی کفر و شرک هم پونقه طابونو ایل
 ضایع اونکاردیلر و بوغالتدیلر (يَضَلُّ عَنْهُمْ) هم بوغالتدی آنلردن (مَا كَانُوا يَفْقَهُونَ)
 شول نرسه کم افترا فیلور ایدی لر و بالغان ایتور ایدی لر یعنی پونلر نی خدا اینک
 شربکلریدر خدای تعالی فاشنده شفاعتچیلر مزدر دیوب بالغانلارلر ایدی شول
 پونلری بوکون آنلردن بوغالتدی بانلرنده بوق (إِنَّ رَبَّكُمْ اللَّهُ الَّذِي) درستلکده
 سزنگ ربگز و خدا بگز شول الله تعالی ذرکم (خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ) بارلندی اول
 کولکرنی هم یلرنی (فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ) آلتی کون مقدار نده دنیا کونلر نندن (۱) (ثُمَّ
 اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ) صگره فرار ایتدی آنک امری عرش اوزرینه یعنی عرشنی
 بارانونی اراده قیلدی بس امر و فرمانی عرش اوزرینه مستوی بولدی یا که مستولی

(۱) یا که مراد آخرت
 کونلر نندن آلتی کون
 مقدارنک بارانندی دیبکدر
 کم آخرت کونلر نندن هر
 برکون ایللی منک ییل
 برابرنده درلکن اولگی
 قول یعنی دنیا کونلر نندن
 آلتی کون مقدارنک بولماقی
 اصح هم مشهوردر حق
 سبحانه و تعالی بارچه
 عالمنی کن دیوب ایتک
 ایل بر صولوده بارانورغه
 قادردر شولای بولسه ده
 آلتی کون مقدارنده
 بارانوی هر اشد صبر
 و تانی کراک ایدکینی هم
 آشوغو و صبر سزاق مناسب
 توکل ایکانینی بنده لرینه
 بلدرمک اوچوندر فناک کم
 العجلة من الشيطان
 والتانی من الرحمن خبرده
 کیلمشدر مواهب

(۲) اهل سنة دیدبار که
 عرش اوزربنه استواء
 الله تعالی نك بلا کیف
 صفتیدر یعنی الله تعالی نك
 عرش اوزربنه استواسی
 باردر استقرار وتمکندن
 منزله بولغانی حاله و عرش
 بر جسمدر کم باشقه
 جسملرنی همه سنی احاطه
 ایتکوچیدر نیبان

و غالب بولدی عرش اوزربنه اگر چه خدای تعالی بار چه نرسه که مستولی و بار چه
 نرسه لئز آنک ملکنده و تحت تصرفنده بولسه لرده عرشنی خاصلاب عرشکه مستولی
 بولدی دیمکی عرش بار چه مخلوقاندن اولوغراق بولغانلقدندر (۲) لکن بومقامده
 حقیقت شولدر کم استواء علی العرش صفتی خدای تعالی نك بر صفتیدر بلا کیف هم
 اوشبو جهل متشابها تندر آکا ایمان کیلتورور رمز و تاویلینی خدای تعالی که
 طابشورور مز (یعنی اللیل النهار) فاپلار و اورتور خدای تعالی فارانغو کیچ ایل باقپی
 کوندزنی (بطلبه حیثاً) طلب فیلور و استار اول کیچه کوندزنی آشوغوچی بولغانی
 حالده یعنی کوندز آرطندن کیچه و نون بیک تیزلک ایل آشوغوب کیلور اوشاندان
 نون آرطندن کون شولای بیک تیز کیلور (و الشمس والقمر) دخی باراندی خدای
 تعالی قویاشنی هم آبنی (و النجوم) دخی بولدلرنی باراندی (مسخرات بامر) اطاعت
 ایتکوچیلار و ایلار گوچیلر بولغانلری حالده خدای تعالی نك امرینه (الّا له الخلق)
 آگاه بولکیز کم اول خدای تعالی که مخصوصدر بارانو و بوفدن بار فیلو (والامر)
 دخی امر و فرمان آکاغنه مخصوصدر کم نچوک نلاسه شولای بیورور و فرمانینی
 یورنور (تبارک الله رب العالمین) بلند اولوغ بولدی بار چه عالملرنک پروردکاری
 و بارانقوچیسبی بولغان الله تعالی (ادعوا ربکم) اونداکیز پروردکار کزنی و آکا دعا
 فیلکیز (نضرعاً و خفیة) نضرع و زاریلق فیلو برله هم باشرن یعنی ظاهرده و باطنده
 اخلاص ایل آکا عبادت فیلکیز (انّه لا یحب المعندین) درستلکده خدای تعالی
 سوبماس چیکدن چفقوچیلرنی یعنی اوزربنه مناسب بولماغان درجهلرنی صوراب دعا
 ایتکوچیلرنی یا که مستحق بولماغان کشی حقنده یاوز دعا ایتکوچیلرنی یا که بیک
 قاطی ققرو ب دعا فیلقوچیلرنی سوبماس (ولا تفسدوا فی الارض) و بوزقلق اشلاما کز
 سز برده کفر و شرک یا که ظلم لقی ایل (بعد اصلاحها) نوزوک ایتکاندن صوک اول
 یرنی ایمان و عدلک ایل (و ادعوه) هم اونداکیز خدای تعالی نی و آکا دعا فیلکیز یا که
 عبادت فیلکیز (خوفاً و طمعا) آنک عذابندن فورقو هم رحمتندن امید ایتو ایل یعنی
 خوف ایل رجا آراسنک بولغان حالکیزده عبادت و دعا فیلکیز (ان رحمة الله) درستلکده
 الله تعالی نك رحمتی (قرب من المّسنین) یاقن بولغوچیدر اید گولک ایتکوچیلر که
 (وهو الّذی یرسل الرّیاح) و اول خدای تعالی شول ذانددر کم بیارور جیللرنی
 یعنی اوز قدرتی ایل جیللرنی ایدرور (بشراً بین بدی رحمته) سو بونچ بیرگوچیلر
 ایتوب اول جیللر خدای نك رحمتی آلدندن یعنی رحمت بغموری آلدندن سو بونچ

(۱) اوشبو آيت كريمة
 مثلدر قلب سليمك نصيحت
 نك اثر ايتما كينه وسلامت
 بولماغان بوزوق قلبده
 نصيحت اثر ايتما وينه يعنى
 قلب سليم گه اوگوت
 ونصيحت يغشى هم قابل
 بولغان يرگه يغمور ياوماقى
 شكل بيدر هيچده ضايع
 بولماس فائدهسى بولور
 اما سليم بولماغان قلبكه
 نصيحت بيزوناچار و طوزلى
 يرگه ياوغان يغمور كيدر
 هيچده فائدهسى بولماس
 حق سبحانه ونعالى اوشبو
 آيتك اوزينك قدره كامل
 سيني بيان ايندى جيل
 لورنى ايسدرمك هم يغمور
 ياودرمىق و اولن لورنى
 اوسدرمك همهسى آنك
 قدرينه دليلدر هم اوشبو
 مثل كى اولوكلرنك ترمك
 لرن بلدردى ايكي نورلى
 ترمك باردر برسى قيردن
 تروب چقولر يدرو برسى
 دنباده كوكل لرنك
 ترمكيدر يعنى بېغمبولر
 بياروب آدميلرنى هدايت
 ايلادى و قلبلرنى نرگزدى
 استعداد و قابليتارى كامل
 بولغان كشيلىر كمالات
 طايديلر ويغشى فائده
 لانديلر استعدادلرى آز
 بولغان لرن آرغنه فائده
 لانديلر تفسير جمالى

بيروب ايسارلر ويغمور ياوماقندن خبر بيزورلر (حتى اذا اقلَّتْ سَحَابًا ثَقَالًا)
 تاكم هر فابجان كونارسه لر اول جيللر آغر بولولطلرنى (سُقَانَاهُ) بيز سورورمز
 ويبارورمز اول بولولطنى (لَبَدَّ مَيْتٍ) ميت بولغان شهر اوچون يعنى اولگان
 وقوروغان يرنى نرگزوب بارشارتمك اوچون اول بولولطنى سورورمز (فانزلنا
 بسه الماء) بس ايندرورمز اول بولوط برله صوى يعنى يغمور ياودرورمز شول
 اولگان يرگه (فاخر جنا به) بس چغارورمز شول يغمور صوى برله (من كل الثمرات)
 بيشلرنك هر تورليسندن يعنى قوروغان يرگه يغمور ياوماق سببلى شول ير باشاروب
 نورلى بيشلر اوسار (كذلك) اوشانداق يعنى نناك كم قوروغان يرنى يغمور برله
 باشاروب نرگوزامز شونك شيكالى (نخرج الموتى) بيز چغارورمز اولوكلرنى قيرلرندن
 و آنلرنى نرگزورمز اوشبو اولوكلرنى نرگزمك گه اوخشاغان اولگان يرنى باشاروب
 نرگزورمز سز لرگه بيان اينتك (لعلكم تذكرون) تاكم شايد سز لر وعظمنورسز
 و اوشبوندىن عبرت آلوب نيامتكه اشانورسز (والبلد الطيب) و پاك هم يغشى بيز
 يعنى ايگون ايگارگه صلاحيتلى آشلق تيز اوسا نورغان يغشى بيز (يخرج نباته)
 چغار اول يرنك اولنلرى وايگونى (باذن ربّه) پروردكارى نك فرمانى و تلامكى
 ايله يغشى بولوب هم تيزلك و يكللك ايله چغار (والذى خبت) و ناچار هم
 يارافسز بولغان بيز (لا يخرج الا نكدا) چقماس اول بيزنك اولنلرى مگر آرغنه
 هم فائدهسز بولوب چغار حق (۱) سبحانه ونعالى اوشبو مثلنى مؤمن ايله كافر
 حقنده كيلتوردى مؤمن نك كوكلينى آشلق كوب بولا نورغان يغشى بيزگه و كافرنك
 كوكلينى ايگون بولمى نورغان ناچار و طوزلى يرگه اوخشاندى كم ناچار يرگه نى
 قدر آشلق صاحسا كده هيچ نرسه چقماغان شكللى كافرگه نيقدر نصيحت ايتسا كك
 اثر قبلماس و فائده بيزماس (كذلك) اوشانداق يعنى نناك كم اوشبو مثلنى
 بيان فيلدىق شونك كى (نصرف الآيات) بزدوندرامز آيتلرنى و نورلى نورلى
 مضمونلرده كيلتورامز (لقوم يشكرون) شول گروه اوچونكم شكرانه قيلورلر
 فهم و آكلامق نعمتى نك قدرينى بلوب آيتلرنك معنالرينى فكرلپ قارارلر (لقد
 ارسلنا نوحا) نعتيق بسز بياردك نوحنى پيغمبر ايتوب (الى قومه) اوزينك
 قومينه كم قابل اولادندن ايديلر همه لرى پونقه طابونورلر ايدى نوح عليه السلام
 آنلرنى اسلامغه اوندادى (فقال) بس ايندى نوح آنلرغه (يا قوم اعبدوا الله)
 اى منم قوميم سز عبادت فيلكز خداى تعالى گه (ما لكم من آل غيره) يوقدر

سزنىڭ ھېچ بىر مەبۇد كىزىمىز ۋە خىدايىڭىز ئاندىن باشقا بىس ئانى بىر بىلىڭىز ۋە پۈتۈنلەرغە ئاۋامىڭىز
 (اَنى اَحَافى غَلَبِكُمْ) دىرستلىككە مەن قورقۇمىڭىز سزنىڭ اوزىڭىزگە اگرايمان كىلتور ماسا كىز
 (عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ) اولوغ بولغان كۈننىڭ عذابىدىن بىنى اگرايمان كىلتور ماسا كىز
 سزلىرگە ئوۋغان عذابى كىلۈپ ھەمەلر كىز ھلاك بولور سىز دىپ قورقۇمىڭىز يا كە سزنىڭ
 اوچون قىيامت كۈنىڭىز عذابىدىن قورقۇمىڭىز دىدى (قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ) ايتدىلر
 نوح عليه السلامغە قومىڭىزنىڭ اولوغلىرى (اَنَا لَنُرِيكَ) دىرستلىككە بىز كورامىز سىنى
 اى نوح (فِى ضَلَالٍ مُّبِينٍ) آشكارا آرزۇ ئىلدە بىنى سىن ئانارمىڭىز بولدىن چىققان
 ۋە آداشقان سىن بىزنى پۈتۈنلر مەنى قۇيۇپ باشقا خىدايغە ئاۋامىڭىز بولدىن چىققان
 دىدىلر (قَالَ) ايتدى نوح پىغمبەر ئانلرغە (يَا قَوْمِ) اى مەنم قومىم (لَيْسَ بى ضَلَالَةً)
 بولدىر مەندە آرزۇ ئىلدى مەن ئوۋغىرى بولدىن آداشقان ئوۋگىم بىلكە سىز اوزىڭىز
 آداشقانىڭىز (ۋَلَكِنِّى رَسُوْلٌ) ۋلكىن مەن بىر رىسول ۋە بىبارلىگان ايلچى مەن (مَنْ
 رَبُّ الْعَالَمِيْنَ) عالملىرنىڭ پىروردكارى طرفىدىن (اَبْلَقَكُمْ رَسَالَاتِى رَّبِّى) مەن ايرىشدىرور مەن
 سىزلىرگە پىروردكارمىڭىز فرمانلىرىنى (وَأَنْصَحْ لَكُمْ) ھەم نىصىحت قىلور مەن ۋە بىخىشلىق
 ئىلار مەن سىزگە (وَأَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ) دىمى مەن بىلور مەن اللە تەئالىنىڭ ۋەھى قىلور مەن
 مكا (مَالَا تَعْلَمُوْنَ) سىز بىلمى ئورغان نرسەنى نوح عليه السلامنىڭ قومى پىغمبەر
 كىلۈنى ھەم پىغمبەرگە اشنا ماغان قوملىرگە خىدايىدىن عذاب كىلۈنى ھىچدە ايشىتىكەنلىرى
 يوق ايتدى بىلىسلىر ايتدى شونىڭ اوچون حضرت نوحدىن اوشبو سوزلىرىنى
 ايشىتىكەچ بىك عجبكە قالدىلر بىس نوح عليه السلام ئانلرغە ايتدى (اَوْعَجِبْتُمْ) ايا
 عجبلىنىڭىز مۇسوز (اَن جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ) پىروردكار كىزدىن ۋەھى ۋە فرمان كىلۈرىنە
 (عَلَى رَجُلٍ مِّنكُمْ) سىزنىڭ جىنىڭىزدىن بولغان بىر ايرىگە بىنى اوز آرا كىزدىن بىر
 كىشىنىڭ پىغمبەر بولۇپ كىلۈرىنە عجبلىنىسىز مۇ (لَيْنَدْرِكُمْ) نسا كە سىزنى قورقۇنۇ
 اوچون خىدايىڭىز غىضب ۋە قەھرىدىن (وَلَتَقْتُوْا) دىمى سىزنىڭ قورقۇپ صافلانۇڭىز
 اوچون خىدايىڭىز امرىنە خىلاڧىق قىلۇدىن (وَلَعَلَّكُمْ تَرْحَمُوْنَ) دىمى شونىڭ اوچون كە
 شايدى سىزلىر رحىمت ايتولور سىز بىنى خىداي تەئالى سىزگە رحىمت قىلور ۋە گناھلىرىڭىزنى باغشىلا را اگرا
 اول پىغمبەرگە ايمان كىلتور بىر كىدىن صافلانسا كىز نوح عليه السلام اوزىڭىزنىڭ
 قومىنە اوشبو سوزلىرىنى ايتۇپ نى قىدىر اوگۇنلا سەدە ئانلرغە اثر ايتمادى (فَكَذَّبُوْهُ)
 بىس يالغانغە ئوتدىلر حضرت نوحنىڭ قومى ۋە ايمان كىلتور مادىلر عاقىبت
 نوح عليه السلام ئانلرنىڭ ظلم ۋە ايدالرىنە ئاقتىسىز بولۇپ ايلر حقىندە بددعا قىلدى

و خدای تعالی دن آنلرنک هلاک بولولرن صورادی خدای تعالی آنک دعاسینی قبول
 ایدوب طوفان عذابن یباروب اول قومنی همه لربنی هلاک ایتدی مگر نوح
 علیه السلام اوزی هم آنک ایل کیمه ده برگه بولغانلرغنه سلامت قالدیبلر نتاک کم
 پیورور (فانجیناه) بس قوتقار دقبز نوح پیغمبرنی طوفانغه غرق بولودن (والذین
 معه فی الفلک) هم آنک ایل برگه کیمه ده بولغان کیمه لربنی قوتقاردق کم آنلر سکسان
 کشی ایدی فرق ایر و فرق خاتون دیمشدر (واغرنا الذین کذبوا بسایاتنا) دخی
 طوفان صوینه غرق ایتدکیز بزنگ ایتلر مزی بالغانغه توتقان کیمه لربنی یعنی
 براسکیزنگ دلیل لربنه یا که نوح پیغمبرنگ معجزه لربنه اشانماغان کیمه لربنی غرق
 ایتدک (انهم کانوا) درستلکده اول نوح قومی بولدیبلر (قوما عمین) صوفر بولغوجی
 گروه یعنی آنلرنک بصیرتلیری یوق ایدی کوکل کوزلری صوفر ایدی حقلقنی
 کور، ایدیلر نوح علیه السلام فصه سینک فالقانی کیلاچک سورهلرده ذکر ایتلور
 انشاء الله تعالی (والی عاد اخاهم هوداً) دخی یباردکیز عاد قومینه پیغمبر ایتوب
 اوزلرینک فرنداشلری هودنی هود علیه السلام اوزی هم عاد نسلندن ایدی شول
 سبیلی فرنداشلری هودنی یباردک دیدی عاد اوزی نوح علیه السلام اوغلی سامنگ
 اوغلینک اوغلینک اوغلیدر آنک نسلینی عاد قومی دیدیلر آنلر همه لری اوزون
 بویلی اولوغ گاوده لی هم بیک کوچلی کشینر ایدی اول زمانده بونون بیر یوزنده
 آنلردن قوتلی هم آنلردن اولوغ قبیل، یوق ایدی اوولری بیک کوب هم بیک بای
 ودولتلی لر ایدی عمرلری اوزون بولور ایدی همه لری پوتقه طابوهورلر ایدی
 حق تعالی آنلرنی اسلامغه اوندامک اوچون هود علیه السلامنی پیغمبر ایتوب یباردی
 (قال) ایتدی هود علیه السلام آنلرنی حق دینگه اونداب (یا قوم اعبدوا لله) ای منم
 قوم سز عبادت قیلگیز خدای تعالی گه و آنی بر بلیگیز (ما لکم من الغیره) یوقدر
 سز گه هیچ بر معبود خدای تعالی دن باشقه و پوتلر عبادتسکه مستحق توکل لردر
 (افلا تتقون) ایاسز صافلانماس سزمو و قورقماس سزمو خداینگ عذابندن (قال الملا
 الذین کفروا) ایتدیبلر کافر بولغان اولوغلری (من قومه) اول هودنگ قومندن هود
 پیغمبر قومی ننگ اولوغلرندن بعضاری مسلمان بولغانلر ایدی شول سبیلی کافر بولغان
 اولوغلری ایتدیبلر دیدی یعنی هود علیه السلامنگ سوزلرن ایشتناج عاد قومینک
 اولوغلری ایتدیبلر (انا لبریک) درستلکده بز کورامز سنی ای هود (فی سفاهة) عقلسزلقده
 یعنی بزلر سنی عقلسز احق دیوب بلامز (وانا لنظنک من الکاذبین) هم درستلکده

بزمسني گمان فيلامز يالغانچيلردن ديوب ديديلر (فَالْ اَيْتدى هود پيغمبر آنلرغه (يَا قَوْم لَيْسَ بِي
 سَفَاهَةً) اى منم قوميم منده عقلسزلق واحمقلىق يوقدر (وَلَكِنِّي رَسُولٌ) ولسكن
 من بر ببارلمش رسول و ايلچى من (مَنْ رَبُّ الْعَالَمِينَ) عالمرنك پروردكارى خداى
 تعالى طرفندن (أَبْلَغُكُمْ) من ابرشدر ورم سزگه (رَسَالَاتِ رَبِّي) پروردكار منك فرمانلرن
 (وَأَنَّا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ) هم من سز لرگه اشانچلى و توغرى ايتكوچى بولغان اوگوتله وچيمن
 هم سز نك اوچون بخشيلقنى استاگوچى من (أَوْ عَجِبْتُمْ) ابا سز عجبلا ناسز مو (أَنْ
 جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ) پروردكار كز دن وسى و فرمان كيلا ما كينه (عَلَى رَجُلٍ مِنْكُمْ)
 سز نك آرا كز دن بر ابر اوزرينه (لَيُنذِرَكُمْ) تا كم فورفتسون اوچون اول ابر سز لرنى
 خداى تعالى نك عذابندن (وَأَذُكُرُوا) هم ياد ايتكز سز اى عاد قومى خداينك سزگه
 بپرگان نعمتلرن (أَذْجَعَلَكُمْ) شولوفتمك قيلدى سزنى خداى تعالى (خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ
 قَوْمِ نُوحٍ) نوح پيغمبر قومندن صوك خليفه لر يعنى نوح قوميني هلاك ايتكندن صوك
 سزنى ير يوزنده آنلر اورنينه كيلتوردى (وَزَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَسْطَةً) هم آرتق ايتدى
 خداى سزنى ياراتوده قوت و كوچليلكده يعنى سز لرنى باشقه خلقلردن اوستون
 قيلدى ياكه بويلر كزنى اوزون و تنلر كزنى كوچلى ايتوب ياراندى (فَأَذُكُرُوا) بس
 ياد ايتكز سز (إِلَّا اللَّهُ) الله تعالى نك نعمتلرن (لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ) تا كم شايد سز قول
 اوستونلىكى چابار سز و عذابدن فورتلور سز (فَأَلُو) ايتديلر عاد قومى هود عليه السلامدن
 اوشبو سوزلرنى ايشتكلاچ (أَجْتَنَّا) ايا سن كيلدكمو بزگه اى هود (لِنَعْبُدَ اللَّهَ وَحْدَهُ)
 تا كم بز نك عبادت قيلماقيمز اوچون يالغوز بولغان خدايفه غنه يعنى بز لرنى برگنه
 خدايفه عبادت قيلوغه بيورماق اوچون كيلدكمو (مَا كَانَ يَعْبدُ آبَاءَنَا) آنالرمز عبادت
 قيلغان نرسه يعنى آنا بلبالرمز طابونغان پونلرنى طاشلارغه و آنلرغه طابونماسقه
 بيورماق اوچون كيلدكمو سنك سوزكا قاراب بز لر آنالرمز دن قالغان پونلرمزنى
 طاشلاب بر خدايفه غنه عبادت قىلايقمو البته قىلامسوز و سنك سوزك ايله پونلرمزنى
 طاشلامسوز (فَأَنَّا بِمَا نَعْبُدُنَا) بس سن كيلتور گل بزگه اوزك وعده قىلا تورغان
 نر سه يعنى سن بزنى عذاب ايله فورتاسن شول عذابكنى كيلتور گل (أَنْ كُنْتُ
 مِنَ الصَّادِقِينَ) اگر يولساك سن طوغرى ايتكوچيلردن و بز لرگه عذاب كيلور ديگان
 سوزك درست بولسه (فَالْ اَيْتدى هود پيغمبر آنلرغه (فَدَوْعَ عَلَيْكُمْ) نحقى واجب
 بولدى سز نك اوزر كزگه (مَنْ رَبِّكُمْ رَجْسٌ وَغَضَبٌ) پروردكار كز دن بر عذاب هم
 آچر يعنى اگر سز مكا ايمان كيلتور ما ا كز خداى تعالى سز لرگه غضب و قير فيلور

هم عذاب يبارور (اتعادلوتنى) اياناسز جدال قياورسز مو و نزاغلاشورسز مو منم
 برله (فى اسماء) شول اسم لار نوغر يسنىكم (سميتموها انتم و اباكم) آطاڭكز و فويڭكز
 اول اسملارنى سز اوزكز هم آنالركز (ما انزل الله بها) ايندر مادي خدای تعالى آنلرغه
 عبادت قىلوغه (من سلطان) هيچ بر حجت و دليلنى يعنى آنالركز هم اوزلركز معبودلر
 ايتوب تورلى سنى تورلى اسملر ايله آطاغان هم آنلرغه طابونوغه هيچ بر دليلكز
 بواياغان پونلركز طوغر يسندى سز منم برله نزاغلاشاسر مو اكر هميشه عناد ايتوب
 نزاغلاشاسا كز و منم سوزمنى قبول ايتماسه كز (فانتظر وا) بس منتظر بولكز و كوتوب
 توركز سز اوزكزگه عذاب كىلورون (انى معكم من المنتظرين) در سنلكده من هم
 سز نك برله كوتكو چيلردن من هود عليه السلام اوشبو سوزلرنى ايتوب عاد قومىنى
 نى قدر اسلامغه اوندا سده آنلر هميشه اوزلر نك عناد و قار شولقلرنده ثابت بولدىلر
 ايمان كىلتور مادىلر بس حق سبحانه و تعالى آنلرغه اول آچلىق عنابن يباردى اوج
 يلقه قدر كوكن بر قطره يغمور يار مادي صكره عذاب جىلى يباروب آنلر نك همىلر نى
 هلاك قىلدى مگر هود عليه السلام هم آكا ابارگان مؤمنلر سلامت قالدىلر نك كىم
 بيورور (۱) (فانجيماه والذين معه) بس فوتقار دىموز هود پيغمبرنى هم آنك برله
 برگه بولغان كىسهلرنى يعنى آكا ايمان كىلتورگانلرنى فوتقار دىق عذابدن (برحمه
 منا) اوز رحمتيموز ايله (وقطعنا) هم كىسدكيز و بتوردك (داب القوم الذين كذبوا
 باياتنا) قدر نيمز نك علامتلر نى يالقانغه توتقان گر وهنك طامر لرن يعنى ايمان
 كىلتورماگان عاد قومىنى عذاب جىلى ايله همىلر نى هلاك ايتىك و تمام بتوردك
 (وما كانوا مؤمنين) هم بولمادىلر اول عاد قومى ايمان كىلتورگوچىلر خدای نك برا كينه
 هم هود نك پيغمبرلى كينه (والى ثمود اياهم صالحا) و يباردكيز ثمود قومينه اوزلر نك
 فرنداشلرى صالحنى پيغمبر ايتوب ثمود عربدن بر قبيله نك اسميدر نوح عليه السلام
 اوغلى سامنك نسلندن بولغان ثمود اسملى كىسه نك اولاديدر آنلر نك تورغان يرلرى
 حجاز ولايتى ايله شام آراسنده ايدى همىلرى پونقه طابونورلر ايدى حق تعالى
 آنلرغه اوز آرالرنندن صالح اسملى كىسه نى پيغمبر ايتوب يباردى (قال) ايتدى صالح

بلا كىلگان وقتده مشر
 كلرى هم مؤمنلرى مكه گه
 كىلوب كهتبه الله اورنكغى
 قزل قومدن بولغان تپه
 ياننده نضرع و زار بلىق
 ايتاب دعا قىلوب شول
 بلانك كىتوون خدایندن
 صورلر ايدى شونك ايله
 اول بلادن خلاص بولورلر
 ايدى اوج بل مدن بر
 قطره يغمور يار ماغانلندن
 فعطلىق و اچلندن تمام
 عاجز فالعاج قىل هم هشام
 اسملى كىسهلر قوم نك
 اولوغلرنىن يتمش كشى
 ايله عاد نلرى بونچه دعا
 قىلورغه مكه گه كىلدىلر
 مذكور اورنغه كىلوب
 خدایندن يغمور صوراب
 دعا قىلماقچى بولدىلر اولو
 غلرنىن مرثدا اسملى كىسه
 هود عليه السلامغه ايمان
 كىلتورگان ايدى اول
 ايتدى سزلر نو بهواستغفار
 قىلوب هود پيغمبرگه ايمان
 كىلتورماسا كز نى قدر
 دعا قىلوب صوراسا كزده
 خدای تعالى سزگه يغمور
 يبرماس ايمان كىلتوركز
 ديدى بسوزگه اچولرى
 كىلوب مرثدا نك قول
 و آياقلىرىنى باغلاب
 قولىلر دعا اورنپه آنى

كىلتور مادىلر اوزلرى مذكور اورنغه كىلوب اولوغلرى قىل باشلاب دعا قىلدى الهى عاد قومينه يغمور بيركل ديدى
 فى الحال هواده اوج بواوط ظاهر بولدى برسى آق و برسى قزل هم برسى قار بولوط ايدى اوشبو اوج بولوط نك برسن اختيار ايت
 ديگان ندا ايشتولدى قىلر و رى كوب بولور ديوب قار بولوطنى اختيار ايتدى اول قار بولوط عذاب بولوطى ايدى دعامز
 قبول بولدى ديوب مكه دن اوز ولايتار ينة قايتورغه چقدىلر عاد قومى شادلىق خبرن ايشتوب بيك شادلانوب آنلرغه فارسى
 چقدىلر شولوقت خدای تعالى نك عذابى آنلرغه نازل بولدى مذكور قار بولوطدن صرصر جىلى چغوب بىدى نون و سكر كون
 مدننده آنلرغه شول عذاب جىلى ايسدى همه كافرار هلاك بولدىلر مواهب

پیغمبر آنلرنی اسلام دینینه اونداب (یا قوم اعبدوا الله) ای منم قومیم سز عبادت
 قیلکیز شریکی و نیکداشی بولماغان الله تعالی گه (ما لکم من اله غیره) بوقدر سزگه
 آندن باشقه هیچ بر معبود و سز لر طاہونا نورغان پونلر هیچده معبودک که مستحق
 نوگللردردیدی ثمود قومی حضرت صالحنی بولماقده توندیلر اگر سن پیغمبر بولساڭ
 بزگه بر علامت و معجزه کورسات دیدیلر صالح علیہ السلام ابتدی نینداین معجزه
 استارسز آنلرنک الوغارندن خندع بن عمرو دیگان کشی ابتدی ای صالح اگر
 سن پیغمبر بولساڭ اوشبو صحراداغی طاشدن بر آنا توه چقارغل بیک الوغ توه
 بولسون هم اوزی بوواز بولسون هم شول اورنده بزنگ کوزمز آلدنک بالا طودرسون
 دیدی حضرت صالح ابتدی اگر منم خدایم اوزینک قدره کاملهسی ایله شونداین
 توهنی طاشدن چقارسه سز لرنی اشلارسز آنلر ایتدیلر اگر شول اش واقع بولسه
 بز سکا ایمان کیلتورورمز و سنک خدایکا عبادت قیورمز دیوب آنط ایتدیلر بس
 صالح علیہ السلام نیاز اوفوب دعا قیلدی حق تعالی نک قدرتی ایله مذکور طاش
 حرکتکه کیلوب اول طاشدن آنا توه نک بالا طودرغانده بغلاب اوکورگان طاوشی
 شیکلی طاوش ایشتولدی هم اول طاش یار لوب اچندن بیک زور آنا توه چقدی
 هم فی الحال شول اورنده اول آنا توه بر بالا طودردی ثمود قومی آکا قاراب تورورلر
 ایدی الوغلی خندع بوالنی کورب ایمان کیلتوردی باشقه لری همیشه اشانما یوب اوزلرینک
 کفر و ضلالتلرنده فالدیلر اول آنا توه بالاسی ایله آنلر آراسنده فالدی فرده یورب
 اوتلار ایدی هم ثمود قومینک قبولرندن صو اچار ایدی بر کون ثمود قومینک
 توه لری اچارلر ایدی ایکنچی کون مذکور آنا توه بالاسی ایله اچارلر ایدی شولطریق
 اول فیودن صو اوچون نوبت تعیین ایتکانلر ایدی چونکه همه لری بر گه اچسه لر
 قیونک صوی بیتماس ایدی اول آنا توه ایله بالاسی قیوداغی همه صونی اچوب
 بترورلر ایدی اوشبو معجزه ظاهر بولماق صالح علیہ السلام آنلرغه ابتدی ای منم
 قومیم (فد جاءتکم) تحقیق کیلدی سز لرکه (بینة من ربکم) روشن و آچق بولغان
 معجزه پروردکار کز طرفندن یعنی خدای تعالی نک قدرتینه هم منم پیغمبر لکیمه
 دلیل بولغان معجزهنی کوردکیز (هنه ناقة الله لکم) اوشبو آنا توه خدای تعالی نک
 توه سیدر یعنی خدای تعالی آنی ظاهر ایتکاندر طاشدن سز نک اوچون (آیة) بر
 علامت و معجزه ایتوب هم منم پیغمبر لکیمه دلیل ایتوب (فدر وها) بس قویوکیز سز
 اول آنا توهنی (ناکل فی أرض الله) تا کم آشاسون اول و اوطلاسون الله تعالی نک
 یرنده (ولا تمسوها بسوء) هم ایرشدر ما کز سز آکا هیچ بر یاوزلی و زیان هم

آگھا تیما کز (فباخذکم عذاب الیم) بس توتار سوزلری رنجتکوچی عذاب یعنی
 اگر سز اول آنا توه گه باوزلقی اینتوب بر ضرر و زیان ایرشدر ساگز سز لر گه خدای
 تعالی دن عذاب کیلور (واذکروا) هم یاد اینتگز سز ای منم قومم خداینگ سز گه
 بیر گان نعمتینی (اذ جعلکم خلفاء) شولو قنده کم قبلدی سزنی خدای تعالی خلیفه لر
 (من بعد عاد) عاد قومی سو کنده یعنی خدای تعالی عاد قومینی هلاک اینتکندن
 صو ک آتار اورنینه سزنی کیلتوردی (وبواکم فی الارض) هم اورناشدردی خدای
 سز لری حجر ولایتی برنگ (تتخذون من سهولها قصورا) سز توتاسز اول برنگ یوموشاق
 اورنلرندن کوشکلر و بیسیدکلر جای کونی تورو او چون (وننحتون الجبال بیوتا)
 هم فازیسز طاوورده ایولر یعنی طاش طاوورنی کیسوب و چو فورلاب فش کونی تورو
 او چون ایولر یاصیسز (فاذکروا الاله) بس یاد اینتگز سز الله تعالی ننگ نعمتلرن
 کم سز لری یغشی اورنلرده اورناشدردی هم طاو طاشلرن کیسوب ایولر یاصارغه
 سز گه فوت بیردی (ولا تعنوا فی الارض مفسدین) هم طرشما کز بر یوزنگ بوزلقی
 اینتکوچیلر بولغانکز حالده یعنی فسق و فساد آرطندن یورماکز ثمود قومی صالح
 علیه السلامدن بو سوزلری اینتکچ آگھا فارشی جواب بیرما بئچه آگھا ایمان کیلتورگان
 کشیلر گه اعتراض ایندیبلر نناک کم بیورور (قال الملأ الذین استکبروا) ایندیبلر
 تکبرک فیلقان و باش طارتقان اولوغلری (من قومہ) صالح پیغمبر قومندن (لذین
 استضعفوا) ضعیف و حقیر صانالغان بیچاره کمسه لر گه (لمن امن منهم) ایمان کیلتورگان
 کمسه لر گه آنلردن یعنی ثمود قومینک اولوغلری و تکبرلری صالح پیغمبر گه ایمان
 کیلتورگان فقیر و بیچاره لر گه ایندیبلر (اتعلمون) ایاسز بل سزمو (ان صالحا مرسل
 من ربہ) شونی کم صالح بیارلمش رسولدر پروردکاری طرفندن یعنی اوشبو صالحنی
 سز حق پیغمبر دیوب بل سزمو و آنک سوزینه اشاناسزمو دیرب استهزآ بوزندن
 مسخره قیلوب ایندیبلر (فالوا) ایندیبلر ایمان کیلتورگان ضعیف و بیچاره لر (انا بما
 ارسل به مؤمنون) درستلکک بز صالح آنک بر له بیارلسگان نرسه گه ایمان کیلتورگوچیلر مز
 یعنی آنک اینتکان سوزلرینه اشانامز و دعوتینی قبول ایتهمز دیدیلر (قال الذین استکبروا)
 ایندیبلر اوزلرن اولوغ تونقوچی هم ایمانندن باش طارتقوچی کمسه لر ضعیف
 و فقیرلرنک سوزلرینه فارشی (انا بالذی امنتم به کافرون) درستلکک بئ سز ایمان
 کیلتورگان نرسه گه انکار اینتکوچیلر و فارشوقیلر مز سز اشاناسا کزده بز اشاناسمز
 دیدیلر ثمود قومی مذکور آنا توه ایل آنک بالاسندن عاجز بولدیبلر اوز نوبتلرنک

ايكىسى قيونك صون تمام اچوب بتورورلر ايدى شول سببلى ايكنچى كون ثمود قومينك حيوانلرينه صويتماس ايدى هم آنا توه ايله بالاسندن قورقوب حيوانلرى فرغه اوپلى تورغان بىرگه بارماسلر ايدى عافيت حيوان وطوارلرى كوب بولغان ايكى باي خاتون مصدع وفتدار اسملى ايكى يكتنى بالاب شول ايكى يكت آنا توه نك سنگرلرن كيسوب اولتورديلر آناسى اواگچ توه نك بالاسى طاش اچينه كروب غايب بولدى بو فسه نك تفصيلى كىلاچكده در اوشبو آنا توه نى اولتورمكلى ثمود قومينه عذاب كىلوگه سبب بولدى نناك كم بيورور (فَعَقَرُوا النَّاقَةَ) بس سنگرىنى كىسديار و هلاك ايتديلر آنلر آنا توه نى (وَعْتَوَاعَنَ أَمْرٍ بِهِمْ) هم باش طارتديلر هروردكارلرينك فرمانندن (وَقَالُوا) دخى ايتديلر آنلر صالح پيغمبرگه استهزاء قىلوب (يَا صَالِحُ آئْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا) اى صالح سن كىلتورگل بىرگه وعده قىلغان عذابكنى (أَنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ) اكر بولساك سن خدای تعالى بيارگان رسوللردن يعنى سن بىزنى آنا توه گه زيان ايرشدر ساكز سىلرگه عذاب كىلور ديوب قورقونا ايدك حاضر بىز توه نى اولتوردك اكر حق پيغمبر بولساك عذابكنى كىلتور ديديلر (فَاخَذْتَهُمُ الرَّجْفَةُ) بس توندى اول ثمود قومىنى زلزله وتترامك بىك فاطى قورقنچلى طلوشنى ايشتكانلردن صوك كم جبرائيل عليه السلام صيحه سيدر (فَاصْبِرُوا فِي دَارِهِمْ جَائِمِينَ) بس اورلديلر آنلر اوزلرينك بورطلرند تىلرى اوزره توشكوچيلر بولوب يعنى عذاب صيحه سببى ايشتكچ همه لرى تتراب بورا كلرى بارلوب تىلرى اوزرينه بوز توبان يقلغان حاللرند هلاك بولديلر (فَتَوَلَّى عَنْهُمْ) بس بوز دوندى صالح عليه السلام آنلردن آنلر آنا توه نى اولتورب اوزلرينه عذاب كىلووى مقرر بولغاچ (وَقَالَ) هم ايتدى آنلرغه (يَا قَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ) اى منم قومم تحقيق من ايرشدرم سىزگه (رِسَالَةٌ رَبِّي) پروردكارمنك رسالتن وفرمانن (وَنَصَحْتُ لَكُمْ) دخى من نصيحت قىلدم سىزگه وسىزنى طوغرى يولغه اونداب اوگونلادم (وَلَكِنْ لَا تُحِبُّونَ النَّاصِحِينَ) ولىكن سىز سويماس سىز نصيحت ايتكوچيلرنى ويغشيلقغه اوند اوچيلرنى شول سببلى مكا ايارمادكز وسوزمنى قبول قىلمادكز (وَلَوْطًا) دخى ياد قىلغل لوط پيغمبرنى كم ابراهيم عليه السلام آناسى نك فرنداشى اوغليدر حق سبحانه وتعالى آنى مؤتفكات قوملرينه پيغمبر ايتوب بياردى آنلر بش شهر ايديلر ايك زورسى سدوم شهرى ايدى هر شهرده حسابسىز كوب خلق بار ايدى لوط عليه السلام آنلر آراسنده بىكرمى بل توروب آنلرنى حق دىگه اوندادى بغشيلقغه بيوروب فسق وفساددن آنلرنى طيار ايدى آنلر حضرت لوط نك سوزينه التفات ايتمايوب هميشه بوز وقلقنى آرطدر ورلر ايدى مال ومملكلى

بيك كوب دولتى خالق ايدىلر اشنى تورغان بوز قىلغاندىن بىرسى لواطه ايدى حق سبحانه ونعالى آنارنىڭ عاقبتىدىن خبر بىروب بىوردىكىم ياد قىلغىلى محمد عليه السلام لوط فسه سىنى (اذ قال) شولوقتكم ايتدى لوط پيغمبر سدوم شەرى اھلىنە (انا تون الفاحشة) اباسز كىل سزمو بوزوق اش برلە يعنى فاحش و قباحت بولغان لواطه عملينى قىلاسزمو (ما سبقكم بها) آلدە بولمادى سزدن اوشبو بوزوق اش برلە (من احد من العالمين) ھىچ بىر كىسە عالمىر اھلىدىن يعنى سزدن الگارى ھىچ كىم بواشنى اشلامادى (انكم لتا تون الرجال شهوة) درستلىككە سز كىل سز ابرلر گە شەوت و آرزو بوزىدىن يعنى ابرلر ايلە مباشرت قىلۇنى تىلايسز (من دون النساء) خاتونلردىن باشقە كىم خدای تعالى سز گە مباح قىلغاندىر بس سزلىر طوغرى بولدى نوگلسز (بل انتم قوم مسرفون) بلكە سز اسراف ايتكوچى و چىكىدىن چىقۇچى گر وھىسز (وما كان جواب قومہ) و بولمادى لوط پيغمبر قومىنىڭ جوابى آنڭ اوشبو سوزلر يەنە فارشى (الا ان قالوا) مگر شول بولدىكىم ايتدىلر آنلر يعنى سدوم شەرى نڭ اھلى حضرت لوط طوغرى بىسندە ايتدىلر (اخر جوهم) چىقار كۆ سز اول لوطنىڭ ابو جماعتلرن (من قريبتكم) اوز كۆنڭ شەرى كۆزدن (انهم اناس يتطهرون) درستلىككە اول لوط ھم آڭا ابار كۆچىلر پاكىزەلىكنى استى تورغان كىشىلردىر يعنى آنلر بىزنىڭ اشىمىزدىن چىرانالار آلاى بولغاچ بىزنىڭ ايلە بىر شەردە تورماسونلر بو شەردىن چىقسونلر دىدىلر بس حق تعالى آنلرغە عذاب بىاردى تفصىلى كىل چككەدر (فانجيناه و اهلہ) بس نوتقاردىق بىز لوط پيغمبرنى ھم آنڭ ابو جماعتلرن و آڭا ابارگان مؤمنلرنى عذابدىن (الامراته) مگر عذابدىن قورتولمادى لوط پيغمبرنىڭ بىر خاتونى كىم و اھلە اسمى ايدى اوزى كافرە ايدى كىفرىنى حضرت لوطدىن باشورور ايدى حضرت لوطقە ظلم و ايندا قىلورغە كافىلرنى اغوا قىلور ايدى (كانت من الغابرين) بولدى اول خاتون شەردە قالفوچىلردىن يعنى حضرت لوط ايلە بىرگە چىقماينچە شەردە قالوب باشقە كافىلر ايلە ھلاك بولدى (وامطرنا عليهم مطرا) وياودردىق بىز لوط قومى اوزرىنە عذاب يغمورن اول يغمور بىر نورلى عجايب طاشلار ايدى آنلرنىڭ اوستلرىنە ياودى باشلرىنە نوتسوب ھەللى ھلاك بولدىلر (فانظر) بس قاراغلى سن (كىف كان عاقبة المجرمين) نچوك بولدى گناھ قىلغۇچىلرنىڭ اشلىرىنىڭ آخرى (والى مدين) دخى بىبار دكىز مدين قومىنە (اخاهم شعيباً) اوز فرىندا شلىرى شعيبنى پيغمبر ايتوب مدين ابراھىم عليه السلام اولادىدىن مدين قومى شونىڭ نسلدىر شعيب عليه السلام آنارغە پيغمبر بولوب

كَيْلِدَى (قَالَ) اِبْتَدَى شَعِيبٌ اَنْلَرْنِي حَقِّي دِينِكْهُ اَوْنَدَاب (يَا قَوْمِ اَعْبُدُوا اللّٰهَ) اَي مَنَّم قَوْمِي
 سَزْ عِبَادَتِ قَيْلِكُنْزِ اللّٰهَ تَعَالَى كِه (مَا لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرِهٖ) يَوْفَدِرْ سَزْ كِه هَيْجْ بَرِ مَعْبُودِ
 اَنْدَنِ بَاشِقَه (فَدِ جَاءَتْكُمْ) تَحْقِيقِ كَيْلِدَى سَزْ لَرْ كِه (بَيْنَتَهُ مِّنْ رَّبِّكُمْ) اَجَقْ وَظَاهِرِ
 بُولْغَانِ مَعْجَزَه رَيْكُزْدَنِ (۱) (فَاَوْفُوا الْكَيْلَ) بَسْ وَفَا قَيْلِكُنْزِ سَزْ وَطَوْغُرِي اَوْ لَچَاكُنْزِ
 اَوْ لَچَاوْ صَاوْطِينِي (وَالْمِيزَانَ) هَمْ اَغْرَلِقْ اَوْ لَچَاوْ بِنَه وَفَا قَيْلِكُنْزِ بَعْنِي صَاوْطِ بَرِ لَه اَوْ لَچَاوْ كَانْتَدَه هَمْ
 اَغْرَلِقْ اَوْ لَچَاوْ بَرِ لَه اَوْ لَچَاوْ كَانْتَدَه خِيَانَتِ قَيْلِمَا كُنْزِ دَرِ سَتِ وَطَوْغُرِي اَوْ لَچَاكُنْزِ مَدِينِ قَوْمِي اَوْ لَچَاوْ كِه
 خِيَانَتِ قَبُولَرَارِ اِبْدَى اَيْكِي تَوْرَلِي اَوْ لَچَاوْ طَاشِي تَوْنَارَلَرِ اِبْدَى صَاتَوْبِ اَلْقَانْدَه اَغْرَطَاشِ
 اَيْلَه اَوْ لَچَابِ يَرْكَانْدَه يَكُلْ طَاشِ اَيْلَه اَوْ لَچَاوْ لَرِ اِبْدَى بَسْ شَعِيبِ عَلَيْهِ السَّلَامِ اَنْلَرْنِي بَوَاشْدَنِ
 نَهِي اِبْدَوْبِ اِبْتَدَى كَمْ كَيْلِ وَ مِيزَانِ اَوْ لَچَاوْ لَرِ بِنَه وَفَا قَيْلِكُنْزِ (وَلَا تَبْخُسُوا النَّاسَ اَشْيَاءَهُمْ)
 دَخِي كَيْمِ قَيْلِمَا كُنْزِ اَدْمِيلَرْ كِه اَنْلَرْنَكْ نَرِ سَهْلَرِ بِنِي بَعْنِي صَاتَوْ اَلْوَدَه خِيَانَتِ اَيْتِمَا كُنْزِ
 بَرِ بَرَكُنْزِي اَلْدِمَا كُنْزِ (وَلَا تَفْسُدُوا فِى الْاَرْضِ) دَخِي بَوَزَقَلِقْ قَيْلِمَا كُنْزِ بَرِ دَه كَفَرِ
 وَخِيَانَتِ اَيْلَه (بَعْدَ اَصْلَاحِهَا) اَوْلِ بَرْنِي تَوَزُوكْ اَيْتَكَانْدَنِ صَوْكْ خُدَايِ نَعَالَى پِيغْمَبِرَلَرِ
 بِيَارِ بْ هَمْ كِتَابِلَرِ اَيْنَدَرِبِ (ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ) اَوْ شَبَوَاشِكُنْزِ بَعْنِي مَن بِيورْغَانِ اَشْلَرِ
 بَرِ لَه عَمَلِ اَيْتَوُوكُنْزِ اَيْدِ گُورَا كُنْزِ سَزْ نَكْ اَوْ چُونِ (اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ) اِگَرِ سَزْ اَشَانُوْ چِيلَرِ
 بُولْسَاكُنْزِ مَنَّم سَوَزَلَرِ يَمَه شَعِيبِ پِيغْمَبِرِ قَوْمِي صَاتَوْ اَلْوَدَه خِيَانَتِ اَيْتَوَلَرِي شَيْكَلِي
 نَرْدَاغِي بُوللَرْغَه چَقُوبِ بُولَاوْ چِيلَرْنِي صَافْلَابِ تَوْرُوبِ اَنْلَرْنَكْ مَالَلَرْنِ اَلْدَالَابِ هَمْ
 طَالَابِ اَلْوَرَلَرِ اِبْدَى شَعِيبِ عَلَيْهِ السَّلَامِ اَنْلَرْنِي اَوْلِ اَشْدَنِ نَهِي اِبْدَوْبِ بِيورْدِي كَمْ
 (وَلَا تَقْعُدُوا) دَخِي اَوْلَطُورِ مَا كُنْزِ سَزْ (بِكُلِّ صِرَاطٍ) هَرْ بَرِ يَوْلَرْغَه بُولَاوْ چِيلَرْنَكْ مَالَلَرْنِ
 اَلْوِ اَوْ چُونِ (تَوَعُدُونَ) سَزْ فُورْفُوتَا سَزْ اَدْمِيلَرْنِي بُولِ بَاشْلَرْنَدَه صَافْلَابِ تَوْرُوبِ
 اَوْ شَانْدَاقِ اَوْلِ قَوْمِ بُولِ بَاشْلَرِ بِنَه اَوْلَطُورِ بْ شَعِيبِ عَلَيْهِ السَّلَامِ حَضُورِ بِنَه بَارَا تَوْرُغَانِ
 كَشْمِيلَرْنِي فُورْقَتُورَلَرِ هَمْ اَيْمَانِ كَيْلْتَرِ وِدَنِ طِيَارَلَرِ اِبْدَى بَسْ شَعِيبِ عَلَيْهِ السَّلَامِ اَنْلَرْنِي
 بَوَاشْدَنِ طَيُوبِ اِبْتَدَى كَمْ سَزْ فُورْفُوتَا سَزْ طَوْغُرِي بُولِ اَسْتَا گُوْ چِيلَرْنِي (وَتَصَدُونَ)
 هَمْ طِيَارِ سَزْ (عَنِ سَبِيلِ اللّٰهِ) اللّٰهَ نَعَالَى يَوْلَنْدَنِ (مَنْ اٰمَنَ بِهِ) خُدَايِ تَعَالَى كِه اَيْمَانِ
 كَيْلْتُورْكَانِ كَمْ سَهْنِي (وَتَبْغَوْنَهَا عَوْجًا) دَخِي سَزْ اَسْتَارِ سَزْ خُدَايِ تَعَالَى نَكْ بُولِبِنَه
 فُكْغَرَلَقْنِي بَعْنِي حَقِّ دِينِنِي وَخُدَايِ نَعَالَى يَوْلِينِي طَوْغُرِي تَوُكُلِ دِيمَا كَيْمِ بُولَا سَزْ
 يَوَاشْمِنِي اَشْلَامَا كُنْزِ (وَادْكُرُوا) دَخِي اَيْسَكُزْ كِه تَوْشُورْكُنْزِ سَزْ وَيَسَادِ اَيْتَكُرْ خُدَايْنَكْ
 بِيَرْكَانِ نَهْمَتْنِ (اَذْكُرْتُمْ قَلِيلاً) شُولُونْتَكُمْ سَزْ اَزْ اِبْدِكُنْزِ (فَكَثُرْكُمْ) بَسْ كُوبِ قَيْلِدَى
 سَزْنِي خُدَايِ نَعَالَى بَعْنِي اَوْلَدَه سَزْ نَكْ صَاكُنْزِ اَزْ غَنَه اِبْدَى صَكْرَه خُدَايِ نَعَالَى سَزْ نَكْ

(۱) شعيب عليه السلامك
 معجزه سى نرسه ايدىكى
 فرآنده ذكر ايتولماگان
 بعض ر و ايتلرده كيلمشدر
 كم شعيب پيغمبر نك
 معجزه سى شول ايدى كم
 هر فايچان بو بيوك طاوغه
 منها كچى بولسه طاوانك
 او چون ايكولب طاباناقلا
 نور ايدى حضرت شعيب
 اصاطلق ايله آكنا مبار
 ايدى روح البيان

سورۃ الاعراف

نەسلىڭىزگە ھەم مال لىرىڭىزغە بىر كات بىر وپ كۈ بايدىڭىز ۋە مال لىرىڭىز دە كۈپ بولىدى (ۋانظروا) ھەم ئاراڭىز سىز ھىبەت نەزىرى ابلە (كەيفى كان عاقبة المؤمنىن) نەچۈك بولىدى بوز قىلىق ايتكۈچىلەرنىڭ اشلەرنىڭ سوڭى يەنى اۋلىڭى املتەردن پەيغەمبەرلەرنە ايمان كەلتۈرماگان ھەم فسق ۋە فساد اشلەگان قوملار نەچۈك ھەلاڪ بولىدۇلار عاد قومى ۋە ئىمۇد ھەم لوط قوملىرى كەبى بىش شونلارنىڭ احوالىنە قاراپ ھىبەت آلىڭىز كافرلىرىگە اوشۇ سوزلارنى ايتكەندىن سوڭ شەيبى ئىلەھىيە السلام اوزىنە ايمان كەلتۈرگان كەمسەلەرگە تۈجە قىلىپ ايتىدى (ۋان كان طائفة منكم) ۋاگر بولسە بىر گروھ سىزلەردىن (امنوا بالذى ارسلت به) ايمان كەلتۈرگانلار من اذىڭ بىرلە يبار ئىگان نەرسەگە يەنى خىداينىڭ بىرلىكىنە ھەم منم پەيغەمبەرلىكىنە ايمان كەلتۈرگان بولسەلار (ۋطائفة لم يؤمنوا) ۋە بىر گروھ ايمان كەلتۈرماگان بولسەلار (فأصبروا) بىس صبر قىلىڭىز سىز ۋە چىدا ئىڭىز (حتى يحكم الله بيننا) تا كەم ھەكم قىلغانقەچە خىداي تەئالى بىزنىڭ آرا مۇدە (ۋھو خىر العاكىمىن) ۋاۋل خىداي تەئالى ھەكم ايتكۈچىلەرنىڭ بەخشىراۋا قىلىدۇر كەم اذىڭ ھەكمىندە ھەچدە بىر طرفقە اوشۇ بولماس ابلە بىر كۈن اوزى مۇمن ابلە كافر آراسىندە عدلى ابلە ھەكم قىلور ۋە مۇمن نى كافر دىن آبرور * (فالى الملائكىن استكبروا) ايتىدۇلار ايمان كەلتۈردىن باش طار تەقان الوغلىرى (من قومە) شەيبى پەيغەمبەر قومىندىن يەنى شەيبى ئىلەھىيە السلامنىڭ دەۋون قىبول ايتمايۇب آڭا انكار ايتكەنلەردىن سوڭ ايتىدۇلار (لنخرجنك يا شەيبى) ابلە بىز چىغار ۋە رىمىز سىنى اى شەيبى (ۋالذىن آمنوا) ھەم سىڭا ايمان كەلتۈرگان كەمسەلەرنى چىغار ۋە رىمىز (مەك) سىڭىڭ بىرلە بىرگە (من قرىننا) اوز اۋلىمىزدىن (ۋولتعودن فى ملتنا) يا ايسە سىز كىرى قارىنورسىز بىزنىڭ دىنمىزگە دىدۇلار (فالى) ايتىدى شەيبى آنلارنىڭ بوسوزلەرنە قارشى (اولو كىنا كار ھىن) ايا بىزلىر مكر ۋە كور ۋە چىلەر بولساقكە سىزنىڭ دىننىڭنى كۈچلەپ قارىنار ۋە رىمىز مو يەنى بىز سىزنىڭ دىننىڭىزگە نەچۈك قارىنقىق بىز اول دىننى مكر ۋە كورامىز (قد افترىنا على الله كذباً) نەچقىق بىز افترى قىلغان بولامىز الله تەئالى اوزىنە بالقاننى (ان عدنا فى ملتكم) اكر قارىتساق بىز سىزنىڭ دىننىڭىزگە يەنى اكر سىزنىڭ دىننىڭنى قىبول قىلساق خىداينىڭ شەرىكلىرى بار دىۋوب خىداي تەئالىگە بالقاننى افترى ايتساق كراك بىس بىزلىر سىزنىڭ دىننىڭىزگە نەچۈك قارىنقىق (بعد اذ نجىنا الله منها) خىداي تەئالى بىزنى قوتقارغانى سوڭىندە اول دىننىڭىزدىن (ۋما يكون لنا) ۋە درست بولماس بىزگە (ان نعود فىها) بىزنىڭ كىرى قارىتمايمىز كفر ملتىنە (الا ان يشاء الله ربنا) مگر شەركىم تىلار پىروردكارمىز خىداي تەئالى يەنى اكر خىداي تەئالى بىراۋنىڭ

التىن التاسع

مىرند بولماق ايله تقدىر ايتكان بولسه شول كەسە گنە سىزنىڭ دىنكىزگە كىرى فائىتور
نعوذ بالله منه (وسع ربنا كل شيء) احاطه ايتدى وصفىدى بىزنىڭ رىمىز بارچە
نوسەنى (علما) علم و بىلو بوزىدىن يعنى خدای تعالى بارچە نوسەنى بىلگۈچىدىر هر
كىمنىڭ عاقىبىنى نچوك بولاچاغىن بىلور (على الله توكلنا) الله تعالى اوزره توكل ايتدىكىز
واشلىرمىزنى آڭاڭنە طاپشردىق بس شىعب عليه السلام كافرلرگە اوشبو سوزلرنى ايتكاندىن
سوك خدای تعالى گە مناجات قىلۇب ايتدى (ربنا افتح) اى بىزنىڭ پىروردكار مىز سن
حكىم قىلغىل (بيننا وبين قومنا) بىزنىڭ ايله قومىمىز آراسىندە (بالحق) حىقلىق و طوغرى بلىق
برله (وامت خبير الفاتحين) وسن حكىم ايتكوچىلرنىڭ ايدىگورا كى سن (وقال الملا
الذين كفروا) وايتدىلر كافر بولغان الوغلىرى (من قومهم) شىعب پىغمبىر قومىدىن
ايمان كىلتورگانلرىنە (لئن اتبعتم شعيباً) اكر سىز ابار ساڭىز شىعب گە وانىڭ دىنىنە
كىر ساڭىز (انكم اذا لخاسرون) در سىزلىككە سىز شولوقىندە البتە زىان ايتكوچىلرسىز
يعنى آنا بابالركىزنىڭ دىننە طاشلاپ اوزىڭىزگە زىان قىنە قىلاسىز دىدىلر (فاخذنهم الرجفة)
بىس توتىدى اول قومنى عذاب زىلزەسى ھود سورەسىندە مەدىن قومىنىڭ صىبە ايله
يعنى بىك فاطى طاوش ايشتاوب شونىڭ سىبىلى ھلاك بولولرى مذكوردىر بو اورىندە
زىلزە ايله ھلاك بولولرى آڭلاندار علماء دىمىشلردىر كم مەدىن قومى بىك فاطى طاوش
ايشتىلر اول طاوشنىڭ فاطى لغىدىن بىر سىلكنوب زىلزە بولدى شونىڭ ايله ھلاك
بولدىلر (فاصبحوا فى دارهم جاثمين) بس اورلدىلر آنلر اوز پورطلرنىڭ نىزلى اوزره
توشكوچىلر بولوب يعنى ھەملەرى يوز نوبان يىغلوب ھلاك بولدىلر (الذين كذبوا شعيباً)
ھلاك بولدىلر شىعبنى يالقانقە توتقان كەسەلر (كان لم يفتوا فيها) گوياكە بولمادىلر آنلر
اول شەھردە يعنى اول شەھردە آنلر بىردە تورماغان شىكىلى ھەملەرى يوق بولدىلر ھىچ بىرسى
سلامت قالمادى (الذين كذبوا شعيباً) شىعب پىغمبىرنى يالقانقە توتقان كەسەلر
(كانوا هم الخاسرين) بولدىلر آنلر زىان ايتكوچىلر دىنبا دە ھىم آخىرىندە شىعب
عليه السلام مەدىن قومىنە عذاب كىلچكىنى بىلگىچ آنلرنىڭ شەھىرلردىن چىقوب كىتىدى
(فتولى عنهم) بس يوز دونىردى شىعب كافرلردىن (وقال) دخى ايتدى آنلرغە
(يا قوم لقد ابلغتكم) اى مىم قومىم تىحقىق مىن ايرىشدىردىم سىزگە (رسالات ربى)
پىروردكارمىڭ فرمانلرن (ونصحت لکم) ھىم نصىحت ايتدىم مىن سىزگە شىققەت يوزىدىن
لىكىن سىز طىكلامادىڭىز وسوزمىنى قبول ايتمادىڭىز شول سىبىلى اوزىڭىزگە عذاب كىلدى
(فكيف اسي) بس نچوك فائىغورىم مىن و ھىسرتلانىم (على قوم كافرين) كافر بولغان

فومنك هلاك بولماقينه يعنى اوشبو قوم منى يالغانغه توتدېلر واييان كيلتورمادېلر
 بس آنلرنك هلاك بولولرى اوچون من فايغور ماسمن دېدى حق سبحانه وتعالى
 پيغمبرلرينى يالغانغه تونو سببلى هلاك بولقان امتلرنى بيان ايتكاندن صوك
 فريش مشركلرينى فورفتوب بيوردى كم (وما أرسلنا فى قرية) ويبار مادكيز هيچ
 بر شهرگه هم اولغه (من نبي) هيچ بر پيغمبرنى آنلرنى اسلامغه اوندامك اوچون
 هم آنلر اول پيغمبرنى يالغانغه توتدېلر (الا اخذنا اهلها) مگر توندقبز اول شهرنك
 واولنك اهلىنى (بالباساء والضراء) محنت و فاطيلىق هم طارلىق برله يعنى هر بر قوم
 اوزلرينه كيلگان پيغمبرنى يالغانغه توتسه لر آنلرغه بلا و محنت هم فاطيلىق بياردك
 آچلىق هم صرخالق هم دشمن غالب بولو كسى (لعلهم يضرغون) تا كم شايد آنلر
 نضرع و زار يلىق قىلورلر يعنى باشلرينه بلا و قضا كيلگاچ شايد كوكللرى بوموشاب
 عبرتلرورلر و پيغمبرگه ايمان كيلتورورلر ديوب آنلرغه بلالر و محنتلر بياردك (ثم
 بدلنا) صكره آلسدردر فبز (مكان السيئة الحسنه) محنت و فاطيلىق اور نينه عافيت
 و سلامتلىكى يعنى باشلرينه بلا و قضالر كيلوبده آنلر عبرت آلماغاچ و كوكللرى
 بوموشاماغاچ آنلردن اول بلا و محنتلرنى هم آچلىق و صرخالقلىرى كيناروب آنك
 اور نينه آنلرغه عافيت و سلامتلك هم طوفلىق و بايلىق بياردك (حتى عفووا) تا كم
 كو بايديلر آنلر بالاچاغالرى هم ماللرى كوب بولوب نعمتكه غرقى بولديلر بس
 اولگى محنت و فاطيلىقلىرى اونوطوب ينه آزديلر و كفران نعمت ايتديلر (وقالوا)
 هم ايتديلر آنلر نعمت و دولتكه ايرشكچ اوشبو ايمىن لك و بايلىق اولگى محنت
 و فاطيلىقلىر اور نينه در دنيانك ابلانوى شولايدير بر وقت بلا و محنت ايكنچى وقت
 ايمىن لك و راحتلك كيلور (قد مس اباؤنا الضراء) تحقيق ايرشكاندر بز نك آنلرمزغه
 هم محنت و فاطيلىق (والسراء) هم شادلىق و راحتلك يعنى بز نك آنا بابالرمز زماندك
 هم شولاي بولغان بر وقتده آچلىق و صرخالقلىق هم بلا و قضا كورگانلر ايكنچى وقتده
 ايمىن لك و بايلىقغه ايرشكانلر بزگه هم شولاي بولدى ديديلر اول اشلرنى اوزلرينك
 شكرانه سزلكلرندن و پيغمبرنى يالغانغه توتولرندن كيلگانديب بلماديلر هم باشلرينه
 كيلگان نعمت و راحتلىكى استدراج اوچون بزلرگه آخرت سعادتى اور نينه بېرلگانديب
 بلماديلر هميشه اوزلرينك شكرانه سزلكلرندك هم كفر و ضالانلرندك بولديلر (فاخذنا
 هم بغتة) بس توندقبز آنلرنى آكسزدن يعنى هيچده كوتماينچه غافل تورغان
 وقتلرندك آنلرغه عذاب بيارك (وهم لا يشعرون) و آنلر بلماس ايديلر اوزلرينه

عذاب كېلەچكىن (وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا) ۋاگر اوشبو عذاب كېلىگان قىر بەلرنىڭ
 اھلىرى ايمان كېلتۈرسەلر ايدى ۋاشانسەلر ايدى خدای تەئالى گە ياكە مگە شېرىنىڭ
 ھەم اطرافىندەغى آوللرنىڭ اھلىرى ايمان كېلتۈرسەلر ايدى (وَاتَّقُوا) دىخى صافلانسانەلر ايدى
 شىركىن ۋە پېغمبەرگە خىلاڧلىق قىلۇدن (الْفِتْنَةَ عَلَيْهِمْ) البتتە بىز آچار ايدىك آنلر اوزىرىنە (بِرِّكَاتٍ
 مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ) بىر كىتلىرىنى ۋا رىنقىللىرىنى كوكىدن ھەم بىردىن كوكىدن بىر كىتلىرى بىر ماكى دەھالرنى قىبول
 ايتۇ ياكە فائىدەلى بىمور ياودىرماق ايلدر بىردىن بىر كىتلىرى بىر ماكى حاجتلىرىن اوتتە مەك
 ياكە آشلىقلر اوسىدىر مەك ايلدر (وَلَكِنْ كَذَّبُوا) ۋلىكن آنلر بالغانغە توتىدىلر بىزنىڭ
 پېغمبەرلىرىمىزنى (فَاخَذْنَا هُمُومًا) بىس بىز توتىدىق آنلىرىنى (بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ) اشلاگان
 اشلىرى سىبىلى كىفر ۋ شىرك ھەم نورلى بوز ۋ قىلقدىن (أَفَأَمَّنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ) ايا ايمىن
 بولىدىلر مو مگە اھلى ھەم آنىڭ تىكىراشنىدەگى قىر بەلرنىڭ اھلىرى اۋلىكى امتلىرىگە كىلىگان
 عذابىنى ايشىتىكلىرىدىن صوڭ (أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسًا) آنلرغە بىزنىڭ عذابىمىز كېلىۋىدىن (بَيِّنَاتًا)
 كىچىق بىرلە ۋ قارىغۇ تونىدە (وَهُمْ نَائِمُونَ) ۋحالانىكە آنلر بوقلاغۇچىلردىر بىعنى تونىدە
 بوقلاغان ۋ قىتلىرىدە آنلرغە بىزنىڭ عذابىمىز كېلىۋىدىن ايمىن بولۇپ نورالرمو البتتە
 ايمىن توگىلردىر (أَوْ آمَنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ) ايا ايمىن بولىدىلر مو مگەنىڭ ۋ باشقىە قىر بەلرنىڭ
 اھلىرى (أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسًا) آنلرغە بىزنىڭ عذابىمىز كېلىما كىدىن (ضَحَىٰ) ضحى ۋ قىتندە
 بىعنى كۈندىز توشىدىن الگارى (وَهُمْ يَلْعَبُونَ) ۋحالانىكە آنلر اوبىنارلىرى بىعنى كۈندىز
 اوبىناغان ۋ قىتلىرىدە ۋ غافللك ايلە دىنيا اشلىرىنە مشغول بولغان ۋ قىتلىرىدە آنلرغە
 بىزنىڭ عذابىمىز كېلىما كىدىن ايمىن بولىدىلر مو البتتە ايمىن توگىلردىر (أَفَأَمَّنُوا مَكْرَ اللَّهِ)
 ايا بىس ايمىن بولىدىلر مو پېغمبەرلىرىنى بالغانغە توتقان كەسەلر اللە تەئالىنىڭ مكرىدىن
 بىعنى خدای تەئالى آنلرغە استىدراج اۋچون دىنيادە نىعمەت ۋ دولتىلر بىرۈب آنلىرى
 شوڭا مفرور بولۇپ غىلتىدە تورغان ۋ قىتلىرىدە آنلرغە آكسىزدىن خداینىڭ عذابى
 كېلىۋىدىن قورقماستىلر مو (فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ) بىس ايمىن بولماس خدای تەئالىنىڭ
 مكرىدىن (إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ) مگر زىيان ايتكۈچى گروھلرغە ايمىن بولورلىرى
 (أولم يهد) ايا ھىدايت قىلمايدىمۇ خدای تەئالى بىعنى آشكرا ايتمايدىمۇ ۋ بىلدىر مادىمۇ
 (لِلَّذِينَ يَرْتُونَ الْأَرْضَ) بىرگە ۋ ارث بولا تورغان كەسەلرگە (مَنْ بَعْدَ أَهْلِهَا) اول
 بىزنىڭ اھلى ھلاك بولغاندىن صوڭ مراد رسول صلى الله عليه وسلم زىمانىدە بولغان
 كافرلىرىدىكىم آنلر اۋلىكى امتلىرى ھلاك بولغاندىن صوڭ آنلرنىڭ بىرلىرىدە قىرلاندىلر
 خدای تەئالى آنلرغە بىلدىردى ۋ بىيان قىلدى (أَنْ لَوْ نَشَاءُ لَأَصْبَحْنَا بَنِينَ) شونىكىم

اگر نلاساك ابدى بز عذاب قىلور ايدك آنلرنى اشلا كان باوزلقلىرى سىبىنى اۆلىگى
امتلرنى عذاب قىلماقېمىز شكلى يعنى دنياده آنلرغە عذاب پىارور ايدك (ونطبع
على قلوبهم) هم بز مەر باصورمز آنلرنىڭ كوڭلرىنە يعنى كوڭللىرىنى پىردە لىرمز وفاپلارمز (فهم
لا يسمعون) بس آنلر ايشتماسلىرى عبرتلى ايشتو ايله هم فهم قىلماسلىرى حق سوزنى
(نلك القرى) اوشبو ذكر ايتولمىش قىرىلەر يعنى نوح قومى هم عاد و ثمود
ومؤتفكات هم مدين قومىنىڭ قىرىلرى (نقص عليك) بز قىسە قىلامىز و اوقىمىز
سكا اى محمد عليه السلام (من انبأها) اول قىرىلرنىڭ خىبرلىرىدىن بعضىلرنى (ولقد
جاؤنهم) و تىحقىق كىلدى اول قىرىلرنىڭ اهللىرىنە (رسلمهم) آنلرنىڭ پىغمبەرلىرى نوح
هود هم صالح و لوط هم شىبىب عليهم السلام كىنى (بالبينات) ظاهر و آچق بولغان
مىجىزەلەر و دىلىلار بىرلە (فما كانوا ليؤمنوا) بس ايمان كىلنورور بولمادىلر آنلر
و اشانمادىلر پىغمبەرلىرى كىلگىلىدىن صولك (بما كذبوا من قبل) آندىن كىلىرى باقىنغە
نوتقان نىرسەلرىنە يعنى پىغمبەرلىرى كىلگىلىدىن خىرايىنىڭ بىرلىكىنە اشانمىسلىرى ابدى
پىغمبەرلىرى كىلگىلىدىن صولك هم ايمان كىلنورمادىلر مېشىشە كىر و ضالاندىنە قاندىلر
زىرا كە آنلرنىڭ كوڭللىرىنە مەر باصولغان و طومالانغان ابدى (كذلك) اوشاندىق
يعنى شول اۆلىگى كافر قوملرنىڭ كوڭللىرىنى پىردە لاگان شكلى (يطبع الله) مەر
اورور خىداى تىعالى (على قلوب الكافرين) كافرلرنىڭ كوڭللىرىنى اوزىرىنە يعنى
آنلرنىڭ كوڭللىرىنى پىردە لار وفاپلار نا كىم خىلقنى آكلاماسلىرى (وما وجدنا) و بز
طاپمادىق (لا اكثرهم من عهد) ذكر ايتولگان اتملرنىڭ كىبىسى اوچون عهدكە
وفا قىلدىن يعنى آنلر المىثاقىدە قىلغان عهدلىرىنە وفا ايتمادىلر ياكە باشلىرىنە
بلا و قىضا كىلگىلىدىن و قىندە اگر بولادىن قونولساق ايمان كىلنورور ايدك
دىوب قىلغان عهدلىرىنە وفا ايتمادىلر (وان وجدنا) هم درىستلىككە بز طاپدىق
(اكثروهم لفاسقين) آنلرنىڭ كوبرا كىبىنى فاسقىلر و عهدلىرىنى بوزغوجىلر (ثم بعثنا
من بعدهم) بس پىباردىكىز اوشبو ذكر ايتولگان پىغمبەرلىرىدىن صولك (موسى) موسى
بن عمراننى پىغمبەر ايتوب (باياتنا) بۇنىڭ آيتلىرىنى مېجىزە لىرمىز بىرلە (الى فرعون)
فرعونگە كىم آنك اسىمى قابوس ياكە قىلىدىن رىيان ابدى فرعون مىصر پادىشاھلىرىنىڭ
لقبىدىر كىسرى عجم پادىشاھلىرىنىڭ و قىسرى روم پادىشاھلىرىنىڭ لقبلىرى بولغان شكلى
(وملائه) هم فرعون قومىنىڭ اولوغلىرى صارى پىباردىك (فظلموا بها) بس ظلم
ايتدىلر يعنى كافر بولدىلر و اشانمادىلر آنلر اول آيتلىرىگە و خىلقلىرىنى رىعايە ايتمادىلر

(فَانظُرْ) بس فاراغل سن بصیرت کوزی ایله (کَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ) نچوک بولدی بوز فلق ایتکو چیلرنک اشلرینک صوئکی کم آخرنده فرعون اوزی هم قومی دریاغه غرق بولدیلر موسی علیه السلام مدینه شعیب علیه السلام قزی صفورانی نکاح ایدوب آنک ایله مصر گه فایتورغه چقدیلر بولده وادی ایمن دبیگان اورنغه یتسکچ موسی علیه السلامه پیغمبرک کیلدی هم عساوید بیضا معجزه لری عطا ایدلدی تفصیلی توبانده کیله چکدر صکره حق تعالی نك امری ایله مصرغه فرعوننی حق دینگه اوندارگه هم خدایلق دعواسیدن طیارغه کیلدی (وَقَالَ مُوسَى) وابتدی موسی پیغمبر فرعونگه (يَا فِرْعَوْنُ اِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ) بارچه عالمینک پروردکاری طرفندن سنی هم قومکنی طوغری بولغه اوندامک اوچون (حَقِيقٌ عَلَيَّ اَنْ لَا اَقُوْلَ) لایق ونبوشلیمن شونک اوزرینه کم من ایتمام (عَلَى اللّٰهِ الْاَلْحَقُّ) الله تعالی اوزرینه مگر حقلقنی غنه ایتورمن یعنی پیغمبر بولغان کشی البته بالغان ایتماس و خدا یقه افترا فیلماس من پیغمبر من سنی خدای تعالی بولینه اوندارمن (فَدَجِّنْكُمْ) تعقیق من کیلدم سزار گه (بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ) آچق وروشن بولغان دلیل برله پروردکار تزدن یعنی پیغمبر لکیمه ظاهر علامت بولغان معجزه لر کیلنوردم (فَارْسُلْ مَعِيَ بَنِي اِسْرَائِيْلَ) بس بیارگل سن ای فرعون منم ایله یعقوب پیغمبر بالارن یعنی یعقوب علیه السلام نسلی بولغان بنی اسرائیل قومینی مصرده اسیر ایتوب فلقدته توماغل منم ایله برگه آنلرنی بابالرینک اوزنی بولغان ارض مقدسه گه بیارگل دبدی (۱) (قَالَ) ایتدی فرعون حضرت موسی دن بو سوزنی ایشنکچ (اَنْ كُنْتَ جِئْتَ بِآيَةٍ) ا گر کیلتورگان بولساک سن بر معجزه نی تئاک کم اوزک دعوا فیلاساک (فَاتَّ بِهَا) بس کیلتورگل سن آنی و بزگه کورسانککل (اَنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ) ا گر بولساک سن راست ایتکو چیلردن من پیغمبر من دیگان سوزکنده (فَالْقَى عَصَاهُ) بس صالدی موسی پیغمبر اوزینک طایاغن برگه فرعون معجزه صوراغچ (فَاِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ) بس شولوقنک اول طایاق ظاهر و آشکارا بولغان بر اژدها در کم آنک اژدها لفته هیچ کم شک فیلورلق نوگلدر مرویدر کم اول اژدها بولغان طایاق فرعونگه قاراب آغزن آچدی آستقی ایرنی بر اوستونده ایدی واوستکی ایرنی فرعون سرایی نك توباسینه بتکان ایدی فرعون نك بوتون سرایلرن بو طارغه حاضر تورادر ایدی فرعون نك یانداغی خدمتچیلری قورقوب قاچا باشلادیلر فرعون

(۱) روایت ایدله شد در کم فرعون بنی اسرائیل قومینی فلقدته توتار ایدی یوسف علیه السلام زماننک حضرت یعقوب بارچه بالاری ایله مصرغه کیلوب آنک اولادی مصرده فالغانلر ایدی آنلرنک نسل لری بیک کو بابدی حضرت یوسف زماننداغی ریان اسملی فرعون بنی اسرائیلنی بیک حرمتلاب توتار ایدی اول اولگاچ آنک اوغلی هم آنلرغه قدر و حرمت فیلور ایدی آنندن صوئکی موسی علیه السلام ماما ننداغی فرعون خدایلق دعواسی قیلا باشلاغاچ بنی اسرائیل قومی آنک دعواسینی قبول ایتما دیلر و آنی خدی دیب ایتما دیلر شول سببلی اول فرعون آنلرغه ظلم و اذیتار فیلوب فلقدته توتار ایدی مواهب علیه

اوزى هم بيك قورقدى كوب كشيبارنك قورقودن بورا كلرى بياراوب هلاك
 بولدىلر عاقبت فرعون قورقووندىن قورقدى اى موسى سنى بيارگان خدايكنك
 حرمتينه اوزنكك طابافكنى كبرى آل بو بلانى دفع فيل من سكا ايمان كبلتورورمن
 هم بنى اسرئيلنى سكا بيورورمن ديدى موسى عليه السلام اول اردهانى قولينه
 آلمان ايدى ينه اولگى كى طاباق بولدى فرعون آنى كورگاچ طنچلاب تختينه منوب
 اولطوردى اى موسى موندن باشقه ينه معجزهك بار مو ديوب صورادى حضرت
 موسى ايندى بلى باردر هم اولك قولينى ياقاسندن قوينينه كرنوب كبرى چقاردى
 (ونزع يده) وچقاردى موسى پيغمبر اوزينك قولينى ياقاسندن (فَاذَا هِيَ بِيضَاءٌ
 لِلنَّظِيرِ) بس شولوفنده آنك قولى بيك آق وبالطرافوچى در قاراوچيلرغه موسى
 عليه السلام قولينى قوينينه طغوب كبرى چقارغاچ شولقدر آق هم نورلى بولور
 ايدى كم فاراغان كشيبارنك كوزلرى چاغلور ايدى ينه قوينينه طقسه اولكى كى
 بولور ايدى فرعون اوشبو معجزه لرى كورگاچ قومينك اولوغلرن جيوب موسى
 عليه السلام طوغر بسنده كيكاش قيلدى (قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ) ايندىلر اولوغلرى
 فرعون قومندن (ان هذا لساحر عليم) درستلكده اوشبو موسى سحر علمينى بيك
 بلنگوچى سحر چيدر كم سحرى ايله طاباقنى بلان قيلور وبغداى نوسلى قولينى آق
 هم نورلى قيلولور كورسانور (يريد ان يجر حكم) نلار اول سولرنى چقارماقنى
 (من ارضكم) اوز ير كز دن يعنى قبطلارنى مصر دن چقارب مصر حكومتن بنى
 اسرئيلگه بيورونى نلار ديديلر فرعون قومينك اولوغلرن دن بو سوزنى ايشتكچ
 ايندى (فَمَا ذَا نَارُونَ) بس سولرنى بيوراسز بو طوغر يده تدبير كز نچو كدر
 (قَالُوا) ايندىلر فرعون قومينك اولوغلرى (ارجه وَاخَاهُ) حبس قيلقلسن اول موسى نى
 هم فرنداشى هارون نى ياكه آقلىرنك اشينى كيجكدر گل بو طوغر يده آشوغوب
 اش قيلمافل (وَأَرْسَلْ فِي الْمَدَائِنِ) هم بيار گل سن مصر ولايتنده بولقان شهرلرگه
 (حَاشِرِينَ) خلقنى جيوچيلرنى واوند اوچيلرنى (يَا تَوَكَّلْ عَلَىٰ سَاحِرِ عَالِمِينَ) تا كم كبلتورسونلر
 آنلر سكا هر بر سحر علمينى بلنگوچى اوستا سحرچيلرنى جيوب بس فرعون
 بيوردى مصر ولايتنده گى همه شهرلردن و فريلهردن سحرچيلرنى جيوب كبلتورديلر
 سحرچيلرنك باشلقلرى ابكى بر توغمه فرنداشلر ايدى اوزلرينك بيك كوب شنا كوردلرى
 ايزه جيولوب فرعون در گاهينه كيلديلر نناك كم بيورور (وَجَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ)
 وكيلديلر سحرچيلر فرعون حضورينه (قَالُوا) ايندىلر اول سحرچيلر فرعونگه (ان
 لنا لاجرا) درستلكده بولور بزلرگه اجر و خدمت حقى (ان كنا نحن الغالبيين) اگر

بىز بولساق غالب و جېڭوچىلار موسى نى سحر مېز بېرلە (فَالنَّعَم) ايتىدى فرعون
 سحر چىلەرگە بىلى سزلىرگە خدمت حقى بولور (وَأَنْتُمْ أَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ) هم سز بولور سز
 مئتا ياقىلردن اگر موسى غە غالب كېلسە كىز سحر عملندە (قَالُوا) ايتىدىلار سحر چىلەر
 حضرت موسى غە خطاب قىلۇپ (يَا مُوسَىٰ أَمَا أَنْ تَلْقَىٰ) اى موسى يا ايسە شولدر نىم
 سن سالور سن اوز كىڭك تاياغىڭنى بىر گە (وَأَمَّا أَنْ تَكُونَ نَجْمَ الْمُلْقِينَ) يا ايسە بىزلىر
 بولور مېزمو سالغۇچىلار اوزلىرىمىزنىڭ سحر اسبابلىرىمىزنى يەنى اۋل سن اوز عملىڭنى
 اشلا رسن مو ياكە بىزلىر اشلىكمو دىدىلار (فَالنَّعَم) ايتىدى حضرت موسى آنلىرغە يول
 قوبۇپ (أَلْقُوا) سالگىز سز اى سحر چىلەر و كورسانگىز اوز ھىزلىرىڭىزنى مىندىن اۋل
 (فَلَمَّا أَلْقُوا) بس سالغانلىرى زاماندا اول سحر چىلار اوزلىرىڭىزنىڭ ھازىرلا كىلگىن
 سحر اسبابلىرىن (سَحْرًا وَأَعْيُنَ النَّاسِ) سحر لادىلار آدمىلرنىڭ كوزلىرىن يەنى جىولغان
 خلقنىڭ كوزلىرىن بووب ھېچدە حېقىتى بولماغان نرسەلرنى آنلىرغە كورساندىلار
 (وَأَسْتَرْهَبُوهُمْ) هم فور قىلدىلار آنلىرى (وَجَاءُوا بِسَحْرِ عَظِيمٍ) دىكى كىلتور دىلار اول
 سحر چىلار اولوغ سحر نى سحر عملى ايلە اۋلدىن ھازىرلانغان تاياقلىرىنى و آرقانلىرىنى
 جىولغان خلقنىڭ كوزلىرىنە بىك فور قىلدىلار ايتۇپ كورساندىلار (وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ
 مُوسَىٰ) و بىز وحى قىلدىق موسى پېغمبەرگە هم بىوردىق (إِنَّ أَلْقَىٰ عَصَاكَ) شويلا
 دىوب كىم سالقىل سن اى موسى تاياغىڭنى بىر گە بس موسى عليه السلام فولنداغى
 تاياغىڭنى بىر گە تاشلادىڭىزنىڭ فى الحال اول تاياق بىك زور اژدها بولدى اغزىنى زور
 ايتۇپ آچدى (فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ) بس شولوقىندا اول اژدها بولغان تاياق بوپار ايتىدى
 (مَا يَأْفِكُونَ) اول سحر چىلرنىڭ ھېلە ايلە كورستان نرسەلرنى سحر چىلرنىڭ كوز بووب
 كورستان بلانلار نىر لىطەدە ھەم سېنى بوپۇب بىتوردى (فَوَقَعَ الْحَقُّ) بس واقع بولدى
 و ھالە بولدى طوغرىلىق يەنى موسى پېغمبەرنىڭ ھىلەدە ايدىكى بولوندى آنىڭ معجزەسى
 سحر گە غالب كىلدى (وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) هم باطل بولدى و بوغە چىقىدى شول
 نرسە كىم اشلا بولدىلار اى سحر چىلار (فَقَالُوا هَذَا كَيْدٌ مِّنْهُم مَّا جَاءُوا بِسَحْرِ عَظِيمٍ) بس مقلوب بولدىلار و جىڭلىدىلار
 شول اورىندە فرعون هم آنىڭ قومى (وَأَنْقَلَبُوا صَاحِرِينَ) دىكى دوندىلار و قايتىدىلار
 آنلىر اول اورىندىن خور هم امىد سىزلىرى بولغان ھاللىرىڭىز (وَأَلْقَى السَّحْرَةَ سَاجِدِينَ) (۱)
 ھىم بىر گە توشىدىلار سحر چىلار سجدە قىلغۇچىلار بوغانلىرى ھالدا ھىلە خدای تعالى گە
 موسى عليه السلامنىڭ معجزەسى آنلىرىڭىزنىڭ سحرلىرىنە غالب كېلىگىچ آنىڭ حق پېغمبەر
 ايدىكىنى بىلدىلار خدای تعالى آنلىرغە توفىق و ھىدايت عطا قىلۇپ كوكىللىرى نورلاندى

۱) عبادتنىڭ افضل سجدە
 دېمىشلىر فرعون سحر
 چىلرى ھەرلرنە بىر مرتبە
 سجدە قىلۇلرى ايلە بار چە
 گناھلىرى بارلقانوب اولما
 الله در جەسینە ايرشدىلار
 شول سجدەلرنە خدای
 تعالى آنلىرىڭىز كوزلىرىڭىز
 ھىلە كوتاردى تا كىم
 ھىلە كوزلىرىڭىز ھىلە چىقىدى
 و اوزلىرىڭىز جىڭلىدىلار
 اورىلرنى كوزلىرىڭىز شول
 سېلى آنلىر اولومدىن ھىچە
 فور قىلدىلار

شول حالدا ھەممەلىرى سجدەگە كېتىدىلەر (قَالُوا) ايتىدىلەر اول سحر چىلەر (أَمَّا رَبِّ الْعَالَمِينَ) بىز ايمان كىلتوردىك بارچە عالمىرنىڭ پروردكارىنىڭ فرعون آنلاردىن بوسوزنى ايشىتىپ اول پروردكاردىن مەدكۇزىن مودىبوسورادى آنلار ايتىدىلەر سىنىڭ نى حدىك بار عالمىرنىڭ خىدايى بولورغە سىن بىر ضعیف مخلوقسىن بىز ايمان كىلتوردىك (رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ) موسى ايلە ھاروننىڭ پروردكارى خىدايى تەئالىگە (قَالَ فِرْعَوْنُ) ايتىدى فرعون سحر چىلەرنىڭ موسى عليه السلامغە ايمان كىلتورگانلىقىنى بىلگەچ (أَمْنْتُمْ بِهِ) سىز ايمان كىلتورگانسىز اول موسىغە (قَبْلَ أَنْ أَدْنَى لَكُمْ) مەن سىزگە اذن بىرودىن الگارى (إِنَّ هَذَا لَمَكْرٌ مَكْرٌ نَمُوهُ) درىستلىكىدە اوشبو اشكۇز بىر مكر وھىلە درىكم سۇلر باشىرن تىدىلەر ايتىدىلەر (فِي الْمَدِينَةِ) مىصر شەھرىدە (لَتَخْرُجُوا مِنْهَا أَهْلُهَا) تاكم سىزنىڭ چىقارماقۇز اوچون اول مىصر شەھرىدىن آنىڭ اھلىنى (فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ) بىس تىزدىكم سىز بلورسىز اوشبو كىڭاشكۇزنىڭ نىجەسىنى يەنى سىز موسى ايلە اولدىن بىرگە كىڭاشوب قىتىلەرنى مىصردىن چىقارو اوچون اوشبو خىلەنى اشلادىلەر ايمىدى كورورسىز بواشكۇز اوچون مەن سىزلرنى نەھوك عذاب قىلور مەن (لَا قَطْعَانَ أَيْدِيكُمْ) البىنە مەن كىسار مەن سىزنىڭ قوللىرىڭىزنى اى سحر چىلەر (وَأَرْجُلَكُمْ) ھەم آياقلىرىڭىزنى (مَنْ خَلَفَ) بىر بىرىنىڭ خىلاف ايتوب يەنى اوڭ قولنى ھەم سول آياقنى ياكە سول قول ايلە اوڭ آياقنى كىسار مەن (ثُمَّ لَأَصْلَبْنَكُمْ أَجْمَعِينَ) سىڭرە مەن آصار مەن سىزلرنىڭ بارچەلىرىڭىزنى دارغە تاكم باشقىلەرغە عىرت بولسۇن (قَالُوا) ايتىدىلەر سحر چىلەر فرعوندىن بوسوزلارنى ايشىتىپ (إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ) درىستلىكىدە بىز پروردكار مەن سارى قايتوبچىلەر مەن يەنى بىز ھازىر اولومدىن قورقماستىمىز بىزنى عذابىك ايلە قورقۇنا آلماسسىن بىز اولساك رىبىمىز خىدايى تەئالى ھىزورىنە بارامىز (وَمَا نَنْقُمُ مِنْهَا) وسىن انكار ايتماسسىن بىزلردىن ھىچ نرسەنى اى فرعون (إِلَّا أَنْ أَمِنَّا بِآيَاتِ رَبِّنَا) مگر شۇنى انكار ايتارسىڭىز بىز ايمان كىلتوردىك و اشاندىق رىبىمىزنىڭ قىدرىنىڭ علامىلرىنە (لَمَّا جَاءْنَا) كىلگانلىرى زىماندە اول علامىلەر بىزگە يەنى موسى پىغمبەرنىڭ معجزەلەرنى كورب اول معجزەلەرنىڭ خىدايى طرفىدىن ايدىكىنە ھەم موسىنىڭ حق پىغمبەر ايدىكىنە بىز ايمان كىلتوردىك سىن بىزلرنى شۇنىڭ اوچون آچولاناسىن و عذاب قىلماقچى بولاسىن دىدىلەر سىڭرە بوزلارنى حق تەئالىگە بونالدىروب ايتىدىلەر (رَبَّنَا أفرغ علينا صَبْرًا) اى بىزنىڭ پروردكار مەن سىن افاضە ايتكىل و كوب ايتوب بىرگە بىزلىقنى تاكم فرعوننىڭ عذابىنە صبر قىلماق (وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ) ھەم سىن وفات ايتدىرگە

بز لرنى و دنيادىن چقارغىل اسلام دېنىندە بولغان حاليمۇزدا (وقال الهملا من قوم فرعون)
 وابتدېلر فرعون قومىدىن اولوغلىرى و باشلىقلرى فرعونگە (انذر موسى و قومہ)
 ايا سن قوبارسىنمۇ موسى نى ھم آنك قومىنى شول حاللرنىچە (ليفسدوا فى الارض)
 تاكم بوز قلىق قىياسونلر آنلر مصر بىرندە و مصر خلقىنى سكا قارشورغە اونداسونلر
 (ويدرك والهنك) ھم قويسون اول موسى سكا عبادت قىلونى ھم سنك مەبۇدلرگىنى
 قويسون يعنى موسى اوزى ھم آنك قومى سنك حەققىدە شول اشلرنى اشلى توروب
 سن آنلرنى اوز حاللرنىچە قالدراسنمۇ عذاب قىلماسىنمۇ دېدىلر (قال) ايتدى فرعون
 (سقتل ابنا ھم) نېزدىكم بز اولتورورمۇز آنلرنىك اوغللارن يعنى آنلرنى بنى اسرائيل
 قومىنى اوز حاللرنىچە قالدراسنمۇ بلكە اير بالالارن اولتورورمۇز تاكم نسللىرى
 كىسولوز (ونستحيي نسا ھم) ھم قز بالالارن ترك قالدراورمۇز تاكم بىزنىك خدمتلىرىمىزنى
 قىلورلر (وانا فوقهم قاهرون) ودرستلىككە بز آنلر اوستوندىقە قەر ايتكوچىلر
 و آنلرغە غالب لرمۇز فرعوننىك اوشمو سوزلىرى بنى اسرائيل قومىنى ايشتولگىچ
 بنى اسرائيل قومى بىك قايقورب موسى عليه السلام حضورىنە كىلدىلر نى اشلابك
 دىب كىكاش ايتدىلر (قال موسى لقومہ) ايتدى موسى اوزىنىك گروھىنە يعنى بنى
 اسرائيل قومىنى ايتدى (استعينوا بالله) ياردىم استا كىزىز الله تعالى دن (واصبروا) ھم
 صبر قىلىكۇز (ان الارض لله) درستلىككە يىر خدای تعالى نقىدر فرعون تصرفندە
 توكلدىر (بورثا من بشاء) ميراث ايتوب بىرور خدای تعالى اول بىرنى اوزى
 تلا گان كەسەگە (من عباده) بىندە لىرىدىن (والعاقبة للمتقين) وايندگو عاقبت ھم
 ظفر و نصرت تقوالى ايتكوچى لىرگە و گناھدىن صافلانوجىلرغە در موسى عليه السلام
 بوسوزى بنى اسرائيلنى شادلاندىمۇق اوچون آنلرغە بشارت بىروب ايتكان ايدى
 لىكن بنى اسرائيل فەھلامادىلر ھمىشە شكائت قىلدىلر (قالوا) ايتدىلر بنى اسرائيل
 قومى حضرت موسى غە اوز حاللرنىدىن زارلانوب (اوذينا) بىزلىر نىچتولدىك يعنى
 بىزنى قىتپىلر نىچتورلر ايدى و بىزلىرگە ظلم و اذىت قىلورلر ايدى (من قبل ان
 ناتيئنا) سن بىزگە كىلودن الكارى مەدىن بىردىن (ومن بعد ما جئتنا) ھم سن بىزلىرگە
 كىلگانىكدىن سوكت آنلر بىزنى نىچتەلر و ظلم ھم جفالر قىلالر يعنى بىزنى اوزلىرىنە
 قل ايتوب آغر خدمتلىر اشلانالر ھم اوغللارمىزنى اولتورالردىلر (قال) ايتدى
 موسى پىغمبەر آنلرغە (عسى ربكم ان يهلك عدوكم) امىددركم پىروردكار كىزىز ھلاك
 قىلسە سىزنىك دشمانىكزنى (ويستغلفكم فى الارض) ھم دشمانىكزنى ھلاك ايتكاندىن

صوڪ سزنى آنك اورفينه خليفه فيلسه مصر برونه باكه ارض مقبسه ده (فينظر كيف
 نعملون) بس نظر فيلسه سزلكه نچوك سز عمل فيلاسز راحتلك وشادلىق وقتنده
 يعنى سز فرعونك ظلم وايداسنه صبر فيلسكز انشاء الله خداى تعالى فرعونى
 هم قومينى هلاك ايتوب آنلك ملك ودولتلك سزگه نصيب فيلور هم شولوقنده
 سزلك نچوك عمل فيلهاكزنى كورور نعمت ودولتلك شكرانه فيلور سزمو باكه
 كفران نعمت فيلوب بوز فلقده بولور سزمو شوكا كورا خداى تعالى سزگه جزا بيزور
 ديدى (ولقد اخذنا آل فرعون) وتحقيق بزنوندى وجزالادق فرعون قومينى
 (بالسنين) آچلىق يلار برله (ونقص من الثمرات) هم يمشلرلك كيملكى ايله جزالادق
 باقچهلرندى بيمش بيك از بولدى (لعلهم يذكرون) ناكم شابد آنلك اوگوت آلورلر
 و خداينى ايسلارينه توشورب كفر وظلملقدن طيلورلر يعنى آچلىق بيلاسينى كورب
 عبرت آلسونلر وانصافقه كيلسونلر ديوب آنلرنى شولطريقه جزالادق لىكن آنلك
 عبرتلانماديلر واوگوت آلماديلر (فاذا جاءتهم الحسنة) بس هر فايچان كيلسه آنلرغه
 بربخشيلق طوقاق واوچسوزلق كىي (قالوا لنا هذه) ايتديلر آنلك اوشبو بخشيلق
 وشادلىق بزنك اوچوندر ويزلر آكنا مستحقلمز ديوب (وان نصيبهم سيئة) واگر
 ايرشسه آنلرغه برباوزلق آچلىق وصرخاوىق بلا وفضا كىي (يطيروا بهوسى ومن
 معه) شوملانور ايتديلر آنلك موسى برله هم موسى ايله برگه بولغان كهمسار برله
 يعنى باشلرينه بربلا كيلسه بوبلا بزرگه موسى پيغمبر شوملوغندن هم آكنا ايارگان
 مؤمنلر شوملوغندن كيلدى ديورلر ايدى (الا انما طائفهم) آكناه بولغل موندىن
 باشقه توكلدر كم آنلرغه ايندگولك هم باوزلق كيلونك سببى (عند الله) الله تعالى
 فاشنده در يعنى الله تعالى تقدير ايتكان اشكنه بولور بخشيلق وبمانلق هيچ برسى
 براونك شوملوغندن بولماس (ولكن اكثرهم لا يعلمون) وليكن آنلرنك كوبراگى
 بلماسلر آنى باكه مراد بخشيلق وباوزلق نك سببى خداى تعالى فاشنده در يعنى آنلرنك عمل
 دفتلرلرته باز لغان اشلاگان باوز عمللر بيدر شول باوز عمللر ينه جزا اوچون آنلرغه بلا
 وقضا كيلور ديمكدر (وقالوا) دغى ايتديلر فرعون قومى (مهما تاتنا به من اية) هر فايچان كم سن
 كيلتورور سن بزرگه اى موسى بر معجزه وعلامت يعنى آچلىق وصرخاوىق هم
 شونك كىي علامتلرنى بزرگه كورسانساك (لتسحرنا بها) ناكم بزنى سحرلاما كك
 اوچون اول علامت برله (فما نحن لك بمؤمنين) بس بزلر سكايمان كيلتور گوچيلر
 توكلمزنى قدر علامتلر كورسانساكده سنك پيغمبرلككنا اشانماس مز ديديلر

(فَارْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ) بس بيار دكيز فرعون قومی اوزرينه طوفان بلاسينی تاكم
 بيك فاطی بغمور يابوب ميلار آغوب عاجز قالدیلر (وَالْجُرَادَ) دخر چكرتکه بلاسينی
 بيار دك چيكدن طش كوب او جانورغان چكرتکه لر آنلرني طافنسر اينديلر (وَالْقُمَّلَ)
 هم اوچمی نورغان چكرتکه ياكه فاندالار بلاسن بيار دك (وَالضَّفَادِعَ) دخی فور باقه لر
 بيار دك (وَالدَّمَ) هم فان بلاسن بيار دك (آيَاتُ مَفْصَلَاتٍ) بر برسندن آبرم علامت لر
 بولغانلری حالده اوشبو ذکر اينولگان نرسه لر خدای تعالی نك فدر تينه يعنی هر
 قابوسی باشقه باشقه زمانلرده كيلدی هر ايکی بلانك اراسنده بر آی اونار ایدی
 وهر قابوسی بر هفته گه فدر دوام اينار ایدی (فَاسْتَكْبَرُوا) بس باش طارندیلر
 فرعون قومی فرمانغه بوی صونودن هم شول فدر علامت لرني كورسه لرده ایمان
 كيلتور ماديار (وَكَانُوا قَوْمًا مَّجْرِمِينَ) هم بولدیلر آنلر گناه فيلغوچی و قارشوچی
 گروه (وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ) و واقع بولغای زمانده فرعون قومی اوزرينه بر
 عذاب وبلا يعنی هر فايچان باشلرينه اوشبو ذکر اينولگان بلاردن برسی كيلسه
 (قَالُوا) اينديلر آنلر موسى پيغمبرگه بالباروب (يَا مُوسَى اَدْعُ لِنَارِكَ) ای موسى
 سن دعا فيلغل بزناك اوچون پروردگار كفه و آندن اوشبو بلانك بزناك باشيمزدن
 كيتوون صوراعل (بِمَا عَاهَدَ عِنْدَكَ) خدای تعالی نك سنك فاشكده بولغان عهدی
 برله يعنی خدای تعالی سنك دعا كنی قبول فيلور من ديوب وعده فيلغاندر شول
 وعدهسی بوينچه سن آندن صوراعل (لَئِنْ كَشَفْتُمْ عَنَّا الرِّجْزَ) اگر دفع فيلساك
 و كيتار ساك سن بزذن اوشبو عذابنی (لَنُؤْمِنَنَّ بِكَ) بز البته ایمان كيلتورورمز
 سنا و پيغمبرلكنا اشانورمز (وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِي إِسْرَائِيلَ) هم البته بز بيارورمز
 سنك ايله برگه بنی اسرائيل قومن تاكم تلاگان ير كا آلوب كيتارسن ديدیلر
 (فَلَمَّا كَشَفْنَا) بس كيتارگانيمز زمانده بز موسى پيغمبر دعاسی سببلی (عَنهُمُ الرِّجْزُ)
 فرعون قومندن عذابنی و باشلرينه كيلگان بلانی هم كيچكدر گانيمز زمانده اول
 عذابنی (إِلَىٰ أَجَلٍ) بر بيلگولی وقتغه چه كم (هُمُ بِالْفَوْهِ) آنلر ايرشكوچيلدر اول
 وقتغه هم شولو فت بنگاچ آنلرغه عذاب كيلچكدر (إِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ) شولو قنده يعنی
 باشلرينه كيلگان عذاب وبلا كيتاچ آنلر فيلغان عهدلرن بوزغوچيلدر يعنی
 باشلرينه بلا كيلگانده بو بلانی بزذن كيتار ساك ایمان كيلتورورمز ديوب عهد
 فيلسه لرده اول بلا باشلرندن كيتاچ عهدلرن اونو طديلر و ایمان كيلتور ماديلر (١)
 (فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمُ) بس انتقام ايندك و اوچ آلدق بز فرعون قومندن آنلر نك فرمانغه

بر خدای و معبود (كَمَا لَهُمُ الْهَيْهَ) نناك كم اوشبو قومنك خدایلىرى باردر یعنی
 بونلرنك معبودلىرى و پونلرى شكلى بىزگه هم بر معبود باصاغل شوئا طابونابق
 دیدیلر (فَال) ایتدی موسى عليه السلام آنلرغه (انکم قوم تجهلون) درستلىك سز
 ای بنی اسرائیل بر گروھ سز کم بلماس سز جاهل و نادانلر سز خدایدن باشقه هیچ
 بر فرسه معبودك که مستحق بولماس سزلر خدای تعالی دن باشقه طابونماقچى
 بولاسز (ان هولاء) درستلىكده اوشبو پوتقه طابونوچیلر (متبر ما هم فيه) هلاک
 بولغوچى و بتکوچیدر شول نرسه کم آنلر اول نرسه ده در یعنی خدای تعالی آنلرنك
 اوشبو باطل دینلرن بوغالتور و بتورور (و باطل ما كانوا يعملون) هم باطل در آنلرنك
 اشلاگان عمللری کم شرك هم پونلرغه طابونودر (فَال) ایتدی موسى عليه
 السلام بنی اسرائیلاغه نصیحت قیلوب (اغیر الله ابغیکم اله) ایسا خدای تعالی دن
 باشقه معبودنى استایم مومن سزلرگه (وهو فضلکم على العالمین) و حالانکه اول
 خدای تعالی آرنق ایتدی سزنى ارز زمانكزداغى بارچه عالملر خلقى اوزرینه
 هم سزنى تولى نھنلر ایله خاصلادى (واذ انجینا کم من آل فرعون) و یساد
 ایتكز سز ای بنی اسرائیل قومى شونى کم شولوقتكم بز قوتقاردق سزلرنى فرعون
 قومندن (یسومونکم سوء العذاب) طابونورلر ایدى فرعون قومى سزلرگه عذابنك
 قاطیسن (یقتلون ابناءکم) اولتورورلر ایدیلر آنلر سزنى اوغللرکزنى نسلکز
 کيسولسون اوچون (ويستحبون نساءکم) هم ترك فالدرور ایدیلر سزنى خانون
 قزلرکزنى اوزلرینه خدمت ایتدرو اوچون (وفى ذلکم) و اوشبو ائشه یعنی سزلرنى
 فرعون قومى عذابندن فوتقاروده باردر (بلاء من ربکم عظیم) پروردکارکزدن
 اولوغ بولغوچى صنماق یا که اولوغ نعمت یا ایسه سزنى فرعون قومینك عذاب
 قیلولرنده سزنى اوچون باردر ربكز طرفندن صناو یعنی خدای تعالی سزنى شونك
 ایله امتحان قیلور شکرانه قیلا سزمو یا که کفران نعمت قیلا سزمو هم بلا و محنتکه
 صبر ایته سزمو (و واعدنا موسى) هم وعده بپردکبز موسى پیغمبرگه (ثلثین لیلۃ)
 اوتوز کیچهنى یعنی اوتوز کون روزه توتقانسكدن صوڭ طور طاوینه یونالگل
 سئا تورات کتابن ایندرورمز دیوب وعده ایتدك (واتمناها بعشر) هم تمام قیلدقبز
 اول اوتوز کیچهنى اون کیچه برله یعنی اوتوز کیچه و کوندز اوتکاندن صوڭ ینه
 اون کون روزه توتوب تورات کیلما کینى کونارگه بیوردق (فتنم منقأت ربه) بس
 تمام بولدى آنك پروردکاری مقرر قیلغان و بیلگولاگان وقت (اربعین لیلۃ) فرق

(۱) موسى عليه السلام
 فرعون قومى هلاک
 بولغاندن صوڭ بنی اسرا-
 ئیلاغه سزلرگه خدای
 تعالی دن بر کتاب کیلتو-
 رورمن هر بر کزاکلى
 مسئله لرکز شول کتابده
 تفصیل ایتولگان بولور
 دیوب وعده قیلغان ایدی
 شول وعده بوینچه بنی
 اسرائیل قومى حضرت
 موسى دن کتاب کیلتور
 دیوب طلب قیلدیلر
 موسى عهده دعا قیلوب
 خدای تعالی دن صورادى
 خدای تعالی دن فرمان
 کیلدى کم اوتوز کون
 روزه بولغل صکره طور
 طاوینه کیلگل سئا سوز
 اینورمن هم تورات ایند-
 رورمن بس موسى عهده
 اوتوز کون روزه توندى
 صکره طور طاوینه توجه
 ایتدی مواهب

لایا عیبنا نالدى
 سئو چله عیبنا
 کتبت و لایا عیبنا
 سئو چله عیبنا
 سئو چله عیبنا

کیچہ وکوندز اونوز کونی ذوالقعدہ آبی نڭ تمامی سوکھی اون کونی ذوالحجہ آبی نڭ
 اولگی اونیدر عرب عادتندہ آی حسابی رؤیت لال ایلہ یورتلہدر لال یعنی
 باکا آی کیچ کورنہدر شول سبیلی نأر یخنی کیچ ایلہ فیداب اونوز کیچہ دیدی (وقال
 موسیٰ) ہم ابتدی موسیٰ پیغمبر (لأخيه هارون) اوزینڭ فرنداشی هارونغه یعنی میسی
 علیہ السلام خدای تعالیٰ نڭ فرمانی بویچہ طور طاوینہ نورات کتابی استامک اوچون
 کینکانہ فرنداشی هارون علیہ السلامی اوز اورنینه فالدر وب آکا ابتدی ای هارون
 من طور سیناغه بارور من (أخلفني في قومي) سن میگا خلیفہ بولغل منم قومیم آراسنہ
 من فایتقانغه چه (وأصلح) هم نوز وک ابتکل آنارنڭ اشلرن یعنی آنلر آراسنہ عدلک وتوغر یلق
 ایلہ حکم فیلق (ولا تتبع سبيل المفسدين) دخی سن ابار ماگل بوزقلق اینکوچیلر
 بولینہ (ولما جاء موسى) وکیلگانی زمانده موسیٰ پیغمبر (المبعثتا) وعده اینولگان
 وقتده بز بیلگولان اوزنغه یعنی طور طاوینہ (وكلمة ربه) هم سوبلاشکانی زمانده
 آنڭ برله پروردکاری (فقال) ابتدی موسیٰ خدای تعالیٰ گہ یالباروب (رب آرنی
 انظر اليك) ای منم پروردکارم سن کورسانکل مگا اوزکنی ناکم من فاریم سکا بدنی
 الهی مگا دیدارکنی کورسانکل اوشبو دنیاده کوزم ایلہ سنی کورایم دیدی (قال)
 ابتدی خدای تعالیٰ موسیٰ پیغمبر گہ (لن تراني) هر گیز سن منی کوره آلماس سن
 یعنی فانی بولغان دنیاده فانی کوز ایلہ منی کوره آلماس سن بلکه جمال ربانیه ناراو
 اوچون باقی بولغان کوز کرا کدر الله تعالیٰ نڭ دیدارن کورو جنتده مؤمنلر گہ میسر
 بولور دنیاده کورو یوقدر موسیٰ علیہ السلام نڭ خدای تعالیٰ دن دیدار صورایوی
 خدای تعالیٰ فی کورو ممکن بولوبنه دلیلدر چونکہ اگر محال بولسه ابتدی موسیٰ علیہ
 السلام شیکلی الوغ پیغمبر محال بولغان اشنی صورامیس ابتدی البتہ ممکن اش بولغانغه
 کوره صورادی الهی مگا اوزکنی (۱) کورسانکل من نظر قیلایم دیدی حق سبحانه
 و تعالیٰ ابتدی منی دنیاده کوره آلماس سن (ولکن انظر الى الجبل) ولکن فاراغل
 سن ای موسیٰ طور طاوینہ کم مدین طاوارینڭ ایلڭ الوغرافی و بیوگراکیدر
 (فان استقر مكانه) بس اگر قرار فیلسه وتورسه اول طاو اوزینڭ اورننده تجلی
 وقتنده (بسوف تراني) بس تیزدر کم سن هم کورورسن منی و دیدارمغه طاقت کیلتورورسن
 و اگر طاو منم دیدارمغه طاقت کیلتورماسه هم اوز اورننده فرار قیلاماسه سن هم طاقت کیلتورا
 آلماس سن اوشبودنیاده دیدار آرزوسندن کیچکل اهل السنه والجماعه عالملری اوشبوسوزنی
 هم خدای تعالیٰ فی کورونڭ ممکن بولوبنه دلیل اینکانلردر زیرا کہ خدای تعالیٰ اگر

(۱) تفسیر کشاف اباسی
 اوزی معتزله منہندہ
 بولغانغه کوره اوشبو آیت
 کریمہ فی یعنی خدای
 تعالیٰ نڭ لن ترانی دیگان
 سوزن خدای تعالیٰ فی
 کورو محال ایدکینہ دلیل
 ایدوب اوشبو طوغریده
 اهل السنه والجماعه حقنہ
 ادبن طش سوزلر ذکر
 قیلادر

(مَوْعِظَةً وَتَفْصِيلًا) وعظ و اوگوت هم تفصيل لاب بيان قیلو (لِكُلِّ شَيْءٍ) هر نرسه اوچون
 یعنی امر ونهی هم شریعت حکماری همه سی اول لوجلرده تفصيل لاب بیان ایتولگاندر
 (فَخَذَّهَا بِقُوَّةٍ) بس ایتدکیز موسی پیغمبرگه تونقل سن ای موسی اوشبو لوجلارنی
 سعی واجتهاد برله (وَأَمَرَ قَوْمَكُم) هم بیورغل اوز قومکا (یاخذوا باحْسَنَهَا) تا کم
 تونسونلر آنلر اول لوجلرده بولغان نرسه نك بغشبراقینی یعنی اولی واحسن بولغان
 حکملا ایل عمل فیلسونلر (سَارِبُكُمْ) نیز درکم من کورساتورمن سزگه (دَارَ الْفَاقِئِينَ)
 فاسقلرنك بورعلینی یعنی فاسقلرنك قرار قبلانورغان اورنلرینی کم تموغدر یا که مراد فرعوننك
 سرا بیلرن و بیورطلرن سزگه کورساتورمن دیمکدر (سَاصِرْفٍ عَنِ آبَائِنَا) نیز درکم من
 دوندرورمن آیتلرمدن یعنی قرآن آیتلرندن یا که قدر تبهز دلیل لرنندن دوندرورمن
 (الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ) شول کمسه لرنی کم تکبرلك قیلورلر والوغلانورلر
 یرده (بِغَيْرِ الْحَقِّ) حقلندن باشقه یعنی هیچک استحقاقلری بولمی توروب تکبرلك قیلورلر (وَأَن
 يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ) واگر کورسه لر آنلر هر بر آیننی یعنی محمد علیه السلامك پیغمبر ایکنه
 دلیل بولغان معجزه نی کورسه لر یا که آکا ایندر لگان فرماننی وحکمینی بلسه لر
 (لَا يُؤْمِنُوا بِهَا) ایمان کیتورماسلر و اشانماسلر اول آیتکه ومعجزه گه (وَأَن يَرَوْا)
 واگر کورسه لر آنلر (سَبِيلَ الْرُشْدِ) طوغری یواننی (لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا) تونماسلر
 آنی بول ایتوب یعنی طوغری بولقه کونلماسلر (وَأَن يَرَوْا سَبِيلَ الْغَيِّ) واگر
 کورسه لر آنلر آزغئلق وضالات یولینی (يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا) تونارلر آنی بول ایتوب
 و آکا ابار و لر (ذَلِكَ) اوشبواش یعنی آنلرنك کوکللرن آیتلرنی فهم لامکدن دوندر و
 (بِأَنفُسِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا) شول نرسه سببیلدرکم آنلر یالغانغه توندیلر بز نك آیتلرمزنی
 یعنی قرآننی یا که قدر تبهز دلیل لرن (وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ) هم بولدیلر آنلر
 غافلر اول آیتلر طوغریسنده فکر قیلودن و اویلاب قارامادیلر (وَالَّذِينَ كَذَّبُوا
 بِآيَاتِنَا) وشول کمسه لرکم یالغانغه توندیلر بز نك آیتلرمزنی و آکا اشانمادیلر (وَلِقَاءَ الْآخِرَةِ)
 دخی آخرتکه یولوقونی یالغانغه توندیلر یعنی قدامتکه اشانمادیلر (حَبَطَتِ أَعْمَالُهُمْ)
 بوغالدى وضایع بولدى آنلرنك اشلا گان عمللری (هَلْ يَجْزُونَ) ایا جزا بیلرورمو
 آنلرغه یعنی جزا بیلرلماس (أَلَا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) مگر دنیاده اشلا گان عمللرینك
 جزاسی بیلرور یعنی کافر بولولری سببیلی قیلغان بغشیلقلری ضایع وفائده سز
 بولور یاوزقلرینك جزاسن کورورلر (وَأَتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَى) (۱) وتوندیلر موسی
 پیغمبرنك گروهی یعنی بنی اسرائیل قومی (مِن بَعْدِهِ) موسی پیغمبر طور طاوینه

(۱) بنی اسرائیل قومی
 مصردن چغان وقتلرنده
 فرعون قومی آنلرنك
 قاچوب کیتولرن بلماسونلر
 اوچون هر قایوسی اوز
 لرینه بلسوش بولغان
 قبطیلرغه باروب ایرته گه
 بز نك طاویمز بولاچق دیوب
 نورلی آلتون وکموش
 زینت اسبابلرن قبطیلردن
 عاریتکه دیوب آلتانلر
 ایدی فرعون قومی درباغه
 باطوب هلاک بولغاچ اول
 اسبابلر آنلرنك قوللرنده
 فالدی موسی هم نورات
 آلورغه دیب طور طاوینه
 کیتکچ سامری هارون
 حضورینه کیلوب ایتدی
 اوشبو بنی اسرائیل قوللرنك
 بولغان قبطیلرنك آلتون
 وکموش نرسه لری بنی
 اسرائیلغه حرامدر آلدن
 لاب آلتان نرسه لردن
 دیدی حضرت هارون
 سامری گه سن اول
 نرسه لرنی بریرگه جیوب
 اوزگده امانت ایدوب
 موسی هم فایبقانچه
 صاقلاغل صکره بر حکم
 بولور دیوب بیوردی

کینکندن صوڤک (من حلیهم) اوزلرینک آلتون وکموشدن بولغان زینتلرندن کم
 قبطیلردن عاریتکه دیب آغانلر ایدی (عجلاً جسدا له خوار) بوزاوی یعنی بر جسم
 وگاودهنی توندیلر کم آندن طاوش چقار ایدی اوزی بوزاو صورتنده ایدی موسی
 علیه السلام طور طاوبنه نورات آلورغه کیتکاج سامری بنی اسرائیل قومینک مصردن
 چققان وقتلرنده فرعون قومندن عاریتکه دیوب آلوب نورغان آلتون وکموشدن
 بولغان زینت اسبابلرن بر یرگه چیوب شونندن بر بوزاو صورتی یاصاب اوشبو
 بوزاو صورتی سزنگ معبودگزدر حضرت موسی شوکا طاوبنورغه بیوردی دیوب
 بنی اسرائیل قومینی اغوا قیلوب کوب کهمه لرنی آزردی اول بوزاو صورتندن
 صغرا وازی شکلی آوار چقار ایدی بنی اسرائیلنک بر آزی آکا طاوبناباشلادیلر (الم بر وا) یا
 کور مادیلر مو و بلمادیلر مو آنلر (انه لا یکلمهم) شونی کم اول بوزاو صورتی آنلرغه
 سوز سویلاماس هم امر ونهی فیلماس قوری بر طاوش قنه چقار (ولا یهدیهم سبیلاً)
 هم کوندر ماس آنلرنی بر یولغه (اتخذوه) توندیلر آنلر اول بوزاو صورتن معبود
 ایتوب و آکا طاوبوندیلر سامری اغواسی ابله (وکانوا ظالمین) هم بولدیلر آنلر
 ظلم لقی ابتکو چیلر خدای تعالی دن باشقعه عبات فیلولری سبیلی (ولما سقط فی ایدیهم)
 وتوشکانی زمانده آنلرنک قول لرینه ندامت واکونو یعنی بوزاوغه طاوبنولرینه
 اوکونگانلری زمانده (وراوا انهم قد ضلوا) هم کورگانلری زمانده شونی کم تحقیق
 ضلاله که توشکانلردر و آزغانلردر آنلر یعنی اوزلرینک خطالرن آکلاب ضلالنکه
 توشکانلک لرن بلیگانلری زمانده (قالوا) ایتدیلر اول بوزاوغه طاوبونغان کهمه لرن
 (لئن لم یرحمنا ربنا) اگر رحمت فیلماسه بزگه پروردکار مز وتوبه مزنی قبول
 ایتماسه (ویقفلنا) هم یارلقاماسه بزنی (لنکونن من الخاسرین) البته بز بولور مز
 زبان ابتکو چیلردن و هلاک بولغو چیلردن (ولما رجع موسی) وقایتقانی زمانده موسی
 پیغمبر طور طاوندن (الی قومه) اوزینک قومینه (غضبان اسفا) آچولانغان هم بیک
 قایقورغان حالنک (قال) ایتدی موسی علیه السلام بنی اسرائیل گه (بئسما خلقتهمونی
 من بعدی) نی باوز خلیفه لک ایتدکز مکا مندن صوڤک یعنی من طور طاوبنه کیتکاج
 نینداین یمان اش اشلا گانسز (اعجلتم امر ربکم) ابا آشقدکز موسی ربکرنک امرینه
 یعنی من قایتقانه و بر حکم کیتور گانچه کوتما دکز آشغوب بوزاوغه طاوبوندکز دیدی
 (والقی الالواح) هم طاشلادی موسی پیغمبر قولنداغی نورات بازلقان لو حلرنی یرگه
 بیک قاطی آچولانغانلقدن (واخذ براس اخیه) دخی توندی فرنداشی هاروننک

بس سامری مذکور
 آلتون وکموش زینتلرنی
 همه سیننی اوزینه چیوب
 آلدی آلتونجهی لقی عملینه
 اوستا ایدی اول نرسه لرنی
 اریتوب بوزاو شکلنده
 قالب یاصاب شول قالدقه
 قوییدی فرعون در باغه
 غرق بولغان وقتک جبرائیل
 هم آمله آطلانغان کشی
 صورتنده حاضر بولغان
 ایدی سامری آنک جبرائیل
 ایدکینی بلیوب آطی ننگ
 ایاق باصقان یرندن
 بر اوچ نوفرانی آلوب
 اوزیاندک صافلانغان ایدی
 مذکور بوزاو صورتن
 قیغانده شول نوفرانی
 قوشدی شول سبیلی اول
 صورت نرکوب صغرا طووشی
 کبی طاوش ابله قچمرا
 باشلادی سامری بنی
 اسرائیلنی شول بوزاوغه
 طاوبنورغه نرقدر و رایلی
 تفسیر حسین واعظ

باشندن (بجړه البه) طارنور ایدی اول هاروننی اوز طرفینه شلته لاب و آچولانوب
 زیرا که حضرت موسی هاروننی اوز اورنده خلیفه ایترپ قالدرغانلقدن اول
 یوموشافلق قیلغان خلقنی بوزاوغه طابونودن طیماغان دیوب گمان قیلور ایدی
 قصور وکیم چیلک هارونک بولغان دیوب بلور ایدی شول سببلی آی شلته لی باشلادی
 (قَالَ يَا اِبْنِ اُمَّ) ایدی هارون حضرت موسی غه اوزنده عیب یوقلقنی بلدروب
 ای منم آنامنک اوغلی اگر چه موسی علیه السلام ایله هاروننک آنالری هم
 بر بولسده حضرت موسی نک کوکلی نچکاروب شفقتی کیلسون اوچون هارون ایدی
 ای منم آنامنک اوغلی (ان القوم استضعفونی) منده عیب یوقدر در سنلکده بنی
 اسرائیل قومی منی ضعیف و بیچارهغه سانادبار هیچده منی سانلامادیلر وسوزمنی
 طکلامادیلر (وکادوا یقتلوننی) هم یاقن بولدیلرکم اولتورورلر ایدی آنلر منی
 آنلرنی بوزاوغه طابونودن طیماغنم اوچون (فلا تسمت بی الاعداء) بس شمانه قیلماغل
 وشاداندرماغل سن منم برله دشمانلرنی یعنی منی بیک شلته لب خور قیلماغل
 دشمانلر شادلانماسونلر (ولا تجعلنی مع القوم الظالمین) هم قیلماغل سن منی ظالملر
 گروهی ایله برکه یعنی منی بوزاوغه طابونوچیلر آراسنده ساناماغل دیدی موسی
 علیه السلام هاروندن بوسوزلرنی ایشتکچ اوزینک خطاسن آکلادی و هاروننی
 تیوشسزگه شلته لاگان بلدی (قَالَ) ایدی موسی پیغمبر اوزینک خطاسنه اوکونوب
 (رَبِّ اغْفِرْ لِي) ای منم پروردگار من سن یارلقاغل منی و آشوغوب اشلاگان خطالرمدن
 یعنی آغامنی شلته لاومدن هم لوخلرنی برکه طاشلاومدن کیچکل (وَلَاخِي) هم نرنداشمنی
 یارلقاغل اگر بو طوغریده قصور وکیم چیلکی بولسه (وَادْخُلْنَا فِي رَحْمَتِكَ) دهی
 کرگزگل سن بزنی اوز رحمتکا (وَأَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ) وسن رحمت ایتکوچیلرنک
 آرنوغراقی سن کم بارجه رحمت ایتکوچی لرنک رحمت ایتولری سندندر وستنک
 رحمتکدر (ان الذين اتخذوا العجل) در سنلکده بوزاوی معبود ایتوب نوتقان
 کمهسلر (سَيَا لَهُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ) تیزدرکم ایرشور آنلرغه غضب و آچو
 پروردگارلردن (وَذَلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا) هم خورلق ایرشور آنلرغه دنیا ترک لکنده
 (وَكَذٰلِكَ) و اوشانداق یعنی نتاک کم بز جزا ببردک بوزاوغه طابونغان کمهسلرگه
 شونک کبی (نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ) جزا بیرورمز بالقاننی افترا ایتکوچیلرگه (وَالَّذِينَ
 عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ) وشول کمهسلرکم اشلادیلر باوز عمللر (ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا) بس
 توبه قیلدیلر وفایتدیلر خدای تعالی صاری اول باوز عمللرنی اشلاگاندن صولک

(وَأَمَّنُوا) ھەم ئىمان كېلتۈردىلەر (إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا) دەرستلىكىدە سىنىڭ ھەروردىڭ
 تۈبە قىلغانلىرىدىن سوڭ (لَعَفُورٌ) ئالبىتە بارلىقاغۇچىدىر. ئانلارنىڭ كىناھلىرى (رَحِيمٌ)
 مەرىبان ورحەمت ئىتكۈچىدىر. ئانلارغە (وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُوسَى الْغَضَبُ) وباصولغانى
 زماندە موسى پېغمبىرنىڭ آچۇرى (أَخَذَ الْأَوَّاحَ) آلدى اول ېرگە تاشلاغان لوھلرنى
 (وَفِي نَسْخَتِهَا) واول لوھلرنىڭ يازلغان نىسخەسىدە باردىر (هُدًى وَرَحْمَةً) ھىدايت
 وپوھرى بولنى كورسانو ھەم رحەمت وباغشلاماق (لِلَّذِينَ هُمْ أَرْبَهُمْ يَرْهَبُونَ)
 ھەروردىلارنىڭ غىبانىدىن فورقا ئورغان كىمىلەر اوچون (وَاخْتَارَ مُوسَى قَوْمَهُ)
 واختيار ايتدى يعنى صايلاپ آلدى موسى پېغمبىر اوزىنىڭ قومىدىن (سَبْعِينَ رَجُلًا)
 يىتمىش ايرنى (لَمِيقَاتِنَا) ېرنىڭ وعدە ايتىكان وقتىمىز اوچون بوپوھرىدە ېر قول
 شولدىر كىم بنى اسرائىلدىن ېر جەمەت ايتىدىلەر خىداي تىعالى موسى پېغمبىر ايلە سوپلاشماكان
 بولولمىدە يازلغان نىسخەسى موسىنىڭ اوز سوزارى دىر. بس حق تىعالى حضرت
 موسىغە بېوردى اى موسى قومنىڭ اولوھلردىن يىتمىش كىشىنى طور طاوونە
 آلۇب كېلىگىل تاكىم مەم كلامىنى ايشىتىلەر وگواھ بولسونلر موسى غلبە السلام
 قومىنىڭ اولوھلردىن يىتمىش كىشىنى ېرگە آلۇب طور طاوونە بولالدى طورغە كېلۇب
 يىتكىچ ېر بولۇپ كېلۇب حضرت موسى ايلە انلار آراسىدە ېردە بولدى انلار حضرت
 موسىنى كورماس بولدىلەر حق تىعالى موسى پېغمبىرگە امر ونهى ھەم وھى ووعىدىلەر
 بىان ايدۇب كلامىنى ايشىتىردى وھى تمام بولغاچ موسى غلبە السلام اول يىتمىش
 كىشىنىڭ يانلرىنە كېلدى خىداي تىعالىنىڭ سوزىنى ايشىتىدۇ مودىوب صورادى انلار
 ايتىدىلەر بىلى ېر سوز ايشىتىدۇ لىكىن سوپلا گوچىنىڭ كىم ايكان بىلمايدۇ خىداينى آشكارا
 كورمى تورۇب ېزىلر خىداي سوزى ايدىكىنە اشانماسمۇ دېدىلەر شوندىن سوڭ ھوۋادىن صاعقە
 اوپتى كېلۇب اول يىتمىش كىشىنى ياندىرۇپ ھلاك ايتىدى موسى غلبە السلام بوھالدىن
 اضطرارغە توشۇب خىداي تىعالىگە مناجات ابلادى نىلك كىم بېورۇر (فَلَمَّا أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ)
 بس توتقانى زماندە اول يىتمىش كىشىنى باشن اوپتى وانلار ھەملرى ھلاك بولغاچ
 موسى غلبە السلام بىك آپىرادى وفايقوغە قالدى ايتىدى من بنى اسرائىل قومى
 آراسىدە بالفوز قايتسام انلار مۇكا تھمت فىلورلر موسى قومنىڭ اولوھلرنى طورغە
 آلۇب باروب اوزى قىلدا اولتورگان دېوب ايتورلر دېدى (قَالَ) ايتىدى موسى
 پېغمبىر حق تىعالىگە زار بلىق قىلۇب (رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُمْ مِنْ قَبْلِ آيٍ مِنْمُ ھەروردىڭ
 اكر سن تىلاساڭ ايتىدى ھلاك فىلور ايتىڭ انلارنى موندىن الگارى يعنى طورطاوونە
 كېلورلردىن الگارى قومنىڭ آراسىدە وقتىدە انلارنى ھلاك فىلور ايتىڭ تاكىم مۇكا

تېمەت ايتماسلار ايدى (وَابَاي) ھەم مەنپدە ھلاک قىلور ايدىڭ اگەر تىلاساڭ آنلر ايل
 بىرگە تاكىم تېمەتدىن قورتىلور ايدىم (اَنْهَلِكُنَا) ابا سىن ھلاک قىلاسنەمۇ بىزلىرىنى (بىما
 فَعَلَّ السَّفَهَاءُ مَنَا) بىزنىڭ آرامىزدىن عەقلىسىزلىرى ۋاھەقىلر اشلاگان اش سىبىلى يەنى بىنى
 اسرايىل قومىنىڭ بەزىلىرى بوزاوغە تابو نغانلىقىرى سىبىلى يا كە اولوغلىرىنىڭ خىداىنى
 كوزىمىز ايلە كورمى توروب اشانماسىز دىوب ايتولارى سىبىلى سىن آنلرنى ھلاک
 قىلىدىكەمۇ (ان هى الا فتنتك) توگىلدىر آنلرنىڭ اوشبو اشلىرى مگر سىنىڭ بلالندىرماڭڭ
 وصناماڭكىدر (۱) (نزل بها من تشاء) سىن ضاللىككە توشورورسىن اوزىڭنىڭ بلالندىرماڭڭ
 سىبىلى ھەر كەسەنى كىم تىلارسىڭ آنىڭ ضاللىككە توشورون (وتهدى من تشاء) ۋە ھىدايت
 قىلورسىن طوغرى يولغە ھەر كەسەنىكىم تىلارسىڭ آنىڭ ھىدايتىن (انت ولينا) سىن بىزنىڭ
 اشلىرىمىزنى باشقارغوجىمىز - سىن اى مەنم پىروردكارىم (فاغفرلنا) بىس بارلىقاغل سىن
 بىزنى (وارحمننا) ھەم رەھىمەت ايتكىل بىزلىرىگە (وانت خير الغافر بن) وسىن بارلىقاغوجىلرنىڭ
 ايدىگوراكى ۋارنوغراقىسىن (واكتب لنا) دىخى بازغىلى سىن بىزنىڭ اوچون يەنى
 تەقدىر ونىصىب قىلغىل بىزگە (فى هذه الدنيا حسنة) اوشبو دىنيادە ايدىگولكىنى يەنى
 توبەمىزنى قىبول ايت يا كە طاعت وعبادتكە توفىق بىر يا كە حلال رىزى نىصىب ايتكىل
 (وفى الآخرة) ھەم آخىرىدە ايز گولك نىصىب ايتكىل يەنى جەننەم دىداركىنى كورمىكى
 مېسىر قىل (انا هدنا اليك) درسىتلىككە بىز كوندلىك قىبايتىدىڭ سىنىڭ سارى (۲) (قال)
 ايتىدى خىداى تەئالى (عذابى اصيب به من اشاء) مەنم عىذابىم شونداىن عىذابىم كىم
 مەن ايرىشىدوروم سىن اوزىم تىلاگان كەسەگە يەنى كەنىڭ عىذاب ايتىلماكن تىلاسام
 شونى عىذاب قىلورمەن (ورحمتى وسعت كل شىء) (۳) ۋە مەنم رەھىمەت سىغىردى وشامىل
 بولدى ھەم نەرسەنى يەنى دىنيادە خىداى تەئالىنىڭ رەھىمىنى عامدىر مۇمىنگە وكافىرگە ھەم
 بارچە نەرسەگە ايرىشور يوقىدىن بار قىلماق ھەم جان بىرىمك و رىزىق بىرىمك كىبى بىلكە
 ھەر بىر سولودە بىندەگە خىداى تەئالىنىڭ حسابسىز رەھىملىرى باردىر (فساكتبها) بىس
 تىزدىر كىم مەن يازارمەن ونىصىب قىلورمەن اول رەھىمىنى يەنى خاس بولغان كامىل رەھىمىنى
 ۋاخىرت سەئادىتىنى نىصىب ايتەر مەن (للذىن يتقون) شول كەسەلرگە كىم ساقلا نورلر
 شىرك وكفردىن (ويؤنون الزكوة) ھەم زكوة بىرورلر ماللرىدىن (والذىن ھم باياتنا
 يؤمنون) دىخى شول كەسەلرگە كىم آنلر ايمان كىلتورورلر ۋاشانورلر بىزنىڭ ايتىلرمىزگە
 حاصل مەنى الله تەئالىنىڭ آخىرىدە خاس بولغان رەھىمىنى خىداى تەئالى دىن كىلىگان بارچە

تابونولرى ھەم خىداى تەئالىنى كورساك ايدى دىوب صوراولارى حق تەئالىنىڭ تەقدىرى بويىچە درحق تەئالى بوزاو سورتىدىن آواز چىقاردى شونىڭ اوچون آنلر آلدانوب تابوندىلەر ھەم آنلرغە اوزىنىڭ كىلامىن ايشىتىردى شوندىن سولك آنلر دىدارنى آرزو ايتىدىلر شول سىبىلى موسى ھەم آنلرنىڭ بو اشلىرى سىنىڭ قىتەكلىرى بىلالندىر - مافىكىدر دىدى مواھب (۲) موسى عليه السلام اوزىنى ھەم شول يىتمىش كىشى زىمەتتە قوشوب دىعا قىلدى حق تەئالى آنىڭ دىھاسىن قىبول ايتدوب آنلرنى باغشىلادى ھەم تىرگوزدى بەزىلەر اوشبو ۋاقىئەنى بوزاوغە تابونو ۋاقىئەسىدىن مەقۇم بولدى دىمىشلىر ۋالله اعلم تەقىسىر جەمالى

(۳) ھەر نەرسەنى شامىل بولغان رەھىمىنى بەزىلەر تەئالىدە دىمىشلىرى يەنى آدمىلرنىڭ بىر بىرىگە شەقتىلى ۋە مەھرىم بولولرى يا كە ھەلى العىوم توبەنىڭ قىبول بولماقتىر يەنى خىداى تەئالى مۇمىننىڭ ھەم كىفەر مەشركنىڭ دە اگەر اوكونوب توبە قىلسەلر توبەلرن قىبول قىلورنى قىدر گىناھلىرى بولسە دە مەغپىرت قىلور مواھب

پیغمبر لر گه اشانغان مؤمن و مسلمان لر غه در (الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ) شول کسه لر او چوندر
اول خاص بولغان رحمت کم آنلر ایارورلر (الرُّسُولَ) خدای تعالی یبارگان رسول گه
(النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ) باز ماینجه هم بازو او قوماینجه بارچه علملری بله تورغان پیغمبر گه
یعنی محمد علیه الصلاة والسلام غه ایبارگان و ایمان کیلتورگان کسه لر او چوندر
(الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا) آنداین پیغمبر کم آنلر یازلمش طابالر اول پیغمبر نك
اسمینی هم صفتلرینی (عندهم) اوزلری فاشنده (فِي التَّوْرَاتِ وَالْإِنْجِيلِ) نورانده هم
انجیلده زیرا که بزك پیغمبر من محمد علیه الصلوة والسلامك اسملری هم صفتلری
موسی علیه السلام غه ایندرلگان نورانده هم عیسی علیه السلام غه ایندرلگان انجیلده
بیان اینولگاندر (یا مَرَّهم بِالْمَعْرُوفِ) بیورور اول پیغمبر آنلر نی ایندگولك برله
یعنی خدایینی برله مک هم ایندگو عمللر اشلو ایله بیورور (وَيَنْهَيْهِم عَنِ الْمُنْكَرِ) هم
طیار اول امی بولغان پیغمبر آنلر نی بوزوق اشدن یعنی شر کدن و کفر دن طیار
(وَيَجْعَلُ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ) دخی حلال قیلور اول پیغمبر آنلر غه بخشی و پاک بولغان طعاملری
(وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ) هم حرام قیلور آنلر غه خبیث و مردار نرسه لر نی بوغاز قانی
و دو کفر اینی هم رباور شوت ماللری کبی (وَيُضِعُ عَنْهُمْ أَصْرَهُمْ) دخی قویار
و نوشورور اول پیغمبر آنلرنك اوستلرندن آغر یوکلرن یعنی امنتینه شریعت
حکملرن بکل قیلور آغر و مشقت اشلر ایله بیورماس نساك کم موسی پیغمبر
شریعتنک بیک آغر و چیتن حکملر بار ایدی (وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ) هم نوشورور
و کینارور اول پیغمبر بنی اسرائیل اوزرنك بولغان بوغاولر نی یعنی موسی علیه السلام
شریعتنده بنی اسرائیل قومی اوستونه بیک آغر و چیتن اشلر یوکلانگان بوغاولر
ایله بوغاولانغان شکلی ایدیلر محمد علیه الصلوة والسلام آنلرنك اوستلرندن شول
آغرقلر نی نوشورور و شریعت حکملرن یکلایتور (فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ) بس شول
کسه لر کم ایمان کیلتور دیلر محمد علیه السلام غه (وَعَزَّوهُ) هم آنی اولوغلادیلر
(وَنَصَرُوهُ) دخی آکا یاردم ایتدیلر (وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أَنْزَلَ مَعَهُ) هم آنك پیغمبر لکی
ایله برگه ایندرلگان نور غه یعنی قرآن غه ایاردیلر (أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ) اوشبو گروه
آنلردر فول اوستونلکی طابقوچیلر و مقصود غه ایرشکوچیلر (قُلْ) اینکل سن ای
محمد علیه السلام آدمیلر گه (يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا) ای آدمیلر
درستاسکده من خدای تعالی نك رسولیمن و یبارگان ایلچی سیمن سز نك بارچه نر غه
(الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) آنداین خدای تعالی کم آکا مخصوصدر کولکرنك

هم برلرنڭ پادشاهلقى (لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ) بوقدر هیچ عبادتکه مستحق معبود مگر اول
 خدای تعالی اوز بگنهدر (بِعِيبِ وَبِئْتِ) نرگزور اول خدای تعالی اولوکنی هم
 اولتورور نرکنی (فَأَمْنُوا بِاللَّهِ) بش ایمان کبلتورکز الله تعالی گه (وَرَسُولِهِ) هم آنڭ
 رسولینه (النَّبِيِّ الْأَمِيِّ) امی بولغوچی یعنی اوقوماغان هم یازماغان پیغمبر گه ایمان
 کبلتورکز کم مراد محمد علیه السلامدر (الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ) آنداین پیغمبر گه کم
 اشاندی اول الله تعالی نڭ برلکینه (وَكَلِمَاتِهِ) هم اشاندی الله تعالی نڭ یبارگان سوزلرینه
 و آیتلرینه (وَاتَّبِعُوهُ) دخی ایارکز سز اول پیغمبر گه (لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ) شاید کم سز
 کونلور سز طوغری بولغه آڭا ایار ساکز و فرمانینه بوی صونساکز (وَمَنْ قَوْمُ
 مُوسَى) و باردر موسی پیغمبرنڭ قومندن (أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ) شوندا این برگر و حکم
 هدایت قیلورلر حلققه و خلققه طوغری بولنی کورساتورلر (وَبِهِ يَعْدَلُونَ) هم حلق
 برله عدل حکم قیلورلر خلق آراسنده آنلردن مراد پیغمبر من علیه السلامغه ایمان
 کبلیورگانلری و اشانقانلر بدر دیمشدر عبدالله بن سلام هم آنڭ اصحابی کبیلر
 (وَقَطْعَانَهُمْ) و آبردیز موسی پیغمبر قومینی (اثنتی عشرة اسباطا أمما) اون ایکی
 سبط یعنی اون ایکی گروهغه آیردق یعقوب علیه السلامنڭ اون ایکی اوغلی نڭ
 نسلی اون ایکی سبط بولدیلر (وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَى) هم وحی ایتدکیز موسی پیغمبر گه
 (إِذْ اسْتَسْقَاهُ قَوْمَهُ) شولوقتمک صو استادیلر آندن آنڭ قومی (أَنْ أَضْرِبَ بِعَصَاكَ
 الْحَجَرَ) شویل دیوب کم صوققل سن ای موسی طاباغڭ برله طاشنی بنی اسرائیل تبه
 صحراسنه آد اشوب بورگان و قتلرنه صوغه محتاج ایدیلر حضرت موسی دن خدای تعالی دن بزنڭ
 اوچون صونلاب دعا قیلدیلر دیوب صورادیلر موسی علیه السلام دعا قیلدی حق تعالی دن
 فرمان کیلدی کم ای موسی طاباغڭ برله صحراداغی طاشقه صوققل بس موسی علیه
 السلام طاباغی ایله اول طاشقه صوقدی (فَانبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَى عَشْرَةَ عَيْنًا) بس
 بارلوب آفدی اول طاشدن اون ایکی چشمه اون ایکی گروه اوچون (نَدَّ
 عِلْمَ كُلِّ نَاسٍ) تحقیق بلدیلر بارچه کبیلر اون ایکی گروهدن (مَشْرِبَةً)
 اوزلرینڭ صو اچه چک اورنلرن یعنی اون ایکی سبطنڭ هر قابوسی اوچون
 برار چشمه بیلگولانگان ایدی هر قایسی سبط اوز چشمه لرن بلدیلر (وَوَلَّلْنَا
 عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ) هم کوله گه لك ایتدکیز آنلر اوزرینه بولوطنی باشلری اوستونده
 بولوط کوله گه بولوب نورور ایدی شونڭ ایله اول اسی صحرانڭ اسیلکنندن
 فورنولورلر ایدی (وَأَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّانَ) دخی ایندر دگیز بنی اسرائیل قومی

۱۸ یعنی انلرنڭ بوزاوه
 طابونلری هم خدای
 تعالی نڭ کورساک ایدی
 دیوب صورادیلر حق
 تعالی نڭ تقدری
 بونجهدر حق تعالی بورا
 مورندن آواز چاردی
 شونڭ اوچون آنلر
 آرادوب طابونیلر هم
 آنلرغه اوزینڭ کلامن
 ایشتمدی شومین صول
 آنلر دینارن آردن
 ایتیلر قولمیل موسی
 هم آنلرڭ بولونلر
 سبڭ قته کسرویلانلر
 کبیلر دینی مواجی
 ۳ موسی علیه السلام
 اوزی هم شول بون
 کش زومسه بولوب
 دعا قیلدی حق تعالی آڭا
 دعاسن قبول ایدیلر
 آنلر نامشلاهی حلق
 نرگزور پیغمبر اوشد
 واهنی بوزاوه طابون
 واهنسن معتم بولسا
 دیمشدر وانه اهلیم تقدر
 حالی
 ۳ هر نوجمن غامل بولسا
 رعیتنی حلیار ناطق
 دیمشدر یعنی آدمیلرنڭ
 نرسینه شفقتی ورحمتی
 بولورنی پاکهقی الصو
 نوجمنڭ بقول بولیا قیل
 یعنی خدای تعالی
 مؤمننڭ هم کلام
 مشرکینه اگر اولور

اوزرینه من فی یعنی قدرت حلواسن باودردق (وَالسَّلْوٰی) هم سلوی نعمتینی
 یعنی بریان بولغان فوش ایتی ایندردک هم ایتدک آنلرغه (كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ
 مَا رَزَقْنَاكُمْ) آشاکز سز بز سزگه رزقلاندرغان نعمتلرنک پاکیزه لرندن (وَمَا
 ظَلَمُوْنَا) وظلملق اینمادیلر بنی اسرائیل قومی بزگه فرمانغه خلافلق فیلولری
 برله (وَلٰكِنْ كَانُوْا اَنْفُسِهِمْ يَظْلَمُوْنَ) ولکن ظلملق فیلولر بولدیلر آنلر اوز
 نفسلرینه خدای تعالی نك امرینه فارشوب (وَإِذْ قِيلَ لَهُمْ) ویاد اینکل شولوفتکم
 ایتولدی بنی اسرائیل قومینه (اسْكُنُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ) نورکز سز اوشبو فریده
 یعنی ابر حبا یاکه ایلها فریهسندہ فرار قیلکز (وَكُلُوا مِنْهَا) هم آشاکز اول
 فریه نك یمشزلرندن (حَيْثُ شِئْتُمْ) تلاگان اورنکزدن (وَقُولُوا حِطَّةٌ) دخی ایتکز
 بز نك تلاکیمز حطه در یعنی مغفندر دیوب (وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا) هم کرکز اول
 فریه نك ایشکندن سجده ایتکلنرکز حالده (نَغْفِرْ لَكُمْ خَطِيئَتَكُمْ) یارلقارمز سز نك
 گناهلرکزی اوشبو ذکر ایتولگان اشلرنی اشل ساکز (سَرِّدِ الْمُحْسِنِينَ) نیزدرکم
 بز آرندرورمز بغشیلق ایتکوچیلرگه بغشی جزانی هم اجر وثوابنی (۱) (فَبَدَّلَ
 الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مِنْهُمْ) بس آلسدردیلر ظلملق ایتکلن کهمسلر بنی اسرائیل قومندن
 (فَوَلّٰ) آنلرغه ایتکز دیوب بیورلغان سوزنی (غَيْرَ الَّذِيْ قَبِلَ لَهُمْ) آنلرغه ایتولگان
 سوزگه باشقه ایله یعنی خطه دیب ایتهمسی اورنده حنطه دیدیلر حطه یارلقاماق معناسنده
 حنطه بغدای معناسنده در (فَارْسَلْنَا عَلَيْهِمْ) بس بیاردکبز اول بنی اسرائیل قومی اوزرینه
 (رِجْزًا مِّنَ السَّمَآءِ) بر عذابنی کوکدن یعنی صاعقه ویاشن اوطلی بیاردک (بِمَا كَانُوْا
 يَظْلَمُوْنَ) آنلرنک ظلملق فیلولری سبیلی (وَاسْتَلْهُمُ) دخی صوراعل سن ای محمد علیه
 السلام اول یهودیلردن وآنلرغه خبر بیرگل (عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِيْ كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ)
 دیکز یازنک بولغان اولنک واقعسندن اول فریه ایل اسملی ایدی (اِذْ يَعدُوْنَ فِي السَّبْتِ)
 شولوفتکم چیکدن چغار بولدیلر اول فریه اهلی وخدمای تعالی نك فرمانینه خلافلق
 ایتدیلر شنبه کون آو اولاماق توغر یسندہ (اِذْ تَاتٰهُمْ جِبْتَانُهُمْ) شولوفتکم کیلورلر
 ایدی آنلرغه بالقلری (يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا) آنلرنک شنبه کونلرنده یعنی بالق توتو
 آنلرغه درست بولماغان کونده بالقلر کیلورلر ایدی صو اوستونده باشلرن کوناروب
 کورنوب یورگانلری حاله لکن شنبه کونده خدای تعالی آنلرغه عبادت برله شغل نورگه
 بیورغان ایدی آو اولامادن طیغان ایدی (وَيَوْمَ لَا يَسْتَوِيْنَ لَانَاتِهِمْ) وشولکونکهم
 آنلر شنبه تعظیمن فیلماسلر اول بالقلر کیلماسلر ایدی آنلرغه یعنی شنبه کوندن

(۱) یعنی حاضرده سز بر
 فریهنی فتح ایتدکز وغالب
 بولوب آلدکز موندن
 صو کهم کوب شهر
 وفریهلرنی فتح فیلولری
 سزلرگه نصیب فیلولرمز
 تفسیر جمالی

سببلى ديديلر (فَلَمَّا نَسُوا) بس او نوطقانلرى زمانه حيله برله بالق توتقوچى كهمسهر
 (مَا ذَكَرُوا بِهِ) شول نرسهنى كم وعظ ايتولور بولديلر آنك برله يعنى او گونلاو چيلرنك
 وهظ واو گونلرن قبول فيلماديلر و آنلرغه وعظ اثر ايتمادى شول زمانده (انجينا)
 فوتقارقبز عذابدن (الَّذِينَ بَنهَوْا عَنِ السُّوءِ) ياوزلفدن طيبا نورغان كهمسهرنى
 امر معروف ونهى منكر فيلولرى سببلى (وَآخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا) هم توتققبز ظلملق
 ايتكن كهمسهرنى حيله برله بالق توتوب (بِعَذَابِ بَيْسٍ) فاطى عذاب برله (بَمَا كَانُوا
 يَفْسُقُونَ) آنلرنك جدای تعالى فرمانندن چققانلقلى و فاسق بولولرى سببلى يعنى
 شنبه كونك حرمندن بوزوب حيله برله بالق توتقان جماعتنى فاطى عذاب برله
 عذاب ايتك و آنلرنى اول اشدن طيوچى گروهنى فوتقاردق (۱) (فَلَمَّا عَتَوْا) بس
 بوز دوندرگانلرى و فارشقانلرى زمانده اول بالق توتقوچيلر (عَنْ مَا نَهَوْا عَنْهُ) شول
 نرسه دنكم آنلر نهى ايتولديلر آندن يعنى شنبه كون بالق اولاماگز ديوب آنلرنى
 نهى ايتولگان ايدى آنلر شول حكمگه فارشقانلرى زمانده (فَلَمَّا لَمَّهُمْ) بز ايتك
 آنلرغه (كُونُوا فَرْدَةً حَاسِتِينَ) بولكز سر ميهونلر اميدسز بولغانلرك: حالده عذابك
 رحمنندن ديوب يعنى آنلرنك صورتلرن مايهول صورتيه آلسدر دق (۲) (وَأَذِّنْ
 رَبُّكَ) و باد ايتكل اى محمد عليه السلام شولوقتكم آگاه فيلدى سنك ربك يعنى
 بنى اسرائيل قومينه بلردى (لِيُبَعِّثَنَّا عَلَيْهِمْ) شونى كم البته قوبارور اول بنى اسرائيل
 اوزرينه (الْيَوْمَ الْقِيَامَةِ) قيامت كونينه چه (مَنْ يَسْؤِمُهُمْ) شول كهمسهرنى كم طانونور
 آنارغه (سُوءَ الْعَذَابِ) عذابك فاطيسن يعنى آنلرنى اولتورمك هم يورطلرنندن
 سورمك واسير ايتك هم جزيه تولانوشبكلى عذابلر ايله عذابلى نورغان كهمسهرنى
 آنلر اوزرينه مسلط و ايركلى فيلورتناك كم بخت النصر پادشاه آنلرنى اولتوردى هم اسير
 ايلادى صكره فارس پادشاهلرى آنلرغه تورلى اذيت و جفالر فيلورلر ايدى تا كم رسول الله
 صلى الله عليه وسلم مبعوث بولغاچ خداى تعالى اهل اسلامنى آنلر ايله صوغش
 فيلورغه و اگر اسلام دينن قبول ايتماسلر آنلردن جزيه تولانورگه بيوردى اوشيو
 حكم قيامتكه قدر بافيدر (أَنْ رَبُّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ) درستلكده سنك ربك عذابى
 نيز بولغوچيدر كفر اهلينه (وَأَنْهَ لَقَفُورٍ رَحِيمٍ) هم درستلكده اول يارلغاغوچيدر

(۱) او چونچى گروه يعنى
 اوزلرى حيله برله بالق
 توتماغان هم توتقوچيلر -
 نده طيباغان گروه حقك
 اختلاف ايتديلر بعضيلر
 آنلر عذابدن فوتولديلر
 ديورلر و بعضيلر آنلر
 امر معروف ونهى منكر
 فيلماولرى سببلى بالق
 توتقان گروه ايله برگه
 هلاك بولديلر ديورلر بو
 خصوصه هيچ بافقه حكم
 ايتماينچه توقى فيلو
 آرتقدر مواهب

(۲) كيلنور مشلردر كم
 آنلرنى اول اشدن
 طيوچى ايدگو گروه
 وعذابلرنك اثر ايتما گانن
 بلگاج اول حيله برله بالق
 توتقوچيلرنك عذابدن
 فوتولورندن اميدلرن
 اوزديلر هم آنلردن تمام
 كيسولوب آنلر ايله اوز
 محللرى آراسنده ديوار
 باصاديلر آنلرغه هيچده
 قانوشماديلر آنلرغه
 كيلگان عذاب بزگده
 ايرشماشون ديب بيك
 فوتوب نورديلر بر كون
 كورديلر كم اول فاسقلر
 مواهب

محل سندن هيچ كشى چقماس بولارغه نرسه بولسدى ايكان ديب نيكشورب فارسه لر كورديلر
 آنلر همهلرى مايهول صورتيه اورليگانلر ايدى بونلرنك نيكراسنك بقلاب يورورلر ايدى اوج كون
 شول طريقه مايهول صورتنده يوروب دورتنچى كونك همهلرى هلاك بولديلر

و ايلارن (وَأَنْهَ لَقَفُورٍ رَحِيمٍ) هم گروه فيلدى آنلرن اهل القوم ايرشماشون

(۱) بوفندن صوڤك يهوديلردن هيچ بر پادشاه كېلمادى هر وقت اسلام پادشاهلر بىڭ ياكه نصارا و مجوسى پادشاهلر بىڭ فول آستلرنه اسپرلكده و خورلقه عمر اونكار ورلر نوزاننه آنلرغه بيورلغان ابدى كم اكر نورانك حاكملر ن فويساگز و آنك ايله عمل قېلماساگز شول وقتده سز لرگه باشقه قوملر مسلط بولورلر قېامتكه چه باشقهلر فول آستونده خور و ذليل بولوب ياشارسز بس حاضره دنياڭ هيچ بر يرند يهوديلردن حكومت و پادشاهلىق بوفندر هر يرده آنلر باشقه ملتلر فول آستنده در

(۲) يهوديلرنك دولتلرى زوالگه بوز نوتقاچ اوز آرالرينه خلالقى نوشوب تورلى فرقهلر بولوب آيرلدېلر هر بر گروه بر طرفه كېندېلر تورلى مذهبلر پيدا ايندېلر حق تعالى آنلرنك احوالينى محمد عليه السلام امتينه بيان قېلدى آنلرنك باشلرينه كېلگان اشلرنى فكرلر هېرت آسونلر اوچوندر تفسير جمالى

توبه قېلغانلرنى مهر بان و مرحمتلېدر آنلرغه (۱) (وَقَطَعْنَا لَهُم فِي الْأَرْضِ) و آيردقېز بنى اسرائيل قومينى يرده (أُمَّةً) كوب گر و هلرغه يعنى آنلرنى نچه تورلى گر و هلر فېلوب نورلى ولايتلرگه طاراندى دنياده يهوديلر بولماغان مملكت بوفندر (مَنْهُمْ الصَّالِحُونَ) آنلردن بعضلرى باردر ايزگو و بخشى كېسهلر كم آنلر موسى عليه السلام دينن اوزگار نماينچه توبه آنلر بېدر ياكه ا. ل حضرت صلى الله عليه وسلمگه ايمان كېلنورگانلر بېدر (وَمَنْهُمْ ذُونَ ذَلِكَ) هم آنلردن بعضلرى باردر اوشبو ايندگولرينه باشقهلر يعنى كافر و فاسقلردر (وَبَلَّوْنَا لَهُم بِالْحَسَنَاتِ) و صنادقېز اول بنى اسرائيلينى بخشيلقلر برله يعنى سلامتلك و شادلىق هم بايلق كېي اشلر برله صنادق (وَالسَّيِّئَاتِ) دخى يامانقلر برله يعنى صرخالق و فايغو هم فقيرلك كېي بلا و فضالر بياروب آنلرنى صنادق (لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ) نا كم شايد فايغولر آنلر يامانلقدن بخشيلقغه يعنى شايدكم آنلر نعمت و دولت نك قدرن بلوب شكرانهسى اوچون انصافقه كېلورلر و بخشى بولورلر ديوب آنلرنى دولت و عافيتلكلر بياروب صنادق هم شايدكم باشلرينه كېلگان بلا و قضان عبرت آلوب توبه و استغفار قېلورلر ديوب آنلرنى بلا و مختلر ايله صنادق لکن آنلرغه هيچ فايوسى فائده بېرمادى نعمتكه شكرانه اينمادېلر بلالرگه صبر قېلماديلر (۲) (فَخَلَقْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفًا) بس آنلرنك اوزلرينه كېلدېلر آنلردن صوڤك شول خلقلر كم (وَرَثُوا الْكِتَابَ) ميراث ايتوب آلدېلر تورلرنى يعنى بنى اسرائيل قومينك اولگى ايندگولرنى اوزرينه آنلردن صوڤك تورلتنى بلگوهى عالملرى كېلدېلر اوشبو عالملردن مراد رسول صلى الله عليه وسلم زماننده بولغان يهوديلرنك اخبارلرى و علما سېدر (بَاخَذُونَ عَرْضَ هَذَا الْأَدْنَى) آلورلر آنلر اوشبو كېم و خور بولغوهى دنياڭ متاعلرن يعنى شريعت حكملىرى طوغرىسنده رشوت آلوب سعادتى اوزرينه اوشبو فاتى دنياڭ مالينى اختيار قېلدېلر (وَيَقُولُونَ) هم ايتهلر اول يهوديلرنك عالملرى (سَيَقْفَرُنَا) تېزدركم يارلقار بزنى خدای دېب آنلر بز نك كوندز قېلغان گناهلر مزم كېچ بولغاچ يارلقانور كېچده اشلاگان گناهلر مزم كوندز يارلقانور ديوب دعوا قېلورلر ايدى (وَأَنْ يَأْتِيَهُمْ عَرْضٌ مِثْلُ) و حالانكه اكر كېلسه آنلرغه دنيا مالندن بر متاع اولگى آلقان متاعلىرى شكلى (بَاخَذُوهُ) آلار آنار اول متاعنى يعنى اوزلرى مقفرتنى اميد ايتهلر شولاي بولسهده براو رشوت بېرسه آلا بېرهلر رشوت آلودن طېولمېلر (أَلَمْ يَأْخُذْ عَلَيْهِمْ) ايا آلونماغاندر مو اول يهود عالملرى اوزرينه (مِيثَاقُ الْكِتَابِ) تورانده ذكر

ایتولگان عهد و میثاق یعنی تورانده ذکر ایتولگان سوز بویچه آنلردن عهد
 آلونغاندر (أَنْ لَا يَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ) شویله دیوبکم ایتماسلر آنلر خدای تعالی
 اوزرینه مگر حق و طوغری بولغان سوزنی گنه ایتورلر شولای دیب عهد قیلغان
 بولسه لوده آنلر اول عهدلرنده تورمیلر خدای تعالی بزنگ کوندز قیلغان گناهلرمزنی
 کیچ یارلق دیوب خدای تعالی گه یالغاننی افترا قیلالر (وَدَّرَسُوا مَا فِيهِ) و آنلر
 اوفوغانلردر اوزلری اول تورانده یازلغان نرسه نی یعنی اوزلری توراننی بلرلر
 تورانده اول سوزنگ یوفلغن کوره لر شولای بولا توروب یالغاننی افترا قیلالر
 (وَالدَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ) و آخرت یورطی یعنی جنت ایدگوراک و آرتوغراندر دنیا
 مالندن (لَّذِينَ يَتَّقُونَ) حرامنی حلال بلودن هم خدای تعالی اوزرینه یالغاننی افترا
 قیلودن صافلانا تورغان کمسه لر اوچون (أَفَلَا تَعْقِلُونَ) ابا آکلاماس سزمو و بلماس سزمو
 سزلر آخرت سعادتنی دنیا مالندن یخشیراق ایدکینی (وَالَّذِينَ يُمْسِكُونَ بِالْكِتَابِ)
 و شول کمسه لر کم یابشورلر کتابقه یعنی قرآنقه ایما کیلتورب آننگ ابرل عمل قیلورلر
 (وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ) هم تورغو زدیبلر نمازنی یعنی فرض نمازلرنی کامل ایتوب لونگان کمسه لر
 (أَنَا لَأَنْضِيعَ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ) درستلیکک بز ضایع ایتماسمز اشلرن توزوک قیلغو چیلرننگ
 اجر و ثوابلرنی (وَأَذِّنْ تَقَنَّا الْعَجِلَ فَوْقَهُمْ) دخی یساد قیلغل سن یهود قومی اوچون
 شولوفتکم بز کوتاردک و توندق طور طاون بنی اسرئیل قومیننگ اوستلرنه (كَأَنَّهُ
 ظَلَّةٌ) گویا که برسایه بان وزونتیك ایدی اول طاو آنلرننگ باشلری اوستونده
 شول سببلی آنلر بیک قورقدیلر (وَظَنُوا) هم گمان قیلدیبلر آنلر و بلدیلر (أَنَّهُ وَافِعٌ
 بِهِمْ) شویله دیوبکم نوشکوچیدر اول طاو آنلرغه یعنی اگرده توراننگ حکمیننی قبول
 ایتماسلر اول طاو آنلرننگ اوستلرنه توشه چک ایکنن بلدیلر زیرا که خدای تعالی
 شولادیب خبر بیرگان ایدی (خُدُومَا أَيْنَاكُمْ) بس ایتدکبز آنلرغه توتوگز سز
 ای بنی اسرئیل بز سزگه بیرگان نرسه نی یعنی تورات حکملرنی (بِقُوَّةٍ) قوت و سعی
 برله بیک طرشوب نقلاب توتوگز (وَأَذْكُرُوا مَا فِيهِ) هم یاد ایتگز سز اول تورانده
 بولغان نرسه نی همیشه و ایسلرگزدن چقارماگز (لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ) تا کم شاید سزلر
 صافلانورسز درست بولماغان اشلردن (وَأَذْخُرْ بِكَ) و یاد ایتکل ای محمد
 علیه السلام شولوفتکم آلدی سننگ پروردکارک (مَنْ بَنَى أَدَمَ) آدم بالالردن
 (مَنْ ظَهَرَ هُمْ) آنلرننگ آرفالردن آلدی یعنی چقاردی (ذُرِّيَّتَهُمْ) آنلرننگ نسلارن
 و بالالرن (وَأَشْهَدُهُمْ) هم گواه قیلدی آنلرنی (عَلَى أَنْفُسِهِمْ) اوز نفسلری اوزرینه

(۱) ابن عباس رضى الله عنهما دن منقولىر كىم رسول صلى الله عليه وسلم حضرت نلىرى بيوردىلر خىداى تعالى آدم عىم بالالردنن عهد وميثاقنى آلىدى عرفات طاوونىه ياقن نعمان دىگان اورنده حضرت آدمنىڭ آرفىسنىدىن قىيامتكى قدر كىلچىك ذرىتلرن چىقاردى تفسىر مداركىده مذكور دركىم كوبراك مفسىرلر سوزىنه فاراغانده خىداى تعالى آدمنىڭ ذرىتىدىن عهد وميثاقنى حضرت آدمنى يارانقاندىن صوڭ چىتكى كىرمكىدىن الگارى جنت نپوسى آلىدىنقى ايركن ميدانده آلىدى اول ميدان نىڭ كىڭلىكى اونوز مىڭ يىللىق بولدىر حضرت آدمنىڭ صلبىدىن قىيامتكى قدر كىلچىك بالالارن همىلرن چىقاردى بىك كچىكنى فرمىسقىلر شىكلى بولوب چىقىدىلر خىداى تعالى آنارغىه اوزىنىڭ پىروردكار لغن عرض قىلدى آنلر قبول قىلدىلر سن بىزنىڭ خىداىمىز سن دىدىلر

يعنى اوزلردنن اقرار قىلدىلر دى باكه بعضلرن بعضلرىنه گواه قىلدى و آنلردن صورادى خىداى تعالى (الستُ برَبِّكُمْ) ايا من سىزنىڭ ربكىز و پىروردكارىز نوڭل من مودىوب (فالوا بلى) ايتدىلر آدم بالالارى خىداى تعالى نىڭ سوزىنه جواب بىروب بلى سن بىزنىڭ پىروردكارىمىز و خىداىمىز سن (۱) (شهادنا) بىز گواه بولىمىز (ان تقولوا يوم القيامة شوڭا كىم تا كىم سىز ايتىمىز قىيامت كىونىده (انا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ) دىرىستلىكىده بىز اوشبو ميثاقدىن غافل بولىمىز و آنى بىلمادىك دىوب (او تقولوا انما اشرِك) يا ايسىه سىز ايتىمىز موندىن باشقىه توڭلىرىمىز شىرك كىلتوردىلر (ابائنا من قبل) بىزنىڭ آنالرىمىز بىزدن الگارى (و كُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ) و بىزار آنلارنىڭ بالالارى بولىمىز آنلردن صوڭ يعنى آنا و بابالارمىزغى اياروب مشىرك بولىمىز (افتهلكنا) ايا سىن مىلك قىلور سىنمو و عذابىه سالور سىنمو بىزلرنى (بما فعل المبطون) بوز و قلىق اشلا گوچىلر قىلغان اش سىبىلى يعنى قىيامت كىونىده اوشبو سوزلرنى ايتوب عىز كىلتورورگى سىزگى بول فالماسون اوچون سىزلردن عهد وميثاق آلىمىم شول عهدىزگى گواه بولىمىز بس قىيامت كىونىده كافىرلارنىڭ بىزلىر خىداىنىڭ بىرلىكىدىن غافل بولىمىز هم آنالرمىزغى اياروب مشىرك بولىمىز دىگان سوزلرى ايشتولماس و عىزلىرى مقبول بولماس (وَكَذَلِكَ نَفَعُ الْآيَاتِ) و اوشاندىق بىز بىيان قىلورمىز قىزىمىزنىڭ علامتىلرن تا كىم بىندىلر فىكرلاسونلر (و لعلهم يرجعون) هم شىدىكم آنلر قايتورلر و دونارلر تىقلىدىن تىقلىقغى (و انزل عليهم) و اوقوغلى سىن اى محمد عليه السلام قومىڭ اوزرىنه باكه يهودىلرگى (تبا الذى اتيناه آياتنا) شول كىمىسەنىڭ خىبرن كىم بىردىكىز آڭا ايتلرمىز نىڭ علمىنى يعنى پىغمبىرلرگى ايتىدىلر لىگان كىنا بىلارنىڭ علمىنى اول كىمىسەگى نصىب ايتدىك آندىن مراد عىر بىلردن امبىه بن الصلت دىگان كىشىدىر كىم خىداى تعالى دن كىلگىگان كىتابلرنى مطالعه قىلور ايدى آخر زمانده بىر پىغمبىر مبعوث بولا چاغىن بىلگىچ شول پىغمبىرمن اوزم بولورمن دىوب امبىد قىلور ايدى رسول صلى الله عليه وسلم پىغمبىر بولغاچ آنىڭ پىغمبىرلىكىنىه كونا لاشو و ندىن ايمان كىلتورمادى بلا توروب عىناد قىلدى اوزى اوقوغان ايتلردىن بوز دوندىرى تىناك كىم بىرورور (فانسلخ منها) بس طىشقە چىقىدى اول ايتلردن و آنلرنى طاشلادى كىفر و عىنادى سىبىلى (فاتبعه الشيطان) بس ايارىدى آنى شىطان اوزىنىه و يولدىن چىقاردى (فكان من الغاوين)

موابع

نفضات الانسك مذكور دركىم حضرت على سهل اصفهانى قدس سره دن الميثاق كىونىن بلاسنىه و ايسىك مو دىوب صورادىلر نىچوك بىلمىم كىچىك بولغانى اش شىكلى بىك آچق خاطرمدىر دىوب جواب بىردى

بس اورلدى اول آزغونلردن و آدشقانلردن بولوب بعضار اوشبو كهمسه ابو عامر
 راهبدر دبورلر پيغمبر عليه السلام آنى فاسق ديوب آطاغان ابدى آخر زمان
 پيغمبرينك صفتلرن كتب آلهيه ده كوروب ايمان كبلتورگان ابدى صكره انكار ايدوب
 كافر معاند بولدى پيغمبرمز عليه السلامغه دشمان بولدى مشهورراك قولده بو كهمسه
 موسى عليه السلام زماننده بولغان بلغم بن باغورد بىك عالم ابدى اسم اعظمنى
 بلور ابدى عاقبت خانونى نك مكرينه آلدانوب رشوت آلوب موسى عليه السلام
 هم قومى حقنده بد دعا قىلدى شول سببلى عاقبت ايمانندن جدا بولدى نعوذ بالله منه
 (وَلَوْ شِئْنَا) وَاگر بز تلاسهك ابدى (لَرَفَعْنَا بِهَا) البته يوقارى كوتارور ايدك
 آنى شول آيتلر سببلى ياكه اسم اعظم سببلى يوقارى درجه لر گه كوتارور ايدك
 (وَلَكِنَّه أَخَذَ إِلَى الْأَرْضِ) ولسكن اول كهمسه اوزى همتمسزلىكى سببلى ميل قىلدى
 بر طرفينه يعنى يوقارى درجه گه كوتارلونى تلامادى توبانده فالوغه سبب بولغان
 اشلرنى اشلادى (وَاتَّبَعَهُ هَوِيَّهٗ) هم اياردى نفسى آرزوسينه يعنى رشوت آلوب
 خداينك امرينه خلافتق ابدى (فَمِثْلُهٗ) بس اول كهمسه نك اوخشاشى وصفتى (كَمِثْلِ
 الْكَلْبِ) ات صفتى شكليددر (أَنْ نَّحْمَلَ عَلَيْهِ) اكر سن حمل فيلساك اول اتكه و آنى
 صوقماچى بولوب قولاساك (يَلْهَثُ) تلىنى آغزندن چغارور (أَوْ تَتْرَكُهٗ يَلْهَثُ) ياليسه
 فويساك سن آنى وفوالاماساك هم تلىنى آغزندن چغارور يعنى اتنى كراك
 آچولانوب قولالا و كراك قولاما همان بر تولى بولور اوزينك انلك صفتينى طاشلاماس
 يوقارىده ايتولگان كهمسه هم شول ات كبيدر اوزينك ياوز طبيعتندن هيچه دونماس
 وانصافه كيلماس (۱) (ذَلِكَ) اوشبو ذكر ايتولگان مثل (مِثْلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ) شول
 گروه نك اوخشاشى و مثليدركم (كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا) يالغانغه توندبيلر بز نك آيتلرمزنى
 يعنى قرآنى يالغانغه توندبيلر عناد و قارشولردن مراد مكه كافرلر بدر (فَأَقْصَصَ الْقَصَصَ) بس
 اوفوغل و بيان ايتكل سن آنلرغه اوشبو قصه لرنى بعضيلر مراد يهود پلردر ديمشلكم آنلر تورانده
 بولغان رسول صلى الله عليه وسلم صفتلرى حقنداغى آيتلرنى انكار ايتدبيلر و ياشوردبيلر
 بس حق تعالى بيوروركم سن آنلرغه بلغم بن باغور فصه سببلى اوفوغل (لَعَلَّيْهِمْ

موسى پيغمبر لشكرى آراسنه بر نچه فاحشه خاتونلر بيارگل آنلر زنا قىلسونلر صكره خداى تعالى آنلرنى
 غالب قىلماس طارالوب بتارلر ديدى اوشبو حيله لرى هم فائده بيرمادى بو درويش بلغم بن باغورد
 عاقبت خداى تعالى نك غضب و قهرينه بولقوب دنياده وقتنده آنك تلى ات نلى شكلى آغزندن چغوب
 سالندى نى قدر عالم بولسه ده علمى فائده بيرمادى تفسير جمالى
 بلغم باغور گه توشنده موسى پيغمبر قومى حقنده دعا قىلماغل ديوب منع ايتدبيلر اول هميشه طيولمادى
 صكره اوزى آطلانغان ايشا كى نلگه كيلوب بواشنى اشلاما گل ديدى بول قىبول ايتمادى و منته بولمادى مواهب

بِتَفَكَّرُونَ) نا كىم شايد آنلىرى تىكىرى قىلورلار واوبلاب عبرت آلورلار (سَاءٌ مَثَلًا
 الْقَوْمِ الَّذِينَ) نى ياوز مثالدىر شول كىمىلەرنىڭ مثاللىرى كىم آنلار (كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا)
 بالغانغە توندىلار بىزنىڭ آيتلارمىزنى اوزلارنى بلا توروب (وَأَنفُسُهُمْ كَانُوا بِظُلْمٍ
 هُمْ اوز نىفسلىرىغە ظلملىق قىلور بولدىلار آنلار يەنى ظلملىق لارنىڭ جىزاسى اوزلارنىغە كىم
 ايرشور (مَنْ يَهْدِ اللَّهُ) ھىر كىمىنى ھىدايت قىلسە اللە تەئالى (فَيُؤْتِيهِمْ) بىس اولدىر
 كونا كىچى طوغرى يولغە (وَمَنْ يَضِلْ) ھىر كىمىنى ضاللىككە توشورسە و آزدىسە
 (فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ) بىس اوشبو گروھ آنلردىر زىيان ايتكوچىلار دىنيا و آخىرىغە
 (وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ) و تەقىق بىز باراندىق تىمۇغ اوچون (كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ)
 كىچى كىمىلەرنى ھىر بىلدىن ھىم آدمىلردىن يەنى كىچىسىنى تىمۇغلىق دىيۇب ازلىغە
 تەقىدىر ايتولىگاندىر تىمۇغە كىرگە سەبب بولغان اشلارنى قىلورلار (لَهُمْ قُلُوبٌ) باردىر
 آنلارنىڭ يەنى تىمۇغ اوچون باراتولىغان كىمىلەرنىڭ كىچىلىرى كىم (لَا يَفْقَهُونَ
 بىھا) آ كىلاماسلار و بىلماسلار آنلار اول كىچىلىرى اىلە ھىقلىقنى (وَلَهُمْ أَعْيُنٌ) ھىم باردىر
 آنلارنىڭ كوزلىرى كىم (لَا يَبْصُرُونَ بىھا) كورماسلار آنلار اول كوزلىرى اىلە يەنى مۇخلوقانغە
 عبرت نظرى اىلە قاراپ عبرت آلماسلار (وَلَهُمْ آذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بىھا) دىخى باردىر
 آنلارنىڭ قوللارنى كىم ايشىنماسلار آنلار اول قوللارنى اىلە يەنى ھىق سوزنى طىكلاماسلار
 و قىبول ايتماسلار (أُولَئِكَ كَلَّا نِعْمًا) اوشبو كىمىلەر دورت آياقلى حيوانلار شىكلىدىر كىم
 آشاب اچوب يوقلاودان باشقە اشنى بىلماسلار و آخىرت اوچون فايغورماسلار (بَلْ
 هُمْ أَضَلُّ) بىلكە آنلار آرزىغونراقلىرى دورت آياقلى حيوانلردىن ھىم زىرا كە حيوانلار
 مەكلى توگىلردىر آنلارنى خىداى تەئالى عبادت اىلە تىكلىق ايتىكان (أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ)
 اوشبو ذكىر ايتولىگان گروھ آنلردىر غافللار و غافللىقكە كامىللار (وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ)
 و خىداى تەئالى گە مخصوصدىر كوركام اسملار (فَادْعُوهُ بىھا) بىس اوندا كىزىز آنى و آكنا
 دعا قىلىكز شول كوركام اسملارنى اىلە (۱) يا كە مراد خىداى تەئالى نىڭ كامىل صىفتلىرى
 باردىر آنى شول صىفتلىرى اىلە صىفتلا كىز دىمىكىر (وَذَرُوا الَّذِينَ يَلْحَدُونَ) ھىم
 قوبۇكز شول كىمىلەرنى كىم قىكىر و باكىلىش بوللارغە كىتارلار (فِي الْأَسْمَاءِ) خىداى
 تەئالى نىڭ اسملىرى طوغرى بىسىندە يەنى خىداى تەئالى نى لايىق بولماغان و شىرىعت
 اذن بىر ماگان اسملارنى اىلە آتارلار (سَيَجْزُونَ) نىز دىر كىم جىز بىرلور اول قىكىر
 بوللارغە كىتكوچىلار گە (مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) شول نىسە نىڭ جىزاسى كىم آنلار اشلار

(۱) اسماء حسنى دن مراد
 اللہ تعالیٰ نىڭ توفىسان توفىز
 اسملىرىدىر دىمىشلىر آنلار
 ھىقنىدە ھىدىت شىرىفىتىدىن
 اھصاما دىخلى الجنۃ يەنى
 ھىر كىم اول اسملارنى صابىسە
 و خىداى تەئالى نى شول
 اسملارنى اىلە ذكىر ايتىسە
 اول كىمىلەرى جىنىتكە كىرور
 دىيۇب كىلەشدىر

تەقىدىر ھىسبىنى

بولدبلر آنى تموغ اوچون بارانولغان كهمسهلرني بيان ايتكاندن صوك جنت
 اهلىنى ذكر ايدوب بيوروركهم (وممن خلقنا امة) دخى ياردر بزارانغان كهمسهلردن
 شول گروهكم (بهدون بالحق) هدايت فيلورلر آنلر علقفه و طوغرى يولنى
 كورسانورلر (وبه يعدلون) دخى حلق و طوغريلق برله عدل حكم فيلورلر
 آنلردن مراد مهاجرين وانصار صحابهلردر رضوان الله عليهم (والذين كذبوا
 باياتنا) وشول كهمسهلرهم بالغانغه توندبلر بزنگ آيتلر مزي (سنستدر جهنم) تيزدرهم
 بز آلورمز آنلرني درجه درجه يعنى از آز آفرنلق ايله آنلرني هلاك لقهه ياقن
 كبلتورورمز (من حيث لا يعلمون) شول اورندن كم بلماسلر آنلر اوزلري يعنى
 آنلر گناه قبلغان صابون دنبا نعمتىنى آنلرغه آرتدورورمز تا كم تمام غفلنده
 فالوب شكرانهنى اونو طورلر صكره قاطى عذابقه سالورمز (واملى لهم) دخى من
 مهلت بيورورمز آنلرغه دنباده (ان كيدى منين) درستلكك منم تدبيرم نق و محكمدر
 يعنى آنلرني صكره قاطى عذاب ايله تونار من روايت ايدلمشدرهم بر كچه رسول
 اكر صلى الله عليه وسلم صفا طاوونه منوب مشركلرني بىرام بىرام خدائى تعالى نك
 عذابندن فورقونور ابدى مشركلر نك اولوغلرندن برسى ايتدى اوشبو سز نك
 يولداشكز يعنى محمد عليه السلام ديوانه بولغاندرموكم نون بوينچه فر يباد فيلوب
 قچقرا در حق تعالى دن آيت كبلدى كم (اولم بتفكر وا) ايا فكمر فيلما ديلر مو واويلا ماديلر مو
 اول مشركلر (ما بصاحبهم من جنه) شول (۲) طوغرى بده كم يوقدر آنلر نك يولداشكز
 هيچ بر ديوانه لى يعنى محمد عليه السلام نك مجنون و ديوانه نوگل ايكنن اويلا ب
 باماسلر مو و حالانكه شول مشركلر اوزلري آنى پيغمبر بولماقندن الگار ي بيك
 عقللى كشي ديب بلورلر ابدى ايمدى پيغمبر بولغانندن صوك نچوك آنى ديوانه
 ديورلر (ان هو الا نذير مبين) نوگلدر اول محمد عليه السلام مگر بر آشكارا فورقوچيدر
 خدانى نك عذابندن (اولم بنظر وا) ايا فاراماسلر مو آنلر عبرتلى فارا ايله (فى ملكوت
 السموات والارض) كوكلرنك هم برلرنك ملكوتينه كوكلرنك ملكوتى بولدرلر هم
 قوياش و آيدر برنك ملكوتى ديسگزلر هم طاوولر و طاشلر هم آغاچلردر دبه مشلر
 (وما خلق الله من شيء) دخى فاراماسلر مو آنلر خدائى تعالى اوز قدرتى ايله يارانغان
 هر بر نرسه گه تا كم اگر فارسه لر حق تعالى نك كمال قدرتى آنلرغه ظاهر بولور
 ابدى (وان عسى ان يكون فدا اقرب) دخى فاراماسلر مو آنلر شوكتا كم شايدكه
 ياقن بولغاندر (اجلهم) آنلر نك اولهچك وقتلرى و اجللرى ايرشكاندر شونى اويلا ب

(۲) پيغمبر عليه السلامنى
 يولداشكز ديوب بيور
 ماچى شول سبيلدرهم
 پيغمبر عليه السلام هر
 وقت آنلر آراسنده آنلر
 ايله بر گدر آنلر آنك
 احوالينى بيك بخشى بلالر
 و آنى بخشى طانيلر

عبرنلانماسلرمو وانصافقه کیلماشلرمو (فَبَآیَ حَدِيثٍ بَعْدَهُ) بس فایسی سوزگه قرآن دن
 صوڤڤ (یومنون) ایمان کیلتور و رلر اول مشرکار یعنی قرآنغه اشانماغاچ فایسی سوزگه
 اشانورلر و حالانکه اول قرآن سوزلرنڭ ابڤڤ بغشبراقی و حکمتلیرا کبدر (مَنْ يَضِلُّ
 اللَّهُ) هر کمئی ضلالتکه توشورسه الله تعالی و قرآنغه اشانماسه (فَلَاهَادِي لَهُ) بس یوفدر
 هیچ بر هدایت ایتکوچی اول کمسه اوچون (ویدر هم فی طغیانهم یعمهون) هم فویار
 و فالدرر آنلرنی خدای تعالی اوزلرینڭ ضلالت و آرزو نلقلرنده آبدراغان حاللرنده
 قریش مشرکار ندن یا که یهودیلر دن بر جماعت رسول صلی الله علیه وسلم حضرتینه
 ایتدیلر ای محمد سن بزلر که خبر بیر گل قیامت نڭ وفتندن قیامت فایچان فایم
 بولور اگر حق پیغمبر بولساڤ شونی بزگه ایتکل دیدیلر آنلرنڭ اوشبو صوراولری
 امتحان اوچون ایدی قیامت نڭ وقتینی خدایدن باشقه هیچ کم بلماگانن آنلر
 اوزلری بلورلر ایدی بس حق تعالی دن آیت کیلدی کم (بَسْئَلُونَكَ) صوراولر
 سندن ای محمد علیه السلام کافرلر (عَنِ السَّاعَةِ) قیامتندن یعنی قیامت طوغر بسندن
 صوراولر (أَبَانَ مَرْسِيهَا) فایچاندر اول قیامت نڭ تورماقی و فایم پولماقی دیوب (قُلْ)
 ایتکل سن صور اوچیلرغه (أَنَّمَا عَلِمَهَا عِنْدَ رَبِّي) اول قیامت نڭ فایچان بولاچاغینی بلو
 پروردگارم فاشنده غنه در خدای تعالی گه مخصوصدر آندن باشقه هیچکم بلا آلماس
 (لَا يُجَلِّئُهَا لَوْقَتُهَا) ظاهر قیلماس اول قیامتنی اوز وفتنده (الَّا هُوَ) مگر خدای تعالی
 اوز یگنه ظاهر نیلور (ثُمَّ لَنَسْفَعُهَا بِالْأَرْضِ) آغرو مشکل بولدی قیامت نڭ فایچان
 بولاچاغن بلو کولرده هم بیلر ده یعنی کول اهللی هم بر اهللی ده بلا آلماسلر یا که
 قیامت فور قنچلری کولر و بیلر اهلینه آغر بولدی (لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً) کیلماس اول
 قیامت سزلرگه مگر آکسزدن هیچ کونماگان وفتنده کیلور (بَسْئَلُونَكَ) صوراولر
 سندن قیامت نڭ فایچان بولاچاغن (كَأَنَّهُمْ حِفْظٌ عَنْهَا) گویا که سن دوست تونار سن
 اول قیامت طوغر بسندن صوراولرن واستارسن آنی بلونی و حالانکه سن آنلرنڭ
 اوشبو طوغریده سؤال نیلورلر مکرره کوراسڤ و قیامت نڭ وقتینی خدایدن باشقه
 هیچ کم بلماگانن بلورسن (قُلْ) ایتکل سن بینه اول صور اوچیلرغه (أَنَّمَا عَلِمَهَا عِنْدَ اللَّهِ)
 اول قیامت نڭ وقتینی بلو الله تعالی فاشنده غنه در (وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ)
 ولسن آدمیلرنڭ کوبراکی بلماسلر قیامت نڭ وقتینی خدایدن باشقه کمسه بلماگانن
 و سیطده کیلتور مشدر کم مکه اهللی اول حضرت صلی الله علیه وسلمگه ایتدیلر ای محمد
 سن پیغمبر بولساڤ نی اوچون بازار نرسه لرینڭ قای وفتنده قیامت و قای وفت

اوچسوز بولاچاغن آلدان بلوب نورماس سن خدايىڭ سىڭا نرسە لىزىڭ نىھاسى نچوك
 بولاچاغن نىڭ بىلىرىمى تا كم اوچسوز وقتدە كوپ اينوب آلوب نىھت لانگىچ سانار
 ايدىڭ بىخىشى فائىدە قىلور ايدىڭ دىدىلر حق نىھالى دن آيت كىلدى كم (قُلْ) اينىك
 سن اى محمد عليه السلام مەكە اھلىنە (لَا اَمَلُكَ لِنَفْسِي نَفَعًا) من مالك بولماسەن
 وكوچىم يتماس اوز نىقسىم اوچون ھىچ بىر فائىدە گە (وَلَا ضَرًّا) ھىم ھىچ بىر ضرر گە
 مالك نوگەنمەن يعنى اوز نىقسىم تىلاوى ايلە اوز مگە بىر فائىدە كىلتورور گە ھىم اوز مەن
 بىر ضررى بىبارور گە مەنم كوچىم يتماس (اَلَا مَا شَاءَ اللهُ) مگر الله نىھالى تىلاگان
 نرسە گە كەنە كوچىم يتار اول بىلىر گان نرسە نى گنە بىلور مەن (وَلَوْ كُنْتَ اَعْلَمُ الْغَيْبِ)
 اكر مەن بىلور بولسام ايدى غىب علمىنى وكىلاچكدا گى اشلرنى اوز تىلاما كم ايلە
 (لَا سَتَكُنُّرُتُ مِنَ الْخَبِرِ) البتە مەن كىلور بايتور ايدىم وجىبار ايدىم دنيا مالىنى غىبىنى
 بىلور مەن فائىدە لىنوب (وَمَا مَسَّنِيَ السُّوْءُ) ھىم اير شىماس ايدى مۇئا ياوزلىق يعنى
 صىر خاوتقى و قىلور ك و مغلوب بولو شكلى مۇختىلر مۇئا كىلەماس ايدى اكر غىبىنى بىلسام
 (اِنَّ اَنَا الْاَلُ نَدِيرٌ) مەن ايتەسەن مگر بىر فورىتوچىمەن كىلور اھلىنى خدايىڭ عذابىدىن
 (وَبَشِيرٌ) ھىم سو بونچ بىر كوچىمەن (لِقَوْمٍ يُّؤْمِنُونَ) شول گروە اوچونكم اشانورلر
 مۇئا يعنى مۇمىنلر گە سو بونچ بىرور مەن (هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ) اول خداى نىھالى شول
 ذائىر كىم ياراندى سىزنى (مِن نَفْسٍ وَّاحِدَةٍ) بىر نىفسىدىن يعنى آدم عليه السلام مەن
 (وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا) ھىم قىلدى خداى نىھالى آندىن يعنى آدمنىڭ قارىغاسىدىن ياراندى
 آنىڭ جىنىنى كم حوادىر (لِيَسْكُنَ اِلَيْهَا) تا كم فرار لانسون اوچون اول آدم آنىڭ صارى
 يعنى آنىڭ ايلە بىر گە الفىلانسون اوچون جىنى حوانى ياراندى (فَلَمَّا تَغَشَّيْهَا) بس
 اورنىڭ زىماندە آدم اوزىنىڭ خاتونى حوانى يعنى آنىڭ ايلە خلوت بولوب صەبىت
 قىلغىچ (حَمَلَتْ حَمَلًا خَفِيًّا) يوكلى بولدى اول حوا ويوكلادى بىكلى بوكنى يعنى آدمنىڭ
 نىطفەسى آنىڭ رەمىدە فرار قىلدى (فَمَرَّتْ بِهِ) بس بارور وكىلور ايدى يعنى
 يورور ايدى شول بوكى بىرلە (فَلَمَّا اَثْقَلَتْ) بس اورا بىغانى زىماندە اول يوك يعنى
 فور صاغىنداغى بالا اوسوب آور بولغىچ (دَعَا لِلَّهِ رَبِّهَا) دعا قىلدىلر آدم ايلە حوا
 اوزلرىنىڭ پىروردكارلىرىنە وايتدىلر اى بارى خدايا (لَنْ اَتَّبِعَنَّ صَالِحًا) اكر سەن
 بىرساڭ بىر گە ايدىگو بالا يعنى صورتى و اعضاءلرى نوزك بولغان بىزنىڭ اوزمىز
 شكلى بولغان بالا بىرساڭ (لَنْ كُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ) البتە بىز بولورمىز شىكرانە
 ايتكوچىلردىن سىڭا شول نەمت بىر بىر نەندە (فَلَمَّا اَتَتْهُمَا صَالِحًا) بس بىر گانى زىماندە

(۱) تفسیر کشاف هم قاضی بیضاوی قولنچه بو آیتک گی ایر برله خاتون رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ننگ بابا لرندن قصی در آنک زوجه سی هم اوز جنسندن یعنی عرب هم فریش دن ایدی قصی ننگ خانونی یوکل ی بولغاچ خانونی ایل ایکسیسی اگر خدای تعالی بزگه ایندگو بالا بیرسه خدای تعالی گه شکرانه قیلور ایدک دیوب عهد قیلدیلر خدای تعالی آنلرغه دورت اوغل بیردی آنلر قیلغان عهدلرن اونوطوب تسمیه ده خدای تعالی گه شرک کیلتوردیلر اوغللرن عبدمناف و عبد لغزی و عبدقصی هم عبدالدار دیوب آطادیلر عبدمناف اسملی سی پیغمبرمز علیه السلام ننگ بابا سیدر

تفسیر حسینی دن

تفسیر مدارک بیاننچه بو آیتده مضاف محذوفدر یعنی جعلاله شرکاء ننگ تقدیری جعل اولادهمادر معناسی آدم ایله حواننگ بالالری تسمیه ده اگنا شریک قیلدیلر یعنی

خدای تعالی آدم ایله حواغه اعضالری کامل وتوزک بولغان بالانی (جعلاله شرکاء) قیلدیلر آنلر خدای تعالی اوچون شریکدر واورنقلر (فیما انبهما) شول نرسه ده کم بیردی آنلرغه خدای تعالی یعنی بالالربنه اسم قوشوده تسمیه ده خدای تعالی گه باشقه نرسه نی شریک اینکان شکلی بولوب عبدالله اورنینه عبدالعزیز دیوب آطادیلر حارث ننگ قلی دیمکدر اوشبو آیت کریمه نی نورلینچه تفسیر قیلغانلر (۱) بعض مفسرلر سوزنچه اوشبو ایر ایله خاتوندن مراد آنامز آدم علیه السلام ایله آنامز حوادر حضرت حوا اول مرتبه ده یوکل بولغاچ ابلیس بر مجهول صورنده اوزبنک شیطان ایکانن بلدر ماینچه حضرت حواغه کورنوب سنک قوز صاغکداغی نرسه نی نرسه در بلورسنمو دیوب صورادی حوا حضرتی بلماسنم دیوب جواب بیرگچ ابلیس ایندی بلکه اول نرسه بر آفت وبلادر آنک نای بردن چقاچاغن بلورسنمو حوا ایندی مگا معلوم توگلدر ابلیس ایندی بلکه اول نرسه آغزدن یا که بورون نیشوگدن یا ایسه قولاندن چغار یا ایسه قوز صاغکنی یاروب آلورلر حضرت حوا ابلیسدن بو سوزنی ایشتنکچ بیک قورفدی ابلیس ایندی سن فایغورماغل من اسم اعظم بلورمن اسم اعظم اوقوب خدای تعالی گه دعا قباورمن تا کم سنک بالاک اوزگز شکلی آدمی صورنده اعضالری درست بولوب دنیاغه کیلور هم یگلک برله چغار شول شرط ایله کم اول بالانک اسمینی عبدالعزیز قویارسز دیدی ابلیسنک فرشته لر آراسنده اسمی حارث ایدی حضرت حوا ابلیسنک مکر بنه آلدانوب شول شرطنی قبول قیلدی شول سببلی بالالری دنیاغه کیلگچ عبدالعزیز دیوب آطادیلر بو اشلری آنلر ننگ خدای تعالی گه عبادنده شرک کیلتور و توگلدر بلکه تسمیه ده گنه شرک قیلودر بو آیتدن تسمیه ده شریک قیلوننگ هم درست توگل لگی آکلانادر عبد مناف و عبدالمطلب هم عبدالرسول کبی اسملر قوشماسقه تیوشدر خدای تعالی گه تسمیه ده شریک قیلو بولغانلقی اوچون (فتعالی الله) بس پاک ومنزه در الله تعالی (عما یشرکون) شول نرسه دن کم مشرکلر شریک قیلورلر و شرک کیلتورورلر آگنا یعنی آنک هیچ بر شریکی یوقدر شریکی بولودن منزه در (ایشرکون) ایا شریک قیلورلر مو اول مشرکلر عبادنده خدای تعالی گه (مالا یخلق شیئا) شول نرسه نی کم یاراتماس و بولدر ماس هیچ بر نرسه نی (وهم یخلقون) وحالانکه اول

بالالرن عبدالشمس عبدالغزی عبدالدار کبی اسملر ایله آطادیلر دیمکدر کوب مفسرلر اوشبو ایکی تورلی مطالعه نی آرنق کورمشاردر زیرا که اولگی مطالعه یعنی کتابیمز ننگ اچینه یازلغان مطالعه گه بفاء حضرت آدم علیه السلام کبی پیغمبر بولغان کشیگه شرکنی نسبت بیرو بولادر اگرچه تسمیه ده گنه شریک اینو بولسه ده پیغمبرلر گه آنداین اشنی نسبت بیرو و یخشنی توگلدر والله تعالی اعلم بهراده منه

مشرکلرنڭ خدايغه شريك ايتوب تونقان معبودلری و پونلری اوزلری بارانولمشلردر
 و خدای تعالی نڭ مخلوقلر بدر بس مخلوق خالقغه نچوک شريك بولور (ولا
 يستطیعون لهم نصراً) دخی قادر بولماسلر و کوچلری یتماسن اول پونلرنڭ
 آنلرغه باردم ایتوگه یعنی اول مشرکلرنڭ معبود ایتوب تونقان پونلری
 آنلرغه هیچ بیر فائده ایرشدر آلماسلر و آنلرنی عذابدن قونقارا
 آلماسلر (ولا انفسهم ینصرون) هم اوز نفسلرینه ده یاردم ایته آلماسلر زیرا که
 آغاچدن و طاشدن یا صالحان جانسز نرسه لردر (وان تدعوهن الی الهدی) و اگر
 اونداسا گزسز ای مسلمانلر اول مشرکلرنی اسلام دینینه (لا یتبعوکم) ایارماسلر
 آنلر سزگه (سواء علیکم) برابر و تیگزدر سز نڭ اوزرگزگه (ادعو تموهن) ایاسز
 اوندادگزمو آنلرنی اسلام دینینه (ام انتم صامتون) یا ایسه سز تیک تورغوچیلر سزمو
 و اونداماس سزمو اوشبو آیت کریمه کفر اهلندن ابو جهل هم آکا ایارگانلر کبی
 ایمان کیلتورولری برده امید ایتولماگان کسه لرگه خاصدر دیملشر آنلرنی اسلام
 دینینه کراک اوندما گل و کراک اونداما گل باری بردر هیچده فائده سی بوق آنلر
 قبول ایتماسلر (ان الذین تدعون من دون الله) درستلکده سز نڭ خدا بدن باشقه
 طابونا تورغان نرسه لرگز ای مشرکلر (عباد امثالکم) اوزگز شکللی قل لردر یعنی
 اول پونلرگز ده سز نڭ کبی خدای تعالی نڭ مخلوقلری و مملوکلر بدر (فادعوهن) بس
 چافرگزسز اول معبودلرگزنی (فلیستجیبوا لکم) بس اجابت اینسونلر آنلر سزگه
 سز نڭ چافر و وگزغه فارشی (ان کنتم صادقین) اگر بولسا گزسز طوغری ایتکوچیلر
 یعنی اگر پونلرنی خدا بیلرمز دردیگان سوزگز درست بولسه اول پونلر سز نڭ
 دعا گزغه فارشی اجابت اینسونلر و صور اغانگرنی بیرسونلر و حالانکه آنلر قیامتکه چه
 آنلرنی اونداسا گزده هیچ جواب بیرماسلر چونکه هیچ نرسه ایشتماسلر و بلماسلر
 جانسزلردر (الهم ارجل) ایبارمودر اول پونلرنڭ آباقلری کم (بمشون بها) یورورلر
 اول آباقلر برله سز یورگان شکللی (ام لهم اید) یا ایسه بارمو آنلرنڭ قوللری کم
 (یبطشون بها) تونارلر اول قوللر برله نرسه لرنی (ام لهم اعین) یا ایسه بارمو
 آنلرنڭ کوزلری کم (یبصرون بها) کورورلر اول کوزلر برله (ام لهم اذان) یا ایسه
 بارمو آنلرنڭ قولاقلری کم (یسمعون بها) ایشتورلر اول قولاقلر برله طواشلرنی
 نتاک کم سز ایشتورسز یعنی اول پونلرنڭ آباقلری و قوللری هم کوزلری و قولاقلری
 بر سیده بوقدر هیچ برگه یوری آلماسلر هیچ نرسه نی تونا آلماسلر هم کورماسلر

وايشتماسلر سز لرنگ اوز كرده اوشبو اعضالر همهسى باردر بس سز اوز كز اول
پونلر كز دن آرتوق و افضل سز آنلر سز دن توبان و ناچار لردر شولاي بولغاچ آنلر نى
نچوك خدای ديوب آنلر غه طابوناسز اوشبو سوزلر ايله رسول صلى الله عليه وسلم
حضرتى مشركلرنى الزام ايندكچ آنلر جوابدن عاجز قالوب اولحضرتنى پونلرنگ
ضرر ايرشدر و وندن فورقتماقچى بولوب ايندیلر اى محمد سن بزنگ خدایلر مرنى
خورلاماغل مبادا اوزگا بر آفت وزيان ايرشدر ماسونلر حق تعالى بيوردى كم (قل)
اينكل سن اول مشركلرگه (ادعوا شركائكم) چافرگز سز اى مشركلر پونلر كز نى كم
آنلر نى خداینگ شريكلىرى ديوب گمان اينه سز (ثم كيدون) صكره مكر فيلگز
ويامانلق اويلا كز منم حقيمه هم فولگز دن كيلگان باوزلقنى مكا ايرشدر كز
(فلا تنظرون) بس مهلت بيرما كز مكا فيلا نورغان اشكر نى حاضر فيلگز يعنى
سز لر منى پونلر كز ايله فورقتماقچى بولاسز من آنلر دن فورقماسمن پونلر كز نى
چافر كز ده آنلر ايله برگه لاشوب فولگز دن كيلگان قدر مكا ضرر و آفت ايرشدر كز
لكن ايرشدره آلماس سز زيرا كه منى خدای تعالى صافلار (ان ولي الله الذى)
درستلكده منم اشار منى باشقار غوچيم و منى صافلاغوچى شول خدای تعالى در كم
(نزل الكتاب) اينبىردى اول قرآن نى (وهو يتولى الصالحين) و اول خدای تعالى
دوست نوتار ايزگولك فيلغوچيلرنى و آنلرنگ اشلرن باشقارور (والذين تدعون
من دونه) وشول كمسه لركم سز طابونور سز آنلر غه خدای تعالى دن باشقه يعنى
پونلر كز (لايستطيعون نصركم) كوچلرى بتماس آنلرنگ سزگه ياردم بيروگه (ولا
انفسهم ينصرون) هم اوزلر ينه ده ياردم بيرآ آلماسلر (وان تدعوهن الى الهدى)
و اگر اونداسا كز سز اى مؤمنلر كافرلرنى طوغرى بولغه (لايسمعوا) ايشتماسلر
آنلر يعنى سوز كز نى طنگلاماسلر و قبول ايتماسلر (ونريهم) هم سن كورور سن
اى محمد عليه السلام اول كافرلرنى (بنظرون اليك) فاريلر آنلر ظاهر كوزلرى ايله
سنگ صارى (وهم لا يبصرون) و حالانكه كورماسلر آنلر سنى بصيرت كوزى ايله
يعنى طشقى صورنگنى كورسه لرده حقيقتكنى طانو ماسلر شول سببلى سنگ پيغمبرلكنگا
اشانماسلر (خذ العفو) نوتقل سن عفونى و كيمچيلك لردن كيجونى اوزگا صفت ايتوب
يعنى سگا گناه قيلغان كشينگ گناهندن كيجكل و عفو اينكل اوشبو آيت مكارم اخلاقنى
جيغوچيدر باكه معناسى بايلرننگ مالندن صدقنى آنلر غه بيرووى بگل و اصات
بولغانن آغل ديمكدر بو تقد بده آيتنگ نزولى زكوت واجب بولودن انگارى

تفسير كشاف هم قارى
تفسير مدارك پائنده بو
آينه معانى عظيمه
يعنى حلال شركانگ
تفسير و تحليل الاعمال
معانى آدم ايله سنانگ
بالارى شيمده انك
شريك فيلديلر يعنى
بنالارن عدالشن
تورى مطالبى ايتى
حضرت آدم عليه السلام كى
شريك ايتو بولمده

بولور (وَأَمْرٌ بِالْعُرْفِ) هم بیورغل آدمیلر نی ایند گولک برله (وَأَعْرَضَ عَنِ الْجَاهِلِينَ) دخی یوز دوندر گل نادانلردن واحمقلردن (وَأَمَّا بِنَزَعَتِكَ) واکر اورنکدن فوزغانسه سنی (مِنَ الشَّيْطَانِ نَزَعٌ) شیطاندن بولغان بر فوزغانو خطاب ظاهرده پیغمبر علیه السلامغه بولسهده مراد بارچه امتدر یعنی هر فایجان شیطان سنک کولکسه بر وسوسه نوشورسه (فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ) بس سن صفونغل الله تعالی گه اول شیطاننک یاوزلقندن (أَنَّهُ سَمِيعٌ) درستلکده خدای تعالی ایشتکوپیدر سز ناک سوزلرکزی (عَلِيمٌ) لگوجیدر کولکلرکزه گی نیتلرکزی (إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا) درستلکده شرکدن هم گناهلردن صافلانغان کسمه لر (إِذَا مَسَّهُمْ) هر فایجان ابر شسه آنلرغه (طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ) بروسوسه شیطانندن (تَذَكَّرُوا) یاد ایتارلر وایسلرینه نوشورولر انلر خدای تعالی نی هم آنک عذابندن اندیشه فیولرلر (فَإِذَا هُمْ مَبْصُورُونَ) بس شولوفنده آنلر کورگوجیلردر طوغری یولنی وبلگوجیلردر حقلقنی شونک ایسلر شیطاننک ووسوسه سینی دفع فیولرلر (وَأَخْوَانَهُمْ يَمْدُونَهُمْ) وکافرلر ناک فرنداشلاری یعنی شیطانلر طارنورلر اول کافرلر نی (فِي الْغَىِّ) ضلالت و آرزونلقغه (ثُمَّ لَا يَقْصُرُونَ) صکره نوقتاماسلر اول شیطانلر آنلر نی آز درودن زوآدا لم نانهم بایه) وهر فایجان سن کیلتور ماساک ای محمد علیه السلام اول مشرکلرگه بر آیتنی آنلر صورغان وفتده (فَالْوَا) ابته لر اول مشرکلر (لَوْلَا اجْتَبَيْتُمَا) نی اوچون اوز طرفنکدن نوز و ماس سن وکولکدن چقاروب ایتماس سن اول آیتنی باشقه آیتلر نی اوزنکدن نوزوب ایتمکدن شکللی مکه اهلی اولحضرت صلی الله علیه وسلمدن اوزلری تلا گانچه قرآن آیتلری ایندر مکنی استارلر ایدی اگر وحی کیلما اینچه بر آز کیچکسه استهزآء فیلوب نی اوچون باشقه آیتلر نی ایتمکدن شکللی بو آیتنی هم اوزنکدن چقاروب ایتماس سن دیورلر ایدی بس حق تعالی بیوردیکم (قُلْ) ایتمکل سن ای محمد علیه السلام مشرکلرگه (أَتَمَّا اتَّبَعُ) موندن باشقه توکلدرکم من باری ایارورمن (مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ مِنْ رَبِّي) پروردکارمدن منم صاری وحی ایتمولگان نرسه گه یعنی خدای تعالی ایندرگان آیتلر نی گنه اینورمن اوز گوکلمدن چقاروب ایتماسمن (هَذَا بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ) اوشبو قرآن ربکزدن کیلگان علامتلر و دلیللر درکم آنک ایسل حقلق بلونور (وَهَدَىٰ وَرَحْمَةً) هم طوغری یولنی کورسانوجیدر دخی رحمتدر (لِقَوْمٍ يُوْمِنُونَ) شول گروه اوچونکم اشانورلر وایمان کیلتورولر اسباب النزولک کیلتور مشدرکم انصاری صحابه لردن براو اولحضرت صلی الله علیه وسلم آرطنده اویوب نماز او فور ایدی اولحضرت

نمازده قرآن اوفوغانده اول کسه هم برکه اوفوب بارور ایدی حق تعالی دن
 آیت کیلدی کم (فَإِذَا فُرِيَ الْقُرْآنُ) بس هر قابچان قرآن اوفولسه نمازده یعنی جماعت
 نمازده امام قرآن اوفوسه (فَاسْتَمِعُوا لَهُ) بس سز طکلا کز اول قرآن نی ای اویوغان
 کسه لر (وَأَنْصِتُوا) هم تیک تور کز امام ایله بر که اوفوب بارما کز (لَعَلَّكُمْ تَرْحَمُونَ)
 شاید کم سز رحمت ایتولور سز یعنی خدای تعالی سز که رحمت فیلور وباغشلار
 (وَاذْكُرْ رَبَّكَ) و یاد ایتکل ای محمد علیه السلام پرورد کارکنی (فِي نَفْسِكَ) اوز
 کو کله (تَضَرَّعًا وَخِيفَةً) نضرع و زاری بقی هم فور قو برله یعنی فضل و رحمتندن
 امید ایتوب عدلندن فور قوب خدای تعالی نی ذکر فیلغل (وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ) هم
 قچقروب ایتودن توبانراک یعنی بیک فاطمی قچقروما ییچه هم بیک باشرنده ایتما ییچه
 اورنا درجهده خدای تعالی نی ذکر ایتکل (بِالْقَدْوِ وَالْأَصَالِ) ایرته برله هم کیچه وقتند
 یعنی کوندزده کیچه همیشه ذکر فیلغل (وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ) هم بولما غل سن غافلردن خطاب
 ظاهرده اول حضرت صلی الله علیه و سلم گه بولسه ده مراد امتلر بدر یعنی خدای تعالی نك ذکرندن
 غافل بولما کز روایت ایدلمشدر کم مکه کافراری خدای تعالی گه سجده فیلودن
 باش طارتوب اول حضرت صلی الله علیه و سلم گه ایتورلر ایدی انسجد لما تامرنا یعنی
 سن بیورغان نر سه گه سجده فیلایقمو دیورلر ایدی حق تعالی بیوردیکم (لَنْ أَلْبِنَ
 عِنْدَ رَبِّكَ) درستلکده سنک پرورد کارک فاشنده بولغان کسه لر یعنی مقرب فرشته لر
 (لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ) باش طارتماسلر خدای تعالی نك عبادتندن (وَيَسْبَحُونَهُ)
 هم تسبیح ایتورلر و تنزیه فیلورلر خدای تعالی نی ذاتینه لایق بولماغان اشلردن
 (وَلَهُ يَسْجُدُونَ) دهی آکاغنه سجده فیلورلر خدای تعالی گه سجده فیلودن باش
 طارتماسلر اوشبو مشرکلر باش طارتسه لر ده اوشبو آیت کریمه نی اوفوغان کشیگه
 هم ایشتنانگه تلاوت سجده سی فیلو واجب بولور (۲) اوشبو سجده نی فتوحانده شیخ
 محی الدین قدس سره سجده الملائکة دیوب آطامشدر

(۱) اوشبو آیت کریمه نك
 ظاهری هر اورنده قرآن
 اوفولسه شونی طکلاماق
 هم تیک تورماق واجب
 بولووبنه دلالت فیلدرکه
 کیرهک نمازده و کیرهک
 باشقه وقتده اوفولسون
 لکن علماء عظام وفقهائ
 کرام حضرتلری خارج
 صلوتده یعنی نماز اچنده
 بولماغانده قرآن اوفوغاننی
 طکلاماق مستعبدر نمازده
 امام فرائت اوفوغانده
 مقتدیلرگه طکلاماق هم
 تیک تورماق واجبدر
 دیهشدر بعضیلر بو آیتک
 استماع وانصتندن مراد
 جمعه نمازنده امام خطبه
 اوفوغانده شول خطبه نی
 طکلاو هم تیک طرودر
 دیورلر زیراکه خطبه
 قرآنی مشتملدر
 والله اعلم مواهب

(۲) قرآنده تلاوت سجده
 سی اون دورت اورنکدر
 اؤلگیسی اوشبو اعراف
 سوره سی آخرنداغی سجده

در اماملر آراسنک اختلاف ایکی اورندهدر برس حج سوره سی نك آخرنداغی سجده ده امام شافعی
 و امام احمد مذهبنده سجده فیلونور امام اعظم مذهبنده واجب نوگلدر ایکنچیسسی ص سورهنده گی
 سجده دهدر امام اعظم مذهبنده سجده فیلونور باشقه اماملرنک مذهبلرنده سجده فیلونماس تفسیر حسینی

سورة الانفال مدنية خمس اوست اوسبع وسبعون آية

۸نجهي سوره انفال سورھسى مدینہ لکدر یتمش بش یا کہ یتمش آلتی یا کہ یتمش بدی آیتدر

بسم الله الرحمن الرحيم

اوشبو انفال سورھسى بدر صوغشى واقعهسى طوغر یسنده ایندر لگاندر آیتارنده بدر صوغشنده واقف بولغان حادثه لر گه اشارت باردرد اول حادثه لر نك برسی شولدر کم بدرده اهل اسلام مشرکلردن آلونغان غنیمت مال لر حقنده اختلاف ایتدیلر مالنی مشرکلر قولندن غارت ایتوب آلفان کشبیلر اوزلر بیگنه تصرف ایتا سبیلری کیلدی باشقه لر همه مز گه تیگز بولنسون دیدیلر همه مزده بر گه صوغش قیلدق دیدیلر بس حق سبحانه وتعالی آیت بیاردی ویبوردیکم غنیمت مال خدای تعالی نقی هم آنک رسولی نکیدر باشقه لر نك آنده دخلاری یوفدر آندن صوگ خدای تعالی ینه بیوردی غنیمت مالینی بیش که تقسیم ایدلور دورت اولوشی صوغشقه چقغان کمه لر آراسنده بولتور وبر اولوشی بیت المالفه قویلور (یسئلونک عن الانفال) صورارلر سندن ای محمد علیه السلام صوغشده غنیمت آلونغان مال لر نك حکمندن کم اول ماللر مؤمنلر گه حلالدرمو یا که حلال توگلمو وسبطده کیلتور مشرک بدر اهل غنیمت طوغر یسنده اختلاف ایتدیلر یاش یکتلر بز صوغشده بز گه تیوش دیدیلر قارنلر بز تدبیر اوگراننک یاردم بیردک بز گه هم اولوش بیرلسون دیدیلر مهاجرلر بز مستحقرا کمز دیدیلر انصارلر اوزلرینه تیوشلکنی دعوا قیلدیلر عاقبت رسول صلی الله علیه وسلم حضورینه کیلوب بو خصوصده آندن سؤال قیلدیلر حق تعالی دن جواب کیلدیکم (فل الانفال لله والرسل) ایتکل سن ای محمد علیه السلام غنیمت مال لر طوغر یسنده حکم وفرمان الله تعالی نقی هم آنک رسولی نکیدر خدای تعالی نك هم پیغمبر نك فرمانی ایله تقسیم ایتولور (فانقوا لله) بس قورقنلر سز خدای تعالی دن وبر برکتر ایله غنیمت مال حقنده نزاعلاشماکنز (واصلحوا ذات بینکم) هم نوزوک قیلکنز اوز آراکنزده بولغان نرسه نی یعنی بر برکنز نك آراسینی نوزوک ایتکنز وکیلوشدرکنز نزاع و اختلاف فالماسون (واطیعوا الله) دخی اطاعت قیلکنز وبوی صونوکنز خدای تعالی گه (ورسوله) هم آنک رسولینه بوی صونوکنز غنیمت مالی طوغر یسنده نچوک بیورسه شولای اشلاکنز فارشماکنز (ان کنتم مؤمنین) اگر سز ایمان کیلتور گوچیلر بولسا کنز زیرا که پیغمبر گه ایمان کیلتور گان کشی

(۱) بدر صوغشى ھەرتىڭ
 ايكنچى يلىنك واقع بولدى
 حق سبحانه وتعالى اسلام
 دىنن اعلان و ظاهر قىلدى
 اراده قىلدى قىرىش
 مشركلرنىڭ بىر جماعت
 سودا اوچون مەكەن كۆپ
 مال ايله شام طرفىنە سفر
 قىلغانلار ايدى رۇيسلىرى
 ابو سفیان ايدى عمر
 و بن العاص ھم آنلر ايله
 بىرگە ايدى اوشبو خىبر
 اولحضرت صلى الله عليه
 وسلمگە ايرىشكچ اولحضرت
 مهاجرلردن بىر نچە كەسەنى
 آنلرنىڭ قارشولار يەنە چقار-
 دى مسلمانلار ذوالعشيره
 دىگان اورنغە كېلىگچ
 مشركلر كاروانى نىڭ اوتوب
 كېتكەن بولوب آرطلرنىڭ
 بنا آلماسلىق بولغانغە
 كرى مەدېنەگە قايتىدىلر
 رسول صلى الله عليه وسلم
 فكر ايتىدىلر كى كىر اھلىنى
 ضعيف وزىبون قىلىو
 قىلچىن باشقە يەنى صو-
 غشماينچە بولماس صوغش
 اوچون البتە مال
 كىراك بولاش دشمان نىڭ
 مالينى غنىمەت ايتوب
 آلودن باشقە بولماس بىس
 اوشبو مقصد ايله اولحضرت
 طلحە بن عبد اللهنى بىر
 كەسە ايله مشركلر
 كاروانى نىڭ قايتا تورغان

اولحضرت صلى الله عليه وسلم بو واقعنى مؤمنلرگە سويلادى مؤمنلر كاروانداغى
 مالنى اهل اسلام اوچون غنىمەت ايتوب آلونى قىدىلدىلر بىس اولحضرت مؤمنلردن بىر
 جماعت ايله فورال لانوب مەدېنە دن چقوب كاروان اونە تورغان بولغە يونالدىلر ابو سفیان
 مؤمنلرنىڭ كاروانغە فارشى مەدېنە دن چققانلارن ايشىنكچ مضم غفارى دىگان كەسەنى فر بىشدىن
 ياردم ومدد صوراب مەكەگە يىاردى اوزى كاروان ايله مسلمانلردن قورقووندىن يولسىز
 يىرلردن مەكەگە قاراب سفر قىلدى مضم غفارى مەكەگە كېلوب واقعنى مشركلرگە
 بيان قىلغچ مەكە اھلىنىڭ الوغشى ابو جھل كۆپ لشكر ايله ابو سفیان كاروانىنە مدد
 قىلو اوچون مەكە دن چقىدىلر مەكە ايله مەدېنە آراسىنغى بدر دىگان اورنغە يونالدىلر
 ابو جھل نىڭ بىك كۆپ مشركلر ايله مسلمانلرغە فارشى مەكە دن چققانلىق خېرى مؤمنلرگە
 ايشىتولگچ اولحضرت صلى الله عليه وسلم صحابەلرگە يىوردى كى سىزلىر كاروانغە فارشى
 باروب كاروانداغى مالارنى غنىمەت ايتوب آلونى آرتق كورەسىز مو ياكە ابو جھل
 لشكرىنە فارشى باروب كافىلر ايله صوغش قىلونى تىلىسىز مو صحابەلردن بعضلىرى
 ايتىدىلر بىزلىر حاضرده صوغش اوچون حاضرلىگانىمىز يوق كاروان فولمىزغە توشسە بىخشىراق
 وفائىدە لىراك بولور ايدى اولحضرت بو سوزدن متغىر بولدىلر مهاجر وانصار نىڭ
 الوغلىرى صوغشقە چقونى معقول كوروب اختيار قىلدىلر اولحضرت صلى الله عليه
 وسلم يىوردىلر كى گوياكە من صوغش مېدانىنە نظر قىلور من ابو جھلنى فلان اورندە
 اولتورلىگان كورە من امىە بن خلفنى فلان اورندە دىوب شولطرىقە قىرىش الوغلىرىدىن
 بىر نچە كەسەنى اسملىرى ايله ذكر قىلدى واقعا شول كىشىلر اولحضرت ايتكان
 اورندە ھەملەرى مقتول بولدىلر بىس حق تعالى اوزىنىڭ پېغمبىرىنە يىورور كىم خدای
 تعالى سنى صوغش اوچون بدرگە ايلتور (كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ) نىڭ كىم چقاردى
 سنى پىروردكار ك (مَنْ بَيْتَكَ بِالْحَقِّ) اوزىنىڭ بورطىكەن يەنى مەدېنە دن چقاردى
 حلق و طوغرىلىق بىرلە يەنى اوشبو چقووك درست و معقولدر خطا توگلىدر (وَإِنَّ
 فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ) و درستلىكە مؤمنلردن بىر گروھ (لِكَارِهِمْ) البتە مكر و كور و چىلدر
 و تلاماسلر بدر صوغشىنە چقونى آنلرنىڭ بدرگە بارونى مكر و كورولرى طبيغىلرىنە
 سفر محنتى و مشقتلىرى آغر كىلووندىلر خدای تعالى نىڭ فرمانىنە قارشوب توگلىدر
 (بِجَادُلُونَكَ فِي الْحَقِّ) جدال قىلورلر و طارتشورلر آنلر سنىڭ بىرلە حلقنى اختيار قىلو
 طوغرىسىندە جدال قىلورلرى شولدر كىم آنلر ايتىدىلر بىز بو سفرمىزگە كاروان اوچون
 چىدىق مشركلر لشكرى ايله صوغش قىلور اوچون چىمادىق بىزنىڭ صوغشقا حاضرلىگانىمىز
 يوق فورال واسبابلر مۇ كىم توگلى دىدىلر آنلر اوشبو طرىقە جدال قىلدىلر
 (بعدهما تبين) ظاهر بولغانى سوكنە آنلرغە جھادنىڭ واجىلىكى ياكە بلىگانلرى سوكنە

بولینه چغاردی کاروان نك
 فایتوون صافلاب نوروب
 پیغمبر علیه السلامغه خبر
 بیوررگه فوشدی اوشبو
 ایکی کمسه کاروان نك
 فایتوون صافلاب نور
 اوچون مدینه دن چغوب
 کیند کلرندن صوگرسول
 صلی الله علیه وسلم حضر-
 نلری فرصت فوت اینماسون
 شاید بر فتح میسر بولور
 دیوب مهاجرین وانصار نك
 اعیانی ایله حاضر لنوب
 رمضان شریف نك اون ایکی
 سنده مدینه دن چقدیلر
 عمر و بن ام گنثومنی
 مدینه ده خلیفه ایتوب
 فالدر دیلر بود فعه ده پیغمبر
 علیه السلام ایله برگه
 چققان لر جمعسی اوچوز
 آلتمش بيش کمسه ایدی
 سکسان کشی مهاجرلردن
 فالغانی انصار دن ایدیلر
 سکز کشی عنرلری بولو
 سبیلی مدینه ده فالدیلر
 اهل سیر آنلرنی هم اهل
 بدر دن صانارلر اوچسی
 مهاجرلره بشسی انصار دن
 ایدی آنلرن نك برسی
 حضرت عثمان رضی الله عنه
 ایدی زوجه سی پیغمبر
 علیه السلام فزی رقیه
 صرخوا بولغانلقدن اول
 حصرندن اجازت آلوب
 فالمش ایدی بمر صوغشینه

دشمانغه غالب گیلولرینی سنك بلدیر ما کک ایل (کَانَهَا یَسَافُونَ اِلَى الْمَوْتِ) گویا که
 سورلمش بولورلر آنلر اولوم صاری (وَهُمْ یَنْظُرُونَ) هم گویا که قاریلر آنلر
 و کوره لر اولوم نك علامتلرن یعنی صوغشقه بارودن شولای فور فالرکم گویا که آنلرنی
 اولتروررگه آلوب بارغان شیکلی و اولومنی کوزلری ایله کورب تورغان شکلی
 بولوب بارالر آنلرن نك اوشبو فور فولری مؤمنلر نك صابلری مشرکلرگه فاراغانده
 بیک آز بولغانلقدن هم فورال واسبابلری یتشورلک بولماغان لقدن ایدی زیرا که
 مؤمنلر نك بارچه لشکرلری اوچ یوزده بیش کشی ایدی یتمش توه وایکی
 آطلری بار ایدی مشرکلر آنلرغه فاراغانده نیچه الوش آرتق هم فورال واسبابلری
 کامل ایدی (وَادَّبَعِدْکُمْ اللهُ) و یاد ایتکل شونی کم وعده فیلدی خدای تعالی سزلرگه
 یعنی مؤمنلرگه (اهدی الطائفتین) ایکی گروه نك برسن یعنی با ایسه کاروان
 اهلینه غالب بولوب ماللرن غنیمت ایتارسز یا که مشرکلر لشکری ایله صوغشوب
 آنلرنی یگار سز دیوب وعده فیلدی (اَنهَا لَکُمْ) شویله دیوبکم اول ایکی گروه نك
 برسی سز نکیدر سز غالب بولورسز (وتودون) وسزلر سویاسز و آرزو قیلاسز
 (اَنْ غَیْرَ ذَاتِ الشُّوْکَةِ نَکُونُ لَکُمْ) شونی کم سزگه بولسه غوغا و فورال ایاسندن
 باشقه سی یعنی کاروان اهلینه فارشی باروب کاروانداغی ماللرنی آلونی سویاسز
 و آرتق کوره سز مشرکلر لشکری ایله صوغشودن زیرا که طنچلق و سلامتک
 شوندا در کاروان اهل بارچه سی کوب بولسه فرق آطلی کمسه لردر آنلر ایله صوغشو
 یکل و آساندر مشرکلر لشکری توفز یوزده ایلی کشیدر سز یکلنی سویاسز
 (ویرید الله) وتلار خدای تعالی (اَنْ یَحِقَّ الْحَقُّ) حلق و طوغر بیلنی ثابت بیلونی
 (بکلمانه) اوزبنک اوشبو طوغریده ایندرگان آیتلری برل یا که فتح و ظفرنی وعده
 ایتکی ایله پیغمبر علیه السلامغه یا که اول مشرکلر نك قتل واسیر ایتولمکلری حقدنه
 از لده لوح محفوظده یاز لغان کلمه لری ایله (وَیَقْطَعُ دَابِرَ الْکَافِرِیْنَ) دخی تلار
 خدای تعالی کافرلر نك طامرلرن کیسونی و آنلرنی هلاک بیلونی (لَیَحِقَّ الْحَقُّ) حلقنی
 ظاهر قیلماقی اوچون یعنی اسلام دینن آشکارا قیلو اوچون کافرلرنی هلاک ایتونی
 تلار (وَیَبْطِلُ الْبَاطِلَ) هم باطلنی کینتار مک اوچون یعنی کفر و شرکنی بتورمک یا که
 مشرکلر نك اشلرن ضعیف ایتماک اوچون آنلرنی هلاک ایتونی تلار (وِلَوْ کَرِهَ الْمُجْرِمُونَ)
 اگر چه مکروه کورسه لرده و تلاماسه لرده بو اشنی کافرلر (اِذْ تَسْتَغِیْثُونَ رَبَّکُمْ)
 دخی یاد ایتکل شونی کم مدد و یاردم استادگز سز ای مؤمنلر پروردکار گزیدن

چىقاندە اسلام لشكرىدە
 بىتمەش تۈە واچ آط بار
 ايدى ايكى اوچ كىشى
 بىر تۈە گە نوبت ايله منارلر
 ايدى صحابه لرنىڭ كۈبسى
 اوشبو سفردن مقصود
 غنىمەت مال آلودر كىفر
 اھلى ايله صوغىش فېلور
 توگلدن دىوب گمان فېلور
 لرايدى شول سببلى اوشبو
 غزادن تىغلىق ايتكانلرنى
 طئەنە قىلنومادى اوشبو
 سفردە اولحضرت صلى الله
 عليه وسلم لشكرىنە فاراب
 آنلرنىڭ آزقارن ھەم فقير
 لك لرن كوروب خدای
 تعالى گە دعا قىلدى آلەھى
 بونلر چاياوايلردن سن
 انلرنى آطلى ايتكىل ھەم
 آچاردرسن آنلرنى طويدن
 غل ھەم يالانقاچلردن سن
 آنلرغە كىوم كىدر گل ھەم
 فقيرلردن سن آنلرنى باي
 ودولتلى ايتكىل دېدى
 اوشبو دعاننىڭ بىر كاتندە
 بىر صوغىشندە بولغان
 مؤمنلرنىڭ ھەر قايسى سىنە
 غنىمەت مالدىن نصيب بو
 لدى قولپنە بىر ايكى تۈە
 كرما گان كىمە بولمادى
 ھەم آشلىق واسبابلردن سو-
 غىش قورال لردن بىك
 لوب نرسە حاصل قىلدىلر
 بىر غزاسىندە ملائكەنىڭ
 اسلام لشكرىنە مدد بېرىو
 اوچون نزول ايتولدى

دشمانلر كۈزغە غالب بولماقكز اوچون بىر صوغىشنىڭ مسلمانلر يا غىياث المستقيمين دىوب
 حق تعالى گە يالباروب مدد صورار لرايدى اولحضرت صلى الله عليه وسلم ھەم آلەھى
 اوشبو مؤمن بىندە لركنى ملاك ايتساك سىڭا عبادت ايتكوچى كىشى فالماس دىوب
 مناجات ودعا قىلور ايدى (فَاسْتَجَابَ لَكُمْ) بس قبول قىلدى خدای تعالى سىزنىڭ
 دعا كۈزنى وايدى (اَيُّ مَدُّكُمْ) شويىلە دىوبىكم من مدد ايتكوچىمىن سىزلىرگە (يَا أَيُّ
 مِنَ الْمَلَائِكَةِ) بىر مڭ فرشتەلر بىرلە (مُرَدَفِينَ) بىر سى آرطندن بىر سى كىلگۈچىلردن
 اول فرشتەلر اوشبو بىر مڭدىن مراد فرشتەلر لشكرىنىڭ آلداغى صىندە بولغانلر بىر
 يوقسە جەلەسى بىرگە مڭ توگلدن دېمىشلر تىفسىر ئىلپىدە مذكوردر كم بىر صوغىشى
 كۈندە مشركلر ايله صوغىش قىلغان فرشتەلر بىر مڭ ايدىلر آل عمران سۈرەسىندە
 ذكر ايتولگان اوچ مڭ ھەم بىش مڭ مؤمنلرگە بشارت وسويىچ بىرو اوچون ايدى
 دىمىطى دېمىشدر كم بىر صوغىشندە نازل بولغان فرشتەلر بىر مڭ آرطندن بىر
 مڭ كىلوب جەمەسى بىش مڭ بولدىلر والله اعلم (وما جعله الله) وقىلمادى خدای
 تعالى اوشبو مدد وباردم بىرونى (الْأَبْشَرَى لَكُمْ) مگر بشارت وسويىچ بىرو
 اوچون قىلدى سىزلىرگە دشمانلرغە غالب ايلامك ايله (وَلَتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ) ھەم آننىڭ
 بىرلە سىزنىڭ كوكل لوكز قورالانسون اوچون قىلدى يعنى قورقۇنۇش كىتسسون وغىرت
 حاصل بولسسون اوچون (وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ) وتوگلدن نصرت وباردم بىرو
 مگر خدای تعالى قاشىندىن غنەدر فرشتەلردن ھەم باشقە نرسە لردن توگلدن (إِنَّ اللَّهَ
 عَزِيزٌ) درستلىكده الله تعالى غالبدر اوزىنىڭ دوستلرىنە نصرت وباردم بىرو
 (حَكِيمٌ) اشىندە حكمت ابا سىدر حكمتى ايله دشمانلرنى مغلوب ومقهور قىلور (إِذْ
 يُغْشِيكُمُ النَّعَاسُ) ياد ايتكىل شولوقنىكم قاپلادى وباصدى سىزلىرنى يىكل اويقو بىر
 صوغىشندە ايرتاگوسن ايكى لشكر قارا قارشى بولوب صوغوشاسى كىچەدە مؤمنلر
 بىك طىنج سىز لاندىلر توشكان اورنلرى قوملىق ايدى بورگانندە آياقلر قومغە باطوب
 بىك چىتن لك ايله بورورلر ايدى سو ھەم يوق ايدى شول سببلردن بورچولوب
 خفالاندىلر خدای تعالى آنلرغە بىر طانلى اويقو بىردى (أَمَنَّا مِنْهُ) ايمىن لك وطىنچلىق
 بولسسون اوچون سىزگە خدای تعالى قاشىندىن شول كىچەدە صحابه لردن كۈبسىنە احتلام
 واقع بولدى ايرتە بىرلە بوقودن اوبانغاچ شىطسان بعضلرىنە وسوسە قىلدى
 وكوكل لرىنە شونى صالدى كم حاضر سىزلىرگە نماز او قورغە كراك بعضكز
 طهارت سىز وبعضكز غىسلگە محتاج سىزلىر بو اورندە ھىچدە سو يوق آياقلر

تۈزگەچە قومغە باطالار مشركلر بىغشى قومسز وفاطى بىردە درلر صولرى هم بار
 آنلر نك حالى سز نكى كىيى مشكل نوگل وحالانكە سز اوزكز بىز خداينك دوستلر يمز
 ديوب دعوا قىلاسز پىغمبر بىز نك آرازمىز دىوب ماقتاناسز آلاى بولغاچ نى اوچون سز نك
 حالكز بىغشى نوگل بو قدر چىتن لكىدە سز دىبى شولوقندە حق سىجانە وتعالى
 فؤزلى بىغور بىاردى مؤمنلر صوغە راختلندىلر نئاك كم بىورور (وَيَنْزِلُ عَلَيْكُمْ)
 هم ايندردى خدای تعالى سز نك اوزكزگە (مَنْ السَّمَاءِ مَاءً) كوككن صونى يعنى
 بولوطن بىغور ياودردى (لِيَطَهَّرَكُمْ بِهِ) ناكم پا كلاسون اوچون سز لرنى اول صو
 برله يعنى طهارتسزلككن هم جنبلككن پا كلا نووگز اوچون سزگە صونى ايندردى
 (وَيَذِيبُ عَنْكُمْ) هم كىنارسون اوچون سز لردن (رَجَزَ الشَّيْطَانِ) شىطان نك وسوسە سز
 يعنى شىطان سز نك كوئلر كزگە غىسل قىلورغە صووكز يوق جنب حالكز دە صوغشوب
 نچوك دشمانغە غالب بولور سز دىوب وسوسە صالحان ابدى شول وسوسەنى سزدن
 بىارو اوچون خدای تعالى سزگە صونى ايندردى (وَلِيُرِيَنَّ عَلَى قُلُوبِكُمْ) دىغى باغلاسون
 اوچون خدای تعالى سز نك كوئلر كز اوزرىنە امىدى يعنى خدای تعالى نك فضل
 ورحمتىدىن كوئلر كز دە امىدلر كز محكم بولسون اوچون سزگە بىغور ياودردى
 (وَيُثَبِّتْ بِهِ الْأَقْدَامَ) هم ثابت قىلسون اوچون خدای تعالى شول بىغور سببلى سز نك
 آياقلر كزنى يعنى بىغور ياوماق سببلى اول قوملق بىر فاطى لانسون هم سز نك
 آياقلر كز قومغە باطماينچە بىر اوستىندە ثابت بولسون اوچون بىغور ياودردى بس
 اوشبو بىغور ياوغاندن صوك مؤمنلر تورغان قوملق بىر فاطىلانوب بورورگە
 اوڭقاي بولدى مشركلر تورغان بىر قارا توفراق ابدى بىك بلچراق وباطقاق بولوب
 بورورگە اوڭقاي سز لاندى بعضىلر آياقلرنى ثابت ايتودن مراد صوغش ميداننده
 صوغشقان وقتدە آياقلر ثابت بولودىمشلر (أَذِ يُوْحَى رَبِّكَ) بساد قىلغل اى محمد
 عليه السلام شولوقتىكم وحى ايتدى سز نك رَبِّكَ (إِلَى الْمَلَائِكَةِ) بىر صوغشندە
 مؤمنلرگە مدد بىرو اوچون كىلگان فرشتهلرگە (أَنَّى مَعَكُمْ) شوبل دىوب بىكم
 من سز نك ابله برگە من اى فرشتهلر يعنى من سز لرگە باردىم ايتكوچى وسز لرنى دشمان
 شرىدىن صافلاغويمن (فَتَبَيَّنُوا الَّذِينَ آمَنُوا) بس ثابت قىلگز سز ايمان كىلتورگان
 كەسەلرنى يعنى مؤمنلر نك كوئلر ن طنچلاندروب آنلرنى غىرىنكە كىلتورگز
 كوزلرىنە اشكرنى كوب كورساتوب هم آنلر طرفىدىن كافرلر ابله صوغش قىلوب
 ياكە مؤمنلرگە غالب بولو ابله بشارت بىر كز وانلرنى سويوندىكز مداركە

طوغر بىسندە اهل سىر
 دىمشلردىكم پىغمبر عليه
 الصلوة والسلام حضرتلرى
 حق تعالى دن ياردم صوراب
 دعا قىلدى صكرو اول حضرتكە
 اوبقو غالب بولوب خلو
 تگهاينە باردى بر آزدن
 صوك طشقارى چقوب
 حضرت ابوبكرگە خطاب
 ايدوب بىوردى اى ابا بكر
 سويونچ بولسون خدای
 تعالى دن مدد و ياردم
 ابر شدى شول حالده
 جبرائيل عليه السلام بر
 مك فرشتهلر لشكرى ابله
 كلوب اسلام لشكرى
 نك آلدندە طور دىلر بر
 مك فرشته ابله اسرافىل عەم
 لشكر نك اوڭ طرفىندە و بر
 مك فرشته ابله ميكائىل عەم
 لشكر اسلام نك صول
 ياغنىق فرار ايتدىلر فرشتهلر
 نك چالەلرندە علامتلىرى
 بار ابدى بىل لرىنە كىر
 باغلاغانلر ابدى شول حالك
 رسول صلى الله عليه وسلم
 حضرتلرى سبوزم الجمع
 و بولون السدبر آيت
 كرىمە سن اوقوب قول لرىنە
 بر اوچ توفراق آلوب
 شاهت الوجوه دىوب
 فرىش لشكرى طرفىنە
 آندى هم مؤمنلرگە حمل
 ايتكز دىوب بىوردى

اسلام لشکری همه لری
غبرنکه کیلوب بردن حمل
ایتدیلر ومشرک لرنی اورنلر
ندن قوباردیلر بر طرفدن
فرشته لر هم حمل ایدوب
کفار لشکر ن تمام عاجز لک
که تشرور دیلر اولکونه
شیطان سرافه بن مالک
صورتنده بولوب مشرک لر
لشکری آراسنده آنلرنی
صوغشدر ورغه نرقدروب
بورور ایدی قورقماگز
مسلمانلر بیک آز هم
ضعیف سزگه هیچکم غالب
بولا آلماس دیور ایدی
فرشته لرنک اسلام لشکرینه
مدد بیرو اوچرن اینگا
نلرن کورگاج شیطان اعین
تیزگنه آرطینه ایلانوب
صوغش میداندن ناچدی
ای سرافه بوقدر آشوغوب
فایدا کیته سن دیدیلر من
سزلردن بیزار من منم
کورگانمنی سز کورمیسز
دیدى حارث بن هشام
شیطاننى سرافه دیوب ظن
ایدوب آرطندن باروب
نوتسا باشلاغان ایدی
شیطان آنک کوکرا کینه
بیک فاطمی صوغوب اوزی
ناچدی حارث آرقاسی
اوزرینه برگه بقولدی
سیر شریف

کیلتور مشرکرم بدر صوغشنده فرشته لر آدمیلر صورتنده بولوب مؤمنلر لشکر بنک
صفری آلدندن بورورلر ایدی هم ایتورلر ایدی بشارت بولسون سز لرگه سز غالب
بولدگز و دشماننی یگدگز خدای تعالی سزگه باردمچیدر دلیر بولگز فرماگز
بس آیت نك معناسی شول بولورکم بشارت بیرگز ای فرشته لر مؤمنلرگه شونک برله کم
(سَأَلْتَنِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا) تیزدرکم من صالورمن کافر لرنک کوکلرینه (الرَّعْبِ)
قورقونی (فأضربوا) بس صوغش سز ای فرشته لر کافر لرگه (فوق الاعناق) موبونلر بنک
اوستینه یعنی آنلرنک باشارن کيسوگز و اولتورگز ابن الانبار بدن منقولدرکم
فرشته لر کافر لرنی اولتورمک ایله مأمور بولدیلر لکن قابسی اعضاغه صوغارغه
کراک ایکنن بلماسلر ایدی بس خدای تعالی بیور دیکم کافر لرنک باشارن کيسوگز
(وَأَضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ) هم صوغش اول کافر لرن یعنی کيسوگز بارچه بارمافلرن
قول لرن هم آیافلرن کيسوگز (ذَلِكَ) اوشبو صوغو وعذاب اول کافر لرگه (بأنهم
شاقوا لله) شول سببیلدرکم خلاقلق ایتدیلر و فاشدیلر آنلر خدای تعالی گه (ورسوله)
هم آنک رسولینه خلاقلق ایتدیلر (وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ) وهرکم خلاقلق قبلسه
خدای تعالی گه هم آنک رسولینه (فَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ) بس درستلکده خدای
تعالی عذابى فاطمی بولغوچیدر فرمانینه خلاقلق ایتکوچیلرگه دنیاده آنلرنی خور
ومغلوب قیلور و آخرتده نموغ عذابینه گرفتار قیلور (ذَلِكُمْ) اوشبودر سزگه
عذاب و عقوبت ای کافر لر (فَنذُوقُوهُ) بس طانوکز سز اول عذابنى حاضر دنیاده
(وَأَنَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابَ النَّارِ) هم درستلکده کافر لرگه بولغوچیدر آخرتده نموغ
عذابى (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) ای ایمان کیلتورگان کيسه لر (إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا)
هر قایچان بولوفساگز سز کافر لرگه (زَحْفًا) جبولغانلری حالده اول کافر لر سز نك ایله
صوغش قیلو اوچون یا که سز لر صوغش اوچون جبولغانگز حالده کافر لرگه اوچراساگز
و قارا فارشی بولساگز (فَلَا تُولُوهُمْ الْوُجُوهَ الْأَدْبَارَ) بس دوندر ماگز سز آنلرغه آرقالرگزنی
یعنی صوغش میداننک کافر لر ایله قارا فارشی بولغاندن صوگ کیری ایلانوب فاجماگز
اوشبو حکم اسلام نك اولنده ایدی بر مسلمان اون کافر دن فاجووی هم درست
بولماس ایدی صکره منسوخ بولدی دیمشلر (وَمَنْ يُولُوهُمْ) وهرکم دوندرسه اول
کافر لرگه (يَوْمَئِذٍ يُرَى) شولکونده آرقاسن یعنی کافر لر ایله صوغشقان وقتده کیری
دونوب فاجسه (الَّا مُتَعَرِّفًا لِقِتَالٍ) مگر بر اورندن ایکنچی اورنغه کوچوچی بولسه
صوغش قیلو اوچون یعنی ایکنچی بر اوگفایلیراق اورنغه کوچوب صوغشو اوچون

آرفاسن دوندرسه درستدر يا كه فاققان شكلى بولوب دشماننى آلدماق اوچون گنه كبرى دونسه درستدر (أَوْ مُتَحَيِّرًا إِلَىٰ فِتْنَةٍ) يا ايسه اورناشقوچى وصغنوچى بولغانى حالده بر گروه صارى يعنى اسلام لشكرنده بر گروهه هغنون اوچون آرفاسن دوندرسه درستدر مثلا اوزى بالفوز قالقان بولسه اوزن صافلاو اوچون مسلمانلر كو براك جبولوب نورغان اورنقه كوچوب صوغشورغه ديوب آرفاسن دوندرسه وكبرى بولوب كبتسه درستدر اوشبو ابكى نورلى اشدن باشقهده صوغش ميدانندن كبرى دونوب كيئو درست بولماس (فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ) بس تحقيق قايتدى اول دشمانغه آرفاسن دوندرگان كهسه الله تعالى دن بولغان غضب و آچوغه يعنى خداى تعالى نك غضب و قهرينه مستحق بولدى (و ماويه جهنم) هم آنك قايتهچق اورنى نموغدر (وَبُئْسَ الْمَصِيرُ) ونى باوز قايتهچق اورندر اول نموغ روايت ابدلهمشدر كم بدر صوغشنده مشركلر لشكرى همه لرى بر يولى مؤمنلرگه حمله قىلوب صوغش بيك فوتلانگچ رسول صلى الله عليه وسلم حضرتلرى دعاغه مشغول بولوب الهى مئا قىلغان وعدهگا وفا ايتكل مشركلرگه غالب بولورسز سزگه نصرت و باردم قىلور من ديوب وعده ايتكان ايدك شول وعده گنى اوته گل ديوب مناجات قىلور ايدى شول حالده جبرائيل عليه السلام نازل بولوب ايتدى اى خداى تعالى نك رسولى قولگا بر اوچ توفراق آلوب شول توفراقنى مشركلر طرفينه اطلاق حق تعالى نك قدرتن مشاهده ايتكل بس او حضرت صلى الله عليه وسلم مبارك قول لرينه بر اوچ توفراق هم واق طاشلر آلوب شاهت الوجوه ديوب مشركلر لشكر ينك يوزلرينه فارشى آطدى حق سبحانه و تعالى نك قدرتى ايله اول توفراق هم طاشلرنك بر بورنوگين صابع بولماينچه همسى مشركلرنك كوزلرينه باروب كردي كوزلرن آچا آلمايينچه هر قايبوسى اوز حاللرينه مشغول بولديلر مؤمنلر فرصتى غنيمت بلوب همه لرى بر يولى غيرت ايله هجوم ايتديلر فرشته لر هم بر طرفدن مدد بيرورلر ايدى غاقت خداى تعالى مؤمنلرگه ظفر و نصرت بيروب مشركلر دن بتمش كشى مقتول بولدى هم بتمش كشى مؤمنلر قولينه اسير توشدى بدر صوغشنده بولغان مؤمنلر اوز آرالرنده هر قايبوسى من اولتوردم من اسير ايتوب آلدم ديوب ماقتانشورلر ايدى حق تعالى دن آيت كىلد بكم (فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ) بس سز اولتور مادئز اول مشركلرنى اى مؤمنلر اوز كوچكز ايله (و لَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ) و لكن اولتوردى آنلرنى خداى تعالى يعنى سز لرگه نصرت و باردم بيروب سزنى غالب قىلدى و آنلرغه مسلط ايتدى اكر خداى تعالى مدد قىلماسه سز آنلرنى اولتوره آلماس ايدئز بس فى الحقيقة

اولتورگوچی الله تعالی در (وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ) هم آطماڭ سن ای محمد علیه السلام
 اول بر اوج تورفانی مشرک لرگه آطقان و قندگنده (وَلَسَكِنَّ اللَّهُ رَمِي) ولكن آطدی
 آتی الله تعالی یعنی اول تورفانی مشرکلرنگ کوزلرینه کرتوب آنلرنی عاجز اینتورچی
 خدای تعالی در ظاهرده سن آطقان بولساکنده فی العقیقه آطهوجی اولدر (۱) (وَأَمِيتِ
 الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ) غالب فیلدی خدای تعالی سزنی مشرکلرگه ناکم اسلام دینن ظاهر
 فیلو اوچون هم احسان اینتماکی اوچون مؤمن لرگه اوز فاشندن (بَلَاءٌ أَحْسَنًا) کورکام
 و بخشى احسان اینتک (أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ) درستلکده خدای تعالی اینتکوچیدر سزنگ
 یاردم صوراب فیلغان دعا لرگزنی (عَلِيمٌ) بلگوچیدر نیتلرگزنی (ذُلُكُمُ) اش اوشبودر کم
 کوردگز و بلدگز (وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرِينَ) هم شولدر کم خدای تعالی ضعیف
 و باطل اینتکوچیدر کافرلرنگ مکر و حیللرن روایت ایدلمشدر کم مشرکلر بدر صوغشینه
 چققان و قتلرنده کعبه الله ننگ اورتوسینه بابشوب دعا فیلدیلر و اینتدیله الهی اوشبو
 ایکی لشکردن فایوسی سننگ فاشگنده سو بوکلیراک بولسه هم فایوسی ننگ دینی
 آرتوغراق بولسه شوکا نصرت و یاردم بیرگل بدر صوغشی کوننده ابو جهل هم
 اوشبو مضمونده اللهم انصر احب الفئتين اليك دیوب دعا فیلدی بس حق تعالی
 مکه اهلبنه تهکم و استیزاء طریقچه خطاب فیلوب بیوردی (ان تستفتحوا) اگر فتح
 و نصرت استاساگز سز ای مکه اهلی (فقد جاءكم الفتح) بس تحقیق کیلدی سزگه
 فتح یعنی سز صوران اش حاصل بولدی منم فاشمده سو بوکلیراک بولغان دینگه
 نصرت ابرشدی سو بوکلیراک بولغان گروه غالب بولدی (وَأَن تَنْهَوُا) و اگر طیه لساگز
 سز کفر و شرکدن هم پیغمبرگه دشمانلق اینتودن (فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ) بس اول طیولماقگز
 بخشیراق و فائز لیرا کدر سزنگ اوچون اوشبو دنیا ده قتل و اسیر اینتلوب آخرنده
 عذابده فالودن (وَأَن تَعُوذُوا) و اگر کیری فایتساگز سز صوغشقه یعنی مؤمنلر
 ایله ینه صوغشماقچی بولساگز (نَعِدْ) بز هم فایتورمز یعنی مؤمنلرگه ینه نصرت
 و یاردم اینارمز (وَلَن نُّغْنِيَنَّكُمْ) و هر گیز دفع فیلماس و کینار ماس سزدن (فَتُنَكَّمُ
 شَيْئًا) سزنگ گروهگز و جیولغان لشکرلرگز بر نرسه نیده سزگه کیلگان بلا و آفتاردن
 (وَلَوْ كَثُرَتْ) اگر چه کوب بولسه ده اول لشکرگز یعنی خدای تعالی دن نصرت و یاردم
 بولماسه لشکر کو بلگی ایله فائده ایته آلماس سز (وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ) و درستلکده
 خدای تعالی مؤمنلر برلدر آنلرغه نصرت و یاردم اینار (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) ای
 ایمان کیلنورگان کهسه لر (أَطِيعُوا اللَّهَ) اطاعت فیلسگز و بوی سننگر الله تعالی گه (وَرَسُولَهُ)

(۱) اوشبو آیت کریمه
 بنده لرننگ اشلاگان اشلرن
 یارانقوچی خدای تعالی
 ایدکینه دلیدلر نناک کم
 اهل السنه و الجماعت
 مذهبی شولدر هر اشنی
 خلق اینتو ویوقدن بار
 قبلو الله تعالی دندر بنده دن
 باری کسب اینوگنه در
 کراک بغشبلق و کراک
 یمانلق بولسون خالق
 الله تعالی در بنه کاسب
 گنه در هول جهندن بیور
 دیکم سز اولتور مادگز
 و لکن الله اولتوردی سن
 آطماڭ و لکن الله تعالی
 آطدی یعنی بو اشلرنی
 سز باری کسب کنه
 فیلدگز یوقدن بار فیلوچی
 و بولدر چی الله تعالی در
 منه

هم آنك رسولينه (وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ) هم يوز دوندر ماكز خدای تعالی نك طاعتندن
 ياكه صوغش فيلودن يوز دوندر ماكز ياكه پيغمبر عليه السلامن يوز دوندر ماكز
 وفرمانينه قارشماكز (وَأَنْتُمْ تَسْمَعُونَ) وحالانكه سز ايشته سز منم آيتلرمني وفرآن
 وعظاري بني (وَلَا تَكُونُوا) دخی بولماكز سز ای مؤمنلر (كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا) شول
 كهسه لر شيكلی كم اينديلر بز ايشتك ديب (وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ) وحالانكه آنلر اوزلري
 ايشتماسلر وطكلاماسلر نرآنداغی وعظ ونصيحتلرني فائده لی ايشتو ايله يعني
 كتاب اهلی كبی ياكه مشركلر و منافقلر كبی بولماكز آنلر فرآن آيتلرن ايشته لرده
 بز ايشتمادك ديبلر قبول اينمیلر و عبرت آل میلر (أَنْ شَرَّ الدَّوَابِّ) درستلكنده بر
 يوزنده قيلمداغوچی جان ايلار ينك باوزراغی (عند الله) الله تعالی فاشنده (الصم البكم
 الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ) حقلق و طوغر بلفنی آكلامی نورغان صاگفراولر هم نلسزلردر
 يعني حق سوزنی طكلاماسلر هم حق سوزنی سوبلاماسلر فولافلری و نل لری بولسه ده
 فائتسی يوق هيچده بولماغان شيكلی در آنداين كهسه لر خدای تعالی فاشنده جان
 ايلار ينك ايلك باوزراغيدر (وَلَوْ عَلَّمَ اللَّهُ فَيهِمْ خَيْرًا) واگر بلسه ابدی خدای تعالی
 آنلرده بر خير وايند گولكنی يعني فرآن آيتلرن ايشتو ايله فائده لاناچقلرن بلسه
 ابدی (لَا سَمْعَهُمْ) البته ايشندرور ابدی آنلرغه اول آيتلرني يعني ايشتو اوچون
 توفيق بيرور ابدی (وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ) واگر ايشتدرسه ابدی خدای تعالی (لَتَوَلَّوْا)
 البته يوز دوندرورلر ابدی آنلر و كبري دونار ابدی ايماننن (وَهُمْ مَعْرُضُونَ)
 وآيلر اعراض اينكوچيلردر حقلقنی قبول اينتون (١) (بَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) ای مؤمنلر
 (اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ) اجابت قيلكز الله تعالی كه (وَلِلرَّسُولِ) هم آنك رسولينه (إِذَا دَعَاكُمْ)
 هر قايچان اونداسه سزني پيغمبر عليه السلام (لَمَّا يَجِئِكُمْ) سزني ترگوزا نورغان
 نرسه كه يعني دين و شريعت علمينه اونداسه ياكه درست اعتقادغه هم ايند گوعمل لر كه
 اونداسه كم اول نرسه لر آخرت سعادتينه و منگولك نعمتكه سبب بولغانلقدن سزني
 ترگزوچيلردر ياكه صوغش فيلوفغه اونداسه كم سبب بقادر ياكه كوكللرني ترگزوچی
 فرآنغه اونداسه سزلر اجابت اينكز وبوی صتكز (وَأَعْلَمُوا) دخی بلكز (أَنَّ اللَّهَ يَعْوَلُ)
 شونني كم خدای تعالی حائل بولور وآيرور (بَيْنَ الْمَرْءِ وَوَلِيِّهِ) اير كشي ايله كوكلی
 آراسن خدای تعالی نك بنگه غايبته باقن بولوندن كنايه در ديمشدر يعني كشي نك
 كوكلنده بولغان باشرن سرلرني همه سينی بلور ياكه بنگ نك كوكلنده اوزنی نلاگانچه
 تصرف فيلور و كوكل لری بر نيتدن اينكچی نيئكه دوندر ور ديمكدر مقلب القلوبدر

(١) بو آيت طوغر يسنك
 بر قول شولدر كم مكه
 كافرلری اولحضرت صلی
 الله عليه وسلمكه اينديلر
 ای محمد سن حق پيغمبر
 بولساك بز نك اوچون
 بابالرمزدن بولغان فصی
 بن كلابنی ترگوز گل سنك
 پيغمبر ايدككنا گواهلقي
 بيرسون وسكنا ايمان
 كيلتورسون اول مبارك
 كشي ابدی بز آنك
 سوزلرن قبول فيلورمز
 ديدبار بس خلق تعالی
 بيوروركم اگر خدای
 آنارغه فصی بن كلاب نك
 سوزيني ايشتدرسه ابدی
 شولوقنده هم آنلر ايمان
 كيلتورماسلر ابدی
 مواهب

(وَإِنَّهُ لَإِيَّاهُ تُحْشَرُونَ) دخی بلکنز سز شونی کم سز اول خدای تعالی صاری فو بار لور سز
 هم حساب و جزا او چون جیولور سز محشر یرنده (وَإِنَّمَا فِتْنَةٌ عَمَّ صَافِلَانِ تُكْزَرُ سز
 شول گناهدن کم آنک جزاسی و عقوبتی (لِاتَّصِينَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً) ایرشماس
 سرلردن ظلم لق فیلفغان کمسه لر گه گنه خاص بولوب بلکه اول عذاب عام بولور ظالم گه ده
 مظلوم مقده هم ظالم بولماغان لر گه ده آنک اثری ایرشور یعنی ظالمنی ظلمدن طیماغان
 او چون امر معروف و نهی منکر ایتما گان او چون شول گناهنی اشلا و چیلر گه کیلگان
 عذاب اول گناهنی اشلاما گان کشیلر گه ده ایرشور (وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ)
 دخی بلکنز شونی کم الله تعالی نك عذابی فاطیلر (وَأَذَكُرُوا) و یاد اینکز سز ای مهاجر
 صحابه لر (أَذَانُكُمْ قَلِيلٌ) شونی کم سز آز ایدکز (مُسْتَضْعَفُونَ) ضعیف و کوچسز لر ایدکز
 (فِي الْأَرْضِ) یرده یعنی مدینه گه کوچودن الگاری مکده و فتکزده سز اوزکز آز
 هم ضعیف و بیچاره ار ایدکز مشرکر سز گه ظلم قیلالر ایدی (تَخَافُونَ) سز قورقادر
 ایدکز (أَنْ يَتَخَفَّكُمْ النَّاسُ) سز نی آدمیلر کیلوب باصووندن و تونماقلرندن یعنی
 فریش مشرکر بنگ هجوم قیلوب سز نی باصولرندن قورقا ایدکز (فَأُولَئِكَ) بس
 اورناشدردی خدای تعالی سز نی و سز گه مدینه ده اورن یردی ناکم مکه اهلی نك
 جفاستندن فورتلدکز (وَأُيِّدُكُمْ بِنَصْرِهِ) هم برکندی و قوتلی قیلدی سز نی اوزینک یاردمی
 برله یا که انصاری سز لر گه یار دچی ایتمکی برله یا که مدد او چون فرشته لر بیار مکی
 ایله بدر صوغشند (وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ) دخی رزقلاندردی خدای تعالی سز نی
 خوش و پاکیزه بولغان غنیمت مالندن کم باشقه امتلر گه حلال تو گل ایدی (لَعَلَّكُمْ
 تَشْكُرُونَ) ناکم شاید سز شکرانه قیلور سز خدای تعالی گه واوشبو نعمتلرنک قدرن
 بلور سز ثعلبی بیور مشدر کم صحابه لردن بظضری پیغمبر علیه السلام دن ایشتگان
 سوزلرنی بیک نیز خلق آراسنده فاش قیلور لر ایدی منافقلر آکا مطلع بولوب اول
 خبرنی مشرکر گه بقتدر ورلر ایدی بس حق تعالی آیت بیار دیکم (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا)
 ای ایمان کیلتورگان کمسه لر (لَا تَخُونُوا اللَّهَ) خیانت قیلماکز الله تعالی گه (وَالرَّسُولَ) دخی
 پیغمبر علیه السلام قه خیانت قیلماکز فاش قیلور غه بار اماغان سرلرنی فاش قیلو برله برر وایتک
 بو آیتنک سبب نزولی شوادر کم رسول صلی الله علیه وسلم حضرتلری ابو لبابه نی بنی قریظه
 یهو دیلر بنگ حصارلرینه بیار گاج یهو دیلر قلعه لرندن چھو طوغر بسنه اکا مشورت ایدوب
 قلعه مزدن چغایقمو یا که یوقمو ا گر چقساق محمد علیه السلام بزگه نی حکم قیلور دیدیلر ابو
 لبابه بار ماغی ایله بوغازینه اشارت قیلدی یعنی ا گر قلعه کزدن تو بان نوشسا کز محمد عم

بوفکرنی معقول گوردی بس همه لاری شوگا اتفاق ایدوب هر قبیلدن برار کشی فی
چاقروب کیتوردیلر شول کیچده رسول علیه الصلوٰۃ والسلام حضرتینی اولتورورگه
قرار بیردیلر جبرائیل علیه السلام نازل بولوب اولحضرتکه مشرکلرنک انقافلرن
خبر بیردی اولحضرت صلی الله علیه وسلم اوزینک باتقان توشا کینه اوز اورنینه
علی المرتضیٰ حضرتینی بانقوردیلر اوزاری ابو بکر صدیق حضرتلری ایله برگه
مکه دن چقوب غار طرفینه یونالدیلر حق سبحانه وتعالیٰ اوشبو نعمتی ذکر ایدوب
بیوردیکم (وَ اذِیْمُکْرِبُکَ الَّذِیْنَ کَفَرُوا) و یاد ایتکل ای محمد علیه السلام شو نیکم
مکر فیلدیلر سکا کافرلر (لِیُذِیْمُوکَ) تا کم سنی حبس قیلورلری اوچون یعنی بر
ایوگه حبس قیلوب قویماقی بولدیلر (اَوْ یَقْتُلُوکَ) یا ایسه سنی اولتورمک لری اوچون
مکر فیلدیلر (اَوْ یُخْرِجُوکَ) یا ایسه سنی چهارماقلری اوچون مکه دن مکر فیلدیلر
یعنی مشرکلر جبولشوب سنک حَقَّکَ کیگاشدیلر بعضلری حبس قیلونی معقول کوردیلر
وبعضلری مکه شهرندن چقارو کراک دیدیلر وبعضلری هر قبیلدن برار کشی
قوشوب آنی اولتورورگه کراک دیدیلر (وِیْمُکْرُونَ) و مکر قیلورلر ایدی آنلر سکا
(وِیْمُکْرُ اللّٰهُ) و بیوروردی خدای تعالیٰ اول مشرکلرنک فیلقان مکرلرنک جزاسن (وَ اللّٰهُ
خَبِیْرُ الْمَکْرِیْنَ) و خدای تعالیٰ مکر قیلوقچیلرغه جزا بیرگوچیلرنک آرتوغرافیدر
شول طریقه جزا بیورورکم فیلقان مکرلری اوزلرینه قایتور اوز باشلرینه بولور
روایت ایدلمشدرکم کفار دن نصر بن الحارث دیگان کمه عجم و فارس ولایتلرینه
سودا گرک اوچون بارغان ایدی رستم واسفندیار فصللری یازیلغان کتابنی صانوب
آلوب عربچه گه کوچرتوب مکه گه کیتوردی فریش مشرکلرینه اوشبو من آلوب
فایتقان افسانه و حکایتلر محمدنک بزگه اوقی تورغان افسانه سنندن یعنی تر آندن
طائیلر اوقی و طکلارغه کوکل لیراک دیور ایدی حق تعالیٰ آنک عناد و کفرندن خبر
بیروب بیورورکم (وَ اذِیْمُکْرِبُکَ عَلَیْهِمْ اَیَاتُنَا) و هر فایجان اوقولسه آنلر اوزرینه
یعنی نصر بن الحارث هم آنک اتباعی بولغان مشرکلرغه اوقولسه بزنگ آیتلر مز
(قَالُوْا فَدَسَمْنٰ) ایتلر آنلر تحقیق بز ایشندک اوشبو کلامنی (لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مَثَلًا
هٰذَا) اگر تلاساک ایدی بز البته اینور ایدک اوزمز هم اوشبونک کبی افسانه لرنی
(اِنَّ هٰذَا) توکلدر اوشبو قرآن (اَلْاَسَاطِیْرُ الْاَوَّلِیْنَ) مگر او لگیلرنک فصللری
و حکایتلر بدر بزنگ اوزمزده هم اوشبونک کبی رستم واسفندیار حکایتلری بار دیور
ایدی رسول الله علیه وسلم حضرتلری نصردن اوشبو سوزلرنی ایشنکچ بیوردیلورکم

تقوا اهل لربدر مسجد حرامغه متولى بولورغه تقوا اهل نك گنه حقلرى باردر (ولكن
 اكثرهم لا يعلمون) وليكن آنلرنك كوبرا گى بلماسلر مسجد حرامغه ولى بولورغه
 مستحق توگل ايدكلرن (وما كان صلوتهم) وبولمادى اول مشركلرنك دعا فياولرى
 (عند البيت) بيت الله قاشنده (الا مكاء وتصديقه) مگر بولدى قجر ماق هم فولنى
 قولغه صوفماق يعنى آنلرنك كعبه پاننده عبادت فيلولرى بارى قول چابوب
 قجرودن عبار تدر كفر اهلندن بعضلرينك عادتلى شول ايدىكم ابرار هم خانولر
 برگه يالانچاق طواف فيلولر ايدى هم قجر شوب قول چابوب سيكورلر ايدى
 وهر فولده رسول صلى الله عليه وسلم حضرتلى نماز او قوغانده آنلر اول حضرتلى
 ياكلشدرور اوچون شول اشنى اشلارلر ايدى (فدوفوا العذاب) بس طانوكز سر
 اى كافرلر عذابنى يعنى بدر صوغشى كوننده اولتورامك هم اسير بولماقنى و آخرنك
 نوموغ عذابن طانوكز (بما كنتم تكفرون) شول نرسه سببلى كم كافر بولور ايدكز سر
 و اشانماس ايدكز خداى تعالى گه هم آنك رسولينه مكه اهلى بدر صوغشينه چققان
 وقتلرنده قريش اولوغلرندن اون ايكى كمسه هر كون برسى اوز مالندن لشكرگه
 طعام بيورورگه اوستلر ينه آغانلر ايدى اوز نوبتنده هر قايوسى نوقز با كه
 اون توه بوغازلاب لشكرنى طويدرورلر ايدى حق تعالى بيوردىكم (ان الذين كفروا)
 درستلكده كافرلر يعنى بدرده لشكرگه طعام بيورگوچى مشركلر (ينفقون اموالهم)
 نفقه فيلولر اوزلرينك ماللرن وتوهر صانوب آلوب بوغازلارلر اشكرنى طويدرورلر
 (ليصدوا عن سبيل الله) تاكم طيسونلر اوچون آدميلرنى خداى تعالى نك بولندن
 يعنى پيغمبر عليه السلامغه ابارودن و ايمان كيتلورودن (۱) (فسيفقونها) بس
 نيزدر كم نفقه فيلولر آنلر ماللرينك همه سيني ده شول اش اوچون (ثم تكون
 عليهم حسرة) صكره بولور اول نفقه فيلولرى آنلرنك اوزلرينه حسرت و فايغو
 زيرا كه ماللرى بتكان بولور مقصودلبرى حاصل بولماس مؤمنلرگه غالب بولا
 آلماسلر (ثم يغلبون) صكره مغلوب بولورلر آنلر ويكلورلر يعنى مكهنى فتح اينكان
 كونده مسلمانلر آنلرغه تمام غالب بولورلر و طاملرلرن فورنورلر اوشبو آيت
 كرىمه قرآن نك معجزه بولو ويته دليللرنك بر سيدر كم وقتلندن الگارى مكه نك
 فتح اينتولما كينه و اهل اسلامك غالب بولماق ينه اشارة فيلولر (والذين كفروا) و كافرلكه
 ثابت بولغان كمسه لر (الى جهنم يعشرون) جهنم طرفينه سورلورلر (ليميز الله الخبيث
 من الطيب) اول كافرلر نك مغلوب هم خور بولولرى تاكم آبرسون اوچوندر

روايت ايدلمشدر كم ابو
 سفيان بدر صوغشندن
 صوك احد صوغشى اوچون
 ايكى مك عربنى اوز
 مالندن يالادى شامدن
 مكه گه فايقتانده مسلمان
 نلردن قاچرب يوليسز
 بولردن فاي تاروب سلامت
 مكه گه ايشدرگان كار
 واندافى ماللرينك
 فائده سن همه سيني اشكر
 خراجت ينه صرف ايندى
 ابلى مك مثقال آلتون
 ايدى ديه شلر

تفسير حسيني

الله تعالى شاخشی و ناچار بولغان نرسه نی پاک و بیخشی نرسه دن یعنی کفر و شرک
 اهلینی ایمان و اسلام اهاندن آیرسون او چون (و یجعل الخبیث) هم فیلسون او چوندر
 خبیث نی یعنی کافرلری (بعضه علی بعض) بعضیسینی بعضسی اوزرینه یعنی همه لرینی
 برکه قوشسون و جمع فیلسون او چون (فیر کهه جمیعاً) بس او یوشدرسون آنلرنک
 بارچهلرن برکه (فیجعل فی جهنم) بس کرگزسون اول برکه او یوشقان خبیث نی یعنی
 کافرلرنک همه لرینی توغغه (اولئک هم الخاسرون) اوشبوخیث گروه آنلردر
 زبان اینکوچیلر و خسرانده فالغوچیلر (قل للذین کفروا) اینکل ای محمد علیه
 السلام کافرلرکه ابو سفیان هم آنک یولداشلرینه (ان ینتهوا) اگر طیولسه لر آنلر
 کفردن هم پیغمبرکه دشمانلق فیلودن (یفقر لهم ما قد سلف) بارلقانور آنلرنک
 اونکانده اشلاگان گناهلری (وان یعودوا) واگر فایتسه لر آنلرینه پیغمبرکه
 دشمانلق فیلوغه و مؤمنلرکه فارشی صوغش فیلوغه (فقد مضت سنة الاولین) بس
 تعقیق اونکاندر خدای تعالی نک سنتی اولگیلر طوغر یسبنده یعنی اولگی امتلر
 اوزلرینک پیغمبرلرینه فارشی دشمان بولوب صوغش فیلولری او چون خدای تعالی
 آنلرغه عذاب یباردی اوشبو مشرکلر هم شونی کوتسونلر (وفاتلوهم) و صوغش
 فیلکرسز ای مؤمنلر مشرکلر برله (حتی لا تکون فتنه) تا کم بولماغانغه چه یعنی
 فالماغانغه چه شرک و کفرلک (ویکون الدین کل لله) هم بولماغانغه چه دین نک کلسی
 الله تعالی نقی غنه یعنی توحید و اسلام دینی گنه بولماغانغه چه باشقه دینلر تمام بتوب
 (فان انتهوا) بس اگر طیولسه لر اول مشرکلر شرک و کفردن یا که مؤمنلر ایل
 صوغش فیلودن طیولسه لر و جزیه تولاوگه راضی بولسه لر (فان الله بما یعملون
 بصیر) بس در سنلکده خدای تعالی آنلرنک اشلی نورغان عمللرن کورگوچیلر
 و شوکا کوره جزالرن بیرگوچیلر (وان تولوا) واگر یوز دوندرسه لر آنلر حقلقنی
 قبول اینودن و صوغشدن طیولماسه لر سزلر هیچ پروا قیلما کز (فاعلموا ان الله
 مولیکم) بس بلکرسز شونیکم الله تعالی سز نک باردمچیکز و مدد بیرگوچیکزدر
 (نعم المولی) نی بیخشی مولی در و دوستدر اول خدای تعالی کم دوستلرن هیچده
 محروم اینماس (ونعم النصیر) هم نی خوش یاردمچی و مدد اینکوچیلر کم مؤمنلر نی
 مشرکلرکه غالب فیلور (*) (واعلموا) و بلکرسز ای مؤمنلر (انما غنمتم من شیء)
 شونیکم هر نرسه فیکم کافرلردن غنیمت اینتوب آلدکرسز دنیا نرسه سندن (فان

الجزء العاشر ۱۰

لله خمسہ) بس درستلکه اول غنیمت نك بش اولوشندن بر اولوشی خدای تعالی نقیدر
 (وَالرَّسُولِ) هم آنك رسولی نكیدر (وَلَدَى الْقُرْبَى) دخی رسول علیه السلامك
 فرنداشلر نكیدر یعنی بنی هاشم غه بیرلور (وَالْبَيْتَامَى) هم مساهانلرنك یتیملری نكیدر
 اگر فقیر بولسه لر (وَالْمَسَاكِينَ) دخی فقیر و محتاج مسلمانلرنكدر (وَابْنِ السَّبِيلِ) دخی
 مسافرلرنكدر اصل معنی غنیمت ایثوب کافرلردن صوغشه آلونغان مالنك بش اولوشندن
 بر اولوشی اوشبو ذکر ایتولسگان کسه لرگه صرف ایدلور رسول علیه السلامغه هم
 آنك فرنداشلرینه هم یتیملرگه و فقیرلرگه هم محتاج بولوب فالغان یولاوچیلرغه بیرلور
 بشدن بری الله اوچوندر دیوب اول الله تعالی اسمینی ذکر ایتمکی تعظیم و تیعین
 اوچوندر دیمشلر رسول علیه السلام وفانندن صوك آكنا بیرله تورغان اولوش
 مسلمانلرنك مصالحینه یا که خلیفه گه صرف ایدلور حضرت امام اعظم فاشنده رسول
 علیه السلامك وفاتی ایله آنك فرنداشلرینه بیرله تورغان اولوش هم ساقطدر بشدن
 برنك همه سی فالغان اوچر وهغه صرف ایدلور غنیمت مالنك فالغان دورت اولوشی
 صوغشده بولغان کسه لر آراسنده تقسیم ایدلور بعضیلر الله تعالی اوچون بولغان
 اولوشنی کعبه اللهك عبارتینه صرف ایدلور دیورلر والله اعلم اوشبو ذکر ایتولسگان
 غنیمت مالنك بشدن برینی مذکور کسه لرگه طاپشركز ای صوغش فیلغوچیلر
 (ان كنتم امنتم بالله) اگر ایمان کیلنورگان بولسا كز سر الله تعالی گه (وما انزلنا
 علی عبدنا) هم شول نرسه گه کم بز ایندر ك آنی بنده مز محمد علیه السلامغه (یوم
 الفرقان) حقلق باطلدن آیرلغان کونده کم بدر صوغشی کونیدر (یوم اتقی الجمعان)
 شولکونده کم بولوقدی وفارا فارشی بولدی ایکن گروه مؤمنلر ایله مشرکلر
 صوغش قیلو اوچون اولکون هجرنك ایکنچی بلنده رمضان آبی نك اون یدنچی سی
 جمعه کون ابدی حاصل معنی ای صوغش فیلغوچی مؤمنلر ا گرسز خدای تعالی گه
 هم آنك بدر صوغشی کوننده ایندرگان آیتلرینه یا که اهل اسلامغه مدد اوچون
 ایندرگان فرشته لرینه کامل اشانو ایله اشانغان و ایمان کیلنورگان بولسه كز غنیمت
 مالنك بشدن برینی فرغانه ایچه مذکور اورنلرغه صرف فیلگز (وَالله علی کل
 شیء قدير) و خدای تعالی بارچه نرسه اوزرینه کوچی یتکوچیدر (اذ انتم بالعدوة
 الدنيا) یاد ایتکل شولوقنکم سز لر مدینه گه یاقنراق بولغان وادی نك چیتنده ایدكز
 اول بر قوملق هم بورورگه اوکفایسز ابدی آیاقلر قومغه باطار ابدی صو هم بوق
 ابدی (وهم بالعدوة القصوى) و آنلر یعنی مشرکلر مدینه دن براغراق بولغان وادینك
 چیتنده ایدیلر و آنلرنك تورغان اورنلری قوملق نوگل قاطی بر ابدی صو هم

اوز قوللرنده ایدی (وَالرَّكِبُ اسْفَلَ مِنْكُمْ) واطلی جماعتلر یعنی شامدن فایتوب کیله تورغان ابو سفیان کاروانی سز تورغان اورندن توبانراک بر اورنده ایدیلر زیراکه آنلر بدرده مسلمانلردن فورقوب توغری بولدن بارماینجه توبانراک دینگیزگه یاقن یردن بولسز یرلردن فایتوب کیله ایدی (ولو تواعدتم) (۱) و اگر وعده فویوشقان بولسا کز ایدی سز قریش مشرکری ایله صوغش حقنده هم آنلرنک شونداین اوکفایلی اورنده تورغانلرن هم لشکرلری و فورالاری کوبلیکن آلدان بلگان بولسا کز ایدی (لاختلفتم فی المیعاد) البته خلافت قیلور ایدک سز وعدهده یعنی وعده کزده نورماس ایدک سز و آنلر برله صوغش قیلورغه فورقور ایدک سز چونکه سز آنلرغه فارغانده بیک آز هم فورالسز ایدک سز هم تورغان اورنلر کزده اوکفایسز ایدی (وَلَكِنْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ) ولکن خدای تعالی سز لرگه مشرکلرنک احوالینی بلدر ماینجه و آلدن وعده فویوشدر ماینجه سزنی آنلر برله صوغش میداندن جمع قیلدی و بدرده صوغشدردی تا کم اوتاسون اوچون خدای تعالی (امرا کان مفعولا) اوزینک علمنده مقرر بولغان براشنی یعنی خدای تعالی ازلده اوزینک علم قدیمی ایله مؤمنلرنک بدرده مشرکلر ایله صوغشوب مشرکلرگه غالب کیله چکلرن هم مؤمنلرگه نصرت و یاردم ایته چکن بلگان و تقدیر اینکان ایدی شول تقدیرده یازلغان اش اوتالسون اوچون سزلرنی بدر صوغشینه چقاردی و مشرکلرگه غالب قیلدی (لِيَهْلِكَ مِنْ هَلَكٍ) تا کم هلاک بولسون اوچون هلاک بولغان کهمسه (عن بینة) بر ظاهر بولغوی دلیلدن (وبعینی من حی عن بینة) هم ترک بولسون اوچون ترک بولغان کهمسه بر آچی و روشن دلیلدن یعنی بدر صوغشی واقعسی خدای تعالی نیک اولوغ آیتلرندن و قدرینک ظاهر دلیللرندن اول صوغشینی خدای تعالی تقدیر قیلدی هم واقع ایندی تا کم اولگان کهمسلر شونداین اولوغ دلیلنی و عبرتنی کورب اولسونلر اوچون هم ترک فالغان کهمسلرده شول عبرتنی کورب ترکلر ایتسونلر و دنیاده تورسونلر اوچون اوشبو بدر صوغشی هم مؤمنلرنک غالب بولولری رسول علیه السلامنک پیغمبرلکینه دلیل و علامتدر آنده اولگان کیشیلر شول علامتنی کورب هم رسول علیه السلامنک حق پیغمبر ایکانن بلوب اولدیلر ترک فالغان کهمسلر هم پیغمبر ایدکینی آچی بلدیلر یا که هلاک بولودن مرادر کفدر و ترک بولودن مراد اسلامدر یعنی اوشبو بدر صوغشی واقع بولدی تا کم کافر بولوب ضالنده فالغان کهمسلرنک باطللقده ایدکلری هم ایمان کیلتورب

(۱) یعنی قریش مشرک لری مکهدن اوز کار و آنلرینه مدد قیلور اوچون چقانلر ایدی سز مسلمان لر هم مدینه دن شول کار و انداغی مالنی غنیمت ایتوب آلورغه دیب چقان ایدک سز مشرکلر برله صوغش قیلور اوچون توکل ایدی اول کاروان سزینک فولک سزغه کرمادی بولسز یرلردن بوروب مکه گه سلامت فایتدی ایکی لشکرینک هر فایوسی بر میداندن جیلدیلر کار و آننک سلامت اوتکاننک خبری مدد قیلورغه دیب چقان مشرکلرگه ایرشما دی اگر ایرشکان بولسه بلکه صوغش ماینجه فایتوب کینکان بولورلر ایدی بس اتقافی توغری کیلوب سزینک برله آنلر آراسنده صوغش بولدی هم سزار غالب بولوب غنیمت ماللر آلدک سز و دشماننی ضعیف لاندردک سز اوشبو تدبیر خدای تعالی دندر اگر سزلر اوزک سز قصد ایدوب آنلر اوزرینه بارسا کز ایدی اوشبو فتح سزگه میسر بولماس ایدی.

مؤمن بولغان كهمسهر نك حقلقده بولولرى ظاهر بولسون و آچق بلونسون
 اوچون ديمكدر (وَإِنَّ اللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ) ودرستلكده الله تعالى ايشتكوچيدر مؤمنلرنك
 هم مشركلرنك سوزلرن و بيلگوچيدر همملر ينك احوالن منقولدر كه رسول اكرم
 صلى الله عليه وسلم حضرتلرى بدر صوغشى واقع بولاچق كون نك كيچهسند
 توشنده قريش لشكرى نك بيك آز هم ضعيف بولغانلرن كوردى اوشبو واقعهنى
 دشمانلرغه مؤمنلرنك غالب بولولرى ايله تعبير فيلدى صحابهلر اوشبو توشنى
 هم تعبيرن ايشتوب بيك شادلانديلر حق سبحانه و تعالى شول نعمتنى ايسلرينه
 نوشورب بيورورك (أَذْبُرِيكُمُ اللَّهُ فِي مَنَامِكُمْ) ياد فيلغل اى محمد عليه السلام
 شونيكم شولوفتمك كورساندى خدای تعالى سكا مشركلرنى بوفوئده يعنى نوشك
 كورساندى (قَلِيلًا) آز ايتوب تاكم صحابهلر ايشتوب شادلانديلر وغيرتكه كيلدیلر
 (وَلَوْ أَرَبَيْكُم كَثِيرًا) و اگر كورسانسه ايدى خدای تعالى سكا مشركلرنى كوت
 ايتوب نوشكده هم سن آنى صحابهلرگه خبر بيرساك و بلدرساك ايدى (لَفَشَلْتُمْ)
 البته سز فورقار ايدكز مشركلر ايله صوغش فيلوغه (وَلَتَنَازَعُنَّ فِي الْأَمْرِ) هم البته
 نزاعلاشور ايدكز. صوغش اشنده يعنى كوكلار كز فورقانغه كوره صوغش فيلاقمو
 ياكه كبرى فابتوب كيتايكهموديبوب اوز آرا كزده دعوالاشور ايدكز (وَلَكِنَّ اللَّهَ
 سَلَّمَ) ولكن خدى تعالى سلامت فيلدى سرلرنى ضعيفلكدن و فورفودن هم
 نزاعلاشودن ياكه سلامت فيلدى و صافلادى سزنى دشمانلر ضررندن (أَنَّهُ عَلِيمٌ
 بِذَاتِ الصُّدُورِ) درستلكده اول خدای تعالى بيلگوچيدر كوكر كزده بولغان
 نرسهنى يعنى سز نك كوكلار كزده گى فورفونى هم باطرقنى وغيرتنى همهسپنى بلور
 (وَإِذْ يُرَبِّكُمُوهُمْ) دخى ياد ايتكز اى صحابهلر شولوفتمك كورساندى
 خدای تعالى دشمان لشكرن سزلرگه (إِذِ التَّقِيْتُمْ فِي أَعْيُنِكُمْ) سز نك آنلرغه
 يولوفغان و اوچراشقان وقتكزده كوزلر كزگه كورساندى (قَلِيلًا) آز ايتوب يعنى
 سز نك كوكلار كزگه فورفو نوشماسون وغيرت كز سونما سون اوچون صوغش ميداننك
 خدای تعالى سز نك كوزلر كزگه قريش لشكرلرن آزغنه ايتوب كورساندى
 كيلنور مشلدر كم اولحضرت صلى الله عليه وسلم نك كورگان نوشينه موافق مؤمنلر
 صوغش ميدانينه كيلگاج كوزلرينه مشركلر آزغنه بولوب كورندیلر ابن مسعود
 رضی الله عنه ابكى لشكر فارا فارسى كيلگان وقتده بانداغى كشيدين دشمان
 لشكرى جمهسى ينمش كشى بولورموديبوب صورادى اول مؤمن يوز كشيگه قريش
 بولورديوب جواب بوردى و حالانكه مشركلر جهلسى توفز يوز ايللى كشى ايدیلر

(وَيَقْلَلُكُمْ فِي آعْيُنِهِمْ) هم سۆزلرنىڭ آز قىلۇپ كورساندى آنلارنىڭ كوزلرنىڭ تاكم سزنى بىك آز سنوب ھېچدە التفات ايتىمادىلار و صوغش اشندە آرنىڭ اھتمام فىلما دىلر بىكلىگە صايدىلر شول سببى بىكلىدىلر صوغشقا كرشكاندىن صوڭ حق تعالى مؤمنلرنى مشركلر كوزىنە كوب ايتوب اوزلارنى فدىلرلى ايكى اولوش ايتوب كورساندى شول سببى آنلارنىڭ كوڭللىرىنە بر يولى قورقو توشوب آپدىراب قالدىلر اوشبو اش يعنى آرنى كوب وكوبنى آز ايتوب كورسانو خدای تعالى نىڭ آيات عجبىنە سىندىلر اوزىنىڭ قدرت كاملەسى ابله مؤمنلرگە اوشبو كرامتنى قىلدى (ليقضى الله امرا كان مفعولاً) تاكم اوتاسون اوچون خدای تعالى اوزىنىڭ علمىندە فرار بىرلىگان وبىلىگولاندىگان بر اشنى (والى الله ترجع الامور) و خدای تعالى صارى فايثارلور اشلر بارچەسى (يا ايها الذين امنوا) انى مؤمنلر (اذالقيتم قنات) هر فايچار بولوفسا ئۆزىز سزنىڭ ابله صوغشونى قصد ايتكان كافرلر گر وھىنە (فائبتوا) بس ثابت بولگىز سز ونورگىز صوغش مېدانندە صوغشودن يوز دوندر ماگىز و قاقماگىز (واذكروا الله كثيراً) هم كوب ياد ايتگىز خدای تعالى نى كوڭللىرىڭىز هم تللىرىڭىز ابله (اعلمكم تفاحون) تاكم شايد سزلىر قول اوستونلىكى طابارسىز وغالب بولورسىز دشمانلرگىزغە اوشبو ذكردن مراد صوغش وقتىندە تكبير ايتودردىمىشلىر (واطيعوا الله) دغى اطاعت قىلىگىز وبوى سونوگىزسىز خدای تعالى گە (ورسولاً) هم آنىڭ رسولىنە صوغش اشلىرىندە و صوغش مېدانندە ثابت بولودە (ولاتتازعوا) دغى خلافتق ايتوشماگىز بر برگىزگە (فتفشلوا) بس قورقاق بولورسىز وغىرتىگىز كىتار اوز آراگىز دە نزاغلاشماگىز (وتذهب ريبكم) هم كىتار سزنىڭ دولتىگىز وكوچىگىز بر برگىزگە خلافتق ايتساگىز رىج عرب تلىندە جىلگە ايتولور دولت نىڭ ھېچدە فرارى بولمايوب حاضر كىلۇپ حاضر كىتە تورغان نرسە بولغانفە كورە جىل دىوب تعبىر قىلدى جىلگىز كىتار دىدى يا كە جىلدىن مراد فتح ونصرت جىلدىر اوز آراگىز دە اختلاف قىلوشساگىز ظفر ونصرت بولماس دىمكىر والله اعلم (واصبروا) دغى صبر قىلىگىز وچداملى بولگىز صوغش قاطىلقلرىنە (ان الله مع الصابرين) درستلىكدە خدای تعالى نىڭ نصرت و ياردمى صبر ايتكوچىلر برلەدر (ولاتكفونوا) دغى بولماگىزسىز اى مؤمنلر (كالتين عرجوا من ديارهم) شول كىسەلر شىكلى كم چقدىلر اوزلرىنىڭ يورلرندىن (بطراً) تكبرىك وغرورلىق ابله (ورثاء الناس) هم اوزلرن آدمىلرگە كورسانو اوچون يعنى مەھلى كىبى بولماگىز آنلر بىر صوغشىنە چققاندا بىك تكبرىك ابله مافتاناشوب چقدىلر (۱) (ويصدون عن سبيل

فرىش مشركلرى مەكەدن ابوسفىيان كارواننى مسلمانلردن ھمايە ايتو اوچون چققانلر ابدى بولدە آنلرغە كارواننىڭ بىردىن سلامت اوتكانلىك خبرى ايشتولگىچ مشركلر كىوبسى مەكەگە كىرى فايئونى قصد ايتدىلر شول وقتىندە ابو جھىل آنلرغە ايتدى ابدى بىر مرتبە شەھرىمزدن چققاندىن صوڭ ھىچ بر اش سز فايئوب كىتو معقول بولماس اوشبو شوكتىمىز ابله بىرگە باروب يور كون خىر اچو هم اويون كولىكى ابله مشغول بولايىق تاكم بىزنىڭ قوت و شوكتىمىزنىڭ شەھرىتى عرب قىبىللىرى آراسىندە طارالسون هر طرفدە خلق بىزنىڭ قوتىمىزدن قورقاتورغان بولسونلر دىدى بس حق تعالى مؤمنلرگە بيوروركىم سز اول مشركلر شىكلى بولماگىز آنلر مافتانو اوچون و خلققە اوزلرن كورسانو اوچون غرورلنوب چقدىلر.

خدايدن فورقسە ايدى منگولك لعنت آلماس ايدى (وَاللّٰهُ شَدِيْدُ الْعِقَابِ) و خداى تعالى نك عذابى قاطىدر اوزندن فورقماغانلرغە (۱) (اِذْ يَقُوْلُ الْبٰتِفُوْنَ) ياد ايتكل شولوقتىكم ايتدىلر مدينەداكى منافقلر (وَالَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ) هم كوكلارندە شك و نفاق صر خاولقى بولغان كەسەلر يعنى مكە منافقلرى ايتدىلر ياكە مشركلر ايتدىلر ياكە شول كەسەلر مراددر كم آنلر مكەدە ظاهرده مسلمان بولغانلر ايدى هجرت قىلورغە كوچلرى يتسەدە هجرت قىلماسلر ايدى مشركلر بدرگە چقغاندە آنلر هم چقىدىلر نيتلرى فايسى طرفى غالب بولسە ابارودە ايدى مؤمنلرنىك آزقلرن هم فورائىزلقلرن كورگاچ ايتدىلر (غَرَّ هُوَ لَا دِيْنَهُمْ) مفرور قىندى و آلدالدى اوشبو مؤمنلرنى آنلرنىك دىنلرى يعنى اوزلرنىك دىنلر يەنە آلدانوب بزنىك دىنەز حق بز جيگارمز ديوب بو قدر آزقلرى ايله اوشبونىك كىمى مكمل نوزولگان و فورالانغان كوب لشكرگە فارسى صوغشورغە كىلگانلر دىدىلر حق تعالى آنلرنىك سوزلر يەنە جواب بىر وب بىوردى (وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلٰى اللّٰهِ) و هر كم توكل قىلسە و اشلر ينى طاپشورسە الله تعالى گە (فَإِنَّ اللّٰهَ عَزِيْزٌ) بس در سنلىكدە الله تعالى غالبدر و ھمەگە اوستون بولغوجىدر توكل ايتكوجىنى طاشلاماس (حكيم) حكمت ابلە اش قىلغوجىدر توكل اھلىنە ياردم ايتار (ولو نرى) وا گر سن كورساك ايدى اى محمد عليه السلام شونىكم (اِذْ يَتَوَكَّلِ الَّذِيْنَ كَفَرُوا وَالْمَلٰٓئِكَةُ) شولوقتىكم كافرلرنىك جانلرن آلورلر و وفات ايتدورلر اولوم فرشتەلرى (يَضْرِبُوْنَ وُجُوْهُهُمْ) صوغارلر اول فرشتەلر آنلرنىك يوزلر يەنە اوڭلى گوزلرى ايله (وادبارهم) دغى آرقالر يەنە صوغارلر (وَذُوْا عَذَابِ الْحَرِيْقِ) هم ايتورلر اول فرشتەلر آنلرغە طانوگوز سز ياندرغوجى اوطانك عذابن ديوب بدر صوغشندە مشركلرنىك اولوغلرنىن هم بيك اوصالارندن نچەلرى مقنول بولدىلر شولار طوغر يسنده حق تعالى بىوردىكم اگر سن كورساك ايدى اى حبيبم اولوم فرشتەلرى اول مشركلرنىك جانلرن قبض ايتكاندە اوڭلى گوزلر ايله آنلرنىك يوزلر يەنە و آرقالر يەنە صوغوب طانوگوز اوطانك عذابىنى ديوب آنلرغە ايتكانلرن البتە بيك فورقچلى اشنى كورگان بولور ايدىك آنلرغە فرشتەلر يەنە ايتورلر ايدى (ذٰلِكَ) اوشبو عذاب سز لرگە (بما قدمت ايدىكم) قولارگوز تقدىم ايتكان نرسە سببلىدر يعنى اشلاگان ياوزقلرگوز سببلىدر (وَأَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلّٰمٍ لِّلْعٰبِيْدِ) هم شونىك سببلىدر كم الله تعالى ظلم ايتكوجى توگلدر بىدەلرگە كم آنلرنى گناھسز عذاب ايتماس قىلغان گناھلر يەنە كورە جزا بىرور كفر اھلىن

۱) منقولمىركم بدر صوغشنىك مغلوب بولوب قاچقان مشركلر مكەگە قايتقاندىن سوڭ سرافە بن مالك كە يعنى شيطانغە توكل چن سرافەغە خبر بىردىلر كم اى سرافە سن بزنىك لشكر ارمزنىك صنولر يەنە مغلوب بولور يەنە سبب بولدىك ھمەدن الكارى سن صوغش مبداندىن قاچوب كىتىدىك سنى كوروب باشقەلدە قاچدىلر دىدىلر سرافە بو خبرنى ايشتكلاچ حيران قالوب من سزلرنىك صوغشغە چقغانگوز نىدە ايشتكانم يوق ھم ھېچە اىومەدىن چقغانم يوق ديوب آنطالدى شوندىن سوڭ قزىش قومى سرافە صورتكە بولوب كورنگان شيطان ايتكانىن بلدىلر نفسىر واعطى

عذاب قبلو عین عدالتى بس رسول صلى الله عليه وسلمگه تسلى بيروب بيوروركم
 اوشبو فریش مشرکاربىڭ سىڭ حَقَّقْده بولغان معاملهلرى وعادتلرى (كذاب آل
 فرعون) فرعون قومىڭ موسى عليه السلام ايله بولغان عادتلرى كيبدر (وَالَّذِينَ
 مِنْ قَبْلِهِمْ) هم آنلردن الگارى بولغان كمسهلرنىڭ عادتلرى كيبدر يعنى عادوثمود
 قوملرىڭ اوزلرىڭ پيغمبرلرىڭ قىلغان معاملهلرى شكالى در (كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ)
 كافر بولدىلر و اشانمادىلر آنلر خدای نعالىڭ علامتلرىڭ و بىرلىكىڭ دىلبلرىڭ
 ياكه پيغمبرلرنىڭ معجزه لرىڭ اشانمادىلر (فَاَخَذَهُمُ اللَّهُ) بس طوتدى آنلرنى خدای نعالى
 يعنى عذاب قىلدى (بِذُنُوبِهِمْ) آنلرنىڭ گناهلرى سببلى كفو و تكدىبدن (ان الله قوئى)
 درستلىكده الله تعالى فوتلى و كوچى يتكوچىدر (شَدِيدُ الْعَابِ) عذابى قاطى بولغوچىدر
 (ذَلِكَ) اوشبو اش يعنى الله تعالىڭ اۆلگى امتلرنى توتماق و عذاب قىلماق (بِأَنَّ
 اللَّهُ لَم بِكَ مَفِيْرًا) شول سببلىدر كىم خدای نعالى اوز گارتوچى بولمادى
 (نِعْمَةٌ أَنْعَمَهَا عَلٰى قَوْمٍ) بر گرو هغه انعام ايتكان و بىرگان نعمتى (حتى يغيروا ما بانفسهم)
 تاكم اوز گارتكانلرىڭ چه اول گروه اوز نفسلرنده بولغان حالنى آنندن ياوزراق
 حال ايله يعنى خدای نعالى بندهلرنىڭ بر قومگه بر نعمتى انعام قىلسه شول قوم
 اوزلرىڭ عادتلرن و فعللرن اوز گارنماق توروب آنلردن خدای نعالى اول نعمتى
 كيتارماس و كبرى آلماس هر فايچان اول قوم عادتلرن آلدىرسه لر و بىخشىلىق لر
 اورىڭنه ياوزلقار اشلى باشلانلر شول وقتده خدای نعالى آنلرغه بىرگان نعمتلرن
 اوز گارتور و كبرى آلور (١) فریش قومىڭ نعرىضدر كم آنلر كفران نعمت قىلوب
 عادتلرن اوز گارتدىلر پيغمبر عليه السلامغه و مؤمنلرگه دشمنلىق ايدوب آنلرغه
 هر تورلى ظلم و اذيتلر قىلدىلر شول سببلى الله تعالى آنلرغه بىرگان نعمتلرن كبرى
 آلدى (وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ) هم شول سببلىدر كم درستلىكده الله تعالى ايشتكوچىدر
 اول كافرلرنىڭ سوزلرن بىلگوچىدر آنلرنىڭ باطل اعتقادلرن شونىڭ اوچون آنلرنى
 عذاب قىلور بىنه ناكيد اوچون بيوروركم اوشبو فریش مشركلرىڭ حاللرى
 (كذاب آل فرعون) فرعون قومىڭ عادتلر شكلىدر (وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ) هم
 فرعون قومىڭ الگارى بولغان كمسهلرنىڭ عادتلرى شكلىدر (كَذَّبُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ)
 بالغانغه توندىلر آنلر پروردكارلرىڭ آيتلرن (فَاهْلِكْنَاهُمْ) بس هلاك ايتدىكيز
 آنلرنى (بِذُنُوبِهِمْ) گناهلرى سببلى ياكه فریش قومى بالغانغه توندىلر بس آنلرنى
 هلاك ايتدىك بىر صوغشده (وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ) دغى غرق ايتدىك و باطورقز

(١) اؤاده اوتكان امتلرگه
 الله تعالى كوب نعمتلر
 بىردى آنلر شول نعمت
 اچنده توروب صكره
 اوزلرىڭ عادتلرن
 و فعللرن اوز گارتدىلر
 نيتلرن بىمانغه ايلاندر
 دىلر شكرانهنى اوتوندىلر
 آنلر اوز عادتلرن اوزگار
 نكاج خدای نعالى هم
 آنلرغه بىرگان نعمتلرنى
 اوز گارتدى و بخت ايله
 آلدى راحت اورىڭنه
 عذاب بىباردى اوزلرىڭ
 عادتلرن آلدىرماغانده
 هىچ بر قومىڭ الله تعالى
 بىرگان نعمتلرن كبرى
 آمادى

(۱) عتبه بن عامر بن نفل
 ایدلمشدرکم اول ایتدی
 من رسول صلی الله علیه
 وسلمدن ایشتم منبر
 اوستونده حالنده ایتهدر
 ایدی آگاه بولگن ای
 مؤمنلر قوت اوق اطودر
 یعنی خدای تعالی فرآنده
 حاضرلرگه فوشقان فوت
 اوق آط. مافدر بس
 مؤمنلرگه اوق آطو عملینی
 اوگرانو تیوش بولور
 اولزمانده صوغش اوق
 برله بولغان اوشبوزمانده
 اوق اورنینه ملطق وطوب
 هم دینامیتلر استعمال
 ایدلور هر زماننک اوزینه
 مناسب حاضرلانو تیوش
 بولور الله تعالی اوشبو
 آیتده صوغش اوچون
 کراک بولغان اسبابلری
 مکن بولغان قدرلی حاضر
 لارگه بیوردی هر زمانده
 شول زماننک فورالاری
 همهسی داخلدر صوغش
 اسبابلری اوچون مال
 صرف ایدلسه اول مال
 صدقهدر بلکه صدقه نیک
 افضلدر صوغش اوچون
 حاضرلانو عمل صالحدر
 اسباب و فورال دشماننی
 فورقتو اوچوندر نصرت
 هم غالب بولو خدای
 تعالی دندر اسبابقه اعتماد
 ایدلماس منه

آنلر اوزدیلر والگاری کیتدیلر دیوب یعنی بدر صوغشند اولتورلودن فورنلوب
 قاجوب کینکان مشرکلری یا که عهدلرن بوزغان یهودیلرینی بز ننگ فولیمزدن
 فورنولدیلر ایددی بز آنلرغه عذاب ایتد آلماسمز دیوب گمان ایتما گل (انهم
 لایعجزون) درستلکده اول کافرلر عاجز قیلماسلر خدای تعالی نی آنلرینی عذاب
 قیلودن یعنی خدای تعالی آنلرینی قاپچان بولسده عذاب قیلور عذابدن فورنولا
 آلماسلر (وَأَعِدُوا لَهُمْ) وحاضرا کز سز ای مؤمنلر اول کافرلر اوچون (مَا اسْتَطَعْتُمْ
 مِنْ قُوَّةٍ) کوچکز ینکان نرسه نی قوت و کوچدن یعنی کفر اهلی ایله صوغش قیلو
 اوچون آلدن حاضرلانو ب تورگز و فولگزدن کیلگان قدر طرشوب فورالر هم
 صوغش اسبابلرن حاضر قیلگز غافل تورما کز (۱) (وَمَنْ رِبَاطَ الْغَيْلِ) هم باغلا تان
 آطلردن یعنی صوغش اوچون آطلر حاضرلا کز (تَرْهَبُونَ بِهِ) تا کم سز فورقتور سز
 اوشبو حاضرلانا کز سبیلی (عَدُوَّ اللَّهِ) خدای تعالی ننگ دشمانن (وَعَدُوَّكُمْ) هم اوز
 دشمانگزینی یعنی مکه کافرلرن فورقتور سز (وَأَخْرَبِينَ مِنْ دُونِهِمْ) دخی ایکنچی
 کافرلرینه فورقتور سز مکه کافرلرندن باشقه اول فورال و آطلر کز ایل (لَا تَعْلَمُونَهُمْ)
 سز بلماس سز آنلرینی (اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ) الله تعالی بلور آنلرینی آنلردن مراد یهودیلرننک
 فساد ایتکوچیلری یا که منافقلر یا که مجوسیلردر (وَمَانْتَفِقُوا مِنْ شَيْءٍ) هر نرسه کم سر نفقه
 قیلور سز آنی ونونار سز کوچکز ینکان نرسه دن (فِي سَبِيلِ اللَّهِ) خدای تعالی بولان
 یعنی صوغش اوچون فورالار و آطلر حاضرلرگه هم لشکر نفقه سینا هر نرسه صرف
 ایتسا کز (يَوْمَ الْيَكْمِ) تمام اونالمش بولور آننک جزاسی سز لرگه هیچ برسی ضایع
 بولماس و بوشقه کیتماس (وَأَنْتُمْ لَا تظَلَمُونَ) هم سز لر ظلملق ایتولماس سز اجر
 و ثوابگز هیچده کیتولماس (وَأَنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ) واگر میل ایتسه لر مشرکلر
 صلح قیلوغه و کیلشونی استاسه لر (فَأَجْنَحْ لَهَا) بس سن هم میل ایتکل صلحه و آنلر
 برله کیلشکل (وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ) دخی توکل قیافل الله تعالی گه یعنی مکر و حیل ایلرگه
 صلح قیلماقچی بولمالر در دیوب فورقماغل خدای تعالی گه توکل قیلوب آنلر ایل
 صلح ایتکل (أَنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ) درستلکده اول خدای تعالی در ایشتنکوچی آنلرننک
 سوزلرن (الْعَلِيمُ) بلگلوچیدر آنلرننک نیتلرن یعنی صلح قیلولری طوغریلق
 ایلر مو یا که بر مکر و حیل اوچون مو ایکانن خدای تعالی اوزی بلور وسنی آنلرننک
 مکرلرندن صافلار نناک کم بیورور (وَأَنْ بَرِيدُوا أَنْ يَخْدَعُوكَ) واگر نلاسه لر
 کافرار سنی آلدانی صلح قیلولری ایلر (فَأَنْ حَسِبَكَ اللَّهُ) بس درستلکده سکا

كفايه اينكوچى وسنى آنلرنك مكرندن صافلاخوچى خدای تعالی در (هُوَ الَّذِي ابَدَكَ)
 اول خدای تعالی شول ذاتدرکم برکتدی وقوتلی ایندی سنی (بِنَصْرِهِ) اوزینك
 یاردمی ایل هم مدد اوچون فرشته لرنی بیارمك ایل (وَبِالْمُؤْمِنِينَ) دخی بارچه
 مؤمنلر ایل یا که انصار صحابه لری ایل سنی قوتلی و کوچلی ایندی (وَاللَّيْلِ بَيْنَ
 قُلُوبِهِمْ) هم برگه جمع قیلدی وَالفتلاندردی خدای تعالی آنلرنك كوكل لری آراسن
 یعنی مؤمنلرنك آرارینه الفت و دوستلقی صالحدی اوس و خرزج قبیل لری یوز
 یکر می یلدن بیرلی بر برسینه بیک فاطمی دشمان بولوب همیشه صوغشوب عمر
 اونکارلر ایدی اسلام دینینه کرگاندن صوگ اوشبو ایکی قبیل بر برسینه بر توغمه
 فرنداشلر کیی بافن هم دوست بولدیلر اولگی دشمانلقدن اثر هم قالمادی خدای
 تعالی كوكل لرینه الفت و محبت صالحدی (لَوْ اَنْفَقْتَ مَا فِي الْاَرْضِ جَمِيعًا) اگر سن
 صرف فیلساك ایدی ای محمد علیه السلام آنلرنك آرارلرن نوزك قیلو هم آنلرنی
 دوستلاشدر و اوچون برده بولغان مالنك بارچه سینی (مَا اَلْفَتْ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ) برگه
 جیماس ایدك سن آنلرنك كوكل لری آراسن و آنلرنی بر برسینه دوست قیلوب
 کیلوشدرا آلماس ایدك و آرارلرن داغی دشمانلقنی بتورا آلماس ایدك (وَلَكِنَّ اللَّهَ
 اَلَفَ بَيْنَهُمْ) ولكن الله تعالی نألیق قیلدی آنلرنك آراسن و آنلرنی بر برسینه
 دوستلاشدردی (اِنَّهُ عَزِيزٌ) درستلکده اول خدای تعالی قادر و غالبدرکم هر
 نرسه نی نلاسه بولدرور (حَكِيمٌ) اشنده حکمت اباسیدر (يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ) ای پیغمبر
 (حَسْبُكَ اللَّهُ) كفايه اينكوچيدر سكا الله تعالی (وَمَنْ اَنْتَبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ) هم سكا
 ابارگان مؤمنلر سكا كفايه اينكوچيدر وينكوچيدر شول مؤمنلرنك یاردمی ایل
 خدای تعالی سنی مشرکلرگه غالب فیلور اوشبو آیت کریمه بدر صوغشك صوغشیدن
 الگاری نازل بولدی اولحضرت صلی الله علیه و سلمه نك كوكلینه قوت بیور و اوچون
 هم صحابه لرگه نسلی بولسون اوچون و بعضیلر بو آیتنی اسلامك اولنده اوتوز
 اوچ ایر و آلتی خانون جهه سی فرق توفز کشی مسلمان بولغانلر ایدی صگره حضرت
 عمر رضی الله عنه ایمان کیلتورب مسلمانلرنك صانی فرقه طولغاچ اولحضرت صلی
 الله علیه و سلمگه نسلی اوچون خدای تعالی نازل قیلدی دیمشدر اول تقدیر ده بو
 آیت مکده ایندرلگان بولور (يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ) ای خدای تعالی نك پیغمبری (حَرَضَ
 الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ) فزدرغل مؤمنلرنی صوغش فیلوغه کفر اهلی ایل (ان یکن
 منکم) اگر بولسه سزدن ای مؤمنلر (عَشْرُونَ صَابِرُونَ) یکر می صبر اینکوچى

و صوغش قاطىلغىنە چداغوجى كشيلىر (يغلبوا ماتين) غالب بولورلر ايكى يوز كشيگە
 مشركلردن بو اورنده شرط امر معناسنده در يعنى كرا كدر كم بكرمى مسلمان
 ايكى يوز كافر گە وير مسلمان اون كافر گە قارشى تورسونلر و صوغش ميداندىن
 فاچماسونلر فورقوب جبن لك اينماسونلر (وَأَنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفًا) واگر سزدن بولسه
 يوز كشى (يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا) غالب بولورلر بر مك كشيگە كافرلردن
 يعنى كرا كدر كم بر يوز مسلمان صوغش ميداندىن بر مك كافر گە هيچدە قورقماينچە
 قارشى تورسونلر خدای تعالی نك نصرت و ياردمى ايله آنلر غالب بولورلر ويكارلر
 (بَانِيهِمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ) شول سببلى كم اول مشركلر خدای تعالی نى بلمى تورغان
 و قيامتى طابومى تورغان گروهلردر شونك اوچون صوغش وقتنده آنلرده
 مؤمنلر داگى شكلى ثبات هم چداملق بولماش كوب بولسه لرده نيز مغلوب بولوب
 قاچارلر اوشبو آيت كريمه نازل بولماچ مؤمنلردن بعضلرى بر مسلمان اون مشركله
 قارشى صوغشونى آورسونوب قايقوغه قالدیلر بو اش بيك چينن بولور ديدیلر
 بس حق سبحانه و تعالی اوشبو حكمنى منسوخ قیلوب بيوردى كم (الَّذِينَ خَفَى اللَّهُ
 عَنْكُمْ) ايمدى اوشبو حكم سزلر گە آور كبلگاج بنگلايندى خدای تعالی سزدن
 اوزينك فضلى و رحمتى ايله آورلقنى سزدن كيناردى (وَعَلَّمَ أَنْ فَيْكُمْ ضَعْفًا) هم
 بلدى و كوردى سزده ضعيفك بارلقنى (فَأَنْ يَكُنْ مِنْكُمْ) بس اكر بولسه سزدن
 اى مؤمنلر (مِائَةٌ صَابِرَةٌ) بر يوز صبر فيلغوجى و چداغوجى كشىلر (يَغْلِبُوا مِائَتِينَ)
 غالب و اوستون بولورلر كفر اهلندن ايكى يوز كشيگە يعنى كرا كدر كم بر يوز
 مسلمان ايكى يوز كافر گە بر مسلمان ايكى كافر گە قورقماينچە قارشى تورسون
 و فاچماسون (۱) (وَأَنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفًا) واگر بولسه سزلردن بر مك كشى صوغش
 ميداندىن (يَغْلِبُوا أَلْفِينَ) غالب بولورلر كفر اهلندن ايكى مك كشيگە (بِإِذْنِ اللَّهِ)
 خدای تعالی نك امرى و ياردمى ايله (وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ) و خدای تعالی نك عنابنى
 و مددى صبر ايتكوجيلر برلدر هر كم صبر قىلسه ظفر طابار روايت ايدلمشدر كم
 بدر صوغشنده قريش مشركلردن ينمش كشى مسلمانلر قولينه اسير نوشدیلر
 اولحضرت صلى الله عليه وسلم اول اسيرلر طوغرىسندە صحابه اولوغلرينه كيككاش
 ايندى ابو بكر صديق رضى الله عنه ايندى اوشبو اسيرلر سنك فيلهك كشيلىرى
 هم فرنداش لر كدر هر فابوسندن حالينه كوره بر مقدار مال آلوب آزاد اينو
 مناسبدر شايد كم بارا تورغاچ توفيق و هدايت ابرشوب ايمان كيلتورورلر مسلمانلرنك

(۱) اسلامك اولنده بر
 مسلمان اون كافر گە
 قارشى تورماق حكمى
 نازل بولغان ايدى صكره
 اول حكم منسوخ بولوب
 بر مسلمان ايكى كافر گە
 قارشى بولسون ديوب
 خدای تعالی فرمان فيلدى
 بس كفر اهلى نك صانلرى
 مؤمنلر گە قاراغانه ايكى
 اولوشدن آرنق بولماغانه
 صوغش ميداندىن فاچوب
 كينو درست بولماس

صانلرى آرتور دېدى حضرت عمر رضى الله عنه ايتدى يا رسول الله بونلر كافرلردى
 خدای تعالی نك دشمانلر بىدر بپورغل همهار بىنك باشلرن كىسسونلر الحمد لله سن
 آنلرغه محتاج نوگلسن دېدى انصار دن هم بعضلرى همهلرن اولتورمكىنى مصلحت
 كوردىلر رسول الله صلى عليه وسلم حضرتلرى ابو بكر صدیقنك سوزن معقول كوروب
 اول اسپرلرنى فدیه آلوب آزاد ايتما كچى بولدىلر حق تعالی دن آیت كىلدىكم (مَا كَانَ
 لِنَبِيٍّ لَّا يَلِيْقَ بَوْلَمَادَى هِيْجَ بَرٍ يُّغْمِرُكُهٗ (اِنَّ يَكُوْنُ لَهٗ اَسْرَى) اَنَّا نَكُ اسپرلرى بولماق
 و آنلرنى فدیه آلوب آزاد قىلماق (حَتَّى يَبْخُنَ فِى الْاَرْضِ) ناكم آنلرنى كوب
 اولتورگانگه چه برده زىرا كه كفر اهلىنى اولتورمك آنلرنك آزىماقینه واسلامنك
 اوستون بولماقینه سببدر (تُرِيْدُوْنَ عَرْضَ الدُّنْيَا) سز نلارسز دنيا مالىنى يعنى
 اول اسپرلرنى مال آلوب آزاد ايتما كچى بولاسز (وَاللّٰهُ يُرِيْدُ الْاٰخِرَةَ) و خدای تعالی
 نلار سز نك اوچون آخرت سعادتن زىرا كه دنيسا فانىدر دنيا مالى بىك تيز
 يوقغه چغار آخرت نعمتى باقىدر (وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ) و خدای تعالی غالبدر كم اوزىنك
 دوستلرن دشمانلرینه اوستون قىلور (حَكِيْمٌ) حكمت اياسىدر كم هر اشنى حكمتى
 بوينچه قىلور (اَوَّلًا كِتَابٌ مِّنْ اِلٰهِ سَبَقَ) اگر خدای تعالی نك لوح المحفوظده بازغان
 حكمتى اوتكان بولماسه ايدى يعنى آشكارا نهى ايتولماگان اشنى اشلاگان اوچون
 هذاب قىلونماس ديوب لوح المحفوظده يازلغان بولماسه ايدى يا كه بدر صوغشندك
 حاضر بولغان مؤمنلرنى عذاب ايتوماس ديوب يازلغان بولماسه ايدى (لَمَسْكُم
 فِىْمَا اَخَذْتُمْ) البته ايرشكان بولور ايدى سزگه سز نك تونقان اشكز حقدنه يعنى
 اسپرلرنى مال آلوب آزاد ايتووگز اوچون سزگه ايرشور ايدى (عَذَابٌ عَظِيْمٌ)
 اولوغ بولغوچى عذاب روايت ايدلمشدر كم رسول صلى الله عليه وسلم حضرتى
 ايتدى اگر عذاب نازل بولسه ايدى عمر ايله سعد بن معاذدن باشقه ككىشى
 فورتولماغان بولور ايدى چونكه بو ايكىسى اسپرلرنى مال آلوب آزاد قىلوغه راضى
 بولمادىلر اولتورونى مصلحت كوردىلر اوشبو عتاب آينى نازل بولغاندن صوك
 صحابهلر بدر صوغشندك حاصل بولغان غنيمت مالنى آلورغه قورقدىلر حق تعالی دن
 آیت كىلدىكم (فَكُلُوْا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلٰلًا طَيِّبًا) بس آشكز سز اى مؤمنلر غنيمت
 ايتوب آلغان نرسه كز دن حلال و پها گيزه بولغانى حالده يعنى غنيمت مال سزگه
 حلالدر آندن قورقما كز (وَاتَّقُوا اللّٰهَ) و قورقكز الله تعالی دن هم آنك امرينه خلافق
 ايتمه كز (اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ) درست لكده خدای تعالی بارلقاغوچىدر سز نك گناهلر كزنى

عَلِيمٌ) و خدای تعالی بلسگوچیدر بنده لرنك احوالن (حَكِيمٌ) حکم ایتکوچیدر آنلرغه حال لرینه کوره (انَّ الَّذِينَ آمَنُوا) در ستلکده شول کمسه لرم کم ایمان کیتور دیلر (و هَاجَرُوا) هم هجرت فیلدیلر خدای تعالی هم رسولی اوچون اوزارینك وطنلرندن (و جَاهَدُوا) دخی صوغش قیلدیلر کفر اهلی برله (بِأَمْوَالِهِمْ) ماللاری برله یعنی صوغش کرا کارینه ماللرن صرف ایتدیلر (و انفسهم) هم نفسلری برله یعنی اوزلری جانلرندن کیچوب صوغش میدانینه کردیلر (فی سبیل الله) الله تعالی بولنده اوشبولر صحابه نك مهاجرین لریدر (وَالَّذِينَ آوَأُوا) دخی شول کمسه لرم کم اورن بیر دیلر مهاجر لر گه (و نصرُوا) هم یاردم ایتدیلر آنلرغه مراد مدینه اهلی انصاری صحابه لردر (أُولَئِكَ) اوشبو ذکر ایتولگان کمسه لر یعنی مهاجرین و انصار (بعضهم اولیاء بعض) آنلرنك بعضاری بعضلرینه دوستلردر و یاردمچیلردر (وَالَّذِينَ آمَنُوا) و شول کمسه لرم کم ایمان کیتور دیلر (و لم یهاجروا) و اوزلری سز نك برله هجرت ایتمادیلر بلکه مکده قالدیلر (مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ) یوقدر سز گه آنلرنك ولایتندن هیچ بر نرسه یعنی سز آنلرغه ولی و اشیرن باشقارغوچی نوگلسز با که آمر ابله سز بر برکزدن میراث آلوچی نوگلسز (حتی یهاجروا) نا کم هجرت قیلعانلرینه چه و کوچکانلرینه چه مدینه گه (و ان استنصرکم فی الدین) و گر یاردم استناسه لر سزدن اول مکده فالغان مسلمانلر دین اشنگ یعنی مشرک لر آنلرغه ظلم قیلوب آرارلرنك صوغش بولسه شولوقتک سزدن مدد سوراسه لر (فعلیکم النصر) بس و اجیدر سز نك، اوزرکز گه آنلرغه یاردم ایتو (الَّا عَلَى قَوْمٍ) مگر واجب بولماس سز گه یاردم ایتو اگر آنلر صوغش فیلسه لر مشرک لرن شول گروه برله کم (ببینکم و بینهم میثاق) باردر سز نك برله اول گروه نك آراسنده عهد یعنی سز آنلر برله صوغش ماسقه عهد قیلوشقان بولسه کز شولوقتده اول مکده فالغان مسلمانلرغه یاردم ایتهمز دیوب عهدکزی بوزو درست بولماس (وَاللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ) و خدای تعالی سز اشلی تورغان نرسه نی کور کوچیدر عهدکده وفا قیلعانکزی هم بوزغانکزی بلور (وَالَّذِينَ كَفَرُوا) و کافر بولغان کمسه لر (بعضهم اولیاء بعض) آنلرنك بعضلری بعضلرینه دوستلردر بر برسینه یاردم قیلشورلر (الَّا تَعْلَمُوهُ) اگر سز قیلماسا کز خدای تعالی سز گه بیورغان اشنی یعنی بر برکز گه دوستلقنی و یاردم بیرشونی قیلماسا کز (تکن فتنة فی الارض) بولور فتنه بر بوزنده (و فساد کبیر) هم اولوغ بوزلق بولور دینده زیبا که اگر مؤمنلر بر اتفاقه بولماسه لر هم بر برسینه یاردم ایتوشماسه لر کفر اهلی برام برام

مسلمانلرغه غالب بولور اسلام دینی ضعیفلانور موندان اولوغراق فتنه وفساد بولماس (وَالَّذِينَ آمَنُوا) وشول کمهسلرکم ایمان گیلنوردیلر (وَهَاجِرُوا) دخی مکهدن مدینه گه هجرت ایتدیلر (وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ) هم صوغش قیلدیلر دین دشمانلری ایلله الله تعالی یولنده (وَالَّذِينَ آوُوا) دخی شول کمهسلرکم اورن بوردیلر هجرت ایتکان کمهسلرگه یعنی انصار صحابهلر (وَنَصَرُوا) هم یاردم بوردیلر پیغمبر علیه السلامغه مشرکلر برله صوغشقانک (أُولَئِكَ) اوشبو ذکر اینولگان مهاجر وانصارلر (هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا) آنلردر حق مؤمنلر وایمانلری کامل بولغان کمهسلر (لَهُمْ مَغْفِرَةٌ) بولغوچیدر آنلرغه مغفرت وبارلاقو خدای تعالی دن (وَرِزْقٌ كَرِيمٌ) هم بخششی و مشقتسز رزق بولغوچیدر یعنی جنت نعمتلری (وَالَّذِينَ آمَنُوا) وشول کمهسلرکم ایمان کیلنوردیلر (مَنْ بَعْدَ) اؤلگی هجرتدن صولک باکه حدیبیه صلحندن صولک (وَجَاهِدُوا) هم صوغش قیلدیلر مشرکلرگه فارشی (مَعَكُمْ) سز نك ایلله برگه (فَأُولَئِكَ) بس اوشبو گروه (مَنْكُم) سزلردنیر یعنی سزگه توناشقوچیلردر (وَأُولُوا الْأَرْحَامِ) ورهم ایالری بولغان فرنداشلر (بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ) آنلر نك بعضلری نیوشلیراکدر بعضلرینه میراث آلوده (فِي كِتَابِ اللَّهِ) خدای تعالی نك حکمنده یا که لوح المحفوظده اوشبو آیت کیلودن انگاری مهاجرلر ایلله انصارلر هر قایلوری بر بر سینده دوست قوشولوب آرالرنده فرنداشلک بولماسده بر برسندن میراث آلورلر ایدی اوشبو آیت کریمه نازل بولغاچ اول اش منسوخ بولدی میراث فرنداشلرگه گنه بیزوله تورغان بولدی (إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ) درستلکده خدای تعالی بارچه نرسه فی بلگوچیدر میراث اشلرندن هم نسب وفرنداشلکنی اعتبار اینونك حکمتلرندن همه سینلی بلور و حکمنکه موافق حکم قیلور هیچکم آکائی اوچون بو طریقه حکم قیلدك دیوب بحث ایته آلماس بفعل ما یشاء وبعکم ما یرید *

سورة التوبة مدنية وهی مائة وتسع وعشرون آية

۹نجهی سوره توبه سورہسی برائتہ سورہسی هم دیورلر مدینده نازل بولغاندر بر یوز یکریمی توفز آیتدر

(۱) اوشبو سورہ نك اؤلنده بسم الله یازلاماوینك سببی طوغر یسنك بعضیلر دیمشلدردرکم بسم الله ایمنلك سببی در بو سورہ اماننی کینارمک اوچون نازل بولدی شونك اوچون بسم الله یازلامادی وبعضیلر دیورلرکم اوشبو سورہ اوزی آیرم بر سورہمو یا که انفال سورہسی ایلله ایکیسی توناشدن بر سورہمو شول طرغریده صحابهلر

(۱) اوشبو سورہنی برائتہ سورہسی دیدیلر کافرلردن بیزدرا تورغان سورہ بولغانی اوچوندر بر اسمی فاضحه در یعنی خور ورسوای قیلغوچیدر منافقلرنی اوشانداق مخزبه هم دیورلر عذاب سورہسی هم دیورلر

سزنی عذاب قیلورغه قادردر (وَأَنَّ اللَّهَ مُخْزِي الْكَافِرِينَ) دخی بلسکزر سز شونی کم
الله تعالی خور ورسوای قیلغوچیدر کافرلرنی دنباده اولتورلمک واسیر بولماق ایله
آخرنده تموغ عذابنی ایله (وَأَذَانٌ) دخی بلسرکم و آگاه قیلماقدیر اوشبو (من الله
و رسوله) الله تعالی دن هم آنک رسولندن (إِلَى النَّاسِ) آدمیلرگه (يَوْمَ الْعَجِّ الْأَكْبَرِ)
اولوغراق بولغوچی حج کوننده یعنی حج عملار بئک تمامی ادا ایتوله تورغان قربان
عیدی کوننده یا که اول بلده قربان عیدی کونی کتاب اهلی نك عید کونلری ایله
بر کونده توغری کیلنگان ایدی شونک اوچون اولوغراق حج کوننده دیدی اوشبو
اولوغراق بولغان حج کوننده خلقغه بلسرو واعلام قیلودر (أَنَّ اللَّهَ بَرِيٌّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ)
شویله دیوبکم الله تعالی بیزگوچیدر مشرکلردن هم آنلرک عهدلردن (و رسوله) هم
خدای تعالی نك پیغمبر بده بیزگوچیدر ویراق بولغوچیدر اول مشرکلردن (فَان تَبْتَم)
بس اگر سز توبه قیلسا کز وفایتسا کز کفر وشرکدن هم عهدکه خیانت قیلودن
(فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ) بس سز نك توبه قیلماقدیر وفایتماقدیر بخصیراقدیر سز نك اوز کز اوچون
(وَأَنْ تَوَلَّيْتُمْ) و اگر یوز دوندرسا کز توبه قیلودن همیشه کفر وخیانت کز ده ثابت
بولسا کز (فَاعْلَمُوا) بس بلسکزر سز ای مشرکلر (أَنْتُمْ غَيْرُ مَعْزِي اللَّهِ) شونیکم سرلر
عاجز اینکوچیلر توگللسز الله تعالی نی یعنی خدای تعالی نك عذابندن فورنولا آلماس سز
(وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا) هم خبر بیرگل کافر بولغان کهمسلرگه و آنلرنی فورنقل
(بِعَذَابِ آلِيمٍ) رنجتکوچی فاطی عذاب برله آخرنده عهدلرن بوزغان مشرکلرنک
حکملرن بیان ایتکاندن صو ک عهدلرن بوزماغان بنی ضمیره هم بنی کنانه قیللری
حقده بیورورکم (إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ) مگر شول کهمسلرکم سز لر عهد قیلشدکزر
آنلر برله (مِنَ الْمُشْرِكِينَ) مشرکلردن (ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوا شَيْئًا) صگره کیبوتما دیلر
آنلر سز نك عهد کز دن هیچ بر نرسه نی یعنی عهدلرن بوزما دیلر و اوزگار تما دیلر
(وَلَمْ يَظَاهَرُوا عَلَيْكُمْ أَعْدَاءُ) هم یاردم بیرما دیلر سز نك ایله صوغشورغه هیچ بر
کهمسه گده یعنی سز نك ایله صوغش قیلا تورغان دشمنلر کزغه یاردم بیرما دیلر
وسزگه فارسى کیلما دیلر مراد بنی ضمیره هم کنانه قیللری دیر (فَاتَّهَوْا إِلَيْهِمْ عَاهِدَهُمْ)
بس تمام قیلکزر سز آنلرغه عهدلرن (إِلَىٰ مَدِينِهِمْ) اولده بیلگولاننگان مدنلرینه
قدر یعنی اولده نیقدر وقتغه صوغشماسقه عهد قیلشقان بولسا کز شول وقت
یتکانگه قدر آنلرغه امان بیرکزر (أَنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ) در سنلکده خدای تعالی دوست
نونار نوالق اینکوچیلرنی و عهدکه خیانت قیلودن صافلانوچیلرنی بس مسلمانلر ایله

آرالرنده معاھدہ بولماغان مشرکлер حقنہ بیورورکم (فاذا انسلخ الأشهر الحرم) بس هر فایجان اوتسه حرام بولغان آبلر یعنی ذوالحجه آی نك بکرمی کونی هم محرم آی نك تمامی اوتسه بعضیلر بو آیتنی یوقاریده مذکور بولغان عهدلرن بوزغان مشرکлер حقنہ در دیورلر اول تقدیرده حرام بولغان آبلردن مراد مهلت بیرلگان دورت آی بولور هر فایجان شول دورت آی تمام بولسه (فاقتلوا المشركين) بس اولتورکوز سز مشرکلرنی (حبث وجدنوهوم) هر قابو اورنده طابسه کزده آنلرنی یعنی کبراک حرم شریفی اچنده و کبراک آنک طشندہ بولسون فایده طابسا کزده مشرکلرنی اولتورکوز (وخدموهوم) هم نونوگوز سز آنلرنی واسیر فیلسکوز (واحصروهوم) دخی منع فیلسکوز آنلرنی مسجد حرامنی طواف ایتودن (واقعدوا لهم کل مرصد) دخی اولطورکوز سز آنلرنی نوتماق اوچون هر بر خلق اونه نورغان بوللرغه یعنی یول باشلرنده توروب اول مشرکلرنی کوزانکوز و آنلرنی اونکار ماکز تا کم تورلی شهرلرغه طارالماسونلر و قاچوب بنماسونلر (فان تابوا) بس اگر توبه فیلسه لر آنلر و شرکدن فایتوب ایمان کیلتورسه لر (واقاموا الصلوة) هم تورغوزسه لر نمازنی (وانوا الزکوة) دخی (۱) بیرسه لر مال لرنندن زکوتنی اوشبو نماز اوفو هم زکوة بیرلری سببلی آنلرنک جن کوکلدن ایمان کیلتورگانلکلری بلونسه (فخلوا سبیلهم) بس بوشانوکوز سز آنلرنک بوللرن و آنلرغه تعرض فیماکز هم تیمه کز هر فایده بارورغه تلاسه لر شوندا بارسونلر (ان الله غفور رحيم) در سنلکده الله تعالی بارلقاغوچیدر آنلرنک مشرک وقتده فیلغان گناهلرن مهربان و رحمت ایتکوچیدر اجر و ثوابلر بیرو برله آنلرغه (وان احد من المشركين استجارک) و اگر مشرکلردن براوسندن امان استاسه مذکوردر دورت آی اوتکندن صوگ (فآجره) بس ایمین اینکل سن آی و آنکا امان بیرگل (حتى یسمم) تا کم ایشتسون اول (کلام الله) خدای تعالی نك سوزینی یعنی قرآننی ایشتسون و طکللاسون بلکه کوکلینه اثر فیلوب ایمان کیلتورور (ثم ابلغه مأمنه) صکره ایرشدرگل سن آی اوزینک ایمین لک اورنینه یعنی مشرکلردن بر کمسه مدینه گه کیلوب سندن امان صوراسه سن آنکا امان بیرگل مسلمانلر آنکا تیماسونلر قرآننی ایشتسون شوندا صوگ اول کمسه ایمان کیلتورماسه آی اوزینک شهرینه ایرشدرگل اور یورطینه فایتوب اورناشسون صکره آنک ایله صوغشقل امان بتار (ذک) اوشبو امان بیرو (بانهم قوم لا یعلمون) شول سببیلدر کم اول مشرکлер خدای تعالی نی بلمی نورغان گر وهلدر و قرآننی ایشتماگانلدر بس آنلرغه قرآننی ایشتولر بنهجه امان

(۱) اوشبو آیت کریمه دن معلوم بولورکم ظاهر شرعه مسلمانلقنک حدی و علامتی ایمان کیلتور کاندن صوگ نماز اوفو هم زکوة بیوردر قلبنک عالن حدای تعالی دن باشفه هیچ کم بلماس اوشبو نماز ایله زکوة اول کمسه نك قلبنده تصدیق بارلقغه علامت بولور اوشبوگما بناعا بر کمسه نماز و زکوتنی ترک فیلسه آنک ایماننده امنیت فالماس شول سببلی حضرت ابوبکر رضی الله عنه زکوتنی انکار ایتکان کمسه لرنی کافرلر ایله برابر اولتورورگه بیوردی

بیر و کیرا کدر صکره قرآننى ایشته تور و بده ایمان کیلتور ماسه لر امانلری بنار (کیف
 یكون للمشركین عهد) نچوک بولسون اول مشرکرنک عهدلری یعنی آنلرنک عهدلری
 یوقدر (عند الله) الله تعالی فاشنده (وعند رسوله) هم الله تعالی نك رسولی فاشنده
 اسلام ظاهر بولوب حق باطلدن آیرلغاندن صوڭ (الا الذین عاهدتم) مگر شول
 کهمسه لر کم سز عهد فیلشدنر آنلر برله (عند المسجد الحرام) مسجد حرام فاشنده
 یعنی حدیبیه واقعه سنده مکّه معظمه یافنده عهد فیلشدنر مراد بنی کنانه فییل سبدر
 (فما استقاموا لکم) بس استقامت ایتمکنلری ونورغانلری مدننه آنلر اوزلرینک
 عهدلرنده سز نك اوچون (فاستقیموا لهم) بس سز لر هم استقامت ایتمکز ونورکز
 عهدکزه آنلر اوچون یعنی مذکور فییل لر ایله فیلغان عهدکزنک مدتی طولغانغه چه
 آنلر عهدی بوز ماسه لر سز بوز ما کز (ان الله يحب المتقين) درستلکده خدای تعالی
 سوبار تفوالق ایتمکوچیلرینی و عهدلرنده نورغوچیلرینی (کیف) نچوک بولسون اول
 مشرکرنک عهدلری (وان يظهروا علیکم) و حالانکه آنلر اگر ظفر طابسه لر وغالب
 بولسه لر سز نك اوزرکزنکه (لا یرقبوا فیکم) رعایه فیلماسلر و صافلاماسلر آنلر سز نك
 حقکزه (الا و لادمة) هیچ بر قرابت و یافنلقنی هم هیچ بر عهدکه وفا قیلونی یعنی
 مشرک لر اوزلری غالب بولوب سز لرگه کوچلری یتمکنده فرند اشلکنی ده رعایه ایتماسلر
 آرمزده عهد بار دیبده تور ماسلر فیلا نورغان اشلرن قیلورلر (یرضونکم بافواهم)
 راضی قیلورلر آنلر سزنی آغزلری برله یعنی تللری ایله عهدلر قیلوب طمانلی
 سوزلر سوبلاب سز نك کوئلکزننی طابارلر (وتابى قلوبهم) و باش طار نور انلرنک
 کوئکللری یعنی تللری برله طمانلی سوزلر ایتمسه لرده کوئکلرندن سزگه دشمان
 بولوب بامانلق اویلاب تورورلر (واکثرهم فاسقون) و اول مشرکرنک کوبراگی
 فاسقلردر هم ایمان کیلتور و دن باش طار تقوچیلردر (اشتروا بايات الله) آلسدر ذیلر
 اول مشرک لر خدای تعالی نك آیتلری برله (ثمنا قليلا) آز غنه دنیا مالینی یعنی قرآنغه
 اشانو اورینه دنیا مالینی اختیار ایتمیلر مشرکرنک اولوغلری ابو سفیان کوب
 ماللر بیروب مشرکرنی مسلمانلرغه فارشی صوغشورغه فزدر ورایدی آنلر شول
 مالغه آلدانوب قرآننى بالغانغه نوتوب مؤمنلرگه فارشی صوغشقه چقدیلر (فصدوا
 عن سبيله) بس منع قیلدیلر و طیدیلر آنلر آدمیلرینی خدای تعالی بولندن و اسلام
 دینندن (انهم ساء ما كانوا یعملون) درستلکده اول مشرکرنی یاوز اشدر آنلرنک
 اشلی نورغان اشلری بر قولده اوشبو گز وهدن مراد یهودیلردر کم آنلر پیغمبر

علیه السلامك عهدینى صندردیلر هم دنیا مالی آلوب تورات آیتلرن باشوردیلر
 و آدمیلرنی اسلام دینندن منع قیلدیلر (لا یزیدون فی مؤمن) رعایت ایتماسلر اول
 مشرکدر یا که یهودیلر هیچ بر مؤمن حقنده (الا ولادمة) یا قن فرنداشلکنی هم عهدینی
 (و اولئک هم المعتدون) و اوشبو گروه آنلردر چیکدن چقفو چیلر باوزلقی و آزغونلقده
 (فان نابوا) بس اگر فایتسهلر آنلر کفر و شرکدن هم ایمان کیلتورسهلر (واقاموا
 الصلوة) دخی کامل ایوب اوناسهلر نمازنی (وانوا الزکوة) هم بیرهسلر مال لرنندن
 زکوننی (فاخوانکم فی الدین) بس سز نك فرنداشلر کوزدر آنلر اسلام دیننده و سز نك
 ایله آنلر نك حکمی بورد (ونفصل الایات) و آیزوب بیان فیلامز آیتلرنی (لقوم یعلمون)
 فهم فیلا نورغان و بله نورغان گروه اوچون (وان نکثوا ایمانهم) و اگر بوزسهلر اول
 مشرکدر اوزلرینك فیلقان آنظرلن (من بعد عهدهم) بر مرتبه عهد فیلقانلرنندن صولك
 (وطعنوا فی دینکم) هم طعنه فیلسهلر سز نك دینگزده یعنی اسلام دینن خورلاب اسلام حکملرنك
 عیبلر طابماچی بولسهلر (فقاتلوا ائمة الکفر) بس اولتورکوز سز ای مؤمنلر کفر نك باشلقلرن
 و مشرکلرنك الوغلرن (انهم لا ایمان لهم) درستلکک اول مشرکدر بوقدر آنلرنك آنظرلن
 و عهدلری زیرا که اگر آنلرنك حقیقتده آنلر لری و عهدلری بولسه ایدی آنلر
 عهدلرن بوزماسلر ایدی بس سز آنلر برله صوغش قیلکوز (لعلهم ینتھون) ناکم
 شاید آنلر طیلولورلر و توقتلارلر کفر و شرکدن یا که اسلام دینینه طعنه فیلودن
 (الا تقانلون فوما) ایسا صوغش قیلماس سز مو شول قول برله نهم (نکثوا ایمانهم)
 بوز دیلر آنلر اوزلرینك آنظرلن (وهو باخراج الرسول) هم فصد ایتمدیلر پیغمبر
 علیه السلامنی چغاروغه یعنی قریش مشرکلری دارالندوه گه جبولوب اولحضرتنی
 مکه دن چغارورغه کینکاش قیلدیلر یا که حدیبیبه ده اولحضرتنی مکه گه کرتما دیلر
 یا که مراد یهودیلر درکم آنلر اول حضرت صلی الله علیه و سلمنی مدینه دن چغارماچی
 بولدیلر (وهم بدوکم اول مرة) و حالانکه آنلر اوزلری باشلادیلر عهد بوزونی
 اول مرتبه ده یعنی اول آنلر عهدلرن بوزدیلر و سزگه خیانت ایتمدیلر (انغشونهم)
 ای سز فورقاسز مو آنلر برله صوغش فیلودن (قالله اعق ان تغشوه) بس الله تعالی
 نیوشلیرا کدر سز نك آنندن فورقماقکوزغه یعنی الله تعالی نك عذابندن فورقو نیوشدر
 مشرکلردن نورقوب صوغشنی فویسا کوز خداینك عذابینه مستحق بولور سز بس
 صوغش فیلوی فویما کوز (ان کنتم مومنین) اگر بولسا کوز سز اشانغوچیلر الله
 تعالی نك عذابینه فرمانن فویمانلرغه (فانلوههم) صوغش قیلکوز سز ای مؤمنلر

(و اولئک هم المعتدون) و اوشبو گروه آنلردر چیکدن چقفو چیلر باوزلقی و آزغونلقده
 (فان نابوا) بس اگر فایتسهلر آنلر کفر و شرکدن هم ایمان کیلتورسهلر (واقاموا
 الصلوة) دخی کامل ایوب اوناسهلر نمازنی (وانوا الزکوة) هم بیرهسلر مال لرنندن
 زکوننی (فاخوانکم فی الدین) بس سز نك فرنداشلر کوزدر آنلر اسلام دیننده و سز نك
 ایله آنلر نك حکمی بورد (ونفصل الایات) و آیزوب بیان فیلامز آیتلرنی (لقوم یعلمون)
 فهم فیلا نورغان و بله نورغان گروه اوچون (وان نکثوا ایمانهم) و اگر بوزسهلر اول
 مشرکدر اوزلرینك فیلقان آنظرلن (من بعد عهدهم) بر مرتبه عهد فیلقانلرنندن صولك
 (وطعنوا فی دینکم) هم طعنه فیلسهلر سز نك دینگزده یعنی اسلام دینن خورلاب اسلام حکملرنك
 عیبلر طابماچی بولسهلر (فقاتلوا ائمة الکفر) بس اولتورکوز سز ای مؤمنلر کفر نك باشلقلرن
 و مشرکلرنك الوغلرن (انهم لا ایمان لهم) درستلکک اول مشرکدر بوقدر آنلرنك آنظرلن
 و عهدلری زیرا که اگر آنلرنك حقیقتده آنلر لری و عهدلری بولسه ایدی آنلر
 عهدلرن بوزماسلر ایدی بس سز آنلر برله صوغش قیلکوز (لعلهم ینتھون) ناکم
 شاید آنلر طیلولورلر و توقتلارلر کفر و شرکدن یا که اسلام دینینه طعنه فیلودن
 (الا تقانلون فوما) ایسا صوغش قیلماس سز مو شول قول برله نهم (نکثوا ایمانهم)
 بوز دیلر آنلر اوزلرینك آنظرلن (وهو باخراج الرسول) هم فصد ایتمدیلر پیغمبر
 علیه السلامنی چغاروغه یعنی قریش مشرکلری دارالندوه گه جبولوب اولحضرتنی
 مکه دن چغارورغه کینکاش قیلدیلر یا که حدیبیبه ده اولحضرتنی مکه گه کرتما دیلر
 یا که مراد یهودیلر درکم آنلر اول حضرت صلی الله علیه و سلمنی مدینه دن چغارماچی
 بولدیلر (وهم بدوکم اول مرة) و حالانکه آنلر اوزلری باشلادیلر عهد بوزونی
 اول مرتبه ده یعنی اول آنلر عهدلرن بوزدیلر و سزگه خیانت ایتمدیلر (انغشونهم)
 ای سز فورقاسز مو آنلر برله صوغش فیلودن (قالله اعق ان تغشوه) بس الله تعالی
 نیوشلیرا کدر سز نك آنندن فورقماقکوزغه یعنی الله تعالی نك عذابندن فورقو نیوشدر
 مشرکلردن نورقوب صوغشنی فویسا کوز خداینك عذابینه مستحق بولور سز بس
 صوغش فیلوی فویما کوز (ان کنتم مومنین) اگر بولسا کوز سز اشانغوچیلر الله
 تعالی نك عذابینه فرمانن فویمانلرغه (فانلوههم) صوغش قیلکوز سز ای مؤمنلر

مشركلر برله (يعنيهم الله بايد بكم) ناكم عذاب فيلسون خدای تعالی آنلرنی سزنىڭ قولارگىز ايله، یعنی سزنىڭ قلمچارگىز ايله آنلر اولتورلسونلر (ويغزهم) هم خور ورسواي فيلسون آنلرنی خدای تعالی (ويصركم عليهم) دخی نصرت وياردم بپرسون سزگه وپسزنى غالب فيلسون آنلر اوزرينه (ويشف) هم شفا بپرسون خدای تعالی (صدور قوم مومنين) مؤمن بولغۇچى گروهنڭ كوكرهكلرينه اوشبو گروهدن مراد بنى خزاعه فيل سبندر ديمشلىر يا كه يمندن بر جماعتدركم آنلر مكه گه كىلگانلر ايدى واوزلرى اسلام دينينه كىرگانلر ايدى مشركلردن كوپ اذيت وجفالىر كوردلر اولحضرت صلى الله عليه وسلمگه شكابت ايتدىلر اولحضرت بيوردلر كم فايغور ماگىز انشاء الله تعالى مؤمنلرگه تيزلىكده خدای تعالی دن ظفر و نصرت ايرشور (ويذهب غيظ قلوبهم) دخی كيتارسون خدای تعالی سىزلرنى مشركلرگه غالب قىلو سببلى مشركلردن ظلم وايداء كورگان مؤمنلرنىڭ كوكلارندن آچونى وفايقونى (ويتوب الله) وفايتور خدای تعالی اوزينىڭ فضلى ورحمنى ايله (على من يشاء) اوزى تلاگان كىسه اوزرينه، یعنی توبه سىنى قبول ايدوب آڭا توفيق وهدايت بپرور اوزينىڭ فضلى ايله نئاك كم مشركلردن ابو سفيان وعكرمه بن ابى جهل كىبلرگه توفيق وهدايت ميسر ايتدى (والله اعلم) وخدای تعالی بلگوچىدر آنلردن بعضلرينىڭ توبه قىلولرن (حكيم) حكم ايتكوجىدر توبه لرينىڭ قبوللى بىرله (أم حسبتم) ايسا سز گمان ايتدگىزمو اى مؤمنلر (ان تتركوا) سزنىڭ شول حالگىزده قالدىرلماڭىزنى، یعنی مشركلرگه فارشى صوغش قىلو ايله تكليف ايتولماينچه شول حاليمىزده نوروز مازديوب گمان قىلاسزمو (ولما يعلم الله) وحالانكه كورماگانلر خدای تعالی (الذين جاهدوا منكم) شول كىسهلرنى كم صوغش قىلدلر سزلردن (ولم يتخذوا) هم توتمايدلر (من دون الله) الله تعالى دن باشقه (ولا رسوله) دخی آنىڭ رسولندن باشقه (ولا المومنين) هم مؤمنلردن باشقه (وليجه) هيچ برياشرن دوستنى و سرداشنى حاصل معنى اى مشركلر برله صوغش قىلورنى آورسنغۇچى مؤمنلر سزلر شول حاليمىزچه قالورمز خدای تعالی بزنى صوغش قىلو بىرله تكليف ايتماس وبيورماس ديوب گمان ايتىمىزمو وحالانكه سزنىڭ آراگىزدن خدای تعالی يولنده صوغش قىلغۇچى هم خدای تعالی دن وپيغىبر ايله مؤمنلردن باشقه هيچ بر دوست و سرداش توتماغان كىسهلر ايرلماغانلر البته سز بو حالگىزچه قالدىرلماس سز بلكه خدای تعالی سزنى صوغش قىلو ايله تكليف ايتىر شولوقىنده سزلردن كىمنىڭ صوغش قىلغانلىقى هم خدای ورسولدن دخی مؤمنلردن باشقه سرداش

نو نماغانلىقى ظاهر و معلوم بولور چن مؤمنلر منافقلردن آيرلور شونك اوچون
 خدای تعالی سز لرنی صوغش قیلو ایسل بیورور (وَاللّٰهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ) و خدای
 تعالی سز اشلی تورغان نرسه دن خبرداردر هر کمنك عملندن غرضی و نیتى نرسه
 ایکنن بلور روایت ایدلمشدرکم حضرت عباس بدرده مسلمانلر فولینه اسیر نوشکاج
 مؤمنلر آنى مشرکك ایله هم فرنداشدن کیسولو ایله شلته لادیلر حضرت عباس
 جواب بیروب ایتدی کم سز لر عیب لرنی و کیچیلک لرنی ایتنه سز بخشیلقلر مزی برده
 تلگه آلمیسز علی المرتضی حضرتی بیوردی کم سز نك بخشیلقلر دیر، ایتورلك نینداین
 اشکز بارددر عباس ایتدی بزلر مسجد الحرامنی عمارت قیلامز کعبه نی تعظیم ایتنه مز
 حاجیلرغه زمزم اچرته مز ایلر لرنی آزاد قیلامز بس حق تعالی دن آیت کیلدی کم
 (مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ لَا يَلِيقَ بَوْلَاهِدَى مُشْرِكًا) (ان یعمروا مساجد الله) آنلرنك عمارت
 قیلماقلری الله تعالی نك مسجدرن (شاهدین علی انفسهم بالكفر) گواه بولغانلری
 حالده آنلر اوز نفسلرینه کافرلك برله یعنی اول مشرکلرنك پیغمبر علیه السلامنی
 یالقانغه توتوب پونلرغه طابونوب تورغان حال لرنده آنلرنك مسجد حرامنی عمارت
 قیلولری لایق و درست توگلدر الله دن باشقهغه عبادت قیلغوجی کسه بیت الله نی
 عمارت ایتناس (أُولَئِكَ) اوشبو مشرکلر (حَبَطَتْ أَعْمَالُهُمْ) بوغالدی و ضایع بولدی
 آنلرنك قیلغان عمل لری خدای تعالی گه شرک کیلتورولری سببلی (وَفِي النَّارِ هُمْ
 خَالِدُونَ) هم آنلر نموغده منگو فالغوجیلردر هیچده چارلماسلر (أَمَّا يَوْمَ مَسَاجِدِ
 اللَّهِ) موندان باشقه توگلدر کم الله تعالی نك مسجدرن عمارت قیلور و توزوك ایتار
 (مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ) شول کسه گنه کم ایمان کیلتوردی و اشاندی اول خدای تعالی گه
 (وَالْيَوْمِ الْآخِرِ) هم آخرت کونینه (وَأَقَامَ الصَّلَاةَ) دخی تورغوزدی اول و کامل
 اونادی نمازنی (وَأَتَى الزَّكَاةَ) هم بیردی اول مالندن زکوننی (وَلَمْ يَغْشِ إِلَّا اللَّهَ)
 هم تورقمادی اول دین اشلرنده مگر خدای تعالی دن گنه فورقدی (فَعَسَىٰ أُولَئِكَ)
 بس شاید کم اوشبو گروه (أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ) بولسه لر آنلر توغری بولغه
 کونلگوچیلردن یعنی هدایت طايفان و توغری بولغه کونلگان کسه لر اوشبو صفتلر
 ایله صفتلان کسه لردر مشرکلر توگلدر (أَجْعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ) ایا قیلدکزموسز حاجیلرگه
 زمزم اچرمنکی (وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) هم مسجد حرامنی عمارت قیلونی یعنی
 حاجیلرغه زمزم بیره طورغان هم مسجد حرامنی عمارت قیلا تورغان
 کشیلری قیلدکزمو (كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ) شول کسه شکللی کم اول ایمان کیلتوردی
 خدای تعالی گه (وَالْيَوْمِ الْآخِرِ) هم آخرت کونینه (وَجَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ) دخی صوغش

قیلدى الله تعالى بولنده يعنى سقايه و عمارت اهلى بولغان مشرکلىر خدای تعالی بولنك
 صوغش فيلغان مؤمنلر ايله بر نيگز بولورلرمو (لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ) برابر و نيگز
 بولماسلر اوشبو ايکى گروه الله تعالى فاشنده بلكه البته مؤمنلر و جهاد قیلغوچيلر
 آرتوقدر (وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ) و خدای تعالی طوغرى يولغه کوندر ماس
 ظلم لى ايتکوجى گروهنى يعنى مشرکلىرى (الَّذِينَ آمَنُوا) شول که سه لرمک ایمان
 کيلتوردیلر و مؤمن بولديلر (وَاهْجَرُوا) هم هجرت قیلديلر دين بولنده مکهدن
 مدینه گه (وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ) هم جهاد قیلديلر کفر اهلى برله الله تعالى بولنده
 (بِأَمْوَالِهِمْ) اوزلرينك مال لرى برله يعنى صوغش اوچون ماللرن صرف قیلديلر
 (وَأَنْفُسِهِمْ) دخی نفسلرى برله يعنى جانلرندن کيچوب صوغش ميدانينه کزدیلر
 اوشبو صفتلر ايله صفتلانغان کسه لر (اعظم درجة عند الله) اولوغرافلر در مرتبه بوزندن الله
 تعالى فاشنده يعنى آنلرنك درجه لرى بيوگراك و باشقه لردن آرتوغرافدر (وَأُولَئِكَ هُمُ
 الْفَائِزُونَ) هم اوشبو گروه آنلردن قول اوستونلنگى طايقوچيلر دنيا و اخرتده
 (بیشر هم ربه م) سويونچ بيورر آنلرغه پروردکارلرى (برحمة منه) اوز فاشندن
 بولغان رحمتى برله (۱) (ورضوان) هم اوزينك راضيلقى برله سويونچ بيورر (وجنات)
 دخی شونداين جنت باقچهلرى برله سويونچ بيوررکم (لهم فيها) بولور آنلر اوچون
 اول جنتلر ده (نعيم مقيم) داييم بولغوجى نعمت لرمک هيچده کيسولماس و بتماس
 (خالدين فيها) منگو فالقوچيلر بولغانلرى خالده آنلر اول جنتلر ده (ابدأ)
 هميشه کم هيچده چغار لماسلر (ان الله عنده اجر عظيم) درستلکده خدای تعالی
 فاشنده در اولوغ اجر و ثواب کم دنيا نعمتلرى آکا ق- اراعانده هيچ نرسه گه
 نورماس رسول اکرم صلى الله عليه وسلم حضرتلرينه مکهدن مدینه گه هجرت قیلوغه
 خدای تعالی دن اذن بولغاچ صحابه لر نك بعضلرى بيک شادلانوب کامل راضى لى
 و رغبتلى ايله يورطلرندن هم فرنداشلرندن خاتون و بالالردن همه سندن کيچوب
 آشفوب مدینه گه کوچارلر ايدى و بعضلر نك يافن فرنداشلرى هم خاتون لرى
 بالالرينك بيک زار يلقى ايله يقلاب اوتولرى کوچولرينه مانع بولور ايدى حق تعالی دن
 آيت کيلديکم (يا ايها الذين آمنوا) اى ایمان کيلتورگان کسه لر (۲) (لَا تَتَّخِذُوا)
 تونما کز سر (اباءکم) آنالر کزنى (واخوانکم) هم فرنداشلر کزنى (اوليائکم) دوستلر
 ايتوب تونما کز اوز کزگه (ان استعبوا الکفر) اگر سويسه لر آنلر و اختيار ايتسه لر
 کفر و شرکنى (على الايمان) ایمان اوزرينه هم کفر لکنى آرتقى کوروب سزنى

(۱) کشف الاسرارده
 کيلتورمشدرکم رحمت
 گناهکارلر اوچوندر
 و رضوان طاعت و عبادت
 اهلى اوچوندر و جنات
 بارچه مؤمنلر اوچوندر
 رحمتنى الگارى ذکر
 ايتماکى گناهکارلر
 اميدلرن اوز ماسونلر
 اوچوندر گناه نى قدر
 اولوغ بولسه ده خدای
 تعالی نك رحمتى آندان
 هم اولوغرافدر کشف

(۲) اوشبو آيت کریمه
 مکهدن مدینه گه هجرت
 قیلوايله بيورلغان کسه لر
 حقدده ايندرلدى ابن
 عباس رضی الله عنهمادن
 منقولدرکم اهل اسلام مکه
 شهرن فتح ايتودن الگارى
 هرکم ايهان کيلتورگان
 بولسه لکن اوزى هجرت
 قیلماسه خدای تعالی اول
 کسه نك ایمان قبول
 ايتماس ايدى مؤمنلرگه
 هجرت واجب ايدى
 اوشانداق اوشبو آيت
 کریمه کفر اهلندن تبرى
 و بيزمک هم آنلردن
 بوتونلاى کيسولماک واجب
 ايدکينه دليللر ا گرچه
 يافن فرنداشلر بولسه ده
 شيخ زاده دن

کوننده خدای تعالی سزگه بار دم بیودی حنین مکه ایل طائف آراستنده بر وادینک
 اسمیتر رسول صلی الله علیه وسلم شول اورنده هوارن و ثقیف قبیله لری ایل صوغش
 قیلدی اهل اسلام مکهنی فتح ایتمکدن صوگ مذکور ایکی قبیله مشرک لری اتفاق
 قیلشوب مسلمانلرغه فارشی صوغشورغه چقدیلر اولحضرت صلی الله علیه وسلمگه
 خبر بولغاچ اون بش مک لشکر هم اون ایکی مک اط ایل اولحضرت آنلر طرفینه
 یونالدیلر مشرک لری جمعی دورت مک کشی ایدیلر صحابه لردن برسی مؤمنلرنک
 مشرک لریگه فارغانده نجه اولوش آرتق و کوب بولولرینه اعجاب ایتموب
 هوالنوب اوشبو صوغشده بزار لشکر آزلقندن مغلوب بولماسوز و بگلماسوز دبدی
 آنک بو سوزی اولحضرت صلی الله علیه وسلمگه ایشتولگان اولحضرت بوسوزنی
 مقبول کورمادی اوشبو عجبندن وهوالنو سبیلی اول مرتبه ده اسلام لشکری شولقندن
 کوب بولسه لرده بگلدیلر حق سبحانه ونعالی اوشبو واقعه نی مؤمنلرنک ایسلرینه
 توشورب بیوردیکم (اذ اعجبکم کثرکم) شولو قنده کم عجبیلدردی وهوالاندردی
 سزلرنی سزنگ کوبلیکنز حنین صوغشنده (فلم تعن عنکم) بس دفع قیلمادی
 و کیتارمادی سزدن (شینا) هیچ بر نرسه نی دشمنانک هجومندن وغایه سندن یعنی
 نی قدر کوب بولسا کزده اول درجه ده بگلدن کوبلک فائده بیرمادی (وضافت علیکم
 الارض) هم طار بولدی سزلرگه بر (بها رحبت) اورینک کینگ لکی برله یعنی بر
 یوزی نی قدر ایرکن بولسه ده اولکونده سزلرگه طار بولدی (ثم ولینم مدبرین)
 صکره یوز دونپردن سز آرفالرنی بیزگوچلر بولغانکنز حاله دشمنانغه یعنی مشرک لرنک
 هجوملرینه طاقت کیلتوره آلماینچه فاجوب کیندن کیلتور مشرک لردن کم اولکونده اسلام
 لشکری بارجه سی منهزم و مغلوب بولوب فاجا باشلادیلر رسول صلی الله علیه وسلم
 ایل باری دورت کنه کشی علی المرتضی وعباس هم ابوسفیان وعبدالله بن مسعود
 رضی الله عنهم صوغش میداننده فالدیلر اسلام لشکری صغنانن کورغاچ دشمنانلر
 بارچهلری بر بولی اولحضرت صلی الله علیه وسلمگه فصد ایتمیلر اولحضرت توهگه
 آطلانغان حالنده دشمنانغه فارشی توروب حمل قیلور ایدی انا ابن عبدالمطلب یعنی
 من عبدالمطلب اوغلی من دیور ایدی عباس و ابو سفیان اولحضرتک تزگونندن
 تونوب دشمنان آراسینه کوررگه قویماسلر ایدی اولحضرت صلی الله علیه وسلمک
 کمال شجاعتنه وغیرتینه اوشبو واقعه دلیلدرکم آطقه توگل بلکی توهگه آطلانغان
 حالنده هیچ مدد و یاردمسز بالفوز اوزی مشرک لریگه فارشی توروب اوزینک نسبی نی
 وکم ایدکینی اظهار قیلور ایدی الفصه اولحضرت صلی الله علیه وسلم عباسقه صحابه لرنی

سوزی بیوردیکم (اذ اعجبکم کثرکم) شولو قنده کم عجبیلدردی وهوالاندردی

اوندا كل قايتسونلر ديوب امر قىلدى حضرت عباسنڭ طاوش بيك فوتلى ابدى قاطى طاوش برله با اصحاب الشجرة با اصحاب سورة البقرة ديوب ندا قىلدى حضرت عباسنڭ طاوشن ايشتوب مؤمنلردن اوچيوزلب كشى كىرى دوندىلر اولحضرتنڭ خدمتینه كىلوب نوناشدیلر و مشركلر گه قارشى بونالدیلر اولحضرت صلى الله عليه وسلم حق تعالى گه مناجات قىلوب مدد صوراب دعا ايتدى هم توه سندن برگه نوشوب مبارك قوللرى ايله بر اوج نوفران هم واق طاشلر آلوب شاهت الوجوه يعنى آنلرنڭ يوزلرى قبيح بولسون ديوب مشركلر طرفينه آطدى حق تعالى نڭ قدرتى ايله اول نوفران هم واق طاشلر دشمانلرنڭ همه لرینڭ كوزلرينه طولوب كوزلرى كورماس بولوب قاچا باشلادیلر دشمان لشكرى صندى مسلمانلرنڭ كوڭلارینه طنچلق كىلوب راحتلاندیلر نتاك كم بيورور (ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ) صكره ايندىردى خداى تعالى كوڭلنڭ فرارلانماقینه و طنچلعهه سبب بولغان رحمتینی (على رسوله) اوزينڭ رسولى اوزرينه تاكم بالغوز اوزى فورقماينچه مشركلر گه قارشى نوردى (وعلى المؤمنين) هم مؤمنلر اوزرينه ايندىردى تاكم عباسنڭ طاوشن ايشتوب كىرى دوندىلر و صوغشديلر (وَأَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا) دخى ايندىردى خداى تعالى شول لشكرلرنى كم سز كورمادكز آنلرنى كوزلر كز ايله ولسكن كافلر كورورلر ابدى آنلردن مراد فرشته لردر كم آق كىوملر هم فزل چالمه لر ايله آطلرغه آطلانغان حاللرندمه مؤمنلر گه ياردم بيورورلر ابدى و صانلرى بش مك ياكه اون آلتى مك ايدیلر (وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا) دخى عذاب قىلدى خداى تعالى كافر بولغان كمسه لرنى شولطرىقه كم آنلردن بيك كوبسى اولتورلدیلر هم بالا چاغالرندن و خانولرندن آلتى مك كشى مسلمانلر قولينه اسير توشديلر (وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ) و اوشبو اش كافلر نڭ جزالردر (ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ) بس قايتور خداى تعالى اوزينڭ فضلى و رحمتى ايله يعنى توبه ميسر قىلور (مَنْ بَعْدَ ذَلِكَ) اوشبو صوغشندن صوڭ (عَلَى مَنْ يَشَاءُ) اوزى تلا گان كمسه گه يعنى خداى تعالى توفيق و هدايت بيوروب مسلمان بولورلر حنين صوغشندن صوڭ هوازن و ثقيف قبيللرندن بعضلرى رسول صلى الله عليه وسلم حضورينه كىلوب ايهان كىلتوردیلر (وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ) و خداى تعالى بارلقاغوچيدر توبه ايتكوچيلرنڭ گناهلرن مهر بان و رحمت ايتكوچيدر توبه ايتكانندن صوڭ مؤاخذه قىلماس (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) اى مؤمنلر (أَمَّا الْمُشْرِكُونَ نجس) موندن باشقه نوگلدركم مشركلر نجس و مردارلردر باطنلرينڭ خبيث بولماقنى و اعتقادلرينڭ بوز و فلفى سببلى يا كه نعاستندن هيچده صافلانماولرى هم جنابتندن غسل قىلماولرى

سبیلی (فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ) بس یاقن بولماسونلر اول مشرکدر مسجد حرامغه
 (بعد هامهم هذا) اوشبو بلدن صوڭ اول بل هجرتنڭ توفزنجی یلی یا که حجة الوداع
 سنهسی اونونجهی یلی ایدی (۱) (وَأَنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً) واگر فورقسا کزسز ای مکه اهلی
 فقیر بولودن مشرکدر حج موسمنده مکه مکرمه گه هر طرفدن توری ماللر و آشلقلر
 کیلتوروب ساتو اینترلر ایدی اولوقنده مکه شهری بریارمونکه شکللی بولور
 ایدی مکه اهلی بیک فائده لانونب قالورلر ایدی بس حق تعالی بیوردیکم اگرسز
 مشرکلرنی حجدن منع قیلو سبیلی شول فائده مز کیسولور فقیر و محتاج بولوب
 قالورمز دیوب فورقسا کز (فَسَوْفَ يَغْنِيكُمُ اللَّهُ) بس تیزدرکم بای قیلور و موکسز
 قیلور سزنی خدای تعالی (مَنْ فَضَلَهُ) اوز بڭ فضل و کر مندن (ان شاء) اگر اوزی
 نلاسه سزنی بای قیلونی (إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ) درستلکده الله تعالی بلسگوچیدر بنده لرنڭ
 حالن (حکیم) حکمت ایاسیدر اشنده اوز حکمنی ایله بریاقدن رزق ایشکی باغلانسه
 ایکنجهی یاقدن آچار خدای تعالی پوتقه طابونجوچی کافرلر ایله صوغش قیلورغه
 بیورغاندن صوڭ کتابی کافرلر ایله جهادغه امر ایدوب بیورورکم (فَاتْلُوا الَّذِينَ
 لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ) اولتورکز ای مؤمنلر و صوغش قیلکز شول که شه لر بر له کم ایمان
 کیلتورماسلر خدای تعالی گه (وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ) هم اشانماسلر آخرت کونینه
 یعنی یهود و نصارالر ایله صوغش قیلکز کم آنلر خدای تعالی گه تیوشلی بولغان
 روشه ایمان کیلتورماسلر هم یهودیلر جننده آشاو اچو بولماقینه اشانماسلر
 و نصارالر اولگاندن صوڭ تننڭ قوبارلماقینه اشانماسلر حساب و جزا فقط جانغه غنه
 بولور دیورلر (وَلَا يَحْرَمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ) دخی حرام بلماسلر آنلر الله تعالی حرام
 ایتنکن نرسه نی (وَرَسُولُهُ) هم آنڭ رسولی حرام ایتنکن نرسه نی یعنی حراملقی کتاب
 و سنت ایله ثابت بولغان خمر و ایسرتکیچ اچونی هم دوکغز ایتنینی حلال کورورلر
 (وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْعَقِّ) هم قبول ایتماسلر و دین ایتوب تونماسلر آنلر حق بولغان
 اسلام دینن (مَنْ الَّذِينَ أَوْتُوا الْكِتَابَ) اوزلرینه کتاب بیرلگان کسه لردن یعنی
 نورات و انجیل بیرلگان کسه لرکم مراد یهود هم نصارادر سز آنلر ایله صوغش
 قیلکز (حتى يعطوا الجزية) تا کم بیرگانلرینه چه آنلر جزیه نی جزیه دیوب اهل اسلام
 قول آستونداغی کافرلرنڭ هرکشی اوچون بل صایون بیت المالفه نولی تورغان
 بر بیلگولی مقدارده آنچهغه و مالغه ایتولور حاصل معنی کتاب اهلی ایله صوغش
 قیلکز تا کم جزیه نولارگه راضی بولغانلرینه چه و جزیه نی بیرگانلرینه چه (عَنْ يَدِ)
 فولدن یعنی هر فایوسی اوزینه تیوشلی بولغان جزیه آنچه سن اوز قولی ایله

(۱) حضرت امام اعظم
 فاشنده بو آیتدن مراد
 مشرکلرنی حجدن و هیره دن
 منع قیلودر مسجد حرامغه
 هم باشقه مسجدلرگه
 کزودن طیبو توگلدر
 امام مالک فاشنده هر
 بر مسجدکه کزودن
 مشرکلرنی منع ایدلور
 امام شافعی فاشنده
 مسجد حرامغه کزودن
 گنه منع ایدلور باشقه
 مسجدلردن منع ایدلور
 مواهب

كىلتور بىرسون (وهم صاغرون) وحالانكه آنلر خور بولغوجيلردىر يعنى مسلمانلر قول استونده مسلمانلردىن كم وتوبان بولوب خورلىق ايله جزىه نى نولاسونلر (۲) (وقالت اليهود عزير ابن الله) وايتىدىلر يهودلر عزير خدائى نىڭ اوغلىدۇر دىوب يعنى عزير پېغمبىرى اولگاندىن صوڭ تىلگانىنە كوره خدائى نىڭ اوغلىدۇر دىدىلر (۳) (وقالت النصارى المسيح ابن الله) هم نصرانىلر ايتىدىلر عيسى خدائى نىڭ اوغلىدۇر دىوب عيسى عليه السلام نىڭ معجزەسى ايله كوز سىزلى كوزلى بولوب اولوكلر تىلگانلىكى سېلى نصارا خلقى آنى خدائى نىڭ اوغلىدۇر دىدىلر (ذلك قولهم بافواههم) اوشبو سوز يعنى عزير وعيسى نى خدائى نىڭ اوغلىدۇر دىمك يهود ونصارانىڭ آغزلىرى ايله ايتكان سوزلر بىركم آنلر اول سوز ايله خدائى تعالى گە افترا قىلار يا كە آنلرنىڭ اوشبو سوزلرى معناسىز بوش سوزدۇر وحقيقتى يوقدۇر (بضاهئون) اوخشانلر آنلر اوزلرى نىڭ سوزلرنى (قول الذين كفروا من قبل) آنلردىن الكفار بولغان كافرلرنىڭ سوزلرىنە يعنى اولدە گى عرب مشركلرى فرشتهلرنى خدائى نىڭ قىلدىلر دىورلر ايدى اوشبو يهود ونصارا هم شونلر كىبى عيسى وعزير نى خدائى نىڭ اوغلىدۇر دىوب ايتەلر (فانلهم الله) لعنت ايتسون خدائى تعالى آنلرغە وآنلرنى رحمتىدىن پىراقى قىلسون (انى يوفكون) نچوڭ دوندىلەش بولالار آنلر حق بولدىن باطل بولغە وطوغرى بولدىن يوز دوندىلار (انخذوا احبارهم) توتىدىلر يهودلر هم نصرانىلر اوزلرى نىڭ عالمرن وملاىرن (ورهبانهم) هم عابدلرن توتىدىلر (اربابا من دون الله) معبودلر ايتوب خدائى تعالى دن باشقە يعنى دىن اشلرنە حرام وحلال قىلو طوغرىسنە خدائى تعالى نىڭ سوزن قويوب اوزلرى نىڭ عالمرى وعابدلرى ايتكانچە اشلادىلر وآنلرغە اياروب حرامنى حلال بلدىلر يا كە اوزلرى نىڭ عالمرىنە وعابدلرىنە سجدە قىلدىلر (والمسيح ابن مريم) دخى مريم اوغلى عيسى پېغمبىرى معبود ايتوب توتىدىلر نصارالر (وما امرؤا) وحالانكه بىورلمايدىلر آنلر هېچ بىر كىتابدە (الا يعبدوا الها واحدا) مگر بىورلدىلر عبادت قىلو بىرلە بىر بولغوجى خدائىغە خدائى تعالى اوزىدىن باشقەغە عبادت قىلودىن آنلرنى تىلدى (لا اله الا هو) يوقدۇر هېچ بىر معبود مگر اول خدائى تعالى گە (سبحانه عما يشركون) پاك ومنزه دۇر اول خدائى تعالى آنلر شىرك كىلتوره تورغان نرسەدىن وشىركى بولدىن (بىرىدون) تىلرلر يهودلر هم نصرانىلر (ان يطفئوا نور الله) شونىكم سوندىر سەلر آنلر الله تعالى نىڭ نورن (بافواههم) آغزلىرى بىرلە يعنى حلقى ظاهر بولغان قرآننى يا كە محمد عليه السلام نىڭ

(۲) حضرت امام اعظم فاشنده عرب مشركلردىن باشقە مشركلردىن هم جزىه آلونور بارى عرب مشركلردىن گنە جزىه قبول ايتولماس اكر ايمان كىلتورماسلار ايلرنى قتل ايدلور امام شافعى فاشندى جزىه كىتابى كافرلردىن يعنى يهود ونصارادىن غنە آلونور باشقە كافرلردىن قبول ايتولماس امام مالك فاشنده همه كافر لردىن جزىه آلونور فقط مرىددىن گنە آلونماس مرىدى قتل ايدلور

كاشفى

(۳) عزير عليه السلام يعقوب پېغمبىر نسلدىن ايدى نىسى اون دورت بابادە حصرت هارونغە توناشور حق سبحانه وتعالى بنى اسرائيل قومىنە بخت النصر اسملى بىك ظالم بىر پادشاهنى مسلط قىلدى بخت النصر بنى اسرائيلغە چېكىدىن طش ظلم وجفالى قىلدى بيت المقدسنى خراب ايدوب آنداغى هابدلرنى وعالملرنى همه لرن اولتروب بتوردى توراننى اوطقە يافىدى توراننى كوڭلدىن بلوچىلر

پیغمبر اکرمی * یا که خدای تعالیٰ نیک بالادن پاک و منزه بولونی اوزاسرینک یسالغان
 سوزلری برله باطل اینما کهچی بولالار (ویابی الله) وتلاماس خدای تعالیٰ (الا ان
 یتم نوره) مگر اوزینک نورن نهم فیماقنی نلار یعنی اسلام دینن ظاهر و اوستون
 قبلونی نلار (ولو کره الکافرون) اگر چه مکروه کورسه لرده و یاراتماسه لرده کافرلر
 بیت * چراغیرا که ایزدبیر فرورد * هر آنکوپف کندریشش بسوزد یعنی
 خدای تعالیٰ باندیرغان چراغنی هر کم سوندر ما کهچی بولوب آکا اورسه اوزینک
 صافالی کوبار چراغنی سوندره آلماس شونک کبی کفر اهلی هم بی قدر طرشه لرده
 خدای تعالیٰ دینن باطل اینه آله اسلر (هو الذی ارسل رسوله) اول خدای تعالیٰ شول
 ذاندر کم بیاردی اوزینک رسولینی یعنی محمد علیه السلامنی (بالهدی) طوغری
 بولنی کورساتوچی بولغان قرآن برله (ودین الحق) هم درست و طوغری بولغوچی دین
 برله یعنی اسلام دینی برله بیاردی (لیطهره) تا کم ظاهر فیلسون و غالب اینسون اوچون
 اسلام دینن (علی الدین کله) بار چه دینلر اوزرینه یعنی بار چه دینلری منسوخ
 فیلسون و بتورسون اوچون (ولو کره المشرکون) اگر چه مکروه کورسه لرده
 و یاراتماسه لرده مشرکلر اوشبو اشنی (یا ایها الذین امنوا) ای ایمان کیلتورگان
 کمهسلر (ان کثیراً من الاحبار والرهبان) درستلکده یهود و نصارانک ملالرندن
 هم عابد و زاهدلرندن کوبسی (لیا کون) البته آشیلر (اموال الناس بالباطل) آدمیلرنک
 ماللرن حقسزلیق برله یعنی رشوت آلار (و یصدون عن سبیل الله) هم منع قیلار
 و طیلار آدمیلرنی خدای تعالیٰ بولندن و اسلام دینینه کوردن (والذین یکنزون
 الذهب) دخی شول کمهسلر کم حر یصلقی و صارانقللرندن چیوب چاقلار لر
 آلتوننی (والفضة) هم کموشنی (ولاینفقونها) دخی نفقه اینماسلر و بیرماسلر
 آنلر جیغان ماللرن (فی سبیل الله) الله تعالیٰ بولنده یعنی زکوة بیرماسلر و خدای
 تعالیٰ صرف اینار که فوشقان اورنغه صرف اینماسلر (فبشرهم بعذاب الیم) بس
 بشارت بیرگل یعنی خبر بیرگل سن آنلرغه رنجتکوچی عذاب برله مال جمع قیلوب
 زکوتن بیرماگان اوچون آنلرنک جزالری تموغ عذابی بولور (یوم یعنی علیها)
 شولکونده کم قزدرلمش بولور آنلرنک جیغان خزینهلری (فی نار جهنم) تموغ اوطنده
 (فتکوی بها جباههم) بس داغلندرلور و قزدروب باصلور شول تموغ اوطنده قزدرلغان
 آلتون و کموشلری ایله آنلرنک ما کلایلری یعنی دنیاده و قتلرنده فقیرلر که چرایلرن
 صتوب فاراغانقلری اوچون جیغان ماللرن قزدروب ما کلایلرینه باصلار لر (وجنوبهم)

بی برسته نرک فالدرمادی
 یاش بالالرنی اسیر ایتوب
 آلدی عزیز علیه السلام
 اول وقتده یاش ایدی
 اسیرلر آراسنه ایدی یاش
 -الا بولسه ده توراننی
 کوکلدن اوفور ایدی
 آنک بلگان اعتبارغه
 آلهادیلر آنی اولتر مادیلر
 بر آز وقتدن صولک عزیز
 بخت النصر قوانندن خلاص
 بولوب بیت المقدس که
 بارورغه بولعه چقدی
 بولده بر فریه که کیلوب
 بتکاره خدای تعالیٰ حضرت
 عزیزنی وفات اینتدردی
 اوزینک فتره کاملسی
 ایله یوزیل مدنی اولوب
 یاتقانندن صولکینه نرگز-
 دی نناک کم بقره سوره
 سنده ذکر ایدلدی عزیز
 علیه السلام نرلگانندن
 صولک اوزینک قومی
 آراسنه فایتدی اولده
 آدک عزیز ایکانینه اشانما
 دیلر عزیز نوراننی
 کوکلدن اوفور ایدی سن
 اگر عزیز بواساک تور-
 تنی بزار که اوفوغل دیوب
 امتعان قیلدیلر عزیز
 نوراننی اوفوب کور-
 اندی عزیز نوراننی
 بازار ایدی سن هم یازغل
 دیدیلر حضرت عزیز
 بش دارماغینه بش دانه

قلم توتوب همه سی ایل
 بازار ایدی آنلرغه تور اتنی
 اولندن اخیزینه قدر
 کوکلدن بازوب بپردی
 آنلرینه شبهه لاندیلر
 بزنگ آرامزده تور اتنگ
 نسخه می هیجده فالماغان
 تور اتنی کوکلدن بله
 تورغان کشی هم برده
 یوق اوشبو سن بازغان
 کتابنگ تورات ایدکینی
 بزله بله اسمز بلکه تورات
 توکلدر دبدیلر
 آرالرندن برکمه ایددی
 من آنامدن ایشتم آنام
 اوز اناسندن ایشتم کان
 بغت النصر و افعه سننگ من
 توراتنی بر صاندغه
 صالحوب فلان طاوننگ
 تیشوکنده طاش آستونه
 باشروب فویدم دیگان
 بوسوزنی ایشتمکچ آنلردن
 بر جماعت شول کشی ایله
 باروب طاو تیشوکنندن
 توراتنی طاوبوب آلوب
 قایتدیله حضرت عزیر
 یازغان تورات ایله ایکی
 سن چاغشدر و بارادیلر
 برگه حرف ده هم نفاوت
 بولمادی اوشبونی کورگچ
 حضرت عزیرنگ عزیر

دخی فابریغالی داغلندر لور یعنی مالترین فقیرلردن فرغانوب اوزلرینه گنه جیغانلری
 اوچون ایکی بافداغی فابریغالیزینه فزدروب باصارلر (و طهورهم) هم آرقالری شول
 فزدرلغان آلتون و کموشلری ایله داغلندر لور صدقه صور اوچی فقیرگه آرقالری
 ایله نورغانلقلری اوچون اوشبو طریقه عذاب قیلغانه عذاب فرشته لری آنلرغه ایتورلر
 (هذا ما کنتم لانفسکم) اوشبودر سزنگ اوز نفسلرکوز اوچون جیوب صافلاغان خزینه کوز
 وماللرکوز (فدوفوا) بس طانوکوز سز ای مال جیغان کسه لر زکوة بیرماینچه (ماکنتم
 تکمزون) خزینه قیلوب صافلاغان نرسه کوزنگ وبالن وعذابن کتاب اهلی معامللرنگ
 سنه شمسیه فی اعتبار فیلورلر سنه شمسیه اوچوز آلتمش بیس کونده آلتی ساعتلر
 چاماسنگدر سنه فمریه اوچوز ایلی دورت کونده سیگزر ساعت چاماسنگدر فویاش
 بلینه فاراغانده آی بلی اون بر ناولک کیمدر حق سبحانه وتعالی اسلام دینینگ
 عملارن سنه فمریه آیلری ایله اعتبار ایتوله تورغان قیلدی هم سنه فمریهنگ صانن
 بیان ایدوب بیوردی (ان عده الشهور) در سنلکده آیلرنگ صانی (عندالله) خدای
 تعالی فاشنده (اثنی عشر شهرا) اون ایکی آیدر (فی کتاب الله) الله تعالی نگ کتابنده
 یعنی لوح المعفوضده یازلغاندر (یوم خلق السموات والارض) کوکلرنی هم برنی
 یاراتقان کونده (منها اربعة حرم) اول اون ایکی آیدن دورنسی شهر حرام بولغان
 آیلردر اوچوسی توتاشدن ذوالقعدة وذوالحجه هم محرم آییلردر وبرسی آیرم رجب
 آیلدر (ذلک الدین القیم) اوشبودر طوغری بولغوچی دین ودرست بولغان حسنا
 آیلر صاننده (فلا تظلموا فیهن انفسکم) بس ظلملق ایتماکوز اوز نفسلرکوزگه اوشبو
 شهر حرام بولغان دورت آیده حرام وگناه بولغان اشلرنی اشلامک ایله هم اوشبو
 حرمتلی آییلرنگ حرمتلرن بوزو ایله حرام وگناه بولغان اشلرنی اشلامک بارچه آیلرده
 درست بولماسه ده اوشبو دورت آینی خاصلاب ذکر ایتماکی اوشبو آیلرده یامان
 اشنی اشلاو مسجد حرامده وحرم شریفده گناه قیلوشیکلی بیگراکده یامان و آرتوغراق
 عذابقه مستحق بولماقی اوچوندر اوشبو شهر حرام بولغان آیلرده مشرکلر ایله
 صوغش قیلواؤلده حرام ایدی کوبسراک علماء صکره حراملق منسوخ بولدی دبورلر
 (وقاتلوا المشرکین كافة) وصوغش قیلکوز سز ای مؤمنلر مشرکلر برله آنلرنگ
 بارچهلری برله شهر حرام بولغان آیلرده هم باشقه آیلرده (کما یقاتلونکم كافة)

ایدکینه اشاندیله شوذن صولک بواشکه بیک عجبکه فالوب خدای تعالی عزیرنی یوز یل اولوب یاتقانندن
 صولک ترگزوب توراتنی آننگ کوکلینه صالدی بو عزیر البته خداینگ اوغلیدر دبدیلر بعضیلر دیمشدرکم
 رسول صلی الله علیه وسلم زمانداغی یهودلرنگ بعضلری هم اوشبو سورنی ایتورلر ایدی تفسیر حسینی

نَتَاكَ كَمْ اَنْلَر صوغش فيلار سز نك بارچه لر كز بر له (وَاعْلَمُوا اَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ)
 هم بلكز سز شونيكم الله تعالى نفالق ايتكو چيلر وگناهدن صافلانو چيلر بر له در
 آنلرغه نصرت وياردم قبولر حضرت ابراهيم عليه السلام ديننده شهر حرام بولغان
 دورت آيده صوغش قبولو حرام ايدى جاهليتنده مشركلر هم اول آيلرده صوغشنى
 حرام بلورلر ايدى صكره عرب مشركلرينك كسب و عادت لرى بر قبيله ايكنجى قبيل
 ايله صوغشماق و ماللرن طالاماق بولغانلقدن ذوالقعدة ذوالحجه و محرم آيلرنده اوچ
 آى توناشدن او يرانگان عادتلرن اشلاماينچه صوغشندن طيبولوب تورو آنلرغه بيك
 چيتم بولدى طارلانديلر عاقبت حج موسمنده عرب مشركلرى مكه گه جيولغان
 وقتلرنده بنى كنانه قبيله سندن براو ندا فيلدى كم اى عرب قومى خداى
 تعالى اوشبو يل سز لر گه محرم آين حلال ايتدى و آنك حراملقينى صفر آينه كيچكدردى
 ديدى جيولغان خلق آنك سوزن قبول ايتديلر ايكنجى بلده ينه شول كمسه ندا
 فيلدى اوشبو يل خداى محرمنى حرام فيلدى صفرنى حلال فيلدى ديدى بعض وقتلرده
 صوغش آراسنده شهر حرام بولغان يا كا آى طوسه صوغشندن طيبولا آلماينچه اول
 آينك حراملقينى آندن صوغشى آيهه كيچكدر و لر ايدى بر بلده دورت آى حرام
 بولسه كيواك فايسى آيلر بولسه ده بارار ايدى اوشبو اشنى نسي ديوب اطاديلر
 حق تعالى آنلر نك بواشلىرى طوغر بسنده ايت يبار ديكم (انما النسي زيادة في الكفر)
 موندن باشقه نو گلدر كم نسي يعنى حرام بولغان آينك حراملقن ايكنجى آيهه كيچكدر و
 كافرلكنى آر ندر و در زيرا كه خداى تعالى حرام ايتكان اشنى حلال بلماك اوزى كقدر
 مشركلرنك بواشلىرى اولگى كفلرى اوستونه كفر آر بدر و در (يُضِلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا)
 آزدر لمش بولورلر و ضالانكه توشارلر اوشبو عمل سببلى كافر بولغان كمسه لر
 اولگى آرزونلقلرى اوستونه (يُضِلُّوْنَ عَامًّا) حلال بلورلر آنلر اوشبو اشنى بر
 يلده يعنى بر بلده حرام بولغان آينك حراملقن كيچكدر و نى حلال كوروب حراملقن
 آندن صوغشى آيهه كيچكدر و لر (ويعرِّمونه عَامًّا) هم حرام فيلورلر اول اشنى بر
 يلده يعنى ايكنجى بلده اولگى يلده حلال ايتكان آيلرن ينه حرام ايتارلر حرام آينى
 حلال ايتكان يللر نده آنك اورنينه حلال آينى حرام فيلورلر (لِيُؤْطِئُوا) تا كم موافق
 ايتسونلر اوچون (عَدَّةً مَا حَرَّمَ اللَّهُ) خداى تعالى حرام فيلغان آيلرنك صابنه يعنى
 خداى تعالى بر يلده دورت آينى حرام فيلغان شوگا موافق بز هم دورت آينى حرام
 بله مز نلاسه فايسى آيلر بولسون ديورلر (فِيحِلُّوْا مَا حَرَّمَ اللَّهُ) بس حلال فيلورلر
 اول مشركلر الله تعالى حرام ايتكان نرسه نى يعنى خداى تعالى حرام

نبوك صوغشقى واقمەسى

ابتىكان ابلرنىڭ صابىنە موافق ايتنەمز دىوب خدای حرام ابتىكان آىنى حلال
 قىلورلر (زىن لىھم ساء اعمالھم) زىنتلى ايتولدى بەنى شىطان زىنتلى ايتوب
 كورساندى اول مشركلرگە آنلرنىڭ ياوز عملارن (والله لا يھدى القوم الكافرین)
 وخدای تعالى طوغرى يوانە كوندرماس كافرلر گروھىنى منقولدىركم
 ھىجرتنىڭ نوقز نەھى بلندە رسول اكرم صلى الله عليه وسلم حضرتلرى اسلام لشكرى
 ايلە تبوك صوغشېنە چغارغە - اضرلاندىلر اولوقتدە مەدېنەدە ھوا بېك اسى ايدى اول
 بلدە فھطلاق بولغانلەندىن مەدېنە اھلى بېك چىنن لك ايلە مەبىشت قىلار ايدى صوغشە
 چغارغە فرمان بولغاچ صحابەلرنىڭ بعضلرى يول براقلىغىدىن ھەم دشمان لشكرى كۈبلىكىدىن
 واوزلرنىڭ آزوقلرى آزلغىدىن ھەم ھوا بېك اسسى بولغانلەندىن اوشبو سقرنى
 اورسندىلر چھاسىللىرى كىلمادى حق تعالى دن آيت كىلدىكم (يا ايھا النذین امنوا)
 اى ايمان كىلتورگان كەسەلر (ما لىكۇم اذا قىل لىكۇم) نى نرسەدر سىلرگە كەم ھەر فاىچان
 سىزگە ايتولسە (انفر وا فى سبىل الله) صوغشە چقۇز سىز خدای تعالى بولندە دىوب
 (اذا قلىتم) آور ايدىكۇز سىز وبالفاوالانوب مىل ايتىكۇز (الى الارض) بىر صارى بەنى
 صوغشە چغارغە ايرىندىكۇز نورغان بىرگۇزدن فوزغالاسكۇز كىلمادى ياكە بىر صارى مىل
 ايتىكۇزدن مراد اىگونىك بىرلرگۇزنى ھەم بىمش باقچەلرگۇزنى قالدروب كېتەسكۇز كىلمادى
 دىمكىدر (ارضىتم بالحبوة الدنيا) ابا راضى ولدگۇزمو سىز خوشلاندىكۇزمو دنيا تركلىكى
 بىرلە (من الآخرة) آخىرت اورىنە بەنى آخىرت سعادىتى بىرلە بىزىنە دنيا تركلىكىن اختيار
 ايتىكۇزمو (فما مئاع اعبوة الدنيا) بسى توگلىدر اوشبو دنيا تركلىكىنىڭ مئاعى
 واسبابلىرى (فى الآخرة) آخىرت دولتى فاشىندە (الاقىل) مگر آزغىنەدر كەم ھىچدە
 اعتبار ايتار لك توگلىدر (لا نفر وا) اگر چھماسا كۇز سىز خدای تعالى بىورغان صوغشە
 اى مؤمنلر (بىعذبكم عذابا الیما) عذاب قىلور خدای تعالى سىزنى رنجكۈچى عذاب
 بىرلە بەنى دشمانگۇزنى سىزگە غالب قىلور ياكە باشقە بىر سبب ايلە سىزنى ھلاك قىلور
 (وبىستبدل ھوما غىبركم) ھەم آلىشدرور وكىلتورور سىزنىڭ اورنىڭغە سىزگە باشقە
 بولغان بىر گروھىنى كەم آنلر خدای تعالىنىڭ فرمانىنە بوى صونفۇچىلر بولورلر
 (ولا نضروه شىئا) وزبان ابرىشدرە آلماس سىز خدای تعالى گە سىلر ھىچ بىر نرسەدە
 ياكە آنىڭ رسولىنە زبان ابرىشدرە آلماس سىز كەم خدای تعالى اوزى آنى صافلاوچىدر
 (والله على كل شىء قدىر) وخدای تعالى بارچە نرسە اوزرىنە كۈچى بىتكۈچىدر
 (الا تنصروه) اگر سىز ياردەم ايتماسا كۇز خدای تعالىنىڭ پىغەمبىرىنە بەنى محمد عليه

السلامه (فقد نصره الله) بس تحقيق ياردم ابتدى آخا الله تعالى اونكان زمانده
شونك كى كىل چكده هم البته نصرت و ياردم قبولور (اذ اخرجهم الذين كفروا) شول
وقتده كم چقارماقچى بولديلر كافرلر انى مكدن و خدای تعالى آكا چقارغه اذن بوردى
(ثانى اثنين) ايكى كهمسه نك ايكنجى سى بولغان حالنده يعنى مكدن مدينه گه هجرت
ايتكانده بولده او حضرت صلى الله عليه وسلم ابو بكر صديق ايله ايكيسى (اذ هما
فى الغار) شولوقتده كم آنلر هر ايكيسى غارده ايديلر اول غار ثور طاوونك بوقار بسنكدر
او حضرت صلى الله عليه وسلم ربيع الاول آيى نك اولنده پنجشنبه كيچه سى مكه
شهرندن حضرت ابو بكر نك يوز طندن آنك آنا نومسینه آطلانوب ايكيسى برگه
بولغه چقديلر مذكور غار طرفينه يونالديلر اول توننى شول غارده اونكارديلر
ايكنجى كون مشركلر آنلرنى ازلاب غار نك آغز ينه چه كيلديلر حق تعالى نك قدرتى
ايله اول غار نك آغز ينه اورما كوچ اوبا باصاب هم شونك يانداغى آغاچقه كوچار چن
اوبالاب بهور فالر صالغان ايدى مشركلر شونلرنى كور كاج موندان كشى آياق باصقانى
يوق ايلكن ديوب كبرى دونديلر غار نك اچينه فاراماديلر شولوقتده غار اچنده ابو
بكر صديق رضى الله عنه او حضرت صلى الله عليه وسلم گه ابتدى يا رسول الله ا گر
بو مشركلر نك برسى اوزينك آباغى آستونه قاراسه هچ شكسز بزنى كوره چكدر
او حضرت جواب بورديلر كم اى ابو بكر ايكى كشى نك او چونجى سى الله تعالى بولسه
سنك اول ايكى كشى حقنده گمانك نچو كدر الله تعالى اوزى صافلاماسمو حق سبحانه
و تعالى اوشبو حالدن خبر بيروب بيورور كم (اذ يقول لصاحبه) شولوقتكم ايتور
ايدى پيغمبر عليه السلام اوزينك بولداشى ابو بكر صديققه (لانحزن ان الله معنا)
سن فايهور ماغل درستليكده الله تعالى بز نك ايله برگه در اول بز گه ياردم بيورور
بوزنى دشماندن صافلار (فانزل الله) بس ايندردى خدای تعالى (سكينته عليه)
كوكل ارنك سكون و فرار ينه سبب بولغان رحمتن پيغمبر عليه السلام اوزر ينه يعنى
آنلرنك كوكل ارنندن فور قولرن كبتاردى و طنچلاندردى (وايده) هم بر كندى خدای
تعالى پيغمبر عليه السلامنى و آكا فوت بوردى (بجنود ام تر وها) شونداين لشكرلر
برله كم سز كور مادكز آنلرنى يعنى اول حضرتنى مشركلردن صافلاو او چون فرشتهلر
يبارسى يا كه بدر واحزاب هم حنين صوغشلرنك ايندرلگان فرشتهلردر (وجعل دخى
فيلدى خدای تعالى (كلمة الذين كفروا والسفلى) كافرلرنك سوزلرن توبان (وكلمة الله)
و خدای تعالى نك كلمه سى (هى العليا) اولغنه در بوقار يراق يعنى اسلام و توحيد
يوقارى هم اوستوندر كفر و شرك توبان و آستنده در (والله عزيز حكيم) و خدای

تعالی غالبدر کم اهل اسلامی عزیز قیلور دانا و حکمت اباسیدر اوز حکمتی بوینچه
 مشرکترین خور قیلور (۱) (انفروا) چغوکز سز ای مؤمنلر تبوک صوغشینه (خفافاً
 و ثغلاً) یکل یوکلیر هم آغر یوکلیر بولغانکز حالده خفاف و ثقالنک تفسیرنده نهجه
 قول باردر مراد آطلی لرکز هم جیاولی لرکز صوغشقه چغوکز دیبکدر یا که یاشلرکز
 هم قارنلرکز چغوکز یا که بایلرکزده فقیرلرکزده یا که قوراللی لر هم قورالسزلرده یا که
 خانونلی لرکزده هم اولیلانماگان بکتلرکزده همه لرکز چغوکز دیبکدر اسباب
 النزولک مذکوردر کم بعضیلر صوغشقه بارساق اشلر مز نوقتالور و مال لرمز بوغالور
 دیوب تبوک صوغشندن تغلفی قیابوب فالماچی بولغانلر ایدی حق تعالی آنلرنک
 عندرلرن قبول ایتمادی و بیوردیکم مال جمع فیلمایان یکل یوکلیرکز هم ماللری
 کوب بولغان آغر یوکلی لرکزده صوغشقه چغوکز (وجاهدوا) هم صوغش قیلنکز
 (باموالکم وانفسکم) مال لرکز ایل هم نفسلرکز ایل (فی سبیل الله) الله تعالی بولنده
 (دلکم خیر لکم) اوشبو صوغشقه چغوکز و صوغش قیلورکز یخشیرا قدر سز نک
 اوچون تغلفی قیلوب چهمی فالودن (ان کنتم تعلمون) اگر سز بلور بولساکز
 جهادنک فضیلهلرن هم اجر و ثوابلرن و تغلفی قیلونک ضرر و عذابن رسول اکرم
 صلی الله علیه وسلم خلقنی تبوک صوغشینه چسارغه دعوت اینکاج آنلر اوچکه آیرلدیلر
 ر جماعت فی الحال فرمانغه بوی صونوب صوغشقه باروزغه حاضرانلدیلر آنلر
 مهاجرین و انصارنک اولوغلری ایدیلر و بر جماعت نفسلرینه صوغشقه چغو آغر بولوب
 چغاسیلری کیلماسده خدای تعالی نک فرمانن هم رسول الله نک حکمن اوز نفسلری
 آرزوسندن آرتوغراق کوروب چھونی اختیار ایندیلر آنلر صحابه لرنک فقیرلری
 و ضعیفلری ایدیلر و بر جماعت صوغشقه بارماینچه ابولرمزده فالور ایدک دیوب
 رسول صلی الله علیه وسلم دن رخصت صورادیلر آنلر منافقلر ایدیلر شول منافقلر
 طوغریسنده آیت کیلدی کم (لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا) اگر بولسه ایدی سن آنلرنی
 آنک صاری دعوت اینکان نرسه حاصل بولووی یاقن بولغان دنیا مالی (وسفرافاصدا)
 هم یکل و اوکھاییل سفر بولسه ایدی (لَاتَسْبُوكَ) البته ایلر و لرلر ایدی آنلر سکا یعنی
 اگر سن اول منافقلرنی مال حاصل بولا تورغان اورنغه هم یکل و مشقتسز بولغان
 سفر گه چسارغه اونداسا ک ایدی آنلر البته سنک سوزکنی طکلارلر ایدی وسکا
 ایلر اول سفر گه چسارلر ایدی دنیا مالی طمعسی ایلر اول اشدن سکا اطاعت
 اینارلر ایدی (وَلَكِنْ بَعَدَتْ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ) ولکن براق بولدی آنلر اوزرینه بارا
 تورغان یول کم محنت و مشقتلر کوروب باروزغه کراک شولسیدی آنلرنک چغاسیلری

(۱) تبوک صوغشی فصه سی
 نک اورناسنک اوشبو غار
 واقعه سن ذکر ایتمکی
 مؤمنلر گه تنبیه در کم اگر
 سزلر صوغش اشلر نده
 پیغمبر گه یاردم ایتماسا کز
 و صوغشقه چغاسا کزده
 خدای تعالی آنی دشما
 نلردن صافلار نتاک کم
 غارده او حضرت ابوبکر
 صدیق ایلر ایکی سی گنه
 ایدیلر فریش اولوغلری
 همه لری آنی فصد اینوب
 هلاک اینما کچی بولغانلر
 ایدی شولوقنده خدای
 تعالی آنی صافلادی
 اورما کوچ هم کوگار چن
 کبی ضعیف مخلوقلرنی
 سبب ایدوب آنی دشما
 ندن فونقاردی کاشفی

کیلمی نخلی قیلار (وَسَيُخْلَفُونَ بِاللَّهِ). ونبذرکم آنط ایتارلر اول منافقلر خدای
 تعالی اسمی برله اوشبو خبر فرآن نك معجزه لرندن درکم اشنك واقع بولما نندن الگاری
 خبر بیرده هر فایهان سن نبوک صوغشندن مدینه گه فایتساك صوغشندن تخلی
 ایتوب فالغان منافقلر سنك حضورثا اعتذار اوچون کیلوب الله تعالی اسمی ایل آنط
 ایتوب ایتورلرکم (لَوْ اسْتَطَعْنَا) اگر فادر بولساق ایدی بز وکوجیمز يتسه ایدی
 صوغشقه چغارغه و سفر قیلورغه (لَعَزَّجْنَا مَعَكُمْ) البته چغار ایدکیز اوشبو صوغشقه سرنك
 ایل بر گه و نخلی ایتماس ایدک (يَهْلِكُونَ أَنفُسَهُمْ) هلاک قیلار اول منافقلر اوزلرن
 اوشبو یالقانغه آنط ایتولری سببلی یعنی اوزلرن عذابقه مستحق ایتلر (وَاللَّهُ يَعْلَمُ
 وَعَدَى تَعَالَى بَلْوَر) انهم لکاذبون) درستلک اول منافقلر یالقان ایتکو چیلدر (عَفَا اللَّهُ
 عَنْكَ) عفو قیلسون خدای تعالی سندن ای محمد علیه السلام (۱) (لَمْ أَذْنَبْ لَهُمْ) ای اوچون
 رخصت بیردک سن آنلرغه صوغشندن نخلی ایتوب ایولرنده فالورغه و آنلرنك یالقان
 چیللرن و عندرلرن قبول ایتدک یعنی آشوغوب رخصت بیرماسکه کراک ایدی (حتی
 يَتَّبِعِينَ لَكَ) تا کم ظاهر بولغانغه چه و بلونگانگه چه سکا (الَّذِينَ صَدَقُوا) طوغری
 و درست ایتکان کسهلر (وَتَعْلَمُ الْكَاذِبِينَ) هم سنك بلیگانك گه چه یالقان ایتکو چیلری
 یعنی کم نك صوغشقه بارمی فالور اوچون کورسانکان عندری درست و سوزی طوغری
 ایکانن هم کمك هبته عندری بولما بئچه حیل قیلوب یالقانندن منم عندرم بار دیوب
 ایتکانن آچق بلیگانك گه چه نی اوچون آنلرغه صوغشندن فالورغه رخصت بیردک
 (لَا يَسْتَأْذِنُكَ) سندن اذن و رخصت صوراماسلر (الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ) شول کسهلرکم
 ایمان کیلتور دیلر و چن اشانو برله اشاندیلر خدای تعالی گه (وَالْيَوْمِ الْآخِرِ) هم
 آخرت کونینه (أَنْ يَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ) اوزلرینك ماللری هم جانلری برله
 صوغش قیلودن نخلی ایتوب فالورغه یعنی ایمانلری درست بولغان کسهلری
 صوغشقه چغارغه چاقرساك آنلر البته هیچ توقفسر قبول قیلورلر و صوغشندن
 نخلی ایتوب ایولرمزده قالیق دیوب سندن رخصت صوراماسلر (وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ)
 و خدای تعالی بلیگوچیلر فرمائینه خلاقلق ایتودن صافلانوچیلری (أَمَّا يَسْتَأْذِنُكَ)
 موندن باشقه توگلدلرکم سندن رخصت صورارلر صوغشندن فالو اوچون (الَّذِينَ
 لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ) شول کسهلرکم ایمان کیلتورماسلر و چن اشانو برله اشانماسلر
 خدای تعالی گه (وَالْيَوْمِ الْآخِرِ) هم آخرت کونینه (وَأَرْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ) دخی شك که
 نوشکاندر آنلرنك کوکللری یعنی اسلام دینی نك حقلغنده کوکللرنده شك و شبهلری

(۱) اوشبو جمله دعادر
 حق تعالی اوزینك
 پیغمبرینه الله سندن عفو
 قیلسون دیوب دعا
 قیلاندر آندن مقصود
 تعظیم و تکریمه نك کم
 آدمیلر عرفنده شولای
 عفو و رحمت ایله دعا
 قیلار و بعضیلر دیمشیلر
 کم رسول صلی الله علیه
 و سلم حضرتلری بعض
 کسهلرگه نبوک صوغشندن
 نخلی ایتوب فالورغه
 رخصت بیردی خدای
 تعالی اوشبو کیم
 چیلکنی آندن عفو قیلدی
 و کبچدی اول نقدیرده
 بوجمله خبر بولور خدای
 سندن عفو قیلدی دیوب
 خبر بمرور حسین

بىلگۈچىدۇر ظالملىرىنى يەنى منافقلارنى (لَقَدْ ابْتِغُوا الْفِتْنَةَ) تەحقىق استادايلار اول منافقلار
 فتنەنى يەنى مۇمنلارنىڭ آراسىنە خىلافيق و تفرقە سالورغە طرشدىلار (مَنْ قَبْلُ) اوشبو
 تېوك صوغشندىن الگارى احد صوغشندە كم صوغشقه چىغاندىن صوك مۇمنلارنى
 طاشلاب كىرى فابتوب كىتىدىلار هم خندق صوغشندە خلقنى اغوا قىلدىلار (وَقَلَّبُوا
 لَكَ الْأُمُورَ) هم ايلاندىلار سنك اوچون اشلارنى يەنى سنك اشلارنى باطل قىلو
 اوچون تورلى مكرلار و حيللار توزدىلار (حَتَّى جَاءَ الْحَقُّ) تا كم كىلدى خلق
 و طوغرىلىق (وَوَهَّرَ أَمْرُ اللَّهِ) هم غالب بولدى خدای تعالى نك اشى انلرنك توزگان
 حيللار يەنە و خدای تعالى مۇمنلرگە ياردم ايتدى (وَهُمْ كَارِهُونَ) و انلار يەنى منافقلار
 مكر و كورگۈچىلر در و وىياسلار مۇمنلرگە نصرت و ياردم بولونى (وَمِنْهُمْ مَنْ
 يَقُولُ) و انلردىن يەنى منافقلار جەلسندىن باردر شول كىسە كم ايتور (أَتُذَنِّبُ
 وَلَا تَتَنَّبَنِي) رخصت بىرگلسن مكا صوغشندىن فالوغه و منى فتنەگە سالماغلدىوب
 (أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا) آگە بولكز و بلكزكم اول منافقلار اوزلرى فتنەگە توشكانلردىر
 نفاقلىرى ظاهر بولو سببى اوشبو اشلرى ايسل (وَأَنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ)
 و درىستلىكە نومغ چولغاب آلفوچىدىر كافىلرنى يەنى نوموغە كروگە سبب بولغان
 اشلرنى ھېيشە اشلاب نورورلر (أَنْ تُصَبِّكَ حَسَنَةً) اگر ايرشسە سكا اى محمد
 عليه السلام بىرخشيلق يەنى برار صوغشندە دشمانلرغە غالب بولوب فولكزغە
 غنىمت مال كرسە نئاك كم بدر صوغشندە بولدى (تَسُوهُمْ) فايغولى فيلور اول
 منافقلارنى سزگە يىغشيلق و شادلىق ايرشماكى اوچون بىك كونلاشولردىن و حسدلردىن
 فايغورورلر (وَأَنْ تُصَبِّكَ مُصِيبَةً) و اگر ايرشسە سكا بر فايغو يەنى برار صوغشندە
 دشمانلر طرفندىن جراحت و صىنلق ايرشسە نئاك كم احده شولاي بولدى (يَقُولُوا)
 ايتلر اول منافقلار سكا فايغو ايرشكانن كورگاج (فَدَاخُنَا أَمْرًا مِنْ قَبْلُ) تەحقىق
 توتدقېز اوزمىز نك اشىمىزنى احتياط و صاقلانو برله موندىن الگارى يەنى بزاؤلدىن
 احتياط برله اش فيلدىق و صاقلاندىق اوشبو صوغشقه چىمادىق آخرى او كفايسز
 بولاچاغىن سىزدىك دىورلر (وَيَتُولُوا وَهُمْ فَرَحُونَ) هم فايغورلر انلر اوزلرىنىڭ مجلسلردىن
 شادلانغۇچىلر بولغانلرى حالده سزگە فايغو ايرشكانىنە و اورلرى سلامت فالولرىنە
 (قُلْ) ايتكىل سن اى محمد عليه السلام (لَنْ يُصِيبَنَا) البته ايرشماس بىزلىرگە (أَلَا مَا
 كَتَبَ اللَّهُ لَنَا) مگر خدای تعالى لوح المحفوظده يازغان نرسە گنە ايرشور هر نرسە

ايرشسه آنڭ تقيديرى بويىنچه ايرشور (هو مولينا) اول خدای تعالی بزنڭ اشلرمنى
 توزگوچيمز در (وعلى الله فليتوكل المؤمنون) هم خدای تعالی اوزرينه گنه كرا كدركم
 توكل قيلسونلر مؤمنلر نسا كم مرادلرى حاصل بولور (قل) اينكل سن اى محمد
 عليه السلام منافقرغه (هل تربصون بنا) ايا سز كوز توناسزمو و كوتوب توراسزمو
 بزلرگه يعنى كوتوب تورميسز (الا احدى الحسنين) مگر كوتاسز و كوز توناسز
 ايكى يغشى اشنڭ برسيني يعنى بزلر خدای تعالی نڭ فرمانى بويىنچه صوغشقه
 چقساق بزلرگه ايكى يغشى اشنڭ برسى بولمى فالماس يا ايسه ظفر و نصرت
 بولور غالب كيلورمز يا ايسه اولتورلوب شهيد بولورمز سلامت فالساق غازى
 بولوب اجر و ثواب لرغه مستحق بولورمز اولتورلساك شهيدلك سعادتينه ايرشورمز
 (ونحن نترص بكم) و بزلر كوتوب تورامز سزگه (ان يصيبكم الله بعداب من عنده)
 ايرشدرما كيني خدای تعالی سزلرگه اوز فاشندن بر عذابنى (او بايدينا) يا ايسه
 بزنڭ قول لرمز ايله سزلرگه بر عذاب ايرشدرما كيني يعنى خدای تعالی اوزى بر
 عذاب يباروب سزنى هلاك قيلور يا ايسه بزلر اوز قول لرمز ايله سزنى اولتورورمز
 بز شونى كونامز (فترصوا) بس منتظر بولكز و كونوكز سز اى منافقر بزنڭ
 اوچون كونه تورغانكزنى (انا معكم مترصون) درستلكده بز هم سزنڭ ايله برگه
 كونوكچيلرمز تبوك واقعه سنده منافقر دن جند بن قيس او اعضرت صلى الله عليه
 وسلمگه كيلوب ايتدى يار سول الله مڭا اوشبور صوغشقه چقى فالورغه اجازت
 بيرگل روم ولايتينه صوغشقه بارو مڭا بيك چيتن در من صوغشقه چغو اورينه اوزمنڭ
 ماليمدن اسلام لشكرينه نفقه بيراييم ماليم ايله باردم ايتاييم ديدى حق تعالی دن آيت
 كيلديكم (قل) ايتكل اى محمد عليه السلام منافقرغه (انفقوا طوعا) نفقه بيركز سز مالكزنى
 صوغش اوچون اختياركز و رغبتكز ايله اوزكز تلاب (او كرها) يا ايسه بيركز
 كوچلانوب تلا ماينچه يعنى كراك اوز ايرككز ايله سويوب بيركز و كراك ايرككز
 كوچلانوب كنه بيركز هر ايكيسى برابردر (لن يتقبل منكم) هر كز قبول ايتولماس
 بيرگان نفقه لر كز سزلردن (انكم كنتم قوما فاسقين) درستلكده سز بولدكز فاسق
 گر و هار و اسلام دائره سندن طشقه چغوچيلر شونڭ اوچون بيرگان نفقه لر كز مقبول
 بولماس (وما منعهم) و طيمادى اول منافقرنى (ان تقبل منهم نفقاتهم) آنلر نڭ بيرگان
 نفقه لرى قبول ايتلودن (الا انهم كفروا بالله ورسوله) مگر شول نرسه طيمادى كم
 آنلر كافر بولديلر و قارشديلر خدای تعالی گه هم آنڭ رسولينه (ولا ياتون الصلوة)

ھم كېلىمىز آنلر جماعت نمازىنە (الاولھم كسالى) مگر كېلەر وھالانكە آنلر بالقاولردر
 يعنى بالقاولانوب كېلاسىلرى كېلماينچە گنە كېلەر (ولا ينفقون) دخى نققە بېرىمىز
 آنلر مال لرنىن خدای تعالى بولندە (الاولھم كارھون) مگر نققە بېرالر وھالانكە
 آنلر اوزلرى مگر وھ كور وچىلردر يعنى بېرسەلردە سو يوب بېرىمىز اېركىسز بولوبقنە
 بېرالر زىرا كە نققە بېرودن ثواب اميد اېتماسلر و عذابدن قورماسلر (فلا تعجبك
 اموالھم) بس عجبكە فالدر ماسون سنى اى محمد عليه السلام اول منافقلرنك ماللرى
 خطاب رسول صلى الله عليه وسلمگە بولسەدە مراد امتلر بىر يعنى منافقلرنك دنباذە
 ماللرى كوب بولماقېنە سزلىر عجبكە قالما كز اى مؤمنلر (ولا اولادھم) دخى
 آنلرنك بالالرى دە سزنى عجبكە فالدر ماسون زىرا كە مالنك ھم بالالرنك كوب
 بولماقې آنلر اوچون وبال وزياندر (انما يرئد الله) موندن باشقە توگلكر كم نلار
 خدای تعالى (ليعذبھم بها) اول منافقلرنى عذاب قىلوفى شول ماللرى ھم بالالرى
 سببلى (فى الحيوۃ الدنيا) دنبا تركلكندە زىرا كە مالنى جمع قىلو اوچون ھم صافلاو
 اوچون كوب مشقتلر طارتورلر ھم بالالرى سببلى كوب عذابلانورلر محنت و قايغولر
 كورورلر (وتزھق انفسھم) دخى نلار خدای تعالى آنلرنك جانلرى چھوون قاطبلىق
 و اغرلق بىرلە (وھم كافرون) وھالانكە آنلر كافرلر در يعنى اولگان و قتلزندە كافر
 حاللرنە دنباذن كېتارلر ماللرى و بالالرى آنلرغە فائذە بېر ماس بس سزلىر
 آنلرنك دولتلرېنە و بالالرى كوبلكېنە قز قما كز (ويحلفون بالله) و آنط ايتارلر اول
 مذاقلر خدای تعالى اسمى بىرلە شو بىل دىوبكم (انھم لمنكم) درست لكە آنلر سزنىك
 جملە كز دىدر يعنى بز ھم سزنىك شكلى اسلام دېنندە مز مسلمانلر مز دىوب آنط ايتارلر
 (وما ھم منكم) و توگلكر آنلر سزدن زىرا كە طشلرنىن ايمان كېلتورگان بولسەلردە
 اچلرنىن كافرلردر كوكل لرنىن اسلام دېنېنە اشانماسلر (ولكنھم قوم بىرفون) و لكن
 آنلر قورقا تورغان گروھلردر سزلىر دن يعنى سزنىك آنلرنى اولتوما ككز دن
 واسېر ايتما ككز دن قورقالر شونك اوچون اوزلرن مسلمان ايتوب كورسانلر
 و كافرلك لرن ياشورالر (لو بجدون ملجا) اگر طاپسەلر اول منافقلر بىر صفونا
 نورغان اورننى يعنى سزدن اوزلرن صافلاو اوچون بىرقلە و حصار يا كە بىوك طاو باشى يا كە
 دېنگز اوستوندە گى آطاو كېى صفونا چق بىرنى طاپسەلر ايدى (او مغارات) يا ايسە مغازلر
 و طاو تېشوكلرى طاپسەلر قاچوب ياتورغە (او مدخلا) يا ايسە اوزلرى كرورلك
 بىر تېشوك طاپسەلر بىردە (لولوا اليه) البتە يونالورلر آنلر اول اورنغە سزدن

فورقولرندن (وَهُمْ يَجْمَعُونَ) و آنلر آشوغورلر و بوکورلر بارورلر یعنی سزین
 قاچوب قورتلو اوچون بر صغوناچق بر طاپسهلر ایدی البته هیجده نوقی ایتمایچه
 شول برگه بوکورورلر ایدی لکن آنداین اورنی طابا آلملر شونک اوچون
 ایرکسزگنه سزنگ آراگزده نورالر (وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ) و منافقلردن
 باردر شول کمهسه کم عیبلار سنی ای محمد علیه السلام جیولغان صدقلرنی تقسیم
 ایتووک طوغریسنده (فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا) بس اگر بیرلسه آنلرنک اوزلرینه شول صدقه
 مالندن اوزلری نلاگان قدر (رَضُوا) راضی بولالر اول منافقلر سنک تقسیم قیلووثا
 (وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا) و اگر بیرلماسه آنلرغه صدقه مالندن اوزلری نلاگانچه
 (إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ) شول وقتک آنلر آچولانلر و راضی بولمیلر سنک بولوب بیرماکتا
 (وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا) و اگر اول منافقلر راضی بولسهلر ایدی (مَا أَتَيْهِمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ) ^{وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا}
 آنلرغه خدای تعالی هم آنک رسولی بیرگان نرسه گه صدقه و غنیمت ماللرندن (وَقَالُوا)
 هم ایتسهلر ایدی آنلر (حَسْبُنَا اللَّهُ) کفایه قیلور و بتار بزگه خدای تعالی نک فضل
 و رحمتی (سَيُوتِينَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ) نیز درکم بیرور بزگه خدای تعالی اوز فضلندن
 و میسر قیلور ایکنچی غنیمتی (وَرَسُولُهُ) هم آنک رسولی پیغمبر علیه السلام
 بزگه بیرور اوشبو بیرگانندن کوبراک ایتوب (إِنَّا إِلَى اللَّهِ رَاغِبُونَ) درستلکده
 بز الله تعالی صاری رغبت ایتکوچیلریمز و آندن غنه امید قیلامز دیوب ایتسهلر ایدی
 البته آنلرنک اوزلری اوچون بخشیراق و فائده لیراق بولور ایدی موندن صوک
 صدقه نک مصرفلرن و کملرگه بیر و تیوش ایکنن بیان ایدوب بیورورکم (إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ)
 موندن باشقه نوکلدرکم صدقلر یعنی واجب صدقه و زکوة فی بیرلور (لِلْفُقَرَاءِ) فقیرلرگه
 (وَالْمَسْكِينِ) هم هیچ نرسه سی بولماغان مسکینلرگه (وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا) هم صدقه
 عاملرینه یعنی پادشاه طرفندن زکوة و عشر جیار اوچون قویولغان کشیلرگه بیرلور
 (وَالْمَوْلَاةَ قُلُوبِهِمْ) دخی کوکللری الفتلاندرلگان کمسهلرگه یعنی ایمان کیلتورگان
 بولسهلرده کوکلرنده اسلام دینی محکم قرارلانماغان کمسهلرگه آنلرنک کوکللرن
 الفتلاندر اوچون و اسلام دینینه محبت باغلاسونلر اوچون جیولغان زکوة و صدقه
 مالندن بیرلور اسلامنک اولنده شوندا این کمسهلرگه اوزلری بای بولسهلرده زکوة
 بیرماک درست ایدی (وَفِي الرَّقَابِ) دخی موینلرنی قیللندن آزاد قیلو توغریسنک
 زکوة مالندن بیرلور یعنی خواجه سی بر مقدار مال طابوب کیلتورسه آزاد ایتماکچی
 بولوب قولینه بازو بیرگان مکاتب قلغه آنی قیللندن آزاد قیلو اوچون زکوة مالندن

الذی اصابه

بیرلر (وَالْفَارِغِينَ) هم بورچلی بولغان کمسه لرگه بیرلور بورچدن فوتولدرماق اوچون (وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ) دخی خدای تعالی بولنده صرف اینولور یعنی صوغشقه باروچی غازیلرگه زکوة مالندن صرف اینولور بعضیلر کوپرور باطالر بنا ایتو کبی هر بر خدای تعالی بولنده بولغان خیراندن عامدر دیمشدر (۱) (وَابْنِ السَّبِيلِ) هم بولده آنچه سی بتوب محتاج بولوب فالغان بولادچیغه بیرلور اوشبو ذکر ایتولگان مصرفلرغه زکوة و صدقه لر نی بیرونی فرض قیلدی خدای تعالی (فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ) فرض قیلماق کم ثابت در خدای تعالی طرفندن (وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ) و خدای تعالی بلسگوچیدر صدقه غه مستحقلسرنی حکمت ایاسیدر کم اوز حکمتی بوینچه تیوشلی روشچه تقسیم قیلور روایت ایدلمشدر کم منافقلرنک باوزلری اولحضرت صلی الله علیه وسلم ناک اطلرنده ادبسنک قیلوب اول حضرت حقنده تیوش سز سوزلر سویلارلر ایدی برسی آنلرغه ایتدی اگر سز ناک اوشبو سوزلرکز محمد علیه السلام غه ایشتولسه حالکزر نهچوک بولور بوسوزگه فارشی آنلر ایتدیلر محمدنک سوز ایشته تورغان فولاغی بوفدر بز آنک حقنده آرطنده نلاساک نینداین سوزلرنی سویلیمز آنک آلدینه بارغاج سویلا گانیمز یوق دیوب انط ایتوب بز آنی اشاندرامز دیدیلر حق تعالی دن آیت کیلدیکم (وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُوذُونَ النَّبِيَّ) و منافقلر دن باردر شوندا این کمسه لر کم ارنجوتالر آنلر پیغمبر علیه السلامنی (وَيَقُولُونَ هُوَ أَدْنَىٰ) هم ایتهلر آنلر اول محمد علیه السلام بیک بیغشی طکلاوچیدر هر کم ناک سوزن طکلاور و قبول قیلور یعنی آنی سوز برله اشاندر و بیگلرد دیورلر (قُلْ) ایتکل سن ای محمد علیه السلام اول منافقلرغه (أَدْنَىٰ خَيْرٌ لَّكُمْ) بیغشی ایشتکوچیدر سز ناک اوچون اول محمد علیه السلام (يَوْمِنَ بِاللَّهِ) اشانور اول الله تعالی گه و آنک بارچه سوزلرن تصدیق قیلور (وَيَوْمِنَ لِلْمُؤْمِنِينَ) هم اشانور اول مؤمنلرگه و آنلرنک سوزلرن قبول قیلور (وَرَحْمَةً) دخی رحمتدر اول محمد علیه السلام (لِلَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ) ایمان کیلتورگان کمسه لرگه سزلردن یعنی ظاهرده ایمان کیلتورگان کمسه لر ناک سوزلرن طکلاور و قبول قیلور اگر چه آنلرنک فصدلرن و نیتلرن بلسده ظاهرده مؤمن بولولاری اوچون اظهار قیلماق بس آنک بو اشی سز ناک اوچون رحمتدر سز ناک پرده کزنی برطماس (وَالَّذِينَ يُوذُونَ رَسُولَ اللَّهِ) وشول کمسه لر کم رنجتورلر الله تعالی ناک رسولینی سوزلری و فعللری برله (لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ) بولغوچدر آنلرغه رنجتکوچی عذاب آخرتک (يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ) آنط ایتهلر اول منافقلر الله تعالی برله (لَكُمْ) سز ناک اوچون ای مؤمنلر یعنی

(۱) حضرت امام اعظم
مذهبنک فی سبیل الله منقطع
الغزاة یا که منقطع الحاجدن
عبارتدر یعنی خدای تعالی
بولنده فی کمسه گه بیرو
صوغشقه بارغانده فورال
لری و آزوغی بولماینچه
محتاج بولوب فالغان
غازیارگه بیرودر یا که
حجگه بارغانده آنچه سی
بتوب آپدراب فالغان
حاجیلرگه بیرودر

بز منافق توگلمز چن مسلمانلر مز دیوب آنط ایتلر (لیرضوکم) ناکم سزنی راضی
 فیلسونلر اوچون (وَاللهُ وَرَسُولُهُ) و خدای تعالی هم آنک رسولی (احق ان یرضوه)
 نیوشلیرا کدر شوکا کم راضی فیلسه لر آنی اول منافقلر یعنی سزنی راضی فیلامز
 دیوب یالفانغه آنط ایتکانچه پیغمبر علیه السلامنی راضی فیلسه لر آنی رنجتماسه لر
 اوزلری اوچون یخشیراق و فائک لیراق بولور (ان کانوا مؤمنین) اگر بولسه لر اول
 منافقلر مؤمنلر وچن کوکلدن اشانوچیلر نتاک کم اوزلری شولایمز دیوب دعوا
 فیلالر (الم یعلموا) ایا بلماسلر مو اول منافقلر (انه من یعادی الله ورسوله) شونیکم
 هر کم خلاقلق ایتسه و فارشسه الله تعالی گه هم آنک رسولینه (فان له نار جهنم) بس
 درستلکده آنک اوچوندر تموغ اوطی (خالدا فیها) منگو فالغوجی بولغانی حالده
 اول اوطده (ذَلِكِ الْعَزْزِيُّ الْعَظِيمِ) اوشبو تموغده منگو قالو الوغ حورلنی ورسوایلقلر
 (یحذر المنافقون) قورقار منافقلر (ان نزل علیهم سورة) مؤمنلر اوزرینه
 ایندرلما کنندن شوندا این بر سوره کم (تنبئهم بما فی قلوبهم) خبر بیرور و آگاهلندرور
 اول سوره مؤمنلرنی منافقلرنک کوکلرننگی نرسه برله یعنی خدای تعالی مسلمانلرغه
 بر سوره ایندروب شول سوره ده بزنک کفر و نفاقلرمنی ظاهر فیلور و منافقلرمنی
 مسلمانلرغه بلدرور دیوب منافقلر هر وقت قورقوده تورالر (قل استهزوا) اینکل سن
 ای محمد علیه السلام اول منافقلرغه استهزآء فیلکمز و مسخره گه تونوگمز سز امر قورقتو
 و شلتله لامک اوچوندر یعنی سز مینی استهزا فیلساکمز خدای تعالی جزالرنکزی بیرور
 و بال وزبانی اوزگزگه بولور مگأ ضرر ایرشماس (ان الله مخرج مانحدر و ن) درستلکده
 خدای تعالی ظاهر و آشکارا فیلغوچیلر سز قورقا نورغان نرسه نی یعنی سزنک کفر
 و نفاقکزی قرآن آیتی ایندروب ظاهر فیلور و ایت ایدله مشدر کم نبوک صوغشنده و دیعه
 بن ثابت منافقلردن بر جماعت ایله اولحضرت صلی الله علیه وسلم ناک آرطندن بار و لر
 ایدی اوز آرالرنک سو یلاشورلر ایدی بو محمدنی کورگزشام عصارلرن هم روم پادشاهلری
 سرایلرن صوغشوب اوزینه آلماقچی بولاد دیوب بر برسینه ایتورلر ایدی آنلرنک بو سوزلری
 اولحضرتکه پیغمبرلک نوری ایله معلوم بولدی آنلرغه بر کشی یباروب شول سوزلرنی
 سو بلاشد کزمو دیوب صهرارغه فوشدی اول کشی باروب اولحضرت صلی الله علیه وسلم ناک فرمانن
 ایرشدر گاج مذکور منافقلر اولحضرتنک آلدینه کیلوب اعتدار فیلدیلر بز اوز آرامزده
 یول فسقه بولسون اوچون اویون کولکی سوزلرگنه سو بلاشدک چنلاب ایتما دک
 دیدیلر حق تعالی دن آیت کیلدیکم (وَلَمَّا سَأَلْتَهُمْ) و اگر سن سوراساک اول منافقلردن

ای محمد علیه السلامی نرسه سویلاشدکوز دیوب (لِیَقُولُنَّ) البته ایتورلر آنلر سٹا
 جواب بیروب (أَنَّمَا كُنَّا نَحْوُكُمْ) موندن باشقه توگلدرکم بز بوش سوزلرگه کرشور
 بولدق (وَنَلْعَبُ) هم اویون قیلور بولدق یعنی بز هزل طریقنچه اوینا بقته سویلاشدک
 دیورلر (قُلْ) اینکل سن آنلرغه آنلرنی شلته لب (أَبَا اللَّهِ وَأَيَّانَهُ) ایا خدای تعالی برله
 هم آنک آیتلری برله مو (وَرَسُولَهُ) دخی آنک پیغمبری برله مو (کُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ)
 استهزاء قیلور بولدکوز و آنلرنی مسخره گه نوندکوز مو یعنی البته آنلرنی استهزاء قیلور دست
 توگلدر (۱) (لَا تَعْتَدُوا) عذر کیلتورماکوز سز ای منافقلر کم سز نك کیلتورگان
 عذرکوز همهسی یالقاندر (قد کفرتم بعد ایمانکم) تحقیق سز کافر بولدکوز و کفرکوزنی
 ظاهر قیلدکوز نلرکوز ایله ایمان کیلتورگانکوز دن صوڪ یعنی پیغمبر علیه السلامی
 مسخره قیلوب تیوش سز سوزلر ایتماکوز سببلی کفرکوزنی ظاهر ایتدکوز (ان نعف
 عن طائفة منکم) اگر عفو ایتساک و کیچساک سزلردن بر گر وهدن توبه قیلولری
 سببلی (نَعْتَبُ طَائِفَةً) عذاب قیلورمز سزلردن ایکنچی گروهنی (بانهم كانوا مجرمین)
 آنلرنک گناھلی بولغانلق لری سببلی یعنی توبه فیلماینچه منافقلقده دایم بولغانلرنی
 عذاب قیلورمز (المنافقون و المنافقات) منافق ایرلر هم منافقه خاتونلر (بعضهم
 من بعض) آنلرنک بعضلری بعضلرندر یعنی بارچهلری منافقلقده و یاوزلقده بر
 برسینه اوخشارلر (یا مرون بالمنکر) بیورالر آنلر آدمیلرنی یاوزاش برله یعنی
 پیغمبر علیه السلامی یالقانغه توتو و فرمانینه خلاقلق ایتو برله بیورالر (وینھون
 عن المعروف) هم طیلالر آنلر بخششی اشدن کم ایمان و طاعتدر (و یقبضون ایدیهم)
 دخی قبض قیلالر و باغلیلر قوللرن خیراتدن و صدقه دن (نَسُوا اللَّهَ) اونوطیلر آنلر
 الله تعالی نی و آنک فرمانن قوبیلر (فَنَسِيَهُمْ) بس ترک قیلدی و قوبیدی آنلرنی الله
 تعالی یعنی فضل و رحمتندن آنلرنی یراق قیلدی (۲) (أَنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ)
 درستلکده منافقلر آنلر در خدای تعالی بولندن دونگوچیلر (وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ)
 وعده قیلدی خدای تعالی منافق ایرلرگه (وَالْمُنَافِقَاتُ) هم منافقه خاتونلرغه (وَأَسْكَفَارُ)
 دخی کافرلرگه (نَارَ جَهَنَّمَ) تموغ اوطن وعده قیلدی (خَالِدِينَ فِيهَا) منگو قالفوجیلر
 بولورلر منافقلر هم کافرلر اول اوطده (هی حسبهم) اول اوطیتکوچیلر آنلرنی عذاب
 قیلو اوچون (وَلَعَنَهُمُ اللَّهُ) هم رحمتندن یراق قیلدی الله تعالی آنلرنی
 (وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ) دخی اول منافقلرگه بولفوجیلر دایم بولغان عذاب آخرتده

(۱) هر کم دین اشلری
 طوغر یسنک استهزاء قیلوب
 و مسفل ایتوب سویلاشسه
 اگر چه کوکلندن دینگه
 انکاری بولناسده اول
 کشی کافر بولور دیمشدر
 اگر کوکلندن هم اشانماسه
 اول کشی کافر هم منافق
 بولور دین اشدنه ظاهرده
 و باطنده ادبلی بولماق هم
 سویلاشکانه ادبنی رعایه
 ایتوب سویلاشولاز مدرمنه

(۲) یعنی کوکلده اعتقاد
 بولماغاج فوری تلدن گنه
 بولغان ایمان اعتبارغه
 لایق توگلدر اول کمسنی
 فاسق دیماک تیوشدر
 جمالی

آنلر بوزوق اشدن كفر و گناهلر دن (وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ) دخی قائم فيلورلر آنلر نمازنى و اونارلر بارچه شرطلرى ايله (وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ) هم بيرورلر مالار ندىن زكوتنى (وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ) دخی اطاعت فيلورلر و بوى صونارلر آنلر الله تعالى گه هم آنك رسولىنه (أُولَئِكَ) اوشبو مؤمن و مؤمنه لر (سِيرَ جِهَنَّمَ) تيزدر كم رحمت فيلور آنلرغه الله تعالى (أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ) درستلىكده الله تعالى غالبدر هر نوسه فى تلاسه بار فيلور حكمت ابا سبدر هر اشنى حكمتى بويىجه فيلور (وَعَدَّ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ) وعده فيلدى الله تعالى مؤمنلر گه (وَالْمُؤْمِنَاتِ) هم مؤمنه خاتونلرغه (جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ) شول جنتلرنى كم آغار آنلر نك آستلر ندىن بلغه لر (خَالِدِينَ فِيهَا) منگو فالقوچيلر بولورلر مؤمن و مؤمنه لر اول جنتلرده (وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً) دخی وعده فيلدى خداى آنلرغه بخشى و پا كيزه اورنلرنى (فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ) عدن او جماعلر نده (وَرِضْوَانٍ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرٍ) و خداى تعالى نك راضيلقى مؤمنلر گه اولوغراق و بخشير اقدر جنت نعمتلر ندىن زيرا كه جهل سعادتلر نك منشائى و بارچه كرامتلر نك مبدئى خداى تعالى نك راضا سبدر (ذَلِكَ) اوشبو يعنى الله تعالى نك راضيلقى (هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ) اولدر اولوغ بولغوچى قول اوستونلىكى و مقصودغه ايرشو (يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ) اى پيغمبر (جَاهِدِ الْكُفَّارَ) صوغش قيلغل كافرلر برله (وَالْمُنَافِقِينَ) هم منافقلر برله يعنى كافرلر گه فارشى فلج و فورال برله صوغش قيلغل و منافقلرغه سوز برله دليل كيلتور و و آنلرنى الزام فيلوب صوغشقل (وَاعْلَظْ عَلَيْهِمْ) دخی قاطيلقى قيلغل سن آنار اوزرينه آنلرغه يوشاق بولماغل (وَمَا وَبِهِمْ جَهَنَّمَ) و آنلر نك قايته چق اورنلرى نموغدر (وَبئْسَ الْمَصِيرُ) ونى ياوز قايته چق اوزندر اول نموغ (يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا) آنط ايتهلر اول منافقلر خداى تعالى برله شويله ديوبكم آنلر ايتماديلر كفر سوزن يعنى پيغمبر عليه السلام غه طعنه فيلوب و آنى مسقل ايتوب سوز ايتماذك ديوب آنط ايتهلر (وَلَقَدْ قَالُوا) و حالانكه تحقيق ايتديلر آنلر اوزلرى (كَلِمَةَ الْكُفْرِ) كافرلك كلمه سن يعنى پيغمبر عليه السلامنى هم اسلام دينن خورلاب و استهز آء فيلوب سويلاشديلر (وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ) هم كافر بولديلر يعنى كافرلك لرن ظاهر فيلديلر و بلدرديلر بر مرتبه نللىرى ايله ايمان كيلتور گانلر ندىن صوك (وَهُمْ أُولُوا بَأْسًا ظَهِيرًا) دخی فصد فيلديلر شول نوسه گه كم اوزلرى ايرشماديلر آكا و آنى طايماديلر يعنى پيغمبر عليه السلامنى هم مهاجرلرنى مدينه دن چغار و رغه فصد ايتديلر لىكن بولدر آلماديلر (وَمَا نَقَمُوا) دخی كينه تونماديلر اول منافقلر رسول عليه السلام غه هم مؤمنلر گه

(الَا اِنْ اٰنٰهٖمُ اللّٰهُ) مگر شولکم موئسز قيلدى آنلرنى خدای تعالی (ورسوله) هم
 آنك پيغمبرى (من فضله) اوزينك فضل وكر مندن يعنى اول منافقر هم مدينه اهل
 بارچهلرى اولده فقير و محتاج ايديلر معيشتلرى طار ايدى رسول صلى الله عليه
 وسلم مدينه گه كيلگاچ آنك شرافتنده كوب غنيمت مالار حاصل بولوب آنلر باي
 بولديلر شولاي بولا تور و بده اول منافقر پيغمبر عليه السلامغه دشمانلق قيلولوب
 كينه تونالر و حالانكه آنلرغه پيغمبر عليه السلامك قدرن بلوب شكرانه فيلوتوش
 ايدى (فان يتوبوا) بس اگر توبه فيلسلر اول منافقر كفر و نفاقلرندن (يك خيرا
 لهم) بخشيراق بولور آنلر اوچون (وان يتولوا) واگر يوز دوندرسلر توبه
 فيلودن و هميشه كفر و نفاقلرنده دايم چيلق ايتسلر (يعذبهم الله عذابا
 فيلور آنلرنى خدای تعالی رنجكوجى عذاب برله (في الدنيا والاخرة) دنياده هم
 آخرنده دنياده اولتور مك و رسواي فيلماق ايله و آخرنده تموغ اوطنى ايله عذاب فيلور
 (وما لهم في الارض) هم يوقدر اول منافقرغه يرده (من ولي ولا نصير) هيچ بر
 دوست هم هيچ بر ياردچى تاكم آنلرنى عذابدن قوتقارسه (ومنهم من عاهدالله)
 و منافقلرندن باردر شول كمسه كم عهد بلغلادى خدای تعالی برله شويله ديوبكم (لئن
 اتينا من فضله) اگر بيرسه خدای تعالی بزگه اوزينك فضلندن (لنصدقن) البته بز
 صدقه فيلورمز يعنى اگر خدای تعالی بزگه مال و دولت بيرسه البته شول مالنك
 زكوتينى چقارورمز و صدقه بيرورمز (ولنكونن من الصالحين) هم البته بز بولورمز
 ايزگولك ايتكوجيلردن و بخشيلردن خدای تعالی نك فرمانينه اطاعت قيلولوب (فلمّا
 اتبهم من فضله) بس بيرگلى زمانده خدای تعالی آنلرغه كوب مال و دولت اوزينك
 فضلندن (بخلوا به) صارانلق ايتديلر آنلر اول مال برله وزكوتن چقارماديلر هم
 خدای تعالی حقن اوناماديلر (وتولوا) دخى يوز دوندرديلر و فيلغان عهدلرندن
 فايديلر (وهم معرضون) و آنلر اعراض ايتكوجيلردن اسلام حكملرندن (فاعقبهم نفاقا)
 بس اوزى صوگنندن منافقلقنى كيلتوردى آنلرنك صارانلقلرى (في قلوبهم) آنلرنك
 كوكلارينه يعنى زكوت بيرماولرى و صارانلقلرى سببلى آنلرنك كوكللرندا گى
 منافقللرى دايم و باقى بولدى (الى يوم يلقونه) شولكونگه چه كم بولو فورلر آنلر
 خدای تعالی نك حكيمنه يعنى قيامت كونينه چه آنلرنك نفاقلرى باقى بولدى (بمّا
 اخلفواالله) شول نرسه سببلى كم خلالق ايتديلر آنلر خدای تعالی گه (ما وعدوه) وعده
 فيلغان نرسلر نده يعنى خدای تعالی دولت بيرسه زكوت و صدقه بيرورمز ديوب

آنلر ايديلر بخت اولرله ايمان و طاعت برله (دشمنون من الملڪ) هم عذرلر

(۱) رسول صلی الله علیه

وسلم زمانتک ثعلبه اسمی
بر کسمه اول حضرت صلی
الله علیه وسلم من دعا
طلب ابتدیکم یا رسول
الله بن فقیر من معیشت
طارقی منی عاجز قیلدی
منم اوچون بر دعا اینکل
حق تعالی مکا مال و دولت
روزی ایلاسون ایدی
دیدى اول حضرت بیوردیلر
کم شکرانه سی اونا لگان
آز نرسه غافلک که سبب
بولغان کوب مالدن
خیر لبر اکر ثلعبه که بو
سوز فائده بیرمادی تکرار
التماس قیلدی یا رسول
الله منم اوچون خدای دن
بایلق صورت دعا قیلقل
من غافلک ایتمام
شکرانه سن ادا فیلور من
دیدى عاقبت اول حضرت
دعا قیلدی بر اول حضرت
صلی الله علیه وسلم ننگ
دعالری شرافتنک خدای
تعالی ثعلبه ننگ قوی لرینه
برکات بیروب قویلری
شول قدر کوب بولدیکم
مدینه ننگ صحر اسپنه
قویاری صیماسلق بولوب
قویلری ایله ثلعبه
مدینه دن چیتکه کینوب
جمعه و جماعت نمازلردن
محروم بولدی فقیر وقتنک
ثعلبه جماعت نمازلردن
قالماس ایدی مسجدده

وعده ایتمکالر ایدی شول وعده لرینه خلافلی قیلدی لر و عهدلرنده تورمادیلر شول
سببلی آنلرنک نفاقلری باقی بولدی (وَمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ) هم شول نرسه سببلی کم
بالغان ایتور بولدی لر آنلر (۱) (أَلَمْ يَعْلَمُوا) ایا بلما دیلر مو اول منافقلر (أَن اللّٰهُ يَعْلَمُ)
شونیکم الله تعالی بلور (سِرْهُمْ وَجُوهِهِمْ) آنلرنک کوکل لرنده باشرگان نیتلرن هم
بر برسینه باشرن ایتمک سولرن یعنی کوکل لرندا گی نفاقلرن هم عهدلرینه خلافلی
ایتنو نیتلرن هم اوز آرلرنده ز کوت جزیه ایله برابردر دیوب باشرن سویلاشکان
سوزلرن هم سینی خدای تعالی بلور (وَأَنَّ اللّٰهَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ) دخی بلماسلر مو اول
منافقلر شونیکم الله تعالی غیب و باشرن اشلرنی بلگوجیدر (الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ
مِنَ الْمُؤْمِنِينَ) شول کسه لر کم عیبیلر مؤمنلردن خدای تعالی یولنده کوب صدقه
بیروچیلرنی (فِي الصَّدَقَاتِ) صدقلر طوغر یسنده نتاک کم عبدالرحمن بن عوف
حضرتلرن کوب صدقه بیرماکی اوچون عیبلا دیلر ریأ برله بیرادر دیدیلر (وَالَّذِينَ)
دخی عیب قیلار آنلر شول کسه لر نی کم (لَا يَجِدُونَ إِلَّا جَهْدَهُمْ) طاپماسلر مگر
طاقملری یتکان قدر گنه طاپار لر یعنی فقیر بولولری سببلی صدقهنی کوب ایتوب بیرا
آلماسلر کوچلری یتکان قدر آزغنه بیرور لر اول منافقلر آنلرنی هم عیب ایتالر
نتاک کم ابو عقیل لشکر اسلام نفقه سی اوچون بر صاغ مقداری حرمانی غنه صدقه
ایتمک آندن کولوب عیبلا دیلر خدای تعالی آنک بر صاغ خرما سینه محتاج تو گلدر
دیدیلر (فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ) بس مسخره قیلار و مسقل ایتلر اول منافقلر و عیبلا
کولار آنلردن (سَخَّرَ اللَّهُ مِنْهُمْ) مسخره فیلور ینک جزاسن بیروسون خدای تعالی آنلرغه
(وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ) و بولغوجیدر آنلرغه رنجتکوچر عذاب (اسْتَغْفِرْ لَهُمْ) مغفرت
استا گل سن اول منافقلر اوچون خدای تعالی دن (أَوَلَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ) یا ایسه مغفرت
استاما گل سن آنلر اوچون یعنی آنلرنک گناهلرن یارلقاونی خدای تعالی دن
کبراک صوراعل و کبراک صوراماعل هر ایکسی بر تیگزدر (أَن تَسْتَغْفِرَ لَهُمْ
سَبْعِينَ مَرَّةً) اگر استغفار قیلساک و مغفرت استاساک سن آنلر اوچون خدای تعالی دن
ینمش مرتبه (فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ) بس البته مغفرت قیلماس آنلرغه و گناهلرن
یارلقاماس خدای تعالی یعنی نیتدر کوب استغفار ایتساکنه فائده بولماس
خدای تعالی آنلرنی یارلقاماس (ذَلِكَ) اوشبو اش یعنی منافقلر حقنده استغفار ننگ
قبول ایتولماوی (بَانَهُمْ كَفَرُوا بِاللّٰهِ) شول سببیلر کم آنلر کافر بولدی لر و ارشدیلر
خدای تعالی گه (وَرَسُولُهُ) هم آنک رسولینه (وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ) و خدای

برده کورنما گاج اولحضرت
 صلی الله علیه وسلم ثعلبه گه
 نرسه بولدی هیچک جماعت
 آراسنده کورنمی دیوب
 صورادیلر ثعلبه فویلری
 کوبلکنندن مدینه دن
 چینکه فرغه کیتدی دیوب
 ثعلبه ناک حالینی اولحضرتک
 بیان ایتدکلرنک اولحضرت
 بیور دیلرکم ثعلبه هلاک
 بولدی دیدیلر صکره زکوة
 وقتی یتکاج مسلمانلردن
 ماللری وقویباری
 بولغان کشیلر همه لری
 زکوتلرن ادا قیلدیلر
 رسول صلی الله علیه وسلم
 ناک زکوت جیماق اوچون
 چارغان کشیلری ثعلبه دن
 زکوت صوراج ثعلبه
 ایتدی اوشبو زکوت
 دیگانکز کافرلردن آلونا
 تورغان جزیه کبیر
 هر ایکسی بردر من
 مسلمان بولا نوردر
 جزیه تولایم مو دیوب
 زکوتن بیرماینجه بیاردی
 صکره برنجه وقتلر اونکاج
 ثعلبه فویلرینک زکوتن
 کبیلتورسه اول حضرت
 قبول قیلما دیلر رسول
 صلی الله علیه وسلم دن
 صوگ ابو بکر صدیق هم
 عمر رضی الله عنهمالرنک
 خلافتلری زمانده ثعلبه
 آنلرغه زکوتن کبیلتورگان
 ایدی آنلر هم قبول ایتما
 دیلر تفسیر جمالی

تعالی طوغری بولغه کوندر ماس فاسق گر وهنی یعنی کفر و نفاقک ثابت بولغان کمهسه لری (فرح
 المخلفون) شادلان دیلر صوغشقه بار ماینجه تغلف ایتوب فالغان منافقلر (بمقعدهم)
 اولرینک ایولرنده اولطور ماقلرینه (خلاف رسول الله) رسول الله صلی الله علیه
 وسلم ناک خلافتجه یعنی رسول علیه السلام صوغشقه چققان وقتده آنک فر مانینه
 خلافتلی قیلوب صوغشقه چقمی ایولرنده راحت و فراغتلیکده فالولرینه شادلان دیلر
 (و کرهوا) هم مکروه کوردیلر و بارانما دیلر آنلر (ان یجاهدوا بأموالهم و انفسهم)
 ماللری هم جانلری برله صوغش قیلونی (فی سبیل الله) الله تعالی بولنده یعنی
 خدای تعالی بولنده صوغش قیلو اوچون ماللرن صرف قیلورغه قزغان دیلر هم
 اولرلی صوغشونیده مکروه کوردیلر بلکه راحتک و یگئلکنی استادیلر (وقالوا)
 دخی ایتدیلر اول منافقلر مؤمنلرگه (لاتنفرُوا فی العر) صوغشقه چقما کز سزاسسی
 هواده زیرا که تبوک صوغشینه چققان وقتده هوا بیک اسسی ایدی شول سبیلی
 مونداین اسسی هواده سفرگه چقما کز هلاک بولور سز دیوب مسلمانلرنی دوندرما کچی
 بولدیلر (فل) ایتکل سن ای محمد علیه السلام اول منافقلرغه (نار جهنم اشد حرا)
 نوموغنک اوطی فاطیزاق و آرتوغراق اسسیدر ناک اسسبیلکی دنیا داغی هو اسسبیلکی شطلی گنه
 توگلدلر (لو کانوا یقهون) اگر بلور بولسه لر آنلر اوشبو صوغشدن تغلف ایتوب قالواری
 سبیلی نوموغه کراچکلرن (فلیضحکوا قلیلاً) بس کرا کدرکم کولسونلر اول منافقلر
 آزغنه (ولیبکوا کثیراً) هم بغلاسونلر آنلر کوب یعنی حاضرده آنلر صوغشقه بار ماینجه
 ایولرنده راحتک و طنطلیق برله بانولرینه شادلانوب کولولرینه فارشی سوکندن آخرتک
 کوب بغلارلر حاضرگی از وقتلی شادلانولرینه فارشی آنده منگولک فایغو وحسرتک
 بولولر (جزاء بما کانوا یکسبون) جزا بیرماک جزا بیرور خدای تعالی آنلرنک اشلاگان
 اشلری سبیلی یعنی دنیا ده قیلغان یاوزقلری اوچون آخرتده آنلرنی خدا بنی قیلور
 منگولک فایغوده فالدر (فان رجعت الله) بس اگر قایتارسه سنی الله تعالی ای
 محمد علیه السلام صوغشدن مدینه گه (الی طائفة منهم) صوغشدن تغلف ایتوب فالغان
 منافقلردن بر گروه صاری (۲) (فاستاذنوک للخروج) بس اذن ورخصت استاسه لر
 آنلر سندن ایکنجه بر صوغشقه چقو اوچون (فقل) بس ایتکل سن رخصت صورغان

(۲) تبوک صوغشندن عذر سز تغلف ایتوب فالغان کمهسه لر منافقلرغنه توکل ایدی مسلمانلردن هم بر
 نهجه کمهسه لر فالغانلر ایدی صکره آنلرنک بو کیم چیلک لری عفو ایتولدی شول سبیلی اگر تغلف
 ایتکوجی لردن بر گروه صاری سنی خدای تعالی قایتارسه دیوب بیوردی مراد منافقلردن

منافقلرغه (لَنْ تَغْرُبُوا مَعِيَ أَبَدًا) البته سز چقماس سز منم برله صوغشقه هر گیز
 (وَلَنْ نَقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا) هم البته سز صوغش قیلماس سز منم بانیمده هیچ بردشمان
 برله (انکم رضیتم بالقعود) درست لکده سز راضی بولدکمز صوغشقه بار ماینجه
 ایولرکمز ده اولطوروب فالوغه (أول مرة) اول مرتبه ده یعنی تبوک صوغشده تغلف ایتوب
 فالدکمز (فأعدوا مع العالفین) بس اولطورکمز سز بینه تغلف اینکوچیلر برله برگه
 یعنی بو صوغشقه هم چقماينجه ایولرکمز ده اولطوروب صوغشقه بارورغه قابلیتی
 بولماغان خاتونلر وبالالر هم صرخوا کشیلر برله برگه فالکمز (ولا تصل علی احد
 منهم) وجنازه اوفوماغل سن ای محمد علیه السلام اول منافقلردن هیچ برکسه گه کم
 (مات) اولدی اول و دنیادن کیتدی (أبدًا) منگو یعنی منافقلردن براو وفات ایتسه
 هیچ بروفتده آکا جنازه اوفوماغل (ولا تقم علی قبره) هم تور ماغل سن آنک قبری
 اوزرنده دفن وزیارت قیلو ایچون یا که آکا دعا واستغفار قیلو اوچون قبری
 اوستونده تور ماغل (انهم کفروا بالله) درستلده اول منافقلر کافر بولدیلر خدای
 تعالی گه وشرک کیلنوردیلر (ورسوله) هم آنک رسولینه کافر بولدیلر کم فرمانینه
 بوی صونمادیلر (وما توارهم فاسقون) هم اولدیلر آنلر و دنیادن کیتدیلر فاسق
 حال لرنده واسلامدن طشقاری بولغان حال لرنده (ولا تعجبک أموالهم) وکرا کدر کم
 عجبکه فالدر ماسون سنی منافقلرک مال لری خطاب رسول علیه السلامغه بولسه ده
 مراد امتلر بیدر یعنی منافقلرک مال لری کوب بولووینه تعجب ایتماکمز (واولادهم)
 دخی آنلرک بالالری یعنی بالالری کوبلکینه ده عجبکه فالهاکمز وقرقماکمز (انما
 یرید الله) موندن باشقه نوگلدلر کم تلار خدای تعالی (ان یعذبهم بها فی الدنيا)
 آنلرنی عذاب قیلونی مال لری وبالالری سببلی دنیاده یعنی مال لری وبالالری
 کوبلکندن دنیاده آنلر همیشه طنچسزلرده هم معنت و مشقنده بولورلر (ونزهق
 انفسهم) هم تلار خدای تعالی آنلرک جانلری تنلرندن چفونی (وهم کافرون)
 وچالانکه آنلر کافرلردر یعنی دنیادن کفر چالنده کیتارلر نعوذ بالله تعالی (واذا
 انزلت سورة) وهر فایچان ایندرلسه فرآندن برسوره (ان امنوا بالله) شوپله دیوبکم
 ایمان کیلنورکمز سز خدای تعالی (وجاهدوا مع رسوله) هم صوغش قیلکمز خدای
 بولنده آنک رسولی ایله برگه (استاذنک اولو الطول منهم) اذن و رخصت استارلر
 سندن صوغشده تغلف ایتوب فالوغه مال و دولت ایالری هم بایلری اول منافقلردن
 (وقالوا) دخی ایتورلر آنلر صوغشقه چقاسیلری کیلماينجه (ذرنا) قویغل سن بزلرنی

و صوغشقه چغارغه کوچلاما گل (نکن مع التاعدين) ناکم بز بولوق صوغشقه چقمی
 ابوارنده اولطوروب فالوچیلر ایل برکه دیورلر (رضوا) راضی بولدیلر اول مناقلر
 (بان یگونوا مع الخوالفی) صوغشقه چقمی فالوچیلر ایل برکه بولولرینه یعنی صوغشقه
 یارامی نورغان صر خاولر و خاتونلر ایل برکه فالوغه راضی بولدیلر (وطبع علی قلوبهم)
 هم مهر باصولدی آنلرنک کوکل لری اوزرینه یعنی کوکل لری کفر و نفاق ایل قاپلاندى
 (فهم لا یفقهون) بس آنلر فهم فیلماسلر و آ کلاماسلر جهاندنک فضیلتلرن و تخلق ایتوانک
 ضررلرن (لکن الرسول و الذین آمنوا معه) لکن پیغمبر علیه السلام هم آنک
 ایل برکه ایمان کیلتورگان کهمسلر (جاهدوا باموالهم) صوغش قیلدیلر خدای تعالی
 یولنده ماللری ایل (وانفسهم) هم نفسلری ایل (و اولئک لهم الخیرات) و اوشبو
 صوغش فیلغان مؤمنلر بولوقچیلر آنلرغه بغشیلقلر و سعادتلر دنیا و آخرنده
 دنیاده غنیمت مال و آخرنده جنت (و اولئک هم المفلحون) هم اوشبو گروه آنلردر
 قول اوستونلکی طابقوچیلر (اعد الله لهم) حاضرلادی الله تعالی آنلر اوچون (جنات
 تجری من تحتها الانهار) بغاچلری آستوندن یلغه لر آغا نورغان جنت باقهلرن
 (خالدين فیها) منگو فالوقچیلر بولورلر آنلر اول جنتلرده (ذلک الفوز العظیم)
 اوشبودر اولوغ بولوقچی قول اوستونلکی و مقصودغه ایرشو (وجاء المعذرون
 من الاهراب) و کیلدیلر تبوک صوغشندن فالو اوچون عذر کورساتوچیلر فر
 عربلرندن یعنی غطفان و اسد فیلهلری اهل و عیال لری کوپ بواب اولز لری فقیر
 بولغانلقلرندن پیغمبر علیه السلامغه کیلوب اعتذار ایتدیلر (لیوذن لهم) ناکم رخصت
 بیرلسون اوچون آنلرغه صوغشندن تخلق ایتوب فالوغه (وقعد الذین کذبوا الله
 ورسوله) هم اولطوردیلر خدای تعالی گه و آنک رسولینه بالغان ایتکان و افترا فیلغان
 کهمسلر یعنی مناقلر پیغمبر علیه السلام آلدینه کیلوب اعتذار ایتمادیلر
 (سبب الذین کفروا منهم) تیزدرکم ایرشور کافر بولغان کهمسلر گه آنلردن (عذاب
 الیم) زنجکوی عذاب پیغمبر علیه السلام امرینه خلاقلق ایتولری سبیلی ایس علی
 الضعفاء) یوقدر ضعیفلر و عاجزلر اوزرینه (ولا علی المرضی) هم یوقدر صر خاو کشلر گه
 (ولا علی الذین) دخی یوقدر شول کهمسلر اوزرینه کم (لا یصدقون ما ینفقون) طابماسلر
 آنلر نفقه قیلا تورغان نرسنه یعنی یول اسبابن و آرزون طابا آلماسلر اوشبو ذکر
 ایتولگان اوچ نورلی کهمسلر اوزرینه یوقدر (جرج) هیچ بر گناه صوغشقه چقمی
 فالولری اوچون (اذا نصحوا لله ورسوله) هر قایچان بغشیلق ایتسه لر آنلر خدای

برده کورنما حاج اولمست
 علی الصلوة و سلم تعلیه ک
 ریه بولدی میجه حاجت
 آراسنه کورنم دیوب
 سورادیلر تعلیه بولدی
 کورنم کورنم مدینه دن
 منگه فرعه کیتندی دیوب
 تعلیه ک مالیش اولمست که
 بیان ایتدی کورنم اولمست
 بوردیلر کم تعلیه علاک
 بولدی دیچلر منگه کورنم
 قش یتکاج مسلمانلرین
 مالاری و قویاری
 بولغان کشلر عماری
 زکوتلرن ادا قیلدیلر
 رسول علی الله علیه وسلم
 ناک زکوت چیماق اوچون
 چاغیان کیشلری تعلیه دن
 زکوت سورعاچ تعلیه
 ایتدی اوشبو زکوت
 دیگانلر کلرلردن آلد
 نورغان جرنه کیمسه
 هر ایکس
 مسلمان بولا بورد
 مزیه تولامهو دیوب
 زکوتن بیرمانجه چارد
 منگه بر نه و قتلر اونکا
 تعلیه قویلرینک زکوت
 کیتلورسده اولمست
 قنول فیلمادیلر رسول
 علی الله علیه وسلم
 صوگ ابوبکر صدیق
 عمر رضی الله عنمالر
 خلاقلری زماننده نه
 آنلرغه زکوتن کیلتور
 ایتدی آنلر هم قول ا
 دیلر نرسر حال
 (۳) تبوک صوغش
 نه کهمسلر فالغانلر
 ایتکوی لردن بر

تعالى گه هم آنك رسولينه يعنى نيتلرن هم فعللرن توك قبلسه لر آنلرنى صوغشدن
 قالولرى اوچون خداى تعالى شلته لاما س (مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ) يوقدر
 بغشيلق اينكوچيلر اوزرينه هيچ بر يول آنلرنى شلته لاوگه (وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ)
 و خداى تعالى يارلقاغوچيدر عندر سببلى صوغشدن فالقان كمشه لرنى مهربان
 ومرحمتليدر كم عندر ايارلرينه فالورغه رخصت بيرور (وَلَا عَلَى الَّذِينَ دَخَىٰ يَاقُونَ) دخی يوقدر
 هيچ بر گناه و شلته شول كمشه لر اوزرينه كم (إِذَا مَا أَنْوَكْ أَنْهَلَهُمْ) شولوقنده كم
 كبلدیلر آنلر سگما تا كم سنك آنلرنى يوكلاما كك اوچون يعنى صوغشقه آطلانوب
 بار و اوچون اوزلرينك آطلرى هم باشقه بر آطلانا تورغان نرسه لرى بولماغانلقدن
 بزرگه برار آطلانورلق حيوان بيرگل تا كم بز هم سنك ايله صوغشقه بارايق ديوب
 سنك حضورگما كبلدیلر (قُلْتَ) اينتك سن اى محمد عليه السلام شولوقنده آنلرغه (لَا أُجِدُ
 مَا أُحْمَلُكُمْ عَلَيْهِ) من طاپماسمن سزلرنى آنك اوزرينه يوكلارك نرسه نى يعنى
 سزنى آطلاندروب صوغشقه آلوب بارورغه هيچ بر حيوان طابا آلیم ديوب اينتك
 و آنلرنك اوتولورن كبرى قايتار دك (تَوَلَّوْا) آنلر محروم بولوب كبرى دونديلر
 (وَأَعْيَنَهُمْ نَقِيضٌ مِنَ الدَّمْعِ) و حالانكه آنلرنك كوزلرى ياش قوبار ايدى ويغلار لر
 ايدى (حِزْبًا) قايفو وحسرتلرندن (أَلَّا يَجِدُوا مَا يَنْفِقُونَ) نفقه قىلا تورغان نرسه نى
 طاپماغانلىق لرى اوچون صوغش سفرنده اوشبو مذكور كمشه لر صوغشقه چقارغه
 بيك فزفسه لره فقيرلك لرى سببلى چقا آلماينچه بقلاب و قايفورب قالدیلر بو
 كمشه لرنى بكائين يعنى يغلاوچيلر ديوب آطادیلر (أَنَّمَا السَّبِيلُ) موندن باشقه
 نوگلدركم عتاب و شلته قىلوغه يول باردر (عَلَى الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ) شول كمشه لر
 اوزرينه كم آنلر رخصت استارلر سندن صوغشقه چقى قالوغه (وَهُمْ أَغْنِيَاءُ)
 و حالانكه آنلر اوزلرى بايلدر نفقه قىلوغه كوچلرى يتارلسكدر هم آطلانورغه آطلرى
 باردر شولاي بولسه ده صوغشقه چغونى تلاماسلر (رَضُوا) راضى بولديلر آنلر
 (بِأَن يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ) صوغشدن فالقان خاتونلر و بالالر هم ضعيفلر ايله برگه
 بولولرينه (وَطَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ) هم مهر باصدى خداى تعالى آنلرنك كوكل لرى
 اوزرينه يعنى كوكل لرن قاپلادى فهم و معرفتلرن آلدى (فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ) بس آنلر
 بلماسلر و آكلاماسلر اشلرينك عاقبتن * (يَعْتَدُونَ اليك) اعتدار قىلورلر و عندر
 كورساتورلر سزلرگه منافقلر اوزلرينك صوغشدن تخلف ايتولرينه (إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ)
 هر قايجان سز قايتساكز آنلر صارى يعنى تبوك صوغشدن مدينه گه قايتساكز

(فُل) اينكل سن ای محمد عليه السلام اول منافقرغه (لاتعتدوا) اعتدار ايتمه كز سز
 واوزكزنگ صوغشدين فالووگزغه بالغان عندر لر كورسانمه كز (لن نومن لكم) بز
 هر گيز اشانماسمز سزگه زيرا كه (قد نبانا الله) تحقيق خبر بپيرگاندر بزرگه الله تعالى
 وبزنى آگاهلاندرغاندر (من اخباركم) سزنگ خبرلر كردن وصوغشقه چقى فالووگزنگ
 سبيلرن بزرگه بلدر گاندر بس سز لر نيقدن عندر لر كورسانمه كز ده بز اشانماسمز
 بالغان ايكانن بلورمز (وسيري الله عملكم) هم تيزدر كم كورور خدای تعالى سزنگ
 فيلغان اشلر كزنى (ورسوله) دخى آنك پيغمبرى كورور (ثم تردون) صكره سز
 فايثار لور سز ای منافقر (الى عالم الغيب والشهادة) ياشرن هم اشكارانى بلگوچى خدای
 تعالى نك حكى صارى حساب و جز او چون (فينبئكم) بس خبر پير و سزگه خدای تعالى (بما
 كنتم تعملون) سزنگ اشلر گان نرسه كز بر له و كوكلر كز ده ياشورگان كفرهم نفاقكزنى اوزكزگه
 بلدر ور هم جزالركزنى پيرور (سيطفون بالله لكم) تيزدر كم آنط ايتار لر اول منافقر
 خدای تعالى بر له سز لرگه (اذا انقلبتم اليهم) هر فايجان فايثساكز سز صوغش
 سفردن آنلر صارى (لتعرضوا عنهم) تاكم سزنگ اعراض فيلماكز او چون آنلردن
 يعنى بزنى صوغش دن قالغان او چون شلته لاماسونلر و شلته لاودن يوز دوندرسونلر
 ديوب سزنگ آلدكزده بالغان عندر لر كورساتوب سزنى اشاندرور او چون آنط
 ايتار لر (فأعرضوا عنهم) بس يوز دوندر كز سز ای مؤمنلر اول منافقردن و آنلردن
 كيچكز (أنهم رجس) درستلكده آنلر مردار و شاشبيلدر (وماويهم جهنم) هم
 آنلرنك اورنلرى نموعدن (جزاء بما كانوا يكسبون) اشلر گان نرسه لر ينك جزاسى
 او چون (يعطفون لكم) آنط ايتار لر اول منافقر سزگه (لترضوا عنهم) تاكم سزنگ
 راضى بولماكز او چون آنلردن يعنى سزنى راضى فيلوب شلته لاوكز دن ايمن
 بولولرى او چون سزنگ آلدكزده بالغانه آنط ايتار لر (فان ترضوا عنهم) بس اگر
 سز راضى بولسه كز ده ای مؤمنلر منافقردن (فان الله لا يرضى عن التوم الفاسقين)
 بس درستلكده الله تعالى راضى بولماس فاسقلر گر وهندن وفرمانندن طشقه چقر چيلردن
 (الأعراب أشد كفرا) قرده تورغوچى عربلر قاطيرقدر كافرلك يوزندن (ونفاقا) هم
 منافقلق يوزندن مراد بنى تميم و بنى اسد هم غطفان قبيله ارى كى مدينه تيكراسنك گى
 قر عربلر يدر كم آنلرنك كفر و نفاقلرى بيك قاطى كوكللى بولغانلقلردن باشقه لرغه
 قاراغانده آرتوغراقدر (واجدر) هم تيوشليراكلر در (الا يعلموا حدود ما انزل الله)

خداى تعالى ايندىرگان نىرسەنىڭ چېكىرن بىلىسلىككە (عَلَى رَسُولِهِ) اوزىنىڭ رسولى اوزرىنە بەنى كوڭللىرى بىك فارا ھىم نادان بواغانلىقلارنىڭ شىرىعت ھىكلەرن بىلە آلماسلىرى و آڭلاماسلىرى (وَاللَّهُ عَلِيمٌ) و خداى تعالى بىلگۈچىسىز آنلارنىڭ احوالنى (حَكِيمٌ) ھىكىمت اباىسىدىز اشلارنىڭ (وَمِنَ الْأَعْرَابِ) و قىردە تورغۇچى ھىر بىلرنىڭ منىفاقلىرىنىڭ بار دىر (مَنْ يَتَّخِذْ مَا يَنْفِقُ) شول كەسكەم تونار اوزىنىڭ نىققە ئىلغان نىرسەسنى (مَقْرَمًا) زىيان و تولاو ايتوب بەنى بىرگان صدقەلەرن مىسلەمانلارغە تولاگان بىر تولاو ايتوب ھىم اوزىنە بىر ضرر و زىيان كىلگان ايتوب ھىسابلار اجر و ثواب اىمىد ايتوب بىر ماس زىرا كە كوڭلنىڭدىن اسلام دىنىنە ھىم اجر و ثوابقە اشانماس (وَيَتَرَبَّصُّ بَكُمْ الدَّوَابُّ) ھىم منتظر بولور و كوئوب تورور سىزلىرگە زمانەنىڭ ايلانولرن بەنى زماننىڭ ايلانماكى ايلە مىسلەمانلاردىن دولت و قوت كىتوب باشلىرىغە بلالار و قايغولر كىلورون كوئوب تورور ھىم شونى اىمىد فىلور (عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السُّوءِ) اول منىفاقلر اوزرىنە بولسون زمانەنىڭ باوز ايلانوى بەنى بلالار و قايغولر آنلارنىڭ اوز باشلىرىنە كىلسون (وَاللَّهُ سَمِيعٌ) و خداى تعالى ايشىنكوچىسىز آنلارنىڭ سوزلرن و تىللىرى ايلە ايمان كىلتورولرن (عَلِيمٌ) بىلگۈچىسىز آنلارنىڭ نىتىلرن و كوڭللىرىنىڭ كى كىر ھىم نىفاقلرن (وَمِنَ الْأَعْرَابِ) دىخى قىر ھىر بىلرنىڭ بار دىر (مَنْ يَوْمُنْ بِاللَّهِ) شول كەسكەم ايمان كىلتورور و كوڭلنىڭدىن اشانور اللە تعالى گە (وَالْيَوْمِ الْآخِرِ) ھىم آخىرت كوئىنە (وَيَتَّخِذُ مَا يَنْفِقُ) دىخى تونار اوزىنىڭ نىققە ايتكان نىرسەسنى (قَرَبَاتٍ عِنْدَ اللَّهِ) ياقنى بولونىڭ سىبىللىرى ايتوب اللە تعالى قاشنىدە (وَصَوَاتِ الرَّسُولِ) ھىم پىغمبىر ھىلە اللەنىڭ دىعالرىنە سىبب ايتوب بەنى خداى تعالى يولنىدە صوغىش فىلو اوچون مالىن نىققە ايتسە ھىم صدقەلر بىرسە خداىنىڭ راضىلىقنى استاب آڭا ياقنى بولواوچون ھىم پىغمبىر ھىلە اللەنىڭ خىر دىعالرن آلاوچون بىرور منىفاقلر شىكىللى بىر تولاو ھىم زىيان دىبوب بىر ماس مقصودى اجر و ثواب بولور (إِلَّا أَنَّهُمْ قَرِبَةٌ لَهُمْ) بىلىكوز و آڭا بولسكوز كىم دىرسىلىككە اول صدقەللىرى خداى تعالى گە ياقنى بولورغە ھىم پىغمبىر ھىلە اللەنىڭ دىعاسنى آلوغە سىببىز آنلر اوچون (سَيَدْخُلُهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ) نىزدىر كىم كىرگوزور آنلرنى اللە تعالى اوزىنىڭ رىھىتىنە بەنى جىننىكە (إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ) دىرسىلىككە اللە تعالى بارقاغۇچىسىز صدقە بىرگۇچىللىرى (رَحِيمٌ) مەربان و مەرىھىتلىدىز نىققە ايتكوچىلرگە (وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ) و الگارى اوزغۇچىلر بەنى جىننىكە باشقەلردىن آلدە كىرگۇچىلر اولگىلردىر (مِنَ الْمُهَاجِرِينَ) ھىمىرت ايتكوچىلردىن مەكەدىن مەدىنەگە آنلردىن مراد

بدر صوغشده حاضر بولغان مهاجرلر یا که هجرتدن الگاری ایمان کیلتورگان
 کیمسه لر در (والانصار) دخی انصار بیلردن یعنی مدینه اهلی بولغان صحابه لر (والذین
 اتبعوهم باحسان) و اوشبو مهاجرین هم انصارنک سابقلرینه ایارگان کیمسه لر ایمان
 و ایزگولک ایله (رضی الله عنهم) راضی بولدی الله تعالی آنلردن طاعتلرن قبول ایتمک برله
 (ورضوا عنه) هم آنلر اوزلریده راضی بولدیلر خدای تعالی دن (واعدهلهم) دخی
 حاضرلادی خدای تعالی آنلر اوچون (جنات تجری تحتها الانهار) یغاچلری آستوندن
 بلغه لر آغا تورغان جنت باقچه لرن (خالدین فیها ابدًا) منگو فالغوچیلر بولورلر
 آنلر اول جنتلرده همیشه کم هیچده چغارلما سار (ذَلِكِ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ) اوشبودر اولوغ
 بولغوچی قول اوستونلکی و مقصودغه ایرشو (۱) (وممن حولکم من الاعراب)
 و سز نك نیکوا کزده بولغان قر عربلرندن باردر (منافقون) منافقلر یعنی ظاهرده
 ایمان کیلتورگان بولسه لرده همه لری خالص مسلمانلر توکلدر بلکه بعضلری طشدن
 عنه مؤمن بولوب اچلرندن منافقلر در (ومن اهل المدینة) دخی مدینه شهرنده
 تورغوچیلردن هم بعضیلر (مرد و اعلی التفیق) عادتلانگانلردن منافقنغه یعنی همیشه منافقنغه
 فرار ایترلر (لا تعلمهم) سن بلماس سن ای محمد علیه السلام آنلرنی زیراکه آنلر کفر و نفاقلرن
 کوکلرندده یاشورولر اظهار فیلماسلر (نحن نعلمهم) بز بلورمز آنلرنی و کوکلرندده
 یاشرگان اشلرندن خبر نوتوقچیمز (سنعلمهم مرتین) تیز در کم عذاب فیلورمز
 آنلرنی ایکی مرتبه بر مرتبه دنیاده خور و رسوای فیلو برله ایکنچی مرتبه قبر
 عذابی برله عذاب فیلورمز یا که بر مرتبه مال لرنندن زکوت آلو ایله ایکنچی مرتبه
 صوغشقه تکلیفی فیلو برله عذابلارمز اول اشلر آنلرغه بیک آغر و چیتن بولور
 (ثم یردون الی عذاب عظیم) صکره فایتارلورلر آنلر اولوغ بولغوچی عذابغه
 آخرنده (۲) (وآخرن اعترفوا) و ایکنچی کیمسه لر یعنی متافق بولماغانلر کم افرار
 ایندیلر پیغمبر علیه السلام آلدنده (بنو بهم) اوزلرینک فیلقان گماهلری ایله (خلطوا
 عملاً صالحاً) فاتوشدردیلر آنلر ایندگو عملنی (وآخر سیناً) ایکنچی بریاوز عمل ایله
 یعنی بر مرتبه یغشی عمللر اشلادیلر پیغمبر علیه السلام ایله برکه صوغشلرغه
 چقدیلر و ایکنچی وقتده باوزلق فیلدیلر عذر سز نبوک صوغشندن قالدیلر صکره
 اوزلری اوکو نوب رسول علیه السلام حضورینه کیلوب گناهلرینه افرار قیلدیلر
 (عسی الله ان یتوب علیهم) شاید کم خدای تعالی آنلرنک توبه لرن قبول فیلور
 و گناهلرن بار افرار (ان الله غفور) درستلکده الله تعالی بارلقاغوچیدر توبه فیلغوچیلرنی

(۱) سابقون مهاجرین
 و انصارنک بدر صوغشده
 حاضر بولغانلر بدر و ایار
 گوچیلر باشقه صحابه لر در
 تفسیر جمالی

(۲) یعنی دنیاده اول منا
 فقلرغه بلالر اوستونه بلالر
 ایرشور صکره آخرنده تهوغ
 عذابینه گرفتار بولورلر
 اوشبو منافقلردن بعضلری
 صوفر بولدیلر و بعضلری
 برص صرخاوبینه هم
 بعضلرینک تنلرنده فاطی
 جراحاتر پیدا بولوب ایرن
 وقان اغوب نورلی
 زحمتلرگه مبتلا بولدیلر

(رَحِيمٌ) مهربان و مرهمتلبدر آنلرغه (خُدْمَنُ اَمْوَالِهِمْ) آغل سن ای محمد علیه السلام
 آنلرنك مال لرنندن (صَدَقَةٌ) صدقه فی یعنی فرس بولغان زکوننی آغل (نُظَّهُرُهُمْ) تا کم
 سن پا کلار سن آنلرنی گناهلردن یسا که بوز و فلغه سبب بولغان مال محبتندن
 (وَتَزَكِّيَهُمْ بِهَا) هم آرندورور سن وبرکانلی قیلور سن آنلرنك ایزگولک لرن شول
 صدقه لری سببلی یعنی مال لرنندن زکوت بیرو لری اوزلری اوچون فائده بولور
 گناهدن پا کلانورلر بغشیلقلری آر نور (وَصَلَّ عَلَيْهِمْ) دخی خیر دعا قیلغل سن آنلر
 اوزرینه و آنلر اوچون مغفرت اسنا گل (اِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ) درستلکده سنك
 ایزگو دعاك آنلرنك كوكل لری فرار قیلوغه و طنجلانوغه سببدر (وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ)
 و خدای تعالی ایشتکوچیدر سنك دعا گنی بلگوچیدر آنلرنك ایزگو دعاغه مستحق
 بولورن (اَلَمْ يَعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ) ایا بلیاسلر مو آنلر شونیکم خدای تعالی (هُوَ يَقْبَلُ
 التَّوْبَةَ) اولغنه قبول قیلور توبه فی (عَنْ عِبَادِهِ) اوزینك بنک لرنندن (وَيَاخُذُ الصَّدَقَاتِ)
 هم آلور یعنی قبول ایثار آنلرنك صدقه لرن و زکونلرن (وَ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ)
 دخی بلعادیلر مو شونیکم خدای تعالی اولغنه در توبه لرنی قبول ایستکوچی و توبه
 اهلینه رحمت ایستکوچی و باغشلاوچی (وَقُلْ اَعْمَلُوا) و اینکل ای محمد علیه السلام توبه
 ایستکوچیلرگه عمل قیلگن سز یعنی شول توبه گزده ثابت بولگنر طاعت و عبادت
 قیلگنر (فَسِيرِي اللّٰهُ عَمَلَكُمْ) بس نیز در کم کورور خدای تعالی سز نك قیلغان
 عملگنرنی (وَرَسُولُهُ) هم آنك رسولی کورور (وَالْمُؤْمِنُونَ) دخی مؤمنلر کورورلر
 (وَسْتَرْدُونَ) هم نیز در کم سز قایتار لور سز اولگانگنر دن صوگ (اِلَى عَالَمِ الْغَيْبِ
 وَالشَّهَادَةِ) یاشرن و آشکارانی بلگوچی. خدای تعالی صاری (فَيُنَبِّئُكُمْ) بس خبر
 بیورور سزگه خدای تعالی و سزنی آگاهلاندرور (بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ) سز نك دنیاده
 اشلان عمل لرنر برله یعنی عمل لرنرگه کوره جزالرنرنی بیورور (وَاخرون مرجون)
 و ایکنچی بر گروه کیچکنر لمشلردر (لَا مَرَّ لَهِ) خدای تعالی نك فرمانینه (اَمَّا يَعَذِّبُهُمْ)
 یسا ایسه عذاب قیلور خدای تعالی آنلری اوزینك عدلی ایله (وَاَمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ)
 و یسا ایسه قایتور آنلر اوزرینه رحمتی ایله یعنی فضلی ایله گناهلرن بارلقلار (۱)
 (وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ) و خدای تعالی بلگوچیدر بارچه سرلرنی حکمت ایسایدر همه
 اشلرنده روایت ایدلمشدر کم منافقلردن برنچه کمسه لر بوزوق نیت ایله مسلمانلر
 آراسینه تفرقه صالو اوچون بر مسجد بنا ایستیلر حق سبحانه و تعالی اول مسجدنی
 بوزارغه امر قیلدی اوشبو منافقلر بنا قیلغان مسجد ضرار طوغریسنده آیت نازل

(۱) بوقاروده بر نچه
 گر و هلر ذکر ایستولدی بر
 گروه شول منافقلر در کم
 تبوک صوغشندن عذر سز
 تغلفی قیلوب صکره بالغان
 عذر لر کورساندیلر و بر
 گروه شول اعرابدر کم
 مسلمانلرغه بر بلا
 و مصیبت ایرشونی کونوب
 تورورلر ایدی و بر گروه
 اعرابی لردن خالص مؤمن
 بولوب مسلمانلرغه
 یاردچی بولغانلر یدر
 دخی بر گروه مؤمن لردن
 شول کمسه لر در کم
 اوزارینك عیب و قصور
 لرنینه اوکونوب افرار
 قیلدیلر تبوک صوغشندن
 عذر سز قالغان لر ایدی
 حق تعالی آنلرنی عفو
 قیلدی مگر آنلردن اوچ
 کشی نك توبه لرننك
 قبول ایستولما کی ایلی
 کونگه قدر کیچکندی
 صکره آنلر حقتک هم عفو
 آینی نازل بولدی اول
 آیت توباننده کیلور
 تفسیر جمالی

ابتديکم (وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا) وشول کمسه نرکم توتديلر و بنا فيلدیلر (مَسْجِدًا ضَرَارًا)
 (۲) بر مسجدنی مؤمنلرگه ضرر ايرشدر ماك اوچون (وَكُفْرًا) هم كافرلكنى فوتلامك
 و اظهار اينماك اوچون (وتفریقاً بين المومنين) دخی مؤمنلر آراسينه تفرقه سالو
 اوچون یعنی قبا محل سينك مسجدينه جماعت نماز يبه جبولا تورغان مسلمانلرني ايكيگه
 آيرماق اوچون (وَأَرْضَادًا) دخی منتظر بولماق و كونماك اوچون (لَمَنْ حَارَبَ اللَّهُ
 وَرَسُولَهُ) خدای تعالی برله هم آنك پیغمبری برله صوغش فيلغان كمسه نی (من قبل)
 موندن الگارنی اول كمسه دن مراد ابو عامر راهبر ديمشدر منافقلمر مسجد ضرارنی
 شول ابو عامر فاسقنی امام ايتهمزدیوب شونك قايتماقینی كونوب بنا فيلغانلر
 ایدی نيتلری بوزوق و غرضلری پیغمبر عليه السلامغه هم مؤمنلرگه يامانلق ايتو
 ایدی مذکور ابو عامر احد هم حنین صوغشلرنده مشرکلر طرفندن بولوب رسول
 عليه السلامغه فارشی صوغشقان ایدی (وَلِيحْلِفْنَ) و آنط ايتارلر اول منافقلمر شوبل
 دیوبكم (ان اردنا الا الحسنی) بز تلامادك اوشبو مسجدنی بنا قیلمايمز برله مگر
 اینگو اشنی و یخشيلقنی تلادك یعنی بز لر بو مسجدنی يامان غرض برله بنا ايتماك
 بلكه یخشيلق اوچون و مسلمانلر آنك اچنده خدای تعالی گه عبادت قیلسونلر
 اوچون بنا ايتدك دیوب آنط ايتارلر (وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اَنَّهُمْ لَكَذِبُونَ) و خدای تعالی
 گواھلق بیرور شوبل دیوبكم درستلكده اول منافقلمر يالغان ايتكوچیلردر اوزلرینك
 آنطلرنده آنلر اول مسجد ضرارنی یخشيلق تلاب بنا ايتما گانلردر (لَا تَقُمْ فِيْهِ اَبَدًا)
 تورماغل سن ای محمد عليه السلام نماز اوقو اوچون اول مسجدده هر گیز (لمسجد
 اَسَسَ عَلَيَ التَّقْوٰى) البته تقوالق اوزرينه بنا ايتولسگن مسجد (من اول يوم) اول
 كونندن یعنی اولدن تقوالق و یخشيلق نيتی ايله بنا فيلغان مسجدكم آندن مراد
 پیغمبر عليه السلام امری ايله بنا فيلغان مسجددر (احق ان تقوم فيه) تپوشلیرا كدر
 سنك نماز اوقو اوچون تورماغل شول مسجدده (فيه رجال) پاردر اول تقوالق اوزرينه
 بنا ايتولسگان مسجدده شونداين ايزلركم (يجبون ان يتطهروا) سوبارلر آنلر پا كلانونی
 آنلر قبا محل سينك اهلبدركم مذکور تقوالق اوزرينه بنا ايتولسگان مسجد شولارنك
 مسجدیدر (وَاللّٰهُ يَحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ) و خدای تعالی دوست نوتار بيك پا كلانوچیلرني
 (افمن اسس بنيانه) ايسا شول كمسه كم بنا قیلدی و صالدى نيگزينی اوزينك
 بناسی نك (علي تقوى من الله) الله تعالی دن قورفو هم تقوالق اوزرينه (ورضوان)
 دخی الله تعالی نك رضالقی اوزرينه (خير) ايند گوراك و یخشيلر اقمودر (ام من اسس

(۲) رسول صلی الله علیه
 وسلم حضرتلری مکه دن
 مدینه گه هجرت ایتدکلر نك
 ايك اول مدینه شهرينك
 طشندہ بنی عمر و محلہ سينه
 نوشدیلر آنده بر نچه
 كون تورغاندن صوك
 مدینه منوره گه تشریف
 ایتدیلر بنی عمر و محلہ سينه
 اول حضرت صلی الله علیه
 وسلم نك نماز اوقوغان
 اورنده شول محلہ نك
 مؤمنلری بر مسجد بنا
 ایتدیلر اول مسجدنی قبا
 مسجدی دیورلر اول حضرت
 صلی الله علیه وسلم
 كو بسنچه شنبه كونلر نك
 مدینه دن شول مسجدك
 باروب نماز اوقورلر ایدی
 اوشبو قبا محلہ سينه
 فقلردن بر جماعت بار
 ایدی شول منافقلمر قبا
 مسجدینه فارشی اوزلرینه
 بر مسجد بنا قیلوب
 اوزلری آیلوب شونده
 نماز اوقوماقچی بولدیلر
 ابو عامر راهب نامنده
 عنانندن وطنندن ناچوب
 چیتده بوری تورغان
 بر فاسقنی قبايتاروب
 شول مسجدلرینه امام
 ايتما كچی بولدیلر هم
 رسول صلی الله علیه وسلم

بنیانه) یا ایسه شول کسه یغشیراقه و درکم ناسیس ایتدی و صالدى بناسی نك
 نېگزینی (علی شفاجر ف هار) سیل و طاشو صوی آغوی سبیلی آستنی فووشلانوب
 جیمورلورگه بافتلاشقان جار چیتنه یعنی خالص ایمان و اعتقادهم خدایدن قورقو ایل
 خدای تعالی نك راضیقینی استاب بنا ایتولگان فنا مسجدی هم آنك اهلی یغشیراق
 و آرنو غرافلرمو یا ایسه طشدن غنه عبادتخانه بولوب کورنگان و حقیقتک مسلمانلرغه
 دشمنلق و منافلق ایل یامان غرض اوچون بنا ایتولگان هم سوکندن اوزلرینك
 هلاکتارینه و عذابده فالولرینه سبب بولغان جار چیتنه صالونغان بنا شکلی مسجد
 ضرارنك اهلی یغشیراقه البته اول مسجد ضرارنك اهلی یاوزلرم زیان ایتکوپیلردر کم
 آنلر نك اول مسجدلری جار چیتنه بنا ایتولگان حاضر جیمورلورگه تورغان بر بنا
 شکلیدر آنك بقاسی بولماس بیک نیرز خراب بولور (فانهار به فی نار جهنم)
 بنس بقولور و جیمورلوب توشار اول بنا آنی بنا قیلغوچی سی ایل برگه جهنم او طینه
 اوشبو مثل دین اشلرن باطل نرسه لر اوزرینه بنا ایتکان کسه لر اوچوندر (والله
 لا یهدی القوم الظالمین) و خدای تعالی طوغری یولعه کوندرماس ظالم بولغوچی
 گز دهی و مقصودلرن حاصل قیلماس (لا یزال بنیانهم الذی بناوا) همیشه بولور آنلرنك
 بنا قیلغان بنالری یعنی مسجد ضرار (ریبه فی قلوبهم) شک و نفاق سببی آنلرنك
 کوکلرنده یعنی اول منافقلر نك اوشبو مسجدلری سلامت تورغان وقتده همیشه
 آنلرنك منافقلق لری آرطوبینه سبب بولور (الا ان تقطع قلوبهم) مگر شولکم
 کيساک کيساک بولوب تتولسه آنلرنك کوکللری یعنی آنلرنی اولتور و سبیلی
 کوکلرنده هیچده بلو و آکلاوغه قابلیت فالماسه شولوقتده غنه کوکلرنده شک
 و نفاقلری بولماس و بعضلر اوکونو هم توبه و استغفار سبیلی کوکللری تتولسه
 کوکلرنده شک و نفاق فالماس دیهاک مراددر دیورلر (والله علیم حکیم) و خدای
 تعالی بلگوچیدر آنلرنك نعتلرن حکمت ایاسیدر حکم و فرماننک اوشبو آیت کریمه
 کیلگاندن صوگ رسول صلی الله علیه وسلم حضرتلری بیوردیلر تا کم مذکور مسجد
 ضرارنی تمام جیمورلوب اوطقه یاندر دیلر آنك اورنی مدینه اهلینك چوبلکاری
 بولدی (ان الله اشتری من المؤمنین) در ستلکده الله تعالی صانوب آلدی مؤمنلردن
 (انفسهم) آنلرنك نفسلرن اگر آنلر نفسلرندن و جانلرندن کیچوب صوغشقه
 کرسه لر (واموالهم) دخی ماللرن کم خدای تعالی یولنده نفقه قیلسه لر (بان اهم
 الجنة) شونك برله کم بولغوچیدر آنلرغه حنت یعنی خدای تعالی یولنده ماللرن

حضرتلرندن بر مرتبه
 آنلرنك مسجدلرینه
 تشریف ایدوب نماز
 اوقولرن رجا ایتدیلر
 اول حضرتک آنلرنك
 بوزوق نیتلری و غرض
 لری معلوم بولماغانلقدن
 آنلرنك اوتنولرن قبول
 ایدوب تبوک صوغشندن
 فایتقاندن آنلرنك مسجد
 لرینه توشوب نماز اوقورغه
 وعده ایتدیلر حق سبحانه
 و تعالی اولحضرت صلی الله
 علیه وسلمنی آنلرنك
 بوزوق نیتلرندن آگاهلا
 ندروب و فبامسجدی نك
 اهلیسینی مدح ایدوب
 اوشبو آیت کریمه نی
 ایندردی

هم جانلرن فدا ايتواری قارشو سینه الله تعالی آنلرغه جنت بیردی (يُقَاتِلُونَ) صوغش
 قبلورلر اول مؤمنلر (فِي سَبِيلِ اللَّهِ) الله تعالی بولنده (فَيَقْتُلُونَ) بس اولتورورلر آنلر
 خدای تعالی نك دشمانلرن (وَيُقْتَلُونَ) هم اوزلری اولتورولمش بولورلر بعض وقتده
 دشمانلر قولنده (وَعَدًا عَلَيْهِ حَقًّا) وعده قبلدی خدای تعالی آنارنك ماللری و جانلری
 قارشو سینه آنلرغه جنت بیر و بزله اوزینه حق و ثابت بولغوجی وعدهنی کم آنده
 هیچ خلاقلق بولماس (فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ) توراتده وانجیلده هم قرآنده
 تورات وانجیل اهللری هم صوغش قبلو برله بیورلغانلق لرینه اوشبو آیت دلیلدر
 (وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ) وکمدر اوزینك عهدینه وفا ایتکو چیراك خدای تعالی دن
 یعنی خدای تعالی دن آرتق عهدکه وفا ایتکوچی البته یوقدر ايك آرتق وفا ایتکوچی
 خدای تعالی در کم آنك فیلغان وعده سینه خلاقلق ایتوی محالدر (فَأَسْتَبْشِرُوا) بس
 شادلانو کز سر ای جانلرن و ماللرن فدا ایتکوچی مؤمنلر (بِیْبِعْكُمْ اللَّهُ بِأَعْتَمِمْ بِهِ)
 اوز کز نك خدای تعالی ایله فیلغان ساتو و کز غه و آلس بیرشکز گه یعنی اوشبو
 سودالر کز غه و نفسلر کزنی هم ماللر کزنی فدا قیلوب جنتنی آتو و کز غه سو یونکز سر
 فائده ایتدکز (وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ) و اوشبو سودا اولوغ قول اوستونلکی و مقصودغه
 ایرشودر (الْتَّابُونَ) اوشبو مؤمنلر توبه قیلغو چیلر و گناهندن فایته و چیلدر (الْعَابِدُونَ)
 خدای تعالی گه عبادت ایتکو چیلدر (الْعَامِدُونَ) خدای تعالی گه مد و ثنا ایتکو چیلدر
 (الْسَّاعُونَ) سیاحت قیلغو چیلدر و سفر ایتکو چیلدر خدای تعالی بولنده (الرَّاْعُونَ)
 رکوع قیلغو چیلدر نمازده یا که خدای تعالی در گاهینه خضوع و توبانچیلک ایله یوز
 نوتقو چیلدر (الْسَّاجِدُونَ) سجده قیلغو چیلدر الله تعالی گه (الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ)
 یغشی لقعده بیورغو چیلدر (وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ) هم بامانلقدن طیو چیلدر یعنی
 ایمان و طاعت ایله بیورورلر کفر دن و گناهندن طیارلر (وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ) هم
 صافلاغو چیلدر خدای تعالی نك حکملرن یعنی شریعت حکملرندن هیچده طشقه
 چه ماسلر (وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ) و سو یونچ بیر گل سن ای محمد علیه السلام اوشبو صفتلر
 ایله صفتلانغان مؤمنلر گه (مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ) درست و لایق بولمادی پیغمبر گه (وَالَّذِينَ
 آمَنُوا) هم ایمان کیلنورگان کمسه لر گه (أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ) آنلر نك استغفار
 قیلولری و مغفرت استامکتری مشرکلر اوچون رسول اکرم صلی الله علیه و سلم حضرتی
 آناسی ایله بر نوعمه فرنداشی ابو طالب ایمان کیلنور ماینجه وفات بولغاندن سوک
 آنك اوچون فایغورب خدای تعالی دن آنك حقنده مغفرت استادی صحابه لر او حضرتنك

ابو طالب اوچون استغفار قیلغانن بلگاچ آنلر هم اوزلرینک آتا بابالری هم
 فرنداشلری اوچون استغفار ایتماکچی بولدیلر ابراهیم علیه السلام اوزینک آناسی
 اوچون مغفرت استادی پیغمبر مز صلی الله علیه وسلم هم اوزینک عمی ابو طالب
 اوچون استغفار قیلادر بس بزلر هم یاقنلر مز اوچون خدای دن مغفرت صورایق دبدیلر
 حق تعالی دن آیت کیلدی کم پیغمبر گه هم مؤمنلر گه مشرک اوچون استغفار قیلو
 درست توگلدلر (وَلَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ) اگر چه بولسه لرده اول مشرک یاقنلق
 ایالری یعنی یاقن فرنداشلر بولسه لرده (مَنْ بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ) ظاهر بولغانی سوکنده
 آنلرغه (أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَعِيمِ) شولکم اول مشرک نموغ اهل لریدر یعنی مشرک
 حال لرنده دنیادن کیتوب نموغلق بولولری بلونگاندن سوک یاقن فرنداشلر گز
 بولسه لرده آنلر حقنده مغفرت استامک درست توگلدلر (وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ)
 و بولمادی ابراهیم پیغمبرنک مغفرت صورای (لَا يَبِيه) اوزینک آناسی اوچون (الْأَعْنِ
 موعده وعدها آیه) مگر آکا وعده قیلغان بر وعده سبیلی گنه بولدی یعنی ابراهیم
 علیه السلام آناسی از ایل پوتلر طوغریسنک مناظره قیلغانده آناسینه من سنک
 اوچون ر بدمن مغفرت استار من دیوب وعده قیلغان ایدی شول وعده سینه وفا
 قیلو اوچون گنه استغفار قیلدی (فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ) بس آچق بلونگانی زمانده ابراهیم
 پیغمبر گه (أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ) شولکم آنک آناسی دشماندر خدای تعالی گه یعنی کافر
 حالنده دنیادن کیتکانلکی معلوم بولغاچ (تَبَرَّأ مِّنْهُ) بیزدی اول ابراهیم اوزینک
 آناسندن و آنک اوچون استغفار قیلمادی (أَنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ) درستلکد، ابراهیم
 کوب ناله وزار یلق اینکوچیدر یعنی نچکه کوکلیدر (حَلِيمٌ) تحمل اینکوچی
 وشفقتلی هم بومشاق طبیعتلیدر (وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا) وضالنده قیلور بولمادی
 خدای تعالی بر گروهنی (بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَهُمْ) آنلرنی اسلام دینینه کوندر گانندن
 سوک (حَتَّىٰ يَبَيِّنَ لَهُمْ) ناکم بیان قیلغانغه چه و آچق بلدر گانگه چه آنلرغه (مَا
 يَتَّقُونَ) شول نرسه نیکم آنلر صافلانورلر آنندن یعنی نی نرسه دن صافلانو
 تیوش ایدکینی آچق بلدر گانگه چه آنلرنی البته ضالنتکه نوشورماس
 بلکه آنلرغه پیغمبرلر بیاروب نی نرسه دن صافلانو کراک ایدکینی آچق بلدرور
 صکره ضالنتکه نوشکان کشیلر اوز اختیارلری ایل یله تورب نوشارلر (أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ
 شَيْءٍ عَلِيمٌ) درستلکده خدای تعالی بار چه نرسه نی بلگوچیدر (أَنَّ اللَّهَ لَهُ مَلِكُ
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ) درستلکده خدای تعالی آکا مخصوصدر کولر نک هم برلرنک

پادشاھى (يحيى ويحيى) اولوكنى نىرگىزور و نىركىنى اولتورور اول خدائى تعالى (و مالكم من دون الله) ويوقدر سىزلىرگە اى مؤمنلر الله تعالى دن باشقە (من ولى ولا نصير) هيچ بىر اشكزنى تۈزگۈچى ھىم ھىچ بىر بار دم اينكوچى (لقد تاب الله على النبي) تحقيق قىلدى خدائى تعالى اوزىنىڭ عفو و رحمتى ايلە پىغمبەر اوزرىنە يەنى تىبوك صوغشنىدىن نىخلى اينوگە مناقىلرغە اذن بىرگانى اوچون پىغمبەر عليه السلامنى عفو قىلدى (و المهاجرين و الانصار) ھىم مهاجر و انصار صحابەلرنىڭ توبەلرنى قبول قىلدى خدائى تعالى يەنى آنلردن بعضلىرى تىبوك صوغشنىنە چوقۇ طىبىقتلر يەنى بىك آغر و چىتىن بولغانلىقتىن چىغاسىلرى كىلماگان ايدى شول كىمسەلرنىڭ توبەلرنى قبول ايتدى و خطالرنىدىن كىچىدى (الذین اتبعوه) آندابىن مهاجرىن ھىم انصارلر كىم آنلر اباردىلر پىغمبەر عليه السلامغە (فى ساعة العسرة) فاطىلىق و چىتىنىڭ زامانىدە يەنى طارلىق و قىحلىق زامانىدە ھىم ھوانىڭ بىك اسسى وقتىدە فوراللىر ھىم يتىشماگان لشكىر ھىم آز بولغان وقتىدە پىغمبەر عليه السلامغە اباروب تىبوك صوغشنىنە چىقىدىلر (من بعد ما كاد يزيغ) مېلى قىلوغە و آشورغە ياقىن بولغانىدىن سوڭ (قلوب فریق منهم) آنلردن بىر گروھنىڭ كوڭللىرى يەنى سىفرنىڭ بىك آغراقىدىن و غايتىدە چىتىنلىكتىن بعضلرنىڭ كوڭللىرى آشوب كىرى قايىنوب كىنارگە ياقىنلاشقانلر ايدى شونىڭ سوڭىدە ھىم كىرى قايىنماينچە پىغمبەرگە اباردىلر (ثم تاب عليهم) سىكرە عفو قىلدى خدائى تعالى آنلر اوزرىنە و آنلرنىڭ كوڭللىرىنە كىلگان نىتىلرنىدىن كىچىدى (انه بهم رؤوف رحيم) درىستلىكتە خدائى تعالى آنلرغە بىك مېرىمىلىدىر مېرىبان و باغشلاغۇچىدىر (وعلى الثلاثة الذين خلفوا) دىخى توبەلرنى قبول ايتدى و عفو قىلدى خدائى تعالى تىبوك صوغشنىدىن نىخلى ايتوب غىرىسز قالغان اوچ كىشى اوزرىنە اول اوچ كىشى كىم بىن مالك ھىم ھلال بن امىيە و مېرىبن رىبىع در آنلر تىبوك صوغشنىدىن غىرىسز قالوب سوڭىدىن بىك اوكونگانلر ايدى آنلرنىڭ اشلىرى حق تعالى نىڭ فرمانىنە موقوف بولدى توبەلرنىڭ قبول بولغانلىقى ايلە خدائىدىن ھىم كىلگانگەچە پىغمبەر عليه السلام ھىچكىم آنلر ايلە سوزلاشماسون و آنلرغە قاتوشماسون دىبوب بىوردىلر اول اوچ كىشى نىڭ حاللىرى بىك مىشكىل بولدى (حتى اذا ضافت عليهم الارض) كىچىكىدىلدى اول اوچ كىشى نىڭ ھىكملىرى شول وقتىغەچە كىم طار بولدى آنلرغە بىر (بما رحبت) اوزىنىڭ كىيىلىكى بىرلە يەنى حاللىرىنىڭ غايت چىتىنلىكتىن آنلرغە كىيىڭ دىنيا طار بولدى (وضاقت عليهم انفسهم) ھىم طار بولدى آنلر اوزرىنە آنلرنىڭ نىفسلىرى

و جانلری یعنی بیک فاطمی فایغولرندن اوزلری طارلاندىلر (وَطَنُوا) دخی گمان قبلدىلر
 آنلر و بلدىلر (أَنْ لَا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ) شوبله دیوبىكم یوقدر هیچ بر صفوناچق بر
 الله تعالى نك غضب و آچوونندن (الَّا إِلَهَ) مكر آنك اوزبنه گنه در (ثُمَّ نَابَ عَلَيْهِمْ)
 صكوه توفیق بىردى خدای تعالى توبه قىلوغه آنلر اوزربنه (لِيَتُوبُوا) نساكم توبه
 قىلسونلر آنلر و اوكنوب فایتسونلر قىلغان گناهلرندن (أَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ)
 درستنده الله تعالى اولغنه در توبه لرنى قبول ايتكوچى توبه قىلغانلرغه رحمت
 ايتكوچى (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) ای ایمان كىلتورگان كىسه لر (اتَّقُوا اللَّهَ) فور فكز
 الله تعالى دن (وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ) هم بولكز راست و طوغرى ايتكوچىلر ایل برگه
 (مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ) لابق و تىوشلى بولمادی مدینه اهلینه (وَمَنْ حَوْلَهُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ)
 هم آنلرنك تىكراسنده بولغان كىسه لرگه فر عربلرندن (أَنْ يَتَخَفُوا) آنلرنك تخلفى
 ايتولرى (عَنْ رَسُولِ اللَّهِ) الله تعالى نك رسولندن یعنی پیغمبر علیه السلام نك فرمانینه
 خلالق ايتوب اول صوغشقه چاغره قوشقانده چقماينچه فالولرى لابق و درست نوگلدلر
 (وَلَا يَرْغَبُوا بِأَنفُسِهِمْ عَنْ نَفْسِهِ) دخی تىوشلى نوگلدلر آنلرغه آنلرنك رغبت ايتولرى
 اوز نفسارینه پیغمبر علیه السلام نفسندن كىچوب یعنی پیغمبر علیه السلام فرمانن
 رعایه ايتماينچه اوز نفسلرن صافلاولرى و اوزلرینه راحتلكلرى اوچون طرشولرى
 درست نوگلدلر (ذَلِكَ) اوشبو اش یعنی آنلرنك پیغمبر علیه السلام فرمانینه ايارولرى
 واجب بولمافی هم خلالق ايتونك درست بولماوى (بِأَنَّهُمْ لَا يَصِيبُهُمْ ظَمَأٌ) شول سببلىدر كم
 آنلر هر قايچان پیغمبر علیه السلام ایل برگه بولسه لر ايرشماش آنلرغه هیچ بر صوسزلق
 (وَلَا نَصَبٌ) هم هیچ بر محنت و مشقت (وَلَا مَخْصَةٌ) دخی هیچ بر آچلق (فِي سَبِيلِ اللَّهِ)
 الله تعالى بولنده (وَلَا يَطْمَئِنُّونَ) دخی طايطاماسلر آنلر (مَوْطِنًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ) شول
 اورننى كم آچولاندرور كافرلرنى آنلرنك اول اورننى طايطاولرى (وَلَا يَنَالُونَ مِنَ
 عَدُوِّنَا) دخی طايطاماسلر آنلر و كورماسلر دشمان طرفندن هیچ بر محنت و چىتن لكنى
 اولتورلك و جراحتلانك هم اسير بولماق و مغلوب بولماق كىبى (الَّا كَتَبَ لَهُمْ بِهِ
 عَمَلٌ صَالِحٌ) مگر كم بازلور آنلرغه اول اش سببلى اينگو عمل حاصل معنى اول
 مؤمنلر پیغمبر علیه السلامه اياروب صوغشقه چقسه لر شول سفرده صوسزلق يا كه
 آچلق طارنسه لر هم بر محنت و مشقت كورسه لر هم كافرلرنك يرلرن طايطاب آنلرنى
 آچولاندرسه لر هم دشمان طرفندن چىتن لك و قاطىلقار كورسه لر اوشبو اشلرنك
 همه-سى اوچون آنلر اجر و ثوابلرغه مستحق بولورلر همه-سى اوزلرینه فائز بولور

اوشبو سببدين آنلرغه پيغمبر عليه السلام فرمانينه ايارو واجيدر (ان الله لا يضيع
 اجر المحسنين) درستلك الله تعالى ضايغ ايتماس ويوغالتماس بخشيلق اينكو چيلرنك
 اجر و ثوابلرن (ولا ينفقون) دخی نفقه قبلماسلر و صرف ايتماسلر آنلر خدای تعالی
 بولنده (نفقه صغيرة) كچكنه و آزغنه نفقهنى مثلا ابو عقيلنك بر صاغ خرمانى اسلام
 لشكرى اوچون نفقه بير ووى كىي (ولا كبرية) هم اولوغ وكوب نفقهنى نتاك كم
 حضرت عثمان هم عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنهما اسلام لشكرى اوچون نفقه
 فيلدیلر (ولا يقطعون واديا) دخی قطع قبلماسلر آنلر سفرلرنده هيچ بر چو فور برنى
 يعنى هيچ بر مسافتنى قطع قبلماسلر و بول يور ماسلر (الا كتب لهم) مگر يازلمش
 بولور آنلر اوچون يعنى خدای تعالی بولنده صوغش اوچون نى قدر مال لرن
 صرف اينسهلر هم اوللرى مشقتلنوب سفر فيلسهلر و بول بورسهلر اوشبولرنك
 همهسى اوچون آنلرغه اجر و ثوابلر يازلور (ليجز بهم الله) تا كم جزا بيرسون اوچون
 آنلرغه الله تعالى (احسن ما كانوا يعملون) خدای تعالی بولنده اشلاگان عمللر ينك
 كوركارا كينى (وما كان المؤمنون لينفروا كافة) و تيوشلى بولمادى مؤمنلرنك همهلرى
 بر بولى علم استامك اوچون يا كه صوغش سفرينه چولرى زيرا كه بارچهلرى
 بر بولى شهرلرن طاشلاب چغوب كينسهلر معيشت اشلرينه ضرر كيلور و نظام
 بوز و اور (فلولا نفر) بس نى اوچون چقماسلر (من كل فرقة) هر بر جماعتدن (منهم)
 اول مؤمنلردن يعنى بر قبيله يا كه بر شهر اهلندن (طائفة) بر گروه يعنى كرا كدر كم
 شهر خلقندن بر نچه كمسهلر علم استامك اوچون يا كه صوغش فيلو اوچون سفره
 چقسونلر و باشقهلرى شهرده فالسونلر (ليتفقوا فى الدين) تا كم علم اوگرانسونلر
 آنلر دينك يعنى علم استامك اوچون سفره چققان كمسهلر دين علمينى تحصيل اينسونلر
 و شر يعنى بلسونلر يا كه صوغشه چقماينجه شهرده فالغان كمسهلر دين علمينى اوگرانسونلر
 (ولينذر واقومهم) هم تا كم فورقتسونلر اول دين علمينى اوگرانگان عالملر اوللر ينك
 فوملرن (اذا رجعوا اليهم) هر فايچان فايتهسلر آنلر فوملرى يانسه يا كه شهرده
 فالوب علم حاصل اينكان كمسهلر فوملرى صوغشتدن فايتهچ آنلرنى فورقتسونلر
 شريعت حكملرن بيان فيلوب وعظ و نصيحت اينسونلر (لعلهم يحذرون) تا كم شايد
 صافلانورلر آنار وعظ و نصيحتنى ايشتوب تيوش سزاشلردن اوشبو آيت كر يمه دن
 دين علملرن و شريعت حكملرن تفصيلى ايله بخشى و كامل ايتوب بلو مسلمانلرغه
 فرض كفايه ابدكى آكلانادر (يا ايها الذين امنوا) اى مؤمنلر (فانلوا الذين يلونكم)

صوغش فیلکڑ سزگه یافن بولغان کمهسلر برله (من الکفار) کافرلردن (وليجدوا
 فيكم غلظة) وکرا کدر کم طابسونلر اول کافرلر سزلرده فاطيلقنى وغيرتنى يعنى سزنى
 اوزلرینه بيک قانى کوئللى وشفتتسز طابسونلر وفورفسونلر (واعلموا ان الله مع
 المتقين) دخی بلکڑ سز شونیکم الله تعالى تقوالقى ايتکوپچيلر وگناهدن صاقلانوچيلر
 ايله برگه در آنلرنى حفظ قیلور هم یاردم ونصرت بیرور (واذا ما انزلت سورة)
 وهر فايچان ايندرلسه قرآندن بر سوره (فمنهم من يقول) بس باردر منافقلردن
 شول کمهسکم اينور (ايکم زادتہ هذه ايمانا) سز نك قابسيگزدرد کم آرتدردى آکا
 اوشبو سوره ايماننى يعنى استهزاء فيلوب اوشبو آيتلر قابسيگزنك ايمانن آرتدردى
 ديور (فاما الذين امنوا) بس ايمان کيلتورگان وچن کوکلدن اشانغان کمهسلر
 (فزادتهم ايمانا) بس آرتدردى اوشبو سوره آنلرنك ايمانلرن و اشانوارن (وهم
 يستبشرون) وآنلر سويونورلر هم شادلانوشورلر اول سوره نك ايندرلما کينه کم
 اسلام و ايمانلرى نك کامل بولما فينه سببدر (واما الذين في قلوبهم مرض) واما کوکللرنه
 شك و منافلقى صرغواى بولغان کمهسلر (فزادتهم رجسا الى رجسهم) بس آرتدردى
 اول سوره آنلرنك نجسلرى اوستونه نجسلکنى يعنى شك لرن هم نفاقلرن او طرى
 آرتدردى اول سوره گه اشانماولرى سببلى کافرلکلرى زياده بولدى (وما توارهم
 کافرون) هم اولديلر و دنيادن کيتديلر آنلر کافر حاللرنه (اولا يرون انهم يفتنون)
 ايا کورماسلرمو اول منافقلر شونیکم آنلر مبتلا بولورلر صرغاولق و آچلق کبى
 نورلى بلالرگه (فى كل عام) هر بر يلده يعنى يل صايون باشلرينه بر بلا خيلور
 (مرة او مرتين) بر مرتبه ياکه ايکى مرتبه (ثم لا يتوبون) مونك صوگنده هم توبه
 قيلماسلر و قابتماسلر آنلر کفر و نفاقلردن (ولا هم يدکرون) هم اوگت آلماسلر
 و عبرتلاماسلر باشلرينه کيلگان بلالرنى کوروب (واذا ما انزلت سورة) وهر فايچان
 ايندرلسه قرآندن بر سوره کم اول سوره ده منافقلرنك عيبلرى ذکر ايتولگان
 بولسه (نظر بعضهم الى بعض) فارار آنلرنك بعضلرى بعضلرى طرفينه يعنى بر برسينه
 فاراشوب اشارت فيلشورلر هم بر برسينه ايتورلر (هل يريكم من احد) ايا کورورمو
 سزنى بر کمه يعنى عيبلرى ذکر ايتولگان سوره کيلگاچ اوبالولردن مجلسدن
 نوروب کيتما کچى بولوب بر برسندن اگر نوروب کيتساگز مؤمنلردن برار کشى
 سز نك کيتگانگزنى کورورموديوب صورار لر هيچکم کورماسلك بولسه آقرنغه مجلسدن
 نوروب کيتارلر (ثم انصرفوا) صگره دونارلر ونوروب کيتارلر آنلر پيغمبر عليه

(اوشبو آيت گريه
 شوکلرنك هم بولرنك
 عادت بولما فينه دليلدر)

السلامتك مجلسندن (صرف الله قلوبهم) دوندردی خدای تعالی اول منافق لرن كوكل لرن خبردن
 و طوغر بلقندن (بانتم قوم لا یفقهون) شول نرسه سبیلی کم آنلر حقلقنی اگلامی نورغان
 و بلمی نورغان گروهلردر (اقد جاءکم رسول) تحقیق کیلدی سزگه ای آدمیلر
 خدای تعالی طرفندن یبار لیگان رسول و پیغمبر (من افسکم) سزنگ اوز جنسگزدن
 (عزیر علیه) فاطمی و چیتندر اول پیغمبر اوز رینه (ما عنتم) سزنی مشفتکه نوشورگان
 نرسه یعنی سز لرگه محنت و مشفت کیلما کینه اول راضی بولماس (حریص عابکم)
 حر صلیدر و بیک فزغوچیدر اول پیغمبر سزنگ طوغری بولغه کونلما کتکزگه و ایمان
 کیلتورما کتکزگه (بالمؤمنین رعون رحیم) مؤمنلرگه مهر بان و شفقتلی در مرحمتلی
 و باغشلاوچی هم فزغانوچیدر (فان تولوا) بس اگر دونسه لر اول منافق لرن سکا
 ابارودن و یاردم بیرودن (فقل حسبی الله) بس اینکل سن ای محمد علیه السلام کفایه
 ایتکوچیدر مکا خدای تعالی کم سزنگ باوزلقزدن اول اوزی می صافلار و مکا یاردم
 ایتار (لا اله الا هو) بوفدر هیچ بر حقلق اوزره معبودمگر اول خدای تعالی گندهر (علیه
 توکلت) آنک اوز رینه کنه نوکل ایتدم من و اشلر منی آکاغنه طابشردم (وهو رب
 العرش العظيم) و اول خدای تعالی الوغ بولغوچی عرشنگ پروردکاری و خواجه سیدر
 یعنی عرشنی صافلاوغه قادر بولغان خدای تعالی منی هم دشمانلرننگ شرنندن
 صافلارغه قادر در *

سورة یونس مکية وهی مائة وتسع اوعشر آیات

۱۰ نچی سوره یونس سوره سی مکده نازلدر بر یوزده توفز باکه اون آیتدر

بسم الله الرحمن الرحيم

(الر) الله تعالی اعلم بهراده بعضیلر الردن مراد انا الله الرحمن یعنی من بارچه مخلوقاتقه
 رحمت ایتکوچی الله من دیمکدر دیورلر تاویلینه کرشمه اینچه بو حرفلردن مرادن الله
 تعالی اوزی بلور دیوب خدای تعالی گه طابشرماق نبوشلیدر (تلك آیات الكتاب
 الحكيم) اوشبو سوره حکمتنی مشتمل بولغوچی قرآننگ آیتلریدر یعنی معنالری
 حکمتلی بولغان قرآننگ باکه محکم بولغوچی قرآننگ آیتلریدر کم آنده هیچ تنافض
 و اختلاف بوفدر (اكان للناس عجباً) ایا عجب بولدیمو آدمیلرگه (ان او حینا الی
 رجل منهم) برنگ وحی ایتما کیمز آنلردن بر ایرگه (ان انذر الناس) شویل دیوبکم

فوقتقل سن آدمیلرنی خدايک عذابندن (وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا) هم سو بونچ بیرگله ایمان کیلتورگان کسه لرگه (أَن لَّهُمْ قَدَمَ صَدَقٍ) شونک برله کم بولور آنلرغه طوغر یلق مرتبه سی والوغ درجه (عند ربهم) پروردکاری ناشنه یعنی آدمیلرنک اوز جنسلرندن و اوز فیله لرندن بر کسه نی پیغمبر قیلوب آکا سن آدمیلرنی خدايک عذابندن فوقتقل هم مؤمنلرگه الوغ مرتبه لر و جنت نعمتلی ایل سو بونچ بیرگله دیوب وحی ایتما کیله خلقعه عجب بولدیمو و اشاناسلق اش بولدیمو (فَالْكَافِرُونَ) ایتدیله کافر لر و اشانمی نورغان کسه لر آنلرغه پیغمبر کیلوب معجزه لر کورساتکچ (أَنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ مِّبِينٌ) درستلکده اوشبو ایر آشکارا سحر چیدر دیوب (أَن رَّبُّكُمْ اللَّهُ الَّذِي) درستلکده سز نک پروردکار کز شول خدای تعالی در کم (خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) یارانندی و یوقدن بار قیلدی کولکرنی هم برلرنی (۱) (فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ) دنیا کونلرندن آلتی کون مقدار نده (ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ) صکره استیلا قیلدی عرش اوز رینه کم بارچه مخلوقاتنک الوغرا تیدر (يُدَبِّرُ الْأُمْرَ) تدبیر قیلور و نوزور اول خدای تعالی مخلوقاتنک اشلرن حکمتی مقتضاسنجه (مَا مِنْ شَيْءٍ) یوقدر هیچ بر شفاعت ایتکوی قیامت کوننده (إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَذْنِهِ) مگر خدای تعالی نک رخصت بیر ماکی صوکنده غنه بولور یعنی خدای تعالی شفاعت قیلورعه رخصت بیر گان کشی گنه ایتکوی بر اونی عذابندن فوتقارو اوچون شفاعت قیلا آلور (ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ) اوشبو ذکر ایتولگان صفتلر ایل صفتلر نفوچی خدای تعالی غنه در سز نک پروردکار کز و معبود کز (فَاعْبُدُوهُ) بس عبادت قیلکز سز آکا آندن باشقه غنه عبادت ایتما کز (أَفَلَا تَذَكَّرُونَ) ایا اوگوت آلماس سز مو و نصیعتنی قبول ایتماس سز مو سز لر (إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا) اول خدای تعالی صاریدر سز نک بارچه کز نک قایتووی اولگاندن صو ک حساب و جزا اوچون (وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا) وعده قیلدی خدای تعالی سز گه راست و طوغری وعده (أَنَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ) درستلکده اول خدای تعالی باشلاب یارانندی و یوقدن بار ایتدی خلقنی (ثُمَّ يُعِيدُهُ) صکره اعاده قیلور آنی و اولگانلرندن صو ک بینه ترگزور اول خلقنی (لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا) ناکم جزا بیرسون اوچون ایمان کیلتورگان کسه لرگه (وَعَمَلُوا الصَّالِحَاتِ) هم ایزگو عمللر اشلا گان کسه لرگه (بِالْقِسْطِ) اوزینک عدلی ایل (وَالَّذِينَ كَفَرُوا) دخی کافر بولغان کسه لر (لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ) بولغو چیدر آنلرعه اجهلک نموغنک اسسی صووندن کم اچکچ آنلرنک فارنلرن و اچا گیلرن پاره پاره قیلور (وَعَذَابُ أَلِيمٌ) هم رنجتکوی عذاب آنلرغه بولغو چیدر (بِمَا كَانُوا

(۱) اوشبو آیت کریمه کولکرنک هم برلرنک حادث بولماقینه دلیلدر

یٰکَفِّرُونَ شُول نر سه سبیلی کم کافر بولور ای دینلر آنلر و اشانما دیلر خدای تعالیگه
 هم آنک پیغمبرینه (هُوَ الَّذِي) اول خدای تعالی شول ذاندر کم (جَعَلَ الشَّمْسُ ضِيَاءً)
 فیلدی قویاش نی باقطلیق ایسی و دنیانی باقطر تقوچی (وَالْقَمَرُ نُورًا) هم آینی
 فیلدی نور ایسی (وَقَدَرَهُ مَنَازِلَ) هم بیلگولادی آی ایله قویاشنک هر قایوسینه
 منزللر و اورنلر آنلر نك سیرلری و حرکتلری قدر نهجه (لَتَعْلَمُوا) ناکم سز نك
 بلما ککز اوچون (عَدَدَ السِّنِينَ) بللر نك صانن (وَالْحِسَابِ) هم وقتلر نك حسابن
 یعنی قویاش و آینک بر منزلدن ایکنچی منزلگه کوچوب یورولری ایله بللر نك
 و آیلر نك هم هفتهلر و کونلر نك حسابلرن بلورسز (مَا خَلَقَ اللَّهُ ذَلِكَ) بارانمادی
 الله تعالی اوشبو ذکر ایتولگان نر سه نی (الَّا بِالْحَقِّ) مگر حقلق و طوغریلق برله
 بارانندی یعنی فائده سزغه او یون اوچون بارانمادی (يَفْصَلُ الْآيَاتِ) تفصیل قیلور
 و بیان ایتار خدای تعالی قدر تینک دلیل لرن و علامتلرن (لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ) بل تورغان
 و فکر قیلا تورغان گروه اوچون (أَنَّ فِي اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ) درستلکده کیچه
 ایله کوندر نك برسی آرطندن برسی کیلورنده یا که فارانغلق و باقطلیق ایله نورلی
 نورلی بولورنده (وَمَا خَلَقَ اللَّهُ) هم شول نر سه ده کم بارانندی خدای تعالی و یوقدن بار
 فیلدی آنی (فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) کوکلرده هم یرده یعنی کوکلرده و یرلرده بولغان
 بارچه مخلوقاتده (لَا يَاتُ لِقَوْمٍ يَتَّقُونَ) البته علامتلر باردر خدای تعالی نك بارلقینه هم
 یرلکینه و قدر تینه شول گروه اوچونکم تقوالق قیلورلر و گناهندن صافلانورلر (أَنَّ
 الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ) درستلکده شول کسهلر کم امید ایتماسلر (لِقَائِنَا) بزگه
 بولورماقنی یعنی آخرتکده و حساب هم جزاغه اشانماسلر (وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا) هم
 راضی بولغانلردر آنلر اوشبو دنیا نر کلکینه یعنی آنلرغه آخرت سعادتق کراک
 توکلدر اوشبو دنیا دولتی ایله کوکللری خوشدر (وَاطْمَأْنَنُوا فِيهَا) دخی قرار قیلغانلردر
 آنلر وطنچلاغانلردر اوشبو دنیا نر کلکی برله یعنی بار مقصدلری و استناگانلری
 اوشبو دنیا لندلر یدر (وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ) هم شول کسهلر کم آنلر
 بز نك کتابیمز نك آیتلرندن یا که قدر تیمز نك دلیل لرنندن غافلردر (أُولَئِكَ) اوشبو
 ذکر ایتولگان کسهلر (مَأْوَاهُمُ النَّارُ) آنلر نك اورنلری و نور اچق بولری نموغ
 او طیدر (بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ) آنلر نك کسب ایتکان و اشلاگان باوزلقلری سبیلی (أَنَّ
 الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ) درستلکده ایمان کیلتورگان هم ایزگو عمللر اشلاگان

قیلا نیا ایستار
 کتایم هم طایفه
 سلیقه قیلماق

كهسه لر (بهديهم ربههم) طوغرى بولغه و جنت بولينه كوندرور آنلرنى پروردكارلرى
 آخرنده (بايمانهم) ايمانلرينك نورى برله (تجرى من تحتهم الانهار) آغار آنلرنك
 منزللرى آستوندىن بولغلهر (فى جنات النعيم) نعمت اياسى بولغان جنت باقچهلر نده
 (دهويهم فيها) اول مؤمنلر نك خداى تعالىنى اوندامكلرى و دعاللىرى جنتك شولدر كم
 ايتورلر آنلر (سبعا نك اللهم) پاكلك ايله ياد ايتهمز سنى اى بارى خدايا (وتعبيتهم
 فيها سلام) هم آنلرنك تعبيه لرى و بولاكلرى بر برسينه جنتده سلامدر يعنى بر
 برسينه سلام بېرشورلر ياكه خداى تعالى نك آنلرغه سلاميدر (واخر دهويهم)
 و آنلرنك دعواللر ينيك صوگفى سى شول بولور كم ايتورلر (ان الحمد لله رب العالمين)
 بارچه حمد و ثنا عالمر نك پروردكارى بولغوچى خداى تعالى كه گندهر (ولو يعجل
 الله) (۱) واگر آشوقدرسه ابدى خداى تعالى (للناس الشر) آدميلر اوچون باوزلقنى
 (استعجالهم بالخير) آنلرنك بخشيلقنى آشوقدر و ب صوراولرى شكللى لقصى اليهم
 اجلهم البته اوتالور ابدى آنلرنك اجللرى يعنى ايندگو دعالرن قبول ايتكان شكللى
 خداى تعالى آدميلرنك ياوز دعالرن هم آشوقدر و ب قبول فيلسه ابدى آنلرنك
 اجللرى اوتالوب هلاك بولورلر ابدى (فتندر الذين لا يرجون لقاءنا) بس طاشلارمز
 و قالدرورمز بزگه بولوقونى اميد ايتى نورغان و آخرنكه اشانمى نورغان كهسه لرنى
 (فى طغيانهم يعمهون) اوزلرينك آزغونلق لرنده حيران بولوب آپدراغان حال لرنده
 يعنى آنلرغه استدراج اوچون دنيا ده مهلت بېرورمز (واذا مس الانسان الضر) وهر
 فابجان ايرشسه آدميگه بر فاطيلق و صرخاو (دعانا) اوندار اول بزنى و اخلاصى ايله
 دعا قيلور (لجنه) باني اوزرينه باتقان حالنده يعنى صرخاو بولوب توشا كده باتقان
 حالنده خداى تعالى كه دعا قيلور (او قاعدا) يا ايسه اولتورغان حالنده (اوفائما)
 يا ايسه آباق اوزره باصقان حالنده دعا قيلور هم شول محنت نك يا كه صرخاولقنك
 كيتوون صورار (فلما كشفنا عنه) بس بز آچقانيمز و كيتار گانيمز زمانده اول
 كهسه دن (ضرة) آنك اول صرخاون يا كه باشينه كيلگان محنت و فاطيلقنى (مركان
 لم يدعنا) اوتار اول و بارور شول اولگى يولى ايله گويا كم بزگه دعا قيلماغان
 شكللى و بزنى اونداما گان شكللى (الى ضر مسه) آكئا ايرشكان فاطيلق و صرخاولقنى
 دفع ايتوگه يعنى باشينه بلا و قضا هم صرخاو كيلگانده بيك بالباروب دعا فيلسه ده
 خداى تعالى نك رحمتى ايله اول بلا آندن كيتكچ هم صرخاوندن سلامتلا نكچا خداى
 تعالىنى تمام اوتورور برده آورماغان هم هيچده خدايغه دعا قيلماغان و بالبارماغان

(۱) آدميلر بخشى عمللر -
 ينيك جزاسى اوزلرينه
 تيزراك ايرشماكن هم
 ايندگر دعالرنك تيزراك
 قبول بولماقن نلارلر
 و آشوقدرورلر اكر
 خداى تعالى هم شولاى
 آشوقدرسه ابدى ياوز
 دعاللىرى سببلى هم ياوز
 عمللرى سببلى هميشه
 آدميلرگه فاطى جزالر
 هم بلالركيلوب هيچده
 فرصت طاپماسلر ابدى
 لكن خداى تعالى آشو -
 فسدرماس اوز فضللى
 و رحمتى ايله ياوز دعالرنى
 هم ياوز عمللرينك
 جزالرن كيهچكدرور
 تا كم ايندگو كهسه لر
 عبرتلنوب ايندگولكارن
 آرتدرورلر و ياوز كهسه لر
 غفلتنده قالورلر جمالى

شکلی بولور همیشه اولگی بولنده و اولده گی کبی غافل لکنده و باوزلقنده بولور
 (كَذَلِكَ زَيْنَ لِلْمُتَسْرِفِينَ) اوشانداق زینتلی و کور کام ایتولدی اسراف ایتکوجیلر گه
 وچیکدن چقوجیلرغه (مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) آنلرنک اشلا گان یاوز عمل لری (وَلَقَدْ
 أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ) تعقیق بز هلاک ایتدک زمانلر اهل لرن (مَنْ قَبْلِكُمْ) سزلردن
 الگار ی ای مکه اهلی (لَمَّا ظَلَمُوا) ظلملق ایتکانلری زمانده آنلر پیغمبرلری بالغانغه
 نوتولری برله (وَجَاءَتْهُمْ) وحالانکه کیلگانلر ایدی آنلرغه (رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ) آنلرنک
 پیغمبرلری ظاهر و روشن بولغان دایلر یاکه معجزه لر برله (وَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا)
 وایمان کیلتورور بولمادیلر آنلر اول پیغمبرلر گه یعنی هلاک بولماینجه ترک قالغان
 بولسه لرده ایمان کیلتورماسلر ایدی (كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ) اوشانداق
 یعنی شول الگارگی قوملری جز الاغانیمز شکلی بز جزا بیرورمز مشرک بولغوجی
 گرومغه (ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ) مگره قیلد قبز سزلرنی خطاب محمد علیه السلام زمانداغی
 خلقلرغه در (خَلَائِفَ) خلیفه لر قیلدق (فِي الْأَرْضِ) برده (مَنْ بَعْدَهُمْ) اولده گی
 قوملردن صوگ یعنی الگارگی هلاک بولغان قوملر اورنینه بر یوزینه سزلرنی
 کیلتوردک (لِنَنْظُرَ كَيْفَ يَعْمَلُونَ) تاکم فاراماتیمز اوچون شونیکم سز
 نهوگ عمل فیلورسز بغشی عمل اشلار سزمو یا که یاوزلقنده بو اورسزمو
 (وَإِذَا تَتَلَوْنَهَا) وهر فایجان او قولسه مکه مشرک لری اوز رینه (أَبَاتِنَا بَيِّنَاتٍ) بزنگ
 آیتلر مز یعنی قرآن آیتلری او قولسه ظاهر و آچق بولغانلری حالده اول آیتلر
 (قَالَ الَّذِينَ لَا يُرْجُونَ لِقَاءَنَا) ایتلر بزگه بولقونی امید ایتمی تورغان کسه لر یعنی
 آخرتکه اشانمی تورغان و عذابدن فورقمی تورغان مشرک لر ایتلر (أُمَّتٍ بِقُرْآنٍ غَيْرِ
 هَذَا) کیلتورگل سن ای محمد اوشبو قرآن غه باشقه قرآن نی یعنی بعث و نشر هم قیامت
 حال لری حساب و عذاب هم ثواب لر ذکر ایتولما گان کتابنی کیلتورگل (أَوْ بَدَلَهُ)
 یا ایسه سن آلدی رغل اول قرآن نی یعنی عذاب آیتنی اورنینه رحمت آیتنی فی فویغل
 دیورلر آنلرنک بو سوزنی ایتودن مقصودلری اول حضرت صلی الله علیه و سلمنی اوز
 هوالرینه و آرزولرینه ابر توب آنی الزام ایتماک ایدی بس حق تعالی بیوردیکم
 (قُلْ) ایتکل سن ای محمد علیه السلام اول مشرک لر گه (مَا يَكُونُ لِي) لایق بولماس
 ودرست نوگلدر مگا (أَنْ أُبَدِّلَهُ) ممم آلدی رغل ماقیم و اوزگار تماکم اول قرآن نی (مَنْ
 نَقَّاهُ نَفْسِي) اوز نفسم طرفندن یعنی خدای تعالی دن حکم و فرمان بولماینجه من
 اوز تلاما کم ایله قرآنده بر نرسه نی آرندروب یا که کیمتوب تصرف فیلا آلماسمن

واوزگارنا آلماسمن (ان اتبع الا ما بوحى الی) من ایارماسمن مگر منم صاری
 خدای تعالی دن و سی ایتولگان نرسه گه گنه ایارورمن (انی اخاف) درستلیکک من فورقامن
 (ان عصبت ربی) اگر عاصی بولسام و فارشسام من اوزمنک پروردکار بیغه آنک آیتلرن
 آلدرد و برله (عذاب یوم عظیم) الوغ بولغوجی قیامت کونینک عذابندن (قل) ایتکل سن ای
 محمد علیه السلام (لوشاء الله) اگر نلاسه ایدی خدای تعالی (مانلو ته علیکم) من او قوماس ایدم
 مگواحی ایتولگان و ایندرلگان نرسه نی سز لرگه (ولا ادریکم به) هم آگاهلاندرماس ایدی
 خدای تعالی سزنی اول نرسه برله یعنی قرآن نی سز لرگه بلدرماس ایدی (فقد لبثت
 فیکم) بس تحقیق نوردم من و ترکک قیلدم سز نک آراکژده ای مکه اهلی (عمرًا من
 قبله) اوزاق عمر اول قرآن کیلودن الگاری یعنی مگا پیغمبرک کیلگانگه چه من
 سز نک آراکژده فرق بل عمر ایتدم شولوقنده هیچده سز لرگه قرآن نی او قومادم هم
 سز آنی بلما دگز (افلا تعقلون) ایاسز آ کلاماس سزمو ای مشرکله (فمن اظلم) بس
 کدر ظلم ایتکوچیراک (ممن افتری علی الله کذبًا) شول کمسه دن کم افتراء قیلدی
 اول خدای تعالی اوزرینه بالغاننی (او کذب بایانه) یا ایسه بالغانغه توندی خدای
 تعالی نک آیتلرن و آنکا اشانمادی (انه لا یفلح المجرمون) درستلیکک کم قول اوستونلگی
 طابماس و عذابندن فورنولماس گناهلیلر یعنی کافرلر (و یعبدون من دون الله)
 و طابونالر مشرکله خدای تعالی دن باشقه (ما لایضرم) شول نرسه گه کم ضرر ایرشدرماس
 اول نرسه آنلرغه اگر طابونماسلر (ولا ینفعهم) هم فائده ایتماس آنلرغه نیقدر
 طابونسه لرده زیرا که اول معبود ایتوب طابونغان نرسه لری جانسز آغاچ دن یا که
 طاشدن باصالغان پوتلردر (ویقولون) و ایتلر پوتلرغه طابونوچیلر (هو لاء شفعا ئنا
 عند الله) اوشبو پوتلرمن بز نک خدای تعالی حضورنده شفاعت ایتکوچیلر بهزدر دیوب
 (قل) ایتکل سن ای محمد علیه السلام آنلرغه (انتبئون الله) ایا خبر بیراسزمو سز
 خدای تعالی گه و آنی آگاهلاندراسزمو (بما لایعلم فی السموات) شول نرسه برله کم
 بلماس کوکلرده (ولا فی الارض) دخی یرده یعنی سز لر پوتلرمن خدای تعالی فاشنده
 بزگه شفاعت فیلورلر دیوب یرلرده هم کوکلرده بارلقی بلنلگان یوق نرسه برله
 الله تعالی گه خبر بیرما کهچی بولاسزمو (سبعانه و تعالی عما یشرکون) پاک و منزهدر
 هم بلند و متعالیدر اول خدای تعالی آنلر شریک ایتوب توتقان نرسه دن و آنک
 شریکی هم نیکند اشی بولو احتمالی یوقدر (وما کان الناس) و بولمادیلر آدمیلر
 (الا امة واحدة) مگر بر و برگنه نورلی گروه بولدیلر یعنی اولده همه لری بر اسلام

دیننده ایدیلر (فاختلفوا) بس اختلاف ایتدیلر ونورلی تورلی بولدیلر (ولولا
 کلمة سبقت من ربك) واگر بولماسه ایدی پروردکار کدن سبقت اینکان کلمه یعنی
 هر کمنک حسابی و عذاب قیامتده اجرا ایتولور دیوب خدای تعالی نك سوزی و حکمی
 اونکان بولماسه ایدی (لفضی بینهم) البته حکم ایتولور ایدی آدمیلر آراسنده
 (بما فیہ یختلفون) آنلارنک اختلاف اینکان نرسه لری طوغر یسنده و باطل
 حقلدن آیرلور ایدی (۱) (ویقولون) وایتلر مشرکلر (لولا انزل علیه آیه من ربه)
 نی اوچون ایندرلما دی محمد علیه السلامه بر معجزه اوزینک ربندن دیوب (فقل) بس
 ایتکل سن آنلارنک جوابنده (انما الغیب لله) موندن باشقه توکلدر کم غیبی بلو
 خدای تعالی که مخصوصر آیت و علامتک فایچان ایندرلما کی غیب و باشردر
 (فانتظروا) بس منتظر بولسکر و کونوب نورکز سز اوزکز صورغان آیت نك کیلوون
 (انی معکم من المنتظرین) درستلکده من هم سز نك ایله کوتکوچی لر دنمن کونوب
 نورابق تا کم کیلاچکده کورورمز سز صورغان آیت کیلورمو یا که سز که عذاب
 کیلورمو (واذا اذقنا الناس رحمة) وهر فایچان طانونساقیز آدمیلر که یعنی مکه
 اهلینه بر رحمتی و کیچیلک هم صحتلکنی و راحتنی (من بعد ضراء مستقیم) آنلرعه
 ایرشکان قاطیلقدن صولف یعنی آچلق و طارلق هم صر خالوق دن صولف (اذا لهم مکر
 فی آیاتنا) شول وقتده بولغوجیدر آنلرنک مکرلری و بوزوق فکولری بونک آیتلرمز
 طوغر یسنده یعنی کفران نعمت فیلوب آیتلرمز حقنده طعنه ایتارلر و ناچار سوزلر
 ایتولر (قل) ایتکل سن ای محمد علیه السلام آنلرعه (الله أسرع مکرًا) الله تعالی نیز راک
 ایرشدر گوجیدر فیلعان مکرلرک نك جزاسنی سزلر که (ان رسلنا) درستلکده بز نك
 رسول لریمز یعنی صاچی فرشته لری (یسکتون ما نمکرون) بازارلر سزلرنک
 مکرلرک نك و بوزوق فکولرک نك (هو الذي یسیرکم) اول خدای تعالی شول ذاندلر کم
 سیر قیلدرور و یورتور سزنی اوز قدرتی ایله (فی البر) قورو برده آط و توه هم
 عرابه کبی مرکبلر ایله (والبحر) هم دریاده یورتور کیمه لر ایله (حتی اذا کنتم
 فی الفلک) تا کم هر فایچان بولسا کز سز دریاده کیمه اچنده (و جریین بهم) هم یورسه لر
 اول کیمه لر اچارنده خلقلر ایله (بریح طیبة) بغشی و موافق جیل برله (وفرحو بها)
 دهی شادلانسه لر آنلر موافق بولغان جیلنک ایسما کینه (جاءتها ریح عاصف) شول
 وقتده کیلسه اول کیمه که قاطی بولوب ایسکوچی جیل یعنی راحتلانوب بغشی غنه

(۱) یعنی اولک همه لری
 ابراهیم علیه السلام
 ملتند بولوب خدای
 تعالی نی توحید ایدارلر
 ایدی صکره عمر و بن
 لعی دیگان کسه آنلر نی
 آزدروب آنلر آراسنده
 باطل اعتقادار پید ایلدی
 نورلی تورلی مذهبلر که
 آیرلدیلر بحیره و سائبه
 کبی نرسه لری جفاردی
 تبسیر

بارغان وقتده آکسزدن فاطمی جبل و دارل چغوب دینگزنی دولقونلاندیسه (وجاءهم
 الموج من کل مکان) هم کیلسه آنلرغه دریانک دولقونی هر اورندن (وظنوا) هم
 بلسه لر آنلر (انهم احبط بهم) شونیکم آنلرنی احاطه ایتکندر و چولغاب آلفاندر
 بلار و فورنچلر هر طرفدن و الحاصل شول طرفه دینگزده کیمه ایل بارغان وقت
 بیک فاطمی طوفان و دولقون بولوب بیک قورنچنی حالگه نوشسه لر (دعوا لله) دعا
 قیلورلر آنلر خدای تعالی گه (مخلصین له الدین) خالص و پاک ایتکوچیلر بولغانلری
 حالده آنلر خدای تعالی اوچون دینلرن یعنی شول بلادن فورتلونی تلاب بیک
 اخلاصلی ایل خدای تعالی گه دعا قیلورلر و یالبارورلر شویله دیوبکم (لئن انجبتنا
 من هذه) اگر قوتولدرساکسن بزلرنی اوشبو قورنچدن (لنکونن من الشاکرین)
 البته بز بولورمز شکرانه قیلغوچیلردن بزنی فونقارماک نعتینه و اوشبو نعمتک
 قدرن بلورمز دیورلر (فلما انجاهم) بس فونقارغانی زمانده آنلرنی خدای تعالی
 اوزینک رحمتی ایل شول قورنچدن (اذاهم یغون فی الارض) شول وقتده آنلر
 ظلملق قیلورلر برده (بغیرالحق) حقلقدن باشقه یعنی اوزلرینک اگر بولادن
 فونقارساک بز شکرانه قیلور ایدک دیگان وعدهلرن اونوطوب فورتلغاندن صوگ
 فسق و فساد هم ظلملق قیلورغه کرشورلر (یا ایها الناس) ای آدمیلر (انما بغبکم
 علی انفسکم) موندن باشقه توگلدیرکم سزینک ظلم لقتز اوز نفسلرکز اوزرینه در
 وزیانی اوزکزگه در (متاع الحیوة الدنیا) دنیا ترک لکی نک متاعیدر یعنی ظلم لقتز
 ایل اوشبو دنیاغنه راحتلنورسز (ثم الینا مرجعکم) صکره بزینک صاریدر سزینک
 فایتمافکز قیامت کوننده (فنبئکم) بس خبر بیرورمز سزگه (بما کنتم تعملون)
 دنیاغده وقتکزده اشلان عمل لرتز بسرله و شول عمل لرتزگه مناسب جزالرتزنی
 بیرورمز (انما مثل الحیوة الدنیا) موندن باشقه توگلدیرکم دنیا ترک لکی نک اوخشاشی
 نیز اوتماکنده (کماء انزناه من السماء) شول صو شکلیدیرکم ایندر دکیز آنی
 کوکدن یعنی یغمور صوی (فاختلط به) بس بر برسینه فاتوشدی و اوسدی اول
 یغمور صوی سبیلی (نبات الارض) بزینک اولنلری و اشلقلر (مما یا کل الناس و الانعام)
 آدمیلر هم دورت آیانی حیوانلر آشی تورغان نرسه دن (حتی اذا اخذت الارض)
 تا کم هر قایچانکم توندی بر (زخر فیها) اوزینک بیزا گینی (وازینت) هم زینتلاندی
 و ماتور بولدی یعنی یغمور باوماقی سبیلی اولانلر اوسوب بر یوزی تمام یاشاروب
 ماتورلانغاچ (وظن اهلها) دخی گمان ایتدیلر اول بزینک ایلاری (انهم قادرین علیها)

اوزلرینک کوچلری یتکوچیدر دیوب اول بونک یمشلرن و آشلقلرن جبارغه (آنیها
 امرنا) کیلدی شولوقنده اول برغه بزنگ عذابیمز اگسزدن (لبلا او نهارا) کیچهده
 یا که کوندزده کیلدی (فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا) بس قیلدقیز اول ایگونک برنی آشلقی
 اورلقان یر شکللی یعنی اول یرداگی ایگونلرنی واولانلرنی طاملرلندن قوپناروب
 تمام خراب و هلاک ایتدک قارا نوفران بولوب قالدی (كَانَ لَمْ تَعْنِ بِالْأَمْسِ) گوبا کم
 یوق ایدی اول ایگونک اوتکان کونک یعنی تمام یوقه چقدی هیچه بولماغان شکللی
 بولدی بس دنیا ترککی نک مثالی هم شونک کبیر هر نرسه کمالغه ابرشوب تمام
 بولوب یتکانندن صوگ یوقه چغوب هیچه بولماغان و دنیاغه کیلما گان شکللی
 بولوب قالور (۱) (كَذَلِكَ نَفَصَلُ الْآيَاتِ) اوشانداق بز تفصیل قیلامز و آحق بیان
 ایتهمز قدر تیزنگ ذلیل لرن (لَقَوْمٌ يَنْفَكُرُونَ) شول گروه اوچونکم فکر قیلورلر
 و اویلاب عبرت آلورلر (وَاللَّهُ يَدْعُوا إِلَى دَارِ السَّلَامِ) و خدای تعالی اوندار بندلرنی
 سلام بورطی بولغان جنتکه (وَيَهْدِي مِنْ بَيْشَاءٍ) و کوندورور اوزی نلا گان کسهنی
 (إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ) حق و طوغری بولغوجی بولغه (لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى) یغشیلق
 قیلغان. کشیلرگه بخشى و کورکام جزا بولور (وَزِيَادَةٌ) دخی آرتوغرافیده بولور
 یعنی ایمان کیلتورب ایندگر عمللر اشلا گان کسهلرگه جنت نعمتلری هم آندنده
 آرتوغراق خدای تعالی ننگ دبدارن کورو بولور (وَلَا يَرْهَقُ وَجُوهُهُمْ) هم قاپلاماس
 آنلرننگ بوزلرن (فَتَرَوُا ذُلَّهُ) هیچ بر طوزان هم خورلق یعنی اول ایندگو عمل
 قیلغان مؤمنلرننگ آخرتده بوزلری فارالماس و خورلق کور ماسلر (أُولَئِكَ أَصْحَابُ
 الْجَنَّةِ) اوشبو کسهلر جنت اهل لریدر (هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ) آنلر اول جنتده منگو
 فالغوجیلردر (وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ) دخی یاوز عمللر اشلا گان کسهلرگه
 مشرکک هم منافلق کبی (جَزَاءً سَجَّتَهُ بِمَثَلِهَا) اشلا گان یاوزلقلسری اوخشاشلی
 یاوزلقننگ جزاسی بولور یعنی یغشیلق قیلغان کشیلرگه قیلغان یغشیلقلرنندن آرتوغراق
 اجر و ثوابلر بولغان شکللی یاوزلق قیلغان کشیلرننگ جزالری آرتدرلماس بلکه شول
 اشلا گان یاوزلقلری برابرنده گنه جزا بیرلور (وَتَرْمَقُهُمْ ذُلَّهُ) هم قاپلاب آلور آنلرنی
 خورلق و رسوایی آخرتده (مَا لَهُمْ مِنْ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ) بولماس آنلر اوچون هیچ
 بر صاقلاوچی آنلرنی خدای تعالی ننگ عذابندن و هیچکم آنلرنی عذابندن قوتقارا
 آلماس (كَانَمَا أَغْشِيَتْ) گوبا کم قاپلانغاندر (وَجُوهُهُمْ) آنلرننگ بوزلری (نَطْعًا
 مِنَ اللَّيْلِ) توندن بولغان کیسا کلر ایله (مُظْلَمًا) فارانغو بولغانی حالده یعنی قایغو

(۱) اوشبو آیت کریمه
 آدمینک حالینه مثالدر
 آدم بالاسی هم شول
 یغمور یابوب باشارگان
 یر شکللی خدای تعالی ننگ
 قدرتی ایله جان تنگه
 کروب تننی یاشارتور
 تن اوسوب کمالتکه
 ابرشور و فوتلی بولور هر
 کم آکا اعتماد قیلوب
 اندن امید ایتار شول
 وقتده اگسزدن اولوم
 کیلوب آنی خراب قیلور
 و یوقه چقارورور گوباکه
 دنیاغه کیلما گان شکللی
 بولور

وحسرتدن آنلرنڭ یوزلسری شولقدر فارالغان بولورکم گویا که فارانغو توننڭ
 کيساکلری آنلرنڭ یوزلرین فاپلاغان شکللی بولور (أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ) اوشبو
 گروه نموغ اهل لریدر (هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ) آنلر اول تموغده منگو فالغوچیلردر
 (ویوم نحرهم جمیعاً) وقورفکز شولسکوندن کم بز فوباردرمز وبرگه جبارمز
 آنلرنڭ بارچهلرن (ثُمَّ نَقُولُ) صکوه ایتورمز (لَلَّذِينَ أَشْرَكُوا) شرک کیتورگان
 کمسه لرگه (مَکَانِكُمْ أَنْتُمْ) تورکز اوز اورنکزه سز لر (وَشِرْكَائِكُمْ) هم شریک
 ایتوب نوتقان پوتلرکز ومعبودلرکزه اورنلرنده تورسونلر (فَزَيْلَنَا بَيْنَهُمْ) بس
 بز آیوررمز اول مشرکلر ایسه معبودلری آراسن (وَفَالِ شِرْكَائِهِمْ) وایتورلر
 آنلرنڭ شریکلری یعنی پوتلری ومعبودلری ایتورلر (مَا كُنْتُمْ آيَاتًا تَعْبُدُونَ)
 سز عبادت فیلور بولمادکز بزگه یعنی سز لسر اوز هولرکزه عبادت ایتدکز
 نفسلرکزنڭ آرزوسنه طابوندکز بزگه طابونمادکز (فَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا) بس کفایه
 ایتکوچیدر خدای تعالی گواه بولوب (بَيْنَنَا وَبَيْنَكُم) بز نڭ ایله سز نڭ آرامزده
 (أَنْ كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَافِلِينَ) درستلکده بز بولدق سز نڭ عبادتکزدن وبزگه
 طابونوگزدن غافل لر وخبرسز لر یعنی بز سز نڭ بزگه طابونفانکزدنی بلمادک دپورلر
 (هَالِكًا تَبْلُوا كُلُّ نَفْسٍ) اوشبو اورنده یعنی قیامتده صنار وطاتور هر برکمه
 (مَا أَسْأَلَتْ) اوزینڭ آلدن یبارگان نرسه سن یعنی دنیاده اشلا گان اشلرینڭ
 جزاسن طاتور وطابار (وَرُدُّوْا إِلَى اللَّهِ) هم فایتارلورلر همه آدمیلر خدای تعالی
 صاری حساب وجزا اوچون (مَوْلَاهُمُ الْحَقُّ) حقیقته مولی لری وپوردکارلری
 بولغوچی خدای تعالی صاری فایتارلورلر (وَضَلَّ عَنْهُمْ) دخی بوغالور اول کافرلردن
 (مَا كَانُوا بِفِقْرٍ) آنلرنڭ افترا فیلغان نرسه لری یعنی دنیاده وقتلرنده پوتلر
 خدای تعالی حضورنده بزگه شفاعت فیلورلر دیوب یالغاننی افترا فیلورلر ایدی
 شول پوتلری قیامتده آنلردن بوغالور (قُلْ) ایتکل سن ای محمد علیه السلام
 مشرکلرگه (مَنْ يَرْزُقُكُمْ) کم رزق بیرادر سز لرگه (مَنْ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ) کوکدن
 هم بردن یعنی کوکدن بغمور یاغدروب وبردن اولنلر و آشلقلر چغاروب سز لرنی کم
 رزقلاندرادر (أَمِنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ) یا ایسه کم مالک بولور وخواجهلق
 فیلور قولانغه هم کوزلرگه یعنی ایشتنکوچی قولقلرنی وکوره نورغان کوزلرنی کم
 یاراتور وبولدرور (وَمَنْ يَضْرِبُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ) هم کم چغارور ترکینی اولوکدن
 یعنی جانسز منی صووندن حیواننی ویمورفهدن چیشنی یا که اولرقدن اولانلرنی کم

چقارور و حاصل قیلور (و یخرج الیمت من العی) دخی چقارور اولوکنی ترکدن یعنی جانلی حیواندن جانسز نطقهیی و فوشدن بهورقهنی یا که اولاندن اورلقنی کم حاصل قیلور (ومن یدبر الامر) دخی کم تدبیر قیلور و باشقارور بارچه عالمرنک اشلرن (فسیقوون الله) بس نیزدر کم ایتورلر آنلر اوشبو سؤالرنک جوابنده اوشبو اشلرنک همهسن اشلا گوچی الله در دیوب (فقل) بس ایتکل سن آنلرغه (أفلا تتفون) ایسا بس فورقماس سزمو سزله اول خدای تعالی نك عذابندن یعنی اوشبو اشلرنی قیلورغه قادر بولغان خدای تعالی نك عذابندن و آچورندن نهچوك فورقمیسز (فذلکم الله ربکم الحق) بس اوشبو صفتلر ایل صفتلانغوچی الله تعالی در کم سز نك حق بولغوچی پروردگار کزدر (فما ذا بعد الحق الا الضلال) بس نی نرسه در حقلق و طوغریلق سوکنده یعنی هیچ نرسه بسوقدر مگر ضلالت و آزغونلقدن (فانی تصرفون) بس سزله قایک دوندرلورسز و نهچوك دوندرسز حقلقدن باطلغه و توعیددن شرکگه (کذلک حقت کلمه ربک) اوشانداق نبوشلی بولدی ربکنک حکمی و فرمانی (علی الذین فسقوا) فاسق بولغان و فرماندن طشفه چققان کمسهلر اوزرینه (انهم لا یؤمنون) شوپله دیوبکم آنلر ایمان کیلنورماسلر (قل) ایتکل ای محمد علیه السلام مشرکلر که (هل من شرکائکم) ایبارمو سز نك خدایغه شریک ایتوب توتقان معبودلر کزدرن و پونلر کزدرن (من یبدا الخلق) شول کمسه کم باشلار اول یاراتونی و یوقدن بار قیلور (ثم یعیده) صکره بینه فایتارور آنی یعنی اولیگانندن صوگ بینه ترگزور (قل) ایتکل سن آنلرغه (الله یبدا الخلق) الله تعالی باشلار یاراتونی و خلابقنی باشلاپ بوقدن بار قیلور (ثم یعیده) صکره کبری فایتارور آنی و اولیگانلرندن صوگ بینه ترگزور یعنی سز نك پونلر کز بو اشلرنی اشلی آماسلر باشلاپ یاراتقوچی هم اولیگانندن صوگ ترگز گوچی خدای تعالی گندهدر (فانی توفکون) بس نهچوك سز دوندرلمش بولاسز طوغری بولین (قل) ایتکل سن آنلرغه (هل من شرکائکم) ایبارمودر سز نك پونلر کزدرن (من یهدی الی الحق) حقلق و طوغریلق صاری کوندرا نورغان کمسه یعنی سز نك معبودلر کز و پونلر کز خلقنی اسلام دینینه و طوغری بولغه کوندرا لرمو البته کوندرمیلر و هدایت فیلمیلر (قل الله یهدی للحق) ایتکل سن آنلر جواب بیرما گاج اورنک الله تعالی گنه کوندورور حقلقه و اسلام دینینه (افمن یهدی الی الحق) ایبارموش بولوغه یعنی طوغری بولغان کوندرا نورغان کمسه (حق ان یتبع) نبوشلیرا کدرمو ایارلمش بولوغه یعنی طوغری بولغه کوندرا گوچی کمسه که ایبارو

کرا کمو (أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِي) یا ایسه شول کمسه نیوشلیرا کمو کم اوزی
 طوغری بولغه کونوله آلماس ویولنی طابا آلماس مگر کوندرسه گنه وبر کمسه آنی
 طوغری بولغه کوندرسه گنه کونولور حاصل معنی حق و طوغری بولغه هدایت اینکوچی
 بولغان خدای تعالی گه ایار و کرا کمو یا ایسه اوز بی اوزی هدایت فیلورغه قادر
 بولماغان پونلرغه ایار و کرا کمو (فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ) بس نی نرسه بولغاندر
 سوزر گه سز نچوک حکم فیلا سز ای مشرکدر (وَمَا يَتَّبِعْ أَكْثَرُهُمْ) وایارماس کافرلرنک
 کوبرا کی (الْأَطَّاءُ) مگر بر کمانغه غنه ایارورلر کم هیچ دلیل لری یوقدر (أَنَّ الظَّنَّ
 لَا يَبْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا) درستلکده گمان موکسز فیلماس و کفایه اینماس حلقنی
 بلوده هیچ بر نرسه گده یعنی فور و گمان برله گنه دلیل سز درست اعتقادنی بلوب
 بولماس (إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ) درستلکده خدای تعالی بلگوچیدر آنلر اشل
 تورغان نرسه نی (وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ) ولایق بولمادی اوشبو قرآن (أَنْ يَفْتَرِي
 مِنْ دُونِ اللَّهِ) آنک افتراء اینوما کی خدای تعالی دن باشقه طرفندن یعنی اوشبو
 قرآن خدای تعالی نک سوزی بولما بچه باشقه کمسه نک سوزی بلوب یالغاندن خدای
 تعالی گه نسبت بیرلما کی ممکن نوکلدر (وَأَلَكُنْ نَصِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ) ولکن
 یباردی خدای تعالی اول فرآنی آندن الگاری نازل بولغان کتابلری راستلامانی
 اوچون (وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ) هم شریعت حکملرن بیان فیلو اوچون (لَا رَيْبَ فِيهِ)
 یوقدر هیچ بر شک و شبهه آنده (مَنْ رَبُّ الْعَالَمِينَ) بارچه عالمر نک پروردکاری
 طرفندن در اول قرآن شولای بولسه ده کفر اهلی آکا اشانمیلر (أَمْ يَقُولُونَ افْتَرِيهِ)
 بلکه اینتلر کافرلر افتراء قیلدی واوزندن چاروب ابتدی محمد علیه السلام اول
 قرآن نی دیوب (قُلْ) اینکل سن ای محمد علیه السلام آنلرغه (فَأَنؤا بِسُورَةِ مِثْلِهِ) بس
 کیانورکز سز ای کافرلر فصاحت و بلاغنده قرآن اوخشاشلی بولغان بر سورنی
 واوز کزدن چاروب اینوکز (وَادْعُوا مَنْ اسْتَعْظَمْتُمْ) هم چاقرکز بو اشدن اوز کزگه
 یاردم بیر سونلر اوچون کوچکز یتکان کمسه نی (مَنْ دُونِ اللَّهِ) خدای تعالی دن باشقه
 یعنی! گر اوز کزگنه بولدر آلماس کز فولکزدن کیلگان قدر یاردمچیلر چاقروب
 بر که لشوب طرشوب قرآن شکلی بولغان سوزنی یاصاب اینوکز (لَنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ)
 اگر بولسا کز سز طوغری اینکوچیلر قرآن نی محمد علیه السلام اوز فاشندن چاروب
 اینکان دیگان سوز کزده یعنی البته نی قدر طرشا کزده قرآن اوخشاشلی بر سورنی
 یاصاب ابته آلماس سز (بَلْ كَذَّبُوا) بلکه یالغانه توتیلر کافرلر (بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ)

اوزار بىڭ علملىرى احاطە ايتماگان نرسەنى يەنى قرآن نڭ حقيقتىن بىلماينچە آنى بالغانفە
 توتدىلەر و اشانمادىلەر (ولما يانهم تاويل) هم كىلمادى آنلرغە اول قرآن نڭ تاويلى
 يەنى آنڭ حقيقتىن ھنوز دە بىلماسلەر بىلماسەلر دە اوزارلى انكار قىلالر (كذلك) اوشبو
 كافرلر نڭ فرانىنى بالغانفە توتولرى شكىلى (كذب الذين من قبلهم) آنلر دن الگارلى
 بولغان امتلر هم بالغانفە توتدىلەر اوزار بىڭ پيغمبەرلرن (فانظر) بس قاراغل سن
 و كور گل (كيف كان عاقبة الظالمين) نچوك بولدى پيغمبەرلرن بالغانفە توتقان
 ظالم لرنڭ اشلر بىڭ صوڭى (ومنهم من يؤمن به) و قرآن نى بالغانفە توتقوچى كافرلردن
 باردر شول كەسەكم اشانور اول قرآنغە كوئىلندن (ومنهم من لا يؤمن به) هم آنلردن
 باردر اول قرآنغە اشانمى تورغان كەسە (وربك اعلم بالفسدين) وسنڭ پىروردكارڭ
 بىلگۈچىرا كدر بوز و قلىق اينكۈچىلرنى يەنى حقلقنى بل توروب حسد و عىنادلرندىن
 ايمان كىلتورمى تورغان معاندلرنى بلور (وان كذبوك) واگر بالغانفە توتسەلر
 سنى مشركلر اى محمد عليه السلام (فقل لى عملى) بس اينكل سن آنلرغە منم قىلغان
 اشمىڭ جزاسى منم اوزمگەدر (ولكم عملكم) هم سز نڭ قىلغان اشلر كز نڭ جزاسى
 اوز كز گەدر (انتم بريئون مما عمل) سز لر بىز گۈچىلر سز من اشلى تورغان
 اشدن يەنى منم اشلان كان عملم سز نڭ ذمە كز گە بولماس آنڭ اوچون سز نى مؤاخذه
 ايتماسلر (وانا برى مما تعملون) هم من بىز گۈچىمىن سز اشلى تورغان نرسەدن
 سز نڭ عملكز منم ذمە مگە بولكلا نماس (ومنهم من يستمعون اليك) و كافرلردن
 باردر شول كەسەلر كم فولاق سالورلر سنڭ صارى و طىكلارلر سن قرآن او قوغانفە
 (افانت تسمع الصم) اياسن ايشتىر ورسكەو صا كىفراولرغە يەنى سن نى قىدر طرشساكن
 صا كىفراوغە ايشتىرا آلماس سن اول كافرلرنڭ كوئىللىرى صا كىفراودر نى قىدر طىكلاب
 نورسەلر دە قرآن آنلرغە اثر ايتماس. و ايمان كىلتورماسلر (ولو كانوا لا يعقلون)
 واگر آنلر آكلاماس و ھىچ نرسەنى بىلماس بولسەلر دە يەنى صا كىفراولقلرى اوستونە
 ھىچ نرسە بىلمى تورغان نادان هم بولسەلر سن آنلرغە نچوك آكلاتور سن (ومنهم
 من ينظر اليك) هم آنلردن باردر شول كەسەكم قارارسنڭ صارى و پيغمبىرا كڭ نڭ
 دىلبلرن كورور (افانت نهدي العمى) اياسن بولغە كوئىلر ورسنمەو صو قىلرنى يەنى
 اول كافرلرنڭ كوئىللىرى صو قىدر سن آنلرنى ھدايت قىلا آلماس سن (ولو كانوا
 لا يبصرون) واگر بولسەلر دە آنلر كورماسلر ھىچ نرسەنى كوئىل كوزلرى ابل

(ان الله لا يظلم الناس شيئاً) در سنه كده الله تعالى ظلمتق اينماس آدميلر كه هيچ بر
 نرسه (ولكن الناس انفسهم يظلمون) وليكن آدميلر اوز نفسلرينه اوزلري ظلمتق
 فيلورلر كفر وشرك هم كناه فيلورلري سببلى (ويوم يحشرهم) وياد اينكل شولكونه
 كم جمع فيلور وچبار خداى تعالى كافرلري (كان لم يلبثوا) گويباكم تورماغانلردر
 آنلر (الاساعة من نهار) مگر كوندزدن بر آزغنه وقت يعنى بيك آزغنه نورغان
 شكللى بولورلر فيرده ياتقان زمانلري آنلرغه بيك آزغنه وقت شكللى فيلورلر
 (يستعارفون بينهم) طانوشورلر آنلر اوز آرارلنده يعنى بر برسن طانورلر (قد
 خسرو الذين كذبوا بآفاء الله) نعتيق زيان اينديلر خداى تعالى كه بولوفونى بالعافه
 نوزقان و اشانماغان كسهلر (وما كانوا مهتدين) هم بولماديلر آنلر كونلگوچيلر
 طوغرى بولغه (واما نربنك) واگر كورسانساكيز سكا اى محمد عليه السلام (بعض
 الذى نعدهم) اول مشر كلر كه وعده اينكان عنديموز نك بعضيسن (او نتوفينك) با
 ايسه وفات ايندرساكيز بز سنى آندن الكارى (فالبينا مرجعهم) بس بزنك صاريدر
 آنلر نك فابتولرى اولگانلرندن صوك حساب وجزا اوچون (ثم الله شهيد على ما
 يفعلون) صكره خداى تعالى گواهدر شول نرسه اوزرينه كم فيلورلر اول كافرلر (واكل
 امة رسول) و بولغوچيدر هر گروهنك بر رسولى يعنى اولگى امتلرنك هر فابولرينه
 بر پيغمبر يبارلدى و آنلرني حق دينگه دعوت اينولدى (فاذا جاء رسولهم) بس هر
 فابجان كبلسه آنلرغه آنلرنك پيغمبرلرى (فض بينهم بالقسط) حكم اينولدى
 پيغمبرلرى ابل آنلرنك آراسنده عدلك و طوغر يلق برله يعنى پيغمبرلرن بالعافه
 نوتولرى اوچون آنلرغه عذاب يبارلدى و پيغمبرلرى نجات طايديلر (وهم لا
 يظلمون) و آنلر ظلم اينولماسلر (ويقولون) و اينهلر كافرلر استهزاء طريقتجه استبعاد
 فيلوب (متى هذا الوعد) فابجان بولور اوشبو وعده اينولگان نرسه يعنى عذابنك
 كيما كى (ان كنتم صادقين) اگر بولسا كز سز راست اينكوچيلر (قل) اينكل سن اى محمد عليه
 السلام آنلرغه (لامنك لنفسى) من مالك بولماسمن اوز نفسيم اوچون (ضرا ولا نفعاً) بر
 ضررغه هم بر فائدهغه يعنى منم اوز نفسيمگه بر فائده ابرشدر وگه باكه اوزمندن
 بر ضررنى كيتار وگه كوچيم يتماس (الا ماشاء الله) مگر خداى تعالى نلاگان نرسه كه گنه
 كوچيم ينار (لكل امة اجل) هر گروه اوچون باردر بر بيلگولانگان وقت آنلرنك
 هلاك بولولرينه (اذ جاء اجلهم) هر فابجان كبلسه آنلرنك بياگولانگان وقتلرى
 وعذاب مدتى ابرشسه (لا يستأخرون ساعة) صوكفه فالدرلماسلر آنلر بيك آزغنه

وقت هم (ولا يستفدون) هم السگار بده بولماسلر البته شول اجللری کیلنگان
 زمانده هلاك بولورلر (قل اراينم) اينكل سن ای محمد عليه السلام اول مشرکله رگه
 ايا کوردکوز موسز و بلدکوز مو خبر بيوکوز (ان انکم عذابه) اگر کیلسه سزلرگه
 خداينک عذابى (بيانا) کيچ برل سز نك يوفلاغان وفتسکزه کیلسه (اونيارا) يا
 ايسه کوندر سز نك معيشت اشلر ينه مشغول وفتسکزه کیلسه (ماذا يستعجل منه
 المجرمون) نى نرسهنى آشقدر وب استارلر اول عذابدن گناه فيلعوچيلر يعنى اوزلر ينه
 نينداين عذاب کیلونی استارلر (اثم اذا ما وقع) ايا اوشبو طریقه فايچان کیل دیوب
 آشقدر غانکوز صوکنده هر فايچان وانع بولسه وکیلسه اول عذاب (امتم به) ایمان
 کیلورور سز و اشانور سز مو آکا يعنى باشکوزغه کیلنگاندى صولقغنه اشانماقنى
 بولاسز مو (الآن) ايا ايمديو اوشبو وقتده مو ایمان کیلنوراسز (وقد كنتم به
 تستعجلون) و حالانکه تخفيق آشقدر وب صورار بولدکوز سز اولده عذابك کیلورون
 استهزاء و استبعاد بوزندن (ثم قيل للذين ظلموا) صکره ايتولدى ظلملى اينكلان
 کسه لرگه يعنى عذاب نازل بولماچ کافرلرگه ايتولور (ذوقوا عذاب الغلذ) طانوکوز سز
 ای کافولر منگولک عذابنى (هل تجزون) ايا جزا بيلور سز مو سزلر يعنى سزلرگه
 جزا بيلماس (الا بما كنتم تكسبون) مگر اوزکوز نك اشلاگان اشلرکوز سببلى جزا
 بيلور يعنى کفر و شرک هم گناهلرکوز اوچون سزگه جزا بيلور (ويستنبئونك)
 و خبر صورارلر سندن ای محمد عليه السلام قرآن طوغر بيسنده يا که پيغمبرلکک
 طوغر بيسنده سندن خبر صورارلر شويله ديوبكم (احق هو) ايا حق و طوغر بيلر مو
 اول قرآن يا که پيغمبرلک (قل) اينكل سن آنلرغه جوابده (ای وربى انه لحق) بلى
 پروردگارم ايله آنط ايتارمن کم اول قرآن يا که منم پيغمبرلکيم حق و طوغر بيلر
 (وما انتم بمعجزين) هم سزلر عاجز ايتکوچيلر توگل سز خدای تعالی نى سزنى عذاب
 فيلودن يعنى آنک عذابندن فاجوب فورنولا آلماس سز (ولو ان لكل نفس ظلمت)
 و اگر بولسه ايدى هر بر ظلملى فيلغان گناھلى نفسکه (ما فى الارض) يرده بولغان
 نرسه يعنى دنياده بولغان مال و متاعلرکوز بارچهسى قيامت کوننده ظلملى فيلغان
 کشى نك ملکنده بولسه ايدى (لافتدت به) البته فدا فيلور ايدى و بيلور ايدى
 اول مال و متاعلرکوز بارچهسن اوزن عذابدن فوتقارو اوچون (واسر والندامة)
 و کوکلر نده باشورورلر آنلر اوکونوارن يعنى فايغو و حسرت هم اوکونچلرن

اوزار يېنە ابارگان اتباغلىرىنە بلدىر ماسلىر آنلرنىڭ شىلتەلاۋارنىدىن فورفورلر (لما راوا
 العذاب) كورگانلرى زماندە عذابنى (وقضى بينهم بالقسط) ھەم ھەم ھەم ايتولور آنلر
 آراسىندە يەنى مؤمنلر بىرلە كافرلر آراسىندە ھەم ايتولور عدلك وطوغرىلىق بىرلە
 (وهم لا يظلمون) وآنلر ظلم ايتولماسلىر (الا ان الله ما فى السموات والارض) آگاھ
 بولسۇنۇڭ دىرستلىكىدە خىداي تەئالى نەقىدەر كوكلردە ھەم يىردە بولغان نىرسە (الا ان وعد
 الله حق) آگاھ بولسۇنۇڭ وبلسۇنۇڭ دىرستلىكىدە خىداي تەئالى نىڭ ئواب ھەم عذاب ايل
 فيلغان وعدەسى راست وطوغرىدەر (ولكن اكثرهم لا يعلمون) ولسكن كفر اھلىنىڭ
 كوبرا كى بىلماسلىر آنى (ھو يعينى) اول خىداي تەئالى نىڭ كۆزۈر اولوكلرنى (ويىمىت) ھەم
 اولتورور. توكلرنى (والىھ تىر جەۋن) ھەم آنىڭ حضور يېنە سۇلار قايتارلور سىز حساب
 وجزا اوچون (يا ايها الناس) اى آدمىلر (فد جاعتكم موعظة) تەحقىق كىلدى سىزگە
 وعظ و اوگوت (من ربكم) پىروردكار ئىزدىن (وشفاء لما فى الصدور) ھەم شفا كىلدى
 كوكرا كلردە بولغان نىرسەگە يەنى كوكلدىگە كى شىك و نادانلىق آورولرىنە شفا كىلدى
 (وھدى) دىغى طوغرى يولنى كورسانىكوجى كىلدى (ورحمة) ھەم رحمت كىلدى
 (للمؤمنين) ايمان كىلتور كوجىلەرگە اوشبو اوگوت و شفا ھەم ھىدايت ورحمت فرآندىر
 (قل) ايتكىل سىن اى محمد عليه السلام (بفضل الله) شىدلىق فيلسۇنۇڭ سىز اى مؤمنلر
 الله تەئالى نىڭ فضلېنە يەنى قرآن كىلما كىنە (وبرحمته) ھەم آنىڭ رحمتېنە كىم اسلام دىنېدەر
 (فبذلك فليفرحوا) بس اوشبونىڭ ايل كرا كىلر كىم شادلانسونلر مؤمنلر (ھو خېر
 مما يجمعون) اول آرتوغراق و بىخىشېراقدر شول نىرسە دىنكىم جبارلر آنى كافرلر اوشبو
 دىنيا مال ارنىدىن (قل) ايتكىل سىن اى محمد عليه السلام عرب مشركلر يېنە (ارايتم) ايا
 كوردۇڭ موسىز خېر بېرىڭۇڭ مكا (ما انزل الله لكم من رزق) خىداي تەئالى سىزگە
 ايتدىرگان نىرسەنى رزق و آشاملقدىن (فجعلتم منه) بس فيلدۇڭ سىز اوز بىلدىڭۇڭ
 ايل اول رزقدىن (حراماً و حلالاً) حرام و حلالنى يەنى اوز گمانلرۇڭ ايل آشام
 نىرسەلرېنىڭ بعضلرن اوزۇڭۇڭگە حرام ايتدۇڭۇڭ و بعضلرن حلال بىلدۇڭۇڭ (قل) ايتكىل سىن
 آزارغە (الله اذن لكم) ايا خىداي تەئالى رىخت بېرىدىمۇ سىلرگە حرام و حلال قىلوغە
 (ام على الله تفترون) يا ايسە الله تەئالى اوزرىنە يالغاننى افتراء فىلا سىزموكم خىداي
 حرام ايتدى دىوب ايتەسىز (وما ظن الذين يفترون على الله الكذب) ونى نىرسەدەر
 الله تەئالى اوزرىنە يالغاننى افتراء قىلا نورغان كەسەلرنىڭ گمانلرى (يوم القيامة)

قیامت کوننده یعنی قیامت کونی حقیقده آنلر نهچو کمان فیلالر اوز لرینه قاطی
 عدابلر بولاچاغن بللر مو (ان الله لئنو فضل علی الناس) درستلکنده الله تعالی
 فضل و رحمت ایاسیدر آدمیلرگه (وَأَیُّکُمْ أَکْثَرُ هُمْ لَا یَشْکُرُونَ) ولکن آدمیلرنگ
 کوبراگی شکرانه فیلماسلر ونعمت قدرن بللماسلر (وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ) وسن
 بولماس سن ای محمد علیه السلام براشده اوز اشکرکنن (وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ)
 هم اوفوماس سن خدای تعالی ایندرگان فرآندن (وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ) دخی سز
 اشلاماس سز ای آدمیلر براشنی (الَّا کُنَّا عَلَیْکُمْ شَهِودًا) مگر شولکم بولدقیز
 سزنگ اوزرنگه گواهلر وصاقیلر (أَذْ نَفِیْضُونَ فِیْهِ) شولوقنده کم سز خوض
 فیلورسز وکورشورسز اول اشکه یعنی سز لر شول اش ایسل مشغول بولغانده بز
 سزنی کوروب ونی اشلا گانگزی بلوب نورورمز هیچده باشورا آلماس سز (وَمَا
 یُعْزِبُ عَنْ رَبِّکَ) ویاشرن بولماس پروردکارکنگ علمندن (مَنْ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ) بر بیک
 کچکنه قمرصقه مقداریده (فِی الْأَرْضِ) یرده (وَلَا فِی السَّمَاءِ) دخی کوکده یعنی
 یرده وکوکده بولغان نرسه لرنگ همه سینن خدای تعالی بلور هیچ بر نرسه آکا
 بلونمایچه فالماس (وَلَا أَصْفَرُ مِنْ ذَلِكَ) دخی بولماس اوشبو ذره مقدارندن کچکنه راک
 بولغان نرسه (وَلَا أَکْبَرُ) هم یوقدر آندن اووغراق بولغان نرسه (الَّا فِی کِتَابٍ مُّبِیْنٍ)
 مگر آچق وظاهر بولغوچی ککتابده یعنی لوح المحفوظده همه سی یازلغاندر
 (الَّا أَنْ أَوْلِیَاءَ اللَّهِ) آگاه بولگز وبلگز درستلکنده الله تعالی ننگ دوستلری (لَاخَوْفٌ
 عَلَیْهِمْ) یوقدر هیچ قورقو آنلر اوزرینه (وَلَا هُمْ یَحْزَنُونَ) هم قایغورور بولماسلر
 آنار آخرنده (الَّذِینَ آمَنُوا) خدای تعالی ننگ دوستلری شول کهمسه لرکم ایمان
 کیلتوردیلر وخدای تعالی دن بیلگان نرسه گه اشاندیلر (وَكَانُوا یَسْتَقِیْمُونَ) دخی
 صافلانور بولدیلر گناهدن (لَهُمُ الْبُشْرَى) آنلرغه در بشارت وسویونج (فِی الْحَیْوةِ الدُّنْیَا)
 دنیا ترکلکنده (وَفِی الْآخِرَةِ) هم آخرنده (لَا تَبْدِیْلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ) یوقدر هیچ آلسدر و
 خدای تعالی ننگ سوزلرینه یعنی خدای تعالی ننگ سوزی اوز گارتولماس ووعده سنده
 خلاقلق بولماس (ذَلِكَ) اوشبو اش یعنی آنلرغه دنیا و آخرنده سویونج بولماقی
 (هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِیْمُ) اولدر اولوغ بولغوچی فول اوستونلکی ومقصودغه ایرشو (وَلَا
 یَحْزَنُ نَکْتُ قَوْلِهِمْ) وکرا کدر کم قایغولی ایتماسون سنی ای محمد علیه السلام کافرلرنگ
 سوزلری یعنی آنلرنگ نبوش سز سوزلرینه قایغورماغل (أَنْ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِیْعًا) درستلکنده

بارجه نرسه گه غالبك واوسنون لك خدای تعالی گه مخصوصدر سنك دینكنی اول
 اوزی غالب هم عزیز قیلور (هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ) اول خدای تعالی در ایشنگوچی
 کافرلر نك سوزارن بلگوچی آنلر نك نیتلرن و اشلرن (أَلَا إِنَّ اللَّهَ مِنْ فِي السَّمَوَاتِ)
 آگاه بولنر درستلکده خدای تعالی نقیدر کولکرده بولغان کیمسه یعنی فرشته لار (وَمَنْ
 فِي الْأَرْضِ) هم یرده بولغان کیمسه آدمیلر و جنلردن (وَمَا يَتَّبِعُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ
 دُونِ اللَّهِ) و ابارماسلر خدای تعالی دن باشقعه طابونفوحی کیمسه لار (شُرَكَاءٌ) حقیقتده
 خدایغه شریک بولغوجیلرغه یعنی آنلر اوزلری پوتلرن خدای نك شریکری در
 دیوب ایتسه لرده اول پوتلر حقیقتده خدای تعالی گه شریک توگللردر بلکه خدای نك
 مغلو قلدردر (أَنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ) ابارماسلر آنلر پوتلرغه عبادت قیلورنده مگر
 فوری گمانقهنه ابارورلر هیچ دلیللری یوقدر (وَأَنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ) هم توگللردر
 آنلر هیچ نرسه مگر شولکم بالغان ایتورلر پوتلرنی خدای نك شریکری دیردیما کلرنه
 (هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ اللَّيْلَ) اول خدای تعالی شول ذاندر کم قیلدی اوز قدرتی ایله
 سز نك اوچون کیچنی (لَتَسْكُنُوا فِيهِ) تا کم سز نك قرارلانماقنر اوچون اول کیچه ده
 و یوقلاب استراحت ایتووئز اوچون (وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا) هم کوندزنی قیلدی باقطنی
 و نورلی تا کم آنده کسبلرئز ایله شغل لنورسز (أَنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ) درستلکده اوشبو
 ذکر ایتولمش نرسه ده یعنی کیچنی و کوندزنی یاراتوده باردر علامتلر خدای تعالی نك
 قدرتینه (لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ) شول گروه اوچونکم ایشنورلر قرآننی و طکلارلر
 هوشلری و اخلاصلری ایله (قَالُوا) ایتدیلر مشرکلر دن بر جماعت (أَتَعْبُدُونَ اللَّهَ وَآلِدًا)
 نوتدی خدای بالانی دیوب یعنی فرشته لرنی خدای تعالی نك قزلر دیر دیدیلر (سُبْحَانَهُ)
 پاک و منزهدر خدای تعالی بالاسی بولودن (هُوَ الْغَنِيُّ) اول خدای تعالی در موکسزدر
 همه نرسه دن و بالاغه محتاج توگللردر (لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ) اول خدای
 تعالی نقیدر کولکرده بولغان نرسه همه یرداگی نرسه (أَنْ عِنْدَكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بِهَذَا)
 یوقدر سز نك فاشکنرده ای مشرکلر هیچ بر حجت و دلیل اوشبو سوزکنر گه یعنی
 خدای تعالی نك بالاسی بولماقینه هیچ بر دلیلکنر یوقدر هیچ دلیلسز اوز گمانکنر
 بوینچه غنه ایته سز (أَنْقُولُونَ عَلَى اللَّهِ) اباسز ایته سز مو خدای تعالی اوزرینه و افترا
 قیلاسز مو (مَا لَا تَعْلَمُونَ) اوزکنر بلماگان نرسه نی یعنی اوزکنر بلما بسز بلما بینه
 آنك بالاسی بار دیوب ایته سز (قُلْ) ایشکل سن ای محمد علیه السلام (أَنَّ الَّذِينَ
 يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ) درستلکده الله تعالی اوزرینه یالقاننی افترا قیلا تورغان

كَمْ سَلَر (لَا يَفْلَحُونَ) فَوَلَّوْنَا سَلْمٰنَ بْنَ يَاقَانَ الَّذِيٓ اٰتٰنَا الْحِكْمَ لِيَّخْبُرَ قَوْمَهُۥٓ
 (الدنيا) آنلرغه در آزرغه فائده لانو اوشبو دنياده (ثُمَّ الْيَنَّا مَرْجَمَهُمْ) صكره بزنگ
 ساريدر آنلرنك فابتولرى حساب وجزا اوچون (ثُمَّ فَذَقْنَاهُمُ الْعَذَابَ الشَّدِيدَ) صكره
 يز طانونورمز آنلرغه فاطى عذابنى آخرنده (بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ) شول نرسه بيبلى كم
 كافر بولور ايديلر آنلر و اشانماديلر فرآنغه هم پيغمبرگه (وَإِنَّا عَلَيْهِمْ نَهْنَا نُوحَ)
 و اوقوغل سن اوزكنگ قومكا نوح پيغمبرنك خبرن (إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ) شواوقنده كم
 ايتدى نوح عليه السلام اوزينك قومينه يعنى مشركارگه (يَا قَوْمِ) اي منم قوميم
 (أَنْ كُنْ كَنْ كَبْرًا عَلَيْكُمْ) اگر اولوغ كيلگان بولسه سزنگ اوزرگزگه (مَقَامِي) منم
 نورماقيم سزنگ آراگزده سزلىنى خداى تعالى بولينه دعوت فيلوب (وَتَذَكِّرِي
 بآيَاتِ اللَّهِ) هم منم اوگوت تلاما كيم سزنى خداى تعالى نك آيتلىرى ايله نوح عليه
 السلام قومي آراسنده توروب آنلرنى نوقز يوز ايللى يل اسلام دينينه دعوت
 قيلدى آنلردن بيك آزرغه كشيلىر اسلامنى قبول فيلديلر باشقه لرى هميشه كفر
 وعنادلرن آرتدورلر ايدى بس نوح عليه السلام آنلرغه ايتدى اگر منم سزنگ
 آراگزده نورماقيم وسزنى حق دينگه اونداما كيم هم نصيحت ايتما كيم سزگه آغر
 وچيئن بولسه (فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ) بس من الله تعالى اوزرينه توكل فيلدم و اشلرمنى
 آنگا طاپشردم اول اوزى منى سزنگ شرگزدن صاقلار (فاجمعوا أمركم) بس
 محكم فيلگنر و بر كنوگنر سز اشكزنى (وشركاؤكم) دخى اوندانر شرىكارگزنى
 يعنى اور گمانكزده خداينك شرىكلريدر ديوب نونقان معبودلرگزنى اوزكزگه
 ياردم اوچون چافرگنر و برگه لشوب مكا فيلا تورغان اشكزنى فيلگنر (ثُمَّ لَا يَكُنْ
 أَمْرُكُمْ) صكره كرا كدر كم بولماسون سزنگ ميكا فيلا تورغان اشكز (عليكم غمّة)
 سزنگ اوزرگزگه باشرن يعنى آشكارا و بيلدرتوب اشلا كز (ثُمَّ أَنْصُوا إِلَيَّ) صكره ادا
 فيلگنر و اوناكز مكا اشلى تورغان اشكزنى (وَلَا تَنْظُرُونَ) هم مكا مهلت بيرماكز
 (فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ) بس اگر يوز دوندر ساكز سز مندن و مكا ابارماساكز (فَمَا سَأَلْتِكُمْ
 مِنْ أَجْرٍ) بس صورامادم من سزلردن سزگه وعظ و نصيحت فيلغانم اوچون هيچ بر
 اجرت و خدمت حقى (أَنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ) توگلدر منم اجرتم سزنى دعوت ايتكانم
 اوچون مگر الله تعالى اوزرينه در اول اوزى بيرور (وَأْمُرْتُ) دخى بيورلدم من
 (أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ) منم بولمانم برله اطاعت ايتكو چيلردن و بوى صوتقو چيلردن
 خداينك فرمانينه (فَكَذَّبُوهُ) بس بالغانغه تونديلر نوح قومي نوح عليه السلامنى

(فنجیناه) بس فوتقاردقیز آنی طوفانغه غرق بولودن (ومن معه فی الفلک) هم آنک
ایل بر گه کیمهده بولغان کمسهلرنی فوتقاردق (وجعلناهم خلائف) هم فیلدفیز آنلرنی
خلیفه لر وهلاک بولغان کمسهلر نك اورنار نده بیر یوز نده قالغو چیلر (واغر فنا) دخی
غرق فیلدق ویاطوردقیز طوفانغه (الذین کذبوا بآياتنا) بز نك آیتلر مرنی بالغانغه
توتقان کمسهلرنی (فانظر) بس قاراغل سن عدرنلی کوز ایل (کیف کان عاقبة
المنفرین) نهوک بولدی فورقتولمشلر نك یعنی پیغمبرلر نك فورنتولرینه اشانماغان
کمسهلر نك اشلر نك عاقبتی (ثم بعثنا) صکره بیار دکیز (من بعده) نوح پیغمبردن
صوک (رسلاً الی قومهم) رسوللرنی آنلرنك قوملرینه (فجاؤهم بالبینات) بس
کیلدیلر اول رسوللر آنلرغه ظاهر بولغان معجزه لر ایل (فما کانوا لیؤمنوا) بس
ایمان کیلتورور بولمادیلر اول قوملر وپیغمبرلرینه اشانمادیلر (بما کذبوا به من
قبل) شول نرسه سببلی کم بالغانغه توندیلر آنلر آنی پیغمبرلرنك کیلورلردن الگاری
(کذک) اوشانداق یعنی اولگی امتلرنك کوکلرینه مهر اورغانمز شکللی (نطبع)
بز مهر اورورمز (علی قلوب المعتدین) چیکدن چقفو چیلرنك کوکلری اوزرینه
ناکم حق سوزنی آکلماسلر (ثم بعثنا) صکره بز بیاردک (من بعدهم) اوشبو
پیغمبرلردن صوک (موسی وهارون) موسی پیغمبرنی هم هارون پیغمبرنی علیهما
السلام (الی فرعون وملائه) فرعونگه هم آنک قومینك اولوغلرینه بیاردک (بایاتنا)
قدر نیمز نك علامتلری ایل یعنی پیغمبرلرینه دلیل بولغان معجزه لر ایل بیاردک
(فاستکبروا) بس اولوغلانیدیلر وباش طارتدیلر آنلر موسی وهارونغه ایمان
کیلتورودن (وکانوا قوماً مجرمین) دخی بولدیلر آنلر گناه فیلقوچی وفرمانغه
قارشقوچی گروه (فلما جاءهم الحق) بس کیلگانی زمانک فرعونگه هم آنک قومینه حلق
وطوغری سوز (من عندنا) بز نك قاشیمزدن یعنی موسی علیه السلام آنلرغه کیلوب
خدای تعالی نك سوزن ایتکاج (فالوا) ایتدیلر آنلر عناد وقارشیلقلرندن (ان هذا
لسحر مبین) درستلکده اوشبو سن کیلتورگان نرسه آشکارا سحردر یعنی معجزهغه
اشانمادیلر سحردر دیدیلر (قال موسی) ایتدی موسی علیه السلام آنلرغه (اتقولون
للحق) ایا سز ایته سز مو حق وطوغری بولغان معجزهغه (لما جاءکم) سزگه کیلگانی
زمانده اول معجزه (اسحر هذا) ایا سحردر مو اوشبو یعنی البته سحر نوگلدر بلکه
معجزهدر (ولا یفلح الساحرون) وفول اوستونلکی طاپماسلر هم مرادغه ایرشماسلر

سحر چیلر من سحر چی نو کلمن (فالوا) ایتدیلر فرعون قومینک الوغلی موسی
 علیه السلامه (اجئنا) ایما سن کیلدگو بزلرگه ای موسی (لتفتنا) ناکم بزنی
 دوندرماکک اوچون (عما وجدنا علیه آباءنا) آنالرمزنی آنک اوزرینه طایقان
 نرسه مزدن یعنی بزنی آنا بابالرمزنگ دینندن دوندرماک اوچون کیلدگو (وتكون
 لکم الکبریا) هم بواسون اوچون سزنگ ایکیگزگه گنه الوغلی (فی الارض) یرده
 یعنی مصر یرنده فرنداشک هارون ایله ایکیگزگه پادشاهلیق فیلو اوچون کیلدگو
 (وما نحن لکم بمومنین) ویز توگلمز ایمان کیلتورگوچیلر و اشانوچیلر سزنگ
 ایکیگزگه (وقال فرعون) دخی اتندی فرعون اوزینگ خدمتچیلرینه (اتونی بکل ساحر
 علیم) کیلتورگز سز مکا هر بر سحر عملینی بیک بلگوچی سحر چینی ناکم موسی غه
 فارشی اوزلرینگ سحرلری ایله معارضه ایتسونلر و آثا غالب کیلسرلر دیدی
 (فلما جاء السحرة) بس کیلگانی زمانده سحر چیلر موسی علیه السلام فارشوسینه (قال
 لهم موسی) ایتدی آنلرغه موسی پیغمبر (القوم اانتم ماقون) سالکز سزای سحر چیلر
 اوزگزنگ صالا نورغان نرسه گزنی وفیلا نورغان سحرلرگزنی فیلگز (فلما القوا) بس
 صالحانلری زمانده سحر چیلر اوزلرینگ سحرلرن آنلرنگ حاضرلاب آلوب کیلگان
 سحرلری آرقانلر هم طایاقلر ایدیکم شولارنی کوگرد ایله قانوشدروب یاصاغانلر
 ایدی فوباش اسسی لکی ابرشوب اول نرسه لر فزغاج جبولغان کیشیلرنگ کوزلرینه
 آغزلرندن اوط چقوب نورغان قورقنچلی یلانلر واردهالر بولوب کورندیلر (قال
 موسی) ایتدی موسی علیه السلام اول سحر چیلرگه (ما جئتم به السحر) سز لر
 کیلتورگان نرسه سحردر و جادولقندر من کیلتورگان معجزه شیکلی توگلدر (ان الله
 سبطله) در سنلکده خدای تعالی تیزدر کم باطل فیلور و بوغالتور سزنگ سحرگزنی
 (ان الله لا یصلح عمل المفسدین) در سنلکده الله تعالی توزوک ایتماس بوزلق
 قیلغوچیلرنگ و سحر چیلرنگ اشلرن (ویبق الله الحق) وثابت فیلور الله تعالی
 حقلقنی یعنی من کیلتورگان دین و شریعتنگ حقلقینی ظاهر فیلور (بکلماته) اوزینگ
 سوزلری ایله (واو کره المجرهون) و اگر چه مکره کورسه ارده و یاراتماسه لرده حقلقنگ
 ظاهر بولماقن کافر لر (فما امن لموسی) بس ایمان کیلتورمادی موسی پیغمبرگه
 آنک پیغمبرلکینگ اولارنده (الاذریه من فومه) مگر بالالر و یاشلر ایمان کیلتوردیلر
 بنی اسرائیل قومندن موسی علیه السلام مدین دن مصرغه فایتوب بنی اسرائیلنی
 اسلام دینینه دعوت فیلا باشلاغاج اول مرتبه ده قارنلری والوغلی ایمان کیلتورمادیلر

باش یکتلرگنه ایمان کیلتوردیلر (عَلَىٰ خَوْفٍ مِّنْ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِمْ) فرعوندن هم اوز قوملرینک الوغلرندن قورقولری اوزرینه یعنی فرعوندن هم اوزلرینک آنالرندن قورفسهلرده ایمان کیلتوردیلر (أَن يَفْتَنَهُمْ) آنلرنی عذاب قیلماقندن یعنی فرعوننک عذاب قیلووندن یا که آنالرینک فرعونگه باروب شکایت ایتولرندن قورفسهلرده (وَأَنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٌ فِي الْأَرْضِ) ودرستلیکده فرعون اوستون هم تکبرلک ایتکوچی وظالم ایدی مصر برنده (وَأَنَّهُ لَمَنَّ الْمُسْرِفِينَ) هم درستلیکده اول فرعون چیکدن چقفوچیلردنر تکبرلکده وباش طار توده (وَقَالَ مُوسَىٰ) وایتدی موسی علیه السلام مؤمنلرگه آنلرنک قورقولرن کورگاج (يَا قَوْمِ إِن كُنتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ) ای منم قومیم اگر سز خدای تعالی گه ایمان کیلتورگان و اشانغان بولسه کز (فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوا) بس اول خدای تعالی گه توکل قیلکز واشکزی آکاغنه طابشرکز اول اوزی سزنی صافلار (إِن كُنتُمْ مُسْلِمِينَ) اگر بولسا کز بوی صونفوجیلر ونسلیم ایتکوچیلر خدایینک تقدیرینه (فَقَالُوا) بس ایتدیلر اول مؤمنلر (عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا) الله تعالی اوزرینه گنه توکل ایتدکیز و آنک لطف ورحمتینه اشاندق (رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً) ای بزک پروردکارمز سن قیلماغل بزنی فتنه (لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ) ظلماتی ایتکوچی گروه اوچون یعنی فرعوننی هم آنک قومینی بزرگه مسلط وایرکلی قیلماغل و بزنی آنلرنک آیاق آستلرنده قالدروب آنلردن عذابلتماغل (وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ) هم سن فوتقارغل بزنی اوزکونک رحمتک ایل (مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ) کافر بولغوچی گروهدن یعنی فرعون قومینک مکرلرندن وظلم هم عذابلرندن بزنی فوتقار دیوب خدای تعالی گه دعا قیلدی بنی اسرائیل قومی موسی علیه السلامغه ایمان کیلتورب خدای تعالی گه عبادت قیلو ایل مشغول بولغاج فرعون حکم قیلدی تا کم بنی اسرائیل محل لرنده بولغان مسجدلرنی و عبادتخانه لرنی همهلرن ویران و خراب قیلدیلر و مؤمنلرنی نماز اوفودن منع ایتدیلر حق تعالی موسی علیه السلامغه وحی قیلدی کم مؤمنلر اوزلرینک ایولری اچنده عبادتخانه لر حاضرلاب شونده عبادت ایتسونلر تا کم کافرلر آنلرنک عبادتلرندن خبردار بولماسونلر نتاک کم بیوردی (وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ) وحی قیلدقیز موسی پیغمبرگه هم آنک فرنداشینه (أَن تَبُوءَا لِقَوْمِكُمَا) شویله دیوبکم توراجق اورن ایتوب تونوکز سز قومکز اوچون (بِمِصْرَ بَيْوَاتًا) (۱) مصر شهرنده ایولرنی یعنی ایولرکزی عبادت اورنی ایتوب بیلگولا کز (وَأَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً) دخی قیلکز سز ای مؤمنلر ایولرکزی قبل یعنی ایولرکزی مسجد قیلکز (وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ) هم تورغوزکز

(۱) فرعوننک هلاک بولماقی یقین بولغاج موسی علیه السلامغه خدای تعالی بنی اسرائیلنی فرعون قومندن آیورغل و باشقه اورنده آنلر اوچون محل و ایولر یا صافل تا کم فرعون قومینه کیلهک آفتلر آنلرغهده ابرشما- سون دیوب فرمان قیلدی تفسیر جمالی

سز و اوناكز نمازنى شول بيلگولاگان اورنلر كزده (وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ) وسويونچ
 بيرگل سن اى موسى مؤمنلرگه دنياده دشماندن قورنلو و آخرنده جنت درجه لرى
 ايله (وَقَالَ مُوسَى) وابتدى موسى عليه السلام خداى تعالى گه مناجات قىلوب (رَبَّنَا
 إِنَّكَ أَنْتَ فِرْعَوْنُ) اى بزنگ ربيمز در سنلكده سن بيرگانسن فرعونگه (وَمَلَأَهُ)
 هم آنك قومينه (زِينَةً وَأَمْوَالًا) زينت و بيزانا تورغان نرسه لرى هم مال لرى (فِي
 الْحَيَاةِ الدُّنْيَا) دنيا تركلكنده (۲) (رَبَّنَا لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِكَ) اى بزنگ ربيمز سن
 بيردك آنلرغه اوشبو زينتلرى و مال لرى تاكم آزدرسونلر اوچون آنلر سنك
 بنه لرگنى سنك بولكندن و خلقى سگنا عبادت قىلودن طيوب فرعونگه عبادت قىلوغه
 اونداسونلر اوچون (رَبَّنَا أَطْمَسْ عَلَى أَمْوَالِهِمْ) اى بزنگ پروردكار مز سن مسخ
 قىلغل و صورتن آلدىرغل آنلرنگ مال لرىنگ يعنى مال لرن ايكچى بر فائده سز
 نرسه گه آلدىرغل موسى عليه السلامك اوشبو دعاسى سببلى خداى تعالى آنلرنگ
 مال لرن طاشقه ايلاندردى آلتون و كموشلرى هممى طاش بولدلر موسى پيغمبرگه
 بيرلگان توفز علامتك برسى اوشبودر ديمشلىر موسى عليه السلام ينه دعا قىلوب
 ابتدى اى منم پروردكارم (وَأَشْدُدْ عَلَى قُلُوبِهِمْ) دغى قاطى توتقل سن آنلرنگ كوكللرى
 اوزرينه يعنى كوكللرينه مهر اورغل تاكم طاش كى قاطى كوكللى بولسونلر
 (فَلَا يُؤْمِنُوا) بس ايمان كىلتورماسونلر آنلر (حَتَّى يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ) تاكم (۳)
 كورگانلر ينه چه قاطى عذابنى يعنى قازم درياسيته غرق بولوب هلاك بولغانلر ينه چه
 ايمان كىلتورماسونلر موسى عليه السلام خبايدن وحى كىلماكى ايل آنلرنگ هيچده
 ايمان كىلتورمايه چك ايدلرن بلگان ايدى شول سببلى كوكللرن قاطى قىلغل ايمان
 كىلتورماسونلر ديوب دعا قىلدى (قَالَ) ايتدى خداى تعالى (فَدَأْتِجِيْتِ دَعْوَتِكُمْ) تحقيق اجابت
 ايتولدى و مقبول بولدى سزنگ دعاكز اى موسى و هارون موسى عليه السلام دعا قىلغانده
 هارون آمين ديوب تورور ايدى آمين ديوب نورغوجى دعا قىلغوجى غه شربكدر
 شول سببلى هر ايكيكزنگ دعاكز مستجاب بولدى ديوب بيوردى (فَأَسْتَقِيمَا) بس
 ثابت بولكز و توركز سز هر ايكيكز دعوتكزده يعنى خلقنى اسلامغه اوند اوكزده
 ثابت بولكز مقصودكز حاصل بولماقينه آشوفماكز (وَلَا تَتَّبِعَانِ) دغى ايارماكز سز
 هر ايكيكز (سَبِيلَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ) بلمى تورغان نادانلرنگ بولينه فرعون قومينه
 عذاب كىلو وقتى ايرشكچ موسى عليه السلامغه قومكنى آلوب مصردن چقغل ديوب
 خداى تعالى دن وحى كىلدى حضرت موسى بنى اسرائيل ايل مصردن چقوب شام

(۲) ابن عباس رضی اللہ
 عنہما دن منقولدر کم مصر
 ولایتی ایل حبش برلری
 آراسنه آلتون و کموش
 معدنلری بولغان طاوولر
 بار ایدى شول سببلى
 فرعون قومی بیک کوب
 مال لر حاصل قیلغانلر
 ایدى شول مال و دولت
 آنلرنگ طغیانلرینه سبب
 بولدى بنی اسرائیل
 قومینه ظلم ایتدیلر
 مواهب

(۳) فرعون قومینك اخلا-
 صدن ايمان كىلتورولرى
 اميد ايتولماس ايدى هر
 قايجان باشلارينه بر
 بلا كىلسه بالغاندن ايدى
 بز ايمان كىلتوره مز
 ديورلر ايدى شول سببلى
 آنلرغه عذاب كىلماكى
 كيچكگور ايدى بس
 موسى عليه السلام دعا
 قىلدى كم آنلرنگ كوكل-
 لرن قاطى قىلغل تاكم
 عذابنى كورگانلرینه چه
 ايمان كىلتورماسونلر

(۱) بعض تفاسیرده کیلتور

مشدرکم بر کون جبرائیل
 علیه السلام فرعون ناک
 حکم فیلا نورغان یرینه
 یرکشی صورتنده حاضر
 بولوب صورادیکم ای
 پادشاهیمز بر قلمنی
 خواجهمی باشقه قیلرندن
 آرتوغراق تربیه قیلوب
 آثا کوب مال نعمت
 ایدوب اوزی خواجه لقمی
 دعوا فیلا باشلاسه اول
 قلمه نینداین جزانیوشدر
 بو خصوصت حکمکنزنجو کدر
 دیگاج فرعون اول قلمنی
 دریباغه غرق قیلو
 کرا کدر دیدی حضرت
 جبرائیل ایتدی ای پادشاه
 سن اوشبو فرمانکنی بر
 کاغدگه یازوب امضا
 قیلوب بیرگل تا کم بز
 شونک بوینه اش قیلایق
 بس فرعون اوز قوی
 ایله خواجهمینه کفران
 نعمت قیلغان و باش
 طارتقان فلنک جزاسی
 آنی دریباغه غرق قیلودر
 دیوب یازوب مهرلاب
 حضرت جبرائیل غه پیردی
 جبرائیل علیه السلام اول
 خطنی صافلاب فرعون
 غرق بولغان وقتنده اول
 کاغدننی فرعونگه کورساتوب
 اوشبو عمل سنک اوز
 فتواک بوینچه در دیدی
 مواهب

طرفینه یونالدی فرعون اوزینک لشکری ایله آنلرنک آرطلرن قووب چقدی قلمزم
 در یاسی چیتنه یتکان وقتلرندده فرعون آنلرنک آرطلرندن باروب یتدی موسی
 علیه السلامک دعاسی بر کاندده دریا اکیگه آبرلوب بنی اسرائیل قومی سلامت
 دریادن اوندیلر نناک کم بیورور (وجاوزنا بینی اسرائیل البحر) واونکار دکبز بنی
 اسرائیل قومینی دریادن سلامتکده (فاتبعهم فرعون وجنوده) بس آنلرنک آرطلرندن
 کردیلر فرعون هم آنک لشکرلری (بغیا وعدوا) بنی اسرائیل قومینه ظلملق ایتو
 هم یاوزلقده چیکدن چفو اوچون فرعون لشکری ایله دریا چیتنه کیلوب یتکاج
 فرعونک آطلانغان آبقری جبرائیل علیه السلام آطینه ایاروب دریباغه کردی
 فرعون آرطندن بارچه لشکرلری هم کردیلر (حتی اذا ادركه الفرق) تا کم هر
 قایچانکم ایرشدی اول فرعونگه غرق بولو یعنی اوزینک دریباغه باطوب هلاک
 بولاجاغن آچق بلکاج (قال) ایتدی فرعون (أمنت) ایمان کیلتوردم من وایشاندم
 (انه لا اله الا الله امنت به بنوا اسرائیل) شوکا کم یوقدر هیچ بر معبود و خدای
 مگو شول ذاتقنه در کم ایمان کیلتوردی آثا بنی اسرائیل قومی موسی پیغمبرنک
 دعوتی ایله (وانا من المسلمین) ومن بوی صونغو چیلردنمن خدای تعالی ناک حکمینه
 فرعون اوشبو سوزنی ایتکاج حق تعالی جبرائیل علیه السلامنی پیاردی حضرت
 جبرائیل آنک سوزینه فارشی جواب بیروب ایتدی (الان وقد عصيت قبل) ایایهدی
 اوشبو وقت یتکاج سن ایمان کیلتوراسنمو وحالانکه خداینک فرمانینه فارشدکن
 موندن الگاری (وکنت من المفسدين) هم بولدکن سن فساد و بوز قلق قیلغو چیلردن
 وخلقنی آزدرغو چیلردن یعنی اولده خدای تعالی ناک پیغمبرینه ایمان کیلتورما بینه
 فارشوب ظلم وفسادده بولوب حاضرده هلاک بولونی آیرم آچق کوروب اختیارک
 فولکدن کیتکاج ایمان کیلتورما کچی بولاسکمو بو ایمان سندن مقبول بولماس (۱)
 (فاليوم ننجيك بيدنك) بس اوشبو کون بز فوتقارورمز سنک گاوده کئی یعنی
 بنی اسرائیل سنک اولوککنی کورب طنچلاسونلر اوچون سنک گاوده کئی دریبانک
 اوستونه چغارورمز روایت ایدلمشدر کم فرعون قومی دریباغه غرق بولغانلرندن
 صو ک بنی اسرائیل قومی بلکه فرعون اولمی فالغاندر فوتولغاندر دیوب
 تشویشلانیلر بس حق تعالی فرعونک صو تو بینه باطغان تینی دریبانک اوستونه
 چغاردی فرعونک جانسز تینی صو اوستونده کورگاج بنی اسرائیل طنچلاب شاد
 بولدیلر (لتكون لمن خلفك آية) تا کم سنک بولماقک اوچون اوزکن صو کفی
 کسه لرگه عبرت و علامت یعنی سندن صو ک دنیاغه کیلگان کسه لر سنک حالکنی

بلوب عبرتلانسونلر اوچون سنڭ گاوده گئی دربانڭ اوستونه چچارورمز (وَأَنْ
 كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ) ودرستلکده آدمیلرنڭ کوبسی (عَنْ آيَاتِنَا لَعَالُونَ) بزڭ فدرنیمز
 علامتلردن غافلر وخبرسزلردر فکرلاب عبرت آلماسلر (ولقد بَوَّأْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ
 ودرستلکده بزاورناشدرق بنی اسرائیل قومینی فرعون فومی هلاک بولغاندن
 صوڭ (مَبْوَأٌ صَدَقٌ) بیغشی ومناسب اورنغه یعنی بیک برکانلی بولغان شام ولایتینه
 اورناشدرق (وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ) هم رزقلاندردقیز آنلرنی پاکیزه وطلانلی
 نرسهلردن بعضیلر قولنچه اوشبو اورنده بنی اسرائیلدن مراد رسول صلی الله
 علیه وسلم زماننک بولغان یهودیلردرکم خدای تعالی آنلرنی مدینه اطرافنک اورناشدردی
 هم خرما کبی طانلی طعاملر ایله رزقلاندردی (فَمَا اخْتَلَفُوا) بس اختلاف ایتمادیلر
 ونورلی نورلی بولمادیلر آنلر دین اشلرنده یا که محمد علیه السلام طوغر بسنده
 اختلاف قیلمادیلر (حتی جاءهم العلم) تا کم کیلگانینچه آنارغه علم وبلو یعنی نورات
 کتابینی بلگانلردن صوڭ آنڭ حکملری طوغر بسنده خلالق قیلوشدیلر یا که
 محمد علیه السلام نڭ صفتلرن تورانده اوقوب بلگانلردن صوڭ آنڭ حقنده اختلاف
 ایتدیلر یا که قرآن کیلگاندن صوڭ اختلاف قیلدیلر (أَنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ)
 درستلکده سنڭ پروردکارڭ حکم قیلور آنلر آراسنده (يَوْمَ الْقِيَامَةِ) قیامت کوننده
 (فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ) آنلرنڭ خلالق قیلشقان نرسهلری طوغر بسنده (فَأَنْ كُنْتَ
 فِي شَكٍّ) بس اگر بولساڭ سن شک وگمانده (مِمَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ) بز سنڭ صاری
 ایندرگان نرسه دن یعنی قرآنده بولغان فصلر و حکملر طوغر بسنده (فَأَسْأَلُ الَّذِينَ
 يَقْرَأُونَ الْكِتَابَ) بس صوراعل سن کتاب اوقی تورعان کمسهلردن (مَنْ قَبْلَكَ) سندن
 الڭاری یعنی کتاب اهلندن صوراعل کم اوشبو قرآنده ذکر ایتولساڭ فصلر
 آنلرنڭ کتابلرنده هم ثابتدر خطاب ظاهرده پیغمبر علیه السلامه بولسه ده مراد آنڭ
 امتلریدر (۱) (لَقَدْ جَاءَكَ الْحَقُّ) تحقیق کیلدی سڭا حق و طوغری بولغوچی بیان
 (مَنْ رَبِّكَ) پروردکارڭدن (فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ) بس البته بولماغل سن شک
 تونقوچیلردن اوشبونڭ کبی اورنلرده ظاهرده اولحضرت صلی الله علیه وسلمگه خطاب
 ایتولساڭ بولسه ده حقیقنده امتلر مراددر ریرا که اولحضرت اوزی شک وشبهه
 تونودن معصومدر خدای تعالی آنی صاقلار کیلچک آیته گی خطاب هم شول قیلدندر
 (وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ) هم البته بولماغل سن خدای تعالی نڭ آیتلرن
 یالفانغه تونقان کمسهلر جهلسندن (فَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ) بس سن بولور سن

(۱) تفسیر زادالمسیرده
 کیتورمشدرکم اوشبو
 آیت کریمه ده ان ما نافیله
 معناسنده در یعنی سن ای
 محمد علیه السلام سڭا
 ایندرلگان نرسه حقنده
 شک وگمانده توگلسن
 البته کوڭلکده شک وشبهه
 یوقدر شولای بولسه ده
 یقینڭ وبصبرنڭ آرتسون
 اوچون کتاب اهلندن
 صوراعل

(۱) يونس عليه السلام
 قصهسى نك اجمالى شولدر
 كم حق سبحانه وتعالى
 آنى موصل ولايتندا گى
 نينوى خلقينه پيغمبر
 ايتوب بياردى يونس
 عهم برنجه مدت آنلر
 آراسنده توروب آنلرنى
 اسلام دينينه دعوت
 قىلدى آنلر قبول ايتما ديلر
 پونس عهم خداى تعالى نك
 وحى ايلامكى بوينجه
 آنلرغه ايتدى اوچكوندىن
 ياكه نرق كوندن صوك
 سز لرگه خداينك عذابى
 كيلور ديدى اوزى
 آنلرنك آراسندن چغوب
 بر طاونيشو گنك باشرندى
 عذاب وقتى ايرشكاج
 حق سبحانه وتعالى نموغغه
 فرمان قىلدى نا كم سوموم
 جيلندن بر آرپا بورتوگى
 ندرلى اول ولايتك بياردى
 بيك قورقنچلى قارابولوط
 بولوب اول قومنك اوستلر
 ينه كىلدى يونس عهم
 نومي اول بولوطنى كورگاج
 آنك سوزى راست اباكنن
 بىلدىلر پادشاهلرينه
 جىللوب كىلدىلر پادشا-
 هلى عقللى كمسه ايدى
 يونس عليه السلامنى
 از لاندى هيچن طابا آليا
 ديلر حضرت يونس نك
 چغوب كىنكانن بىلگاج
 اوزلرينه عذاب كىلاچكن

زبان اينكو چيلردن اكر بالقافه توتسالك (ان الذين حقت عليهم) درستلكه شول
 كهسه لر كم ثابت و واجب بولدى آنلر اوزرينه (كلمة ربك) پروردكارنك سوزى
 يعنى آنلرنك كافرك ايله دنيا دن كينولرى ونموغده فالولرى لوح المحفوظده يازلدى
 (لا يؤمنون) ايمان كىلتورماسلر آنلر و اسلام دينن قبول ايتماسلر (ولو جاءتهم كل
 اية) اكر چه كىلسه ده آنلرغه هر بر آيت و علامت يعنى اوزلرى صور اغان معجزه لرنى
 كورسانسا كنه آنلرنك ايمان كىلتور و احتمال لرى بوفدر (حتى يروا العذاب الاليم) نا كم
 كوركانلرينه چهر نجتكو چى عذابنى عذاب نازل بولغاندن صوك ايمان كىلتورسه لر ده فائده
 بيرماس نناك كم اولگى امتلرگه فائده بيرمادى (فلولا كانت قرية امنت) بس نى
 اوچون بولمادى اولگى قوملردن بر فرينه نك اهلى كم ايمان كىلتورسه لر آنلر ياكه
 بولمادى بر فرينه اهلى كم ايمان كىلتورسه لر اوزلرينه عذاب اينگان وقتده (ففعلها
 ايمانها) بس فائده بيرسه آنلرغه ايمانلرى يعنى اولگى امتلردن هيچ فايوسى
 اوزلرينه عذاب كىله نورغان وقتده امان كىلتورب ايمانلرى فائده بيرمادى و عذاب
 كىلودن فونولماديلر (الاقوم يونس) مگر يونس پيغمبر قومي كم آنلر (لما امنوا) ايمان
 كىلتوركانلرى زماننده عذابدان قورقوب (كشفتنا عنهم) دفع قىلدى و كيتاردكيز آنلردن
 (عذاب العزى فى الحبة الدنيا) خورلق و رسوايلىق عذابن دنيا تر كلكندنه
 (ومتعناهم الى حين) هم فائده لاندردن ديز آنلرنى دنيا نعمتلرى ايله اجللرى بىنكانگه
 قىر بو آيت كر بيمه نك حاصل معناسى شولدر كم اولگى قوملردن هيچ فايوسى
 پيغمبر لرى نك آنلرنى عذاب كىلوى ايله قورقنغانلردن صوك اوزلرينه عذاب كىله چاكن
 بلوب و عذابنك علامتلرن كوروب صكره ايمان كىلتوروب شول عذابدن قورتلوب
 فالماديلر مگر يونس عليه السلامنك قومي شولاي بولدىلر اوزلرينه عذاب كىله چاكن
 بىلگاج عذاب كىلودن السكارى ايمان كىلتور ديلر صكره اول عذاب آنلرغه
 كىلمادى (۱) (ولو شاء ربك) واگر نلاسه ايدى سنك پروردكارنك (لامن من
 فى الارض) البته ايمان كىلتور ورار ايدى برده بولغان كهسه لر (جميعاً) بارچه لرى
 رسول صلى الله عليه وسلم حضرتلرى قومي نك ايمان كىلتورولرينه بيك حربص
 ايدى ايمان كىلتور مالورينه فايغورور ايدى بس حق تعالى اوشبو آيتنى نازل
 قىلدى و بيوردىكم خلقنك ايمان كىلتورولرى خداى تعالى نك تلاما كى بوينجه در
 (افانت نكره الناس) ابا سن كوچلار سنمو آدميلرنى (حتى يكونوا مؤمنين) نا كم
 بولغانلر بيه چه مؤمنلر يعنى خداى تعالى نك تلاما كندن باشقهن اوزنك كوچلاب

تمام آکلادیلر بیک فور -
 قدیلم پادشاهلری ایتدی
 اگر یونس کیتسه ده یونس
 نك خدای کیتها گاندر
 اول همه اورنده حاضر
 وناطردر ایهدی بزرگه
 علاج شولغنه در کم همه لرمز
 جیولوب گناهلر مزغه توبه
 واستغفار قیلوب عاجزلك
 وصنوقلق ایله یونس
 پیغمبرنك خداینه یالبا-
 رابق دیدی بس اول
 قوم اولوغ وکچوک همه لری
 اسکی کیوملر کیوب یالان
 باش یالان آباق یقلاشوب
 صحراغه چقدیلر همه لری
 اخلاصلری ایله خدای
 تعالی گسه نضرع و نیاز
 قیلوب اول عذابنك آنلردن
 رفع ایتولما کن صوراب
 دعا ایتدیله همه لری بر
 یولی بز یونس پیغمبرگه
 ایمان کیلتوردک و اشاندىق
 دیوب قچقریلر ذوالحجه
 آیی نك او لندن محرمنك
 اونوننجی کونینه قدر
 اوشبوشر بقیه ناله وتضرع
 ایتدیله عاقبت عاشورا
 کوننه دعالرینه اجابت
 اثری ظاهر بولدی خدای
 تعالی اول قومگه مرحمت
 ایدوب اول فارا بولوب
 آنلر نك اوستلرندن
 کیتدی یونس هم صحرا ده
 فرق کون یاشرنوب
 تورهانندن صوگ شهر

خلفنی مسلمان ایتها کچی بولاسکمو (وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تُوْمِنَ) ولایق بولمادی هیچ
 بر نفسکه آنك ایمان کیلتورماکی مگر خدای تعالی نك اذنی ورخصتی ایله گنه یعنی
 خدای تعالی نك نلاماکی وتوفیق بیرماکی ایله گنه کچی ایمان کیلتورور (وَيَجْعَلُ
 الرَّجْسَ) وقیلور خدای تعالی غضب و فخرن یا که شیطاننی مسلط قیلور (عَلَى الَّذِينَ
 لَا يَعْقِلُونَ) شول کمسه لر اوزرینه کم بلماسلر و آکلماسلر آنك آیتلرن (قُلْ أَنْظُرُوا)
 ایتکل سن ای محمد علیه السلام سندن معجزه طلب ایتکوچی مشرکله گه قارا کز - ز
 عبرتلی کوز برله (مَآذًا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) فی نرسه باردر کولکرده هم برده خدای
 تعالی نك قدرتی علامتلرندن (وَمَا تَعْنِي الْآيَاتُ) وکیتارماسی آیتلرنی هم علامتلرنی
 کور و (وَالَّذِينَ) دهی فورقتو چیلرنك یعنی پیغمبرلرنك سوزلری هم کیتارماسی خدای
 تعالی نك عذابینی (عَنْ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ) اشانمی تورغان گروهدن یعنی خدای
 تعالی نك علمنده ایمان کیلتورماواری بیلگولانسان بولسه آنلرغه پیغمبرلر کیلووی
 هم معجزه لر و علامتلرنی کورولری برسیده فائده بیرماس (فَقُلْ يَنْظُرُونَ) بس ایا
 کوتارلرمو اوشبو مشرکله یعنی کونماسلر (الْأَمْثَلُ أَيَّامَ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِهِمْ) مگر
 آنلردن الگاری اونکن کمسه لرنك کونلری اوخشاشلینی کوتارلر یعنی آنلردن
 الگاری بولغان عاد و ثمود قوملری کییلرنك باشلرینه کیلگان بلالز و عذابلر شکلی
 اوزلرینه عذاب کیلونی کوتارلر (قُلْ) ایتکل سن ای محمد علیه السلام آنلرغه (فَانظُرُوا)
 بس منتظر بولکز و کوتوب تورکز سز ای مشرکله اوزکز گه عذاب کیلونی (أَنِّي
 مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظَرِينَ) درستلکده من هم سز نك ایله بر گه کونکو چیلردن من سز نك
 هلاک بولماقکزی (ثُمَّ نُنَجِّي رُسُلَنَا) صکره فوتقاردق بز رسول لورمنی آنلرنی بالعافه
 نوتقان قوملر گه عذاب نازل بولغانده (وَالَّذِينَ آمَنُوا) هم ایمان کیلتورگان کمسه لرنی
 فوتقاردق (كَذَلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا) اوشانداق وعده بیردکیز بز نك اوزریمز گه ثابت
 بولغان درست وعدهنی شوپله دیوبکم (نُنَجِّي الْمُؤْمِنِينَ) بز فوتقارورمز مؤمنلرنی
 مشرکله هلاک بولغان وقتده (قُلْ) ایتکل سن ای محمد علیه السلام مکه اهلینه (بِأَيِّ
 آيَاتِنَا) ای آدمیلر (أَنْ كُنْتُمْ فِي شَكٍّ مِنْ دِينِي) اگر بولسا کز سز شک و گمانده
 منم دینم نك حقلقنده یعنی اسلام دینی نك راستلقینه اشانماسا کز شک وشبهه کز بولسه
 من سز گه اوزم نك دینینی بیان قیلایم (فَلَا أَعْبُدُ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ) بس
 من عبادت قیلامن سزله طابونا تورغان کمسه لر گه خدای تعالی دن باشقه یعنی
 فرشته لر گه و پوتلرغه طابوناسمن (وَلَكِنْ أَعْبُدُ الَّذِي يُتَوَفَّيْكُمْ) ولکن من عبادت

اهلندن خبر آو اوچون
شهرگه يافنلا شقاچ قوم
نك سلامت فالورن بلوب
ايمدی من شهرگه كرسام
بو قوم منی يالغانچی
ديورلر من آنلرغه عذاب
كيلور ديوب وعه قيلغان
ايدم ديوب فايغوغه
فالدی شهرگه كزورگه
فورقوب بنه صحرا طرفينه
يوزالدى صكره آنك در ياده
بالق قارنده محبوس
بولماق نك فصه سی انبياء
سوره سنده ذكر ايدلور
انشاء الله تعالى

مواهب

فيلامن سزنی وفات ايتدر گوچی خدای تعالی گه كفر اهلينه اولوم عذاب بولغانلندن
آنلرنی فورفتو اوچون سزنی وفات ايتدر گوچی خدايقه عبادت فيلامن دیدی
(وَأَمْرٌ أَنْ آكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ) دخی بيورلدم من منم بولماقیم برله مؤمنلردن
(وَأَنْ آقَمَ وَجْهَكَ) هم بيورلدم من شويله ديوبكم توغری قبالغ ويونالدر گل سن
يوزكنی (المدين حنيفا) اسلام دينينه ميل ايتكوچی و آوشقوچی بولغان حالكنده باطل
دينلردن حق و طوغری بولغان دينگه (وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ) هم البته بولماغل سن
خدای تعالی گه شرك كيلتور گوچيلردن يعنى مكأ خدای تعالی اسلام ديننده ثابت
بولو ايله بيوردی هم كفر و شركدن منی طيبدی (وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ) و دعا ايتما گل سن
خدای تعالی دن باشقه (مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ) سكا فائده هم ضرر ايرشدر آلمی
تورغان نرسه گه يعنى پونلرغه عبادت قيلماغل كم آنلر عبادت قيلغان اوچون هيچ
بر فائده ايرشدر آلماسلر عبادت قيلماغان اوچون زبان كيلتورا آلماسلر (فَأَنْ
فَعَلَتْ) بس اكر فيلساك سن اوشبو اشنی يعنى خدايدن باشقهغه دعا فيلساك
و عبادت ايتساك (فَأَذَّاكَ مِنْ الظَّالِمِينَ) بس در سنلكده سن شولو قنده ظلم لق
ايتكوچيلردن بولور سن عبادتنی اوز اورنندن باشقهغه قويماق سببلی خطاب
ظاهر ده رسول صلى الله عليه وسلمگه بولسه ده حقيقتده بارچه امتلرگه در (وَأَنْ يَمْسَسَكَ
اللَّهُ بَضْرًا) واگر ايرشدر سه خدای سكا بر فاطيلقنى صر خاولك يا كه فقيرك شكلی
(فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ) بس بوقدر هيچ بر دفع ايتكوچی و كيتار گوچی سندن اول
فاطيلقنى مگر خدای تعالی اوز يكنده در (وَأَنْ يَرُدَّكَ بِغَيْرِ) واگر نلاسه خدای تعالی
بر بخشيلقنى صحتك و شادلق هم بايلق كبی (فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ) بس بوقدر هيچ بر
فايتار گوچی و منع ايتكوچی آنك فضل و كرمينی (بِصِيبٍ بِهِ) ايرشدر ور خدای
تعالی اوز ينك فضلن و رحمتن (مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ) بنده لرندن اوزی تلاگان
كمسه گه (وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ) و اول خدای تعالی يارلقاغوچيدر بس گناهنن صوك
آنك مغفرتندن اميد اوز ماكز مهر بان و مر حمتليدر طاعت و عبادت فيلوب رحمتينه
اميد باغلاكز (قُلْ) ايتكل ای محمد عليه السلام آدميلرگه (يَا أَيُّهَا النَّاسُ) ای آدميلر
(فَدِجَاءُكُمْ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ) تحقيق كيلدى سز لرگه حق و طوغری سوز پروردكار كز دن
يا كه حق سوزنی ايتكوچی پيغمبر سز لرگه كيلدى موندن صوك سز نك هيچ بر
عذر كز فالمادی (فَمَنْ آهْتَدَى) بس هر كم طوغری يولغه كونولسه و ايمان كيلتور ب
پيغمبر گه ايار سه (فَأَنَّمَا يَهْتَدَى لِنَفْسِهِ) بس موندن باشقه توكلدر كم اول كونولور

وهدایت طابار اوز نفسی اوچون یعنی فائدهسی اوزینه بولور (وَمَنْ ضَلَّ) وهرکم
 آداشسه طوغری بولدن وپیغمبرنی بالفانغه نوتوب آزغونلقده فالسه (فَأَنَّمَا يَضِلُّ
 عَلَيْهَا) بس موندن باشقه نوگلدیر کم آداشور اول وضلالنکه توشار اوز نفسی
 ضررینه یعنی ضلالتی نك وبالی وزیانی اوزینه بولور (وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ) ومن
 نوگلمن سز نك اوزرگزگه وکیل وصافچی یعنی سز نك اشکز مكا طاپشر لمانغان در
 اوز اشکز اوچون اوزرگز جواب بیورورسز (وَأَتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ) وایار گل سن ای
 محمد علیه السلام شول نرسه گه کم وحی ایتولور سکا خدای تعالی دن یعنی وحی
 ایتولگان حکم لرنی اوزك نونقل هم آدمیلرگه ایرشدر گل (وَأَصْبِرْ) هم صبر فیلقل
 قومئدن سکا جفا ایرشما کینه هم زمانه نك فاطیلقرینه (حَتَّىٰ يَحْكُمَ اللَّهُ) تا کم حکم
 ایتکانگه چه الله تعالی سکا نصرت و یاردم ایله یا که صوغش فیلو ایله بیورغانینه چه
 مشرکلر نك اذیت و جفالرینه چداغل (وَهُوَ خَيْرٌ مَّا تُحْكَمُ بِهِ) واول خدای تعالی در حکم
 فیلقوچیلر نك آرنوغراقی و بیخشیرانی کم آنك حکمنده خطا و یا گلشلقی بولو احتمالی
 بوقدر یا که حکم ایتماکنده گواهنه محتاج نوگلدیر همه نرسه گه مطلعدر
 والله اعلم بالصواب

سورة هود مكية وهى مائة وثلاث وعشرون آية

۱۲نجی سوره هود علیه السلام سورهسی مکده نازلدر بر بوزده بکریمی اوچ آیتدر

بسم الله الرحمن الرحيم

(الرَّ) الله اعلم بهراده اهل تفسیر دیمشدر کم سوره لرنك اول لرنده بولغان حروف
 مقطعه خدای تعالی نك سر لرنندنر معناسینی بلو اوزینه مخصوصدر و بعضیلر الن
 لام رانك معناسی انا الله ارى یعنی من شول الله منکم مطیع لرنك طاعتلرن و عاصیلرنك
 گناهلرن کورورمن و عمل لرنینه کوره نبوشلی جزالرن بیورورمن دیمکدر دبورلر
 (كِتَابُ أَحْكَمٍ آيَاتُهُ) اوشبو قرآن شول کتابدر کم آنك آیتلری محکم ایتولدی
 یعنی آنك آیتلری دلیل لرن ایله اثبات ایتولگان و برکتولگاندر کم آنلرغه هیچ بر
 بحث ایرشماس یا ايسه بیک ترتیب و انتظام ایله نزلگاندر کم آنده هیچ نقصان
 و عیب بوقدر یا که مراد اوشبو سوره نك آیتلر بدر کم آنلر همه لری محکمدر هیچ بر
 منسوخی بوقدر (ثُمَّ فَصَّلَتْ) صکره تفصیل ایتولدی و آبروب ذکر ایتولدی اول
 آیتلر یعنی آیت آیت ایتوب ایندرلدى یا ايسه بنده لرگه کبراک بولغان نرسه لر

آنده آچق بیان اینولدی (من لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ) حکمت ایاسی هم بارچه نرسه دن
 خبر توتقوچی بولغان خدای تعالی فاشندنن (أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ) تا کم سز نك عبادت
 قیلما سز لفقّر اوچون مگر خدای تعالی گه گنه یعنی خدایدن باشقهنی معبود ایتماینچه
 خدای تعالی نك اوزینه گه عبادت فیلو ایله سز لرنی بیورماق اوچون اول فرآن ایندرلدی
 (أَنتُمْ لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ) در ستلکده من سز لرگه خدای تعالی طرفندن بیار لگان
 فورقتوچی هم سو یونچ بیرگوچی یعنی من گناه قیلغان کمسه لرنی خداينك خدايندن
 فورقتو اوچون و ایندگولك اینکو چیلرگه اجر و ثوابلر ایله سو یونچ بیرو اوچون
 بیار لگان پیغمبرمن (وَأَن اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ) دخی اول آیتلرنی تفصیل فیلو شونك
 اوچوندر تا کم استغفار قیلکیز و یار لقا ما فنی استا کز سز اوز کز نك پروردکار کز دن
 اونکاندا گی گناه لر کز اوچون (ثُمَّ نُوبُوا إِلَيْهِ) صکره توبه قیلکیز و قایتو کز سز آنك
 صاری هم گناه دن صافلانو کز کیله چکده (بِمَتَعَكُم) تا کم فائده لاندرو سزنی خدای
 تعالی (مَتَاعًا حَسَنًا) (۱) بخشى فائده لاندرو ماق ایله یعنی عمر لر کزنی اوزون قیلور
 تا کم کشیلر سز دن فائده لاندور لر یا که ایمین لك وصعتك ایله عمر اونکار ورسز (إِلَى
 أَجَلٍ مُّسَمًّى) بر بیلگولاندمش مدنکه چه یعنی اجل لر کز بئکانگه قدر (وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي
 فَضْلٍ) هم بیرو خدای تعالی هر بر فضیلت و آرنقلق ایاسینه یعنی طاعت و عبادت
 ایاسینه بیرو (فَضْلَهُ) آنك اجر و ثوابینی (وَأَن تَوَلَّوْا) و اگر اعراض قیلسا کز
 و دونسا کز سز ای کافر لر اسلام دینندن و مئا یار و دن (فَأَنى أَخَافُ عَلَيْكُمْ) بس
 در ستلکده من فورقامن سز نك اوزر کز گه (عَذَابٍ بَوْمٍ كَبِيرٍ) الوغ کون نك یعنی
 قیامت کونینك خدايندن (إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ) الله تعالی صاریدر سز نك قایتما کز حساب
 و جزا اوچون (وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) و اول خدای تعالی بارچه نرسه اوزرینه
 کوچی یتکو چیدر اولگانندن صو کز نر کز ما کگه هم عذاب قیلما قغه و ثواب بیرما کگه
 همه سینه کوچی یتار مشرکلر اول حضرت صلی الله علیه و سلمگه بیک دشمن بولسه لرده
 دشمنانلق لرن باشور ورگه طر شور لر ایدی اول حضرت حقنک ایولر نك اوز آرالرنک باشور ب
 سویلا گان سوز لرینك جوابی فرآنده ایندر لگاچ بیک عجبکه فالور لر ایدی آپدراغان
 لقرندن بز نك آرامزده سوز طئلاوچی باز در بز نك سویلاشکان سوز نر مزی
 طئلاب توروب محمد علیه السلامغه ایرشدره تورغاندر دیوب بر برسینه
 اینور لر ایدی هم شوندن صو کز اوز آرالرنده بر یاشرن سوز سویلاشما کچی
 بولسه لر بیک صافلانوب پرده لرنی توشوروب باشلرینه کیولمرن بورکانوب بر

(۱) متاع حسن خدای
 تعالی بیرگان نعمتکه
 شکرانه ایتماک هم قضاغه
 راضی بولماق و بلاغه
 صبر قیلماق در دپیشلر
 لطائف قشیر بده کیلتور
 مشدرکم متاع حسن
 شولدرکه خلقنك حاجت لری
 آنك قولندن اونالور
 و باشقهلرغه فائده سی
 ایرشور حضرت ابن مسعود
 بیور مشلدر کم فضل ایاسی
 میزاندن ایندگولک لری
 یاوز لقه پنه فاراغانه آرتق
 و آغر کیلگان کمسه در
 تیسیر

بر سینه بیک یاقن کیلوب آغزنی قولافغه قویو بقره سویلاشه تورغان بولدیلر حق
 تعالی دن آیت کیلدی کم (أَلَا أَنهٗم یثنون صدورهم) آگاه بولگن کم در سنلکده اول
 کافر لر دوندرور لر بر برسینک طرفینه کو کرا کلرن باشرن سوزارنی سویلاشور که
 پیغمبر علیه السلامغه دشمانلقلرندن (لیستغفوا منه) تا کم باشور سوزار او چون خدای
 تعالی دن یعنی سویلاشکان سوزارن خدایدن باشور ما کچی بولالر (الاحین یستغشون
 ثیابهم) آگاه بولگن کم آنلر باشرنو او چون اوزارینک کیوملرن باشلرینه قاپلاغان
 وقتده (یعلم ما یسرون) بلور خدای تعالی آنلرنک باشوره تورغان نرسه لرن (وما
 یعلنون) هم بلور آشکارا قیلا تورغان نرسه لرن یعنی کوکلرندا گی نیتلرن هم
 سویلاشکان سوزارن همه سیننی خدای تعالی بلور آندن باشور آلماسلرنی قدر
 طرشه لرده (انه علیم بذات الصدور) در سنلکده اول خدای تعالی بلگو چیدر
 کو کرا کلردا گی سرلرنی و باشرن نیتلرنی (۱) * (وما من دابة فی الارض) ویوقدر
 هیچ بر قیلمد اغوچی جان اباسی برده (الا علی الله رزقا) مگر خدای تعالی اوزرینه در
 آنلرنک رزقلری یعنی خدای تعالی اوزرنک فضلی ایله هر بر جان اباسی نك رزقینی
 ابرشدرور با که هر بر جان اباسینک رزقی خدای تعالی اختیار نك در تلاسه رزقینی
 کیک قیلور وتلاسه طار قیلور (ویعلم مستفرها) هم بلور خدای تعالی هر بر جان
 اباسینک فرار قیلا تورغانن اوزرنن ترک وقتنده (ومستودعها) دخی بلور آنک
 یاناچق اوزرنن اولگانندن صو ک (کل فی کتاب مبین) اوشبو ذکر ایتو لگانلرنک هر
 قایوسی آشکارا بولغوچی کتابده یعنی لوح المحفوظده یازلغاندر (۲) (وهو الذی خلق
 السموات) و اول خدای تعالی شول ذاندر کم یاراندی کوکلرنی (والارض) هم برنی
 (فی ستة ایام) آلتی کونده یعنی دنیا کونلرندن آلتی کون مقدارنده یاراندی
 (وکان عرشه) و بولدی کوکلرنی هم برلرنی باراتون الگاری آنک عرشه (علی
 الماء) صو اوزرنده بعض تفسیرلر ده مدکوردر کم بارچه عالمدرن الگاری خدای
 تعالی بر باشل یافوت یاراندی هبیت نظری ایله آکا نظر نیلدی اول یافوت اودی
 صو بولدی صکره خدای تعالی جیلنی یاراندی صونی جیل اوزرنده فرار قیلدردی
 وعرشنی صو اوزرنک توندی (لیبلو کم) تا کم صناسون او چون سزنی یعنی صباغو چیلر
 معاملسن قیلسون تا کم ظاهر بولسون و بلونسون او چون شولکم (ایکم احسن عملا)
 سز نك قایسیگنر بخشیراندر عمل یوزندن یعنی اوشبو نعمتلر که کم نك شکرانه سی
 آرتوغراق ایکنی یا که اوشبو اشلر که کم نك تصدیقی و اشانووی کاملرک ایکنی ظاهر

(۱) اوشبو آیت کریمه
 اخنس بن شریق حقیق
 نازل بولمشد اول اخنس
 بیک طائلی سوزلی هم
 سوزن اونکاروچی کشی
 ایدی رسول صلی الله علیه
 وسلم مجلسینه کیلوب طائلی
 سوزار سویلا بالغاندر
 دوستلق کورساتوب لافر
 اورار ایدی لکن اوزی
 اچندن بیک قاطی دشمان
 ایدی حق تعالی آنک
 کوکلنگی فاسد اعتقادن
 بلدروب اوشبو آیتنی
 ایندردی اسباب النزول

الجزء الثاني عشر ۱۲

(۲) بعضیلر دیهشلردر کم
 مستودع شول اورندر که
 آنک جان اباسی اختیار سر
 فرار قیلور انا لرنک
 صیللری هم انا رحمی
 کبی و مستقر اوز اختیار
 لری ایله فرار قیلا تورغان
 اورنلر بدر و بعضلر دیو
 رار کم مستودع قسدر
 و مستقر جنت یا که تموغدر

بولسون (وَلَّئِنْ قُلْتُمْ) واگر ایتساك سن ای محمد علیه السلام اوزنكك قومكا (انکم
 مبعوثون) درستلکده سز فوبار لمشلر سز وتوگز لورسز (بعد الموت) اولگانندن
 صوڭ یعنی اولگانن دن صوڭ خدای تعالی سز لرنی توگزور دیوب ایتساك (لیقولن
 الذین کفروا) البته ایتورلر کافر بولغان وایشانی تورغان حکمه لر (ان هذا الا
 سحر مبین) توگلدر اوشبو فوبار لماتی حقنده ایتکان سوزك مگر آشکارا سحر در یعنی
 سحر شبکلی باطل وبالغان سوزدر دیورلر (وَلَّئِنْ آخَرْنَا عَنْهُمْ الْعَذَابَ) واگر
 کیچکدر ساك بز اول مشرکلردن عذابتی (الی امة معدودة) بر صالمش و بیلگولانمش
 وقنغه چه (لیقولن ما یحبسه) البته ایتورلر آنلر استهزاء قیلوب نی نرسه منع قیلادر
 و طیار اول عذابنی کیلودن یعنی سن عذاب کیله دیوب بزنی فورقنا ایدك نی اوچون
 کیلمی دیوب مسخره قیلورلر (الا یوم یانبهم) آگاه بولکز شولکونه کم کیلور اول عذاب
 آنلرغه یعنی بدر صوغشی کوننده (لیس مصر و فاعنهم) دوندرلمش بولماس
 و کیری فایتارلماس اول عذاب آنلردن یعنی عذاب کیلگان کونده نیقدر طرشه لرده
 دفع فیلا آلماسلر و فور تولماسلر (و عاق بهم) هم چولغاب آلور اول مشرکلرنی هر
 طرفلردن (ما کانوا به یستهزؤن) شول نرسه کم استهزاء قیلور ایدیلر و مسخره گه
 توندیلر آنلر اول نرسه نی جهالت و نادانقلری سببلی یعنی حاضرده فایجان کیله
 ونی اوچون کیلمی نورا دیوب مسخره گه توتقان هذا بلری اولوقنده آنلرنی تمام
 چولغاب آلور قای طرفه بارسه لرده فورتولا آلماسلر (وَلَّئِنْ آذَقْنَا الْإِنْسَانَ) واگر
 طانتوسافیز آدمیگه (منا رحمة) اوز فاشیمزدن بر رحمتنی یعنی بر نعمت بیرساك
 (ثم نزعناها منه) صکره کیری آلسافیز آندن اول نعمتی (انه لیئوس) درستلکده
 اول کمهسه امید اوزگوچیدر (کفور) کفران نعمت ایتکوچیدر یعنی خدای تعالی نك
 فضل و کریمینه ایشانماوی سببلی امیدینی تمام اوزار هم اولگی نعمت اوچون شکرانه
 قیلماس (وَلَّئِنْ آذَقْنَاهُ) واگر طانتوسافیز اول کمهسه گه (نعماء) نعمت ویشیلقنی
 سلامتک هم بایلق شکلی (بعد ضراء مسته) آثا ایرشکان فاطیلق و محنت صوڭنده
 صرخاولق و فنیلک کبی (لیقولن) البته ایتور اول کمهسه شولوقنده (ذهب السیئات
 عنی) کیتدی یاوزلقلر مندن یعنی منم باشیمغه کیلگان فاطیلقلر و محنتلر کیتدی دیور
 (انه لفرح ففور) درستلکده اول کمهسه شادلانغوچیدر اوزینه کیلگان نعمت
 سببلی هم مفرور بولوب مافتانوغچیدر شول شادلقی و مافتانماقی آنی شکرانه دن
 غافل قیلور نعمت نك حقیقی ادا فیلا آلماس (الا الذین صبروا) مگر شول کمهسه لرکم

۱) یعنی کفرلر کیتدی
 ۲) منم باشیمغه کیلگان فاطیلقلر
 ۳) شکرانه اولوقنده
 ۴) یاوزار هرنگه فالملرلماس
 ۵) نیتده یوزقلرینی کیلک
 ۶) اولور نعمت لرنی یانه
 ۷) یوزلور

صبر فيلديلر و قاطبيلقرغه چداديلر (وَعَمَلُوا الصَّالِحَاتِ) هم ايندگو عمللر اشلاديلر
 و نعمتنك حقينى ادا فيلوب شكرانه سن اوناديلر (أُولَئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ) اوشبو گزوه
 بولغو چيدر آنلرغه مغفرت و بارلقاو گناهلرن (وَأَجْرٌ كَبِيرٌ) هم اولوغ اجر و ثواب
 عرب مشركارى تعصب و عنادلى سببلى اول حضرت صلى الله عليه وسلم دن نورلى
 معجزه لر و علامتلر كورساتونى استارلر ابدى قرآن آيتلرن مسخره گه نونوب استهزآء
 فيلورلر ابدى ا گرسن پيغمبر بولساك خداى سكا نى اوچون خزينه لر بيرماگان
 سن فقير سن هم نى اوچون كوكدن بر فرشته نوشوب سنك حقكده گواهلك بيرومى
 ديوب اوشبونك كى نيوش سز سوزلر ايله اول حضرتنى جفا فيلورلر ابدى بوسوزلردن
 اول حضرتنك كوگلى طارايوب قايقورور ابدى حق سبحانه و تعالى اول حضرت صلى
 الله عليه وسلم گه مشركلرنك انكار ايتولر ينه و استهزآء لر ينه پر و ا فيلماغل و رسالتنى
 هميشه اير شدرگل ديوب آيت بيناردى و بيورديكم (فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ) بس شايديكم سن
 فويغوچى سن يعنى فويهاغل (بعض ما يوحي اليك) سنك صارى ايندرلگان نرسه نك
 بر آزن يعنى مشركلرنك مسخره گه نونولرندن و نيوش سز سوزلرندن فورقوب پشكا
 ايندرلگان آيتلرنك بهضيلرن ايتمى فالدرماغل (و ضائق به صدرك) هم طارايغوچيدر
 آنى اظهار فيلوا ايله سنك كوكرا كك يعنى كوگلك طارالانماسون (أَنْ يَقُولُوا) مشركلرنك
 ايتما كلرندن فورقوب (لولا أنزل عليه كنز) نى اوچون ايندرلما گان اول محمد عليه
 السلام اوزرينه بر خزينه ديوب (أَوْجَاءٌ مَعَهُ مَلِكٌ) يسا ايسه نى اوچون كېلامدى
 آنك ايله بر فرشته ديوب يعنى مشركلرنك ا گر اول محمد حق پيغمبر بولسه كوكدن
 آكها بر خزينه ايندراور ابدى باى و دولتى بولور ابدى يا ايسه بر فرشته كيلوب
 آنك پيغمبرلكينه گواھلى بيورور ابدى ديوب ايتولر ينه كوگلك طارالانوب رسالتنى
 ايرشردن نوقتاماعل و سكا ايندرلگان ايتلرنى نبلغ فيلماينچه فالدرماغل آنلرنك
 سوزلرينه سن قايقورماغل (أَمَّا أَنْتَ فَنذِيرٌ) موندن باشقه توگلدركم سن بر
 فورقتوچى سن آدميلرنى خداى تعالى نك عذابندن و سنك اشك رسالتنى ايرشردن
 آنلر قبول ايتماسه لر اوزلرينه زبان بولور (وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ) و خداى تعالى
 بارچه نرسه اوزرينه گواھدر يا كه اشلرينى باشقارغوچيدر و صافلاغوچيدر اوزرينه
 توكل قيلغانلرنى (أَمْ يَقُولُونَ افترية) يا ايسه ايتهلرمو اول مشركلر محمد عليه السلام
 افتراء قىلدى و اوزندن چفاروب ايتدى قرآن نى ديوب (قُلْ) ايتكل سن اى محمد عليه
 السلام آنلرغه (فَاتُوا بِعَشْرٍ سَوْرٍ مِثْلِهِ) بس كېلتور كرسز اى مشركلر فصاحت و بلاغتن

اوشبو آيت كى
 افس بن شريف
 نزل بولميش اول افس
 نيك طالع سورلى هم
 سورن اوزلر نى نى
 ابدى رسول صلى الله عليه
 وسلم عليه كيلوب طالع
 سوزلر بولسا ايتاماسون
 دوستلر كورساتون خلاص
 اولر ايتى لنگلر
 ايتن نيك طالع
 ابدى حق تعالى آنك
 كوگلك كى مانت ايتن
 نغروب اوشبو افس
 ايتردى ايتاماسون
 الهى الثالث عشر
 ۱۳
 بصره مشركلر
 سوزلر بولور ايتن
 آنلر ايتن ايتن
 قرآن بولور ايتن
 ايتلر هم ايتن
 كى و سوزلر ايتن
 لرى ايتن ايتن
 اولر ايتن و ايتن
 باركم سوزلر
 بولور ايتن

قرآن اوخشاشلى بولغان اون سورهنى (مقتربات) افتراء ايتولمىش بولغان يعنى اوزلرگز باصاب ايتىكان سورهلرنى كىلتورگز البته كىلتوره آلماس سز بس قرآن سورهلرى اوخشاشلى سورهلرنى نوزوب ايتورگه سز قادر بولماساگز من هم سزنى شكلى بر كشى من نچوك اوزمدن چقاروب ايتنه آلورمن (وادعوا من استطعتم) هم چافرگز اوزگزگه باردم بىرسون اوچون شول سورهلرنى نوزوب ايتورگه كوچگز يتكان كمسهنى (من دون الله) خداى تعالى دن باشقه يعنى هر كمنى كىلتورورگه كوچگز يتسه شونى چاقروب كىلتورگز وبرگه لاشوب طرشوب قرآن اوخشاشلى بولغان سورهلرنى باصاگز (ان كنتم صادقين) اگر بولساگز سز راست و طوغرى ايتكوچبلر قرآننى اوزگدن چقاروب ايتنه سن ديگان سوزگزده (فان لم يستجيبوا لكم) بس اگر اجابت ايتماسه لر اول مشركلر سزگه اى مؤمنلر يعنى فصاحت وبلاغتك قرآن شكلى بولغان سورهلرنى نوزوب ايتنه آلماسه لر (فاعلموا) بس بلىگز سز (انما انزل بهلم الله) شونيكم اول ايند لىكان نرسه يعنى قرآن خداى تعالى نك علمى وبىلماكى ايله ايندر لىكاندر كم بىنده لرنك مصلحتلرى آنده بيان ايتولگاندر آكنا هيچكم معارضه فيلا آلماس (وان لا اله الا هو) هم بلىگز شونيكم يوقدر هيچ بر معبود مگر اول خداى تعالى گندهر (فيل انتم مسلمون) بس ايا سز لر ثابتلر موسى اسلام ديننده يعنى اسلام ديننده ثابت بولگز و آندن آيرلماگز (من كان يريد الحيوۃ الدنيا) هر كم تيار بولسه دنيا ترك لىكىنى يعنى همنى اوشبو دنياغه غنه منحصر بولوب بارچه عمللرى دنيا فائىسى اوچون گنه بولسه و آخرتنى اوبلاماسه (وزينتها) هم دنيا ترك لىكى نك زينتىنى و بيزا كلربنى تيار بولسه (نوف اليهم اعمالهم فيها) كامل ايتوب بىرورمز آنلرغه قىلغان عمللرى نك جزاسىنى اوشبو دنياده يعنى دنيا دولتن هم صحتك وبالالار كو بلىكى كى اوشبو دنيا نعمتلرن اول كمسه گه بىرورمز (وهم فيها لا يبغسون) و آنلر يعنى عمللرن دنيا اوچون گنه اشلاگان كمسه لر اوشبو دنياده كم بىرلمىش بولماسلر قىلغان اشلر ينىك جزاسى كىمتولماس كامل اونالور (۱) (اولئك) اوشبو گروه يعنى دنيايى غه تلاگان كمسه لر (الذين ليس لهم فى الآخرة) شول كمسه لر در كم يوقدر آنلرغه آخرنده (الا النار) مگر توغ او طى غندهر آخرتك اورنلرى توغدير آخرت نعمتندن آنلرغه نصيب يوقدر (وحيط ما صنعوا فيها) هم بوغالدى وضايغ بولدى آنلرنك اشلاگان نرسه لرى آخرنده زيرا كه آخرنده اجر وثواب اخلاص ايله اشلانگان عملگه گنه بولور ربا

(۱) يعنى كافرلرگه صدقه
وصله رحم كىنى بخشىلقلر -
ينك جزاسى اوشبو دنياده
بىرلور آخرتكه فاللر لماس
دنياده زقلربنى كىك
ايتولور هم تنلر ينه صحتك
بىرلور جمالى

یوزندن دنیا اوچون اشلاگان هملرک آخرنده هیچ فائدهسی بولماس (وَبَاطِلٌ مَا
 كَانُوا يَعْمَلُونَ) دخی باطلدر و یوق فرسه در آنلرک دنیاغه اشلاگان نرسه لری
 زیرا که اخلاص سز هملدر (أَمَّنْ كَان) ایا شول کسه کم بولدی اول (عَلَىٰ بَيْتِنَا مِنْ
 رَبِّهِ) ظاهر بولغوجی دلیل اوزرینه پروردکارندن کم اول دلیل آکا طوغری بولدی
 کورساتور (وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مُنْتَه) هم آنک یا ننده بولسه بر گواه خدای تعالی طرفندن
 یعنی خدای تعالی عقلینی نورلاندروب هقل دلیل ایله طوغری بولدی بولسه هم آنک
 اوستونه قرآنک گواهلقی ایله اسلام دینی نک حقلض تمام آکلاسه و هدایت طاپسه
 شول کسه باره مقصودی دنیا زینتی و دولتی بولوب دنیا اوچون گنه همل قیلغان کشی
 ایله برابر و نیگز بولورمو بعضلر بینه دن مراد قرآن و آنک یا ننده بولغان شاهد جبرائیل
 علیه السلامدر دیورلر یا که بینه قرآن و آکا ابار گوجی شاهد انجیلدر (وَمَنْ قَبْلَهُ
 كِتَابٌ مُوسَىٰ) هم اول قرآننن یا که انجیلدن الگاری بولدی موسی پیغمبر نک
 کتابی یعنی موسی علیه السلامغه ایندرلگان تورات هم اول قرآننی تصدیق قیلور
 (أَمَّا وَرَحْمَةٌ) امام هم رحمت بولغانی حالده اول تورات مؤمن ارگه یعنی مؤمنلر
 آکا ابارورلر هم آکا ایمان کیلتورولری رحمت اینما کینه سبب بولور (أُولَئِكَ)
 اوشبو بینه و دلیل اوزرینه بولغان کسه لری (يُؤْمِنُونَ بِهِ) اشانورلر قرآنغه (وَمَنْ
 يَكْفُرْ بِهِ) و هر کم کافر بولسه و اشانماسه اول قرآنغه (مِنَ الْأَحْزَابِ) گروهلردن یعنی
 مکه اهلی هم آنلرغه ابار گوجی مشرکلردن (فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ) بس تموغ او طیدر آنک
 وعده اینولگان اورنی و باراجق یری (فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ) بس بولماغل سن
 گمانده و شکده اوشبو وعده دن یعنی قرآنغه اشانماغان کسه نک باراجق اورنی تموغ
 ایدکنده هیچده شک و شبهه نوتماغل (أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ) در سنلکده اول وعده
 حقدر و طوغریدر پروردکار کندن (وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ) ولکن آدمیلر نک
 کوبراکی اشانماسلر آکا (وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ) و کیدر ظالمراک افتراء قیلغان
 کسه دن (عَلَىٰ اللَّهِ كَذِبًا) الله تعالی اوزرینه بالغاننی یعنی خداینک شریکی بار
 دیوب یا ایسه خدای تعالی وحی ایتکان نرسه نی خدایدن تو گلدر دیوب بالغاننی
 افتراء ایتکوجی کسه دن ظالمراک کشی بوفدر (أُولَئِكَ) اوشبو خدای تعالی گه
 بالغاننی افتراء ایتکوجی کسه لری (يَعْرَضُونَ عَلَىٰ رَبِّهِمْ) عرض ایتولورلر محشر یرنک
 اوزلرینک پروردکارلرینه حساب اوچون (وَيَقُولُ الْأَشْهَادُ) هم ایتورلر گواهلر یعنی
 همل دفترن بازغوجی کراما کاتبین فرشته لری ایتورلر یا که پیغمبرلر اوزلرینک امتلری

حقیقته گواه بولوب ایتورلر یا که اوزلرینک اعضالری گواهلری بیروب ایتورلر
 شویله دیوبکم (هُؤلَاءِ الذِّیْنَ) اوشبو گروه شول کسهلردر کم (کذبوا علی ربهم)
 بالفانلادیلر (۱) پروردکارلری اوزرینه یعنی خدایک بالاسی و شریکی بار دبدیلر
 (الَّا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ) آگاه بولسز کم خدای تعالی نك لعنی ظلم لقی ایتکوچیلر
 اوزرینه یعنی کافرلر گه و مشرکلر گه در (الذین یصدون عن سبیل الله) آندابن
 ظالم لقی ایتکوچیلر کم طیارلر آنلر خدای تعالی بولندن یعنی آدمیلر نی اسلام دینندن
 طیارلر (ویبغونها عوجاً) هم استارلر آنلر خدای تعالی بولینه فکغرلقنی یعنی اسلام
 دینندن عیب طاہماچی بولورلر طوغری بول توگل دیورلر (وهم بالآخرة هم
 کافرون) هم آنلر آخرتکه اشانماوچیلر (أولئک) اوشبو آخرتکه اشانماوچی
 کسهلر (لم یکنوا معجزین) بولمادیلر عاجز ایتکوچیلر خدای تعالی نی آنلرغه
 عذاب بیارودن (فی الأرض) یرده یعنی اگر خدای تعالی نلاسه دنیاده آنلرغه عذاب
 بیارور آنلر خدای تعالی نی عاجز ایته آلماسلر (وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ) هم یوقدر
 آنلرغه خدای تعالی دن باشقه هیچ بر کسه (من اولیاء) دوستلردن یعنی آنلر نی
 خدای تعالی نك عذابندن هیچ بر فوتعاروچی یوقدر (یضاعف لهم العذاب) نهجه
 اونوشلر ایتوب آرتدرلور آنلرغه عذاب یعنی آنلرغه عذاب ایکی قات بولور
 برسی اوزلرینک ضاللنلری اوچون و برسی باشقلر نی آزدولری اوچون بولور
 (مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ السَّمْعَ) قادر بولمادیلر آنلر ایشتوگه یعنی دنیاده وقتلرنده حق
 سوزلر نی ایشته آلمادیلر (وَمَا كَانُوا يَبْصُرُونَ) هم کورور بولمادیلر خدای تعالی
 فترتینک علامتلرن یعنی کوکل کوزلری ایله کورمادیلر و عبرت آلمادیلر (أولئک)
 اوشبو ذکر ایتولگان کسهلر (الذین خسروا أنفسهم) شول کسهلردر کم زیان
 ایتدیلر اوز نفسلرینه (وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ) هم یوغالدی آنلردن شول
 نرسه کم افتراء فیلور ایدیلر آنلر خدای تعالی گه یعنی پونلرمز بزگه شفاعت فیلور
 دیورلر ایدی آخرتده شول پونلری آنلردن یوغالور (لأجرم انهم فی الآخرة) یوقدر
 هیچ بر شک و شبهه شونده کم آنلر آخرتده (هم لأخسرون) آنلردر زیان
 ایتکوچیرا کلر و آخرت سعاندن محروم فالغوچیلر (ان الذین آمنوا) درستلکده
 شول کسهلر کم ایمان کیلتوردیلر اخلاصاری ایله (وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ) هم اشلادیلر
 ایدگو عمللر نی (وَآخَبْتُوا أَلِي رَبِّهِمْ) هم فرار طاہدیلر پروردکارلرینک ذکر نی ایله
 یا که تواضع ونوبانچیلک ایتدیلر خدای تعالی گه یا که خدای تعالی اوچون آندن

(۱) الله تعالی اوزرینه
 بالفاننی ایتو نهجه تورلی
 اولور برسی علمده خطا
 و غلط ایتو ایله بولور
 و برسی بالفاندن کور-
 ما گان توشنی کوردم
 دیوب سو بلا مکدر و برسی
 دین اشارنده اوز عقلی
 ایله قیاس فیلوب حکم
 ایتما کدر یا که بالفان دن
 مکا کشف ایتوله والهام
 بولاد یوب دعوا ابلا ما کدر
 یا که خدای تعالی در گامینه
 مقر بلردن من دیوب دعوا
 ایتمکدر تبسیلر

باشقه دن تمام كېسولديلر (أُولَئِكَ) اوشبو كېسەلر (أَصْحَابُ الْجَنَّةِ) جنت اهللر بىر
 (هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ) آنلر جنتدە مېنگو فالغوچىلردر (مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ) اول ايكى گر وەنك
 يعنى مؤمن ايلە كافرئك اوخشاشى (كَالْأَهْمِيِّ وَالْأَصَمِّ) صوفر هم صا كُفراو شكلىلدىر
 (وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ) دخى كوزلرى كور وچى وفولانلرى ايشتكوى كېسە شكلىلدىر
 يعنى كافرئك مثالى صوفر و صا كُفراو كىشى كىبى در مؤمن ئك مثالى كور وچى هم
 ايشتكوى كىشى كىبىدر (هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا) ايا بر نېگىز بولورلر مو اوشبو ايكى
 گروه صفت واوخشاشلرنده يعنى البته بر نېگىز تو گلدىر (أَفَلَا تَذَكَّرُونَ) ايا بس
 اوگوت آلماس سز مو و عبرتلانماس سز مو سز لر اوشبو مثاللر ايلە (۱) (وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا
 نُوحًا) و تحقيق بز بياردك نوحى پيغمبر ايتوب (أَلِي قَوْمِهِ) اوزينك قومينه بس
 ايتدى نوح عليه عليه السلام آنلرغە (أَنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ) در ستلكده من سز لرگە
 بر آشكارا فورقوچى من و سز لرنى خداى تعالى ئك عذابندن فورقور من (أَن لَّا
 تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ) شوبلە ديو بكم سز طابو نما كز و عبادت ايتما كز مگر خداى تعالى گە گنە
 عبادت ايتو كز (أَنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ) در ستلكده من فور فامن سز ئك اوزر كز گە (عَذَابِ
 يَوْمِ أَلِيمٍ) عذابى رنجكوى بولغان كون ئك عذابندن يعنى اگر خداى تعالى دن
 باشقه غە طابو نسا كز سز لرگە عذاب كىلور ديو ب فور فامن ديدى (فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ
 كَفَرُوا) بس ايتدىلر كافر بولغان اولوغلرى و باشقلىرى (مَنْ قَوْمِهِ) نوح پيغمبر
 قومندن يعنى نوح عليه السلام ئك سوز بىنە فارشى آ ئا ايتدىلر (مَا نَرَاكَ) بز كور مېمىز
 سنى اى نوح (إِلَّا بَشَرًا مِّثْلَنَا) مگر اوز مز شكلى بر كىشى كورە مز يعنى سن هم
 بز ئك نوسلى بر آدمى سن (وَمَا نَرَاكَ أَنْتَبَعَكَ) دخى بز كور مېمىز سنى كم ابارگان
 بولسە سكا يعنى سكا ابار ما گاندر (إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادْنَا) مگر ابارگانلردر شول
 كېسەلر كم آنلر بز ئك توبان در جەدا گىلرمز و حقيرلر مذر (بَادِيَ الرَّأْيِ) ظاهر
 فاراوده يعنى آنلر ئك خور و توبان بولورلى اوستلر بىنە فاراغاچدە بلونور شوندا بىن
 توبان در جەدا گى فقيرلر گنە سكا ايمان كىلتورگانلردر يا كە مراد سنك ظاهر ئا
 فارايقنە حقيقتك نى فكلرلر ما بىنچە سكا ابارگانلردر دېما كدر (وَمَا نَرَى) دخى بز كور مېمىز
 (لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ) سز ئك بز ئك اوزر مز گە هيچ بر آرنو قلفشكزنى يعنى سن
 اوزك هم سكا ابارگان كشيلىر هيچ فابىسكز بزدن آرنق نوگلسز ناكم بز هم ابارور
 ايدك (بَلْ نَطْنَكُم كَاذِبِينَ) بلكە بز سزنى بالغانچىلر سز ديو ب گمان فيلامز يعنى
 سنى بالغاندن پيغمبرلك نى دعوأ قبلاسن ديو ب گمان فيلامز و سكا ابارگوچىلر سنى

(۱) حق سبحانه و تعالى
 كفر اهلبنى كوزلرى
 كورمى تورغان صونلرغە
 اوخشاندى زبيرا كه آنلر
 خداى تعالى فذر تىنك
 علامتلرن كوروب
 عبرت آلماسلر هم صا كُفراو
 لرغە اوخشاندى زبيرا كه
 حق سوز آنلرغە مېچدە
 اثر ايتماس و فائز بېرماس
 برده ايشتماگان كىبىدر
 مواهب

پیغمبر دیوب یالغان ایته لر دیب گمان فیلامز شول سببلی سکا اشانیمیز دبدیلر
 (قَالَ) ایتدی نوح پیغمبر اوزینک قومینه (يَا قَوْمِ اَرَايْتُمْ) ای منم قومیم ایا کوردکرمو
 سز مکا خبر برکوز شونیکم (اِنَّ كُنْتُمْ عَلٰی بَيِّنَةٍ مِّنْ رَبِّي) اگر من بولسام بر ظاهر
 دلیل اوزرینه پروردکار مدن یعنی منم سق پیغمبر ایکانیمگه خدای تعالی طرفندن
 کیلتورگان بر آچی دلیل و علامتم بولسه (وَاَنّٰی رَحْمَةً) هم بیرسه مکا خدای
 تعالی بر رحمتنی (مَنْ عِنْدَهُ) اوز فاشندن یعنی مکا پیغمبرک بیرگان بولسه (فَعَمِيَتْ
 عَلَیْكُمْ) بس اور تولسه و یاشرن ایتولسه اول دلیل و علامت سزک اوزرکوزگه و سز لر
 آنی آکلاماساکز (اَنْلَزْمُكُمُوْهَا) ایا بز الزام فیلورمز مو سز لریگه آنی و کوچلاب قبول
 ایتدورمز مو یعنی اوزکوز اختیارکوز ایله قبول ایتماساکز بز سز گه کوچلاب قبول
 ایتدرا آلماسمز (وَاَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ) و حالانکه سز لر اول دلیلنی و علامتنی مکروه
 کور کوچیلر سز و طوغری بولغه کونلونی تلاماس سز (وَيَا قَوْمِ) دخی ای منم قومیم
 (لَا اسْتَاكُمْ عَلَیْهِ مَالًا) من صوراماسمن سزدن رسالتنی ایرشدرگانم اوچون هیچ بر مالنی
 و سز لرنی طوغری بولغه اوندا گانم اوچون سزدن خدمت حقی صوراماسمن ناکم
 سز لرنک قبول ایتماوئز مکا آغر کیلور ایدی (اِنَّ اَجْرِيْ اِلَّا عَلٰی اللّٰهِ) تو گلدر منم
 اجرهم و خدمتم نک حقی مگر الله تعالی اوزرینه در اول اوزی عطا فیلور نوح علیه
 السلام قومینک الوغری و بابلری آکا ایتورلر ایدیکم ای نوح سن اوشبو حقیر
 و توبان درجه داگی کشیلرنی و فقیرلرنی اوزکونک مجلسکدن براق فیلغل آنلرنی اوز
 یانوکا کیلتورما گل شولای ایتساک بز سینک مجلسک گه کیلورمز و سنک ایله برگه
 اولطور شورمز نوح علیه السلام آنلرغه جواب بیروب ایتدیکم (وَمَا اَنَا بِطَارِدِ الْاَنْبِيَا
 اَنْبِيَا) و من سورگوچی تو گلمن ایمان کیلتورگان کسه لرنی یعنی سز نک سوزکوزگه
 قاراب اوشبو فقیر مؤمنلرنی مجلسمدن سورماسمن (اَنْهُمْ مَّلَاقُوا رَبَّهُمْ) در ستلکده
 آنلر بولقورچیلردر پروردکارلرینه و عمللری اوچون اجر و ثواب طاپقوچیلردر
 هم خدای تعالی گه مقرب بولقوچیلردر بس من آنلرنی نک اوز بانمدن سورایم
 (وَلَكِنِّيْ اَرَاكُمْ) ولکن من کورامن سزنی (قَوْمًا تَجْهَلُونَ) شوندا این گروه سز کم
 جاهلر سز و بلماس سز خدای تعالی فاشنده قدر و مرتبه نک الوغلقنی بابلقی ایله
 بولماغانن (وَيَا قَوْمِ) هم ای منم قومیم (مَنْ يَنْصُرُنِيْ مِنَ اللّٰهِ) کم یاردم بیورر مکا
 و منی فونقارور الله نک عذابندن (اِنَّ طَرْدْتَهُمْ) اگر سورسام من اول فقیر و بیچاره لرنی
 اوز یانمدن (اَفَلَا تَذَكَّرُونَ) ایا بس اوگت آلماس سزمو و نصیعتنی قبول ایتماس سزمو

سزار کم اول فقیرلارنی سور ورگه فوشاسز بس نوح علیه السلامک فومی آکما
 ابتدیلر سن اوزکا ابارگان کشیلرینی اوشبو صفقار ابله مدح فیلاسن و حالانکه آنلر
 ظاهرده گنه سکا ابارالر اچلرندن سکا غلافلی قیلالر انلرک بو سوزلرینه فارشی
 نوح علیه السلام بیوردیکم (وَلَا أَقُولُ لَكُمْ) و من ایتماسمن سز لرگه (عندی خزائن
 الله) منمخاشمده خدای تعالی ناک علم خزینه لری بار در دیوب (وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ) هم
 من بلماسمن غیب و باشرن بولغان اشلرینی تا کم کشیلرک کوکل لرنده بولغان نرسه دن
 خیر بیور ایدم (وَلَا أَقُولُ لَكُمْ) دخی من ایتماسمن سز گه (أَنِّي مَلَكٌ) در ستلکک
 من فرشته من دیوب من فرشته نو گلمن سز ناک اوزکز شبکلی بر کشیمن (وَلَا أَقُولُ)
 دخی ایتماسمن (لَلَّذِينَ تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ) سز ناک کوزلرکز خور تو توپ و کیمستوب
 فارغان کوسه لرگه یعنی اوشبو مکا ابارگان فقیر و بیچاره لر طوغر یسنده من ایتماسمن
 (لَنْ يُوْتِبَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا) هر گیز بیرماس آنلرغه خدای تعالی خیرنی و یغشیلقنی دیوب
 بلکه خدای تعالی ناک آخرنک آنلرغه بیر اچک سعادت و نعمة نلری دنیاده سز گه بیرلگان دولتلردن
 یغشیر اقدر (اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنْفُسِهِمْ) الله تعالی بلگو چیرا کدر آنلر ناک کوکل لرنک گی نیتلرن
 و اخلاصارن بس اگر من آنلر ناک ایمان کیلتور ولر بنه اشاناسام (أَنِّي إِذَا لَمَنَ الظَّالِمِينَ)
 در ستلکده من شولوقنک ظلم لنی ایتکو چیلردن بولور من (قَالُوا) ابتدیلر نوح قومینک الوغلی
 (بَانُو حَقْدًا لَتَنَّا) ای نوح تعقیق سن مجادل فیلدک و بعثلاشدک بز ناک ابل (فَاكْتَرَبَ الْعَالَمُ)
 بس کوب قیلدک سن بز ناک ابل، دعوالاشونی و فخرشونی فاتنا بما تعدنا بس کیلتور گل
 سن بزلورگه وعده قیلغان عذابکنی (أَنْ كُنْتُمْ مِنَ الصَّادِقِينَ) اگر بولساک سن راست
 ایتکو چیلردن سز لرگه عذاب کیلور دیگان سوز ناک (قَالَ) ابتدی نوح پیغمبر آنلرغه (أَنَّمَا يَا تَيْكُمُ
 بِهِ اللَّهُ) موندن باشقه نو گلدر کم کیلتور ور سز گه اول عذابنی خدای تعالی (أَنْ شَاءَ)
 اگر نلاسه اوزی دنیاده هم آخرنده (وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ) و سز نو گلدر عاجز
 ایتکو چیلر خدای تعالی سزنی عذاب فیلور دن (وَلَا يَنْفَعُكُمْ نَصِيحِي) و فائده بیرماس
 سز گه منم نصیعتنم و او گنلاما کم (أَنْ أَرَدْتُ أَنْ أَنْصَحَ لَكُمْ) اگر نلاسام من سز لرنی
 و عطا و نصیعت فیلوی (أَنْ كَانَ اللَّهُ يَرِيدُ) اگر نلار بولسه خدای تعالی (أَنْ يَهْوَيْكُمْ)
 سزنی ضلالت و آرزو نلقده فیلوی یعنی اگر خدای تعالی سز لرگه کفر و ضلالتنی
 نقد بر ایتکان بولسه من نیقدر او گنلاسامده فائده بیرماس سزنی طوغری بولغه
 کوندرا آلماسمن (هُوَ رَبُّكُمْ) اول خدای تعالی سز ناک پرور کار کزدر (وَالْبِهِ نَرَجِعُونَ)
 هم آنک صاری سز فاینار لور سز اولگانکزدن صولک حساب و جزا او چون (أَمْ يَقُولُونَ

اَفْتَرِبَهُ^{۱۰۰} بلکه ایتورلر ایدیلر نوح قومی اَفْتَرَأْ^{۱۰۰} فیلدی و بالغانلاب ایتدی نوح وحی
 ایتولگان سوزلرنی اوز فاشندن چغاروب یا که مکه اهلی ایتلر اَفْتَرَأْ^{۱۰۰} فیلدی
 و اوزندن چغاروب ایتدی محمد علیه السلام قرآن فی دیوب (قُلْ) ایتکل سن آنارغه
 (ان اَفْتَرِبْتَهُ^{۱۰۰}) اگر من اَفْتَرَأْ^{۱۰۰} فیلسام و اوزمندن چغاروب ایتسام و حینی یا که قرآن فی
 (فَعَلَىٰ اَجْرَامِي) بس منم اوزریمه در منم گناهَم نَك و بالی وزیانی (وَاَنَا بَرِيٌّ مَّا
 نَعْرَمُونَ) و من بیزگوچیمن شول نرسه دن کم سر گناه فیلساز و مَکَا نَهْمَت ایتوب اَفْتَرَأْ^{۱۰۰}
 فیلدی دیه سر (وَاَوْحَىٰ اِلَىٰ نُوْحٍ) و وحی ایتولدی نوح پیغمبرگه (اِنَّهٗ لَنْ یُّؤْمِنَ مِنْ
 قَوْمِکَ) شوبله دیوبکم هر گیز ایمان کیتورماس سنڭ قومگندن و آنلر سڭا اشانماسلر
 (اَلَا مَنْ قَدْ اٰمَنَ) مگر شول کهسه کم تصقیق ایمان کیتورگاندر اول یعنی اوشبو
 وقتغه قدر ایمان کیتورگانلری گنه مؤمنلدر موندن صوڭ آنلرنڭ هیچ برسی ایمان
 کیتورماس و سڭا ابارماس (فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا کَانُوا یَفْعَلُوْنَ) بس فایغورماغل سن ای
 نوح شول نرسه گه کم آنلر اشلار بولدیلر یعنی آنلرنڭ سنی بالقانغه توتوارینه
 و جفا فیلولرینه فایغورماغل نوح قومینڭ ایمان کیتورولرندن امید کیسواوب آنارغه
 عذاب کیلو زمانی ایرشکچ خدای تعالی حضرت نوحه بیوردیکم (وَاصْنَعِ الْفُلَکَ)
 و یاصاغل سن ای نوح کیمه فی اوزگنی هم سڭا ابارگانلرنی طوفان عذابندن فوتقارو
 اوچون (بَاعِیْنَا) بز نڭ حفظمز و صافلامز ایله یا که فرشتهلرنڭ فاراولاری و یاردم
 بیرولاری ایله کیمه یاصاغل (وَوَحِیْنَا) هم بز نڭ و حیمز و فرمانیمز ایله ابن عباس
 رضی الله عنهما بیورمشلردر کم نوح علیه السلام کیمه فی فیرونده ایتوب یاصارغه
 بلماس ایدی خدای تعالی آڭا وحی فیلوب کیمه نڭ صورتینی بلدردی (وَلَا تُخَاطِبْنِي
 فِي الدِّیْنِ ظَلَمًا) هم خطاب فیلماعل سن مڭا ظلملق ایتکان کیمهلر طوغر یسنده یعنی
 کافرلرنی عذابندن فوتقارونی منندن صوراماعل (اِنَّهْم مَفْرُقُوْنَ) درستلکه آنلر صوغه
 غرق ایتولمشلردر یعنی طوفانغه غرق بولوب هلاک بولولاری ایله حکم ایتولگاندر
 فی قدر صوراساڭده آنلر فوتولماسلر خبرده کیلمشدر کم نوح علیه السلام کیمه فی
 فی نرسه دن یاصارغه بلمادی حق تعالی دن فرمان کیلدی کم ساج آغاچینی ایکگل بس
 حضرت نوح ساج آغاچن ایتکدی یکر می بلده شول آغاچ اوسوب بتشدی شول
 یکر می بل اچنده اول قومندن هیچ بر کیمه نڭ بالاسی طوغمادی اول طوغانلری
 همهلری اوسوب بلافتکه ایرشدیلر هیچ برسی ایمان کیتورمادیلر نوح علیه السلام
 کیمه یاصارغه کرشدی (وَبَصْنَعِ الْفُلَکَ) و یاصار ایدی نوح پیغمبر کیمه فی (وَوَکَلْنَا

عَلَيْهِ) وەر بر اوتسكانى زمانده آنك اوزرينه (مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ) بر جماعت
 آنك قومندن (سَخَرُوا مِنْهُ) مسخره فيلدیلر آندن یعنی نوح علیه السلام کیمهنى
 باصاغانده قومندن آنك يانندن اونکو چیلر آنى مسخره فيلوب كولار لر ایدی صومز
 فرده کیمه باصاب اول کیمه ایله قایده بور ما کچی بولاسك هیچ برده بر فطره صو
 یوق دیوب مسقل ایتار لر ایدی اولده پیغمبر ایدك صوکنندن بالطه اوستاسی بولدك
 دیوب كولشور لر ایدی (قَالَ) ایتدی نوح پیغمبر آنلرغه (ان تَسَخَرُوا مِنِّي) اگر
 سز مسخره ایتسا كز بزدن (فَانَا نَسَخَرُ مِنْكُمْ) بس درستلکده بز هم مسخره
 فيلورمز سزدن کیل چکده (كَمَا تَسَخَرُونَ) نتاك كم سز مسخره فيلاسز و مسقل ایتاسز
 حاضرده (فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ) بس تیزدر كم سز بلور سز (من ياتيه عذاب يخرجه) شول
 کیمهنى كم کیلور آكئا آنى خور فيلا تورغان عذاب یعنی دنياده طوفان غه غرق
 يولوب خور ورسواى بولور (وَيَعْلُ عَلَيْهِ) هم ایتار آنك اوزرينه (عذاب مقیم)
 دايم بولغو چی عذاب آخرنده یعنی آخرنده اورنى نموغ بولور بس نوح علیه السلام حق
 تعالی نك امری ایله کیمهنى باصاب بر یل مدنك تمام قیلدی اول کیمه اوچ قاتلی ایدی
 یوقارغى قاتی قوشلر اوچون وتوبانگی قاطی حیوانلر اوچون اورتاداغى قاطی
 آدمیلر اوچون ایدی نوح علیه السلام کیمه نك اسبابلرن حاضرلاو ایل مشغول
 بولدی (حتى اذا جاء امرنا) تا كم شولوقنده كم کیلدی بز نك فرمانیمز یعنی بز نك
 فرمانیمز ایله عذاب کیلدی (وفار التنور) هم قاینادی تنور (۱) یعنی تنور دن
 قایناب صو چقدی كم اول صونك چقماق عذاب کیلونك علامتى ایدی یا که خدای
 تعالی نك غضبی و آچوروی قاینادی و عذاب علامتى ظاهر بولدی شول وقتده (فلنا
 اعمل فيها) ایتدکیز نوح پیغمبرگه يوکلا گل سن و آغل اوزك ایل برگه کیمه گه (من
 كل زوجين اثنين) هر جنس حیواندن ایکی جفتنى یعنی جان ایلارینك هر قایوسندن
 بر سی ایركك برسی آنا بولغان بزار پارنى اوزك ایل برگه کیمه گه آغل تا كم
 همه لری بر یولی هلاک بولوب نسل لری کيسولماسون (وأهلك) دخی يوکلا گل
 کیمه گه اوزك نك اهلکنى یعنی ابو جماعتك بولغان مسلمانلرنى اوزك ایل برگه آغل
 (الامن سبق عليه القول) مگر کیمه گه آلماعل اهلکندن شول کیمه نیکم اون کاندن
 آذك هلاک بولماق ایل بز نك سوز مز و طوفان غه غرق بولاچقدر اول کیمه دن
 مراد حضرت نوح نك کنعان اسملى اوغلى ایل و اهل اسملى خانونیدر دیمش لر آنلر
 ایکی سیده کافر ایدیلر طوفانده هلاک بولدی لر (ومن امن) دخی آغل سن کیمه گه

(۱) تنور نان پشور ان تور
 غان بر تورلى مپچدر
 مذکور صو قایناب چقمان
 تنور حوا آنامز نك ن
 پشورگان تنوری ایدی
 طاشدن باصالغان ایدی
 نوح علیه السلامغه مبراث
 قالغان ایدی دیمش لر
 خدای تعالی حضرت
 نوحه ا گر شول تنور دن
 صو قایناب چقسه طوفان
 عذابینك علامتى شول
 بولور دیوب وحى قیلغان
 ایدی تفسیر مولانا بقوب

اوزك ايله برگه سكا ايمان كىلتورگان كىسه لرنى و بارچه مسلمانلرنى (وَمَا آمَنَ مَعَهُ) و ايمان كىلتورمادى نوح پيغمبر ايله برگه و آنگا ابارمادى (الَّا قَلِيلٌ) مگر آرزونه كىسه لر ايمان كىلتوردىلار و آنك دعوتىنى قبول اينوب مسلمان بولدیلر نوح عليه السلامه ايمان كىلتورگانلر اوزىنگ برخانوبى و اوچ اوغلى حام سام و يافث هم آنلرنك خانونلرى و آنلردن باشقه ابرلردن هم خانونلردن جمعی بنمش ایکی كشى ایدیلر حضرت نوحك اوزى ايله كىمه ده همه لرى سگسان كشى بولدیلر نوح عليه السلام آنلرنى كىمه نك بانینه كىلتوردى آنلرنى كىمه گه كرگزوب كىمه نك ناپقاپىنى قاپلادى بردن عذاب صوى فایناپ چغا باشلادى كوكدن هم بلا و آفت يغمورى فوبوب باوارغه كرشدى (وَقَالَ) و ایتدی نوح پيغمبر مؤمنلرگه (اركبوا فيها) منوگرسز و كرگز كىمه گه اينكانلرگز حالده (بِسْمِ اللَّهِ مَجْرِبَهَا) الله تعالى نك اسمى ايله در بوكىمه نك بورما كى (وَمَرَّ سَاهَا) هم آنك نوقنامانى باكه الله تعالى نك اسمىنى ياد اينوگز كىمه يورگان وقتده هم نوقناغان وقتده ديما كدر (۲) (إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ) درستلكك منم پروردكارم البته بارقاغور چيدر مؤمن لرنى (رَحِيمٌ) مهربان و باغشلا و چيدر آنلرغه كم آنلرنى طوفان بلاسندن نوقنارور (وَمَهْيَ نَجْرِي بِهَمْ) و اول كىمه بورنور و ابلتور آنلرنى صو اوستونده (فِي مَوْجٍ كَأَجْبَالٍ) طاولر بشكلى بولغان دولقونلر آراسنده (وَنَادَى نُوحٌ ابْنَهُ) و ندا قىلدى نوح پيغمبر اوزىنگ كنعان اسملى اوغليمه (وَكَانَ فِي مَعْزِلٍ) و حالانكه بولدى اول اوغلى بر طرفده يعنى كنعان كىمه گه كرماينچه آبرلوب قالغان ايدى نوح عليه السلام غايت شفقندن آنى فرغانوب ایتدی (يَا بَنِي آرْكَبْ مَعَنَا) اى منم اوغليم منگل و اولطور غل سن بزنگ ايله برگه كىمه گه (وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ) هم بولماغل سن و فالماغل كافرلر ايله برگه كم طوفانغه غرق بولوب هلاك بولور سن ديدى نوح عليه السلام آنى مسلمان ديوب بلور ايدى شول سببلى كىمه گه اوزلرى ايله برگه آلماقى بولدى كنعان مفاق ايدى انسانى آلدنده اوزن مسلمان كورساتور ايدى اچندن كافر ايدى شول سببلى كىمه گه منونى تلامادى (قَالَ) ایتدی نوح پيغمبرك اوغلى آناسينه جواب بيروب (سَأُوبِي) نيزدركم من صغور من (إِلَى جَبَلٍ) بر طاو صارى كم (بِعَصْمِنِي مِنَ الْمَاءِ) صافلار اول طاو منى صودن يعنى من سنزنگ ايله كىمه گه اولطور ماسمن بر بيوك طاو باشينه منوب طوفانندن فورتلور من ديدى (قَالَ) ایتدی نوح پيغمبر (لَأَعَاصِمَ الْيَوْمَ) يوقدر هيچ بر صافلاوچى اوشبو كونده (مَنْ أَمَرَ اللَّهُ) الله تعالى نك

(۲) خبرده كىلمه شدركم هر فایجان اول كىمه نى بيورتما كچى بولسه لر بسم الله اينورلر ايدى فى العال بيروب كىنار ايدى نوقه نماغى بولسه لر هم بسم الله اينورلر ايدى حاضر نوقنار ايدى تفسير حسيني

امرىنىڭ خدای تعالیٰ نىڭ امرى ايله بولغان عذابىن ھېچكىم سنى صافلى آلماس
 وفوقارماس (الَّا مَنْ رَحِمَ) مگر شول كىمسهكم رحمت ايتىدى وبساغشلاڭن آڭا
 خدای تعالیٰ اوشبو سوزنى سويلاشكان وقتلرندى نوح عليه السلام ايله اوغلى كنعان
 آراسنده طوفان فوتلاندى ھر طرفدن دولقونلر كېلا باشلاڭدى (وَإِذَا مَدَّ الْمَوْجُ
 وَبُرْدَه بَوَّادِي نوح پېغمبر ايله اوغلى آراسنده دولقن يعنى طاو شكلى دولقونلر
 كېلوب كنعاننى قاپلاڭىلر (فَكَانَ مِنَ الْمَغْرَقِينَ) بس آورلدى نوح نىڭ اوغلى طوفانغه
 غرق ايتولمشاردن بولوب يعنى هلاك بولدى القصة طوفان بيك قونلانوب بونون
 ير بوزن صو باصدى دنيا داغى كافرلر بار چهلرى هلاك بولدىلر نوح عليه السلام
 كېمى اھلى ايله بونون ير بوزن ايلانوب يورور ايدىلر تا كم طوفان واقعهسى
 نهايتىنە اير شوب حق تعالیٰ دن فرمان بولدى (وَقِيلَ) هم ايتولدى يعنى خدای تعالیٰ
 بيوردى شوبله ديوبكم (يَا أَرْضُ اْبْلَعِي مَاءَكَ) اى ير بوتقل سن واوزڭا طارنقل
 اوزڭدن چققان صونى (وَيَا سَمَاؤُا اَقْلَمِي) هم اى كوك كېرى آغل سن اوزڭدن اينگان
 صولارنى بس خدای تعالیٰ نىڭ امرى بوبنچە يردن چققان صولر كېرى ير اچىنە
 طارنولدېلر وكوكدن نوشكان صولر پارغه ايلانوب كېرى هواغه كوتارلدىلر
 (وَعَبَسَ الْمَاءُ) هم يوغالدى وبتىدى ير بوزنده طوفان صوى (وَقَضَى الْأَمْرَ) دخى
 اونالدى خدای تعالیٰ نىڭ امرى يعنى كفر اھلى هلاك بولوب مؤمنلر سلامت قالدېلر
 هم ير بوزندن طوفان عذابى كوتارلدى (وَأَسْرَتَ عَلَى الْجُودَى) هم فرار ايتىدى
 وتوقئادى نوح پېغمبر نىڭ كېمىسى جودى طاوى اوزرىنە محرم آي نىڭ اونونچى
 كونى عاشورا كوننده كېمى جودى طاوينە توقتاب مؤمنلر سلامتلكدە قورو يرگە
 چقدېلر دېمىشلر (وَقِيلَ) دخى ايتولدى (بَعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ) خدای تعالیٰ نىڭ رحمتىن
 يرافلق هلاكك بولسون ظالملر گر وھينە يعنى كافرلرگە (۱) (وَنَادَى نوح ربه) وندا
 قېلدى نوح پېغمبر يعنى دعا قېلدى اوزى نىڭ پروردكارىنە (فَقَالَ) بس ايتىدى خدای
 تعالیٰ گە بالباروب (رَبِّ انِّ ابْنِي مِنْ أَهْلِى) اى منم رېمىم درستلكدە منم اوغلىم
 كنعان منم اھلىمدن وايو جماعتلرمدندر سن اوزڭ ابو جھاعتلرڭنى طوفاندىن
 فوتقارور من ديوب مكا وعده قېلغان ايدىڭ شولاي بولسەدە كنعاننى فوتقارمادىڭ
 طوفانغه غرق بولدى (وَأَنْ وَعَدَكَ الْحَقُّ) هم درستلكدە سنڭ قېلغان وعدهڭ راست
 و طوغرىدەر وعده دىدە ھېچدە خلالق بولماسە كراك (وَأَنْتَ أَحْكَمُ الْعَاكِمِينَ) دخى
 سن عكم ايتىك وچىلر نىڭ كېمىرا كى سن سنڭ حكمتك البتە حكمتىسز بولماس بس

(۱) نوح عليه السلام
 كېمى داگى مؤمنلر ايل
 سلامتلكدە ير بوزىنە
 چققاچ شولكوندە خدای
 تعالیٰ گە شكرانه اوچون
 ھەملرى روزه توتدىلر
 عاشورا كون روزه توتو
 شوندىن قالدى اوشبو
 وقيل باررض ابلعى ماءك
 الى آخره آيت كرىمەسى
 قصاحت و بلاغت نىڭ نهايتىن
 در دېمىشلر دلائل الاعجاز

بوشده نينداين حكمت يساردر ابو منصور مائر يدى قدس سره حضرت تاسرى
 بيور مشاردرد كم نوح عليه السلام اور ينك اوغلييك كافر ايكانن بلماس ايدى ا گر بيلگان
 بولسه اوشبو طريقه سؤال قيلماغان بولور ايدى زيرا كه حق تعالى آكنا ولانغاطبيني
 في الدين ظلموا يعنى كافرلارنى قونقارو طوغرىسنده مئكا خطاب ايتما گل ديوب
 بيورغان ايدى بس نوح عليه السلام اوشبو روشك سؤال ايتكچ حق تعالى دن جواب
 كبلدى كم (قال) ايتدى خدای تعالى (يا نوح انه ليس من اهلك) اى نوح درستلكده
 سنك اوغلك كنعان سنك اهلكندن تو گلدر يعنى سنك ديتكده تو گلدر بلكه كافردر
 (انه عمل غير صالح) درستلكده اول بخشى بولماغان عملنك ابا سيدر و آنك اشلاگان
 اشى بوزلق و يامانلقدر (فلا تستأني) بس صوراماغل سن مندن (ما ليس
 لك به علم) شول نرسهنى كم يوقدر سنك اول نرسه گه علمك و بلماكك يعنى اوزك
 بامى نورغان و علمك ابرشمى تورغان نرسه طوغرىسنده مندن سؤال قيلماغل
 (ان اعطك) درستلكده من او گوتلار من سنى و سنى طيار من (ان تكون من
 الجاهلين) سنك نادانلردن بولماقنك تپوش بولماغان نرسه لارنى صوراماغك سببلى
 (قال) ايتدى نوح پيغمبر اوز ينك اوشبو سؤالندن توبه قيلوب (رب انى اعدوك)
 اى منم پروردكارم درستلكده من صفونامن سئكا (ان اسئلك) منم سندن
 صوراماغدىن (ما ليس لى به علم) شول نرسهنى كم يوقدر منم علميم اول نرسه حقنك
 يعنى سؤال قيلو درست ايكانن بلماييچه سؤال قيلودن سئكا صفونام (والا تغفر لى)
 وا گر سن بارلقاماساگ منى (ونرحمنى) هم رحمت ايتماساگ و باغشلاماساگ مئكا
 (اكن من الخاسرين) من بواور من زبان ايتكو چيلردن (قيل) ايتولمش بولدى نوح
 پيغمبر گه شويلا ديوبكم (يا نوح اهبط) اى نوح نوشكل سن كيمه دن (بسلا مئنا)
 حضرتيمزدن حاصل بولغان سلامتلك برله ياكه بزدن سئكاسلام و نعتيت برله كيمه دن
 يرگه نوشكل (و بركات علمك) هم بركتلر و آرنوقلقلر برله سنك اوزرگا يعنى سنك
 نسلنكده بركات بولور كم دنبا داغى بارچه آدميلر نوح عليه السلام نسلندندر (وعلى
 امم ممن معك) دخى سلام و بركات سنك ايله برگه بولغان كيمه لردن نچه گر و هار
 اوزرينه يعنى مؤمنلر گه (وامم سمنهم) دخى سنك ايله برگه بولغانلردن يعنى
 اوچ اوغللر كئك نسلندن شونداين گر و هار دنباغه كيلورلر كم تيزدر كم بز
 فائده لاندرو رمز آنلرنى دنبا نعمتلرى ايله هم رزقلرن كيك قيلورمز (ثم يمسه
 مئنا عذاب اليم) صكره ابرشور آنلرغه بزدن رنجتكوچى عذاب آخرتك آنلردن مراد

کافرلر و مشرکلردر (۱) (نَلَّكَ) اوشبو ذکر ایتولسگان فسه (مَنْ اَنْبَاءَ الْغَيْبِ) غیب و یاشرن خبرلر دندر کم (نُوْحِيهَا اِلَيْكَ) وحی قیلامز و بیلدرامز بز اول خبرلرنی سنکا ای محمد علیه السلام جبرائیل آرقلی (مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَا اَنْتَ) بلور بولمادك سن اول خبرلرنی یعنی اوشبو خبرلرنی بلمیدر ایدك سن اوزك (وَلَا قَوْمَكَ) دخی سنك قومك یعنی قویش قومی هم بلمیلر ایدی (مَنْ قَبْلَ هَذَا) اوشبو وقتدن الگاری (فَاَصْبِرْ) بس صبر قیلقل و چداغل سن ای محمد علیه السلام قومك سنی رنجتولرینه و جفالرینه نناك کم نوح پیغمبر صبر قیلبی (اِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ) در ستلکده ایز گو عاقبت تقوالق ایتکوچیلر گه بولغوچیلر یعنی تقوا اهی نك اشلرینك آخری بخشی و خبرلی بولور دنیاده دشمانلرینه غالب بولورلر و آخرنده اولوغ درجهلر گه ایرشورلر (وَالِیْ عَادِ اِخَاهُمْ هُوْدًا) و یبار دگیز عاد قومینه پیغمبر ایتوب آنلرنك اوز فرند اشلری هودنی (قَالَ) ایتدی هود پیغمبر آنلرنی اسلام دینینه اونداب (يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ) ای منم قومیم عبادت قیلکیز سز الله تعالی گه و آنی بر بلیکیز (مَا لَكُمْ مِنَ الْغَيْرِ) یوفدر سز نك هیچ معبودکیز اول خدای تعالی دن باشقه بس پوتلرنی آکا شریک اینماکیز (اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا مُفْتَرُونَ) سز نوگلسز مگر افتراء ایتکوچیلر سز خدای تعالی گه پوتلرنی آکا شریک قیلماکیز ایله (يَا قَوْمِ لَا اَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ اجْرًا) ای منم قومیم من صوراماسمن سزلردن رسالقنی ایرشدرگانم اوچون و طوغری بولغه اوندانم اوچون هیچ بر اجرت و خدمت حق (۲) (اِنْ اَجْرِي) توگلدر منم خدمت حقییم (اَلَا عَلَيَّ الَّذِي فَطَرَنِي) مگر منی باراتقان و بوقدن بار قیلغان خدای تعالی اوزرینه در اول اوزی بیرور (اَفَلَا تَعْقُلُونَ) ایا آکلاماس سز مو و فکولاب فاراماس سز مو سز ناکه حقنی باطلدن آبرور ایدکیز عاد قومی هود علیه السلامك دعوتینی قبول ایتمادیلر بس حق سبحانه و تعالی اوچ بیلغه قدر آنلرغه یغمور بیرمادی هم شول مدنده خانونلری هیجده بالا طوغرمدیلر آنلر ایگون کسبی ایله معیشت ایتارلر ایدی شول سببلی یغمورغه بیک محتاج ایدیلر هم دشمانلرغه فارشی نور و اوچون آنلرغه بالالاری کوب بولو کراک ایدی بس یغمور هیجده باوماغانغه هم خانونلری بالا طودر ماغانغه آنلر بیک قابغوردیلر هود علیه السلام آنلرغه ایتدی (وَيَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ) هم ای منم قومیم سز استغفار قیلکیز و گناهلرکیز اوچون مغفرت استا کیز پروردکار کزدن آکا ایمان کبلتوروب (ثُمَّ تَوْبُوا اِلَيْهِ) صکره توبه قیلکیز و قایتکیز سز آنك صاری و آندن باشقهغه عبادت ایتماکیز (يُرْسِلُ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا) ناکم

(۱) امام فرطی رحمه الله علیه دن منقولدر کم دنیاده بولغان بارچه مؤمنلر و مؤمنلر اوشبو آیت حکریمه داگی اسلام و برکاتقه داخل لردر اوشاندانق بارچه کافرلر و کافرلر بو آیت داگی تمتع و عداقه داخل لردر کاشفی

(۲) پیغمبرلرنك هر قابوسی اوزلرینك قوملرینه آنلردن حق بولغه اوندان لری اوچون هیجده اجرت و خدمت حق صوراملارن و طمعاری یوقلغن بیلدریلر و عطف و نصیحتلری خالص ایکانن بلسونلر مال آلو اوچون توگل هم دنیا غرضی ایله توگله ایکانن آچق آکلا سونلر نهمت قیلماسونلر اوچوندر زیرا که عطف و نصیحت دنی غرضی اوچون بوماسه هم مال طمعسی ایله بولماسه شول وقتده غنه فائده بیرور طکلا و چیلرغه اثر قیلور خالص بولماغان نصیحت نك هیچ فائده سی بولماس مواهب

بیارور خدای تعالی سز نك اوز كز گه كو كدن بغمورنی نوتاش یعنی اگر ایمان
 کیلتوروب توبه واستغفار فیلسا كز خدای تعالی ایگونك لركز گه بغمورنی كوب
 ایتوب یاودرور (وَبَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ) هم آرندرور خدای تعالی سز لركه
 قوتكز اوستونه قوتنی یعنی بالار كزنی ككوب فیلور شونلرنك باردملری ایل
 دشمانلركز غه غالب کیلور سز بس منم سوز منی طكلا كز (وَلَا تَتَوَلَّوْا بَعْرَ مِیْنِ)
 هم کبری دونما كز واعراض فیلما كز خدای تعالی نك فرمانندن گناهغه دایم چیلق
 ایتكان حال كزده (قَالُوا) ایتدیار عاد قومی هود پیغمبر نك اوشبو سوزلرینه فارشی
 (يَا هُوْدُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ) ای هودسن کیلتور مادك بز گه اوز ككك حق پیغمبر ایكانكا
 دلالت فیلا تورغان بر دلیلی و علامتی هود علیه السلام آنلرغه معجزه لر کورساتكان
 بولسه ده آنلر اول معجزه لرنی حسابقه آلماینچه سن بز گه هیچ بر دلیل کیلتور مادك
 دیدیلر هم ایمان کیلتورودن باش طارنوب ایتدیلر (وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِي آلِهَتِنَا) دخی
 بز قویقوچیلر نو گلمز اوز مز نك معبودلر مز گه وپوتلر مز غه طابونونی (عَنْ قَوْلِكَ)
 سنك سوز كدن یعنی سنك سوز كا قاراب اولگی دینیهرنی طاشلاماسمز (وَمَا نَحْنُ
 لَكَ بِمُؤْمِنِينَ) هم بزلر ایمان کیلتور گوچیلر نو گلمز سكا ای هود (أَنْ نَقُولَ إِلَّا
 اعْتْرَابًا) بزلر ایتماسمز مگر شونی ایتورمز كم ایرشدر گاندر سكا (بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسْمِ
 بَزْنِكَ) خدایلر مز نك بعضسی بر یاوزلقنی یعنی سن هر وقت بز نك پوتلر مزنی کیستوب
 آنلرنی خورلاغانك. اوچون پوتلر مز نك سكا آچولری کیلوب بر آفت ایرشدر گانلر
 وسنی دیوانه فیلغانلر بو سوزلرنی دیوانه لقی ایلر ایتمسن دیدیلر (قَالَ) ایتدی هود
 پیغمبر آنلرغه (أَنْ أَشْهَدُ اللَّهُ) درستلكده من گواه فیلور من الله تعالی نی (وَأَشْهَدُوا)
 هم سز لرده گواه بولكز شو كاكم (أَنْ بَرِي مَا تُشْرِكُونَ) درستلكده من بیز گوچیم
 سز نك شريك ایتوب نوتقان نرسه كز دن وپوتلر كز دن (مَنْ دُونَهُ) خدای تعالی دن
 باشقه (فَكَيْدُونَ جَمِيعًا) بس یاوزلق قصد ایتو كز و مكر فیلكز سز مكا بارچه لر كز
 بر گه جیلوب یعنی اوزلر كز هم پوتلر كز بر گه لاشوب منی هلاك ایتو اوچون
 قولكز دن کیلگان قدر مكر و حیلر كزنی اشلا كز (ثُمَّ لَا تَنْظُرُونَ) صكره مهات
 بیر ما كز سز مكا و ككچكدر ماینچه فیلا تورغان اشكزنی مكا فیلكز من هیچ
 فور قماسمن خدای تعالی نك حفظ و حبابه سینه صفنور من اول اوزی منی سز نك
 شر كز دن صافلر و مكا نصرت بیرو دیدی شولقدر کوچلی هم اوزلری كوب بولغان
 عاد قومی آراسنده هود علیه السلام بر بالفوزی آنلرنك بارچه سینه فارشی توروب

اوشبو سوزاری اینووی هود پیغمبرنک معجزه سیدندر خدای تعالی نك فضل و رحمتینه
 کامل اشانو وندن ایندی کم (أَنْتِ تَوَكَّلْتِ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ) درستلنکده من توکل
 فیلدم و اشلر منی طا بشردم منم پروردکارم هم سز نك پروردکارنر بولغوچی الله
 تعالی گه (ما من دَابَّةٍ يَوْفِرُ عَيْبِهَا بِرِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ) (الاعو احد باصیتها)
 مگر اول خدای تعالی نونفو چیدر آنک ما کلائی ساچیدن یعنی خدای تعالی بار چه
 جان ایسی نك مالکی هم بار چه سینه فادر و غالبدر همه لری آنک قدرتی و تصرفی
 نعتننده در (أَنْ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ) درستلنکده منم پروردکارم حق و طوغری
 بولغان یول اوزرینه در هر کم آنکا توکل فیلسه اول آنی تاشلاماس و ضایع اینماس
 (فَأَنْ تَوَلَّوْا) بس اگر دونسا کز سز و باش طارنسا کز مکا ایمان کیلتور و دن
 (فَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ) بس تحقیق من ابرشدر دم سز گه (مَا أَرْسَلْتُ بِسَهَابٍ) شول
 نر سه بیکم من بیاردم آنک برله سز نك صاری یعنی خدای تعالی دن کیلگان و حی
 و فرمانی سز لگه بیکوردم من اوز اوستومگه لازم بولغان اشنی ادا فیلدم سز لر
 فیول فیلماد کز و مکا ابار ماد کز بس خدای تعالی سز لری هلاک فیلور (وَيَسْتَخْلِفُ
 رَبِّي) هم سز نك اوزر لکزه کیلتور و منم پروردکارم (فَوَمَا غَيْرُكُمْ) سز گه
 باشه گروهنی (وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا) و سز لری زبان ابرشدر آلماس سز خدای تعالی گه
 هیچ بر نر سه یعنی سز نك ایمان کیلتور ما و کز دن خدای تعالی گه ضرر و زبان بولماس
 (أَنْ رَبِّي عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَافِظٌ) درستلنکده منم ربیم بار چه نر سه اوزرینه صافی
 و کوزانک و چیدر سز نك فیلغان اشلر کزنی و سو یلاشکان سوز لر کزنی همه سیمی بلور
 شوکا کوره جز لکزه بر سه کرا کدر هود علیه السلام نك قومی اوشبو سوز لری ایل
 اوگوت الهادیلر و عبر لانه ادیلر همیشه کفر و فاشیاق لرنده ثابت بولدیلر بس
 آنلرغه عذاب کیلما کی ایل خدای تعالی دن حکم بولدی (وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا) و کیلگانی
 زمانده بر نك فرمانیمز عاد قومینه عذاب ایدر لهما کی ایل (نَجِيْمًا هُوْدًا) فونقاردق
 عذابدن هودی (وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ) هم آنکا ایمان کیلتور گان کسه لری آنک ایل
 برگه فونقاردق (بِرَحْمَةِ مِنَّا) بر رحمت و باغشلاماق ایلر بزدن یعنی فضل و رحمتیه
 ایلر آنلری فونقاردق (وَنَجِيْمًا هُمْ) هم فونقاردق ایلری (مَنْ عَذَابٌ غَلِيظٌ) فاطمی
 و آغر بولغوچی عذابدن یعنی صرصر نجیلی عذابدن کم عاد قومی شول جیل برله
 هلاک بولدیلر اول جیل نعوغداغی بیک اسسی بولغان سوم جیلندن چقارلغان
 ایدی آنلر نك دورون تیشوکلرندن کروب اچلرنده گی بار چه اعضالرن کویدر و ب

پاره پاره فیلولر ایدی (وَتَلَّكَ عَادًا) و اوشبو دکر ایتولسکان کریمه شول عاد قومیدرم
 (بَعَدُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ) انکار ایتدیلر و اشانمادیلر آنلر هرورد کارلریبانک آنتاب، بینه
 (وَعَصَوْا رِسَالَهُ) هم عاصی بولدیلر و قارشیدیلر انار خدای تعالی ناک رسول لرینه
 (وَاتَّبَعُوا) دخی اباردیبار آنلر (أَمْرُ كُلِّ جُنَّارٍ عَمِيْدٍ) هر بر قارشوقوی طالم و متکبرنک
 فرمانینه یعنی آنلر نی حلقفه اوندای گوی گمسه که ابارمادیلر حلالات و آرغونامعه
 اوندای کونیکه اباردیبار (وَاتَّبَعُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا أُمَّةً) هم سوکلادی انلری اوشبو
 دنیاده اعت بیعی عاقبت دنیاده آنلرعه حدایبانک رحمتدن برافلق هم عذاب
 و هلاکک بوادی (وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ) دخی قیامت کوننده هم آنلرعه اعت و فاطی
 عذابدر (إِلَّا أَنْ عَادًا كَفَرُوا رَبَّهُمْ) اگاه، و اکنز درستلکده عاد قومی کافر بولدیلر
 و اشانمادیلر هرورد کارلرینه (إِلَّا بَعْدًا لَعَادَ قَوْمٌ هُوَ دَأْبُ الْكَاذِبِينَ) کله بولکنزگم خدای تعالی ناک
 رحمتدن برافلق هود پیغمبر قومی و اهوچی عاد قومینه در یعنی اوشبو جیل
 عذابی ایل هلاک بولغان قوم هود علیه السلام قومی بولغان اولگی عاددر صالح
 پیغمبر قومی و ثمود قبیل سی ایل برکه هلاک بولغان لیکنجی عاد نوکلدر (وَالْيَوْمِ
 أَخَاهُمْ صَالِحًا) و بیاردکیز ثمود قومینه پیغمبر ایتوب تور نریداشلری صالحنی (قَالَ)
 ایتدی صالح پیغمبر آنلری اسلام دیمینه اونداب (يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ) ای منم قومیم
 سز عبادت قیلکنز خدای تعالی که و آئی. بر بیلکنز (مَا لَكُمْ مِنْ آلِهِ غَيْرُهُ)
 یوقدر سزکه هیچ بر معبود اول خدای تعالی دن باشعه (هُوَ أَنشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ)
 اول خدای تعالی باراندی و پیدا قیلدی سزلی بیردن یعنی آناکز آدم علیه السلامنی
 نو فرادن باراندی (وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا) هم نرکک بیردی سزله اول برده و سز ناک
 معیشتلرکنزی ابرکن هم عمرلرکنزی اوزون قیلدی (فَأَسْتَفْرَوْهُ) بس استغفار قیلکنز سر
 و مغفرت استا کنز اول خدای تعالی دن یعنی ایمان کیلتورکنز ناکم سزلینی بارلقار
 (ثُمَّ تَوَبَّوْا إِلَى اللَّهِ) صکره توبه قیلکنز و قایتوکنز اول خدای تعالی صاری و آندن باشقهغه
 عبادت ایتماکنز (إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ) درستلکده منم هرورد کارم باقندر امید ایتکوچیلرگه
 اوزینک زحمنی ایل (مَجِيبٌ) قبول ایتکوچیلر اخلاص ایل دعا
 قیلکوچیلرنک دعالرن اوزینک فضلی ایل (فَالْوَا) ایتدیلر ثمود قومی
 صالح علیه السلامک اوشبو سوزلرینه فارشی (يَا صَالِحُ قَدْ كُنْتَ فِينَا مَرْجُوًّا) ای
 صالح تحقیق سن بولدنک بزینک آرامزده امیدلی یعنی بز سنی بخشنی و طوغری
 کشی دیوب امید ایته ابدک (قَبْلَ هَذَا) اوشبو پیغمبرک دعواسن قیلوکندن الگاری

یعنی سندن بخشى لقنى امید فیلا ابدك مونداین سوزلرنی سوبلاردیوب بلمی
ابدك سندن امیدمز بوشقه چقدی (اتنهانا) ایا سن طیارسنمو بزلرنی (آن نعبد
ما بعد اباؤنا) بزنگ آنالرمز عبادت فیلغان نرسه گه عبادت قبلماقیمز دن یعنی
پونلرغه طابونودن سن بزنی طیماقی بولاسکمو (اننا لفی شک) ودرستلکده بز شکده
هم گماندهمز (مما تدعوننا الیه) شول نرسه دکنم سن اوندارسن بزنی آنک صاری
(مریب) فونلی و محکم بولغوچی شبهه ده مز یعنی سن بزنی کوزگه کورنماگان وبزلر
بلماگان خدابغه عبادت فیلورغه اوندایسن بز سنک سوزکا اشانیمیز سنک حقکده
شبهه مز بیک فونلی دیدیلر (قال) ایتدی صالح علیه السلام (یا قوم آراینم) ای منم
قومیم ایا کوردکزموسز خبر بیرگز مکا شول طوغریده کم (ان کنت علی بیته من
ری) اگر بولسام من بر آچی و ظاهر بولغان دلیل اوزرینه اوزمنک پرورکرمدن
یعنی منم حق پیغمبر ایدکیمه ظاهر دلیلیم و معجزهم بولسه (وانانی منه رحمة) هم
بیرگار بولسه خدای تعالی مکا اوز فاشندن پیغمبرک (فمن یضرنی من الله) بس کم
یاردم بیرور مکا و منی فونقارور خدای تعالی نك عذابندن (ان عصبتک) اگر گناه
فیلسام و فارشسام من خدای تعالی گه وسزلرگه آنک فرمانن ایرشدرماسام و طوغری
بولغه سزنی اونداماسام (فما تزیدوننی غیر تفسیر) بس سزلسر آرتدرماش سز
مکا زبان ایتودن باشقهنی یعنی مکا ایمان کیلتور ماینچه فارشماقز باری اوزگزگه
زبان غنه بولور ثمود قومی صالح علیه السلام ایله کوب بعثلاشکندن صوگ آندن
معجزه طلب ایتدیلر نتاک کم اعرافی سوره سنده ذکر ایتولدی صالح علیه السلامک
دهاسنی ایله طاشدن آنا توه چقدی شو آنا توه طوغریسنده حضرت صالح آنلرغه
وصیت فیلوب ایتدی (ویا قوم هذه ناقة الله لکم) هم ای منم قومیم اوشبو آنا
توه خدای سزنگ اوچون یاراتقان توه در (آیه) علامت و معجزه بولغانی حالده منم
پیغمبرلکیبه هم دلیل خدای تعالی نك قدرینه (قدروها) بس فویوگز سز اول آنا
توهنی و آثما نیماقز (تا کل فی أرض الله) تا کم آشاسون اول و اوطلاسون خدای
تعالی نك برنگ (ولا تمسوها بسو) هم ایرشدرماقز سز آثما بریاوزلقنی کم اگر سز اول
آنا توه گه بر یا مانلقی قصد ایتسا قز (فیاخذکم عذاب فریب) بس تونار سزنی یاقن بولغوچی
عذاب یعنی شول توه گه یا مانلقی فیلغانقز نك آرطندن هیچه کیچکما اینچه سزگه عذاب کیلور
مهلت بیرلماس (فقروها) بس عقر فیلدیار ثمود قومی اول آنا توهنی و آنک طامرینی

كيسوب هلاك ايتديلر اول انا نوه هلاك بولغاچ بالاسى اوج مرتبه بيك قاطى
 قچقروب طاش اچينه كروب يوق بولدى صالح عليه السلام اولوقنده قومى آراسنده
 نوكل ايدى قايتقانندن صوك اكا اوشبو واقعه دن خبر بوردلر (فَقَالَ) بس ايتدى
 حضرت صالح آنلرغه (تَمَتُّعُوا فِي دَارِكُمْ) فائده لانوئز دنيا نركلكى ايله ونور كز
 بورطالر كز ده (ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ) اوچكون يعنى اوچكوندن صوك سز گه خدای تعالی دن
 عذاب كيلور (ذَلِكَ) اوشبو وعده يعنى اوچكوندن صوك عذاب كيلما كى (وَعَدُ
 غَيْرِ مَكْذُوبٍ) بالغان بولماغان وعده در روايت ايدلمشدر كم چهارشنبه كون ثمود
 قومينك يوزلرى صارغايدى وپنجشنبه كون يوزلرى قزل بولدى جمعه كون قاب
 فارا بولدى شنبه كون آنلرغه عذاب نازل بولدى (فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا) بس كيلگانى
 زمانده بز نك فرمانبمز ثمود قومينه عذاب ايندرلما كى ايله (نَجِينَا صَالِحًا) قوتقاردق
 صالح پيغمبرنى عذابدن (وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ) هم ايمان كيلتورگان كمسه لرنى قوتقاردق
 آنك ايله بر گه (بِرَحْمَةٍ مِنَّا) بر رحمت و باغشلاماق ايله بز نك قاشيمزدن يعنى اوز
 فضليهز ايله آنلرنى عذابدن قوتقاردق (وَمَنْ حَزَىٰ يَوْمَئِذٍ) هم شولكون نك خورلقندن
 ورسوايلقندن آنلرنى قوتقاردق يعنى قيامت كوننده خور بولودن (أَنْ رَبَّكَ هُوَ
 الْقَوِيُّ) در سنلكده سنك پروردكارك قوت اياسيدر و كوچى يتكوچيدر مؤمنلرنى
 عذابدن قوتقارماقغه (الْعَزِيزُ) غالب بولغوجيدر دشمانلر اوزرينه كم آنلرنى هلاك
 كيلور (وَأَخَذَ الَّذِينَ ظَلَمُوا) هم توتدى اوزلرينه ظالم لى ايتكان وكافر بولغان كمسه لرنى
 (الصَّيْحَةَ) قاطى طاوش يعنى جبرائيل عليه السلام نك طاوشى ايله هلاك بولديلر زاد
 المسيرده كيلتورمشدر كم ثمود قومى مذكور اوچكونده ايولرى اچك قيرلر فازوب
 اوزلرينه عذاب كيلونى كونوب نوردلر دورتنجه كون قوياش چقدى عذاب هميشه
 كيلگانى يوق ايدى آنلر ايولرندن طشقارى چقوب بر برىينى چاقروب اوز
 آرارلنده صالح عليه السلامنى مسقل ايتوب عذاب كيلمادى وعدهسى بالغانغه چقدى
 ديوب كوشورلر ايدى شول حالده عذاب علامتلرى ظاهر بولوب آنلر بيك
 فورقشوب ايولرينه طابا بوكورا باشلاديلر اوزلرى فازوغان قيرلرينه كرديلر حق
 تعالى نك امرى ايله جبرائيل عليه السلام بيك قاطى وفورقنچلى طاوش ايله مونوا عليكم
 لعنة الله يعنى اولكز سز لر گه الله نك لعنتى بولسون ديوب قچقردى آنلر همهلرى
 بر بولى هلاك بولديلر هم زلزله بولوب همه بتالرى ويورطالرى جيمرلوب آنلرنك
 اوستلرينه توشدى (فَأَصْبَعُوا فِي دِيَارِهِمْ جَاثِمِينَ) بس اورلدلر آنلر اوزلرينك

يورطلرنده بر گه باتقوچيلر و هلاك بولغوچيلر بولوب (كَنْ لَمْ يَفْنَوْا فِيهَا) گويباكه
 هيچده بولماديلر و تورماديلر آنلر اول يورطلرده يعنى هيچده بولماغان
 و دنيغه كيلماگان شكلى بولديلر (الَا اَنْ تُمُودَ كَفَرُوا بِهِمْ) آگاه بولسكز درستلكده
 نمود قومی كافرلر بولديلر و اشانماديلر پروردكارلرينه (الَا بَعْدَ لَكُمْ مَوَدَّةٌ) آگاه بولسكز كم
 خداينك رحمتندن براق لقدر نمود قومينه (وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا) و تحقيق كيلديلر
 بيزنك بيارگان ايلچى لومز يعنى فرشتهلر خدای تعالی طرفندن ايلچى بولوب كيلديلر
 (ابراهيمَ بِالْبَشْرِ) ابراهيم پيغمبر گه بشارت و سويونچ بيرو ايله اول فرشتهلر
 اون بر ياكه اون يكي يا كه بدى فرشته يا كه اوچ فرشته جبرائيل و ميكائيل هم
 اسرائيل عليهم السلام ايديلر لوط قوميني هلاك فيلو اوچون هم ابراهيم عليه السلامغه
 اوغلى اسحاقنك دنيغه كيلماكي ايله سويونچ بيرو اوچون بيارلگانلر ابدى فايچانكم
 اول فرشتهلر ابراهيم عليه السلام حضورينه كيلديلر (قَالُوا سَلَامًا) ايتديلر آنلر سلام
 بولسون سئاي ابراهيم يعنى سلام بيرديلر (قَالَ سَلَامٌ) ايتدى ابراهيم آنلرنك
 سلاملرينه جواب بيروب سلام بولسون سز گه ابراهيم عليه السلام آنلرنك فرشتهلر
 ايكانن بلمادى فوناق بولوب كيلگان مسافرلردر ديوب گمان فيلدى هم آنلرنى
 فوناق ايونه كرزوب اولطورندى (فَمَالَبَتْ اَنْ جَاءَهُ) بس توفى اينمادى
 و كچهكمادى ابراهيم پيغمبر تا كم كيلتوردى (بِعَجَلٍ حَنِيفٍ) بريان ايتولگان بوزاونى
 يعنى آنلرنى فوناق ايتو اوچون هيچده كچهكمابنچه آنلرنك آلدينه پشورايگان
 بوزاو ايتيني كيلتوردى هم طعامدن تناول فيلكز ديوب آنلرنى تكليف فيلدى
 و فستادى اول فونافلر آشفه هيچده فول صورماديلر نيك اولتورديلر (فَلَمَّا رَأَى
 اَيْدِيَهُمْ) بس كور گانى زمانده حضرت ابراهيم اول فونافلرنك قوللرن كم (لَا تَصِلُ
 اِلَيْهِ) ايرشماس اول طعامگه يعنى نرشتهلرنك آشامابنچه نيك اولطورغانلرن كور گاج
 (ذَكَرَهُمْ) انكار فيلدى و كيلوشدرمادى آنلرنك بو اشلرن (وَاَوْحَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً)
 هم كوگلينه كيلتوردى آنلردن فور فونى يعنى ابراهيم عليه السلام اول فرشتهلرنك
 آشفه فول صورمابنچه نيك اولطورغانلرن كور گاج آنلردن فور فونى زيراكه اول
 زمانده براو ايكنچى گه دشمان بولوب آگا يامانلق فصدى ايله كيلگان بولسه آنك
 ايونده طعام آشاماس و آشفه فول صورماس ابدى بس اوشبو فرشتهلرنى هم حضرت
 ابراهيم مكا باوزلق فصدى ايله كيلگان دشمانلردر يا كه اوغر بلردر ديوب فور فونى
 اول فرشتهلر حضرت ابراهيمنك فور فونى بيلديلر (قَالُوا) ايتديلر فرشتهلر ابراهيم

پيغمبرگه (لَا تَخَفْ) فورقماغل سن اي ابراهيم بزلردن بز سكا زيان ايتو اوچون
 كىلماذك (أَنَا أَرْسَلْنَا إِلَى قَوْمِ لُوطٍ) درستلىكده بز بيارلك لوط قومينه آنلرنى
 عذاب فيلو اوچون (وَأَمْرًا تَهْتَكُونَ) و ابراهيم پيغمبرنك خانونى ساره تورغوچى
 ايدى شولو فتده پرده آرطندن و فرشته لرنك سوزارن طىكلار ايدى يا كه فونافرغه
 خدمت فيلو اوچون آنلرنك حضورنده تورغوچى ايدى زيرا كه حضرت ساره اول
 وقتده فارحق ايدى يوزىنى اورته اس ايدى (فَضَحَّتْ) بس كولى حضرت ساره
 فرشته لرنك سوزارن ايشتكچاچ يعنى ابراهيم عليه السلام نك آنلرنى طانو مابنچه
 فورقاندىن كولى يا كه فورقولرى كيتوكه شادلانوب كولى يا كه فساد اهلى بولغان
 لوط قومينك هلاك بولولرينه شادلانوب كولى يا كه فرشته لرنك آدميلر صورتنده
 بولولرينه عجلانوب كولى (فَبَشِّرْهُنَّ بِمَا كُنَّ يَفْعَلْنَ) بس سو بونچ بيردكيز آكنا يعنى
 فرشته لر سو بونچ بيرديلر اسحاق اسملى اوغلى بولماق ايله (وَمَنْ وَّرَاءَ اسْحَاقَ يَعْقُوبُ)
 هم اسحاق آرطندن آنك اوغلى يعقوب نك بولماق ايله سو بونچ بيرديلر فرشته لرنك
 حضرت ساره گه سو بونچ بيرولرى شول جهندندر كم خانونلر بالالارى بولوغه ايرلردن
 آرتوغراق شادلانولر يا كه ابراهيم عليه السلام نك هاجر اسملى خانوندىن طوغان
 بر اوغلى يعنى اسماعيل عليه السلام بار ايدى ساره نك اول وقتده هيجده بالاسى
 يوق ايدى شول سببلى آكنا بشارت بيرديلر حضرت ساره فرشته لردن اوشبو سو بونچلى
 خبرنى ايشتكچاچ عجبكه قالدى (قَالَتْ) ايتدى ساره تعجب فيلوب (يا وَيْلَتَا لَيْتَا
 عَجُوزٌ) اي وای منم اوزر بيمه نى عجبدر من بالا طوغدر ورممنو و حالانكه من فارچقمن
 اول وقتده حضرت ساره توفسان توفز ياشنده ايدى شول سببلى بيك عجبسنوب
 ايتدى بو نينداين عجب اشدر اوشبو فارطايغان كونهده من بالا طابار منمو (وهذا
 بعلى شيئا) هم اوشبودر منم ايرم فارت بولغان حالنده يعنى منم ايرم ابراهيم هم
 فارطايغاندر فارت ايله فارچقمن بالا نچوك بولور (ان هذا لشيء عجب) درستلىكده
 اوشبو اش عجب نرسهدر اول وقتده ابراهيم عليه السلام يوز يگرى ياشنده ايدى
 ديمشله حضرت ساره ك اوشبو طريقه تعجب ايلامكى عادنكه قاراب ايدى چونكه
 عادته توفساندىن آرتقان فارحق نك هم يوزدن اوتكان فارت نك بالالارى بولماق بيك
 عجب وبعيد اشدر شول سببلى بو طريقه تعجب ايتدى خداى تعالى نك قدرتمنه
 اشانماوندن نوكلدر (قَالُوا) ايتديلر فرشته لر حضرت ساره گه (اتعجبين من أمر الله) ايا
 سن تعجب فيلاسنمو الله تعالى نك ائمندىن يعنى الله تعالى نك قدرتمنى كيكدر فارطايغان

حالکنده سندن بالا دنیاغه کیلتورسه هیچ عجب نوکلدر (رحمة الله) الله تعالی نك
 رحمتی (و برکانه علیکم) هم آنک برکاتی سز نك اوزرگزگه در (اهل البیت) ای ابراهیم
 پیغمبر ایوب نك اهل لاری محققدر دیمش لدر کم ابراهیم علیه السلام نك اهل بیتینه بولغان
 برکات الهیه دن برسی شولدر کم بنی اسرائیل پیغمبر لاری بار چه سی حضرت ابراهیم
 ایله ساره نسلندن کیلدی لری (انه حمید) در سنلکده اول خدای تعالی ماقتالیمشدر
 نعمت لری بیر ماکی ایله (مجید) الوغدر فضل و کرمینی ظاهر قیلماقی ایله (فلما ذهب
 عن ابراهیم الروع) بس کینکاتی زمانده ابراهیم دن فورقو (وجاءتة البشری) هم کیلگانی
 زمانده آنکا بشارت و سو یونچ اوغلی بولماقی ایله (بجادلنا فی قوم لوط) بحتلاشور
 بولدی اول بز نك فرشته لری لری لوط قومی طوغر بسنده فرشته لری ایله بحتلاشماکی
 شول ایدی کم حضرت ابراهیم فرشته لری نك لوط پیغمبر قومینی هلاک ایتو او چون
 کیلورن بلگاج آنراغه ایتدی بر قریده یوز مسلمان بولسه اول قریه اهلینی
 سز هلاک قیلور سز مو فرشته لری بوق هلاک قیلما سز دیدیلر حضرت ابراهیم اگر
 توفسان مؤمن بولسه اول قریه اهلن هلاک ایتار سز مو دیوب صورادی فرشته لری
 بوق دیوب جواب بیردیلر شول روشچه حضرت ابراهیم اونار اونار کیمتوب صورار
 ایدی فرشته لری همیشه بوق هلاک ایتما سز دیوب جواب بیرورلر ایدی تا کم عاقبت
 اگر بر قریده بش کنه ایمان اهل بولسه اول قریه اهلن هلاک ایتار سز مو دیوب
 صور اچاچ فرشته لری ایتدیلر اگر بر قریده برگنه مؤمن بولسه ده جز لرگه اول قریه
 هلاک قیلورغه فرمان یوقدر بس ابراهیم علیه السلام ایتدی سز لر لوط قومینی
 هلاک ایتو او چون کیلگان سز آنلر نك آراسنده لوط پیغمبر اوزی هم آنک قز لری
 بار در آنلر مسلمانلر در شولای بولغاچ سز اول شهر نی نچوک هلاک قیلماقی بولاسز
 فرشته لری ایتدیلر بز لوط پیغمبر نی هم آنک ایو جماعتلرن اول شهر دن چغازورمز
 صکره شهر اهلن هلاک قیلورمز (ان ابراهیم لعلیم) در سنلکده ابراهیم تحمل ایتکو چیدر
 ویومشاق کوکلیدر کم کشیلر نی قزغانور ایدی (اواه) کوب آه ایتکو چی
 و حسرتلنگو چیدر بنده لر نك حالینه (منیب) فایتقو چیدر خدای حضرتینه دعا و مناجات
 قیلو ایله بنده لر نك عذابینی کیچکدر و نی صوراب ابراهیم علیه السلام لوط قومینی
 قزغانوب سو بلا گچ فرشته لری ایتدیلر (یا ابراهیم اعرض عن هذا) ای ابراهیم سن
 یوز دوندر گل آنلر حقنده بحتلاشودن (انه فد جاء امر ربک) در سنلکده کم تحقیق
 کیلدی سنک پروردکار کنک امری و فرمانی آنلر نی هلاک قیلو ایله (وانهم انبهم)

هم در ستمسكده اول لوط قومی كیلگوجیدر آنلرغه (عذاب غیر مردود) فایتارلمی نورغان عذاب یعنی آنلرغه عذاب کیلما کی ایل حکم ایتولگاندر البته هلاک بولاچقلردر سئك بختلاشما كك و دعا ایتما كك ایل اول عذاب کیری فایتارلماس هم کیلمی فالماس دبدیلر صگروه اول فرشتهلر حضرت ابراهیم ایل ایسانلاشوب مؤتفکات قومینه یونالدیلر آنلرنك شهرلرینه باقن کیلدیلر لوط علیه السلام ایگونلك یرنده اشکه مشغول ایدی فرشتهلر آنك فارسوسینه کیلوب سلام بیردیلر (ولما جاءت رسلنا لوطا) و کیلگانلری زمانه یزك ایلچیلر مز لوط پیغمبرگه یعنی فرشتهلر لوط علیه السلام بانینه کیلگاج (سی بهم) فایغولی بولدی حضرت لوط آنلرنك کیلولرینه (وضاق بهم ذرها) هم طار ایدی کوکلی آنلر سبیلی لوط علیه السلامك فایغورماقی آنلرنی فوناق ایتونی آورسنوب نوگل ایدی بلكه اول فرشتهلر کورکام یوزلی و خوش صورت یکتلر صورنده بولغانلقلرندن قومینك آنلر حقنده یاوزلق قصد ایتولرندن و ادبسرلکلرندن قورقدی آنلرنك فرشتهلر ایکنن بلماس ایدی شول سبیلی فایغوغه فالدی (وقال) هم ایتدی لوط پیغمبر فایغورب (هذا يوم عصب) اوشبو کون قاطی وچیتن کوندر مكا من بو فوناق یکتلرنی قومیم آراسنه نهوك آلوب فایتیم دیدی روایت ایدلمشدر کم حق تعالی اول فرشتهلرگه لوط پیغمبر اوزینك قومینك یاوزلقلری حقنده دورت مرتبه گواھلق بیرماینچه آنلرنی هلاک ایتما كز دیوب بیورغان ایدی لوط علیه السلام اول فرشتهلرنی کورگاج آنلرغه ایتدی بو شهر خلقی نك خبری هم آنلرنك عادتلری سز كه ایشتولگانى بوفمو دیدی اول قومك عادتلرن و اواطه فعلی آنار آراسنده مشهور ایکنن آچق ایتوب ایتورگه اوبالدى بارى بوتون دنیا خلقی نك یامانراقی اوشبو قوم ایکنینه من گواھلق بیره من دیدی جبرائیل علیه السلام میکائیل علیه السلامغه اشارت قیلوب اوشبو بر گواھلق دیدی بس لوط علیه السلام آنلر ایل برگه شهرگه یونالدى شهر فایقاسینه کیلوب یتکلاچ ینه شول سوزنی تکرار قیلوب دنیا ده ايك یاوزراق قوم اوشبو شهر خلقیدر دیدی حضرت جبرائیل ینه میکائیل گه قاراب بو ایکنجهي گواھلقدر دیدی شهرگه کرگاندن صوك لوط علیه السلام ینه شول سوزنی ایتدی ایولر ینه کیلوب یتکلاچ ینه شول سوزنی تکرار قیلدی حضرت جبرائیل دورت مرتبه گواھلق بولدی دیدی شهر خلقندن بعضلری لوط پیغمبرنك فوناقلرن کوروب باشقلرینه خبر ابرشدر دیلر لوط قه بيك ماتور یکتلر کیلگانلر دیدیلر باكه لوط علیه السلامك کافره خاتونی قومك الوغلرینه خبر بیردی بس قومك الوغلری

جيو لشوب حضرت لوط نىڭ خانە سېنە يونالدىلار (وجاءه قومہ) ھەم كېلىدىلار لوط
 پېغمبەرنىڭ ايونە آنىڭ قومی (بیرعون الیہ) آشوغورلار و بوکورورلار ایدی آنلار لوط
 علیہ السلام صارى (ومن قبل) ھەم اوشبوندىن السگارى (كانوا يعملون السبئات)
 اشلار بولدىلار آنلار ياوزلقلارنى يەنى اولدە لواطە ھەم كوگار چن اوچورماق استەزآء
 اوچون مجلسلردە قول چابوشماق بول باشلارندە اولطروب اوزغان كشىلارنى مسخو
 اينوب كولوب فالماق كىمى نوزلى ياوزلقلار ایلە شغلانورلار ایدی بس اول قوم
 حضرت لوط نىڭ ایشگى توبىنە كېلىدىلار و فوناقلارنى طلب ايتدىلار (قال) ايتدى اوط
 پېغمبەر آنلارغە (يا قوم هو لاء بناتى) اى منم قومیم مونا اوشبولر منم نزارمدر
 نزارمنى نكاحلاب آلگىز (هن اطهر لکم) اول نزارم پا كېزەراكلردر سزلىرگە يەنى
 اول قوم حضرت لوطدن فوناقلىقنى بزگە چغاروب طابشرغل ديوب ياوز نیت ایلە
 فوناق يكتلارنى استادكلرنندە لوط علیہ السلام عاجزلىكندن نى اشلارگە بلمايوب
 آنارغە اوزىنىڭ نزارن بېرما كچى بولدى فوناقلىرغە نېماگىز اكر تلاسگىز نزارمنى
 بېرايم نكاحلاب آلگىز دېدى ايمان كېلتورگانگىز سوگندە نكاحلاب آلگىز دېدى ياكە
 آنىڭ شرىعتندە مؤمن نزارن كافرگە نكاحلاماق درست ایدی لوط علیہ السلام بېك
 چومار دلقندن و فوناقنى سو بگانلىكندن فوناقلىرى اوچون نزارن فدا ايتدى (۱)
 (فانقوا لله) بس فورقگىز سز اى منم قومیم الله تعالى دن ھەم اوشبو ياوز اشنى طاشلاگىز
 (ولا تخزوني في ضيقي) دخى خور قېلماگىز منى فوناقلىرم طوغرى يسندە آنلارغە يامانلىقنى
 قصد ايتوب (اليس منكم رجل رشيد) ايا يوقمو سز اردن طوغرى بولغە كونولگان
 بر اير تاكم سزنى اوگونلاسه و اوشبو ياوز عملگىزدن سزنى طېسە دېدى (قالوا)
 ايتدىلار لوط قومی لوط علیہ السلام نىڭ اوشبو سوزىنە قارشى (لقد علمت) نەحقىق
 سن بلورسن اى لوط شونېكم (مالنا فى بناتك من حق) يوقدر بىزنىڭ سىڭ نزارگندە
 ھېچ بر حاجتمىز و بىزارگە سىڭ نزارك كراك نوگىلدر (وانك لتعلم ما نريد) ھەم
 در سىلكدە سن اوزك بلەسن بىز تلى تورغان نرسەنى و بىزلىرگە نرسە كراك بولغانىنى
 دېدىلار (قال) ايتدى لوط پېغمبەر آنلارنىڭ جوابىدە (لو ان لى بكم قوة) كاشكى بولسە ایدی
 منم سزلىرىنى دفع قىلوغە فوتىم و سزلىرگە كوچىم يتسە ایدی البتە سزنى دفع قىلور اېدىم
 (او اوى الى ركن شديد) يىنا ايسە كاشكى صفونسام من بر فاطى بولغوچى ركن
 صارى يەنى مئا ياردم ايتە تورغان بر كوچلى قوم بولوب من شونلارغە صفونسام
 و آنلارنىڭ ياردمنە سزنىڭ شىركىزدن فوتولسام دېدى كېلتورمىشلردىم لوط علیہ السلام

(۱) بعضيلر بواورنىڭ بناندن
 مراد آنلارنىڭ اوز خانو-
 نلر بىر ديورلار يەنى لوط
 علیہ السلام آنلارغە ايتدى
 سز منم فوناقلىرغە نەرض
 ايتماگىز اوز خانولارگىز
 سزلىرگە پا كېزەراك ھەم
 حلال بولغوچىلردىر خانو-
 نلرگىزغە بارگىز دېدى
 پېغەبر اوزىنىڭ امتىنە
 آنا اورنىدە در شول سببلى
 آنلارنىڭ خانولارنى نزارم
 ديوب اطادى
 مواھب

كافرلر كرماسونلر اوچون يورطى نك ايشگىنى بىكلاگان ايدى ايشك آرطندن
 آنلر ايسل دعوالاشور ايدى عاقبت اول كافرلر هجوم فيلوم ابونك اصطيئاسينى
 تيشتدبلر هم ابونك اچينه كرما كچى بولدبلر حضرت لوط بيك اضطرابقه نوشوب فايغوردى
 اول فرشتهلر آنك بيك فايغورغانن كورگاچ (قَالُوا يَا لُوطُ) ايتدبلر فرشتهلر اى
 لوط سن فايغور ماغل ومضطر بولماغل (انارسلربك) درستلكك بز سنك پروردكارنك
 بيارگان اياچى لريمز واوشبو قومنى هلاك ايتو اوچون كبلگانمز سن هيچده
 فورماغل (لَنْ يَصْلُوا إِلَيْكَ) هر گيز ايرشماسلر آنلر سكا ضرر وايدا ايله يعنى
 قومك سكا هيچ ضرر وزبان ايرشدر االماسلر سن اوزك جماعتلركنى آلوب شهردن
 چفوب كيتكل بز اوشبو نوم آراسنده فالورمز ديدبلر بس جبرائيل عليه السلام اول
 كافرلر نك فارسولرينه باروب فاناطى ايله آنلر نك بوزلرينه اشارت فيلدى شول حاله
 آنلر همهلرى صوفر بولدبلر كوزلرى هيچ نرسهنى كورماس ايدى حضرت لوط نك
 فوناقلرى سحر چيلر ايكان ديورلر ايدى بس جبرائيل عليه السلام حضرت لوطقه
 ايتدى (فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ) بس شهردن آلوب كيتكل سن اوزنك ابو جماعتلركنى (بِقَطْعِ
 مِنَ اللَّيْلِ) كيچه نك بر كيسا كنده يعنى تون نك بر آزي آوشقاچ بالا چاغالركنى
 آلوب شهردن چقفل (وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ) هم كرا كدر كم التفات ايتماسون و آرتينه
 ايلانوب فاراماسون سزلردن هيچ براو (الْأُمْرَاتُكَ) مگر اوزك ايله برگه آلوب
 چقماغل خانونكنى كم اول كافره در (أَنَّهُ مُصِيبُهَا مَا أَصَابَهُمْ) درستلكك كم ايرشكو چيدر
 اول كافره خانونكغه سنك قومك گه ايرشكان نرسه يعنى اوشبو قومگه كبلگان
 عذاب سنك خانونك واهل گه ده ايرشوب كافرلر ايله برگه اول هم هلاك بولاچقدر حضرت
 لوط آنلرغه عذاب فايچان كيلاچك ديوب صورانچاچ جبرائيل ايتدى (أَنْ مَوْعِدُهُمْ
 الصَّبْحُ) درستلكده آنلرغه عذاب كيله تورغان وقت طاك وقتيدر لوط عليه السلام
 طاكغه چه بايطاق وعت بارديگاچ حضرت جبرائيل ايتدى كم (الْبَسِ الصَّبْحَ بِقَرِيْبٍ)
 ايايافن نوگلدرمو طاك وقتى يعنى طاكغه كوب والماغاندر يافندر ديدى (فَلَمَّا جَاءَ
 أَمْرًا) بس كبلگانى زمانده بز نك فرمانيمز لوط قومينه عذاب يبارو ايسل (جَعَلْنَا
 عَالِيَهَا) قبلدق بز آنلر نك شهرلرينك اوستونى (سَافِلَهَا) آنك آستى يعنى بوز توبان
 فيلوب اوستون آستقه ايلاندر دك حق تعالى نك امرى ايله جبرائيل عليه السلام لوط
 قومينك شهرلرن بارچه خلقلى ايله كوناروب هواغه چارغاندن صوك بوز توبان
 فيلوب كبرى برگه طاشلادى (وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ) هم باودردق بز آنلر نك شهرلرى

(۱) بعض مفسرلر ديمش لردر

کم لوط قومندن اوستلر بینه کوکن طاش یاوغانلری شول کسه لر ایدیلر کم اول قوم هلاک بولغان وقتده آنلر اوز شهرلرنده توکل ایدیلر باشقه بیلرگه کینکاتلر ایدی هر اورنک بولسه لرده اوز اسملری یازغان طاش آنلرنک باشلر بینه نوشوب هلاک قیلور ایدی آنلردن برسی قاچوب مکه گه کیلوب حرم شریفکه کرگان ایدی فرق کون حرم شریف اچنجه نوردی شول وقتده آنک اسمی یازغان طاش هواده معلق بولوب آنک چقانسن کونوب تورور ایدی اول کسه حرم شریفدن چقماچ مذکور طاش آنک باشینه نوشوب هلاک ایلادی

(۲) بعضیلر بیو اورنده هی ضمیری قریبه لرگه راجعدر ظالمین دن مراد مکه کافرلر بیدر دیورلر حاصل معنی اول لوط قومی نك قریبه لری مکه اهلندن یراق توکلدر سفرده یورگان وقتلرنده آنلر شول قریبه لرنک یرندن اونالریس شول قوم نك حاللرن وانلرغه کیلگان عذابلرنی فکرولاب عبرت آلسونلر دیما کدر مواهب علیه

اوزرینه یوز نوبان قیلغاندن صوٰك (حجارة من سجيل منضود) برسی اوستونه برسی قویولغان بسالچقدن پشورلوب یاصالغان طاشلری یا که نموغدن چغارلغان طاشلرنی برسی آرتندن برسینی آنلرنک اوستلر بینه یاودردق (مسومة عند ربك) علامتلانمش و طامغالانمش بولغانلری حالده اول طاشلر پروردکارک فاشنده آنلرنی عذاب قیلو اوچون یعنی اول طاشلرنک بعضلری آق بولوب اوستونده قارا صزقلر ایله علامتلر قویولغان ایدی و بعضلری قارا طاش اوستونک آق صزقلر ایله طامغالانغان ایدی یا که هر طاشنک اوستونه برکشیک اسمی یازغان ایدی یا که اول طاشلر خدای تعالی فاشنده آنلرغه عذاب اوچون حاضرلانگان ایدی دیما کدر (وما هی من الظالمین ببعید) (۱) و یراق توکلدر اول عذاب طاشلری ظلم لقی ایتکو چیلردن یعنی ظالملر باشلر بینه طاش یاوماققه مستحقلر در (۲) (والی مدین اخاهم شعیباً) دخی بیاردکیز مدین قومینه اوزلر بیک فرنداشلری شعیبنی پیغمبر ایتوب (قال) ایتدی شعیب پیغمبر آنلرنی طوغری یولغه اونداپ (یا قوم اعبدوا الله) ای منم قومیم سز عبادة قیلنکز الله تعالی گه (ما لکم من اله غیره) یوقدر سزگه هیچ خدای الله تعالی دن باشقه (ولا تنقصوا المکیال والمیزان) هم کم قیلماکز اولچاو صاوطنی صاوط ایله اولچانه تورغان نرسه لرده دخی آغزلق اولچاون کیم ایتماکز آغزلق ایله اولچانه تورغان نرسه لرده یعنی اولچاوده خیانت ایتماکز اولگی عادتلرکیزنی طاشلاکز (انی اریکم بغیر) درستلکده من کورامن سزنی نعمت و دولتده یعنی سزله بایلر و دولتی لرسز فقیر و محتاج توگلدر بس نی اوچون خیانت قیلار (وانی اخاف علیکم) هم درستلکده من فورقامن سز نك اوزرکیزگه (عذاب یوم محبط) عذاب کافرلرنی و ظالملرنی چولقاپ آلوچی کون نك عذابندن یعنی اگرده ایمان کیلتورماساکز اولچاوده خیانت قیلماکز من سزلرنک آخرت عذابینه گرفتار بولماقکیزدن فورقامن یا که خدای تعالی دن عذاب کیلوب همه لکیز هلاک بولماقکیزدن فورقامن دیننی (ویا قوم آوفوا المکیال) هم ای منم قومیم سز وفا قیلنکز صاوط اولچاوبینه و کامل ایتوب اولچاکز (والمیزان) دخی آغزلق اولچاوبینه (بالقسط) عدلک و طوغریلق ایله مدین قومینک عادتلری اولچاوده خیانت قیلو بولغانلقدن شعیب علیه السلام تاءکید و مبالغه اوچون تکرار آنلرنی اول اشدن نهی قیلدی آنلر اولچاوده خیانت قیلولری اوستونه هر نرسه نی صاوب آلسه لر آچه سن کیمونوب بیرورلر ایدی هم کوش و آلتوب اچهلرنک چیتلرن کیسوب آلوب

قالورلر ايدى شعيب عليه السلام آنلرنى اول اشدن هم نهى قىلوب بيوردىكم (وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ) دغى كيموتوب بيرما كرسز آدميلرگه (أَشْيَاءَهُمْ) آنلرنك نرسه لرن
 يعنى صانوب آلفان نرسه نك بهاسينى كيموتوب بيورما كرز يا كه كهوش و آلتون
 تنكه لرنك چيتلرن كېسوب آلوب فالوب بيرما كرز (وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ) هم بوزوناق
 اينما كرز برده (مُفْسِدِينَ) فساد و ظلم لى اشلا گوچيلر بولغانكز حالده (بَقِيَّةَ اللَّهِ
 خَيْرَ أَيْكُمْ) خدای تعالى حلال ايتوب فالدرغان نرسهسى يغشىراقدرسزلرگه خيانت برله
 جبولغان حرام مالدين (أَنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ) اگراشانوچيلر بولسا كرسز منم سوزمغه
 (وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ) ومن نوگلمن سز نك اوزر كزگه صاچى و اشلر كزنى كوزانوب
 تورغوچى تا كم سز لرنى گناهدين يا كه عذابدين صاقلار ايدم بلكه من نصيحت
 ايتكوچى رسول و پيغمبر من پيغمبرلر ايكي تولى ايديلر بعضلرينه خدای تعالى
 كافلر ايله صوغشورغه بيورغان ايدى و بعضلرينه صوغش قىلو ايله بيورماغان
 ايدى حضرت شعيب اوشبو صوگچيلر جمله سندن ايدى كون بوينچه اوزينك قومينه
 وعظ و نصيحت ايدوب آنلرنى طوغرى يولغه اوندار ايدى كيچ بولماچ نمازغه
 كرشوب تون بوينچه نماز اوفور ايدى (قَالُوا) ايتديلر شعيب قومی (يَا شَعِيبُ
 أَصْلُوكَ تَامِرُكُ) اى شعيب ايا بيورادرموسكا سنك اوفوغان نمازك و عبادتلك
 (أَنْ تَتْرَكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا) بز نك قويماقيمز ايله آنالرمز طابونا تورغان نرسهنى
 يعنى آنا بابالرمز طابونغان پونلرغه طابونونى قوبو ايله بزنى تكليف قىلورغه
 سگانمازلرك بيورامو (أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا) ياليسه بز نك قويماقيمز ايله اشلاما كيمزنى
 اوز مال لرمزده (مَا نَشَاءُ) اوزمز تلاگان نرسهنى يعنى اوز مال لرمزده اوزمز
 تلاگانچه تصرف ايتودن و تلاگانيمزچه خيانت قىلودن هم آلدادون بزنى طيارغه
 سدا اوفوغان نمازك بيورادرموكم سن بزلرى اول اشلردن طيباسن هم پونلرغه
 طابونما كرز ديوب تكليف فيلاس (أَنْتَ لَا تَعْلَمُ) درستلكده سن البته نعمل
 ايتكوچى و بومشاق كوكللى سن (الرَّشِيدُ) طوغرى يولغه كونلگوچى سن اوز
 گمانكده يعنى سن اوزكنى حليم من هم طوغرى يولده من ديوب بله سن ديديلر
 يا كه استهزاء قىلوب و مسخره ايتوب اوشبو سوزنى ايتديلر (قَالَ) ايتدى شعيب
 پيغمبر آنلرغه (يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ) اى منم قوميم اياسز كوردكزمو خبر بير كز مكا
 (أَنْ كُنْتُمْ عَلَىٰ بَيْتِنَا مِنْ رَبِّي) اگر بولسامن بر ظاهر دليل اوزرينه پروردكارمندن
 يعنى منم حق پيغمبر ايكانيمه دليلم و علامتم بولسه (وَرَزَقْنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا) هم

رزق بىرگان بولسه خدای تعالی مكا كوركام رزقى اوز فاشندن یعنی مكا پيغمبرك
 بىرگان بولسه ياكه حلال مال و دولت روزى قىلغان بولسه ياكه هر ايكى دنيا
 سعادتى نصيب ايتكان بولسه بس من نچوك آنك در مانىبه خلافق قىلايم (وما
 اريد) هم من تلاماسمن (ان اخالفكم) سزگه خلافق قىلوني (الى ما انهيكم عنه) شول نرسه
 صارى ميل ايتوبكم من طيار من سزلىرى اول نرسه دن یعنی من سزنى بر اشدىن
 طيوب شول اشنى اوزم اشلاوني تلاماسمن البته اول اوزم طيارلور من صكره سزنى
 طيار من (ان اريد) من تلاماسمن (الاصلاح ما استطعت) مگر اشنى توزوك قىلوني
 و اصلاح ايتوني تلام من كوچم يتكان قدر (وما توفيقى الا بالله) و توگلدن منم توفيقم
 و موفق بولماقم اشلىرى اصلاح قىلوغه و طوغرى بولغه اير شوگه مگر خدای تعالی نك
 هدابنى و ياردمى ايله گنه در (عليه توكلت) اول خدای تعالی گه گنه توكل قىلدم من
 و اشلىرى منى طايشردم (واليه ائيب) هم آنك صارى من فابتور من هر ائيدى (ويا قوم
 لايجر منكم شقاقى) دخی ای بمن قوميم مكا دشمانلق ايتما كئز و قارشماقئز پيدا
 ايتماسون سزگه (ان يصيبكم) سزلىرى اير شوني (مثل ما اصاب قوم نوح) نوح
 پيغمبر قومينه اير شكان نرسه نك اوخشاشى یعنی مكا خلافق ايتكانئز و قارشماقئز
 اوچون سزلىرى گه ده نوح قومينه كيلگان شكللى طوفان عذابى كيلماسون (او قوم ھود)
 يا ايسه ھود پيغمبر قومينه اير شكان نرسه نك اوخشاشى یعنی عاد قومينه كيلگان
 صر صر جىلى شكللى سزگه عذاب جىلى كيلماسون (او قوم صالح) يا ايسه صالح
 پيغمبر قومينه كيلگان شكللى سزگه رجفه و زلزله عذابى كيلماسون (وما قوم لوط
 منكم ببئيد) هم بىراق توگلدن سز دن لوط قومى یعنی آنلر نك هلاك بولولرى نه
 كوب زمانده اوتماگان هم اورنلرى ده سزلىرى گه باقندى آنلر نك حالندن عبرت
 آلكر (واستغفروا ربكم) دخی استغفار قىلكر سز ربكزغه و ايمان كىلتورب آندن
 ميفرت استاگز (ثم توبوا اليه) صكره فابتكز سز آنك صارى و آندن باشقهغه عبادت
 ايتماكز (ان ربى رحيم) درستلىكده منم بىروردكارم رحمت ايتكوچيدى استغفار
 قىلغوچىلرغه (ودود) دوست نونقوچيدى توبه ايتكوچىلرنى (قالوا) ايتدىلر شعيب
 پيغمبر نك قومى آنك اوشبو سوزلر ينه قارشى (يا شعيب ما نفقه) ای شعيب بىز
 فهم ايتىمىز و آكلامىمىز (كثيراً مما تقول) سن ايتنه نورغان سوزلردن كوبسنى
 یعنی سن ايتكان نرسه لرگه بىز نك عقلىمىز اير شمايدى ديدىلر آنلر شعيب
 عليه السلامك سوزلرن آكلاسه لرده عناد و قارشىلقلردن بىر آكلامىمىز ديدىلر

دخی ایتدیلر (وَأَنَا لَنُرِيكَ فِيهَا ضَعِيفًا) ودرستلکده بز کورامز سنی ای شعیب
 اوز آرامزده ضعیف هم کوچسز کم سن بزگه فارشی تورا آلماس سن (وَلَوْلَا
 رَهْطُكَ) واکر بولماسه ایدی سنک قومک ونبیلک (لَرَجَمَاكَ) البته بز طاش ایل
 آطوب هلاک فیلور ایدک سنی یعنی اگر سنک بز ناک ایل بر دیدنه بولغان یاقنلرک
 و فریاداشلرک بولماسه ایدی بز شولارنک حرمتن رعایه ایتماسک ایدی سنی
 کوبدن طاش ایل آطوب اولتورور ایدک باری شول فریاداشلرک ناک خاطراری
 اوچون گنه سنی اولتور ماینجه تورامز (وَمَا أَنْتَ عَلَيْنَا بَعِيزٌ) و سن بز ارگه عزیز
 هم حرمتلی نوکل سن سنی سلامت نوتماقمز بز ناک فاشیمزده عزتلی و فخرلی بوقانگدن
 نوکلدر دیدیلر (فَالْ) ایتدی شعیب پیغمبر آنلر ناک اوشبو سوزلرینه فارشی (بِاقْوَمِ
 اِرْهَطِي اعز علیکم) ای منم قومیم ایا منم نبیل م و فریاداشلرم عزتلی را کلدر مو
 سزلر که و شو بولکلیر لرمو (من الله) الله تعالی دن (وَأَنْخَذْتُمُوهُ وَرَأَيْتُمْ ظَهْرِي) وتوتدگز
 سز الله تعالی ناک فر مانینی آر قانز آرطینا طاشلانمش ایتوب یعنی منم فریاداشلرمنی
 رعایه فیلاسز خدای تعالی ناک فر مانن رعایه ایتمی سز آرطکنزغه طاشلیسز (ان
 رَبِّي بِمَا نَعْمَلُونَ مُحِيطٌ) درستلکده منم پروردگارم سز اشلی تورغان نرسهنی احاطه
 اینکوچیدر علمی ایل و بارجه اشلرک نزی بلگوچیدر هیچ برسی آکا باشرن نوکلدر
 شول اشلرک نز اوچون جزالرنی بیراچکدر (وَيَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلٰی مَكَانَتِكُمْ) دخی ای
 منم قومیم سز عمل فیلکنز و اشلاکنز اوز حالکنز اوزرینه یعنی شرک و اولچاوده
 خیانت هم آداو کبی اشلرک نزی اشلاکنز (انّی عاملٌ) درستلکده من اشلا کوچیمن
 و فرار اینکوچیمن اوز اشمده (سوف نعلمون) نیزدر کم سز بلور سز (من ینبئیه
 عذاب یغزیه) شول کسه نیکم کیلور آکا آنی خور فیلا تورغان عذاب (ومن هو
 کاذبٌ) دخی بلور سز شول کسه نیکم اول بالغان اینوچیدر سز ناک گمانکنزده یعنی
 منم سوزلرم حق و طوغریدر مو یا که سزلرنکی مو یاقنده ظاهر بولوژ (وارنقبوا)
 هم کونوب نورکنز سز من اینکان نرسهنی (انّی معکم رفیبٌ) درستلکده من هم
 سز ناک ایل برگه کوز نونقوچی و کونوب تورغوچی من (ولما جاء امرنا) و کیلگانی
 زمانده بز ناک فرمانیمز مدین قومینه عذاب ایل (نجینا شعبیا) فوتقار دقبر شعیب
 پیغمبری (وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ) هم ایمان کیلنورگان کسه لرنی آنک ایل برگه فوتقاردق
 (برحمۃ منا) اوز رحمتمز و فضلمز ایل (وَآخَذَتِ الَّذِينَ ظَلَمُوا) دخی توتدی کافر بولغان
 کسه لرنی (الصّیحة) صیحه عذابی یعنی اول قوم جبرائیل علیه السلامک طاوشی

ایله بورا کلزی پارلوب هلاک بولدیلر (فاصبحوا فی دیارهم جائمین) بس اورلدیلر
 آنلر اوزلرینک بورطلرنده بیر گه یقولوب اولگوچیلر بولوب (کان لم یغنوا فیها)
 گویا کم هرگیز نورمادیلر آنلر اول بورطلرده یعنی دنیاغه هیچده کمالماگان شکلی
 بولدیلر (الا بعد المدین) آگاه بولسکزم هلاکک ورعمتدن بیر اقلق مدین نومینه در
 (کما بعدت ثمود) نءاک کم رعمتدن براق بولدیلر وهلاک بولدیلر ثمود قومی مدین
 قومینی هلاک بولوده ثمود قومینه اوخشانمانی هر ایکسی سی صیحه عذاب ایله هلاک
 بولغانقلری اوچوندر (ولقد أرسلنا موسیٰ ونحقیق بز یباردک موسیٰ پیغمبرنی
 بابائنا) پیغمبرلکی نك حلقینه علامت بولغان معجزه ار ایله (وسلطان مبین) ه
 آحق وظاهر بولغوچی دلیل ایله (الی فرعون وملائه) فرعونگه هم آنک قومینک
 الوغلبینه یباردک (فانتبعوا امر فرعون) بس ایاردیلر اول نوم فرعون نك
 فرمانینه وموسیٰ علیه السلامه ایمان کیلنورمادیلر (وما أمر فرعون برشید)
 ونوگلدن فرعون نك اشی صواب هم طوغری آنلر دنیاغه فرعونگه ایاردلری
 شکلی آخرنده هم آکا نابع بولورلر وآنک آرطنن کیلورلر (یقدم قومه یوم
 القيامة) قومینک آلدندن کیلور فرعون قیامت کوننده (فأوردهم النار) بس
 کرگزور آنلرنی توغ اوطنینه (وبئس الورد المورود) ونی باوز کرلمش
 اورندر اول اوط (وانبعوا فی هذه لعنة) دخی لعنت بولدی فرعونگه هم آنک
 قومینه اوشبو دنیاغه آنلر نك آرطلرندن (ویوم القيامة) هم قیامت کوننده
 یعنی هر ایکی دنیاغه اوزلرینه لعنت آلدیلر (بئس الرفد المرفود) نی باوز بپرلمش
 بولاکدر آنلرغه اول لعنت یعنی دنیا و آخرنده مامون بولو (ذکک) اوشبو ذکر
 ایتولگان خبر (من انباء القرى) هلاک بولغان قریهلر نك خبرلرننددر (نقصه علیک)
 بز قصه قیلماز و اوقیمز اول خبرنی سکا ای محمد علیه السلام (منها قائم) اول
 قریهلردن بعضی نورغوچیدر حاضرده و باقیدر (وحصید) هم بعضی بوغالاش
 ونمام بتکاندر یا که قائم اثراری ونونلای بوغالماغان حاضرده هم بعضی اثراری
 کورنه تورغان لریدر عاد و ثمود قومی نك شهرلری کبی وحصیدن مراد هیچ بر
 اثری قالماغان تمام بوغالوب بتکان قریهلردن نوح قومینک اورنلری کبی (وما
 ظلمناهم) وظلملق ایتمادکیز اول قریهلر نك اهللرینه آنلرنی هلاک قیلماقیمز ایله
 (ولکن ظلموا انفسهم) ولکن ظلملق ایتیلر آنلر اوز نفسلرینه عذاب کیلوگه
 سبب بولغان یامانقلرنی اشلاب (فما اغنت عنهم) بس دفع قیلماقیدر و کینار مادیلر

آنلردن (الْهَتْمُ الَّذِي يَدْعُونَ) آنلر نك طابونا تورغان معبودلری و پوتلری (من دون الله) الله تعالى دن باشقه (من شیء) هیچ بر نرسهنی عذابدن یعنی باشلریبه عذاب کیلنگان وقتده پوتلری آنلرغه هیچ فائده بیرمادی (لَمَّا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ) کیلنگانی زمانده پروردگار کڈك حکمی و فرمانی آنلرنی عذاب قیلو برله (وَمَا زَادَهُمْ) هم آرتدر مادیلر معبودلری و پوتلری آنلرغه (غَيْرَ تَنْبِيْهِ) زیان دن و هلاک کدکن باشقه نرسهنی (وَكَذَلِكَ أَخَذُ رَبُّكَ) و اوشاند اقدر پروردگار کڈك تونماقی و عذاب ایلاماکی (إِذَا أَخَذَ الْقُرَى) هر فایجان توتسه اول قریه لر نك اهللرن عذاب ایله (وَمَهِيَ ظَالِمَةٌ) و حالانکه ظالمق ایتکوچیلر بولسه لر اول قریه اهللری (إِنْ أَخَذَهُ الْيَوْمَ) درستلکده تونماقی و عذابی رنجتکوچیدر (شَدِيدٍ) فاطیدر (إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَةٌ) درستلکده اوشبو ذکر ایتولنگان قصه لر ده البته عبرت باردر (أَمِنْ خَافِي عَذَابِ الْآخِرَةِ) آخرت عذابندن فورقان کسه گه (ذَلِكَ) اوشبو آخرت کونی (يَوْمَ يَجْمَعُ لَهُ النَّاسُ) شول کوندر کم جبولمش بولورلر اول کون اوچون آدمیلر یعنی اول کوننه بارچه خاقلر محشر پرنده جبولورلر (وَذَلِكَ) هم اوشبو قیامت کونی (يَوْمَ مَشْهُودٍ) شول کوندر کم حاضر بولورلر اول کوننده کوکلر هم برلر اهلی (وَمَا نُؤَخِّرُهُ) دخی بز کیچکدر ماسه اول قیامت کونینی (إِلَّا لِأَجَلٍ مُّعَدَّدٍ) مگر بر سانالمش مدت نك اونماکی اوچون کیچدر و رمز یعنی اوزینك بیلگولاننگان وقتنی یتکاج فائم بولور (يَوْمَ يَأْتُ) شول کوننده کم کیلور اول قیامت و قایم بولور (لَا تَكَلُمُ نَفْسٌ سِوَا مَا سَأَلَ) اول کوننده هیچ بر کسه (إِلَّا بِأَذْنِهِ) مگر خدای تعالی نك رخصتی ایله گنه سوزلار (فَمَنْهُمْ شَقِيٌّ) بس بولور اول محشر اهلندن بعضلری باوز و تموغاقلر (وَسَعِيدٌ) هم بولور آنلردن بعضلری ایزگو و سعادت ایاسی کم آنك اورنی جنت بولور (۱) (فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا) بس شقاوت ایاسی بولغان باوز کمنه لر (فَفِي النَّارِ) بس تموغ اوطنده بولغوچیلدر آنلر (لَهُمْ فِيهَا زَبْرٌ) بولور آنلر نك اول تموغن قاطی طاوشلری (وَشَهِيْقٌ) هم ضعیف و آقرن طاوشلری ز فیر و شهیق هر ایکی سی ایشاک طاوشینه ایتولور تموغ اهلی عذابنك قاطیلغندن ناله قیلوب ایشاک شکلی آفرورلر دیبکدر (خَالِدِينَ فِيهَا) منگو قالغوچیلر بولورلر آنلر تموغده (مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ) کوکلر هم برار دایم بولغانی مدنده یعنی هیچده چغارماسلر منگو شول تموغده قالورلر دیبا کدر عرب عرفنده اوشبو سوز تأییددن و منگولکدن کنایه در بس تموغ اهلی نك تموغده قالورلری کوکلرنك و برلر نك دو امینه تعلیق ایتولنگان نوکلدر

(۱) شفیق بلخی قدس سره دن نقل ایدله مشدر کم سعادت علامتی بشر نرسه در کوکلنك بومشا. قلخی هم خدایدن فورقوب کب یغلامق هم دنیاغا کوکل نویما و طول املنی فویوب اولومگه حاضر بولودر اوشاند اداق شقاوت علامتی هم بشر کوکلنك قاطیلخی هم کوزدن یاشر چقماو هم دنیاغه رغبت ایتو و طول امل هه میاسزلقدر تفسیر حسینر

زيرا كه كوكلرنگ هم برونك فاني بولورى نص قطعى ايله ثابتدر اوشانداق كفر ايمينك
 نوموعدده منگو فالورى ده كوب آيتلرنك دلالتى ايله ثابتدر آنلرنگ نوموعدده منگو
 فالورينه اعتقاد بزگه واجب ولازمدر (الَا مَا شَاءَ رَبُّكَ) مگر شول وقتده كم نلار
 سنك پروردكارك يعنى خداى تعالى اوزى تلاگان وقتده غنه آنلر اوط عذابنده
 بولماسلر بلكه زمهرير نوموغيته كرگزولوب عذاب ايتولورلر ياكه اوط عذابينه
 باشقه ابكچى بر عذاب ايله معذب بولورلر زيرا كه نوموعدده غنى عذاب نچه نورليدر
 بر نوعسى گنه اوط عذابنده بس اوشبو استثنا مطلق عذاب حقيده نوكل بلكه
 اوط عذابى حقيده غنه در مگر خداى تعالى تلاگان وقتده غنه اوط ايله عذاب ايتولماسلر
 باشقه نورلى عذابلر ايله معذب بولورلر ديماكدر (ان رَبَّكَ فَاعَالُ مَا يُرِيدُ) درستلكك
 سنك پروردكارك هر بر تلاگان نرسه سن فيلغوچيدر نچوك عذاب قيلوى تلاسه
 شولاي عذاب قيلور (وَأَمَّا الَّذِينَ سَعَدُوا) واما سعادت اهلى بولغان ايز گو كمسهلر
 (فِي الْجَنَّةِ) بس جنتده بولغوچيلردر آنلر (خَالِدِينَ فِيهَا) منگو فالغوچيلر بولورلر
 آنلر جنتده (مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ) كوكلر هم برلر دايم بولغانلرى مدنده
 يعنى هيچده چارلماسلر منگو جنتده نورورلر (الَا مَا شَاءَ رَبُّكَ) مگر شول نرسه كم
 تلادى سنك پروردكارك يعنى خداى تعالى اوزى تلاگان وقتده آنلرنگ درجه لرن
 آرتدور اولكى اورنلرندن يوفاريراق و آرتوغراق اورنلرغه آنلرنى كوچور
 اوشبو استثناء طوغر بسنده علماءنگ سوزلرى كويدر خداى تعالى مرادبىنى اوزى
 بلور ديوب اوزينه طايشر ماق اوليدر (عَطَاءٌ غَيْرُ مَجْذُودٍ) عطا فيلماق عطا فيلدى
 آنلرغه خداى تعالى هيچده كيسولمى وبنمى نورغان عطائى و بولاكنى (فَلَا تَكْفُرْ
 فِي مَرَبَةٍ) بس بولماغل سن اى محمد عليه السلام شكده و گمانده خطاب ظاهرده رسول
 صلى الله عليه وسلمگه بولسهده حقيقتده امتلر كه در كم بيورور اى مؤمنلر سز شك
 بولماكز (مَّا يَعْبُدُ هَؤُلَاءِ) اوشبو مشركلر طابونلر نورغان نرسه دن يعنى آنلرنك
 پونلرغه طابونولرى ضلالت و آزغونلىق ايدكنده هيچ شك تونماكز آنلرنك بو
 اشلزى البته ضلالتدر اوزلرينك هلاك بولولرينه سبب بولور نتاك كم اولكى
 فوملرنگ شرك و كفرلرى اوزلرينه عذاب كيلوب هلاكلرينه سبب بولدى (مَا
 يَعْبُدُونَ) طابونماسلر اول مشركلر پونلرغه (الَا كَمَا يَعْبُدُ آبَاءَهُمْ) مگر آنلرى
 طابونغان شكلى طابونورلر (مَنْ قَبِلَ) آنلر دن الكارى يعنى آنا و بابالرى باطللقه
 بولغان شكلى بو مشركلر هم باطللقده در (وَأَنَا لَمُوفٍوَهُمْ) هم درستلكده بز تمام

بسته زنده زنده
 كوكلرنگ نوموعدده
 منگو فالورينه اعتقاد
 بزگه واجب ولازمدر
 (الَا مَا شَاءَ رَبُّكَ)
 مگر شول وقتده كم
 نلار سنك پروردكارك
 يعنى خداى تعالى
 اوزى تلاگان وقتده
 غنه آنلر اوط عذابنده
 بولماسلر بلكه زمهرير
 نوموغيته كرگزولوب
 عذاب ايتولورلر ياكه
 اوط عذابينه باشقه
 ابكچى بر عذاب ايله
 معذب بولورلر زيرا كه
 نوموعدده غنى عذاب
 نچه نورليدر بر
 نوعسى گنه اوط
 عذابنده بس اوشبو
 استثنا مطلق عذاب
 حقيده نوكل بلكه اوط
 عذابى حقيده غنه در
 مگر خداى تعالى
 تلاگان وقتده غنه
 اوط ايله عذاب ايتو
 لماسلر باشقه نورلى
 عذابلر ايله معذب
 بولورلر ديماكدر
 (ان رَبَّكَ فَاعَالُ مَا
 يُرِيدُ) درستلكك سنك
 پروردكارك هر بر
 تلاگان نرسه سن
 فيلغوچيدر نچوك
 عذاب قيلوى تلاسه
 شولاي عذاب قيلور
 (وَأَمَّا الَّذِينَ سَعَدُوا)
 واما سعادت اهلى
 بولغان ايز گو كمسهلر
 (فِي الْجَنَّةِ) بس جنتده
 بولغوچيلردر آنلر
 (خَالِدِينَ فِيهَا) منگو
 فالغوچيلر بولورلر
 آنلر جنتده (مَا
 دَامَتِ السَّمَاوَاتُ
 وَالْأَرْضُ) كوكلر هم
 برلر دايم بولغانلرى
 مدنده يعنى هيچده
 چارلماسلر منگو
 جنتده نورورلر
 (الَا مَا شَاءَ رَبُّكَ)
 مگر شول نرسه كم
 تلادى سنك
 پروردكارك يعنى
 خداى تعالى اوزى
 تلاگان وقتده
 آنلرنگ درجه لرن
 آرتدور اولكى اورنلر
 ندى يوفاريراق و
 آرتوغراق اورنلرغه
 آنلرنى كوچور اوشبو
 استثناء طوغر
 بسنده علماءنگ
 سوزلرى كويدر خداى
 تعالى مرادبىنى اوزى
 بلور ديوب اوزينه
 طايشر ماق اوليدر
 (عَطَاءٌ غَيْرُ
 مَجْذُودٍ) عطا فيلماق
 عطا فيلدى آنلرغه
 خداى تعالى هيچده
 كيسولمى وبنمى
 نورغان عطائى و
 بولاكنى (فَلَا
 تَكْفُرْ فِي مَرَبَةٍ)
 بس بولماغل سن اى
 محمد عليه السلام
 شكده و گمانده
 خطاب ظاهرده رسول
 صلى الله عليه وسلم
 گه بولسهده حقيقتده
 امتلر كه در كم
 بيورور اى مؤمنلر
 سز شك بولماكز
 (مَّا يَعْبُدُ هَؤُلَاءِ)
 اوشبو مشركلر
 طابونلر نورغان
 نرسه دن يعنى آنلرنك
 پونلرغه طابونولرى
 ضلالت و آزغونلىق
 ايدكنده هيچ شك
 تونماكز آنلرنك بو
 اشلزى البته
 ضلالتدر اوزلرينك
 هلاك بولولرينه
 سبب بولور نتاك
 كم اولكى فوملرنگ
 شرك و كفرلرى
 اوزلرينه عذاب
 كيلوب هلاكلرينه
 سبب بولدى (مَا
 يَعْبُدُونَ) طابونماسلر
 اول مشركلر پونلرغه
 (الَا كَمَا يَعْبُدُ
 آبَاءَهُمْ) مگر آنلرى
 طابونغان شكلى
 طابونورلر (مَنْ
 قَبِلَ) آنلر دن الكارى
 يعنى آنا و بابالرى
 باطللقه بولغان
 شكلى بو مشركلر
 هم باطللقده در
 (وَأَنَا لَمُوفٍوَهُمْ)
 هم درستلكده بز
 تمام

ايتوب بىر گوجيمز آنلرغه (نصبتهم غير منقوص) آنلرنىڭ اولوشلرن عذابىدىن
 كېموتولمىغان حالده يعنى آنلرغه نبوش بولغان عذابنى ھېچدە كېموتوماينچە آنلرغه
 ايرىشدرورمز (وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ) وتعميق بىردىكىر موسى پېغمبەرگە تورات
 كىتابىن (فَاخْتَلَفَ فِيهِ) بس اختلاف ايتولدى اول كىتاب طوغرىسىندە يعنى موسى
 عليهالسلامنىڭ قومى تورات حقىدە نورلى نورلى بولدىلر بعضلىرى آگا اشاندىلر
 وبعضلىرى كافر بولدىلر مەكە اھلىنىڭ قرآن حقىدە اختلاف ايتولدى شىكلى (وَلَوْلَا كَلِمَةٌ
 سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ) واگر بولماسە ايدى پروردكار كىدىن سېقت ايتكان واۋلدە اونىڭ
 سوز يعنى خدای تعالى اول قوم حقىدە عذابنى كېچىكىدرو ايله حكىم قىلغان بولماسە
 ايدى (لَقَضَىٰ بَيْنَهُمُ) البتە حكىم ايتولور ايدى موسى پېغمبەرنىڭ قومى آراسىندە
 يعنى اشانماغان كەمسەلرگە عذاب ايندىراپ حقىدە بولغانلىرى باطل لىدە بولغانلىرىدىن
 آيرلور ايدى (وَأَنَّهُمْ لَنِى شَكٌّ مِّنْهُ مَرِيْبٌ) ودرستلىككە آنلر يعنى سىڭنىڭ قومنىڭ
 كافرلىرى البتە قوتلى بولغان شىك وشېھەدەدر اول قرآن طوغرىسىدىن ھەم آننىڭ حق
 ايكانىنە اشانمىسلىرى (وَأَنَّ كَلِمَٰتُهَا لِيُوقِينَھُمْ رَبُّكَ) ودرستلىككە آنلرنىڭ ھەر قايسى
 ھەر قاچان قوبارلسەلر البتە كامىل ايتوب بىرور واوتار آنلرغە سىڭنىڭ پروردكارنىڭ
 (أَعْمَالُھُمْ) اشلانگان عمللرنىڭ جزاسىنى (۱) (أَنَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ) درستلىككە
 اول خدای تعالى آنلرنىڭ اشلانگان اشلرن بىلگۈچى وخبر تونقوجىدىركم آندىن باشورا
 آلماسلىرى (فَأَسْتَقِمُّ كَمَا أَمَرْتُ) بس مستقيم بولغىلىسن اى محمد عليهالسلام نىڭكىم
 بيوردىڭسىن يعنى خدای تعالى نى روشچە بيورغان بولاسە شول روشچە بولغىلى
 واننىڭ فرمانىنە خىلافيق ايتما گل (وَمَنْ نَّابَ مَعَكَ) ھەم مستقيم وثابت بولسولمىز
 خدای تعالى نىڭ امرىدە سىڭنىڭ ايله بىرگە ايمان كىلتورگان وكىفردن قايتقان كەمسەلر
 استقامت خدای تعالى بيورغان اشنى اشلانگان وطېغاندىن طبولماقدىر دېمىشلىرى (وَلَا
 تَطْفُوا) دىخى طغيان ايتما كىز وچىكىدىن اوتما كىزسىز فرمانغە خىلافيق قىلوب (أَنَّهُ بِمَا
 تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ) درستلىككە خدای تعالى سىز اشنى نورغان نرسەنى كورگۈچىدىر
 وبىلگۈچىدىر آندىن باشورب اشنى آلماسسىز (وَلَا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا) دىخى
 مىل قىلما كىزسىز وآوشما كىز ظلملىق ايتكان كەمسەلر طرفىنە يعنى كافرلىرگە ومشركلارگە
 مداهنە قىلوب دوستلىق ھەم راضىلىقنى اظهار ايتما كىز يا كە آنلرنىڭ فرمانلرن تونما كىز
 وانلرغە ايارما كىز يا كە ظالملىرگە باردىم ايتما كىز اوزكىز ھەم ظلمدە آنلرغە شريك
 بولورسىز (فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ) بس ايرشور سىزلىرگە تەمۈغ اوطنى اگردە ظالملىرگە

وكافرلرگه ميل اينسا كز (وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ) ويوقدر سز لرگه الله تعالى دن باشقه
 (من اولياء) دوستلردن تا كم سزنى عذابدن فوتقارسه اول دوست (ثم لا تنصرون)
 صكره سز ياردم بپرلماس سز يعنى سزگه هيچ بر ياردم اينكوچى بولماس (واقم الصلوة)
 دخى نورغوزكز سز و كامل اينوب اونا كز نمازنى (طريق النهار) كوندز نك ايكى
 طرفنده (وزلفا من الليل) هم كيچنك بر نچه ساعتلرند كوندز نك ايكى طرفنده
 اوفولا تورغان نماز ايرته نمازى ايله اويله هم ايكندى نمازلر يدر ايرته نمازى
 توشدن اول كوندز نك يوقارغى طرفنكدر اويله ايله ايكندى توشدن صوك كوندز نك
 نوبانگى طرفنده در كيچنك ساعتلرند اوفولا تورغان نمازلر اخشام ايله بستيودر
 (ان الحسنات) درستلكده ايزگو عمللر يعنى بش وقت نماز (يفهين السيئات)
 كيتارورلر ويوغالتورلر ياوزلقلرني يعنى بش وقت نمازنى وقتلرند اوفو گناه
 صغيره لرگه كفارت بولور بعضلر حسنانندن مراد سبحان الله والحمد لله ولا اله الا
 الله والله اكبر ديوب ايتودر ديمشلر (ذلك) اوشبو ذكر ايتولگان نرسه (ذكرى
 للذاكرين) اوگوت وايسكه نوشورودر ذكر ايتكوچيلر اوچون (واصبر) دخى
 صبر فيلعل وچداغل سن خدای تعالى نك امر يده امثال ايدوب طيفانندن طيلو وغه
 (فان الله لا يضيع) درستلكده خدای تعالى ضايع ايتماس ويوغالتماس (اجر المحسنين)
 ايندگولك ايتكوچيلرنك اجر وثوابلرن (فلولا كان من القرون من قبلكم) بس نى
 اوچون بولمادى سز دن السكارى بولغان زمانه لر اهل لرندن (اولو بقية) عقل وفكر
 ايلارى كم (ينهون عن الفساد فى الارض) طيارلر آنلر آدميلرنى يوده فساد وبوزفلق
 اشلاردن يعنى اگر اولگى امتلر آراسنده آنلرنى بوزوفلقدن طيا تورغار هم
 امر معروف ونهى منكر فيلا تورغان عقللى كمسه لر بولسه لر ابدى آنلرغه عذاب
 كبلماگان بولور ابدى لكن آنلر آراسنده شونداين عقل ايلارى بولمادى
 (الاقبلا) مگر آزغنه بولدى (ممن انجينا منهم) بز فوتقارغان كمسه دن آنلردن يعنى
 بوزفلقدن طيوچى كمسه لر آزغنه كشيلىر ابدى كم آنلر عذابدن فوتولديلىر (واتبع
 الذين ظلموا) هم ايارديلىر ظالم وكافر بولغان كمسه لر (ما اتروا فيه) شول نرسه كه كم
 راحتك طايديلر آنلر اول نرسه ده يعنى دنيا لذتلر بيه ونفسلرى آرزوسينه ايارديلىر
 ودنياغه مشغول بولديلىر (وكانوا مجرمين) هم بولديلىر آنلر گناه اشلا گوچيلر (وما
 كان ربك ليهلك القرى) وهلاك فيلور بولمادى سنك هر وردكارك قريه لر نك اهل لرن
 (بظلم) مشركك وكافرلك سببلى (واهلها مصلحون) وحالانكه اول قريه لر نك اهللىرى

توزك ايتكۈچىلردىن اوز اۋال زىندانى اشلىرىن يەنى مجرد شىرك و كفر سببى گنە هلاك
 ايتماس اكر ظلمدىن هم فسق و فساددىن طيولسەلر شول سببى ايتولمىشدر كم
 دولت و پادشاهلىق كفر ايله باقى بولور لىكن ظلملىق ايله باقى بولماس و تورماس
 (وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ) وَا كَر نَاسَه ايدى سَنَك رِبْكَ (لَجَعَلَ النَّاسَ اُمَّةً وَّاحِدَةً) البته
 قىلور ايدى آدمىلرنى بىر گروە يەنى ھەمە خلقنى بىر دىندە و بىر شىرىندە قىلور ايدى
 تورلى مذهبىلرگە آيرلماسلر ايدى لىكن خدای تعالى آنى نلامادى شونىڭ اوچون
 نورلى دىنلردىن بولدىلر (وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ) و ھەمىشە اختلاف ايتكۈچىلر بولورلر
 آدمىلر و تورلى مذهبىلرگە آيرلورلر يهود و نصارا ھەم مجوس كىي (الَّا مِنْ رَحْمِ
 رَبِّكَ) مگر پىروردكارىڭ رحمت ايتكان كەسە گنە طوغرى بولدە بولور و اختلاف
 ايتماينچە حق دىندە ثابت بولورلر اهل اسلام كىي (وَلَذَلِكَ خَلْقَهُمْ) ھەم اوشبونىڭ
 اوچون يەنى اختلاف قىلو اوچون ياراتدى آنلرنى خدای تعالى يا كە اوشبو رحمت
 قىلو اوچون ياراتدى و بار قىلدى مؤمنلرنى (وَوَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ) دخى تمام بولدى
 و اورىنە كىلدى پىروردكارىڭنىڭ سوزى يەنى فرشتەلرگە ايتكان سوزى اول سوز
 شولدر كم (لَا مَلَانَ جَهَنَّمَ) البته من طولتور و رمن نموغنى (مِنَ الْجَنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِينَ)
 پىرلرنىڭ ھەم آدمىلرنىڭ عاصى لىرىدىن بارچە لىرىدىن (وَكَلَّامًا نَقَصُ عَلَيْكَ) و ھەر نرسەنى
 فصە قىلورمز و اوفورمز سىڭا اى محمد عليه السلام (مِنَ اَنْبَاءِ الرُّسُلِ) پىغمبىرلرنىڭ
 خىبرلرنىڭ (مَا نَنْتَبُتُ بِهِ فُؤَادَكَ) شول نرسەدر كم بىز ثابت قىلورمز و بىر كىنورمز
 آنىڭ بىرلە سىڭ كوكلىڭنى يەنى پىغمبىرلرنىڭ خىبرلرنىڭ بيان قىلونىڭ فائىسى شولدر كم
 شول خىبرلرنى ايشتو سببى سىڭ كوكلىڭ طىنچلانور و قىرار قىلور ھەم بىقىنىڭ آرتور
 كفر اھلىنىڭ ظلم و جفالىرىنە چىداب رسالتنى ابرىشدر و دە ثابت بولورسن (وَجَاءَكَ)
 ھەم كىلدى سىڭا (فِي هَذِهِ الْحَقِّ) اوشبو سورەدە حق و طوغرى بولغان خىر مەالەك
 كىلتور. مىشدر كم قرآننىڭ ھەمە سورەلرنەدە حق و درىست خىر بولسەدە اوشبو سورەنى
 خاىلاب ايتما كى شىرىف چىتىندىر (وَمَوْعِظَةً) ھەم وعظ و اوگوت كىلدى (وَذَكْرًا
 لِلْمُؤْمِنِينَ) دخى ايسكە ئوشور و كىلدى مؤمنلرگە (وَقُلْ) و ايتكىل سن اى محمد عليه
 السلام (الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ) ايمان كىلتورەنى تورغان كەسەلرگە (اعْمَلُوا عَلَي مَكَانَتِكُمْ)
 ھەم قىلگىز سىز اوز حالگىزچە (اَنَا عَامِلُونَ) درىستلىككە بىزلر ھەم ھەم قىلغۇچىلر
 اوز ھەم قىلگىز سىزنى (وَأَنْتُمْ تَرْوُونَ) ھەم كىنوب تورگىز سىز بىزلرگە بلا و فضا كىلما كىنى
 (اَنَا مُنْتَظَرُونَ) درىستلىككە بىز ھەم كىنوب تورگىز سىزلىرگە عذاب ايتما كىنى

(وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) و خداى تعالى گه مخصوصدر كوكلرنىڭ ھم يرنىڭ غيب وياشرنلرن بلو (وَالِيَهُ يَرْجِعُ الْأَمْرُ كُلُّهُ) ھم آنىڭ سارى قايتارلور اشنىڭ بارچەسى (فَاعْبُدْهُ) بس عبادت نىلغلسن اول خداى تعالى گه (وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ) ھم توكل ايتىكل آنىڭ اوز رېنە (۱) و اشلرگنى آڭاڭنە تاپشەرغل (وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ) وتوگندىر سنىڭ پىروردكارىڭ غافل ھم خىر سىز سىزنىڭ اشلى تورغان اشلرگزدن بلىكە ھەمە اشلرگزنى بلىگوچىدىر وشوڭە كورە جزا بىرگوچىدىر

(۱) عبادتنى توكلدىن آلدە ذكر ايتماكى شوڭا اشارتدركم عبادتدن باشقە قورى توكل فائىدە بىرماس بلكە عبادت شرطدىر اول خداى تعالى بىور-غانچە عبادت قىلوب سىڭرە توكل ايلامك تپوشدر

سورة يوسف عليه السلام مكية مائة واحدى عشرة آية

۱۲نجى سورة يوسف عليه السلام سورەسى مكەدە نازلدر بر بوزدە اۋن بر آيتدر

بسم الله الرحمن الرحيم

(الرَّ) الله اعلم بمراده كشفى الاسرارده كلنورمشدركم اوشبو حرفلر قرآننىڭ متشابھلرنىندىر تاۋىلىنى الله تعالى اوزىگنە بلور وبعضلر دېشلردىر كم بو حرفلرنىڭ تركىبى الله تعالىنىڭ اسماء حسنى لرىنە اشارتدر مثلا الى احد اسمينه لام لطيف اسمينه ورا روف اسمينه با كه الله تعالىنىڭ صفتلرىنە مثلا الى انفراد يعنى بالغوزلق صفتينه ولام لطف قە ھەم راء رحمنكە اشارت بولور (تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ) اوشبو آيتلر ظاهر و آخى بولغۇچى كتابنىڭ آيتلرىدىر يعنى معجزەلفى ظاهر بولغان يا كه فكراب قاراغان كىشىگە معنالىرى آشكارا بولغان قرآننىڭ آيتلرىدىر روايت ايدامشدركم يهود عالملىرى عرب اولوغلرنىدىن بعضلرىنە ايتدىبىر كم سىز محمددن يەقۇب پىغمبىر اھلىنىڭ شامدىن مصرغە كوچولرىنە سىب نى نرسە بولدى دىوب صوراكىز شول سؤالغە نچوك جواب بىرور بس حق تعالى اوشبو سورەنى ايتىردى (اِنَّا أَنْزَلْنَاهُ) درستلىكدە بىز ايتىردىك اول كتابنى يعنى اوشبو سورەنى (قُرْآنًا عَرَبِيًّا) عرب تلىدە بولغۇچى قرآن ايتوب يعنى عرب تلىدە ايتىردىك (لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ) تاكم شايد سىز فېلورسىز و آڭلارسىز آنىڭ معنالىرن اوز تلىگزدە بولغۇچ (نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ) بىز اوقىمىز و بيان قىلامىز سىڭا اى محمد عليه السلام (أَحْسَنَ الْفَصْلِ) قىلدىلرنىڭ يىخشىراقىنى (۱) (بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ) بىزنىڭ وحى قىلماقېمىز ابل سنىڭ سارى (هَذَا الْقُرْآنُ) اوشبو قرآن نى يعنى اوشبو سورەنى ايتىرور بىز سىڭا ايك يىخشىراق بولغان قىسەنى بيان قىلامىز (وَأَنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ) ودرستلىكدە سىن بولدىڭ اوشبو سورە كېلما كىدىن الكارى (لَمَنِ الْغَافِلِينَ) خبر سىلردىن يعنى بوسورە كېلودىن

(۱) معالمدە كلنورمشدركم اوشبو قىسەنىڭ قىسەلرنىڭ كوركامراكى بولماقنى شول جھتندىر كم بو قىسە عجايب وغرايبىنى ھەم حكمتلرنى وعبىرلرنى مشتملىدر تفسىر عىبن المعانىدە مذكوردىر كم اوشبو قىسە قىسەلرنىڭ كوركامراكىدىر زىرا كه بو قىسەنىڭ صاحىبى يعنى يوسف ھەم ھم آدمىلرنىڭ كوركامراكىدىر روايت ايدامشدركم صحابەلردىن بعضلرى اولعضرت صلى الله عليه وسلمگە ايتدىلر لوقىصت علينى يعنى بىزرگە بر قىسە سويلساڭ ايدى دىدىلر بس حق تعالى دن اوشبو آيت كېلدىكم بىز سىڭا قىسەلرنىڭ كوركامراكىن بيان قىلامىز تېسىر

النگارى سىن اوشبو فصهنى ويوسف پيغمبرنىڭ احوالىنى بىلماس ايدىڭ آندىن غافل ايدىڭ (اَذْ فَالْ يُوْسُفَ لَآيِبِهِ) ياد ايتكىل شول وقتنى كىم ايتتى يوسف اوزىنىڭ آتاسى يعقوب پيغمبرگە يوسف عليه السلام اون ايكى ياشىدا وفتىدە بىر كىچىك آتاسىنىڭ ياشاندىدە يوقلاغان ايدى نا گاه اويقوسىدىن قورقوب وقالتراب اويغاندى يعقوب عليه السلام نى نرسە واتم بولدى ديوب صورغاچ حضرت يوسف ايتتى (يَا اَبَتِ اَنْى رَابِتْ) اى منىم آنام درستلىكده من توشمىدە كوردىم (اَعَدَّ عَشْرَ كَوْنِيَا) اون بىر بولدىنى (وَالشَّمْسِ) هم قوياشنى كوردىم (وَالْقَمَرِ) دخى آينى (رَابِتْهُم لى سَاجِدِينَ) كوردىم من آنلارنى اوزمگە سجدە ايتكوجىلر يعنى توشمىدە قوياش هم آى هم اون بىر بولدىنىڭ اوزىنى تعظيم ايتوب مڭا سجدە قىلغانلارنى كوردىم دىدى يعقوب عليه السلام حضرت يوسفنى بو سوزنى ايشتكىچ بىلدىكىم بو توشنىڭ تەبىرى بوينچە يوسفنىڭ مرتبەسى بىك اولوغ بولوب اون بىر آغاسى هم يعقوب اوزى هم آنىڭ خانونى كىم يوسفنىڭ آتاسى ايلە بىر توغمە قىزداشيدىر ھەملەرى حضرت يوسفنى تعظيم وتكرىم قىلچىلردىر اون بىر بولدى اون بىر قىزداشىدە هم قوياش ايلە آى يعقوبنىڭ اوزى ايلە خانونىنە اشارتلىر بس يعقوب عليه السلام فەكر قىلدىكىم اگەر يوسفنىڭ آغالارى آنىڭ اوشبو توشنى كورگانن ايشتوب تەبىرىنى آڭلاسهلر آڭلا دشمان بولوب ياوزلىقى قىد ايتەچىلردىر آنىڭ اولوغ مرتبەلەرگە ايرىشما كىنە حسد قىلچىلردىر اوشبو فەكرى بوينچە حضرت يعقوب يوسفنى كورگان توشىنى آغالرىنە سويلاماسكە قوشدى (قَالَ) ايتدى يعقوب پيغمبر (يَا بَنِي لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكُم) اى منىم كىچىككە اوغلىم سىن فەسە قىلماغلر سويلامانلر كورگان توشنى (عَلَى اَخْوَتِكَ) اوزنىڭ قىزداشلارنىڭا و آغالارنىڭا (فَيَكْتُمُوا لَكَ كَيْدًا) بس حىلە ومكر قىلورلر آنلر سىنىڭ قەتكىدە وسڭا ياوزلىقنى قىد ايتارلر شىطان وسوسەسى ايلە (اِنَّ الشَّيْطَانَ لِلانسانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ) درستلىكده شىطان آدمىگە آشكارا دىماندىر كىم ھەمىشە ضرر وزبان ايرىشدر ماكنى قىد ايتار (وَكَذَلِكَ) واوشانداق يعنى نىڭ كىم خدائى تعالى سڭا اوشبو اولوغ مرتبەگە ايرىشورنىڭا علامت بولغان توشنى كورساندى شونىڭ كىمى (بِحَبِيبِكَ رَبِّكَ) اختيار قىلور وصايلار سىنى پروردكارنىڭ پادشاهلىقىغە يعنى سىنى اولوغ پادشاه وحاكم قىلور (ويعلمك من تاويل الاحاديث) هم اوگرانور وبلدرور سڭا توشلرنىڭ تەبىرىدىن با كە خدائى تعالى دن كىلىگان كىتابلرنىڭ مشكل لرن سڭا بلدرور (ويتم نعمته عليك) دخى تمام قىلور خدائى تعالى اوزىنىڭ نعمتىنى سىنىڭ اوزنىڭا يعنى سىنى پيغمبر قىلور (وعلى ال يعقوب) هم يعقوب بالارى اوزرىنە نعمتىنى تمام قىلور يعنى پيغمبرلرنى آنىڭ

نسلندن کيلتورور (کَمَا اَتَمَّهَا عَلٰی اَبُوْبَکٍ) فَنَاکَ کَمَ نَمَام قِبَلْفَان اَبْدٰی خَدَاٰی تَعَالٰی اوزينک نعمتن سنک ابيک اَنَاکْ اوزرينه (مَن قَبْلُ) اوشبو وقتدن الگارای (ابراهيم و اسحاق) ابراهيم هم اسحاق پيغمبرلر اوزرينه بعنی ابراهيم پيغمبر گه رسولک و خليلک نعمتلرن بيردی هم نورد اوطندن فوتقاردی واسحاق عليه السلامک نسلندن بنی اسرائيل پيغمبرلرن کيلتوردی ابيک اَنَاکْ اوزرينه ديماکن مراد بابالراک اوزرينه ديماکن ابراهيم واسحاق عليهما السلام بوسفنک بابالريدن (اَنْ رَبَّكَ عَلِيمٌ) درستلکده سنک پروردکارک بليگوچيدن کهنک نعمتکده مستحق ايکنن (حکيم) اشنده حکمت اياسيدن (لَقَدْ كَانَ فِيْ يُوْسُفَ) تحقيق باردر يوسف پيغمبر قصه سنده (وَاخُوْتَه) هم اَنَاکْ قزنداشلرينک حکابتلرنده (اَيَاتُ لِلْسَّائِلِينَ) (۱) خدای تعالی نك فترينه علامتلر صور اغوچيلر اوچون روايت ايدلمشدر کم يوسف عليه السلام نك اون بر قزنداشی بار ابدی آنلردن برسی بنيامين حضرت يوسف ايل بر آنادن ابدی باشقه لرینک آنالری باشقه ابدی آلتی سی حضرت يوسفک خاله سندن بعنی آناسی ايل بر توغمه فز قزنداشندن توغانلر ابدی و دورتسی حضرت يعقوبنک بر کنيز کنندن توغانلر ابدی يعقوب عليه السلام حضرت يوسفه نوشی نك تعبيرن بيان قيلوب هم كيل چکده اولوغ مرتبه لر گه ايرشه چاکن بلدروب مذکور توشنی قزنداشلرندن باشورور گه فوشقان وقتده يوسف قزنداشلرينک خانولرنندن بعضلری آنلرک سوزلرن طاکلاب تورغانلر ابدی آخشم بولوب يوسفک آغالری ابوگه فايده تاج خانولنری آنلرغه حضرت يعقوب ايل يوسفک سويلاشکن سوزلرن بيان قيلدیلر يوسفک آغالری اوشبو خبرنی ايشتوب يوسفدن کونلاشدیلر کوكلر نندن يوسفه کينه توتوب آنی هلاک ايتو اوچون تدبير ازلی باشلادیلر (اذْ قَالُوا) يَاد اَيْتکل شولوقنکم ايتدیلر يوسفک قزنداشلری بر برسینه (اَيُّوْسُفَ وَاخُوْتَه) البته يوسف هم اَنَاکْ بر آنادان بولغان قزنداشی بنيامين (اَحَبُّ اِلَىٰ اَيْبَانِمَا) سوبولکيرا کدر آنامزغه بزلردن بعنی آنامز يوسف ايل بنيامين نی بزدن آرتوغراق سوبه در (وَنَحْنُ عَصَبَةٌ) و حالانکه بزلر بر جماعتمز بعنی بزار فوتلی و کوچلی فوليمزدن اش كيل تورغان بر جماعتمز يوسف هم بنيامين باش باللردر عاجز و کوچسزلردر بس آنامز بزنی آرتوغراق سويار گه تيش ابدی (اِنَّ اَيَّانَا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ) درستلکده بزنگ آنامز آشکارا ضالانده و باکلسلفده در اوشبو اشى خطادر ديدیلر تيسبرده کلتورمشدر کم ابليس آنلرک بو سوزلرن ايشتوب آدمی صور ننده آنلرغه کورنوب ايتدی (اَقْتُلُوا يُوْسُفَ) اولستورکوز سز يوحفنی (اَوْ اطْرَحُوْهُ اَرْضًا) بسا ايسه طاشلاکوز سز آنی

(۱) حق سبحانه و تعالی بیوردی اوشبو يوسف پيغمبر قصه سنده قریش قومی اوچون علامتلر و عبرتلر باردر شویله کم يوسفک قزنداشلری يوسفه حسد ايتدیلر و يمانلقنی قصد ايتدیلر آخردہ الله تعالی آنلرنی يوسفه محتاج قيلدی اوشانداق يهوديلر هم حسد قيلو سببلی خراب بولدیلر اوشبو قریش مشرکلری هم اوز قزنداشلرن مکهدن چغاردیلر و آکا حسد ايتدیلر بس آنلرنک هم عاقبتاری شول بولاچقدر تفسير جمالی

عمارندن براق بولغان بوش برگه يا كه يرتقوچى حيوانلر بولغان برگه يعنى آنى يوق
 قىلگىز يا ايسه اوشبو سوزنى يوسفنىڭ آغالرى آراسندن شمعون اسملى سى يا كه
 دان اسملى سى باشقەلر يىنه ايتدى سز آنى اولتورگىز يا كه چىت برگه ايلتوب
 طاشلاگىز (يَعْلُ لَكُمْ وَجْهَ أَبِيكُمْ) تاكم خالى فالور وبوشار سزنىڭ اوچون آناگىزنىڭ
 يوزى يعنى يوسف بولماغاچ آناگىز سزنى گنه سويار واوزگىزگه گنه فالور (وَتَكُونُوا
 مِنْ بَعْدِهِ) هم سز بولورسز آندن صوگى (فَوَمَا صَالِحِينَ) ايندگو بولغوچى گروه
 يعنى اشبو اشنى اشلاگاگىزى صوگى توبه قىلوب بىخشىلردن بولورسز (قَالَ قَائِلٌ
 مِنْهُمْ) ايتدى هر اينكوچى آنلردن يعنى يوسفنىڭ فرنداشلىرى آراسنده شفقتلىر اكلرى
 بولغان يهودا يا كه روبىل ايتدى (لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ) سز اولتورماگىز يوسفنى كم
 ناحق اورنده كشى اواتورر بىك اولوغ گناهدر (وَالْقَوَاهِ فِي غِيَابَةِ الْحَبِّ) هم
 طاشلاگىز وصالگىز سز آنى فيونگ تويينه (يَلْتَقِطُهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ) تاكم آلسون
 آنى اول فيوندى يولدى اونسكوچى يولاوچىلرنىڭ بعضى هم آنى آلوب براق يرلرگه
 ايلتسونلر سزنىڭ مقصودگىز يوسفنى آتامز ياندىن بيارماك بولسه اوشبو روشچه
 قىلگىز (أَنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ) اگر اشلاگوچىلر بولساگىز سز اشنى منم مصلحتىم بويىنجه
 بس يوسفنىڭ فرنداشلىرىنه اوشبو سوز معقول بولوب همەلرى شول اشكه يعنى
 يوسفنى قيوغه سالورغه اتفاق ايتدىلر هم جبولشوب آنالرى حضورينه كىلوب
 ايتدىلر كم حاضره باز فصلى صحرالر باشارگان هم گلرلر چچك اطقان تماشى قىلو
 اوچون بىك كوگىللى وقتدر كچكنه فرنداشىمىز يوسفنى بىزنىڭ ايله برگه صحراگه بيارساك
 اويناب كىلوب راحتلانوب كوننى اونكارور ايدى اوشبو وقت غنىمىدر ديدىلر
 يعقوب عليه السلام من يوسفنىڭ جبالىنى كورماينجه طاقت ايتە آلماسمن ديوب
 آنلرنى قايتاردى والتماسلرن قبول ايتمادى يوسفنىڭ فرنداشلىرى آنالرىنه سوزلرى
 اوتماگىچ حضرت يوسفنىڭ يانينه كىلوب صحرالرنى وچچكلرنى ماقتاب آنى قىزىلدىلر
 آنامزدن رخصت الغل سنى هم اوزمىز ايله برگه فرغه آلوب سارايى ديدىلر بس
 حضرت يوسف فرنداشلىرى ايله يعقوب عليه السلام حضورينه كىلوب التماس قىلدى
 وتماشى اوچون فرغه بارورغه اجازت استادى حضرت يعقوب آنك سوز بىنى قايتارا
 آلمايىنجه آپدىلر بىك فكرگه قالدى وهر آز اويلاپ طوردى (قَالُوا) ايتدىلر يوسفنىڭ
 فرنداشلىرى حضرت يعقوبقه (يَا أَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلَى يُوسُفَ) اى بىزنىڭ آنامزنى
 نرسە بولدى سگىكم سن ابىمىز نونماس سن بىزنى يوسف اوزرىنه وانك طوغر بسنتە

بىرگە اشانماس سىن بىزنىڭ ايلە بوسقۇنى بىرگە بىيارورگە فورقوب فېرگە فالدېك بو اشك
 عېدىر (وَإِنَّا لَهُ لَنَاصِحُونَ) وحالانكە بىزلىر بېغشىلىق استا گوچىلرمىز بوسقۇقە وآنىڭ
 حقنەدە ھېچدە يامانلىقنى قىد ايتماسىمىز وآنكا زىيان اېرىشدرماسىمىز (أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ
 بِبَنِي إِسْرَائِيلَ أَنِ اجْعَلُوا لِي آلًا فَإِنَّهُمُ اجْعَلُوا لِلَّهِ آلًا إِنَّهُمْ سَاءُ الْمَالِكِينَ) بىيارگل سىن
 بوسقۇنى بىزنىڭ ايلە بىرگە صحرا طرفىنە اېرتەگە (يَرْتَعِ وَيَلْعَبُ) تاكىم
 راحتىك ايلە بىمىشلىر آشاسون ھىم اوبىناسون اول بوسقۇ صحراەدە (وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ)
 ھىم درستلىكە بىزلىر صافلاغوچىلرمىز آنى آكا زىيان اېرىشودن ھىم بىرتوقچى جانوارلردىن
 (قَالَ) ايتدى يعقوب پېغمبىر اوغىللىرىنىڭ اوشبو سوزلارنى قارشى (أَنِّي لِيحْزَنُ نَفْسِي
 وَرَأَيْتُكَ مِنَ الْبَنِي إِسْرَائِيلَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا
 مُجْرِمِينَ) بوسقۇنى اوزگىز ايلە صحراغە زىرا كە من آنىڭ جىمالىنى كورمايىنچە طافت ايتە آلماسىمىن
 آندىن آيرلو مكا بىك چېتىن وآنغىدر (وَأَخَافُ) دىخى من فورقاسىمىن (أَن يَأْكُلَ
 الذُّبَابُ) اول بوسقۇنى بورى آشاماقىدىن زىرا كە سىز بارا طورغان صحراەدە بورىلر
 كوبىدر شول بورىلر آكا قىد قىلورلر (وَأَنْتُمْ عَنْهُ غَافِلُونَ) وسىزلىر آندىن غافللىر
 بولورسىز يعنى سىز اوز اشلىرگىز ايلە مشغول بولوب آنى قاراماسىز شولوقىندە آنى
 بورىلر كىلوب آشاماسونلر دىوب فورقاسىمىن دىدى (قَالُوا) ايتدىلر بوسقۇنىڭ آغالىرى
 آنالرىنىڭ بو سوزىنە قارشى (لَئِن آكَلُ الذُّبَابُ) خدای بىرلە آنط ايتىمەز كىم اكر
 آنى بورى آشاسە (وَنَحْنُ عُصْبَةٌ) وحالانكە بىز فوتلى و كوجلى بىر گروھىمىز كىم ھىر
 قاپسىمىز بىر آرسلانغە قارشى تورورلىقىمىز بس بىزلىر سلامت طورغاندە بوسقۇنى نېچوك
 بورى آشاسون (إِنَّا إِذَا لَخَّاسِرُونَ) درستلىكە بىز شولوقىندە يعنى اوزىمىز شونىدە
 بولا طوروب قىرىنداشىمىزنى بورىگە آشاتساق ايتىنە زىيان ايتىكوجىلردىن بولورمىز
 دىدىلر يعقوب عليه السلام اوغىللىرىنىڭ قات قات اوتنولرىنە ھىم بوسقۇنىڭ صحراغە
 بارورغە بىك مېل ايتما كىنە قارشى طورا آلمايىنچە اېرىكسىز بولوب بوسقۇنىڭ آيرلوغە
 كوكلىنىن اولطورىدى و خدای تعالىنىڭ قىزاسىنە راضى بولدى بوسقۇنى آغالىرى ايلە
 بىرگە صحراغە بىدارما كچى بولدى ھىم بىوردى حضرت بوسقۇنى بووندىروب ساچلرن
 طاراب بېغشى كىبوملر كىبورتىدىلر ابراھىم عليه السلامنى نىرود اوطقە آنتقان وقتىدە
 حضرت جبرائىل جىنتىدىن بىر كوماك كىلتىوروب آكا كىبورتكان ايدى شول كوماك
 حضرت ابراھىمدىن يعقوب پېغمبىرگە مىراث قالعان ايدى بوسقۇنى شول كوماكىنى
 كىبورتىدى ھىم موئىنە تەرىپى يعنى بوئى باغلادى بس حضرت بوسقۇنى آغالىرى ايلە
 كىنەندىن چىقوب صحرا طرفىنە بوئالدىلر يعقوب عليه السلام آنلرنى شىھىر قاپقاسى

توبنده بولغان شجرة الوداع دېئكان آغاچقه قدر اوز انا كېلدى شول بېردە يوسفنى
 قوچاقلاپ يغلاب آنك ايله وداعلاشدى حضرت يوسفنك هم كوزلرېنه باش كېلدى
 يعقوب عليه السلام ايتدى اى يوسف سنك اوشبو كېتتا كىنگە منم بورنېمه فراق
 وآيرلو ايسى كېلدر كوكلېم بېك اولوغ قايفو وحسرت بولاچاغن سېزادر هر بېردە
 بولسا كندە منى اونو طماغل من سنى اونو طهام ديدى هم يوسفنى بخشى صافلا كز
 ديوب اوغللرېنه فات فات نصيحت قېلوب آنلرنى اوزاتدى فارالرى كوزندن
 يوغالغانقەچە آرطلرندن فاراب قالدى يوسفنك آغالرى يوسفنى كوناروب صحرا
 طرفېنه يونالدىلر (فلما ذهبوا به) بس ايلتكانلرى زماندە يعقوبنك اوغللرى يوسفنى
 صحراغە اوزلرېنك كوكللرندە بولغان اشلرن اشلادېلر هم آنالرېنك نصيحتن بر
 ياققە طاشلاپ يوسفنى بېرگە توشوردېلر بالان آياق جاپاو بارورغە فوشدېلر اوزلرى
 حضرت يوسفنى شلتهلى باشلادېلر اى بالغان توش كوروجى سكا توشكندە سجده
 قىلغان يولزلر قايدە بو كون سنى بزلردن فوتقارسونلر دېدىلر حضرت يوسف
 يغلاب اى منم آغالرم سزگە نى نرسە بولدى بو قدر طاش كوكللى بولدكز كنعاندە
 قالغان قارت آنامزنگ حالېنى بر آز اويلا كز من ضعيف صبى بالاغە مرحمت قېل كز
 ديوب بېرام بېرام هر فايوسېنە فاراب يالوارور ايدى آنلرنگ هيچدە كوكللرى
 يوموشاماس ايدى عاقبت كوب سويلاما گل ديوب حضرت يوسفنك بوزېنە قاطى
 صوغوب بېرگە بقدىلر ظلم واذالرى حددن آشقاق يهودانك مرحمتى كېلوب يوسفنى
 اوز حمايە سېنە آلدى سوزلر يوسفنى اولتورماسكە عهد ايتكان ايدكز نوگلمو ديوب
 آنلرنگ همەلرېنە فارشى نوردى شوندىن صوك يوسفنى اولتورماك فكرندن فايئدىلر
 (واجمعوا ان يجعلوه) هم اتفاق قىلدىلر آنلر يوسفنى صالحاققە (فى غيابة الجب)
 فيونك توبېنە اول قيو كنعاندىن اوچ فرسخ مقدارى بېردە ايدى آغزى طار وتوبى
 كېك ايدى تيرانلكى يتمش آرشن ايدى يوسفنك آغالرى حضرت يوسفنى شول
 فيونك آغزېنە كېلتوروب قوللرن باغلاب هم بېلندن بر اوزون آرقان ايله باغلاب
 قيوغە صالحدىلر فيونك بارطى سنە بتكچ آرقاننى كېسىدىلر حق سبحانە وتعالى دن
 جبرائيل عليه السلامقە فرمان بولدى فى الحال سدرۃ المنتهى دن اوجوب يوسفنى
 الكارى فيونك توبېنە ايرشوب حضرت يوسفنى اوز قاناطينە آلدى هم
 بېك يوموشاقق ايله فيونك توبندا كى طاشقە كېلتورب اولتورتدى وآلدېنە جنتدن
 كېلتورلگان طعام هم شراب قويوب حضرت يوسفنى قدر وحرمت قېلوب كوكلن جواندى
 (واوحينا اليه) هم وحى ايتدكېز يوسفقە جبرائيل واسطەسى ايله ياكە آنك كوكلېنە
 الهام ايتدك شوبلە ديوبكم فايغورماغل سن اى يوسف اوشبو بلاگە گرفتار بولماققە

زیرا که تیزلکده بز سنی فیو نوبندن چاروب اولوغ مرتبه لر گه ایرشدر ور مز هم
 قرنداش لر کئی سکا محتاج ایدوب سنک حضور کتا کیلتور ور مز شولوقنده (لَتَبْتُهُمْ
 بِأَمْرِهِمْ هَذَا) البته سن خبر بیرورسن آنلرغه و آگاه لاندورورسن آنلرنی اوشبو
 اشلری ایله هم سکا فیلقان باوزلقلرن اوزلرینه ایتورسن (وَعَمَّ لَا يَشْعُرُونَ) و حالانکه
 آنلر بلماسلر اولوقنده سنک یوسف ایکنکنی و سنی طانوماسلر بیک اولوغ مرتبه
 اباسی بولماق سببلی حضرت یوسفنک آغالری آنی قیوفه صالحاچ اوزلری قوی
 کتولری یانینه باروب بر قوی بر اینی بوغازلاب یوسفنک کولما کن شونک قانینه
 بویادیلر (وَجَاءُوا أَبَاهُمْ) هم کیلدیلر آنلر آنلری حضورینه (عِشَاءً أَيْ يَكُونُ) کیچ
 برله اوزلری یغلاغان حاللر نده یالغاندن حضرت یعقوب اوغللرینک یغلاغان
 طاوشلرن ایشتوب بیک قاوشاب ابوندن بوکورب چقدی ای منم اوغللرم سز گه
 نی بولدی یوسفم فایده در من آنی کورمایمن دیدی (قَالُوا) ایتدیلر یوسفنک آغالری
 (يَا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا) ای بزنگ آتامز در سنلکده بز باردق صحراغه (نَسْتَبِقُ) اوزوشور
 ایدکیز یعنی بر بر مزدن اوزشوب یوکرشوب اوبنار ایدک (وَتَرَكْنَا يَوْسُفَ) هم
 قالدر قیز یوسفنی (عِنْدَ مَتَاهِنَا) نرسه لر مز یاننده یالقوز (فَاكَلَهُ الدَّيْبُ) بس آشادی
 آنی بوری (وَمَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَنَا) و سن اشانوچی نو گلسن بزلر گه یعنی ایدمی سن
 بزنگ سوز مز گه اشانماس سن (وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ) اگر چه بز طوغری ایتک و چیلر
 بولساق یعنی بزلر هر طوغریده راست سویلا و چیلر بولساقده بو اش طوغریسنده
 سن بزدن شبهه لنگانگه کوره بزنگ سوز مز گه اشانماس سن ایدمی بز سکا ووز بزنگ
 طوغریلقینه دلیل کیلتورامز دیدیلر (وَجَاءُوا عَلَى قَمِيصِهِ بِدَمٍ كَذِبٍ) هم کیلتوردیلر
 آنلر یوسفنک کولما کی اوزرینه یالغان فانی یعنی یوسفنک اوزلری فانغه بویاغان
 کولما کینی یعقوب علیه السلامنک آلدینه کیلتوردیلر حضرت یعقوب اول کولما کینی
 کور گاجده یوسفنک هلاک بولو احتمالی کوکلینه کیلوب بیک قاوشاسه ده کولما کنک
 هیچ بریری بر طولیاغان بونون ایسکانن کور گاج نی عجب بوری ایسکان یوسفنی
 آشاغان کولما گینی بونون قالدرغان دیدی (قَالَ) ایتدی یعقوب پیغمبر اوغللرینه
 (يَا مَوْلَاتِ لِمَ أَنْفَسْتُمْ أَمْرًا) اش سز ایتکانمه نو گلدر بلکه زینتملی و کور گام
 ایتوب کور جانکاندر نفسلر کز سز گه بر اشنی یعنی بو سوز کز یالغاندر یوسفنی
 بوری آشاماغان بلکه سز اوز کز نفسلر کز گه اباروب آنک حقنده بر مکر فیلقانسن
 (فَصَبِرْ جَمِيلًا) بس کور گام صبردر منم اشم یعنی ایدمی منم اشم باری اوشو قضاغه

راضى بولۇپ يوسۇفنىڭ ئايرلۇغە صېر ايتۇپ تۇرۇدۇ خىداي تەئالى دىن باشقەغە شىكابت
 ايتىمام (وَاللّٰهُ الْمُسْتَعَانُ عَلٰى مَا تَصِفُوْنَ) و خىداي تەئالى ياردىم استالنىشىدىن سىز ھىقتى
 تۇرغان نىرسە ئوزىرىنە يەنى بوشاش تۇغۇرىسىنىڭ فەقەت خىدايدىن غەنىيە ياردىم استارمىن
 آگاھنە التجا قىلۇر مەن دېدى رىوايت ايدىلىشىدىن كىم ھىقتى يوسۇف قىيودە اوچكىن
 تۇردى دورىنچى كۈن ايرىنە بىرلە تۇرۇلماق بىشارىتى آگا ايرىشدى (وَجَاءَتْ سَيَّارَةٌ)
 و كېلىدى بىر اوتكۇچى كاروان اول قىيۇنۇڭ يانېنە آنلر مەدىنە دىن مەصرغە سودا اوچۇن
 بارغۇچى بىر جەمەت ايدىلر (فَارَسَلُوا رَاۤىدَهُمْ) بىس بېشاردىلر اول كاروان اھلى
 اوزلرىنىڭ ھىو تاشۇچىلر ن قىيۇن ھىو آلورغە اول كارواننىڭ ھىو تاشۇچىسى
 مالك بن دھەر خىزەمى ايدى مەدىنە اھلىدىن ايدى (فَادُلِيْ دَلُوْهُ) بىس قىيۇغە توشۇردى
 اول ھىو آلماق اوچۇن اوزىنىڭ چىيلا گىنى شول وقتدە ھىقتى يوسۇفقا چىيلا كىكە
 اول تۇرغۇل اى يوسۇف دىيۇپ ھانقەن نىدا ايرىشدى بىس ھىقتى يوسۇف اول چىيلا كىكە
 يابوشىدى مالك چىيلا كىنى چىقارماقچى بولۇپ تارتتا باشلادى چىيلا كى بىك اھىر بولغانغە
 عىجلانۇب قىيۇ تەجىبە قاراغان ايدى چىيلا كىدە ھىقتى يوسۇفنىڭ تۇلغان اى شىكالى
 جەمەلن كوردى (قَالَ) ايتىدى مالك قىيودە ھىقتى يوسۇفنى كورگەچ (يَا بَشْرِيْ) اى
 سوبۇنچ يەنى نى شادلىقىدىن قىيۇن كىشى تاپۇلدى يا كە بىشىرى اسمى بولداشى
 بىس ايدى مالك چىيلا كىنى اوزىگە چىقارماقچى ياردىم استاب شول بولداشىنى
 چاقۇردى و ايتىدى اى بىشىرى (هٰذَا غُلَامٌ) اوشۇ بىر سىكتىدىن كىم چىيلا كىنىڭ آغراقى
 شۇندىن دىر بىس بولداشى ابلە ايكىسى بىرگە تارتۇت ھىقتى يوسۇفنى قىيۇن چىقاردىلر
 (وَأَسْرُوْهُ بَضَاعَةً) ھىم باشرىن تۇندىلر اى كاروان اھلىدىن ھىو اوچۇن بىر سەرمابە
 ايتۇپ يەنى ھىقتى يوسۇفنى اوزمىز قىل ايتۇپ ھىو ھانقەنلا نۇر مەزىيۇپ كاروان
 اھلىنە آنىڭ قىيۇن تاپولغانلىق بىلدىر مادىلر اوشۇ قىيۇنۇڭ ابالىرى بىرگە مەصرغە
 آتۇپ بىسارۇب ھىو اوچۇن بولغىنى امانت ايتۇپ تاپشۇردىلر دىيىلر بىس بىلر
 واسىر ھەدە گى ھىمىر يوسۇفنىڭ تۇنداشلىرىنە راجەدىر دىيۇرلر يەنى يوسۇفنىڭ آغالىرى
 آنىڭ ھالىنى كاروان اھلىدىن باشۇردىلر اوز تۇنداشلىرى ايكەن بىلدىر مادىلر بو
 بىزنىڭ قىيۇن دىر بىز دىن قاچۇپ كىتەكەن ايدى سىزلىر بولغىنى ھىو ھانقەنلا نۇر مەزىيۇپ
 (وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ بِمَا يَعْمَلُوْنَ) و خىداي تەئالى بىلگۇچىدىن آنلرنىڭ اشلای تۇرغان اشلرن
 رىوايت ايدىلىشىدىن كىم يوسۇفنىڭ آغالىرى ھىقتى يوسۇفنى كاروان اھلى قولنە كورگەچ
 عرب نى ابلە آگا بىزنىڭ ھىقتى ھەر نىرسە ايتىساك سىن نىك تۇرغۇل خىلاپىنى ايتما گل

يوسفه بىز سنى اولتورورمىز دېدىلەر حضرت يوسف فوفوفوندىن نېك نوردى آنار
مالككە ايندىلەر اوشبو بىزنىڭ قاچاق ھەم سوز طىكلامى نورغان يالقاۋ قىلمىز در
بىز آنى ساتماقچىمىز سىن ساتوب آغل اوزنىڭ ايلەرگە بىراق شەررگە آلوت كېنىكل
تاكم آنىڭ خېرى بىزگە ايشنولماسون دېدىلەر مالك ايندى من قولمىداغى آلتونلر مەقە
ساتوايتماك اوچون مال ساتوب آلمان ايدىم حاضرده قولمەك بىر آزغە ناچار واۋچسوزلى
تىكەلرگە قالغان آنلر ايندىلەر بىز سىندىن اوشبو قىلمىز اوچون كۆپ آچمە صوراماسىز
نى قدر بېرسا كەدە راضىمىز آغل دىوب يوسفنى مالكنىڭ قولمەك تاپشردىلەر (وشروە
بىشمن بىخس) ھەم ساتدىلەر آنلر يوسفنى آزغە بىنا بىرا بىر نە (دراھم معدودە) سانالەش
بىر نەچە كەموش تىكەلەرگە اول قومنىڭ عادىتى شول ايدىكىم قىرق درەمدىن كېمىنى
سانالەر ايدى قىرق درەمدىن آرتق بولسە كەموش تىكەلەرنى اولچاۋگە سالوب
اولچاپ بېرورلەر ايدى مالكنى اوزىنىڭ كەموش تىكەلەرنى ساناسى جمعسى
اون بىدى دانە ايدى شول اون بىدى درەمنى بېرۈپ حضرت يوسفنى ساتوب
آلدى (وَكَانُوا فِيهِ مِنَ الزَّاهِمِينَ) ھەم بولدىلەر يوسفنىڭ قىرىنداشلىرى يوسف طوغرىسىنىڭ
رەقىب سىلردىن يەنى آڭا قىزقمايدىلەر واۋز باىلارنىدە تونۇنى تلامايدىلەر باكە كاروان
اھلى آڭا رەقىب ايتمايدىلەر ساتوب آلسەلەردە قىزمايىچە وتلاماينچە گنە آلدىلەر بىرا كە
آغالىرى آنى قاچاق ھەم يالقاۋ دىوب خورلاغانلەر ايدى بس مالكنى حضرت يوسفنى
مىصرغە آلوت باردى اول زماندە مىصرنىڭ پادىشاھى رىبان بن ولېد ايدى بىنا چە
اشلارنىڭ اختيارن اولوغ وزىرىنە تاپشورغان ايدى اول وزىرىنى عزيز مىصر دېورلەر
ايدى مالكنى حضرت يوسفنى مىصرنىڭ قىلەر بازارىنە ساتارغە كېلتورگاچ عزيزنىڭ
خىدمەتچىلىرى آنى كورب كوركاملىكىنە وجمالينە خىران قالدىلەر ھەم عزيزگە باروب
آنى بىك تەرىف قىلدىلەر ايكنچى كون عزيز بازارغە چىقوب حضرت يوسفنى ساتوب
آلماقچى بولدى يوسفنىڭ شەرتى بوتون مىصرغە جايلوب حسابسىز كۆپ كىشىلەر آنى
آلماقچى بولوب كېلىگانلەر ايدى عزيز ھەملەلەردىن آرتوغراق بىنا بىرۈپ بىك كۆپ
مال بىرا بىر نە حضرت يوسفنى ساتوب آلوت ايوئە كېلتوردى عزيزنىڭ بىر صاحب
جمال خانۇنى بار ايدى زىيىغا اسمى ايدى (وَقالَ اَلسَى اشْتَرِيهٗ) وايتىدى يوسفنى
ساتوب آلمان كەسە (من مصر) مىصر شەھرى اھلدىن يەنى عزيز مىصر ايتىدى
(لامرأته) اوزىنىڭ خانۇنى زىيىغاغە (أكرمى مئويە) ھەرىملاگل سىن اوشبو قىلنىڭ
اورنىن يەنى اوشبو قىلنى قىلرلر وھەرىملاپ توتقل (عسى ان ينفعا) شىبايدىكم اول

وائده ایرشدرور بز که هم عمل وندبیری ایله اشلم مرتکب مصلحتن شورور (او
 نَعَمَهُ وَوَلَدًا) یا ایهه شابدکم بز نونار مز آنی بالا ایتوب عزیزنک هیچده بالاسی
 یوق ابدی شول سبیلی حضرت یوسفنی بلکه اوزمز گنه بالا ایتوب نونارمز دیدی
 (وَكَذَٰلِكَ) واوشانداق یعنی نفاك کم عز بیزنک کوکلیسه یوسفنک محبتن صالقی شونک
 شکلی (مَكَّنَا لِيُوسَفَ فِي الْأَرْضِ) فرارلاندر دق واورناشدر دقیز یوسفنی مصر برنده
 تا کم اول برده پادشاه بولوب نصر ف ایتسون او چون (وَلِنَعْلَمَهُ مِنْ تَاوِيلِ الْأَحَادِيثِ)
 هم او کرانما کیمز وندرما کیمز او چون آنگا توشلرنک نهبیرندن یا که خدای تعالی دن
 کیلنگان کنابلرنک معالرن (وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ) و خدای تعالی غالبدر اوزرنک
 اشی اوزرنیه هیچکم آرنک اشیمنی فائارا آلماس و آنی عاجز فیلا آلماس هر نچوک
 نلاسه شولای قیلور (وَلَيْكِنَ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ) و لیکن آدمیلرنک کو براکی
 بلواسلر بار چه اشنک احتیاری خدای تعالی قدر ننده و آنک نلاما کنده ایدکیمنی (۱)
 (وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ) و ایرشکلنی زمانده یوسف اوزرنک فونینه یعنی اوسوب بیتوب
 باشی فرغه ایرشکلج یا که اونوزدن آرتقاچ (أَتَيْنَاهُ حُكْمًا) بیردکیز آنگا پیغمبرلک
 یا که حکمت (وَعَلَمًا) هم دین و شریعت علمینی بیردک (وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ)
 واوشانداق بز جزا بیرورمز اید گولک ایتکوچیلر که عزیز مصرنک خانونی زلیخا
 حضرت یوسفنک جمالن کور گاچده آنگا عاشق بولدی هیچده صبر و طاقنی فائادی
 (وَرَأَوْنَاهُ فِي رُبُعِ اللَّيْلِ) هم استادی یوسفنی شول خانونکم یوسف آنک ایونکر
 یعنی زلیخا آنگا عاشق بولوب آنی طلب قیلدی (عَنْ نَفْسِهِ) یوسفنک نفسندن یعنی
 یوسفدن اوزرنک مرادیننی استادی (وَوَغَّيْتِ الْأَبْوَابَ) دخی بیکلادی زلیخا یوسف
 بولغان ایونک ایشکلرن یعنی یوسفنی بر آلاق ابوگه کورتوب بار چه ایشکلرنی
 بیکلادی (وَقَالَتْ) هم ابدی زلیخا یوسفدن اوزرنک مرادیننی طلب قیلوب (هَيْتَ لَكَ)
 آشفق وکیلگل سن ای یوسف منم یانیمه کم من سنکی من (قَالَ) ابدی یوسف
 اوشبو حالنی کور گاچ (مَعَاذَ اللَّهِ) من صغمانن الله تعالی گه وآنندن پناه استایمن
 (أَنَّهُ رَبِّي أَحْسَنُ مَثْوًى) درستلکده منم پروردگارم در خدای تعالی یغشی قیلدی
 اول منم اورنیمنی و منزلمنی هم اوزرنیه یاقن قیلدی بس من آنک فرمانینه نچوک
 خلافتی ایتمایم و گناه اشنی نچوک اشلایم یا که منم خواجهم عزیز یغشی ابدی منم
 اورنمنی و مگا قدر فوحرمت قیلدی بس من نچوک کفران نعمت ایدوب آنگا خیانت
 قیلایم و آنک خانونینه ول صوزایم (أَنَّهُ لَا يَفْلَحُ الظَّالِمُونَ) درستلکده کم قول

(۱) عزیز مصر حضرت
 یوسفنک عقل وندبیرن هم
 طوغر یلفن بلوب آنی باشقه
 فل شکلی حساب ایتمایوب
 یا که اوز اوغلی اورننک
 توندی آنگا قدر وحرمت
 ابدی بلکه منم اورنیمه
 فالانوزغان فائتم مقامیم
 بولور دیوب امید فباور
 ابدی حق تعالی حضرت
 یوسفنی مکرم و معظم
 ایدوب مصرده آنگا
 او اوغلقی احسان ابدی
 هم آنگا کامل علم و حکمت
 عطا قیلدی یوسفنک
 فرنداشلری آنت حور
 و ذلیل بولماقن استاسه اوده
 خدای تعالی آنی عزیز
 و مکرم ابلادی خدای تعالی
 اوز اشنده غالبدر هر
 کیمنی نلاسه عزیز قیلور
 و نلاسه ذلیل قیلور نیسیر

اوستونلىكى تاپماس و مقصودغه ايرشماسلر ظلم لىق اينكوچيلر وخواجه سينه خيانت
 فيلوب كفران نعمت اينكوچيلر (ولقد همت به) و تحقيق قصد فيلدى زليخا يرسى
 ايله صحبت فيلوى (وهم بها) دخى قصد ايندى يوسىف انى دفع ايتونى و آندن
 قورتلوى قاچماق ايله (لولا ان رءى برهان ربه) اگر كورگان بولماسه ايندى يوسىف
 پروردكار بىنك دليلن البته زليخاغه قصد ايتكان بولور ايندى و آگما ميل فيلور ايندى
 اول دليل عصمت الهيه يعنى پيغمبرلرنك گناهدن معصوم بولورى در بعضلر حضرت
 يوسفنك كورينه شول وقتده آتاسى يعقوب عليه السلام كورنوب بارماق ايله اشارت
 ايلادى دليلدن مراد شولدر دبورلر (١) والله اعلم (كذلك) اوشانداق ثابت فيلدى قىز
 يوسفنى (لنصرف عنه السوء) ناكم دوندرما كيمز اوچون آندن ياوزلقى و عز بىزك
 حرمينه خيانت ايتونى (والفحشاء) هم بوزوق اشنى وزنا فيلوى يعنى اوز رحمتىز
 ايله آنى گناهين صافلاق (انه من عبادنا المخلصين) درستلىكده اول يوسف بىزك
 پاك ايتولمش بنده لرمزدن در يعنى گناهدن پاك و معصومدر روايت ايدلمشدر كم
 حضرت يوسف زليخادن قاچماقچى بولدى خداى تعالى نك قدرنى ايله بيكى ايشكلر
 همهسى برام برام آچولدىلر حضرت يوسف ايشكلرگه طابا بو كورور ايندى زليخا
 آنك آرطندن فووب بارور ايندى (واستبقا الباب) ويوكورشدىلر يوسف ايله زليخا
 ايشك طرفينه ناگاه زليخا يوسفنك آرطندن يتوب كولماكى نك ايتا كندن نوتوب
 اوزينه طارتدى (وقدت قميصه من دبر) هم يىرطلى زليخا يوسفنك كولماكن آرت
 طرفين (والفيا سبها) هم طاپدىلر آنلر زليخانك ايرن يعنى عزيزگه بولوقدىلر
 (لدى الباب) ايشك ياننده عزيز مصر طشقاريك ايشك توبنده تورور ايندى زليخا
 ايله يوسفنك يوكرشوب فاوشاغان حاللرنده ايشكدن چقولرن كورگاج تعجب فيلدى
 زليخا بو حالنى كورگاج بيك تيز باشينه فكرينى جيوب حيله فيلورغه تونوندى
 (فالت) ايندى زليخا شولوقنده اوزينك ايرى عزيزگه (ما جزاء من اراد باهلك
 سوءاً) سنك ابو جماعتلرك حقنده ياوزلقنى تلاگان كهمسه نك جزاسى نى نرسه بر زليخا
 اوشبو سوزى ايله عيب يوسفده ايكانن آكلانماقچى و ايرينه آنى عيبلى ايتوب اوزن
 گناهمىز ايتوب كورسانماقچى بولدى هم ايندى كم سنك خاتونكغه ياوزلق قصد
 ايتكان كشى نك جزاسى باشقه نرسه نوگلدن (الا ان يسجن) مگر زندانغه حبس
 ايتواما كدر (او عذاب اليم) يا ايسه رنجتكوچى بولغان عذابىر يعنى آندان
 كشى نك جزاسى آنى زندانغه يابودر يا ايسه قاچقى ايله صوقدر ودر ديدى (فالت)

(١) روايت ايدلمشدر كه
 حضرت يوسفه آتاسى
 يعقوب هم نك صورتى
 كورنوب يا يوسف سن
 پيغمبرلر نسلندن بولا
 توروب اهمقلر اشن
 اشلارسنمو ديدى يا كه
 شول ابونك توشامى بارلوب
 حضرت يعقوب ظاهر
 بولوب بارماق ايله اشارت
 ايلادى يا كه قولى ايله
 يوسفنك كوكر اگيسنه
 اوردى و ديمشدر در كم شول
 حالده زليخا اورنندن
 توروب اوزى طابونا
 تورغان پونى نك اوستونه
 بر ياولقى يابوب پوتنى
 اورندى يوسفنى اوچون
 آنى اورتورسن ديبوب
 صور اچاچ آنك آلدنده
 گناه فيلورغه اويالامن
 ديدى يوسف ايندى سن
 ايشتمى و كورمى هم بلمى
 تورغان جانسىز نرسه دن
 اويالساك اوزندن هيچ
 بر نرسه باشرن بولماغان
 هر بر نرسه نى كوروب
 و بلوب تورا تورغان
 خداى تعالى دن من نهچوك
 اويالماسه من ديبوب
 توروب قاچدى تبياندى

ابتدى يوسىف زليخانك اوشىو سوزارن و آكنا نهمت قىلوون ايشىنكلچ (ھى راودتنى
 عن نفسى) اول زليخا اوزى نلادى و منم نفسىدىن اوزىنىڭ مرادن اسنادى من آنك
 سوزن قبول ايتىمادىم و آندىن ناچوب بو كورا ايدىم سىڭا اوچورادىق دىدى
 عزيز مصر بوسىفدىن بو سوزنى ايشىنكلچ سىڭ سوزك درست ايكانن بىز نچوك
 بلورمىز بو واقىقەدن ھىچ كەمك خىبرى بوقدىر دىدى اتقاغا شول ايودە بيشكىدە يانا
 قورغان بىر ايمچاك بالاسى بار ايدى زليخانك خالەسى نك بالاسى ايدى حضرت
 يوسىف شول بالاغە اشارت قىلور منم گواھم اوشىو بالادر دىدى عزيز ايتدى سن
 بىزنى مسخرەگە توناسىمىز او يىناپ سويلاشەنمىز دورت آيتقى ايمچاك بالاسى نچوك
 گواھلىق بىرسون حضرت يوسىف ايتدى خدای تعالى آنى سويلاشدىرسە و منم گناھسىز
 ايكانىمە گواھ قىلسە قادردىر آنك بارچە اشلىرگە كوچى يىتار بس حق تعالى نك قدرتى
 ايله شول حالده بيشكىدا گى بالا نلىگە كىاوب بوسىفك سوزى طوغرىدىر دىدى
 نىك كىم بىورور (و شھد شھد من اھلھا) ھىم گواھلىق بىردى بىر گواھلىق بىر گوچى
 زليخانك اھلىدىن بەنى زليخانك قىرىداشلىرىدىن بولغان ايمچاك بالاسى بوسىفك گناھسىزلىقى
 چقىدە گواھلىق بىردى و ايتدى (ان كان فميصه قد من قبل) اگر بوسىفك كولما كى
 آلدىدىن بىر طلغان بولسە (فصدقت) بس طوغرى ايتدى زليخا و آنك سوزى راست
 بولور (و هو من الكاذبين) ھىم يوسىف يالغان ايتكوچىلاردىن بولور زىرا كە بو صورتك
 يوسىف زليخاغە قىد ايتوب زليخانى اوزىدىن دىغ ايتكان بولور (وان كان فميصه قد
 من دبر) واگر بوسىفك كولما كى آرطىدىن بىر طلغان بولسە (فكذبت) بس زليخا
 يالغان ايتكان بولور (و هو من الصادقين) ھىم يوسىف طوغرى ايتكوچىلاردىن زىرا كە
 كولما كىڭك آرطىدىن بىر طلماقى بوسىفك زليخادىن ناچو وينە و زليخانك آنى توتارغە طرىشقانلىقىنە
 علامتىر (فلما رأى فميصه) بس كورگانى زماندە عزيز بوسىفك كولما كى (قد من
 دبر) بىر طلغان آرطىدىن (قال) ايتدى عزيز آچولانوب زليخاغە (انه من كيدكن)
 درىستلىكىدە اوشىو اش سىز نك مكر و حيلەگىزدىنر اى خانونلر (ان كيدكن عظيم)
 درىستلىكىدە سىز نك مكرگىز اولوغدىر مكر و حيلەگىز ايله كوب آقتلر ايرىشدىر سىز دىدى
 سىڭرە عزيز بوسىفكە توجە قىلور اعتدار بوزىدىن ايتدى (يوسف اعرض عن هذا)
 اى يوسىف سىن اعراض ايتكىل و بوز دوندىر گل اوشىو اشدىن ھىم بو واقىقەنى خلققە
 سويلما گل (و استغفرى لذنك) دىسى سىن اى زليخا مۇغىرت اسنا گل گناھك اوچون
 تفسىر زاھىدى دە دىمىشدىر كىم مۇغىرت اسنا گلدىن مراد يوسىفنى رىجىتىكانك اوچون

آندن عندر تلاك اول غريب كشيدير ديمبا كدر (انك كنت من الغاطئين) درستلكه سن
 اى زليخا بولداك گناه فيلغوچيلردن عزيز مصر اوشبو وافعنى نيقدر باشورورگه
 طرشسده عشق خبرى باشرن فالماس ديمشلىر اوشبو وافعه بيك تيز خلق آراسينه
 جابلوب مصر خاتونلردن بعضلىرى زليخانى عيىلاب تورلى سوزلر سويلاديلر (وقال
 نسوة فى المدينة) وايتديلر بر گروه خاتونلر مصر شهرنده كشافده بش خاتون
 ايدى ملك ريانك ياقن خدمتچيلرينك خاتونلرى ايدى ديمشدر آنلر (١) زليخانى
 عيىلاب ايتديلر كم (امرات العزيز) عزيز مصرنك خاتونى زليخا (تراود فتيها عن نفسه)
 طلب ايتكاندر اوزينك فلينى آنك نفسندن بعنى اوز فلينه عاشق بولغان وآنك
 ايله صحبت فيلوى استا گان قلى راضى بولماغان (قد شفها حباً) تحقيق اورناشقاندر
 زليخانك كوئلنده فليينك محبتى (انا لئريها فى ضلال مبين) درستلكده بزكورامز
 اول زليخانى آشكارا آزغونلنقه وياكلشوده كم عزيز مصر شكلى ابرى بولانوروب
 آچه ايله صانوب آلفان فلينه محبت قويغان ديديلر (فلما سمعت بمكرهن) بس
 ايشتكاني زمانده زليخا اول خاتونلرنك مكرلرن بعنى اوزى طوغريسندى عيىلاب
 سويلاشولرن ايشتكاج (ارسلت اليهن) يباردى اول اوزينك كشى سيني آنلرنى
 چاقروب بعنى زليخا اول خاتونلرنى اوزينك ابونه فونافعه چاقردى مصر خاتونلرينك
 اولوغلردن قرق خاتوننى چاقردى ديمشلىر مذكور بش خاتون هم آنلرنك آراسنه
 ايدى اول خاتونلر زليخانك خانه سينه كيلگاج زليخا آنلرنى فوناق ايتوب اعزاز
 واکرام ايلادى (واعنت لهن متكاً) هم حاضرادى زليخا اول خاتونلر اوچون
 طاباناق اورنلر بعنى آنلر طابانسونلر اوچون ياصدقلىر حاضرادى ياكه بىغشى
 طعاملر حاضرادى (وانت كل واحدة منهن) دغى بېردى آنلردن هر برسېنه (سكينا)
 برپچاقنى بعنى ايتنى ياكه ترنج يميشينى طوراب آشاسونلر اوچون زليخا اول
 خاتونلرنك هر قايسونىك فولينه برار پچاق بېردى هم اوزى ايكنچى بولمده
 حضرت يوسفى بيك زينتلى كبولملر كيورتوب حاضرادى (وقالت اخرج عليهن)
 هم ايتدى زليخا يوسفقه چققلسن اى يوسف اوشبو خاتونلر يانينه بس حضرت
 يوسف بيك كيونگان وزينتلانگان حالنده زليخانك امرى بوينچه فوناق خاتونلرنك
 يانينه چقدى (فلما راينه) بس كورگانلرى زمانده اول خاتونلر يوسفى (اكبرنه)
 اولوغ طاپديلر آنى حسن وجمالده بعنى حضرت يوسفنك كوركاملكينه وجمالينه
 حيران فالوب همەلرى اوزلرن اونوطلديلر (وقطن ابيهن) دغى كېسديلر اول

(١) اول خاتونلر ملك ريان
 نك حاجبى وساقى سى
 هم ايكما كچى سى نك هم
 زندان صاقچى سى ايله
 پادشاهنك اطلمرينى
 فاراوجى نك خاتونلرى
 ايدى آنلرنك اوشبو
 قصهنى شايع ايتوب
 سويلاولرى نك سببى
 شول ايدىكم آنلر حضرت
 يوسفنك صفتلرن وكوركا
 ملكسن ايشتوب آنى
 كوراسيلرى كيلگان
 ايدى زليخا آنلرغه يوسفى
 كورسانسون اوچون
 اوشبو جيلنى فيلديلر
 تبياندى

خاتونلر اوزلرینک قول لسن یعنی حضرت یوسف ننگ جمالینه قساراب اوزلرن
اونو طوب آشاو نرسه سن کیسامز دیوب قول لرنده غی پچاقلری ایله اوز بارماقلرن
کیسدیلر آورنقانن سیز مادیلر (وقلن) هم ایتدیلر اول خاتونلر یوسف ننگ جمالینه
تحسین فیلوب (حاش لله) پا کدر خدای تعالی عاجز لکدن اوشبونک کبی مخاوفنی
یاراتوده (ما هذا بشراً) نوگلدر اوشبو آدمی یعنی آدم بالاسی اوشبو مقدار جمال
وکورکامنگ ایاسی بولماس (ان هذا الا ملک کریم) نوگلدر اوشبو کمسه مگر
بر هرمتلی فرشته در مونداین حسن صورت و جمال فرشته ده گنه بولسه بولور
دیدیلر زیبا اول خاتونلرنک یوسف ننگ جمالینه حیران قالوب اوزلرن اونو طولرن
کوردی (فأبت) ایتدی زیبا اول خاتونلرغه (فذلک الذی لمتنی فیہ) بس اوشبودر
سز لر منی آنک طوغری سنده ملامت ایتکان و عیبلا گان کمسه ای خاتونلر یعنی
سز منی اوشبو یوسفغه محبت باغلاغانم اوچون عیبلا گان ایدگز ایمدی کوزلرگز
ایله آنی کوردگز نچو کدر آنی سو یماکم اوچون من ملامتکه مستحق من مو (واقدر
راودنه عن نفسه) ونعقیق من طلب ایتدم آنی اوزینک نفسندن و مراد منی حاصل
ایتونی آندن استادم (فاستعصم) بس صافلادی اول یوسف اوزینی و مگنا بوی
صونمادی (ولکن لم یفعل ما أمره) واگر اشلاماسه اول یوسف من آکا بیورغان
ایشنی و منم مراد منی حاصل ایتماسه (لیسجنن) البته زندانغه بابولمش بولور اول
(ولیکونا من الصاغرین) هم البته بولور اول خور بولغوچیلردن یعنی زندانغه
بابولوب اوغریلر ویامان کشیلر آراسنده بولور حضرت یوسف زلیخانک خاتونلرغه
اوشبو سوزنی ایتکانن ایشنکچ آنلردن یوز دوندروب آنلر آراسندن چغوب کبتدی
اول خاتونلر همه لری یوسف ننگ آرطندن یوکر شوب چقدیلر همه لری ده زیبا شکلنی
بولدیلر حضرت یوسفنی هر فایوسی اوزینه چافرور ایدی یوسف آنلرنک سوزلرندن
طارایوب عاجز فالدی (قال) ایتدی شولوقنده یوسف حق تعالی گه مناجات ایدوب
(رَبِّ السَّجْنِ احب الی) ای منم پروردکارم زندان مگنا سو یوکلیرا کدر (مما یدعوننی
الیه) شول نرسه دنکم اوندارلر آنلر منی آنک صاری یعنی اوشبو خاتونلرغه
بوی صونودن و آنلرنک فتنه سندن منم فاشمه زندان سو یوکلیرا ک و زندانغه
بابولماقیم آرنوغرافندر (والا تصرف عنی کیدهن) واگر سن دوندرمایا ک و کیتارماسا ک
مندن اول خاتونلرنک حیل و مکرلرن یعنی آنلرنک حیل سندن منی اوز پهاگنه
صافلاماسا ک (اصب الیهن) من میل فیلور من آنلر صاری (واکن من الجاهلین)

هم من بولور من نادانلردن نيوشلى بولماغان اشنى اشلاما كيم سببى (فاستجاب له ربه) بس اجابت ايندى و قبول قيلدى يوسفنڭ دعاسن آنڭ پروردكارى (فصرف عنه كيدهن) هم دوندردى اول و كيتاردى آندين اول خانونلرنڭ مكر و فتنه لرن (انه هو السميع) درستلىكده اول خداى تعالى ايشتكو چيدر آڭا صفونوچى كىمسه نڭ دعاسن (العليم) بلگو چيدر آنڭ حالن مصر خانونلرى يوسفدن اميدلرن اوزگاچ زليخاغه كىكاش بيروب آنى ايكى اوچكون زندانغه بابوب تونارغه ختراك بلىكه رياضت و مشقتلر كورگاچ راحتنڭ قدرن بلور و سوزگنى طىكلار ديدبلر زليخاغه آنلرنڭ سوزلرى معقول بولوب ايرى عزيزنڭ حضورينه كىلدى و ايندى من اوشبو عربى قل يوسف حقدنه خلق آراسنده بدنام بولدم يامان اطميم چقدى شول سببى كوگليم آندين نفرت ايتهدر مناسب و تيوشلى سى شولدر كم بز اول يوسفنى برنچه مدت زندانغه حبس قىلايق تاكم خلق آنى گناھلى ايكانديب و عيب آنده ايكانديب بلسونلر منى ملامت ايتماسونلر ديدى عزيز مصر زليخانڭ سوزن معقول كوروب يوسفنى زندانغه بابارغه بيوردى (ثم بدا لهم) صكره ظاهر بولدى آلارغه يعنى كوگلر بنه نوشدى (من بعد ما راوا الايات) يوسفنڭ گناھسز ايكانينڭ علامتلرن كورگانلردن صوڭ وصى بالانڭ گواھلى هم ايتا كى نڭ آرطدن يرطلمافى كى دليللر ايله يوسفده عيب بولقلن بلىگانلردن صوڭ آنلرنڭ كوگلر بنه نوشدى شولكم (ليسجنه حتى حين) البته حبس قىلورلر و زندانغه بابارلر آنلر يوسفنى بز بىلگولى مدت كهچه بس عزيزنڭ امرى بويچه حضرت يوسفنى زندانغه كىلتوردىلر آنڭ مبارك جمالى ايله زندان گل باقچەسى كى بولدى (ودخل معه السجن) هم حضرت يوسف ايله برگه زندانغه كر دىلر (فتيان) ايكى يكت كم (۱) آنلر ملك ريان نڭ قل لرى ايدىلر برسى پادشاهنڭ اچمك بىر گوجيسى سافى ايدى و ايكنچى سى پادشاهنڭ آشچى سى طبياخ ايدى پادشاهغه آغو بيروب هلاك ايتما كچى بولغانلر ديوب آنلردن شكلا نوب هر ايكى سنى زندانغه بايقانلر ايدى حضرت يوسف زندانداغى محبوسلرنڭ حاللرن صوراشوب نوشلرن يورار ايدى اوشبو ايكى كىمسه يعنى سافى ايله طبياخ هم زندانده نوش كوروب يوسفدن كورگان نوشلرى نڭ تعبيرن صورادىلر يا كه سافى نوش كوردى و آشچى نوش كورماسه ده نوش كوردم ديوب بالفانلاب حضرت يوسفنى امتحان ايتما كچى بولدى (قال احمدهما) ايندى اول ايكى يكتنڭ برسى يعنى سافى ايندى (انى ارانى اعصر خمرأ) درستلىكده من نوشمه اوزم نڭ يوزم بىمشينڭ صوون صفوب پادشاهغه

(۱) اول ايكى يكت نڭ زندانغه كر وارينه سبب شول ايدىكم مصر اهلى ملك ريان نڭ هلاك كن فصد ايدوب اول ايكى سینه اكر ملك ريان نڭ آشى تورغان آشینه هم اچه تورغان شرايينه زهر قوشوب بېرسه لر كوب ماللر بېرما كچى بولوب و عه ايتدىلر طبياخ رشوت آلوب ملك نڭ طعامينه آغو فانشدردى آش و فتنه هر ايكى سى پادشاھه نڭ يانينه كىلگانه ساقى پادشاهغه ايندى اوشبو اشنى آشاماغل زهر قوشوب لغاندر طبياخ هم پادشاهغه اوشبو شرايينى اچما گل آڭا آغوصالغان ديدى بس ملك ريان شرايينى اول ساقى نڭ اوزبغه اچارگه نوشدى ساقى اچدى هيچ ضرر ايتمادى صكره طبياخقه سن هم اوزنڭ حاضرلاگان آشكنى آشا ديوب امر قيلدى طبياخ آشاماغاچ پادشاه اوشبو اشنى تفتيش كه بيوروب آنلرنڭ هر ايكى سن زندانغه يباردى تبيانن

اچر گانمى كورامن بوزم يمشى نك صوى كىلاچكده خمر بولاچق بولغانلقدن خمر
 صقانمى كورامن ديدى (وَإِلَّا لَأَكْرَهُنَّ) وايتدى ايكنچى سى يعنى آش پشروچى طباخ
 ايتدى (انى ارانى) درستلىكده من كورامن نوشمده شونيكم پادشاهنك آشخانه سنده
 (أَحْمَلُ فَوْقَ رَأْسِي خَبْزًا) كونا رورمن باشيم اوستونده ايكما كنى (تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ)
 اشارلر اول ايكما كدن قوشلر يعنى باشيمقه ايكما كلر كونا روب شول ايكما كلرنى
 هوا داغى قوشلر كىلوب آشاغانن كوردم ديدى ساقى ايله طباخ حضرت يوسفه اوشبو
 توشلرن سوبلا گانلرندن صوك ايتديلر (نَبْتَنَا بِتَأْوِيلِهِ) خبر بىر گل سن اى يوسف
 بزلرگه اوشبو نوشيمز نك تعبيرى ايله بو توشلر نك تعبيرلرى نچوكدر (أَنَا نَبِيكَ
 مِنَ الْمُحْسِنِينَ) (٢) درستلىكده بز كورامز سنى ايزگولك ايتكوچلاردن ويغشى كمشه
 ديوب بلامز بس بز گده بخشيلق ايتكل نوشيمزنى يوراغل ديديلر خباز كورگان
 توشك تعبيرى آنك اوزى اوچون ناچار بولغانلقدن حضرت يوسف آنلرنك
 نوشلرينك تعبيرلرن نيزلك ايله اوزلرينه بلدراسى كىلوب اول آنلرغه نوحيد واسلام
 طوغرى سندن سوبلادى (قَالَ) ايتدى يوسف ساقى ايله طباخ گه (لَا يَأْتِيَكُمَا طَعَامٌ
 كَيْلِمَاسٍ سِوَا سِوَا طَعَامٍ وَأَشَاو نَرَسَه سى كم (تَرْزَقَانَهُ) سز رزقلا نورسز اول
 طعام برله (إِلَّا نَبَاتِكُمَا بِتَأْوِيلِهِ) مگر من سز گه خبر بىرورمن ويان فيلورمن اول
 طعامنك عافتنن يعنى سز گه كىلاچك آشاو نرسه لر ينك توستى وطعمى نچوك ايكانن
 هم نيند اين طعام ايكانن ايتورمن (قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَكُمَا) اول طعامنك سز گه كىلووندىن
 الگارى يعنى من سز گه غيبندن خبر بىرورمن ديدى ساقى ايله طباخ بز اوشبونك
 كىبى اشلرنى فالچيلردن وكاهنلردن ايشنكانم بار ديديلر حضرت يوسفنى ايتدى
 اوشبو منم ايتكان اشيم معجزه در كاهنك وباغوچيلق توگلدنر (ذَلِكَ مَا عَلَّمَنِى
 رَبِّى) اوشبو منم سز گه ايتكانم پروردكارم مكا اوگرانكان نرسه دندر الهام ووحى
 ايله (انى تركت) درستلىكده من قوبغانم و طاشلاغانم (مَلَّةٌ يَوْمَ لَا يَمْنُنَ بِاللَّهِ)
 الله تعالى گه اشانمى نورغان گروه نك دىنلرن (وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ) وآنلر
 يعنى خدا بغه اشانمى نورغان قوملر آنلردن آخرنكه انكار ايتكوچيلر وكافر بولغوچيلر
 من آنلرنك دىنلرنده توگلمن (وَأَنْبِئْتُ مَلَّةً أَبَائِى) هم اباردم من آنالرمك ملقبينه
 واسلام دىنبينه (ابراهيم واسحاق ويعقوب) ابراهيم واسحاق هم يعقوب بىغچيلر غلبهم
 الاسلام نك دىنلر ينه كم آنلر منم آنا و بابالرمم حضرت يوسف اوزينك سوزلرن
 بىسگرا گده اخلاص ايله طىكلاسونلر اوچون اوشبو سوزى ايله آنلرغه اوزينك

(٢) آنلر حضرت يوسفه
 بزمى احسان ايتكو-
 چيلردن كورامز ديديلر
 زيرا كه حضرت يوسف
 زندان اهلندن بىرى
 صرغاو بولسه آنك حالن
 صوراشوب آكا خدمت
 قبلور ايدى براونك اورنى
 طار بولسه آنى ابركنلا-
 نورگه طرشور ايدى براو
 بر نرسه گه محتاج بولسه
 زندان اهلندن آچه چىوب
 اول نرسه نى آكا آلوب
 بىرور ايدى كىچه لوده
 نماز اوقوب عبادت ايله
 اونكارور ايدى اول
 زندانغه كرگاچ زندانده
 قاطى بلالرغه اوچراب
 اميدلرى كىسولگان
 فايغولى كشىلر كوردى
 آنلرنك كوكل لرن جوانوب
 طانلى سوزلر ايله آنلرنى
 شادلاندردى شول سببلى
 زندان اهلى مهملرى آكا
 محبت ايدوب بارك اللهنى
 كوركام بوزلى طانلى
 سوزلى عقللى يكت سن
 سمنك سوزلر نك بزمى
 شادلانم ادر فايغولرمزنى

پيغمبرلر نسلندن ايكانن بللردى دخى ايندى (وَمَا كَانَ لَنَا) هم درست بولماس
 بزگه يعنى پيغمبرلرگه لايىق و درست نوگلدلر (أَنْ نُشْرِكَ بِاللهِ مِنْ شَيْءٍ) خداى
 تعالى گه بر نرسهنى شريك ايتوب نونماقيمز بلكه بز خداينى بر بلوب آنگاغنه
 عبادت قبلامز (ذَلِكَ مِنْ فَضْلِ اللهِ عَلَيْنَا) اوشبو نو حيد و خداينى برلامك خداى
 تعالى نك بزنگ او زمگه فضل و رحمتندندر كم بزگه وحى ايله بللرگاندر (وَعَلَى النَّاسِ)
 هم باشقه آدميلرگه ده خداى تعالى نك فضيليركم آنلرنى طوغرى بولغه كوندرماك
 اوچون پيغمبرلر بيارگاندر (وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ) ولكن آدميلرنك
 كو براگى شكرانه ايتماسلر و اوشبو نعمت نك قدرن بلماسلر پيغمبرلر ينه
 فارشورلر حضرت يوسف اوز بنگ اسلام ديننده ايكانن بللرگاندن صوك ساقى ايله
 آشچىنى هم حق دينگه دعوت فيلوب ايندى (يَا صَاحِبِ السَّجْنِ) اى زندانداغى
 ايكي بولداشلر (ء ارباب متفرقون خير) اباطارالغان خدايلر و معبودلر بيشيرافندرمو
 يعنى سزنگ تورلى تورلى بولغان آلتوندىن و كموشدىن هم طاشدىن و آغاچدىن تورلى
 صورتلرده ايتوب باصالغان پونلرگز بيشيرافمو عبادت فيلو اوچون (أَمْ اللهُ الْوَاحِدُ
 الْقَهَّارُ) بايسه بر بولغوجى هم غالب و قهر ايتكوجى الله تعالى بيشيرافمو (ماتعبدون
 من دونه) سز طابونميسز خداى تعالى دن باشقه (الا اسماء اسميتوها انتم) مگر
 طابوناسز اوزگز آطاغان بر نچه اسملرگه (وآباءكم) دخى آنالرگز آطاغان يعنى هيچ
 اصلى و حقيقى بوق فورى اوزگز قوشقان اسملرگه و پونلرغه طابوناسز (ما انزل الله
 بها من سلطان) ايندیرمادى خداى تعالى آنلرغه طابونورغه هيچ بر دليلنى يعنى اول
 پونلرغه طابونورغه هيچ دليلكز بوق (ان الحكم الا لله) بوقدر هيچ حكم مگر الله
 تعالى نك گندهر يعنى آنك حكى ايله گنه عبادت ايتولور (امران لا تعبدوا الا اياه)
 بيوردى خداى تعالى شويل ديوبكم عبادت فيلما كز و طابونما كز سز مگر آنك
 اوزينه گنه عبادت فيلكز معبودلك كه مستحق اولغندهر (ذَلِكَ الدِّينُ الْقِيمَ) اوشبودر
 حق و طوغرى بولغان دين (وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ) ولكن آدميلرنك
 كو براگى بلماسلر اول ح-ق نى و طوغرى بولنى طاپماينجه ضالانده فالورلر
 (يَا صَاحِبِ السَّجْنِ) اى زندان بولداشلىرى س قى ايله طباخ (أَمَا أَحَدُكُمْ) اما سزنگ
 ايككزدن برگز يعنى ساقى (فيسقى ربه خمرًا) بس اچرتور اول اوزى نك
 خواجه سينه خمرنى يعنى اوچكوندىن صوك زنداندىن چغارلوب اولگى كى پادشاهنك

اونوطمدرادر - ن كمن
 نينداين نسلدن سن
 ديديلر حضرت يوسف
 ايندى بن يوسف بن
 يعقوب صفى الله بن اسحاق
 نبى الله بن ابراهيم خليل الله
 من يوسف ايشتكاج
 زندان صاچقى سى آنگا
 ايندى اى بكت ا گر
 كوجم يتسه ابدى من
 سنى زنداندىن چغارور
 ايدم ابدى زندان نك
 بولمهلر ندىن فابوسن
 تلاسك شوندا نورغل
 ديدى نياندىن

شرابی بولور (وَأَمَّا الْآخِرُ) واما ایکنچی کیم آشچی در (فَيَصْلُبُ) بس آصومش
 بواور یعنی پادشاه آنی زندان دن چاروب دارغه آصدورور نهه مدت شولدارده
 آصولغان کیونجه نورور (فَتَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْ رَأْسِهِ) بس آشارلر قوشلر آنک باش
 ایندن حضرت یوسف ساقی ایله طباخنک توشلرن اوشبو روشجه تعبیر اینکاج طباخ
 فایغوغه فالدی من هیجده توش کورما گان ایدم بالغان اینکان ایدم دیدی حضرت
 یوسف ایندی (قَضَى الْأَمْرَ الَّذِي) حکم اینولدی وقرار طاپدی شولاشکم (فَبِهِ نَسْتَفْتِيَانِ)
 فتوا استار ایدگز سز مندن اول اش طوغریسنده یعنی اوزگز مندن تعبیرن
 صورغان توشکزنک تعبیری ایله حکم اینولگان و تقدیر قیلنغاندر هیجده بولمی فالماس
 البته شول من اینکانچه بولور دیدی (وَقَالَ) دخی ایندی یوسف علیه السلام
 (لَلَّذِي ظَنَّ أَنَّهُ نَاجٍ مِنْهُمَا) اول ایکیدن اوزی قورنلور دیب گمان اینکان کیمسه گه
 یعنی ساقیغه ایندی کم آنی زنداندن خلاص بولور هم اولتورلماس دیوب گمان
 اینکان ایدی (أَذْكَرُنِي عِنْدَ رَبِّكَ) یاد اینکل سن منی ای ساقی اوزگنی تر بیه اینکوچی
 پادشاهک فاشنده یعنی زنداندن چقا ننگدن صوگ منی اونوطماغل ایسگنده توتقل و پادشاهه
 منم احوالیمنی بیان قیلوب عرضمنی ایرشدر گلنا کم منی زنداندن چغارسون دیدی روایت
 ایدلمشدر کم اوچکوندن صوگ پادشاه بیوردی طباخنی زنداندان چاروب دارغه آصدیلر
 آنک خیانتی ثابت بولغان ایدی ساقی ننگ امانتی و طوغریلقی معلوم بولغانلقدن آنی
 زنداندن چاروب اولگی منصبینی اوزینه بیردیله ینه پادشاهه شرابی بولدی
 ساقی دولتکه ایرشکاج محنت فی اونوطدی زندانداغی بولد اشلری هیجده ایسنه
 کینمادی غافل بولدی (فَأَنسِيهُ الشَّيْطَانُ) بس اونوطردی آکا شیطان (ذَكَرَ رَبَّهُ)
 یوسفنی یاد ایتونی تر بیه قیلغو چیسسی حضورنده یعنی پادشاه مجلسنک حضرت یوسفنی
 یادینه کیلتورمادی و آنک حالینی پادشاهه سویلامادی اونوطدی (فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ)
 بس توردی یوسف زندانده (بِضْعَ سِنِينَ) نهه بللر اوشبو واقعه دن صوگ حضرت
 یوسف زندانده یدی یل توردی دیمشدر (۱) محنت و بلا مدتی آخربنه ایرشدی مصر
 پادشاهی ملک ریان بر کیچه توش کوردی شول توشینی تعبیر قیلدرماق اوچون
 بارچه علماء و حکماء لرنی دعوت ایلادی (وَقَالَ الْمَلِكُ) و ایندی پادشاه (أَنِّي أَرَى
 سَبْعَ بَقَرَاتٍ سَمَانٍ) درستلکده من توشمده کورامن یدی سیمز اوگز (يَا كَاهِنُ
 سَبْعَ عَجَافٍ) آشیلار اول سیمز اوگز لرنی یدی آرقی اوگز (وَسَبْعَ سَنَابِلَاتٍ خُضْرٍ)
 دخی کوردم من توشمده یدی دانه یاشل بغدادی باشاقلری کم تمام یاشاروب اورقلری

(۱) معالم التنزیلده حسن
 بصری رحمه الله علیه دن
 نقل ایدلمشدر کم بر کون
 جبرائیل علیه السلام
 زندانغه کیلدی حضرت
 یوسف آنی طانودی اوشبو
 گناهیلر بورطینه کیلما-
 صکک فی سببندردیوب
 صورادی جبرائیل ایندی
 حق تعالی سکا سلام
 ایرشدرادر هم بیورادر کم
 یوسف اوزینک قورنلماقی
 طوغریسنده ساقیغه اعتماد
 قیلوب آنندن یاردم
 صورادی مگناغه توکل
 ایدوب مندن گنه صورا-
 مادی ایدی من حکم
 ایدم کم یوسف نهه
 یل لر سول زندانده فالسه
 کرا کدر حضرت یوسف
 جبرائیلدن اوشبو سورنی
 ایشتکاج ایا اوشبو حالیمده
 خدای تعالی مندن
 راضی بومو دیوب صورادی
 حضرت جبرائیل بلی
 راضی بوسندن خو-
 شنوددر دیگاج یوسف
 علیه السلام ایندی خدایم
 مندن راضی بولسه مگا
 شول کفایه در ایدی منم
 فایغوم یوقدر تیسیر

نرسەلرنى كوردى ھىم بونوشنىڭ تەبىرىن طابا آلمايىنچە بارچە عالمىر و حكىملىر
 عاجىر فالدىلىرى سىن بىزگە اوشبو نوشنىڭ تەبىرىن بىيان قىلغىل سىنىڭ علمىڭ كىوبىر
 بىلور سىن (لعلی ارجع الى الناس) تاكىم شايدىمن قايتور من سىندىن ايشتىكان جواب
 ابل، آدمىلىرگە بەنى پادشاه ھىم آنىڭ كىشىلىرى بىيانىنە قايتوب خىبر بىرور من
 (لعلیم بعلوم) شايدىكىم بىلورام آنلىر سىنىڭ شرافتىكىدە اوشبو نوشنىڭ تەبىرىن ھىم
 پادشاهنىڭ مىشكىلى حل ايدىلوت سىنىڭ فىلىڭ و علمىڭ آنلىرغە معلوم بىلور دىدى
 (قال) ائىندى بوسى پادشاهنىڭ توشن تەبىرى قىلوت اول توشنىڭ تەبىرى شولدىكىم
 (نزرعون سبع سنين) سىز اىگون اىگارسىز بىدى بىل مدتندە (دأباً) اوزىڭنىڭ عادىتىڭىز
 بويىنچە بەنى اوز عادىتىڭىزچە بىدى بىلغەچە ھىر بىل اىگونلارنىڭنى اىگارسىز اشلىق كىوب
 بىلور بىدى سىمىز اوگوزلىر شوڭا اشارتىر (فما حصنتم) بس ھىر نرسە نىكىم سىز
 اوپوب آلورسىز اشلىقتىن (فدروہ فى سنبلہ) بس قوبىڭىز سىز آنى اوزىڭنىڭ پاشاغنىڭ
 بەنى شول بىدى بىل مدتندە حاصل بولغان اشلىقلىرىڭىزنى صوفماينچە و اورلويىنى
 آيورماينچە اوزىڭنىڭ سالامندە فالدىرىڭىز كىبان ايتوب قوبوڭىز آچلىق بىلار دە. اشارىڭىزغە
 آزوق بولور دىما كىدر (الاقبلاً ما تاككون) مگر اوزىڭىز آشى نورغان آزغىنە
 نرسەنى سالامندە فالدىرماسىز بەنى اوزىڭىز اوچون حاضر آشارغە كراك بولغان
 قىدرلى گنە صوغارسىز باشقىلارنى صوفماينچە فالدىرىسىز زىرا كە اورلوق سالامندىن
 آپوراسە و صوغوب آلونسە اوزاق وقتغە چىداماس بوزلور و كوگارور با كە چىرور
 سالامندە نورسە نىقتىر كىوب زمانلىر تورسەدە ھىچدە بوزولماينچە بىغشى تورور
 (ثم ياتي من بعد ذلك) بس كىلور اوشبو طوقلىق بىللىرى بولغان بىدى بىلدىن صوڭ
 (سبع شداد) بىدى قاطىلىق بىللىرى بەنى صىكرە بىدى بىل بىردە اشلىق بولماس آچلىق
 بىللىرى بولور كىم پادشاهنىڭ توشنىدە گى بىدى آرقى اوگوزلىر شوڭا اشارتىر
 (يا كلن ما قدمتم لهن) اشارلىر اول بىدى بىلداغى خىلقلىرىسىز آنلىر اوچون آلدىن
 حاضرلاگان نرسەنى بەنى اوڭى طوقلىق بىللىرىندە صوفماينچە فالدىرغان اشلىقلىرىنى
 اوشبو بىدى بىلدە اشارلىر (الاقبلاً ما تحصنون) مگر آشاماسلىر آزغىنەنى شول
 نرسەدىكىم صافلاب فالدىرىسىز آنى بەنى ساچو اوچون اورلىق ايتوب فالدىرغان
 اشلىقنى غنە آشاماسلىر (ثم ياتي من بعد ذلك) بس كىلور اوشبو آچلىق بىللىرىندىن
 صوڭ (عام فيه يفاث الناس) شوندا بىن طوقلىق بىلىكىم اول بىلدە مەدد و بارىدىم بىرلىشى
 بولورلىر آدمىلىر با كە اول بىلدە بىغور باودرلور آدمىلىرگە (وفيه يعصرون) ھىم

اول یلده صغارلر آدمیلر بيشلرنی یعنی طوقلق یلی بولوب آدمیلر فقیرلکدن
 فوتلورلر هم هر توری بيشلر و آشلقلر کوب بولور بيش صولرن صغوب شراب
 باصارلر یوسف علیه السلام بوسوزنی شواب یا صاوچی سافیفه سوبلا گانگه کوره
 آنک کوکلینه موافق ایتوب طوقلق یلنی بيشلرنی صغارلر اچمک باصارلر دیوب تعبیر
 قیلدی ساقی حضرت بوسفدن توشنک تعبیرن ایشنکاج پادشاه حضورینه فایتوب
 جبولغان علماء و حکمالر آلدنده بوسفدن ایشنکان سوزلرن تفصیل ایلر سوبلادی
 ملک ریانغه اوشبو تعبیر بیک معقول بولوب حضرت بوسفدنک اوز آغزندن ایشته سی
 کیلدی بس بوسف علیه السلامنی آلوب کیلو اوچون زندانغه کشی یباردی (وَقَالَ
 الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ) وابتدی پادشاه کیلتورکوز سز مکا زندانندن بوسفنی دیوب (فَلَمَّا
 جَاءَهُ الرَّسُولُ) بس کیلگانی زمانده بوسفنی آلورغه پادشاهنک ایلچی سی (قَالَ)
 ایتدی بوسف اول ایلچیگه (ارْجِعْ اِلَى رَبِّكَ) کبری فایتقل سن اوزنک خواجهک
 یانینه (فَاسْأَلْهُ) بس صوراعل سن آندن یعنی ملک ریان یانینه فایتوب آندن صوراعل
 ناکم نیکشرسون و بلسون شونیکم (مَا بِالْاُنثَى الَّتِي) نى نرسه بولدی
 شول خاتونلرنک حاللری کم (فَطَعَنَ اَبْدِيَهِنَّ) کیسدیلر آنلر اوزلرینک فوللرن
 زلیغا مجلسنده (ان ربي بکيدهن علميم) درستلکده منم پروردکارم بلگوچیدر
 اول خاتونلرنک مکر و حیللرن بوسف علیه السلام اوشبو سوزلری ایلر اوزینک
 عیبسزلکن وزندانغه گناهسز یا بولغانلقن پادشاهغه بلرما کچی بولدی اول پادشاه
 منم حالیمنی نیکشرسون گناهسز ای کام ظاهر بولسون آندن صوک زندانندن
 چغارمن دیدی بس ملک ریان بیوردی زلیخانک مجلسنده حاضر بولغان خاتونلرنی
 همه لرن کیلتوردیلر زلیخانک اوزن هم کیلتوردیلر (قَالَ) ایتدی ملک ریان اول
 خاتونلرغه (ما خطبکن) نى بولدی سز نک حالکوز (اذ راودتن يوسف عن نفسه)
 شول وقتده کم طلب قیلدکوز سز بوسفنی آنک نفسندن یعنی همه لرنک بوسفغه میل
 قیلوب آندن مرادلرکوزنی اشتا گان وقتکوزده سز نک حالکوز نهوک بولدی بو خصوصه
 بوسف عیبلی مو (فلن) ایتدیلر اول خاتونلر ملک ریانغه جواب بیروب (حاش لله)
 پا کک الله تعالی گه مخصوصدر عاجزلکدن (ما علمنا علیه من سوء) بلهادکوز بوسف
 اوزرینه هیچ بریاوزلقدن یعنی بز بوسفدنک هیچ برعین کورمادک و یا مانلق
 اشلا گانن بلهادک دیدیلر صکره ملک ریان زلیغاغه خطاب قیلوب آندن سؤال
 ایتکاج زلیغا کور دیکم راستلق و طوغریلقدن باشقه نرسه بو اورنده فائده بیرماس

البتہ طوغریسن ایتو لازمدر اولوقتده زلیخانک بوسفقه عشقی بیک قونلانگان
 وکمالینه ایرشکان اییدی بس زلیخا هم بوسفنک عبسزلکی وپا کلکی ایل افرار
 ایتدی (فالت امرات العزیز) ایتدی عزیز خانونی یعنی زلیخا (الآن حصص الحق)
 اییدی ظاهر بولدی وبلوندی طوغریلق (انا راودته عن نفسه) من استادم اول
 یوسفنی آنک نفسندن هم آنک جمالینه عاشق بولوب وصالینی طلب قیلدم
 (وانه لمن الصادقین) هم درستلکده اول یوسف طوغری ایتکوچیلردندر آنده عیب
 یوقدر بلکه بارچه گناه منم اوزمدهدر سوزمنی طکلماغاچ من آتی زندانغه
 صالدم دیدی بس ملک ربان زندانغه کشی بیاروب ایتدردی کم خانونلر اوز
 گناهلرینه افرار ایتدیلر یوسف زنداندن چقسون تا کم آنک حضورنده اول خانونلرغه
 جزالرن بیرابک یوسف علیه السلام ایتدی منم متصودم آنلرغه جزا بیر و توکلدر
 (ذلک) اوشبو اش یعنی منم اول خانونلردن صوراونی طلب ایتماکیم (لیعلم انی لم
 اخنه بالقیب) تا کم بلسون اوچوندن عزیز شونیکم من آخا خیانت ایتمادم آنک
 غیبندہ یعنی من آنک حقیبنی رعایه ایتدم وحرمتینی صافلادم اول حاضر بولماغانده
 هم آنک حرمینه قول صوزمادم صافلاندیم عزیز اوزی منم شول روشچه صافلانغانم
 وخیانتیم یوقلغن بلسون اوچون من اوشبو اشنگ تیکشورلما کن استادم (وان الله
 لا یهدی) دخی بلونسون اوچون شولکم خدای تعالی بولغه کوندرماس واشکه
 یارافلی ایتماس (کبد الغائبین) خیانت ایتکوچیلرنک مکر وخیل لرن یعنی خیانت
 قیلغان کشیلر مکر وخیل لری ایله حلقنی باشورا آلماسلر البتہ حلق اوستکه چغار
 مکر وخیل لری باطل بولور یوسف علیه السلام اوشبو سوزلرنی ایتکندن صولک
 بوسوزلردن مقصودی اوز نفسینی اولوغلاماق توکل هم عجب و تکبرلیکن ایتو
 توکل بلکه خدای تعالی نك نعمتلرینه شکرانه فیلو ایکنن بلدروب ایتدی (*) (وما
 ابری نفسی) ومن پا کلامسن اوزمنک نفسمنی یعنی منم نفسیم هیچ بریاوزلقنی
 آرزو ایتماس بارچه عیبلردن پا کدر دیوب ایتماسمن (ان النفس لامارة بالسوء)
 درستلکده نفس بیورغوچیدر یاوزلق ایله (الا ما رحم ربی) مگر یاوزلق ایله بیورماس
 پروردکارم رحمت قیلغاندهغنه یعنی اگر خدای تعالی اوز رحمنی ایله براونی صافلاسه
 شول کسه گنه نفسنک شردن فونلور ونفسینه غالب بولور (ان ربی غفور)
 درستلکده منم پروردکارم بارلقاغوچیدر نفسنک میل ایتوون اگر کشی اول اشنی
 اشلامسه (رحیم) مهربان وباغشلاوچیدر کم اوزینک پناه وعصبتنده بندهنی گناهدن

الجزء الثالث عشر ۱۳

صافلار ملك ريانغه يوسۇف نىڭ سويلاگان سوزلىرى ايشتو اىگىچ آنى كورورگه
 بىگرا كده آرزو قىلدى (وَقَالَ الْمَلِكُ) هم ايتدى ملك ريان (اَتْتُونِي بِهِ) كىلتور كز
 يوسۇفنى منم قاشىمىغه (اسْتَخْلَصَهُ لِنَفْسِي) ناكىم من خاص فىلور من آنى اورم اوچون
 يعنى اوز خىدمىتىمىمە خاىلاب ياقىنلاردىن فىلور من و بارچە مەم اشلىرىنى آڭا طاپشورور من
 دىدى تفسىرلار دىگەن كىتور مشلردىر كىم ملك ريان يوسۇفنى زنداندن كىلتورماك اوچون
 يىتمىش آتلى خىدمىتىچىلرنى تمام بىزاندىروب هم يوسۇف نىڭ اوزى اوچون پادشاھلارغە
 مخصوص كىوملر و تاجلر ايله بىك زىبىتلانگان آتلار بىياردى بىك اولوغلاب اعزاز
 و اكرام ايله يوسۇفنى زنداندن چىقاروب پادشاھنىڭ سىرايىنە كىلتور دىلر ملك ريان
 آنى هر مىتلاپ استىقبال ايتدى و حالن صوراشدى (۱) (فَلَمَّا كَلَّمَهُ) بس سويلاشكانى
 زىماندە ملك ريان يوسۇف ايله هم آندىن توشىنىڭ تەبىرن صوراب مەقول و موافق
 جواب ايشىنكچ (قَالَ) ايتدى ملك ريان يوسۇفغە (أَنْتَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ) درستلىككە سن
 اى يوسۇف اوشبو كون بىزنىڭ قاشىمىزغە قىدرلى و حرمتلى سن (أَمِينٌ) امىن و اشانچى سن
 كىم هر بر طوغرىدە سىكا اعتماد فىلورمىز و اشانورمىز بس مىندىن هر نرسە تىلما كچى
 بولساڭ تىلا گل و آرزو و كىنى ايتكىل مىن بىرور من دىدى (قَالَ) ايتدى يوسۇف غلبە
 السلام پادشاھغە (اجعلنى على خزائن الأرض) فىلقل سن مىنى حكىم ايتىكوجى مصر
 بىرندا گى خىزىنەلر اوزرىنە يعنى مصر ولايتىنىڭ بارچە خىزىنەلرن و حاصل بولا
 تورغان خىزىنەلرن و اشلىقلرن مىنم اختيارمد، فىلقل و مىنى خىزىنەچى ايتكىل (أَنْتَ
 حَفِيظٌ) درستلىككە مىن صاىلاغوجىمىن و ضبط ايتىكوجىمىن اول خىزىنەلرنى كىم هىچ بر
 نرسەنى ضاىع ايتىمام و بوغالتىمام (عَلِيمٌ) بىلگوجىمىن پادشاھلىقنىڭ مصلحتلرن كىم هر
 اشنى اشلاسام فائىدە و مصلحتىدىن خالى بولماس ياكە حسابىنى بىلگوجىمىن ياكە هر
 كىمنىڭ لغىتىنى و تىلىنى بلورمىن دىدى زواىت ابدالمشدر كىم يوسۇف غلبە السلام
 بىتمىش ايكى تورلى تىلى بلور ايدى ملك ريان حضرت يوسۇفنىڭ سؤالىنى قبول
 ايدوب بارچە خىزىنەلرنىڭ آچقىچلرن آڭا طاپشردى و مملكت اشلىرىندە تصرف
 ايتونىڭ اختيارن آڭا بىردى هم بر آز وقتىدىن صوك عزىز مصر زىبىخاننىڭ ايرى
 وفات ايتدى ملك ريان التماس فىللوب زىبىخانى حضرت يوسۇفغە عقد نكاح ايتىردى
 حق تعالى آڭا ايكى اوغل عطا قىلدى تفصىلى تفسىرلار دىگەن مذكور دىر (وَكَذَلِكَ
 و اوشانداق يعنى نىكاح كىم ملك رياننى يوسۇفغە شىفقتلى ايتىك شونىڭ كىنى (مَكْنًا
 لِيُؤَسِّفَ فِي الْأَرْضِ) اورن بىردىكىز يوسۇف پىغىبىرگە مصر بىرندە هم آنى مصرغە

(۱) يوسۇف غلبە السلام
 زنداندن چىققان وقتىدە
 زندانداقى مېوسلر آنىڭ
 فراتىنە حىسرتلىق بىك
 بىغلاشدىلر مەملەرى آڭا
 بىك محبت ايتىكان و مونس
 لانگان ابدىلر يوسۇفنى
 آيرلو آنلرغە بىك آغر
 بولدى يوسۇف غلبە السلام
 آنلرنىڭ كوئىلار بىنە تسلى
 بىروب آنلر حقنىڭ الهى
 سن اوشبو زندان اهلينە
 حاكىملرنى شىفقتلى ايتكىل
 هم آنلرغە كوئىنى قىصقە
 ايتكىل هم شىر خىبرلرن
 آنلرغە ايرشدر گل دىوب
 دعا قىلدى حضرت يوسۇفنىڭ
 دعاسى بىر قاندى شىر دى
 هر نىندىن خبر بولسە
 زندانغە ايرشە قالماس
 دىمىشلر زواىت ابدالمشدر
 كىم يوسۇف غلبە السلام
 رياننىڭ حضور بىنە كىلگىچ
 عرب تلى ايله آڭا سلام
 بىردى ملك بو نىندىن
 تىلدر دىوب صورادى عمىم
 اسماعىل غلبە تىلدر دىدى
 صىكرە توروب عبرانى تلى
 ايله پادشاھغە دعا قىلدى
 ملك بو نىچوك تىلدر دىوب
 صوراغىچ بابالرم تىلدر
 دىوب جواب بىردى ملك
 ريان بىتمىش تورلى تىل

پادشاه ايتدك (يتبوا منها) اورناشور اول مصر بوندن (حيث يشاء) اوزى تلاگان
 اورنده يعنى مصر ولايتى نك قىلى بونده تورونى نلاسه شونده تورور (نصيب
 برحمتنا) بى ايرشدرامز اوز رحمتيمزگه هم دنيا و آخرت نعمتلرن عطا قىلامز (من
 نشاء) اوزمىز تلاگان كىسه گه (ولا نضيع اجر المحسنين) هم ضايغ ايتىمى مز ايند كوك
 فيلغوچيلرنك اجر و ثوابلرن (ولا اجر الاخرة خير) والبنه آخرت ثوابى يغشىراقدر
 و آرنوغراقدر دايم و باقى بولو جهنندن (للدن امنوا) شول كىسه لرگه كم اشاند يلر
 خدای تعالى گه (وكانوا يتقون) هم صافلانور بولديلر باوز اشلردن و حرامدن
 القصة يوسف عليه السلام مصر ولايتينه پادشاه بولوب مملكت اشلرن اوز تصرفينه
 آلاچ حكم قىلدى تا كم بارچه خلق ابگون ايگو ايله مشغول بولديلر هم كوك
 آشلق ايمبارلرى باصاندى بى پل مصر ولايتنده طوفلق بولدى آشلق كوك بولدى
 شول بى پل اچنده هر پل حاصل بولغان آشلقدن خلقغه يتارلك قدرلى گنه بيروب
 قالغانىمى شول ايمبارلرغه صالدروب صافلانور ابدى نسا كم طوفلق بى لارى
 اونوب فعطلق بى لرى كىلدى مصر هم شام ولايتلرنده بى ك فاطى آچلق بولدى مصر
 ولايتى نك خلقى آشلق اوچون حضرت يوسفه مراجعت اينديلر اولگى بلده بىغان
 آچىلرى ايله حضرت يوسف ايمبارلرندن آشلقنى صانوب آلدیلر اىكىنچى بلده
 آلتون و كوشدن بولغان زينب اسبابلرى ايله هم انجو و مرجان كى نرسه لر بىنى
 بيروب آشلق آلدیلر اوچونچى بلده آشلق اوچون قللرن كىنيزكلرن بىردیلر
 دورتنچى بلده بارچه حيوانلرن بىردیلر بشنچى بلده يورط بىلرن و باقىلارن
 بيروب آشلق آلدیلر آلتنچى بلده آشلق اوچون بالالارن بىردیلر يدينچى بلده
 آشلق آلو اوچون اوزلرن حضرت يوسفه قل اينديلر يوسف عليه السلام اوشبو
 واقعهنى ملك ريانغه عرض قىلغاچ ملك ريان ايتدى همسى سنك قل لر كدر اختيار
 اوز كده در بس حضرت يوسف اول خلقنك همهلرن آزاد قىلوب آنلرنك مالارن
 هم يورط بىلرن كىرى اوزلرينه قايتاروب بىردى يوسف عليه السلام اولده مصر
 بازارينه قل بولوب كىلگان ابدى مصر خلقى آنى صانوب آله اچى بولغانلر ابدى
 عاقبت حق تعالى نك فضلى و عنايتى ايله بارچه مصر خلقى آنك اوزرينه قل بولديلر
 روايت ايدلمشدر كم فعطلق اثرى كنعان يرته هم ايرشدى يعقوب عليه السلام
 اولادى فقيرلكدن عاجز قالديلر مصر پادشاهى فقيرلرگه آشلق بىرا ايكان ديوب
 ايشتكانلر ابدى آنالرى يعقوب عليه السلام حضورينه كىلوب اينديلر مصر شهرنده
 بى بىك جو مارد انعام واحسان اياسى پادشاه باز ايكان غريبلرگه و مسافرلرگه

باور ايدى هر قايسى نل
 ايله سويلاسه حضرت
 يوسف آغا شول نل ايله
 جواب بىرور ايدى مگر
 عرب نلى ايله عبراي
 تلى ملك ريان باماس
 ابدى حضرت يوسفنك اول
 ايكى تلى هم بلگانن
 كورگاچ باش حالنك بو
 قدر فضل و كمال صاحى
 اولماقينه تحسین ايدوب
 آنى اوزينك تختينه اولطر-
 نوب مملكتن آغا
 طايشردى تبيانن

شفقت ايدوب بېك يغشيلقلر قىلا ايكان آچلرنى طويدىرا ايكان امارلرنده آشلق
طولى ايكان اگر سن بزلر گه رخصت ايتساك بز هم مصرغه باروب كنعاندا گى
آچلر و محتاجلر اوچون بر مقدار آشلق كىلتورور ايدك دىدىلر يعقوب عليه السلام
آنلرغه رخصت بىردى بنيامن اسملى اوغلىنى اوزىنىڭ خدمتىبه آلوب قالدى فالغان
اون اوغلى هر فايوسى برار توه گه آشلق فارشوسينه بىر انورغان نرسه لرن و متاعلرن
يوكلاب مصرغه بارورغه چقدىلر بنيامين اوچون هم بر توه گه نرسه لرن يوكلاب
اوزلرى ايله برگه آلدىلر (وجاء اخوة يوسف) و كىلدىلر يوسفنىڭ فرنداشلىرى
مصرغه آشلق آلماق اوچون (فدخلوا عليه) بس كىدىلر آنلر يوسف اوزرىنه يعنى
يوسف عليه السلامنىڭ حضورىنه كروب سلام و تعظيم قىلوب توردىلر (فعر فهم) بس
طانودى يوسف فرنداشلرن اول قاراوده (وهم له منكرون) و آنلر يوسفنى
طانوما وچىلدر يعنى حضرت يوسف آنلرنى كورگاچده طانوسه ده آنلر يوسفنى
طانوما دىلر زىرا كه آنلر يوسفنى قيوغه صالحانلرنىڭ بىرلى قرق يل مقدارى وقت
اونكان ايدى شونك اوچون طانى آلمادىلر ياكه يوسف عليه السلام آنلر ايله پرده
آرقلى سوبلاشدى و بوزن كورساتمادى شوڭا كوره آنى طانوما دىلر بس حضرت
يوسف آنلردن سز كملر سز قاي بىردن كىلا سز دىوب صورادى آنلر ايتدىلر بز
يعقوب پىغمبرنىڭ اوغللىرى بولامز كنعاندىن كىلامز حضرت يوسف سزنىڭ آنا ئىزنىڭ
نچه اوغلى بار دىوب صورادى آنلر ايتدىلر آنامزنىڭ اون ابكى اوغلى بار ايدى
بىر مرنى كچكنه وقتنده بورى آشادى و بىر مرنى آنامز اوز خدمتىبه آلوب قالدى
بزلر اون اوغل سزنىڭ حضورىڭزغه كىلدك بس يوسف عليه السلام بىوردى آنلرنىڭ
كىلتورگان نرسه لرن آلوب فارشوسينه آنلرغه بىردىلر (ولما جهزهم
بجهازهم) و حاضرلا گانى زمانده يوسف آنلرنىڭ اسبابلرن يعنى هر فايوسىنىڭ توه لرىنه
بىردىلر يوكلانوب اشلرن تمام قىلغاچ آنلر ايتدىلر بىزنىڭ بر فرنداشىمىز آنامز
خدمتىبه قالدى آنك اوچون هم بزلر بر توه آلوب كىلدك آنك توه سىنه هم بىردىلر
يوكلانوب حضرت يوسف ايتدى من كشى حسابىنه فاراب آشلق بىرور من توه
حسابىنه فاراب بىر ماسمن (قال) ايتدى يوسف عليه السلام آنلرغه (أئتوني بأخلكم
من آبيكم) كىلتورگى سز مكا اوزگىزنىڭ آنا ئىزنىڭ بولغان فرنداشگىزنى يعنى آنا بىر
آنا باشقه فرنداشگىز بنياميننى آلوب كىلگىز (الآنرون) اباسز كورمىسز مو (انى
أوفى الكيل) شونىكم من كامل ايتوب اولچار من اولچارونى يعنى هېچ كىمنىڭ حقىنى
آلوب قالمام آشلقنى كامل ايتوب بىرور من (وآنا خير المنزلين) هم من ايندرگوچىلرنىڭ

بخشبرائىمن يعنى مسافرنى وقوفاننى قدر و حرمت قىلور من (فان لم تاتونى به)
 بس اگرسز كىلتور ماسا كز مكا قىرنداشكز بنىاميننى (فلا كيل لىكم عندى) بس
 يوقدر هيچ بر اولچانگان آشلىق سوزلرگه منم فاشمه (ولا تقربون) هم باقن ولما كزرسز
 مكا ومنم ولايتمه كىلما كز اگرسول ابوده قالغان قىرنداشكزنى برگه آلوب
 كىلما ساكز ديدى (فالوا) ايتدىلر يعقوب اوغللىرى يوسفدن اوشبو سوزنى ايشتىكچ
 (سنراود عنه اياه) تيزدر كم طلب قىلورمز و صورارمز اول قىرنداشمىزنى آنامز دن
 هم آنى آلوب كىلو طوغرى بسنده طر شورمز (وانا لفاعلون) ودر سنلىكده بز
 اشلا گوچىلر مز ايتكان اشيمىزنى بو اشنى هم بولدرورمز ديدىلر (وقال لفتيانه)
 دخى ايتدى يوسف اوزى نىك قىلر بىنه و آشلىق اولچا اوچى خدمتكارلر بىنه (اجعلوا
 بضاعتهم) فويوكزرسز آنلر نىك آشلىق آلو اوچون كىلتورگان متاعلرن (فى رحالهم)
 آنلر نىك بوكلر بىنه يعقوب عليه السلام اوغللىرى آشلىق اوچون آقچ اوزى بىنه بىرورگه
 كىلاندن بر مقدار ساختيان و باشماق كىنى نرسه لر آلوب كىلگانلر ايدى حضرت
 يوسف آنلر غه آشلىقنى مال برابر بىنه صانوى معقول كورمادى شونىك اوچون
 كىلتورگان نرسه لر نى اوزلر بىنه بلدىر ماينچه كىرى آنلر نىك بوكلر بىنه فويارغه بىوردى
 اوشانداق حضرت يوسف بلدىكم آفلر كىلاندى فابتىقچ اول متاعلرنى بوكلر بىنه
 كورسه لر بو نرسه لر باكلش اوزمىزگه قايتقان ايكان ديوب اول نرسه لر نى كىرى
 مصرغه كىلتورورلر چونكه اول متاعلر آلغان بغدادلر نىك بهاسى بولغانلىقدىن آنلر نى
 اوزلر نى آلوب فالورغه ديانتلر نى اختيار بىر ماس البته اول متاعلرنى كىرى
 كىلتورورلر شولوقنده بنىاميننى هم برگه آلوب كىلورلر حضرت يوسف اوشبو
 روشچه فكرلا گانگه كوره ايتدى (لعلهم يعرفونها) شايديكم آنلر طانورلر اول متاعلرنى
 (اذا انقلبوا الى اهلهم) هر قاچان قايتسه لر آنلر اوزلر نىك اهللر بىنه يعنى كىلاندى
 قايتوب بوكلر نى آچسه لر اوزلر نىك آلوب بارغان سرمايه لر نى و متاعلرن كوروب
 طانورلر هم اول نرسه لر نى باكلشلىق ابله بوكلر بىنه قايتقان ديوب گمان قىلورلر
 شول سببلى (لعلهم يرعون) شايديكم آنلر كىرى قايتورلر مصرغه و قىرنداشم
 بنىاميننى هم آلوب كىلورلر ديدى بس خدمتچىلر يوسف عليه السلام نىك امرى
 بوينچه آنلر نىك كىلاندن كىلتورگان سرمايه لر نى اوزلر بىنه بلدىر ماينچه بوكلر بىنه
 طقدىلر (فلما رجعوا الى ابيهم) بس قايتقانلر نى زمانده يوسف نىك آغالر نى آنلر نى
 باينىنه كىلاندى (فالوا) ايتدىلر آنلر يعقوب عليه السلامغه (يا اباانا منع منا الكيل) اى

بىزنىڭ ئاتامز منع ايتولدى و طيبولدى بىز دىن آسلىق اولچاوى يعنى مصر پادشاهى اكرده
 بىز فرنداشىمىز بىنياميننى بىرگە آلوب بارماساق اىكنچى مرتبه بىزگە بىقداى صاماسقه
 حىكم قىلدى (فارسىل معنا اخانا) بس بىبارگىل سن بىزنىڭ ايله بىرگە مصرغە آسلىق
 آلورغە فرنداشىمىز بىنياميننى (نكىل) ناكىم بىقداى الورمىز اوزمىز اوچون هم
 آنىڭ اوچون (وانا له لعافظون) هم درستلىككە بىز البته صافلاغۇچىلورمىز آنى و آنكا
 ضرر هم زىيان ابرشدرماسمىز دىدىلر (قال) ايتدى يعقوب عليه السلام اوغلىرىنىڭ
 اوشبو سوزلرىنە فارسى (هل امنكم عليه) ادا من اشانىمىموز سىزلىرگە وسىزنى امين
 قىلايمىموز بىنيامين اوزرىنە (الا كما امنتمكم على اخيه) مگر امين قىلغانمىشكىلى سىزنى
 آنىڭ فرنداشى اوزرىنە (من قبل) موندىن السگارى يعنى موندىن اول سىزگە اشانوب
 يوسقىنى سىزنىڭ ايله بىرگە بارغانمىشكىلى ايتدى بىنياميننى هم سىزگە اشانوب بىبارامىموز
 من سىزنىڭ صافلاغۇچىغە اعتماد ايتماسمىن بىبارسامىن سىزگە اشانوب بىبارماسمىن بىلكە
 خدائى تعالى گە طاپشورومىن (فالله خير حافظا) بس خدائى تعالى بىخشىراقى صافلاغۇچىدىر
 آنكا توكل قىلورمىن (وهو ارحم الراحمين) هم اول خدائى تعالى رحمت ايتكوچىلورنىڭ
 رحمت ايتكوچىراگى و باغشلاوچىلورنىڭ بىخشىراقىدىر شايىدىكىمىز مكارىمىتى قىلور
 وفرغانور ايكى اوغلىمىزنىڭ دە مصىبتلرىنە مىنى گىر فنار ايتماس اوشبو اوغلىمىنى
 صافلار دىدى (ولما فتحو متاعهم) و آچقانلرى زماندە يعقوب اوغلىلرى مصر دىن
 كىلتورگان بولكرن (وجدوا بضاعتهم) طاپدىلر آنلر اوزلرىنىڭ كىنەندىن آلوب
 بارغان سرمايهلرن و طاوارلرن (ردت اليهم) كىرى قايتارلار ندر آنلرغە بولكلىرى
 اچندە اوزلرىنىڭ مصرغە آلوب باروب پادشاهقە طاپشورغان نرسەلرىنى بولكلىرى
 اچندە كورگىچ بولاش يوسقىنىڭ حىكمى ايله بولغاننى آڭلادىلر (قالوا) ايتدىلر آنلر
 آنالرىنە (يا ابانا ما نبغى) اى بىزنىڭ ئاتامزىنە نى نرسە استايك بىر موندىن آرتق
 بو پادشاهنىڭ احسانىدىن و جومارداقندىن (هنه بضاعتنا) اوشبو نرسەلردىر بىزنىڭ
 موندىن آلوب بارغان طاوارلر مەزكىم بىز بىقداينى شول طاوارلر بىر بىر بىنە صابوب آلغان ايدىك
 (ردت اليها) كىرى قايتارلغاندىر بىزلىرگە بس بىزنىڭ اوشبو نرسەلرنى آلوب بىلمايمىز
 مناسب توگىلدىر پادشاهنىڭ اكرامىنى كىرى اوزىنە قايتارلىق وياڭكادىن مصرغە
 بارلىق (ونمير اهلنا) هم آسلىق كىلتورورمىز جماعتلر مەزگە (ونحفظ اخانا) دىقى
 صافلارمىز فرنداشىمىز بىنياميننى بارغاندە هم قايتاندى (ونزداد كىل بعير) هم آرتق
 آلورمىز بىر نوبە بولكى آسلىقنى يعنى فرنداشىمىز بىنياميننى بىرگە آلوب بارغاچ آردىك

اوچون هم بر توه يوكى بغدادى آلوب فايثور مز (ذالك كيل يسير) اوشبو بر توه
 يوكى اشلق مصر پادشاهى نك خزينه سينه قاراغانده بگلدر هم آزدر آنك اوچون
 پادشاه هيچده طارابماس (قال) ايندى يعقوب عليه السلام اوغللرينه (لن ارسل معكم)
 هر گيز من بيارماسمن بنيامينى سز نك ايله بر گه (عنى نونون مؤثقا من الله) ناكم
 سز نك بيراگانگز گه مكا خداى تعالى اسمى ايله بر كئولسگان عىنى شوبله ديوبكم
 (لنا ننى به) البته سز كبلتور سز مكا اول بنيامينى (الا ان يعاط بكم) مگر
 شولكم سز چولغاب آلونور سز عذاب سزله وهمه كز بر يولى هلاك
 بولور سز يعنى سز اوز مز ايسان بولغانده البته بنيامينى سكا كيلتورور مز
 و بر گه آلوب فايثور مز ديوب خداى تعالى اسمى ايله انط اينمى توروب
 من آى سز نك ايله بر گه بيارمام ديدى يعقوب اوغللرى اوشبو سوزنى قبول ايدوب
 البته بنيامينى صافلار مز و غيانت اينماسمز ديوب اينديلر (فلما اتوه مؤثفهم) بس
 بيراگانلرى زمانده انلر اوزلرينك عهدلرن انالرينه يعنى بنيامينى صافلاب آلوب
 فايثور مز ديوب عهد فيلغانلرندن صوك (قال) ايندى يعقوب عليه السلام (الله على
 ما نقول و كليل) الله تعالى بز البته تورغان نرسه گه گواه و صاحچيدر سز نك عهد
 اينكانگزنى بلور يعقوب عليه السلام اوشبو طوغرىده ظاهرى سببكه هم اهتنام
 نيلدى اوغللرندن عهد آلدى خداى تعالى گه هم طايشردى هر كمگه شولاي فيلو
 تپوشدر (وقال) دخى ايندى يعقوب اوغللرينه نصيحت فيلوب (يسا بنى لا تدخلوا
 من باب واحد) اى منم اوغللرم سز مصر شهرينه بارغاج همه لر كز بر فاپقادن
 شهر گه كرما كز ناكم سز نك كوركام جمال كزغه و سلطنت فيافتلر كز گه خلق صوفلانوب
 سزلر گه كوز نيماسون (وادخلوا من ابواب متفرقة) هم كر كز سز آيرم آيرم فاپقالردن
 مصر شهرينك اولوقنده دورت فاپقاسى بار ايدى همه لر كز بر يولى بر فاپقادن
 كر ماينچه دورتكه بولنوب كر كز ديدى يعقوب عليه السلام اولده آنالنى شفقتى ايله
 بالالرينه يامان كوز نيماسون ديوب اوشبو طريقه نصيحت فيلسه ده صوگنندن بئلكى
 و عاجزلكى اظهار فيلوب ايندى (وما اعنى عنكم) و من دفع فيلما سمن و كيتارماسمن
 سز دن اى منم اوغللرم اوشبو نصيحتم ايله (من الله من شىء) الله تعالى نك تقدير نندن
 هيچ بر نرسه نى يعنى اكر سز گه بر بلا و قضا تقدير اينتولسگان بولسه منم نصيحتم
 ايله اول بلا كيلمى فالماس من آى دفع فيلا آلماسمن (ان الحكم الا لله) توگلدر حكم
 و فرمان مگر الله تعالى نقى غنه در نچوك تلاس شولاي حكم فيلور (عليه توكلت)

اول خدای تعالی اوزرینه توکل ایندم من و اشلر منی آکاغنه طاپشردم (وعلیه
 فلیتوکل المتوکلون) هم آنک اوزرینه گنه کرا کدرکم نوکل اینسونلر نوکل اینکوچیلرکم
 بارچه اشلرگه کفایه قیلغوچی اولدر (ولما دخلوا) وکرگانلری زمانه یعقوب اوغللاری
 مصر شهرینه (من حیث امرهم ابوهم) آنالاری بیورغان اورندن یعنی آنالری
 بیورغانچه بولنوب آیرم آیرم فایقالدن کرگانلری زمانده (ما کان یغنی عنهم)
 دفع قیلور بولمادی وکینارمادی آنلردن آنلرنک آیرلوب کرولری (من الله من
 شیء) خدای تعالی نک قضا سندن هیچ بر نرسه نی یعنی آنلرنک مصرغه آیرلوب کرولرینه
 قاراب بولاچق اش بولمی فالمادی تقدیر ایتولسگان فضا آنلرغه کیلدی بنیامین گه
 اوغریلق ایل نهمت ایتدیلمر هم فرنداشلری فایغوغه قالدیلر ویعقوب علیه السلام نک
 مصیبتی ایکی اولوش بولدی بس یعقوب پیغمبرنک تدبیری فائده بیرمادی (الاحاجة
 فی نفس یعقوب) مگر شولکم بر حاجت ایدی یعقوب نک کوکلنده کم (نصیها) اونادی
 یعقوب پیغمبر اول حاجتنی یعنی اوغللری حقدنه کوکلنده بولغان شفقتی نی شولوقته
 آنلرغه ظاهر قیلدی شفقت و مرحمتی جهتندن اوشبو روشچه نلرغه نصیحت ایتدی
 (وانه لنوعلم لها علمناه) هم درستلکده اول یعقوب البته علم ایاسیدر وبلگوچیدر
 بز آکا بلدرگان نرسه نی وحی و الهام ایله یعنی اوزینک تدبیری تقدیری دفع
 ایتما گانن بلور ایدی شونک اوچون وما اغنی عنکم دیدی یعنی من اوشبو نصیحتم
 ایل سزگه کیلاچک قضای کینارا آلام دیدی شولای بولسه ده آنالقی شفقتی ایل اوشبو
 روشچه نصیحت قیلدی بلما گانندن نوکل (ولکن اکثر الناس لا یعلمون) ولکن
 آدمیلرنک کوبرا می بلماسلر تقدیرنک اسرارن وندبیرنک تقدیرگه فارشی فائده
 بیرما گانن (ولما دخلوا علی یوسف) وکرگانلری زمانده یعقوب پیغمبر اوغللاری
 یوسف علیه السلام حضورینه حضرت یوسفنک آغالری اوشبو ایکنچی سفرارنده
 مصر شهرینه کیلوب حضرت یوسفنک حضورینه کردیلر شولوقته یوسف علیه السلام
 پادشاهلق نغنی اوستونده شوکت و سلطنت ایل اولطورغان ایدی یوزینه پرده
 یاپقان ایدی اوشبولر کملردر دیوب صورادی بزلر کنعاندن آشلق آلورغه کیلگان
 یکتلر یعقوب پیغمبر اوغللریمز سن بزرگه آنامز یاننده فالغان فرنداشیمزنی آلوب
 کیلورگه بیورغان ایدک حاضره بز شول فرنداشیمزنی آنامزدن صوراب آلوب
 کیلک دیوب جواب بیردیلمر حضرت یوسف آغالرینه اولطورورغه بیوروب آنلر
 اوچون طعاملر کیلتورندی آلتی طباق آش حاضرلاب کیلتوردیلر حضرت یوسف

آنرغه سزردن آنا آناسی بر بولغان هر ایکی فرنداش برار طبافدن آشاسونلر دیوب
 بیوردی آنلر ایکیشار ایکیشار بولوب هر ایکی کشی بر طبافدن آشارغه اولطور دیلر
 بنیامین بالفوز اوزیگنه بر طبافعه فالوب فایفوسندن بغلی باشلادی حضرت یوسف
 فرنداشی بنیامین نك بغلاغانن گورگاچ ای کنعاندن کیلگان بکت سکا نی نرسه
 بولدی دیوب صورادی بنیامین ابتدی ای ملک سن بزلرگه هر طباق صایون بر آنادن
 بولغان ایکی فرنداش اولطوروب آشاسونلر دیوب امر قیلدله فرنداشلارم هر
 قاپوسی اوزلرینك آنا بر فرنداشلری ایله اولطور دیلر من بالفوز قالدیم منم هم
 اوزم ایله بر آنادن بولغان یوسف اسمی فرنداشیم بسار ایدی اگر حاضرده اول
 سلامت بولسه بز آنك ایله ایکیمز برگه اولطوروب بر طبافدن آشار اهدله شول
 فرنداشیم خاطر مکه نوشوب آنی صاعنوب یفلادم دپدی حضرت یوسف ابتدی آلائی
 بولسه سنك فرنداشك من بوایم کیلگل ایکیمز بر طبافدن آشابق بس حضرت یوسف
 بیوردی بنیامین آلدنداغی طباقنی آلوب پرده آرطینه کیلتوردیلر بنیامین نی هم
 شونده کرگزوب پرده آرطنده یوسف ایله ایکیسی بر طبافدن آش آشادیلر نتاك کم
 حق تعالی بیورور یوسف نك آغالری یوسف حضورینه کرگانلری زمانده (اوی
 الیه آگاه) اورن بپردی یوسف اوز یاننده واورناشردی فرنداشی بنیامین نی حضرت
 یوسف بنیامین ایله برگه ایکیسی بر طبافدن آشارغه کرشدیلر یوسف علیه السلام
 یوزینه نقاب باپقان ایدی شول سببلی بنیامین آنی طانومادی بنیامین نك کوزی
 حضرت یوسفنك قولینه توشکاج ینه بغلی باشلادی یوسف علیه السلام اوشبو یفلاماؤنك
 سببی نیدر دیوب صوراجاچ بنیامین ابتدی منم فرنداشیم یوسفنك هم قولى بعینه
 سنك قولك شکللی ایدی فرنداشیم خاطر مکه نوشدی دیگج یوسف علیه السلام نك
 طاقت قیلور حالی فالمادی یوزندن پرده نی کوناروب بنیامین گه اوزن طانوتدی
 (قال) ابتدی یوسف شولوقنده فرنداشی بنیامین گه (انی آنا آخوک) درستلکده من
 سنك فرنداشك یوسف من (فلا تبتئس بها کاناوا یعملون) بس فایفورماغل سن
 فرنداشلرک اشلا گان اش سببلی بز نك حیمزده آنلرنك مکرلری مکا زیان
 ایرشدرمادی خدای تعالی منی صافلادی دیدی بنیامین اوشبوسوزنی ایشتکاج هوشندن
 کیتوب یقولدی هوشینه کیلگاندن صوگ حضرت یوسفنی فوچاقلاب یغلار ایدی
 اوشبو حال توشم مودر یا که اویاغلقده مودر دیوب اوزینه اوزی ایتور ایدی صگره
 حضرت یوسفنك اینا گینه یابشوب ایدمی من سندن آیرلماسن دیدی حضرت
 یوسف ابتدی آتامزنك سنك حقکده کوب اهتمام ایدوب اوغللرینه سنی صافلاب
 آلوب قایتو خصوصنده بیک نا کیدلاب بیورغانی مکا معلومدر ایدمی سن منم یانمه

(١) یوسف هم نك فرندا
 شلری آنك حضورینه
 کرگاچ سن بزگه کیلتو-
 رورگه قوشقان فرنداشیمز
 بنیامین نی کیلتوردک
 دیدیلر حضرت یوسف
 ابتدی بیک یغشی اش
 اشلا گانسز جزاسینی
 مندن طابارسزم آشاها
 آنلرنی ایکیشار ایکیشار
 اولطرتوب اوزی بنیامین
 ایله اولطوردی کیچ بولغاچ
 یاتقانده هم بنیامین نی
 اوز فاتیحه آئی تیپانندن

برله آنط ابته مزكم تحقيق سز بلدكز بزنك امين و اشانچلى ايدكىمىزنى زبرا كه
 اوز مزگه كبرى قايتاراغان مناعلرنى آلوب فالماينچه بنه اوزكز گه كىلتور بىيردك
 هم اوزكز كوره سز بزلر كشىلرنك اىگونلرن اشاماسونلر اوچون نوهرلر مزك
 آغزلرن باغلاب قويغانمز (مَا جئنا لنفسد فى الارض) بز كنعاندن مصر بىرنده فساد
 وبوزلق قىلو اوچون كىلماذك اوغرىلقى قىلورغه دىب كىلماذك بلكه اوز حاجتيمىز
 اوچون آشلق صانوب آلورغه كىلذك (وَمَا كُنَّا سَارِقِينَ) هم بزلر هېچ بر وقتده
 اوغرىلر بولماق وكشى نرسه سن اوغرىلاماق دىدىلر (قَالُوا) ايتدىلر بوسفنك
 خدمتكارلى آنلرنك بوسوزلر بنه قارشى (فَمَا جزَاءُهُ اَنْ كُنْتُمْ كاذِبِينَ) بس نى نرسه در
 اوغرىلقنك جزاسى اكر سز بالغانچىلر بولساكز يعنى سز نك بىز اوغرىلاماق دىگان
 سوزكز بالغان بولوب شول بوغالغان صاوط سزلردن طابولسه شولوقنده سز گه
 نىنداين جزا بىرو نبوش بولور دىدىلر (قَالُوا) ايتدىلر يعقوب اوغللىرى (جزَاءُهُ
 مِنْ وَجْدِ فِي رَحْلِهِ) اوغرىلقنك جزاسى شول بوغالغان نرسه كز كمنك بوگنده
 طابولسه شونك اوزن تونودر (فَهُوَ جزَاءُهُ) بس شول كمشه اوزى آنك جزاسىدر
 يعنى هر كمنك بوگندن طابولسه شول كمشه نى فل ايتوب آلونور يعقوب پىغمبر
 شر بعتمده اوغرىلى ايل توتولغان كشى نى فل ايتوب آلورلر ايدى (كَذَلِكَ نَجْزِي
 الظَّالِمِينَ) اوشانداق بىز جزا بىرامز ظلملى ايتكوچىلر گه يعنى اوغرىلر نك جزاسى
 بىز نك دىنمىزده شولدر دىدىلر بس آنلرنى كبرى مصرغه قايتاروب حضرت بوسفنك
 سرايى آلدىنده توقتاندىلر هر قاىوسى نك بوكلرن بىرام بىرام ننتور گه كىرشدىلر
 (فَبَدَأَ بِأَوْعِيَتِهِمْ) بس باشلادى بوسفنك امرى ايل تىتوچى كشى باشقه آغالر بىنك
 بوك صاوطلىرى ايل (فَبَلَّ وَعَاءَ أَخِيهِ) فرنداشى بىيامىن نك بوك صاوطندن الگارى
 يعنى اول باشقه فرنداشلر نك بوكلرن تىكشوردى آندىن صوك بىيامىن نك بوگىنى
 قارادى بوك آراسىنه اول صاوطنى اوزلرى صالحان دىوب تهمت ايتماسونلر
 وشكلانماسونلر اوچون شولاي قىلدىلر (ثُمَّ استخَّرَ جَهَامًا وَعَاءَ أَخِيهِ) صكره طابوب
 چىقاردى اول بوغالغان صاوطنى فرنداشى بىيامىن نك بوك صاوطندن (كَذَلِكَ
 كُنَّا لِيُوسُفَ) اوشانداق حيله اوگراندكيز وبللردك بوسفقه الهام ايل تا كم اوشبو
 حيله ايل فرنداشى بىيامىن نى اوز باننده قالدردى بس بوغالغان كوش صاوط
 بىيامىن نك بوگندن طابولماق بوسفنك آغالرى بىك اويالوب خجالتدن باشلرن
 توبان صالحىلر هم بىيامىن نى شلتىلى باشلادىلر (مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ) درست بولمادى

يوسفنك اوز فرنداشن توتماق و آلوب فالووي (في دين الملك) مصر پادشاهي نك
 دبنده زيرا كه مصر پادشاهلرينك نظاملرنده اوغريني صوفدورلور هم آندن
 مال آلونور ابدى اوزن قل ايتوب آو يوق ابدى بس حضرت يوسف اوزينك
 فرنداشي بنياميني آلوب فالماذي (الا ان يشاء الله) مگر خدای تعالی نك
 تلاماكي ايله وانك حكمتي بوينجه آلوب فالدي (فرع درجات من نشاء) بز
 كونارور رمز علم و حكمتنك بوقاري در جهلرینه هر كهمسه نيكم تلامز يعني اوزمز
 تلامان كهمسه كه علم و حكمتني كامل ايتوب بيورورمز (وفوق كل ذي علم علم عليم)
 و هر بر علم اباستندن اوستون بلسگوچي باردر كم آندن آرتوغراق بلور يوسف
 عليه السلام آغالرینه ايتدي اوشبو اش نينداين اشكزدر سزدن مونداین
 اش صادر بولماق عجبدر سز اوزكزي پيغمبر بالالريمز ديگان ايدكز (فالوا)
 ايتديلر فرنداشلري حضرت يوسفه (ان يسرق) اكر اوغراسه اول بنيامين عجب
 توكلدر زيرا كه (فقد سرق اخ له من قبل) بس تحقيق اوغرادى و اوغريلق فيلدى
 آنك آنا بر فرنداشي يوسف هم موندان الكاري (۱) تفسير مدارك كلتور مشدر كم
 يعقوب عليه السلامك يورطنده بر طواق بار ابدى بر كون برسائل كيلوب صدقه
 صورادى هيچكم حاضر توكل ابدى حضرت يوسف اول سائلگه شول طاوقني بيروب
 يباردى شول طوغريدن فرنداشلري آنى اوغريلق ايله نهمت ايتديلر (فاسرها
 يوسف في نفسه) بس ياشرن نوتدى يوسف آنلرنك اوشبو سوزليرن اوزينك
 كوكلنده (ولم يبدنها لهم) هم اظهار فيلمادى و بلسر مادى آنى فرنداشلرینه يعني
 آنلرغه بو طوغريده هيچ برسوز ايتماينجه آنلرنك بو سوزليرن كوكلنده صافلدى
 (فال) ايتدى يوسف اوز اوزينه كوكلندن (انتم شر مكانا) سز لر ياوزرافسز اورن
 جهنندن يعني سز اوزكز بيگراك اوغريلرسز كم اوغلىنى آناستندن اوغرادكز
 (والله اعلم بما تصفون) و خدای تعالی بلسگوچيرا كدر شول نرسه نيكم سز صفتلارسز
 بس يوسف عليه السلام بنياميني اوز ككشيلرینه طاپشردى فرنداشلري آنى
 فوتقاروب آلوب كبتارگه بيك طرفلر بيك كوب سوزلر سوبلاديلر عاقبت
 روبيلنك آچونى بيك فوتلانوب ننده گي توكلري كيوملرن نيشوب چيقدى و ايتدى
 اى پادشاه منم فرنداشمني اوزمزه بيرگل يوقسه من شونداين فاطى طاوش ايل
 فچقرورمن كم شپرده گي يوكللى خاتونلر همهلري فورفودن بالالارن نوشورورلر
 حضرت يوسف روبيلنك بيك آچولانغانن كورگاچ اوزينك اوغلىنه روبيلنك

(۱) مفسر لر حضرت يوسفنك
 سرقه ايتكان نرسه سي
 طوغريسند اختلاف ايتد
 يلر بعضر قولنجه آناسينك
 آناسى بر پونقه عبادت
 ايدلماسون ديوب آنى
 و اطوب يول اوستونه
 چفاروب طاشلادى آغا
 لرى شول اشنى اوغريلق
 ديديلر و بعضر ديورلر
 كم بر كون ابوگه بر
 سائل كيلگياچ حضرت
 يوسف ابو اهلينه بلدر
 ماينجه آكا بر يهوره
 چفاروب بيركان ابدى
 يا كه بر طاوقنى بيركان
 ابدى يا كه حير چيلرگه
 بيرومك اوچون دسترخا
 نداغى طعاملرنى آلوب
 ياشورور ابدى آغالرى
 شول اشى اوچون فقد
 سرق اخله ديديلر اوشبو
 لودن باشقه و جهلر هم
 ذكر ايدلماشدر نيبانندن

آرفاسندن قولك ايله صيدرغل ديوب اوغلى باروب روييلنك آرفاسندن صيدرغاچ
 آنك آچوى تمام باصلوب قىرنداشلرينه فارادى قابسكز منم آرقامدن صيپادى ديوب
 صورادى آنلر هيچ قابسيمز سنك يانكغه بارغانبمز يوق ديديلر روييل ايتدى خدای
 برله آنط ايتنه من كم بوشهرده يعقوب پيغمبر بالالرنندن بر كشى بولورغه كراك زبرا كه
 يعقوب عليه السلام اوغللرنندن هر قاچان برسینك آچوى چقسه ايكنه سى آنك
 تنينه قولن تيورسه آچوى باصلور ابدى والحاصل آنلر هيچ طريق ايله بنياميننى
 قولغه آلورغه كوچلرى يتما گاج حضرت يوسفه بالنورغه كرشديلر (فالوا) ايتديلر
 يعقوب اوغللرى يوسفه بالباروب (يا ايها العزيز) اى مصرنك عزىزى (ان له
 ابا شيخا كبيرا) درستلكده اول بنياميننك قارت هم اولوغ مرتبهلى آناسى باردر
 بر اوغلى ياشلكده هلاك بولغاندن سوڭ اوشبو اوغلينه بيك الفتلانگاندر آنندن
 آيرلورغه طاقىت قىلا آلماس (فخذ احدنا مكانه) بس آغل سن آنك اورنينه
 بز نك بر مرنى هم آنى فوتقارغل بز نك ايله برگه قايتسون (انا نريك من المحسنين)
 درستلكده بز كورامز سنى يخشىلىق ايتكوچيلردن بزلرگه كىوب يخشىلقلر قىلدك
 ايمدى احسانكنى تمام ايلاب اوشبو قىرنداشبمز بنياميننى بزلرگه بيرگل ديديلر
 (قال) ايتدى يوسف عليه السلام آنلرغه (معاذ الله ان ناخذ) الله تعالى كه صفور من
 شوندىن كم نوتساقبىز وآلوب قالساق يعنى هيچ كهنى نوتماسمز (الا من وجدنا
 متاعنا عنده) مگر نوتارمز شول كهسهنى كم بز طايقىق مالىمىزنى آنك قاشنده يعنى
 بوغالغان نرسه مرنى كهمنك بوگندن طايقان بولساق بز شول كهسهنى گنه آلوب
 فالورمز عيبىز كشىنى آلوب فالماسمز (انا اذا لظالمون) درستلكده بز شول
 وقتده يعنى آنك اورنينه باشقه كشىنى آلوب قالساق ظلملىق ايتكوچيلردن بولورمز
 (فلما استبسوا منه) بس اميدىز بولغانلرى زمانده آنلر بنياميندى يعنى بنياميننى
 فوتقاروب آلودن اميدلرى تمام اوزلگاج (خلصوا نجيا) بر طرفه چيگولديلر آنلر
 سرلاشكانلرى حالده بر برسى ايله هم اوشبو طوغرىده هر تورلى نديبرلر ومصلتلر
 فيلورغه كرشديلر (قال كبيرهم) ايتدى آنلرنك باشده اولوغلىرى كم روييلر يا كه
 عقل وندبير جيتندن آرنوغرافلىرى يهودا ايتدى (الم نعلموا ان اباكم) ايا سز
 بله اداكز مو شونى كم سز نك ايتا كز يعقوب پيغمبر (تم اخذ عليكم) تحقىق آلدى
 سز نك اوزر كزگه (موثقا من الله) الله تعالى دن بولغان بر عهدنى يعنى سز بنياميننى
 صافلارمز هم اوزمز ايله برگه آلوب قايتورمز ديوب انا كز حضورنده خدای تعالى

اسمى ايل، عهد ايندگزر ايهدى شول عهدگزرگه خلافلى قيلولوب بنياميننى قالدر دگزر
(وَمَنْ قَبْلَ مَا فَرَطْتُمْ فِي يُوْسُفَ) هم موندن الگارى يوسف طوغر بيسنده نيند اين
كيم چيلك ايندگزر (فَلَمَّا اَبْرَحَ الْاَرْضَ) بس من آيولماسن مصر بيزندن و اوشبو
مصر شهرندن كينمام (حتى ياذن لى ابي) نا كم اذن ورخصت بيرگانگه چه مكا منم
آنام مصر دن چغوب كنعانقه فسابتور غه (او يعكم الله لى) يا ايسه خدای تعالى
حكيم اينگانگه چه منم ارچون آنام حضورينه فايثور يا كه فرنداشمنى فوتقارو ايل
(وهو خير العاكمين) و اول خدای تعالى حكيم اينكو چيلرنك بغشيراقى و آرنوغرافيدر
(ارجعوا الى ابيكم) سز فايثگزر آناگزر صارى يعنى اوشبو مصر شهرنده فالور من
سز اوزگزر كنعانقه آنامز حضورينه فسابتگزر (فقولوا) بس اينگزر يعقوب پيغمبرگه
(يا اباؤنا ان ابنك سرق) اى بز نك آنامز درستلكده سنك اوغلك بنيامين اوغريلق
فيلدى مصر پادشاهينك نرسه سن اوغرلادى (وما شهدنا الا بما علمنا) و بزرلر گواھلق
بير ميمز مگر اوزمزلر بلگان نرسه ايله گنه گواھلق بيرامز پادشاهينك كموش صاوطلى
آنك بوگندن چقدى شونى كوزمزلر ايل كوردك (وما كنا لنعيب حافظين) هم بز
غيب و باشرن اشكه صاچيلر توگلمز يعنى بزرلر ظاهرده كوزلرمز ايله اوشبو اشنى
كوردك لکن اصلينى و حقيقتىنى بيله آلماسمز خدای تعالى بلور بنيامين اوزى
اوغرلاغانمو يا ايسه آنلر اوزلرى شول صاوطنى آنك بوگينه قويوب آگا نهمت
ايتديلرمو (واستل القرية التى كنا فيها) و صوراعل سن اى بز نك آنامز شول قريه
اهلندن كم بز بولدى اول قريده يعنى اگزر بز نك سوزمزرگه اشانماساك مصرغه
كشى بياروب مصر خلقيدن صورانقل بس يعقوب اوغللى رويبلنك يا كه يهودانك
حكيمى ايله مصر دن چغوب كنعانقه يونالديلر و اتالسر ينك حضورينه فايثوب شول
فرنداشلرى ايتكانچه واقعهنى آنالرينه عرض فيلديلر (قال) ايتدى يعقوب عليه السلام
آنلردن بوسوزنى ايشتكاج (بل سولت لكم انفسكم امرا) اش سز ايتكانچه توگلدر
بلكه زينتلى ايتوب كورسانكندر نفسلرگزر سزگه براشنى يعنى بواش هم اوزگزنك
حيل و مكرگزر برگه اتفاق ايدوب بنيامين حقنده برار اش اشلا گانسز يوسفه
اوغرينك جزاسى آنى قل ايتو ايكانن مصر پادشاهى قايدن بلسون (فصبر جميل)
بس منم اشيم كوركام صبر قيلو بومصيبنكه هم چداودر (عسى الله ان يائينى بهم
جميعا) شايدكم خدای تعالى كينتورور آنلرنك همه لرن مكا يعنى يوسفنى و بنياميننى
هم مصرده فالغان رويبلر يا كه يهودانى همه لرن مكا فايثارور (انه هو العليم) درستلك

(۱) كشاف صاحىبى كىلتو-

رمشدر كم رسول صلى الله عليه وسلم حضرت تلىرى جبرائىلدىن يعقوب پيغمبر- نك قايغو وحسرتى قاي مرتبهده بولدى دىوب صوراعاج جبرائىل ع-م ايندى آياسى اولگان بالانك حسرتىدىن يتمش اولوش آرنق ايدى اول حضرت ينه اجرى و ثوابى نى قدرلى بولدى دىوب سؤال اينكاج يوز شهيد نك ثوابى قدر اجر و ثواب بىرلدى دىدى واقعا يعقوب ع-م قدرلى فراقى اوطينه هيچكم كويمادى ديمشلى فرقى بىل وىر روايتده سكسان بىل يوسفدىن آبرلوب قايغو وحسرتده توردى

حسينى

(۲) بعض نفا سيرده مند كوردركم يعقوب عليه السلام انما اشكوا بنى وحزنى الى الله دكاج حق سبحانه وتعالى آكوا-ى ايندر ديكم اى يعقوب عزيمت و جلاليم ايل ايتور من كم اكر يوسف ايل بنيامين هر ايكيسى اولگان بولسلىر ايدى سنك اوشبو سوزك اوچ-ون آنلرنى ترگزوب سنك ايل فاوشدرور ايدىم اوشبو بشارت سببلى حضرت يعقوب اوغللر ينه من سز بلنا گان نرسه نى باور من دىدى مواهب

اول خدای تعالی بلغو چیدر منم حالمنى (الْحَكِيمُ) حکمت ابا سیدر اوز بىك اشلرنك بس يعقوب عليه السلام غايتهده حسرت و قايغوسندن بيت الاحزان غه يعنى قايغو بولمه سيمه كرى (ونولى عنهم) هم يوز دوندردى اول اوز بىك اوغللرنى (وقال) دخى ايندى (يا اى على يوسف) اى منم حسرتيم يوسفك صرافينه (۱) (وابيضت عيناه من العزن) و آغاردى آنك هر ايكى كوزى قايغودن كروب بغلاو سببلى كوزلرينه آق نوشدى (فهو كظيم) بس اول يعقوب نك طولغان ايدى كوئلى قايغودن هم اوغللر ينه آچودن لىكن كشيگه بلدرماس و ظاهر ايلاماس ايدى اوغللرى حضرت يعقوب نك ناله واضطرابينى هم بىك قايغورغانىنى كوردىلر (قالوا) ايندىلر آنلر آنلر ينه (تالله نفنوا نذكر يوسف) خدای تعالی ايل آنط اينه مز كم سن هميشه يوسفنى ياد اينه سن و آنى عمر ك بويجه ايسكندن چغارماينچه آبك اوچون قايغوراسن (حتى تكون حرضا) ناكم قاطلى صر خاو بولغانكغچه (او تكون من الهالكين) با ايسه هلاك بولغو چيلر جهلسندن بولغانكغچه يعنى قايغو وحسرتىدىن هلاك بولغانكغچه قايغورورسنى دىدىر (قال) ايندى يعقوب عليه السلام اى منم اوغللرم (انما اشكوا) موندن باشقه توگلدركم من شكابت فيلور من (بئسنى وحزنى الى الله) نايغو وحسرتىنى خدای تعالی گه يعنى من بارى اوز منك حسرتلرم طولغرى سنده الله تعالی گه گنه زار لانور من باشقه غه زار لاناسمن سز گه هم شكابت اينه ماسمن زى برا كه مصيبت اهلينه مدد و يار دم ايتكوچى الله تعالی اوز يگنهدر (۲) (واعلم من الله مالا تعلمون) هم من بلور من خدای تعالی نك وحى والهام فيلور و ندى سز بلمى تورغان نرسه نى يعنى يوسف نك سلامت ايدكىنى هم آنك ايل فاوشاچق ايكانمنى بلور من روايت ايدىلشدر كم بر كون حضرت عزرائيل يعقوب عليه السلامغه كىلگان ايدى شول وقتده يوسف نك جانينى آغانم يوق دىوب آنط ايندى شول سببلى حضرت يعقوب يوسف نك ترك بولماقن اميد قىلوب ايندى (يا بنى اذهبوا) اى منم اوغللرم سز باركز (فتحسسوا من يوسف و آخيه) هم تيكشور كز يوسف هم آنك فر نداشتى بنيامين نك حال لرنى و آنلرنى ازلا كز خلقدن صوراشكز (ولا تياسوا من روح الله) دخى اميد سز بولما كز الله تعالی نك فضل و رحمتىدىن (انه لا يياس من روح الله) درستلىكده كم خدای تعالی نك فضل و كرمتىدىن اميد سز بولماس و اميدىنى اوز ماس (الاقوم الكافرون) مگر كافر بولغان و اشانمى تورغان گروهلر غنه اميد سز بولورلر بس يعقوب عليه السلام مصر پادشاهينه برخط بازدى خط نك مضمونى اوشبو ايدى يعقوب اسرئيل

الله بن اسحاق بن ابراهيم خليل الله دن مصر پادشاهينه اما بعد بز شول جماعتلردنهمز کم بز لر گه خدای تعالی بلالرنی مؤکل قیلغاندر بابام ابراهیم پیغمبرنی نمرود اوطقه آتدی خدای تعالی آکا نجات بیردی منم ایك سویوکلی اوغلمنی فرنداشلری صحراغه آلوب باروب صکره بوری آشادی دیوب مکا فانلی کولهاگن کیلتور دیلر من آنک فراتی اوچون شولقدنر بغلام تا کم ایکی کوزم آغار دی شول اوغلیم ایل بر آنادن بولغان ایکنچی اوغلیم بار ایدی آنک ایله کوکلمنی جوانور ایدم سن آنی اوغریلقی نهمنی ایله بیار ماینچه آلوب فالغانسن بز لر اوغریلقی قیلا نورغان ابو اهلندن توگلمز ا گر اوشبو اوغلیمنی مکا قایتاروب بیار ساک بیک یغشی یوسفه سنک حقتک شوندا این دعا فیلور من کم اول دعانک اثری بدنچی بالالا کفه قدر ایرشور والسلام یعقوب علیه السلام اوشبو خطنی اوغللرینه بیردی هم بر مقدار متاعلر حاضرلاب آنلرنی مصرغه اوزاندی آنلر مصرغه کیلوب مصرده فالغان فرنداشلرن کوردیلر همه لری اتفاق ایله یوسفنک سراینه یونالدیلر (فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ) بس کر گانلری زمانده آنلر یوسف علیه السلام حضورینه (قَالُوا) ایتدیلر آنلر (يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسْنَا) ای عزیز ایرشدی بز لر گه (وَاهْلِنَا الضَّرَّ) هم بز نك اهلیمز گه ایرشدی فاطیلیق و آچلق هم فقیرلك (وَجِئْنَا بِبِضَاعَةٍ مُزْجَاةٍ) دخی کیلتور دکبز آزغنه متاعنی آشاق آلشدروب آلو اوچون (فَأَوْفَى لَنَا الْكَيْلَ) بس وفا قیلغل سن و کامل ایتوب اولچا گل بز نك اوچون آشلقنی (وَتَصَدَّقَ عَلَيْنَا) دخی صدقه قیلغل سن بز لر گه یعنی یغشیلقی ایتوب بز نك آزغنه متاعیمزنی قبول قیلغل یا که کیلتور گان نرسه مز نك بهاسندن آرنوغراق ایتوب بز گه آشلق بیر گل (إِنَّ اللَّهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ) در سنلکده الله تعالی ایزگو جزا بیرور صدقه بیر گوچیلر گه آنلر اوشبو سوزلرنی ایتوب حضرت یعقوبنک مکتوبن یوسفنک نخینه قویدیلر یوسف علیه السلام اول خطنی اوفوب هیچده طافنی فالما اینچه یغلی باشلادی (قَالَ) ایتدی حضرت یوسف آغالرینه (هَلْ عَلِمْتُمْ) ایا سز بلد کوزمو ای فرنداشلر شول اشکوز نك ناچار لغن کم (مَا فَعَلْتُمْ بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ) قیلد کوز سز آنی یوسف ایله آنک فرنداشی بنیامین غه (أَذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ) (۱) شولوقنده کم سز جاهل لر ایدکوز و نادانلق کوز سببلی کونچیلک ایتدکوز یوسف علیه السلام آنلر غه بو سوزنی نصیحت طریقنچه ایتدی شلته لاو اوچون تو گل ایدی هم شولوقنده حضرت یوسف اوزینک باشندن تاجینی آلوب یوزندن پرده سن کوتاردی فرنداشلری آنک یوزن کوردیلر (قَالُوا) ایتدیلر یوسفنک آغاری آنک یوزن کور گاج (أَتُنْك لَانْت يُوْسُفَ) ایا در ستلکده سن موسن یوسف استفهام

(۱) کلبی ایدر یوسف عمه آنلر غه اوشبو سوزنی اینماک شولومنده ایدی کم اول اوزینک آغالرینه حکایت قیلد ب ایتدی من مالک بن دغردن ایشتم بر وفنده فلان بردا گسی نیودن فلان صفتی بر بکت طاپقان ایدم شول بکتنی فلان قدر آچه غه صانتم دیوب مکا سویلادی دیگج فرنداشلری اول بکتنی مالک که بز صانقان ایدک دیدیلر شولوقنده حضرت یوسف آچولانوب آنلرنی اولتورور گه بیوردی اولنورمک اوچون آنلرنی آلوب کینه باشلا غاچ یهودا ایتدی بیچاره یعقوب بز نك برمز اوچون کوز- لری صوفر بولغانچه یغلاغان ایدی ایدی بارچه مزنی اولتورسه لر بوخبرنی ایشکچ آنک عالی نهوک بولور بو سوزنی ایشتوب حضرت یوسف یغلاب آنلر غه مرحمت قیلدی هم اوشبو سوزنی آنلر غه سویلادی نیاندن

تقریر اوچوندر یعنی البتہ سن بزرگ فرنداشمز یوسف سن دیدیلر (فَالْ اِبتدی
 یوسف علیہ السلام (اَنَا یُوسُفُ وَهَذَا اَخِي) من یوسفمن ہم اوشبو اولتورغان منم
 فرنداشم بنیامیندر (قَدْ مَنَّ اللهُ عَلَيْنَا) تحقیق منت فویدی الله تعالی بزرگ اوزرمزگه
 ہم اوز فضلی ورحمتی ایله بزلرنی سلامت صافلاب بر برمزگه فاوشدردی (انہ من
 یتق ویصبر) درستلکده کم هر کم فورفسه خدای تعالی دن ہم صبر فیلسه وچداسه
 طاعت وعبادت آغرقلرینه یا که گناهدن طیولوغه (فَانَّ اللهُ لَابْضِیعُ اَجْرِ الْمُحْسِنِینَ)
 بس درستلکده الله تعالی ضایع اینماس ایزگولک فیلفوچیلرنک اجر و ثوابلرن حضرت
 یوسفنک آغالر آئی طانوب یوسف ایکانن بلگاچ همهلری آنک نختی طرفینه
 یونالوب آباقلرن اوپما کهچی بولدیبار حضرت یوسف تیزرک نخندن توشوب
 آغالرن فوچافلادی (فَالْوَا) ایتدیبار شولوقنده یوسفنک فرنداشلری ای یوسف (تَالله
 لَقَدْ اَثَرَکَ اللهُ عَلَيْنَا) خدای تعالی ایله آنط ایته مز کم تحقیق اختیار قیلغاندر سنی
 الله تعالی بزرگ اوزرمزگه هم سنی بزلردن جمالده وکمالده آرتق ایتکاندر (وَان
 کُنَّا لَخَاطِئِینَ) ودرستلکده بز بولدی خطا ایتکوچیلر وگناه اشلا گوچیلر قیلغان
 اشلریمز سبیلی دیدیلر (فَالْ اِبتدی یوسف آغالرینه جواب بیروب (لَا تُشْرِیبَ
 عَلَیْکُمُ الْیَوْمَ) یوق هیچ بر شلته سوزرگه اوشبو کون یعنی منم حقیمهده اشلاگان
 اشکز اوچون بو کون من سزنی شلته لاماسمن وسزگه کینه نوتماسمن (یَغْفِرُ اللهُ
 لَکُمْ) بارلقاسون خدای تعالی سزنگ گناهلرکزی (وَهُوَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِینَ) واول خدای
 تعالی رحمت ایتکوچیلرنک رحمت ایتکوچیرا کیدر اوزرحمتی ایله سزلرنی بارلقارسز
 گناهلرکزه اقرار ایتدکز دیدی هم بغشی سوزلر ایله فرنداشلرن شادلاندردی
 شوندن صولک سوزنی آنالری طوغری سنه کوچروب ایتدی (اَذْهَبُوا بِقَمِیْصِ هَذَا)
 ایلنوکز سز ای منم آغالرم منم اوشبو کولما گیمنی کنعانفه اول کولماک ابراهیم
 علیہ السلامن فالقان کولماک ایدی جبرائیل علیہ السلام حضرت یوسفقه فیوده
 کیورنکان ایدی شول کولما کنی کنعانفه آنامز حضورینه آلوب بارکز دیدی
 (فَالْقَوَهُ عَلٰی وَجْهِ اَبِي) بس صالحکز سز اول کولما کنی آنامنک یوزی اوزرینه تا کم
 شول کولما کنی کوروب کوزلری آچولسون (وَاَنْتُوْنِیْ بِاَهْلِکُمْ اَجْمَعِینَ) هم کیلکز سز
 مکا منم یانیمه بارچه اهلکز وجماعتلرکز ایله برگه یوسف علیہ السلام آغالرینه
 اوشبو سوزلرنی ایتکچ یهودا ایتدی ای یوسف فانلی کولما کنی آنامز آلدینه من
 کیلتورگان ایدم ایدمی اوشبو کولما کنی هم مکا طاپشرغل آنامزغه من آلوب

فایتوب بېرايم ناکم شول قانلى ككولما كنى آنامزغه كېلتوروب آنى فايغوغه
 توشور گانم نك قارشوسينه بولسون بس حضرت يوسىف كولما كنى آ نك املپشردى
 هم بول اسبابلرن حاضرلاب فرنداشرن كعنانغه اوزاندى (ولما فصلت العبر)
 و آورلغانى زمانده كاروان يعنى يوسفنى فرنداشرى كنعان طرفينه قاراب مصردن
 چقچاق حق تعالى نك امرى ايله صبا جېلى يوسف كولما كېنك ايسىنى حضرت يعقوب نك
 بور نينه ايرشدردى (قال ابوهم) ايتدى آنلر نك آنالرى يعنى يعقوب عليه السلام
 اوزينك بائنده بولغان جماعتلرينه ايتدى (انى لاجد ريج يوسف) درستلكده من
 طابامن يوسفنك ايسن منم بورنومغه يوسفنك ايسى كېلدر (لولان نغدون) اگر سز
 منى عقل كيم لسكينه نسيتم بېرماسا كز و قارنا يوب عقلى كېم و گان شول سېلى يوق سوزلر
 سويلى ديوب ايتماسا كز ديدى (فالوا) ايتدىلر جماعتلرى حضرت يعقوبدن اوشبو
 سوي ايشنكچ (نالله انك لف ضلالك القديم) خدای تعالى ايله آنط ايتمه مز كم سن
 هنوز شول اولكى حيرانلغكده و قدیمكى يا كلسما فلك سن يوسفغه افراط محبتكندن
 و هميشه آنك ايسله قاوشونى اميد ايتكانللكندن صاطاشوب اوشبو سوزنى ايتمه سن
 دېدىلر (فلما ان جاء البشير) بس كېلگانى زمانده سو يونچ بېرگوچى يعنى يهودا
 حضرت يوسفنك كولما كنى ايله باشقه فرنداشرن كونه ايتچه بالان آياق بولوب
 بېكروب كنعانغه يتوب يعقوب عليه السلام حضورينه كركچاق (القيه على رجه)
 طاشلادى اول كولما كنى آناسى نك يوزينه (فارتد بصبراً) بس اورلدى حضرت يعقوب
 كورگوچى بولوب يعنى يوسفنك كولما كنى يوزينه و كوزلرينه سورتكچ كوزلرى
 آچلوب اولكى كېى كورا تورغان بولدى (قال) ايتدى يعقوب شولوقتك جماعتلرينه
 (الم اقل لكم) ايا من ايتمادم مو سزگه شوبل ديوبكم (انى اعلم من الله مالا تعلمون)
 درستلكده من بلور من خدای تعالى نك الهام فيلما نى ايله سز بلمى تورغان نرسه نى
 يعنى يوسفنك تربك و سلامت بولوب منم ايسله قاوشماقېن من بلور ايدم بس
 يعقوب عليه السلام اوزينه ايارگان بارچه جماعتلرى ايله مصرغه بار مانچى بولوب
 يول اسبابلرى حاضرلاندى باشقه اوغللرى هم فایتوب يتدىلر و آنالرينك آياغينه
 يقولوب اعتذار فيلدىلر هم گناهلرينه افرار ايتدىلر (فالوا) ايتدىلر يعقوب اوغللرى
 (يا ابانا استغفرلنا ذنوبنا) اى بز نك آنامز سن استغفار قىلغل بز نك اوچون
 و گناهلر من نك بارلغانماقېن خدای تعالى دن صوراعل (انا كنا خاطئين) درستلكده
 بز بولدى گناه قىلغوجىلر (قال) ايتدى يعقوب آنلرغه (سوف استغفر لكم ربى)

تېزدىكىم من استغفار قىلور من ومغفرت استار من سزنىڭ اوچون پروردكار من
 (انه هو الففور الرحيم) درستلىككە كم اول خدای تەئالى بارلقاغو چىدر توبە ايتكانلرنىڭ
 گناھلرن مەربان ومرھمتلىدر اوزىنىڭ بىندەلىرىنە (۱) القىصە بعقوب عليه السلام
 بارچە جماعتلرى ايل كىنەندىن يولغە چىقوب مصر شەرىنە ياقلاشدىلر حضرت يوسف
 ملك ريان ايل هم بارچە مصر اولوغلىرى هم كوب لشكر ايل صفار باغلاب آنلرنى
 قارشو آلدىلر يوسف عليه السلام آناسىنى كورگاچ آتۇدىن بىرگە نوشدى هم
 آناسىنە سلام بىرما كچى بولغان ايدى شول حالدە جىرائىل عليه السلام نارل بولوب
 ايتدى كم اى يوسف سن صبر قىلقل تا كم آنانك سكا اول سلام بىرسون بس بعقوب
 عليه السلام هم آتلاقان آتۇدىن توشوب جاباوب حضرت يوسفقە فارشى كىلدى
 السلام عليك يا مذهب الاحزان يعنى سكا سلام بولسون اى قايقولرنى كىتارگوچى
 دىوب يوسفنى قوچاقلادى هر ايكىسى شادلىقلارنىڭ يىغلاشدىلر مصرغە ياقىن بىردە
 حضرت يوسفنىڭ باقمچەسى وسرايى بار ايدى شول سرايغە توشدىلر (فلما دخلوا على
 يوسف) بس كورگانلىرى زماندە بعقوب پىغمبىر جماعتلرى يوسف اوزرىنە شول
 سرايدە (اوى اليه ابويه) اورناشردى يوسف اوز يانينە آناسى ايل آناسىنى يعنى
 آناسى اورىندە بولغان خالەسىنى هم بىشى وطانلى سوزلر ايل انلرنىڭ كوكلارن
 شادلاندى (وقال) دخى ايتدى حضرت يوسف آنارغە (ادخلوا مصر) كىرگىزىز
 مصر شەرىنە (انشاء الله آمين) اگر خدای تەئالى نلاسه ايمىن بولغانلرگىز حالدە
 آچلىقنىد و فقيرلىكن هم مشقتلردن مصرغە كورگانلردىن صوڭ يوسف عليه السلام
 آنلرنى اوزىنىڭ سراينە توشىردى (ورفع ابويه على العرش) هم كوناردى يوسف
 آناسى ايل آناسىنى اوزىنىڭ پادشاهلىق تاختىنە يعنى آنلرنى نختىكە اولطورتىدى
 (وخرول له سجدا) دخى بوزلرى اوزرىنە توشدىلر وبقولدىلر آنلر يوسفقە سجدە
 ايتكانلرى حالدە يعنى حضرت يوسفنىڭ آناسى هم اوگى آناسى بولغان خالەسى هم
 قونداشلىرى بارچەلىرى آنى تعظيم قىلوب واولوغلاب بىرگە بقولدىلر (وقال) هم
 ايتدى يوسف آنلرنىڭ اورن اولوغلاب بىرگە بقوللارن كورگاچ شادلانوب (يا ايت
 هذا تاويل رويى من قبل) اى منم آنام اوشبو سزنىڭ منى اولوغلاب سجدە
 قىلماقگىز منم موندن الگارى كورگان توشمىڭ تىبىرىدىر صبى وقتىدە كورگان
 توشمىڭ تىبىرى ايمىدى وانع بولدى (فد جعلها ربي حقاً) تىبىرى قىلدى منم اول
 توشمىنى پروردكارم راست و طوغرى (وقد احسن بي) هم تىبىرى بىخىشلىق ايتدى

(۱) بعقوب عليه السلام
 اوغلارنى تېزدىكىم من
 سزنىڭ اوچون استغفار
 قىلور من دىدى شولوقتە
 استغفار قىلما بىچە كىلچك
 زمانغە قالدىدى زىرا كە
 وقتلرنىڭ فضىلى راكى
 بولغان سحر وقتىدە پا كە
 جمعه كىچە سىندە آنلر
 اوچون استغفار قىلماقچى
 بولدى چونكە اول وقتلر
 دەالرنىڭ مقبول بولاتورغان
 وقتىدىر پا كە حضرت بعقوب
 اولوقتىدە يوسفنىڭ آنلرنى
 عفو ايتكانىن بلماگان
 ايدى شول سببلى
 استغفارنى كىچكىدىرى
 مصرغە بارغاچ استغفار
 ايتما كچى بولدى مصرغە
 بارغاندىن صوڭ تىبىرى
 نمازى آرطۇدىن حضرت
 يوسف ايل بىرگە توروب
 اوغللرن آرطۇدە فوبوب
 آنلر حقكە مغفرت صوراب
 دەا قىلدى آنلر آمىن
 دىيىلر حق تەئالى دعا سببى
 قبول ايلادى

تفسیر حسینى

خدای تعالی مَکَا (اِذْ اَخْرَجْنِي مِنَ السِّجْنِ) شول وقتکه کم چغاردی اول منی و فونقاردی
 زنداندن (وَجَاءَ بِكُمْ مِنَ الْبَدْوِ) هم کیلتوردی اول سزرنی منم یانیمه صحرادن یعنی
 کنعان فرندن مصر شهرینه کیلتوردی و منم ایله فاشتوردی (من بعد ان نَزَعَ الشَّيْطَانُ)
 بوز فلق صالحانی سوکنده شیطان (بینی و بین اخوتی) منم ایله فرنداشلرم آراسنده
 (ان رَبِّي لَطِيفٌ لِّمَا يَشَاءُ) در ستلکده منم پروردکارم لطف و احسان اینکو چیدر
 اوزی زلا گان کسه گه (انَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ) در ستلکده کم اول خدای تعالی بلگو چیدر
 بارچه اشنگ ندبیرن (الْحَكِيمُ) حکمت ایاسیدر اشلرنده لطفاننده مسطوردر کم اوشبو
 واقعه دن بکر می دورت بیل اوتکاندن صوڭ یعقوب علیه السلام وفات بولدی آندن
 صوڭ بکر می اوچ بیل مقداری زمان اوتکچ حضرت یوسف نوشنده آناسینی کوردی
 آناسی آکا ایندی ای یوسف من سنی کور ما ککه مشتاق من نیزاک کیلگل
 شوندن صوڭ یوسف علیه السلام اجلی ایرشکانلکنی آکلاب فرنداشلرن یانینه
 چاقروب و صیتلرن ایندی هم یهودانی ولی عهد فیلوب اوغللرن آکا طاپشردی
 صکره خدای تعالی گه مناجات ایدوب ایندی (رَبِّ قَدْ اَنْتَنِي مِنَ الْمَلِكِ) ای منم
 پروردکارم تحقیق سن ببردڭ مَکَا پادشاهلقنی (وَعَلَّمْتَنِي مِنْ تَاوِيلِ الْاَحَادِيثِ) هم
 اوگراتدڭ و بلدردڭ سن مَکَا توشلرنڭ تعبیرلرن دن (فَاطَّرَ السَّمَوَاتِ وَالْاَرْضِ) ای
 کوکلرنی هم برنی یوقدن بار فیلفوچی خدای تعالی (اَنْتَ وَايُّهَا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ)
 سن منم اشلرنی باشقارغوچیم سن دنیاده هم آخرته (تَوَفَّنِي مُسْلِمًا) وفات ایندرگل
 و اولتورگل سن منی مسلم و بوی صونفوچی بولغان حالیمده سنڭ فرمانکغه (وَالْحَقْنِي
 بِالصَّالِحِينَ) هم توناشرغل سن منی اینگو کسه لرگه یعنی آنا و بابالرم زمره سینه
 منی کرگل دیدی مذکور توشنی کورگاندن صوڭ اوچ کون اوتکچ یوسف علیه
 السلام دنیادن رحلت ایلادی دیمشلسر (ذَلِكِ) اوشبو ذکر اینتولگان قصه (من
 اَنْبَاءِ الْغَيْبِ) غیب خبرلرندر کم (فُوحيه اليك) بزوحی فیلامز اول خبرنی سنڭا
 ای محمد علیه السلام تا کم سنڭ پیغمبر لکڭا دلیل و معجزه بولسون اوچون (وَمَا
 كُنْتُ لَدَيْهِمْ) و بولمادڭ سن یوسفنڭ فرنداشلری باننده (اِذْ اَجْمَعُوا اَمْرَهُمْ) شول
 وقتکه کم جمع فیلدیلر آنلر اوزلرنڭ فکولرن و اتفاق ایندیبلر یوسفنی قیوغه سالورغه
 (وهم بمكرون) و حالانکه آنلر مکر و حیله فیلور ایدیلر یعقوب پیغمبرگه بس سن
 شول وقتده آنلرنڭ باننده بولماغاج هم آنلرنڭ خبرلرن برکشیدن ده ایشتنان بولماغاج
 سنڭ اوشبو قصه طوغر یسنده خبر بیر ما کڭ معجزه هم پیغمبر لکڭا آچق دلیللر

(وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ) ونوگلدن آدميلرنك كوبرا گى (وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ) اگر چه سن حرص بولسا كڭ و قزقسا كڭ آنلرنك ايمان كىلتور وار ينه ايمان كىلتور گوچيلر نوكلدر
يعنى سن نيقدر تلاسا كڭدە و قزقسا كڭدە آنلر عنادلرى سببلى ايمان كىلتور ماسلر
(وَمَا نَسَا لَهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ) وسن صوراماس سن آنلردن آنلرنى حق دېنگە اوندا گانك
اوچون اجرت و خدمت حقى (ان هو الا ذكر للعالمين) نوگلدن اول قرآن مگر
بر اوگوت و نصيحتدر خدای تعالی دن بار چه عالملر اهلينه مکه مشركلرى سنك
معجزه لر كڭدن غنه يوز دوندر ميلر بلكه (وَكَابُنْ مِنْ آيَةٍ) و كوپمو علامه باردر خدای
تعالى نك قدرتينك دليل لر ندىن و علامتلر ندىن (فى السموات والأرض) كوكلرده هم
برلرده (يرون عليها) اونالر اول مشركلر شول علامتلر اوزرينه هم اول علامتلرنى
كورالر بشولاي بولسده (وههم عنها معرضون) و آنلر اول علامتلردن اعراض
ايتكوچيلردر كم اول علامتلر طوغرى بسنده هيچده فكرلاب فاراماسلر و عبرت آلماسلر
(وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ) هم اشانهاس آنلرنك كوبرا گى خدای تعالی گه (الأوهم
مشركون) مگر كم آنلر شرك كىلتور گوچيلردر يعنى بار ديوب بار لغينه اشانسده
آثا غنه عبادت ايتماسلر بلكه پونلرنى عبادتده خدایغه شريك فيلورلر (افانوا
ان تاتيهن) ايا ايمىن بولديلر مو فور قه سلر مو اول مشركلر آنلرغه كىلما كندن
(غاشية من عذاب الله) بر فاپلاغوجى خدای تعالی نك عذابندن يعنى عذاب كىلوب
آنلرنى فاپلاب آلماقندن فور قماسلر مو (او تاتيهن الساعة) يا ايسه ايمىن بولديلر مو
آنلرغه قيامت كىلما كندن (وههم لا يشعرون) و حالانكه آنلر اوزلرى بلماسلر آنك
كىلما كن يعنى هيچده كونما گان و حاضر لانه گان وقتده آكسزدن قيامت قائم
بولماقندن آنلر فور قميلر مو (قل) ايتكل سن اى محمد عليه السلام اول مشركلر گه
(هذه سبيلى) اوشبو توحيد و اسلام منم بولمدر هم من شول يولده ثابت من (ادعوا
الى الله) من اوندار من خلقنى خدای تعالی گه (على بصيرة) آچق و ظاهر بولغان
دليل اوزرينه (انا ومن اتبعنى) من اوزم اوندار من هم مكا ابارگان كهمسده
اوندارلر خدای تعالی گه و طوغرى بولغه (وسبعان الله) دخى من پاكلار من وتنزیه
فيلور من خدای تعالی نى آنك شريكى بولودن (وما انا من المشركين) هم من
نوگلمن شرك كىلتور گوچيلردن خدایغه مشركلر ايتديلر خداینك فرشتهلرى
باردر اگر پيغمبر يبارسه فرشتهلرنى پيغمبر ايتوب يبارور ايدى نى اوچون
آدمينى يبارسون حق سبحانه و تعالی بيور ديكم (وما ارسلنا من قبلك) و يبارمادكيز

سندن السگارى اى محمد عليه السلام پيغمبر ايتوب (الْأَرْجُلَ نُوحَىٰ إِلَيْهِمْ) مگر
 بياردك شونداين ابولرىنى كم بز وحى ايتدك آنلرغه (مَنْ أَهْلَ الْقُرَىٰ) شهرلر وفر بهلر
 اهلدن (۱) (أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ) ايا سیر قیلماسلر مو ويور ماسلر مو اول
 مشركلر مصر ويمن هم هماد و ثمود دیرلرندە یعنی البته سیر قیلالر ويوریلر (فَيَنْظُرُوا)
 بس كرا كدر كم فارسونلر آنلر وكورسونلر عبرت نظرى ايله شونيكم (كَيْفَ كَانَ
 عَذَابَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ) نهوك بولغاندر آنلردن السگارى اونكان كەسه لرنگ عاقبىرى
 یعنی اولكى املر گه پيغمبرلرن بالغانغه نونولرى اوچون نينداين عذابلر كېلگاندر
 شولارغه فاراب عبرت آلسونلر پيغمبر گه وفر آنغه انكار قیلودن صافلانسونلر
 (ولدار الآخرة خير) والبتە آخرت يورلى بخشيراندەر یعنی جنت هم جنت نعبتلرى
 دنيا لذتلرندن ارنوعرافندر (لِّلَّذِينَ اتَّقَوْا) شركدن و گناهلردن صانلانغان كەسه لرگه
 (أَفَلَا تَهْتَفُونَ) ايا سز فهم قيلماس سز مو و آكلاماس سز مو اوشبوى بس كرا كدر كم
 اوشبو مشركلر هم اوزلر بنگ دنيا داغى تريك لك لر بنه ودولت لر بنه مفرور بولماسونلر
 زيرا كه اولكى املر گه بز مهلت بېردك (حتى اذا استبأس الرُّسُلُ) شول وقتغه چه كم
 هر فايچان امبىسز بولدىلر آنلرنگ ايمان كېلتورولرندن پيغمبرلر (وَوَدَّعَوْا أَنَّهُمْ
 قَدْ كَذَّبُوا) هم گمان ايتدىلر شونيكم بالغان ايتكانلردر آنلرغه كافرار ايمان
 كېلتورور مز ديوب یعنی كافرلرنگ بز ايمان كېلتورور مز ديوب وعده قیلولرى
 بالغان ايكان ديوب گمان ايتدىلر يا كه كافرلر گمان ايتدىلر پيغمبرلرنگ سوزلر گه
 عذاب كېلور ديگان سوزلرى بالغان ايكان ديوب شولوقتده (جا هم نصرنا) كېلدى
 اول پيغمبرلر گه بزنگ يارديمز یعنی اول قوملر گه عذاب نازل بولدى (فنجى من
 نَشَاءٍ) بس فوتقارلدى اول عذابدن بز تلاگان كەسه لر یعنی شول پيغمبرلر اوزلرى
 هم آنلرغه ابارگان كەسه لر نجات طايدىلر (ولا يرد بأسنا) وكيرى فايندارلماس
 بزنگ عذابيمز كېلگاندن صوك (عن القوم المجرمين) كافر بولغوجى گره دهن
 (لَقَدْ كَانَ فِي قَصصِهِمْ) تحقيق باردر پيغمبرلرنگ هم اولكى املرنگ فصهلرندە باكه
 يوسف پيغمبر فصه سنده باردر (عبرة لاولى الالباب) عبرت واوگوت عقل ابارلرى
 اوچون (مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ) افتراء ايتولگان سوز نوگلدن اوشبو قرآن یعنی
 محمد عليه السلام آنى اوزندن چهلروب ايتكان نوگلدن (وَإِكُنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ
 يَدَيْهِ) وليكن اوزندن آلدە كېلگان كتابنگ تصديقدر یعنی اوزندن اول ايتدراگان
 كتابلر نى راتلاغوجى هم آنلرغه موافقدن (وتفصيل كل شيء) هم دين ودنيا اوچون

(۱) حسن نصرى رحمة الله
 عليه دن مقلدركم حور
 سبحانه ونعالى هيج بر
 پيغمبرنى باديه اهلندن
 یعنی فرخاقتدن بيارمادى
 هم جنلردن و خاتونلردن
 بيارمادى بلكه هم پيغمبر
 لر شهر يا كه فر به اهلندن
 ايدىلر وسبط

كراكلى بولغان بارچە نرسە نىڭ تەفصىلى و بىيان ايتكوچى سىدر (وھدى) دغى طوغرى يولنى كورسانوچىدر اول قرآن (وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ) ھم رحمتىر خدای تعالی دن ایمان كېلتورگوچى و اشانوچى گروھ اوچون يعنى الله تعالی نىڭ بىرلىكىنە ھم محمد عليه السلام نىڭ پېغمبىرلىكىنە اشانغان كەسەلەر گە قرآن رحمتىر

سورة الرعد مكية وھى ثلاث واربعون آية

۱۳ نچى سوره رعد سورەسى مكەدە ايندىرلىگاندىر فرق اوچ ايندىر

بسم الله الرحمن الرحيم

(الْمَرَّ) الله اعلم بەرادە (۱) (نَلَاكُ آيَاتِ الْكِتَابِ) اوشبو آيتلار قرآن آيتلار بىدر (وَالَّذِي أَنْزَلَ الْبَيِّنَاتِ) وسىڭ صارى ايندىرلىگان نرسە اى محمد عليه السلام (مَنْ رَبِّكَ) پروردكار كىن (الْحَقُّ) درست و طوغرى بىدر (وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ) ولىكن آدمىلەر نىڭ كىوراگى اشانماسلار اول قرآنغە و آنى خدای تعالی نىڭ سوزى دىوب بىلماسلار (اللَّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَوَاتِ) خدای تعالی شول داندىر كىم كوتاردى و يوقارىدە توتىدى كوكلارنى (بَغِيْرَ عَمَدٍ) تراكىدن باشقە (تَرَوْنَهَا) سز كوراسز اول كوكلار نىڭ ھېچ بىر تراكىسز يوقارىدە نورلارنى (ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ) صكرە مستولى و غالب بولدى عرش اوزرىنە يا كە عرشنى ياراتونى ارادە قىلدى (وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ) ھم مسخەر قىلدى يعنى اوزىنىڭ حكىمىنە مطبع ايتىدى فوباشنى ھم آينى (كُلُّ يَجْرِى لِأَجَلٍ مُّسَمًّى) يورور و ھىر كىم فېلور فوباش ايلە آينىڭ ھىر قابوسى بىر بىلىگولانگان مدنكە قدر يعنى ھىر قابوسى اوزىنىڭ دور فېلا تورغان مدنندە ھىر كىم فېلور يا كە سىرلر نىڭ زمانى تمام بولغانقە ھە قىامت كوئىنە ھە ھىر كىم فېلورلر (يُدَبِّرُ الْأَمْرَ) تدبىر قىلور و باشقارور خدای تعالی مخلوقاتنىڭ اشىنى (يُفَصِّلُ الْآيَاتِ) تەفصىل قىلور و بىيان ايتار قرآن آيتلرن (لَعَلَّكُمْ بَلِقَاءَ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ) نا كىم شابد سىلر پروردكار كىزغە يولو قوغە شىكسز اشانورسىز و قىيامتدە ھىر كىم اشلا كان عملينە كورە جىزا طاباچق ايدىكندە شىبە كىز قالماس زىرا كە اوشبو ذكر ايتولگان اشلر گە قادر بولغان خدای تعالی البتە سىلرنى اولىگانكىز دن صوك تىرگىز و گە ھم جىزا بىر و گە قادر بولور (وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ) و اول خدای تعالی شول داندىر كىم طارتىدى و سوزدى بىرنى يعنى بىر يوزن ابر كىن فېلوب جايدى اوزىنىڭ قدرە كاملەسى ايلە تا كىم بارچە حىواناتقە

(۱) بعضىلر دېمىشلردىر كىم حروف مقطعه خدای تعالی نىڭ صفتلر ينە دلالت قىلا تورغان كالمە لىر نىڭ مختصر لىر بىدر مثلاً المر دە الفى خدای تعالی نىڭ آلاء سىنە و لام لىطفىنە مېسىم ملىكىنە راء رافىتىنە دلالت قىلور و بعضلر المر انا الله اعلم وارى جملە سىنە اشارتلىر دىورلر معناسى من شول الله من كىم بىلور من ھم كورور من دىمىكدر و الله اعلم مواهب

اورن بولدى (وجعل فيها رواسى) هم فيلدى اول برده بيوك طاولرنى كم آنلر
 سببلى بر اوز اورننده فرار ايندى (وانهارا) هم پيدا فيلدى بر يوزنده بلغه لرنى
 (ومن كل الثمرات) ويمشلىر نك هر فايوسندن (جعل فيها) فيلدى خداى تعالى اول
 برده وباراندى (زوجين اثنين) ابكى نوعنى يعنى هر فايوسن ايكيشار تورلى ايتوب
 ياراندى مثل طائلى و اچى هم آق و نارا هم اولوغ و كچكنه هم صالحن واسسى شولر وشچه
 ابكى نوع ايلادى (بغشى الليل النهار) فاپلار كيچهنى كوندز ايله يعنى كيچهنى كيتاروب
 آنك اورننه كوندزنى كيلتورور (ان فى ذلك لايات) درستلىكده اوشبو ذكر
 ايتولگان اشلرده البته علامتلىر باردر خداى تعالى نك قدرتينه (لقوم يتفكرون)
 شول گروه اوچونكم فكر فيلورلر و اويلا ب قارارلر اول اشلر طوغرىسنده
 (وفى الارض قطع متجاورات) و باردر برده بر برسینه ياقن بولغان تورلى كيسا كلر
 يعنى بعضسى ابگون ايگارگه باراقل و بعضسى يارافسىز هم بعضسى طوزلى بز
 و بعضسى قوملق با كه طاشلىق شونك كى بر برسنه توناشقان تورلى كيسا كلر
 باردر كم بوهم خداى تعالى نك كمال قدرتينه دليل و علامتلىر (وجنات) هم باقچلر
 باردر بر يوزنده (من اعناب) يوزم يمشلرنندن (وزرع) دخى ابگونلكلر باردر
 (ونخيل صنوان) هم بر توپدن كوب بو طاقلر آيرلوب چققان خرما آغاچلرى باردر
 (وغير صنوان) دخى كوب بو طاقلر چقماغان بالغوز برازگنه توپ بولوب اوسكان
 خرما آغاچلرى بده يساردر (يسقى بماء واحد) صوغارلورلر اوشبو ذكر ايتولگان
 يمشلر و ابگونلك هم خرما آغاچلرى هر فايوسى بر صو ايله (ونفضل بعضها على
 بعض) هم بز آرتق فيلورمز آنلرنك بعضلرن بعضلرى اوزرينه (فى الاكل) يمشلرده
 يعنى همهلرى بر برده اوسوب بر صو ايله صوغارلسده لفتلرى و توسلرى هم
 شكل و صورتلرى بر برسینه باشقه بولور (ان فى ذلك لايات) درستلىكده اوشبو
 ذكر ايتولگان نرسده البته علامتلىر باردر خداى تعالى نك قدرتينه (لقوم يعقلون) آكلى
 نورغان و بله نورغان گروه اوچون يعنى كامل عقل و معرفت ايلارى شول آغاچلرنك
 همهلرى بر صودن صوغارلا توروب يمشلرى تورلى تورلى بولماقتن الله تعالى نك
 كمال قدرتينه استدلال فيلورلر (وان تعجب) و اكر عجبلا نساك سن اى محمد عليه
 السلام كافرلرنك اوشبو آيتلرنى كوره توروب خداى تعالى نك برلكينه اشانه اولرينه
 (تعجب قولهم) بس عجبدر آنلرنك سوزلرى يعنى بيگرا كده عجبلا نورلك آنلرنك
 اوشبو سوزلرى كم آنلر ايتلر (اندا كنا ترابا) ايا هر قايجان بز اولسا كانيمزدن

صوڭ چروب نوفرارق بولساق (أَئِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ) درستلىكده بىز بولورمىز مو
ياكئان بىزارانلوده يعنى اولگانيمىز دن صوڭ بىزلىر يا ئكادن تىر بولورمىز مو البته
تىر بىلماسىمىز دىورلر آنلر اوزلرى خدای تعالی نىڭ بار چه عالملىرى بوقدن بار قىلوغى
قادر ايكانن بىله توروب اوشبو سوزنى ايتولارى واولگاندىن صوڭ تىر بىلوگى
اشانماولرى البته عجبدر (أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ) اوشبو گروه شول كىسه لردىركم
اشانما دىلر اوزلرى نىڭ پروردكارلرى بىنه حشرگه اشانماولرى سىببلى (وَأُولَئِكَ الْأَغْلَالُ فِي
أَعْنَاقِهِمْ) هم اوشبو گروه دركم بوغاولر آنلرنىڭ موبونلرنىڭدر يعنى ضلالت و آرزونلوق
بوغاولرى بىنه بوغاولانغانلردىر هېچده قورنلماق امىدارلى بوقدر يا كه قىامت كوندى
ونموغده لوطلى بوغاولر ايله آنلر بوغاولانغان بولورلر (وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ)
هم اوشبو گروه نموغ اهل لى بىدر (هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ) آنلر نموغده منگو قالفوقچىلردىر
خبرده كىلمىشدر كم مشركلردىن نضر بن العارث هم آنىڭ اتىباغلىرى استىهز آء طرىقنچه
عذابنى آشقدروب صورلر ايدى نى اوچون بىزلىرگه وعده قىلغان عذابنىڭ كىلمى
دىورلر ايدى حق سبحانه و تعالى بىيور دىكم (وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ) و آشقدروب
صورلر سندن مشركلر عذابنى (فَبَلِّغْ لَهُمُ الْبَرَئَةَ) راحلىكدىن وعافىتىدىن الگارى يعنى
اوزلرى بىنه وعده ايتولگان عذابنىڭ تىز كىلماكن استارلر حق تعالى اول حضرت
صلى الله عليه وسلمنى بالقانغه توتقان كىمىسه لرنىڭ عذابلرنىڭ آخىرنىڭ كىچىكدردى
باشقه امتلر شكلى آنلرغى دنباده عذاب بىارمادى دنباده آنلرغى مهلت بىردى اوشبو
عذابنىڭ كىچىكدرلماكى كافرلر اوچون حسنه و بىخشىلقدر آنلر شونىڭ اورنىنه عذاب
كىلماكن آشقدروب صورلر (وَقَدْ خَلَّتْ مِنْ قَبْلِهِمُ الْمَثَلَاتُ) و حالانىڭ اوتكازدىر
اوشبو مشركلردىن الگارى پىغمبرلرنى بالقانغه توتقان قوملرنىڭ عذاب و عقوبتلرى
هم اول قوملرگه تورلى عذابلر بىارلوب آنلرنى هلاك ايتولگاندىر بس اوشبو
مشركلر نى اوچون شولاردىن عبرت آلمايلار شولارغى كىلگان عذاب شكلى عذابنىڭ
اوزلرى بىنه كىلماكن صورلر (وَأَنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ) و درستلىكده سنىڭ
پروردكارنىڭ مغفرت اياسىدىر آدمىلر اوچون (عَلَى ظُلْمِهِمْ) آنلرنىڭ ظلملىقلىرى اوزلرى بىنه
يعنى آنلر كافر بولا توروبده دنباده آنلرغى مهلت بىرور عذاب بىارماس (وَأَنَّ
رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ) هم درستلىكده سنىڭ پروردكارنىڭ البته عذابى قاطى بولغوجىدىر
كفر اهلينى اگرده نوبه ايتماسىبار و ايمان كىلتورماسىبار (وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا)
دخى ايتىلر كافر بولغان كىمىسه لىر (لَوْلَا أَنْزَلْ عَلَيْهِ) نى اوچون ايتىلرلمادى محمد

عليه السلام اوزرىنه (آية من ربه) بر علامت اوزىنىڭ پروردكارىدىن بەنى بزلر
 صورغان معجزەنى نى اوچون كورساتمى دىورلر (انما انت منذر) موندن باشقە
 نوڭلدىركم سن بر فورققوچى سن بەنى آدمىلرنى خدای تەالى نىڭ عذابىدىن
 فورققو اوچون يبارلىگان پېغمبىر سىنىڭ اشك شولدىر معجزە كورساتو سىنىڭ
 اختياركنده نوڭلدىر (ولكل قوم هاد) وباردىر هر بر گروە اوچون بر ھدايت ايتكوچى
 وطوغرى بولمى كورساتوچى بەنى هر قومنىڭ پېغمبىرى باردىر شولار كىسى سن ھم
 بر پېغمبىر سىنى (الله يعلم ما تعمل كل انشى) الله تەالى بلور هر بر يوڭلى خانوننىڭ
 يوڭلاگان نرسە سىنى فور صاغىداغى بالانىڭ نىنداين ايدىكىنى اوغلو پياكە
 قىزمو ھم نىنداين صفتدە ايكانن ھەسەبىنى خدای تەالى بلور (وما تفيض الارحام)
 ھم بلور شول نرسەنى كىم كىمە تور آنى آنا لىزنىڭ رحىلمى (وما تزداذ) دىشى شول
 نرسە نىكىم آرتدىرور آنى رحىلمى بەنى بالاڭ آنا قارىندە وقتىدە فايواعضاسى كىم
 ويتشماگان ھم فايواعضاسى آرتق ايكانن خدای تەالى بىلگوچىدىر ياكە مراد
 آنا قارىنداغى بالانىڭ نچە ايكانن صانن بلور دىمكىدىر زىرا كە خانونلر بر دىھەدە بردن
 دورنىكە قدرلى بالانى طوغدىرورلر ياكە مراد ھىلمنىڭ مەنىنى بەنى آنا قارىندە
 بالانىڭ نچە اى ونچە كون نور اچاغىن بلور دىمكىدىر كىم امام اعظم فاشىدە ايكى آزى
 آلتى آى واپك كۆبى ايكى بىندىر شافعى فاشىدە دورت بىلغە قدر نورماق ھم
 جائىزدىر (وكل شىء عنده بمقدار) ھەر بر نرسە خدای تەالى فاشىدە بر اولچا
 ابلدىركم شول اولچاوندن آرتق ھم بولماس ھم كىم بولماس (عالم الغيب والشهادة) اول خدای
 باشرن ھم آشكارا نرسەلرنى ھەسەبىنى بىلگوچىدىر (الكبير المتعال) اولوغدىر
 يوقارى مرتبەلىدىر خدای تەالى (سوا منكم) برابر وتىگىزدىر سىلردىن خدای تەالى نىڭ
 علمى فاشىدە (من اسر القول) سوزنى اوز كوڭلىدە باشوگان كەسە (ومن جور به)
 ھم سوزنى آشكارا قىلۇب و قىقروپ ايتكان كەسە بەنى كراك اوز كوڭلىدە باشروب
 صافلاسون و كراك آشكارا قىلۇب باشقە لرغە بىلدىرسون خدای تەالى نىڭ علمىنە نىسبەت
 ايلە ھەسەبى بر تىگىزدىر خدای تەالى ھەسەبى بلور آندىن ھىچ نرسە باشرن نوڭلدىر
 (ومن هو مستخف بالليل) دىشى بر تىگىزدىر خدای تەالى نىڭ علمىدە شول كەسە كىم
 باشرنلىكىنى استا گوچىدىر كىچەدە (وسارب بالنهار) ھم ظاھر و آشكارا اش قىلغۇچىدىر
 كوندىدە بەنى كىشى اشلى تورغان اشىنى كراك فارانغو توندە باشقە لردن باشروب
 اشلاسون و كراك كوندىدە كورساتوب اشلاسون خدای تەالى نىڭ علمىنە نىسبەت

(۱) تبيان گيلتور مشدر کم

آنلر جمعسی اون فرشته لردر و بعضیلر کوندزگی عمللرنی یازو اوچون ایکی فرشته و کیچه ده اشلاگان عملنی یازو اوچون ایکی فرشته در دیورلر حضرت کعب الاحبار دن منقولدر که اگر خدای تعالی آدمیلرنی صافلارغه فرشتهلرنی مؤکل قیلماسه ایدی پر یلر غالب بولوب هلاک قیلورلر ایدی و بعضلر بحفظونه داگی ضمیر رسول علیه السلامغه راجعدر دیورلر اول تقدیرده معناسی خدای تعالی نك فرشتهلری باردر کم اول فرشتهلر اول حضرت صلی الله علیه وسلمنی دشمانلر نك ضررندن صافلارلر دیها کدر مواهب

(۲) صاعقه سوق سعابه مؤکل اولان فرشته نك فولنه اولان اوطلی قاجیدر کم آنك اوچی هر نرسه گه طوقنسه آنی احراق ایلار یاخود سماندن دوشان آنشدن عبارتدر که بلدرم تعبیر اولنور اوقیانوس

(۳) روایت ابدل مشدر کم مشرکلردن عامر بن الطقیل هم ار بد بن ربیعہ اسملی ایکی کشی رسول صلی الله علیه وسم حضورینه کیلدیلر عامر ابتدی

ایله همسی بر نیگزدر خدای تعالی همه سینی بلگو چیدر (له معقبات) خدای تعالی نك برسی آرطندن برسی کیلگوچی فرشتهلری یازو اوچون تعیین ایتولگان صافی فرشتهلر باردر کم اول فرشتهلر کشی نك کیچه ده و کوندزده اشلاگان عمللرن هم سویلاگان سوزلرن کوز اتوب نورورلر (من بین بدیه) اول کسه نك آلدندن (ومن خلفه) هم آنك آرطندن (بِحَفْظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ) صافلارلر اول فرشتهلر اول کسه نی خدای تعالی نك فرمائی ایله هم آنك اشلاگان اشلرن و سویلاگان سوزلرن یازارلر اول فرشتهلر که کراما کانبین دیولور (۱) (إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ) درستلکه الله تعالی اوزگارنماس (مَا بِقَوْمٍ) بر قومنك حالینی (حَتَّى يَغْيُرُوا مَا بَأَنفُسِهِمْ) ناکم آنلر اوزگارنکنلرینه چه اوز نفسلرنده بولغان نرسه نی یعنی اوزلرینك نیتلرن و عمللرن اوزگارنماسلر خدای تعالی آنلرنك حاللرن اوزگارنماس و آنلرغه بیرگان نعمتلرن کیری آلماس (وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ) هر فایجان نلاسه خدای تعالی (بِقَوْمٍ سَوَاءً) هر قومگه عذاب یبارونی و آنلرنی هلاک قیلونی (فَلَا مَرَدَّ لَهُ) بس بوقدر هیچ کیری فایتو آنك اوچون یعنی خدای تعالی بر قومنك اشلاگان یاوزلقلری اوچون آنلرغه عذاب یبارماکچی بولسه هیچکم اول عذابنی کیری فایتارا آلماس اول عذاب البته کیلمی فالماس (وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ) هم بوقدر اول قوم اوچون خدای تعالی دن باشقه هیچ بر ولی و آنلرنك اشلرن باشقار غوچی هم آنلرنی عذابدن قوتقار غوچی (هُوَ الَّذِي يُرِيكُمُ الْبَرْقَ) اول خدای تعالی شول ذاتدر کم کورساتور سزگه باشننی یعنی باشن باشنانور (خَوَافًا وَمَهَابًا) قورقو اوچون هم امید ایتو اوچون یعنی سفرداگی کشیلر هم بغموردان ضررلانا تورغان کشیلر باشندن قورقورلر بغمورغه محتاج بولغان کشیلر آندن امید ایتارلر (وَيَنْشِئُ السَّحَابَ الثَّقَالَ) هم چغاور خدای تعالی هواده آغریوکللی بولغان بولوطلرنی (وَيَسْبِغُ الرِّعْدُ بِهِ) و تسبیح ایتور خدای تعالی که رعد آنك حمدی ایله یعنی سبحان الله وبعده دیوب ایتور رعد بولوطلرنی سورگوچی فرشتهدر و برق آنك فامچی سیندر دیمشلر یا که رعد کوك گوگرامکی و برق باشن باشنامکیدر (وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ) دخی فرشتهلر تسبیح ایتورلر خدای تعالی قورقوسندن (وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ) هم یبارور خدای تعالی صاعقهلرنی (۲) یعنی بولوطلردن باشن اوطلرن چغاورور (فَيَصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ) بس ایرشدرور اول صاعقهلرنی شول کسه گه کم نلار خدای تعالی آنك هلاک بولماقن (۳) (وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ) و آنلر یعنی کافرلر جدال قیلورلر و بحثلاشورلر خدای تعالی طوغریسنده

آنك بىرلىكىنە ھەم ھەم ۋە قەدرىنىڭ كەملىكىنى ئاشانما سىلەر (ۋەھو شەبىدۇل ھەجەل) ۋاۋول
 خەدايى تەئالى عەقوبىنى قاتى بولغۇچىدىر ئاشانما يىنچە جەدال قىلغان كەمسەلەرگە (لەدھوۋە
 الحق) ۋاۋول خەدايى تەئالى گە مەخسۇس دەرد ھەققى ۋە ھەم بىلغەھە ۋاۋولئامك يەنى لا الھ الا اللھ
 كەلمەسىنە ۋاۋولئامك يا كە مەبۇدلك كە مەستەقى بولۇ آكۇ مەخسۇس دەرد يا كە دەھالرنى
 قەبۇل ايتۇ آكۇ مەخسۇس دەرد (ۋالذېن يدعون من دونه) ۋەشۇل كەمسەلەر كەم ۋاۋولئارلر
 مەشركلر آنلرنى خەدايى تەئالى دن باشقە يەنى مەشركلر نىڭ ئابۇنا ئورغان پونلرى
 (لا يستعجبون لهم بشيء) اجابت ايتماسلر آنلرغە ھېچ بىر نەرسە ايلە يەنى آنلرنىڭ
 ۋاۋولئارلر يەنە قارىشى ھېچ بىر جۋاب بىر ماسلر ۋە دەھالرن قەبۇل ايتۇب سوراغان
 نەرسەلرن بىر ماسلر (الا كىياسط كفىه) مگر آچقۇچى ۋە سوزغۇچى كەمسە كىبى
 اوزىنىڭ ايكى قولن (الى الماء) سوغە (لېيلىغ فاه) ناكەم ايرشسون اوچون اول سو
 آنك آغزىنە (وما هو ببالغه) ۋە توگلدەر اول سو ايرشكۇچى آنك آغزىنە يەنى
 مەشركلر نىڭ پونلر ندىن ھاجتلىرن سورا ب دەا قىلۇلرى ۋە آنلر دن ياردەم ائىد ايتۇلرى
 شۇنىڭ اوخشا شىلدىر كەم بىر سوزاغان كەشى چىلا كەسز ھەم آرقانسز بىر قىونىڭ
 آغزىنە كىلۇب قىودن سو اچما كەچى بولۇب قوللرن سوزار سونى اوزىنىڭ آغزىنە
 چاقۇرۇز لىكن اول كەشى نىقتەر چاقۇرسەدە ئوباندانگى سو يوقارىغە ئابا مەناس
 ۋە آنك آغزىنە ايرشماس چونكە اول سو جانسز در آنك چاقۇرغانن ايشتمەس
 ۋە بىلمەس ھەم آنك ئىبىعتى خىلانچە ھەركەت قىلۇب يوقارىغە ئابا مەناس گە كۇچى يىتمەس
 شۇنىڭ كىبى پونلر ھەم جەماد ۋە جانسز نەرسەلرد مەشركلر آنلرنى نىقتەر ۋاۋولئاسەلردە
 آنلر اجابت ايتماسلر ۋە ياردەم ايرشدر آلماسلر (وما دعا الكافرين الا فى ضلال)
 ۋە توگلدەر كافرلر نىڭ پونلرنى ۋاۋولئارلرى ۋە دەا قىلۇلرى مگر ضلالت ۋە آغزىنە نىقتەر كەم
 اول انداۋون ھېچ نەرسە ھاسىل بولماس ۋە فائىدە ايرشماس * (ولله يسجد من فى
 السموات والأرض) ۋە خەدايى تەئالى گە گنە سجدە قىلۇر كوكۇردە ھەم بۇردە بولغان كەمسەلر
 (طوعاً وكرها) فرمانغە بوى سونۇب اوز اختىيارى ايلە ھەم كوچلانۇب ۋە ايركەسزلك
 ايلە سجدە قىلۇر يەنى مۇمىنلر خەدايى تەئالى نىڭ فرمانىنە بوى سونۇب ھەر وقتدە
 آكۇ سجدە قىلۇرلر مەنافقلر ۋە كافرلر باشلرىنە بىر مەھت ۋە بلا كىلگاندە گنە ايركەسز
 سجدە قىلۇرلر (وظلالهم بالذود) دىخى سجدە قىلۇرلر خەدايى تەئالى گە كوكۇر ھەم بولر
 اھلىنىڭ كولا گەلرى ايرتە بىرلە (والأصا) ھەم كىچەدە يەنى كولا گەلر كون نىڭ
 ۋولندە مەھر بىكە ئابا ۋە آخىرنە مەشركلرگە ئابا سجدە قىلۇرلر مراد ھېشە ھەر وقتدە

اگر من مسلمان بولسام
 اوزگدن سۇك منى خىلىغە
 ايتۇب فالدىرور سەنمۇ
 اولحضرت بىروردىلر كەم
 بو اش خەدايى تەئالى نىڭ
 ئلامكى ايلە بولور مەنم
 قولمەدە ئولدىر سىكرە عامر
 ايتدى يا مەھمۇد ئورغىل
 سىكا بىر ياشىرن سوزم
 باردر اولحضرت آنك
 سوزن ئىككلاز اوچون
 اورنلر ندىن ئوردىلر عامر
 اولدە اربىكە ايتۇب
 قوبىغان ائىدى كەم مەھمۇد
 مەنم ايلە سوبلاشۇب
 ئورغاندە سەن آنك
 آرطىدىن كىلۇب قىلچ ايلە
 اوروب آنى اولتورگىل
 دېگەن ائىدى بىس اربىكە
 شۇل سوز بونۇچە ھەمىلە
 قىلماقچى بولۇب قىلچىنە
 قول سوزدى ھەق تەئالى نىڭ
 قەدرىنى ايلە قىلچىنى قىنى-
 سىدىن ھېچە چاقۇر آلمادى

(سجدە) ۲ *

شۇلوقتە عامر آكۇ اشارت
 قىلۇر ائىدى اولحضرت
 صلى الله عليه وسلم عامر نىڭ
 اشارت قىلغانن كورگىچ
 آرطىنە ايلانۇب قاراغان
 ائىدى اربىنىڭ اوزىنە
 قەدى ايتكانن كوردى بىس
 اول حضرت آلھى بونلر
 نىڭ شىرىنى مەندىن دەفە

سجده فيموزر ديمكدر كوننك اؤي ايره آمرن ماصلاب اينه كي شونك اوچوندر كم
 اوشمو ايكي وفتده كولمه اورون بواب صوراولري طاهرراك بولور اوشموسه
 فراتده بو من زلات سجده اريدنك ايكنچي سيدر فتوئانده شيج محي الدين فديس
 سره اوشمو سجده اظلام ديوب نسيبه ايلامشدر (قل) اينكل سن اي محمد
 عليه السلام مشركرگه (من رب السموات والارض) كمدر كوكلري هم برارني
 بوقدن بار اينكوجي (قل لله) اينكل سن اوشمو سؤالنه اوزك جواب بوروب كوكلردنك
 و برلردنك نه اي الله نه اي عز چونكه اول مشركرنك هم اوشمو جوابدن باشقه
 حوايري بوقدر (قل) اينكل سن آقنري ازام قبول كم كوكلردنك و برلردنك خالق الله
 نه اي بولسه (اولمعدنم من ذنوب اولياء) ايا سر نوتدك مو خدای تعالی دن باشقه
 دوستلري و معبودلري بهي بارعه عالمزني بار اوجوي خدای تعالی ايكانن باساكز
 ي اوچون شول خدای تعالی گه گمه عبادت قبوليسز پونلرغه نابوناسز و پونلري دوست
 نوناسز و عالانكه اول پونلرگز (لا يهئكون لانفسهم نفعاً) مالك بولمبلار و كوچلري
 بنمي در اوز نعلسرينه بر فسادده ابرشدر وگه (ولا ضراً) هم اوزلردن بر ضرري
 كينارور گه ده كوچلري بنمي در بس اوزلري حفته فائده و ضررگه كوچلري
 بنما گچ باشقه رغه فائده ابرشدر وگه هم ضرري كينار وگه نچوك كوچلري بنسون
 (قل) اينكل سن آندرغه (هل يستوي الاعمي والبصير) ايا بر ننگز بولور مو صوفر
 كشي ايله كوزلري كوره نورغان كشي بهي صوفر حكمتك بولغان پوزنه طابونوجي
 كشي ايله كوكل كوزي كورگوجي و خدای تعالی گه گمه عبادت اينكوجي كشي بر
 ننگز بولور مو البته بولماس (ام هل تستوي الظلمات والنور) يا ايسه بر ننگز
 بولور مو كشر و شريك فاراهولقلري ايله ايمان و توحيد باقطليفي البته بر ننگز
 بولماس (ام جعلوا لله شركاء) يا ايسه فيلدلر و باصاديلر مو اول كافرلر خدای تعالی
 اوچون شرنداين شريكلري كم (خلقوا كخلقه) باراندلر اول شريكلر خدای تعالی نك
 ياراتمافي شكلي بهي خدای تعالی بار قيلغان مخلوقانلر شكلي مخلوقانلري بار فيلدلر
 (فتشابه الخلق عليهم) بس شيهي و بلمسز بولدي بارانولغن نرسه آنارغه بهي
 خدای تعالی بارانقان نرسه لر قايسبلري و شريكلري بارانقان نرسه لر قايسبلري
 ايكانن آيروپ بيله آلمايچه شيهه ده فالدلر مو البته شيهه ده
 عاليلري بوقدر زيرا كه آنلرنك خدايغه شريك اينتوب نوتقان نرسه لر
 و معبودلري هيچ بر نرسه ي بارانقانلري يوق بلكه اوزلري عاجز و مخلوقلر در

اينكل ديوب دعا بولدي
 شول حالده هوانن ر
 صاعه كيلوب اربني
 يدروب هلاك ايلاندي
 عامر بو حالني كور كراچ
 ايندي با محمد سن عدايتكا
 دعا قبولوب اريددي
 هلاك ايندرنك ايمدي
 من سوك اوستوكا شواقدر
 كسوب لشكرار ايله
 كيلور من كم منم و ايه دن
 سني هيچكم فونارا آلماس
 ديوب كيتدي ايكنچي
 كون فليچيني بيلنه
 باغلاب و سونگون فواينه
 آلوب اكر محمد كه هم
 اولوم فرشته سينه اوچو
 راسام هر ايكي سيمي
 اوشمو سونگو ايله اولتو
 رور من ديوب بولعه
 چغان ايددي حق سبحانه
 و تعالی نك امري ايله بر
 فرشته آني فانان ايله
 صوغوب آطندن يقولدي
 شول حالده نزنده بر
 علت پيدا بولوب شول
 سبيلي كوب عدا بلانوب
 هلاك بولدي اوشمو عامر
 ايله اربد طوغر بيسنده
 مذكور آيت كر يمه نازل
 بولدي نيانندن

(قُلْ) ايتكلس آنلرغه (الله خالق كل شىء) الله تعالى در بارچه نرسهنى بارانقوچى
 ويوفندن بار ايتكوچى آندن باشقه هيچ بر خالق يوفدر بس آندن باشقه معبود
 هم بولماس (وهو الواحد) هم اول خداى تعالى ارگه در (الفقار) فير ايتكوچى وبارچه
 نرسه گه غالب بولغوچيدر (انزل من السماء ماء) ايندردى خداى تعالى كوكنن صونى
 يعنى كوك طرفندن ياكه بولوطن بغمورنى باودردى (فسالت اودية بقدرها)
 بس آندى اول يغمورصوندى ببلغه لر اوز مقدارى ابل يعنى بعضلى الوغ ببلغه لر وبعضلى
 كچكنه چرماقلى بولوب آنديلر (فاحتمل السيل) بس كوناردى اول آغا تورغان صو
 اوز بىك اوستونده (زبد رابيا) فاباروب اوستنكه چققان كوكبى يعنى صوده بولغان
 چوب چارلىر كوكب بولوب صونك اوستونه چقديلر صافى صواوزى آستنده قالدى
 (ومما يوفدون) دخى شول نرسه دنكم ياندرور لر آدميلر (عليه في النار) آنك
 اوزرينه اوطك (ابتغاء حلية) زينت وبيزانا تورغان نرسه لرنى استاب (او متاع) يا ايسه
 صاوتلر وفورالار كىي فائده لانا تورغان نرسه لرنى استاب يعنى يوزوك و آلفه هم
 بلازكلر كىي زينت اسبابى باصاو اوچون ياكه صاوط وتورلى فورالار باصاو اوچون
 اوطك صالوب اربتوله تورغان تيمور و باقر هم آلتون وكموش كىي نرسه لر دن هم بعضلرنك
 بولغوچيدر (زبد مثله) صو اوستونه چققان كوكب شكللى كوكب يعنى آنلر نك هم
 اريگانلر ندىن صوك فوشلغان چوب چارلىرى آبرلوب كوكب بولوب اوستنكه چچارلىر
 صافى معدن اوزى آستنده فالور (كذلك يضرب الله الحق والباطل) اوشانداق مثال
 كىيلتورور خداى تعالى حلقى و طوغر بلقغه هم باطلغه يعنى حق و طوغرى سوز
 خلقنك فائده سى اوچون ايندرلگان بغمور صوى شكليدر هم كراكلى نرسه لرنى
 باصار اوچون اوطده اربتولگان معدن شكليدر باطل و بالغان سوز شول صونك
 هم اريگان معدن نك اوستلرينه چققان چوب چاردن جبولغان كوكب شىكليدر هيچ
 فائده سى يوق هم بىك تيز بنار سريع الزوالدر (١) (فاما الزبد) بس اما اول صو
 ابل اريگان نرسه نك اوستلرينه چققان كوكب (فينهب جفا) بس كينار اول ويوقغه
 چغار باراقسىز و طاشلا مش بولغانى حالده (واما ما ينفع الناس) واما آدميلر گه فائده
 بيرا تورغان نرسه صافى صوهم اربتولگان معدن شكللى (فيمكث في الارض) بس
 فالور اول وتورور برده تاكم آدميلر آنك ابل فائده لانورلر (كذلك يضرب الله
 الامثال) اوشانداق ضرب فيلور و كىيلتورور خداى تعالى مثاللرنى و نرسه لر نك
 اوخشاشلرن بيان فيلور تاكم شول مثاللرنى فكرلاب عبرت آلسونلر اوچون

(١) يعنى حق و طوغرى
 بولغان دين كوكنن نارل
 بولور بس هر كىسه
 اوز بىك استعدا دينه كوره
 فيض آلور و فائده لانور
 صكره حق ابل باطل بر
 بر سندن آبرلور چوب
 چارلر كوكب بولوب صونك
 اوستونه چچارلى شكللى
 باطل و بالغان حقدن
 آبرلوب تيرلكده بوقغه
 چغار حق اوزيگنه فالور
 تفسير جمالبدن

تفسير عالملى اوشبو آيت كرمه نك تاويلنده كوپ. لطيفه لى و اشار تلى بيان
 ايلامشلى در تفصلى جواهر التفسيرده مسطوردر (لَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ) پروردكارلر نيك
 فرمانينه اجابت ايتكان و بوى صونغان كمسه لى كه بولغوچيدر (الْحَسَنَى) ايز گوزا
 يعنى جنت (وَالَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُ) و پروردكارلر نيك فرمانينه اجابت ايتماگان هم
 حكيمنه بوى صونماگان كمسه لى (لَوْ اَنَّ اِهْم) اكر بولسه ايدى آنلر نقى (مَا فِى الْاَرْضِ
 جَمِيعًا) يرده گى نرسه نك بارچه سى (ومثله معه) دغى آنك اوخشاشى يعنى بوتون
 ير يوز ندا گى مال و دولت ايله پنه شونك قدرلى مال و دولتلى اول كافرلر نك ملكند
 بولسه ايدى (لافتدوا به) البته اوزلر ن عذابدن فوتقار و اوچون فدا قىلورلر ايدى
 و بيرورلر ايدى آنلر شول ماللر نك همه سىنى (اُولٰٓئِكَ) اوشبو گروه (لَهُمْ سُوٓءُ
 الْحِسَابِ) بولغوچيدر آنلرغه حسابنك فاطيسى كم ايز گولكلرى قبول ايتولماس
 و باوزلقلىرى هيچك بارلقانماس (وَمَا وِجْهٌ جَهَنَّمَ) هم آنلر نك قايتاچق اورنلرى نموغدر
 (وَبِئْسَ الْمِهَادُ) ونى ياوز اورندر اول نموغ (اَفَمَنْ يَعْلَمُ) ايا هر كمسه كم بلور اول
 (اِنَّمَا اُنزِلَ الْبَيْكُ) شونيك سنك صارى ايندرلگان نرسه (مَنْ رَبِّكَ) پروردكارنك
 (الْحَقُّ) حق و طوغرىدر يعنى سكا ايندرلگان قرآنغه ايمان كيلتوروب آنى حق
 و طوغرى ديوب اشانغان كشى بولور مو (كَمَنْ هُوَ اَعْمَى) شول كمسه شكلى كم اول
 صوفردر يعنى كوكل كوزى صوفردر طوغرى بولنى كورماس و قرآن نك حقلغن
 آكلاماس قرآن نك حق ايكانن بله تورغان كمسه دن مراد حضرت حمزه رضى الله
 عنه در و صوفر دن مراد ابو جهل عليه اللعنه در ديمشلى (اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُولُو الْاَلْبَابِ)
 موندن باشقه توگلدركم اوگوت آلور و عبرتلا نور قرآن برله عقل ايلارى يعنى
 عقللرى عناد وجدالدى صاف بولغان كمسه لى (الَّذِينَ يُوْفُونَ بِعَهْدِ اللّٰهِ) شول
 كمسه لى كم وفا قىلورلر خداى تعالى نك عهدينه كم الميثاق كو ننده باغلاغانلر در
 (وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ) هم صندرماسلر و بوزماسلر آنلر اول عهدنى (وَالَّذِينَ يَصُلُّونَ)
 دغى شول كمسه لى كم توناشورلر (مَا اَمَرَ اللّٰهُ بِهِ اَنْ يُّوَصَلَ) شول نرسه گه كم
 بيوردى خداى تعالى آنك ايله توناشلمش بولوغه يعنى صلّه رحم قىلغان و قرنداشلر ينه
 توناشقان كمسه لى ياكه هيچده آيور ماينچه بارچه پيغمبرلر گه هم بارچه كتابلرغه
 ايمان كيلتورگان كمسه لى (ويخشون ربهم) دغى قورقورلر آنلر پروردكارلر نيك
 عذابندن (ويخافون سُوٓءَ الْحِسَابِ) هم قورقورلر حسابنك فاطيلغندن (وَالَّذِينَ
 صَبَرُوا) دغى شول كمسه لى كم صبر قىلدلر و جداديلر نفسلر ينه آغر و چيتمن بولغان

اشلر گه (ابتغاه وجه ربهم) پرور دكلار بىنك راضيلقن استامك اوچون (واقاموا الصلوة)
 هم تورغوز ديلر نمازنى (وانفقوا ممالهم) دى نفاقه بىر ديلر بىز آنلرغە رزقلا ندرغان
 نرسەدن يعنى مال لرنندن زكوت و صدقه بىر ديلر (سرا وعلا نية) باشرن هم آشكارا
 (ويدرون) هم دفع فيلور و كيتارور ايديلر (بالحسنه السيئة) ايز گولك ايله باوزل قنى
 يعنى بر يامانلق اشلاسلر آنك آرطندن بغشيلقن اشلاب اول يامانلقنى كيتار ديلر
 بغشيلقلىرى گناهلرينه كفارت بولدى يا كه گناه سوكنده توبه فيلوب شول گناهنى
 دفع فيلدلر (اولئك) اوشبو صفتلر ايله صفتلانغان كەمسەلر (لهم عقبى الدار) بولغو چيدر آنلرغە
 آخرت يورطينك ايز گو جزاسى (جنات عدن) دائم وباقى بولغان جنت باقچىلرى كم
 (يدخلونها) كرورلر آنلر اول جنت باقچىلرينه اوزلرى (ومن صالح) دى كرور
 هر بر ايز گو بولغان كەمسە (من اباؤهم) انار نك آنالرنندن (وازواجهم) هم
 خانولرنندن (وذرياتهم) دى بالالرنندن (والملائكة يدخلون عليهم) هم فرشتهلر
 كرورلر آنلر اوزرينه (من كل باب) هر بر ايشكندن يعنى جنت قاپقالر بىنك هر قابوسندن
 فرشتهلر كرورلر آنلرغە ايتورلر (سلام عليكم) هميشه سلامتلكدر سزلر گه (بما
 صبرتم) دنياده وفتده صبر فيلغانكز سببلى يعنى دنياده وفتكز ده محنت وقاطيلقارغە
 هم طاعت و عبادتكه چداغان ايدكز ايمدى شونك برابر نده جنتده سزلر هميشه
 سلامتلكده و عافيتده بولورسز (فنعيم عقبى الدار) بسنى خوش بولدى آنلر اوچون
 آخرت يورطى (والذين ينقضون عهد الله) وشول كەمسەلر كم بوزارلر الله تعالى نك
 عهدىنى (من بعد ميثاقه) اول عهدنى بر كىنكلنلىرى سوكنده يعنى بر مرتبه شول
 عهدنى قبول فيلوب آنك برله افرار ايتكاملرنندن شولك بوزارلر وعهدكه خلافلىق
 فيلورلر (ويقطعون) هم كىسارلر آنلر (ما امر الله به ان يوصل) شول نرسە نىكم
 بيورغاندر خدای تعالى آنك برله توتاشلمش بولوغە يعنى صلە رحم فيلماسلر
 وقرنداشلرنندن كىسولورلر يا كه پيغمبرلرنك وكتابلرنك بارچەلرينه ايمان كيلتورماينچه
 آبروب بعضلرينه غنه اشانورلر (ويقتلون فى الارض) دى يرده فساد و بوزلق
 فيلورلر (اولئك) اوشبو صفتلر ايله صفتلانغان گروه (لهم اللعنة) بولغو چيدر آنلرغە
 رحمتدن برافلىق (ولهم سوء الدار) هم آنلرغە در آخرت يورطينك ياوز جزاسى
 (الله يبسط الرزق) الله تعالى كيك فيلور رزقنى (لمن يشاء) اوزى تلاگان كەمسە گه
 (ويقدر) هم طار فيلور خدای تعالى رزقنى اوزى تلاگان كەمسە گه (وفرحو بالعبوة
 الدنيا) وشادلانديلر مكه مشركلىرى دنيا تركلكى ايله (وما الحيوه الدنيا فى الآخرة)

و تو گلدر اوشبو دنیانک ترکلمکی آخرت یورطی فاشنده (الامناع) مگر آزغنه فائده لانا تورغان نرسه در کم هیچده اعتباری و یقاسی بوقدر (ویقول الذین کفروا) وایتهلر کافرلر (لولا انزل علیه) نی اوچون ایندرلما دی محمد علیه السلامه (ایة من ربه) بر علامت اوزینک پروردکار نندن یعنی بز استاگان معجزه نی نی اوچون کورساتمی دیورلر (قل) اینکل سن ای محمد علیه السلام آنلرغه (ان الله یضل من یشاء) در سنلکده الله تعالی ضلالنکه نوشورور اوزی نلاگان کمسه نی (ویهدی الیه من اناب) هم هدایت فیلور و کوندرور اوز طرفینه اوزینه انابت اینکلن و قایتقان کمسه نی یعنی هدایت و ضلالت خدای تعالی نکل نلامکی ایله در بر کمسه نی خدای تعالی ضلالنده فالدرسه نیقدر علامت و معجزهلر کورسده فائده بیرماس (الذین امنوا) شول کمسه لر کم ایمان کیلتوردیلر و اشاندیلر خدای تعالی گه (وتطمئن قلوبهم) هم قرارانور آنلرنک کوکل لری (بذکر الله) الله تعالی نکل ذکر ایله (الابد کر الله تطمئن القلوب) آگاه بولنکر کم الله تعالی نکل ذکر ایله گنه کوکل لر قرار طابار (الذین امنوا) شول کمسه لر کم ایمان کیلتوردیلر (و عملوا الصالحات) هم ایند گو عمل لر اشلا دیلر (طوبی لهم) نی بخشی ترکلدر آنلرغه دنیاده (وحسن مآب) هم بخشی قایتناچق اورندر یعنی آخرتده اورنلری جنتدر یا که طوبی دن مراد جنتد اگی طوبی یغاچیلر (کذلک ارسلناک) اوشانداق بز بیاردک سن ای محمد علیه السلام پیغمبر ایتوب (فی امة قد خلت) شول امتکه کم اوتکندر (من قبلها امة) آنلردن الگار ای باشقه امتلر (لتتلوا علیهم) سا کم سنک اوقوماقک اوچون آنلر اوزرینه (الذی اوحینا الیک) بز سکا وحی اینکلن نرسه نی یعنی قرآنی (و هم یكفرون بالرّحمن) و حالانکه آنلر کافر بوللر و اشانمیلر رحمت اینکوچی خدای تعالی گه آنلردن مراد مکه مشرکلر بدر کم آنلرغه سز رحمانغه سجده فیلسکر دیگاچ رحمان کمدر بز آنی بلمیمز دیوب جواب بیردیلر (قل) اینکل سن ای محمد علیه السلام اول مشرکلرگه (هو ربی) اول رحمان منم پروردکارم و یارانتوچی خدایمدر (لا اله الا هو) بوقدر هیچ برعبادنکه مستحق معبود مگر اول خدای تعالی گنه در (علیه توکلت) آنک اوزرینه گنه من نوکل فیلدم و اعتماد ایتدم کم اول اوزی منی سز لرگه غالب فیلور (والیه متاب) هم آنک ضاریدر منم قایتووم روایت ایدلمشدر کم فریشدن بعضلری رسول صلی الله علیه وسلم حضرتینه ایتدیلر ای محمد بز سکا شولوقنده ایارورمز و ایمان کیلتورورمز سن اوزکنک قرآنک ایله مکه تیکراسنده بولغان طاوولر نی اورنلردن کوچرگل تا کم

بزلرگه ير ابركن بولوب فالسون هم يرني ياروب آغا تورغان يلغه لر وچشمه لر
 پيدا قىلغل بزلر ابگون ابگايك هم بزنگ بابامز قصى بن كلابنى نرگز گل تا كم سنك
 پيغمبر ابدكئنى بزلرگه سويلاسون اوشبو اشلرني بولدر ساك بزسكا اشانورمز
 ديدبلر حق تعالى دن آيت كىلدىكم (وَلَوْ أَنَّ قُرْآنًا سِيرَتَ بِهِ الْجِبَالُ) واگر بولسه
 ايدى شونداين بر قرآن كم آنك ايله طاولر يورتولسه لر واورنلرندن كوچرلسه لر
 ايدى (أَوْ قَطَعْتَ بِهِ الْأَرْضَ) يا ايسه اول قرآن ايله ير يارلوب چشمه لر چقسه ايدى
 (أَوْ كَلَّمَ بِهِ الْمَوْتَى) يا ايسه آنك سببلى اولوكلر سويلاشدرلسه ايدى يعنى دنيا ده
 اوشبو صفتلر ايله صفتلانغان بر كتاب بولسه ايدى البته اوشبو سكا ايندرلگان
 قرآن بولور ايدى يا كه قرآن سببلى اوشبو اشلر واقع بولسه ايدى شولوقنده ده
 اول مشركلر ايمان كىلتورماسلر ايدى هميشه عنادارنده ثابت بولورلر ايدى (يَلُ
 اللَّهُ الْأَمْرَ جَمِيعًا) بلكه الله تعالى نئيدر و آكا مخصوصدر اشنگ بارچهسى يعنى اول
 مشركلر اينكانچه نوگنلر موندانين اشلر قرآن سببلى هم سنك فرمانك ايله وجودكه
 كىلماسلر بلكه بارچه اشلر الله تعالى نك نلامكى ايله و آنك حكىمى بوينچهغنه بولور
 (أَقْلَمُ بِبِئْسَ الَّذِينَ آمَنُوا) ابا اميدسز بولماديلر مو ايمان كىلتورگان كه سله لر يعنى
 مؤمنلر بولماديلر مو (۱) (أَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ) شونيكم اكر نلاسه ايدى خداى تعالى
 (لَهْدَى النَّاسَ جَمِيعًا) البته هدايت قىلور ايدى واسلام دينينه كوئندرور ايدى
 آدميلرنك بارچه سن يعنى هدايت الله تعالى نلامكى ايله گنه بولور الله تعالى تلاماسه
 الله نيقدر معجزه لر كورسه لر ده ايمان كىلتورماسلر ديوب مؤمنلر بلورلر (وَلَا يَزَالُ
 الَّذِينَ كَفَرُوا) وهميشه بولورلر كافرلر كم (نُصِيبَهُمْ بِمَا صَنَعُوا) ايرشور آنلرغه آنلرنك
 اشلاگان اشلرى سببلى يعنى كفر وتكذيبلرى سببلى آنلرغه هميشه ايرشور
 (قَارِعَةً) قاطى عذاب كم آنلرنك همهلر ن هلاك قىلور (أَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا مِنْ دَارِهِمْ)
 يا ايسه اينار اول عذاب آنلرنك يورطلر ينه باقن بولغان يرگه يعنى آنلر بلا ومخندن
 هيچه فورتولماسلر (حتى ياتى وَعْدُ اللَّهِ) تا كم كىلگانگه چه خداى تعالى نك وعدهسى
 يعنى قيامت يا كه مكه فتح ايتولا كان كون كىلگانگه چه (أَنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ)
 درستلكده خداى تعالى خلافق ايتماس وعده هه حق سبحانه وتعالى اولحضرت صلى
 الله عليه وسلمگه تسلى اوچون بيورورك (وَأَعَدَّ اسْتَهْزَى بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ) وتحقيق
 استهزاء ايتولدى ومسخره كه توتولدى سندن السكارى بولغان پيغمبرلرني هم مشركلر
 سنى استهزاء قىلورلى شكلى (فَأَمَلَيْتُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا) بس مهلت بيوردم من كافر بولغان
 شونى بلورلر

(۱) كشاف صاحبى ديمشدر
 كم بو اورنك باس علم
 معناسنده در يعنى ابا
 بولماديلر مو مؤمنلر
 هدايت نك الله تعالى
 نلامكى ايله گنه بولمافن
 ديمكدر حاصل معنا
 شولدركه مسلمانلر بر
 اولوغ معجزه ظاهر
 بولسون ده شول معجزه نى
 كوروب بارچه مشركلر
 ايه ان كىلتورسونلر ديوب
 تلارلر ايدى بس حق
 تعالى بيوردىكم اوشبو
 آنلر اولزلى صورغان
 معجزه لر ظاهر بولسه ده
 الله تعالى آنلرنك هدا
 يتلر نلاماسه آنلر ايمان
 كىلتورماسلر هدايت الله
 نك ارادهسى ايله گنه
 بولور مؤمنلر اولزلى
 شونى بلورلر

كهسه لرگه يعنى دنيا ده بر مدت آنلرني راحت لىكده ودوانده توندم (ثم اخذتهم) صكره توندم من آنلرني عذاب وعقوبت برله (فكيف كان عقاب) بس نچوك بولدى مينم آنلرني عذاب فيلماقيم يعنى آنلر فاطى عذابقه گرفتار بولدبلر (افمن هو قائم) ايا شول كهسه كم اول نورغوچيدر صافلاماق ايله يعنى صافچى وكوزانوب نورغوچيدر (هلى كل نفس) هر بر نفس اوزرينه يعنى هر بر كشي نك اشلرن كوزانوب جزا بيرگوچيدر (بما كسبت) آنك اشلاگان اشى ايله بخشيلق وبمانلقدن حاصل معنى بنده لرنك بارچه اشلرن كوزانوب نورغوچى وفيلغان عملارينه كوره جزالرينى بيرگوچى خدای تعالى برابر بولورمو هيچ نرسه گه كوچلرى بنمى نورغان ضعيف وعاجز پونلر ايسل البته برابر بولماس (وجعلوا لله شركاء) وفيلدبلر اول مشركلر خدای تعالى گه شريكلرني يعنى پونلرني خدايغه شريك ايتوب توندبلر (فل) ايتكل سن اى محمد عليه السلام آنلرغه (سوهوم) آطا كز سز وصفلاكز اول شريك ايتوب تونقان نرسه لرگرنى اوزارينه لايق بولغان اسملر هم صفتلر ايله صكره كورور سز آنلر معبودلك كه مستحققر مو يا كه بوقه مو مراد شولدر كم خدای تعالى نى عالم فادر وسبع هم بصير كبنى كمالات اسملرى ايسل نسميه ايدلور اوشبو اسملرنك هيچ برسى ايله پونلرني نسميه ايدلماس بس آنلر نچوك معبود بولورلر (ام تبتوننه) بلسكه سز خبر بيرما كچى بولاسز خدای تعالى گه (بما لا يعلم فى الارض) شول نرسه برله كم بلماس خدای تعالى آنك يرده بارلقينى يعنى دنيا ده هيچده بولماغان وبولماقنى محال بولغان شريكنى سز خدای تعالى گه بلدرما كچى بولاسز (ام بظاهر من القول) يا كه ظاهر دا گى سوز ايله گنه اول پونلرني خداينك شريك لريدر ديوب ايته سز مو يعنى هيچده اصلينى وحقيقتى نى اويلا مابنچه مجرد ظاهر دن گنه خداينك شريكلرى ديوب نسميه فيلاسز مو فارا بوزلى زىگينى آق ديوب آطاو كبنى (بل زين للدين كفروا) بلسكه زينتلى ايتوب كورساتولدى كافرلرگه (مكرهم) آنلرنك مكرلرى وبالفانلرى (وصدوا عن السبيل) هم طيولمش بولدبلر آنلر طوغرى بولدن واسلام دينندن (ومن يضل الله) وهر كمنى ضالته فالدرسه خدای تعالى (فما له من هاد) بس بوقدر اول كهسه اوچون هيچ بر هدايت ايتكوچى وبولغه كوندركوچى (لهم عذاب فى الحيوۃ الدنيا) اول كافرلرگه بولغوچيدر عذاب دنيا نرلكلكنده اولتورلك واسير ايتولمك هم فسطلق وباشقه بلالر كبنى (وللعذاب الآخرة اشق) والته آخرت عذابى چيتنراك وقاطيرافدر آنلرغه دنيا عذابندن (وما

لَهُمْ مِنْ اللَّهِ مِنْ وَاقٍ هَمَّ يَوْفِرُ أَنْلِرِ اۋچون آنلرنى خدای تعالی نڭ عذابندن
 صافلاۋچى و فوتسارۋچى (مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي شَوْل جَنَّتْ نڭ اۋخشاشى وصفتى كم
 وَعَدَّ الْمُتَّقُونَ) وعده ايتولديلر تقوالقى قىلغۈچىلر و گناهدن صافلانۋچىلر اول جنتكه
 كرو برله (تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ) آقار آنڭ آغاچلرى آستندن يلقه لر (أَكْلُهَا
 دَائِمٌ) اول جنت نڭ يمشلرى دايىمدر كم هر گىز بتماس و توكانماس (و ظَلْمًا) دغى
 آنڭ كولا گهسى هميشه بولور هيچده بتماس يعنى دنيانڭ يمشلرى نيقدر كۈب
 بولسه لرده آشاغاندن صوڭ بتارلر اوشانداق دنياده قوباش نوشكاندن صوڭ
 كولا گه بتار جنت نڭ يمشلرى هم كولا گه لرى آندان نوڭلدر بلكه دائىمى در
 هيچده زایل بولماس و بتماس (نَلَّكَ) اوشبو صفتلر ايله صفتلانغان جنت (عُقِبَى الَّذِينَ
 أَنْقَوْا) گناهدن صافلانغان كمسه لرنڭ عافىتى و صوڭكندن بارا نورغان اورنلرى در
 (وَعُقِبَى الْكُفْرِ بَيْنَ النَّارِ) و كافرلرنڭ عافىتلرى نيموڭ اۋپىدر كم اولگاندىن صوڭ
 اورنلرى شول اۋط بولاچقدر (وَالَّذِينَ آمَنُوا هُمْ أَكْثَرُ) وشول كمسه لركم بىردكېز
 آنلرغه كتابنى يعنى كتاب اهلىنڭ مؤمنلرى عبدالله بن سلام و آنڭ يولداشلرى
 هم نجران نصارالردن سكسان كمسه هم يهن وحى نصارالردن ايمان كياتورگانلرى
 كىبى (يَفْرَحُونَ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ) شادلانورلر آنلر سڭا ايندرلگان نرسه گه يعنى
 قرآنغه (وَمِنَ الْأَحْزَابِ مَنْ يَنْكُرُ بَعْضَهُ) هم كفر و ضلالت لشكرلردن باردر اول
 قرآن نڭ بعضىسنى انكار ايتتورغان كمسه يعنى يهود و نصارادن حى بن اخطب و كنانته
 بن الربيع هم آنلرنڭ يولداشلرى كىبى بعضلرى قرآن حكم لرنڭ اوز دينلرينه خلاف
 بولغانلرينه اشانمسلر انكار قىلورلر (قُلْ) ايتكل سن اى محمد عليه السلام آنلرغه (أَنَّمَا أَمْرٌ
 أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ) موندن باشقه نوڭلدر كم من بيورلدم خدای تعالی گه عبادت قىلمايم برله
 (وَلَا أُشْرِكُ بِهِ) دغى بيلوردم من شونڭ برله كم شرك كىلتورماسمن خدای تعالی گه
 وسزلرر آڭا عزيرنى هم مسيحنى شريك ايتوب تونقان شكلى من آڭا هيچ بر
 نرسه نى شريك ايتوب تونماسمن (إِلَيْهِ أَدْعُوا) اول خدای تعالی گه گنه من اوندارمن
 خلفنى (وَالَيْهِ مَأْبٌ) هم اول خدای تعالی صاريدرمنم فاي تووم (وَكَذَلِكَ) واوشانداق
 يعنى نڭا كم اولگى امتلر گه كتابلرنى آنلرنڭ اوز نلر نچه بباردك شونڭ شكلى
 (أَنْزَلْنَاهُ) بز ايندردك قرآننى سڭا (حُكْمًا عَرَبِيًّا) حق ايله باطل آراسنده حكم
 ايتكوچى عرب تلىده بولغۈچى كتاب ايتوب (وَلَنْ أَتَّبِعَهُمْ) واگر سن
 ابارساڭ اى محمد عليه السلام اول مشركلرنڭ آرزولرينه كم آنلر سنى آنا

باھالارنىڭ دىنلارنىڭ اوندارلىر ياكە يېۋىدىلارنىڭ آرزولارنىڭ ابارساڭ كەم آنلر
سنى اوز قىلارنىڭ قايتورغە چاقارلر (بَعْدَ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ) كىلگىنى سۆكۈنە سىڭا
علم يعنى حىقلىقنى بىلگىنىڭ سۆگىدە آنلرنىڭ آرزولارنىڭ ابارساڭ (مَالِكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ
وَلِيٍّ) بوندىر سىڭ اۋچون سنى خدای تەالى نىڭ عتابىدىن ئوتقارغۇچى ھىچ بىر
دوست (وَلَا وَاقٍ) ھەم بوندىر ھىچ بىر صافلاغۇچى سنى خدای تەالى نىڭ عتابىدىن
روايت ايدامشدر كەم يېۋىدىلر اول حضرت صلى الله عليه وسلم گە طەنە قىلۇپ ھېمىشە
خانۇن آلماق واۋبولاننىڭ ايلە شىغلانەدەر اكر اول پېغمبەر بولسە كۆپ خانۇن
آلماس ايدى دېۋرلر ايدى حىق تەالى دن آيت كىلدىكەم (وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رِسَالًا) وَتَحْقِيقِي
يَتَارِدُ كَيْفَ رَسُولَ لِرَبِّي (مَنْ قَبْلِكَ) سىندن الگارى اى محمد عليه السلام (وَجَعَلْنَا إِيَّاهُمْ
أَرْوَاجًا) ھەم قىلدىقۇمۇر و بىردىك اول پېغمبەرلر گە خانۇنلرنى (وَذَرِيَّتَهُمْ) دىخى بالالارنى
يعنى سىندن اولىڭى پېغمبەرلر نىڭ ھەم خانۇنلرنى وبالالارنى بار ايدى خانۇن آلماق
پېغمبەرلر كەم خىلاف ئوگىلدر (وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ) ودرست بولمادى ھىچ بىر پېغمبەرگە
(أَنْ يَأْتِيَ بَابًا) آنىڭ كىلتورماكى بىر علامتى يعنى ھىچ بىر پېغمبەر اوزلىگىدىن بىر
مەجزە كورسانا آلماس و كۈچى يىتماس (أَلَا بِإِذْنِ اللَّهِ) مگر خدای تەالى نىڭ اذنى
وتلامكى ايلەگنە كورسانور مشر كلرگە جوايدىر كەم آنلر رسول صلى الله عليه وسلم دن
ئورلى آيتلر و مەجزەلر كورسانماكن صورارلر ايدى بس حىق تەالى بيوردىكەم ھىچ
بىر پېغمبەر اوزلىگىدىن مەجزە كورسانا آلماس (لِكُلِّ آجَلٍ كِتَابٌ) ھەر بىر وقتنىڭ
بازلقان ھكىمى باردىر كەم ھەر قاچان اولوقت ايرىشسە شول ھكىم ظاھر بولور ياكە
ھەر كەننىڭ اجلى واولە تورغان وقتى خدای تەالى قاشىندە بازلقاندىر خدایدن باشقە
ھىچكەم آنى بىلە آلماس (يَعْمُرُوا اللَّهَ مَا يَشَاءُ) بوغالتور خدای تەالى اوزى تلاگان
نرسەنى (وَيُثَبِّتُ) ھەم ثابت قىلور اوزى تلاگان نرسەنى (وَعِنْدَهُ أُمَّ الْكِتَابِ) و خدای
تەالى قاشىندەدر كىتابنىڭ اصلى يعنى لوح المحفوظ كەم ھەر نرسە آنندە بازلقاندىر
بعضىلر دېمىشلردىر كەم اوزى تلاگان نرسەنى بوغالتوردىن مراد شولدىر كەم بىندە نىڭ
عمل دىقترىدىن ھىچ بىر جزا مترتب بولمى تورغان عمللارنى يعنى اشلاگان اۋچون
ئوابدە بولمى تورغان گناھدە بولمى تورغان اشلارنى بوغالتور باشقە عمللارنى
يعنى اشلاگان اۋچون ئواب يەكە گناھ بولالتورغان اشلارنى ثابت قىلور و عمل
دىقترىدە قالدورور ياكە توبە قىلغان كەمسە نىڭ ياوزلقلرن بوغالتور و آنىڭ اورنىنە
ايندگولكلرنى ثابت قىلور ياكە زمانە افتىناسنچە شرىعت ھكىملردىن بعضلرن نىسخ

فيلور و بعضلرن ثابت فيلور ديمكدر بونلردن باشقه ناويلر هم كويدر والله
 تعالى اعلم (وَأَنْ مَا تُرِيكَ) واگر بز كور سانساك سكا اي محمد عليه السلام
 (بَعْضَ الَّذِي نَعْتَمُهُمْ) اول كافلرگه بز وعده فيلغان عذابنك بعضسيني (اوتوفينك)
 يا ايسه وفات ايندر ساك و اولتور ساكبز سني آنلرغه عذاب كيلودن الگاري
 (فَانَمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ) بس موندن بلشفه توگلدر كم سنك اوزرگا لازم بولغان نوسه
 رسالتي ايرشدرودر و شريعت حكملرن بيان فيلودر (وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ) و بز نك
 اوزر مژگه در آنلردن حساب آلو و عمل لرينه كوره جزالرن بيرو (أَوْلَمْ يَرَوْا) ابا
 كور ماسلر مو مكه اهلي (أَنَا نَاتِي الْأَرْضِ) شونيكم بز كيلر مژرگه يعني بز نك حكم
 و فر مانيمز كيلدر كافلرنك بلررينه (نَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا) بز كيمونامز اول يرني
 طرفلردن يعني برام برام اول ير نك طرفلرن مشركلر ملسكندن چغاروب مسلمانلر
 تصرفينه كرتامز يا كه مراد يهوديلرنك قلعهلرن هم بلررن و باقچهلر برام برام مسلمانلر
 فولينه كرتامز ديمكدر (وَاللَّهُ بِحُكْمِكُمْ) و خدای تعالی حكيم فيلور كفر اهلي نك بلررن
 كيمونو هم اهل اسلامي غالب فيلوايل (لَا مَعْصِيَةَ لَكُمْ بِهِ) بوقدر هيچ بر رد فيلقوچي
 و قابتاروچي آنك حكيميني (وَهُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ) هم اول خدای تعالی تيز حساب
 اينكوچيدر (وَقَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ) و تحقيق مكر قبلدبلر و ياوزلغني فصد
 ايتديلر اوزلر نك پيغمبرلرينه اوشبو مشركلردن الگاري بولغان كمسلر (فَلِلَّهِ
 الْمَكْرُ جَمِيعًا) بس خدای تعالی كه مخصوصدر بارچه مكرلر اوچون جزا بيرو (يَعْلَمُ
 مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ) بلور اول خدای تعالی هر كمسه نك اشلي نورغان اشيني
 بخشيلق و يمانلقدن هم شوگا كوره جزا بيرو (وَسَيَعْلَمُ السُّكَفَارُ) و تيزدر كم بلورلر كافلر
 شونيكم (لَمَنْ عَقِبَى الدَّارِ) كمگه بولور اينگو بولغان آخرت بورطلي يعني جنت
 كمگه بولور شوني بلورلر (وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا) و ايتهلر كافلر يعني مكه مشركلري
 و يهود اولوغلري ايتهلر (لَسْتَ مَرْسَلًا) سن خدای طرفندن ييارلگان پيغمبر
 توگلسن اي محمد ديوب (قُلْ) ايتكل سن آنلرغه (كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا) كفايه ايتكوچيدر
 خدای تعالی گواه بولوب منم پيغمبرلكيمه (بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ) منم ايله سز نك آراده
 (وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ) دخي آنك فاشنده كتاب علمي بولغان كمسه يعني لوح
 المحفوظني كوروب بلگوچي جبرائيل عليه السلام گواهدر يا كه قرآنني بلگوچي
 مؤمنلر گواهدر در منم پيغمبرلكيمه يا كه مراد حضرت علي المرتضى در يا ايسه كتابدن
 مراد توراندر يعني تورانني بلگوچي عبدالله بن سلام گواهدر

سورة ابراهيم عليه السلام مكية اثنتان وخمسون آية

١٤ نچى سورة ابراهيم عليه السلام سورەسى مكده نازلدر ايللى ايكى آيتدر

بسم الله الرحمن الرحيم

(الر) الله اعلم بوراد شرح نساو بلانده ما تريبدى قدس سره دن منقولدر كه سوره
 اوللر نك بولغان حروف مقطعه خدای تعالی طرفندن ابتلاء و امتعاندنر تا كم مؤمن نك
 تصدیقى و كافر نك نكذبى ظاهر بولور و بعضار اوشبو حرفلر قرآن نك اسملر بيدر
 ديورلر (كتاب انزلناه اليك) اوشبو قرآن شول كتابلر كم ايندر كبز آنى سنك
 صارى اى محمد عليه السلام (لتخرج الناس) تا كم سنك چغار ماڤك او چون آدميلرنى
 (من الظلمات الى النور) فارانقولقردن باطلياق صارى يعنى اول قرآن بيورغان
 بولغه خلقنى دعوت قيلولر آنلر نى كفر و نفاق هم شك و گمان فارانقولقردن ايمان
 و اخلاص هم يقين نورينه چغار ماڤك او چون قرآننى سكا ايندر ك (باذن ربهم)
 پروردكارلر نك حكى و توفيق بيرما كى ايل (الى صراط العزيز الحميد) غالب هم
 ماقتالنهش بولغوجى خدای تعالی نك بولينه يعنى آدميلرنى اسلام دينينه كوندر ما كك
 او چون سكا قرآننى ايندر ك (الله الذى له ما فى السموات) آنداين الله تعالى نك
 بولينه كم آنك ملكنده در كوكلر ده بولغان نرسه (وما فى الارض) هم برده بولغان
 نرسه (وويل للكافرين) ونى كويونچ هم عسرتدر اول قرآنغه اشانماغان كمسه لر كه
 (من عذاب شديد) فاطى بولغوجى عذابدن كم قيامنده آنلرغه ايرشور (الذين
 يستعجبون الحيوۃ الدنيا) آنداين كافرلر و اشانما اوچيلر كم سويارلر آنلر و اختيار
 قيلولر اوشبو دنيا تركلكن (على الآخرة) آخرت سعادتى اوزرينه يعنى دنياغه غنه
 كوكل قويوب آخرت نى ايسلرينه كيلتور ماسلر (ويصدون عن سبيل الله) هم طيارلر
 آدميلرنى خدای تعالی بولندن يعنى پيغمبر كه و قرآنغه ايمان كيلتور و دن طيارلر
 (ويبغونها عوجاً) دخی استارلر آنلر خدای تعالی بولى او چون فكقرلغنى يعنى توغرى
 بول توكل ديما كچى بولالر (اولئك) اوشبو صفتلر ايل صفتلانغان كمسه لر (فى ضلال
 بعيد) حقلقدن براق بولغوجى ضلالنده و آزغونلقده لردر زاد المسيره كلتور مشركم
 قريش مشركلرى اينورلر ايدى باشغه پيغمبرلر كه ايندرلغان كتابلر هيچ برسى
 هر بجه توكل همهسى عجم نلنده نى او چون بو محمد كه كيلگان كتابغه هر ب نلنده

بولغان حق تعالى دن آيت كېلىدىكىم (وما ارسلنا من رسول) وىبارمادىكىز ھىچ بىر
 پېغمبىرنى (الابلسان قومە) مگر اوز قومىنىڭ تىلى ايلە يباردىكى بەنى ھىر بىر پېغمبىرنى
 شول اوزى قايسى قومدىن بولسە شول قومنىڭ تىلى ايلە سويلاشە تورغان ايتىدىكى
 ھىم آڭا ايتىدىغان كىتابىنى شول قومنىڭ تىلى ايلە ايتىدىكى (لېيىن لېم) تاكىم بىيان
 ايتىسون اوچون اول پېغمبىر آنلرغە شىرىعت ھىكلەرنى وىخداى تعالى نىڭ امر ونھى لىرنى
 ھىم سوڭىدىن بىز آڭلامادىق دىيۈپ ايتىورگە بول قالماسون اوچون آنلرنىڭ اوز
 تىللىرىنى يباردىكى (فبضل الله من يشاء) بس ضلالتكە توشورور و طوغرى
 بولدىن آداشدرور وىخداى تعالى اوزى نىلاگان كەمسەنى (ويھدى من
 يشاء) ھىم طوغرى بولغە كوندورور اوزى نىلاگان كەمسەنى و آڭا توفىق بىرور
 (وهو العزيز) و اول وىخداى تعالى غالبدر اوزىنىڭ ھىكلەندە (الحكيم) ھىكىمت ابا سىدىر
 اوزىنىڭ اشلرنىدە (ولقد ارسلنا موسى) و تىحقىق يباردىكىز موسى پېغمبىرنى (باياتنا)
 قىدر تىمىزنىڭ دىلىللىرى ايلە يا كە ظاھر و آچىق بولغان مەجىزەلر ايلە يباردىكى ھىم آڭا
 بىيوردىق (ان اخرج قومك) شوپىلە دىيۈپكىم چىقارغىلىسن اوزىڭنىڭ قومىنى بەنى
 اسرايىلىنى (من الظلمات الى النور) كىفر و ضلالت قارائىنقولىقلىرىدىن ايمان و ھىدايت
 باقۇپلىغىنە (وذكرهم بايام الله) ھىم نصىحت ايتكىل و اوگو تىلا گل آنلرنى وىخداى تعالى نىڭ
 كۈنلىرى ايلە بەنى اوڭى امىلرنىڭ احوالىنى و آنلرنىڭ باشلىرىنە كىفران نەمت قىلولىرى
 سىببىلى كىلىگان بلالرنى و عىذابلىرىنى آنلرغە بىيان قىلۇپ آنلرنى اوگو تىلا گل تاكىم
 شۇنى ايشىتۇپ عبرت آلسونلر (ان فى ذلك لايات) درىستلىككە او شىبو ذىكر ايتۇلگان
 نىرسەدە البتە علامىلر باردر وىخداى تعالى قىدر تىنە (لكل صبار شكور) ھىر بىر بلالرگە
 صبر ايتىكۈچى نەمتلىرگە شىكرانە قىلغۇچى اوچون (واذ قال موسى لقومه) و ياد ايتكىل
 اى مھىد ئىلە السلام شولوقىنىڭم ايتىدى موسى پېغمبىر اوزىنىڭ قومىنە بەنى
 اسرايىلغە ايتىدى (اذكروا نعمة الله عليكم) ياد ايتىكۈزىز اى بنى اسرايىل الله تعالى نىڭ
 سىزلىرگە بىرگان نەمتىن (اذ انجىكم من آل فرعون) شولوقىندە كىم قونقاردى سىزنى
 الله تعالى فرعون كىشىلىرىدىن (بسومونىكم سوء العذاب) طانتوتوز ايتىلەر آنلر
 سىزلىرگە عىذابنىڭ قاطىسىن و سىزنى اوزلىرىنە نىل ايتۇپ قاطى اشلر اشلانور ايتىلەر
 (ويذبحون ابناءكم) ھىم بوغازلار ايتىلەر آنلر سىزنىڭ اوغلىلىرىڭىزنى فرعوننىڭ
 ھىكىمى ايلە (ويستحيون نساءكم) دىغى تىرىك قالدورور ايتىلەر سىزنىڭ قىز بلاللىرىڭىزنى
 اوز خاتونلىرىنە خىمت ايتىدور اوچون (وفى ذللكم) و او شىبو مھىت و قاطىلىقكە

(بَلَاءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ) پروردگار کز دن اولوغ بولغوجى صنماق بولدى سزنىڭ
 اوچون يعنى خدای تعالی سزنى شونىڭ ايله امتحان قىلدى بلارغه صبر قىلماق كز
 ظاهر بولسون اوچون يا كه خدای تعالی نىڭ سزنى فرعوندىن فوتقارماقنى ر بگزدن
 سزنىڭ اوچون اولوغ نعمت بولدى (وَإِذْ نَادَى رَبُّكُمْ) دخى ياد قىلسىڭر اى بنى
 اسرائيل شونىڭم آ كاهلندردى سزنى پروردگار كز وسزلىرگه اعلام قىلدى شويلى
 دىوبكم (لَئِنْ شَكَرْتُمْ) ا گر شكرانه ايتسا كز سز خداینىڭ نعمتلىرىنه (لَا يَزِيدَنَّكُمْ)
 البته من آرندورورمن سزگه اول نعمتلىرى (وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ) وا گر كفران نعمت قىلسا كز
 ومم بىرگان نعمتلىر مگه تارشى شكرانه ايتماسا كز (إِنَّ عَذَابَ لَشَدِيدٍ) درستلىك
 منم عذابم قاطىدر كفران نعمت ايتكوچىلىرگه (وَقَالَ مُوسَى) وا بنى موسى پيغمبر
 بنى اسرائيل قومينه (إِنْ تَكْفُرُوا أَنْتُمْ) ا گر كافر بولسا كز سزلىر يا كه كفران
 نعمت ايتسا كز سز (وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا) هم يرده بولغان كسسه نىڭ بارچەسى
 كافر بولسەلر (فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ) بس درستلىك خدای تعالی موگسزدر سزنىڭ عبادت كزگه
 وشكرانه كزگه محتاج توگلىدر (حميد) مافتالشمسدر اوزىنىڭ ذاتنده سزنىڭ مافتاوكزغە
 محتاج توگلىدر (إِلْمَ يَاتِكُمْ) ايا كىلما ديمو سزگه (نَبَأُ الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ) سزدن الگارى
 بولغان كسسه لرنىڭ خبرلىرى (قَوْمِ نُوحٍ) نوح پيغمبر قومىنىڭ خبرلىرى (وَعَادٍ) هم عاد
 قومىنىڭ خبرلىرى (وَتَمُودَ) دخى تمود قومىنىڭ خبرلىرى (وَالَّذِينَ مِن بَعْدِهِمْ) هم آنلردن
 ضوك بولغان كسسه لرنىڭ خبرلىرى سزگه كىلما ديمو (لَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا اللَّهُ) بلماس آنلرنىڭ
 سانلرن مگر خدای تعالی گنه بلور (جاءتهم رسليهم بالبينات) كىلدىلر اول قوملرگه
 آنلرنىڭ پيغمبرلىرى ظاهر و روشن بولغان دليللر ايله يعنى خدای تعالی دن ايندىرلىگان
 كتابلر ايله يا كه معجزه لر ايله كىلدىلر (فَرَدُوا أَدْبَابَهُمْ) بس قايتاردىلر آنلر
 اوزلرنىڭ قوللرن (فِي أَفْوَاهِهِمْ) آغزلرىنه يعنى اول قوملر پيغمبرلىرى آنلرنى اسلام
 دىنينه اوندا گاج آچولردن بارماقلىرن نىشلادىلر يا كه عجبلا نولردن قوللرن آغزلرىنه
 قويدىلر يا كه سويلاشما كز دىوب قوللرى ايل پيغمبرلرنىڭ آغزلرن قاپلادىلر
 (وَقَالُوا) هم ايتدىلر آنلر پيغمبرلرگه (أَنَا كَفَرْنَا بَمَا أُرْسَلْتُمْ بِهِ) درستلىكده بىز كافر
 بولدىق و اشانماق سز آننىڭ ايله بىبارلىگان نرسه گه يعنى بىز سزنىڭ سوز كزگه
 اشانماسمىز (وَأَنَّا لَقِيَ شَكَّ مِمَّا تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ) هم درستلىكده بىز شكده و گماندهمىز
 شول نرسه طوغرى بىسندن كم سز اوندىسىز بىزنى آننىڭ صارى (مُرِيبٍ) تهمتكه نوشورگوجى
 شكدهمىز يعنى سزنىڭ پيغمبرمىز دىگان سوز كزگه بىز اشانمىمىز بلكه الله نىندايىن فاسد

غرضلر وبوزوق نيتلر ايله ايتنه تورغانسز ديووب شكلا نامز ديديلر (قالت لهم وسلمهم) ايتدیلر اول قوملرگه آنلرنك پیغمبرلری (آنی الله شك) ایا خدای تعالی نك بارلقنه شك باردروموز سزنی خدای تعالی گه دعوت فیلامز (فاطر السموات والأرض) كوكلرنی هم بولرنی یاراتقوچی خدای تعالی (بدعوكم) دعوت فیلادر وچاقرادر خدای تعالی سزنی ایمانغه (لیغفرلكم) ناکم مغفرت فیلسون اوچون سز لرگه وبارلقاسون اوچون اگر ایمان کیلتورسا ئز (من ذنوبكم) گناهلر ئزدن یعنی ایمان کیلتور وذن الگار ی قیلغان گناهلر ئزنی (ویؤخرکم الی آجل مسمی) هم کیچكدرسون اوچون سزنی وسزگه مهلت بیرسون اوچون بر بیلگولانگان مدنکه چه یعنی اجل لر ئز بئکانگه چه (قالوا) ایتدیلر اول قوملر پیغمبرلرنك اوشبو سوزارینه جواب بېروب (ان انتم الا بشر مثلنا) سز توگلئز مگر بزنك شكلی آدمیلر سز یعنی صورتئز و قیافتئز نق بزنك شكلیدر آرتق بئرئز یوقدر بس بزنك آرامزدن سزگنه نهوك پیغمبر بولاسز (تریدون ان تصدونا) سز تلابئز شو نیکم طیبسا ئز بزنی پیغمبرلکنی دعوا قیلمانئز ایل (عما کان یعبد اباؤنا) بزنك آنالرمز طابونغان نرسه دن یعنی بزنی پوتلرغه طابونودن طیبماچی بولاسز (فاتونا بسلطان مبین) بس کیلتورئز سز بزگه دعوا ئز نك در سنلکینه آچق دلالت ایتنه تورغان دلیلنی آنلر معجزه لر کورسه لرده همیشه اشانماس ایدیلر اوزلرنك عنادلرنده ثابت بولوب ینه دلیل ومعجزه صورادیلر (قالت لهم وسلمهم) ایتدیلر اول قوملرگه آنلرنك پیغمبرلری (ان نعن الا بشر مثلکم) بزتوگلمز مگر سز نك شكلی آدمیلر (ولکن الله یمن علی من یشاء) ولکن خدای تعالی منت فویبار و پیغمبرلک نعمتن بېرور اوزی تلاگان کسه گه (من عباده) بنده لرندن یعنی سز نك شكلی آدمیلر بولساقده خدای تعالی بزگه پیغمبرلک نعمتن بېرگان وسزلرنی حق دینگه اوندار اوچون بیار گاندر (وما کان لنا ان نأتیکم بسلطان) وممکن بولمادی بزگه بزنك کیلتور ما کیمز سز لرگه بر دلیلنی ومعجزه نی (الا باذن الله) مگر الله تعالی نك فرمانی ونلاما کی ایل گنه ممکن بولدی یعنی اگر خدای تعالی نلاسه گنه بزلر معجزه کورساته آلورمز اوزلکیمزدن بر اش قیلا آلماسمز (وعلی الله فلیتوکل المؤمنون) وخدای تعالی گه گنه کرا کدر کم توکل فیلسونلر مؤمنلر وآئها اشانوچیلر (وما لنا ان لا نتوکل علی الله) ونی نرسه در بزلرگه یعنی بزنك تی عذر مز باردر شوگا کم توکل قیلماساق بز الله تعالی گه (وقد هدینا سبیلنا) وحالانکه تحقیق کوندردی اول بزنی

بزنك بوليمزغه يعنى بزلرنى اسلام دېنينه واوزينه اير شدراتورغان بولغه كوندرى
 بس بز نهوك آڭا توكل قىلمايق (ولنصبرن) هم البته بز صبر قىلورمز وچدارمز
 (على ما اذنبونا) سزنك بز نى رنجما كئزگه وبالغانغه نوتما كئزغه (وعلى الله
 فليتوكل المتوكلون) و خداى تعالى گه گنه كرا كدر كم توكل ايتسونلر توكل ايتكوچيلر
 (وقال الذين كفروا) وايتدىلر كافر بولغان كهمه لر (لوسلم) اوزلر بىزنى رسوللر بىنه
 (لغرض جنكم من أرضنا) البته بز چغارورمز سزنى اوزمزنك بىر مژدن (اولنعودن
 فى ملتنا) يا ايسه سز قايتور سز بزنك دېنمزگه يعنى دين و ملتده بزگه موافق
 بولور سز (فاوحى اليهم ربهم) بس وحى قىلدى اول پيغمبرلرگه آنلر نكهر وردكارى
 شوبله ديوبكم (لنهلكن الظالمين) البته بز هلاك قىلورمز ظالملىرى يعنى كافرلىرى
 (ولنسكننكم الارض) هم البته ساكن قىلورمز ونورغوزورمز سزلرنى آنلر نك
 بىرلرنده (من بعدهم) آنلرنى هلاك قىلغاندن سوڭ (ذلك) اوشبو وعده (لمن خاف
 مقامى) شول كهمه اوچوندر كم قورقور اول منم آلدمه تورودن يعنى قيامت
 كوننده خداى تعالى حضورنده حكم وحساب اوچون تورودن قورقور (وخاف
 وعيد) هم قورقور اول منم عذاب قىلو ايله وعده قىلماقندن (واستفتحوا) دخى فتح
 استادىلر پيغمبرلر يعنى دشمانلىرى حقنده اوزلر بىنه خداى تعالى دن ياردم استادىلر
 يا كه دشمانلىرى ايله اوزلرى آراسنده حكم قىلوى و دشمانلرن هلاك قىلوى استادىلر
 (وخاف كل جبار عنيد) هم خور و اميد سز بولدى هر بىر عناد قىلغوچى باش طارتقوچى
 وايماندىن يوز دوندر گوچى كهمه (من ورائه جهنم) آنك آرطنده در نموغ يعنى
 محشر كوننده آنك باراچق اورنى نموغدر (ويسقى من ماء صديد) هم صوغارلور
 اول نموغده ارين وصارى صو ايله فانوشقان صودن يعنى صوماغلان وقتنده آڭا
 نموغ اهلينك جراحلىرى ندىن آفغان ارين وصارى صولرن اهر نورلر (يتجرعه)
 كوچلانوب بو طوم بو طوم ايتوب اچار اول صونى يعنى كوڭلى تلاماينچه بىك
 عذابلانوب اچار (ولا يكاد يسبغه) هم اوڭقايلىق ايله بو طو آلماس اول صونى بىك
 آچى ويوراكنى ياندر غوچى بولغانلىقتن (وباتيه الموت من كل مكان) دخى كىلور
 آڭا اولوم هر بر اورندن يعنى اعضالرينك هر قابوسى ارلارك دزجه ده بولوپ
 عذابلانور (وما هو بميت) وحالانكه اولگوچى نوڭلدر اول اوزى يعنى عذابنك
 قاطىلغندن اولوم حالينه اير شساده اوزى اولماس و اولوم آڭا كىلماس تا كم عذابنى
 سىز ماس ابدى (ومن ورائه عذاب غليظ) هم آنك آرطنده بولغوچىلر قاطى عذاب

يعنى اوشبو قدر عذاب وچينملىك اوستينه ينه آرطنده فاطى عذابلر آي كو توب
 نورور كم منگو شول روشچه عذابده فالور (مثل الدين كفووا بر بيم) اوزلر ينى
 بارانقان پرور دكارلرينه اشانماغان كمسهلر نك عمللرينك اوخشاشى شولدر كم
 (اعمالهم كرماد) آنلر نك قىلغان عمللرى شونداين كل شكلليدر كم (اشنتت به
 الريح) فاطى ايسدى اول كلگه جيل (فى يوم عاصف) بيك فاطى جيللى كونده يعنى
 كافرلر نك دنياده ايزگولك ديوب اشلا گان عمللرى اويولوب نورغان كل اوخشاشليدر كم
 بيك جيللى وداوللى كونده فاطى جيل ايسوب اول كلنى هواغه اوچروب طاراتوب
 بتورور آنلر نك عمللرى هم شولاي ضايع بولور ويوقفه چفار آخرنده هيچ فايكسى
 بولماس (لا يقرون) كوچلرى ينماس آنلر نك (مما كسبوا على شىء) دنياده اشلا گان
 اشلر ندين هيچ بر نرسه كه يعنى كافرلر قيامت كوندن دنياده اشلا گان ايزگولكلرن
 هيچده طابا آلماسلر وآنك ايله فائده لانا آلماسلر همهسى يوغتالوب بتكن بولور
 جيل اوچوروب بتور گان كلنى يا گادن جيوب بولماغان شكللى (ذلك) اوشبو اش
 يعنى اول كافرلر نك بز خشيلق اشلا دك ديوب گمان ايتولرى (هو الضلال البعيد)
 اولدر حقلقدن يراق بولغان ضلالت ويولدن آداشو (الم تر) ايا كور مادكمو سن
 وبلما دكمو (ان الله خلق السموات والارض) شونيكم خداى تعالى ياراندى كوكلر نى
 هم ير نى (بالحق) حلق هم طوغر يلق ايله (ان يشا ينهبكم) اگر نلاسه خداى تعالى
 كيتارور ويوق فيلور سزنى (ويات بخلق جديد) هم كيتورور سز نك اورنلر نرغه
 يا كا خلقنى كم آنلر سز نك شكللى بولماسلر كفر وتكذيبده (وما ذلك) وتو گلدر
 اوشبو اش يعنى سزلرنى يوق فيلوب سز نك اورنرغه ايكنچى خلقنى كيتورور
 تو گلدر (على الله بعزىز) الله تعالى كه چينن ومشكل زيرا كه اول خداى تعالى بارچه
 نرسه كه قادر در هيچ بر اش آكا چينن بولماس (وبرزوا لله جميعا) وحاضر بولورلر
 آدميلر بارچه لرى خداى تعالى حضورنده حساب وجزا اوچون (فقال الضعفاء) بس
 ايتورلر كفر اهلي نك ضعيفلرى يعنى توبان در جهه دا گيلرى واولوغلرغه اياروب
 يورگانلرى ايتورلر (للذين استكبروا) تكبرلك قىلغان و دنياده اوزلرن اولوغ توتقان
 كمسهلر كه يعنى كافرلر نك رئيسلر ينه واولوغلر ينه ايتورلر شويله ديوبكم (انا كنا
 لكم تبعاً) درستلكده بز بولدى دنياده وقتمزده سزلر كه ايارگوچيلر وسز كه اياروب
 پيغمبرلرنى يالغانغه توندق (فهل انتم مغنون عنا) بس سز بولور سز مو اوشبو كون
 كيتارگوچيلر بزدن (من عذاب الله من شىء) الله تعالى نك عذابندن بر نرسه نى

یعنی دنیادہ بز سز لر گہ ایاروب کافر بولغان ایڈک ایمدی بو کون سز بزنی عذابدن
 فونقارا آور سز مو فوتقار کز دیور لر (قالوا) ایتور لر کافر لر نك اولوغ لری آنلر غہ
 اعتدار فیلوب ای بز نك قومیمز (لو عدینا اللہ) اگر بزنی طوغری بولغہ کوندر گان
 بولسہ ایڈی خدای تعالیٰ (ایمدینا کم) بز ہم سزنی طوغری بولغہ کوندر ور ایڈک
 وعذابدن فوتلور ایڈک ایمدی بز اوز مز عذابدن فوتولا آلمغاچ سزنی نچوک
 فوتقار ایق بز نك شفاعتیمز قبول ایتولماس (سواء عیننا) برابر و تیگز در بز لر گہ
 اوشبو کون (أجزعنا) ابا فریاد ایتدک وزار یلق قیلدقمو بز عذابنك قاطیلغندن
 (أم صبرنا) یا ایسہ صبر قیلدق و جداب تور دقمو تموغ اہلی عذاب قاطیلغندن تمام
 عاجز بولوب زار یلق ایتساک و یغلا ساق بر فائده بولماس میکان دیوب بشیموز بل
 یفلار لر ہیچدہ فائده بولماس و عذاب بکلا بولماس صکرہ صبر فیلوب نیک توروب
 قارار آنندن ہم فائده بولماغاچ ایتور لر بز گہ بو کونده یغلاب زار یلق ایتساکدہ
 صبر فیلوب نیک تور ساقدہ هر ایکسی برابر و بر تیگز در هیچ فائده یوقدر (مالنا
 من محیص) یوقدر بز نك او چون هیچ بر فاچا نورغان اورن وصفو ناچاق بر خدای
 تعالیٰ نك عذابندن (وقال الشیطان) دخی ایتور شیطان یعنی ابلیس (لما فسی الامر)
 اونالگانی زماندہ اش یعنی محشر یوندہ بار چه خلایق حساب ایتولوب جنت اہلی
 جنتکہ و تموغ اہلی تموغہ کرماک ایلہ خدای تعالیٰ نك حکمی اجرا ایتولگاچ تموغ
 اہلی جبولوب ابلیسنی شلتہ فیلور لر بز نك بو عذاب نہ گرفتار بولماقیمز غہ سن
 سبب بولدک سن و سوسہ فیلوب بز لر نی بولدن چغار دک دیور لر شولو قندہ ابلیس
 آنلر غہ جواب بیروب ایتور ای شقاوت اہل لری (ان الله وعدکم وعد الحق)
 درستلکدہ خدای تعالیٰ وعدہ قیلدی سز لر گہ حق و طوغری بولغان وعدہ ایبل
 اشلا گان عمل لر کز گہ کورہ حساب و جزا ایتولور سز دیوب (و وعدتکم) ہم من دہ
 وعدہ قیلدم سز لر گہ بالغان وعدہ ایبل فیسات یوق حساب ہم عذاب یوق اگر
 بولسہدہ پونلر کز سز گہ شفاعت فیلور لر و عذابدن فوتقار ور لر دیوب (فاخلفتکم)
 بس خلا فلق ایتدم من سز لر گہ وعدہدہ یعنی اوشبو کون وعدہ منک بالغان ایکانی
 ظاهر بولدی (وما کان لی علیکم من سلطان) و بولمادی منم سز نك اوزر کز گہ هیچ
 بر ایرکلی لکم یعنی من سز گہ ایرکلی تو گل ایتدم سز لر نی کوچلاب کفر و ضلالتکہ
 نوشور مادم اوز اختیار لر کز ایبلہ توشد کز ہم منم سوز منک درستلکینہ هیچ بر
 دلیمدہ یوق ایڈی (الا ان دعوتکم) مگر شولکم من اون دادم سزنی یاوزلقغہ

هم وسوسه فيلدم (فَأَسْتَجِبْنَاهُ لِي) بس سز لر اجابت ايندكز مكا ومنم سوز منى طكلا ب
 مكا ايار دكز اشك صوكيني اويلا ب فارامادكز (فَلَا تَلْوُمُونِي) بس شلنه لاماكز سز
 منى اوشبو كون (وَلَوْ مَوَّاهُ أَنْفُسِكُمْ) هم شلنه لاكز اوز لر كزنى زيرا كه سز نك ضالته
 فالماقكز طوغر بيسنده من عيبلى نو گل من اوزكز عيبللى لر سز خدای تعالى نك سوزن
 اونو طوب منم سوز مگه ايار دكز بس مكا اوپكه لاماكز اوزكز گه اوپكلا كز (مَا أَنَا
 بِمَصْرُحِكُمْ) من سز لر نك فر يادكز غه اير شكوچى وسزنى عذابدن فوتقار غوچى
 نو گل من (وَمَا أَنْتُمْ بِمَصْرُحِي) هم سز لر منم فر يادمغه اير شكوچيلر نو گل سز ومنى
 عذابدن فوتقارا آلماس سز (أَنْ كَفَرْتُ) در سنلكده من كافر بولدم اوشبو كون
 (بِمَا أَسْرَكْتُمْ مِنْ قَبْلِ) شول نر سه گه كم سز شريك فيلور ايدكز منى خدای
 تعالى گه موندن الگارى يعنى دنبا ده وقتكز ده سز منى خدا يغه شريك ايتوب منم
 سوزم بوينچه يورور ايدكز ومكا اطاعت فيلور ايدكز بو كون من سز نك شول
 اشكز دن بيز گوچيمن راضى نو گل من (أَنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ) در سنلكده ظلم
 ايتكوچيلر گه يعنى مشركلر گه بولغوچيدر رنجتكوچى عذاب (وَأَدْخَلَ الَّذِينَ آمَنُوا)
 وكر گز ولش بولور لر ايمان كبلتورگان كمسه لر (وَعَمَلُوا الصَّالِحَاتِ) هم ايزگو عمل لر
 اشلا گان كمسه لر (جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ) شول جنتلر گه كم آغار آنلر نك
 آغارلرى آستندن بلغهلر (خَالِدِينَ فِيهَا) منگو فالغوچيلر بولور لر آنلر اول جنتلرده
 (بِأذن رَبِّهِمْ) پروردكارلرينك فر مانى ايله كر گز ور لر اول مؤمنلرنى جنتكه فرشته لر
 (تَعْبَتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ) اول فرشته لر نك بولا كلرى آنلرغه جنتكه سلامدر يا كه مؤمنلرنك
 جنتده بر بر سينه تعبه لرى سلام بير شودر كم بارچه آفتلر دن سلامتلكدر (أَلَمْ
 نَر) ايا كور مادكمو وبلما دكموسن اى بنده (كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا) نچوك مثال
 كبلتور دى خدای تعالى (كَلِمَةً طَيِّبَةً) پاك بولغوچى كلمه منى يعنى توحيد كلمه سى يا كه
 اسلام دينينه اونداماك كلمه سى (كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ) پا كيزه بولغان آغاچ شكليدر اول
 كلمه آنندن مراد خر ما آغاچى يا كه جنتدا گى بر آغاچدر (أَصْلُهَا ثَابِتٌ) اول آغاچ نك
 نوبى وطامرى قرار لانغاندر پرده (وَفَرَعُهَا فِي السَّمَاءِ) هم اول آغاچ نك بو طامغى كوكت
 يعنى بيك يوقارى چقغاندر (تَوَقَّى أَكْطَافَهَا) بيرور اول آغاچ اوزينك بيشينى (كُلُّ
 حِينٍ) هر بر وقتده كم خدای تعالى حكم ايتكاندر شول وقتده بيش بيرماكى ايله
 (بِأذن رَبِّهَا) پروردكارينك فر مانى ايله (وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ) ويبيان فيلور خدای
 تعالى مثال لرنى (لِلنَّاسِ) آدميلر اوچون (لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ) نا كم شايد آنلر اوگوت

هلاکت و عذاب اورنی بولغان نموغہ کر گز دیلر (يَصْلُوْنَهَا) کر ورلر اول مشر کلر
 نموغہ (وَبِئْسَ الْقَرَارُ) ونی یاوز فرار قیلاجق اورنلر اول نموغ (وَجَعَلُوا لِلّٰهِ اُنْدَادًا)
 هم قیلدیلر و توندیلر اول مشر کلر خدای تعالی اوچون اوخشاشلرنی یعنی پوتلرنی
 عبادتده خدایغه شریک ایتوب توندیلر (لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِ) ناکم آز درسونلر
 و آداشدرسونلر اوچون آدمیلرنی خدای تعالی بولندن واسلام دینندن (فَلْ اِيْتِكُل
 سن ای محمد علیه السلام اول مشر کلر گه (نَمْنَمُوا) فائده لانوگز سز دنیا تر کلکی ایلر
 وفانی دنیا ده بر نچه کون عمر لر گزنی پوتقه طا بونوب اونکار گز (فَإِنَّ مَصِيْرَكُمْ
 اِلَى النَّارِ) بس درستلکده سز نك فایتووگز نموغ اوطی صار بدر (فَلْ لِعِبَادِي
 الَّذِينَ اٰمَنُوا) اینکل سن ای محمد علیه السلام منم ایمان کیلتورگان بنده لرمگه و آنلرغه
 بیورغل (يُقِيمُوا الصَّلٰوةَ) ناکم اوتباسونلر آنار نمازنی (وَيَنْقُضُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ) هم
 نفقه بیورسونلر بز آنلرغه رزقلاندرغان نرسه دن یعنی مال لرندن زکوت و صرفه
 بیورسونلر (سِرًّا وَعَلٰنِيَةً) باشرن هم آشکارا یعنی نفل صدقه نی باشرن بیورسونلر
 ناکم ریادن براق بولور و واجب صدقه نی کشیلر گه کورساتوب بیورسونلر ناکم
 باشقه لر نك ابار ولرینه سبب بولور و آنلر اوشبو اشلرنی اشلاسونلر (مَنْ قَبِلَ اَنْ
 يٰۤاِيُّ يَوْمٍ) شولکون نك کیلما کنندن الگاری کم (لَا يَبِيعُ فِيْهِ) بوقدر صانو هم صانوب
 آلو اولکونده ناکم بنشما گان ایز گولکلرن صانوب آلوب طولتور ورلر ایدی
 (وَلَا خِلَالَ) هم بولماس دوستلق اولکونه ناکم دوستلرنك یاردمی ایلر عذابدن فونلورلر
 ایدی حاصل معنی قیامت کونی کیلودن الگاری نماز اوقونلر هم انعام واحسان
 فیلسونلر دیبکدر (اللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ) الله تعالی شول ذاتدر کم پارانندی
 کولکرنی هم یرنی (وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً) هم ایندردی کوکن صوننی یعنی یغمور
 یاوردردی (فَاَخْرَجَ بِسَه) بس چفاردی اول یغمور صوی سبیلی (مِنَ الثَّمَرٰتِ رِزْقًا
 لَّكُمْ) بمشلردن سزگه رزق بولسون اوچون کم شونك ایلر معیشت قیلور سز
 (وَسَخَّرَ لَكُمْ الْفَلَکَ) هم مسخر قیلدی خدای تعالی سزلرگه یعنی ایرکئزده قیلدی
 کیمه نی (لِنَجْرِیْ فِی الْبَحْرِ) ناکم یورسون اوچون اول کیمه دریاده (بِاَمْرِ) خدای
 تعالی نك فرمانی ایلر سزلر تلاگان طرفقه (وَسَخَّرَ لَكُمْ الْاَنْهَارَ) دخی مسخر قیلدی
 سزلرگه یلغه لر نی یعنی سز نك فائده لانه ائقئز اوچون یلغه لر نی حاضر لادی (وَسَخَّرَ
 لَكُمْ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ) دخی مسخر و مطیع قیلدی خدای تعالی سزلرگه قویاش ایلر

مكه شهرينك اورنى صوسز چول ابدى هيچ بر يولداس سز ا-ماعيل عليه السلام
 ايل آناسى هاجر شول يرده قالديلر ابراهيم عليه السلام آنلرنك حقنده دعا قيلول
 ايتديكم اي منم پروردكارم من اوزمنك بالالارمدن بعضلرن ساكن فيلدم (بود
 غير ذى زرع) ايگونلك بر بولماغان چوقورده يعنى ايگون ايگولمى تورغان
 صوسز يرده آنلرنى قالدردم (عند بيتك المعمر) سنك آنده آو اولماق هم صوغوش
 قيلماق حرام بولغان شرافتلى و قدرلى ابوكنك فاشنده يعنى كعبه الله اورنى ياننده
 آللرنى نورغوزدم بيتدن مراد كعبه نك اورنيدر زيرا كه ابراهيم عليه السلام اوشبو
 دعانى فيلغان وقتده كعبه الله بنا فيلغانى يوق ابدى حضرت ابراهيم بنه دعا قيلول
 ايتدى (ربنا) اي بز نك ربيمز من آنلرنى اوشبو اورنده ساكن فيلدم (ليقيموا
 الصلوة) نساكم نورغوز سونلر و اونا سونلر اوچون آنلر نمازنى وسكا عبادت
 اينسونلر اوچون (فاجعل ائمة من الناس) بس فيلغل سن آدميلردن بعضلرينك
 كوكلارن (تهوى اليهم) محبت فيلور آنلر صارى يعنى آدميلردن بعضلرى آنلرنى
 سوبوب آنلرنك يانلر بنه كيلسونلر و شفقت اينسونلر حق تعالى حضرت ابراهيمك
 اوشبو دعاسن قبول فيلدى حضرت ابراهيم اوزى آنلر يانندن كينكلاچده حضرت
 جبرائيل نك آياق باصقان يرندن زمزم چشمه سى چفوب هم كوب وقت اونماينچه
 عرب خلقندن جرهم قبيلسى اول اورنقه محبت ايدوب بارچه ماللرى و حيوانلرى ايل
 شونده كوچوب كيلديلر كون بكون خلقنك اول يرگه شوقى آرتوب هر طرفدن
 آنده كيل تورغان بولديلر مكه مكرمه شهرى پيدا بولدى ابراهيم عليه السلام
 آنلر حقنده دخی دعا قيلول ايتدى (وارزقهم من الثمرات) هم رزق بيرگل سن
 اوشبو مكه شهرى اهلينه يمشلردن (العلم يشكرون) شايدكم آنلر شكرانه فيلور لر
 سنك بيرگان نعمتلرنگه حضرت ابراهيمك اوشبو دعاسى هم مستجاب بولدى مكه
 شهرى ايگون ايگولمى تورغان صوسز ير بولسه ده آنده تورلى يمشلر پيدا بولدى
 تفسير انوارده مذكور دركم يازلقده جابلكدده هم كوزلكده وقش كوننده بولانورغان
 يمشلرنك هر فايوسن مكه مكرمه ده بر كونده طاهاق ممكندر حضرت ابراهيم نكرار
 دعا قيلول بيوردى كم (ربما انك تعلم) اي بز نك ربيمز درستلكده سن بل سك
 (ما نخفى وما نعلن) بز ياشوره تورغان نرسه نى هم بز آشكارا قيبلا تورغان نرسه نى
 يعنى بز نك بارچه اشلمرمنى سن بل سك (وما يخفى على الله من شئ) وياشرن
 بولماس الله تعالى كه هيچ بر نرسه (فى الارض ولا فى السماء) يرده هم كوكدده يعنى
 خداى تعالى كوكداهى نرسه لرنك بارچه سيني بلسوچيدر (الحمد لله الذى) حمد و ثنا

آندابن خدای تعالی گه در کم (وَهَبْ لِي عَلَيَّ الْكَبِيرَ) باغشلا دی اول مئا اوزینک
 فضلی ورحمتی ایله قارطایقان کونمه (اسماعیل و اسحاق) ایکی ارغللر اسماعیل هم
 اسحاقنی حضرت اسماعیل ابراهیم علیه السلام آلتمش دورت باشنده و فنده و حضرت
 اسحاق نوسفان توفز یا که بوزده اون ایکی باشنده و فنده دنیاغه کبلدی دبه مشلر
 (ان رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ) درستلکده منم پروردکارم البته دعای ایشتکوچیدر و قبول
 ایشتکوچیدر ابراهیم علیه السلامک اوشبو سوزنه بالالرن خدای تعالی گه دعا فیلوب
 نلاب آلهانلقینه اشارت باردر (رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ) ای منم پروردکارم
 فیلعل سن منی نمازنی قائم فیلعوچی و اوتا گوچی (وَمَنْ ذَرَبْتَنِي) هم منم بالالرنی ده
 نمازغه دایم چیلدی ایشتکوچیلر فیلعل ابن عباس رضی الله عنهما دن منقولدر کم اوشبو
 دعا برکاتنده حضرت ابراهیم اولادندن هر وننه بر جماعت حق دینده ثابت بولورلر
 (رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءَنَا) ای بزنگ پروردکارم قبول ایشتکل سن منم دعایمنی (رَبَّنَا اغْفِرْ لِي)
 ای بزنگ ربیم سن بارقاغل منی (وَلَوْ اَلَدَى) هم منم آنا آنا منی بارقاغل اگر
 سئنا ایمان کیلتورسه لر حضرت ابراهیمک آنا آناسی اوچون مغفرت استاب دعا
 فیلمانی خدای تعالی نک آنی اول اشدن نیی قیماقتدن الگاری ایدی یا که آنا
 آنا دیما کدن مرادی آدم و حوا علیهما السلامدر مشرک بولغان آنالری نوگلدر
 (وَلِلْمُؤْمِنِينَ) دخی مؤمنلرنی بارقاغل (يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ) حساب قائم بولغان کونن
 یعنی قیامت کوننده ابن عباس رضی الله عنهما بیورمشدر که مؤمنلردن مراد محمد
 علیه السلام امتلریدر (وَلَا تَحْسَبَنَّ اِلَهَ غَافِلًا) و حساب ایتما گل سن ای محمد علیه
 السلام خدای تعالی نی غافل و خبرسز دیوب (عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ) ظالملرنک ایشلی
 تورغان ایشلردن یعنی خدای تعالی البته غافل نوگلدر هر کمنک ایشلاگان ایشینی
 بلور و شوکا کوره جزاسینی بیورر (انما يوخرهم) موندن باشقه نوگلدر کم
 کیچکدرور خدای تعالی اول ظالملرنک عذابن (ليوم نَشْخُصُ فِيهِ الْاَبْصَارَ) شولسکونگه
 کم یوقاربغه فاراب ننگولورلر اولسکونده کوزلر فور فودن (مَهْطَعِينَ) آشوغوب
 باروچیلر بولغانلری حالده اول کوزلر نک ایالری هر صات میدانبه (مقنعی روسهم)
 باشلرن یوقاری کونارگانلری حالده (لا یرند الیهم طرفهم) کبری دونماس آنلر
 طرفینه آنلر نک کوزلری یعنی غایت فور فودن کوزلری یوقاری طابا فاراب
 ننگولگان بولور اوزلرن کورا آلماسلر (واقفتهم هوا) هم آنلر نک کوکللری
 بوش بولور عقل و فهمدن یعنی حیرت و دهشتدن عقللری کینکان بولور هیچ نرسه

آكلى آلماسلر (وَأَنْذِرِ النَّاسَ) وفور قنقل سن ای محمد عليه السلام آدمیلر نی (یومَ
 یَسْأَلُهُمُ الْعَذَابُ) شول کوندن کم کیلور اول کونده آنلرغه عذاب یعنی جان بیراتورغان
 کونلرندن یا که قیامت کونندن آنلر نی فور قنقل (فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا) بس اینورلر
 ظلملق قیلغان کسهلر ومشرکلر اول کونده (رَبَّنَا آخِرْنَا) ای بزنگ پرور دکلمز
 کیچکدر گل سن بزنی وبزگه مهلت بیر گل (أَلِيَّ أَجَلٍ قَرِيبٍ) بر یاقن بولغان مدنگه چه
 نجب دعوتک) تا کم اجابت قیلورمز سننگ دعوتکا یعنی سن زارگه عذاب قیلونی
 بر آز کیچکدر گل وبزنی یا کادن دنیاغه قایتارغل بز سننگ پیغمبرلرک ننگ سوزلرن
 قبول قیلورمز وایمان کیلتوروب ایزگو عمللر اشلارمز (وَنَنْفَعِ الرُّسُلَ) هم اباروره
 پیغمبرلرگه اولگی کبی تکذیب ایتماسمز ومشرک بولماسمز دیورلر حق تعالی ننگ
 امری ایل آنلرغه جواب بیروب فرشتهلر اینورلر (أُولَئِكَ تَكُونُوا آفَئِمْتُمْ مِنْ قَبْلِ
 آيَا آئِنْتُمْ اَيْنَكَانِ اَيْدِكُمْ تَوَكَّلُوا سِوَايَ مَوْلَانِ السَّكَّارِ) یعنی دنیاغه وفترده سز انط
 اینه ایدکتر شویله دیوبکم (مَا لَكُمْ مِنْ زَوَالٍ) یوقدر سز لرگه هیچ بر زوال یعنی
 بز لر منگو دنیاغه تورورمز هیچده اولماسمز وآخرت یور طینه بارماسمز دیوب انط
 اینه ایدکتر (وَسَكُنْتُمْ فِي مَسَاكِنِ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ) هم نور دکتر سز اوز نفسلرینه
 ظلملق ایتکان کسهلر ننگ اور نلرنده یعنی سز لردن السکاري بولغان عاد و ثمود
 قوملری ننگ اور نلرنده نور دکتر (وَنَسِيبَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ) دخی ظاهر بولدی
 وبلوندی سزگه شولکم نچوک قیلد فیز اول اولگی قوملرگه یعنی آنلرنگ پیغمبرلرن
 بالقانغه توتولری هم کافر بولولری سببلی آنلرغه نیندا برن عذابلر کیلسگانلکی هم
 فی روشجه هلاک بولغانلقلری سز لرگه معلوم بولدی آنلر ننگ اور نلرن وائلرن
 کوروب همه سینی بلدکتر (وَضَرَبْنَا لَكُمْ الْأَمْثَالَ) هم مثاللر کیلتور دکتر سز لرگه
 آنلر ننگ حالندن شولای بولا توروبده سز عبرتلانما دکتر وانصافقه کیلما دکتر دیورلر
 (وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ) ونعقیق مکرو حیل قیلدیلر کافرلر وطرشوب اشلادیلر اوزلریننگ
 مکرلرن (وَعِنْدَ اللَّهِ مَكْرَهُمْ) وخدای تعالی فاشنده بولغو چیدر آنلرنگ مکر وحیللریننگ
 جزاسی (وَأَنْ كَانَ مَكْرَهُمْ) هم درستلکده بولدی آنلرنگ مکر وحیللری (لَتَرْوُلَنَّ
 مِنْهُ الْجِبَالُ) شول روشجه فاطی وکوچلی کم اور نلرنندن کینارلر ایدی طاوولر اول
 مکر وحیللر ننگ قوتندن یعنی اول کافرلرنگ اسلام دینینه فارسى قیلغان مکر
 وحیللری طاوولر نی اور نلرنندن فوزغانورلق کوچلی ایدی یا که قوتلی ایدکه طاوولر
 شکلی بولغان شریعت حکملرن کینارو هم اوز گارتو اوچون آنلر اول مکر و

قیلور ایی قیلور ایی (۱) (فَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ) بس اویلا ساغل سن عداى تعالی نی
 (مخلوق وعده رسوله) اوز بئك پیغمبر رینه قیلغان وعده سینه خلافتی اینکو چی دیوب
 یعنی البته عداى تعالی اوز بئك وعده سینه خلافتی اینماس پیغمبر لر رینه نصرت و یاردم
 قیلور هم آنلری دشمنلر رینه غالب قیلور (ان الله عزیز) در سئملکده عداى تعالی
 غالب (ذو انتقام) انتقام ایله یدر یعنی دوستلر نك انتقامینی دشمنلر دن آور
 (یوم تبدل الارض) شوکونده کم آلدی لور برنی (غیر الارض) باشقه بر ایله
 (و السموات) هم کوکلر نیده باشقه کوك ایله آلدی لور یعنی قیامت کوننده بر هم
 کوك باشقه بولور اوشبو دنیا داغی بر ایله کوك بولماس (و برزوا لله الواحد القهار)
 هم ظاهر بولورلر آدمیلر و قبرلر ندن قوبارلوب محشر بر رینه بارورلر بر بولغو چی
 قیر اینکو چی عداى تعالی نك حسابی اوچون (وترى المجرمین يومئذ) هم سن
 کورور سن اول قیامت کوننده مشرکلر نی (مقرنین فی الافساد) بر گه ایستوب
 باغلانیشلر زنجیرلر گه یعنی همهلری بر گه زنجیرلر و بوغاولار ایله باغلانغان بولورلر
 یا که هر بر کافر بر شیطان ایله بر گه باغلانغان بولور (سیرا یلهم من فطران) آنلر نك
 کیه و ملری فطران دن بولغو چیدر کم عذاب اهلینک کیه میدر (بغشی و جوههم النار)
 فاپلار آنلر نك یوزلر ن اوط (لیجزی الله کل نفس) ناکم جزایر سون اوچون عداى
 تعالی هر بر کشیکه (ما کسبت) اشلانگان اشلینک جزایرینی (ان الله سریع الحساب)
 در سئملکده عداى تعالی نیزک ایله حساب اینکو چیدر بئده لر نی کم بر لحظه ده همهلر ن
 حساب قیلور (عذابا بلاغ للناس) اوشبو قرآن عبر ایبر شدر گو چیدر آدمیلر گه یا که
 اوشبو سورده بولغان وعظ و نصیحتلر کفایه اینکو چیدر آدمیلر اوچون (ولینذرنا
 هم فور قونولسونلر و اوگوت بیرلسونلر اوچوندر اول قرآن ایله) (ولیعلموا انما
 مواله واحد) دخی بلسونلر اوچوندر شو نیکم اول عداى تعالی بر بولغو چی معبوددر
 یعنی قرآنده بولغان دلیل لر نی فکر لب الله تعالی نك بر لکینی بلسونلر اوچوندر
 (ولینذکر اووالالنباب) هم وعظ لانسونلر و اوگوت آلسونلر اوچوندر عقل ایالری
 اول قرآنده بولغان وعظ و نصیحتلر ایله

(۱) علی المرتضی کرم
 الله تعالی و عینه حضرت مدین
 منوادر که اوشبو آیت
 کریمه نمر و دطالم حقن در
 نمر و حضرت ابراهیم
 اوطمه صالحه لاج آرتک اوط
 اچنده سلامت طورغا ن
 کور کاج ایندی ای ابراهیم
 سنک خدایک بیک اووغ
 ایکن من کوککه منوب
 سنک خدایک کورما چی
 بولام مملکتک اولوغلر نی
 نمر و دغه ایندی بلر بو فکردن
 فایتل کوك برددن بیک
 بر افسدر سن آنده منه
 آلماسن نمر و آنلر نك
 سوزن طیکلامادی کوککه
 منوب البته ابراهیم نك
 عداى کورورور من دیوب
 کر پچدن بر بیوک منارا
 باصان اول منارانی بک
 کوب اشلر کیچ و کوندر
 اشلات اوچ بل مدننده
 تمام ایندی بلر غایت بیوک
 منارا بولدی تمام بولاج
 نمر و اول منسارغه
 منوب کوککه طایپارادی
 کوك برددن نچرک برانی
 کورنسه آندن هم شولای
 کورندی اینکچی کین
 اول بیوک منارا چیمه رلوب
 خراب بولدی آنک فصه سی
 انشاء الله کیله چکده ذکر
 ایدلور مذکور منارا

سورة الحجر مكية ومي تسع وتسعون آية

۱۵ نجي سورة حجر سورہ سی مکہ ده نازلدر نوتسان نوز آبتدر

بسم الله الرحمن الرحيم

* (الر) الله اعلم بهراده حرفي مقطعه طوغر بسنتك علماء دن كوب سوزلر نقل ايدلمشدر
 وبعضيلر اوشبو حرفلر نك تاويل لرينه كر شماينچه مطلقا خداي تعالى كه نفويض
 اوليدر ديورلر بنايبعهده حضرت فاروق رضی الله تعالى عنه دن منقولدر كه آندن
 اوشبو حرفلر نك معنالي حقنده سوال ايلاديلر حضرت فاروق بيورديلر كم اگر
 من اوشبو حرفلر نك تاويلي خصوصنده بر سوز ايتسام متكفلدر دن بولور من مرادي
 نر سه ايكانن خداي تعالى اوزيگنه بلور رسول صلى الله عليه وسلم وما انامن المتكفلين
 يعني متكفلدر دن توگلمن ديوب بيوردي وبعضيلر اوشبو حرفلر نك هر برسي بوار
 اسمگه اشارندر ديوشلر مثلا آرده الي الله اسمينه لام جبرائيل اسمينه راء رسول
 اسمينه اشارت بولور يعني اوشبو قرآن جبرائيل واسطه سي ايله رسول عليه السلامه
 ايندرلگان كلام الله در (تلك آيات الكتاب) اوشبو اينلر كتاب آيتلريدر (وقرآن
 مبين) هم روشن وآچق بولغوجي قرآن نك آيتلريدر با كه هتني باطلدن آبر غوجي
 وظاهر ايتكوجي قرآن نك آيتلريدر كتاب ايله قرآن ايكيسي برذر (ربما يود الذين كفر وا)
 كوب وقتلر باردر كم اول وقتلرده كافر بولغان كه سهرلر سويارلر آرزو فيلورلر شونيكم
 (لو كانوا مسلمين) كلشكي مسلمان بولسهرلر ايدى آنلر يعني آخرتكه بارغاندن
 صوك دنباده اوزلرينك كافر بولوب يورگانك لرينه اوكونورلر كلشكي مسلمان
 بولغان بولساق ايدى ديوب آرزولارلر (ذرهم ياكلوا) فويغل سن اي محمد عليه
 السلام اول كافرلرني اوز حاللرنده وآنلردن كيچكل تا كم آشاسونلر دنبا نعمتلرندن
 (ويتمتعوا) هم فايده لانسونلر آنلر دنبا نرسه لر اييله (ويلهم الأمل) دغي
 شغل لاندرسون آنلرني و آخرت اشندن فالدرسون دنبا آرزولري يعني دنباده
 اوزاق توروני آرزو فيلوب آخرندن غافل فالسونلر (فسوف يعلمون) بس نيزدر كم
 بلورلر آنلر اوزلريده اشلرينك عاقبتني ناچارلغن (وما اهلكنا من قرية) وهلاك
 ايتما دكيز هيچ بر قريه نك اهلن (الأولها كتاب معلوم) مگر شولكم اول قريه
 اهلي نك هلاك بولماغي اوچون يازلمش وييلگولانمش بر زمان باردر يعني نيفدر مدت
 آنلرغه مهلت بيلماكي هم فايبي وقتنده هلاك بولاچقلري همه سي لوح المحفوظن

جيه رلوب شول سبيلي
 بيك كوب كشيبلر هلاك
 بولقاچ نهر ودلعين آجولا
 نوب ايهدي من البته
 ابراهيم نك خدايي ايل

* الجزء الرابع عشر ١٤
 صوغش فيلور من اول منم
 منارامني حراب ايتدي ني
 قدر خلعمني هلاك فيلدي
 ديدى بس نهر وديوردي
 دورت اولوغ نيلگان
 فوشلرن تريبه لابسيمر
 توب صكره بر صاندي نك
 دورت بوچماغينه سبگو
 لر فاداب شول سونگولر نك
 اوچلرينه ايتلر باغلاديلر
 نيلگان فوشلرن بر نچه
 كون آچ نوتقاندن صوك
 شول صاندي نك بوچمافلر
 ينه آيافلرندن باغلاديلر
 نهرود بر وزيرى ايله
 شول صاندي نك اچينه
 اولهوردي آچ فوشلر
 ايتني آلماقجي بولوب
 بو قاريغه قارب اوچديلر
 صاندي هم كوناروب
 كيتديلر ركيچه وكوندر
 اوچقاندن صوك نهرود
 وزيرينه صاندي نك بو قاي
 ري طرفنداغي فاپقاچن
 آچوب فرارغه فوشدي
 وزير فراراغاندن صوك
 نهرود كوككه بندكهو

هلاک بولدىلر بس اوشبو مکه مشرکلىرى هم شولای بولولر مکه کافرلرینه وعید
 وفورفتودرکم آنلر معجزه لر کوره توروب هميشه رسول صلی الله علیه وسلمنى بالغانه
 نوندیلر اگر سن پیغمبر بولساڭ کۆکدان فرشتهلر توشوب گواھلىق بېرسونلر
 دیوب همان اوز سوزلرن نکرار ابتدیلر حق تعالی بیوردیکم (ولو فتحنا علیهم)
 واگر بز آچساق ایدی اول مشرک لر اوزرینه (باباً من السماء) بى ایشکنى کۆکن
 (فظلوا فیه بهر جون) بس کۆککه أشار بولسه لر آنلر شول ایشکنى یعنی کۆکنڭ
 بر قاپقاسى آچولوب آنلر کۆککه منوب شول قاپقاندن کۆکلر دا گى عجايبلىرى تماشا
 قىلسه لر با که فرشتهلر شول قاپقاندن چقوب توشوب منوب بولسه لر آنلر شول
 فرشتهلرى کوزارى ايله کورسه لر (لَقَالُوا) البته ايتورلر آنلر عناد وفارشيلقلر ن
 (انما سکر ت ابصارنا) موندن باشقه توگلدنر کم باغلانغانلر بز نڭ کوزلر مز یعنی
 شولوقنده هم اول مشرک لر ايشانماسلر بز نڭ کوزلر مزنى بووب بواشلىرى بر گه
 کورساته لردیورلر (بل نحن قوم مسعورون) بلکه بولر سحرلانگان گر وهمز
 بزى سحرلاگانلر شونڭ اوچون کوزلر مزگه فرشتهلر کورنه دیورلر (ولقد جعلنا
 فى السماء) ونحقیق قىلدقېز یعنی ياراتدىق کۆکده (بروجاً) اون ايکى بروجنى کم
 بولدىلردر (وزینها) هم زینتلى ايتدىڭ وبیزادکېز کۆکنى بولدىلر ايله (للناظرین)
 قاراغوچىلر اوچون (وحفظناها) دخی صافلادقېز کۆکنى (من کل شیطان رجیم) هر
 بر سورلگوچى شیطاندن کم اول شیطانلر کۆککه منا آلماسلر (الا من استرق
 السم) مگر شول شیطان کم اوغرىلق ايله ايشتما کچى بولور یعنی کۆککه منوب
 باشرن گنه فرشتهلرنڭ سوزلرن طىکلماقچى بولور (فانبه شهاب مبین) بس آرطندن
 كېلور آنڭ هم آنى ياندرور بر ياقطى بولغوچى بولدى (۱) (والارض مددناها)
 دخی يرنى صوزدقېز ونوشادک (والقینا فیها راسی) هم صالدىق وبار قىلدنیز اول
 یرده بیوک طاولرنى (وانبتنا فیها) دخی اوسدردکېز یرده (من کل شیء موزون)
 هر بر اولچانمش نرسه دن یعنی هر قابو اولنلرنى وآشقلرنى بر بیلگولى مقدار
 ايله اوسدردک یا که موزون مستحسن ويغشى معناسنڭدر یعنی یرده هر بر بغشى
 وفائىلى نرسه لرنى اوسدردک (وجعلنا لکم فیها معایش) هم قىلدقېز سز نڭ اوچون
 یرده معیشت ونرک لک اسبابلرن آشاو نرسه لرنى هم کیه نورغان كېوملر
 وباشقه نرسه لر (ومن استم له برزقین) هم قىلدقېز ياراتدىق شول كېمسه نى کم
 سز لر رزق بېرگوچىلر توگلسر آڭا یعنی قللر وخدمتچىلرگىزنى یا که حیوانلرگىزنى

(۱) ابن عباس رضی الله
 عنهما دن منقولدر که آدم
 علیه السلام زمانندن
 عیسی علیه السلام زما
 نینه چه پرى لرو شیطانلر
 کۆکلرگه چقوب فرشته لرنڭ
 سوزلرن ایشتورلر ایدی
 هم بر گه نوشکاچ اولرینڭ
 دوستلرى بولغان گاهنلرگه
 اول سوزلرنى سوبلاب
 كېله چکدا گى اشلردن
 خبر بېرورلر ایدی عیسی
 هم دنیاغه كېلگاچ آنلر
 اوچ قات کۆککه چقودن
 طیلدىلر بز نڭ پیغمبر عز
 صلی الله علیه وسلم دنیاغه
 كېلماكى شرافتنڭ شیطانلر
 همه کۆکلردن منع ایتولدىلر
 خدای تعالی نڭ امرى ايله
 فرشتهلر آنلرنى کۆکن
 سورورلر کاشفى

يراندىق كم آنلر نىڭ رزق لرن سىز بېرىمىسىز (وان من شىء) وبوقدر هېچ بىر نرسە كم
 كىشىلەر آڭما محتاج بولورلار (الا عندنا خزائنه) مگر بىز نىڭ قاشىمەز دەدر اول نرسە نىڭ
 خزىنەلرى بىنى ھەم نرسە خدای تەئالى نىڭ ھىكمى وفرمانى تەختىدە در كم ھەر وقت بار
 قىلوى تىلا سە آى بار قىلور (وما ننزله) وايندىر ماسەز بىز اول نرسەنى (الا بقدر
 معلوم) مگر بىر بلونىڭان و بىلگولانگىڭان اولچاوايىلە گنە ايندىر ورمىز كم شول اولچاودىن
 كىم دە بولماس آرتوق دە بولماس (وار سلنا الريح) دخى بىبار دىكىز جىل لرنى (لواقح)
 بولوطلرنى يغمە وورلار ايله بولكى اينكوجى لار وطولدىر غوجىلەر بولغانلرى ھال دە ياكە
 آغاچلرنى يمشلار ايله بولكى اينكوجىلەر بولغانلرى ھال دە (فانزلنا من السماء ماء)
 بس ايندىر دىكىز كوكدىن سونى بىنى يغمور ياودردىق (فاسقينا كموه) بس صوغاردىقىز
 سىزنى اول سوغا بىر لە ھەم اول سونى سىز نىڭ تىصرف كۆزدە ايندىك (وما اتم به بغازين)
 وسىز لار صاقچىلەر توگلسىز اول صوغە بىنى سىز آنى جىبوب صاقلى آلماس سىز بىلكە
 خدای تەئالى صاقلار ياكە سىز لار خدای تەئالى نىڭ خىزىنە چىلەرى توگلسىز آنىڭ خىزىنەلرنىڭ
 اختىيارى سىز نىڭ فول كۆزدە توگىلدىر (وانا لنعن نعبى) ودرستلىككە بىز تىرگوزامىز تىرك لىككە
 قايىل بولغان نرسە لرنى (ونميت) ھەم اولتورامىز تىرك لرنى (ونعن الوارثون) ھەم بىز وارثلر مىز
 بىنى بار چە خىلايق قانى بولغاندىن سوڭ بىز باقى قالدوغو چىمىز (ولقد علمنا المستقدمين منكم)
 وتەقىق بىز بىلكە الگارى اونكانلرنى سىز دن اى آدمىلەر (ولقد علمنا المستأخرين)
 ھەم تەقىق بىز بىلكە سوڭقە قالدوغو چىلەرى دە سىز لردىن بىنى آدم عليه السلام زمانىدىن
 قىيامتكە قىدر كېلىڭان و كېلاچك بار چە آدمىلەرنى بىلكە ياكە طاعت و عبادىتدە الگارى
 كىتىكانلرنى ھەم سوڭقە قالدغانلرنى بىلكە دىمكىدەر (وان ربك هو يحشرهم) ودرستلىككە
 سىز نىڭ پىروردكار لىڭ اول چىمە قىلور و جىبار آنلرنى محشر كۆندە ھەم ھەم لار بىنە كورە
 جزا بېرور (انه هو حكيم) درستلىككە اول خدای تەئالى طوغرى اشلى بولوغو چىدەر
 (عليم) بىلگو چىدەر باشرن و آشكارانى (ولقد خلقنا الانسان) وتەقىق بىز ياراندىق آدمنى
 (من صلصال) كېيىكان بالچىقدىن (من حماء مسنون) سو آستوندى كوب تورو سىبىلى
 ايسلانگىڭان قارا بالچىقدىن تىبيان صاحىبى كلتور مشدەر كم حق تەئالى حضرت آدمنى
 بالچىقدىن ياراندى اول بالچىق اوستىنە يغمور سونون ياودردى تاكم فورو توفراق
 سو قاتوشو سىبىلى ايزلىڭان بالچىق غە اورلدى صكۈرە بىر مدت شول ھال تەچە توروب
 اول بالچىق ھىمە بولدى آندىن سوڭ آدم گاودەسى شىكلندە ايتدى و صورتلاندى
 مسنون صورتلانمىش مەناسىدە در صكۈرە بىر مدت نورغاچ اول بالچىق كىبوب صلصال

بولدى (وَالْجَانَّ خَلْقناهَ مِنْ قَبْلِ ذٰلِكَ) دى باراندىقىز پىرلارنىڭ آتاسى بولغان جاننى آدمنى
 بارانودىن الكارى (مِنْ نَارِ السَّمُومِ) باندەر غوجى اوطدىن يعنى جبل ايل فانوشقان
 تونوسز لطيف اوطدىن كم آڭا سموم ديولور (وَاذْ قَال رَبُّكَ) وباد ايتكل شو نىكم
 ايندى سنڭ ربك (لِلْمَلَائِكَةِ) فرشتهلرگه (اِنِّى خَالِقُ بَشَرًا) درستلىكده من
 بارانقوجىمن آدمنى (مِنْ صَلْصَالٍ) كىپكان بالچقدىن كم اول حاصل بولغاندىر (مِنْ
 حَمَاءٍ مَّسْنُونٍ) صورتلانمش وياصالمش ايزانگان بالچقدىن (فَاِذَا سَوَّيْتَهُ) بس هر
 فايچان تىگىز فيلسام و طوغرىلاسام من آنڭ صورتىنى (وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوْحِى) هم
 نىفخ فيلسام آڭا اوزم بارانقان چاندىن يعنى گاو دەسىنى آدمى صورنىندە قىلۇب
 آڭا جان كىز سام و نىرگى سام (فَفَعَلُوْا لَهٗ سَاجِدِيْنَ) س نوشوگىر سىز و ياتوگىر گىرگه
 آڭا سجدە ايتكوچىلر بولغانلر ئىز حالده يعنى همه لىرگىز آدمگە سجدە قىلىگىز (فَسَجَدَ
 الْمَلَائِكَةُ) بس سجدە ايتدىلر فرشتهلر آدم عليه السلام غە (كُلُّهُمْ اٰجِعُوْنَ) آنلر نىڭ
 بارچەلىرى هر فايوسى (اِلَّا اِبْلِيسَ) مكر ايلىس كىنە سجدە قىلمادى كم اول اوزىنىڭ
 نىكرلىكىدىن (اَبَى اَنْ يَّكُوْنَ مَعَ السَّاجِدِيْنَ) باش طارتىدى سجدە قىلغۇچىلر ايل بىرگه
 بولودىن آدم پىغمبەرگه (قَالَ) ايتدى خدای تعالى ايلىسكە (يَا اِبْلِيسَ مَا لَكَ اِى
 اِبْلِيسَ نِى نِرسە بولدى سڭاوسنڭ مقصودك ئىدىر (اَلَا تَكُوْنَ مَعَ السَّاجِدِيْنَ) سڭا آدمگە
 سجدە ايتكوچىلر ايل بىرگه بولماؤكده يعنى نى اوچون سىن سجدە ايتماؤك اوزك گىنە
 آبرلوب قالدك (قَالَ) ايتدى ايلىس خدای تعالى گە جواب بىروب (لَمْ اَكُنْ لَاسْجِدَ)
 من سجدە قىلور بولمادم (لِبَشَرٍ خَلَقْتَهٗ مِنْ صَلْصَالٍ) شول آدمگە كم سىن آننى باراندىڭ
 كىپكان و قوروغان بالچقدىن (مِنْ حَمَاءٍ مَّسْنُونٍ) ايسلانگان فارابالچقدىن يعنى سىن
 اول آدمنى عناصرلرنىڭ ايتك آغرىم توبانرا گى بولغان بالچقدىن باراندىڭ و منى بالچقغە
 فاراغانده شرافتلىراك و بوفار يراق بولغان اوطدىن باراندىڭ بس اوطدىن بارانولغان
 لطيف نرسە نوفراندىن بولغان كئىف و آغرى نرسە گە نچوك بوى صونسون شونىڭ
 اوچون من آڭ سجدە قىلماسىن دىدى ايلىس بوسوزنى نادانلىقدىن ايتدى آدمنىڭ
 ظاهر نە قارادى باطنىدىن غافل بولدى صورتىنە قارادى حقيقتىن كورمادى (اَلْ
 ايتدى خدای تعالى ايلىسكە غضب قىلوب (فَاخْرَجْ مِنْهَا) بس چىقىلسىن اى ايلىس
 كوكلردىن يا كە جىننىدىن يا كە فرشته صورنىدىن چىقىلواوشبو مرتبه ئىدىن نوشكىل (فَاَنْكَ
 رَجِيْمٍ) بس درستلىكده سىن سورلگوچىلردىن خىر وكرامتىدىن (وَ اِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ) هم
 درستلىكده سنڭ اوزرگە در رحمتىدىن بىراقلىق (اِلَى يَوْمِ الدِّينِ) جزا كوينىنە قدر يعنى

قيامتکە چە سن ملعون سن صکوه منگولک عذابده سن (قَالَ) ايتدى ابليس (رَبِّ فَاَنْظُرْنِي
 اِلَى يَوْمٍ يَبْعَثُونَ) اى منم پروردگارم بس مهلت بيرگل سن مكاومنى سلامت قالدرغل
 آدميلر فبرارندن قوبارله نورغان كونگه چە ابليسنىڭ بويله صوراماندىن مقصودى
 هيچده اولماينچە منگو تريك حالنده قالو ايدى حق تعالى آنك صورغانن بيرمادى
 (قَالَ) ايتدى خداى تعالى ابليسكە (فَاَنْتَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ) بس درسنلكده سن مهلت
 بيرامشلردن سن وتريك حالكده فالور سن (اِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ) معلوم وقتنىڭ
 كونينچە يعنى اسرافيل عليه السلام اول مرتبه صورن اورگانگه چە كم شولوقنده
 هيچ بر جان اياسى تريك فالماس اولوقتنى نفضه اولى ديورلر ابليس هم شولوقتنى
 جان بيرور (قَالَ) ايتدى ابليس (رَبِّ بِمَا اَغْوَيْتَنِي) اى منم پروردگارم سنك منى
 آزغونلقد فالدرماقنىڭ ايله آنط ايتار من كم (لَا زَيْنَ لَهُمْ فِي الْاَرْضِ) البته من
 زينتى وكوركام ايتوب كورساتور من آدميلرگه گناه قبولنى برده (وَلَا غُوبِيَنَّهُمْ
 اَجْمَعِينَ) (۱) هم من البته آزدرور من آنلرنىڭ بارچەلرن (الاعبادك منهم المخلصين)
 مگر آنلردن سنك شرك وكفردن هم گناهدن خالص بولغان وپاك بولغان بىنلر كنى گنه
 آزدرالمام كم آنداين كەسەلرگه منم چيله ومكرم هم وسوسه م اثر اينماس (قَالَ)
 ايتدى خداى تعالى (هَذَا صِرَاطٌ عَلِيٌّ مُسْتَقِيمٌ) اوشبو اخلاص يعنى شرك وكفردن پاك
 بولو منم اوزر مه رعابيهسى لازم بولغان طوغرى بولدر (ان عبادة) درسنلكده
 منم مخلص بنده لرم (لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ) بوقدر سنك آنلر اوزرينه هيچ بر قوتنىڭ
 وايركلى لكك يعنى سن آنلر اوزرينه ايركلى توگل سن آنلرنى كوچلاب آزدرال
 آنماس سن (الَّذِينَ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاوِينَ) مگر اوزكە ابارگان آزغون كەسەلر
 اوزرينه گنه ايركلى بولور سن وآنلرنى غنه بولدن چغارور سن (وَأَن جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ
 اَجْمَعِينَ) درسنلكده نموغ سكا ابارگان كەسەلر نك بارچەلر بىنه وعده ايتولگان
 اورنيدر (لَهَا سَبْعَةُ اَبْوَابٍ) اول نموغنىڭ بىدى ايشكى بارددر (لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ
 مَّقْسُومٌ) هر ايشك اوچون آنلردن بولنەش بر اولوش بولغوچيدر يعنى نموغ بىدى
 طبقه در هر طبقه اوچون شونده عذاب ايتولورگه بيلگولانگان بر گروه بارددر
 اولگى طبقه جهنم ايمان اهلندن بولغان گناهكارلر نك اورنيدر ايكنچى طبقه لظى
 نصارالر اورنيدر اوچونچى خطمه يهودى لر اورنيدر دورنجهي سعبر صائب ن لر
 اوچوندر بشنچى سقر آنده مجوسيلردر آلتنچى جعيم آنده مشركلر عذاب ايتولورلر
 بىنچى هاويه كم ايك توبانگى طبقه در آنده منافقلر كرورلر (ان المتقين فى جنات)

(۱) مداركە كىلتورمشدر
 كم ابليس ايكى مرتبه
 آنط ايتدى آدميلرنى
 آزدرماق اوچون برسى
 فبعزتلك لا غوينهم ديوب
 خداى تعالى نك عزتى ايله
 آنط ايتدى ايكنچى سى
 منى ضالانكە توشورماكك
 ايله آنط ايتە من ديوب
 خداى تعالى نك صفة
 فعليه سى ايله آنط ايتدى
 بعضلر فيما اغويتنى
 داگى بىمى سببىت
 اوچون ديورلر اول
 تقديرده معناسى سنك
 منى آزدرغانك سببى
 من آدميلرنى آزدرور من
 وگناهنى آنلرغه زينتى
 ايتوب كورساتور من
 ديهك باور مداركەن

درستليگده شر کدن هم گناهدن صافلانوچيلر جنت باقچلارنده در (وعيون) هم
 آفغوجي چشمه لر ياننده (ادخلوها) ايتورلر فرشته لر آنلرغه کرکز سز جنت باقچه لر ينه
 (يسلام امنين) آفتلر دن سلامتلك ايله فور قولر دن اييمين بولغانلرکز حالده (ونزهنا
 ما في صدورهم) هم چقار دقبز اول جنت اهلينگ كو كراكلر نده بولغان نر سه ني
 (من غل) كينه ودشمانلقدن يسني دنباده وقتلر نده بولغان بر برسينه آچو وكينه
 نوتو هم يامانلقلر فصد ايتو كبي اشلر جنت اهلنده بولماس كوكل لري كينه وحسدن
 پاك بولور (اخوانا) كرورلر آنلر جنتكه بر برسينه فرنداشر بولغانلري حاله يعني
 همه لري بر آنا بالاسي شكلي بر برسينه شفقتلي و مرحمتلي بولورلر (علي سرر متقابلين)
 اولطرغوچيلردر آنلر تختلر واورندقلر اوزرينه بر برسينه فارا قارشي بولغانلري حاله
 روايت ايدلمشدر كم جنت اهلي بر برسینگ آرقالرن كورماسلر هر كمگه فاراسه لر
 آنك يوزن كورورلر اولطورغان تختلري ابلانوب پورور (لايمسهم فيها) ايرشماس
 آنلرغه جنتك (نصب) هيچ بر مشقت وچينن لك (وما هم منها بمخرجين) هم چقارلمش
 بولماسلر آنلر اول جنتدن يعني منگو قالورلر روايت ايدلمشدر كم بر كون
 رسول اكرم صلى الله عليه وسلم حضرتلري مسجد جرامغه بنى شيبه ايشكندن كركانلر
 ايدى شول اورنده صحابه لر دن بر جماعت كولوشوب سويلاشوب اولطورالر ايدى
 اولحضرت آنلرنگ كولوشولرن كورگاچ بيوردى مالى ارا كم تضحون مكا ني نر سه
 بولدى من سزنگ كولوشكانكزنى كورام ديدى صحابه لر اولحضرتنگ اوشبو سوزندن
 عتاب وشلته ايسيني سبوزوب كولوشودن نوقتاديلر اول حضرت صلى الله عليه
 وسلم شول يردن اوتوب هنوز حجره سعادتكه ايرشكانلري بوق ايدى كيرى آنلر
 يائينه قايتوب بيوردى كم مكا جبرائيل كيلدى واوشبو آيتنى كيلتور رى خداى تعالى
 بيوروركم اى محمد عليه السلام سن ني اوچون بنده لرنى اميدسز فيلاستك (نبىء
 عبادى) خبر بيرگل سن منم بنده لرمكه (انى انا الغفور الرحيم) شويله ديوبكم من
 يارلقافوچيمن مغفرت استنا گوچيلر ني باغشلاغوجي ورحمت ايتكوچيمن نوبه ايتوچيلرگه
 (وان عذابي هو العذاب الاليم) هم شويله ديوب خبر بيرگل كم منم عذابم رنجتكوچي
 وقاطى عذابدر گناه قيلغوچيلرغه هم توبه واستغفار ايتما گانلرگه (ونبتهم عن
 ضيب ابراهيم) دن خبر بيرگل سن آنلرغه ابراهيم پيغمبرنگ قوناقلرننن كم اول
 قوناقلر لوط پيغمبر فرمىنى هلاك ايتو اوچون ايدنرلگان اوچ فرشته ايديلر
 اسحاق اسولى اوغلى بولماق ايله سوبونچ بيرو اوچون ابراهيم عليه السلامغه

عندى يتلى كلامه
 فتمه رجا ريبدا
 على شيبه آيتنا لى
 نوحى نوحى رفاى
 سوره هودى لا تلتحم
 باقعه كتنالمن رابعه
 رجز جنتا رقتبا لى
 كلالى رقتبا لى
 بيوم نعتبا لى
 ننه كتنالمن رابعه
 رقتبا لى آريان
 رقتبا لى
 شيبه رالى
 ناه رايه
 نكده رايه
 رايه رقتبا لى
 نوحى آيتنا لى
 رقتبا لى
 نوحى رايه
 نوحى رايه

کیلگانلر ابدی (اَدْ دَخَلُوا عَلَيْهِ) شولوفنده کم کردیلر اول فرشتهلر ابراهیم پیغمبرگه
 (فَقَالُوا سَلَامًا) بس ایتدیلر آنلر سلام بیرامز بز سکا سلام بیر مک (قَالَ) ایتدی
 حضرت ابراهیم آنلرغه (اَنَا مِنْكُمْ وَجُلُونَ) در ستلکده بز سزلردن فور قوچیلر مز
 فور قووی ننگ سببی شول ایدیکم اول فرشتهلر آدمیلر صورتنده بولوب وقتسز
 کیلگانلر ابدی هم رخصت صورامابنجه کرگانلر ابدی شول سببلی حضرت
 ابراهیم اوغریلر بولماسونلر دیوب فورقدی یا که آنلر هیچ بر نرسه آشامادیلر
 شونک اوچون فورقدی (قَالُوا) ایتدیلر فرشتهلر حضرت ابراهیمغه (لَا تَوَجَّلْ)
 فور فماغلسن ای ابراهیم بز لردن بز سکا بمانلق ایتارگه کیلما دک (اَنَا نَبَشْرُكَ
 بَقْلَامِ عَلِيمٍ) در ستلکده بز سویونچ بیرامز سکا عالم وبلوکل بولغوچی بر اوغلننگ
 دنیاغه کیلما کی ایلر یعنی سننگ اسحاق اسملی بر اوغلاک بولور اوسوب بیتکاندن
 صوگ بیک عالم و پیغمبر بولور دیدیلر (قَالَ) ایتدی ابراهیم فرشتهلر ننگ اوشبو
 سوزلرینه تعجب قیلوب (ابشرتونی) ایاسز سویونچ بیرا-ز مو مگا (علی ان مسنی
 الْكِبَرِ) مگا اولوغلق و قار طلق ایرشکاندن صوگ یعنی اوشبو قار طایقان کونده
 منم بالام بولور دیوب سویونچ بیراسز مو (فبم تبشرون) بس نی نرسه ایلر ونی روشچه
 سویونچ بیراسز مگا (قَالُوا) ایتدیلر فرشتهلر ابراهیم پیغمبرگه (بَشْرُكَ بِالْحَقِّ)
 بز سویونچ بیر دک سکا حلق و طوغریلق ایلر (فَلَا تَكُنْ مِنَ الْفٰنطِیْنِ) بس بولماغل سن
 امید اوز گوچیلر دن یعنی بو اشکه عجیلنما گل خدای تعالی ننگ قدرتی کو بدر
 قار طایقان کونکده سندن اوغل بولدرسه کوچی ینار بز سکا راستلق ایلر سویونچ
 بیرامز هیچده شک و شبهه ده بولماغل دیدیلر (قَالَ) ایتدی حضرت ابراهیم فرشتهلر گه
 من خدای تعالی ننگ رحمتندن امیدمنی اوز ماسمن (ومن یقنط من رحمة ربه)
 و کهدر امیدسز بولور پروردکارینک رحمتندن یعنی هیچکم امیدسز بولماس (الَّا
 الضالون) مگر ضلالنکه نوشکوچیلر و طوغری بولدن آزغوچیلرغنه امیدلر ن اوزارلر
 حضرت ابراهیم اول فرشتهلر ننگ کوبلکن کورون فکرگه فالدی بو فرشتهلر همه سی
 مگا بشارت بیر و اوچونگنه کیلما گانلر در باشقه یوموشلریده بار در دیوب اویلادی
 (قَالَ) ایتدی ابراهیم اول فرشتهلر گه (فَمَا خَطْبُكُمْ اَیْهَا الْمُرْسَلُونَ) بس نیدر سز ننگ
 یوموشکر واشکز ای بیارلمش ایلچیلر یعنی نی اوچون بیارلدکز و فایده باراسز دیوب
 صورادی (قَالُوا) ایتدیلر فرشتهلر حضرت ابراهیمغه جواب بیروب (اَنَا ارسلنا الی
 قوم مجرمین) در ستلکده بز بیارلدک کافر بولغوچی گر و عقه یعنی لوط پیغمبر قومینه

يبارلك كم بز آنلرنى ھلاك قىلورمز (الَّا آلُ لُوطٍ) مگر ھلاك اينماسمز لوط پيغمبرنىڭ
 ايو جھاعتلارن (إِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ أَجْمَعِينَ) در ستلىكده بز قوتقارغو چىلر مز آنلرنىڭ
 بار چىلرن (الَّا امرأته) مگر قوتقارماسمز لوطنىڭ خاتونىنى (فَدَرْنَا نَهَا أَمِّنَ الْعَابِرِينَ)
 تقدير قىلدىق بىز در ستلىكده اول لوطنىڭ خاتونى شھردە فالغو چىلدردن وعدا بقە گرفتار
 بولغو چىلر دىدر (فَلَمَّا جَاءَ آلُ لُوطَ الْمُرْسَلُونَ) بس كىلگانلرى ز مانده لوط پيغمبرنىڭ
 ايو جھاعتلرى بىنە يبارلمىش فرشتهلر (قَالَ) ايتدى لوط آنلرغە (أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّكَرُونَ)
 در ستلىكده سزلىر ياط گر وھلر سز بعنى من سزنى طانوماسمن دىدى (قَالُوا) ايتدىلر
 فرشتهلر بىزلىر ياط كشىلر توگلمىز (بَلْ جِنَّاتِكُمْ) بلىكە بىز كىلگانىز سڭا (بِمَا كَانُوا
 فِيهِ يَمْتَرُونَ) شول نرسە بىرلە كم سنىڭ قومىڭ چىلر و عنادلر ندىن شك قىلور بولدىلر
 آنىڭ طوغرىسىندە بعنى سنىڭ قومىڭنى عذاب قىلو اوچون و آنلرنى ھلاك ايتو اوچون
 كىلگانىز كم اول عذابنىڭ كىلما كىندە آنلر شك توتارلر ايتدى و ايشانىلر ايتدى
 (وَإِنِّي لَأَعْلَمُ بِالْعِيقِ) ھم كىلتور دىكىز سڭا حق و طوغرى بولغان نرسەنى بعنى اوشبو
 قومگە عذاب نازل بولماقنى ھقەر (وَأَنَا لَصَادِقُونَ) ودر ستلىكده بىز راست ايتكو چىلر مز
 بىزنىڭ سوز مز ھېچدە يالغان بولماس (فَأَسْرَبَا هَلْ يَبْعَثُ) بس آلوب چىقىل سىن اوشبو
 شھردن اوزىڭنىڭ جھاعتلرىڭنى (بِقَطْعِ مِنَ اللَّيْلِ) كېچەنىڭ بىر اولوشىندە بعنى توننىڭ
 بىر آرى اوتكاج (وَآتَّبِعْ أَذْيَارَهُمْ) ھم اوزىڭدە ايارىڭل آنلرنىڭ آرطلىرىنە بعنى جھاعتلرىڭ
 ايل اوزىڭ ھم بىر گە اوشبو شھردن چىلر كىتىڭىز (وَلَا يَلْتَفَتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ) وكر اكر كم
 آرطىنە ايلانوب فارماسون سزلىر دىن ھېچ بىر او تا كم عذاب ائىرلرن كور ب فورقودن
 يورا كى يارلماسون (وَأَمْضُوا حَيْثُ تُؤْمَرُونَ) ھم بار كىز سز شول اورنغە كم بىورامىش
 بولور سز بعنى خدای تعالى فايده بار و رىغە بىورغان بولسە شوندى بار كىز (وَفَضِينَا
 إِلَيْهِ ذَلِكَ الْأَمْرُ) وھكم ايتدىكىز ياكە وھى قىلدىق لوط پيغمبر گە اوشبو اشنى كم
 (أَنْ دَابِرَ هُوَ لَمْ يَمُوتْ) در ستلىكده اوشبو قومنىڭ طاملرى كىسولگاندىر (مُصْبِعِينَ)
 طاك و قىنە كىرگانلرى حالدە بعنى سحر و قىندە آنلرغە عذاب كىلوب طاك و قىنى
 يتكەندە آنلردن بىر كەسەدە سلامت فالمايىچە ھىلەلرى ھلاك بولغان بولورلر خىر دە
 كەلمىدىر كم لوط عليه السلامنىڭ كافرە خاتونى كوركام يوزلى قوناقلىرىڭنىڭ كىلگانلرن
 كورب قومنىڭ ارلوقلىرىنە خىر قىلدى (وَجَاءَ أَهْلَ الْمَدِينَةِ) ھم كىلدىلر سدوم
 شھرىڭنىڭ اھلى لوط عليه السلامنىڭ يورطىنە (يَسْتَبْشِرُونَ) سو يونچ بىر و رلر ايتدىلر
 آنلر بىر بىرىنە لوطنىڭ ايتىدە كوركام يوزلى بىكتلر بار دىوب بس اول ظالم قوم

حضرت لوط نك فوناقلر بئنه ياوزلىق قصد ايتدىلر (فَالْاَيْتدى پيغمبر لوط آنلرغە بالتوب
 (ان هَوْلَاءُ ضَيْفِي) درستلىكده اوشبو يكتلر منم فوناقلر مدر (فَلَا تَفْضَحُونَ) بس
 سزلىر خور فيلماكز منى فوناقلر مغه ياوزلىق قصد ايتوب (وَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تَخْزَوْا) هم
 فورقكز خدای تعالی دن ومنى رسوايلقغه فالدر ماكز هم آدميلر آراسنده اوياتلى
 ايتماكز ديدى (فَالْوَا) ايتدىلر لوط قومى حضرت لوط نك اوشبو سوزلر بئنه فارشى
 (اَوَلَمْ تَنْهَكْ عَنِ الْعَالَمِينَ) ايا بز طيمادفمو سنى عالمر خلقن حمايه ايتودن يعنى
 چيئدن كىلگان مسافرلىرى وغريبلرلى يافلاماغل ديوب بز سكا ايتماكمو ديدىلر
 اول قوم مسافر وغريبلر گه يامانلىق قصد ايتارلر ايدى (فَالْاَيْتدى حضرت لوط
 آنلرغە (هَوْلَاءُ بَنَاتِي) اوشبو خانولر منم فزلىر مدر يعنى آنلر نك اوز خانولر بئنه
 اشارت قىلوب ايتدى سز نك اوز خانولر كز بار شولارغە نيك فناعت ايتىمى سز
 ديمكدر پيغمبر امت نك آنالرى اور ننده بولغانقدن آنلر نك خانولرن فزلىر م
 ديوب تعبير قىلدى ياكه لوط عليه السلام اوز بئنگ فزلىر بئنه اشارت قىلوب اوشبو
 سوزنى ايتدى يعنى من سز گه اوز منك فزلىر منى بيرورمين (ان كنتم فاعلمين)
 اگر فيلغو چيلر بولسا كز سز من ايتكان اشنى يعنى خدای تعالی گه ايمان كىلتورساكز
 ومسلمان بولساكز من سزلىر گه فزلىر منى نكاحلاب بيراييم ديدى (لَعَمْرِكُ اَنْتُمْ لَفِي
 سَكْرَتِهِمْ يَعْهَوْنَ) سنك ترك لكك ايله آنط ايتنه من اى محمد عليه السلام درستلىكده
 اول لوط قومى اوزلر بئنگ آزغونلىق لار نده آپسراغو چيلر وچيران بولوب فالغانلردر
 ياكه غفلت ايسر كلكنده بولدن آداشقانلردر (۱) لوط عليه السلام حق تعالی نك
 امرى بويىچە اوز بئنگ جماعتلرن شهر دن آلوب چقدى طاك و قئنده حضرت جبرائيل
 اول قومغه صبحه قىلدى (فَاَخَذْتَهُمُ الصَّبْحَةَ) بس توتدى آنلرنى فورقچىلى طاوش
 يعنى جبرائيل نك صبحهسى آنلرغە ايرشدى (مُشْرِقِينَ) اشراق وقتبئنه كرگانلرى
 حالده جبرائيل عليه السلام آنلر نك شهرلرن بارچه خلقلرى ايله كوناروب هواغه
 چخاردى صكره بوز توبان قىلوب كبرى ير گه طاشلادى (فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا) بس
 اول شهرلر نك اوستلرن آستقه ابلاندر دكيز وآستلرن اوستكه كىلتوردك (وامطرنا
 عليهم) هم ياودردق بئز اول لوط قومى اوزر بئنه بسا كه آنلردن شهرلر ندىن چيئده
 بولغان بر جماعتكه ياودردق (حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ) چولماك بالچقئدن بولغان طاشلرنى
 ياكه هر فايوسى نك اسملىرى يازلغان طاشلرنى آنلر نك اوستلر بئنه ياودردق (ان
 فِي ذَلِكَ) درستلىكده اوشبو اشده يعنى لوط قومىنى هلاك ايتماك بئزده باردر

(۱) ما تریدى فئس سره دن منقولدر كه خدای تعالی مخلوقاندىن هر نرسه ايله آنط ايتونى تلاسه شونك ايله آنط ايتارلسكن بئنه لر گه خدای تعالی دن باشقه نك اسمى ايله آنط ايتودرست توگلدن تبياننه حضرت ابن عباسدىن نقل ايدلمشدر كم خدای تعالی رسول اكرم صلى الله عليه وسلمدىن قدرلى وحرمتلىرا ك هيچ بر كمسه نى ياراتما- دى واندىن باشقه هيچ كم نك ترك اسكى ايله آنط ايتمادى تفسير حسيني

(لَا يَاتُ لِلْمُتَوَسِّمِينَ) اللبته علامتلىرى ۋەبىرلىرى فراسىت ايلار بىنە كم آنلر عبرت نظرى ايله
 فرارلىرى ۋە فكرلىب عبرت آلورلىرى (وَأَنَّهُمْ لَبَسِيْلٌ مَّقِيْمٌ) ۋەدرستلىكده اول لوط قومىنىڭ
 شەھىرلىرى ھەر ۋەقت خلق يورى نورغان بول اوزرنده دركم كار وانلر آنلرنىڭ ياندىن
 اوتارلىرى ھەم اول شەھىرلىرىڭ اىرلىرىن كورورلىرى (أَنَّ فِي ذَٰلِكَ) ۋەدرستلىكده اوشبو ذكر
 ايتولگان اشلردە باردىر (لَا يَآئَةُ لِلْمُؤْمِنِينَ) اللبته علامت خدای تعالىڭنىڭ قدر تىپى
 اشانقوچىلىرى اوچون (وَأَنَّ كَانِ أَصْحَابُ الْآيَةِ لَطَالِمِينَ) ۋەدرستلىكده ايكة اهللىرى
 يعنى شەيب پىغمبىر قومى ظلملىق ايتكوچىلىرى بولدىلىرى كفر ۋە تكذيب ايله شەيب عليه
 السلام مەدىن قومى ايله ايكة اھلىنە بىبارلىگان ايدى مەدىن قومى آنى بالقانغە تونولرى
 سببلى صبغە عذابى ايله ھلاك بولدىلىرى نىڭ كم ھود سورەسىندە ذكر ايتولدى ايكة
 قومى ھەم شەيب عليه السلامغە اطاعت ايتمايدىلىرى ۋە ايمان كىلتورمايدىلىرى (فَأَنتَقَمْنَا مِنْهُمْ)
 بس انتقام آلدقۇز آنلردىن آنلر بوم الظلمه عذابى ايله ھلاك بولدىلىرى تفصىلى شەھرا
 سورەسىندە كىلچكدر (وَأَنَّهُمَا لَبِئَامٌ مَّبِينٌ) ۋەدرستلىكده اول سدوم شەھرى ايله اصحاب
 ايكة شەھرى ظاھىر ۋە روشن بولغۇچى بول اوزرنده دركم بول يورگۇچى كىشىلىرى
 اول شەھىرلىرىڭ ياندىن اوتارلىرى ھەم اىرلىرىن كورورلىرى (ولقد كذب أصحاب الحجر
 المرسلين) ۋەتەقىق بالقانغە توندىلىرى حجىر ۋە لابىنىڭ اھلى يعنى ئھود قومى اوزلرىنىڭ
 پىغمبىرلىرىن كم صالح عليه السلامدىر بىر پىغمبىرنى بالقانغە تونو بارچە پىغمبىرلىرى
 بالقانغە تونونى مستلزم بولغانلىقىدىن پىغمبىرلىرىن تكذيب قىلدىلىرى دىدى (ۋە ائىناھم
 آياتنا) ھەم بىر دىكىز اول ئھود قومىنە كىتابىمىزنىڭ آيتلىرىن ياكە معجزەلر بىردىك كم
 طاشدىن آنا تۈنەڭنى پىدا بولماقۇدىر شونىڭ اوزرنده نچە تورلى عادىتكە خىلافيق بار
 ايدى شول سببلى معجزەلر بىردىك دىدى. زىرا كە اول تۈنە عادىتدا گى تۈنەلرگە
 قاراغاندە كۆب زور ايدى ئھود قومىنىڭ بارچە تۈنەلرى اچوب بتورا آلماي تورغان
 صونى بىر اچكاندە بتورور ايدى شونىڭ كىبى خىلافي عادت اىللىرى كۆب ايدى
 (فَكَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ) بس يوز دوندىر گۇچىلىرى بولدىلىرى آنلر اول معجزەلردىن ۋە ايمان
 كىلتورمايدىلىرى (وَكَانُوا يَنْحِتُونَ) ھەم قازوب ياصار بولدىلىرى ئھود قومى (مَنْ الْجِبَالِ
 يَمُونًا) طاولردىن ايلورلىرى (أَمِينٌ) ايمىن بولغانلىرى ھالده آنلر اول ايلورلىرى ۋە بىزان
 بولوروندىن ھەم دشمان ھجوم ايتوروندىن زىرا كە طاو باشلىرىندە قاطلى طاشلىرىنى قازوب
 يالصالغان بولغانغە كورە آنلرنىڭ ايلورلىرى ھىچدە جىمىرلورلىك ھەم دشمان ۋە اطارلىق نوگل
 ايدى ياكە آنلر اوزللىرى ايمىنلىكده مز اوشبو ايلورلىرى بىزنى خدائىڭنىڭ عذابىدىن

سورة الحجىر
 ۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰

صافلار ديوب اويلارلر ابدى (فاخذتهم الصيحة) بس توتدى آنلرني عذاب صيحهسى
 (مصحين) طاك وقتينه كر گوچيلر بولغانلري حالده ثمود قومي بکشنبه كون طاك
 وقتنده جبرائيل عليه السلام صيحهسى ايله هلاك بولديلر (فما اغنى عنهم) بس دفع
 قيلمادى وکيتار مادي آنلردن عذابنى (ما كانوا يكسبون) شول نرسه کم کسب فيلور
 ايديلر آنلر يعنى ياصاغان ايلورلى هم جيفان ماللرى واسبابلرى هيچ فايوسى آنلرني
 عذابدن فوتقار مادي (وما خلقنا السموات والارض) وبارانمادقبر كوکلرني هم يزنى
 (وما بينهما) دغى كوك ايله ير نك آراسنده بولغان نرسهنى بارانمادق (الا بالحق)
 مگر حلق برله باراندق يعنى حكمت بوينجه باكه حلق ظاهر بولسون اوچون
 باراندق (وان الساعة لآتية) ودرستلكده قيامت البته كيلگوچيدر كيلمى فالماس
 (فاصفح الصفع الجميل) بس كيجكل سن اى محمد عليه السلام مشرکلر نك ادبسرلك
 ايتولرندن كور كام كيجچماك ايله يعنى آنلردن اوچ آلونى قصد اينما گل خداى تعالى
 اوزى جزالرن بيرور (ان ربك هو الخلاق) درستلكده سنك پروردكارك بارچه
 خلقنى بارانقوچى وبار ايتكوچيدر (العليم) اولدر بلگوچى مؤمن هم منافقنك نيتلرن
 روايت ايندمشدر كم صحابه لردن بعضلرى اينديلر مؤمنلر فقيرلكده وآنقده عمر
 اونكارلر مشرکلر بو قدر دولت ونعمتلرگه ايا بولالر بو اشنك حكمتى نرسه در
 حق تعالى دن آيت كيلدى كم (ولقد اتيناك) ونعقيق بيردكيز سكا اى محمد عليه
 السلام (سبعاً من المثاني) تکرار اوقولا نورغان يدى آيتنى قرآنندن يعنى نمازده
 هر ركعتده اوقولا نورغان فانعه سوره سبئى سكا بيردك كم اول سوره يدى آيتدر
 مشرکلر نك يدى كار وان مالندن خير لبراك ويخشير اقدر باكه سبع مثانيدن مراد
 قرآن نك اولندا گى يدى سوره در بقره دن باشلاب انقال سورهسى ايله تمام بولور
 آنلرني سبع طوال هم ديورلر وبعضلر سبع مثاني قرآن نك آخر ندا گى يدى سوره در
 ديورلر والله تعالى اعلم (والقران العظيم) دغى قدرى ومرتبسهسى اولوغ بولغوچى
 قرآننى سكا بيردك (لا تمدن عينيك) البته صوز ماغل سن ايكي كوزكنى (الى ما
 متعنا به) شول نرسه صارى كم فائده لاندردقبر آنك برله (از واجاً منهم) مشرکلردن
 بر نهجه جفتلرني يعنى اوشبو دنياده كفر اهلندن بعضلرينه بيرلگان مال ودولتكه سن
 فز فماغل زيرا كه آخرت سعادتينه قاراغانده اول ماللر نك هيچده قدرى واعتبارى
 بو قدر (ولا تحزن عليهم) هم فايفور ماغل سن صحابه لركنك فقير ومحتاج بولورلر
 زيراكه بو دنياده فقير بولسه لرده آنلر آخرتده باى بولورلر (واخفض جناحك

للمؤمنين) دهي توبان نوشور گل سن اوز کنگ فانا کنی یعنی نواضع وتوبانچيک
 اينکل مؤمنلر گه هم آنلرغه شفقت و مرحمت ايل معامله فيلغل (وقل) هم اينکل سن
 اى محمد عليه السلام (انى انا الانذير المبين) درستلکده من آشکارا فورفتقوچى من
 یعنی ايمان کيلتور ماگان کمسه لرنى خداى تعالى نك عذابندن فورفتور من کم خدای
 تعالى ايتدر اگر سز ايمان کيلتور ماساگز سزلر گه عذاب ايندر ورمين (کما انزلنا)
 نناک کم ايندر دكيز عذابنى (على المقتسمين) تقسيم اينکوچيلر اوزرينه (الذين
 جعلوا القرآن عضين) آنداين تقسيم اينکوچيلر کم قيلدیلر آنلر قرآننى پاره پاره یعنی
 قرآننى نهجه تورلى اسملر ايل اطاديلر وتورلى صفتلر ايل صفتلادیلر گاها آنى سحر در
 دیدیلر گاها افتراء وبالغاندر دیدیلر گاها اساطير الاولين در دیدیلر يا که استهزاء
 طريفهجه قرآننى اوز آرالرنده بولشور ايدیلر برسى بقره سوره سى مكا بولسون
 ديور ايدى ايکنچى سى نمل سوره سن اوچونچى سى عنكبوت سوره سن
 اوزلرينه خاصلارلر ايدى اوشبو قرآننى مسخره گه توتقوچى مقتسم لرون
 ايکى كشي ايدیلر (فوربك لنستلنهم اجمعين) بس سنك پروردكارك ايل انط
 بولسونكيم البته سؤال قيلورمز وصورارمز بز آنلر نك بارچه سندن (عما كانوا
 يعملون) آنلر نك اشلاگان اشلرى طوغر بسندن منقوللر کم رسول اكرم صلى
 الله عليه وسلم حضرتلرى پيغمبرك كيلگانندن صوك اول مرتبه ده آدميلرنى اسلام
 دينينه باشرن دعوت قيلور ايدى اوچ بلغه چه شول روشچه باشرن اوندادى اوچ
 يلدن صوك اوشبو آيت كرينه نازل بولدى (فاصدع بما تؤمر) بس آشكارا اينكل
 سن وظاهر فيلغل شول نرسه نيكم سن بيورلاساك آنك ايله یعنی خداى تعالى سكا
 بيورغان شريعت حكملرن خلققه آشكارا سويلا گل وانلارنى اسلام دينينه دعوت
 اينكل (واعرض عن المشركين) هم يوز دوندرگل سن مشركلردن وانلرغه التفات
 ايتما گل روايت ايدلمشدر کم قریش الوغلرندن بش كسه اول حضرت صلى الله
 عليه وسلمگه بيك فاطى دشمانلق ايدوب هر برده اوچراسلر استهزاء فيلوب
 مسخره گه نوتار ايديلر بركون اول حضرت صلى الله عليه وسلم مسجد حرامده
 اولطورغانلر ايدى جبرائيل عليه السلام نازل بولدى شولوقنده مذکور بش كشي
 حرم شريفكه فيلوب كرديلر اوزلرينك عادتلر نهجه ادبزلر فيلوب هر تورلى
 ناچار سوزلر سويلارگه ككرشديلر صكره كعبه نى طواف قياورمه توتوندیلر شول
 حاله حضرت جبرائيل رسول صلى الله عليه وسلمگه ايتدى اوشبو مشركلرنك باوزلقرن

سندن دفع فيلورغه خدای تعالی مكا امر ایتدی دیوب ولید بن مغیره نك بالطرینه اشارت قیلدی عامس بن وائل نك آباغینه اشارت قیلدی حارث بن قیس نك کوکرا گینه هم اسود بن هبد یغوث نك یوزینه واسود بن مطلب نك کوزینه اشارت ایتدی اوشبو واقعه دن بر آز زمان اوتکچ مذکور بش کشی همه لری بیک ناطی عذابلر ایل هلاک بولدیلر حق تعالی دن آیت کیدیکم (أنا کفیناک) درست لکده بز کفایه قیلدی سکا ای محمد علیه السلام (المستهنز مین) سنی استهنز آه اینکو چیلر نك یاوز لقلری طوغر یسندە یعنی آنلر نك سنی رنجتولری ومسغره گه توتولری اوچون جزالرن ببردک و آنلرنی هلاک ایتدک (الذین یجعلون مع الله الها آخر) آنداین استهنز آه اینکو چیلر کم فیلولر آنلر خدای تعالی برله باشقه معبودنی یعنی پوتلرنی خدایغه شریک ایتوب تونالر (فسوف یعلمون) بس تیزدرکم بلورلر آنلر اشلرینک عافبتن وعمللرینک جزاسن کورورلر (ولقد نعلم) ونحیق بز بلامز (أنک بضیق صدرک) شونیکم طارلانورس نك کوکرا کک ای محمد علیه السلام (بما یقولون) کافرلر نك اینه نورغان سوزلری سببلی یعنی آنلر نك خدایغه شریک کیلنورولرینه هم فرآنغه طهینه قیلوب سنی استهنز آه ایتولرینه سنک کوککک طارایور وسکا چیتن بولور (فسیح بعمدربک) بس نسبیح ایتکل سن پروردکار نك همدی ایله یعنی سبحان الله وبعمده دیوب ایتکل (وکن من الساجدین) هم بولغل سن خدای تعالی گه سجدە ایتکو چیلردن یعنی نماز اوقوغل (واعتد ربک) دخی عبادت فیلغل سنک اوزک نك ربکا (حتى باتیک البقین) ناکم کیلگانگه چه سکا اولوم اولوم نك هر کیمگه کیلما کی شکسنز بولغانلقدن اولومدن بقین دیوب تعبیر ایتدی حاصلی تریک بولغان مدنکده عبادندن توفتاماغل دیه کبر اللهم وفقنا لما تحب وترضی

سورة النحل مکية وهی مائة وثمان وعشرون آية

۱۶نجی سوره نحل سوره سی مکده نزلدر بر یوزیکرمی سکز آیتدر

بسم الله الرحمن الرحيم

(أنى أمر الله) کیلدی خدای تعالی نك فرمانی قیامت نك قائم بولمافی ایله یا که کافرلوگه عذاب نازل بولمافی ایله (فلا تستعجلوه) بس آشقدروب صوراما کز سز آنی وقتنی بتودن الگار ی مشرککلر اوزلرینک عنادلرندن رسول صلی الله علیه وسلم آنلرغه وهه ایتکان اشلرنی قیامت قائم بولوهم آنلرغه عذاب کیلو کبیلرنی آشقدروب استارلر

ايدى سن ايتكان عذاب نى اوچون كېلىمى قىامت نى اوچون حاضر فائىم بولمى
 بىزنىڭ پونلر مېز بىزنى اول عذابلردن قوتقارورلر دىوب اينورلر ايدى بس حق تعالى
 بپوردىكم (سبحانه وتعالى عما يشركون) پا كدر خدای تعالى هم منزهدر آنلر شريك
 ايتوب توتقان نرسه دن يعنى آنڭ هيچ شريكى يوقدر هيچكم سزنى آنڭ عذابندىن
 قوتقارا آلماس (يُنزِلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ) ايندورور اول خدای تعالى فرشتهلرنى وحى
 ايله باكه قرآن ايله باكه ارواحلر ايله ايندورور (من أمره) اوز بىزنىڭ فرمانى وتلامكى
 ايله (على من يشاء من عباده) بندهلرنىدىن اوزى تىلا گمان كىسه اوز رېنه يعنى
 پيغمبرلرگه ايندورور هم شول فرشتهلر آرقلى پيغمبرلرگه وحى قىلور (ان انزلوا)
 شويل دىوبكم اعلام قىلكنر و ايرشدر كز سزاي پيغمبرلر آدميلرگه (انه لا اله الا انا)
 شونىكم يوقدر هيچ بر عبادتكه مستحق معبود مگر من گنه من (فأتقون) بس قورنكز
 سز مندىن وباشقهغه عبادت قىلما كز (خلق السموات والأرض بالحق) باراندى
 خدای تعالى كوكلرنى هم يرنى طوغرى، حكيم ايله باكه حكمت بوينچه باكه حقلقنى
 ظاهر قىلو اوچون باراندى (تعالى عما يشركون) عالى ومنزه بولدى اول خدای
 تعالى مشركلر شريك كينورا تورغان نرسه دن (خلق الانسان من نطفة) باراندى خدای
 تعالى آدمينى جانسز منى صووندىن صكره آڭا جان بيروب عقللى وفهملى قىلدى
 (فاذاهو خصيم مبين) بس شولوقته اول آدمى آشكارا خصومت اينكوچى و دعوالاشقوچىدر
 يعنى خدای اولوكلرنى ترگزماس دىوب بعثلاشور اوز بىزنىڭ نچوك بارانولغانن اويلاپ
 فاراماس نناك كم ابى بن خلف شولاي بعثلاشدى و اولگاندىن صوك نرلوگه اشانمادى
 (والانعام خلقها) هم دورت آياقلى حيوانلرنى كم باراندى آنلرنى خدای تعالى صغر
 و صارق هم توه كىبى حيوانلردر كم انعام سوره سنده ذكر ايتولدى (لكم فيها ذر)
 باردر اول حيوانلرده سزنىڭ اوچون سزنى اورتا نورغان هم جلوتا نورغان نرسه يعنى
 اول حيوانلرنىڭ يونلرنىدىن هم تير يلرنىدىن كيوملر كىوب نىلر كزنى اورناسز هم صالحوندىن
 صافلاناسز (ومنافع) هم فائدهلر باردر سزلىرگه اول حيوانلرده آنلر بالا طوغدروب
 مال لر كز كوپايما كى هم سونارى هم آنلرغه اطلانوب و بيوكلر بيوكلاب فائده لايماق كز
 كىبى (ومنها ناكلون) دخى اول حيوانلردن سزلىر آشپسز ووز قلاناسز يعنى سونلرن
 ومايلرن هم ايتلرن آشاب فائده لايماق (ولكم فيها جمال) هم باردر سزنىڭ اوچون
 اول دورت آياقلى حيوانلرده زينت و ماطورلىق (حين ترهبون) آنلرنى اوطلاغان
 يرلرنىدىن ابولر كزگه فابتارغان وقتكزده (وحين تسرحون) هم فرغه اوطلازغه ببارگان

وفتلر كزده يعنى اول حيوانلرنى ايرنه بولمى فرغه چاروب يبارگان وفتلر كزده هم
 آخشام بىنكاج ابولر كزگه فابتقان وفتلر نده آنلر سز نك يور طلر كزغه زىنت يبارار
 (وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ) دغى بوكلار لر اول حيوانلر سز نك آغر يوكلر كزنى (الى بلد لم
 تَكُونُوا بِالْغَيْبِ) شول شهر گه كم سز ابر شك وچيلر تو گل سز اول شهر گه (الَّا بِشِقِ
 الْأَنْفُسِ) مگر نفسلر نك مشقتى ايله گنه ابر شور سز يعنى بىك محنت و مشقتلر ايله
 باروب يتنه نورغان يراق شهر گه سز نك مال لر كزنى بوكلاب آلوب بارار خطاب
 مكه اهلينه در كم آنلر توله لر گه مال بوكلاب شام و بيمان ولايتلر يتنه سودا اوچون
 بارور لر ايدى (أَنْ رَبَّكُمْ لَرُؤُوفٌ) در سنلكده سز نك پروردگار كز مهر بان
 و مرحمتلى در كم سز لر گه هيچ بر خدمت كز او نماينچه نعمتلر بيردى (رَحِيمٌ) باغشلاغوچى
 و رحمت ايتكو چيدر كم دورت آياقلى حيوانلرنى سز نك خدمتلر كز اوچون ياراندى
 (وَالْغَيْلِ) دغى ياراندى خداى تعالى آطلر نى (وَالْبَغَالِ) هم قاجرلرنى (وَالْحَمِيرِ) دغى
 ايشاكلرنى ياراندى (لَتَرَكِبُوهَا) تا كم سز نك آطلانماق كز اوچون آنلر غه (وَزِينَةٌ)
 هم معيشتلر كز گه زىنت و كور كاملك اوچون ياراندى (وَيُضَلُّ مَا لَا تَعْلَمُونَ) دغى
 يارانور خداى تعالى سز لر بلمى نورغان نر سله لر نى هر نورلى بر تقوچى جانور لر
 و فوشلر هم واق توياك حشرانلر دن هم صوداغى حيوانلر دن باكه بلمى نورغانلر دن
 مراد جنتدا گى مخلوقلر در باكه فرشته لر در والله تعالى اعلم به مراده (وَعَلَى اللَّهِ نَصْدُ
 السَّبِيلِ) و خداى تعالى اوزر يتنه در طوغرى بولغوچى يول يعنى طوغرى يول خداى
 تعالى نك يوايدر و آقا ابر شدر گوچى يولدر كم مراد اسلام دينيدر (وَمِنْهَا جَائِرٌ)
 هم اول يوللر دن باردر طوغرى بولماغانلرى و مقصودغه ابر شدر مى نورغانلرى
 كم كفر و بدعت يوللر بدر (وَلَوْ شَاءَ لَهَدَيْكُمْ أَجْمَعِينَ) واگر نلاسه ايدى خداى
 تعالى طوغرى يولغه كوندر وى البته كوندر و ايدى طوغرى يولغه سز نك بار چه لر كزنى
 (هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ) اول خداى تعالى شول داندر كم ايندر دى (مِنَ السَّمَاءِ مَاءً) كوكن
 صوتى يعنى بغمورنى ياودردى (لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ) باردر سز لر گه اول صودن اچمك
 يعنى صوتك بعضلر ن اچوب فائده لاور سز (وَمِنْهُ شَجَرٌ) هم بولور اول صودن آغاچ
 يعنى اور مانلر هم اولنلر شول صو سببلى اوسارلر (فِيهِ نُسَيْمُونَ) اول اولنلر ده سز
 اوطلانور سز دورت آياقلى حيوانلر كزنى (يَنْبُتُ لَكُمْ) اوسدرور خداى تعالى
 سز نك اوچون (بِالزَّرْعِ وَالزَّبْتُونَ) اول بغمور صوتى ايله ايجونلكنى و آشلقنى هم
 زىتون آغاچن اوسدرور (وَالنَّخِيلِ) دغى خرما آغاچلر ن اوسدرور (وَالْأَعْنَابِ)

ھەم يۈزۈم آغاچلارنى (وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ) ھەم دۇنيادە بولغان يېمىشلىرىنىڭ ھەر قايسىسىنىڭ
 اۋسۇرور (أَنْ فِي ذَلِكَ) دەرستلىكىدە اۋشېبو ايسگۈنلرنى ھەم آغاچلارنى اۋسۇرور دە
 باردى (لَا يَهْدِي الْقَوْمَ يَتَفَكَّرُونَ) البتە دىلىل وعلامت خدای تەالى نىڭ قىدر تېنە فېكر قىلا
 تورغان وادىلى نورغان گىرۈه اۋچون (وَسَخَّرَ لَكُمْ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ) دىخى مسخىر
 قىلدى خدای تەالى سىزگە و سىزنىڭ فائىدەگىز اۋچون ياراتتى كېچە ايلە كۈنسىزنى
 (وَالشَّمْسِ وَالْقَمَرِ) ھەم قۇياش ايل آينى (وَالنَّجْمِ مَسْخَرَاتٍ) دىخى بولدىلر مسخىرلردى
 و بوى سونقۇچىلردى (بامرە) خدای تەالى نىڭ فرمانىنە (أَنْ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ) دەرستلىكىدە
 اۋشېبو ذىكر ايتولگان لىر دە البتە خدای تەالى نىڭ قىدر تېنە و بىرلىكىنە علامتلىر باردى
 (لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ) شول گىرۈه اۋچونكىم تىقلىق قىلورلر و آنگلارلر (وَمَا ذَرَأَّا لَكُمْ فِى
 الْأَرْضِ) دىخى سىزنىڭ فائىدەگىز اۋچون قىلدى خدای تەالى شول نىرسە نىكىم ياراتتى
 بىر دە سىزگە كرا كلى بولغان نىرسە لىر دىن (مُخْتَلَفًا أَلْوَانَهُ) تورلى تورلى بولغانى حال دە اول
 نىرسە نىڭ نوسلىرى و شىكللىرى ھەم نوسلىرى (أَنْ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ) دەرستلىكىدە اۋشېبو
 ياراتقان نىرسە لىر دە البتە دىلىل وعلامت باردى خدای نىڭ بىرلىكىنە (لِقَوْمٍ يَتَذَكَّرُونَ)
 شول گىرۈه اۋچونكىم باد ايتارلر و ايسلرىنە توشورب عبرت آلورلر (وَهُوَ الَّذِى
 سَخَّرَ الْبَحْرَ) و اول خدای تەالى شول ذاندىر كىم مسخىر قىلدى و سىزنىڭ فائىدەگىز اۋچون
 قىلدى دىربانى كىم سىز اول دىربالدىن و دىنگىز لىر دىن فائىدە لانورسىز ھەم بالقى تونارسىز
 (لَتَأْكُلُوا مِنْهُ) تا كىم سىزنىڭ آشاماقىز اۋچون اول دىرباندىن (لَعِبَاءَ رِيًّا) يا كىم اۋبوز بولغان
 ھەم ايسكىر ماگان ايتتى يعنى يا كىم تونولغان بالقىنى (وَتَسْتَغْرِجُوا مِنْهُ حَلْبًا) دىخى
 چىقارماقىز اۋچون اول دىنگىز لىر دىن زىننت اسبابلرنى كىم (تَلْبَسُونَهَا) سىز كىپارسىز
 آنارنى يعنى كىيىملىرىنى زىننتلى تورغان انجۈ مەرىجان كىيى اصل طاشلىرىنى دىنگىز لىر دىن
 چىقاروب فائىدە لانورسىز (وَتَرَى الْفَلَكَ) دىخى سىن كوراسىڭ كىيىملىرىنى (مَوَاطِرَ فِيهِ)
 بارغۇچى و سونى ياروب يورگۇچى اول دىريادە (وَلتبتغوا من فضلِهِ) دىخى مسخىر
 ايتتى خدای تەالى دىنگىز لىر نى سىزگە تا كىم سىزنىڭ استامما كىز اۋچون خدای تەالى نىڭ
 فضلدىن يعنى سودا گىرلىك ايلە چىت شىرلىزگە باروب رىزق استامما كىز اۋچون
 (وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ) ھەم شاپىدىكىم سىزلىر شىكرانە قىلورسىز خدای تەالى گە اۋشېبو
 نىعمتلىرگە قارشى (وَالْقَى فِى الْأَرْضِ) دىخى قويدى خدای تەالى و ياراتتى بىر دە
 (رَوَاسِيٍّ) بىوك طاولرنى (أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ) تا كىم مىل ايتىناسون و بىر طرفقە آوشماسون
 اۋچون بىر سىزنىڭ ايلە يعنى بىر مضطرب بولماسون و سىلكونماسون بىر گنە اورندە

فرار قیلوب تورسون اوچون بیوک طاوولرنی یرنک اوستونده قیلدی (وَأَنهَارًا)
 دخی یاراندی یرده یلغهلرنی (وَسَبَّالًا) هم بر شهر دن بر شهر گه یوری نورغان
 یوللرنی باراندی (لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ) تا کم شاید سز لر کونلور سز واپر شور سز بارا
 نورغان اورنلر کزغه شول بوللر سببلی (وَعَلَامَاتٍ) دخی پیدایلدی خدای تعالی
 علامتلرنی و بیلگولرنی یعنی یول بورگوچیلر آداشماسونلر اوچون بولنک بیلگولرن
 یاراندی طاوولر و آغاچلر هم توبه لک یرلر کینی (وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ) و یوللرلر ایله
 آنلر بولغه کونلورلر یعنی مکه اهلی و فریش قومی سفر گه چققان وقتلر نده
 یوللرلر غه فاراب یولنی طابالر اگر چه بار چه آدمیلر ده یوللرلر ایله یولنی طابوب
 یورسه لر ده فریش قومی اوشبو اش ایله مشهور ایدیلر (أَفَمَنْ يَخْلُقُ) ایسا شول
 کیمسه کم یارانور اول و یوقدن بار قیلور اوشبو ذکر ایتولگان مخلوقاتنی (كَمَنْ
 لَا يَخْلُقُ) بولور مو شول کیمسه شکللی کم یارانماس و بار قیلماس هیچ بر نرسه نی یعنی
 بار چه مخلوقاتنی یارانقوچی خدای تعالی هیچ بر نرسه نی یارانوغه کوچی یتماگان
 پوتلر ایله بر نیگزر بولور مو البته بولماس (أَفَلَا تَذَكَّرُونَ) ایا بس یاد ایتماس سز مو
 وایسکزر گه نوشور ماس سز مو سز لر اوشبونی تا کم اعتقاد کز نک باطل ایکنن بلور
 ایدکزر ای مشرکلر (وَأَنْ تَعْبُدُوا نِعْمَةَ اللَّهِ) و اگر صاناماقچی بولسا کز سز الله تعالی نک
 سز گه انعام قیلغان نعمتلرن (لَا تَعْصُوهَا) سز صانی آلماس سز آنی و حسابینه چقا
 آلماس سز بس نعمتلرنک صانن بله آلماسا کز شکرانه سن نهچوک ادا قیلا آلور سز
 (أِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ) در ستلکده الله تعالی یارلقاغوچیلر نعمتنک شکرانه سن اوناوده کیم چیلک
 ایتسا کز (رَحِيمٌ) مهر بان و رحمت ایتکوچیلر شکرانه ده کیم چیلک کز سببلی سز لر نی
 نعمتندن محروم ایتماس (وَاللَّهُ يَعْلَمُ) و خدای تعالی بلور (مَا تَسْرُونَ) سز یاشورا
 نورغان نرسه نی کوکلدا گئی نیتلر کز دن و اعدا دلر کز دن (وَمَا تَعْلَمُونَ) هم سز
 آشکارا قیلا تورغان نرسه نیده بلور عمللر کز دن (وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ)
 و شول کیمسه لر کم طابونورلر مکه اهلی آنلر غه خدای تعالی دن باشقه یعنی باطل
 معبودلری و پوتلری (لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا) یارانماسلر هیچ بر نرسه نیده و یارانور غه
 کوچلری یتماس آنلر نهچوک یارانسونلر (وَهُمْ يَخْلُقُونَ) و جالانکه اول پوتلر اولر لری
 مخلوقلر در و یارانولمشلر در مخلوق بولغان نرسه البته خالق بولماس و یارانوغه کوچی
 یتماس بس اول پوتلر خدایغه نهچوک شریک بولورلر (أَمْوَاتٍ) اول پوتلر مخلوق
 بولور لری اوستونه اولوکلر و جانسزلر در (غَيْرِ أَحْيَاءٍ) تریکلر گه باشقه یعنی تریک

تو گللدر کور ماسلر و ایشتماسلر هم سو بلاماسلر بس نچوک معبود بولسونلر (وما
 یشعرون ایاں یبعثون) هم آنلر بلاماسلر قایچان فوبارلاچق لرن یعنی اوزلرینک
 قایچان فوبارلاچق لر ایکنن بلاماسلر بس باشقه لرغه جزا بیر وگه آنلر نك نچوک
 کوجلری ینسون (۱) (الهمک الو واحد) سز نك خدا یکر بر بولغوچی خدای تعالی در
 (فالتین لا یؤمنون بالآخرة) بس آخر نکه اشانی نورغان کمسه لر (فلو بهم منکره)
 آنلر نك کوکلری حقلنی انکار اینکوچیدر قبول فیلاماسلر (وهم مستکبرون) هم
 آنلر باش طار تقوچیلدر خدای تعالی گه ایمان کیلتورودن هم پیغمبر علیه السلامه
 ابارودن (لا جرم ان الله یعلم) یوقدر هیچ شبهه شونده کم الله تعالی بلور (مایسرون)
 اول مشرکلر نك کوکلر نده یاشورا تورغان یاوز نینلرن (وما یعلمون) دخی آشکارا
 فیلا تورغان اشلرن بلور پیغمبر علیه السلامه دشمانلق و صوغش فیلولر ندن (انه
 لا یحب المستکبرین) درستلکده خدای تعالی سویناس ایماندن باش طار تقوچیلر نی
 (واذا فیل لهم) وهر قایچان ایتولسه اول باش طار تقوچیلرغه (ماذا انزل ربکم)
 نی نر سه ایندردی پروردکار کز محمد علیه السلامه دیوب (قالوا اساطیر الاولین)
 ایتلر آنلر اول محمد که ایندرلگان نر سه او لگیلر نك حکایه لری و افسانه لر بدر
 یعنی قرآن نك خدای تعالی سوزی ایکنینه اشانیملر اونکاندا گی غلقلرنک حکایتلر بدر
 دیوب شول سوزلری ایله اوزلرینه ابار گوچیلر نی آزد رالر (لیحملوا اوزار هم) ناکم
 بوکلاسولر اوچون اوزلرینک گناه بوکلرن (کامله) کامل و تمام ایتوب (یوم النیامة)
 قیامت کوننده (ومن اوزار التین یضلونهم) هم بوکلاسولر اوچون شول کسه لر نك
 گناهلر ندن کم آنلر آزد رور ایدیلر اول کسه لر نی (بغیر علم) بلودن باشقه
 و نادانلق ایله یعنی اول مشرکلر قرآن نی او لگیلر نك حکایتلری دیوب اشانیمنجه
 اوزلری ضالانکه نوشوب هم باشقه لر نیده آزد رولری سبیلی قیامت کوننده اوز
 گناهلرینک ده بارچه سیننی بوکلر لر هم اوزلری آزد رغان کسه لر نكده گناهلر ندن
 بز اولوشی آنلرغه بوکلانور (الا ساء ما یزرون) آگاه بولکیز کم نی یاوز بو کدر
 آنلر نك بوکلی تورغان بوکلری (فد مکر التین من قبلهم) تحقیق مکر فیلدیلر
 اوشبو مکه اهلندن الگاری بولغان امتلر هم پیغمبر لرینی بالفانغه توتوب یاوزاق
 قصد ایتولری ایله (فاتی الله بنیانهم من القواعد) بس کیلدی خدای تعالی نك حکمی
 و فرمای آنلر نك باصافان بنالرن نیگزلر ندن خراب ایتو ایله (فخر علیهم السقف)
 بس یقولدی و نوشدی آنلر اوزرینه ایولرینک نوشامی (من فوقهم) آنلر نك اوستلرنندن

(۱) دمیاطی رحمة الله علیه
 بیور مشارد که خدای تعالی
 قیامت کوننده مشرکلر نك
 طابونغان پونلرن جانلی
 و عقلی ایتوب محشر بر نك
 حاضر فیلور ناکم اول
 پونلر اوزلرینه عبادت
 فیلفان کسه لر دن بیزار لک
 فیلولر و آنلر دن راضی
 تو گل لک ارن معلوم
 فیلولر لر کاشفی

بعضى شهرلىرى ويور طارى جيمرلويب هلاك بولدىلر (۲) (وَإِنَّهُمْ الْعَذَابُ) هم كېلدى
 آنلرغه عذاب (من حيث لا يشعرون) اوزلرى بلما گان اور ندىن يعنى هېچنده
 كونما گان واويلا ماغان وقتلر نده كېلدى (ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُخْزِيهِمْ) صكره قيامت
 كوننده خورور سواى قىلور آنلرنى خدائى تعالى نوموغ عذابى ايله (وَيَقُولُ) هم
 اينور خدائى تعالى آنلرغه قيامت كوننده (أَيْنَ شَرَّ كَائِدِينَ) فايده در منم شول
 شريكلرم واورناقلرم كم (كُنْتُمْ تَشَاقِقُونَ فِيهِمْ) سزلىر خلافتى قىلور ايدكز دنياده
 وقتكز ده پيغمبرلر كه آنلر طوغر بىسنده يعنى پيغمبرلر كز نك فرمانلر ينه فار شوب
 پونلرنى خدايغه شريك اينور طابونور ايدكز بو كون شول پونلر كز فايده در ديوب
 خدائى تعالى آنلر دن صورار (قَالَ الَّذِينَ أُوْتُوا الْعِلْمَ) اينورلر علم بېرلگان كىسهلر
 يعنى علم ايسالرى اينورلر (أَنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ) درستلىكده خورلق اوشبو كوننده
 (وَالسُّوءَ) دخى باوزلق يعنى منىگولك عذاب (عَلَى الْكَافِرِينَ) كافرلر اوزر ينه
 بولغوجيدر (الَّذِينَ تَسْتَفِيهِمُ الْمَلَائِكَةُ) آندابن كافرلر كم وفات ايندرورلر آنلرنى
 وجانلر ن آلورلر فرشتهلر (ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ) اوز نفسلر ينه ظالملى ايتكوچيلر
 بولغانلرى حالده اول كافرلر كفر وگناهلرى سببلى (فَأَلْفُوا السَّلَامَ) بس صالدىلر
 آنلر صلحنى يعنى اولومنى كوزلرى ايله كور گاج صلح ايتما كچى بولدىلر هم خداينك
 بركلى ايله اوار قىلدىلر يا كه مرمانقه بوى صوندىلر هم شول وقتده اول كافرلر
 ايتدىلر (مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ سُوءٍ) بز اشلار بولماق هيچ بر باوزلقنى ديوب يعنى
 اوزلرينك كفر وشركلرينه هم قىلغان گناهلر ينه انكار ايتدىلر بز كافر بولماق وگناه
 اشلامادك ديدىلر آنلر نك بو سوزلر ينه فارشى خدائى تعالى بيورور كم (بلى) بلى
 سز كافر بولدىكز وياوزلقلر قىلدىكز (إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ) درستلىكده الله تعالى بلىگوجيدر
 (بَمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ) سز نك اشلان اشلر كزنى ودينياده قىلغان گناهلر كزنى هم سىنى
 بلور وجزاكونى بيورور (فَادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ) بس كز سز اى كافرلر نهم غنك
 ايشكر ينه (خَالِدِينَ فِيهَا) منىگو فالغوجيلر بولغانلر كز حالده اول نوموغده (فَلْيَسَسْ
 مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ) بس نى باور اور ندر تكبرلك ايتكوچيلر نك فرار قىلاچق اورنلرى
 نوموغده مردىلر كم عرب قىبللرى حج وقتنده مكه كه رسول صلى الله عليه وسلم نك
 احوالن تحقىق قىلور نيكشرو اوچون كشىلر بيارورلر ايدى اول بيارلش كشىلر
 مشركلر دن محمد عليه السلامه نى نر سه ايندرلر در ديوب صوراسلر مشركلر بوفار يه
 ايتولگانچه اولگيلر نك افسانهلرى وحاكىتلر بىدر ديوب جواب بېرورلر ايدى (وقيل

۲) بعضلر اوشبو بنادن
 مراد نهر و دنك كو كىكه
 منو اوچون بياصانقان
 بيوك مناراسيدر ديورار
 اول منارانك بيوكلكى
 بش مكز ايدى ديمشلىر
 بناسى تمام بولغاچ حق
 تعالى نك قدرتى ايله بيك
 قاطى جيل ايسوب اول
 منارا تمام نىگز ندىن
 يقولدى يوقارى باشى
 دىنگز كه توشدى فالغانى
 نىزود قومينك ايلورى
 اوستينه توشوب شهرنى
 خراب ايتدى شول منارا
 جيمرلگانده بيك مهيپ
 وقور قىچلى طاوش بولوب
 غايبت فور قودن خلايق
 اوز تللر اونوطوب
 تورلى نورلى تللر ايله
 سويلاشدىلر برسى برسى
 نك سوزن آكلامادى
 نىرود قومينه كىلگان
 عذاب چاغا طورغان چىن
 عذابى ايدى نهر و دنك
 لشكر ينه شول چىنلر
 مسلط بولوب بورون
 تيشكلر ندىن كروب ميلر ن
 آشاب هلاك قىلدىلر
 تفسير حسينى

لِّلَّذِينَ اتَّقَوْا) وابتولدى شر كندن هم كفرن صافلانغان كەسەرلەرگە، بىر قايىچان
 اول كشيپلر مؤمنلردن سوراسلار (مَآذًا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ) نى نرسە اينىندردى سز نىڭ
 پروردكارىز محمد عليه السلامغە دىيۇب (فَالْوَخَيْرَ) ايندىلر مؤمنلر خىرنى واپىزگولكىنى
 اينىندردى دىيۇب، بىر محمد عليه السلامغە ايندىرلىگان نرسە قراندىزكم بارچە خىرلرنى
 جىغوجىدىر (لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا) ايز گولك قىلغان كەسەرلەرگە (فِي هَذِهِ الدُّنْيَا) اوشبو
 دنيادە بولغوجىدىر (حَسَنَةً) ايز گو جزا بىر لا اله الا الله محمد رسول الله كلمە سىنى اينكوچى
 مؤمنلر نىڭ اوشبو دنيادە ماللرى و جانلرى صافلانمش بولور هم خدای تعالى آنلرغە
 باردم قىلور (وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ) والبته آخرت بور طينىڭ ئوابى بىخشىر اقدر دىيا
 دولتندىن (وَلَنَعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ) هم البتەنى بىخشى بور طلر تقوالق اينكوچىلرنىڭ بور طى
 بىر جنت ياكە متقىلر بور طلدىن مراد اوشبو دنيادىزكم دىيا ايز گولك اينكوچىلر
 اوچون بىخشى بور طلر دىيا بىرلە آخرت سعادتن حاصل قىلورلر (جَنَّاتٍ عَدْنٍ
 يَدْخُلُونَهَا) اقامت ابته نورغان جنت باقچىلر بىر اول متقىلرنىڭ بور طلرى كم آنلر
 كرورلر اول جنتلەرگە (تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ) آغار اول باقچىلرنىڭ آغاچلرى
 آستوندىن بىلغىلر (لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ) بولور آنلرغە اول جنتلردە نلا گان نرسەلرى
 بىر نرسەنى كوكللرى نىلاسه شول حاضر بولور (كَذَلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ)
 اوشانداق جزا بىرور الله تعالى تقوالق اينكوچىلەرگە (الَّذِينَ تَتَوَفَّيهِمُ الْمَلَائِكَةُ)
 آندايىن تقوالق اينكوچىلەر كم آنلرنىڭ جانلرنى آلورلر جان آلغوجى فرشتىلەر
 (طَيِّبِينَ) پاك بولغانلرى حالده آنلر كفرن و گناهدىن هم فرشتىلەر آنلرنى اولوغلاب
 آنلرغە سويونچ بىرورلر (يَقُولُونَ) اينورلر اول فرشتىلەر آنلرغە (سَلَامٌ عَلَيْكُمْ)
 خدای تعالى نىڭ سلامى بولسون سز لەرگە (أَدْخُلُوا الْجَنَّةَ) كرگىز سز جنتكە كم اول جنت
 سز نىڭ اوچون حاضرلانغاندىر (بِهَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ) دنيادە قىلغان ايز گو عمللر كىز
 سببى (هَلْ يَنْظُرُونَ) ايا كونارلر مو اول كافرلر بىر كوتماسلر (إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ
 الْمَلَائِكَةُ) مگر كونارلر اولر بىر فرشتىلرنىڭ كىلما كن جانلرنى آلو اوچون (أَوْبَاتٍ أَمَرَ
 رَبِّكَ) بايسە پروردكار نىڭ فرمانى كىلونى كونارلر آنلرنى هلاك قىلو بىرلە (كَذَلِكَ)
 اوشانداق بىر اوشبو مشركلرنىڭ يالقانغە توتولرى شكلى (فَعَلَّ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ)
 قىلدىلر آنلردىن الگارى بولغان كەسەرلەر هم بىر اۆلگى امتلر هم پىغمبرلرنى
 يالقانغە توتدىلر (وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ) وظلم لىق اينمادى الله تعالى آنلرغە آنلرنى هلاك
 قىلماقى ايله (وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ) ولكن آلر اوز نفسلر بىر ظلملىق بىلور

بولدیلر کفر و شرک هم گناه قیلولری ایل (فَاصَابِهِمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمَلُوا) بس ابرشدی
 آنارغه اشلاگان باوزلقلرینک جزاسی (وَحَاقَ بِهِمْ) هم توشدی آنارغه و آنلرنی
 توندی (مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ) شول نرسه کم آنلر استهزا قیلور ایدیلر آنک برله
 یعنی عذاب کیلما کینه اشانما ینچه مسخره گه توتارلر ایدی شول عذاب آنارغه کیلدی
 (وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا) وایتدیلر خدا یغه شرک کیلتورگان کسهلر (لَوْ شَاءَ اللَّهُ) اگر
 نلاسه ایدی الله تعالی (مَا عَبَدْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ) بزطابونماس ایدک خدا یدن باشقه
 هیچ بر نرسه گه (نَحْنُ وَلَا آبَاؤُنَا) بز اوز مزطابونماس ایدک هم آنالرمزده طابونماغان
 بولورلر ایدی (وَلَا حَرَمْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ) دخی حرام اینماس ایدک بز خدای
 تعالی نك حکمندن باشقه هیچ بر نرسه فی یعنی خدای اوزی شولای نلاگان گوره
 بزلر پونقه طابونماز هم بعیره و سائبه کبی توهلرنی اوز مزگه حرام فیلامر خدای
 نلاماسه بو اشلرنی اشلاماس ایدک دیدیلر آنلر بو سوزنی استهزا بوزندن مسقل
 ایتوب ایتدیلر (كَذَلِكَ) اوشانداق یعنی اوشبومکه اهلینک اشلاگان اشلری شکللی
 (فَعَلَّ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ) قیلدیلر آنلردن الگارای بولغان کسهلر یعنی اولگی امتلر
 هم پونلرغه طابوندیلر و حلال نرسه لرنی حرام قیلدیلر (فَهَلْ عَلَى الرَّسُولِ) بس ابا
 بارمودر پیغمبرلر اوزرینه یعنی پیغمبرلر اوزرینه لازم نو گلدر (أَلَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ)
 مگر آچی ابرشدر و لازمدر آدمیلرگه خدای تعالی نك فرمانن هدایت و ضلالت آنلر
 اختیار نده نو گلدر (وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا) و تحقیق بر بیاردک هر گر وهقه
 پیغمبرنی سنی اوشبومکنه بیار گانمز شکللی هم بیوردق اول پیغمبرلرگه اوزلرینک امتلرینه
 اینماک ایل (أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ) شوبله دیوبکم عبادت قیلنک سز الله تعالی گه (وَاجْتَنِبُوا
 الطَّاغُوتَ) هم براق بولنک و صافلانوکز خدای تعالی دن باشقه غه طابونودن (فَمَنْهُمْ
 مَنْ هَدَى اللَّهُ) بس اول گر و هلردن بولدی خدای تعالی طوغری بولغه کوندرگان
 کسه (وَمَنْهُمْ مَنْ حَقَّ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ) هم بولدی آنلردن آنک اوزرینه ضلالت و آزغوناق
 واجب بولغان کسه یعنی اولگی امتلردن بعضلری مؤمن و بعضلری کافر بولدیلر
 (فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ) بس سیر قیلنک و بیورنک سز بوده ای مشرکار (فَانظُرُوا كَيْفَ
 كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ) بس قارا نکر و کورنک نچوک بولغاندر پیغمبرلرنی بالغانغه
 تونوقچیلر نك اشلرینک صوکی یعنی عاد و ثمود قوملرینک برلرینه باروب کورنک
 شرک و نکذیبیلری سبیلی آنلر نچوک هلاک بولغانلردر هم شونی کوروب عبرت
 آلنک (أَنْ تَحْزَنَ عَلَى هُدْيِهِمْ) اگر حر یص بولسا کنده و بیک فزفسا کنده سن ای

محمد علیه السلام اوشبو مشرکونک هدایتلرینه وایمان کیلنور ولرینه (فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ) بس در سنا کده الله تعالی طوغری بولعه کوندر ماس (مَنْ يَضِلْ) شول کمهسه نیکم ضلالتکه توشورور آتی وآنک از غونلقده فالماقینی نلار (وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ) هم بوقدر اول ضلالتده فالقان کمهسه لرگه یاردم بیرگوچیلر وآنلرنی عذابدن قونقارغوچیلر نیباندن مسطوردر کم مسلمانلردن بر اونک بر کافرده آلاچاغی بار ایدی شول آلاچاغن صورارغه بسارغان ایدی سوز آراسنده اول مسلمان ایتدی کم اولگانندن صوگ همه لرمز خدای تعالی حضورینه بار اچقمز کافر آکا قارشی ایتدی سن اولگانندن صوگ نرلورمن دیوب گمان قیلا نمو من آنط ایتنه من هیچکم اولگانندن صوگ باکادن نرلماس دیوب اوز دیننجه بیک فاطمی آنظر ایتدی حق تعالی دن آیت کیلدیکم (وَأَسْمُوا بِاللَّهِ جِهْدَ إِيْمَانِهِمْ) وآنط اچدیلر اول مشرکلر خدای تعالی ایله آنظرینک فاطیراغین (لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مِنْ يَمُوتٍ) قوبار ماس خدای تعالی ویا کادن ترگز ماس اولگان کمهسه فی دیوب (بَلَى) بلی البته ترگزور خدای تعالی اولوکلرنی (وَعَدَا عَلَيْهِ حَقًّا) آنک اوزرینه حق ولازم بولغان وعده ایله وعده قیلدی خدای تعالی اولگانندن صوگ ترگزورمن دیوب (وَلَيْكِنَّا أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ) ولکن آدمیلرینک کوبراگی بلماسلر (لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يُخْتَلَفُونَ فِيهِ) قوبارور خدای تعالی آنلرنی ناکم بیان قیلسون او حون وبلدرسون اوچون آنلرغه آنلرینک خلاقلق قیلوشقان نرسه لرن یعنی اولگانندن صوگ نرلمک وحساب هم جزا طوغر بيسنده خلاقلق ایدوب آنلر اشانماسلر ایدی شونلرینک حق ودرست ایکانن آنلرغه بلدر اوچون خدای تعالی آنلرنی قوبارور (وَلْيَعْلَمِ الَّذِينَ كَفَرُوا) دخی بلسون لر اوچون کافر بولغان وایشانمانان کمهسلر (أَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ) شونیکم آنلر یالغانچیلر بولدیلر اوزلری قیامتنی انکار قیلورنده (أَنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ) موندن باشقه توگلدر کم بز نک سوز مز بر نرسه گه (إِذَا أَرَادْنَا) هر قایچان نلاسا کبز اول نرسه نی بار قیلونی (أَن نَقُولَ لَهُ كُنْ) بز نک ایتما کیمز در اول نرسه گه بولغل دیوب (فیکون) بس بار بولور اول نرسه یعنی خدای تعالی نک مخلوقاقنی بار اتماننی ماده لرگه ومدنلرگه محتاج توگلدر بار بولغل دیوب ایتما کی ایله هر نرسه بار بولور (وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ) وشول کمهسلر کم هجرت ایتدیلر واوزلرینک وطنلرن طاشلاب کیتدیلر الله تعالی نک راضیلقینی استاب (مَنْ بَعْدَ مَا ظَلَمُوا) ظلم لقلر ایتولگانلرندن صوگ مراد فریش مشرکلرندن کوب ظلم و جفالر کوروب طاقتلری قالماینجه حبش برینه کوجوب

کینکان صعبه لر در (لنبتوهم فی الدنيا) البته بز بیرو رمز آنلرغه اوشبو دنیاده
 (حسنة) بخشى بولغان اورننى یعنی آنلرنى مدینه شهرنده اورنلاشدرور رمز (ولاجر
 الاخرة اکبر) و آخرت ثوابی البته اولوغرافدر دنیا دولتندن (لو كانوا يعلمون) اگر
 بلورلر بولسه لر آنلر یعنی اگر مشرکلر هجرت ایتکوجی مسلمانلرغه دنیا و آخرت
 سعادتق نصیب بولاچاغن بولسه لر البته ایمان کینتوروب هجرت قیلورلر ایدی یا که
 مهاجرلر اوزلری بولسه لر طاعت و عبادتلرن آرندرورلر ایدی (الذین صبروا) اول
 مهاجرلر شول کهمسه لر در کم صبر قیلدیلر و جدا دیلر وطنلرندن آیرلوغه هم کافرلرنک
 جفاسینه (وعلى ربهم يتوکلون) هم اوزلرینک پروردکارلرینه توکل قیلورلر آنلر
 و اشلرن آکاغنه طاپشورلر روایت ایدلمشدر کم قریش مشرکری ایتدیلر خدای
 تعالی شوندن اولوغرافدر کم آدمینی پیغمبر ایتوب بیارسه بلکه اول اگر پیغمبر بیارسه
 فرشته لرنی بیازور ایدی بس حق تعالی دن آیت کیلدیکم (وما ارسلنا من قبلك)
 و بیار مادکبز سندن الگاری ای محمد علیه السلام پیغمبر ایتوب (الا رجالا نوحى
 اليهم) مگر شول ایلرلرنی بیاردک کم بز وحی قیلور ایدک آنلرغه یعنی سندن اول
 کیلگان پیغمبرلر هم همهلری سنک شکللی آدمیلر ایدیلر بر سیده فرشته توکل
 ایدی (فستلوا اهل الذکر) بس صوراکز سز ای مشرکلر کتاب اهلندن یعنی یهود
 و نصارانک عالمرندن صوراکز (ان کنتم لا تعلمون) اگر بولسا کز سز اوز کز
 بلماس سز یعنی اوز کز بلمی تورغان بولسا کز عالمردن صوراکز تا کم اولگی
 ملنلر که کیلگان پیغمبرلرک همهلری آدمیلر بولغانن بلور سز (بالبینات والذکر)
 روشن و آچق بولغان معجزه لر ایل هم یازغان کتابلر ایل بیاردکبز اول پیغمبرلرنی
 (وانزلنا الیک الذکر) هم ایندردکبز سنک صاری ای محمد علیه السلام قرآن نى کم
 اول قرآن خداینک ذکرینه سبدر (لتبین للناس) تا کم سنک بیان اینما کک و بادرما کک
 اوچون آدمیلر که (ما نزل الیهم) آنلر صاری ایندرلگان نرسه نى خداینک فرمانلرندن
 هم امر ونهی لرندن (ولعلمهم بتفکرون) هم تا کم شاید آنلر فکر قیلورلر و اویلاب بلورلر
 اوشبو سوز مخلوق سوزی توکل ایکنن (افامن الذین مکروا السیئات) ایا امین
 بولدیلر مو باوز مکرلرنی قیلغان کهمسه لر یعنی پیغمبر علیه السلام نى هلاک ایتما کچی
 بولوب آنک حقنده یاوزقلر اوبلاغان هم مکر و حیللر قیلغان مشرکلر قورقمیلر مو
 (ان یغسف الله بهم الارض) خدای تعالی نى آنلرنی برکه یوطلر ه ائندن یعنی فارون نى
 بریوطلغان شکللی آنلرنى هم بریوطلماقندن قورقمیلر مو (اویانیم العذاب) یا ایسه ایمین

بولدیلر مو آنلر اوزلرینه عذاب کیلوندن (من حیث لا یبشعرون) اوزلری بلماگان
 وکونماگان اورندن (اوباخذهم فی قلوبهم) یا ایسه ایمین بولدیلر مو آنلر خدای
 تعالیٰ نڭ آنلرنی نونماوندن آنلرنڭ یورگان وقتلرنده یعنی شهردن شهرگه سودا
 نیلوب یورگان وقتلرنه یا ایسه یانتقان اورنلرنه بریافتدن ایکنچی باقلرینه ایلانگان
 وقتلرنده خدای تعالیٰ نڭ عذابی آنلرغه کیلما کندن فورماسلر مو (فما هم بمعجزین)
 بس نوگلدر آنلرماجز اینکوچیلر خدای تعالیٰ نی اوزلرن عذاب قیلودن (اوباخذهم
 علی نخوف) یا ایسه ایمین بولدیلر مو آنلر خدای تعالیٰ نڭ آنلرنی نونماوندن
 فورقولری اوزرینه یعنی اولگی فوملرگه کیلگان عذابلردن فورقوده نورغان وقتلرنه
 اوزلرینه عذاب کیلودن فورماسلر مو (فان ربکم لروف) بس درستلکده سز نڭ
 ربکز البته مهرباندر ونحمل اینکوچیلر (رحیم) مرحمتیلدر وفزغانوچیلرکم بنگلرگه
 عذاب یباروده آشوفماس (اولم یروا) ایا فاراماسلرمی اوشبو کافرلر (الی ما خلق
 الله من شیء) شول نرسه صاری کم یارانندی خدای تعالیٰ بر نرسه دن کم آنڭ
 جسمی وگاوده سی باردر (یتقیو ظلاله) یورور وایلانور آنڭ کوله گه لری (عن
 الیمین و الشمائل) اوڭ طرفدن هم صول طرفدن یعنی هر طرفه ایلانوب یورور
 (سجدا لله) سجده اینکوچیلر بولغانلری حاله الله تعالیٰ گه (وهم داخرون) وهالانکه
 آنلر خشوع اینکوچیلر واوزلرن خور نوتوچیلر * (ولله یسجد) وخدای تعالیٰ گه
 سجده قباور (ما فی السموات و ما فی الارض) کوکلرده هم برده بولغان نرسه (من
 دابة) قیملداغوچی جان ایاسندن (والملائکه) دخی کوکلرده هم برلرده بولغان
 فرشتهلر خدای تعالیٰ گه سجده قیلورلر (وهم لا یستکبرون) هم اول فرشتهلر باش
 طارنماسلر خدای تعالیٰ گه عبادت قیلودن (۱) (بخافون ربهم) فورقالر اول فرشتهلر
 پروردکارلر نڭ عذابی کیلودن (من فوفهم) آنلر نڭ اوستلرنندن (ویفعلون ما
 یؤمرون) هم قیلارلر آنلر خدای تعالیٰ آنلرغه بیورغان اشنی اوز اختیارلری
 ورغبتلری ابله (وقال الله) وایندی خدای تعالیٰ یعنی بیوردی شوپله دیوبکم (لا
 تتخذوا الهین اثنین) نونماگز سز ایکی خدایینی وایکی دیوب بلماگز (انما هو ال
 واحد) مونندن باشقه نوگلدرکم اول خدای تعالیٰ بر بولغوچی معبوددر هیچده
 شریکی ویتکدایشی یوقدر (فایای فارهبون) بس مندن گنه فورقگز سز ای آدمیلر
 (وله ما فی السموات و الارض) واول خدای تعالیٰ نقیدر کوکلرده هم برده بولغان نرسه
 بارچه سی آنڭ مخلوقلری و مملوکلر بدر (وله الدین و اصبا) هم آنڭ اوچوندر طاعت

۳ نچی سجده

(۱) نیباه کلنورمشدرکم
 سجده ایکی نوریلدر
 برسی عبادت سجده سیدر
 کم ما کللابنی برگه فور
 بودن عبلوندر عبادت قیلو
 اوچون اوشبو سجده عقل
 ایالری نڭ سجده سیدر
 وایکنچی سی نذال وخصوغ
 سجده سیدرکم اول عقل
 ایاسی بولماغان نرسه لرنڭ
 سجده سیدر اوشبو آیت
 فرآنده بولغان نلاوت
 سجده لرنڭ اوچونچی
 سیدر فتوحانده شیخ
 محی الدین قدس سره
 اوشبو سجده نی سجود
 عالم اعلیٰ ودانی دیوب
 نسیمه ایلامشدر
 مواهب

و عبادت واجب بولغاني حالده يا كه حق بولغوجي دين آنك دينبدر بافي وثابته
 بولغاني حالده يا كه آنك بيرگان جزاسي هم اجر و ثوابي دايمدر هيچده كيسولماس
 (افغير الله نستقون) ايا خدای تعالی دن باشقه كمسه دن سز فور قیاسز مو و حالانكه
 آندن باشقه فائده هم ضرر ايرشدر گوجي بوقدر (وما بكم من نعمه) وسزلر گه
 ايرشكان هر بر نعمت (فمن الله) بس الله تعالی دن بولغوجيدر يعنى صعتهك وراحتك
 هم بايلق كبي نعمتلري سز گه ايرشدر گوجي خدای تعالی در (ثم اذا مسكم الضر)
 صكره هر فايچان ايرشسه سزلر گه فاطيلق و آغرلق صر خاوق هم فقيرلك و آچلق كبي
 (فالبه تجارون) بس اول خدای تعالی گه گنه زار يلق فيلور سز و بالنور سز هم شول
 فاطيلقني كيناروني آندن غنه صور يسز (ثم اذا كشف الضر عنكم) صكره هر فايچان
 دفع فيلسه و كينار سه اول فاطيلقني خدای تعالی سزلر دن (اذا فریق منكم) شولوقنده
 بر گروه سزدن يعنى كافرلر (بر بهم بشر كون) پروردكارلر بینه شرك كيلتورالر
 و مشرك بولالر محققلر اوشبو اورنده شرك اشلر ان سببدين ديوب بلودر ديورالر
 يعنى باشلر بینه كيلگان بلاحت و فاطيلق نك كينتون سببدين كورورالر خدای تعالی دن
 ديوب بلماسلر اوز مز طر شوق شونك اوچون كيندى ديورالر (ليكفر و ابما انيناهم)
 تاكم كفران نعمت اينسونلر اوچون بز آنار غه بيرگان نعمتلر برابر نده (فتتمتعوا)
 بس فائده لانوكز سز اي كافرلر ايكي اوچكونك دنيا نعمتلري ايله (فسوف تعلمون)
 همس تيز دركم سز بلور سز اشكز نك عافيتن (ويجعلون) قيلالر اول كافرلر يعنى
 بيلگولاب قوبالر (لما لا يعلمون نصيباً) اوزلري بلمى نورغان نرسه لر اوچون
 اولوشنى يعنى هيچ نرسه بلمى نورغان جانسز پوتلر اوچون اولوشلر بيلگولاب
 قوبالر (ميا رزقناهم) بز آنار غه رزقلاندرغان نرسه دن يعنى بوغازلاغان حيوانلر بذك
 اينلر ندين پوتلري اوچون اولوشلر قوبالر نتاك كم انعام سور هسنده ذكر اينولدى
 (تالله انتم لتسئلن) خدای تعالی ايله آنط بولسونكم سزلر صورالور سز اي مشركلر يعنى
 قيامت كو ننده سزدن صورالر (عما كنتم تفترون) شول نرسه طوغر يسندنكم افترا
 فيلور ايدكز سز و بالغانلادكز پوتلري خدای نك شريكلر بدر بز نك شفا عتجي لر مز در
 ديوب (ويجعلون لله البنات) دخي قيلالر اول مشركلر خدای تعالی اوچون قزلري
 يعنى فرشتهلري خدای نك قزار بدر ديوب ايتلر (سبعانه) پا كدر اول خدای تعالی
 آنلر ايتن نورغان سوزدن و منزهدر بالاسي بولودن (ولهم ما يشتهون) و اول
 مشركلر نك اوزلر بینه بولغوجيدر آرزو قيللانورغان نرسه لري يعنى اير بالالر ايله

آنلر اوزلری ماقتانالر هم ارزو فیلالر بس ابر بالالر آنلر نك اوزلرینه بولسون
 خدای تعالی آگا محتاج نو گلدر (وَإِذَا بَشَّرَ أَحَدَهُم بِالْأُنثَىٰ) وهر فایجهان سو یونج
 بیرلسه اول مشرکلر نك نرسی فز بالا ایل، یعنی خانو نك فز بالا طودردی دیوب
 آگا سو یونج بیرسه لر (ظَلَّ وَجْهَهُ مُسْوَدًّا) فارا بولوب اورلور آنک یوزی فایقودن
 هم خلق آراسنده یانلی بولودن وخورلقدن (وَهُوَ كَظِيمٌ) و حالانکه اول اوزی آچو
 ایل طولیدر یعنی فز بالا طوغانی اوچون اچدن خانو نینه بیک آچولانور وکینه
 توتار عرب مشرکلری خانو نلری ابر بالا طودرسه بیک شادلانوب اول خانوننی
 قدر وحرمت فیلولر ایدی واگر فز بالا طودرسه بیک فایفوررلر ایدی اول
 خانوننی دشمان کورورلر ایدی شول اوزلری یاراتمی تورغان فز بالانی خدای
 تعالی گه نسبت بیروب خدای نك فزلی بار دیدیلر واوزلرینه اوغل بولونی تلادیلر
 (بِئْتَارِي مِنَ الْقَوْمِ) یاشر نور اول خانونی فز بالا طودرغان کسه قومدن یعنی
 اویاتندن قوم و قبیلہ سی نك کوزلرینه کور نماس (مَنْ سَوَّاهُ بَشْرًا) آگا سو یونج
 بیرلگان نرسه نك یاوزلقندن یعنی فز بالاسی بولونک یاتندن وخورلقندن کشی
 کوزینه کور نماس هم کوکلندن اوبلار شونیکم (أَيُّسُكُهُ عَلَىٰ هُونٍ) ایسا سلامت
 حالنده توتار مو و تربیه فیلولر مو اول فز بالانی خورلق ورسواییق اوزرینه (أَمْ يَدْسُهُ
 فِي التُّرَابِ) یا ايسه اورنور وکومار مو آنی تورافقه یعنی تریک کیونچه فبرگه کومار مو
 نناک کم بنو مضر قبیلہ سی اوزلرینک فز لرن تربیه فیلوب اوسدوررگه عارلنوب
 تری کوبونچه فبرگه کومارلر ایدی (الْأَسَاءُ مَا يَحْكُمُونَ) آگاه بولکنزنی یاوزدر
 شول نرسه کم حکم فیلولر اول مشرکلر یعنی اوزلرینک فاشنده هپمه قدری
 واعتباری بولماغان فز بالانی خدای تعالی گه نسبت بیرو لری نی یامان اشدر (لَلَّذِينَ
 لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ) آخرنکه اشانمی تورغان کسه لرگه بولغوچیدر (مِثْلُ السُّوءِ)
 یاوز صفت یعنی فز بالا طودرغان اوچون خانو نلرینه آچولانوم فز بالانی مکروه
 کورو و تریک کوبونچه برگه کومو آنار نك صفتلریدر (وَلِلَّهِ الْمِثْلُ الْأَعْلَىٰ) و خدای
 تعالی گه مخصوصدر اعلی و بخشیراق بولغان صفتلر (وَهُوَ الْعَزِيزُ) هم اول خدای تعالی
 غالب وقادر در کفر اهلینی هلاک فیلوغه کوچی بتار (الْحَكِيمُ) حکم ایتکوچیدر بر
 معلوم وقتغهچه آنلرغه مهلت بیرماک ایل: (وَلَوْ يَأْخُذُ اللَّهُ النَّاسَ) واگر مؤاخذه
 ایتسه ایدی وتوتسه ایدی الله تعالی آدمیلرنی یعنی کافرلرنی توتسه ایدی (بِظُلْمِهِمْ)
 آنلر نك کافر لک لری سبیلی (مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَابَّةٍ) قالدرماس ایدی بر یوزنک هیچ

بر جان اباسېنى بەنى كفر اھلى نك كفرلىرى شوملقندە بارچە جان اباسېنى ھلاك
 قىلور ابدى (ولكىن بۇخرەم) وليكن كېچىكدرر خدای تعالى آنلرنى و آنلرغە
 مھلت بېرور (الى اجل مسمى) بربىلگولانمش وقتغە قدر بەنى اجللرى بىتكانگە
 قدر با كە عذاب نازل بولغان كونگە قدر آنلرغە مھلت بېرور (فاذا جاء اجلهم)
 بس ھر فايچان كېلسە ويتسە آنلرنك اجللرى و بىلگولانمش وقتلرى عذاب قىلو
 اوچون (لايستاخرون ساعة) سوگھە فالدىرلماسلر آنلر بر آزغنە وقت ھىم شول
 تقدىر ايتولگان مدنن (ولا يستقدمون) ھىم الگاريدە بولماسلر شول وقتدن
 بەنى بىلگولانگان وقتدن الك ھىم اولماسلر و عذاب ايتولماسلر ھىم سوگھەدە
 قالماسلر بلكە شولوقت بىتكاچدە دنپادن كىتارلر و عذاب ايتولورلر (ويجعلون
 لله) و قىلالر اول مشركلر خدای تعالى گە (ما بگروھون) اوزلرى مكروه كورا
 طورغان نرسەنى بەنى اوزلرى بارانمى طورغان قز بالالرنى خدای تعالى گە نسبت
 بېروب خدایك قزلرى بار ديوب ايتەلر (وتصفى الستههم الكذب) ھىم صفتلار
 و ايتور آنلرنك تللىرى بالغانى (ان لهم الجسنى) شويلە ديوبكم بولغوجيدر آنلرغە
 ايزگۇ جزا بەنى بز جىنكە كرامز ديوب بالغانى ايتورلر (لا جرم ان لهم النار)
 يوقدر ھىج بر شك و شېھەكم آنلرغە بولغوجيدر آخرندە نموغ اولمى (وانهم مفطون)
 ھىم درستلكە آنلر فوبولمش و اعتبارسىز ماشلانمشلردر نموغدە مشركلرنى خورلاغاندن
 سوك اوجضرت صلى الله عليه وسلمگە نسلپە اوچون بېرورركم (تالله لقد ارسلنا
 الله تعالى ايل انط بولسونكم تعقيق بز بياردك پىغمبرلرنى (الى امم من قبلك)
 سندن الگارى بولغان امتلرگە (فزين لهم الشيطان) بس زىنتلى ايتوب كورساندى
 شيطان آنلرغە آنلرنك اشلى طورغان اشلرن تاكم شيطان وسوسە سېنە اباروب
 پىغمبرلرنى بالغانفە طوندىلر (فيو وليهم اليوم) بس اول شيطان آنلرنك دوستلر بىر
 اوشبو كون بەنى سنك زمانكداغى كافرلر ايل شيطان دوستدر آنلرنى وسوسە
 قىلور ھر نورلى يامانلىق لرنى آنلرغە كوركام ايتوب كورسانور شونك اوچون
 سنى بالغانفە توتارلر (ولهم عذاب اليم) و بولور اول كافرلرگە آخرندە رنجىكوجى
 عذاب (وما انزلنا عليك الكتاب) و ايندر مادكېز سكا قرآننى (الا لتبين لهم الذى
 اختلفوا فيه) مگر ايندردك تاكم سنك بيان ايتباكك اوچون آدمىلرگە شول
 نرسەنىكم آنلر اختلافى قىلدىلر آنك طوغرىسنندە بەنى توحيد و قيامت احوالى كىي
 اشلرنى خلقغە بلدرماكك اوچون (وهدى) ھىم طوغرى يولنى كورسانور اوچون

ايندردك (وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ) دخی رحمت اوچون ايندردك اول قرآنغه اشانا
 طورغان گروهقه یعنی مؤمنلرگه (وَاللَّهُ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً) وخدای تعالی
 ايندردی کوکدن صونی (فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ) بس نرگوزدی اول صو برله برنی (بعد
 موتها) اول برك اولگانندن صوگ یعنی فوروغان برنی بغمور صوی ایل باشارندی
 یا که کوکدن صونی ايندرما کندن مراد فرآندرکم اول قرآن ایل مؤمنلرنک کوکلرن
 نرگوزدی (إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً) درستلکده اوشبو ذکر ایتولگان نرسده البته علامت
 باردر (لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ) اخلاص ایل ايشته طورغان گروهقه (وَأَنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ
 لَعِبْرَةً) ودرستلکده سز لرگه هبرت باردر دورت آیافل حیوانلرده (نَسْفِكُمْ مِمَّا
 فِي بُطُونِهِمْ) بز اچرتامز سرگه اول حیوانلرنک فورصاقلریده بولغان نرسدن یعنی
 صفر وفوی هم توه کبی حیوانلردن سز لرگه اچرتامز (مَنْ يَمَسُّهُ فَهُوَ فَسَقٌ) نیز اک
 ایل قان آراسندن (لَبَنًا خَالِصًا) صاف وپا کیزه سوننی کم قان ایل نجاست آراسندن
 کبلسه ده آنده هیچه قان توسی هم نیز اک ایسی بولماس (سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ) یکلک ایل
 بوغازدن اوتکوچی سوننی اچکوچیلرگه (وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ) دخی خرما آغاچلرینک یمشلرنندن
 (وَالْأَعْنَابِ) هم بوزم آغاچلرینک بوزملرنندن بر نوعسی باردرکم (تَتَخَفُونَ مِنْهُ سَكْرًا) سز
 توناسز آندن ویایسیسز ايسرنه نورغان اچملکنی اوشبو آیت خهرنک حرام بولماقندن الگاری
 نازل بولغاندر یا که سکردن مراد شر یعنی حرام بولماغان خرما و بوزمندن باصالغان نیندلردر
 بعضلر سکردن مراد سرکه در دیمشلر (وَرِزْقًا حَسَنًا) هم کورکام بولقوچی رزقنی
 توناسز یعنی خرما هم بوزم یمشلی ایل رزقلا ناسز (إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً) درستلکده
 اوشبو ذکر ایتولگان یمشلرده البته دلیل و علامت باردر خدای تعالی نك کمال قدرتیته (لِقَوْمٍ
 يَعْقِلُونَ) آکلی نورغان گروه اوچون (وَأَوْحَى رَبُّكَ) والهام قیلدی سنک پروردکارک (إِلَى
 النَّحْلِ) اورماطا فورتیته یعنی آنک کوکلینه صالدی (إِنَّ اتَّخَذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا)
 شویله دیوبکم تونقل سن طاوولردن اوزک اوچون ایوارنی یعنی طاوولرنک بارقلرینه
 اویا باصاب شونده اویالاغل (وَمِنَ الشَّجَرِ) دخی آغاچلر آراسندن هم اوزگه
 اویا تونقل یعنی آغاچ فووشلرینه اویالاغل (وَمِمَّا يَعْرِشُونَ) دخی اویا تونقل اوزک
 اوچون آدمیلربنا قیلا نورغان نرسدن یعنی مخصوص اومارطا فورنلری اوچون
 باصالغان اومارطالرغه اویالاغل (ثُمَّ كَلِمَةٌ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ) صکره آشاغل اوزک نلاگان یمشلرنک
 هر قایوسندن توچی هم آچی سندن (فَأَسْلَمْنَا لَكَ سُبُلَ رَبِّكَ) بس سلوک ایتکل وکرگل سن
 پروردکارک سکا الهام ایتکان بولارغه یعنی اوزگه نیوشلی اشلا گل وچچک لردن

الله علیه وسلم حضور بنه
برکشی کیلوب یارسول
الله منم بر فرنداشم اچ
آغرفندن بیک طافقسن
بولوب نساله فیلادر آکا
نینداین دوا فائیک بیورور
دیوب صورادی اولحضرت
بیوردیلرکم آکا بال
شر بتی اچرگل اول کشی
کینتوب ایکنچی مرتبه
بنه کیلیدی یارسول الله
سنک مصلحتک ایله قرندا
شمگه بال اچرم لیکن
هیچده فائیکسی بولمادی
دیوب عرض قیلیدی
اولحضرت صلی الله علیه
وسلم بنه بال شر بتی
اچرگل دیدیلر اوچونچی
مرتبهده اول کشی بنه
کیلوب فائیکسی بولمادی
دنگاچ اولحضرت بیوردیلر
صدق الله وکذب بطن
اخیک یعنی الله تعالی
طوغری ایتمدی سنک
قرنداشک ننگ قدرصافی
بالغانلادی بارغل بنه بال
آشازقل دیدیلر اوچونچی
رتبه بال آشاغاچ اول
کشی تمام صحتلانیدی

تفسیر واعظی

(۲) حق سبعانه و تعالی
ناچار نرسه لردن یغشی
نرسه حاصل بولمائی
طوغریسنده اوج نورلی
علامت بیان قیلیدی رسی
حیوان ننگ قارنندن سوت
کیلما کی ایکنچی سی
خرما هم بوزمنن شراب

جیوب بال یا صاعل (زُلًّا) مطیع و بوی صونوچی بولغانک حالده خدا نیک
امرینه (یُضْرَجُ مِنْ بَطُونِهَا) چغار اول بال فورنلرینک اچلرندن نوکروک کیله نورغان
بولدن (شَرَابٌ مُغْتَلَفٌ أَلْوَانُهُ) نورلی نوسلرده بولغان اچملک یعنی آق و صاری
هم قزل نوسده بولغان بالار چغار (فیه شفا للناس) اول اچملکده یعنی بالده شفا
باردر آدمیلرگه یعنی بال اوزی گنه یا که باشقه نرسه لر ایله برگه فوشولغان حالده
آورولرغه شفا بولور (۱) (ان فی ذلک لآیة) درستلکده اوشبو بال فورتنک هم آنک
بال یا صاونک البته حق تعالی نیک کمال قدرینه دلیل و علامت باردر (لِقَوْمٍ یَتَفَكَّرُونَ)
فکر فیلا تورغان و اویلاب عبرنلانا تورغان گر وهقه (۲) (والله خلقکم) و خدای
تعالی باراندی سزلرنی هم یوقدن بار قیلیدی (ثم یتوفیکم) صکره اول اولتورور
سزنی و جانلرکزنی آلور (ومنکم من یرد الی ارض العمر) و سزلردن باردر شول
کمهسه کم فایتارلمش بولور نیک لکنک خورراق و ناچاراق بولغانینه یعنی بیک آرتق
قارنایوب سکسان یا که نوسان یاشینه ایرشوب ضعیف و فانی بولوب فالور (لیکیلا
یعلم بعد علم شیئا) نا کم بلماسون اول بیک قارطایغان کمهسه بر مرتبه بلگانندن
صوک هیچ بر نرسه نی یعنی بیک قارطایوب یا کادن صبی اقی حالینه فایتور اولده
بلگانلرن اونیطور هیچ بر نرسه بلمی تورغان بولوب فالور کم از دل عمر شولدر
(ان الله علیم) درستلکده الله تعالی بلگوچیدر کم آنک عملینه هیچ زوال و کیمچیلک
ایرشماس (قدیر) کوچی بتکوچیدر کم آنک قدرینه هیچده نقصان کیلماس و عاجر
بولماس (والله فضل) و خدای فعالی آرتق قیلیدی (بعضکم علی بعض) سز نیک
بعضکزنی بعضکز اوزرینه (فی الرزق) رزقده یعنی بعضلرکزنی بای
دولتلی ابدوب رزقینی کوب قیلیدی و بعضلرکزنی فقیر و محتاج قیلوب رزقینی
طارایتدی و بعضلرنی خواجه هم بعضلرنی قل و خدمتچی قیلیدی (فما الذین فضلوا) بس
رزقده آرتق قیلنمش بای بولغان کمهسه لر نوگل لردر (برادی رزقهم) اوزلرینک
رزقلرن کبیری فایتار غوچیلر (علی ما ملکتم ایمانهم) قول لری مالک بولغان
کمهسه لرگه یعنی بایلر و خواجه بولغان کمهسه لر اوزلرینک مال لرن قول آستلرنده
بولغان قل لرنه هم خدمتچیلرینه بیر ماسلر و آنلرنی بایلقده اوزلرینه اورطاق ایتماسلر
(فهم فیه سوا) بس اول خواجه لر اوزلرینک قل لری ایله بر نیگز بولور لر ابدی
اگر قل لرن مال لرنده اورطاق ایتمه لر یعنی شولای بر نیگز ایتماسلر قل لری
و خدمتچیلری ایله شریک بولاسیلری کیلماس بو آیت کریمهده خطاب عرب

مشرک‌لرینه در دیمشله آنلر حج فیباغان و قنلرنده لیبیک لا شریک لک الا شریک هولک دیورلر ایدی یعنی سنک اوز مخلوقک هم اوز ملککده بولغان پوتلردن باشقه شریکک بوقدر دیوب خدا یغه مناجات فیلورلر ایدی بس خدای تعالی آنلرغه بیورورکم سز اوزکز قول آستکزده بولغان قللرکزی و خدمتچیله کزی اوزکزگه شریک ایته سکز کیلماس و آنلر ایله اورطاق بولوی تلاماس سز بس منم مخلوقلم بولغان پوتلرنک مکا شریک بولورن نهو ک درست کورور سز (افبنعمه الله بجدون) ایا خدای تعالی نک نعمتینه انکار فیلالر مو اول مشرکله زبیرا که عبادتنی خدا یغه غنه فیلمیلار پوتلرنی آکا شریک ایتوب توتالر (۱) (وَاللّٰهُ جَلَّ لَکُم) و خدای تعالی باراندی سز نک اوچون ای آدمیلر (من انفسکم از واجا) سز نک اوز جنسکزدن خانولرکزی کم آنلر ایله سز برگه معیشت فیلور سز (وجعل لکم) هم باراندی سز نک اوچون (من از واجکم) خانولرکزدن (بنین و حفده) اوغللرنی هم نبیره لرنی یعنی اوغللرکزی نک بالالرن باراندی (ورزقکم) دخی رزق بیردی خدای تعالی سز لرگه (من الطیبات) پا کیزه و بیغشی نعمتلردن (افبالباطل یومنون) ایا باطلرغه و یالغانغه اشانالر مو اول مشرکله (وبنعمت الله هم یکفرون) و خدای تعالی نک نعمتینه کافر بولالر و اشانمیلر باطل و یالغانغه اشانولری شولدرکم پوتلرنی خدای نک شریکله دیوب اعتقاد فیلالر هم آنلردن شفاعت امید ایتله لر خدای تعالی نک بر لکینه هم آغانه عبادت قیلو نبوشلکینه اشانمیلر یا که باطلرگه اشانولری بعیره و سائبه کییلرنی حرام دیوب اعتقاد فیلورلری در و نعمتکه کافر بولورلری خدای تعالی حلال ایتکان نرسه نی حرام بولورلری یا که باطل شیطانلر آنلر آکا اشانالر و نعمت رسول صلی الله علیه و سلملر آنلر آکا ایبان کیلتورمیلر (و یعبدون من دون الله) و طابنالر اول مشرکله خدای تعالی دن باشقه (ما لا یملک اهر رزقا) شول نرسه گه کم مالک تو گلدر و کوچی یتماس آنلرغه رزق بیورگه (من السموات و الارض) کوکلردن هم یردن یعنی کوکلردن بغور یا دورورغه و یردن آشلقلر چغارورغه قادر بولماغان پوتلرغه طابونالر اول پوتلر آنلرغه رزق بیور آلماسلر (شیئا) هیچ بر نرسه نی ده (ولا یستطیعون) هم کوچلری یتماس اول پوتلرنک آنلرغه رزق بیورورگه هیچ بر وقتده بس اول پوتلرغه عبادت قیلو عقلغه خلافدر زبیرا که عبادت رزق بیورگه چینک نعمتلرینه شکرانه فیلوردر آنلر هیچده رزق بیور آلماسچ آنلرغه شکرانه ایتو نبوش سز در (فلا تضر بوا لله الامثال) بس مثاللر کیلتورما کز سز خدای تعالی اوچون

و بیغشی رزق بولماقی اوچونجی سی بال فور- طندن بال حاصل بولماقیدر یعنی اوشبونک کبی قرآن شرافتنده جاهل لردن هالم بالالرحاصل بولور و کافردن مؤمن دنیاغه کیلور تفسیر جمالی

(۱) رسول اکرم صلی الله علیه و سلم دن مرویدر که برکمه سنک خدمتچی سی زحمت چبگوب او طاسسی سینه هم توتونگه عذاب- لاثوب خواجه سینه آش پشروب بیرسه اول خواجهغه شول خدمتچی نی اوزی ایله بوگه دسترخانغه اوزی ایله برگه اولطرتوب آشانو لازمدر اگر برگه آشانو ممکن بولماسه شول آشدن بر نجه لقمه بیورسون تفسیر جمالی

یعنی پونلرنی آڭا قیاس ایتمه کوز و آڭا اوغشانما کوز آنڭ هیج بر اوغشاشی و شیر یکی یوقدر (ان الله یعلم) درستلکده الله تعالی بلور سز نڭ سوز کوز نڭ باطل ایکنان و آنتم لا تعلمون) و سز لر بلماس سز خدای تعالی نڭ هیج بر شیر یکی یوقلغن و پونلرغه طابونو درست تو گل لگن حق سبحانه و تعالی اوزی اوچون هم مشر کلر نڭ باطل معبودلری اوچون مثال بیان قیلوب بیوردی کم (ضرب الله مثلا) بیان قیلدی خدای تعالی مثالنی و مثال ایتوب کیلتوردی (عبد امملوگا) بر صاتوب آلونمش و ملک لانمش فلنی کم (لا یقدر علی شیء) کوچی یتماس اول قلنڭ هیج بر نرسه اوزرینه ز برا که آڭا بار طاپقانی خواجه سینه در اوزینڭ هیج بر نرسه سی یوقدر هم هیج بر اشدی اختیاری یوقدر (ومن رزقناه منا) دخی مثال ایتوب کیلتوردی خدای تعالی شول که سه نیکم رزق بیر دکیز آڭا اوز فاشیمزدن هم اوز فضلیمزدن (رزقا حسنا) بغشی رزقنی یعنی آڭا کوب رزق بیر دک و آنی بای قیلدی اوز اختیاری ایله مالینی تلا گانچه صرف قیلور (فهو یفقد منه) بسن اول کسه نفقه بیرور اوزینڭ مالندن (سرا وجهرا) یاشرن هم آشکارا یعنی نهو ک نلاسه شولای نفقه بیرور و فقیر لر که احسان قیلور هیج کمندن قور قماس اوزینه اوزی خواجه در (هل یستون) ایا بر نیگز بولورار مو اوشبولر یعنی اوزنده هیج اختیاری بولهاغان قل ایله بای و دولتی بولغان خواجه ایکسی بر نیگز بولور مو البته بر نیگز بولماسلر عاجز بولغان مملوک قادر بولغوچی مالک که هیجده برابر بولماس شولای بولسه بارچه نرسه دن عاجز راک بولغان جانسز مخلوق بولغان پونلر همه نرسه که کوچی یتکوچی و همه نرسه نی یوقدن بار ایتکوچی خدای تعالی که نهو ک بوابر بولسونلر (الحمد لله) بارچه حمد و ثنا الله تعالی که مخصوصدر (بل اکثر هم لا یعلمون) بلکه اول مشر کلر نڭ کوبرا کی یعنی همه لری ده بلماسلر و آڭلاماسلر اوشبونی (و ضرب الله مثلا) دخی مثال ایتوب کیلتوردی خدای تعالی (رجلین) ایکی ایرنی (احدهما ابکم) اول ایکی ایرنڭ برسی آنادن طوغمه تلسز و صا کفر اودر هیجده سویلاشماس وایشتماس (لا یقدر علی شیء) کوچی یتماس هیج بر نرسه اوزرینه یعنی تلسز و صا کفر اولقندن هیج سوزنی آڭلاماس فهم و ندبیر فیلا آلماس (وهو کل علی مولا) هم اول اوزی هیج بر اشکه باراماغانلقندن آغر و چیتن در اوزینڭ اشارن تصرف ایتکوچی ولی بولغان کشی سینه یعنی آنڭ اشرلن باشقارغوچی ولی بولغان کشی سی آنڭ طوغر یسنده عاجز فالغاندر (اینما بوجه) فای اور نغه بونالدر سه ده آنی بر حاجت

اوچون (لا يَأْتُ بِغَيْرِ) كينور ماس اول هيچ بر بيشبيلقنى يعنى ولي بولغان كشى سى
 اول صا كُفراو هم نلسز كشى نى نينداين اشكه قوشهده هېچده اول اشنى بولنرا
 آلماس بر يوموش ايله فايده بيارسهده اول يوموشنى باشقارا آلماس هيچ بر اشكهده
 باراماس چونكه اول هيچ سوزنى آكلاماس واوزى جواب بيرا آلماس شول سببلى
 ولي بولغان كشى سينه آنى نر بيه فيلو آغر وچينن بولور (هَلْ يَسْتَوِي هُوَ) ايا بر
 نيگز بولور مو شول نلسز و صا كُفراو كشى (وَمَنْ يَأْمُرْ بِالْعَدْلِ) هم طوغر بلىق
 وعدل لك ايله بيورا تورغان كسه (وهو على صراط مستقيم) (١) هم اول اوزى
 طوغرى بول اوزرندهدر يعنى مذكور نلسز هيچ بر اشكه بارامى تورغان كشى
 ايله عقللى و فھلى طوغر بلىق ايله بيور غوچى هم اوز بنده طوغرى بولده بولغان
 فضيلت و كمالات اياسى بولغان كشى بر نيگز بولور مو البته بر نيگز بولماس شونك
 شكللى عاجز و جانسز بولغان هيچ بر اشكهده بارامى تورغان بوتلر بارچه عالم لرنك
 خالقى و رازقنى بولغان خداى تعالى ايله نچوك بر نيگز بولسونلر البته بر نيگز
 بولماسلر روايت ايدلمشدر كم فريش مشر كلرى استهزاء يوزندن قيامتنى آشفدر وب
 صورارلر ايدى قيامت فايچان بولانى اوچون قائم بولمى ديورلر ايدى حق تعالى دن
 آيت كَلْبِدِيكُمْ (وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) و خداى تعالى كه مخصوصدر
 كوكلرده هم پرده بولغان غيب ويا شرين اشارنى بلو يعنى غيبنى خداى تعالى دن
 باشقه هيچكم بلماس (وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ) و نوگلدن قيامتنك اشى (الَّا كَلِمَٰتٍ
 اَلْبَصَرِ) مگر بر كوز يوموب آچو شكللى گندهدر يعنى قيامتنى قائم فيلور و اولوكلرنى
 ترگزور خداى تعالى كه بيك آسان ويكلدر اگر نلاسه حاضر بولور (اَوْ هُوَ اَقْرَبُ)
 يابسه اول قيامتنى قائم فيلور ياقنرافندر ويكلرا كدر كوز يوموب آچوننكز برا كه كوزنى
 يوموب آچماق ايكى اشدر قيامتنى بولندرو بر فعلدر بس آنك كوز يوموب آچون
 هم تيزراك واقع بولماقى ممكندر (انَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) درستلكده الله تعالى
 بارچه نرسه اوزر بنه كوچى يتكوچيدر (وَاللَّهُ اَخْرَجَكُمْ) و خداى تعالى چفاردى
 سز لرنى (مَنْ بَطُونُ اُمَّهَاتِكُمْ) آنالركونك فورصافلرنندن (لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا) سز بلماس
 ايدكز هيچ بر نرسهنى يعنى آنادن باكا طوغان وقتكزده سز هيچ بر نرسهنى بلميدر
 ايدكز اوزكزگه بر فائده ايرشدر ورگه هم ضررنى كيناروگه قادر نوگل ايدكز (وَجَعَلَ
 لَكُمْ السَّمْعَ) دضى فيلدى و ببردى خداى تعالى سز لرگه قولاننى كم آنك ايله ابشته
 سز (وَالْاَبْصَارَ) هم كوزلرنى ببردى كم آنك ايله كوراسز (وَالْاَفْتِنَةَ) دضى سزگه

(١) بعضر اوشبو مثالنى
 مؤمن ايله كافر اوچون
 كيلتورلنگاندر ديورلر
 مؤندن مراد حضرت حمزه
 بن عبد المطلبدر هم
 حضرت عثمان ذوالنوريندر
 وكافر ابى بن خلف واسد
 بن العيصدر كم حضرت
 عثمان نك آزاد فيلغان
 قلى ايدى حضرت عثمان
 آنى اسلامغه دلالت ايتار
 ايدى و اول حضرت
 عثماننى الله تعالى بولنده
 مالينى نفقه فيلودن منع
 فيلور ايدى حسبنى

كوكلار بېردى كېم فائدهلى نىسهلارنى بلورسىز وەقىقنى آڭلارسىز (اھاكُم تَشْكُرُونَ)
 ناكېم شايد سىزلىر شكرانه فيلورسىز خدای تعالى گە اوشبو نىمىتلر بىرا بىرنىدە (الْم بَرِّوْا)
 اياقاراماسلارو آدمىلر خدای تعالى نىڭ قىدرىنىدە دىلېل كىلتورماك اوچون (الى الطير)
 ھوادە اوچقوچى فوشلر صارى (مَسَخَرَات) مسخر ايتولمىشلردىر اول فوشلر اوچوب
 يورماك اوچون (فِي جَوِّ السَّمَاءِ) كوكنىڭ ھواسىدە يەنى كوك ايلە بىر آراسىداغى
 بوشلىقىدە اوچوب يورورۇر (مَا يُمْسِكُهُنَّ) نونماس اول فوشلرنى ھوادە (الْاَللَّهُ) مگر
 اللہ تعالى اوزىنىڭ قىدرىنى ايلە نونار كېم گاودەلرى آغىر بولسەدە بىرگە بقولوب نوشماسلر
 (ان فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ) دىستەلىكىدە اوشبو فوشلرنى ھوادە نوشورمايىنچە تونۇد، علامىلر
 باردىر (الْقَوْمِ يَوْمَنُونَ) اشابا طورغان گروە اوچون يەنى مۇمىنلر اوچون علامىلر
 ۋەبىرنلر باردىر (وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ) وەخدای تعالى قىلدى سىزنىڭ اوچون (مَنْ بَيْنَكُمْ
 سَكَنًا) سىزنىڭ ابولرگىزدىن نورا نورغان اورنىنى كېم سىزلىر شول اورنىلدە اقامت فيلاسىز
 (وَجَعَلَ لَكُمْ) دىغى قىلدى سىزنىڭ اوچون (مَنْ جُلُوْدِ الْاَنْعَامِ بَيُوْتًا) دورت آياقلى
 حيوانلرنىڭ تىرىلردىن ابولر يەنى حيوان تىرىلردىن ويونلردىن چاظر ياھاب شونە
 تورورسىز (تَسْتَضْفُونَهَا) يىكل طاباسىز اول تىرىلردىن ياھالغان ابولرنى ككونارمىك
 وكوچىمىك اوچون (يَوْمَ طَعْنَكُمْ) بىر اورنىدىن ايكىنچى اورنىغە كوچىمىك وفتىگىزدە
 (ويَوْمَ اَقَامْتَكُمْ) ھىم تورور اوچون بىر بىرگە نوشكان وفتىگىزدە (وَمَنْ اَصْوَابُهَا) دىغى
 قىلدى خدای تعالى اول حيوانلرنىڭ يونلردىن سىزنىڭ اوچون (وَأَوْبَارِهَا) (١) ھىم
 يوشاق بولغان يونلردىن ومامقىلردىن قىلدى توه يونى شىكىلى (وَأَشْعَارِهَا) دىغى
 آنلرنىڭ قىلارنىدىن قىلدى (أَثَانًا) يورط اسبابلىرى (وَمَتَاعًا) ھىم فائىدەلانا تورغان
 نىسهلر قىلدى اوستىكە كىبە تورغان تورلى كىوملر ھىم آستىقە صالا تورغان كىبىزلىر
 وباشقە اسبابلىر كىبى كېم سىز اول اسبابلىر ايلە فائىدەلانىورسىز (الى حَبْنِ) بىر معلوم
 مدىنكەچە (وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ) وەخدای تعالى قىلدى سىزنىڭ اوچون (مِمَّا خَلَقَ طَلَالًا)
 اوزى يارانقان نىسەدىن كوله گەلر يەنى سىزگە اسسى كونلردە راحتلك بولسون
 اوچون آغاچلرنىڭ وطاولرنىڭ كوله گەلرنى قىلدى (وَجَعَلَ لَكُمْ) دىغى قىلدى سىزنىڭ
 اوچون (مِنَ الْجِبَالِ اَكْنَانًا) طاولردىن باشرونە تورغان اورنلر يەنى مغازەلر وطاو
 نىشوكلىرى قىلدى سىز آنلرنىڭ اچىنە كىروب باشرونورسىز (وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلًا) دىغى
 قىلدى خدای تعالى سىزنىڭ اوچون اوستىكە كىبە تورغان كولهلر وكىوملر (تَفِيكُمُ
 الْحَرِّ) صاقلار اول كىوملر سىزنى اسسى كىدن كىوملر كىشىنى صوقىدىن ھىم

(١) صوف قوی جونیدىر
 و بىر توهنىڭ جونیدىر و اشعار
 كچهنىڭ جونیدىر دىمىشلر

صافلاسهده آنى ذكر اينمادى ابكى ضدنك برسى ابله اکتفا قیلدى ياكه عرب
 بوندە صووق اولقدر بولماس اسسى لك بىك قوتلىدر شونك اوچون اسسى دن
 صافلار دېدى (وسراييل تقيكم باسكم) دى قیلدى خدای سز نك اوچون تېموردن
 بولغان صوغش كيوملرن كم اول كيوملر سزنى دشمان نك فورالندن صافلار
 (كذلك) اوشانداق يعنى نفاقكم خدای تعالى سز لر گه اوشبو نعتلرنى پيدا
 قیلدى شونك شكلى (بتم نعمته عليکم) تمام قیلور اوزينك نعمتن سز نك اوزرگزگه
 (لعلکم تسلمون) تاكم شايد سز لر اسلام دينن قبول قیلور سز ياكه آلك حکم
 وفرمانينه بوى صونارسز (فان تولوا) بس ا گر دونسلر آنلر وقبول اينماسلر
 اسلامنى (فانما عليك البلاغ المبين) بس موندن باشقه توگلدر كم سنك اوزرگه در
 اى محمد عليه السلام آچق و ظاهر بولغوجى ايرشدرماك يعنى سكا لازم بولغان نرسه
 خدای تعالى نك فرمانلرن خلققه ايرشدرودر قبول اينماسلر زبان اوزلر ينه بولور
 (يعرفون نعمت الله) طانيلار وبللر اول مشركلر الله تعالى نك نعمتينى (ثم ينكرونها)
 صوگره انكار قیللار اول نعمتنى يعنى الله تعالى نك آنلرغه انعام اينكان نعمتلرى
 برابرندە آنگا شكرانه اينتيلر بلكه آنندن باشقهغه عبادت قیللار ياكه اول نعمتلرنى
 پونلرمز نك شفاعتلرى سببلى حاصل بولدى ديوب پونلرغه شكرانه اينتلر ياكه نعمتن
 مراد رسول صلى الله عليه وسلم نك پيغمبرلىكيدر يعنى اول مشركلر كوكللرندن آنك
 پيغمبرلىكن بلسلرده نللىرى ابله انكار اينتلر (واكثرهم الكافرون) وآنلر نك
 كوبراگى يعنى همهلرى كافرلر وحلققه اشانماوچيلدر مگر مجنونلرى وصبى
 بالالرىغنه اول حكمده نوكل (ويوم نبعث) وفورقتل سن اى محمد عليه السلام آنلرنى
 شول كوندن كم بز فوبارورمز اولكونده (من كل امة شهيدا) هر امت نك
 آراسندن بر گواهنى يعنى قيامت كوننده هر امت نك پيغمبرى شول امتنك اشلاكان
 اشلرينه گواه بولور (ثم لا يؤذن للذين كفروا) صوگره رخصت بېرلماس كافر
 بولغان كسسلرگه عذر كېلتورورگه ياكه ياكادن دنياغه فايغوغه (ولا هم يستعجبون)
 هم تكليف اينتولماسلر آنلر خدای تعالى نك راضيلقن استامكارى ابله يعنى قيامت
 كوننده آنلرغه خدای تعالى نك راضيلقينه سبب بولغان عمللرنى اشلاگز ديوب
 اينتكوجى بولماس زيرا كه آخرت يورطى تكليف اورنى توگلدر (واذا رأى الذين
 ظلموا العذاب) وهر فايجهان كورسلر مشرڪ بولغان كسسلر تموع عذابن نال
 وزار يلق قیلوب عذابنك بگلايتولما كن استارلر (فلا يخفف عنهم) بس بگلايتولماس

اول عذاب آنلردن (وَلَا هُمْ يَنْظُرُونَ) هم مهلت بپرلماسلر آنلر یعنی آرزغنه زمانه هم عذاب ایتولماينجه تورماسلر (وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ أَشْرَكُوا) وهر فايچان مشرك بولغان كمسهلر كورسهلر نيامنده (شركائهم) اوزلر بئنگ خدايغه شريك ايتوب توتقان نرسهلرني يعني پوتلرن كورسهلر (فَالْوَالِ) ايتورلر اول مشركلر (رَبَّنَا هَؤُلَاءِ شُرَكَائُنَا الَّذِينَ) اى بزنك پروردكلرمز اوشبولر بزنك شول شريكلر مز و معبودلر مز دركم (كُنَّا نَدْعُوا مِنْ دُونِكَ) اوندلر ايدك بز آنلرني سندن باشغه يعني پوتلر ينه اشارت قبولوب دنياده وقتك بز اوشبو پوتلرغه طابونور ايدك و آنلرني سكا شريك ايتوب تونار ايدك هم فرمانلر ينه اطاعت قبولور ايدك ديورلر (فَالْقَوَالِ بِهِمُ الْقَوْلِ) بس سالورلر اول پوتلر آنلر صارى سوزى يعني خداى تعالى اول پوتلرغه تل بيروب آنلر دنياده وقتك اوزلر ينه طابونغان كمسهلر گه ايتورلر (انكم لكاذبون) درستلكه سزلر بالغان اينك كوچيلر سز يعني بز سزلر گه اوز مز گه عبادت قبا كز ديوب بيور مادق و سزنى كوچلامادك بلكه اوز اختيار كز ايله نفسلر كز گه اياروب بز گه طابوند كز بلكه حقيقتده سز بز گه طابونماد كز اوز نفسكز نك هواسينه طابوند كز ديورلر (وَالْقَوَالِ إِلَى اللَّهِ يَوْمَئِذٍ السَّلَامِ) هم سالورلر اول مشركلر شولكونده خداى هالى صارى صلحنى يعني گناهلر ينه افرار قبولوب دنياده اشلاگان اشلرن هيچده طانماينجه خداى تعالى نك حكيمينه بوى صونارلر و اسلامنى قبول قباورلر لىكن اولكونده بوى صونونك و قبول قبولونك هيچده فائدهسى بولماس (وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ) دخى بوغالور آنلردن دنياده وقتلرنك افتراء ايتكان نرسهلرني يعني پوتلرني اولكونده آنلرغه شفاعت ايتماس هم آنلرغه ياردم بپرماس بلكه شفاعت قبولور يينه پوتلرني آنلرني شلتهلرلر (الَّذِينَ كَفَرُوا) شول كمسهلر كم كافر بولدبلر. و اشانهاديلر خداى تعالى گه (وَصَدَّوْا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ) هم منع قبايلر آدميلرني خداى تعالى بولندن يعني پيغمبر عليه السلامغه ايمان كيلتورودن طيبيلر (ز دناهم هذاباً) بز آرتدور و رمز آنلرغه عذابنى (فوق العذاب) عذاب اوستينه (بما كانوا يفسدون) شول نرسه سببلى كم فساد قبولور بولدبلر آنلر خلقنى اسلام دينندن منع قبولورلى ايله بس بر عذاب آنلرغه كافرلكلرني اوچون بولور و بر عذاب باشقهلرني ايمان كيلتورودن طيبولرني اوچون بولور (ويوم نبعث) و ياد ايتكل محمد عليه السلام شول كوننى كم بز قوبار و رمز اولكونك (في كل أمة شهيداً عليهم) هر امت نك اچنك بر گواهنى آنلر نك دنياده اشلاگان اشلر ينه (من انفسهم) آنلر نك اوزلر نندن يعني قيامت كوننده هر امت نك پيغمبرنى

شول امنتك فيلغان عمل لرينه گواه بولور (وَجُنَابِكَ شَهِيدًا) هم كيلتور ورمز سنى
 اى محمد عليه السلام گواه ايتوب (عَلَى هَؤُلَاءِ) اوشبوامت اوزرينه تا كم مؤمنلرنگ
 راستغه توتقانلرينه وكافرلرنگ يالغانغه توتولرينه گواهلىق بپورورسك (وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ
 الْكِتَابَ) دغى ايندر دكيز سكا قرآننى (تَبَيَّنَّا لَكُلِّ شَيْءٍ) آچق بيان ايتكوچى ايتوب
 هر نرسه اوچون يعنى دين اشلردن هر بر كرا كلى بولغان نرسهنى قرآن بيان فيلور
 (وَهَدَى) هم طوغرى يولنى كورسانكوچى ايتوب (وَرَحْمَةً) دغى رحمت ايتوب
 ايندر دك آيكا اشانغوچيلرغه (وَبَشْرَى لِّلْمُسْلِمِينَ) هم بشارت وسويونچ ايتوب اسلام
 اهلينه (ان الله يامر بالعدل) درستلكده الله تعالى بپورادر عدلك وطوغريلقى ايله
 يعنى هر بر ائشه افراطدن هم تفریطدن صافلانوب اورطاچه سيني اسلامك ايله
 بپورور (وَالْإِحْسَانَ) دغى بپورادر خدای تعالى ايزر گولك ايله يعنى طاعت وعبادتنى
 كامل ايتوب اونامك ايله (وَأَيَّامَ ذِي الْقُرْبَى) هم فزداشلرگه نفقه بپروايله و حاجتلرن
 اونامك ايله بپورادر (وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ) وطيار خدای تعالى بوزوق اشلردن زنا
 و لواطه كىي (وَالْمُنْكَرِ) هم انكار ايتوله نورغان ناچار اشلردن طيار كىشى نك مالن طلاب
 آلماق هم كىشى اولتورمك كىي اشلر (وَالْبَغْيِ) دغى طيار خدای تعالى ظلم اق فيلودن
 وكىشى نى رنجتودن (يَعْظُمُ لِعَلَّكُمْ تَذَكُّرُونَ) وعظ فيلور واوگونلار خدای تعالى
 سزنى اوشبو امرلر ونهپلر ايله تا كم شايد سزله اوگوت آورسز ونصيحتنى قبول
 فيلورسز اوشبو آيت كريمه نى جامع الخير والشر ديمشله يعنى اوشبو آيتده امر
 ايتولگان و بپورلغان اوچ نورلى اشكه بارچه خير وايند گولكلر داخلدر هم نهى
 ايتولگان اوچ نورلى اش بارچه شر نى وياوزلق لرنى اچينه آلوچيدر اوشبونك
 اوچون بو آيت كريمه نى خطيبلر خطبه لرنده اوفورلر (۱) (وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ) دغى وفا
 فيلگن سز اى مؤمنلر خدای تعالى نك عهدينه يعنى الميثاق كونده فيلغان عهدلر كزده
 نورگز ايمان و اسلامده ثابت بولگنر يا كه اوز آرا كزده بر برگز ايله عهد فيلوشسا كز
 شول عهدلرگه وفا فيلگنر خيانت ايتمه كز (وَلَا تَنْقُضُوا الْإِيمَانَ) هم بوزما كز سز
 آنظلرنى (بعد توكيدها) اول آنظلرنى محكم ايتكانكز و بر كندكانكز سو كنده (وَقَدْ
 جَعَلْتُمْ اللَّهَ عَلَيْكُمْ) و حالانكه تحقيق سز قبلدكز خدای تعالى نى اوز كزگه (كفيلًا) گواه
 بولغوچى يعنى آنظ ايتكان وقتكزده الله تعالى نك اسمينى ذكر ايتدكز (ان الله يعلم
 ما تفعلون) درستلكده الله تعالى بلورسز اشلى تسورغان نرسه نى و عهدلر كز نى
 بوزما كز نى (وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ) دغى بولما كز سز شول خانون شكلى كم (نَقَضَتْ

۱) عثمان بن مظعون
 رضی الله عنه دن منقولدر كه
 اول ايندى عالمك ابتدا
 سنك من پيغمبر عليه السلام
 مدن او بالوب طشمدن غنه
 مسلمان بولغان ايدم
 و كوله ايمان فرار ايتكانى
 يوق ايدى تا كم بر كون
 اولحضرت صلى الله عليه
 وسلم نك يازنه ايدم اوشبو
 ان الله يأمر بالعدل والا
 حسان الى آخره آيت
 كريمه سى نازل بولدى
 اوشبو آيتنى ايشتكانمدين
 صولك منم كوكلهدا كىي
 شبهه لرم تمام زائل بولوب
 اسلام دينينه اعتقاد كامل
 بولدى اولحضرت نك
 مجلسندن چتجاج اوشبو
 آيتنى وليد بن مغيره گه
 اوفودم اى فراند اشم اوغلى
 ينه اوفول ديدى تكرار
 اوفودم صكره ايتدى والله
 اوشبو سوزده عجايب
 لذت وطانلىق باردربو
 سوز البته آدمى سوزى
 توگلدرديدى ابو جهل
 اوشبو آيت كريمه نى
 ايشتكاج محمد نك خدای
 كوركام ويغشى خلقلر
 ايله بپورادر ديدى اوشبو
 آيت كريمه ده بولغان امرلر
 هم نهپلر خصوصنك علما نك
 سوزلرى كوبردر بعضلر
 ديمشلدر كه عدل كلمه

غزلها) چپشدی اول وسوندی اوزینک جیرلان جبینی (من بعد قوه) اول جب نك
 قونلی و محکم بولغانندن صوك (انكافا) اورلگان و ایشولگان بولغانلری حالده
 اول جیلر یعنی جینی جیرلاب هم ایشوب تمام نق و محکم فیلغاندن صوك شول جینی
 یاسکادن سونوب و اوزوب او لگیجه سوس حالبنه کیلتورگان و اوزینک محنت
 و مشقتلر ایله اشلانگان اشمن ضایع اینکان خاتون شکلی بولما کز بر مرتبه اوز کز
 خدای تعالی نك اسمی ایله برکتوب فیلغان عهد کزنی اوز کز بوزما کز عربده رابطه
 اسمی بر خانون بار ایدی همقا دیوب لقب فوشلغان ایدی اوزینک اوغللری بار
 ایدی اول خانون ابرته دن نوش وقتبنه چه جب جیرلار ایدی هم اول جینی اوغللر بنه
 ایشدرور ایدی نوش وقتبندن صوك اوغللر بنه فوشوب اول جینی کیری سوندروب ضایع
 و خراب فیلور ایدی همیشه هادتی شول ایدی بس حق تعالی بیوردیکم سز هم شول اوز
 ایشینی اوزی بوقه چغارغان خاتون شکلی بولما کز اوز کز فیلغان عهدنی اوز کز بوزما کز
 یا که بل توروب یالغانه آنط ایتوب فیلغان عمل لکزنی ضایع اینما کز (تتخون
 ایمانکم) سز نوتارسز آنط لکزنی (دخلا بینکم) خیانت و آلد او ایتوب اوز آرا کزده
 (ان تکون امة) بر گروه نك بولماقی سبیلی (هی اربی من امة) اول گروه ارتغراق
 ایکنچی گروهدن یعنی کافرلر مسلمانلرغه قاراغانده ساناری کوب هم دولتلری
 آرتق بولغانلقدن شول کافرلر طرفینه میل ایتوب مسلمانلر ایله باغلاغان عهد لکزنی
 بوزماقی بولاسز و آنط لکزنی خیانت هم آلد اوغه ایلاندرورگه اویلیسز شولای
 ایتما کز و عهد لکزنی بوزماکر آنط لکزنی خیانت و آلد او ایتوب نوتما کز (انما
 یبلوکم الله به) موندن باشقه نوگدر کم الله تعالی صنار و تجربه فیلور سزنی عهدکه
 وفا ایتما ککز ایله یا که کافرلر نك صانلرن و مال لرن کوب فیلو ایله سزنی صنار
 آنلر نك کوبلک لرینه هم بایقلرینه قزغوب پیغمبر علیه السلام ایله فیلغان عهد لکزنی
 بوزارسز مو یا که عهد کزده ثابت بولوب پیغمبر علیه السلامدن آبرماس سز مو
 (ولیبینن لکم یوم القیامة) والبتنه بیان فیلور و بلدرور سزگه خدای تعالی قیامت
 کوننده (ما کنتم فیه تختلفون) شول نرسه نیکم سز اختلاف فیلشور بولدکز آنک
 طوغریسنده یعنی بعث و حشر هم حساب و جزا طوغریسنده اشانما اینچه خلافتق
 فیلشور ایدکز قیامت کوننده شونک حق ایکنن بلور سز (ولو شاء الله) و اگر
 تلاسه ایدی الله تعالی (لجعلکم امة واحدة) البتنه سز لرنی بر گروه فیلغان بولور
 ایدی یعنی بارچه آدمیلرنی اسلام دیننده فیلور ایدی (ولکن بضل من یشاء) ولکن

شهادتدر یا که فرض سزنی
 ادا فیلوردر یا که هر کمنک
 حقینی تیگزک ایله اونا-
 مکرر واحسان جومارد-
 لقدر یا که کیم چیلک لرنی
 عفو فیلوردر یا که امر ونهی
 گه صبر فیلوردر یا که عملک
 اخلاصدر یا که نفل عبادت
 لرنی کوب فیلوردر و ایناء
 ذی القربی صلئ رحمدر
 و اوزندن آرتقان فی قراند-
 شلرگه بیرودر و فحشاء
 زنا فیلوردر یا که کشیلر
 کورما گانده باوزلسق
 یا که صارانلقدر یا که
 شریعتنی استخفافی
 ایتودر یا که گناهنده افراط
 فیلوردر یا که شریعتنه
 حد صوقدر و تیوشلی بولغان
 گناه لرنی فیلوردر یا که
 گناهقه دایم چیلق ایتودر
 و بیی ظلملق ایتودر یا که
 تکبر لکدر یا ایسه کشیلر
 نك عیبلرن تیکشوردر
 یا که غیبت فیلوردر یا که
 مؤمنگه طعنه فیلوردر و منکر
 شرکدر یا که عقل مکروه
 کورگان گناهدر یا که
 خدای تعالی نك غضب
 و فخرینه سبب بولانورغان
 اشدر یا ایسه آنی اشلا-
 گوچیگه خدای تعالی دن
 وعید مقرر ایتولسگان
 گناهدر یا که گناهقه اصرار
 فیلوردر لطائف

ضالانکه نوشورور و آرزو نلفده فالدرور خدای تعالی اوزی نلاگان کسهنی
 (ویهدی من یشاً) هم طوغری بولغه کوندرور و توفیق بیرور اوزی
 نلاگان کسهگه (وَلَسْتُمْ عَلٰۤیٰ کُنُفٍ تَعْمَلُوْنَ) هم البته سز صورالور سز محشرده
 دنیاده اشلاگان عمل لرگز دن (وَلَا تَتَّخِذُوا اٰیٰتِنَا کُنُفًا
 دَخَلًا بَيْنَکُمْ) خیانت و آلتداو ایتوب اوز آراگزده یعنی آنط لرگزنی بوزوب
 و بالفانغه آنط ایتوب بر برگزنی آلداماگز (فَنَزَلَ فَعَدِمَ بَعْدَ ثُبُوْتِهَا) بس طایماسون
 آباق الام دیننده ثابت بولغاندن صوڭ یعنی بر مرنه اسلام دیننده و شر یعدن
 ثابت بولغانگز دن صوڭ عهد لرگزنی بوزوب و بالفانغه آنط ایتوب آباق لرگزنی
 طایدر ماگز (وَنَذَرُوْا السُّوْمَ) هم سز طاتور سز محنت و چیتن لکنی دنیاده (بِهَا
 صَدَدْتُمْ عَنِ سَبِيْلِ اللّٰهِ) الله تعالی بولندن طیولما فکز سبیلی عهد لرگزنی بوزوب
 و خیانت فیلوب (وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيْمٌ) دخی بولور سزگه اولوغ عذاب آخرنده
 اسلام نڭ اولنده مسلمانلرنڭ فقیر و ضعیفلرندن بر جماعت فریش مشرکلر بنگ آنلرغه
 اگر بز نڭ دینمزگه کیری فایتساگز سزگه کوب فائده لر ابر شدورور مز
 دیوب وعده فیلولرینه آلدانوب پیغمبر علیه السلامغه قبلقان عهدلرن بوزماقی
 بولغانلر ایدی اوشبو آیت کریمه لر شول جماعتنی تهدید فورقتو اوچون نازل
 بولدی (وَلَا تَشْتَرُوا بِعَهْدِ اللّٰهِ) و صانوب آلماگز یعنی آلدن ماگز خدای تعالی نڭ
 عهدینی هم پیغمبر علیه السلامنڭ بیعتنی (ثَمَّناً قَلِيْلًا) آزغنه بها ایله یعنی مشرکلرنڭ
 وعده لرینه آلدانوب دنیا مالی ایله دینگزنی آلدن ماگز (اِنَّمَا عِنْدَ اللّٰهِ) درستلکه
 خدای تعالی فاشنده بولغان نرسه عهدلرینه وفا قیلغو چیلر اوچون اجر و ثوابدن
 (هُوَ خَيْرٌ لَّکُمْ) اول یخشیرا قدر سزگه ای مؤمنلر مشرکلر وعده قیلغان مالدن
 (اِنْ کُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ) اگر بلور بولساگز سز (مَا عِنْدَکُمْ یَنْفَدُ) سز نڭ فاشکرده بولغان
 نرسه بتار وفائی بولور یعنی دنیا مالینڭ بقاسی یوقدر نبقدر کوب بولسه ده بتار
 (وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ باقی) و خدای تعالی فاشنده بولغان نرسه باقیدر یعنی آنڭ رحمنی
 و قدر تینڭ خزینه لری باقی و دائمدن هیچده بتماس و کیوماس بس دنیا مالینه
 آلدانوب منگولک بولغان اجر و ثوابلر دن محروم قالماگز (وَلَنَجْزِيَنَّ الدّٰیْنِ صَبْرًا)
 و البته بز جزا بیرور مز صبر اینکان کسهلرگه و فقیرلک که هم مشرکلر نڭ ظلم
 و جفالرینه چداغان عهدلرن بوزماغان کسهلرگه (اَجْرَهُمْ) آنلر نڭ اجر و ثوابلرن
 بیرور مز (بِاِحْسٰنٍ مَا کَانُوْا یَعْمَلُوْنَ) اشلاگان عمل لرینڭ یخشیرانی ایله یعنی اشلاگان

Handwritten marginal notes in Persian script, providing commentary or translations for the main text.

عملارینک هر قایوسی برابرنده ایلك بخشیراق بولغان عملنك اجرن بیرورمزم کم
 جنت نعمتلی هم چنتدا گی درجهلدر (مَنْ عَمِلَ صَالِحًا) هر کم اشلاسه ایز گو
 عملنی (مَنْ ذَكَرَ أَوْ أَنْتَى) ایر کشی دن یا ایسه خانوندن یعنی اول اید گولکنی
 اشلا گوچی کراک ایر و کراک خاتون بولسون (وهو مومن) وحالانکه اول اوزی
 مؤمندر زیرا که مؤمن بولماسه آنک اشلاگان عملینه اجر و ثواب بولماس (فَلَنُعْجِبَنَّهُ)
 بس البته بز برکک بیرورمزم آکا دنیاده (حَبِوَةٌ طَيِّبَةٌ) بخشی بولغوچی ترککنی
 یعنی آکا حلال رزق بیرورمزم یا که بخشی ترکک دن مراد فناعت و عافیتدر یا
 ایسه طاعتنک لذتینی بلودر یا که ایز گو عمل هم قضاغه راضی بولودر (وَانعزینهم)
 هم البته بز جزا بیرورمزم آنلرغه (بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) اشلاگان عمللرینک
 بخشیرافینک جزاسن (فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ) بس هر قایچان سن اوقوسالک قرآنی (فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ)
 بس صفونفل سن الله تعالی گه و آندن پناه استا گل (مَنْ الشَّيْطَانُ الرَّجِيمِ) سورلگوچی
 شیطاندن یعنی اعوذ بالله من الشيطان الرجيم حضرت خواجه پارسا
 قدس سره اوزینک نفسیرنده کیلتور مشرکه استعاذه خصوصنده اون دورت
 توری روایت کیلگاندر علماء حنقبه کو براگی مذکور عبارتنی اختیار ایتمشلدر
 وبعضلر اعوذ اورنینه استعید لفظینی اختیار ایلامشدر (أَنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ)
 درستلکده کم اول شیطاننک تسلطی و ایرکلی لگی یوقدر (عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا) ایمان
 کیلتورگان کمسهلر اوزرینه زیرا که آنلر خدای تعالی گه صفورلر شول سبیلی
 شیطان آنلرغه غالب بولا آلماس (وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ) هم پروردکارلری اوزرینه
 توکل قیلورلر اول مؤمنلر شیطان وسوسه سن دفع قیلو طوغریسنده (أَنَّمَا سُلْطَانُهُ)
 موندن باشقه نوگلدر کم اول شیطاننک ایرکلی لگی (عَلَى الَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُ) شول
 کمسهلر اوزرینه در کم آنلر دوست توتارلر شیطاننی و آنک وسوسه سن قبول
 قیلورلر (وَالَّذِينَ هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ) دخی شول کمسهلر گه در کم آنلر شیطان وسوسه سی
 سبیلی شرک کیلتور گوچیلر در خدای تعالی گه روایت ایدلمشدر کم مکه کفرلری
 شریعت حکملرندن بعضلری منسوخ بولغاچ ایتدیلر کم محمد اوزینه ایارگان
 کمسهلرنی مسخره قیلادر ومسقل ایتدر بو کون آنلرغه براشنی بیورادر ایکنچی
 کون اول اشدن طیار اگر خدای طرفندن کیلگان حکم بولسه اول هیجده
 اوزگار تولماس ایدی خدایغه افترا قیلا اوز کوکلندن چغاروب ایتدیلر
 حق تعالیدن آیت کیلدیکم (وَإِذَا بَدَّلْنَا آيَةً) و هر قایچان بز آلددر ساق بر آیتنی

(مکان آیت) بر آیت اور نینه یعنی بر حکمی نسخ ابدوب منسوخ بولغان آیت اور نینه
 ناسخ آیتنی کلتور ساک (وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يَنْزِلُ) و خدای تعالیٰ بلسگوچیرا کدر اوزی
 ایندرا نورغان نرسه نی یعنی بر آیتنی نسخ فیلسه البته بر حکمت و مصلحت او چون
 نسخ فیلور حکمتن اوزی بلور (فَالْوَا) ایتلر کافرلر شولوننده (اِنَّمَا اَنْتَ مُفْتَرٍ)
 موندن باشقه نوگلدر کم سن افترا اینه کوچی سن خدای تعالیٰ گه یعنی بو آیت
 خدای سوزی نوگلدر سن اوزگدن چهاروب ایتن سن خدای سوزی دیوب یالغاننی
 افترا فیلاسک دیورلر (بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ) اول کافرلر ایتکانچه نوگلدر بلکه
 آنلر نك کوراگی بلماسلر نسخ نك واثبان نك حکمتلرن (فَل) ایتکل سن ای محمد علیه
 السلام اول کافرلر گه (نَزَلَ رُوْحُ الْقُدُسِ) ایندردی اول قرآنی پاک بولغوچی جان
 یعنی جبرائیل علیه السلام ایندردی (مَنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ) سنك پروردگار ك فاشندن
 حلق و طوغز یلق ایل (لَيُبَيِّنَنَّ الْاٰمِنُوْنَ) ناکم ثابت فیلسون و حق دینده
 قرار لاندرون او چون ایمان کیتلورگان کسه لر نی یعنی ناسخ بولغان آیتنی ایشتبوب
 نسخ نك حکمتلرن و مصلحتلرن فکرلاب اعتقادلری کامل لانسون او چون ایندردی
 (وهدى) هم هدایت و طوغز ی بولغه کوندرمك او چون ایندردی (وَبَشِّرِ الْمَسْلُمِيْنَ)
 دخی بشارت و سويونچ بیرو او چون ایندردی مسلمانلرغه روایت ایندلمشدر کم
 مکده بر کسه نك کتاب اهلندن بولغان بر قلی بار ایدی همیشه تورات و انجیلنی
 اوقور ایدی کیچار اشدن بوشاغاچ رسول رسول صلی الله علیه وسلم حضور بنه
 کیلوب قرآن اوگرانور ایدی قریش مشرکلری اولحضر نکه نهمت فیلوب محمد اوشبو
 کتابی قلدن اوگرانگان سوزلرن بزگه خدای دن کیلیدی دیوب ایتدر دیورلر
 ایدی آیت کیلیدی کم (وَلَقَدْ نَعْلَمُ) و تحقیق بز بلمز (اَنْهُمْ يَقُولُوْنَ) شونیکم اول
 مشرکار ایتلر (اِنَّمَا يَعْلَمُهُ بَشَرٌ) موندن باشقه نوگلدر کم اول محمد که بر کشی
 اوگراندر یعنی شول قلدن اوگراندر صکره بزگه خدای دن کیلیدی دیوب ایتدر
 دیورلر (لِسَانَ الَّذِي يُلْحَدُوْنَ اِلَيْهِ) شول کسه نك نلی کم اول مشرکلر اوگرانونی
 آکا نسبت بیرالر (اعجمی) عجم نلیدر یعنی اول فلنك نلی عربچه نوگلدر باشقه
 نلدر عرب بولماغان هم عربچه سوبلاشمی نورغان کشی قرآن شکلی ایاك فصاحتیلر ایاك
 بولغان عربچه کتابنی چوک اوگرانسون بولاش البته ممکن توگلدر (وَهَذَا لِسَانٌ
 عَرَبِيٌّ مُّبِينٌ) و اوشبو قرآن طاهر و آچق بولغان عرب نلیدر سز اوزگز قریش
 عرباری عرب نك ایاك فصیحلری و نلگه اوستالری بولا نوروب قرآن نك ایاك فصقه

سورەسى اوخشاشلى سوزنى اوزگزدن باصاب ايته آلمېسىز عاجز فالاسز شولاي بولغاچ عربچە پەشېلاب سويلى بلمى نورغان اعجمى قل اولحضرتنى نچوك او گرانسون (ان الدين لا يؤمنون بايات الله) در سنلكده الله تعالى نك آيتلرينه اشانمى تورغان كەسەلر (لا يهدىهم الله) طوغرى بولغە كوندرماس آنلرنى الله تعالى (ولهم عذاب اليم) هم بولور آذرغە رنجكوجى عذاب آخرنده (انما يفتقرى الكذب) موندن باشقە توگلدركم افتراء قىلوزار بالغانى يعنى اول مشركلر عناد وفادانلق لرنندن رسول صلى الله عليه وسلمگە نەمت قىلوب بالغانى افتراء قىلادىوب ايتهلر آنلرنك بو سوزلرى درست توگلدەر اولحضرت افتراء ايتكوجى توگلدەر بلكە حقيقتده بالغانى افتراء ايتكوجىلر (الدين لا يؤمنون بايات الله) الله تعالى نك آيتلرينه اشانمى تورغان كەسەلر در يعنى قرآنك خدای تعالى سوزى ايكانينه اشانمى تورغان كافىلر بالغانى افتراء ايتكوجىلر در (وأولئك هم الكاذبون) واوشبو گروە آنلردر بالغان ايتكوجىلر كم قرآننى كشيدين اوگرانوب ايتهديوب بالغانلار لروايت ايدلمشدر كم فريش مشركلرى اول حضرت صلى الله عليه وسلمگە دشمانلق لرنندن آكا آچو ايتوب بلال و حباب هم عمار و آنك آناسى ياسر كى فقير و مسكين صحابه لرنى بيك رنجتور ايدىلر آنلرنى اسلام دېنندن دوندرو اوچون بيك فاطى عذابلر ايله عذاب قىلوزار ايدى اول بيچاره لر مشركلر قولنده قلرلر بولغانلق لرنندن هيچده فارسى تورا آلمايچە شونداين فاطى عذابلرغە چذاب اسلام دېننده ثابت بولوب تورديلر عاقبت عمارنك آناسى هم آناسى مشركلرنك عذابندن شهيد بولدىلر عمار اوزى فاطى عذابقە نعمل ايته آلمايچە مشركلرنك ايتورگە قوشقان سوزلرن يعنى كفر كلمەسن تلى ايله ايتدى تمام عاجز قالغانلقدن تلى ايله ايتسەدە كوكلندن ايمان واعتقادى محكم ايدى اولحضرت صلى الله عليه وسلمگە عمار مشركلرنك دېنلرن اختيار ايتدى ديوب خبر بېردىلر اول حضرت بيوردىلر كم عمارنك باشندن آباغينه قدر ايمان ايله طوليدر ايمان و اسلام آنك ايتينه هم فانينه قاتوشقاندر ايركسوزك ايله كفر كلمەسن ايتكى ايله آنك اعتقادينه هيچ كيم چيلاك ايرشماس عمار اوزى رسول صلى الله عليه وسلم حضورينه يغلاب كىلدى اولحضرت مبارك قوللارى ايله عمارنك كوز ياشن سورنار ايدى هم ايتور ايدى كم اى عمار سكا هيچ زيان بو قدر اگر مشركلرينه عذاب قىلوب شول كفر كلمەسن ايتكىل ديوب كوچلاسه لرسن ينه ايتكىل حق تعاليدن آيت كېلديكم (من كفر بالله) هر كم كفر بولسه خدای تعالى گە (من

بعدايمانه) ايمان كبلتورگانندن صوڤك بعني بر مرتبه اسلام دينينه كركانندن صوڤك كبرى
 دونوب مرتد بولسه ابن حنظل و طعمه هم مقبس اسملى كهمسه لركمى البته اول كهمسه الله
 نه الى نك غضب و قهر ينه مبتلا بولور (الا من اكره) مگر شول كهمسه كم اكراه ايتولور
 و كو چلانمش بولور اول (وقلبه مطمئن بالايمان) و حالانكه آناك كوگلى فرار لانقاند ايمان
 ايله بعني اكر براونى كو چلاب كفر سوزن ايتدرسه لركوگلى ايمان و اعتقادى محكم بولسه
 اولوفنده آنك ايمانينه زبان كيلماس نناك كم عمار ياشر رضى الله عنه نى كو چلابلر
 (واكن من شرح بالكفر صدرا) ولكن هر كم آپسه كفر ايله كركرا كنى بعني
 كوگلى كافر بولسه و كفر نى اعتقاد قيلسه نعوذ بالله تعالى منه (فعلينهم غضب من
 الله) بس آنلر اوزرينه در غضب و آچو الله تعالى دن (ولهم عذاب عظيم) هم آنلرغ در
 الوغ بولغوچى عذاب (ذلك) اوشبو اش بعني مرتد بولغان كهمسه لركه الوغ و فاطى
 عذاب بولماقنى (بانهم استحبوا العبوة الدنيا) شول سببيلدر كم آنلر دوست نوتد بيلر
 و اختيار قیلدیلر اوشبو دنيا ترك لکن (على الآخرة) آخرت نعمتى اوزرينه (وان الله لا
 يهدى القوم الكافرين) دخى شول سببيلدر كم الله تعالى طوغرى بولغه كوندر ماس
 كافر بولغوچى گروهنى بعني مرتد بولغان كهمسه لركى (اولئك الذين طبع الله اوشبو
 مرتد بولغانلر شول كهمسه لركم مهر قويدى خداى تعالى (على قلوبهم) انلر نك
 كوگلى اوزرينه بعني كوگلى لرن پرده لادى و قاپلادى تا كم حقلقنى آكلما ديلر
 (وسمعهم) هم قوللر ينه مهر قويدى تا كم حق سوزنى ايشتماديلر (وابصارهم)
 هم كوزلرن پرده لادى تا كم خداى تعالى نك قدرتى علامتلرن كورماديلر و عبرت
 نظرى ايله قاراماديلر (واولئك هم الغافلون) و اوشبو گروه آنلردر غافل لرحقندن
 خبرسزلر (لا جرم انهم فى الآخرة) بوقدر هيچ شبهه كم آنلر آخرت (هم الغاسرون)
 آنلردر زبان ايتكوچيلر و عمرلرينك سرمايه سن ضايع قيلغوچيلر (ثم ان ربك
 للذنب هاجروا) سنكره درستلكده سنك پروردكارك شول كهمسه لركه كم هجرت
 قیلدیلر مکه دن مدینه گه (من بعد ما فتنوا) عذاب طارتقانلرندن صوڤك بعني مشركلرنك
 ظلم و جفالرن كورگانندن صوڤك هجرت قیلدیلر بلال و صيب هم حباب كبيلر رضى الله
 عنهم (ثم جاهدوا) سنكره صوغش قیلدیلر آنلر كفر اهلى ايله خداى تعالى يولنده
 (وصبروا) دخى صبر قیلدیلر و چداديلر آنلر فاطى لرق لرغه (ان ربك من بعدها)
 درستلكده سنك پروردكارك آنلر نك اوشبو اشلرندن صوڤك (لغفور رحيم) البته

بارقاغوجیدر آنلرنڭ اۆلدا گئی گناهلرن مهربان و مرحمتلیدر آنلرغه کم کیلاچک
 طاعت و عبادتکە توفیق بیرور (یوم نانی کل نفس) یاه اینکل شولکونک کم کیلور
 هر برکمه (تجادل عن نفسها) جدال فیلور اول اوزینڭ نفسندن یعنی قیامت
 کوننده هر کم اوزینڭ نفسینی ملامت فیلور و شلتهلر مثلاً عاصی و گناهی کشی نی
 اوچون گناه قیلدم دیوب اوزن شلتهلار طاعت و عبادت فیلغان کشی نی اوچون
 کوبراک فیلمادم دیوب اوزن ملامت فیلور یا که هر کم اوز نفسن قونقارماق
 اوچون طرشوب جدال فیلور و دعوالاشور (ونوفی کل نفس ما عملت) هم کامل ایتوب
 بیرلور اولکونده هر نفسکه اشلاگان عملینڭ جزاسی (وهم لا یظلمون) و آنلر ظلم لقی
 ایتولماسلر فیلغان عمللرینڭ جزاسی کیمونولماک ایل (و ضرب الله مثلا) و کیلتوردی
 خدای تعالی مثال ایتوب (فریة کانت ائمة) برقریسه نیکم بولدی اول قرینه ایمین
 یعنی مکه شهری کم آنڭ اهلی طالمر کیلوب اولتوروب و طالاب کیتودن ایمین
 ایدیلر (مطمئنة) طنچلقده قرار اینکوجی یعنی آچقلدن و باشقه قورقوردن ایمین
 بولوب راحتلکده عمر اوتکارور ایدیلر (تاتیها رزقها رغدا من کل مکان) کیلور
 اول قرینه اهلینڭ رزقاری ارکن هم کوب بولوب هر بر اورندن و هر طرفدن
 (فکفرت بانعم الله) بس کافر بولدیلر اول قرینه اهلی خدای تعالی نڭ نعمتلربنه یعنی
 کفران نعمت ایندیبلر شکرانه سن اوتامادیلر و قدرن بلمادیلر (فاذاقنا الله) بس
 طانتوددی اول قرینه اهلینه الله تعالی (لباس الجوع) آچلق لباسینی یعنی آنلرنی
 آچلق ایلر مبتلا قیلدی (والخوف) هم قورقو لباسینی یعنی آنلردن ایمین لکنی
 کیتاردی توری قورقولر ایلر مبتلا قیلدی (بما كانوا یصنعون) آنلرنڭ اشلاگان
 یاوز عمللری سببلی اوشبو مثال مکه اهلی اوچوندر کم آنلر جاهایتده کعبه الله
 شرافتنده اولتورلمک و طالانماق کبی قورقولردن ایمین بولوب طوفلق و راحتلک
 ایلر عمر اوتکارورلر ایدی رسول اکرم صلی الله علیه و سلمنی یالغانغه توتوب
 کفران نعمت ایندیبلر و شکرانه قیلما دیلر شول سببلی خدای تعالی آنلرنڭ ایمین لک لرن
 قورقولرغه آلدردی طوفلق و راحتلک اورینه آنلرنی فحطلق و آچلق ایلر مبتلا قیلدی
 تا کم یدی یل هیجده یغفور یاومادی بیک آچلق بولدی غایت آچقلدن اول کسه
 آشادیلر اوشانداق اوزلری همیشه مسلمانلردن قورقوده توردیبلر خدای تعالی آنلرنڭ
 کوکلربینه اهل اسلام قورقوسن صالیدی اۆلگی ایمین لک لری بتدی (ولقد جاءهم)
 و تحقیق کیلیدی آنلرغه (رسول منهم) پیغمبر آنلرنڭ اوزلرندن یعنی محمد علیه

الصلوة والسلام كېلدى (فَكَذَّبُوهُ) بس آنلر يالغانغه نوندىلر آنى وايهان كېلتورماديلر
 (فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ) بس نوندى آنلرنى عذاب يعنى آهلق و قورقو (وَهُمْ ظَالِمُونَ)
 و حالانكه آنلر ظالملى ايتكوچيلردر اوز نفسلرينه شرك و نكديپلرى سببلى روايت
 ايدلمشدر كم مكهده آهلق بيك كوچايگاج فريش مشركلرى رسول صلى الله عليه
 وسلمگه كشى يبارديلر و ايتديلر كم بزنك قوميمز سكا دشمانلىق ايتسهلرده خانولرمزنك
 وبالالرمزنك نى گناهلرى باردركم آچلقدن اولوم حالينه بافلاشقانلردر بس اولحضرت
 رخصت بيرودى مسلمانلر مكهگه بر مقدار آشاق يبارديلر حق تعالى دن آيت كېلديكم
 (فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ) بس آشاگز سز اى مكه اهلى خداى تعالى سزگه رزقلا ندرغان
 نرسه دن يعنى پيغمبر عليه السلام سزگه يبارغان طعامدن آشاگز بسا كه خطاب
 مؤمنلرگه در يعنى آشاگز سز اى مؤمنلر خداى تعالى بيرغان نعمتلردن (حَلَالًا طَيِّبًا)
 حلال و پها گيزه بولغان نعمتلردن آشاگز (وَأَشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ) هم شكرانه قېلگن
 الله تعالى نك سزگه بيرغان نعمتينه (ان كنتم اياه تعبدون) اگر خداى تعالى كه گه
 عبادت قېلا نورغان بولساگز (انها حرم عليكم الميتة) موندن باشقه توگلدركم
 حرام قېلدى خداى تعالى سز لرگه اولاكسه نى (وَالدَّم) هم بوغاز فانينى (ولحم الخنزير)
 دخى دوگنزايتينى هم دوگنزنك بارچه اجزاسن حرام قېلدى (وما اهل لغير الله به)
 دخى خداى تعالى دن باشقه نك اسمى ايل بوغازلاغان نرسه نى يعنى بوغازلاغان وقتك خدايدن
 باشقه نك اسمينى ايتوب بوغازلانغان حيواننى حرام قېلدى مثلا پوتلر او چون بوغازلانغان
 حيوان كى (فَمَنْ اضْطُرَّ) بس هر كم آچلقدن عاجز بولسه و اولوم حالينه اير شسه
 هم اوشبو ذكر ايتولگان حرام بولغان نرسه لردن باشقه آشارغه هيچ نرسه طابولماشه
 (غير باغ) لذتنى استا گوچيگه باشقه بولغانى حالده (ولاعاد) هم چيكدن چقغو چيغه
 باشقه بولغانى حالده يعنى مذكور حرام نرسه لرنى آشاماقى لذت و طابلى لى او چون
 بولماسه هم طويغاندن آرتق آشاماسه بلسكه بيك آچلقدن عاجز بولوب اوزن
 اولومدن صافلاو او چون گنه ضرورتدن گنه آشاسه (فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ) بس
 درستلكده الله تعالى بارلقاغوچيذر ضرورت حالنده حرام نرسه نى آشاماقى مهربان
 و مرحمتليدر كم آچلقدن عاجز قالغان كسه گه حرام نرسه نى آشارغه رخصت بيرور
 (وَلَا تَقُولُوا) دخى ايتماگز سز (لما نصف السنتم الكذب) نل لركن صفتلاغان نرسه
 او چون يالغاننى يعنى نل لركن گه كېلگان هر بر يالغان سوزنى ايتماگز (هَذَا حَلَالٌ)
 اوشبو نرسه حلالدر ديوب (وهذا حرام) هم اوشبو نرسه حرامدر ديوب يعنى اوز

گمانگز ایله بالغاندن بر نرسه نی حلال و بر نرسه نی حرام دیماگز (لَتَفْتَرُوا عَلَی اللَّهِ
 الْكُذْبَ) ناکم افترا^م فیلماگز او چون خدای تعالی اوزرینه بالغاننی یعنی حلال
 نرسه نی حرام و حرام نرسه نی حلال دیوب ایساگز خدای تعالی گه بالغاننی افترا^م
 فیباغان بولورسز (ان الذین یفترون علی الله الکذب) درستلکده خدای تعالی اوزرینه
 بالغاننی افترا^م فیلفوچی کمهسلر (لا یفلحون) قول اوستونلگی طاپماسلر و قیامت
 عذابندن فورنولماسلر (متاع فلیل) آزغنه فائده لاندور آنلرغه دنیاده یعنی اول
 افترا^م اینکوچیلر دنیا نعمتلی ایل آزغنه وقت فائده لاندورلر (ولهم عذاب الیم)
 هم بولور آنلرغه رنجتکوچی عذاب آخرنده (وعلی الذین هادوا) دخی یهودی دیننه
 بولغان کمهسلر اوزرینه (حرمانا) حرام ایندک بز (ما فصصنا علیک من قبل) موندن
 الگاری بز سکا بیان اینکان نرسه نی ای محمد علیه السلام یعنی انعام سوره سنده
 ذکر ایتولگان نرسه لرنی یهودیلر گه حرام ایندک (وما ظلمناهم) وظلمتی ایتما دکنز
 اول یهودیلر گه مذکور نرسه لرنی حرام فیلماقیمز ایل (ولکن کافوا انفسهم بظلمون)
 ولکن اوز نفسلرینه ظلمتی قبولر بولدیلر آنلر یعنی اوزلری فیباغان باوزلفلری
 و گناهلری سبیلی عذابه مستحق بولدیلر هم شول نرسه ارنک حرام ایتولما کینه سبب
 بولدیلر (ثم ان ربک) اوشبونک سوگنده درستلکده سنک پروردکارک (للذین
 عملوا السوء جهالة) شول کمهسلر گه کم اشلا دیلر باوزلفنی و گناهنی نادانلق سبیلی
 (ثم تابوا) بس توبه قیلدیلر آنلر و فایتدیلر اول گناهندن (من بعد ذلک) اوشبو
 باوزلفنی اشلا گاندن صوگ (واصلحوا) هم توزوک قیلدیلر و یغشیغه ایلاندردیلر
 اوزلرینک اشلرن (ان ربک من بعدها) درستلکده سنک ربک آنلرینک توبه
 قیلغانلرندن صوگ (لغفور رحیم) البته بارلقاغوچیلر آنلرینک گناهلرن مهربان
 و قزغانوچیلر کم بندهنک توبه سینی قبول قیلور (ان ابراهیم کان امة) درستلکده
 ابراهیم پیغمبر اوزی بر امت ایدی یعنی بر امتنک بارچه لرنده بولا تورغان
 فضیلت و کمالات لر همه سی آنک بر اوزنده جیولغان ایدی یا که بر امت ایدی
 دیماک شول جهتندن کم نمرود آنی اوظفه سالودن الگاری بوتون بر بوزنده اول
 بالفوز اوزینگنه مؤمن ایدی (فانتا لله) مطیع و بوی صونفوچی ایدی اول ابراهیم
 خدای تعالی نک فرمانینه (حنیفا) میل ایتکوچی و آوشفوچی ایدی باطل دینلردن
 حق دین طرفینه (ولم یک من المشرکین) و بولمادی اول ابراهیم خدای تعالی گه
 شرک کیلنگور و چیلردن نناک قریش مشرکلری شولا بدیب گمان فیلالر (شاکرا

لا نعمة) شکرانه اینکوچی بولدی ابراهیم پیغمبر خدای تعالی نك نعمتله رینه (أجتباه) اختیار قیلدی و صایلا دی آنی خدای تعالی پیغمبرك ایله (وهداه) هم گوندردی آنی (الی صراط مستقیم) طوغری یول صاری یعنی توحید و اسلام دینینه کوندردی (واتیناه فی الدنيا) دخی بیردکبز ابراهیم پیغمبر که دنیاده (حسنة) ایند گولکنی یعنی ذکر جمیل و بخششی اسمینی فالدردی کم بارچه ملت اهلاری آکا محبت قیلالر و آنی مافتاب ذکر ایتلهر یا که دنیاده بخشیلدی بیردک دیمکدن مراد آنک بالالرن ایزگو ایتدک هم محمد علیه الصلوة والسلامنی آنک نسلندن کیلتوردک دیمکدر یا که حسنة صلواتنه رسول صلی الله علیه و سلمگه مقارن بولماقیدر یعنی اولحضر تکه نمازده صلوات ایتکانده کما صلیت علی ابراهیم دیوب ابراهیم علیه السلامغه هم صلوات ایتولور (وانه فی الآخرة لمن الصالحین) هم در سنلکده اول ابراهیم آخرتده ایزگولر جملہ سندنر کم اولوغ درجه لرگه مستحقدر (ثم اوحینا الیک صکروه وحی ایتدکبز سکا ای محمد علیه السلام (ان اتبع ملة ابراهیم) شویله دیوبکم ابارگل سن ابراهیم پیغمبر نك ملتینه توحیدده (حنیفاً) میل اینکوچی بولغانی حالده حلق و طوغری بلغغه یا که ثابت بولغانی حالده اول ابراهیم اسلام دیننده یا که ابراهیم ملتینه ابارگل دیمکدن مراد خلقنی طوغری بولغه اوند اوده آکا ابارگل دیمکدر اولحضر ت صلی الله علیه و سلم نك ابراهیم علیه السلامغه ابار و ایله بیورلماقی مرتبه سی آندن کم بولغانلقدن تو گلدر بلکه آندن صوگفی زمانده مبعوث بولغانلقدن در مرتبه جهنندن البته اولحضر ت بارچه پیغمبرلر دن افضل و اکملدر (وما کان من المشرکین) و بولهادی اول ابراهیم خدایغه شرک کیلتور گوچیلر دن قریش مشرکله رینه نهر بضر کم آنلر بز بابامز ابراهیم دیننده مز دیوب آنی هم اوزلاری کبی مشرک دیوب گمان قیلورلر ایدی روابیت ایدامشدر کم حق تعالی موسی علیه السلامغه بیوردی بنی اسرائیلغه ایتکل جمعه کوننی بیرام ایتسونلر اولکونده دنیا اش لرندن بوشانوب عبادت ایله شغل لانسونلر حضرت موسی اوشبو فرماننی بنی اسرائیلغه ابر شدر گاج آنلر نك کوبسی قبول ایتما دیلر آرالرینه اختلاف توشدی بر جماعت شنبه کوننی بیرام ایتونی معقول کوردیلر اولکونده خدای تعالی دنیائی بارانودن بوشاغان بز هم دنیا اش لرندن بوشانوب بیرام ایته یك دیدیلر و بر جماعت یکشنبه کوننی معقول کوردیلر اولکونه خدای تعالی دنیائی بارانونی باشلاغان دیدیلر خدای نك فرمانینه فارشوب اوز آرالرنه اختلاف ایتولرینک شوملوغنده خدای تعالی آنلرغه شنبه کوننی تعظیم قیاونی فرض

ایندی هم اول طوغریده بیک مبالغه و قاطی لقی ایله فرمان فیلدی و بیوردیکم (انما جعل السبت) موندن باشقه توگلدیر کم فیلوندی و حکم ایتولدی شنبه کوننی اولوغلاماق ایله یعنی شنبه کوننی تعظیم قیلوب اولکونده دنیااشرندن بوشانوب طاعت و عبادت ایله اونکار و فرض ایتولدی (علی الذین اختلفوا فيه) اولکون طوغریسنده خلافت قیلوشقان کسه لر اوزرینه یعنی بنی اسرائیل قومی اوزرینه شنبه کون هیچ بر اش اسلاماینجه اولکوننی بیرام ایتوب خدایغه عبادت ایله گنه اونکار و فرض فیلوندی (۱) (وان ربک لیعلم بینهم) و درستلکده سنک پروردکارک البته حکم قیلور آنلر آراسنده (یوم القیامة) قیامت کوننده (فیما كانوا فيه یختلفون) شول نرسه طوغریسنده کم آنلر اختلاف قیلور بولدیلر آنک حقتده یعنی برهفته اچنده فایسی کوننی بیرام ایتار که نبوش ایکاننده خدای تعالی نك امرینه فارشوب اوز آرالرنده خلافت قیاشدیلر شول طوغریده قیامت و ننده الله تعالی آنلر آراسنک اوزی حکم قیلور (ادع الی سبیل ربک) اوندان کل سن ای محمد علیه السلام پروردکارکنک یولیند آدمیلرنی (الحکمة) حکمت ایله یعنی حلق و طوغریلغنی اثبات ایته تورغان دلیل ایله خلقنی اسلام ذنبیه اوندان گل تا کم کونلارنده شک رشیه لری فالماسون دلیلار ایله بیان قیلوب اسلامک حق لقی آنارغه بلدر گل (والموعظة العساة) هم کورکام و عطف و نصیحت ایله اوندان گل تا کم و عطف و نصیحتلرنی ایشنوب کونلاری یوموشاسون و دعوتک اثر ایتسون (و جادلهم بالتی هی احسن) دخی آنلر ایله چنلا شکل اسلام دینی نك حق ایدکینی ظاهر قیلور اوچون بیغشی بوعان طریق ایله یعنی رفیق و ملائیک ایله هم کورکام خلق ایله هر کم آنلار لقی روشنه ظاهر بولغان مقدمه لر ترتیب قیلوب مقصودکنی آنارغه بلدر گل حکمت حاصلاری دعوت قیلور اوچون و کورکام و عطف عوام اوچون و جدال معاندلرنی اوندان اوچوندر دیمشیلر (ان ربک هو اعلم) درستلکده سنک ربک اولدر بلگوچیراک (من ضل عن سبیل) آنک بولندن آداشقان کسه فی یعنی اسلام دینن قیلور ایتما یوب ضلاندن فالغان کسه لر نی خدای تعالی بیغشیراق بلور (وهو اعلم بالمهتدین) هم اول خدای تعالی بلگوچیرا کدر طرغری بولغه کونلگوچیلرنی و اسلام دیننک ثابت بولغان کسه لر نی مرویدر که رسول اکرم صلی الله علیه و سلم حضرتلری احمد صوغشنده سیدالشهوانه رضی الله عنه نك مبارک گاویده سینی مشرکله پاره پاره قیلوب کیسکالاب بتورگانلرن کور گاج غایتده محزون و قایغولی بولوب بیوردیلر کم

(۱) اوشبو حکم یعنی شنبه کون هیچ بر دنیا اشی اسلاماینجه عبادت ایله گنه اونکار و نك فرض ایدلماکی بنی اسرائیلغه بیک آغر و چپتن بولدی زاد المسیرده کلتور مشرکه موسی علیه السلام بر شنبه کوننده براونی کوردیکم آرقاسینه نرسه کوناروب بریرگه ایلنور بس حضرت موسی بیوردی شول اورنده اول کشی نك باشن کسیدیلر هم گاویده سن چمتکه طاشلادیلر نچه که نلرگه چه فوشلر کیلوب اجزالرن آشارلر ابدی مواهب

اگر خدای تعالی منی اوشبو کافرلرگه غالب ایلاسه البته اوشبونک برابرنده آنلردن
 یتیمش کشینی مثل فیلور من یعنی فوللرن و آیا فلرن کیسوب پاره پاره ایثار من
 دیوب ههد قیلدیبلر بس حق تعالیدن آیت کیلدیکم (وَأَنْ عَاقِبْتُمْ) و اگر عقوبت
 اینسا گز سر یعنی سزلردن بر اونی عذاب قیلغانلری اوچون جزا بیروب مشرکلرنی
 عذاب قیلماقچی بولسا گز (فَعَاقِبُوا) بس عقوبت قیلگز سر و جزا بیرگز (بِمَثَلِ مَا
 هُوَ فِئْتُمْ بِهِ) اوزگز عقوبت اینولگان نرسه نك اوششاشی ایله یعنی آنلر سزنی چوک
 هدابلاغان بولسه لر سز هم آنلرنی شولای عذابلا گز آنلردن آرتدر ما گز آنلر
 سزدن بر کشنی اولتوروب پاره پاره اینکانلر ایکن سز هم آنلردن بر کشینی
 شولای قیلگز بر کشی اوچون یتیمش کشینی عذابلا ما گز (وَلْتَنْ صَبْرْتُمْ) و اگر
 صبر اینسا گز سر و انتقام آلودن کیچوب آنلردن بر کشی نیده عقوبت اینما سا گز
 (لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ) البته صبر قیلو یخشیر اقدر صبر اینکو چیلرگه و انتقام آلودن
 آرتوغر اقدر رسول صلی الله علیه وسلم حضرتی اوشبو آیت کریمه کیلگاندن
 صوگ حضرت حمزه اوچون مشرکلرنی عقوبت قیلودن کیچدی هم اینکان انطی
 اوچون کفارت بیردی (وَاصْبِرْ) و صبر قیلغل سن ای محمد علیه السلام احد صوغشنگه
 ایرشکان مصیبتلرگه (وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ) ونوگلدن سنک صبر قیلماقک مگر خدای
 تعالی نك توفیقی وباردمی ایله (وَلَا تَهْزَنْ عَلَيْهِمْ) هم قایغور ماغل سن کافرلرنک
 سننن یوز دوندر ولرینه یا که اسلام لشکرینه غالب کیلورینه احدده (وَلَا تَكُ فِی
 ضِيقٍ) دخی بولماغل سن طارلقده یعنی کوکک طارلانماسون (مِمَّا يَمْكُرُونَ) اول
 مشرکلرنک قیلغان مکرلرندن ویاوز نیتلرندن سنک حقکده (إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ
 اتَّقَوْا) در ستلکده الله تعالی شرکیدن وگناهدن صافلانغان کیمسه لر ایله در آنلرغه
 مدد وباردم قیلور (وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ) دخی خدای تعالی شول کیمسه لر ایله در کم
 آنلر ایزگولک اینکو چیلر در یعنی اخلاصی مؤمنلر ایله در آنلرنی اوزی حفظ قیلور
 بعضلر دیمشدر کم تقوی خدای تعالی نك امرینی تعظیم قیلودر و احسان خلقغه
 شفقت و مرحمت اینودر والله تعالی اعلم

درستلکده اول خدای تعالی اولدر ایشتنکوچی بارچه سوزلرنی کور گوچی بارچه احوالنی کفر اهلی نك نکدیبلرن ایشتنور و مؤمنلر نك تصدیق قیلوده حاللرن کورور یا که سمیع و بصیر ایشتندر گوچی هم کورسانکوچی معناسنده در یعنی محمد علیه الصلوة والسلامه اوز بئک کلامن ایشتندردی و قدر تینک علامتلرن کور گزادی معراج احوالینک بینه بر آزی والنجم سور ه سنده ذکر ایداور (وَاتَّيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ) و بیرد کیز موسی پیغمبر گه تورات کتابن (وَجَعَلْنَاهُ هَدًى لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ) هم قیلد فیز اول کتابنی یا که موسی نی طوغری بولنی کورسانکوچی بنی اسرائیل قومینه هم ایندک آنلرغه (الَّا تَتَذَكَّرُوا مِنْ دُونِي وَكَيْلًا) شویل دیوبکم تونما گز سز مندن باشقهنی اشلر گزنی باشقارغوچی ایتوب یعنی بارچه اشلرنی خدای تعالی گه گنه طاپشر گز آندن باشقه معبود تونما گز (ذَرِيَّةً مِنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ) ای شول قومنک بالاری کم بوکلاد کیز اول قومی نوح پیغمبر ایله یعنی نوح علیه السلام ایله بر گه کیمه ده بولغان کشیلر نك بالاری سز خدای تعالی گه شکرانه قیلگز وَاثْمًا اعْتَمَادًا ایتگز کم سز نك بالار گزنی طوفانندن فوتقار دی (أَنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا) درستلکدن اول نوح بولدی بیک شکرانه ایتکوچی بنده خدای تعالی نك نعمتلرینه (وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ) ووحی بیارد کیز بنی اسرائیل قومینه (فِي الْكُتُبِ) تورات کتابندن یعنی نورانده بیان ایندک شویل دیوبکم (لَتَفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ) البته سز بوز و قلق اشلار سز شام برنده (مَرْتِينَ) ایکی مرتبه اولگی بوز و قلق لری تورات حکملرینه قارشولری هم ارمیا پیغمبر نك سوزن طغلاما نیچه آی حبس ایتولری و ذکر یا علیه السلامنی اولتورولری در ایکنچی فسادلری یعنی علیه السلامنی اولتورولری هم عیبسی علیه السلامنی اولتورور گه قصد ایتوار بذر حق تعالی شونندن خبر بیووب ایندیکم سز لر ایکی مرتبه فساد اشلار سز (وَلَتَعْلَنَ عَلْوًا كَبِيرًا) هم بیوکلک قیلور سز اولوغ بولغوچی بیوکلک قیلماق یعنی خدای تعالی گه بوی صونودن باش طارتوب تکبرلک قیلور سز چیکدن طش تکبرلک ایله (فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ أُولَاهِمَا) بس هر قاپچان کیلسه اولگی فساد گز اوچون عذاب بیار و وعده سی (بِعَثْنَا عَلَيْكُمْ) بز بیار و مر و مسلط قیلور مز سز لر گه (عِبَادًا لَنَا) بز نك بنده لر مزی (أُولَىٰ بَسَّاسٍ شَدِيدٍ) فاطمی صوغش ایاسی بولغان بنده لر مزی سز نك اوستگز که بیار و مر کم آندن مراد بیعت النصر پادشاهدر دیمش لر خدای تعالی آنی بنی اسرائیل قومینه مسلط قیلدی بیت المقدسنی آلوب بنی اسرائیلغه چیکدن طش جفار هم ظلم و اذیتلر ایتدی نئک کم

هم یوقاری چقدیلر رفرفکه منگان حالنده عرشدن اوندی حق تعالی دن ادن منی یعنی مکاباقن کیلگل دیگان خطابنی ایشتندی تا کم فاب فوسین او ادنی مقامینه واصل بولدی روایت ایدلمشدر کم معراج کیمه سی نك ابرنه سنده اولحضرت صلی الله علیه وسلم معراج فصه سن مؤمنلر گه بیان ایتدی همه لری تصدیق قیلدی لر و اشاندی لر کافر لر ایشتنوب کوب استبعاد ایتدی لر بر کیمه ده مکهدن بیت المقدسکه بار و هیچده ممکن بولماغان اشدر دیدیلر اولحضرتندن بیت المقدس نك علامتلرن صورادیلر حق تعالی نك قدرتی ایله بیت المقدس مسجدی او حضرت نك کوزلری آلدینه کیلوب توردی آنلر هر نرسه صوراسلر اولحضرت تفصیل ایله جواب بیردی لر هم بولده اوچراغان کار و انلر نك احوالن تفصیل قیلوب ایتدی لر موهوب

بېرور (فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيارِ) بىس كىرورلر آنلر سىزنىڭ يورلر كىزنىڭ آراسىنىڭ
 يەنى يورلر كىزنىڭ اچلر يىنە كىرۇپ سىزنى اولنورۇپ وطلاپ يورورلر مسجدلرنى
 خراب قىلۇپ توراننى اوظقە ياندورلر (وَكَانَ وَعْدًا مَفْعُولًا) وپولدى اوشبو حكىم
 اشلانمىش بىر وعده يەنى البتە اوشبو اش واقع بولور منكور ظالم پادشاه
 سىزلىككە مسلط بولۇپ چىكىن طش ظالملىق لىر قىسلور بعضلر اول ظالمىن مراد
 جالوتىز ياكە عمالقە قومىنىڭ رىئىس لىر بىدر دېورلر والله اعلم (ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ
 الْكِرَّةَ) اوشبونىڭ سوكنده يىنە قايتارورمىز سىزگە اى بنى اسرائيل دولتىنى يەنى
 سىزلىرى يىنە اولىكى كىبى دولتىنى هم غالب ايتارمىز (عَلَيْهِمْ) آنلر اوزرىنىڭ تاكىم
 اول ظالملىككە غالب بولۇپ آنلردىن اوچلر كىزنى آلورسىز (وَأَمَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالِ
 هُمْ مَدَدًا بِيَرٍ) سىزلىككە ماللر ايلە يەنى ماللر كىزنى كۆپ قىلورمىز (وَبَيْنِ
 أَوْغُلًا لِرِ ايلە يەنى اوغللر كىزگە كۆپ بولور (وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرًا نَفِيرًا) دىنى بىز قىلورمىز
 سىزنى كوبراك عدد يوزىدىن يەنى سانلر كىزنى كۆپ ايتارمىز دشمانقە قارشى تورا
 آلورسىز اوشبو وعده حضرت داود عليه السلام زمانىدە ظاهر بولدى آنلر كوبرايدىلر
 هم دولتىنى وفونلى بولدىلر (ان احسنتم احسنتم لانفسكم) كىر ايدىگولك ايتسا كىزسىز
 اى آدمىلر اوز نفسلر كىزگە ايدىگولك ايتكان بولورسىز كم اجر وثوابى اوز كىزگە بولور
 (وان اساتم فلثا) واگر يامانلىق قىلسا كىزگە بىس آنىڭ وبالى وزبانى اوز نفسلر كىزگە
 بولور باشقەغە بولماس (فاذا جاء وعد الآخرة) بىس هر قايتان كىلسە وايرشسە
 ايكىنچى فساد كىز اوچون عذاب بىبار و وعدهسى ايكى فساد آراسىدە ايكى يوزدە
 اون يىل اوتىدى دىمىشلر حق تعالى بېروروكم هر قايتان ايكىنچى مرتبە يوزلوقى قىلغان كىز
 اوچون سىزلىككە عقوبت وعدهسى ايرشسە يىنە سىزلىككە بىر گروھنى مسلط قىلورمىز
 يەنى ططوس رومىنى سىزنىڭ اوستىك كىزگە بىبار ورمىز (لِيَسُوا وَجوهكم) تىناكم ياوز
 قىلسونلر اوچون آنلر سىزنىڭ يوزلر كىزنى يەنى سىزلىككە غالب بولۇپ قتل و غارت
 ايدۇپ سىزنى قايقوغە سالورلر حسرت و قايقو اثرلر بىن سىزنىڭ يوزلر كىزگە پىدا
 قىلورلر (وَلْيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ) هم كىرسونلر اوچون آنلر بيت المقدس مسجدىنىڭ
 (كما دخلوه اول مرة) نىلك كىم كىر دىلر آنگا اول مرتبەدە يەنى اولدە بغت النصر
 ظالم قومى بيت المقدسنى خراب ايتكانلرى شكلى اوشبو ايكىنچى نوبىدە ططوس
 رومىنىڭ لشكرى هم بيت المقدسنى خراب وويران قىلورلر (وَلْيَتَبَرُوا مَا عَلُوا تَبِيرًا)
 دىنى هلاك ايتماك هلاك ايتسونلر اوچون آنلر اوزلىرى غالب بولغان نرسە لىرن

(۱) اوشبو فەسە طوھر بىسنە
 نورلى سوزلر باردىر
 مشهور رايك قول شولدىر كىم
 حضرت سليماندىن صولك
 بنى اسرائيل قومی دولتکە
 چدى آلماپنچە آز ديلر
 نورانك حكملرن بربافغە
 طاشلا ديلر ارميا عليه
 السلام آنلرنى نى قدر
 وعظ ونصيحت ايتسە دە
 طكلاما ديلر اوزلرن
 خدای تعالی نك غضب
 وفهر بىنە مستحق ايتديلر
 نورانده ذكر ايتولگان
 اولگى فسادلىرى اوشبودىر
 بس حق تعالی آنلرغە
 بغت النصر ظالمى مساط
 فيلدى تا كم بنى اسرا-
 ئيلدىن يتمش مك كشىنى
 عذابلا اولتوردى بيت
 المقدسنى خراب فيلدى
 هم نوراننى اوطقە يافدى
 آندىن صولك بنى اسرائيل
 قومی بىنە گو بايوت دولتى
 وفوتلى بولديلر بىنە طغیان
 فيلوب يعبى عليه السلا-
 مى اولتورديلر بس حق
 تعالی ططوس نصرانى نى
 آنلرغە مسلط فيلدى
 لشكرى ايله كيلوب
 آنارغە غالب بولدى هم
 بيت المقدسنى خراب
 ايتدى قتل وغارت فيلدى
 حسينى حق سبحانه وتعالى
 نورانده بنى اسرائيل
 ابكى مرتبه خسار ايدا-
 چكلردى هم آنك جزاسى
 اوچون دشمانلر آنلرغە
 مسلط وغالب بولاچكلردىر
 ديوب بيوردى اوشبو

يعنى قوللر بىنە خوشكان هر كمنى اولتوروب وطلاب تمام خراب ايتارلار (۱) حق
 سبحانه وتعالى بنى اسرائيل قومىنه اوشبو ابكى مرتبه عقوبت وعدهسى صولكده
 بيورغان ايتديكم (عسى ربكم ان يرحمكم) شايديكم پروردگارگز رحمت ايتسه سز ارگه
 اوشبو ابكنچى عقوبت صولكده يعنى اگر نوبه فيلوب خدای تعالی نك فرمانينه
 اطاعت ايتسا كز سزگه رحمت فيلور هم اولگى كى دولت ونعمتلر سزگه روزى
 فيلور (وان عدتم عدنا) واگر بىنە قايتسا كز سز اوچونچى مرتبه فرمانغه خلاقلق
 فيلوغه بىز قايتورمز بىنە سزلرنى عقوبت فيلو ايل يعنى اگر بىنە فرمانغه فارسا كز
 سزلرگه بىنە جزا بيورورمز وعذاب يبارورمز (وجعلنا جهنم) وفيلق بىز نموغنى
 (للكافرين حصيراً) كافرلر اوچون زندان وجس ايتوله نورغان اورن كم آندىن
 هيچده چقا آلماسلر بنى اسرائيل اوچونچى مرتبه هم فرمانغه خلاقلق ايتديلر رسول
 صلى الله عليه وسلمنى بالعافغه تونديلر بس حق تعالی آنلرنى اولتورماك هم
 وطنلرندىن سورماك ايله هم جزيه تولماك خورقلرى ايله عقوبت ايتدى (ان هذا
 القرآن يهودى) درستلكده اوشبو قرآن هدايت فيلور وكوندورور (لئننى هي اقوم
 طوغر يراق ودرستراك بولغان يولغه (ويبشرو المؤمنون الذين يعملون الصالحات)
 هم سو يونج بيورور قرآن ايندگو عمللر اشلا گوجى مؤمنلرگه (ان لهم اجرا كبيراً
 شونك بىرله كم بولغوچيدىر اول مؤمنلرگه اولوغ اجر وثواب يعنى جنت بىرله سو يونج
 بيورور (وان الذين لا يؤمنون بالآخرة) دخى خبر بيورور قرآن شويله ديوبكم آخرتك،
 اشانمى نورغان كىسهلر (اعتدنا لهم عذاباً اليماً) بىز حاضرلادك آنلر اوچون
 رنجكوجى هداينى يعنى نموغ عذابن حاضرلادك بس قرآنده مؤمنلر اوچون
 ابكى نورلى بشارت باردىر برسى اوزلر بىنە جنت بولماقنى ابكنچى سى دشمانلرغە
 عذاب بولماقيدىر (ويدع الانسان بالشر) ودعا فيلور آدمى ياوزلىق ايله يعنى
 آچورى چقغان وقتده كشى اوز بىنە با كه مالينه واهل وعياليينه ياوز دعا فيلور
 (دعائه بالغير) ايندگولك ايله دعا فيلماقنى شكللى نتاك كم مشركلردىن نصر بن الحارث
 آلهمى بىزگه كوكدن طاش ياوردرغل ديوب دعا فيلدى (وكان الانسان عجولاً) وبولدى
 آدمى آشقوچى كم اشنك آخرن اوبلاماس آشفوب ياوز دعا فيلور يا كه آدمى
 آشفوچيدىر كم هيچده صبر فيلماس اسسى لك كه وصاوقاقغه هيچ قايسينه جدا ماس
 (وجعلنا الليل والنهار) دخى فيلدق بىز كچه ايله كوندىزنى (ايتبن) ابكى علامت كم
 برسى آرطندن برسى هميشه كيلوب نورولرى ايله صانع حكيم نك بارلقينه دلالت

ۋەھىد ۋاتىق بولدى بىر

مەرتىبە ئانراغە جالوت پادىشاھ

غالب بولدى حق سېھانە
 ۋىتەئالى جالوتنى داۋد
 ۋەئىلەھى السەلام قولىدە ھەلاک
 ایتىدى سۆگرە بنى ئىسرائىل
 قۇمبىنە بىنە گوب دولت
 ۋەقوت روزى قىلدى
 ایتكەنچى مەرتىبە بىنە طەفیان
 فەیلوب فسق ۋەفساد
 اشلا دېلر بس حق تەئالى
 آنلر اوزرىنە بىخەنصر
 ظالیمىنى غالب قىلدى
 شوندىن سوڭ بنى ئىسرائىل
 ئىبنىك دولت ھەم سەلپىتىلر
 اوڭگىچە قونلى بولمادى
 سس حق تەئالى آنلرغە
 بېورور كىم اگىر آخىر زمان
 پىغەمبەرىنە ابارسا كۆزىنە
 خەداى تەئالى سۆزلەرگە رحىمت
 قىلور اوڭگى دولت
 ۋەسلپىتىلگىنى فایتارور
 ۋاگىرىنە آرسا كۆز ۋەفساد
 فەیلسا كۆزىنە خەداى سۆزلەرگە
 شول جىزانى بېرور

تەفسىر جەمالى

(۱) ابىن عباس رضى
 اللہ عنھما دن مەنقولدىر كە
 اوڭدە قۇياش ایلە آى
 ابىكى سېدە نورلى ۋەيا قۇتى
 ایدیلر شول سېبىلى كېچە
 ایلە كوندىزىك آيۇر ماسى
 بولماس ایدى حق تەئالى
 نىك امىرى ایلە جېرائىل
 اوزىنىك قاناتى ایلە آىنى
 مەسح قىلدى سۆگرە آىنىك
 نورى بىتوب قۇياش
 نورلى حالنچە قالىدى
 مواھب

ایتلەر (فَمَعُونَا آيَةَ اللَّيْلِ) بس بوغالتىقېز كىچىنىك علامتىن بەنى كېچىنى قىلار انغور
 ایتىك قۇياشنىك ياقۇتى لغىنە نىسبەت ایلە بوق شىكلى بولوب قالىدى (ۋەجەلنا آيَةَ النَّهَارِ
 مَبْصُرَةً) ھەم قىلدىقېز كوندىزنىك علامتىن ياقۇتى كىم آندە ھەر نەرسە كورنور (لَتَبْتَغُوا
 فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ) تاكىم سىزنىك استىماما كىكۆز اوچون آرتقىلغىنى پېروردكار كۆزدىن بەنى
 كوندىزنىك ياقۇتى سىندە كىسب قىلوب رىزق استىماما كىكۆز اوچون كوندىزنى نورلى
 ۋەيا قۇتى قىلدى (۱) (وَلَتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ) دىخى تاكىم سىزنىك بىلما كىكۆز
 اوچون قۇياش ایلە آىنىك ھەركىتلەردىن ۋەكېچە ایلە كوندىزنىك پېرسى آرپىتىدىن پېرسى
 كېلوروندىن بىلەرنىك سانن ھەم ۋەقتلەرنىك حسابىن (وَكَلَّ شَيْءٍ فَصَلَّنَاهُ تَفْصِيلًا) ۋەسۆزلەرگە
 ئىراكللى بولغان ھەر نەرسەنى تەفەسىل قىلدىق ۋەآيروب بىيان ایتىدكېز قرآندە (وَكَلَّ
 الْإِنْسَانَ الزُّمَانَةَ) دىخى ھەر بىر كىشىگە لازىم ایتىك بەنى كىراك مۇمىن ۋەكىراك كافر
 بولسۇن ھەر كىم اوچون قىلدىق (طَائِرَةٌ) آنىك تەقدىر ایتىلگەن ھەملىنى (فَى عُنُقِهِ)
 آنىك موبىنۇندە بەنى ھەر كىم اوزىنە تەقدىر ایتىلگەن ھەملىنى اشلاما بىنچە چارەسى
 بوقدر البتە اشلا ر ياكە طائىردىن ھەراذ ھەم دىقتىر بىدر بەنى قىيامت كوندە ھەر كىمنىك
 ھەم دىقتىرى آنىك موبىنۇنە آسولغان بولور (ۋەنۇرُجْ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) ھەم چىقارور مەز
 ھەر كىشى اوچون قىيامت كوندە (كُتَابًا يَلْقَاهُ مَنْشُورًا) بىر يازىلغان يازونى كىم بولور فور
 اول يازوغە ۋەآنى كورور اول يازو آچق بولغان حالدە بەنى اوڭدە تۈزۈلمەش
 بولغان ھەم دىقتىرى ھەر كىمنىك قولىنە آچىلغان حالدە بېرلور اول يازودە ھەر كىمنىك
 دىيادە اشلا گەن بىخىشلىق ۋەياوزاقلرى ھەمەسى يازىلغان بولور قولىنە ھەم دىقتىرى
 بىرلگەندىن سوڭ آڭا ایتىلور (أَفَرَأَيْتُمْ كَيْفَ عَمِلَ الَّذِينَ يَزَالُونَ
 كِتَابَتَهُمْ أُولَئِكَ كُفِرُوا بِنُورِ اللَّهِ بُولُور شونىك اوچون فرشتەلر
 ھەر كىمگە ایتىلور ھەم دىقتىرىكىنكى او قوغل (كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ) كىفایە قىلور ۋەبىتار سىنىك
 نەفسىك اوشبو كوندە (عَلَيْكَ حَسِبًا) سىنىك اوزىرگە حساب ایتىكۈچى بولوب بەنى
 اوشبو دىقتىردە يازىلغان يازونى او قوب اوزىنىك حالىكىنى ۋەدىيادە نېندىن ھەم دىقتىرى
 اشلا گەنكىنى بىلگىل نېندىن چىزاغە مەستەق اېگانىكىنى شوندىن آڭلارسىن ۋەاوزىكىنى
 اوزىك حساب قىلور سىن دېورلر (مَنْ أَهْتَدَى) ھەر كىم كونولسە طوغرى بولغە (فَأَنبَأْنَا
 يَهُودَ لِنَفْسِهِ) بس موندىن باشقە تۈگىلەر كىم كونولور اول اوز نەفسىنە فائىدە اوچون
 بەنى ھەدايتىنىك فائىدەسى آنىك اوزرىنە بولور اوزى عىبادىن قورتلور (وَمَنْ
 ضَلَّ) ۋەھەر كىم ضاللىككە توشسە ۋەطوغرى بولدىن آداسسە (فَأَنبَأْنَا بِضَلُّهَا) بس موندىن

باشقى توغلىرىم ضلالتكە توشار اول اوز نفسى نك ضررينه يعنى ضلالتى نك ضررى
اوزينه بولور اوزى عذابغه كرفتار بولور (ولا تزر وازرة) وبوكلاماس هيچ بوكلا گوچى
(وزر اخرى) ايكنچى كشينك گناه يوكىنى يعنى براونك فيلغان گناهى ايكنچىگه
بوكلاماس هر كم اوز گناهينك جزاسن اوزى طارتور وليد بن مغيره مشر كلرگه
سز مكا اباركز من سز نك گناهلر كزنى اوزم بوكلامن ديور ايدى حق تعالى بيوردىكم
براونك گناهن ايكنچى كشى بوكلاماس (وما كنا معذبين) دخى عذاب ايتكوچيلر
بولمادقز يعنى هيچ بر قومنى عذاب ايتماذك (حتى نبعث رسولا) ناكم يبارگانيمز گه چه
آنلرغه بر پيغمبرنى حق دينگه دعوت فيلوب يعنى اول هر امتكە پيغمبر يباروب
آنلرنى اسلام دينينه دعوت ايتدك وآنلرغه حقلقنى بلدردك ا گر قبول ايتماسه لر
وايمان كيلتور ماسه لر صكره آنلرغه عذاب يباردك (واذا اردنا ان نهلك قرية)
وهر فايچان تلاسا كبز بر فر به اهلينى هلاك فيلماقيمزنى (امرنا متر فيها) امر فيلورمز
اول فر به نك بايلرينه و ظالمرينه اوزمز تلاك ان اشنى (ففسقوا فيها) بس فرماندن طشفه
چقارلر آنلر اول قريه ده و پيغمبرلرى سوزندن باش طارنوب ظلم و فساد فيلورلر
(فحق عليها القول) بس تيوشلى و واجب بولور اول قريه اهلى اوزرينه عذاب كلمه سى
يعنى عذابغه مستحق بولورلر (فدمرناها تدميراً) بس طامرنىدن قوبارورمز و تمام
خراب فيلورمز اول قريه نى آنلرغه عذاب يباروب (وكم اهلكنا من القرون) و نيقدنر
كوب هلاك ايتدك بز زمانه لر اهلندن (من بعد نوح) نوح پيغمبردن صوك يعنى
عاد و ثمود هم لوط قومى كى كوب قوملرنى ظلم و شركلرى سببلى هلاك ايتدك
(وكفى بربك) وكفايه ايتكوچيدر سنك پروردگار ك اى محمد عليه السلام (بذنوب
عباده خبيراً) بنكلرينك گناهلرندن خبر نوتقوچى بولوب (بصيراً) بنكلرنك خطالرن
كورگوچى بولوب يعنى خداى تعالى بنكلرنك ياشرن هم آشكارا فيلغان گناهلرن
همه سببى بلور و كورور روايت ايدلمشدر كم منافقلر مؤمنلر ايل برگه صوغشفه
بارورلر ايدى مقصودلرى اسلام دينينه فوت بيرو بولماس ايدى بلكه غنيمت
مالى حاصل قبلو اوچون گنه بارورلر ايدى بس حق تعالى بيوردىكم (من كان يريد
العاجلة) هر كم تلار بولسه اوشبو دنيا دولتن يعنى اشندن مقصودى آخرت ثوابى
بولمايوب اوشبو دنيا نعمتلرنگه تلاسه (عجلنا له فيها) بز آشقدورومز اول كمسه
اوچون دنيا ده (ما نشاء) اوزمز تلاك ان نرسه نى دنيا نعمتلرندن يعنى اول كمسه گه
دنيا ده اوزمز تقدير ايتكان دولت و نعمتنى بيورومز (لمن تريد) اوزمز تلاك ان

کمسہ گہ (ثم جعلنا له جهنم) صگرہ حاضر فیلدنیز اول کمسہ اوچون نومغنی آخرتہ
 (یصلیٰہا) کرور اول نومغفہ (مذموماً مدحوراً) خور اینولمش ہم خدا بیک رحمتندن
 سورلمش بولغان حالده (ومن اراد الآخرة) وهر کم تیلاسہ آخرت بورطینی یعنی
 اشدنن مقصودی آخرت ثوابی و جنت بولسہ (وسعی لها سعياً) ہم طرشسہ اول آخرت
 اوچون تیوشلی بولغان طرشو ایبل یعنی جنت کہ کرور گہ مستحق اینہ نورغان
 ایندگو عمل لر فیلسہ (وهو مومن) و حالانکہ اول کمسہ اوزی مؤمندر و کوکلندن
 ایمان کیلتورگان در (فاولئک) بس اوشبو آخرت اوچون طرشقوچی مؤمنلر (کان
 سعياً مشكوراً) بولغوچیلدر آنلرنک طرشولری مقبول خدای تعالی فاشندہ و اجتهادلری
 ضایع بولماس مقصودلرینہ ابر شورلر (کلأئمدا) اوشبو ایکی نورلی گر وهدن
 یعنی دنیانی استا گوچی ہم آخرتنی طلب اینکوچیلردن هر فایوسینہ بز مدد فیلورمز
 و رزق بیر ورمز دنیادہ یتارک منداری (وهؤلاء) اوشبولرغہ یعنی دنیانی استا گوچیلرگہ
 امداد فیلورمز (وهؤلاء) دخی اوشبولرغہ یعنی آخرت سعادتن استا گوچیلرگہ دہ
 عطا فیلورمز (من عطاء ربک) پروردکار کڈک عطاسندن ہم فضل و رحمتندن یعنی
 دنیادہ هیچ فایوسینی بحر و م فیلماسمز ہمہلرینہ دہ تقدیر اینولگان نرسہ ابر شور
 اوشبو دنیادہ (وما کان عطاء ربک محظوراً) و منع اینوامش بولمادی پروردکار کڈک
 عطاسی مؤمنندن ہم کافردن مؤمنگہ دنیادہ ہم آخرتدہ عطا فیلور و کافرگہ دنیادہ
 یتارک مقدار رزق بیروز و انعام فیلور (انظر) فاراغلسن عبرت نظری ایبل
 (کیف فضلنا بعضهم علی بعض) نچوک آرتق ایندکیز آدمیلرنک بعضلرن بعضلری
 اوزرینہ دنیادہ رزق جہتندن کم بعضلرنی بای ایندک و رزقن ابرکن فیلدق و بعضلرنی
 فقیر و رزقینی آز ایندک یا کہ توفیق جہتندن بعضلرنی آرتق ایندک کم آخرت
 سعادتن استارلر و بعضلری دنیانی استارلر (وللاخرة اکبر درجات) والبتہ آخرت
 بورطی اولوغرافدر درجہلر یوزندن (واکبر تفضیلاً) ہم اولوغرافدر تفضیل
 و آرتوق جہتندن یعنی آدمیلرنک بر برسینہ تفاوتی اخرتدہ آرتوغرافدر زیرا کہ
 اخرتدہ جنتدہ تفاوت درجہلر اعتباری ایبل بولور بر درجہ ایبل ایکنچی درجہ
 آراشدہ مسافت بر ایبل کوک آراسی قدر بولور و نومغدہ تفاوت درکہلر اعتباری
 ایبل در بر درکہدن ایکنچی درکہ گہچہ بردن کوککہ قدر بولغان مسافت شکلیدر
 (الا نجعل مع الله) فیلماعل سن و نونماعل ای آدمی خدای تعالی ایبل (الها آخر) ایکنچی
 خدایینی یعنی الله تعالی دن باشقہ عبادت فیلماعل (فتقعد مذموماً) بس سن اولطور ور

سن تموغده خورن ایتوامش و عیبلی بولغان حالکده (مخدولاً) بارجه یغشیلقلر دن
 محروم بولغان حالکده تموغه اولطور ورسن اکر خدایدن باشقهغه عبادت ایتساک
 (وقضی ربک) و حکم قیلدی سنک ربک ای محمد علیه السلام مکلف بنده لرگه (الّا
 تعبدوا الا ایاه) شوپله دیوبکم عبادت ایتمه کز سز مگر خدای تعالی گه گنه عبادت
 اینگز (وبالوالدین احساناً) هم آنا آنلر کز غه ایندگولک اینگز واحسان قیلکز حق
 سبحانه و تعالی آنا اناغه یغشیلق ایتوی اوزینه عبادت قیلو ایله برگه ذکر ایتدی
 زیرا که آنا و آنا کشی نك دنیاغه کیلما کینه سبب هم تریبه ایتکو چیلردر (اما یبلغن
 عندک الکبر) اکر ایر شسه سنک فاشکده اولوغلقغه یعنی فارطایسه (احدهما)
 آنا و آنا کدن ایکی سینک برسی (او کلاهما) یا ایسه ایکی سبک حضورک قارطایسه لر
 و سنک خدمتکا محتاج بولوب قالسه لر (فلا تقل لهما آئی) بس ایتما گل سن آنلر غه
 اف دیوب یعنی من سزدن جیرانام و طارلانام دیوب ایتما گل و آنلرنک خدمت لرینه
 هیچده ایرنما گل و طارایماغل بلکه آنا اناغه خدمت قیلوی و دهالرن آلونی غنیمت
 بلوب نبقدر آغر خدمتکده فوشسالرده بیک شادلانوب خدمت ایتکل (ولا تنهرهما)
 هم فاطی و آغر جواب ایله قایتار ماغل سن آنلرنی یعنی آنا و آناک سندن بر نرسه
 صوراسه لر سن آنلر غه آچولری کیلورلک فاطی جواب قایتار ماغل (وقل لهما قولا
 کریماً) دخی ایتکل سن آنلر غه یغشی و یومشاق سوزنی ادب و حرمت بوزندن
 مثلاً آنلرنی اسملری ایله آطاب داشما گل آنلر ایله سویلاشکانه عاجز و بیچاره
 قل اوزینک غیرتی خواجه سی ایله سویلاشکان شکلی نورقوبقنه تعظیم و ادب ایله
 سویلاشکل (واخفض لهما جناح الذل) هم توبان تونقل آنلر اوچون تواضع و کیمچیلک
 فانابتی یعنی آنا و آنا کغه تکبرک ایتمه گل آنلر آلدنده اولوغلاناغل بلکه اوزکنی
 بیک توبان تونوب تواضع ایله آنلر غه اش قیلقل (من الرحمة) رحمت و شفقتدن
 زیرا که بوکون آنلر سنک خدمتکا محتاج بولسه لر اولده سن آنلرنک خدمت لرینه
 و تریبه لرینه محتاج ایدک (وقل) دخی ایتکل سن آناک و آناک اوچون دعا قیلوب
 (رب ارحمهما) ای منم پروردکارم سن رحمت ایتکل آنام هم آنامغه (کما ربانی
 صغیراً) نتاککم تریبه ایتدیلر آنلر منی کچکنه و ضعیف و قتمده (ربکم اعلم بما فی
 نفوسکم) پروردکارکز بلگوچیرا کدر سز نك نفسلر کزده بولغان نرسه فی یعنی
 کوکلر کز غه یغشیلق ایتو نیتی بارمو یا که آنلرنی رنجتو نیتی بارمی همه سینی
 خدای تعالی بلور آندن یا شورا آلماس سز (ان تكونوا صالحین) اکر بولسا کز سز

اید کولک ایتکو چیلر و آنا آنالر کزغه بغشیلق قیلغو چیلر (فانه کان للاوابین غفوراً) بس در سنلکنده خدای تعالی بولغو چیلر نماهدن فایتغو چیلر نی و توبه ایتکو چیلر نی بارلقاغوجی (وات ذا القربی حقه) دخی بیر گل سن یاقلق ایامی قونداشکا آنک حقیقی یعنی صلته رحم ایتکل و قونداشلر کنی راضی قیلغل امام اعظم رحمه الله علیه بیورمشدر کم قونداشلر بک حقی اگر فقیر و محتاج بولسه لر آنلر غه نفقه بیر ودر (والمسکین) هم مسکینگه اوزینک حقیقی بیر گل زکوندن (وَابْنِ السَّبِيلِ) دخی بولده محتاج بولوب فالغان بوللاوچیغه بیر گل تبوشلی مقدارنی زکوت و صدقه دن (وَلَا تَنْبَرُ تَنْبِرًا) هم اسراف ایتما گل سن و تبوش سزگه طار ایتماغل اوزکنک مالکنی مجاهد رضی الله تعالی عنه بیور دیار کم اگر خدای تعالی بولنده طاو قدر لی آلتوننی صرف قیلسه ده اسراف بولماس باطلغه و شیطان بولینه بر حبه مقدارنی صرف ایتسه ده اسرافدر (ان المذنبین) در سنلکنده اسراف ایتکو چیلر (کانواخوان الشیاطین) بولغو چیلردر شیطانلر نک قونداشلری یعنی مال لرن بوق بر گه ضایع ایتکو چیلر باوزلقده شیطان اوخشاشلی لر در فریش مشرک لری خلقغه جو مارد کورنو اوچون ربا بوزدن مال لرن صرف ایتار لر ایدی آزغنه اش اوچون نهجه توه لر نی صویار لر ایدی حق تعالی آنلر نی عیبلا ب بیور دیکم مال لرن ضایع ایتوده آنلر شیطان شکالی لر در (وکان الشیطان لر به کفوراً) و بولدی شیطان اوزینک پروردکارینه انکار ایتکوچی و نعمتینه کفر لک قیلغوچی خبر ده کیلمشدر کم بلال و صهبب هم حباب رضی الله عنهم کبی فقیر صحابه لر بعض و قتلرده رسول صلی الله علیه و سلمدن برار نر سه استار لر ایدی اول نر سه اول حضرت تک ملکنده بولماغانلقدن اول حضرت بیک اوبالغانلقدن آنلردن یوز دوندر ور ایدی حق تعالی دن آیت کیلدیکم (وَأَمَّا نَعْرَضْنَهُمْ) و اگر اعراض قیلساک سن و یوز گنی دوندر ساک فقیر صحابه لر دن (أبتغوا رحمة من ربک) بر رزقنی استامک اوچون پروردکار کنن (ترجوها) سن امید ایتسه سن اول رزقنی یعنی فقیر صحابه لر شندن بر رزقنی استاگان وقتده اول رزق سنک قاشکنده حاضر بولمایوب سن آنی خدای تعالی دن امید ایتساک و کوتساک (فقل لهم) بس ایتکل سن اول فقیر لر گه (قولاً مبسوراً) بکل و یومشاق سوزنی یعنی آنلردن یوز دوندر ما گل بلکه بغشی و یومشاق سوز ایله آنلر نی فایتارغل آنلر غه ایزر گودعا قیلغل یا که کبلاچکده بیور پ من دیوب وعده ایتکل اوشبو آیت کیلگاندن صولک رسول علیه الصلوة والسلام حضر نلری اگر اوزنده بولماغان بر نر سه نی صورا سه لر

رزقنا الله وَاياكم ديووب يعنى الله تعالى بزرگهده سزگهده بيرسون ديووب جواب
 بيروور ابدى (وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ) دخی قىلماغل سن اوزكك فولكنى (مَقْلُوتًا إِلَىٰ عُنُقِكَ)
 باغلانمش اوزكك مويونوگه قولنى مويغه باغلامق صارانلقدن كنبهدر يعنى بيك
 صاران ومهسك بولماغل (وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ) هم آچماغل فولكنى بونونلاى يعنى
 بيك آرتق چومارد بولوب فولكداغى مالنى بيروب بتور ماگل واسراف اينماگل
 (۱) (فَتَقَعِدَ مَلُومًا) بس سن اولطورور سن ملامت اينوماش بولوب (بمحروراً) عاجز
 ومحتاج بولوب يعنى اسراف اينكك اوچون سنى ملامت وشلفه نياورلر هم اوزكك
 فقير ومحتاج بولوب فالور سن ياكه بيك صاران بولساك سنى ملامت قىلورلر وارنق
 چومارد بولوب فولكداغى بيروب بتور ساك اوزكك عاجز هم محتاج بولوب فالور سن
 (إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ) درستلكده سنك پروردكارك كيك قىلور رزقنى (لَمَنْ
 يَشَاءُ) اوزى نلاگان كمسه اوچون (وَيَقْدِرُ) هم رزقنى طار قىلور اوزى نلاگان
 كمسه اوچون يعنى براونى بساى قىلور وبراونى فقير ومحتاج قىلور هر قابوسى
 اوزيكك نلاماكي ايله وحكمنى بويونچهدر هيچكم بعث اينه آلماس (أَنَّهُ كَانَ بَعْبَادَهُ
 خَبِيرًا) درستلكده اول خداى تعالى بولغوچيدر بندهلر نندن خبر نوتقوچى وحاللرن
 بلسوچى (بصيرًا) كورگوچى انلر نك نى اشلاگانلرن (وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ)
 اولتورماكز سز اوزكك بالالركزنى (غَشَبَةً أَمْلَاقٍ) فقيرلكدن نورقوب يعنى
 بو بالالرنى نچوك طويدورورم نى نرسه برله تريبسه قىلورم ديووب نورقوب
 بالالركزنى اولتورماكز نناكهرب مشركلرى جاهلپتده اوزلرينك قزلرن اولتورورلر
 ابدى (نَحْنُ نَرِزُقُهُمْ) بزررق بيرامز بالالركزغه (وَأَيُّكُمْ) هم سزك اوزكك گهده
 رزق بيرامز بس انلرنى نچوك طويدورورم ديووب قايفورماكز جان بيرگوچى
 نان بيروور (إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطَاً كَبِيرًا) درستلكده اول بالالرنى اولتورولوغخطا
 وياكلشودر كم نسلنك كيسولما كينه سبب بولور (وَلَا تَقْرُبُوا الزَّوْنَا) دخی سز يافن
 بولماكز زناغه وزنا قىلماكز (أَنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً) درستلكده اول زنيا فاحش عمل
 وفباحت اشدر (وَسَاءٌ سَبِيلًا) هم نى ياوز بولدر اول زنا يولى (وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ
 الَّتِي) دخی سز اولتورماكز شول نفسنى كم (حَرَّمَ اللَّهُ) حرام قىلغاندر خداى تعالى
 آنى اولتورونى يعنى ايمان اهلىنى هم ذمى ومعاهد بولغان كافرلرنى اولتورماكز
 (أَلَّا بِالْعَقَى) مگر حق وطوغرى حكم بويونچهغنه يعنى اوزى بركىشىنى اولتورگان
 بولسه وقصاص ايله حكم ايدلسه ياكه مرتد بولسه شونك كى صورنلر ده گنه

اولتور مك درستدر (وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا) وهر كم اولتور لسه ظلم لق اينولگان حالنده
 يعني ناحق اورنده ظلملق ايله اولتور لسه (فَقَدْ جَعَلْنَا لَوَلِيَّهِ) بس تحقيق بير دكيز
 آنك وارثينه وولى بولغان كشي سينه (سُلْطَانًا) ايركلى لكنى يعني اول اولتور لشم
 كشي نك وارثى وولى بولغان كشي سى اختيار ليدر نلاسه قصاص اوچون اولتور گوچى
 كشي نك اوزن اولتور نور و نلاسه دبت آچه سى آلور (فَلَا يَسْرِفُ فِي الْقَتْلِ) بس
 كرا كدر كم اسراف ايتماسون وچيكن چقماسون اول ولى بولغان كمسه اولتور و
 طوغر يسنده يعني عذابلاب اولتور ماسون يا كه قانلى اولتور مابينچه آنك اور نينه
 ايكنچى بر كشينى اولتور ماسون جاهلبنده اگر بر قبيله نك كشي سى براونى اولتور سه
 اولتور لشم نك وارثى اولتور گوچى كشي نى اولتور مابينچه قصاص اوچون شول
 قبيله نك باشلغبنى اولتور ورايدى حق تعالى اول اشدين نهى ايدوب بيورديكم ولى
 بولغان كشي اولتور وده چيكن چقماسون (أَنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا) درستلكده اول ولى
 بولغان كشي بولغوچيدر ياردم ايتولشم يعني قصاص آلو طوغر يسنده حاكملر
 آكما ياردم ايتارلر (وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ) دخى ياقن بولما كز سز يتيم نك مالينه يعني
 يتيم مالن آشاما كز و ظلملق ايله آنك مالنده تصرف ايتما كز (الْأَبْلَى هِيَ أَحْسَنُ)
 مگر بغشبراق بولغان طريق ايله گنه يتيم مالينه ياقن بولكز و سز يعتكه موافق
 روشده گنه تصرف قبلكز يعني يتيم مالى ايله معامله ايتسا كز آندين حاصل بولغان
 فائده سبنى گنه صرف قبول اصل سرمايه نى كيون نماينچه صافلا كز و يتيم مالنده
 اوشبو روشچه اش قبلكز (حتى يبلغ أشده) تا كم ايرشكانينه چه اول يتيم اوزينك
 فوتي چيگينه يعني يتيم بالغ بولغانغه قدر آنك مالينى شول طريقه صافلا كز (وَأَوْفُوا
 بِالْعَهْدِ) دخى وفا قبلكز سز عهدكه يعني خداى تعالى ايله باغلاغان عهدلر كز گه
 وفا قبلكز كم اول عهدلر شريعت حكملر بدر شريعت بوينچه اوستكز گه بوكلانگان
 عمللر نى اونا كز ديمكدر نمار روزه و زكوت هم حج كبتى يا كه مراد اوز آرا كز ده
 بربر كز ايله قبلشقان عهدلر كز گه وفا قبلكز و آنطكز نى بوز ما كز هم خيانت ايتنه كز
 ديمكدر (إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا) درستلكده عهد اياسى بولغوچيدر صورالمش يعني
 قيلغان عهدى طوغر يسندن آخرنده آنسدى صورالور (وَأَوْفُوا بِالْكَيْلِ إِذَا كَلْتُمْ) هم
 وفا قبلكز سز كيلگه يعني صاوت اولچاون طولتور و ب اولچه كز هر قايجان صاوت
 ايله اولچاب بير ساكز سز باشقه لرغه (وزنوا بالقسطاس المستقيم) دخى اولچه كز سز
 طوغرى و تيسگز بولغان اولچاو ايله تا كم اولچاولر كز ده خيانت و آلد او بولماسون

(ذَلِكَ خَيْرٌ) اوشبو طوغرى اولچاوايلى خيانتسىز اولچامك بغشىراقدر و آرتوغراقدر
 كشىنى الداودن (واحسننا و ايلا) هم كور كامرا كدر عاقبت جھنندن يعنى آخرى
 خېرلى بولور و بركات كويلىكىنە سبب بولور (ولا تقف ما ليس لك به علم) و ابارما گل سن
 اوز كنگ علمك اير شما گان نرسه گه يعنى اشنگ حقيقتن بلماينچه فورى گمان و تقليد
 ايل گنه ايتما گل بلما گانگنى بلدم ديما گل ياكه اشنى تمام بلماينچه اول اش
 طوغرى بسنده گواھلق بېر ما گل و بالقانقه گواھلق بېر و دن صافلانغ ديمكدر (ان
 السميع والبصير) درستلىكده فولاق هم كوز (والفؤاد) دخى كوكل (كل اولئك
 كان عنه مستولاً) اوشبولرنگ هر قايسى طوغرى سندن صورالمش بولور كشىدن
 يعنى قيامتده هر كىدن كور گان و ايشنگان هم بلسگان نرسه لرى طوغرى بسندن سؤال
 قىلورلر ياكه كوز و فولاق هم كوكلنگ اوزلر ندىن صورالور مثلاً كوزدن نى نرسه گه
 قارادك ديوب و فولادىن نى نرسه ايشنگ ديوب و كوكلدىن نى نرسه بلدك ديوب صورالور
 ياكه اوشبولرنگ هر قايسى سندن صاحبكز سزنگ ايل نچوك معاملى ايتدى ديوب سؤال
 ايدلور (ولا تمش فى الارض مراً) دخى بورما گل سن بىرده تكبرلك ابايىنگ
 بورمكى ايل يعنى اولوغلانوب و هوالاتوب بورما گل (انك لن تخرق الارض)
 درستلىكده سن بىر نى برطال آلماس سن يعنى نيقدر اولوغلانوب تكبرلك ايل باصساك
 بىر نى نيشه آلماس سگ كوچك يتماس (ولن تبلغ الجبال طولاً) هم هر گېز سن اير شماس سن
 طاولرغه بوى اوز و نلقى يوزندن يعنى تكبرلنوب نيقدر باشگنى بوغارى كوتاروب
 بورساكده طاولر شكلى بيوك بولا آلماس سن بس سىنگ اولوغلانماقك هيچده تيوش
 بولماغان كولىكى اشدر (كل ذلك) اوشبو ذكر ايتولسگان امر و نهيلىرنگ هر قايسى
 يعنى لا تجعل مع الله آلهها آخردن اوشبو اورنقه قدر مذكور بولغان حكملركم جمعسى
 اون بر امر و اون دورت نهى در اوشبولرنگ هر قايسى (كان سيئه عند ربك مكروها)
 بولغوجيدر آنگ باوزى يعنى طبيولمش و آندن نهى ايتولسگانلرى پروردكارك فاشنگ
 مكروه كم خدای تعالى اول اشلىرى اشلا گوچيدن راضى بولماس و آنى دوست
 نولماس (ذالك) اوشبو ذكر ايتولسگان حكملر (مما اوحى اليك ربك) پروردكارك
 سكا وحى قىلغان نرسه دندىر اى محمد عليه السلام (من الحكمة) حكمتدن يعنى بلورگه
 نيوشلى بولغان حكملر دندىر (ولا تجعل مع الله آلهها آخراً) و تونماغل سن الله تعالى ايل
 ايكنچى بر خدائىنى اوشبو حكمنى اولده هم آخرده تكرر ذكر ايتماكى بارچه
 حكملرنگ اصلى و ابك كرا كلىسى توحيد يعنى الله تعالى نى برلامك ايكايينه تنبيه

و اشارتند (فتلقى في بهنم) بس سالونمش بولورسن نموغنه ا گر الله تعالى كه شرك
 كيلتورساك (ملوما مدحورا) ملامت اينولمش وسورلمش بولغانك حالده يعنى
 فرشتهلر سنى شلته فيلورلر و خداينك رحمتندن سورلمش بولورسن حق سبحانه
 و تعالى شركدن نهى قيلغاندن صوك فرشتهلرني خداينك قزلريدر ديوب اينكوچى
 كافرلر كه عناب ايدوب بيورورك (افاصفيكم ربكم بالبين) ابا صابلا ديمو سزنى
 پروردكارگز اوغللر ايله وسزلر كه اوغللر بير ديمو (وانخذ من الملائكة انانا) هم
 اوزى اوچون فرشتهلردن قزلر تونديمو يعنى بغيشى و فائدهلى بولغان اوغللرني
 سز كه بيروب سزنگ گمانكز چه فائده سز و كرا كياس بولغان قزلرني اوزينه قالدرديمو
 (انكم لتقولون قولا عظيما) درستلكده سز ايتسه سز اولوغ سوزنى كم خدائى تعالى كه
 بالانى نسبت بيراسز هم اوزگزنى آندن آرتوق ايتسه سز چونكه خداينك قزلرى بار
 ديوب اوز اعتقادكزده كيم چيلك و خوراق بولغان اشنى خدائى تعالى كه نسبت بيراسز
 و اوزگز قزلرگز بولوغه خورلاناسز بس اوشبو سوزگز فينداين عجب و تيوش سز
 سوزدر (واقدر فنافى هذا القران) و تحقيق دوندر دكيز آيتلرني ونورلى مضمونلرده
 ايتوب كيلتوردك اوشبو فرآنده ياكه خدائى تعالى نك بالادن پاك و منزه ايكانس
 نچه نورلى عبارتلر ايله تكرر بيان ايندك (ليذكروا) نا كم و عظلا نسولر و اوگوت
 آوب حقيقتنى آكللاسولر اوچون (وما يزيدهم الا نفورا) و آرتنرماس كفر اهلينه
 اوشبو فرآن و تكرر بيان فيلومگر حقلدن نفرت ايتونى و براق بولونى غنه آرتنرور
 يعنى قرآن آيتلرن ايشنكاج اوطورى عنادلرني و فارسيلقلرى آرتور (قل) اينكل
 سن اى محمد عليه السلام مشركلر كه (لو كان مع الهة) ا گر بولسه ايدى الله تعالى
 ايله بر كه باشقه خدايلر (كما يقولون) نتاك كم ايتلر اول مشركلر شولاي ديوب
 (اذ لا بتقوا) شولوقنده اول باشقه خدايلر استارلر ايدى (الى ذى العرش) عرش
 اياسى و بارچه عالمنك مالكى بولغان خدائى تعالى صارى (سبيلا) يوانى نزاع وجدال
 فيلوغه يعنى ا گر الله تعالى دن باشقه خدايلر بولسه ايدى اول خدايلر الله تعالى كه
 فارشى كيلوب نزاع وجدال فيلورلر ايدى فوغا چغارورلر ايدى عالم نك
 نظامى و ترتيبى بوزلور ايدى (سبحانه و تعالى) پاك هم بلند بولدى خدائى تعالى (عما
 يقولون) اول مشركلر ايتنه تورغان نرسه دن (علوا كبيرا) اولوغ بيوكلك و اوستونلك
 ايل يعنى خدائى تعالى شريكى و اوخشاشى بولودن البته پاك و منزهدر روايت
 ايدلمشدر كم رسول صلى الله عليه وسلم نك مبارك قوللرنده بر طاباق تسبيح ايدى

صحابەلر ايشتوب تعجب ايتدیلر با رسول الله بو فوروغان آغاچ نچوك تسبیح ایتە در دبدیلر حق تعالیدن آیت کیندیکم (تَسْبِیحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ) تسبیح ایتور اول خدای تعالی گه بدی فات کوکلر (وَالْأَرْضُ) هم بر تسبیح ایتور (وَمَنْ فِيهِنَّ) دخی کوکلر ده هم یرلر ده بولغان بار چه کیمسه فرشته لردن و آدمیلردن هم یرلردن اول خدای تعالی گه تسبیح ایتورلر (وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ) ویوقدر هیچ بر نرسه مخلوقاندن (أَلَا يَسْبِغُ بِحَمْدِهِ) مگر تسبیح ایتور خدای تعالی گه آنک حمدی ایله بر گه یعنی خدای تعالی نی تیوش سز بولغان صفتلردن پا کلار و تنزیه فیلور هم کمالات صفتلری ایله مافتار و حمد ایتور (۱) (وَإِذْ لَقَيْنَاهُمْ) ولکن سز ای مشرکلر آکللاماس سز آنلرنک تسبیحلرن و سوزنک عقل لرگز آکا ابرشماش (أَنَّهُ كَانَ حَلِيمًا) درستلکده اول خدای تعالی بولغوچیدر نعمل ایتکوچی و صبر فیلغوچی کم سز گه عذاب یبار وده آشوفماس (غَفُورًا) یارلقاغوچی اوزبنک کلامینه ایمان کیلتورگان کهمسلرنی روایت ایدلمشدر کم ابو جهل هم آنک یولداشلری اولحضرت صلی الله علیه وسلمگه قرآن اوقوغان وقتنده ایدآء ابرشدرورگه ورنجتورگه فصد ایتدیلر حق تعالی شولوقتده اولحضرتنی آنلرنک کوزلردن باشوردی و آیت یبار دیکم (وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ) و هر قایچان سن اوقوساک قرآننی (جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ) فیلدقیز سنک ایله آخرتکە اشانمی تورغان کهمسلر آراسنده (حِجَابًا مُّسْتَوْرًا) اورتولمش پردەنی یعنی سنی آنلردن اورتدک شول سببلی سکا زبان ابرشدر آلمادیلر (وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ) دخی فیلدقیز اول مشرکلرنک ککوکلری اوزرینه (أَكِنَّةً) اورتولر و پردەلر (أَنْ يَفْقَهُوهُ) تا کم آکللامسونلر و بلماسونلر آنلر اول قرآننی (وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا) دخی بز فیلورمز آنلرنک فولقلرنده آغرلقنی یعنی فولقلرن صا کفر او فیلورمز تا کم قرآننی ایشتماسلر فائده لی ایشتو ایله (وَإِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ) و هر قایچان سن باد ایتساک پروردکارئنی ای محمد علیه السلام (فِي الْقُرْآنِ) قرآنده (وَحَدِيثَهُ) بالفوزلقی و برلکی ایله (وَلَوْ عَلَيَّ آدْبَارُهُمْ) دونارلر اول مشرکلر آرقالری اوزرینه (فُجُورًا) نفرتلانگوچیلر بولغانلری حاله یعنی خدای تعالی نك برلکن ایشتماسیلری کیلما ینچه سنک یانکدن نوروب کینارلر (نَعْنُ أَعْلَمُ) بز بلگوچیرا کمز (بِمَا يَسْتَمِعُونَ بِهِ) آنلرنک قرآننی نی اوچون ایشتلرن یعنی قرآننی طکلاودن غرضلری نرسه ایکانن بنورمز آنلر قرآننی استهزاء ایتو اوچون و مسخره گه نوتو اوچون گنه طکلارلر آندن اثرلانو اوچون و قبول ایتو اوچون نوکلدر

(۱) امام فشیری قدس سته بیور مشدر کم یر هم کوك اهلندن جان ایالری خدای تعالی گه فال تللری ایله تسبیح ایتورلر و باشقه مخلوقات حال تللری ایله تسبیح ایتورلر یعنی صانم حکیم نك بار لغینه و برلکینه دلالت فیلورلر بس بار چه اشیاء خدای تعالی گه تسبیح ایتکوچیلر در کاشفی

(اذ يستمعون اليك) شولوقتده هم قولاق سالورلر آنلر سنك صارى وسنك قرآن
 اوقوغاننكى طئكلارلر (واذ هم نجوى) هم شولوقتده كم آنلر اوز آرالرنده سولاشورلر
 وبر برسینه اولاقده قرآن طوغرى بسنده سحر در يا كه شعر در ديوب سوبلاشورلر
 يعنى هر حالده آنلرنك نيتلرن وغرضلرن بلورمز روايت ايدلمشدر كم مشركلردن
 نصر بن العارث ابتدى من محمدنك نى نرسه اوقوغانن بلماسمن ابوسفيان ابتدى
 من آنك ابته نورغان سوزلرندن بعضلرن راست وطوغرى ديوب بلامن ابو جهل
 اول مجنوندر ديدى ابولهب اول كاهندر ديدى حويطب شامدر ديدى حق تعالى
 آنلر طوغرى بسنده اوشبو آبتنى يباردى (اذ يقول الظالمون) ياد اينكل شولوقتده كم
 ابتهلر ظالملر يعنى مشركلر صجابه لرگه ابتهلر (ان تتبعون الا رجلاً مسحوراً)
 سز ابارميسز مگر بر سحرلانگان وعقلى كيتكان ابرگه اباراسز ديورلر يا كه مسحور
 ساحر معناسنده در يعنى سز بر سحر چى ابرگه اباراسز ديورلر (انظر) فاراغل سن
 اى محمد عليه السلام (كيف ضربوا لك الامثال) نچوك مثاللر كبلتورديلر اول مشركلر
 سنك اوچون وسنى مجنون وشاعر هم ساحر وكاهندر ديوب تورلى ناچار صفتلر
 ايله صفتلاديلر (فضلوا) بس ضاللكه نوشديلر آنلر وطوغرى بولدن آداشديلر
 (فلا يستطعون سبيلاً) بس فادر بولماسلر وكوچلرى بتماس آنلرنك طوغرى
 بولنى طابوغه يا كه سنى نى روشه طعنه فيلورغه ونچوك بسامانلارغه بولن طابا
 آلمايينجه آپدراب حيران بولوب فالورلر (وقالوا) دخى ابتهلر مشركلر اولگانندن
 صوك فوبارلورغه انكار قلوب (انذاً كنا عظماً) ايا هر قابچان بولساقبىز سوياكلر
 (ورفاناً) هم چريگان وبر برندن آيرلغان اعضالر يعنى بز اولگانيموز دن صوك
 كروب زمانلر اوتو سببلى بر آستونده چروب توفراق بولساق شولوقتده (اننا
 لمبعوثون خلقاً جديداً) ايا درستلكده بزلر فوبارلوشلر بولورمز موباكما خلق بولوب
 يعنى باكادن ترلوب فبرلر هزدن فوبارلورمز مو ديديلر اولوب توفراق بولغانندن
 صوك باكادن ترلوى بيك عجب كورديلر (قل) اينكل سن اى محمد عليه السلام اول
 مشركلرگه (كونوا حجارة) بولكئسز طاشلر يعنى كراك اولگانكئز دن صوكئنلرئز
 طاشقه ايلانسون (او حديثاً) يا ايسه تيمور بولكئز (او خلقاً مما يكبر فى صدوركم)
 يا ايسه سز نك كوكرا كلرئز ده اولوغ بولغان نرسه دن بر مخلوق بولكئز يعنى كوك
 يا كه طاو شكلى اوز فاشكئز ده بيك اولوغ بولغان نرسه لرگه اولگانكئز دن صوك
 نلرئز ايلانسون البته خداى تعالى سزنى باكادن توكئزور وقبرلرئز دن فوبارور

(فَسَيَقُولُونَ) بس نيز در کم اينور لر اول مشرک لر شانماينچه (مَنْ يَعْبُدْنَا) کم کبرى
 فايتارور و نرگزور بزنى اولگاندن صوڭ (قُلْ) اينکل سن اى محمد عليه السلام آنلرغه
 (الَّذِي فَطَرَكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ) نرگزور سزنى اول مرتبه ده سزنى بارانقان خدای تعالى
 اولده سزنى يوقدن بار اينکلن و توفراقدن بارانقان خدای تعالى البته اولگانگرددن
 صوڭ سزنى نرگزورگه کوچي ينار (فَسَيَنْغُضُونَ اَلَيْكِ) بس نيز در کم سلکتور لر اول
 مشرک لر سنڭ طرفکا (رُؤْسَهُمْ) باشلرن يعنى سنڭ سوزگنى رد فيلا آلمانچه حيران
 بولوب باشلرن سلکتور لر (وَيَقُولُونَ مَتَى هُوَ) هم اينور لر آنلر فايچان بولور
 اوشبو اولگانندن صوڭ نريلو هم بعث و حشر ديوب (قُلْ) اينکل سن آنلرغه جواب
 بيروب (عَسَىٰ اَنْ يَّكُونَ قَرِيْبًا) شايد کم ياقن بولسه اول بعث و قيامت زيرا که
 كيلاچک اش هر فايوسى ياقندر البته واقع بولور (يَوْمَ يَدْعُوكُمْ) شول كونده
 کم جاقرور سزنى خدای تعالى حساب فيلو اوچون با که اسرافيل صورنى اورور
 فبرلرگزدن فوبارمق اوچون (فَتَسْتَجِيبُونَ بَعْدَهُ) بس سز اجابت فيلور سز خدای
 تعالى گه با که اسرافيل گه خدای تعالى گه حمد اينکلرگز حالده خبر ده كيلا مشدر کم
 خلايقلر فبرلرندن تورغاچ باشاوندن توفراقلرن سلکتور لر هم اولرلى سبحانك اللهم
 و بعمدك ديوب اينور لر بصائر ديگان تفسيرده حمدنى امر معناسنده ديمشدر يعنى
 خدای تعالى نڭ فر مانينه اجابت فيلور سز (وَتَتَذَكَّرُونَ) هم گمان فيلور سز (ان لبثتم
 الا قليلاً) فبرلرمز ده آزغنه وقت تورغانمز ديوب يعنى قيامت قورقوسندن عقلگز
 كيتوب فبرده اوزاق يانقانگزنى اونطور سز بيك آزغنه يانقانمز ديوب اوبيلارسز
 يا که آخرنى كوزلرى ايل كورگاچ منگولك آخرنکه فاراغانده دنيا ده عمر ايتولرى
 بيك آزغنه طوبولور روايت ايدلمشدر کم مکه مشرکلرى صحابه لرنى نل لرى ايل
 هم معامل لرى ايل بيك آرتق رنجتور لر ايدى مؤمنلر اوشبو حالنى رسول صلى الله
 عليه وسلم گه عرض فيلوب مشرکلر ايل صوغش فيلورغه رخصت صوراديلر اولحضرت
 بيورديلر کم حاضر ده خدای تعالى مڭا آنلر ايل صوغش فيلورغه بيورغانى يوقندر
 حق تعاليدن آيت كيلد يكم (وَقُلْ لِعِبَادِي) و اينکل سن اى محمد عليه السلام منم بنتلر مڭه
 يعنى مؤمنلر گه اينکل (يَقُولُوا اَللّٰهُمَّ اِحْسِنْ) اينسونلر آنلر مشرکلر گه بخشيراق
 بولغان سوزنى يعنى آنلرنڭ ظلم و جفالرى فارشوسنده آنلرغه فاطبلىق قيلماسونلر
 بلكه خدای تعالى سزنى هدايت فيلسون ديوب خير دعا فيلسونلر يا که بخشيراق
 بولغان سوزدن مراد امر معروف و نهى منكر فيلماقدر (ان الشيطان بنزغ يبينم)

(۱) امام مشرکى
 بيور مشرکى
 اعلندن جان ايتور
 تعالى گه قال نظر
 تسبیح اینور لر
 هلوفاک حال نظر
 تسبیح اینور لر
 حکم نکل بارامس
 ذلت فيلور لر
 ايتا خدای
 تسبیح ايتور
 کلنى

درستلکده شیطان دشمانلق سالور آدمیلر آراسینه و آنلرنی وسوسه سی ایله بز
 برسینه دشمان فیلور یماقلقه فارشی آندانده اولوغراق یمانلق ایله اوج آلورغه
 فوشار شول سبیلی خلق آراسنده فتنه و فساد کوبسایور (۱) (ان الشیطان کان
 للانسان) درستلکده شیطان بولدی آدمیلرگه (عدواً مبیناً) آشکارا دشمان کم هیچ
 بر وقتده آدمیلر اوچون بعضی لقنی استاماس همیشه آنلرنی هلاک ایثارگه طرشور
 (ربکم اعلم بکم) پروردکار کتر بلگوچیرا کدر سزنگ حالکنرنی ای آدمیلر (ان
 یشا برحکم) ا گر نلاسه رحمت فیلور اول سزیرگه یعنی سزرنی طوغری بولغه
 کوندورور و توفیق بیورور (او ان یشا بعد بکم) با ایسه ا گر نلاسه عذاب فیلور
 سزنی یعنی ضالانده فالدرور یا که خطاب مؤمنلرگه در یعنی ای مؤمنلر خدای
 تعالی سزنگ حالکنرنی اوزی بلگوچیرا کدر ا گر نلاسه سزنی مشرکلرنک ظلم
 و جفالریدن فوتقارور و ا گر نلاسه مشرکلرنی سزگه غالب فیلور سزنی رنجتورلر
 یا که خطاب کافرلرگه در یعنی ا گر خدای تعالی نلاسه سزیرگه دنیا ده مهلت بیورور
 و عذابنی آخرنکه کیچکدرور و ا گر نلاسه دنیا ده سزیرگه عذاب یبارور بس
 عذابنک مشیت که تعقی دنیا ده در آعرت عذابی حقده حکم مطلقدر (وما ارسناک
 علیهم و کبلاً) و یبارمادکنر سنی ای محمد علیه السلام کافرلر اوزرینه وکیل و صاقی
 ایتوب یعنی بز سنی اول مشرکلرنی کفر دن صاقلو اوچون یبار مادک سن آنلرنک
 ایمان کیلتور ولرینه ضامن نوگلسن و ا گر خطاب مؤمنلرگه بولسه بز سنی مؤمنلرگه
 کفیل و ضامن ایتوب یبار مادک آنلرنک اشلری اوچون سن مؤاخذه ایتولماس سن
 دیمک بولور (ور بک اعلم) و سزنگ پروردکار ک بلگوچیرا کدر (بمن فی السموات
 و الارض) کولرده هم یرده ولغان کهمه نی یعنی همه لری ننگ احوالینی بلور و مصلحتلرنجه
 اش فیلور انوارده کلتور مشدر کم قریش مشرکلری اولحضرت صلی الله علیه وسلم ننگ
 پیغمبر بولما فینه عجلانوب و استبعاد فیلوب ایتدیلر ابو طالبنک یتیمی نچوک پیغمبر
 بولسون پیغمبرک اوچون باشقه کشی طابولماس ایدیو بس حق تعالی آیت
 یبار دیکم کوا هم برار اهلینک حاللرن خدای تعالی اوزی بلور کمنی نلاسه شونی
 پیغمبر فیلور (ولقد فضلنا بعض النبیین) و تحقیق آرتق ایتدکنر پیغمبرلرنک بعضلرن
 (علی بعض) بعضاری اوزرینه یعنی پیغمبرلرنک بعضلرن بعضلرینه فضل و کمالده
 آرتق ایتدک بایلق اعتباری ایله هم ابارگوچیلر کوب بولماقی ایله نوکل (واتینا
 داود زبوراً) هم ببردکنر داود پیغمبرگه زبور کتابینی بس آنک شرافتی و آرتوقلغی

(۱) تبیانده کلتور مشدر کم
 برکهمه عمر فاروق
 رضی الله عنه فی ادبسر
 سوزلر ایله حقارت ایتدی
 حضرت عمر هم اول کشی فی
 حقارت ایتما کچی بولغان
 ایدی حق تعالی اوشبو
 آیت کریمه نی یباردی صکره
 حضرت همراول کشی فی عمو
 ایلادی و بعضلر بعضلر ابراق
 سوزدن مراد شهادت
 کلمه سیدر دیورلر والله
 تعالی اعلم

شونك ایلدر پادشاهانی ایل، نوگلدن زبور یوز ایلی سورہ در همه سی خدای تعالی گه
 ثنا و تسبیح هم وعظ و نصیحت هم محمد علیه الصلوٰة والسلامك صفتلرینی بیاندر
 حلال و حرام حکملری آنده یوقدر دیمشلسر روایت ایدلمشدر کم فریش قومی
 فقطق و قیمتیپلک ایل مبتلا بولدیلر حق تعالی آنلرنی الزام قیلو اوچون آیت
 یباردیکم (قُلْ) ایتکل سن ای محمد علیه اسلام اول مشرکدرگه (ادْعُوا النَّبِينَ
 مِنْ دُونِهِ) اوندان کز سن و چافرکز خدای تعالی دن باشقه خدایلر دیوب گمان ایتکلن
 معبودلر کزنی یعنی پونلر کزنی چافرکز و آنلرغه دعا قیلکز تا کم باشکزدن اوشبو
 بلانی و قعطلقنی کینارسونلر (فَلَا يَهْلِكُونَ) بس مالک بولماسلر اول معبودلر کز
 و کوچلری بتماس (كَشَفَ الضَّرَّ عَنْكُمْ) سزدن قاطیلقنی دفع قیلوغه و قعطلقنی
 کینار و گه (وَلَا تَعْوِيلًا) هم کوچلری بتماس آنی دوندرمک گه، آلدنر مافقه یعنی اوشبو
 قعطلق و آچلقنی سزدن آلوب ایکنچی قیبللر گه سالورغهده کوچلری بتماس مر و بدرکه
 مشرکلردن بنو ملیح قیبللر سی فرشته لر گه عبادت قیلورلر ایدی و بنو خزاعه پر یلر گه طابونورلر
 ایدی پر یلر ایمان کیلنور دیلر آنلر اوزلری کفر و شرکلرنه فالدیلر حق تعالی دن آیت
 کیلدیکم (أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ) اوشبو فرشته لر و پر یلر شول کهمسه لر در کم
 اوندارلر آنلرنی کافرلر و آنلرغه عبادت قیلالر (يَتَّبِعُونَ إِلَى رَبِّهِمُ الْمُسِيلَةَ) استارلر
 آنلر اوزلرینک پرور دکلر لری صاری وسیلنی یعنی طاعت و عبادت ایلر خدای
 تعالی گه یاقن بولونی استایلر و آنک راضی لقینی طلب قیلالر (إِيَّاهُمْ أَقْرَبُ) آنلرنک
 قایوسی یاقنراقدر مرتبه جهنندن خدای تعالی گه یعنی خدای تعالی گه مرتبه یوزن سن
 ایگ یاقنراق بولغانلری هم آکا طاعت و عبادت قیلوب آنک راضی لقینی استارلر
 یاقن بولماغانلری البته بیگرا کبه آکا تقر بنی تلارلر حاصل معنی شولدر کم اول
 مشرکلر نك معبودلری اوزلری خداینک بنده لریدر خدای تعالی گه عبادت قیلالر
 و آکا محتاجلر در (وَبِرَّجُونَ رَحْمَتَهُ) هم امید ایتلر آنلر خدای تعالی نك رحمتینسی
 (وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ) دخی فور قالر آنک عذابندن (إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا)
 در سنلکده پرور دکلر نك عذابی بولدی حذر ایتولمش یعنی آندن صافلانورغه
 و قورقورغه نیوشلبدر (وَأَنْ مِنْ قَرِيبَةٍ) و یوقدر هیچ بر قریبه و شهر (أَلَا نَحْنُ مَعَهَا كُوهَا)
 مگر بز هلاک ایتکوچیلر مز آنلر نك اهلرن (قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ) قیامت کونندن الگاری
 (أَوْ مَعَهَا) یا ایسه عذاب ایتکوچیلر مز اول قریبه و شهر نك اهل لرن قتل ایدلمک
 و آچلق هم باشقه بلالر و عذابلر ایلر (عَذَابًا شَدِيدًا) قاطی بولغوچی عذاب ایلر یعنی

همه لرى عذاب ايل، هلاك بولورلر (كُنْ ذَلِكَ) بولدى اوشبو حکم (فى الْكِتَابِ
 مَسْطُورًا) لوح المحفوظده يازلمش روایت ابدلمشدر کم قريش مشرکلرى رسول
 صلى الله عليه وسلمدن تورلى معجزه لىر استاديلر دهما فيلوب صفا طاوينى آلتونغه
 ايلاندر گل هم مکه ياننداغى طاوولر بتوب ايگون ايگار گه ياراقلى تيگز ير بولر
 فالسون ديديلر اوشانداق مکه شهرنده آغا نورغان بلغه لىر وچشمه لىر بولسون
 يمش باقچه لرى باصابق ديديلر حق سبحانه وتعالى آنلرنىڭ صورغا نلرن كورساتمادى
 وبيور ديكم (وَمَا مَنَعَنَا أَنْ نُرْسِلَ بِالْآيَاتِ) ومنع ايتمادى بزنى اول، مشرکلر صورغان
 معجزه لىرى يبار ما كيمز دن (أَلَا أَنْ كَذَّبَ بِهَا الْأُولُونَ) مگر شولكم بالقانغه توتديلر
 اول معجزه لىرى اؤلگى امتلر يعنى اؤلگى امتلر هم اوزلر بىڭ پيغمبرلردن تورلى
 معجزه لىر استاديلر ده پيغمبرلرى شول معجزه لىرى كورساتكندن صوڭ اشانماديلر
 سهره ديديلر شول سببلى آنلرغه عذاب يباروب همه لىرى هلاك ايتدك اوشبو
 قريش مشرکلرى هم اوزلرى صورغان معجزه لىرى كورسه لرده ايمان كيلتورماسلر
 واوزلرينه عذاب نازل بولوغه سبب بولورلر وحالانكه بز آنلرنى هلاك فيلونى
 نلاماسمز شونىڭ اوچون آنلر صورغان معجزه لىرى ظاهر فيلماق و كورساتمادك
 (وَأَيْنَا ثُمَّ الْتَأَفُّةً) هم بير دكيز ثمود قومينه آنانوهنى آنلرنىڭ صوراولرى بوينچه
 (مُبْصِرَةً) آچق و ظاهر بولغانى حالده يعنى اول آنا توه آنلرنىڭ كوزلرى آلدنده
 طاشين چقدى معجزه ايدكى ظاهر و آشكار ايدى (فَظَلَمُوا بِهَا) بس ظلملىق ايتديلر
 ثمود قومی اول آنا توه گه يعنى شول معجزه نى كورسه لرده ايمان كيلتورماديلر
 اول آنا توه نى اولتورديلر شول سببلى همه لىرى هلاك بولديلر (وَمَا نُرْسِلُ بِالْآيَاتِ)
 ويبارماسمز بز معجزه لىرى (أَلَا تَخْوِفُنَا) مگر عذاب كيلوب هلاك ايتودن قورفتو
 اوچون يبارورمز يعنى اوزلرى استاگان معجزه لىرى كورگاندى صوڭ ايمان
 كيلتورماسلر عذاب يباروب همه لىرن هلاك فيلورمز (وَإِذْ قُلْنَا لَكَ) ياد ايتكل
 اى محمد عليه السلام شولوقتمك ايتدكيز سكا وعده فيلدىق شويله ديوبكم سن
 فايغورماغل (إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ) درستلكده سنك پروردكارنىڭ عذابى چولقاپ
 آلدى آدميلرنى يعنى قريش مشركلرىنى البته عذاب فيلور وهلاك ايتار (وَمَا
 جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ) هم فيلماق فېز سكا كورساك نوشنى (أَلَا فِتْنَةٌ لِلنَّاسِ)
 مگر بر فتنه فيلدىق آدميلر اوچون آنندن مراد رسول صلى الله عليه وسلم حضرتينىڭ
 حديبيه صلحى واقع بولاچق بلده كورگان نوشيدر ديمشلىر اول نوش شول ايديكم

رسول علیہ السلام واقعہ سندنہ مکہ گہ باروب حج قبلغانینی ہم کعبہ اللہنی طواف ایدوب
صفا ایلہ مروہ آراسندنہ سعی فیلوب صکرہ صاچینی آلدراغانن کورگان ایدی ہم
شوندن صوڭ اولحضرت صحابہلر ایلہ مکہ گہ عمرہ اوچون یونالدیلر لکن اول
یلدہ مکہ گہ کر مک میسر بولمادی حدیبیہ صلعی واقع بولدی مکہ گہ کر مابنچہ کبری
مدینہ گہ فابتدیلر تفصیلی سیر کتابلر ندهدر شوندن صوڭ منافقلر طعنه فیابوب
اولحضرتنڭ کورگان توشی طوغری کیلمادی دبدیلر وحالانکہ خدای تعالیٰ نڭ
حکمی شویله ایدیکم اول توشنڭ تعبیری کیلهچک یلدہ ظاهر بولاچق ایدی کیلهچک
بلندنہ اولحضرت صلی الله علیه وسلم مکہنی فتح ایتدیلر توشنڭ تعبیری کاملک ایلہ
واقع بولدی لکن علماءدن بر جماعت اوشبو رهؤیادن مراد شول نوش بولمافندنہ
تردد اینمشلر زیرا کہ اوشبو نوش فصہسی مدینہده واقع بولدی وحالانکہ بوسوره
مکہده نازل بولغان ایدی وبعضلر اوشبو آبتنی مدنیدر دیورلر بعضلر رۇبار رۇبت
معناسندنہدر یعنی معراج کیچہسندنہ سڭا کورسانکان واقعنی آدمیلر اوچون فتنہ
فیلق دیمکدر دیورلر معراج واقعہسی نڭ فتنہ بولمافی شولدر کم معراج حدیبینی
ایشتنکندن صوڭ ایمانی ضعیف بولغان کمسہلر مرند بولدیلر ومنافقلر طعنه فیلورغه
کرشدیلر ہم مشرکلر نڭ انکار ایتولری آرندی ومؤمنلر نڭ تصدیق واعتقادلری
قوتلانندی (وَالشَّجَرَةُ الْمَلْعُونَةُ فِي الْقُرْآنِ) دخی فیلمادنیز قرآنده لعنت ایتولمش
آغاچنی مگر آدمیلر اوچون فتنہ فیلق مشرکلر تموغدایز قوم آغاچنی ایشنوب
تعجب ایتدیلر ابو جهل ایتدی محمد اوزی تموغنڭ اوطی طاشنی یاندرادر دیوب
ایتدہدر آلائی بولغاچ آندہ آغاچ نچوک اوسسون دیدی خدای تعالیٰ نڭ اوط اچندنہ
آغاچ اوسدزورگہ قادر ایدیکی فکر فیلمادی وحالانکہ اول مشرکلر اوزلری باشل
آغاچدن اوط آلورلر ایدی نتاک کم جعلکم من الشجر الاخضر ناراً دیوب
بیور مشدر بس آنلر نڭ بولشدن تعجب ایتولری اوزی عجبراکدر ز قوم آغاچینی
لعنت ایتولگان آغاچ دیمکی آنڭ یمشارن آشاوچی کافرلر بولغانلقدن ہم اول آغاچ
کافرلر گہ عذاب اوچون یاراتولغانلقدندرنر آنی آشاوخیلر ملعوندر دیمک بولور
یا کہ ماعونہ مکروهہ معناسندنہدر یعنی کشیلر مکروهہ کورا نورغان آغاچ دیمکدر
(ونعوقهم) دخی بز فورقنامز کافرلر نی تورلی قورقونچلر ایلہ (فما یزیدهم) بس
آرتدر ماس آنلرغه اوشبو قورقتو (الاطفیاننا کبیراً) مگر اولوغ بولغوچی طغیان
وآزغونلقنی غنه آرتدرور یعنی اشانمابنچہ اوطوری آزغونلقلری آرتور (واذ
قلنا للملائکة) ویاد ایتکل شولوقنکم بز ایتدک فرشتهلر گہ (اسجدوا لادم) سجده

فيلكنز آدمگه نعتيم اوچون ديووب (فسجدوا الا ابليس) بس سجده فيلديلر
 فرشتهلر همهلري آدمگه مگر ابليس كنه سجده فيلمادى خدای تعالى ابليسدن ني
 اوچون سجده فيلمادك ديووب صورادى (قال) ايندى ابليس خدای تعالى گه جواب
 بيروب (اسجد امن خلقت طينا) ايا سجده فيلايم مو من شول كهمسه گه كم سن
 نوفراندن باراندك آنى يعنى نوفراندن بارانولغان آدمگه من سجده فيلماس من ديدى
 بس خدای تعالى آكنا لعنت فيلوب درگاهندن سوردى (قال) ايندى ابليس ينه
 خدای تعالى گه (ار ايتك هذا لذي كرمم على) ايا كوردكمو خبر بير گل مكاوشبو
 سن منم اوزمگه حرمتلى وارنق اينكان كهمسنى يعنى آدم عليه السلامنى (لئن اخرتن
 الى يوم القيامة) البته اكر سن كيچكدر ساك منى و ترك فالبرساك فيامت كونينه چه
 (لاحتنكن ذريته) البته من طامزندن فوبارورمن و هلاك ايتارمن آنك بسالارن
 يعنى آنلرنى وسوسه فيلوب آزدورورمن و اوزلر ينه عذاب كيلوب همهلري هلاك
 بولوغه مستحق فيلورمن (الا قليلا) مگر آنلردن آزغنه كهمسنى آزدرا آلماس من
 سنك حفظ و حمايه ايتماك سببلى منم وسوسهم آنلرغه اثر ايتماس (قال) ايندى
 خدای تعالى ابليسكه (اذهب فمن تبعك منهم) بارغل سن واوشبو يردن كيتكل بس
 هر كم سكا ايارسه آدميلردن (فان جهنم جزاءكم) بس در سنلكده نموغ سز نك
 جزا كزدر يعنى سنك هم سكا اياركان كهمسلر نك جزالري نموغدر (جزاء موفورا)
 كامل و تمام بولفوجى جزاء يعنى هميشه بولفوجى (واستفزز) هم اورفندن فوزغانقل سن
 و آياغن طايدرغل (من استطعت منهم) اوزك نك كوچك يتكان كهمسنى آنلردن
 يعنى آدميلردن هر كمنى آزدورورغه كوچك يتسه شونى آزدرغل (بصونك)
 اوزك نك طاوشك ايل يعنى فساد و بوزفلق اشلارگه اوند او ايل آنلرنى بولدن چقارغل
 بعضلر شيطان طاوشندن مراد اسكر پيكه و غارمون كى او يون آواز لريدر ديوورلر
 (واجلب عليهم بخيلك) هم جلب ايتكل و چافرغل آنلرنى ضالانكه نوشورمك اوچون
 اوزك نك آطلى عسكر كنى (ورجلك) دخى جياولى عسكر كنى ده جيوب كيلتور گل يعنى
 اوزكا باردم بيرسونلر اوچون اوز فول استوگده بولغان شيطانلرنى جمع ايتكل
 و آدميلرنى آزدورورغه طر شقل (وشاركهم فى الاموال) هم اورنق بولغل آدميلرگه
 آنلرنك ماللرنده يعنى سنك وسوسه ايل حرام مالنى جمع فيلسونلر يا كه گناه
 اورنقه ماللرن صرف فيلسونلر (والاولاد) دخى اورنق بولغل آنلرغه بالالرده
 تا كم حرامدن وزندان بالا حاصل ايتسونلر يا كه بالالرن عبدالغزى و عبدالشمس

کبی نبوش سز اسملر ایله آطاسونلر (وَعَدْتُمْ) دخی وعده فیلغل سن آدمیلرگه تورلی
 یالفان و باطل و عهه لر ایله مثلاً پونلر سزگه شفاعت قیلورلر دیمک کبی یا که اولسگاندن صوگ
 فوبارلو هم قیامت و حساب یوق دیمک کبی (وَمَا يَعْتَدُ الشَّيْطَانُ) و وعده ایتماس
 آنارغه شیطان (الْأَعْرُورًا) مکر حیل و آلداو ایله و عهه ایبار یعنی باطلنی و یالفانی
 ظاهرده طوغری ایتمک کورساتور (أَنْ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ)
 درستلکده منم بنده لرم یوقدر سنک ابرکلی لکک آنلر اوزرینه ای شیطان یعنی
 جنتکه کرو اوچون یارانولغان خاص بنده لرگه سن ابرکلی بولا آلماس سن و آنلرنی
 آز درآلماس سن (وَكَفَىٰ بَرَبِكُمْ وَكَيْلًا) و کفایه ایتمک و چیدر سنک پروردکارک اوزینک
 بنده لرن صافلاغوی بولوب شیطان نك مکرندن یعنی خاص بنده لرن اوزی
 صاقلار (رَبِّكُمْ الَّذِي) سز نك ربگز شول ذاند رکم (بِزَجِي لَكُمْ الْفَلَکِ)
 یورنور سز نك اوچون کیمه نی (فِي الْبَحْرِ) دینگزده ودریاده (لَتَتَّبِعُوا مِنْ فَضْلِ)
 ناکم سز نك اسناما کتیز اوچون آنک فضلندن یعنی دربالرده کیمه ایله یوروب
 سودا ایتمک رزق لک اسناما کتیز اوچون (أَنَّهُ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا) درستلده اول
 خدای تعالی بولغوجیدر سولرگه مهربان و رحمت ایتمکچی کم مشکل اشلرنی سزگه
 بگل قیلور و کراکلی اسبابارنی بیورور (وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ) و هر قایچان
 ابرشسه سز لرگه بر قاطیلق دینگزده یعنی فاطی دولقونلر بولوب صوغه غرق بولو
 فورقچی بولسه (ضَلَّ مِنْ تَدْعُونَ) بوغالور شولوقنده و خاطر لرگز دن چتار سز نك
 عبادت فیلا نورغان کیمه نر یعنی پونلرگز اول وقتده ایسگزگه کیلماس آنلرغه
 بالبارماس سز (أَلَا آيَاتُ) مگر خدای تعالی گنه ایسگز دن حقماس آگافنه بالباروب
 نضرع ورازیلق قیلور سز هم قوتقارونی صورار سز اولده طابونغان پونلرگز دن
 صوراماس سز (فَلَمَّا نَجَّيْكُمْ إِلَى الْبَرِّ) بس قوتقارغانی زمانده سزنی خدای تعالی
 و ابرشدرگانی زمانده قورو برگه اوز رحمتی ایله سلامت لکده (أَعْرَضْتُمْ) یوز
 دوندر دگز سز ایمان و توحید دن هم ینه پونلرگزغه یونالدگز خدای تعالی نی اونولدگز
 (وَكَانَ الْإِنْسَانُ كَفُورًا) و بولدی آدمی شکرانه سز هم کفران نعمت ایتمکچی کم باشینه
 بلا و محنت کیلگنده خدای تعالی گه یالبار سده نه منده وراعتده و قنده خداینی
 ایسکه کیلتور ماس و شکرانه ایتماس (أَفَأَمْنْتُمْ) ایا ایمین بولدگز موسز قورو برگه
 چقچاقده یعنی ایمین بولماگز و قورقگز (أَنْ يَغْضَبَ بَكُمْ) برگه یولدر مافندن
 خدای تعالی سزنی (جَانِبِ الْبَرِّ) قورو بر نك بر طرفینه یعنی دینگز دن سلامت چقدق

فورقنچ قالمادى دېوب طنجلاب نورما كز سزنى دېنگزده هلاك قىلورغه قادر بولغان
 خدای تعالى فورو پرگه چققاتكز دن صوك هم سزنى پرگه يوطنرسه وهلاك قىلسه
 قادردر (او برسَلْ عَلَيكُمْ حَاصِبًا) يا ايسه سز ايپين بولدكزمو خدای تعالى نك سز نك
 اوسنكزگه طاش ياودراتورغان جيلنى يبارما كندن يعنى طاش باودروب سزنى
 هلاك قىلسه خدای تعالى قادردر (ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلًا) صكوه سز طاپماس سز
 اوزكز اوچون بر صاؤللاوچينى يعنى هيچكم سزنى خداينك خدايندن صاقلاماس (أَمْ
 أَمْنْتُمْ أَنْ يَعْبُدُكُمْ قَوْمٌ يَبْغُونَ كُفْرًا) يا ايسه سز ايپين بولدكزمو وفورفماس سزمو شوندىكم كبرى
 نايبارسه سزنى خدای تعالى اول دېنگزگه يعنى بيه حاجتكز نوشوب كيمه ايله دېنگزگه
 سفرگه چقسا كز (نَارًا أُخْرَى) ايكنچى مرتبه (فَبِرَسَلٍ عَلَيْكُمْ) بس يبارسه خدای
 تعالى سز نك اوزر كزگه (فَاصْفَا مِنَ الرِّيحِ) كيمهنى صندر غوچى جيلنى يعنى بيك
 فونلى جيل ايسدروب كيمه لوزنى خراب ايتسه (فَيُفْرَقَكُم بِمَا كُفَرْتُمْ) بس غرق قىلسه
 وصوغه باطورسه سزنى كفران نعمت اينكانكز سببلى (ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ عَلِيًا بِهِ
 تَبَعًا) صكوه سز طاپماسا كز اوزكز اوچون اوشبو غرق قىلوسببلى بوزك اوزرمزگه
 آرطدن كيلگوچينى يعنى سزنى صوغه غرق قىلغانيمز اوچون بسزدن انتقام
 آلفوچينى طابا آلماس سز حاصل معنى خدای تعالى اوشبو اشلرنك همه سببى قىلورغه
 قادردر بس سز لرن نهوك ايپين بولاسز (وَأَقْدِرْنَا مَنَا بَنَى آدَمَ) وتتحقيق بز حرمتلى
 ايتدك آدم اوغلانلرن (وَحَمَلْنَاكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ) هم يوكلادكيز آنلرنى فورو
 يرده دخى در ياده يعنى فورو يرده دورت آياقلى حيوانلرغه وعرا به لرغه يوكلادك
 ودر ياده كيمه لرغه يوكلادك (وَرَزَقْنَاكُمْ) دخى رزق ببردكيز آنلرغه (مِنَ الطَّيِّبَاتِ)
 پاگيزه ونفيس نعمتلردن (وَفَضَّلْنَاكُمْ) دخى آرتق ايتدكيز آدم بالالرن (عَلَى كَثِيرٍ
 مِمَّنْ خَلَقْنَا) بز ياراتقان كهمه لردن كو بسى اوزرينه (تَفْضِيلًا) آرتق ايتدك آرتق
 ايتدك يعنى آدمينى مخلوفاتنك كو بسندن افضل وآرتق ايتوب ياراتدق بحر الحقايق
 صاحبه بيور مشدر كم آدمى نك فضيلت وكرامتى ايكى نورليدر برسى جسمائيدر
 يعنى آدم نك تنى وگاوده سى اعتبارى ايله آرتق بولماقيدركم اوشبو آرتقلى مؤمنده
 هم كافرده بارچه آدميلرده باردر حق تعالى آدم نك تنينى اوزينك يد فدرتى ايله
 ياراتماقنى هم كور كامراك صورتده ايتماكى ومزاجينى معتدل ايتلامكى هم
 قامتى نك طوغريلقى نرسه لرنى ايكى قولى ايله نوتماقنى قول ايله نوتوب آشاماقنى
 هم ساچ وصافال ايله زينتلانمكى عقل ونميز اباسى بولماقنى اوز مقصودن سويلاپ

آن کلامانی یاز و یاز مافی هم توری کسب و عنزلرگه قادر بولمافی کی صفتلر
 آدمی نك جسمانی آرنقلق لری بدر ایکنچی روحانی فضیلتلر کم اول هم ایکی نوعدر
 برسی عامه در مؤمنده هم کافرده باردر جان ایاسی بولمافی هم الست بر بکم خطابی
 ایله مخاطب بولمافی هم آدمیلرگه پیغمبرلر کیلما کی کیب اشلسر اوشبو نوعدر
 ایکنچی سی خاصه در پیغمبرلرگه و اولیاء لرغه هم مؤمنلرگه گنه خاص بولغان فضیلتلر
 مثلا ایمان و اسلام هم کورکام خلق و ادب لری و اولیاء لقی در جهاری کیب فضیلتلر در (۱)
 (یوم ندعوا کُلَّ اناس) باد اینکل شولکونده کم بر اوندارمز و چاقور رمز آدمیلردن
 هر گروهنی (بامامهم) آنلر نك اماملری و باشقلری ایله یعنی قیامت کونده هر
 امتنی محشر پرینه پیغمبرلری نك اسملری ایله چاقورلر. مثلا یا امت موسی یا امت عیسی دیوب
 ندا ایتولور یا که آنلرغه ایندرلگان کتابنك اسمی ایله مثلا یا نورات اهلی یا
 انجیل اهلی یا قرآن اهلی دیوب دعوت ایدلور یا که مذهب باشی بولغان امامی نك
 اسمی ایله چاقورلر مثلا یا حنفی یا شافعی یا مالکی دیه کیب یا که دین و ملت نك
 اسمی ایله یا مسلم یا یهودی یا مجوسی دیوب دعوت ایدلور و بعضلر دیه شلردر
 کم بو اورنک امام ام نك جمعسیدر یعنی قیامت کوننک خلقنی حساب پرینه آنالری نك
 اسمی ایله چاقورلر حضرت هبسی نك حرمتی اوچون یا که زندان بولغان بالالر
 شرمنده و یانلی بولوب فالهاسونلر اوچون (فمن اوتی کتابه) بس هر کیمگه بیرلسه
 آنک عمل دفتری (بیبینه) آنک اوک قولینه (فاولئک) بس اوشبو عمل دفتلری
 اوک قوللرینه بیرلگان کسه لری (یفرعون کتابهم) او فورلر اوزلرینک عمل دفتلرین
 بیک سو بونچ و شادلق ایله (ولا یظلمون قتیلاً) هم ظلملق ایتولماسلر آنلر اجر و ثوابلرینک
 کیمتولمکی ایله بیر قتیل قدرلیده یعنی بیک آرنغنده ظلملق ایتلمسلر قتیل خرما
 سویا گندا گی بیک نچکه گنه جب شکلی نرسه در (ومن کان فی هذه اعمی) و هر کم اوشبو
 دنیا ده صوفر بولسه یعنی کوکل کوزی صوفر بولوب طوغری بولنی کورماسه و اسلامنی قبول
 ایتماسه (فهو فی الآخرة اعمی) بس اول کسه آخرتک هم صوفر در یعنی نجات یولینی طابا آلماس
 و عذابدن قورنولماس (واضل سبیلاً) هم آرنغوچیرا قدر بول جهنتدن کم طوغری
 بولدن براق کیتکاندر روایت ایدلر مشر کم بنی ثقیف دن کیلگان جماعت اول حضرت
 صلی الله علیه و سلمگه ایندی لری ای محمد بزلر سکا شول وقتک ایمان کیتلور و رمز
 و اطاعت قیلور رمز سن بزلرگه بر یل اوز دینن زده نورورغه و پوتلرغه طابونورغه
 ابرک بیرگل هم طائف برینی مکه شهری شکلی حرمتلی و حرم شریفی ایتکل

(۱) محمد بن کعب رحمة
 الله علیه دیه شلردر کم
 آدمیلرنک کرامت لری محمد
 علیه الصلوة و السلام نك
 آنلردن بولمافی ایله در
 آدمی نك فرشته لردن
 آرتق بولمافی طوغر بسنده
 علماء اختلاف ایتمشلردر
 تفصیلی عقاید کتابلرنک در
 اعل السنة و الجماعت نك
 کوبراگی فاشنک آدمیلرنک
 رسول لری فرشته لرنک
 رسول لردن افضلدر و فر-
 شته لرنک رسول لری اولیاء
 لردن افضلدر و آدمی لرنک
 اولیاء لری فرشته لرنک
 ولی لردن آرتقدر و ایمان
 اهلینک ایند گولری فرشته-
 لرنک عوامندن افضلدر
 و فرشته لرنک عوامی مؤ-
 منلرنک فاسقلرندن آرتقدر
 والله تعالی اعلم امام قشیری
 قدس سره بیور مشر کم
 و اقد کور منابنی آدم دیگانک
 بنی آدمدن مراد مؤمنلردر
 زیرا که کفر اهلینک اهانتی
 قرآن آیتی ایله ثابتدر
 آنلر هیچک مکرم بولماسلر
 مواهب

هم بزرگه نماز او فوغانده رکوع وسجده قيلمایچه غنه او فورغه رخصت بيرگل هم بو
اشارني ني اوچون اشلا دك ديوب سندن صوراسه ار خدای تعالی شولای بيوردي
ديوب اينكل ديديلر حق تعاليدن آيت كيلديكم (وَإِنْ كَادُوا لَيَفْتَنُونَكَ) ودرستلکه
ياقن بولديلر ونلاديلر بني ثقيف مشرکلري شونيكم دوندرسه لر آنلر سني (عَنِ الَّذِي
أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ) بز سنك صاري وحى اينكان نرسه دن يعني سني طوغري بولدن
واسلام شريعتندن دوندرمکچي بولديلر. (لتفتري علينا غيره) ناکم سنك افتراء
خيلما فاك اوچون بز نك اوزرمزگه سکا وحى اينتولگان نرسه دن باشقني يعني خدای
تعالی گه افتراء قيلدماقچي بولديلر خدای تعالی ايتما گان سوزلرني خدای شولای
ايتدي ديوب اينكل ديديلر (وَإِذَا لَاتَخْذُوكَ خَلِيلًا) هم شولوقنده البته توتارلر ابدی
آنلر سني دوست ايتوب يعني آنلر اينكان سوزلرني قبول قيلساك سني دوست
توتماقچي وسکا ابارما گچي بولديلر (وَلَوْلَا أَنْ ثَبَّتْنَاكَ) واگر بز ثابت قيلغان بولماسه
ايدك سني طوغري بولده (لَقَدْ كُنْتَ تَرَكُنَ إِلَيْهِمْ) تعقيق سن ياقن بولغان ايدك
آنلرغه ميل ايتوگه (شَيْئًا قَلِيلًا) آزغنه ميل ايتمك ايل يعني اگر خدای تعالی سني
اوزي حمايت قيلماسه وحققنده ثابت ايتماسه سن اول مشرکلر نك قايسى سوزلرن
قبول ايتار ايدك ليکن سني خدای فعالی اول اشدن صافلادی وطوغري بولده
ثابت قيلدی (إِذَا لَأَذْنُوكَ ضَعْفَ الْحَبْوَةِ) شولوقنده يعني اگر سن اول مشرکلر نك
سوزلرينه ميل اينكان بولساك البته بز طانتوتور ايدك سکا تركلكنك ايكی فات
عذابن يعني دنيا عذابيني (وَضَعْفَ الْمَيَاتِ) هم اولومنك ايكی فات عذابن يعني
آخرت عذابيني ده طانتوتور ايدك (ثُمَّ لَاتَجِدَنَّ عَلَيْنَا نَصِيرًا) صكره سن طاها ماس
ايدك اوزك اوچون بز نك اوزرمزگه هيچ بر ياردم بيرگوچيني يعني اوزگني
بزنك عذابيمزدن فوتقارغوچيني هيچده طابا آلماس ايدك تيبانده كلتور مشدرکم
اولحضرت صلی الله عليه وسلم مشرکلر سوزينه آزغنه ميل ايتودنده معصوم بولسه ده
هيچده ميل ايتوا حتمالی بولماسه ده خدای تعالی امتني قورقتو اوچون اوشبو طريقه
خطاب فيلدي بس حقيقتده خطاب امتلرينه درکم مشرکلر سوزينه ميل ايتساگز
دنيا و آخرنده عذابقه گرفتار بولورسز روايت ايدلمشدرکم مکه اهلی اولحضرت صلی
الله عليه وسلمني مکه دن چقار وطوغر بسنك کيگاش ايتديلر عاقبت شوگا قرار بيرديلر
کم اولحضرتکه بيك فاطی دشمانلق ايدوب هر توري ظلم و جفالر ايل رنجتما گچي
بولديلر ايرکسز مکه ده تورماس چضوب کيتار ديديلر حق تعاليدن آيت كيلديكم
(وَإِنْ كَادُوا لَيَسْتَفْزُونَكَ مِنَ الْأَرْضِ) ودرستلکه ياقن بولديلر ونلاديلر مکه

اهلی شو نیکم فوزغاتسه لر و طابدرسه لر آنلر سنی مکه بیرندن (لبخر جوك منها) تا کم
 چقارسونلر اوچون سنی مکه شهرندن (وَاذِلَّا بَلْبُثُونَ خَلَاْفَكَ) وشولوقتده تورماسلر
 آنلر سن کیتکاندن صوڭ مکده (الْأَقْبِلَا) مگر آزغنه وقت نورورلر یعنی سنی
 ظلم و جفالر قیلوب چقارسه لرده اوزلری سن کیتکاندن صوڭ مکه شهرنده کوب
 ورا آلماسلر واقعا شواطریقه بولدی رسول صلی الله علیه وسلم هجرت ایتکاندن صوڭ
 تکوب وقت اوتماینچه بدر صوغشی بولدی آنلر شول صوغشده هلاک بولدیلر
 (سنة من فدأرسلنا فبک) اول مشرکلرنک هلاک بولولری شول کمسه لرنگ سننی
 شکلیدرکم بز بیاردک آنلری سندن الگار ی (من رسلنا) رسول لومزدن یعنی اولدن قالغان
 سنت و عادت درکم پیغمبرلری بالغانقه توتقان نومار هلاک بولورلر بس اوشبو
 مشرکلر هم سنی دشمان توتوب شهرکدن چقارولری سبیلی اوزلری هلاک
 بولسه لر کرا کدر (وَلَا تَجِدُ لَسُنَّتَنَا تَحْوِيلًا) وسن طابماس سن بزنگ سنتمیز
 اوچون هیچ بر اوزگار دی یعنی بزنگ سنتمیز هیچده اوزگار تولماس و آلدشدراماس
 (أَقِمِ الصَّلَاةَ) نورغوزغل سن وکامل ایتوب اوتا گیل نمازی (لَدَاوَكِ الشَّمْسِ)
 قوباشنگ نوشلسکدن آوشقاندن صوڭ (الِي غَسَقِ اللَّيْلِ) کیچهنگ فارانقولقینه قدر
 یعنی اوبله وایکندی هم آخشام ویسنو نمازلرن اوفوغل (وَقُرْآنَ الْفَجْرِ) دخی ابرته
 نمازی اوفوغل نمازده قرائت فرض بولغانلقدن ابرته گی نمازی قرآن دیوب آطادی
 (أَنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ) درسنگده طاک نمازی (كَانَ مَشْهُودًا) کورلمش بولفوجیدر یعنی
 فرشته لر آنی کورورلر و خدای تعالی حضورنده گواھلق بیورورلر زیرا که کوندزنگ
 هم کیچهنگ صاچیلری بولغان فرشته لر ابرته گی نمازی کورورلر کیچهنگ فرشته لری
 تونده اشلاگان عمل لر آراسینه یازارلر کوندزنگ فرشته لری هم کوندزگی عمل لری
 شونک ابله باشلارلر (وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ) وکیچهنگ بعض اولوشنده اوبابولغل
 سن قرآن ابله یعنی تونده اویفانوب تهجد نمازینی اوفوغل (نَافِلَةً لَّكَ) آرتولدی
 بولغانی حالده اول تهجد سنک اوچون ای محمد علیه السلام یعنی بش وقت نماز
 اوستینه آرتق سکاغنه فرض بولغان نمازدر اول تهجد نمازی امتلرگه فرض توگلدر
 یا که سنک اوچون مخصوص کرامت و غنیمت بولغانی حاله (عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ)
 شایدکم قوبارسه و چقارسه سنی پروردکارک یعنی البته چقارور (مَقَامًا مَّحْمُودًا)
 ماقتالیمش اورنغه یعنی اول اورنگ ایاسینی همه ماقتاغوچیلر ماقتارلر اول مقامدن
 مراد شفاعت کبری مقامیدرکم رسول صلی الله علیه وسلمدن باشقه هیچ بر کمسه گه
 اول مقام میسر بولماس تهجد نمازی اولحضرتکه گنه فرض بولغان شکللی اوشبو مقام

(۱) شفاعت کبری مقامی شولدرکم محشر یرنگ هر کم اوز نفسی ایله مشغول بولوب پیغمبرلرنک اولو۔ غلری هم هیچ برسوز ایتورگه فادر بولماسلر شولوقنده رسول صلی الله علیه وسلم شفاعت ایدوب خلق اول مشقتدن قور۔ تلورلر زاد المسافرینده مذکوردر مقام محمود شولدرکم حق تعالی اولحضرت صلی الله علیه وسلمنی قیامت کوننده عرش اوزرینه اولطورنور وبر قولک مقام محمود شول اورندرکم آنده اول حضرتنک مبارک قولارینه له آء العمد بیرلور مواکب

محمود هم آکاغنه نصیب بولور (۱) (وَقُلْ) دخی ایتکل سن ای محمد علیه السلام (رَبِّ ادْخُلْنِي) ای منم پروردکارم سن کرگزگل منی فبرگه (مَدْخُلْ صَدَق) مقبول وکورکام بولعان کرگزگمک ایله حسرت وندامتسز (وَاخِرَ حَنِي مَخْرَجِ صَدَق) هم چقارغل سن منی قبردن بخشی و ماقتالمنش چقارماق ایله یا که منی مکهدن سلامتکنده وعافیتده چقارغل هم مدینه گه شادلو، وکرامت ایله کرگزگل دیمکدر یا که یا کادن مکه گه فتح و نصرت ایله کرگزگل یا که جنتکه کرامت ایله کرگزگل هم دنیادن سعادت ایله چقارغل (وَاَجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ) دخی قیلغل سن منم اوچون اوز کنگ فاشکدن (سُلْطَانًا نَصِيرًا) باردم بیر کوچی قوتلی دلیلی (وَقُلْ) دخی ایتکل سن ای محمد علیه السلام (جَاءَ الْحَقُّ) کیلدی حق و طوغری بولغان اسلام دینی (وَزَهَقَ الْبَاطِلُ) هم بوق بولدی وکیندی باطل یعنی کفر و شرک یا که حقدن مراد قرآن و باطل شیطاندر (انَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا) درستکنده باطل بولغان نرسه بوق بولغوجی وبتکوچیدر هیچه ثباتی و فراری بولماس (وَنَزَّلَ مِنَ الْقُرْآنِ) ویز ایندرامز سکا فرآندن (مَا هُوَ شَقَاءٌ) شول نرسه نیکم اول نرسه شقادر. کوکل صر خاولقینه یا که بارچه صر خاولقرغه شقادر نناک کم سورة فاتحه هم شفا آیتلری کبی (وَرَحْمَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ) هم رحمتدر و باغشلاما قدر مؤمنلر اوچون کم آندن فائده لانورلر (وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ) دخی آرتدرماس اول قرآن ظالملرگه و کافرلرگه (الْاُخْسَارًا) مگرز باننی و هلاک لکنی گنه آرتدرور کم آبی بالقانغه توتولری سببلی هلاک بولورلر و عذابقه مستحق بولورلر (وَإِذَا نَعَّمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ) و هر قایچان بز نعمت بیرساک آدمیگه صعنتک هم ایمین لک و باغلق کبی نعمتلرنی (أَعْرَضَ) بز دوندرور اول مراد کافرلرکم آنلرغه خدای تعالی نیتدر نعمتله بیرسده خدایدن بوزا ن دوندرالر و فرمانندن باش طارنالر (وَنَازِيَ بَجَانِبِهِ) هم ایلانور اول اوز ینک بر طرفی ایله یعنی حلقنی قبول ایتماس تکبرلک قیلور و باش طارنور (وَإِذَا مَسَّهُ الشُّرُّ) و هر قایچان ایرشسه آنگا بر یاوزلق قشیرلک و صر خاولق هم قورقو کبی (كَانَ يَتُوسًا) امید اوز کوچی بولور اول خدای تعالی نک رحمتندن (قُلْ) ایتکل ای محمد علیه السلام (كُلُّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكْرَةٍ) هر حکم عمل قیلور اوز حالی اوز طریق اوزرینه بخشیلق و ایمانلقدن یعنی کافر نعمت وقتنده خدای تعالی دن یوز دوندرور و باشینه محنت کیلگانده امیدینی اوزار و مؤمن نعمت وقتنده شکرانه قیلور و محنتکه صبر قیلور یا که هر کم عمل قیلور اوز ینک عادتجه یا که طبیعتنجه دیمکدر یا که هر کم کوچی یتکان قدر عمل قیلور یا که هر کم اوز دینجه عمل قیلور (فَرَبِّكُمْ أَعْلَمُ) بس سز نک پروردکارگز

بلگو چيرا کدر (بمن هو اهدى سبيلاً) شول که سه نيکم اول کونلگو چيرا کدر بول
 يوزندن يعني کم طوغري بولده و کم ضالالتده ايکانب خدای تعالیٰ بحشپراق بلور
 روايت ابدلهشدر کم هرب مشرکري نصر بن العارث هم ابی بن خلف هم عقبه بن
 ابی معیطنی رسول الله صلى الله عليه وسلم نك احوالی طوغر یسنده يهود یاردن صوراشماق
 و تیکشور مک اوچون مدینه گه یبار دیلر آنلر مدینه ده يهود عالمرن کوروب رسول
 عليه السلام نك احوالینی بیان ایدوب بو طوغر یده سزنی ایته سز دیوب صور ایدلر
 يهود عالمری ایتدیلر بز بلور مز کم حاضرده آخر زمان پیغمبرینک کیل چک وقتی
 ایرشکاندر سز نك سوزلر کز گه فارغانده اول که سه نك شول پیغمبر بوله افی آکلانادر
 ایمدی سز لر صنماق اوچون آنندن اوچ نرسه صوراکز برسی مشرفدن مفر بکه
 قدر سیاحت قیلغان کشی کم ایدی شونی صوراکز ایکنچی سی اصحاب کیف احوالینی
 صوراکز اوچونچی سی روح نی نرسه در شونی صوراکز اگوده اوشبو اوچ نورلی
 سؤالغه طوغری جواب بیرسه اول حق پیغمبر در دیدیلر بس اول مشرکر مکه گه
 فایتوب مجلس یاصاب رسول صلى الله عليه وسلم دن شول اوچ نرسه نی صور ایدلر
 اول حضرت اولگی ایکی سؤال لرینه جواب بیردی روح نی نرسه در دیوب صور اولرینه
 هیچده جواب بیرمادی ناکم حق تعالیٰ دن اوشبو آیت کیلدیکم (و یسئلو ناً عن
 الروح) و صور لر سندن ای محمد علیه السلام روح نك کیفیتندن یعنی جان نی نرسه در
 دیوب صور لر (قل الروح من امر ربی) اینکل سن آنلرغه جواب بیروب روح
 پروردکار منک امر نندنر یعنی خدای تعالیٰ نك امری ایله کن دیوب بیور مافی
 ایله بار بولغان نرسه لر دنلر ماده و صورت ایاسی نوگلدر حقیقتی نی الله تعالیٰ دن
 باشقه هیچکم بلماس (وما اوتیتکم من العلم) و سز لر گه بیرلما گاندر علم و بلو (الا
 قلیلاً) مگر آزغنه بیرلگاندر خدای تعالیٰ نك علمینه نسبت ایله بنده نك غلمی بوق
 حکمنده در بلکه شول آزغنه علم هم بزلرده عاریتدر آنک هم کوبسینه ایرشه آلماسمز
 (ولئن شئنا) و اگر نلاسا کبز (لنذهبن بالندی اوحینا الیک) البته کینارورمز سنک
 صاری بز وحی اینکان نرسه نی یعنی قرآن نی کوکلردن آلورمز و مصحف لر دن
 بوق فیلورمز (ثم لانجد لك به علينا و کيلاً) صگره سن طاپماس سن اوزک اوچون
 اول قرآن حقنده بز نك اوزرمز گه هیچبر و کیلنی یعنی اول قرآننی کینار گانندن
 صوک با گاندر کوکلر گه کیری فایتار غوچینی طابا آلماس سن (الارحمة من
 ربك) لکن کینار مادک و همیشه باقی ایندک بز قرآننی پروردکار گاندر رحمت
 اوچون سز لر گه (ان فضل کان عليك کبیراً) در سنلکده اول خدای تعالیٰ نك فضلنی
 و رحمتنی سنک اوزرگه اولوغ بولغوچیدر کم سنی بارچه آدمیلرنک سیدی هم

پیغمبر لرنگ افضلی هم مقام محمودنگ ایبسی فیلدی هم سکا قرآن ایندروب اول قرآن فی امتک اچنده قیامتکجه فالدردی (قل) اینکل سن ای محمد علیه السلام (لئن اجتمعت الانس والجن) اگر جیولسه لر آدمیلر هم پریلر وبرگه لشوب اتفاق ایتسه لر (علی ان یاتوا بمثل هذا القرآن) فصاحت و بلاغنده اوشبو قرآن اوخشاشلی بولغان سوزنی کیلتور ماکلری اوزرینه یعنی آدمیلر وهریلر بارچه لری برگه جیولوب اوشبو قرآن شکللی بیک فصیح هم عبرت و حکمتلری مشتمل بولغان سوزنی اوزلرندن چقاروب ایتما کچی بولسه لر (لا یأتون بمثل) البته کیلتور ماسلر آنلر اوزلرندن چقاروب ایته آلماسلر اول قرآن اوخشاشلی سوزنی (ولو کان بعضهم لبعض ظهیراً) واگر چه آنلرنگ بعضاری بعضارینه یاردم بیرگوچی ومدد اینکوچی بولسه ده اوشبو ائده اوشبو آیت کریمه نضر بن الحارث مشرکدنگ سوزینه جواب بولوب ایندر لگاندر اول ایته ایدی لو نشاء لقلنا مثل هذا یعنی اگر نلاساک اوشبو قرآن شکللی سوزنی بز هم اینتورمز دیور ایدی حق تعالی بیوردیکم آمیلر وهریلر برگه جیولوب نیتدر طرشسه لرده بر بر سینه مدد و یاردم ایتوشسه لرده قرآننگ مثلینی کیلتورا آلماسلر (ولقد صرفنا للناس) و تعقیق هز دوندر دک و تکرار بیان ایندک آدمیلر اوچون (فی هذا القرآن) اوشبو قرآنده (من کل مثل) هر توری مثالدن یعنی وعظ و نصیحت هم فورقتو و سویونچ بیرو هم توحید دلیل لری و خدای تعالی نگ صفتلری هم پیغمبر لک دلیل لری و اولگی امتلرنگ فصهاری هم آخرت احوالی جنت و نموغ صفتلری کبی توری حکمتلر و عبرتلی سوزلری قرآنده تکرار کیلتوردک (فای اکثر الناس) بس باش طارندیلر و فارشدیلر آدمیلرنگ کوبراکی یعنی قبول ایتمادیلر (الا کفوراً) مگر قبول ایتدیلر آنلر شکرانه سزلسکنی و کفران نعمت فیلدیلر حقنی انکار ایتولری ایله مرویدر که ابو جهل و عتبه هم شبیه هم باشقه مشرکلر رسول صلی الله علیه وسلم حضرتینه ایتدیلر ای محمد سن اوزک بلاساک بزنگ شهر مز شکللی معیشت اوچون اوکغابسز هم صوسز شهر یونسدر بس سن دعا قیلوب خدایکدن صورافل مکه نیکراستندا گی طاولرنی آلسون تا کم تیگزاک ولوب ایگون ایگار گه بارافلری بر بولوب قالسون هم شام و عراق دربالرندن مکه گه بلغه لر آغوب کیلسون بزلر ایگون ایگایک هم اگر سن پیغمبر بولساک کوکدن فرشته لر نوشوب سنک حفته گواهلوق بیرسونلر هم سنک آلتونندن و کموشدن کوشکلرک بولسون هم خدای کوکنی بزنگ اوستومز گه نوشورسن آنکغذابینی کورایک دیوب شوک کبی سوزلری عنادلرندن ایتولر ایدی آرالرندن برسی

ایتىدىكىم تاكىم كوكىكە بىر باصقچ قویوب چوقوب بىر كىتاب ئالوب ئىشماننىڭ من
 سىڭا ئىشماننىڭ من سىڭا حق تەئالىدىن آيت كېلىدىكىم (وَنَالُوا) ۋايتىدىلەر عىنادا ايتىكۈچى
 مشر كار (أَسْنُ نَوْمِنَ لَكَ) بىز ھەر گېز ايمان كېلىتۈر ماسمۇ ۋايتىشماننىڭ سىڭا اى محمد
 (حَتَّى تَفْجَرَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا) تاكىم سىڭا آغوز غاننىڭچە بىزنىڭ اوجون مەككە
 بىر نىدىن چىشمەنى ۋاغوب نور غان صونى چىقارغاننىڭچە (أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةً) يا ايسە
 سىڭا بىر باقىڭ بولغاننىڭچە (مَنْ نَخِيلٍ وَعِنَبٍ) خىرما ھىم يورم آغاچلار نىدىن (تَفْجِيرًا
 الْإِنِّهَارِ غَلَاظًا تَفْجِيرًا) بس سىڭا آغوز غاننىڭچە بلەلەرنى اول باقىچە آغاچلارنى آراسىنىڭ
 يەنى اوشبو اشلارنى كورمى نوروب بىز سىڭا ئىشماننىڭ من (أَوْ تُسْفِطُ السَّمَاءَ) يا ايسە
 سىڭا ئوشورگاننىڭ گەچە كوكىنى (كَمَا زَعَمْتَ) نىڭا كىم گىمان ايتىدىڭىن اورنىڭ
 ۋىزنى فور قىدىڭ كوكىنىڭ نوشماكى ايلە (ھەلىنا) بىزنىڭ اوستومز گە (كَسْفًا) پارە
 پارە بولغانى حالدە (أَوْ تَأْتِي بِاللَّهِ) يا ايسە كېلىتۈر ما كىڭ گەچە خىداى تەئالىنى (وَالْمَلَائِكَةَ)
 ھىم فرىشەلەرنى (فَبَلَا) اورنىڭ پېغمبەرلىكىڭ گە گواھ ايتوب (أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ
 مِنْ زُرْعَةٍ) يا ايسە بولغاننىڭچە سىڭا بىر ايوڭ آلتوندىن (أَوْ تُرْفَى فِي السَّمَاءِ) يا
 ايسە سىڭا آشماڭنىڭچە كوكىكە يەنى سىڭا اوشبو معجزەلەرنى كورسانمى توروب
 بىز سىڭا پېغمبەر ايكانىڭ گە ئىشماننىڭ دېدىلەر دىخى ايتىدىلەر (وَلَنْ نَوْمِنَ لِرَفِيكَ)
 ۋەر گېز بىز ئىشماننىڭ سىڭا كوكىكە آشماڭنىڭ (حَتَّى تَنْزِلَ عَلَيْنَا) تاكىم سىڭا
 ايتىدىرگاننىڭ گەچە بىزلىر گە كوكىدىن (كُنَّا نَقْرَاهُ) بىر كىتابنى كىم بىز اوفورمىز آنى يەنى
 كوكىكە منوب اورنىڭ پېغمبەرلىكىڭ بازلغان بىر كىتابنى ئالوب نوشوب بىزلىر گە
 اوفوتىماساڭ بىز سىڭا ايمان كېلىتۈر ماسمۇ دېدىلەر (قُلْ) ايتكىل سىڭا اى محمد عليه السلام
 اول مشر كارنىڭ جواپىدە (سَبْحَانَ رَبِّيَ) پاك ۋىمنز ھىمىر منم پىروردكارم ئىبوش سىز
 اشلارنى اشلاودىن سىزلىر مىدىن خىداى تەئالىدىن باشقە ھېچكىم نىڭ كۈچى يەنى نورغان
 اشلارنى صور ايسىز (ھىل كىنت الا بشر ارسولا) ايمان بولدىم مۇ يەنى من توگلىمىن مگر بىر
 پېغمبەر بولغۇچى آدمى من باشقە پېغمبەرلىرىڭىزنى باشقە پېغمبەرلىرىڭىز اوز قوملىرىنە ئىبوشلى
 بولغان معجزەلەرنى غىنە ظاھىر قىلىدىلەر خىلقنىڭ صور اغان بىر نىسە سىڭا كورسانمادىلەر بس
 من نچوك سىزنىڭ ھىر صور اغاننىڭىزنى كورسانمايم معجزە كورسانمىم اخىتارمىدە توگلىدىر
 بىلكە خىداى تەئالىنىڭ قىدرىتىدە ۋا نىڭ تىلاما كىندەدر خىداى تەئالى اوزى ظاھىر قىلدى
 تىلاگان معجزەنى ظاھىر قىلدىر (وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا) ۋىمنىڭ قىلمادى آدمىلەرنى آنلارنىڭ
 ايمان كېلىتۈر مە كىرنىدىن (أَذْجَاهُمْ الْهُدَى) آنلار غە كىلىگىنى زامانە خىلق رطوغىرى
 بولنى بىيان محمد عليه الصلوة والسلام ارقى (الآن قَالُوا) مگر شولكىم ايتىدىلەر

آنلر (ابعث الله بشراً رسولاً) ایا بیارگاندر مو خدای تعالی آدمینی پیغمبر ایتوب
یعنی آنلرنی ایمان کیلتورودن طیفان نرسه شولدرکم آنلر آدمیدن پیغمبر کیلماس
بلکه فرشته دن گنه پیغمبر بولور دیوب اویلا دیلر شونک اوچون پیغمبر علیه
السلامعه اشافمادیلر آدمی بولو پیغمبر لکنی مانع در دیوب بلدیلر آنلر اوشبو
گمانلری ایله خطا قیلدیلر زیرا که آدمیلرگه پیغمبر البته اوز جنسلرندن گنه کیلور
فرشته آدمیلرگه پیغمبر بولوب کیلماس (فل) ایتکل سن ای محمد علیه السلام آدمی
پیغمبر بولماس دیوب ایتکوچیلرگه (لوکان فی الارض) اگر بولسه ایدی برده
آدمیلر اورنینه (ملائکة تمشون مطمئین) آدمیلر شکلی بوری تورغان هم برده
قرار ایتکوچی فرشتهلر (لنزلنا علیهم من السماء) البته بز ایندورور ایدک آنلر
اوزرینه کوکلن (ماکاً رسولاً) فرشته پیغمبر ایتوب یعنی بر بوزنده کشیلر
اورنینه فرشتهلر تورسه لر ایدی آنلرنک پیغمبرلری هم فرشته دن بولور ایدی
شونک شکلی آدمیلرنک پیغمبرلری آدمیدن بولور هر گروهنک پیغمبری اوز
جنسندن بولور تا کم استفاده قیلورغه و آنک سوزلرن آکلارغه آسان و یکل
بولسون اوچون هم آنلر ایله برگه قابوشوب معامل قیلسون آنلرنی وعظ و نصیحت
ایتسون اوچون لبابده کلتور مشدرکم مشرکر رسول صلی الله علیه و سلمگه ایتدیلر
سنک پیغمبر لکنک گه گواهک کمدر حق تعالیدن آیت کیلدیکم (فل) ایتکل سن ای
محمد علیه السلام گواه صور اوچیلرغه (کفی بالله شهیداً) کفایه ایتکوچیدر الله تعالی
گواه بولوب (بینی و بینکم) منم ایله سزینک آراده خدای تعالی نک گواهلقی او احضرنک
قولنده معجزه لر ظاهر قیلماقیدر (انه کان بعباده خبیراً) درست لکنده خدای تعالی
بولغوچیدر بنده لرندن خبر نوتقوچی و آنلرنک احوالن بلگوچی (بصیراً) آنلرنک
عمل لرن کورگوچی (ومن ینهد الله) و هر کمنی هدایت قیلسه الله تعالی و آثا توفیق
بیرسه (فهو الیهتد) بس اول کمسدر طوغری یولغه کونلگوچی (ومن یضلل)
و هر کمنی ضلالتکه توشورسه و طوغری یولدن آداشدرسه (فلن تعجلهم اولیاء)
بس هر گیز سن طاپماس سن اول ضلالتکه توشکان کمسه لرگه دوستلرنی کم آنلرغه
یاردم بیرورلر (من دونه) خدای تعالی دن باشقه یعنی هیچکم آنلرنی خدای تعالی نک
عذابندن فوتقارماس (ونعشرهم یوم القیامة) هم بز قوبارورمز آنلرنی قیامت
کوننده (علی و جوههم) یوزلری اوزرینه یعنی یوز نوبان بولغان حال لرنک یورورلر
(عمیاً) صوفرلر ایتوب فوبارورمز آنلرنی (وبکما) هم نلسزلر ایتوب (وصماً) دخی
صا کفر اولر ایتوب یعنی شادلق بیراتورغان نرسه لرنی کورماسلر هم قبول

ايتولورلك سوزنى ايتە آلماسلر هم شادلانورلىق سوزنى ايشتماسلر زيرا كه آنلر
 دنياده وفتارنده حق تعالى نك قدرنى علامتلىر بيه عبرت نظرى ايله كوز سالماديلر
 هم حق سوزنى سوبلاماديلر وعظ ونصيحتنى ايشتماديلر (ماويهم جهنم) آنلر نك
 اورنلرى توغدر (كُلُّهَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا) هر برسورلىگان زمانده نموغنك
 اوطنى بىز آرتدورورمز آنلرغه ياندرهوچى اوطنى يعنى قنلرى يانوب بتوب بالقنلرى
 سورلىگان صايون يا كادان نيريلرن وابتلرن هم سوبيا كلرن اوسدروب شونك
 ايله اوطنى فونلاندرورمز دنيا اوطينه اوطن استا گان شكلى (ذَلِكَ جزأهم) اوشبو
 عذاب اول كافرلر نك جزالرى بدر (بأنهم كفروا بآياتنا) شول نرسه سببلى كم آنلر
 كافر بولديلر و اشانماديلر بىز نك آيتلر مز گه و پيغمبر نك معجزه لرينه (وقالوا) هم
 ايتديلر آنلر (أئذا كنا عظامًا) ايا هر فابجان بولساقبىز اولگانمزدن صوك سوبيا كلر
 (ورفاتنا) هم چروب بر بر سندن آيرلغان اعضالر بولوب قالساق (أئذا لمبعوثون)
 ايا درستلىكده بىز فوبارلمشلىر بولورمز مو (خلقًا جديدًا) يا گنا يارانولغان مخلوق
 بولوب يعنى بىزلى اولسگاندىن صوك چروب توفراق بولغاچ يا كادان نهوك نرلورمز
 ديديلر بعث وحشر گه اشانماديلر شول سببلى آنلر توغده ساعت صايون اولوب
 يا كادان نرلورلر يعنى اعضالرى يانوب تمام كول بولغاندىن صوك يا كادان اعضالر
 اوسوب اولگى كىبى بولور (اولم بروا) ايا كورماسلرمو و بلماسلرمو اول حشر گه
 انكار ايتكوچيلر (أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ) شونيكم كوكلرنى هم بىرنى
 ياراتقان خداى تعالى (فادر على أن يخلق مثلهم) فادر وكوچى يتكوچيدر آنلر نك
 اوخشاشلرن ياراتوغه يعنى آنلرنى چروب توفراق بولغانلر سندن صوك يا كادان
 ياراتوغه و نرگز و گه فادر در (وجعل لهم آجالًا) هم قىلغاندىر خداى تعالى آنلر اوچون
 بر مدينى يعنى آنلر نك اولمكلرى اوچون بر بىلگولى اجل وقتىنى تقدير ايتكندىر
 (لأريب فيه) يوقدر هيچ بر شيهه اول اجلده كم البته هر كمگه كيل چكدر (فابى
 الظالمون) بس باش طارنديلر وتلاماديلر ظالملىر (الأكفورا) مگر انكار قىلونى
 نلاديلر يعنى مشركلر حشر گه و قيامتكه اشانماديلر شولقدر دليللرنى كورسه لرده
 (قل) ايتكل سن اى محمد عليه السلام مشركلر گه (لو أنتم تملكون) اگر سىز مالك
 بولسا كز ابدى (خزائن رحمة ربى) پروردكار منك رحمت خزينه لرينه يعنى اگر خداى
 تعالى نك رحمت خزينه لرى سىز نك فولكزده بولسه ابدى (إذا لا مسكتكم خشية
 الانفاق) شول وقتده البته طبولور ايدكز سىز مالنى صرف قىلودن وصارانلق قىلور

ایگز مالانک بتما کندن و فقیر بولوب فالودن قورقوب (وکن الانسان قنورا) و بولدی
 آبی صار اناق اینکوچی هم مال جیفوچی (ولقد اتینا موسی) و تحقیق بیر دکیز
 پیغمبر گه (نسع آیات بینات) توفز نورلی آشکارا علامتلرنی و معجزه لرنی
 معجزه لر عصاوید بیضاهم سنین و طوفان و چکر نکه ار هم قمل و باقه لر دخی
 یارنک فانغه ایلانما کی هم فرعون قومینه فحطلق ایرشما کیدر یا که توفز آیتلردن
 راد شول حکملر در کم رسول صلی الله علیه وسلم حضرتلری یهودیلرنک سؤال لرینه
 جواب بیروب ایدیلر کم خدای تعالی گه شرک کیلتور ماگز هم ناحق بر گه فان
 توکما گز هم زنادن و اوغر یلقدن و ربا آشاون هم سعایه دن و سحر دن و گناه سز
 کشیگه نهمت ایتودن صافلانگز و صوغشیدن قاچما گز اوشبو حکملر هر امت اوچون
 عامدر یهودیلرنک اوزلرینه گنه خاص بولغان بر حکم شنبه کوننی تعظیم قیلودر
 تورانده اوشبو حکملر همه سی ذکر ایتولگان ابدی والله اعلم (فاسئل بنی اسرائیل)
 بس صوراعل سن ای محمد علیه السلام بنی اسرائیلدن یعنی یهود عالمرندن اوشبو
 طوغری دن صوراعل (اذ جاءهم) شولو قنده کم کیلدی بنی اسرائیل قومینه موسی
 پیغمبر (فقال له فرعون) بس ایتدی فرعون موسی پیغمبر گه (انی لا ظنک باموسى
 مسحورا) درستلکده من گمان قیلامن سنی ای موسی سحر لائمش دیوب یعنی
 سنی سحر لا گانلر شول سببلی عقالک زایل بولغان دیوب گمان ایتنه من دیدی (قال)
 ایتدی موسی علیه السلام فرعون گه (لقد علمت) تحقیق سن بلدک ای فرعون
 کونک کدن شونیکم (ما انزل هوالا الرب السموات والارض) ایندر ما گاندر
 اوشبو توفز آیتلرنی و علامتلرنی مگر کولر نک هم بر نک پروردکاری خدای
 تعالی ایندر گاندر (بصائر) ظاهر و آچق بولغوچی دلیل لر ایتوب کم هر قایوسی منم
 حق پیغمبر ایکنمگه آچق دلالت قیلور (وانی لا ظنک با فرعون مشورا) و درستلکده
 من شکسز بله من سنی ای فرعون هلاک ایتولمش دیوب بسا که مغلوب بولمش
 و یکلمش دیوب یا که کم عقلی دیوب بله من (فارادان بستفز هم) بس نلادی فرعون
 فوز غاتونی و براق قیلونی موسی پیغمبرنی هم آنک قومینی (من الارض) مصر بوندن
 یعنی آنلرنی مصر دن قوالاب بیارمکچی بولدی (فاغر قناه) بس غرق قیلمقبز اول
 فرعوننی در باغه (و من معه جمیعا) هم آنک ایلر بر گه بولغان کمسه لرنی بارچه سیننی
 غرق ایتدک (وقلنا من بعده لینی اسرائیل) دخی ایتدکیز فرعون غرق بولغاندن صولک
 بنی اسرائیل قومینه (اسکنوا الارض) ساکن بولگز و نورگز سز ای بنی اسرائیل مصر
 بونده (فاذا جاء وعد الآخرة) بس هر قایجان کیلسه آخرت وعده سی یعنی قیامت

وعده اينكان ابدى شول وعدهسى واقع بولدى دېوب شكرانه قىلوب سجدە قىلورلر
 هم اوشبو سوزنى اينورلر (ويغرون اللاذقان) دغى نوشارلر آنلر ابا كلرى اوزر بنه
 يعنى ينه سجدە قىلورلر اولگى سجدەلرى قرآن نك ايندرلما كېتە شكرانه اوچون
 اېلهى اوشبو ايكنجى سجدە قرآن نك وعظلمى ايله اثرلانگانلك ارنندىر شونك اوچون
 ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْجُدُوا لِلَّهِ رَبِّكُمْ﴾ (يېكون) يغلارلر آنلر خدای تعالى دن قورقوب (ويز يدهم خشوعاً)
 هم آرتدور آنلرغه قرآننى ايشتولرى نضرع وزار يلقنى هم توبانچىلىكنى اوشبو
 سجدە قرآنده بولغان تلاوت سجدەلرينك دوزنچى سېدر شېخ اكبر قدس سره
 حضرتلرى بو سجدەنى سجود العلماء دېوب اطامشدر روايت ايدلمشدر كم رسول
 صلى الله عليه وسلم حضرتلرى يا الله يا رحمن دېوب خدای تعالى گه مناجات قىلورلر
 ايدى مشركلر آنى ايشتوب بربرسينه ايتدىلر محمد بزنى ايكى خدایغه طابو نودن
 طيادر اوزى يا الله يا رحمن دېوب ايكى خدایغه دعا قىلادر حق تعالى دن آيست
 كېلدىكم ﴿قُلْ ائْتِكُمْ سُنَّاتُ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ﴾ (ادعوا الله) اوندان كز سز اللهنى يعنى
 كراك يا الله دېوب دعا قىلگز (أو ادعوا الرحمن) يا ايسه رحمننى اوندان كز
 يا رحمن دېوب مناجات ايتگز هر ايكىسى نيگزدىر ايكى سېده بربذاتنك اسملرىدر
 (أَيُّهَا تَدْعُوا) هر قايسى ايله دعا قىلسا كزده بخشيدىكم هر قايسى الله تعالى نك
 اسملرىدر ﴿قُلْ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى﴾ بس اول خدای تعالى غه مخصوصدر بخشيراق
 بولغان اسملر اول اسملر نك بعضى خدای تعالى نك صفات جلاليه سېنه دلالت
 قىلور وبعضى صفات كماليه نى بلدرور رسول صلى الله عليه وسلم حضرتلرى نمازده
 قرآتننى قچقروب اوقوغانلرنده مسجد حرامده مشركلر اويون كوكو هم قول
 چابوشماق ايله مشغول بولوب اولحضرتنى يا كلكشدرماقچى بولورلر ايدى قرآن اوقودن
 نوقتاسون دېوب اول حضرتكه نشويش بيرورلر ايدى بس حق تعالى بيوردى كم
 ﴿وَلَا تَجْهَرُوا بِصَلَاتِكُمْ﴾ وآشكارا ايتما گل من اى محمد عليه السلام نمازده قرآتنكى يعنى
 قاطى قچقروب اوقوماغل تا كم مشركلر استهزآ قىلماسونلر ﴿وَلَا تُضَافُوا﴾ سم
 بيك باشرنده ايتما گل قرآتننى تا كم آرطكده اويوغان كېسهلر ايشتماسليك
 بولماسون (وَأَبْتَعْ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلاً) دغى استا گل من اوشبو بيك قچقروب اوقو
 ايله بيك باشرن اوقو آراسنده اورتاده بولغان بولنى يعنى اورتاچه اوقوغل
 آرطكده اغيلر ايشتورلك بولسون ومشركلر مسخره گه تونارلق بولماسون روايت
 ايدلمشدر كم حضرت ابو الفضل رضى الله عنه قرآننى بيك شېرط وآقرن اوقور ايدى
 من خدای تعالى گه مناجات قىلسا اول اوزى قچقورماسامده منم حاجتلمنى بلور

دېور ابدى فاروق رضى الله عنه فخر وب او فور ابدى من قاطى فخر وب شيطانى
 سورور من هم يوقلاغانلرنى اويغانور من دېور ابدى اوشبو آيت كرىمه كېلگاندىن
 صوك اولحضرت صلى الله عليه وسلم ابو الفضل غه طاوشكنى بر آزار ندر دېوب بېورچى
 وحضرت فاروق غه طاوشكنى بر آز كېموتكل و آفرزراق اوقوغل دېوب امر قىلدى
 وبعضلر دېمشلردىكم آيت نك معناسى نمازلرنك يارچەسنىك جهر ايتما گل هم بارچەسنىك
 ياشرنده اوقوماغل دېمكدر يعنى كونىزگى نمازلرده ياشرن اوقوغل وتونگى نمازلردە
 فخر وب اوقوغل والله تعالى اعلم (وقل) دغى ايتكل سن (الحمد لله الذى) حمد وثنا
 شول خدای تعالى گه مخصوصدىكم (لم يتخذ ولدا) تونمادى اول بالانى وبالاسى
 بولودن پاك ومنزهدر (ولم يكن له شريك فى الملك) هم بولمادى وبوقبر اول
 خدای تعالى نك پادشاهلقده هېچ بر شرىكى وتېكداشى بلكه بارچە عالملرنك
 خالقى ومالكى اول اوزىگندهدر (ولم يكن له ولي من الدن) دغى بولمادى اول
 خدای تعالى نك هېچ بر دوستى خورلق وعاجزلكنى يعنى آنى عزيز ايتكوچى
 هېچ بر دوستقه محتاج توگلدرو هېچكم نك ياردىمىنه ده محتاج توگلدربلكه اول اوزى
 بارچە نرسه اوزرىنه غالب وعزيز هم قاذردر خورلقدن وعاجزلكنى منزهدر
 (وكبره تكبيرا) هم اولوغلاماق اولوغلامق وتعظيم ايتكل سن خدای تعالى نى
 يعنى آنى صفتلاغوچىلرنك صفتلرنى وعارفلرنك معرفتلرنى اولوغراق دېوب بىلگل
 ثعلبى فاروق رضى الله عنه دن نقل قىلمشدىكم بنده اوچون الله اكبر دېوب ايتماك
 دنيادىن هم دنياداغى بارچە نرسەدن آرتوغراقدر اوشبو سورە نك اوشبو آخرغى
 آيتىنى آية العزيز دېورلر عبد المطلب نسلندن هر قايسى بالا تل چغوب سويلاشه
 باشلاسه رسول صلى الله عليه وسلم حضرتى آكئا اوشبو آيتنى اوگرانور ابدى
 والحمد لله رب العالمين

قد وقع الفراغ من تسويد الجزء الاول من تفسير كلام الله القديم المسمى بتسهيل
 البيان على يد مؤلفه فى شهر جمادى الثانية ۱۳۲۸ سنة من الهجرة بمدينة فزان
 ويليه الجزء الثانى انشاء الله تعالى

اوشبو اورنده تسهيل البيان فى تفسير القرآن نك اولگى جزئى نك طبعسى تمام
 بولدى اوشبو تفسيرده قرآن كالمه لرېنه كسره دن (استدىن) باشقه حرکات وسكون
 علامتلى قويولغاندر فقط كسره گنه قويولماغاندر شول سببلى هېچ بر علامتى
 بولماغان حرقلرنى مكسور (استلى) اوقو نېش بولور.

۲ نەجى جەزىسى سورەسىنىڭ ئاخىر قىسمىنىڭ قىسمى